

הלכות יסודי התורה כל בית ישראל מצווין על קידוש השם כו'.

דקדק רבינו לכתוב כל בית ישראל משום דב"נ אינו מצווה על קדוש השם כמו שכתב רבינו לקמן בפ"ו מה' מלכים ושם נבאר בס"ד: שם ה"ד כל מקום שנא' יעבור ואל יהרג ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו כו' עכ"ל: והנה הכ"מ והלח"מ הביאו הרבה מן הראשונים שחולקים על רבינו וס"ל דרשאי להחמיר על עצמו אף במקום שנאמר יעבור ואל יהרג והביאו ראיה מן התנאים אשר החמירו א"ע ומסרו למיתה על דברי תורה דל"א בזה יהרג ואל יעבור ועיין במס' סנהדרין ספ"ח מה שמבאר בזה ועיין בש"ע יו"ד סי' קנ"ז בש"ך ובאה"ג ז"ל: והנה כמו"ח הגאון ז"ל ביאר עפ"ז דברי הגמ' דמס' ברכות דף ס"א ע"ב דרע"ק היה מקהיל קהלות ועסק בתורה והוציאו אותו להריגה ע"ז ואמרו לו תלמידיו רבי עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער כו' מתי יבוא לידי ואקיימנה עכשיו שבא לידי לא אקיימנה כו' ומבאר כן דרע"ק ותלמידיו היו מחולקים בשיטתו של רבינו והחולקים עליו דרע"ק ס"ל כשיטת החולקים על רבינו דרשאי להחמיר א"ע בכ"ד אף בדברים שלא נאמר בהם יהרג ואל יעבור כמו בלימוד התורה דהוי רק מצות עשה ועל עשה הא כתב הכ"מ בשם הר"ן ז"ל שפוסק כן בש"ע יו"ד סי' קנ"ז ס"א דעל מ"ע אף בשעת גזירה יעבור ואל יהרג ורק על ל"ת אמרינן דבשעת גזירה יהרג וכן מצינו במס' עירובין דף כ"א דהחמיר על עצמו גבי נטילת ידים ואמר מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חכמים וכתבו התוס' שם דרע"ק מחמיר על עצמו היה דבזה אינו מחויב למסור את עצמו למיתה ועי"ש במהרש"א ז"ל בח"א שדבריו צ"ע מן התוס' אלה ולהכי גם רע"ק הכא מסר א"ע למיתה על מ"ע ואמרו לו תלמידיו רבי עד כאן אם מחויב הוא גם כן למסור למיתה דכיון דהוא רק מ"ע אינו רשאי למסור א"ע לקדש השם כשיטת רבינו והשיב להם דלא כן הוא כל ימי הייתי מצטער כו' מתי יבוא לידי ואקיימנה פירש מתי תבוא מסירת נפש בדבר שתלוי בידי אם ארצה אמסור א"ע למיתה ואם ארצה אעבור ע"ז בדברים שהדין בהם דיהרג ואל יעבור אינו תלוי בידו עכשיו שבא לידי מס"נ כזה שתלוי בי לא אקיימנה וס"ל כשיטת הפוסקים דרשאי להחמיר על עצמו אף על מ"ע כמבואר: ולענ"ד נראה לבאר זה עפ"י מאי שכתב הנמ"י שם במס' סנהדרין והביא הכ"מ הכא דאם הוא גדול הדור ורואה שהדור פרוץ רשאי להחמיר א"ע אף לפי סברת רבינו ע"ש וזהו שאמר רע"ק מתי יבוא לידי היינו לידי דהוא היה גדול הדור ורשאי להחמיר ע"ע עכשיו שבא לידי שרשאי אנכי להחמיר לא אקיימנה כמבואר: ועוד ביאר כמו"ח ז"ל הגמ' דגיטין דף נ"א ע"ב מעשה בד"מ ילדים כו' שאמרו אם טובעים עצמנו בים באים אנחנו לעוה"ב ודרש להם הגדול שבהם ה' מבשן אשיב ממצולות ים דכיון דהמה היו קרקע עולם אשר קיי"ל ע"ז דיעבור ואל יהרג והיה הספק להם אולי הוא כדעת רבינו דאינו רשאי להחמיר והשיב להם הגדול דאינו כן אלא דרשאי להחמיר ע"ע וה' מבשן אשיב כו' ועיין בש"כ סי' קנ"ז ס"ק ט' שחולק על רבינו ירוחם וס"ל דאשה דהיא קרקע עולם אף בפרהסיא אינה מחויבת למסור א"ע וא"כ לדעת רבינו אינו רשאי ודריש הכא דרשאי כשיטת הפוסקים החולקים כמבואר ודוק: שם ועליהם נאמר כורתי בריתי עלי זבח כו'.

והנה זה נאמר בב"מ דסנהדרין דף ק"י ע"ב ריב"ק אומר כורתי בריתי אלו חמשו"ע שמסרו א"ע לתוך כבשן האש עלי זבח אלו רע"ק וחביריו שמסרו א"ע לשחיטה על

ד"ת וחולק הגמ' זה לשנים משני לימודים כורתי בריתי היינו חמשו"ע שמסרו א"ע בדברים שמחויבין עפ"י דין וזהו שכורתים הברית ומקיימין בריתי של תורה ועלי זבח המה רע"ק וחביריו היינו שארי התנאים שמסרו עצמן על ד"ת אף בדברים שאינם מחויבין מן החיוב למסור א"ע ורק החמירו על עצמן או מטעם דרשאי להחמיר על עצמן או מטעם דהיו גדולי הדור ורשאים להחמיר בכ"ד כמבואר ודוק: שם ה"ח בד"א שאין מתרפאין בש"א אלא במקום סכנה בזמן שהן דרך הנאתן כו' אבל שלא כדרך הנאתן כגון שעושין לו רטיה כו' מחמץ או מערלה או שמשקין אותו דבר מדברים שיש בהם דבר מר מעורב כו' ה"ז מותר ואפילו שלא במקום סכנה חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב שהן אסורין אפילו שלא כדרך הנאתן עכ"ל: וכן כתב רבינו לקמן בה' מאכלות אסורות פי"ד ה"י וכן הוא לפסק הלכה בש"ע יו"ד סי' קנ"ה וכן פוסק הרא"ש ז"ל במס' פסחים דף כ"ה אבל הרי"ף ז"ל הביא בפסחים שם דין דכה"ב אסור שלא כדרך הנאתן אבל בב"ח לא הביא זה והטור ז"ל לא הביא כלל דין זה לא מכה"כ ולא מבב"ח שאסור שלא כד"ה אלא כתב סתמא דכל איסורי הנאה שרי להתרפאות שלא במקום סכנה שלא כדרך הנאתן ולא ביאר חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב כמו שמבאר רבינו והש"ע בסי' קנ"ה ועיי"ש בד"מ ובדה"ב: ונ"ל לבאר כן דהנה שם במס' פסחים דף נ"ד ע"ב איתא כן אמר אבבי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אף שלא כד"ה מ"ט דלא כתיב ביה אכילה מיתיבי איב"י אומר מנין לבב"ח שאסור באכילה נאמר קדש כו' וא"ל באכילה בהנאה מניין אמרת ק"ו ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה כו' וא"א למיפרך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן שלא כד"ה ואב"י תאמר במאי תאמר בב"ח אטו בשר בחלב אכילה כתיב ביה ואידך להכי גמר לה מנבילה מה נבילה דרך הנאתה אף בב"ח דה"נ ואב"י להכי לא כתיב אכילה בגופיה לומר לך שלוקין אף שלא כד"ה עכ"ל הגמרא: והנה רבינו פוסק בכל דבר כאב"י דס"ל דאין לחלק בין כה"כ לבב"ח ושניהם אסורין שלא כד"ה: והנה המפרשים הקשו ע"ז דהנה לקמן דף כ"ה ע"ב פליגי אב"י ורבא בלא אפשר ומכוון אי שרי כו' ואמר אב"י מנ"א לה דתניא ריב"ז היה יושב ודורש בצילו של היכל כו' והא הכא דלא אפשר ומכוון ושרי ורבא אמר לך שאני היכל דלתוכו עשוי ופירש רש"י ואין הנאת צילו נאסרת דאינו דרך הנאתו עכ"ל וכתבו התוס' וא"ת והא לא כתיב אכילה ואפילו שלא כד"ה יהא חייב וי"ל דמעילה ילפינן חטא מתרומה ובתרומה כתיב ביה אכילה עכ"ל: והקשה המהרש"א שם דלפ"ד התוס' משמע דגם רבא מודה גבי דבר שלא כתיב ביה אכילה כמו כה"כ אסור שלא כד"ה ורק הוא אמר גבי דבר שהוא נלמוד מדבר דכתיב אכילה בגופיה אינו אסור אלא כדרך הנאתו כמו הכא גבי מעילה וא"כ תקשה לדידיה קושית הגמ' לעיל מברייתא דאיב"י דלא יוכל לתרץ תאמר בב"ח אטו אכילה כתיב ביה דכיון דילפינן לה מנבילה לא לקי אלא כדרך הנאתו דשם כתיב ביה אכילה כו' וצ"ל דקים ליה לרבא מאיזה קרא דאף כלאי הכרם אינו לוקה עליו כד"ה עכ"ל.

ומשה"כ הקשו על רבינו דהוא פוסק כרבא גבי לא אפשר ומכוון שם בפ"ד מה' מ"א הי"ב דאסור ותקשה מצילו של היכל וצריך אתה לומר שאני היכל דלתוכו עשוי כסברת רבא דכיון דלמדין מדבר שנאמר בו אכילה אינו אסור אלא כד"ה וא"כ צריך לומר גבי כה"כ ובב"ח נמי דשרי שלא כד"ה וכמו שסובר רבא ע"כ כדברי המהרש"א ז"ל שם.

ויש לומר דמפני קושיא זו יש לישב דעת הטור ז"ל אשר השמיט ולא הביא דין זה דאסור בהו שלא כד"ה אלא כתב סתמא דכל איסור הנאה שרי שלא כד"ה משום דפסקינן גבי לא אפשר ומכוון כרבא וא"כ מוכח מזה דישב בצילו של היכל דהני דברים נמי שרי שלא כד"ה כסברת רבא וכמו שמבאר המהרש"א ז"ל ולהכי השמיט.

אמנם נ"ל לישב דעת רבינו והרא"ש והש"ע ז"ל שפסקו דהני אסורין אף שלא כד"ה אף דס"ל כרבא כן דהנה קושית המהרש"א יש לישב עפ"י מאי שהקשה הכא השעה"מ לשיטת המהרש"ל והריב"ל דס"ל במס' שבועות דף ס"ג ע"ב דר"ש דס"ל במס' מכות דף י"ג ע"א דכל שהו למלקות ס"ל דהה"ד דאסור שלא כד"ה דלא גרע מכל שהו וא"כ קשה מאי מקשה הגמרא כאן על איסי ב"י ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן שלא כד"ה דילמא ס"ל איב"י כר"ש דכל שהו למכות וא"כ לא מצוי למיפרך מה לבשר בחלב שאינו אסור אלא כדרך הנאתן דהא ס"ל דכל איסורים אסור שלא כד"ה ומתריך לה השעה"מ בדוחק: ונ"ל לישב כן דהנה איב"י דלמד דינו של בב"ח אמר מה לערלה שכן לא היתה לו שעת הכושר חמץ בפסח יוכיח מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת כה"כ יוכיח והקשה המהרש"ל שם בפסחים דנימא תיכף כה"כ יוכיח דה"ל שעת הכושר ול"ל כלל לומר חמץ יוכיח ותירץ המהרש"א ז"ל עפ"י סוגיא דחולין דף קט"ו ובדברי התוס' שם ד"ה חדא דהיכא דילפינן חדא מתרתי אפילו אי לא הדר דינא פרכינן פרכא כל דהו רק היכא דהדר דינא בעי היכא דילפינן מחדא וא"כ א"ל מה להנך שכן גדולי קרקע ולהכי הביא חמץ בפסח כי היכא דלהוי חדא מילתא ולא פרכינן פרכא כ"ד רק היכא דהדר דינא ע"ש: אך קשה לי דהנה התוס' כתבו שם וא"ת וא"כ מיד כשאומר חמץ בפסח יוכיח ה"ל לומר שכן גדולי קרקע ושוב לא נוכל לומר כה"כ יוכיח וי"ל דמתחילה היה ס"ל חמב"פ עם כה"כ יוכיח דה"ל תלתא ועי"ל דהמ"ל תקרובת עכו"ם יוכיח וכ"ת מה לתקרובת עכו"ם שכן מטמא הא דמטמא אינו אלא מדרבנן עכ"ל: וא"כ תקשה כשאומר איסי ב"י מה לערלה שכן לא היה לו שעת הכושר נימא תקרובת עכו"ם יוכיח וכ"ת מה לתקרובת עכו"ם שכן מטמא הא דמטמא אינו אלא מדרבנן וה"ל שעת הכושר ואסור בהנאה ואינו גדולי קרקע ול"ל להביא כל הנך ומצאתי במהרש"א במס' חולין שם שהקשה כן ומתריך בדוחק וע"כ נ"ל לישב כן דאיכא למיפרך מה שמצינו חומרא בתקרובת עכו"ם שכן אסורין בכל שהן כמו שכתב רבינו לקמן בפ"ז מה' עכו"ם ה' ט"ו בשר או פירות כו' ת"ע והאוכל ממנו כל שהו לוקה וכן כתב בה' מ"א דהאוכל כ"ש מתקרובת עכו"ם לוקה ולהכי לא אמר תקרובת עכו"ם יוכיח וא"כ ע"כ מוכח מזה דאיסי ב"י לא ס"ל כר"ש דכל שהו למכות דא"כ בכל איסורין אסור בכ"ש למלקות ומה חומר בתקרובת עכו"ם יותר משאר איסורים וא"כ יוכל לומר ת"ע יוכיח אע"כ לא ס"ל איסי ב"י כר"ש בזה ושפיר מקשה הגמרא: אמנם כ"ז תקשה רק לאביי לשיטתו דאמר במס' חולין דף קכ"ט ע"א דתקרובת עכו"ם אינו מטמא אלא מדרבנן דאמר שם הרי אמרו תקרובת עכו"ם של אוכלין מטמאין טומאתן לאו דאורייתא דאי ס"ד דאורייתא מצינו לאוכלין שמטמאין טומאה חמורה ודחי הגמרא דילמא כששימש מעשה עץ שימש ומדברי התוס' במס' חולין י"ג ע"ב משמע דאביי דאמר דתקרובת עכו"ם אינו מטמא אלא מדרבנן אפילו לריב"ב קאי דכתבו שם דהדיחו מעשה עץ שימש הוא לריב"ב דלמד מן ההיקש ע"ז למת דמטמא אף באוהל במס' חולין דף י"ג ובמס' ע"ז דף כ"ט מ"מ אביי

דמכריח דא"כ מצינו תקרובת עכו"ם מטמא טומאה חמורה אף אוכלין והדיחוי של מעשה עץ לא ס"ל ע"כ ס"ל דהוי מדרבנן לכ"ע וא"כ נוכל שפיר לומר ת"ע יוכיח ולא מצי למדחי מה לת"ע שכן מטמא דהא טומאתן לא הוה אלא מדרבנן וצריך לומר שכן אסורין בכל שהו ולא מצי ס"ל כר"ש כמבואר אבל לרבא א"ל דס"ל כדתית הגמרא מעשה עץ שימש וס"ל דלריב"ב מטמא באוהל וכן לדידן במגע מטמא ת"ע מה"ת וכן משמע שם במס' חולין דף י"ג ע"ב דרבא גופיה אמר שם הרי קתני זו ת"ע וריב"ב הוא משמע דס"ל דריב"ב אית ליה דמה"ת מטמא דא"א דס"ל דרק מדרבנן מטמא א"כ א"ל דגם רבנן סברי כן וכותיהו אתיא ועיין תוס' שם ד"ה ת"ע וא"כ לא קשה כלל אליבא דרבא נימא ת"ע יוכיח דא"ל דגם איסי ב"י ס"ל דמטמא מדאורייתא כמו ריב"ב וא"כ מצי לדחויי מה לת"ע שכן מטמא ולא צ"ל דאסור בכל שהוא וא"כ א"ל שפיר דאיסי ב"י ס"ל כר"ש דכל שהו למכות וא"כ אסורין אף שלא כד"ה ולא קשה קושית הגמרא דליפרך מה לכלאי הכרם כו' ואפילו לשיטת התוס' במס' פסחים דף כ"ו ע"א ד"ה שאני ודף כ"ת ע"א ד"ה דתקרובת עכו"ם אסור אף שלא כד"ה וא"כ נוכל לדחות אי יאמר ת"ע יוכיח מה לת"ע שכן אסורין שלא כד"ה לשיטת רבא דהוא ס"ל דבב"ח דילפינן בג"ש מנבילה אינו אסור אלא כד"ה מ"מ זה שפיר יהיה מוכרח דלא ס"ל כר"ש דכל שהו למכות דלדידיה לאו דיחוי הוא דהא כל האיסורים אסור שלא כד"ה וע"כ צ"ל כמו שבארנו הדיחוי מטמא מה"ת וס"ל כר"ש ולא קשה מה לכלאי הכרם כמבואר: ועוד נ"ל לישב קושית המהרש"א ז"ל דרק לאביי לשיטתו מקשה הגמרא שפיר מאיסי ב"י אבל לרבא לשיטתו לא קשה דהנה התוס' כתבו הכא במס' פסחים וא"ת והוא גופיה ניליף במ"מ מכלאי הכרם שלוקין עליהן אף שלא כד"ה וי"ל דא"ל חמץ בפסח יוכיח ושור הנסקל יוכיח שנעבדה בו עבירה ואין אסור אלא כד"ה עכ"ל: ונ"ל כן דבמס' חולין דף ק"ח ע"א אמרינן אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאס"ד ל"ד מבב"ח מ"ט לא גמרינן דחידוש הוא אי חידוש הוא אפילו ליכא טעם נמי א"ל רבא דרך בישול אסרה תורה ע"כ ופירש רש"י ז"ל לעיל במס' חולין דף צ"ח ע"ב דרבא ס"ל דטעם כעיקר בשאר איסורין הוה רק איסור דרבנן ורק בבשר בחלב הוה מה"ת לכ"ע אף לרבא וכן ס"ל לרבינו לקמן בפט"ו מה' מ"א דטעם כעיקר בשאר איסורין הוא רק איסור דרבנן ורק בבשר בחלב הוה מה"ת לכ"ע וא"כ אכתי מצינן למילף במ"מ על בב"ת מכה"כ שילקה אף שלא כד"ה ואי תימא חמץ בפסח ושור הנסקל יוכיח א"ל מה להני שכן הטעם בהם אינו אסור רק מדרבנן להכי שלא כד"ה שרי תאמר בב"ח דטעמו אסור מה"ת וילפינן נמי מכה"כ דשלא כד"ה שפיר אסור וא"כ לרבא לשיטתו דטכ"ע בשאר איסורין הוה רק מדרבנן לא קשה קושית הגמרא מה לכלאי הכרם שכן אסור שלא כד"ה דא"ל הוא גופיה ניליף והדיחוי מתמב"פ וש"ה ליתא דטכ"ע אינו אסור בהו ורק לאביי דס"ל דטעם כעיקר הוא בכל איסורין מה"ת שפיר פריך מה לכה"כ דאיכא למימר חמץ בפסח ושור הנסקל יוכיח ולא מצי למילף הוא גופיה כמבואר ואפילו לפי מאי שכתבו התוס' שם במס' חולין דף ק"ח ד"ה מבב"ת דאביי חזר ביה לבסוף ויליף נמי ממשרת או מגע"מ א"ל דמדבר זה דטעם כעיקר הוה מה"ת בשאר איסורין לא הדר ביה ורק הלימוד הוא מזה דמשרת וגע"מ וס"ל דלא הוי שני כתובים וחד אתי להיתר מצטרף

לאיסור ואיך חידוש הוא כמו שכתב שם רש"י ז"ל דף צ"ח ושפיר מקשה אביי לשיטתו אבל לרבא לא קשה זה.

וכ"ז הוא רק לפי שיטת רש"י ז"ל ורבינו דרק בב"ח אסור מה"ת לכ"ע ובשאר איסורין אינו אסור אלא מזרבנן אבל לפי שיטת התוס' שם דף צ"ח דכ"ע ס"ל דטכ"ע אף בשאר איסורים הוה מה"ת ורק רבא דרך דיחוי מדחה זה דרך בישול אסרה תורה וא"כ ליתא תירוץ זה. וע"כ נ"ל לתרץ כן דהנה בפסחים לקמן דף ל"ב אמרינן א"ל לא אמרו פרוטה אלא לענין מעילה בלבד ופירש רש"י ז"ל דנהנה מן הקדש גבוה דהתם לא כתיב ביה אכילה אלמא דהקדש דלא כתיב ביה אכילה ועיקר הלימוד דבאזהרה הוא ילפינן חטא חטא מתרומה להכי אינו חייב בכזית אלא בפרוטה ואע"ג דבשאר איסורים דלא כתיב ביה אכילה כמו כה"כ ובב"ח ומ"מ אינו לוקה אלא בכזית וכמו שכתב רבינו לקמן בה' מ"ע פ"י ה"ז דגם בכה"כ בעי כזית לחיוב מלקות וכן בב"ת מ"מ התם ניחא דקיי"ל כל שיעורי אכילה בכזית מהלמ"מ כדאיתא במס' יומא דף פ' ובמס' סוכה דף ו' סמכינן ליה אקרא דכל שעורים כזיתים ושוה לנו דבר שכתב ביה אכילה מפורש או לא כתב ביה מלת אכילה מ"מ איסור אכילה לענין מלקות בכזית ורק גבי תרומה פליג אבא שאול במס' פסחים דף ל"ב שם וס"ל דחייב בפרוטה משום דכתיב ונתן ונתנה בפרוטה ומשום דכתיב והנתן בתר ישלם כמו שכתבו התוס' שם ד"ה ונתן וא"כ גבי הקדש דכתיב בויקרא פ"ה נפש כו' תמעול כו' מן ההקדש ישלם ונתן אותו וכמו דכתיב גבי תרומה ורק גבי תרומה פליגי רבנן על אבא שאול משום דכתיב בהדיא אכילה ואכילה בכזית וגלי התורה הכא בהדיא דהוה בכזית והקרא דונתן אתי על דבר שראוי להיות קודש אבל גבי הקדש דמלת אכילה לא כתיב ורק קרא דונתן כ"ע סברי דהוה בפרוטה דהקרא מגלי בהדיא דהוה בפרוטה אבל אי הוה כתיב ביה אכילה הוה נמי הקדש לדידן כמו תרומה דאינו חייב אלא בכזית: ועתה יתבאר שפיר לעולם גבי בב"ח וכה"כ מודה רבא דמדלא כתיב אכילה בגופה אתי לנו לגלות דחייבין אף שלא כד"ה דלא אתי לענין אחר לגלות אבל הכא גבי הקדש אמרינן דילפינן חטא מתרומה ולחייב דוקא מג"ש זו דרך הנאתו כמו בתרומה והא דלא כתיב אכילה בגופיה אתי לגלות לנו דחייבין על פרוטה מקרא דונתן וישלם ולא על כזית אבל אי הוה כתיב בגופיה אכילה הוה כמו תרומה דחייב רק בכזית אבל דרך הנאתו שפיר בעינן ומתורץ קושית המהרש"א דבב"ח וכה"כ מודה רבא וכמו דפסקינן בתרווייהו כרבא כמבואר: ולפ"ז ניחא נמי דלפי תירוץ המהרש"א דבין בב"ח ובין בכה"כ פליגי רבא וס"ל בתרווייהו דאינו חייב אלא כד"ה וכן לפי מאי שתמצו דקושית הגמרא הוא רק לאביי לשיטתו תקשה שפיר הא לפי לישנא קמא שם דף כ"ה ע"ב ס"ל לאביי נמי דלא אפשר ומכוון אסור לכ"ע וא"כ גם לדידיה תקשה מריב"ז שישב בצלו של היכל דהו"ל לא אפשר ומכוון וצריך לומר ע"כ דשאני היכל דלתוכו עשוי ושרי משום דהוה שלא כד"ה ותקשה גם לאביי מבב"ח כקושית המהרש"א ז"ל אליבא דרבא ולאביי ליתא התירוץ ולפ"ד ניחא דשני לנו מעילה מבב"ח וכה"כ דהכא אתי על ש"פ ולא על שלא כד"ה כמבואר: והנה השעה"מ מתרץ כן דרבינו יליף באמת לקמן בפ"א מה' מעילה ה"ג אזהרה על מעילה מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך ולא מג"ש מתרומ' וא"כ מיקרי כתיב ביה אכילה בגופיה ולא לקי אלא כד"ה ולהכי אמר שאני היכל דלתוכו עשוי היינו משום דכתיב במעילה קרא דאכילה ע"כ: והנה מקרא זה

ידעינן בין על קדשי מזבח ובין על קדשי בדה"ב כמו שמבאר שם המשל"מ בפ"א מה' מעילה דילפינן מקרא דונדריך כו' עי"ש: ועפ"ז ניחא במס' חולין דף ק"כ ע"ב והא דתניא כו' וההקדש כולהו משקין היוצאין מהן כמותן מנלן וכ"ת כו' תינח היכא דאיסור בא מאליו היכא דלא בא מאליו מנלן ופירש רש"י ז"ל אבל גבי הקדש לא אתי מנייהו והקשו התוס' ד"ה היכא כו' וא"ת בהי מיבעיא ליה אי בהקדש הא לא כתיב ביה אכילה כו' ולפ"ד רבינו ניחא שפיר דילפינן על איסור מעילה בהקדש מקרא דלא תוכל לאכול כו' דכתיב ביה אכילה בגופיה ולקי דוקא כדרך הנאתן שפיר מקשה על משקה היוצא מהן אף דמיירי בקדשי בדה"ב דעל הכל אינו חייב אלא כדר"ה כמבואר.

ומ"מ בזה מודה רבינו דאינו חייב אלא בפרוטה אע"ג דכתיב אכילה בגופיה כמו שמבאר שם המשל"מ בפ"א מה' מעילה דהקרא זה של לא תוכל אתי על אזהרה על פרוטה דילפינן מקרא אחר דכי תמעול מעל כו' דכתיב ישלם ונתן וע"ז קאי הלאו דלא תוכל הכל כמו שמבאר שם המשל"מ אבל לענין שלא כד"ה כיון דכתיב ביה אכילה אמרינן דאינו חייב אלא כדרך הנאתן דלית לנו לימוד אחר לחיוב על שלא כד"ה כמו על פרוטה דילפינן מוישלם כמבואר: וניחא נמי דעת הר"י ז"ל דהביא בפסחים זה דהכל מודים בכה"כ שלוקין עליהן אף שלא כד"ה אבל לענין בב"ת אינו מביא דהוא סובר כרבא דבזה דלא כתיב אכילה בגופיה לוקין עליהן אף שלא כד"ה אבל ממה דילפינן ממידי דכתיב ביה אכילה כמו מעילה ובב"ח חייב נמי אף שלא כד"ה ודלא כאביי ואי תקשה מהברייתא דאיב"י נתרץ כמו שבארנו לעיל ואף לפי מה שכתב המשל"מ הכא דאי ילפינן מהג' לא תבשל על אכילה והנאה נמי לקי אף שלא כדרך הנאתו דמיקרי לא כתיב ביה אכילה בגופיה מ"מ דברי הר"י ז"ל ניחא שפיר שהוא לא הביא כלל הלימוד על אכילת והנאת בב"ח מהג' לא תבשל וא"כ א"ל דיליף באמת על איסור אכילה והנאה בבע"ח מקראי דאיסי או מלא תאכלו כל נבלה ושאר לימודים דכתיב בהו אכילה ולהכי השמיט גבי בב"ח כמבואר: אך לפ"ז נדחה מה שתרצתי את דברי הטור שהשמיט הא דבב"ח משום דס"ל כרבא דהא הטור ז"ל יליף בסי' פ"ז ביו"ד דבב"ת אסור באכילה ובהנאה מהג' לא תבשל דכתיב וא"כ מיקרי דלא כתיב ביה אכילה בגופיה ולמה לא הביא זה לגבי בב"ח וכן בכה"כ דלא מצינו חולק בזה ואף שבחוץ לארץ איסור כה"כ הוא דרבנן מ"מ בא"י הוא אסור מה"ת ואינו מותר שלא כד"ה רק לחולה שיש בו סכנה וה"ל לבאר כמו שמבאר בסי' רצ"ו דין דכלאי הכרם בא"י וצ"ע ולקמן בפ"ט מה' מ"א נבאר בזה בס"ד עי"ש: במשנה למלך ה"ח בד"ה אבל כו' וראיתי להתוס' בקידושין דף נ"ו ע"ב על הא דאמר שם המקדש בערלה כו' שהקשו אמאי אינה מקודשת הא שרי שלא כד"ה כו'.

ודבריהם תמוהין דבפ' כ"ש אמרינן רק דליכא מלקות שלא כד"ה אבל איסורא איכא כו' ואם כוונתו לומר דשרי מה"ת וכיון דאסור רק מדרבנן חוששין לקידושין גם בזה אינו דהא קיי"ל המקדש אפילו באיסור דרבנן אין חוששין לקידושין וכמו שפוסק רבינו בפ"ה מה' אישות כו' ס"ד שדברי התוס' תמוהין עכ"ל: ולענ"ד דברי התוס' נכונים דנהי דזה ודאי מודים התוס' דאיסור דרבנן יש אף בשלא כד"ה ואף דקיי"ל דבאיסור דרבנן נמי אין חוששין לקידושין מ"מ מקשים שפיר דלא מ"ל דכל עיקר הא דאינה מקודשת באיסורי הנאה הוא רק מדרבנן אבל מה"ת הוה קידושין א"כ תקשה מהא דאיתא במס'

סנהדרין דף פ"ח ע"א דברי ריבות זו עגלה ערופה בפלוגתא דר"א ורע"ק כו' ופירש רש"י ז"ל אם הביא עגלה ערופה למר הוה עגלה ערופה ואי קידש בה אשה אינה מקודשת ולמר לא הוה ע"ע ואי קידש מקודשת דלא הוה איסורי הנאה כו' עכ"ל נמצא דאתי הקרא דדברי ריבות על עגלה ערופה דהוה, זדונו כרת משום דאי קידש אשה אינה מקודשת מטעם דהוה איסורי הנאה נמצא מוכרח מזה דבאיסורי הנאה מה"ת אינה מקודשת ותקשה א"כ מ"ט באיסורי הנאה מה"ת אינה מקודשת והא שרי מה"ת ליהנות שלא כד"ה דאינו אסור אלא מדרבנן וא"כ מ"ט לא הוה קידושין מה"ת ותרצו די"ל מ"מ שפיר דמה"ת אינה מקודשת כגון שלא שוה פרוטה א"נ משום שהאשה סברה כו' והוה קידושי טעות כו'.

ועפ"ז ניחא נמי הא דהקשו המפרשים על תירוץ הראשון שבתוס' משום דלא הוה שוה פרוטה הא קאמר שמואל לעיל דף י"ב קידשה בתמרי כו' חיישינן שמא שוה פרוטה במדי והוה קידושי ספק וא"כ גם הכא להוי מטעם זה קידושי ספק דילמא הוה ש"פ במדי ולפי משמעות המשנה משמע דאינה מקודשת כלל ולפ"ז ניחא דבאמת לפי דין המשנה ניחא שפיר דלא הוה קידושין כלל משום איסורי דרבנן דאסור בכ"ד אף שלא כד"ה ואף בלא התירוץ דאינה ש"פ ורק התוס' רוצים לישב גם את הקרא של הדברי ריבות דמה"ת אינה מקודשת ואמרינן דהתוס' ז"ל ס"ל הכא כמו שכתב הרא"ש ז"ל בשם הר"י שם במסכת קידושין דף י"ב דהא דאמר שמואל חוששין לקידושין הוא רק חומרא מדרבנן דמה"ת אין להקדש אלא מקומו ושעתו ורק חוששין שמא יבוא אחד ממדי ויטעה דבש"פ א"מ וכן הביא הב"ש בס"ל ל"א באה"ע וא"כ שפיר ניחא תירוץ התוס' דלא הוה ש"פ וא"כ מה"ת אינה מקודשת וניחא שפיר הא דפליגי בעגלה ערופה ולמר מה"ת אינה מקודשת כמבואר: אך זה צריך לבאר היאך הדין בעגלה ערופה אם אסורה רק כדרך הנאתו או אפילו שלא כד"ה: והנה ראיתי להגאון רע"ק איגר בחיו"ד סי' שמ"ט שהביא בשם ספר גינת ורדים דמת אסור אף שלא כד"ה והלא מת דאסור שלא כד"ה הוא ע"כ משום דכל איסור הנאה דמתגמרינן בג"ש שם שם מעגלה ערופה ואמרינן דדמי לע"ע ואף בע"ע אסור שלא כד"ה דילפינן האיסור משם תהיה קבורתה והא דלא קאמר אביי שם הכל מודים בעגלה ערופה בפסחים דף כ"ד הוא משום דלא לקי אי נהנה מעגלה ערופה דלא הוי לאו מפורש רק לאו הבא מכלל עשה והראיה דרבינו ז"ל לא קחשיב לה במנין הלוקין לקמן בפ"ט מה' סנהדרין ואף דלא קחשיב שם שום איסור הנאה דס"ל דלא לקי על שום איסור הנאה כמו שכתב הכא המשל"מ מ"מ כיון שפוסק רבינו בפ"י מה' רוצח ה"ו דנאסרה משירדה לנחל איתן ואי שחטה אח"כ נאסרה ה"ל למחשב דהאוכל כו' כמו שכתב הכא בפ"ט מהל' סנהדרין במנין המצות מ' ע"ט דהאוכל מבשר חיה שנגמר דינה אע"פ שנשחטה לוקה אלא ודאי דלא הוי הלאו בה ורק איכא בזה לאו הבא מכלל עשה ולהכי לא קחשיב דהאוכל מעגלה ערופה אחר ירידתה אע"פ שנשחטה דלא לקי ואביי לא קחשיב שם רק מה דלקי וכמו דכתבו התוס' שם ד"ה הכל מודים דלהכי לא קאמר הכל מודים בחולין בעזרה או בבב"ח משום דאין מזהמ"ד ולא לקי אלמא כיון דליכא ביה מלקות לא קחשיב ה"נ לא קחשיב עגלה ערופה דאינו לוקה אבל האיסור יש אפילו שלא כד"ה: אמנם נ"ל דזה לאו לכ"ע דלמ"ד גבי עגלה ערופה במסכת כריתות דף נ"ד דמשתרד לנחל איתן נאסרה אפילו אם שחטה שפיר אמרינן מדלא כתבה

רחמנא ביה לשון אכילה כמו שכתבה גבי שור הנסקל לא יאכל את בשרו דאפילו שחטו נמי אסור שמ"נ דאסור בה אפילו שלא כד"ה כיון דלא כתיב ביה אכילה בגופיה אבל למ"ד דאחר ערופה נאסר א"כ הוי נבילה ואסרה באכילה מטעם נבילה ולהכי לא כתבה רחמנא איסור אכילה דבלא"ה נאסרה ול"א דלהכי לא כתבה אכילה ללמד דאסור אפילו שלא כד"ה אלא דלא צריכא והנאה נאסרה משום שם תהיה קבורתה אבל ודאי איסור הנאה שבה א"ל כשאר איסורי הנאה דבעי דוקא כד"ה וא"כ א"ל דהתוס' במסכת קידושין מקשים להאי מ"ד דהוא ס"ל דאינה אסורה עגלה ערופה אלא כד"ה א"כ תקשה היאך מפרש לה הקרא בדברי ריבות כמבואר ועיין לקמן בה' אבל מה שנבאר: ועוד נ"ל לישב פשוט קושית המשל"מ על דברי התוס' כן דהנה שם במשנה קחשיב כה"כ ובב"ח בין האיסורי הנאה ומשמע דכולהו שוין וא"כ דבשאר איסורי הנאה דחזי ליהנות שלא כד"ה אינה מקודשת רק מדרבנן ובהני תרתי בכה"כ ובב"ח ודאי מה"ת אינה מקודשת א"כ לא הוי שוין והמשנה נקיט לה בחזק גוונא אלא ודאי דבכל איסורי הנאה אינה מקודשת מה"ת כתירוץ התוס': והנה הגאון בעל פ"י כתב שם במשנה דקידושין לתרוץ קושית התוס' שמקשים מ"ט לא קחשיב פיגול ונותר וכתב הב"י דבזה ניחא דלא קחשיב פיגול ונותר דמלתא דפשיטא הוא זה דאסור שלא כד"ה דכתיב באש תשרף ואתי התנא לאשמועינן דאע"ג דש"פ שלא כד"ה אפ"ה אינה מקודשת ולהכי לא קחשיב פיגול ונותר ואף דמלשון התוס' בפרק כל שעה דף כ"ד משמע דחמץ בפסח נמי שרי שלא כד"ה ע"כ צ"ל דהתם מיירי ע"כ לאחר הפסח דלא שייך בו יראה עכ"ל: והנה שבלבד שבעיקר דין זה אי פיגול ונותר אסור שלא כד"ה יש לעיין בזה דהא אביי לא קאמר הכל מודים בזה בפסחים שם עוד תמוה הוא דהא קחזינן דהמשנה קחשיב שם כה"כ ובב"ח אשר בזה כ"ע מודים דלקי שלא כד"ה וא"כ כיון דהמשנה אתי לאשמועינן זה החידוש לא ה"ל למיחשב זה וכן מה שמדייק על התוס' בפרק כל שעה דמיירי לאחר הפסח דלא שייך בל יראה לא צריך לזה דמצי מיירי בחמץ של עכו"ם דאינו עובר על ב"י או שלו לאחר שביטלו דליתא מה"ת בל יראה ומותר ליהנות שלא כד"ה וכן צ"ל דמיירי בגוונא דלא זכה ביה אח"כ ולא צריך לאוקמי אחר הפסח דוקא ועיין תוס' קידושין דף נ"ו ד"ה כפרה ודוק: במשל"מ הביא דעת התוס' דכתבו במס' פסחים דף כ"ו ובמס' ע"ז דף י"ב דעל תקרובת עכו"ם לוקה אף שלא כד"ה אלא שאני תמה דאי איתא דלוקין ע"ז שלא כד"ה א"כ אמאי לא קאמר אביי בפסחים שם ה"מ בתקרובת עכו"ם והתוס' מקשים שם משארי דברים ולא ידעתי אמאי לא הקשו מת"ע עכ"ל: ונ"ל לישב כן דהנה הפני יהושע ושה"מ עמדו ע"ז שם שאומר אביי הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אף שלכד"ה ועמדו ע"ז למי הוא הכל מודים והיאך מצינו פלוגתא בזה שאומר ה"מ.

ונ"ל לישב כן דהנה הא בארנו לעיל דברי המהרש"ל והריב"ל ז"ל שחידשו במס' שבועות דף כ"ג ע"ב דר"ש דס"ל כל שהוא למכות ס"ל נמי דאסור שלא כד"ה בכל איסורי הנאה דלא גרע מכל שהוא וזהו שאמר אביי ה"מ בכה"כ דבשאר איסורים פליגי ר"ש ורבנן דלר"ש אסור ולקי בכל שהוא ולרבנן לא לקי אלא כדרך הנאתן אבל בכה"כ הכל מודים אף רבנן מודים משום דלא כתיב ביה אכילה ואף דלענין שיעור ודאי בעי כזית דוקא כשאר איסורין מ"מ לענין שלא כד"ה לקי ועפ"ז ניחא לישב קושית הפ"י שהקשה בתוס' על התוס' שם שכתבו ד"ה ה"מ וא"ת ונימא ה"מ בבב"ח והקשה הפני

יהושע האיך מצי לומר דה"מ בבב"ח הלא רשב"י ס"ל משום ר"ש במס' חולין דף קט"ו דבב"ח שרי בהנאה לגמרי דיליף קודש קודש מנבלה וא"כ לא מודים הכל דהא ר"ש מתיר בהנאה לגמרי ונשאר בקושיא ולפ"ז ניחא דהא לר"ש לא קאי זה ההכל מודים דהא הוא ס"ל דבכל איסורין אסור ולוקה שלא כד"ה ורק אי על רבנן דפליגי על ר"ש וא"כ שפיר מקשים התוס' לרבנן דפליגי על ר"ש נימא הכל מודים בבב"ח כמבואר.

נמצא דגם הכא ניחא כיון דכל עיקר הרבותא אתי אביי לאשמועינן דבכה"כ אף שאין לוקין אלא בכזית מ"מ אסור שלא כד"ה וכמו שפוסק רבינו לקמן בפ"י מה' מ"א דהאוכל כזית מכה"כ לוקה כו' וא"כ לא מצי למימר דה"מ דתקרובת עכו"ם דהא בת"ע ועכו"ם אסור בכל שהוא כמו שכתב רבינו לקמן בפ"ז מהל' עכו"ם דהאוכל ממנו כל שהוא לוקה וא"כ בת"ע לא הוה חידוש כלל דאסור שלא כד"ה דהא בלא הטעם דלא כתיב ביה אכילה אסור שלא כד"ה משום דאיסורו בכל שהוא בין לרבנן ובין לר"ש כמבואר וכן כתב המשל"מ לקמן בפ"ה מה' שבועות ס"ה ה"ז על ע"ז ותקרובת לקי שלא כד"ה משום דאסור כל שהוא כמו שבארנו: אמנם נ"ל לומר דזה ליתא דהא התוס' במס' פסחים דף כ"ו ודף כ"ח וכן במסכת ע"ז דף י"ב דחקו מ"ט בע"ז לוקה שלא כד"ה והא כתיב ואכלו זבחי מתים ומשמע דזה ס"ל להתוס' ודאי דאי הוה מקרי כתיב אכילה בגופיה בעי כד"ה דוקא ולא נחייב שלא כד"ה משום חיוב דקיי"ל דמחייב בכל שהוא בזה וכן רבינו פוסק בפירוש דת"ע לוקה בכל שהוא וכן פוסק בפ"א מהל' מ"א דהשותה יין נסך חייב בכל שהוא ומ"מ פוסק בפ"ד שם דאם עירב דבר מר לתוך יין נסך ה"ז פטור חוץ מכה"כ ובב"ת אלמא דס"ל לרבנן דגם יין נסך דחייב בכל שהוא מ"מ בעי כדרך הנאתו דוקא ולא תליא בזה כדברי המרש"ל והריב"ל ז"ל: וע"כ נ"ל לישב כן דהנה הריטב"א ז"ל בחידושו למס' מכות דף י"ז דר"ש אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן פירשו בה דגמרא גמירי ליה ורבינו מאיר פירש ונתן טעם דלמלקות כיון דאכל במזיד אחשביה לחומר איסור להתחייב בכל שהוא אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזית לחשיבות עכ"ל: וא"כ א"ל לפי טעמו הראשון של הריטב"א דגמרא גמירי דלענין קרבן בעי כזית ולענין מלקות סגי בכ"ש ודאי לא ס"ל דברי המהרש"ל והריב"ל ז"ל דודאי שלא כד"ה לא מקרי אכילה וע"ז לא גמר ליה ורק לפי טעם של הרמ"ה ז"ל ניחא דאי אכל שלא כד"ה במזיד אחשביה כמו אם אכל כל שהוא לר"ש דמשום החשיבות מקרי אכילה ה"נ משום החשיבות לו אף אם הוא שלא כד"ה כגון שעירב דבר מר ואכל חייב וכמו שאכל חצי שיעור אשר קיי"ל דח"ש אסור מה"ת ומ"מ ס"ל אליבא דר"ש דאי אכל במזיד אחשביה וחייב מלקות וה"נ שלא כד"ה דלדין איתא גביה רק איסור ולר"ש אי אכל שלא כד"ה במזיד אחשביה וחייב מלקות אבל אי אכל בשוגג חלב או דם שלא כד"ה אף לר"ש פטור מן הקרבן כמו דאינו חייב קרבן על פחות מכזית אף לר"ש וכ"ז הוא רק לר"ש בכל האיסורין דס"ל דאכילת מזיד אחשביה לאכילה ואף על כל שהוא חייב מלקות וה"נ שלא כד"ה אבל לענין תקרובת עכו"ם ויין נסך דס"ל לרבנן נמי דחייב בכל שהוא מגזה"כ מקרא דלא ידבק בידך חייב מלקות אף בכל שהוא מגזה"כ רק אבל שלא כד"ה לא דלרבנן לית לנו הטעם של החשיבות לומר אחשביה כמו לר"ש בכ"ש וליתא בזה איסור שלא כד"ה כמבואר: וניחא נמי בזה קושית המהרש"א ז"ל על המהרש"ל שם במס' שבועות דף כ"ג דמקשה מר' יוחנן דס"ל דחצי

שיעור אסור מה"ת ומ"מ שלא כד"ה אינו אסור ולפ"ז ניחא דרק לר"ש זה קאמרינן דכל שהוא חייב לדידיה הוא מטעם אחשביה אבל לר' יוחנן דס"ל דאסור חצי שיעור הוא מטעם דחזי לאצטרופי או מקרא דכל חלב וא"כ בשלא כד"ה ליתא האיסור כמבואר: וע"כ נ"ל לישב דברי התוס' כן עפ"י מאי שכתבו במס' ב"ק דף ע"ב ע"ב דאיסור הנאה בת"ע הוא רק מדרבנן ורק איסור אכילה הוא אסור מה"ת עי"ש וא"כ א"ל דהתוס' כתבו לקמן על הנאת עכו"ם עצמה לישב בצלה אסור מה"ת אבל איסור הנאה בת"ע אינו אסור אלא מדרבנן וא"כ ניחא שפיר דאביי דאמר שם ה"מ קאי בין על אכילה ובין על הנאה כמו שכתבו התוס' לתרץ בזה דגבי בב"ח אין מזמה"ד להכי לא קחשיב אף דזהו רק על הנאה וא"כ ניחא שפיר דלא קאמר ה"מ בת"ע דהא על הנאה לא מצי קאי דהא הנאה אינו אסור רק מדרבנן ולומר ה"מ בעכו"ם עצמה לא שייך באכילה ורק בהנאה ואביי רוצה לומר בתרווייהו ולהכי לא אמר רק על כה"כ דאסור הוא בתרווייהו ולקי ע"ז בין על אכילה ובין על הנאה כמבואר ועיין לקמן בה' מ"א מה שנבאר בס"ד: במשנה למלך נסתפקתי באוכל אכילה גסה כו' ועיין לקמן בפ"י מה' תרומות ה"ו מה שבארנו בזה: עוד שם ודע כו' אך קשה לי לדעת רבינו דס"ל בכל איסורי הנאה אין לוקין על הנאה אף שהיה כדרכה וכן בב"ת וכה"כ ליכא מלקות על הנאה א"כ מאי דקאמר אביי ה"מ בכה"כ ע"כ הכוונה על האוכל כה"כ דוקא וא"כ לא ידעתי אמאי לא קאמר ה"מ בבב"ח כו' והדבר צריך תלמוד עכ"ל: והנה הגאון המגיה כתב הכא ואם לחשך לומר דס"ל להרמב"ם ז"ל דלא המ"ל בב"ח משום דאיכא תנא דיליף איסור אכילתו מקרא דלא תאכלנו ולדידיה אינו לוקה אלא כד"ה וכיון דתליא זה בפלוגתא לא המ"ל ה"מ כו' א"ל דמאיסי ב"י נשמע לרבי כו' כי היכא דאיב"י דיליף איסור מג"ש דנבילה אע"ג דכתיב ביה אכילה בהדיא ס"ל לאביי כיון דכתיב זה רק בנבילה אבל בב"ת דיליף מג"ש מקרי לא כתיבא בהדיא ולוקה אף שלא כד"ה ה"נ לרבי ותדע שכן הוא דאי איתא דלרבי לא לקי אלא דרך אכילתו א"כ מאי פריך ר"י לר"ל בפ' כל הבשר וכי כעורה זו ששנה רבי הלא טפי עדיף ילפותא דר"ל מקרא דבשל מבושל דנימא דלקי אף שלא כד"ה כיון דכיל ליה בהדי פסח והתם לא שייך לומר דהאוכל את הפסח מבושל שלא כד"ה דלא לקי דהא כתיב כי אם צלי אש אלא ע"כ דגם לרב דיליף מלא תאכלנה לקי אף שלא כד"ה כו' עכ"ל: והנה הכו"פ בסי' פ"ז חולק ע"ז וכתב דאף דמאן דיליף מלא תאכלנה או מלא תאכל כל תועבה לא לקי אלא כד"ה וכן כתב הטורי אבן סוף מגילה באבני מלואים דלאיב"י דיליף מג"ש לקי שלא כד"ה אבל לר' יוחנן דנפ"ל מקרא דלא תאכלנה אינו לוקה אלא כד"ה דמקרי אכילה בגופיה ולפ"ד ניחא שפיר קושית המשל"מ על רבינו דלא מ"ל ה"מ בב"ת דהא הני ס"ל דאינו לוקה אלא כד"ה ומה שהביא המגיה ראייה מזה שא"ל כעורה זו ששנה רבי וא"א דמל"ת אינו לוקה אלא כד"ה והילפותא מבשל כו' דילפינן משם אף שלא כד"ה דהתם כתיב כ"א צלי אש לא הבנתי דבריו דלא מיבעיא א"נ דס"ל דהאוכל בכל איסורים שלא כד"ה איכא בזה איסור תורה ורק מלקות ליתא כמו שהביא המשל"מ הכא ודאי ליתא דבריו דגם אי ילפינן מקרא דכי אם צלי אש לא לקי ודאי דלא הוה רק עשה כמו אם אכל חי דקיי"ל במס' פסחים דף מ"א דלא הוה רק לאו הבא מכלל עשה וא"כ שוה לנו אי ילפינן מפסח או ממלת אכילה דבין כך וכך אסור מה"ת שלא כד"ה ולא לקי אלא אפילו לפי שיטת הסוברים דבשאר איסורים שלא

כד"ה אינו אסור אלא מדרבנן נמי ליתא כלל דודאי גם בפסח אי אכל מבושל שלא כד"ה אינו חייב משום דכי אם צלי אש דהא כתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל כו' כ"א צלי אש והכ"א צלי אש נמי קאי על תחילת הקרא דאל תאכלו וכתוב אכילה ביה ואינו חייב רק כד"ה וה"נ על כ"א צלי אש א"ח רק דרך הנאתו ואי אכל חי חייב דהוי דרך הנאתו דחזי לאומצא כמבואר בכ"ד ועל הקרא דכ"א צלי אש עבר אבל אי אכל נא ומבושל שלא כד"ה דמי לאוכל חצי שיעור דלא הוי אכילה ואינו אסור מזה דכ"א צלי אש כמבואר: ועפ"ז נ"ל לישב את הקושיא שהקשה הר"מ ז"ל בפ' משפטים דל"ל למילף מג' לא תבשל לאסור בב"ת אכילה והנאה ת"ל מקרא דלא תאכל כל תועבה ומתרץ דזה הוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו ולכן יליף מג' לא תבשל לענין מלקות ואכתי תקשה לאביי דיליף על הנאה מק"ו וא"כ לא לקי על הנאה כמו שכתבו התוס' במס' פסחים ע"א דאין מזמה"ד וא"כ מ"ט הוא יליף מק"ו ולא מלא תאכל כ"ת ותרצתי כן דא"ל דאיסי ב"י ס"ל כר' מאיר דיליף במס' ע"ז דף ס"ו ע"א מקרא דל"ת כ"ח על איסורין שמצטרפין זע"ז ומזה לא נדע על איסור חדש ורק מאיסורין המפורשין כבר בא ללמד שמצטרפין ולא נוכל למילף על בב"ת דאסור בהנאה איסור מחדש.

ועפ"ז יש נמי לישב קושית השעה"מ שהקשה לעיל ריש ה' יסוה"ת על דעת המהרש"ל והחב"ל דס"ל דלר"ש דכל שהוא למלקות אסור אף שלא כד"ה וא"כ מאי מקשה הגמרא בפסחים דף כ"ה מה לכה"כ כו' דלמא ס"ל לאיב"י כר"ש דכל איסורין בכ"ש וא"כ אסור שלא כד"ה נמי: ולפ"ז ניחא כיון דאמרין ע"כ דאיסי ב"י ס"ל דל"ת כ"ת אתי לומר דאיסורין מצטרפין זע"ז ע"כ ס"ל דבעי שיעור ולא אמרינן כר"ש דכל שהוא למלקות דא"כ לא מבעיא צירוף למלקות ולאיב"י הא אמרינן דאתי הקרא לזה של ל"ת כ"ת כמבואר ועיין תוס' בע"ז שם ד"ה כל: אך לפ"ד רבינו תקשה דהוא פוסק לקמן בפ"ח מה' פסוהמ"ק ה"ג דלקי על קרבן שנפסל או אם הוטל מום מקרא דל"ת כ"ת וא"כ לא הוי לאו שבכללות ותקשה לכ"ע ל"ל הג' לא תבשל ניליף מלא תאכל כ"ח ולפ"ז דבארנו דאי ניליף מקרא דלא תאכלו כ"ת או מלא תאכלנה מקרי כתיב ביה אכילה בגופיה ולא לקי אלא כדרך הנאתו ניחא דלהכי ילפינן מהג' לא תבשל דאז מקרי דלא כתיב אכילה וכן איסי ב"י יליף מג"ש וק"ו ומקרי לא כתיב אכילה בגופיה ולקי אף שלא כד"ה ועיין לקמן בה' פסוהמ"ק מה שנבאר עוד: פ"י ה"ו כלי שהיה שם כתוב עליו כו'.

ואפילו היה השם חקוק בכלי מתכות או בכלי זכוכית והתיך הכלי ה"ז לוקה כו' עכ"ל: והנה הפרי חדש הביא הכא וז"ל דע שמקצת חכמים נסתפקו בענין מחיקת השם אי לקי מה"ת דוקא אי קידש את השם א"ד ההוא לענין ס"ת אתמר אבל לענין מחיקת השם אף אי לא נתקדש שם מיהו הוי ולקי עליו אם מתקינן ולדידן ה"מ ודאי דלקי מה"ת בכל גוונא דהא מסתמא שם שכתב בכלים לא נתקדש ואעפ"כ כתב דהמתוך כלי ה"ז לוקה עכ"ל: והנה הב"י ביו"ד סי' רע"ו כתב בבדה"ב שם כתב הרשב"ץ בתשובה אם כתב שם שלא בכוונה אינו קדוש והביא ראיה מהא דתניא בפ"ב דגיטין דף כ' הרי שהיה צריך לכתוב את השם כו' וכ"כ הסמ"ק שם שנכתב שלא מדעת מותר למוחקו כו' עכ"ל.

אלמא דהביא הב"י בהדיא דשם שלא נתקדש לאקדוש ומותר למוחקו וצ"ל דזה השם שהיה כתיב על הכלי מיירי שנתקדש בקדושה וכן כתב הט"ז והש"ך ביו"ד סי' רע"ו

ס"ק י"ב דלא כהפ"מ לענין שם שנכתב שלא בכוונה ובמ"א נבאר: וכן אם היה שם כתוב על בשרו ה"ז לא ירחץ כו' נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל ואם לא מצא גמי כו' ולא יהדק כו' שלא אמרו לכרוך עליו מפני שאסור לעמוד בפני השם כשהוא ערום כו' עכ"ל: והנה זהו ברייתא וגמרא במסכת שבת דף ק"כ ע"ב והנה בנוב"י מה"ת ח' או"ח סי' י"ז תמה הגאון בהמ"ח ז"ל על הפוסקים שלא הביא להלכה ברייתא זו וכל הסוגיא לא בטור ולא בש"ע וכן תמה עוד מה שלא הביאו זה דגרס מחיקת השם מותר כמו דאמרינן הכא בסוגיין מקרא דלא תעשון כן עשייה הוא דאסור גרמא מותר וכתב שם די"ל דס"ל להנך פוסקים כיון דאיתא במסכת מגילה דף כ"ו ע"ב ס"ת שבלה גונזין אותה בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים וכן נפסק בש"ע יו"ד סי' רפ"ג א"כ מוכח מסוגיא דמגילה דאסור לגרום מחיקת השם הואיל וצריך כלי חרס וסותר לסוגיא זו דשבת עכ"ל: והנה אי נימא כדברי הגאון זה יש להביא ראיה עוד דגרמא אסור מהא דאיתא במסכת סוכה דף נ"ג ובמס' מכות דף י"א בשעה שכרה דוד שיתין אמר מהו לכתוב שם אחספא ולישדא בתהומא כו' ומפרש רש"י ז"ל מי שרי לכתוב שם פן ימחקוהו המים ועובר על לא תעשון כן והא התם נמי גרמא הוא כמו גבי ס"ת או יגנזוהו שלא בכלי חרס שתרכב ברוב הימים וה"נ תמחוק המים את השם אלמא דגרמא אסור אמנם נ"ל די"ל דלא דמי כלל הא דסוכה ולא התם מס"ת שבלה דאף דאמרינן לא תעשון עשייה הוא דאסור גרמא שרי מ"מ זהו רק היכא דלא הוי פסיק רישא אבל היכא דהוה פס"ר ודאי אסור דהא התם במסכת שבת מדמי ליה כמו לענין שבת דהא אמר התם דף ק"כ גבי שבת נמי כתיב לא תעשה מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי וגבי שבת הא קיי"ל דפס"ר אסור וא"כ ה"נ גבי טבילה אי יטבול בשם לא הוה פס"ר דילמא לא ימחקוהו המים בטבילה אחת אבל התם דגונזין הס"ת לעולם וכן להשליך השם לתהום לעולם ודאי ימחקוהו המים ומקרי פס"ר ואסור לכ"ע ולא דמי למאי דשרינן במסכת שבת דף קל"ג נגעים מקרא דלעשות בסיב שעל רגלו והתם שרינן אפילו פס"ר התם הוא משום דהקרא דלעשות הוא מיותר להתיר בסיב ובמוט ומקשינן דלר"ש לא צריך קרא להתיר דבר שאינו מתכוון ואמרינן דאתי להתיר פס"ר ע"כ דלא מתכוון בלא פס"ר בלא יתורא דקרא שרי אבל הכא הא הקרא לא מיותר ורק כיון דכתיב לא תעשון ודרשינן עשייה הוא דאסור וגרמא שרי והוה כמו שבת דכתיב לא תעשה כל מלאכה ושרינן גרמא שא"מ ופס"ר אסור וכן כל שאר איסורין דשרי שלא מתכוון ומ"מ פס"ר אסור כמו שכתבו להדיא התוס' במס' פסחים דף כ"ה ע"ב ד"ה לא אפשר דפס"ר אסור לר"ש בכל איסורין עי"ש וא"כ ע"כ צריך לומר דבנגעים הוה גזה"כ מלעשות להתיר אף פס"ר אבל הכא בטבילה דנהי דגרמא שרי מ"מ פס"ר אסור וא"כ אין ראיה מזה שהביא הנוב"י ושוב יקשה על הפוסקים מ"ט לא הביאו זה דגרמא שרי וצ"ע ועיין עוד בספר מרכבת המשנה בפ"א מה' שבת מה שמבאר בארוכה בזה הענין דפס"ר ולפ"ד שם אסור הכא פס"ר עי"ש ודוק: ה"ט כל השמות האמורין במיכה חול עכ"ל.

והנה שם במסכת שבועות דף ל"ה ע"ב אמרינן כל שמות כו' ר"א אומר כל השמות האמורין במיכה חוץ מזו שאלף למד והוא קודש כל ימי היות בית האלהים בשילה וכתב המהרש"א שם בע"ז אף הת"ק מודה דהקרא דבית אלהים הוא קדש ואף לת"ק קאי דכן מסתברא ע"כ: והנה כן משמע בירושלמי להדיא שם בפ"א דמגילה דאמר התם כל

השמות האמורין במיכה חול חוץ מן כל ימי היות בית כו' וזהו אומר סתמא לכ"ע בלי חולק והוא כדברי המהרש"א דבזה כ"ע מודים דסברא הוא דהוא קודש לכ"ע וא"כ שוב יקשה על רבינו שאינו מחלק וכתב סתמא כל השמות במיכה חול ולא הביא זה דבית אלהים הוא קודש.

וצ"ל דס"ל לרבינו דזה לא צריך לאשמועין דזה לא מקרי שמות שבמיכה דהא הקרא אומר כל ימי היות ב"א בשילה וקאי על הימים שהיה בשילה ורבינו אומר על אותן שמיירי מענין מיכה שהמה חול ודוק: הלכות דעות פ"א ה"ח סיג לחכמ' שתיק' לפיכך אמרו חכמי' לא ימהר להשיב כו' והנה התו"ט והמדרש שמואל שם במשנה דאבות פ"ג עמדו על הלשון שם דאמר מסורת סייג לתורה מעשרות סייג לעושר סייג לחכמה שתיקה ולא אמר שתיקה סייג לחכמה כמו שאמר בהני תחלה ונדחקו בזה: ולענ"ד נ"ל לומר פשוט דהנה בכל אלה הראשונות במסורת אי יקיים יקנה דברי תורה ואי יפרוץ יבטל דברי תורה וכן במעשרות אי יעשר כדבעי אזי יתעשר ואי יבטל ולא יתן המעשרות אזי יענה ויפסיד כמו שהביא התוס' במס' תענית דף ט' ע"א מדברי הירושלמי והספרי עשר תעשר עי"ש וכן נמי בנדרים דסייג לפרישות נמי כן אבל הכא גבי חכמה אי ישתוק מדברים בטלים כמו שפירש רבינו בפירוש המשנה בזה לא יקנה דברי חכמה אי לא מייגע לקנות החכמה ורק החכמה אשר כבר קנה ביגיעו ועמלו כדי שלא יאבדנו אזי הסגולה לזה השתיקה מדברים בטלים ולכן אמר סייג לחכמה זה שקנה כבר בדיבורו ועמלו שלא יאבד אותה היא שתיקה ואם יאמר שתיקה סייג לחכמה ה"א דבשתיקה ישיג החכמה כמו בהאוז"א כמבואר ודוק: פ"ה ה"ו ואם נפנה אחורי הגדר יתרחק כדי שלא ישמע חבירו קולו אם נתעטש ואם נפנה בבקעה מרחיק כדי שלא יראה חבירו פירועו כו'.

וכתב הכ"מ דהרי"ף והרא"ש פוסקים כעולא דאחורי הגדר נפנה מיד ולא כדברי רבינו דפוסק כאיסי בר נתן דאחורי הגדר הוא שלא ישמע כו' וכן פוסק בטור וש"ע ס"ג כהרי"ף והרא"ש שם ואף דרב אשי מתרץ לה דברי אב"נ אינו מתרץ לה רק בזה דבקעה אבל לא באחורי הגדר אבל רבינו סובר כותיה דאיסי ב"נ דרב אשי חזינן דס"ל כותיה בחדא מסתמא באידך נמי ס"ל כן עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל מסוגיא שם דבתחלה מקשה על איסי ב"נ דיוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגדר והן טהורין ומתרץ בטהרות הקילו ואח"כ מקשה מהא דכמה ירחקו ויהיו טהורין כדי שיהא רואהו ומשני שאני אוכלי טהרות כו' ורב אשי משני כ"ז שאין חבירו דקאמר איסי בר"נ רואה את פירועו אבל לדידיה חזי נמצא דתחלה דס"ל דזה דקאמר דאינו רואה כלל משני לה התירוץ דבטהרות הקילו וניחא נמי דברי איבר"נ גבי אחורי הגדר דנפנה מיד מזה הטעם דטהרות הקילו ואף דלא לענין טהרות צריך כ"ז שמתעטש ואין חבירו שומע אבל רב אשי כיון דמסיק הוא דאין חבירו רואה פירועו ולא ס"ל דבטהרות הקילו מדאמר טעם אחר וא"כ תקשה ממשנה ראשונה דיוצאין אחורי הגדר כיון דלא ס"ל התירוץ דבטהרות הקילו ורק בבקעה ס"ל כאיבר"נ דאין חבירו רואה פירועו כה"כ דלוקמי שפיר המשנה דטהרות אבל בבא ראשונה דאחורי הגדר ע"כ ס"ל נמי כעולא ולהכי פסקו שפיר כעולא כמבואר: ולפ"ד רבינו יש לישב כן דהנה הר"ש והרע"ב מפרשים שם במשנה דאמר שם וכן בתינוקות שביניהן יוצאין אחורי הגדר היינו

שהתינוקות מפנין אחורי הגדר ואביהן הולך עמהן עי"ש וא"כ אין קושיא כלל מזה דהא אמרינן במס' ע"ז דף מ"ז ע"ב דעביד ליה בה"כ לקטנים אלמא דקטנים לא בעי צניעותא וא"כ ניחא שפיר דהתינוקות מפנין אחורי הגדר וצ"ל באמת דהר"ש והרע"ב קאי פירושה אליבא דרב אשי דלא ס"ל בזה באמתהחילוק דבטהרות הקילו ומפרשי לה המשנה דמיירי בתינוקות דלא בעי צניעותא וכן רבינו יסבור נמי דרב אשי יפרש אליבא דאיסי בר"נ המשנה בתינוקות אבל רבינו לדידן ס"ל כסתמא דגמרא דבטהרות הקילו ולהכי מפרש לה בפירוש המשנה וכן בפ"ג מהל' משכב ומושב ה"ב דלא מיירי בקטנים רק בגדולים ומשני בטהרות הקילו אבל לרב אשי יפרש כמו הר"ש והרע"ב דמיירי הכא לתינוקות ולא משום דס"ל לרב אשי כעולא כמו שמפרש הרי"ף והרא"ש ודוק: פ"ו ה"ו במשנה למלך בד"ה הרואה כו'.

באה"ד וצ"ע במאי דאמרינן בפ"ק דנדרים דף ג' השתא דכתיב לנדר נדר דברה תורה כלשון ב"א כו' ולפ"ד התוס' כל היכא כו' ול"א ד"ת כלב"א עכ"ל. והנה כן הקשה התוס' במס' סוטה דף כ"ד ע"ב ד"ה ור"י ומתרצים עי"ש: הלכות תלמוד תורה פ"ג ה"ה תחלת דינו של אדם על תלמוד תורה ואח"כ על שאר מעשיו לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה ובין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה עכ"ל: והנה קשה על לשון של הלפיכך שכתב רבינו מהו זה השייכות לתחלת דברי רבינו דאמר תחלת דינו של אדם לד"ת הלא זה הכלל דלעולם יעסוק אפילו שלא לשמה קאי נמי על כ המצות של תורה כמבואר במס' נזיר דף כ"ג ע"ב דפריך על רנב"י דאמר גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מהא דאר"י א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה כו' וכיון דקאי על כל המצות מהו הלפיכך הכא וביו"ד סי' רמ"ו העתיק לשון רבינו ולא כתב הלפיכך: ונ"ל לישב כן דהנה התוס' במס' סנהדרין דף ז' ע"א עמד ע"ז דהכא קאמר תחלת דינו של אדם על ד"ת ובמסכת שבת דף ל"א אומר דשואלין אותו תחלה נשאת ונתת באמונה ותרצו הכא וכן במסכת קידושין דף מ' ע"ב דשאלה הוא תחלה על מו"מ באמונה ודינו יקבל שמה תחלה על ד"ת: ונ"ל לבאר כן דהנה אדם שנכשל בעון שאינו עוסק באמונה יש על שני אופנים אחד הוא שיודע כל הלכות משא ומתן ורק רוצה לעבור בשאט נפש ויש אחר שמשום שאינו יודע דיני ממונות והוא נכשל בכמה דברים אשר נחשב לו כהיתר בדברים שבין אדם לחבירו והנה קיי"ל דשגגת תלמוד עולה זדון ולהכי הוא השאלה נשאת ונתת באמונה ואם לא עסק באמונה מחמת שלא ידע הדינים מענישין לו וזהו שיקבל דינו על ד"ת שלא למד בתורה ולא ידע את דיני ממונות ולהכי ג"כ תלמוד תורה תחלה לכל שמביא לידי מעשה שמן תלמוד יודע איך לעשות ולקיים הכל ולבלי לעבור על הכל אבל אם אינו לומד אינו יודע איך לעשות: והנה התר"י כתב במס' ברכות דף י"ב בסוגיא דפתח בשכרא כו' וז"ל ור"ה גאון כו' וי"ל דאפילו מי שסובר דמצות א"צ כונה ה"מ בדבר שיש בו מעשה והמעשה הוא במקום כונה כגון נטילת לולב כו' אבל במצוה שתלויה באמירה בלבד ודאי צריך כונה שהאמירה הוא בלב וכשאינו מכוון באמירה ואינו עושה מעשה נמצא שלא עשה שום דבר מהמצות עכ"ל ועיין טורי אבן במס' ר"ה דף כ"ט ובמ"א יתבאר: וכן נוכל לומר לכאורה דאף שלא לשמה הוא טוב דזהו רק במצוה התלויה במעשה דלא בעי כוונה ורק המעשה הוא העיקר וכה"כ דלא בעי כוונה ה"ה נמי שלא לשמה יוצא בה אבל לימוד

התורה דהוי דבר שבאמירה כמו כל מצות שתלוי באמירה דבעי כוונה נימא נמי דוקא דבעי לשמה דהעיקר הוא הכוונה ושלא לשמה חסר הכוונה אך על לימוד התורה דקיי"ל דמביא לידי מעשה וד"ת לבד מצות לימוד דהוא אמירה עוד מביא לידי מעשה שיודע דיני התורה והנהגות התורה להכי ודאי הוה לימוד התורה כמו כל מצות עשה שאף שלא לשמה נמי טובה בה: ועתה יתבאר דברי רבינו כמין חומר אומר בה' ג' אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד ת"ת אלא ת"ת כנגד כל המצות שהתלמוד מביא לידו מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכ"מ ובה' ד' כתב היה לפני עשיית המצוה ות"ת אם אפשר כו' וזהו מגמ' דמע"ק דף ט' ע"א כו' תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואח"כ על שאר המצות היינו נמי מטעם שבארנו דמענישין תחלה על ד"ת שמזה יודע האדם איך לעשות המצות ותחלה הוא לעונש אף לענין מו"מ שלא באמונה אף דהשאלה היתה מזה תחלה וא"כ כיון דתלמוד תורה מביא לידי מעשה לפיכך יעסוק בתורה אפילו שלא לשמה דהוי כמו מצות מעשיות דאף שלא לשמה נמי טובה בזה וכן הוא עסק התורה שמביא לידי מעשה הכל כמבואר ודוק: שם פ"ד ה"א וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא והכל צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שיבוא למוטב אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות עכ"ל.

והקשה הלח"מ מ"ט אינו מחלק רבינו בין גדול לקטן דגדול שרי ללמוד אף מרב שאינו הגון כמו דמחלקינן שם בגמרא דחגיגה דף ט"ז ומתירן משום דהגמרא קאמר שם ר' מאיר קרא אשכח ודריש משמע דרק ר"מ דרש כן ומחלק בין גדול לקטן אבל אנן לא מחלקינן וכן מתירן לה הש"ך ביו"ד סי' רמ"ו ס"ק ת' בשם אביו הגאון ז"ל: ולענ"ד אינו מתורץ בזה דברי רבינו דהא חזינן דרבינו לא נחית לדיוקא זה דהא חזינן דרבינו פוסק לקמן בפ"ח מה' מ"א ה"ב דבשר שנתעלם מן העין אסור ולא דייק מזה דאמר שם ולרב היאך אכל בישראל אשר הש"ך ז"ל בסי' ס"ג הביא לדיוקא דרק לרב זה וכן במס' ביצה דף כ"ב אמר ולריה"ג הני סופלי כו' ודייקו מזה התוס' והפוסקים דאין הלכה כריה"ג ורבינו בפ"א מה' יו"ט פוסק כריה"ג דלכם ולא לכלבים ולא ס"ל הדיוק הזה וע"כ נ"ל לישב כן.

דהנה במס' תענית דף ז' ע"א א"ל הכי אר"י מ"ד כי האדם עץ השדה כו' אלא משום דכתיב ממנו תאכל ואותו לא תכרות וכתיב אותו תשחית וכרת אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל ואם לא תשחית יכרת וכתבו התוס' והא דאמרינן דלמידין אף מת"ח שאינו הגון כר"מ דלמד מאחר היינו דוקא ת"ח אחר יכול ללמוד לפניו לפי שלא ילמוד ממצעו אבל אם אינו ת"ח אינו רשאי ללמוד לפניו עכ"ל.

וכוונת התוס' לחלק בין גדול לקטן כמו שמחלק הגמ' שם במס' חגיגה וגדול הוא בתורה ת"ח כר"מ ודברי הגבורות ארי שם שמפרש לפי הנראה בדבריו גדול בשנים וקטן בשנים צ"ע ולרבינו ז"ל נ"ל דוחק זה א"נ דגם הגמרא הכא ס"ל לחלק בין גדול לקטן דגדול רשאי ללמוד דא"כ לא ה"ל לומר אותו תשחית וכרת כיון דרק קטן אינו רשאי אלא ודאי הכא הגמרא פליג על ר"מ וס"ל דגם גדול אינו רשאי ולהכי אמר תשחית וכרת ופוסק רבינו כהאי סוגיא וכן משמע מהסוגיא דמע"ק דף י"ז דאמר שם אם הרב דומה למלאך כו' ולהכי שמתוהו דאל יבקשו תורה מפיו אף דאומר צריכא ליה רבנן

וא"נ דגדול יכול ללמוד או ת"ח כמו שכתבו התוס' א"כ אכתי צריכין לו ואיך שמתוהו אלא ודאי דאף גדולים אינם רשאים ושפיר עבדי כמבואר ודוק: שם פרק ה' הלכה י' וכשיפטר מרבו לא יחזור לא לאחוריו כו' עכ"ל: והנה הרמ"א ז"ל ביו"ד סי' רמ"ב הביא שם דתלמיד הנפטר מרבו ונטל ממנו רשות ולן בעירו צריך לחזור למחר וליטול ממנו רשות והוא מגמרא דמע"ק דף ט' ע"א והרי"ף וכן הרא"ש ז"ל הביאו דברי הגמרא ורבינו והטור והש"ע השמיטו וצריך טעם למה.

ונ"ל לומר כן דהנה שם במע"ק דף ט' יליף מזה שנאמר ביום השמיני שלח את העם וכתוב ביום העשרים ושלושה לחודש השביעי שלח את העם אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך לפטור ממנו פ"א ע"כ ופירש רש"י ז"ל כתיב וביום השמיני היינו העשרים ושנים וכתוב כו' אלמא דעשרים ושלושה כו' והמפרשים הקשו ע"ז כן דבמסכת ר"ה דף י"ט ע"ב אמרינן מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר וכתבו התוס' משמע דבימי עזרא הוה מעובר וסמך קצת יש לדבר דכתיב ויגע החודש השביעי וכתוב ביום השני כו' וכתוב נמי וביום עשרים וארבעה לחודש הזה נאספו ב"י בצום משמע לפי שאז היה מוצאי סוכות נאספו וא"ל דעברוהו כו' דאל"כ הרי י"ד דירחא וח' דסוכות הרי כ"ב ויום כ"ג מוצאי סוכות וא"ל דשבקוהו לתעניתא משום מחרת י"ט כו' עד כ"ד בו דמאז לא היו נוהגין בו ועוד שהרי דבר שבציבור הוי אלא ש"מ דעברוהו לאלול עכ"ל: וא"כ תקשה נמי הכא מאי ראיא דצריך נמי למחר ליטול רשות ממנו דילמא ה"נ הוה המעשה כמו התם בימי עזרא שעברוהו לאלול והוה מוצאי סוכות כ"ד ה"נ עברוהו לאלול והוה שמ"ע ביום כ"ג וחד יומא הוא זה דכתיב במלכים ובדה"י ומנ"ל הדין דצריך לפטור פ"א: ונ"ל לענ"ד לישיב כן די"ל דמ"ד הכא במע"ק דיליף מזה ס"ל כאחרים דאמרו שם דף כ' ע"א כי אתא עולא אמר עברוהו לאלול כו' והתני רבב"ש יכול כו' רבא אמר הא דתני רבב"ש אחרים הוא דתניא אחרים כו' אין בין כו' אלא ד' ימים בלבד נמצא דאחרים אין מעברין לאלול לעולם וא"כ לא מ"ל דשם בימי עזרא אמר בכ"ד משום דעברוהו לאלול ולאחרים צ"ל ע"כ כמו דאיתא בירושלמי דע"ז (פ"א ה"א) אר"י קרא מסייע למה דאמרו חברייא וביום עשרים וארבעה לחודש השביעי נאספו ב"י ולמה לא אמר בעשרים ושלושה משום בריה דמועדא אין נימר דהוה בשובתא לית יכול דאת מחשב, והוה צומא רבא בחד בשבתא ומה בה ולית ר"ח מיקל למאן דמעבר ליה מאתריה אריב"ה אנא חשב כו' ולא הוה בשובתא עכ"ל: והנה מה שאמר שם מה בכך ור"ח מיקל למאן דמעבר ליה מן אתריה כו' ע"כ צ"ל דהמ"ד זה ס"ל כאחרים דאין מעברין ואין מחסרין שום חודש לעולם אבל לדין ודאי מעברין כדי שלא תחול יוה"כ בחד בשבת או בע"ש כדאיתא שם במס' ר"ה ד' כ' וא"כ י"ל לדברי אחרים ניחא פשוט א"נ כסברת התוס' דמשום מחרת החג מותר להתענות א"ל דביום כ"ג הוה שבת ואף דיום הכפורים היה ע"כ לפ"ז באחד בשבת לאחרים לא חיישינן לזה אם אלול לא היה מעובר וא"כ ה"נ האי מ"ד במס' מע"ק יליף מזה דצריך לפטור פ"א ולא אמרינן דאלול היה אז מעובר אבל לדין דלא ס"ל כאחרים ונפרש דאז בימי עזרא היה אלול מעובר וה"נ בימי שלמה היה אלול מעובר ויום כ"ג היה ביום השמיני ולא נדע הדין דצריך לפטור פ"א ושפיר השמיטו הפוסקים: אך עיין תוס' קידושין דף ל"ח ע"א ד"ה

והה"ד דבחד תירוץ ס"ל לר"ש ע"כ דלא כאחרים והא האי מ"ד הכא במע"ק ר"ש הוא וצריך לומר דס"ל ע"כ כפי התירוץ השני שבתוס' שם כפיר"ח ע"ש.

ועיין במשל"מ לקמן בפ"ו מהל' כלי המקדש אך קשה לכאורה ע"ז מהא דאיתא בתוספתא דסוכה פ"ד ברכה לעצמו שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך יכול לא היו טעונין לינה ת"ל ביום עשרים ושלושה לחודש כו' שלח את העם וילכו לאהליהם הא כיצד נפטרו מב"ע והשכימו והלכו להם עכ"ל התוס' נמצא דהתוספתא מוכיח מזה דטעון לינה ומשום לינה היו צריכים להשאר עד יום עשרים ושלושה וא"כ לא מצי למימר דיום העשרים ושלושה היה ביום השמיני דא"כ מנ"ל דבעי לינה דהא חד יומא הוא וא"כ ע"כ הוא יום המחרת וא"כ תקשה למה להקרא לומר דביום המחרת שלח את העם אלא ע"כ דבעי לפטור פ"א: אך יש לומר כן דהנה באמת לדידן נוכל לומר דעברוהו לאלול ויום השמיני היה כ"ג וחד יומא הוה בזה דטעון לינה בלא קרא זה ידעינן דהנה התוס' כתבו במס' סוכה דף מ"ז ע"ב דשמיני טעון לינה משום קרבן שמחה שמביא וקיי"ל דכל מי שמביא קרבן צריך ללון ומה שכתבו שם ועוד דמרבין כל מיני שמחות הוא דוחק ע"כ ודאי לא בעי לימוד ע"ז מקרא דשמיני צריך לינה ומקרא זה לא מוכח מידי דא"ל דהוה בחד יומא אבל שם התוספתא א"ל דס"ל כמו המ"ד במס' מע"ק דתרי יומי הוי ואומר התוס' דזה דנשארו בירושלים הוא משום לינה וכיון שנשארו עד יום המחרת היו מוכרחין למחר ליטול רשות כדין תלמיד הנפטר מרבו אבל אנן ס"ל דזה ודאי חד יומא בשלוח תרי זימני לא בעי ואף שבודאי נשארו משום לינה עד המחרת מ"מ הלכו בלא נטילת רשות כמבואר: אמנם נ"ל לומר דכל קושית המפרשים שבארנו דמקשים דלמא הוי תרווייהו בחד יומא לא קשה וניחא פשוט דהנה בקרא דדברי הימים כתיב כן ויעש שלמה כו' ויעשו ביום השמיני עצרת כו' וביום עשרים ושלושה לחודש השביעי שלח את העם לאהליהם משמע דלא הוה תרווייהו בחד יומא דבתחלה אמר וביום השמיני עצרת וזהו היום השמיני שכתוב במלכים ואח"כ אומר וביום עשרים ושלושה לחודש משמע דהוא יום המחרת יום אחר שפיר מדייק ע"ז מדאמר הכא במלכים דביום השמיני שלחם והכא אמר דבעשרים ושלושה שלחם דמשמע דלא היה בחד יומא ובתרי זימני שלחם ונטלו רשות לילך כמבואר: אך נ"ל לישב שיטת הפוסקים שהשמיעו כן דהנה רש"י ז"ל פירש בדה"י דביום השמיני שלח את העם שבתוך התחום ואלה שחוץ לתחום שלחם לביתם ביום כ"ג וא"כ זה דמלכים הלכו בתוך התחום ובדה"י מיירי מה שחוץ לתחום: והנה כ"ז א"נ דתחומין הוא מה"ת וכן גם א"נ דבי"ט נמי תחומין הוא מה"ת שפיר מוקמינן הקרא משום תחומין אבל א"נ דתחומין הוא מדרבנן אף בשבת או א"נ דאף דבשבת הוא מה"ת מ"מ בי"ט הוא מדרבנן כדעת הפוסקים שנבאר לקמן בה"י"ט וא"כ א"ל דאולי אז בימי שלמה לא גזרו עוד על תחומין בי"ט וא"כ לא נוכל לישב זה חילוק המקראות משום איסור תחומין וא"ל א"כ דזה המ"ד במס' מע"ק ס"ל שם דמוקי לה מזה להוכיח דין זה דצריך לפטור פעם אחרת דתחומין הוא רק מדרבנן וא"כ לא מצי לאוקמי משום תחומין דעדיין לא נגזר ולהכי יליף ליה דין זה ואף שמצינו במס' יבמות דף מ"ז ע"ב דאמר שם ובאשר תלכי אלך אסור לנו תחומין דעדיין לא נגזר לפ"ד בימי שלמה והכא אמר זה בימי רות שהיה קודם הרבה מ"מ לא קשה דהא מצינו במדרש רות דדריש שם אסור לנו לילך לתרטראות כו' אשר

זה ילפינן במס' ע"ז דף י"ט לאסור מקרא דאל תפנו אל האלילים וא"כ א"ל דהמ"ד ביבמות ס"ל דתחומין דאורייתא או אלפים אמה כר"ע ולהכי אומר אסור לנו תחומין אבל למ"ד דרבנן נפרש באשר תלכי כו' אסור לנו תרטראות כדברי המדרש וא"כ ניחא שפיר דברי רבינו וכן הש"ע שהולך בשיטת רבינו בזה דתחומין הוא מה"ת אף בי"ט כמו שנבאר לקמן בה' י"ט וא"כ נוכל שפיר לישב המקראות כמו שמפרש רש"י ז"ל בדה"י משום תחומין ולא נדע הדין דצריך לפטור פ"א וליטול רשות ולהכי השמיטו זה שפיר כמבואר: שם הלכה ז' וחייב אדם להקביל פני רבו ברגל כו'.

והנה הכ"מ הקשה על מה שלא חילק רבינו בין אזיל ואתי ביומא ולא אזיל ואתי ביומא וכתב דמשמע שם דדוקא ר' אליעזר ס"ל כן ולהכי כתב וכדר' יצחק סתמא והנה הא דמשמע ליה דרק ר' אליעזר הוא ס"ל כן הוא מזה מדר' אלעאי שבא לפניו ופירש רש"י בערב הרגל בא לפניו וכתב המהרש"א ז"ל דמוכרח אתה לומר דהכי הוה המעשה דלא מצי אזיל ואתי ביומא דאל"כ לא היה גוער בו ר' אליעזר מה שבא וא"כ כיון דר"מ חולק עליו וס"ל דאפילו לא אזיל ואתי ביומא צריך להקביל פני רבו משה"כ פוסק רבינו כן וזהו כוונת הכ"מ: והנה בס' זכרון יוסף ח' או"ח סי' י' כתב לתרץ דברי רבינו כן דתליא זה בפלוגתא דאביי ור' זירא במס' קידושין דף ל"ד ע"ב אם אשה חייבת בשמחה ואז קרינן ושמחת בקמץ וקאי השמחה עליו לבדו דחייב בשמחה ואז ל"א דחייב להיות בביתו לשמח את אשתו ואי קרינן ושמחת בחירק דקאי דהאשהבעלה משמחה ואז אמרינן דצריך להיות בביתו לשמח את אשתו כמו שפירש רש"י ז"ל במס' קידושין דף ל"ה ע"ב וכיון לפ"ז דרבינו פוסק כר"ז נגד אביי לקמן בפ"ד מה' מעה"ק ובפ"א מה' חגיגה וא"כ שפיר פוסק רבינו כן דאינו מחויב בשמחה להיות בביתו והסוגיא הכא במס' סוכה קאי אליבא דאביי דבעלה משמחה עכ"ל: ונ"ל עפ"ד לישב דברי הטור באה"ע סי' א' שכתב השרוי בלא אשה שרוי בלא דירה כו' ולא כתב בלא שמחה כמו שאיתא בגמ' דיבמות דף ס"ד ועמדו ע"ז הב"י והדו"פ ולפ"ז ניחא דזה דאמרינן שרוי בלא שמחה ילפינן במס' יבמות שם מקרא דכתיב ושמחת אתה וביתך וזהו רק אי קרינן כאביי ושמחת הוא עם אשתו דוקא אז מי שנשא אשה אבל אי קרינן בזה ושמחת ואז קאי על האיש לבדו לשמוח ואז אף אי שרוי בלא אשה לא יחסר לו השמחה דקרא אומר ושמחת אתה לבדך וא"ל דשם הגמרא ביבמות קאי אליבא דאביי דאמר בעלה משמחה וקרינן ושימחה ואומר שרוי בלא שמחה אבל הטור א"ל דס"ל כדעת רבינו דפוסק כר"ז דהיא מחויבת לשמוח וא"כ אינו מוכרח מקרא זה ולהכי השמיט ודוק: שם פרק ו הלכה י"ד המכשיל את העור כו'.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א כגון המכה את בנו הגדול וכתב הכ"מ ויש לתמוה על הראב"ד ז"ל שמפרש דבר זה יותר מכל הדברים המוזכרים כאן ואפשר שטעמו לומר אע"פ שבגמ' דידן לא נזכר אלא המכה את בנו הגדול מ"מ יפה כוון רבינו לכתוב המכשיל את העור דמכה בנו ל"ד עכ"ל וזהו דוחק בידינו.

ונ"ל לענ"ד לומר פשיט דרבינו כתב המכשיל את העור ה"א כגון דהכשילו בדבר אסור כגון הושיט כוס יין לנזיר או שאר איסורים והוא אכל ונכשל באיסור ע"ז מנדין אותו אבל באופן אחר לא נדע וע"ז כתב הראב"ד כגון המכה את בנו הגדול דעוד לא נכשל

בנו בשום דבר דהא אי לא הרים יד נגד אביו לא הכשיל בשום איסור ואעפ"כ אם הוא הכה אותו כיון דיוכל להיות דבנו לא יעמוד בדבר ויכשל בדבר איסור מ"מ אמרינן בזה במס' מע"ק דמנדין אותו ומפרש הוא דברי רבינו בזה: ועוד נ"ל לומר דהכא הוה ספק כלל אם יעבור בנו על איסור לפי מאי דאמרינן במס' קידושין דף ל"ב דרבה בר"ה קרע שיראי באפיה בריה אמר אחזי אי קא רתח ודלמא קא רתח וקעבר על לפ"ע כו' דמחיל ליה ליקריה וכתבו התוס' וצריך לומר שהודיעהו קודם לכן שלא יהא כמו נתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה כו' וא"כ אי חזינן דמכה בנו גדול אולי מחל אביו על כבודו ולא יעבור מ"מ כיון דלא הודיע לבנו היה בנו באיסור כדברי התוס' וזהו שאמר שאף שהכשילו בדבר שאינו איסור לבנו ורק מה ששגג ולא ידע מהמחילה מ"מ מנדין אותו ועיין מה שנבאר לקמן אי גם בבזיון נמי אמרינן דאב יכול למחול על כבודו: והנה הפרי חדש כתב לפרש דכונת רבינו הראב"ד ז"ל דאין לפרש המכשיל את העור הוא היכא דעבר על ל"ת דלפ"ע כגון מושיט כוס יין לנזיר ע"ז השיגו דהא ודאי ליתא דא"כ אכולהו לאוין מנדין אותו אלא ודאי דקאי דוקא מכה בנו הגדול ודכוותיה דאיכא היתר בדבר ואעפ"כ איכא למיחש לתקלה כה"ג דוקא מנדין אותו עכ"ל.

ודבריו לענ"ד אינם מוכרחין דהא הלאו דלפ"ע לא הוי לאו גמור למלקות ורק הוי כלאו שבכללות דליתא גביה מלקות וקיי"ל דהני איסורים דלית בהם מלקות והמה מד"ת או מד"ס יש פעם דמכין אותו מכת מרדות ויש פעם דמנדין אותו וכבר כתב הר"ן ז"ל במס' פסחים דף נ"ה והאריך בזה הפר"ח גופיה באו"ח סי' תצ"ו דהכל כפי שעשו חז"ל דפעם יש דמכין אותו מ"מ ופעם מנדין אותו והכא אמרו חכמים דמנדין בכל לפ"ע כיון דליתא מלקות גביה כמבואר ודוק: שם פרק ו' הלכה י"ג וחכמים גדולים היו משתבחים כו'.

וכחב הכ"מ שם באה"ד כתב הריב"ש בשם הראב"ד ז"ל אע"פ שאמרו בפ"ק דקידושין דף ל"ה הרב שמחל על כבודו כבודו מחול היינו מידי דלית ביה בזיון אלא באותם הדברים שאדם חייב לנהוג בו כבוד מחמת תורתו לעמוד מפניו וכיוצא בזה אבל על בזיונו אינו יכול למחול אדרבא אסור לו למחול שהתורה מתבזית בכך ודמי למאי דאמרינן התם האב שמחל על כבודו כבודו מחול דל"ל שיהי' האב יכול לומר ולמחול על בנו שיאמר לו דברי חרופין וגידופין עכ"ל: והנה הטורי אבן במס' מגילה דף כ"ח הביא ראיה לזה מהא דאמרינן במס' שבועות דף ל' ע"ב דאמימר אותביה לרב יימר דידע סהדותא ומקשי הגמ' והאמר עילא מחלוקת כו' אבל בעדים ד"ה בעמידה כו' האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף והא תקשה דימחול על כבודו כדי לקיים אידך עשה ועוד אס"ד דיכול למחול על כבודו אינו בדין שעשה דכבוד תורה דוחה לעשה אחרת כדאמרינן במס' כתובות דף מ' ע"א אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל אפילו אי אמרה בעינא לא חשיב עשה כלל אע"כ דבמקום בזיון לא אמרו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול וזה דצריך לעמוד ולהעיד הוה בזיון ולא ניתן למחול משה"כ אמר עשה דכבוד תורה עדיף עכ"ל: והנה לפ"ד הט"א יש לישב דברי התוס' במס' שבועות דף ו' ע"ב ד"ה והאמר כו' אע"ג דהיה יכול להושיבה כדאמר בסמוך דעשה דכבוד תורה עדיף שהיתה אשת חבר א"ל שלא רצה להושיבה שלא לסתום טענת בע"ד כו' א"נ שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד תורה עכ"ל.

והקשה המהרש"א על תירוץ הראשון וז"ל ומיהו אכתי קשה מאי ק"ל להגמרא מהא דדיינין בישיבה היכי קאים רב נחמן הא א"ל עשה דכבוד תורה עדיף ולהכי היה עומד מפניה שהיתה אשת חבר ונ"ל דלא נימא עשה דכבוד תורה עדיף אלא בכה"ג דלקמן דת"ח דגם העשה בגופיה דטפי עדיף ליה לעבור בהעשה דהעמידה כדי לקיים עשה דכבוד תורה ולישב אבל עשה דדיינים בישיבה לא נדחית מפני עשה דכבוד תורה של אחר עכ"ל: והנה ע"ד לכאורה קשה טובא א"ה דכונתו פשוט כמו שכתב בלשונו הכא מדברי התוס' שם ד"ה למשרי וז"ל שבאו שניהם בבת אחת א"נ עשה דכבוד תורה עדיף כדאמרינן במס' כתובות דף ק"ו עכ"ל והא התם העשה דכבוד תורה הוה לגבי עולא והעשה של כקטן כגדול הוה לגבי הב"ד וכן שם בכתובות דף ק"ו שמביא התוס' דעבור עשה דכבוד תורה סליק דינא דיתמא נמי כן הוה דהכבוד תורה הוה לגבי קריביה דרבי ענן והעשה דושפטתם צדק הוה לגבי רב נחמן ועי"ש ברש"י ז"ל ובח"א ויש לומר עפ"ז לישב קושית הפלפלא חריפתא על הרא"ש ז"ל שמקשה ל"ל להביא ממרחק להתירוץ דעשה דכבוד תורה מן מסכת כתובות דף ק"ו אמאי לא הביא מהכא ע"ב דאמרינן עשה דכבוד תורה עדיף ולפ"ז ניחא דאי מלקמן יש לטעות כתירוץ המהרש"א ז"ל להחלוק בין היכא שהמקיים והעובר הוא אחד וא"כ ליתא תירוץ זה מכבוד תורה ולהכי הביאו מכתובות דלא מחלקינן כן ושפיר מתורץ כדברי התוס': אמנם נ"ל דכונת המהרש"א ז"ל הוא כן ולא טעה בגמרא ערוכה וכונתו דלא שרינן לדחות רק כמו התם היינו בגוף אחד היינו בת"ח אחד שהוא יושב ומעיד אף שנדחה העשה משום כבוד תורה לא איכפת לן אבל הכא דישיבת הדיינין דהוה בשני גופין פירש דצריך רב נחמן דהוא נמי ת"ח לעמוד מפני כבוד תורה דידה וא"כ נדחית ממילא כבוד תורה של ר"נ וא"כ לא דחינן העשה של דיינים בישיבה מפני כבוד תורה דהא מ"מ כבוד תורה נדחית אצל הדיין שהוא נמי ת"ח וזהו רק הכא לענין עמידה וישיבה אבל לענין אקדומי הכא ובכתובות דליכא דחיה דכבוד תורה לגבי הדיין שפיר נדחית אף בשני גופין ואף שאין לשונו מכוון מ"מ זהו ודאי כונתו: אך עפ"ד הט"א אלה מיושב שפיר קושית המהרש"א ז"ל דרק גבי בזיון אמרינן עשה דכבוד תורה עדיף אבל בכבוד אמרינן מי איתא לעשה כלל אי אמרה לא בעינא וא"כ מקשים התוס' שפיר אע"ג דהיה יכול להשיבה דודאי זהו דבר פשוט דעמידה שלה הוה בזיון לה וע"ז איכא עשה דכבוד תורה ולהכי צריכא לתרץ דיסתם טענת הבע"ד אבל זה לא קשה מאי מקשה הגמרא והאמר מר דדיינין בישיבה דלמא להכי עמד רב נחמן משום עשה דכבוד תורה זה אינו דודאי מה דלא עמד רב נחמן לא הוה לה בזיון רק שלא נהג לה כבוד כמו שכתב הריב"ש ז"ל כגון לעמוד מפניו ובזה לא אמרינן עשה דכבוד תורה עדיף היכא דלא הוה בזיון דאמרינן הסברא של אי אמרה לא בעינא כיון דיכול למחול ושם בכתובות אי לא יקדים דינו וכן שם בתוס' במס' שבועות דף ל' ע"א אי נקדים דין אחר להדין של הצורבא מרבנן הוה בזיון דתרווייהו ולהכי שפיר אמרינן עשה דכבוד תורה עדיף דאינו יכול למחול כמבואר: ועפ"ז יש לומר בדברי הרא"ש ז"ל במס' נדרים דף ס"ב ע"א אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרי ליה תיגראי ברישא כו' ופירש"י ז"ל שם הקדימו דינו לשל אחרים בשביל כבוד תורתו כו' והרא"ש פירש פסקו לי דיני כדי שלא אתבטל מלימודי כו' ועמד ע"ז המהרש"א ז"ל בח"א הא מצינו דאפילו לקריביה דרב ענן הקדים דינו משום כבודו

דרב ענן א"כ שרי אפילו בלא ביטול תורה רק משום כבוד תורה לבד ול"ל להרא"ש לומר הטעם משום ביטול תורה: ולפ"ז ניחא דהא היכא דליכא בזיון רק משום כבוד אזי בזה אמרינן דיכול למחול ע"כ וא"כ היכא דאיכא דינא דיתמי דמקדמינן לשאר דינים נימא דיכול ת"ח למחול ע"כ כמו התם אי אמרה ל"ב וצריך לומר דאיכא בזיון ליה להקדים דין אחר וכ"ז הוא במקום שנודע לכל דהוא ת"ח או קריביה של ת"ח אבל הכא מיירי אף באתרא דלא ידעי כמו שאמר שם בתחלה וכמו שמבאר ג"כ המהרש"א שם וא"כ ליתא בזיון דאין מכירין אותו ועל כבודו יכול למחול ולהכי אומר הרא"ש דלהכי שרי ליה בכל דוכתא לומר צורבא מרבנן אנא אפילו אי איכא דינא דיתמי מ"מ מקדמינן דינו משום ביטול תורתו להכי לא ימחול ויבקש להקדים דינו בכל מקום כמבואר: אמנם סוף דברי הט"א שם קשה דכתב להביא ראיה לדברי הריב"ש דעל בזיון אינו יכול למחול מהא דאמרינן במס' סנהדרין דף פ"ד ע"ב רב לא שביק לבריה למפתח ליה כוותא דלמא חביל וה"ל שגגת איסור חנק ואי האב יכול למחול על בזיונו הה"ד נמי על הכאתו יכול למחול א"כ ה"ל למישבק כו' ולמחול על כבודו אלא ודאי כל כה"ג שהוא דרך בזיון אין כבוד האב מחול והה"ד לכבוד הרב כו' ואח"כ הקשה הט"א ממסכת קידושין דר"פ קרע שיראי ופירש"י ז"ל על דלמא רתח ואמר לאבוה מידי דריתחא ומשום דמחיל ליה ליקריה אלמא דאפילו לענין בזיון כבודו מחול שמוחל האב ואולי י"ל דכבוד הרב עדיף ושאיני דכבודו גדול משל אב משה"כ במקום בזיון אינו יכול למחול על כבודו עכ"ל: והנה קשה דבריו שהמה להיפך ממה שכתב הריב"ש בשם הראב"ד ז"ל כאן דהוא הביא ראיה על רב דאינו יכול למחול על בזיון מאב דאמר ודמי למאי דאמרינן האב שמחל על כבודו מחול דל"ל שיהא האב יכול למחול על חרופין וגדופין אלמא דס"ל דבאב ודאי דאינו יכול למחול על בזיון והביא ע"ז ראיה על רב שאינו יכול למחול והט"א כתב דאפילו ברב אי אינו יכול למחול ע"כ באב יכול למחול ועוד תמוה לכאורה דלפי המסקנא שלו דבאב יכול למחול גם על בזיון הדרא קושיא לדוכתה ממס' סנהדרין דף פ"ד אמאי לא שביק רב לבריה למישבק כוותא הא יכול למחול ע"ז כמו על בזיון דמחול באב שהביא ראיה ע"ז ממס' קידושין: ונ"ל לומר דלא דמי הא דסנהדרין להא דקידושין דהתם בסנהדרין לענין אי שגג וחבל באביו ועשה חבורה לא מהני מחילה בזה דהתם בסנהדרין הא יליף מקרא דלנפש דבעי דוקא חבורה שמוציא דם וא"כ אי חבל בחבורה באביו הוה דומיא דהורג נפש אחר בשוגג ואי עשאו טריפה מקודם ודאי לא מהני מחילה מה שהנהרג ימחול לו והראיה לזה דבמס' מכות ד"ח ע"ב מפקינן מקרא דמכה נפש לחובל באביו בשוגג דפטור מן גלות דה"א דהוה כמו הרג נפש בשוגג דחייב גלות ורק מגזה"כ ממעטינן מגלות אבל ודאי זה אף בשוגג לא ניתן למחילה שלא יהא אסור בזה וכן צריך לומר לדברי הריב"ש דבחרופין וגידופין אף באביו אינו יכול למחול דהתם גבי רבה ב"ה דקרע שיראי לא חשש אולי בנו יחרפנו דלזה לא ניתן למחילה רק אולי יאמר דבר שלא לכבודו והוא יגרע מחיוב כיבוד אשר זה ניתן למחילה אבל בזיון אף באב אינו ניתן למחילה ומכש"כ חבלה כמו שבארנו ודוק: הודעה אם כי כבר אמרנו בראשית ספרי כי הלכתי בעקבות רבינו משה ז"ל לבאר חידושי אף בדברים שאינם נוגעים לעת הזאת.

עתה עוד אכפול הדברים טרם אתחיל לבאר הלכות עכו"ם וחוקותיהם כי כל הדינים המתבארים בהלכה זו הם רק על העמים הקדמונים עובדי גלולים אבל לא על העמים אשר בזמנינו אשר יאמינו בה' המיוחד בורא עולם וכל צבאם ואינו נוהג בזמן הזה שום דין מהלכות אלה ורק באתי לבאר דברי רבינו אשר דיבר על הימים הקדמונים למען דרוש וקבל שכר כאשר הגדנו למעלה במודעא רבה: הלכות עו"ג וחוקותיהם פרק א' הלכה ג' חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות כו' ומעולם לא עבד שבט לוי ע"ז עכ"ל: והנה זה מבואר בספרי פ' ברכה על הפסוק כי שמרו אמרתך כו' דשבט לוי לא עבדו ע"ז במצרים וכן במעשה העגל מבואר בגמרא דיומא דף ס"ו ע"ב ואיתא שם כן אר"י אמר רב שבטו של לוי לא עבדו ע"ז שנאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי יתיב רבינא וקאמר להא שמעתא איתיביה בני ר"פ ב"א לרבינא האומר לאביו ולאמו כו' ואת בניו לא ידע א"ל בניו בני בתו מישראל עכ"ל הגמרא.

ועמדתי להקשות ע"ז דהא איתא במס' יבמות דף ס"ב א"ל רבה לרבא ב"מ מנ"ל הא דאמרו רבנן בני בנים הרי הן כבנים כו' אלימא כו' אלא מני מכיר מחוקקו ובני יהודה מחוקקו כו' ופירש רש"י ז"ל אבן בנו לא קמבעיא ליה אלא אבן בתו כו' וקשה דלמה צריך להביא מקרא של דה"י הא יכול להביא מקרא של דברי תורה דאמר ובניו לא ידע ומפרשינן בן בתו מישראל אלמא דבן בתו מקרי בניו וכן מצאתי ג"כ בגהש"ס במס' יבמות שמציין עיין יומא וצ"ע וזהו כונתו ודאי דה"ל להביא ראיה מזה ועיין שעה"מ לקמן בפ' ט"ו מה' א"ב ה"ג דמקשה נמי על סוגיא זו דיבמות דה"ל להביא ראיה מד"ת ועיין אבני מלואים מה שמתרץ בזה: ונ"ל לישב כן דהנה תחלה צריך להבין הסוגיא שם דאמר רב שבטו של לוי לא עבדו ע"ז מה חידש רב בזה הלא מקרא מלא הוא ויאספו אליו כל בני לוי וכן שם יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא מאי שמעתא חידש רב בזה הלא רב מביא רק המקרא וכן מקשה שם המהרש"א בח"א דמאי מקשה בני רפב"א לרבינא הלא רב מביא קרא ע"ז וה"ל למירמי קראי אהדדי עי"ש.

ונ"ל לישב כ"ז דהנה אף דכתיב כל בני לוי הא קיי"ל בכל דוכתא דרובו ככולו וזהו דבא לחדש ר"י אמר רב דהכא דכתיב כל בני לוי הוא כל השבט ולא רובו כיון דכתיב כל והנה ע"ז הא תקשה לכאורה מהא דאיתא במס' הוריות דף ג' ע"ב א"ר יונתן מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולן שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כולן אר"ה בדר"ה ה"נ מסתברא דבכל התורה קיי"ל רובו ככולו והכא כתיב כל עדת הואיל וכך אפ"י הן מאה כו' מתיב ר"מ אין גוזרין כו' אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה שנאמר הגוי כולו והא הכא דכתיב כולו ואמר רובו ככולו תיובתא ואלא מאי ה"ק אי איכא כולו הוי הוראה כו' ועיין תוס' שם ובמהרש"א מבאר שם דהגמרא מקשה ואלא מאי היינו דהכא גם על רובו לא צריך קרא דאחרי רבים להטות קיי"ל ועיין לח"מלקמן בפ"ג מה' שגגות ה"א נמצא דאפילו הכא דכתיב כל אמרינן בזה מ"מ דרובו ככולו וכמו דכתיב הגוי כולו ומ"מ הוי רובו ככולו וכן שם דף ה' ע"א אמרינן לכל העם בשגגה למימרא דרובו אין מיעוטו לא עי"ש אלמא התם נמי אף דכתיב לכל העם מ"מ הוי רובו ככולו וא"כ ה"נ אף דכתיב כל נימא דרק רוב השבט לא עבדו ומנ"ל דכל השבט לא עבדו.

אמנם באמת זה לא קשה מידי דהכא לא שייך זה דרובו ככולו דזה דאמרינן בכל דוכתא דרובו ככולו ודאי לא אמרינן דרק הרוב משמע ולא כל ורק אמרינן דבמלת כל נכלל גם אי הוי רק רוב ואמרינן דבכל התורה מה שמחויב לעשות ובכל דבר שיעשה אמרינן דאפילו לא עשה כל הדבר רק רוב הוי כמו עשה כל הדבר בין לחומרא ובין לקולא ואי רוב צבור חטאו או רוב ב"ד הורו אמרינן לחומרא ומביאין קרבן וכן גבי שחיטה אמרינן לקולא דאי שחט רוב סימנים די כמו אי שחט כולן וכדומה ובנזיר דף נ"א מביא הגמרא ראייה לזה דגלי רחמנא גבי נזיר את שעריו כו' עי"ש אבל אי לא גלי ה"א ודאי דרוב שעריו די ול"צ יותר לעשות כיון שעשה הרוב והוה מה"ת ככולו אבל הכא דכתיב כל סתמא מהכ"ת נפקינן את כל השבט לוי מן חזקת כשרות ונימא דרק הרוב לא עבדו אבל המיעוט עבדו ודאי הכא אמרינן דכל השבט לא עבדו וזהו שחידש רב הכא דכתיב כל בני לוי כל השבט לא עבדו ואיתיביה בני ר"פ ב"א לרבינא האומר כו' דכיון דכתיב קרא אחר דחטאו שבט לוי נימא דגם הכא מגלה לנו הקרא האחר דהכא אף דכתיב כל מ"מ הוי רק רוב לא חטאו והתם דאומר האומר לאבא כו' ובניו לא ידע מיירי באותן שחטאו מן המיעוט שנשאו לאלה שלא חטאו והקרא האחר מכריח דגם הכא הוי רק רוב ולא כל השבט ומשני לא בן בתו מישראל דכיון דקיי"ל בכל דוכתי דבן בתו מקרי בנו ה"נ מיירי בבן בתו מישראל וא"כ לפ"ז ניחא הקושיא שהקשינו ממס' יבמות דאחרי שנדע מלימוד אחר דבן בתו מקרי בנו אמרינן דהוי כבני בנים וכל הוי כולו אבל אי לא ידעינן מקרא אחר ע"ז דבן בתו קרוי בנו מהכא לא מצי למילף זה דה"א דהא דכתיב כל בני לוי לא הוי רק רוב השבט וקרא דכתיב ובניו לא ידע הוא מן המיעוט ע"כ ומאין נחדש דבן בתו קרוי בנו ולהכי מביא הגמרא ביבמות בדה"י דבן בתו קרוי בנו וא"כ דמוכח ממקום אחר זה דבן בתו קרוי בנו שוב אמרינן הכא דהיכא דכתיב כל הוי כל השבט ומה שאמר ובניו לא ידע מיירי בבן בתו מישראל ועיין לקמן בפ"ד הכא בדברי רבינו ד"ה ורובו של שבט ובכ"מ ולח"מ: והנה המהרש"א בח"א הקשה במס' יבמות בשם ס' פענח רזא על הקו"ח שעשה משרע"ה ושיבר את הלוחות דמה פסח שהוא מצוה אחת כו' נימא דיו לבא מה"ד להיות כנדון והא בפסח קיי"ל שחטו למולים ולערלים כשר וה"נ בפסח הרי היו שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז ומתרץ המהרש"א דהא דשחטו למולים ולערלים כשר משום דלב ערלים נמי לשמים עכ"ל.

והנה משמע לפ"ד אי שחט לישראל ולבן נכרי שנתנכרו מעשיו אינו כשר וזה לא מצינו לא בדברי הגמרא ולא בדברי רבינו בה' ק"פ ומשמע איפכא דכיון דשוה לנו לפסול דין של ערל ושל ב"נ וכמו אי שחט למולים ולערלים כשר ה"ד לישראל ולבן נכר וכמו דמצינו בגמרא דפסחים דף ק"ב דעבוד צריכותא משמע דתרווייהו הדינים שוים: אף נ"ל לישוב הקושיא כן דהנה המהרש"א הקשה עוד בשם הראשונים וא"ת ולמה לא היה משה דן ק"ו זה מיד כשאמר לו הקב"ה שחת עמך ועיין מה שמתרץ: ונ"ל לישוב חדא קושיא בחברתה דהנה קיי"ל דישאל קיבלו ערבות זה ע"ז וכל מי שיכול למחות על חבריו ולא מיחה נתפס על ידו ואיתא מפורש במדרש תנחומא פ' יתרו רבי אומר בשעה שעמדו ישראל על הר סיני השוו כולם לב אחד לקבל עליהם מלכות שמים בשמחה כו' ולא עוד אלא שהיו ממשכנין עצמן זע"ז באותה שעה ביקש הקב"ה לכרות ברית עמהן על הנסתרים ועל הגלויים אמרו לו על הגלויים אנו כורתין כו' נמצא דבעת עשית העגל

אף אלה שלא עשו היו מחויבין למחות בידי אלה שעשו וללחום עמהן ולהכי בשעה שאמר לו הקב"ה שחת עמך היה משרע"ה חושב כי בודאי לא עשו כלום ואלה שלא עשו מיחו בידי אלה שעשו וקימו זה הערבות שקיבלו וא"כ ה"ל כמו למולים ולערלים שכשר ולהכי לא שיבר את הלוחות לפי מחשבתו ואחרי כן כאשר ירד מן ההר והלוחות בידו ושמע יהושע את קול העם ברעה ורצה להפיס דעתו של משה ואמר לו קול מלחמה במחנה היינו שמתלחמים זע"ז אלה שלא עבדו את העגל יתגרו מלחמה עם אלה העובדים ואמר לו אין קול גבורה ולא קול חלושה היינו אי היה מלחמה היה נשמע מן המתגבר קול גבורה ומן המנוצח קול חלושה ורק קול ענות שמעו ומשמע שכולם שקולין בזה ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות כו' אז וישלך את הלוחות היינו שראה שיחוגו ויחולו במחולות ואין מוחה בזה וכולם נתפשו בעון זה אלה אשר עבדו ואלה אשר הניחו ולא מיחו ושפיר הוא הק"ו דלא הוה כמו למולים ולערלים ושיבר את הלוחות מק"ו זה כמבואר ודוק: פרק ב' הלכה ט' מגדף שחזר בו בתוך כדי דיבור אינו כלום אלא כיון שגידף בעדים נסקל עכ"ל: וכתב הכ"מ ובמה שכתב רבינו אלא כיון שגידף בעדים נסקל כלל דין אחר והוא דמגדף לא בעי התראה וצ"ע בפ' הנשרפין גבי הא דאמרינן ורבנן מגדף הוראת שעה היתה ובפ"ק דסנהדרין דף ח' גבי הא דתניא שאר כל חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותן וממ"ש רבינו בה' עדות שאין לעדים זוממין שגגה לפי שאין להם מעשה לפיכך א"צ התראה משמע דכל היכא דליכא מעשה ליכא התראה עכ"ל: והנה הצ"ע שהקשה מפ' הנשרפין לענ"ד לא קשה דיש לומר דהא דאמר הגמרא ורבנן מגדף הוראת שעה לא קאי על המיתה דהיתה הוראת שעה משום דלא הוי ביה מעשה כמו שאמר דף פ' ע"ב מקושש הוראת שעה היתה דהכא לא בעי התראה בכ"ד במגדף אלא ההוראת שעה היתה החבישה מה שחבשו אותו כיון דלא ידעו עתה כלל דחייב מיתה מ"ט חבשו אותו אבל לא קאי על עיקר המיתה דהיתה הוראת שעה מטעם דלא היה התראה דלא בעי באמת התראה וכמו שכתב נמי לקמן בפ' כ' מה' עדות הראב"ד ז"ל לדעת רבינו אך זה קשה לי א"נ דמגדף לא בעי התראה מהא דאיתא במס' סנהדרין דף פ"ח ע"ב מסית דלא בעי התראה מא"ל מעיקרא א"א כו' וכתבו התוס' לאו אליבא דר' מאיר פריך דעל מסית לא מחייב דאין בו כרת עכ"ל וא"נ דמגדף נמי לא בעי התראה מאי מקשה שם ממסית דלא מצי לאקשוויי זה אליבא דר"מ דמיירי שם בכל הסוגיא טפי ה"ל להקשות מן מגדף דתקשה גם לר"מ כיון דבזה איכא כרת לר"מ כמו דקחשיב בריש מס' כריתות ל"ו כריתות וחכ"א אף המגדף ומפרש בגמרא דף ז' שם דאף ר"מ ס"ל דאיכא כרת במגדף ולהכי קמחייב קרבן וא"כ ה"ל להקשות ממגדף דהוה אף לר' מאיר: והנה בס' פני משה על הירושלמי דסנהדרין פ"ז ה"ח במה"פ כתב בד"ה אית כו' אם המגדף בכרת תלוי בפלוגתא כו' ואם זה היה ברור בדעתו ז"ל דמגדף אינו צריך התראה כמו שרוצה לומר הכ"מ בפ"ב מה' עכו"ם ע"כ מוכרח אתה לומר שאין המגדף בכרת שהרי למ"ד מגדף במיתה וכרת ע"כ צ"ל מיתה היכא דאתרי ביה וכרת היכא דלא אתרי ביה כמו בכ"מ גבי מיתה וכרת וכדאמרינן התם דף ס' ע"ב גבי זבוח לעכו"ם הייתי אומר כו' מד"א כו' אתרי ביה בר קטלא הוא לא אתרי ביה בר כרת אבל כרת איכא ולפ"ד הרמב"ם ז"ל אפשר דאה"נ דא"צ התראה עכ"ל.

נמצא דלפ"ד דלא בעי התראה אמרינן דכרת ליתא נמי בזה ולמ"ד דאית ביה כרת הה"ד דאית ביה ע"כ התראה וא"כ ליכא הקושיא דלא מצוי למיפרך ממגדף טפי ממסית דכיון דא"נ דלא בעי התראה הה"ד דכרת לית ביה ור"מ כיון דס"ל דאית ביה כרת הה"ד דבעי התראה אך לענ"ד נ"ל דלא כדברי הפ"מ ז"ל דלא תליא זה בזה דאף דליכא התראה מ"מאית ביה כרת היכא דהעדים הוכחשו בבדיקות דקיי"ל גבי רוצח במס' סנהדרין דף פ"א דכונסין אותו לכיפה וה"נ בה"ג אית ביה כרת אף דלית ביה מיתה ולא תליא בזה וכן מבואר בספר המצות לרבינו מ' ל"ת מ' שנ"ב דמגדף אית בו כרת ומבאר שם רבינו דכל היכא דלא המיתוהו ב"ד או לא נדע אית ביה כרת ולא תלוי בזה דאי אתרי או לא וא"כ תשוב על הכ"מ הקושיא וצ"ע: פרק ג' הלכה ו' המגפף עכו"ם והמנשק לה כו' והסך והמלביש כו' כל אלו עובר בל"ת שנאמר ולא תעבדם כו' ואעפ"כ אינו לוקה על אחת מהן לפי שאינן בפירוש עכ"ל: והנה לקמן בה' ט' השיג הראב"ד ז"ל וכתב ותו קשיא לי מאי דאמרינן במגפף ומנשק דלא לקי עלייהו ובתוספתא דמכות דקחשיב הלוקין קחשיב הסך המקנח המגפף והמגרד אלמא לקי עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומה שכתב ותו ק"ל יש לתמוה שמאחר שאותה תוספתא לא הוזכר בגמרא משמע דלאו דסמכא היא ולישנא דמתניתין הכי דייקי אבל המגדף וכו' עובר בל"ת וא"א כו' הו"ל לומר אבל המגפף לוקה ועי"ל דלוקין דקתני בתוספתא היינו מכת מרדות עכ"ל הכ"מ: ולענ"ד תמוהים דבריו ז"ל דהלא קושית הראב"ד ז"ל יש לישב פשוט אחרי דבגמ' שם דף ס"ג ע"א מסקי ר"א ורבינן משמיה דר"א דע"ז אינו לוקה משום דה"ל לאו שבכללות אלמא דהגמ' ס"ל דליתא לדברי התוספתא ואינו לוקה והגמרא שאומר שם דבנודר ומקיים בשמו אינו לוקה ורק לר' יהודה לקי דהוא ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו אבל לדידן אינו לוקה ורבינו פוסק לקמן בפ"ה הי"א דלוקה וכבר השיגו שם הראב"ד ז"ל והכ"מ וכן המהרי"ק בתשובה מתרצים דברי רבינו דס"ל דאף לדידן לוקה והלח"מ בפ"ז מה' סנהדרין כתב דמיירי בנודר ונשבע בשם עכו"ם ע"י מעשה עי"ש.

אבל בזה שפיר ס"ל לרבינו כהאי סוגיא דאינו לוקה משום דה"ל לאו שבכללות ולא כהתוספתא ומה שמתרץ הכ"מ דלישנא דמתניתין הכי דייקי מדקאמר עובר בל"ת וא"א דלקי במגפף כו' ה"ל לומר דלקי זה תמוה לענ"ד דהא במשנה קתני תרווייהו המכבד והמגפף עובר בל"ת וכן הנודר בשמו והמקיים עובר בל"ת ורבינו הא פוסק בזה בפ"ה ה' י"א דלוקה וכתב שם הכ"מ דרבינו ס"ל דרק בזה ס"ל להתנא במשנה כר' יהודה דלוקה אף שאין בו מעשה ומה דקאמר התנא עובר בל"ת פירוש דלוקה נמי אלמא דליתא לדבריו דקאמר דלפי דאומר עובר בל"ת משמע דאינו לוקה בשלמא לפי תירוץ הלח"מ במס' סנהדרין שהבאתי דהא דקאמר רבינו לוקה מיירי ע"י מעשה א"ל דהמשנה מיירי בלא מעשה ולהכי אומר רק עובר בל"ת ואינו לוקה אבל לפ"ד הכ"מ גופיה והמהרי"ק שם במשנה זו נמי ס"ל דלוקה ואעפ"כ אמר עובר בל"ת ודאי קשה.

וביותר תמוה לי דשם בתוספתא דמכות שהביא הראב"ד ז"ל לא קתני בהדיא דלוקה אך התם לא קחשיב רק הא דאית בהו מלקות והני דלית בהו מלקות פריט בהדיא כמו שאומר שם הממיר בקדשים והמשייר חמץ בפסח אינו לוקה ועובר בל"ת אלמא הא אף

דאומר בהו דעובר בל"ת לבד ומ"מ חשיב לה התוספתא לענין מלקות ומקשי הראב"ד שפיר.

ועוד דהא קחשיב שם נמי בתוספתא העושה עכו"ם והסך והמקנח כו' וכה"כ דעושה עכו"ם הא לקי ודאי נמי הני דקחשיב בהדייהו לקי נמי שפיר. אך זה חזינן דאין ראייה ממה שאומר רק עובר בל"ת וכן נדחה נמי דברי הכ"מ לקמן בפ"ג מה' תרומות ה' כ"ג ע"ש.

וגם ממה שכתב רבינו הכ"מ ז"ל דבתוספתא הוא הכונה לוקה מכת מרדות ולזה הסכים הכא גם הפרי חדש ודאי ליתא דהא התם בתוספתא לא קחשיב רק הני דלקי מלקות והני דלית בהו מלקות פריט להו לבד ומבאר לה בהדיא אך באמת מלת לוקה לא נאמר בתוספתא הכא ורק הראב"ד ז"ל דייק מדקחשיב הני בין העובר בל"ת דלקי עלייהו ודאי בהני נמי לקי ואיך מצי למימר דהכוונה לוקה מכת מרדות דלא נזכר כלל מלת לוקה ורק עובר בל"ת והכא הוא הל"ת בין הני דלוקין מלקות דחשיב שם בתוספתא אלא דהתוספתא פליג ע"ז וס"ל דלוקה ומ"מ דברי רבינו ניחא דפוסק כהסוגיא של גמ' דידן במס' סנהדרין ד' ס"ג דאינו לוקה כמבואר ודוק: הלכה ז' ישב לו קוץ כו' פרצופות המקלחות מים בפני עכו"ם לא יניח פיו ע"פ וישתה מפני שנראה כמנשק לע"ז עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא דבגמ' איכא עוד גירסא מעין שמושך לפני ע"ז לא ישחה וישתה מפני שנראה כמשתחווה לע"ג. ולא כתבו רבינו וגם הרי"ף ז"ל.

ונראה שלא הי' בנוסחות שלהם עכ"ל. והנה בדברי הרי"ף ז"ל לפנינו איתא הא דמעין וכן איתא ברא"ש ובטור יו"ד (סי' ק"נ) ורק רבינו והשו"ע שם (בסי' ק"נ) השמיטו.

ונ"ל לישב דברי רבינו מה שהשמיט אף אם נאמר דהי' לו הגירסא בגמ' כן. דהנה הכ"מ כתב עוד ודע דבישב לו קוץ ונתפזרו לו מעות קתני בגמ' ואם אינו נראה כלומר שאינו נראה כמשתחווה כגון שפנה אחוריו או צדו לעכו"ם מותר ולא חש רבינו לכתוב דמילתא דפשיטא הוא עכ"ל.

וצריך לבאר מ"ט הביא הברייתא זו ואם רבינו לא הביא דין זה מפני שא"צ גם הברייתא לא הי' צריך לו להביא וע"כ נ"ל לומר דהנה שם בסוגיא איתא מאי אינו נראה אלימא דלא מתחזי והאר"י א"ר כו' ואסרו חכמים מפני מה"ע אפילו בחדרי חדרים אסור אלא אימא אם אינו נראה כמשתחווה לעכו"ם מותר.

ופירש"י שפנה לאחוריו כו' והנה התוס' הקשו שם ואע"ג דפליגי תנאי בשבת מ"מ לא רצה לתרץ דפליגי אהך ברייתא דרב יהודה אמר רב עכ"ל: ונ"ל דרבינו ס"ל כן דלפי מאי דאיתא בירושלמי (פ"ט דכלאים ה"א) רב אמר כ"ש אסור מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור מתניתא פליגא על רב פרצופות שהן מטילין מים בכרכים לא יתן פיו ע"פ שלא יהיה כמנשק לעכו"ם ואם היה מקום צנוע ה"ז מותר מתניתא פליגי נתפזרו מעותיו לפני עכו"ם לא יהא שותה ואם היה מקום צנוע ה"ז מותר נמצא דהירושלמי פליג על רב וקאמר אי מקום צנוע ה"ז מותר וס"ל לרבינו דבאמת לא נוכל לפרש דהברייתא דאמרה אינו נראה היינו שפנה לאחוריו או צדו לעכו"ם דזה לא הו"ל לברייתא לאשמועין כי היכא דרבינו לא כתב לה כמ"ש הכ"מ דמילתא דפשיטא הוא

ורק הגמ' מקשה לדידן דפסקינן כר"י א"ר כמו שפוסק רבינו בפ"כ מה' שבת ה"ד אלימא דלא מתחזי הא בזה לא משתרי ומשני לדידן אלא אימא אם אינו נראה כמשתחוה לעכו"ם ואז שרי אבל אם הי' במקום צנוע אבל הברייתא מיירי אינו נראה דלא מתחזי כמו שס"ל להירושלמי ופליג על רב.

ורב ס"ל כהני תנאי שם שמביא במס' שבת (ס"ה ב') ובמס' ביצה (ט' א') ועתה ניחא שהשמיט הא דמעין דהא שם עביד צריכותא ומסיק פרצופות ל"ל משום דקבעי למיתני כיוצא בו. וכתב המהרש"א שם וז"ל ובהכי ניחא הא דתני הא דמעין משום התירא דאינו נראה אצטריך לאשמעינן מעין ולא סגי לי' הא דפרצופות וכוונתו הוא לפי מה שכתבו התוס' שם פרצופות ל"ל אע"ג דמנשק לע"ג אינו חמור כמשתחוה מ"מ כיון דאיכא איסורא דאורייתא במנשק ש"מ מהא דלעיל דאסור וא"כ תקשה כיון דקתני פרצופות דקיל הוא ומ"מ אסור ומכש"כ מעין דחמור וע"כ כתב המהרש"א דזה אצטריך רק ללמד ההיתר דאם אינו נראה מותר אף שבמעין חמור מ"מ אם אינו נראה מותר וכ"ז הוא רק בברייתא דאמר אם אינו נראה מותר והוא הפירוש דאינו מתחזי כמו שמפרש הירושלמי אבל לדידן דאינו מותר רק היכא שאינו נראה פירוש שפנה לאחוריו וזה לא צריך לאשמעינן כמו שהשמיט רבינו.

וכן השמיט דין דמעין דכל זה לא צריך רק ההיתר דאינו נראה וכיון דרבינו השמיט ההיתר השמיט כל הדין דמעין כמבואר ופשוט י"ל אף אם נפרש הברייתא דלא כהירושלמי ורק נפרש כפשוטו דאינו נראה הוא שפנה לאחוריו מ"מ ניחא כיון דרבינו השמיט ההיתר השמיט כל הדין דלא איצטריך רק משום כדי לאשמעינן ההיתר.

וניחא נמי לפ"ז מה שהקשה בס' שלטי הגבורים על הרי"ף ז"ל מ"ט לא כתבה הברייתא גבי פרצופות ואם אינו נראה מותר ומתריך דפרצופות הוא דבר הנמנע שיהיה אינו נראה דבכל גווני נראה כמנשק ע"כ. וקשה לי ע"ז דא"כ מאי מקשה הגמ' שם דפרצופות ל"ל וע"ז מתריך בדוחק משום דבעי למיתני כיוצא בו נימא כן דהנה אמר שם גבי פרצופות ואי תני הני כו' תני מעין דאית בי' סכנה דאי לא שתי מיית וא"כ נימא דלהכי תני פרצופות דאי ממעין ה"א דלהכי אסור אף דאיכא סכנה דהא אית לי' תקנתא בהיתר שישתה בהחזרת פנים אבל גבי פרצופות דליתא שם תקנתא אף דאיכא סכנה מ"מ אסור.

אך לפ"ד ניחא דכל עיקר הרבותא דמעין הוא רק דבא לאשמעינן ההיתר דאינו נראה כמ"ש המהרש"א שם וא"כ לא צריך לאשמעינן ההיתר מכש"כ הא דמעין דחמור ושרי באינו נראה כמבואר. והירושלמי שלא הביא זה דמעין רק הא דישב לו קוץ ופרצופות גריס נמי בפרצופות ואם הוא מקום צנוע מותר דכיון דלא קתני מעין שם צריך לאשמעינן ההיתר בזה ואף לפ"ד הש"ג ניחא הירושלמי כיון שהוא מתיר במקום צנוע ולהכי אצטריך למימר זה דפרצופות כמבואר ודוק: הלכה ט העושה עכו"ם לעצמו אעפ"י שלא עשאה בידו ולא עבדה לוקה שנא' לא תעשה לך פסל כו' וכתב הלח"מ קשה היכא דעשאו אחרים לו אמאי לוקה והלא הוי לאו שאב"מ ואין לוקין עליו כמו שפוסק בפט"ז מה' סנהדרין וי"ל כיון דהאחר עושה בשליחותו הוי כאלו עשאו הוא וחייב עכ"ל.

ודבריו תמוהין דהאיך מצינו זה דאם אחד עושה מעשה בשליחות אחר יהיה נחשב כאלו הוא עושה מעשה בידים. והרי במס' מכות (כ') אמר אחד המקיף וא' הניקף לוקה ומוקי לה כר' יהודה דס"ל לאו שאב"מ לוקין עליו או במסייע וד"ה.

אבל מה שעשה מעשה בשליחותו אינו נחשב מעשה להמשלחו ועוד הא אדרבה קי"ל בכל דוכתא דאין שלד"ע וא"כ אין נחשב להמשלח זה שעושה שלוחו כלל ואיך מיקרי זה עושה מעשה וכן מצאתי להדיא בס' החינוך פ' יתרו שכתב דזה דהכא בשליחות שצוה לאחר לעשות אינו מחויב כיון דאין שלד"ע וכמו שהקשיתי על הלח"מ שכתב דחייב מטעם שליחות אמנם על רבינו גופי' צריך לומר דהכא לא מטעם השליחות חייב מה ששלח חבירו לעשות רק החיוב מאמירת פיו וגמירתו עם האומן לעשות לו העכו"ם שהמשלח בעצמו גומר הדבר בעשיית הע"ז וזה ילפינן מלא תעשה לך פסל דאסור לו לעשות ע"ז בין ע"י עצמו או ע"י אחרים או שנוכל לומר דזה שלקחה מיד האומן לביתו זהו נמי נחשב למעשה וא"כ נוכל לומר אם צוה לעשות ולא לקחה מיד האומן ונשארה ביד האומן דלית בי' שום מעשה דאינו לוקה: והנה לפ"ד הרה"מ ז"ל לקמן בפ"ג מה' שכירות דכל דבר שיכול להיות ע"י מעשה כמו חסימה.

אז אף אי חסמה בקול דלית בה מעשה מ"מ חייב מלקות ופליג על ס' החינוך דס"ל איפכא דכל דבר שיכול להיות בלא מעשה אף במעשה אינו לוקה כמו שמבארים שם המפרשים וא"כ לפ"ד הרה"מ ניחא שפיר כיון דיכול להיות במעשה כגון שנתן לו חפץ לעשות מזה ע"ז דהו"ל הנתנה מעשה אז חייב אפילו רק צוה לו לעשות בלא מעשה ושפיר ניחא דברי רבינו דחייב על הציווי כמו התם אי חסמה בקול אבל כבר חלקו שם המשל"מ והשעה"מ על דברי הרה"מ כמו שמבארים שם וצריך לומר לדברי רבינו כמו שבארנו ודוק: פ"ד הלכה ד אין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת שנא' באחד שעריך ולא ירושלים נעשית עיר הנדחת לפי שלא נתחלקה לשבטים עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי מנ"ל זה ולא נאמר בגמ' אלא על ירושלים אבל כל ערי מקלט השבטים נתנו אותם מחלקם עכ"ל. והכ"מ כתב ודעת רבינו ומאחר שנתנו אותם מחלקיהם ואינם מיוחדים לאחרים הנותנים לא קרינן שעריך עכ"ל, והנה האחרונים הביאו דברי הספרי זוטא והוא בילקוט פ' מסעי תהיינה הערים האלה תהיינה לחוס עליהן תהיינה תן ממונך עליה' תהיינה שלא יעשו עיר הנדח'.

תהיינה שש שאם נטלה אחת מהם ימנו אחרת תחתיה עכ"ל. אלמא דדריש בהדיא מקרא דתהיינה דלא נעשה עיר הנדחת.

ונ"ל לומר אף דהא הספרי מפיק מקרא דתהיינה ורבינו יליף מזה דלא מקרי שעריך מ"מ ניחא דרבינו ס"ל דלא יליף הספרי למעט מקרא דתהיינה שלא נעשה עיר הנדחת דהא זה צריך לדרשות אחרות ורק ערי מקלט ממעטינן מקרא דשעריך כמ"ש רבינו ואח"כ סמכינן לי' אקרא דתהיינה והוי הכא כמו דאיתא במס' מנחות (ע"ב) מניין שאם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת ת"ל תקרוב כל שהוא תקריב מ"מ תקריב אפילו בשבת תקריב אפילו בטומאה וכתבו התוס' אע"ג דלקמן דרשינן לי' מן מועדו שהכתוב קבע מועד אחד לכולן והכא מייתי לי' מתקריב ל"ד נקיט דהא טומאה לקמן נפ"ל ממועדו והכא מתקריב נפיק ומייתי לה עכ"ל.

אלמא דדרשינן ל"י מקרא אחר על שבת ועל טומאה והקרא דתקריב אתי לדרשות אחרות אפילו מן העומרין כו' ורק אחרי שנדע מקרא דדוחה שבת וטומאה סמכינן ל"י אקרא דתקריב לומר דמקריב בכל עת בין בשבת ובין בטומאה וה"נ מקרא דשעריך ידעינן דלא נעשית עיר הנדחת ואח"כ סומך ל"י הספרי אקרא דתהיינה דלעולם ישארו ערי מקלט ולא נעשו עיר הנדחת דילפינן משעריך.

כמו התם דילפינן עיקר הלימוד ממועדו כמבואר. ועיין פרי חדש הכא שמביא דברי הירושלמי במס' סוטה (פ"ח ה"ב) דאיתא שם אמרת ערי מקלט לבית דירה נתנו אינו מביא עגלה ערופה משום דלא מיקרי עריך.

וה"נ לענין עיר הנדחת לא מיקרי שעריך ומחלק הפר"ח בין השש ערים להמ"ב דבשש ליתא ספק. ובמ"ב איכא הספק ומספק אינו נעשה עיר הנדחת וה"נ נימא התם איפכא דמספק מביאה עגלה ערופה ועיין לקמן בפ"ו מה' רוצח וש"נ במשל"מ ובק"ע שם בסוטה ודוק: הלכה ו' ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הודחה כולה את כל הטף ונשים של עובדים לפי חרב עכ"ל.

והכ"מ והפר"ח האריכו בזה. ובמ"ע יש ט"ס דכתב ועוד דבמס' כריתות איכא פלוגתא דרע"ק ור"א אי קטני רשעי ישראל נהרגין אי אין נהרגין ופוסק כר"א משום דהספרי ס"ל כוותיה.

והנה במס' כריתות לא נזכר מזה ורק בתוספתא דסנהדרין (פי"ד) איתא פלוגתא דר"א ורע"ק אי קטני עיר הנדחת שהודחו עמהן נהרגין או לא ור"א ס"ל דנהרגין ופוסק רבינו כוותי'. ועפ"י דברי רבינו נ"ל לבאר המקרא בהושע י"ד תאשם שמרון כי מרתה באלהיה בחרב יפולו עולליהם ירוטשו והריותיו יבקעו.

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך ע"כ. ומדייק הגמ' במס' יומא (פ"ז) קרי ל"י מכשול וקרי ל"י עון.

ובארתי כן דקיי"ל במס' ע"ז (י"ז) כל באיה לא ישובון זו מינות וקיי"ל במס' הוריות דכל מי שעובר להכעיס נקרא מין וכ"כ רבינו הכא והאפיקורסים המה כו' נמצא שעוברים על גופי תורה להכעיס בשאט נפש כו'. והנה קיי"ל מיום שחרב ביהמ"ק אעפ"י שד' מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטלו וכתבו התוס' דהה"ד בזמן המקדש נמי מי שלא ה' נידון בב"ד נידון בד"מ ב"ד ביד"ש.

ומה שהקשו בסנהדרין (ל"ז) ממה שמצינו כמה כופרים בעיקר שמתים על מטתן ותרצו ובדוחק. י"ל פשוט עפ"י מ"ש המהרש"א ז"ל בסנהדרין (ס"ה ב') הטעם בשם הסמ"ג על הא דאמרו שם דאם העביר כל זרעו פטור.

דהעונש מיתה הוא להיות לו לכפרה. לזה אי העביר מקצת זרעו סגי ל"י בכפרה וחייב מיתה.

אבל אם העביר כל זרעו לא סגי ל"י בכפרה פטור דלא נידונו כיון דבזה לא יכופר עונו. וה"נ כן הוא דין ד' מיתות הוא לכפרה ולהכי הרבה כופרין בעיקר דלא סגי להו בכפרה אינם נענשים ואינם נהרגים בדין ד' מיתות ורק עונשן נשאר להם שמור לעתיד.

ומעתה יתבאר הכתוב כן. תאשם שמרון כי מרתה באלהיה היינו שעשתה במרד ומעל להכעיס וא"כ ה"ל כל באיה לא ישובון ולהכי תאשם.

וכיון דהמה רוב צבור וקיי"ל דעיר הנדחת שעבדו ע"ז מיתתן בסייף ומש"ה פרש"י ז"ל בחומש על הא דאמרינן זיבח וקיטר בסייף דהוי מרובין והוה הדין כמו בעיר הנדחת שמיתתן בסייף ואף שבמס' יומא (ס"ו ב') פרש"י שם משום דהוי כדין ב"נ שמיתתן בסייף אבל בחומש פירש כנ"ל. וה"נ בשמרון כן הוא ולהכי אמר בחרב יפלו.

וכיון דדין עיר הנדחת להם לכן עולליהם ירוטשו דאף הקטנים יהרגו עמהן והריותיהם יבוקעו כדין עיר הנדחת דנהרגים הנשים והטף שבה. שובה ישראל עד כו' כי כשלת בעונך.

אך אתה ישראל תקבל תשובתך כי אתה לא כשמרון אשר עשתה להכעיס ולא תועיל לה תשובה כי כל באיה לא ישובון. כי מה שחטאת ישראל לא הי' במרד ובמעל רק כי כשלת בעונך נכשלת בעצת היצה"ר ולכן שובה עד ה' ויקובל תשובתך ועוד הארכתי בדרשותי ואכ"מ: שם והורגין כל נפש חיה אשר בה.

וכתב הכ"מ מקרא מלא ואת כל בהמתה והה"ד לשאר נפש חיה ואפשר מכל נפקא עכ"ל. וכתב ע"ז הפר"ח דמה שכתב הכ"מ ואת כל בהמתה ט"ס הוא דלא כתיב רק בהמתה ומה שכתב ואפשר מכל נפקא פירוש משללה ואת כל אשר בה כו'.

וכתב עוד דבירושל' מיבעי ליה הי' שם ביברין של חיה של עופות ושל דגים אי הורגין אותן ועוף שהוא טס למעלה מעשרה מהו ולא איפשטא והו"ל ספיקא דאורייתא ומש"ה פוסק הרב להחמיר אלא שיש לתמוה מהו דקמבעי ליה בביברין של חיה הרי קיי"ל דחיה בכלל בהמה וכדאיתא בב"ק ובחולין ואפשר דהירושלמי מספקא ליה אי יליף מבהמתך דשבת או לא כו' עכ"ל ובודאי דוחק הוא לומר דלהירושלמי מספקא ליה בדבר שלא מצינו חולק ע"ז.

והנה הפני משה בירושלמי הכא מפרש ליה דהאיבעיא על ביברין הוא משום דמחובר הוא וקיי"ל דמחובר אינו נאסר בעיר הנדחת מקרא דתקבוץ פרט למחוברין והני ביברין המה בחפירה מתחת לארץ ולהכי מיבעי ליה והבעיא הכי הוא ביברין משום דמחוסרין צידה אם גם המה כמחוברין וכן בעוף הטס.

והרמב"ם ז"ל לא הזכיר זה משום דמשמע בתוספתא דמחוברין דוקא ואלו אינן אלא כמחוסרין קביצה הוי עכ"ל. וגם זה דוחק לומר הטעם משום דדמי למחובר משום דהמה בביברין זה לא שמענו דיהיה נקרא מחובר.

וע"כ נ"ל לפרש דודאי היכא שיש ביברים של חיה של עופות ושל דגים שיש להם בעלים מיוחדים ע"ז לא קמבעי להירושלמי דהוה ודאי חיה בכלל בהמה כמו בכל התורה ורק הכא מיירי בביברין חיה ועופות הנאספין והמה הפקר לכל שאין להם בעלים ומיבעי ליה כיון דהטעם הוא דנכסי צדיקים שבתוכה תאבד הוי משום דמי גרמה להם לדור שמה נכסיהם ולהכי תאבד כמו דאר"ש שם בגמ' וקמבעי ליה על נכסי הפקר שבתוכה דהמה לא גרמו לבעלים אי נימא דהמה ניצולין אי נימא דגזיה"כ הוא כל הנמצא בתוכה

בין אית ליה בעלים או לא ונשאר בבעיא ואמר עוד ואת"ל דהני שבעיר אף אם המה הפקר מ"מ קרינן ואת כל אשר בה.

עוף שהוא טס למעלה מעשרה קמבעי' לי' ואפילו אי נימא דבביברים יהרגו הוא משום דנייחא בארעא אבל עוף שהוא טס באויר מהו ונשאר בבעיא, ובתרווייהו פוסק רבינו דספיקא לחומרא ככל ספק דאורייתא דהוא לחומרא ולהכי כתב סתם והורגין כל נפש חיה הן אותן שבבתים והן שבביברים והטסין הם באויר הכל נהרגין ואי נימא כדברי הפר"ח דהבעיא הוא אי ילפינן משבת ה"ל למיבעי חיה ועוף מהו ולמאי קאמר ביברין ומדקאמר הלשון ביברים של חיה ועוף שהוא טס מיירי שהוא של הפקר דוקא כמבואר.

והנה רש"י ז"ל כתב במס' חולין (דף קמ ע"א) ד"ה אלא בשחיטה כו' ומסיק ויכול לשורפה אחר שחיטה אלמא דס"ל דאף בעוף צריך לשרוף אחר שהורגין ואי ס"ל כמ"ש רבינו הכא דכל נפש חיה הורגין ס"ל נמי דתרתו בעי תחלה הריגה ואח"כ שריפה כמו כל שללה. וניחא נמי מה שתמה הכ"מ בה' י"ג על מה שכתב רבינו קדשי בה"ב שורפין אמאי אין הורגין כדין בהמת עיה"נ דלפ"ז ניחא דתחלה הורגין אותה ואח"כ נשרפת כמו שפרש"י ומיירי רבינו על קדשי בדה"ב שסוף המה נשרפין כמבואר שם ודוק: הלכה ח' ועיר הנדחת שהוזמו עדי' כל המחזיק בנכסים זכה ומותר ליהנות בו שהרי הוזמו ולמה זכה בה שכל אחד ואחד כבר הפקיר ממונו משעה שנגמר דינו עכ"ל.

ונ"ל אף שרבינו לא חילק כלל בדבר זה. מ"מ נ"ל לענ"ד דיש חילוק בדבר זה דהא אמרינן שם במס' כריתות (דף כד) א"ר יוחנן שור הנסקל כו' אמר רבא מסתברא טעמא דר"י כגון דאמרי ליה נרבע שורו.

אבל אמרו רבע שורו הוא בעצמו מידע ידע דלא רבע ולא מפקיר ליה וכו'. ומ"ש מהא דאר"ל עיר הנדחת שהוזמו עדי' כל המחזיק זכה עיר הנדחת דרבים נינהו כל חד אמר בדעתיה אנא לא חטא אחרינא חטא ומפקר ליה ממוניה.

אבל הכא בדידיה תליא מלתא הוא בעצמו מידע ידע דלא חטא ולא יפקיר ליה עכ"ל הגמרא. ונמצא דלהכי גבי עיר הנדחת כל הקודם זכה משום דאמרי אי אנא לא חטא אחרינא חטא ובין כך וכך נכסי אבודים כדקיי"ל דנכסי צדיקים שבתוכה אבודים.

אמנם אי לא נמצאו בעיר אלא מאה אנשים ולא יותר ונעשית עיר הנדחת וקיי"ל (סנהדרין טו) וכן פסק רבינו כאן ה' ב' דבעינן שיהיה בעיר מאה ואם לאו נידונים כיחידים וממונם פלט וא"כ בכה"ג אף דנעשית מתחלה עה"נ אם הוזמו עדי' אח"כ לא זכה כל הקודם דהא הכא דמי לשורו רבע דכיון דאם חסר אחד מהם מן המאה לא נעשית עה"נ"ד וא"כ גם בכל אחד תליא דאי ידע דהוא לא חטא וא"כ אין מאה בעיר ולא נעשית עיה"נ"ד ולא מפקיר ממונא.

וכן נמי צ"ל דזה הדין הוא רק על נכסים שבעיר אבל הנכסים שהמה חוצה לה ועל הבעלים שבעיר העידו שהודחו והוזמו נמי ל"א כל הקודם זכה דהא קיי"ל נכסי צדיקים שבתוכה נאבדים שחוצה לה ניצולין. וא"כ אי ידעו דאינהו לא חטאו ויבאו עדים ויזימו לא יאסרו הנכסים שלהם דהו"ל נכסי צדיקים שחוצה לה ואינם נאסרין ורק אם המה

בעיר שיש בה יותר ממאה ואז נכסי צדיקים שבתוכה נאבדים ואמרינן דכל חד אמר אי אנא לא חטא אחרינא חטא ומפקיר להו.

וזה ברור אף שרבינו לא ביאר זה: והנה אף שבגמ' שם בכריתות מיישב זה לדברי ר"י דאמר ומ"ש מעיר הנדחת ולר"י מחלק דכל חד אמר כו'. והנה ר"י הא ס"ל סנהדרין (דף קיב ע"א) דדנין וסוקלין דנין וסוקלין עד דנשלם רובו וא"כ אי נימא דמיירי דהעדים העידו באחד שהוא עבד ע"ז והוזמו מיירי ע"כ דהאחד הוא דהשלים לרוב דאי הוא של קודם שנעשה רוב א"כ עוד לא נאבד ממונם ואי אח"כ דכבר נעשה רוב תחלה מה מהני אי הוזמו עדי' מ"מ הא נכסי צדיקים שבתוכה אבודים והיא כבר נעשית עהנ"ד בלעדי זה אך צריך לומר לר' יוחנן דמיירי שהעידו עדים על הרבה שעבדו ע"ז והמה מרובין יותר מחציה ומשלימין לרוב והוזמו העדים שהעידו על כולם שעבדו ביחד וא"כ שפיר אומר כל אחד דאי הוא לא חטא אחרינא חטא והוה רובא ונעשית עיר הנדחת דממונם אבד ואי אח"כ הוזמו העדים שהעידו על כולם כמו שאמר הלשון שהוזמו עדי'.

היינו אלו שהעידו על כולם כל הקודם זכה דנעשה הפקר אף דשרי הוא בהנאה דליכא רובא כמבואר ודוק: הלכה י נכסי אנשי מדינה אחרת שהיו מופקדין בתוכה אע"פ שקבלו עליהן אחריות אין נשרפין אלא יחזרו כו'. של רשעים שהיו מופקדין במדינה אחרת אם נקבצו עמה נשרפין בכללה ואם לאו אין מאבדים אותם אלא ינתנו ליורשיהם עכ"ל.

וכתב הלח"מ נכסי הרשעים כו' ובגמרא אר"ח ונקבצים בתוכה ופרש"י הקרובים לעיר שיכולים לקבצם לתוך העיר באותו היום עצמו כו'. משמע דס"ל דאם הם קרובים לעיר הולכים להביאם ולקבצם פה ולשרפם.

אבל מלשון רבינו לא משמע כן אלא פירוש ר"ח הוא דאם אחר שהודחו ונקבצו עמה הרי אלו אובדין אעפ"י שלא היו שם בשעת הדחה. וזהו שאמר אם נקבצו עמה עכ"ל.

והנה חסרון דברים יש בדברי הלח"מ דרש"י ז"ל מסיק שם דדוקא שכבר היו בתוכה אלא שמעכשיו היו מופקדים ביד אחרים אבל לא היו מעולם בתוכה כגון דנפלה להם בירושה לא קרינן שללה ואין ממונם אבד. ורבינו אינו מחלק בזה וס"ל דאם נקבצים לתוכה אעפ"י שלא היו בשעת הדחה מ"מ אבד דהכל תלוי אם עתה הוא בתוכה ולפי שכתב בלח"מ לפנינו אין הסבר לדבריו.

ויש להביא ראיה לדעת רבינו דאי נקבצים בה אע"פ שלא הי' מתחלה בה נמי אבודים מסוגיא שם דידהו ואיתנייהו בעיר אחרת אי דנקבצין לתוכה אמאי מותרין ואי נימא כדברי רש"י ז"ל נימא דזה דאר"ח פקדונות של אנשי עיהנ"ד מותרין מיירי דידהו ואיתנייהו בעיר אחרת ונקבצין לתוכה אמנם לא היה מעולם בעיר ואשמעינן ר"ח דמ"מ שרי אע"כ כדברי רבינו כמו שמפרש הלח"מ דאין חילוק בדבר כמבואר ודוק: הלכה יא בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת שהיתה בתוכה ה"ז אסורה.

ועיסה שהיא כן מותרת לפי שאפשר לחלקה עכ"ל. והנה בסנהדרין (דף קיב) א"ר חסדא בהמה חציה של עיהנ"ד כו' אסורה עיסה כו' מותרת מ"ט בהמה כמאן דלא פליגא עיסה כמאן דפליגא דמי ופרש"י ז"ל כמאן דלא פליגא א"א לכזית בשר בלא שחיטה ואפילו שחטה מישחט אין בשחיטתו כלום דלאו לשחיטה קיימי אלא למיתה ושחיטתה זו מיתת

הבהמה ואין היתר אפילו החצי שאינה של עיר הנדחת דכי שחית לסימן דעיר הנדחת אינו שוחט אלא ממית ולא מהני בזה שחיתה ע"כ.

והנה לפ"ד רש"י ז"ל כתב הפר"ח וז"ל ומ"מ מסתברא דחציה של עיר אחרת (כצ"ל וט"ס יש בדבריו שכתב חציה של עיהנ"ד) לא אסורה אלא באכילה משום דליכא סימנים להתירה אבל בהנאה שריא דבלא שחיתה אפשר למיפלגי' כמו עיסה עכ"ל. והנה מדברי רבינו שכתב סתם בהמה חציה של עיהנ"ד וחציה של עיר אחרת אסורה כו' ולא חילק בהצצאין משמע דשוין לאיסור שני הצצאין ואף החצי של עיר אחרת אסורה בהנאה כמו של עיהנ"ד.

דבאמת על דברי רש"י ז"ל קשה דל"ל לומר הטעם דלהכי אסורה הבהמה משום דשחיתה אינו מתירתה תיפוק ליה דינקי מהדדי האברים וכמו דאמרינן בביצה (דף לז ע"ב) שאני בהמה דקא ינקי תחומין מהדדי ופרש"י ז"ל ושאני בהמה דהיתה בריאה בין השמשות וכל אבריה בחייה יונקים זה מזה ומשחשכה ינק כל אבר ואבר משל חברו ואין כאן לברור וכן הכא יונק חלק עיר אחרת מחלק של עיר הנדחת האסורה והכא אף אם נימא ברירה לא מהני כמו שמהני גבי עיסה דכל כזית מעורב היניקה שיניקה בחיים זה מזה.

והכ"מ כתב הכא כלומר א"א לכזית בשר בלא שחיתה והאי לאו לשחיתה קיימא אלא למיתה וכל זית וזית מעורב בו איסור עיר הנדחת ואפילו שחטה שכבר אפשר לחלק מ"מ אסורה לפי שכבר נאסרה בעודה בחיים שוב לא יצאתה מידי אותו איסור כו'. נמצא דגם הכ"מ מפרש לה הטעם לאסור בבהמה לפי שמעורב בכל כזית וכזית משל איסור ואף אם נחלוק אכתי כיון שכבר נתערב לא יכול לחלוק.

אבל בעיסה אי נחלוק הוי כמאן דמחולק לגמרי ותשאר החציה של עיר אחרת בהיתר גמור דאינו מעורב בו משל איסור ובבהמה מה שיונק מחיים ונתערב לא יוכל להבדיל וא"כ תקשי על רש"י ז"ל מ"ט מפרש משום דשחיתה אינו מתירתה ואינה אסורה רק באכילה והלא גם בהנאה אסור מטעם זה ולא מצי למימר כמו שהביא הצ"ח במס' ביצה שם דלהכי לא מיבטל מה שיינק מהדדי דהוא מיעוט בתוך הרוב.

משום דהו"ל דשיל"מ דאינו בטל אבל בלא זה אמרינן דמבטל וה"נ נימא כן דמבטל לא אפשר לומר כן דהא כתב רבינו לקמן בפ"ז דתקרובות עכו"ם וכ"ד עכו"ם אוסר תערובתה בכל שהוא מקרא דלא ידבק בידך מאומה מן החרם. וא"כ גם גבי עיהנ"ד דכתב רבינו הכא בהלכה ז וכל הנהגה ממנה כל שהו לוקה שנא' ולא ידבק בידך מאומה כו' ודאי דלוקה על כל שהו דאף התערובות נאסר וא"כ אף בכל שהו נאסר ולא מיבטל וא"כ דאסור תערובתה לא שייך דליבטל כמו בתקרובות עכו"ם וא"כ ליתא דיחוי זה וכן מצאתי בשעה"מ בה' אישות שכתב דעיהנ"ד אוסרת תערובתה בכ"ש כמו תקרובת עכו"ם כמבואר.

ועפ"י הדחק יש ליישב דברי רש"י ז"ל דבירושלמי עירובין (פ"ג ה"ה) איכא פלוגתא בהמה של שני שותפין כו' רב אמר אברים יונקים זמ"ז ר' עולא בר"י אומר אין אברים יונקין זמ"ז ורוצה רש"י ז"ל לפרש דברי רב חסדא אף למ"ד דאין אברים יונקין זמ"ז.

אבל רבינו יפרש כדברי הכ"מ משום דינקי מהדדי ומה שאמר בהמה כמאן דלא פליגא דמי, היינו אף אי יחלקו החלקים מ"מ לא הוי כפליגא דהא מעורב האיסור בהיתר שינקו מחיים וכמו שמבאר הכ"מ דאי אפשר לברר ולחלק מה שנאסרה בחיים כמבואר.

ובדברי הפר"ח כאן יש עוד דברים אשר מוכרחים המה כי ט"ס הוא כי המה מחוסרי הבנה ע"ש: והנה ראיתי בס' ש"א סימן פ"ט שם בק"א הביא בשם ספר, יד המלך לתרץ הקושיא שהקשה שם הש"א וכן הפר"ח כאן דלפי דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה אמאי עיסה מותרת והביא בשם היד המלך לחלק בענין זה של ברירה ומסיק שם וז"ל ולדעת רבינו קשה דאי יש ברירה בהמה נמי תשתרי כדאיתא להדיא בפ' משילין רק דמשני שם שאני תחומין דינקי אברים מהדדי הא לאו הכי בהמה נמי שרי עכ"ל.

ולפ"ז שבארנו גם בבהמה לפ"ד רבינו איתא האיסור משום דינקי אברים מהדדי וכמו שמבאר הכ"מ בהדיא הכא ורש"י ז"ל הא מפרש לה לאסור הבהמה משום דהסימנים הוה מחוסר שחיטה ומטעם זה אסור ולא מהני הכא לתרווייהו ברירה כלל וליתא לדבריו ובאשר כי הס' יד המלך אינו תח"י לא אוכל לבאר דבריו בזה.

ועיין בס' מקור חיים ה' פסח סתמ"ח שמיישב הקושיא עיי"ש ודוק: הלכה י"ד הבכור והמעשר שבתוכה תמימין הרי הן קדשי מזבח וימותו ובע"מ הרי הן בכלל בהמתה ונהרגין עכ"ל. הכ"מ והלח"מ הביאו השגות הראב"ד ז"ל על רבינו מגמ' דסנהדרין (דף קי"ב ב') דאמר שם ר"ש אומר בהמתה ולא בהמת בכור ומעשר ומוקים לה רבינא בבהמת בע"מ ומי שנאכל בתורת בהמתך יצאו אלו שאינו נאכל בתורת בהמתך אלא בתורת בכור ומעשר.

והנה רבינו דימה שר"ש פליג על ת"ק ולא היא ר"ש אינו חולק על ת"ק וכיון דאינו חולק כוותיה קיי"ל וכולהו אמוראי מפרשי למילתא דר"ש עכ"ל. והכ"מ האריך בזה ומסיק דרבינו ס"ל דר"ש פליג על ת"ק ואף אי נימא דר"ש לא פליג מ"מ רבינא ושמואל פליגי ושמואל ס"ל דבכלל בהמתך הוא ורבינא ס"ל דלאו בהמתך הוא וכוותיה דשמואל פוסק רבינו.

ואע"ג דרבינא בתרא הוא ומפרש דברי רש"י מ"מ כשמואל פוסק דבגמ' מקשי סתמא אי בע"מ שללה מיקרי עכ"ל. ודוחק הוא זה ועיין פר"ח.

ולענ"ד נ"ל לבאר דהנה במס' תמורה (ח' א') איתא שם הגירסא דמסיק דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר כו' אמנם בסנהדרין שם לא נזכר כלל הא דתנן כל פסוהמ"ק כו' ורק אומר מי שנאכל בתורת בהמתך יצאו אלו שאינן נאכלין בתורת בהמתך כו' ותו לא ובאמת משמע דהגירסא דבסנהדרין היא יותר נכונה לפי מה שמבואר לקמן בה' איסורי מזבח ובדברי הטור והשו"ע יו"ד סי' ש"ו דכל איסור זה שלא לשקול בליטרא ושלא למכור באיטליז הוא רק דרבנן וא"כ לא מצי לומר טעם זה על המקרא דאינו מקרי בהמתך מי שנאכל לבעלים בתורת בהמתם יצאו אלו שיש להם שם לוי שאינן נאכלין בתורת בהמתם ואין אומרים בהמת עיר הנדחת אלא בהמות בכור ומעשר עכ"ל, ולהבין דבר זה שנתן רש"י ז"ל טעם דלא נקרא בהמתך שיש לו שם לוי דנקרא בכור ומעשר הוא כן דהנה שם אמרינן בגמ'

אר"ש מה טעם אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה ישרפו מי גרם להם שידורו נכסיהם לפיכך אמרה תורה יאבדו.

ופרש"י ז"ל שם ר"ש לטעמי דדריש טעמא דקרא בכל דוכתי' ובירושלמי שם מסיק עוד אר"ש ק"ו הדברים ומה נכסים האלו שאין בהם דעה לא לטובה ולא לרעה וע"י שגרמו לצדיקים שידורו עם הרשעים ישרפו המכוון את חברו להטות מזרע טובה לדרך רעה עאכו"כ. והנה ע"כ זה נאמר דהקנס הוא על הנכסים דאינן בני דעה כלל ורק בא ללמד דעת את האנשים שגומרים להטות חבריהם לדרך רעה כי יקחו מוסר מהנכסים שאמרה תורה שישרפו שגרמו לדור שמה מי שמכוון במזיד להטות לדרך רעה מה גדול עונשו מן השמים והנה גבי בהמת עיר הנדחת של בכור ומעשר לא נאמר כלל דבר זה דהא אם המה תמימין מעלה לירושלים ומקריבו ולא גרמו לבעלים שידורו שם ואחרי שיפול בהם מום דלאאכלי.

דנאכלין לבעלים במקומן מ"מ לא מיקרי נכסי עיהנ"ד שיאמרו עליהן שהמה גרמו לבעלים לדור דהא מיקרי בשם לוי בהמות בכור ומעשר וכיון דלא מיקרי בהמת עיהנ"ד להכי מצילין. וכ"ז הוא רק לר"ש לשיטתו דדריש טעמא דקרא בכל דוכתא והוא אומר הטעם שיאבדו משום דגרמו לדור ומש"ה ממעט בכור ומעשר אף בע"מ דלא גרמו לדור דלא מיקרי הנכסים של עיהנ"ד ולא אמרינן כמו בשאר נכסים שגרמו לדור ולהכי ניצולין.

אבל אנן דפסקינן כר' יהודה דלא דרשינן טעמא דקרא כמבואר לקמן בה' מלוה ולוה ומשו"ה אמרינן דעתה כיון דנפל בהם מום ומיקרי נכסי בעלים וקרינן בהו שללה שפיר אמרינן דנהרגין וכמו שמבאר הכ"מ דת"ק חולק על ר"ש ועיין לקמן בפ"א מה' איסורי מזבח ה"י מה שנבאר עוד בזה. ונ"ל לבאר עוד הא דאיתא במס' ע"ז (נ"ג ב') דאמר שם ולהוי כמטיל מום בבע"מ ומשני בע"מ חזי לדמי הכא לא חזי לא לגופי' ולא לדמי ופרש"י ז"ל לחללו באחר ומקריב חלופיו וקתני בי' תמים יהיה לרצון משום חלופיו והקשה הגרע"א ז"ל בגהש"ס דהא התם קאי נמי בבכור שמטיל מום בי' כמו שמביא רש"י ז"ל ובכור לא חזי לדמי דהא אין לו פדיון ואין תמורתן קריבה וא"כ לא חזי לדמי ע"כ.

ואמרתי לתרץ דכל זה דצריך הגמ' לחלק דמטיל מום בבע"מ חייב משום דחזי לדמי זהו רק לענין שאר קדשים דהיכא דנפל מום שוב פקע קדושתו אבל גבי בכור ומעשר כיון דס"ל לר"ש דאף בע"מ לא אקרי בהמתך משום דעוד יש בה קדושה שאין נמכרת באיטליז ואין נשקלות בליטרא וא"כ אית בי' קדושה והוה כמו דאיתא בתמורה (כא) המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו כו' ופרש"י ז"ל שם אעפ"י דלא קרבה מ"מ קדשה וה"נ אעפ"י שיש בו מום ולא קרבה מ"מ קדושה אכתי יש בה ולהכי אסור להטילי מום אבל גבי שאר קדשים בעי הטעם דחזי לדמי.

אך לפי מה שבארנו דרק לר"ש ס"ל כן ות"ק פליג משום דהוי הטעם דיש לה שם לוי אלא משום דאית בי' עוד קדושה ולא מיקרי בהמתך וא"כ תשוב הקושיא לדוכתה ואף אי נימא כדברי הכ"מ דהת"ק דפליג הכא על ר"ש בלא הטעם שבארנו מ"מ שם בע"ז קאי לתנאי דפליגי על ר"ש בבכורות ל"ז וס"ל דמטיל מום בבע"מ הוה מה"ת ולקי ע"ז כמו שיבואר לקמן בה' איסורי מזבח וא"כ לא ס"ל כר"ש ע"כ יקשה מבכורות.

וע"כ נ"ל ליישב קושיית הגרע"א ז"ל פשוט לפי מה שכתבו התוס' בבכורות שם (ל"ג ב') ד"ה בע"מ מעיקרא כו' תימא לימא דלבכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון וי"ל דניחא לי' לאשכוחי דאצטריך לכל הקדשים דה"נ א"ל דאיצטריך לזה"ז דלא עבר משום מטיל מום אפילו בתם עכ"ל.

נמצא דבבכור ס"ל להתוס' דאפילו בע"מ מעיקרא דבשאר קדשים הוה דיקלא בעלמא מ"מ בע"מ דקדוש מבטן חל קדושה בזה וכן מבואר ג"כ בדברי רבינו בפ"א מה' מעילה ה"ט אבל המקדש בע"מ קבוע אינה אסורה בגיזה ועבודה אלא מדרבנן חוץ מן הבכור ומעשר כו' א"נ נוכל לומר דמבכור בל"ז לא קשה דלגבוה אף בע"מ אית בי' קדושה ואף אי הוה בע"מ מעיקרא מ"מ אסור להטיל בו מום ואסור בגיזה ועבודה מה"ת ורק הקושיא משאר קדשים וע"ז מתרץ לחלק דחזי לדמי כמבואר ודוק: שם ואם עדיין הם ביד ישראל נותנו לכהן של מדינה אחרת עכ"ל.

והנה רש"י ז"ל פי' שם בגמ' ע"ז דאמר נותנו לכהן שבעיר אחרת כלומר לכהן שלא הודח עמהן עכ"ל. ומשמע מזה דנותן אף לכהן שבעיר זה רק שלא הודח עמהן דאי נימא דדוקא של עיר אחרת לא אצטריך לומר שלא הודח עמהן דודאי אינו נותן לכהן רשע שהודח.

והקשה ע"ז התוס' יו"ט והא קיי"ל דנכסי צדיקים שבתוכה נאבדים וא"כ מאי מהני אי כהן שבעיר זה לא הודח אלא ודאי נותן לכהן של עיר אחרת דוקא כמ"ש רבינו ומשום דקיי"ל שללה ולא של חברתה בתוכה. וכתב ע"ז בתוס' חדשים וז"ל קושיא זו אינה מוכנת דכיון דממון גבוה הוה בשעת החטא לא מיתסר ותנתן אח"כ לכהן שלא חטא אף שהוא מאותה העיר עכ"ל ולענ"ד ליתא לדבריו ז"ל דודאי נ"ל דאי קנה הצדיק שלא הודח נכסים אף לאחר החטא שהודחו בני עירו מ"מ נשרפין המה ביחד בעת ששורפין נכסי הרשעים שבתוכה.

ורש"י לא כתב שמה רק ע"ז דאמר ובנקבצין לתוכה שפירש שהוא נכסי רשעים הקרובים לעיר שיכול לקבצם לתוך העיר באותו יום עצמו וכו' ודוקא שכבר הי' לתוכה אלא שמעכשיו היו מופקדים ביד אחרים אבל לא היו מעולם בתוכה כו' ל"ק בי' שללה כו' וכ"ז הוא רק אותן שחוצה לה ורק נקבצים לתוכה כפרש"י שקרובים המה לעיר אזי אם לא היו מעולם בעיר לא נאבדין אבל אותן שבאו לעיר אף לאחר שחטאו וצדיקים קנאו אותן בודאי קרינן שללה ונשרפין וא"כ מה מהני דלא נאסר בשעת החטא כיון דנותן אח"כ לכהן שבתוכה הו"ל כאלו קנה נכסים ומה שביד כהן אף התרומה יגנזו ואף ביד כהן צדיק ורש"י ז"ל עצמו כתב לעיל תרומה ביד ישראל כו' דהא לאו דידי' הוא דשמא הוא נותן לכהן צדיק שחוצה לה אלמא אפילו לכהן צדיק לא שרי אלא שחוצה לה ומה שמסיק רש"י ז"ל ונהי דבאכילה לא שרינן לך דשמא הוא נותן לכהן רשע שבתוכה הוא ל"ד אפילו אי נותנה לכהן צדיק שבתוכה נמי יגנזו ורק סתמא דמילתא דמי שדר בתוכה הוא רשע וכן ממה שפוסק רבינו הכא דקדשי בדה"ב יפדו ואח"כ שורפין אותן והראב"ד השיג ע"ז דהא שלל שמים הוא ומבאר הכ"מ דאף דבשעת שהיה הקדש לא חלה עליה האיסור מ"מ אחר שנפדה חל עליה איסור עיר נדחת וישרף אלא דאף בשעת החטא אינו נאסר מ"מ אח"כ נאסר.

ואפשר לומר דמ"ש רש"י ז"ל שלא הודח עמהן לא למעט דלא בעי מעיר אחרת אלא תרוויהו בעינן דינתן לכהן צדיק בעיר אחרת כדברי רבינו ודוק: פרק ו הלכה ג ואבי הבן שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, כו' עכ"ל. כתב הכ"מ ומ"ש ואבי הבן כו' ואפשר דא"ל דמדכתיב לא ימצא כו' ומעביר כו' אלמא שהוא בעצמו מעביר ואינו כן דעת רש"י ז"ל בפ' ד' מיתות אלא שהכהנים היו מעבירים אותן וכ"כ הלח"מ.

ונ"ל דמקור דברי רבינו הוא מהירושלמי פ"ז דסנהדרין ה"י ר"נ בשם ר"א לעולם אינו חייב עד שימסרנו לכהנים ויטילנו ויעבירונו כו' ופירש הפ"מ עד שימסרנו לכע"ג ע"מ להעבירו ואח"כ יטלנו מידם ויעבירונו בידו הוא בעצמו וזהו כדברי רבינו דאל"כ אין פירוש למלת ויטלנו ויעבירונו אלא כדברי רבינו שהאב נוטל ומעביר ודוק: הלכה ד ואינו חייב עד שימסור מקצת זרעו ויניח מקצת זרעו שנא' כי מזרעו נתן למולך מקצתו ולא כולו כתב הכ"מ והתוס' כתבו וא"ת מקמא מחייב לי' וי"ל כגון שאין לו אלא בן אחד או שהעביר בבת אחת כו' ולי נראה דכי עבר קמא חיובו תלוי ועומד אם לא העביר יותר חייב ואם העביר יותר נפטר מחיובו עכ"ל.

ומבאר הכסף משנה דרבינו לא סבירא ליה כהתוס' דבעי דוקא שלא יהיה לו רק בן אחד או בב"א אלא בכל גוונא אי העביר אח"כ השאר נפטר. ונ"ל לבאר טעם לזה כדברי הכ"מ דאח"כ נפטר עפ"י מ"ש המהרש"א שם בשם הסמ"ג מפני שבמיתת ב"ד מתכפרין המומתין וזה עשה כ"כ עבירה גדולה שאין הקב"ה רוצה שיהי' לו כפרה וזהו הסברא של הכ"מ דחיובו תלוי ועומד היינו אי העביר אחד אז גזיה"כ דדי לי' הכפרה בזה שמענישין אותו ואי העביר אח"כ אזי העבירה תגדל שלא יהיה לו כפרה ולהכי אינם מענישין אותו ונ"ל להביא ראיה לדעתו וסברתו של הסמ"ג מהא דאיתא במס' תמורה (ג' ב') ואימא למוציא ש"ש לבטלה מי גרע כו' אנן הכי קא קשיא לן מש"ש לבטלה תסגי לי' במלקות אבל מקלל חברו בשם כיון דעביד תרתי כו' לא תסגי לי' במלקות וכתב רש"י ז"ל ואע"ג דלקי עדיין לא נתכפר במלקות וצריך להבין דכיון דאין לו עונש אחר במה יענשו עוד ועונשו ב"ש קמי שמיא גליא ולפ"ד הסמ"ג ניחא שפיר דה"פ לא תסגי לי' במלקות וכיון שכן דאינו מתכפר בזה לא לקה כלל כיון דלא מתכפר בזה כמבואר: והנה רבינו לא כתב רק הקרא של כי מזרעו נתן למולך מקצתו ולא כולו.

והעיר ע"ז הלח"מ ז"ל דר"א כו' ואע"ג דר"א מפיק לי' בגמ' לבן בנו ולבן בתו מ"מ הביא רבינו הפסוק שמפורש שם העונש לומר כשיהי' כל זרעו ואין חשש עכ"ל ונ"ל לומר דהנה שם בגמ' אמרינן דתניא כי מזרעו נתן כו' מה ת"ל לפי שנאמר לא ימצא בך כו' בנו ובתו כו' בן בנו ובן בתו מנין ת"ל בתתו מזרעו פתח בכי מזרעו וסליק בתתו מזרעו דרשא אחרינא הוא אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו ופרש"י ז"ל ומשני דרשא אחרינא דריש בתתו מזרעו ודרשא קמייתא דבן בנו ובן בתו מכי מזרעו נפ"ל.

והדר תנא זרע פסול מניין כו' ת"ל בתתו מזרעו כו' ולא היה צריך לכתוב אלא להך דרשא עכ"ל. ורבינו אפשר לומר דלא ס"ל כן אלא ס"ל כמו דאיתא ביבמות (ע' ע"א) ובקדושין (ד' ע"א) וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנ"ל ת"ל וזרע אין לה מ"מ אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מניין ת"ל וזרע אין לה עיין לה והא לזרע זרעה

לא אצטריך קרא בני בנים הרי הן כבנים כו' אצטריך קרא לזרע פסול עכ"ל וסובר רבינו דה"נ על בני בנים לא אצטריך קרא לרבות כמו התם דבני בנים כבנים ורק דאצטריך על זרע פסול ומפרש רבינו הפשט דדרשא אחרינא הוא זרעו אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מניין ועל זרע זרעו לא אצטריך כלל קרא דנדע זה מקרא ומזרעך דנכלל זרע זרעו ורק צריך ריבוי על זרע פסול וזה לא נוכל לדעת מקרא דכי מזרעו דאינו מיותר דצריך למעט מקצת זרעו דוקא ולא כל זרעו כמו שמביא רבינו וקרא זה לא מיותר הוא ורק אחרי אשר כתב מזרעו דרשינן ולא כל זרעו ומקרא דתתו דמיותר הוא לגמרי כמ"ש רש"י ז"ל נדע על זרע פסול ולזרע זרעו לא צריך כלל קרא ולהכי הביא רבינו מקצת זרעו מקרא דכי מזרעו כמבואר ודוק: פרק ז' הלכה א מ"ע הוא לאבד ע"ז ומשמשה וכל הנעשה בשבילה שנא' אבד תאבדון את כל המקומות כו' ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו.

אבל בחוץ לארץ אין מצווין לרדוף אחריה אלא כ"מ שנכבוש אותו נאבד כל ע"א שבו שנא' ואבדתם את שמם מן המקום שהוא בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריהם ואי אתה מצווה לרדוף אחריהם בחו"ל עכ"ל. והנה לפי המבואר בסוגיא דע"ז (מ"ה ב') אתיא דברי רבינו כר' יוסי בר"י.

דשם מבואר דרבנן מפקי מהאי קרא דאבד תאבדון דמצוה לשרש אחרי עכו"ם. ור' יוסי בר"י נפ"ל מקרא דואבדתם את שמם ורבנן ההוא לכנות לה שם הוא דאתי כדתניא א"ל ר"ע כו' א"כ מה ת"ל ואבדתם את שמם לכנות לה שם כו' אלא כו' ת"ל שקץ תשקצנו עכ"ל.

וא"כ רבינו דמפיק הכא מקרא של ואבדתם את שמם דמצוה לרדוף אחריה ולא מקרא דאבד תאבדון אלמא דס"ל כר' יוסי בר"י דלרבנן מפקינן לה מאבד תאבדון ומן הקרא דואבדתם את שמם מפקינן דצריך לכנות לה שם גנאי וכן תמה הלח"מ לקמן בפ"ח ה"ט על דברי רבינו וז"ל ויש כאן דקדוק בדברי רבינו דבע"ז (מ"ה ב') משמע דלרבנן דסברי אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר אצטריך לי' קרא דואבדתם את שמם לכנות לה שם וכיון דרבינו פוסק בפ"ז כרבנן שכן כתב אילן שנטעו מתחלה שיהיה נעבד וכו' א"כ למה לא הזכיר דין דלכנות לה שם עכ"ל.

נמצא דדברי רבינו תמוהים בתרתי חזא כיון דפסקינן ע"כ כרבנן דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר דודאי הלכה כמותן נגד ר"י בר"י דהלכה כרבים וא"כ ילפינן מקרא דאבד תאבדון דצריך לשרש אחריה וזהו הלרדוף אחריהן שכתב רבינו ז"ל ורבינו מפיק לה מקרא דואבדתם את שמם. ועוד דלרבנן אתיא הקרא דואבדתם את שמם שצריך לכנות לה שם ורבינו ז"ל לא הזכיר זה כקושית הלח"מ.

וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו דהנה בע"ז (מ"ח א') אמרינן אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתו אסור מתיב ר"א כו' א"ל שמואל הא מני רבנן היא ושמואל דאמר כר"י בר"י דאמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. מתקיף לה ר"א ממאי דר"י בר"י ורבנן בתוספת פליגי דילמא תוספת לד"ה אסור ובעיקרא פליגי דר"י בר"י סבר עיקרו נמי אסור דכתיב ואשריהם תשרפון באש ורבנן סברי עיקר אילן שרי דכתיב ואשריהם תגדעון איזה אילן שעיקרו מותר וגידועו אסור ה"ז אילן שנטעו ולבסוף עבדו.

וכ"ת הא דלא מתרצינן הכי איפוך רבנן לדר"י בר"י ודר"י בר"י לדרבנן א"כ כו' עד קמ"ל ופרש"י ז"ל וכ"ת הא דלא מתרצינן בשמעתא דלעיל הכי עד איפוך תרוצו דרבנן לדר"י בר"י ודר"י בר"י לדרבנן דהלא לא בהדיא שמעינן לה לר"י דיליף טעמיה מאשריהם תגדעון דהא ר"י אשריהם תשרפון כו' הלכך איפוך ואימא ר"י ואשריהם באש דמשמע לשון רבים כו' נפ"ל תרווייהו ורבנן ילפי התירא מקרא דואשריהם תגדעון ור"י ההוא מיבעי ל' לגידוע ע"א קודמין לכבוש ארץ ישראל ורבנן נפ"ל מאבד תאבדון וכן תרצתי כו' עכ"ל וא"כ כיון דרבינו פוסק לקמן (פ"ח ה"ג) כשמואל דהמשתחוה לאילן תוספתו אסור וכמ"ש שם בכ"מ א"כ ע"כ ס"ל כדברי רב אשי דאמר איפוך ושמואל כרבנן ס"ל דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר אבל תוספתו אסור ואמרינן איפוך וא"כ רבנן ילפי מקרא דואבדתם את שמם שצריך לרדוף אחרי' ור' יוסי יליף מקרא דאבד תאבדון וא"כ לרבנן דקיי"ל כוותיהו אליבא דשמואל דהלכה כמותו ילפינן שפיר לרדוף אחריה מואבדתם את שמם ולא נדע עתה דצריך לכנות לה שם כיון דפסקינן כרבנן וסמיך רבינו על סוגיא דע"ז מ"ח שרב אשי שהוא בתרא מתרץ איפכא ממה דמתרץ סוגיא דגמ' בדף מ"ה שם.

ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל דלשרש אחריה ילפינן מואבדתם את שמם ואבד תאבדון אתי לגידועי ע"א קודמין כו' ולא ללמד דצריך לשרש אחריה מהא דאיתא במס' קידושין (ל"ז א') מנה"מ דת"ר אלה החוקים כו' יכול לא יהיה נוהג אלא בארץ ת"ל כל הימים כו' יכול יהיה נוהג בין בארץ ובין בחו"ל ת"ל בארץ אחר שריבה הכתוב ומיעט צא ולמד מה שאמר בענין אבד תאבדון כו' מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל אף כל מה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל עכ"ל הגמ'.

והנה רבינו כתב דמה שצריך לשרש אחרי' הוא דוקא בארץ ישראל דילפינן מואבדתם את שמם מן המקום ההוא. וכתב הט"ז ביו"ד (סקמ"ו סקי"ב) דהטעם הוא דבעי דוקא שצריך להיות מנוקה ומטוהרת כו' וא"כ היכא דילפינן מקרא שצריך לשרש אחריה לא ילפינן רק בא"י משום שצריך להיות הארץ מטוהרת ה"נ אי ילפינן מקרא דאבד תאבדון על לשרש אחרי' נמי נימא דקאי על קרא דלעיל של בארץ ודין זה אינו נוהג אלא בארץ דצריך להיות מנוקה וא"כ היאך אמר צא ולמד מה שנאמר בענין אבד תאבדון כו' מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל אף כל מה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל והא מקרא זה לא קאי רק דצריך לשרש אחרי' והוא בא"י אלא ודאי צ"ל דס"ל להאי סוגיא דמס' קידושין כהך סוגיא דדף מ"ח דמהאי קרא דאבד תאבדון לא ילפינן על שצריך לשרש אחריה רק מקרא דואבדתם את שמם אבל מקרא זה דאבד תאבדון מיירי בין בארץ ובין בחו"ל כדברי רבינו אלה: והנה הטור והשו"ע ביו"ד (סי' קמ"ו סט"ו) הביא דין זה דצריך לשרש אחרי' ולכנות לה שם גנאי.

ונ"ל דהטור והשו"ע ס"ל כסתמא דגמ' (מ"ה ב') דס"ל דלרבנן אתיא האי קרא דואבדתם את שמם לכנות לה שם גנאי ופסקי כרבנן וכן ס"ל לסתמא דגמ' בתמורה (כח ב') דאיתא שם והא כתיב ואבדתם את שמם כו' ההוא לכנות לה שם גנאי הוא דאתי ע"כ. נמצא דסתמא בגמ' מסיק לה האי קרא דואבדתם את שמם על שצריך לכנות לה שם ולא על שצריך לשרש אחרי' וא"כ אמרינן דאתיא זה לרבנן דהלכתא כוותיהו כיון דסתמא דגמ'

נקיט זה וא"כ ע"כ ל"א איפוך דר' יוסי לרבנן ודרבנן לדר"י אלא רבנן ילפי מקרא דואבדתם את שמם לכנות לה שם.

ומ"מ זה לא קשה על הטור והשו"ע כיון דהמה נמי פסקי בסי' קמ"ה ס"א כשמואל דהמשתחוה לאילן תוספתו אסור וא"כ לא מ"ל שמואל כר"י בר"י כמו שאמר הגמ' בתחלה דהא קיי"ל כרבנן וגם ס"ל כשמואל וא"כ צ"ל ע"כ איפוך וא"כ ע"כ צ"ל כדברי רבינו דיליף מואבדתם את שמם לשרש אתרי' ולכנות לה שם גנאי ליתא קראזה ניחא דהא בתחלה מקשה שם הגמ' מתיב ר"א גידעו ופסלו לעכו"ם גידעו ופסלו אין לא גידעו ופסלו לא א"ל שמואל הא מני רבנן ואנא דאמרי כר"י בר"י וכתבו התוס' ד"ה גידעו בסה"ד והא דלא משני גידעו ופסלו איצטריכא לי' כדמשני במסקנא דשנויא דחיקא הוא.

וניחא לי' לאוקמי מתניתין כרבנן ושמואל כר"י בר"י עכ"ל נמצא דלפי המסקנא דמסיק ר"א גידעו ופסלו איצטריכא לי' סד"א כיון דעביד לי' מעשה בגופי' עיקר אילן נמי ליתסר ל"צ לאוקמי לשמואל כר"י בר"י אלא אפילו לרבנן וגודעו ופיסלו איצטריכא לי' ולא צ"ל איפוך. ועתה יתורץ בלא איפוך ורבנן ילפי מקרא דואבדתם את שמם לכנות לה שם ומ"מ לא קשה על שמואל מהך ברייתא דמותיב ר"א אלא יתרץ גידעו ופסלו איצטריכא כמתרץ ר"א לפי המסקנא וניחא דברי הטור והשו"ע אף דס"ל כשמואל מ"מ ס"ל כסוגיא דדף מ"ה וכסוגיא דתמורה (ד' כ"ח) כמבואר.

ומסוגיא דקידושין ל"ז שבארנו נמי לא קשה על הטור והשו"ע דילפי מקרא דאבד תאבדון על לשרש אחרי' הוא רק בארץ ישראל דוקא א"כ קשה אי נימא דילפינן מקרא דאבד תאבדון נמי נימא דא"י דוקא כמו שבארנו. אבל הטור והשו"ע דלא כתבו הדין דצריך לשרש אחרי' הוא רק בא"י אלא ס"ל דאף בחו"ל הדין כן וא"כ אין ראוי מקידושין שם דאפשר לומר דילפינן אף על לשרש אחרי' מן אבד תאבדון מ"מ נוהג הוא בין בא"י ובין בחו"ל וא"כ שפיר יליף הגמ' על כל חובת הגוף שנוהג בין בארץ ובין בחו"ל כמבואר ואפילו אי נימא דגם הטור והשו"ע ס"ל דרשת הספרי לחלק בין א"י לחו"ל דדרשינן מהקרא דמן המקום ההוא נמי כמ"ש הגר"א ז"ל ביו"ד סי' קמ"ו דרשת הספרי זו לחלק בין א"י לחו"ל צ"ל דלא דריש רק על לכנות לה שם דזהו בא"י דוקא דיליף זה מהקרא דואבדתם את שמם מן המקום ההוא וקאי לשיטת הטור והשו"ע על לכנות לה שם.

וניחא דברי הפרישה דהביא הט"ז והש"ך הכא בס"ק י"ב דס"ל דלכנות לה שם גנאי בא"י דוקא ותמה עליו הט"ז וכתב דט"ז ס"א הוא דקאי רק על לשרש אחריה ועיין נקה"כ שם. ולפ"ז ניחא דבאמת להטור והשו"ע דילפי מקרא דואבדתם את שמם לכנות לה שם וע"ז מסיק הקרא מן המקום ההוא ס"ל דזהו בארץ ישראל דוקא וניחא הגמ' בקידושין דקרא דאמר אבד תאבדון ודאי הוא בכל מקום דדרשינן על לשרש אחרי' וע"ז לא מסיק הקרא מן המקום ההוא והוא בכל מקום אבל רבינו דדריש מקרא דואבדתם את שמם על לשרש אחרי' ס"ל כדברי הספרי לחלק בלשרש אחרי' בין א"י לחו"ל והקרא דאבד תאבדון לא קאי ע"ז כדמוכח בגמ' דקידושין דזהו בכל מקום כמבואר.

ולפ"ד הטור והשו"ע אתיא הדרשא דספרי דדרשי מן ואבדתם את שמם דקאי דוקא בא"י מצוה לשרש אחרי' אתיא כר"י בר"י. אבל לרבנן ולדידן דס"ל כותיהו אתיא זה הקרא לכנות לה שם גנאי וזהו בא"י דוקא והקרא דאבד תאבדון על לשרש אחרי'.

ולרבינו ז"ל ניחא דהספרי כרבנן דס"ל איפוך כמבואר: והנה מצאתי בחידושי הריטב"א ז"ל למס' קידושין שכתב וז"ל הקשה הרמב"ן ז"ל והא ע"ז שהוא חובת הגוף דהיינו שלא לעבוד ע"ז לא כתיב בהאי ענינא כלל ואין הכתוב מדבר אלא לעקור עכו"ם לומר שאנו חייבין לעקרה ולשרש אחרי' והוא ודאי אינו בארץ כדכתיב קרא בהדיא אשר אתם יורשים אותם ואת כו' אין אנו חייבין לעקרה ולשרש אחרי'.

ותירץ הוא ז"ל דאפשר שאנו למדין ממה שנאמר בפרשה לא תעשון כו' כי אם אל המקום כו' ויש בכלל זה איסור במות בחו"ל וכ"ת איסור במות הו"ל למינקט והיכא נקיט עכו"ם וי"ל דכיון כו' עד ופרישנא עכו"ם שזרה ממנו עכ"ל. והנה לבד שדוחק לומר דקאי על איסור במות עוד קשה לי ע"ז דהנה הכתוב אומר דאסור להקריב שום דבר כי אם במקום אשר יבחר להיות קדוש וממילא אסרינן בכל מקום אף בא"י שלא במקום המקדש וא"כ מכש"כ בחו"ל שאין קדוש כלל ודאי אסור להקריב וא"כ האיך יכול ללמוד מזה על חובת הגוף דנוהג בחו"ל מה דמיון הוא זה התם אמרינן דאין רשות להקריב כי אם במקום קדוש אף בארץ הקדושה א"כ מכש"כ בחו"ל אבל שאר דברים שתלוי על גוף האדם מנ"ל דילמא אמרינן מהקרא דבארץ דמביא שם דבארץ דוקא ומנ"ל החילוק בין חובת הגוף לחובת הארץ דזה לא דמי לחובת הגוף וכמו שבארנו וע"כ שפיר ניחא טפי כפי שבארנו דהוא ראי' לדעת רבינו דקאי על גידועי ע"ז שזה נוהג אף בחו"ל.

ובזה ניחא נמי קושיית האו"ח שהקשה הכא בסוגיין דהיאך ילפינן מעכו"ם דהא נוהג אף בב"נ ע"ש ולא קשה מידי דלא ילפינן מעבודת עכו"ם רק מזה שצריך לגדע וע"ז ב"נ אינו מצווה דהוא רק מצווה שלא לעבוד ע"ז אבל לשרש ולגדע זה רק לישראל נאמרה והקרא דאבד תאבדון ע"ז נאמר דבגידועי עכו"ם מיירי וכמבואר ודוק: הלכה ב עכו"ם ומשמשי' ותקרובתה וכל הנעשה בשבילה אסור בהנאה שנא' ולא תביא תועבה אל ביתך וכל הנהנה באחד מכל אלו לוקה שתים אחת משום ולא תביא ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם עכ"ל.

וכן כתב עוד לקמן בפ"א מה' מאכלות אסורות ה"א יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנאה והשותה ממנו כל שהוא לוקה מה"ת וכן האוכל כ"ש מתקרובות עכו"ם מבשר או מפירות כו' האוכל מהן כל שהוא לוקה כו' ושם בהלכה ב' יין שנתנסך לה כזבח שקרב לה וכיון שאיסור זה משום עכו"ם הוא אין לה שיעור שנא' בעכו"ם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם עכ"ל.

וכתב שם הכ"מ ומ"ש שלוקה איני יודע מניין לו לרבינו ומצאתי להרמב"ן ז"ל בס' המצות בהשגות על רבינו שהקשה זה וכתב וז"ל אנכי לא ידעתי מקום המלקות הזה ולא ראיתיו עד הנה בגמ' בבלי וירושלמי אבל יתכן שלוקה מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו פן תכרות ופן הוא לשון ל"ת שענינו פן תכרות ברית ואכלת כו' והזבח והיין אחד הן כו' עכ"ל.

והלח"מ מפרש כאן דברי רמב"ן שהשיג על רבינו ויליף מקרא דואכלת מזבחו משום דאע"ג דאמרו במכות (כ"ג) דבעצי אשירה לוקה משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם ומשום לא תביא לא אמרו כן אלא בעצי אשירה דוקא שהוא ע"ג גופי' אבל תקרובת ע"ג שלה לא עכ"ל. ונ"ל לענ"ד דרבינו מצא ראי' לדבריו דגם משמשי ע"ג ותקרובתה ילפינן מקרא דלא ידבק בידך מאומה לאסור ולא מקרא ואכלת מזבחו דהנה על משמשי עכו"ם הא מצינו במס' שבת (צ' א') ר"י אומר אף המוציא משמשי עכו"ם כ"ש שנא' לא ידבק בידך מאומה מן החרם ופרש"י ז"ל אלמא אחשביה קרא לאיסורא וכן פירש רבינו שם במשנה וז"ל וכיון דהמעט חשיב לאיסור חשיב נמי להוצאה וחייב אלמא דמבואר להדיא דמשמשי ע"ג ילפינן לאיסור מקרא דלא ידבק כו' וכן על תקרובות עכו"ם יש מקור לדברי רבינו דהנה התוס' כתבו במס' זבחים (ע"ב א') ד"ה אלא למ"ד כו' וא"נ כדמפרש בירושלמי יין נסך ע"ז ועורות לבובין על שם לא ידבק בידך מאומה מן החרם כו' ושמא לא הביא הפסוק הזה בירושלמי אלא למימרא דמניה ילפינן איסור הנאה בהני תלת ע"כ ופשט דברי הירושלמי משמע דקאי על הלימוד דאסור בהנאה דמסיק שור הנסקל ועגלה ערופה מניין משמע דעל כולהו אתי ללמוד איסורן מניין וכן מפרש לה רבינו הירושלמי דקאמר ללמוד מקרא דלא ידבק יין נסך ועורות לבובין שהמה תקרובות עכו"ם ולא מקרא דואכלת מזבחו שהביא הרמב"ן ז"ל וכיון דחזינן דמקרא דלא ידבק ילפינן על משמשי ע"ג ותקרובות ע"ג ולא אמרינן דקאי על ע"ג עצמה כסברת הרמב"ן ז"ל וה"נ הקרא דלא תביא תועבה אל ביתך נמי ידעינן גם על משמשי ע"ג ותקרובות ע"ג ואף דמיירי בע"ג עצמה דהא חזינן דשוה לנו משמשי ע"ג ות"ע כמו ע"ג עצמה מחד לימוד ואע"ג דבמס' ע"ז (ד' כ"ט) ילפינן לאסור יין נסך מקרא של ויאכלו זבחי מתים ישתו יין נסיכם דאתקש נסך לזבח וזבח למת מ"מ איכא למימר דאי לא מקרא דאתקש זבח ונסך למת לא הוה ידעינן כלל דאסור בהנאה וא"כ לא ידעינן כלל דמקרי חרם ותועבה וכמ"ש התוס' (ע"ג מ"ה ודף נ"ב) גבי מחובר דשרי כיון דלא הוי בפטור כו' וכיון דלא אתקש למת שוב לא ידעינן מקראי דחרם ותועבה לאסור כיון דלא נדע איסורי הנאה גבייהו ולהכי ילפינן מהקישא דאסורין בהנאה ומקרי חרם ותועבה וילפינן ללאו מקראי דלא ידבק וגו' ולא תביא תועבה כמבואר: וא"כ נכונים דברי רבינו דמקראי אלו ילפינן לאסור הנאה וא"כ שפיר אמר רבינו לקמן בה' ט"ו בשר או יין או פירות שהכניס להקריב לע"ג כו' הקריבם לפניו נעשו תקרובות וכל הנמצא בבית ע"ג והאוכל ממנו כל שהוא לוקה וכ"כ בפ"א מה' מ"א דהאוכל כל שהוא לוקה ולא בעי שיעור לזה דכיון דילפינן מקראי דל"י מאומה ולא תביא כו' די בכל שהוא ואף דבכה"כ דילפינן לאסור מקרא דפן תוקדש דלא כתוב נמי אכילה ומ"מ שם השיעור בכזית.

שם הוא הלל"מ דכל איסורי אכילה שיעורן בכזית אבל הכא דכתיב מאומה הוי כל שהוא וכמו שאר"י במס' שבת ד' צ' דמשמשי עכו"ם חשיב כ"ש לענין איסור משום דילפינן מקרא דלא ידבק מאומה וה"נ ת"ע דילפינן מקרא זה לאסור הוה נמי בכל שהוא. אבל אי נימא כדעת הרמב"ן ז"ל דמקרא דלא ידבק לא ידעינן לאסור רק על עכו"ם עצמה והני ילפינן מואכלת וא"כ כתיב בי' אכילה וא"כ הוי שיעורן בכזית כמו כל האיסורים: ועפ"י דברי רבינו אלו יש ליישב הגמ' במס' פסחים (כ"ב א') דאמר התם ואימא כמים

הנשפכין לעכו"ם כו' וכתבו התוס' שם כמים לא פריך למילף שיהא דם אסור בהנאה דממילא ידעינן מלא תאכל אלא כלומר מהכא לא מצי למילף דשרי בהנאה.

ומבאר המהרש"א דקשה דאי ילפינן לאסור ממים ל"ל כלל ההיקש דמים הא ממילא נוכל לידע דאסור בהנאה מקרא דלא תאכל. ולפ"ד רבינו ניהא דאי ילפינן לאסור הנאה מקרא דלא תאכל ה"א דשיעורו בכזית כמו כל שיעור אכילה של איסור ולהכי מקשינן למים דהוי תקרובות עכו"ם ושיעורו בכל שהוא ועוד י"ל בזה ויתיישב ג"כ מה שאמר בגמ' אח"כ ואימא כמים הנסכים אשר ע"ז תחול ג"כ קושיית התוס' ל"ל למילף מהקישא ת"ל מלא תאכל.

ויבאר עפ"י מ"ש הר"ן ז"ל במס' ע"ג (ד' ס"ב) דחלופי תקרובות עכו"ם אסורין כמו שאמרו שם כל שאתה מהנה ממנו הרי הוא כמוהו הה"ד חליפי תקרובת עכו"ם וכ"כ רבינו בהלכה ט' דתקרובת עכו"ם ומשמשי' נאסר דמיהן וכן קיי"ל נמי דקודש תופסת דמיה וחליפין אסורין כדאיתא בע"ג (נ"ד) וקידושין (נ"ח) דשביעית תופסת דמיה מקרא דקודש הוא הרי הוא כקודש דתופס דמי' אבל בשאר איסורי הנאה לא כן הוא וא"כ שפיר צריך קרא להקיש למים הנשפכין והנסכין לאסור אף חילופיהן דשאר איסורי הנאה קיי"ל קידושין (נ"ו) דאי מכר וקידש בדמיהן מקודשת ואשמועינן דזה אסור כמבואר.

וכ"ז לא צריך קרא לפי שיטת התוס' דס"ל דעל איסורי הנאה לוקה אי נהנה כמו שהביא המשל"מ בפ"ה מה' יסוה"ת אבל לפי שיטת רבינו ז"ל שכתב בפ"ח מה' מ"א הט"ז דכל מאכל שהוא אסור בהנאה אי נהנה ולא אכל ממנו אינו לוקה וכתבו המפרשים הטעם או משום דלא מצינו מפורש לאסור הנאה או משום דילפינן רק במ"מ מנבילה כמו שמבאר המשל"מ שם וא"כ גבי תקרובות עכו"ם דכתב רבינו דכל הנהגה ממנו לוקה שתים וכן גבי הנהגה מן ההקדש כתב בפ"ט מה' סנהדרין הי"ז דלוקה וא"כ שפיר אמר הגמ' דהוקש למים הנשפכין או הנסכין ללקות על איסור הנאת דם דאי ילפינן מלא תאכל הוה ככל איסורי הנאה דאינו לוקה ומהקישא לקי שפיר כמבואר ועיין משל"מ בפ"א מה' מעילה ובפ"ט מה' מלכים ודוק: הלכה ג' בהמה שהקריבה כו' לפיכך אם הי' בעור סימן כו' כגון שהיו עושין קרע עגול כנגד הלב הרי כל העורות אסורות בהנאה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל.

וכתב הלח"מ קשה אמאי לא הזכיר שיש עליה קורט דם כמו דאמר שם בברייתא. ועוד אמאי לא הזכיר דברי רב הונא שאמר שם ל"ש אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור אימא מלחו העבירתו ולא ידעתי למה עכ"ל.

והפר"ח דחק בזה. ונ"ל לענ"ד ליישב דהנה לפי מאי דאמר ר"ה שם דאי מלחו אסור משום דמלחו מעבירתו אלמא דלא בעינן דיהא ניכר דהקרע הוא עוד מחיים כי היכא דחזינן קורט דם דהוי סימן דהוא מחיים כמו שפרש"י ז"ל שם שהוא סימן שמחיים נקרע.

אלא כיון דיש לחוש דמלחו העבירתו דנוכל לומר מחיים ולהכי אסור וא"כ קשה מהא דאמרינן במס' חולין ד' נ"א ומ"ש מכל נקובי דעלמא דאעפ"י דליתא קורט דם טריף מר

התם ליכא מידי למיסרך הכא כיון דאיכא מחט א"א דקודם שחיטה הוה מיסרך סריך ופרש"י ז"ל כשנמצא נקב בלא מחט כשהדם יוצא הוא מתקנה בלחלוחית הבשר והולך לפי שאין לו לבדוק ע"כ וא"כ קשה הכא אפילו אי אין קורט דם נמי ליתסר כיון דליכא מחט למיסרך נתלה דנתקנה בלחלוחית הבשר או העור כמו התם דאין לחלק בנקובי דהתם כמו שמצינו דאי מלחו אסור ואמרינן ע"כ כיון דהוה נקב עגול חשיב ריעותא כמ"ש שם רש"י ז"ל במשנה דעושין כן לעכו"ם הקרע עגול וא"כ אי מלחו תלינן דנעשה מחיים ומיחשב ריעותא גמורה מה שהוא עגול ורק המלח העביר.

וה"נ נימא דלחלוחית הבשר העביר כמו בכל נקובי דחולין שם דחשיב ריעותא ואסור אפילו בלא קורט דם. ומפני קושיא זו מפרש לה רבינו ז"ל באופן אחר והיינו דהנה בפ"ט מה' שחיטה ה"ו כתב רבינו נקדר הבשר הזה בעגול או באורך כו' וכתב הכ"מ ודע שריבר"ח כתב על נקדר דאם הוא באורך אין זה קידורה ושיעורי' טפח.

ול"נ שהדבר פשוט שכשאמרו ושיעורי' טפח הוא כשנקרע ולא חסר ונקדר היינו חסר כו' ועיין בשו"ע יו"ד סי' מ"ח ובט"ז וש"ך סק"ז וח' דמפרשי הפירוש כן לדברי רבינו היכא דכתוב נקדר הוא רק חסר אבל ל"ד בעגול ורק שם אמר בהדיא הגמ' כסלע הוי בעיגול עיי"ש וא"כ שם בברייתא דע"ג אמרינן קרוע כנגד הלב ונקדר כמין ארובה ופרש"י והר"ן ז"ל קדור נקב עגול ואמר עוד נמצא קורט דם ורבינו לא ירצה לפרש דקדור הוא בעגול משום הקושיא שבארנו ולהכי מפרש דקדור כמין ארובה דאמר שם בברייתא ובעי קורט דם לא הוי עגול רק שחסר ולא שנקרע קרע לבד בלי חסר דזה שרי אבל חסרון היה והוה משוך ולהכי בעינן קורט דם אי לא מלחו דהא אין ריעותא לפנינו ולהכי אי מלחו דהמלח מעביר הדם בלי ספק אסור היכא דאיכא חסרון וקדור אף אינו עגול אבל אי לא מלחו וא"כ א"ל דזהו ספק אי הלחלוחית העביר הדם או לא ורק לאחר שחיטה נעשה הנקב דזה לא הוי דבר ברור כמו מלחו שמעביר הדם ולהכי לא אסרינן רק התם בחולין דהנקובי הוה ריעותא אבל הכא לא אסרינן בקידור רק היכא שמלחו או איכא ק"ד כיון דליכא ריעותא אבל אנן דפסקינן כרשב"ג דס"ל דרק עגול אסור כמו דפוסק רבינו הכא משום דר"י א"ש פוסק כן.

וא"כ אין לחלק בין נמצא קורט דם ללא נמצא כיון דהנקב עגול הוה ריעותא גמורה דנעשה כן בכ"פ לעכו"ם כמו שבארנו. ולהכי אסור אף בלא קורט דם ומ"מ אף לפי מאי שבארנו דהתנא דברייתא דאמר התם נקדר ס"ל דאף אי משיך אסור אי קורט דם.

ומ"מ לא קשה הא דפריך ר"י שם על ר"י א"ש הלכה מכלל דפליגי על הא דאמר הלכה כרשב"ג הא הת"ק דברייתא ס"ל דאף משיך אסור מ"מ פריך שפיר דהא במשנה לא פליגי הת"ק כלל ורק דברי רשב"ג לחוד נזכר שם לא הו"ל למימר הלכה כרשב"ג דודאי הלכה כמותו. שוב מצאתי בירושלמי דע"ג פ"ב ה"ג ר"י בשם רב הלכה כרשב"ג כיצד הוא עושה קורעה עד שהוא בחיים ויוציא לבה כיצד הוא יודע ר"ה אמר בשעה שקורעה עד שהוא בחיים הוא נסלל ונתעגל לאחר שחיטה נמשך והירושלמי הוא הפירוש כמ"ש ביו"ד סי' ל"ו דהיכא דהנקב עגול לא תלינן במשמוש ידא דטבחא ואסור דודאי מחיים נעשה וה"נ אי הקרע עגול ס"ל לרשב"ג דהוה סימן דמחיים נעשה ולא לאחר שחיטה וא"כ ניחא פשוט כמו שבארנו דזה דאמר הת"ק וקדור הוא רק חסר אבל י"ל דהוה

משיך וה"ל לאחר שחיטה ולהכי בעי קורט דם אבל אי הוה הקרע עגול כדברי רשב"ג זה גופי' הוה סימן דנעשה מחיים מה שהוא נעגל כדברי הירושלמי ולא בעי קורט דם וכיון דרבינו פוסק שהוא אסור דוקא בעגול לא בעי קורט דם לא הזכיר רבינו זה וגם אי מלחו לא ביאר כלל כמבואר ודוק: שם ואפילו פירשה אסור הכל בהנאה כו'.

עיין לקמן בפ"ה מה' אישות שבארנו שם מה דהשמיט רבינוהבעיא של הירושלמי הכא בפ"ב דע"ג מצא בה טבעת כו' עיי"ש: הלכה ד' מה בין כו' ומשמשי עכו"ם בין של ישראל בין של עו"ג אינם אסורין עד שישתמשו כו' עכ"ל. והנה רבינו לא ביאר הכא היאך הדין בנוי עכו"ם אי הוה הדין כמשמשים דאינם אסורים עד שיעבדו או כע"ג עצמן דשל עכו"ם הם אסורין מיד.

והנה הטור והשו"ע כתבו בסי' קל"ט ס"א דתשמישי ע"ג וגויה אינם אסורין עד שיעבדו בו וכתב הב"י דכיון דמשמשי ע"ג אינם אסורין עד שיעבדו כש"כ לנוי עכו"ם ועיין באורי הגר"א ז"ל סק"ג. אמנם התוס' כתבו במס' ע"ג ד' י"ט ב' ד"ה הגיע וז"ל ול"ל נמי דאתי לאשמועינן בדיעבד שכרן מותר דא"כ היינו ר"א שם בגמ' כו' וכתב המהר"ם לובלין שם וז"ל והא בגמ' לא איירי אלא בעכו"ם עצמה וזה לא שמעינן מר"א דתנא המתניתין דלא איירי אלא בתכשיטי העכו"ם עצמה וצ"ל דהתוס' ס"ל דתכשיטי ע"ג דינו כע"ג עצמה וכיון דאשמועינן ר"א דתכשיטי ע"ג מותר הה"ד דע"ג עצמה אלמא ס"ל להתוס' דתכשיטי ע"ג הוי כעכו"ם עצמה דלמ"ד דאסור מיד הה"ד נמי תכשיטין עצמן אסור מיד ולא אצטריך ר"א שם בגמ' לאשמועינן כו' נמצא דס"ל דלא כהפוסקים האלו.

אמנם נ"ל דדברי מהר"ם ז"ל בלא"ה לא אתיא שפיר דמאי מקשה דא"כ היינו ר"א בגמ' דאמר אם בנה שכרו מותר דילמא ר"א בגמ' אתי לאשמועינן דאף למ"ד שאסורה מיד מ"מ שרי מטעם דמכוש אחרון לית לי' ש"פ ואי מר"א במתניתין א"ל דהוא ס"ל כהאי תנא דאינו אסור עד שיעבדו ואשמועינן ר"א בגמ' דלכו"ע שרי אף למ"ד דאסורה מיד.

וע"כ נ"ל דדברי התוס' ז"ל הוא כמו שפירש שם המהרש"א ז"ל ואפשר לומר דה"ק דהיינו ר"א אמורא בגמ' כדבעי למימר מעיקרא ודמיירי במשמשי ע"ג ופשיטא דשרי וליכא מאן דפליג וא"כ ס"ל להתוס' נמי דנוי אינם אסורין עד שיעבדו כמבואר ודוק: הלכה ו צורות שעשאו עכו"ם כו'. ועיין לח"מ מה שהקשה הכא ועיין בס' יד מלאכי בסי' כל מקום ששנה רשב"ג שביאר בזה ודוק: הלכה י"א האשרה שהיתה נעבדת כו' אסור לישיב בצל קומתה כו'.

והנה בלח"מ כתב ומותר לישיב בצל כו' נראה דלא פסק אלא כלישנא קמא דבגמ' ד' מ"ת ולא ככתרא ועיין בר"ן מה שתירץ וט"ס הוא וצ"ל לא כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא כמו שמבאר הר"ן שם. ועיין בס' תורת חיים שם מה שמבאר ודוק: הלכה י"ט סכין של עכו"ם ששחט בה ה"ז מותר מפני שהוא מקלקל עכ"ל.

וכתב הכ"מ ד"ה סכין ואע"ג דאמרינן מותר דמשמע לכתחלה מפרש רבינו דמותר לאו לכתחלה אלא דייעבד עכ"ל והכ"מ לא ביאר מ"ט מפרש רבינו הכא הפשט של דברי רב נחמן דאמר מותר הוא רק דייעבד דילמא הוא לכתחלה כמו בכל מקום שאמרו הלשון

מותר ומ"ט אסרינן הכא לכתחלה. והנה בשו"ע יו"ד סי' ס"א איתא סכין של משמשי עכו"ם חדש או ישן שאין בו גיעולי עכו"ם מותר לשחוט בה בהמה בריאה כו' וכתב שם הש"ך מותר לשחוט משמע אפילו לכתחלה ולקמן שכתב סכין של עכו"ם ששחט בה משמע דלכתחלה אסור היינו מיירי שלא הוכשר מג"ע.

וכן מבואר מדברי הרב שם וכ"כ ביו"ד סי' קמ"ב סק"ג ששחט בה מיירי שהוא ישן ולא לבנו מאיסור שבו והלכך אעפ"י שמטעם משמשים של עכו"ם מותר לשחוט בו אפילו לכתחלה כיון שהוא מקלקל אפ"ה אסור מטעם געולי עכו"ם לשחוט בו לכתחלה וכ"כ הרב בהג"ה ואם היה הסכין חדש או ישן ולבנו מאיסור שבו אפילו לכתחלה מותר עכ"ל.

נמצא דהחילוק הוא שמחלקים מה שאומר הכא המחבר דמותר לשחוט לכתחלה והתם רק דיעבד הוא משום טעם זה דהכא מיירי בסכין שאינו אסור משום ג"ע כגון חדש או ליבנו. והתם מיירי היכא שאסור משום ג"ע כגון ישן ולא לבנו.

ומ"מ נ"ל דמדברי הכ"מ הכא משמע שהוא לא מפרש דלהכי אומר ששחטו דיעבד משום דזה מיירי בסכין שאסור משום ג"ע כגון ישן ולא לבנו. דהא הכ"מ כתב ואע"ג דאמרינן מותר דמשמע לכתחלה מפרש רבינו דמותר לאו לכתחלה אלא דיעבד ואי אמרינן דדברי רבינו דאמר ששחט מיירי בישן ושלא לבנו א"כ אכתי איכא למימר דהגמ' מיירי מותר נמי לכתחלה וכמו שמסיק שם בחדשה או בלבנה אבל רבינו דאמר ששחט דיעבד מיירי בישן אע"כ צ"ל דס"ל להכ"מ דאף אי מיירי רבינו בהאי גוונא דמיירי שם בגמ' בחדשה או ליבנו מ"מ האי מותר דאמרינן שם הוא בדיעבד והנה קשה לי ע"ז מסוגיא דשם דמקשה הגמ' ות"ל משום שמנונית דאיסורי' מאי קושיא דהא התם אמר השוחט בסכין של עכו"ם רב אמר קולף כו' וכתבו התוס' ד"ה השוחט דמיירי שידועין בה שהיא בת יומא דאל"ה אמאי קולף לרב הא סתם כלים של עכו"ם אינם ב"י עכ"ל.

וא"כ קשה מאי מקשה ות"ל משום שמנונית הא מצי לאוקמי דמיירי שאין יודעין בו שהוא ב"י ולהכי שריא בשלמא בלא דעת רבינו לא קשה דאף אי בנטל"פ מיירי מ"מ לכתחלה אסור כדאמרינן סוף מס' ע"ז גזירה משום ב"י ולהכי לכתחלה אסור ואיך אומר מותר לשחוט. אבל לפי מאי דמפרש הכ"מ דברי רבינו דאף דאמר מותר מ"מ היינו אי שחט אבל לכתחלה אסור לשחוט א"כ מאי מקשה דילמא מיירי דא"י שהוא ב"י והוא נטל"פ ושרי בדיעבד.

והנה יש להביא רא'י מזה לדעת המרדכי במס' פסחים דחמץ שאסור במשהו אף נטל"פ אסור וכן הביא התוס' במס' ע"ג (ס"ו א') דעת יש מי שאומר דכל איסור שהוא במשהו אף נטל"פ אסור ועיי"ש במרדכי וברא"ש. וא"כ ניחא דהא תקרובות עכו"ם ומשמשי' אסורין בכל שהו כמ"ש רבינו לעיל וכ"ה בשו"ע סי' ק"מ וא"כ אף נטל"פ אסור בזה ואסור אף אי אינו ב"י.

אבל התם דמיירי בסכין של נבילה צ"ל דהוה ב"י. והכא שפיר מקשי ות"ל משום שמנונית.

וזהו אם נפרש הקושיא ות"ל משום שמנונית דהאיסור הוא משום תקרובות עכו"ם ולא כמו דמשמע מפשטות דברי רש"י ז"ל משום איסור נבילה. וי"ל דזהו ל"ד ועיין בר"ן שם.

אמנם בלא זה י"ל ולתרץ דלא מיבעיא לפי אשר הכריע הרב המגיד ז"ל לקמן בפ"ז מה' מ"א דרבינו לא ס"ל הא דסתם כלים של עכו"ם אינם ב"י א"כ לא קשה כלל דלא בעי לאוקמי שיודעין בודאי שהוא ב"י ואפילו אי נימא כשיטת הרשב"א ז"ל דס"ל לרבינו דסתם כלים של עכו"ם אינם ב"י יש ליישב זה לפי מה שכתבו התוס' ע"ג (ס"ט א') דסכין שמנוניתו בעין ואסור אפילו אינו ב"י ולא בעינן שיהי' ב"י עיי"ש בד"ה א"ר וא"כ ניחא הכא ולא מצי לאקשוויי דא"כ תסגי בהדחה להסימנים מהשמנונית שהוא בעין ול"ל למימר שליבנה כבר תרצו המפרשים דאומר שליבנה ליישב גם למ"ד בית השחיטה רותח הוא ולא סגי בהדחה כמבואר.

ונ"ל לענ"ד ליישב דעת רבינו עפ"ד הכ"מ דאומר בדיעבד. דהנה הרי"ף ז"ל השמיט הסוגיא דסכין של עכו"ם אסור לשחוט בו מסוכנת.

וכתב הכו"פ בסי' י' לתרץ משום דאנן קיי"ל דמצות לאו ליהנות נתנו ולהכי שרי בשחיטה בכל גוונא דלאו הנאה הוי עיי"ש. והנה לכאורה יש לדחות תירוצו דהא קיי"ל במס' ר"ה כ"ח דהמודר הנאה ממעין אינו טובל בו בימות החמה משום דאיכא הנאת הגוף בהדי הנאה דמצוה לא אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו וכ"כ הר"ן ז"ל במס' נדרים ט"ו ב' דלהכי אי אמר הנאת תשמישי עלי אסור ולא אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו דאיכא נמי הנאת הגוף בזה וא"כ ה"נ גבי מסוכנת איכא נמי הנאת הגוף דבלא זה היתה מתה ולא היה יכול לאכול ועתה נהנה הוא שמכשירה לאכילה ומצאתי ג"כ בס' נחלת צבי להגאון בעל פ"ת שם סי' י' שדחה כן דברי הכו"פ.

אמנם נ"ל דלא קשה מזה על הכו"פ דלא דמי למעין ולהנאת תשמישי דהתם במעין לבד המצוה שעולה מטומאה לטהרה יהנה גופו מקרירות המים בימות החמה וכן שם בנדרים דמי לזה דברי הר"ן ז"ל אבל הכא גם במסוכנת אי לא צוה הדין לשחוט אזי גם אי מתה היתה ראוי' לאכול ורק ההכשר מצוה זו המונע מלאכול בלי שחיטה ושפיר נוכל לומר בזה דלאו ליהנות נתנו והוה כמ"ש הר"ן ז"ל במס' סוכה פ"ג וז"ל וטעמי' דיצא משום דמצות לאו ליהנות נתנו ואעפ"י שמקבל עליהן שכר אין זה אלא גרמא בעלמא כענין שאמרו המודר הנאה ממעין טובל בו בימות הגשמים כיון שאינו נהנה בגוף המים ואעפ"י שגורמתלו טבילה או לעלות מטומאה וטהרה ומכשירתו לכמה דברים ל"ל בה כדאמרינן נמי בסנדל של עכו"ם כו' דחליצה כשירה משום דמצות לאו ליהנות נתנו ואע"ג דמרווחא טובא בהאי חליצה אפ"ה כיון דלא מתהני גופו מגופו של איסור גרמא בעלמא ולית לן בה עכ"ל.

וא"כ ה"נ השחיטה הוא שמכשירה לאכול מטעם המצוה וגרמא בעלמא ושרי כיון דאינו נהנה בגוף השחיטה כמבואר. אך זה תקשה דאכתי הו"ל להרי"ף ז"ל להביא דאם היה מחתך בבשר אסור ואם הוא אטמא שרי דהוה מקלקל כדאיתא בסוגיא שם והרי"ף ז"ל השמיט הכל.

וע"כ נ"ל לומר דהנה החתם סופר ביו"ד סי' קי"ד כתב וז"ל כתבתי בחי' למס' חולין דהקשה הפ"י איך מותר לשחוט הא רוצה בקיומו של משמשי ע"ג ותירצתי להפוסקים דס"ל דמשמשי ע"ג של ישראל יש לה ביטול מיירי שישראל מקיימו כדי לבטלו ע"י עכו"ם שימצא או לבערו לבסוף. וזה מותר למעט תפלה ובין כך מותר לשחוט עיי"ש: והנה דבריו לפי מה שהם תמוהים המה דמתחיל להפוסקים דמשמשי ע"ג של ישראל יש לה ביטול כו' ומסיק או לבערו לבסוף הא זה לא תליא לדעת הפוסקים דיש לה ביטול דהא בביעור הוא סגי לכו"ע.

ונוכל לומר דלא היה רוצה בקיומו וע"כ נ"ל דהעיקר הוא כמ"ש החתם סופר גופי' בחי' למס' ע"ג (ל"ב) וז"ל שם הקשה הפ"י הא רוצה בקיומו של משמשי ע"ג ותירץ הפ"י שהמגביה ע"ג על מנת לבטל כשימצא עכו"ם שיבטלה לא הוה רוצה בקיומו אלא רוצה בביטולה והח"ס שם מפקפק בדברי הפ"י וז"ל שהמשהה בשב ואל תעשה ע"מ לבטלו ע"י עכו"ם אינו רוצה בקיומו אבל אם בינו לבינו עושה בו מעשה לשחוט בסכין של משמשי ע"ג מאן לימא דזה מותר עכ"ל נמצא דהכא אינו אומר רק שמגביה ע"מ לבטלה והוא למ"ד דמהני ביטול אבל לא הזכיר הכא ע"מ לבערו דבאמת בשלמא אם יגביה ע"מ לבטלו וטרם שמצא עכו"ם משתמש בו אפשר לומר דאינו מיקרי רוצה בקיומו דהא אף אם יבטלהו מ"מ יוכל להשתמש בו אח"כ שפיר נוכל לומר דהוא רוצה בביטולו ולא בקיומו דאינו מסייע לי' עתה זה הקיום קודם הביטול אבל אם נימא דמשמשי ע"ג של ישראל אין לה ביטול וצריך ליקח כדי לבערה אח"כ ואם כן אם יבערה לא יוכל להשתמש בה עוד וא"כ אם משמש בה בודאי מיקרי רוצה בקיומו ואסור בודאי להשתמש בו לע"ע.

וראיה לזה נ"ל מהא דאיתא במס' ע"ז (ל"ד) גבי חרס הדרייני אי שרי לסמוך בו כרעי המטה אי רוצה בקיומו על ידי ד"א דחד אסר וחד שרי וא"כ למ"ד דאסר אף דאינו צריך להיין הבלוע בו ורק צריך להחרס מ"מ אם היה כבר מבעור מן העולם היין עם החרם אי לא הי' לו נצרך להיין לא הי' לו החרס ואסור.

וה"נ הכא אף דמקיימה כדי לבערה אי הי' מבערה בודאי לא הי' יכול לשחוט בו אסור דמקרי עתה רוצה בקיומו דטוב לו שהוא בעולם בשלימות ויכול להשתמש דלא גרע מרוצה בקיומו ע"י ד"א וא"כ כיון דהתם פסקינן כמ"ד דאסור דהוה ס"ד ולחומרא וא"כ ה"נ ודאי אסור. והנה דבר זה שמשמשי עכו"ם יש לה ביטול הוא רק דעת הטור בשם הר"ר אליעזר ז"ל והב"י הביא בשם הר"ן והרמב"ן והראב"ד ז"ל דכולם חולקים ע"ז וס"ל דאין לו ביטול.

ומדברי רבינו לא מצינו בזה הכרע וא"כ אפשר לומר דרבינו נמי ס"ל דאין לה ביטול ורוצה בקיומו אסור היכא שמשמש קודם שמבערה וא"כ ניחא שפיר שכתב רבינו השוחט דהוא בדיעבד דלכתחלה אסור מטעם רוצה בקיומו ושפיר מפרש לה הכ"מ דאסור לכתחלה הכא. והנה אף שרבינו ז"ל לא הביא כלל הכא הדין של חרס הדרייני אם מותר לסמוך בו כרעי המטה זהו משום דכל דין דחרס הדרייני לא הביא דזה הי' רק מעשה פעם אחת בימי אדריינוס ואין דרכו ז"ל להביא כוותיה.

אבל בודאי בעיקר הדין פוסק לחומרא ולהכי שפיר פוסק הכא דרק בדיעבד וניחא נמי דעת הרי"ף ז"ל שהשמיט הא דאפשר לומר דס"ל דהאי מ"ד בגמ' דחולין ס"ל כמ"ד דרוצה בקיומו ע"י ד"א שרי כיון דלא ניחא ליה בגוף האיסור וה"נ אי מקיימה כדי לבערה לבסוף נוכל לומר דס"ל דשרי דלא ניחא ליה כלל בגוף האיסור אבל הרי"ף יפסוק כמ"ד דרוצה בקיומו ע"י ד"א אסור ולהכי הכל אסור בין בריאה ובין אטמא מטעם דרוצה בקיומו ולהכי השמיט כל המימרא זה דאומר דמותר לשחוט דזה לאו אליבא דהלכתא וגם בזה ס"ל להרי"ף כדעת הרא"ש ז"ל דהבשר מותר בדיעבד ולא כדעת רבינו והש"ע וא"כ כל זה הוא רק לכתחלה ולא צריך להביא כלל כמו שבארנו ודוק: פרק ח' הלכה א' עשתה חליפין לעכו"ם אסורה וכן חליפי חליפין מפני שנעשית דמי עכו"ם עכ"ל וכתב הכ"מ ומ"מ קשה לי הא אמרינן התם מ"ט דמ"ד אסורות דאמר קרא והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו ואידך אמר קרא הוא ולא חליפי חליפין ואידך ההוא מיבעי ליה למעוטי ערלה וכה"כ.

ואידך ערלה וכה"כ לא צריך קרא דהו"ל עכו"ם ושביעית שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין עכו"ם הא דאמרן ושביעית דכתיב כי קדש הם מה קודש כו' א"ק תהיה בהווייתה תהא ואידך קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין וכיון דסוגיין בעלמא דש"כ הבאים כאחד אין מלמדין וא"כ איך פוסק רבינו כמ"ד דמלמדין כיון דפוסק דאסורים ע"כ ס"ל ש"כ הבאים כאחד מלמדין וצ"ע עכ"ל: והנה הטור פוסק מטעם זה כמ"ד דחליפי חליפין מותרין.

ודברי הב"י שם צ"ע שכתב דלהכי פוסק הטור כמ"ד דמותרין משום דהוה ספיקא דרבנן ולקולא. והנה בודאי זה אינו דהוא מה"ת בודאי מה שנאסרו חליפי חליפין כמו חליפין דהוא ודאי אסור מה"ת וה"נ מהאי קרא גופי' דוהיית דמרבא חליפין להאי מ"ד מרבינן חליפי חליפין כיון דהוא לא דרש זה והראי' דחליפין אסור מה"ת מהא דאיתא (חולין ק"מ א') אמר רב פפא לא נצרכא אלא לצפרים שהחליפו בעכו"ם ומצריך לזה הקרא דטהורות אלמא דהוא דאורייתא וכ"כ התוס' והר"ן ר"פ השוכר שם דאיסור חליפין הוא מה"ת ובודאי ה"ה לחליפי חליפין דמחד קרא נפקא וכן יש לדחות נמי דברי המקנה במס' קידושין (נ"ח) דתופס לעיקר דברי הב"י אלו ומפרש דחליפי בע"ח אינו אסור רק מדרבנן ועפ"ז מתרץ נמי התם דברי רבינו זה נמי ליתא מגמ' דחולין שהבאתי דהא אמר על צפרים שהחליפו בעכו"ם וצפרים הוא בע"ח ומ"מ יליף מקרא לאסור ואף אם נימא כמ"ש המקנה שם (נ"ז ב') דרק ר' יוחנן ס"ל כן דחליפי בע"ח אינו אסור רק מדרבנן מ"מ דברי הטור שם בסי' קנ"א לא תתיישב דהא המ"ד דס"ל בחולין שם דאתיא לצפרים שהחליפו הוא ר"פ ור"פ הוא בתרא לגבי ר' יוחנן והו"ל להטור לפסוק כוותי' ולאסור מה"ת חליפי בע"ח.

וע"כ צ"ל כתירוץ השני של הב"י דלהכי פוסק הטור דחליפי חליפין מותרין מפני שהוא פוסק כמ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין כמו דקיי"ל בכל דוכתי וא"כ צריך ההיא למעט חליפי חליפין ולא ערלה וכה"כ דהוי שני כתובים ואין מלמדין כמבואר ותקשה על רבינו דפוסק אסורות: ונ"ל ליישב עפ"י דרך חידוד קצת דהנה התוס' במס' קידושין (נ"ח א') כתבו להקשות האידך הוי שני כתובים הא אפילו כתב רחמנא עכו"ם

שביעית לא אתיא מני' דהא שביעית מותר בהנאה ועכו"ם אסור בהנאה ומתרץ דאכתי הו"ל למכתב שביעית ותיתי עכו"ם מני': אמנם נ"ל דגם על זה יש פרכא דלקמן (ס"ד) אמרינן א"ל רבא לרב נחמן מסתברא דמי עכו"ם ביד עכו"ם מותרין וכתבו התוס' ד"ה מסתברא ונראה הטעם כו' מה שתופסת דמי' הוא משום דכתיב והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו ובישראל נאסרה דוקא ולא לעכו"ם וכ"כ התוס' לעיל (י"ד א') והש"ך ביו"ד סי' קמ"ד סק"א כתב עוד דעכו"ם של ישראל אף אי עכו"ם החליפן אסורין ורק בע"ג של עכו"ם הוא מותר א"כ איך נאמר דלא לכתוב כלל הקרא דוהיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהייה ממנו ורק ילפינן לה משביעית וא"כ אף של עכו"ם יהא אסור אי ילפינן משביעית דלא גרע משאר איסורי הנאה דלפ"ז ילפינן משביעית בלא שני כתובים ואף דגם שביעית הוא בישראל דוקא מ"מ נוכל למילף דשביעית בשל עכו"ם אינו נוהג כלל אבל הכא אף של עכו"ם שוה לאיסור כמו של ישראל ונוכל למילף משביעית דתופס דמיה אבל השתא דילפינן ממה שכתב בקרא והיית חרם מה שאתה מהייה ממנו כו' אמרינן מזה דרך מה שישראל מהייה אבל לא של עכו"ם.

אך זה יש לדחות לפי מאי דאיתא במס' יבמות דף קי"ד ע"ב ואי כתב רחמנא שרצים הנך לא אתיא מני' שכן איסורן במשהו והוא הפירוש דבריה אסור בכל שהוא ולא בעי שיעור כזית. והקשה הכו"פ בסי' ק' לר"ש דס"ל כל שהו למלקות וא"כ אף בשאר איסורין אסור בכ"ש א"כ קשה לכתוב רחמנא שרצים ותיתי דם מניה ומתרץ דיש קולא בדם משא"כ בשרצים דדם יש היתר לאיסורו ע"י בישול דקיי"ל דם שבשלו אינו עובר עליה וא"כ חשבינן לדם יש היתר לאיסורו ולא מצי למילף משרצים שאין היתר לאיסורו ע"כ.

וא"כ כיון דקיי"ל דע"ג של עכו"ם יש לה ביטול לא מצי למיגמר מזה דאיכא למיפרך מה לע"ג של עכו"ם שכן יש לה היתר לאיסורו ע"י ביטול תאמר בשביעית שאין לה היתר לאיסורו דפירות שביעית לעולם אסורין ואין להם היתר וא"כ לא מצי למיגמר רק ע"ג של ישראל דאין לה ביטול וא"כ אין לה היתר לאיסורו שפיר מצי גמיר משביעית דחליפין אסורין: אמנם לפי מאי שכתב התוס' יו"ט בפ"ב דמס' קידושין וז"ל ותימא לפי מאי דקיי"ל דגם קודש תופס את דמיה למאי איצטריך לומר דהוי ע"ג ושביעית שני כתובים הבאים כאחד ת"ל דהוי קדש ושביעית שני כתובים הבאים כאחד וי"ל כיון דתפיסת דמים בשביעית כתיב בלשון קודש לא הוי שני כתובים דהא קודש גופיה איצטריך למכתב דאל"ה לא הוי ידעינן קדש דכתיב גבי שביעית מאי ניהו עכ"ל.

נמצא דאכתי נוכל למילף משביעית דתופסת דמיה אף ע"ג של עכו"ם ואי אמרת מה לשביעית שכן אין היתר לאיסורו קודש תוכיח שיש היתר לאיסורו ע"י שאלה ואעפ"כ חליפין אסור וא"א מה לקודש שכן קדוש שביעית יוכיח דהו"ל חולין וזה שישנה בשאלה מיקרי היתר לאיסורו במסכת פסחים (מ"ד ב') גבי נזיר שיש היתר לאיסורו ועיין תוס' שם ונמצא דנוכל למילף אף ע"ג של עכו"ם ושפיר צריך למכתב הקרא דוהיית חרם ללמד דוקא ע"ג של ישראל כמבואר וע"כ צ"ל דהאי סוגיא שם בע"ג ס"ל ע"כ כב"ש דס"ל נזיר (ל"ב) דאין שאלה בהקדש וכן ס"ל לר' אליעזר במסכת ערכין (כ"ג) דאין

שאלה בהקדש וא"כ הקדש נמי אין היתר לאיסורו ולא מצי למימר קודש יוכיח ושפיר הוי שני כתובים דלכתוב שביעית ולגמור מניה רק ע"ג של ישראל ולא של עכו"ם דיש היתר לאיסורו ע"י ביטול דהני בין קודש ושביעית אין היתר לאיסורן אבל לדידן דס"ל דיש שאלה בהקדש וא"כ איכא למימר קודש תוכיח וא"כ לא הוי שני כתובים דצריך ללמוד מקרא דוהיית רק על ע"ג של ישראל וא"כ כיון דלא הוי ש"כ א"כ צריך הקרא דהוא למעט ערלה וכה"כ ונשאר דחליפי חליפין אסורין ושפיר פוסק רבינו כמ"ש דאסורין: אך לכאורה יש עוד למיפרך זה דהא אכתי קי"ל דתקרובות ע"ג אף של עכו"ם אין לה ביטול וא"כ קשה אכתי אי הוה ילפינן משביעית הוה אסרינן חליפין של תקרובות ע"ג של עכו"ם דזה אין היתר לאיסורו ועתה לא אסרינן רק חליפין בתקרובות נמי רק של ישראל דגם בזה תופס דמים כדאמרינן במס' ע"ג ס"ב הואיל ויין נסך תופס דמיה ועיי"ש בר"ן ז"ל: אך גם זה לא קשה דהא אין סברא לומר דיהא תקרובות ע"ג חמיר מע"ג עצמה דע"ג עצמה של עכו"ם חליפין מותרין ותקרובות יהיו אסורין ומה שלזה יש ביטול ולזה אין ביטול כבר נתן טעם ע"ז הט"ז ביו"ד סי' קל"ט ס"ד וז"ל הטעם דאתקש למת ומת אין לו ביטול.

ונ"ל הטעם דתקרובות גרוע מע"ג עצמה והיא תליא בשלימותו בכ"ז שהוא פלח ליה וכן מחזיק אותו לני אבל אם נפסל בטל ממנו המחשבה זו משא"כ בתקרובות ע"ג דאפילו דבר מועט שאינו חושב מקריב לפניו נמצא דלא פקע איסור אם נפסל עכ"ל. נמצא דכמה דחיק הט"ז ז"ל למצוא טעם ע"ז הלימוד ממת דת"ע אין לה ביטול וחמור מע"ג עצמה אבל לענין תפיסת דמים לא שייך זה ואם ע"ג עצמה של עכו"ם אינה תופסת דמים גם בתקרובות אינה תופסת כמבואר: אמנם כל עיקר דברי התוי"ט דחה שם התוס' חדשים וז"ל דמקדש לא מצי למילף דשם דרך פדיה הוא וחילול שהקדש נעשה חולין ונתפס הקדש על הדמים משא"כ בהני שנשאר באיסורייהו בכ"מ שהן כו'.

וא"כ נדחה כל התירוץ דמקודש ליתא ילפותא כלל. וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו עפ"י מה שמקשה בס' עצמות יוסף במסכת קידושין נ"ח בדברי התוס' שכתבו דאכתי הו"ל למכתב שביעית וליתי עכו"ם מניה וז"ל ואין לדקדק כיון דשביעית אין בו איסור כרת א"ל דון מינה ומינה ולא יהי' בדמים איסור שהרי הסכים הר"ש בס' כריתות דקיי"ל דון מינה ואוקי באתרה וכן נ"ל דהכי קיי"ל עכ"ל: והנה קושייתו על כרת ליתא כלל דמה מקשה דלא יהיה בדמים איסור כרת היאך מצינו שיהא בדמים איסור כרת בעכו"ם אף דכתיב עתה קרא בהדיא ורק איסור לאו ומלקות איתא ולא כרת ואף באכילה לית ביה כרת וכן מצאתי שדחה דבריו השער המלך הכא: אך זה נוכל להקשות דהא איסור של שביעית הוא רק לאו הבא מכלל עשה הן אי עשה סחורה בפירות שביעית ולא נהג בהן קדושת שביעית והן אי אכלן לאחר הביעור אבל איסור לאו ומלקות ליתא רק בעושה מלאכה בשביעית.

אבל הכא אי נהנה בחליפי עכו"ם לוקה ודאי כמו הנהגה מן עכו"ם ומשמשיה ותקרובתה וכמ"ש רבינו לעיל בפ"ז ה"ט דהאיסור הוא משום דוהיית חרם כמוהו הרי הוא כמוהו. וא"כ הנהגה מן החליפין לוקה כמו מן הע"ג עצמה ואף לפמ"ש הנו"ב במה"ת בחיו"ד סי' ע"ח גבי פרש של עכו"ם דילפינן מקרא דוהיית חרם כמוהו דאינו רק איסור עשה

מקרא זה דוהיית דזהו דבר חדש אבל הכא דילפינן דחליפין הוה כמו עכו"ם עצמה והדמים נתפסין וכל האיסור שיש בתקרובת ובע"ג חל נמי על הדמים דהוה כמוהו וכמו שיש באיסור עכו"ם ותקרובת לאו אי נהנה ה"ה בחליפין וכדמשמע מפשטות לשונו של רבינו לעיל בפ"ז ה"ט שכתב עבר ומכר עכו"ם או אחר כו' או תקרובת שלה הרי הדמים אסורין בהנאה ואוסרין בכ"ש כמו ע"ג שנאמר והיית חרם כמוהו כו' הרי הוא כמוהו משמע דשוה לאיסור בלאו ולקי ע"ז ומכש"כ לפי מאי שדחהו האחרונים את דברי הנו"ב ז"ל וכתבו דכיון דכתיב ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו א"כ מה שלמדין מקרא זה דוהיית חרם הוא באיסור לאו מאיסור זה שהתחיל הקרא ולא תביא תועבה וא"כ ודאי ניחא שהוא בלאו וא"כ ודאי תקשה האיך הוי שני כתובים הא אי נילף משביעית דלאחר הביעור אסור הפירות והחליפין מ"מ אי אכלן אינו עובר רק בלאו הבא מכלל עשה אבל אי ילפינן מקרא דכתיב גבי ע"ג אזי לוקה הנהנה מהן וע"כ צ"ל התירוץ של העצמות יוסף הכא דקיי"ל דון מינה ואוקי באתרה וא"כ אמרינן דאוקי באתרה וכמו בע"ז עצמה אי נהנה מהן לוקה הה"ד בחליפין נמי כיון דנאסר בהנאה נמי לוקה ע"ז.

והנה בס' ברכת הזבח בחידושיו על מס' מנחות ד' ק"ח הוכיח דרבינו ס"ל דדבר הלמד במ"מ או בהיקש אמרינן דון מינה ומינה ורק בדבר הלמד בג"ש אמרינן כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה ועיין צ"ק שם וא"כ הכא דאי ילפינן ע"ז משביעית הוי ילפינן במ"מ ושוב תשאר הקושיא מן מלקות דהא קיי"ל בזה דון מינה ומינה וע"כ צ"ל דהאי סוגיא ס"ל כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה אף במ"מ ולהכי ס"ל דהוה שני כתובים דאוקי באתרה ולקי על החליפין אבל לדידן דס"ל דבמ"מ אמרינן דון מינה ומינה וא"כ לא הוה ש"כ ונשאר הקרא דהוא למעט ערלה וכה"כ וחליפין חליפין אסורין כמבואר.

והתירוץ היותר נכון נ"ל עפ"י מאי שכתב הריטב"א ז"ל בחידושיו לע"ג שמוז"ל והקשה כו' ואפשר דהא דאמרינן ואידך קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין דילמא לאו משום דס"ל כו' יהודה דא"כ האיך שביק רבנן ועביד כו' יהודה אלא משום דלא חשיב ליה באים כאחד והכי קאמר קסבר שני כתובים הבאים כאחד כאלו מלמדין עכ"ל: וא"כ ניחא שפיר דברי רבינו דגם הוא מפרש כן כדברי הריטב"א ז"ל ולא חשיב ליה ש"כ מ"ד הכא מלמדין וא"כ הספק לא כמאן נפסוק אי כהאי מ"ד או כאידך דתרווייהו ס"ל אין מלמדין ופוסק לחומרא ככל ספק דאורייתא ודוק: הלכה ב' וכן אבני הר שנדלדלו ועבדן במקומן מותרות שהרי אין בו תפיסת ידי אדם עכ"ל.

והראב"ד ז"ל השיג עליו מום כו' ופסק לחומרא וביאר הכ"מ השגות הראב"ד ז"ל כמו שהקשה הר"ן בשם הרמ"ה ז"ל על דברי רבינו דאף פוסק דאבני הר שנדלדלו מותרות כיון דשם איתא הפלוגתא דבני ר"ח ור' יוחנן ולא נדע מי האוסרין ואולי המה האוסרין ואזלינן לחומרא דדינא כותייהו דה"ל רבא לגבי ר' יוחנן ועיין ביו"ד סי' קמ"ה בדברי הב"ח והש"ך מה שתרצו בזה לישב דעת רבינו וכן הכ"מ מתרץ בדוחק הכא.

ואכתי לא תתיישב דברי הטור והש"ע והרב בהגה"ה שלא הביאו כלל דעת הראב"ד והר"ן בשם הרמ"ה דפסק לחומרא אחרי שדברי רבינו מתיישבים בדוחק ונ"ל לומר דכל הדחוקים שדחקו לישב הוא רק את דעת רבינו לשיטתו אבל לדידן דפסקינן בטור

וש"ע אין קושיא כלל מפסק זה דאבני הר שנדלדלו דמותרין כמו שיבואר דהנה שם בסוגיא דף מ"ו ע"א איתא מ"ט דמ"ד מותרין כהר כו' אלא איתא מבהמות בע"מ ומהר ומ"ד דאסור א"ל להכי כתב רחמנא שקץ תשקצנו כו' אע"ג דאיתא מדינא להתירא לא תיתי ופירש רש"י ז"ל דמשמעותיה דקרא נפקא לן דמשמע כל דרשות שאתה דורש בעו"ז לא תדרשנו אלא לשקץ ולאסור עכ"ל והנה לעיל א"ל רע"ק והלא כבר נאמר אבד תאבדון כו' א"כ מה ת"ל ואבדתם את שמם לכנות לה שם כו' יכול לא לשבח ולא לגנאי ת"ל שקץ תשקצנו ע"כ.

נמצא מזה דע"כ צ"ל דבלא קרא דשקץ כו' לא ידעינן דצריך לכנות לה שם גנאי ובלא קרא דואבדתם את שמם לא הוה ידעינן דצריך לכתוב לה שם משקץ לחודיה וצריך תרווייהו קראי וזהו מה"ת כמבואר לעיל וא"כ קשה לכאורה איך דרש האי מ"ד לאסור אבני הר מקרא דשקץ תשקצנו הא צריך הקרא ללמד דמכנים לה שם גנאי וע"כ צ"ל דהאי מ"ד דס"ל אבני הר אסור ס"ל כו' אסי בר"י דדריש האי קרא דואבדתם את שמם על לשרש אחריה ולא על לכנות לה שם ולא ס"ל כלל זה דלכנות לה שם ונשאר הקרא דשקץ כו' לאסור אבני הר: ועתה ניחא שפיר הטור והש"ע דס"ל דצריך לכנות לה שם גנאי שם בסי' קמ"ו וס"ל כרבנן וילפינן ע"כ כרבנן מקרא דואבדתם כו' ומשקץ תשקצנו וליתא קרא לאסור אבני הר כלל ונוכל למילף להתירא מזה דבהמות בע"מ ומהר כו' ושפיר פסקו דמותרין ועיקר קושית הכ"מ הוא רק על רבינו שהוא לא הביא הא דלכנות לה שם גנאי משום דיליף ואבדתם את שמם לשרש אחריה כמבואר לעיל וא"כ לא ס"ל הקרא דשקץ דאתי לזה לכנות לה שם גנאי וא"כ נוכל לומר דאתא כהאי מ"ד לאסור אבני הר שנדלדלו ושפיר מקשים מ"ט פוסק כמ"ד דמתיר אבל לדידן ניחא שפיר דעת זו ולכן השמיטו ועיין לקמן בה"ג מה שיתרץ עוד בזה.

ובהאי ענינא קשה לי דהאי סוגיא שם בע"ב דאמר בבעיא המשתחוה להר אבניו מהו למזבח כו' וא"ל אנא קאמינא לחומרא כו' קולא וחומרא לחומרא פרכינן א"ל ר"ס לרבא וכל היכא דאיכא קולא וחומרא לחומרא לא פרכינן והא הזאה דפסח כו' וק"ל מה קשיא ליה דילמא בכל דוכתא אמרינן נמי לקולא פרכינן והכא הוא כמו שאמר לעיל להכי כתיב שקץ תשקצנו אע"ג דאתיא מדינא להתירא ל"ת ובא לומר דכל דרשות שאתה דורש הוא לחמור וה"נ אמרינן דלמאי דיש לנו ילפותא לומר לקולא ולחומרא אתיא לנו הלימוד משקץ תשקצנו ללמוד לחומרא ולאסור נעבד לגבוה ולא להתיר אבל בכל דוכתא א"ל דנוכל למילף אף לקולא וצ"ע: הלכה ג' ישראל שזקף לבנה להשתחוות ובא עכו"ם והשתחוה לה אסרה בהנאה שזקיפתה מעשה עכ"ל.

והנה הטור והש"ע השמיטו זה הדין ורק הרב בהגה"ה הביא דין זה בסי' קל"ט בשם הג"א וצריך לבאר הטעם דהשמיטו זה דהא בגמרא לא נאמרה בלי חולק. ונ"ל לומר כן דהנה שם בסוגיא אמרינן ל"ל למיתני כמלחמת יהושע מילתא אגב אורחא קמ"ל כי הא דאר"י אמר רב ישראל שזקף לבניה ובא עכו"ם והשתחוה אסרה מנלן א"ר אלעזר כתחלתו של ארץ ישראל דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה הוא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי להו אלא מדפלחא ישראל לעגל גלו דעתייהו דניחא להו בעכו"ם כי אתא עכו"ם

שליחותייהו דידהו עבדי ה"נ ישראל שזקף לבנה גליא דעתא דניחא ליה דעכו"ם וכי אתא עכו"ם ופלח לה שליחותא הוא דעבדי ואימא דעגל הוא דניחא להו במידי אחרינא לא א"ק אלה כו' מלמד שאוו לאלהות הרבה אימא כל דבהדי עגל מיתסרי מכאן ואילך נשתרו מאן מוכח עכ"ל הגמ': והנה לכאורה קשה דבמס' סנהדרין דף ס"ג ע"א אמרינן אמר ר' יוחנן אלמלא ו' שבהעלוך נתחייבו כו' אחרים אומרים א"ל רשב"י כו' אלא מה ת"ל אשר העלוך מלמד שאוו לאלהות הרבה עכ"ל הגמ'.

והנה לכאורה משמע דאחרים ור' יוחנן שם לא ס"ל דאוו לאלהות הרבה אלא דדרשי ששתפו ש"ש וד"א וא"כ מנ"ל דבשאר ע"ג נמי ניחא להו וא"כ שוב תקשה אמאי אמר רחמנא ואשירהם תשרפון הא אין כאן גילוי מלתא דניחא להו ותשאר קושית הגמ' כאן דירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולא יכלו לאסור משום ע"ג של ישראל שאין לה ביטול ולאסור הנך דמעיקרא הוא רק עכו"ם של עכו"ם ובביטול בעלמא סגי להו.

אמנם לאחרים נוכל לתרץ כן דהא במסכת יבמות דף פ"ג מביא המשנה דכלאים פ"ז המסכת גפנו כו' דאיתא פלוגתא בזה דר' מאיר ס"ל דאוסר ור' יוסי ור"ש חולקים ע"ז דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומבואר שם בתוס' ד"ה אין דזה דמי לכל דבר כנעבד ודומה דפליגי בזה אם אדם אוסר דבר שאינו שלו וכן הביא הגר"ע איגר בתשובה סי' קס"ה דמשמע מהתוס' שם דהפלוגתא שלהם הוא בכל דבר וכן משמע מן הירושלמי דכלאים פ"ז ה"ג ובע"ג פ"ג ה"ד וז"ל הנעבד אית תנא תני בין שלו בין של אחרים אסור אית תנא תני שלו אסור של אחרים מותר הוון בעי מימר מ"ד בין שלו בין של אחרים ר' מאיר ור' יהודה מ"ד שלו אסור ושל אחרים מותר ר"י ור"ש ר"ל ד"ה הוא כמה דתימר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ודכותיה דבר שאינו שלך אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה רשב"ל אומר קנסוה ר"מ ועביד כוותיה עכ"ל.

נמצא דהירושלמי ס"ל דר' מאיר ס"ל הכא דאסור בכלאים ה"ד ודאי לנעבד לגבוה אף אי אינו מחלקים בין הדיוט לגבוה ורק לר"י ור"ש אומר דהמה אף דפליגי לענין הדיוט לענין גבוה מודים אבל ר"מ ס"ל דההדיוט וגבוה שוין ובתרווייהו אמרינן דאוסר ולפ"ז נברר ע"כ הא דאמר שם בירושלמי תחלה כתיב לא תזרע כרמך כלאים אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כרם ולא כלאים ועיין בר"ש שמביא הירושלמי זה ומה שמפרשים בזה התוי"ט והפ"מ על הירושלמי וא"ל דהכי קאמר דאף אי"נ דאדם אוסר דבר שאינו שלו בכ"מ מ"מ הכא נימא דהוי גזה"כ מקרא דכרמך דאינו אוסר רק בכרם שלו אבל כיון דכתיב לא תזרע כרמך כלאים וסמך הכרמך לכלאים אמרינן דכל כרם אסור ול"ד כרמך כמו שמבאר הפ"מ מדסמך כרמך לכלאים ולא כתיב כרמך לא תזרע אמרינן בהכא לא דרשינן מכרמך למעט שלך דוקא ואי אמרינן בכ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"ד הכא ומלת כרמך לא הוי מיעוט הכא כמבואר: וניחא עפ"ז נמי לישב קושית המפרשים שהקשו במס' חולין דף מ"א דמקשה שם מהמנסך ומשני דאית ליה שותפות בגויה ופרשו שם התוס' דנאסר חלקו של המנסך לבד ומקשים דהא למ"ד יש ברירה אין היזק כלל בזה דאמרינן דמחלקים היין ויהיה חלק המנסך אסור וחלק השותף

מותר דאמרינן הוברר הדבר שזהו חלקו של השותף מתחילה וכ"ת דהאי תנא ס"ל אין ברירה מ"מ תקשה הא במס' גיטין איתא בברייתא ג"כ והמנסך בין בשוגג ובין במזיד חייב ד"ר מאיר והא ר"מ ס"ל יש ברירה בכמה דוכתי ותקשה לדידיה הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובשותפות לא מצי לשנויי דלית ליה פסידא דאפשר לחלק אך לפ"ז דר"מ ס"ל בכל דוכתא דאדם אוסר דבר שאינו שלו לא קשה מידי על ר"מ כמבואר: ועוד נבאר במ"א לתרץ זה עפ"י דברי התוס' לחלק בין תולה בדעת עצמו ואכ"מ וא"כ א"ל לדברי אחרים דהוא ר' מאיר ניחא פשוט דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון משום הנך אחרי שנתנו לאברהם דה"ל עכו"ם של ישראל דאין לה ביטול ואדם אוסר דבר שאינו שלו וזהו א"נ דקיי"ל ע"ג של עכו"ם משבא ליד ישראל לית ליה ביטול הוא מה"ת כמו שהובא בסי' קמ"ו בא"ד וא"כ ניחא דהאשירות דאמרינן שהיו של ישראל או עכו"ם אוסר אותם אין להם ביטול ולא כדעת הסמ"ג דזה אסור רק מדרבנן ולקמן נבאר בזה.

אמנם זה תקשה דהא שם ביבמות אמרי בי רב ואמרינן דהוא רב הונא והא רב הונא ס"ל במס' חולין דף מ' דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכן ס"ל במס' ע"ג דף נ"ד עי"ש וצ"ל ע"כ דר"ה ס"ל דלהכי אוסר ר"מ כמו שס"ל לרשב"ל בירושלמי קנסוה דר"מ ועבד עובדא כותיה ומפרש הפ"מ דס"ל דהכי קניס ר"מ ואף דס"ל בכ"ד אין אדם אוסר דשא"ש ולהכי אומר דאין הלכה כר"י אלא כר"מ משום קנסא או דס"ל כמו שכתב שם הר"ש דמרבית"ק מקרא דכרם עיי"ש אבל בש"ד ס"ל דאינו אוסר וא"כ אף ר"מ ס"ל דאינו אוסר ותסוב הקושיא על אחרים לדוכתה וכן ר' יוחנן דס"ל בהדיא במס' ע"ז דף נ"ד דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אע"פ שאמרו המשתחוה כו' ולדידיה תקשה מקרא דואשריהם תשרפון דהא לא ס"ל דאוו לאלהות הרבה: ונ"ל לישב כן דהנה הר"ן ז"ל כתב במס' ע"ג דף נ"ד ע"א גרסינן בגמ' אר"י אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה כלומר כיון שעשה בה מעשה אסרה אף להדיוט כו' וס"ל להרמב"ן ז"ל דכל כה"ג בבהמת עכו"ם בביטול בעלמא סגי להו והוזקקו לומר כן מדאמרינן בגמרא אמר ר"י אמר רב ישראל שזקף לבנה כו' ואמרינן מנ"ל אר"א כתחלתה של אר"י דא"ר ואשריהם תשרפון מכדי ירושה כו' ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא מדפלחא כו' ועכו"ם שליחותא דידהו עבדי ומקשי מאי ראייה דילמא ע"י מעשה אסרום דהא אמרינן דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה ומתריך הרמב"ן ז"ל דאפה"כ הוה סגי בביטול וכמו שכתבתי ועיקר קושיתו ליתא דאפשר דרב יהודה סבר לה כמ"ד דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה ואף דינו של הרמב"ן ז"ל לא נ"ל כו' עכ"ל.

נמצא דלמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה ל"ק כלל מאשרות דילמא להכי צוה רחמנא לשרוף דילמא עבדו ע"י מעשה אותן שהיו כבר של ישראל וכדברי הר"ן דביטול לא מהני ונמצא דר' יוחנן לשיטתו ס"ל שפיר דהוא ס"ל בע"ג (דף נ"ד) דע"י מעשה אסרה וא"כ ניחא הא דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון דדילמא ע"י מעשה נאסרו וא"כ לא מהני ביטול ול"צ לומר שליחותא הוא דעבדי מטעם דאוו לאלהות הרבה וס"ל דאתי לומר ששתפו ש"ש וד"א כאחרים ולר' יוחנן לא מצי לידע כלל הדין של ישראל

שזקף לבנה מתחלתו של אר"י לא נוכל לידע דשליחותא קא עבדי אלא דנאסר מטעם מעשה כמבואר.

וזה לא קשה על ר' יוחנן מהברייתא דאמר שם אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע כו' מילתא אגב אורחא קמ"ל ישראל שזקף לבנה וכיון שבארנו דר' יוחנן לא ס"ל זה הדין דר"י אמר רב וא"כ תקשה ל"ל למימר כמלחמת יהושע כו' ג"ז לא קשה דהא רש"י ז"ל פירש שם דע"י זה אשמעינן מילתא אגב אורחא איסור דעכו"ם שהיה בימי יהושע לכל דבריה וא"כ ניחא ע"ז גופיה אשמעינן מהא דאמר כמלחמת יהושע דאשמעינן האיסור דעכו"ם דע"י מעשה נאסרה אף שאינו שלו וגם ביטול לא מהני בה מדנקט עולמית כמ"ש התוס' שם דה"ל ע"ג של ישראל.

ומ"מ לא קשה ל"ל למילף לקמן דף נ"ד מכלים של אחז דע"י מעשה נאסר ת"ל מהכא ג"ז לא קשה דזהו רק אחרי שידעינן ללמוד מכלים של אחז דע"י מעשה נאסרה אמרינן הכא לתרץ דע"י מעשה נאסרו האשרות אבל אי לא ידעינן דין זה ממקום אחר שוב נוכל לומר דנסבור דנאסר משום שליחותא קעבדי אבל כיון דידעינן ממקום אחר דע"י מעשה נאסר שוב ל"צ לזה ועוד לפמ"ש הר"ן שם דף נ"ד דמכלים של אחז ידעינן גם הדין לענין משמשי ע"ג של ישראל דאין לה ביטול דזה הוה משמשי עכו"ם הכלים של אחז עי"ש וא"כ ה"נ לזה ילפינן דאף במשמשים אמרינן אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה דאשרות לא נדע רק ע"ג עצמה כמבואר: ועתה ניחא שפיר דברי הטור והש"ע שהשמיטו הדין דאר"י אמר רב דישראל שזקף לבינה כו' דכיון שפסקו בסי' קמ"ה דעכו"ם אוסר בהמת חבירו ע"י מעשה וכן פסקו בסי' ד' ורק ישראל לא מצי לאסור דלצעורי קמכוון אבל עכו"ם אוסר וא"כ אין ראייה מהא דואשריהם תשרפון על ישראל שזקף לבינה דע"י מעשה נאסרו וכדברי ר' יוחנן ומזה יהיה מוכח כמו שכתב שם הכו"פ בסימן ד' דהטור וש"ע ס"ל דאסור מדאורייתא זה שנאסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה וכן דעת הר"ש שם ולא כדעת הלבוש שם שכתב דזהו רק איסור דרבנן ועיין פמ"ג שם: והנה רבינו שהביא דין זה דישראל שזקף לבנה לא מיבעיא לפי שיטתו של הראב"ד ז"ל בדעת רבינו ז"ל הכא דס"ל דאף ע"י מעשה דעביד נמי לא נאסרה כמו הני שחולקים על רב הונא וכן מפרשי לה הרבה מן האחרונים או כמו שהבין הכו"פ דרבינו ס"ל דרק מדרבנן אסור ע"י מעשה עי"ש בסימן ד' וא"כ ודאי ניחא הראיה מאשרות דנאסרו ע"כ ע"י גילוי מילתא דע"י מעשה לא מצי לאסור מה"ת וא"כ מוכח נמי הדין של זה שזקף לבנה אלא אפילו לפי מאי שהבין הכ"מ ז"ל והלח"מ הכא דרבינו ס"ל דעכו"ם אוסר ע"י מעשה מה"ת ורק ישראל אינו אוסר משום דלצעורי קמכוין וסמך על מה שכתב בפ"ב מהל' שחיטה דאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ומשמע דוקא ישראל אינו אוסר אבל עכו"ם אוסר מ"מ שפיר מוכח לדידיה הדין של ישראל שזקף לבנה דא"ל דס"ל כהרמב"ן ז"ל דמהני בזה ביטול וא"כ שוב שפיר מקשה דאף אי נאסר ע"י מעשה מ"מ בביטול סגי ולבטלו אלא ע"כ מוכח דשליחותא דישראל קעבדי ואסרי מכח זה כמו שמבאר הרמב"ן ז"ל ומה שלא הביא רבינו דין זה מפורש הכא דמהני ביטול הוא משום דכל עיקר הדין דעכו"ם אוסר ע"י מעשה לא הביא הכא מפורש ורק סמך על מה שכתב בה' שחיטה שאין אדם מישראל וא"ל וכו' דבאמת אי אוסר עכו"ם ע"י מעשה מהני ביטול בזה אבל הטור והש"ע שהביאו מפורש דין זה בעו"ג אוסר ומ"מ לא הביאו דמהני

ביטול והוא משום דהב"י בסי' קמ"ה הכריע כהר"ן ז"ל דחולק על הרמב"ן בזה וס"ל דלא מהני ביטול וא"כ אין ראייה מזה דשליחותא קעבדי לאסור על ישראל שזקף לבנה דא"ל דהאשרות נאסרו ע"י מעשה ולהכי השמיטו דס"ל כר' יוחנן וכאחרים כמבואר: ועפ"ז יש נמי לישב דברי הטור והש"ע שפסקו לעיל דאבני הר שנדלדלו מותרין ולא הביאו ע"ז חולק כן דהא התם קאמר בגמ' דף מ"ו ע"ב תסתיים דבני ר"ח הוא דשרי דבעי חזקיה זקף ביצה להשתחוות לה מהו קס"ד להשתחוות לה והשתחוה לה וקמבעי ליה האי זקיפתה אי הוה מעשה אי לא הוה מעשה אבל לא זקף לא מתסרי ש"מ דבני ר"ח הוא דשרי לא לעולם בני ר"ח הוא דאסרי דהשתחוה אע"ג דלא זקפה אסורה והכא כו' ל"צ כגון שזקף ביצה להשתחוות ולא השתחוה וכו"ם והשתחוה וכהא דאר"י אמר שמואל ישראל שזקף לבנה כו' אסרה ומבעי ליה לבנה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה דלא מינכרא לא א"ד ל"ש.

והנה כ"ז אמרינן דנוכל לומר דבני ר"ח אסרי ורק הבעיא של חזקיה הוא על ביצה דלא מינכרא זקיפתה הוא רק אי ס"ל לחזקיה דין זה של ישראל שזקף לבנה כו' אבל לפי מאי שבארנו ל"מ לומר הכי דהא לקמן דף נ"ד ע"א אמרינן חזקיה אמר כגון שניסך לה יין בין קרניה כו' ופירש רש"י לעולם אותם כו' כגון שניסך יין לעכו"ם של בהמת חבירו דעביד בה מעשה והא ודאי מתסרא נמצא דחזקיה ס"ל דע"י מעשה אסרה אף דבר שאינו שלו וא"כ לא נדע הדין של ישראל שזקף לבנה דהא לא מוכח מהא דאשריהם דא"ל דע"י מעשה נאסרו וליתא הטעם של שליחותא קעבדי וצ"ל ע"כ דהכא קאי הגמרא בתחלה טרם שאמר הטעם דלהכי אסרי היכא שזקף לבנה משום דילפינן מתחלתו של אר"י אבל אח"כ שמסיק הגמ' דף נ"ג דזהו הטעם וא"כ ליתא לחזקיה דין זה דלית ליה ילפותא ע"ז ושוב צריך לומר כמו שאומר בתחלה דבני ר"ח הוא דשרי ומוכח מהא דבעי חזקיה על ביצה אי זקיפתה הוי מעשה אבל אי לא זקף לא מתסרא וא"כ בני ר"ח שהמה רבים ס"ל דאבני הר שרי שפיר פוסק הטור והש"ע כותייהו כמו שכתב הר"ן ז"ל דהמה רבים והלכה כמותן ונאמר עתה כי אחרי דמסיק דילפינן מתחלתו של אר"י נדחה הדיחוי שבגמ' ושפיר תסתיים דהמה מתירין ופסקינן כמותן דמותר כמבואר: ועפ"ז יש לישב דעת הרמ"א ז"ל בהגה"ה שהביא דין זה שכתב רבינו ישראל שזקף לבנה דאסור אבל היכא דזקף ביצה לא הביא כלל אע"פ שרבינו ז"ל כתב אף אי זקף ביצה אסרה דפוסק בס"ד לחומרא ואסור להם ובש"ך שם יש ט"ס וז"ל ובש"ס שם יש בעיא שם על לבנה דלא מינכרא זקיפתה כו' וצ"ל על ביצה או על לבנה קטנה דלא מינכרא זקיפתה מהו כו': וניחא דברי הרמ"א ז"ל שהשמיט כן משום דע"ז יש תרי ספיקות דהא גם בגמ' נשאר בבעיא אפילו לפי דעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל דבארתי דלהכי דתסתיים דבני ר"ח ס"ל הדין דישאל שזקף לבנה מ"מ ביצה הוי ספק ולפ"ד הטור והש"ע ס"ל דלפי האמת בני ר"ח שרי זה והבעיא הוא אי זקיפתה הוי מעשה והוי בדין זה תרי ספיקות והכריע להקל בזה ולהכי השמיט: וענ"ל לישב דעת הרמ"א ז"ל עפ"י דברי הירושלמי שם פ"ג ה"ה המשתחוה לביצה חזקיה אמר לא אסרה ר' יוחנן אמר אסרה אר"ז בביצה פליגינן כו' נמצא דבירושלמי איכא מבואר דחזקיה המתיר ור"י האוסר ולא נשאר בבעיא ופוסק שפיר וכחזקיה לגבי ר"י כמו בכ"ד ושפיר לא הביא זה כמבואר: ועוד נ"ל לישב דעת של רבינו ודעתו של הטור כן דאף א"נ נמי דרבינו ס"ל דע"י מעשה אוסר עכו"ם דשא"ש

וגם נימא דלא מהני ביטול כדעת הר"ן ולא כדעת הרמב"ן ז"ל מ"מ ניחא שפיר דהנה תחלה נבאר פשט הגמ' שם בע"ג כן דאומר מכדי ירושה הוא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שא"ש ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי להו כו' משמע מזה דאי נימא דאדם אוסר דבר שאינו שלו אזי ניחא מה שצותה התורה לשרוף האשירות הני דניתנו לאברהם משום דה"ל אשירות של ישראל כיון דזכה בהו אברהם אבינו וה"ל עכו"ם של ישראל דאין לה ביטול ואף דלא עבדה ישראל ורק עכו"ם עבדה אין לה ביטול והוי כמו ע"ג של עכו"ם שבא ליד ישראל דקיי"ל בגמרא דף ס"ג ע"ב דאין לה ביטול דמקרי של ישראל וכדעת הראשונים שנבאר לקמן דהוי מה"ת זה ואי משום הנך דמעיקרא פירש האשירות שעבדו קודם שניתנה הארץ לאברהם ובאותן אשירות בודאי לא זכה אברהם דאף א"נ כשיטת הסוברים דיש קנין וזכיה נמי באיסורי הנאה ויש להביא ראיה לזה מהגמרא שם דף מ"ב ע"א גזירה דילמא מגבה לה והדר מבטל לה ופירש רש"י דילמא מגבה לה וקני לה בהגבהה דכל דבר הפקר כו' נקנית בזה כו' אלמא דיוכל לקנות ע"ג מ"מ בודאי הקב"ה לא הקנה לאברהם את האשירות שעבדו העכו"ם ואברהם לא חפץ לקנותם כיון דאסורות המה ונשארו ברשות העכו"ם וא"כ הוי של עכו"ם ויש להם ביטול נמצא דאותן האשירות שנעבדו קודם שניתנה לאברהם המה נשארו בהיתר דסגי להו בביטול וכן אח"כ אשר מקשה הגמרא אימא בהדי עגל נתסרו מכאן ואילך נשתרו מאן מוכח נשארו ג"כ אותן האשירות שעבדו העכו"ם אותן אחרי שחזרו בתשובה ישראל נמי בהיתר דלא נאסרו ומ"מ נאסרו כולם מה"ת ולא אמרינן דבכל חדא איכא ספיקא דילמא הוי מהנך המותרות בלא ביטול או מהנך דסגי בביטול וספיקא מה"ת הוא לקולא לדעת רבינו מ"מ ניחא דהוי אתחזק איסורא דבודאי יש אשירות בהן שעבדו קודם שחזרו בתשובה אחרי שניתן לא"א דנאסר מטעם דפלחו והוה כמו עכו"ם של ישראל והיכא דאתחזק איסורא כ"ע מודים דס"ד לחומרא מזה דחייבה התורה אשם תלוי ושפיר אסרה התורה כל האשירות מטעם הנך דנאסרו בודאי וביטול ג"כ לא שייך בזה דהא ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה ע"מ דמי ורק קושית הרמב"ן ז"ל דמקשה דלמא נאסרו ע"י מעשה לא הוה רק לפ"ד הרמב"ן לשיטתו דהוא ס"ל בכ"ד ספק דאורייתא מה"ת לחומרא כמו שהביא זה הר"ן ז"ל במסכת קידושין דף ל"ט שפיר מקשה דלמא אסורות מטעם ספק שמא עשה העכו"ם מעשה אבל לפ"ד רבינו בלא זה לא קשה דהא זה רק נימא מטעם ספק נאסר דלמא עבדו בהנך האשירות דסגי בהו ע"י מעשה כמו בהנך דאין אוסר דשא"ש ועבדו ע"י מעשה הא ספיקא מה"ת לקולא וזהו רק ספק ולא אתחזק איסורא דהא דילמא לא עשו מעשה כלל בהו ולא מצי לומר התורה ע"ז דאשריהם תשרפון וע"כ מוכח מזה דהוי מטעם דפלחו לעגל ניחא להו ומוכרח הדין דישראל שזקף לבנה אבל הטור והש"ע יסברו כשיטת הראשונים דס"ד לחומרא מה"ת ושפיר א"ל דכיון דקיי"ל דע"י מעשה נאסר דלהכי צותה התורה לשרוף דילמא עבדו ע"י מעשה ולא ידעינן הטעם דניחא ליה והדין דישראל זקף לבנה לא ידעינן רק למ"ד דאין אוסר ע"י מעשה כדברי הר"ן ז"ל ולהכי שפיר זה שהשמיטו.

ולכא לאקשוויי אכתי לדברי הרמב"ן ז"ל דמאי קושיא הא נוכל להתיר בכל הני מטעם ספק ספיקא דהא האשירות שהיו קודם שניתנו לאברהם סגי בביטול אף לאחר כן כמו שבארנו דהמה אותן שעבדו עכו"ם מקודם נשארו בהיתר דהוה ע"ג של עכו"ם דאברהם

לא זכה בהו וא"כ בכל אילן יש שני ספיקות ספק דלמא לא נעשה ביה מעשה ואת"ל דנעבד ע"י מעשה מ"מ דלמא הוא מהאשירות שנעבדו קודם שניתנה לאברהם ולהם סגי בביטול בעלמא וא"כ לסגי אכתי ביטול בכולהו דה"ל ספק ספיקא בכל חדא וחדא אכתי יש לישב כן דזה מקרי כמו ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דל"א ספק ספיקא בזה דמבואר בסי' ק"י ביו"ד וה"נ הספק הוא דילמא לא עשה מעשה וחד ספק הוא דילמא הוא מהאילנות שנתערבו הנך דמעיקרא בהנך שאחר כך דהנך דמעיקרא סגי בביטול ונתערבו בהנך דאח"כ דאי עביד בהו מעשה נאסרו ולא מהני ביטול ומקרי ס"א בתערובות וזה לא אמרינן כמבואר ודוק: הלכה ג' המשתחוה לחצי דלעת וחצי האחר מעורה בו ה"ז אסור מספק שמא זה החצי כמו יד לחצי הנעבד כו' עכ"ל והראב"ד ז"ל השיג ע"ז א"א לא אמרו זה היד אלא לענין טומאת עכו"ם בלבד אבל לענין איסור ל"א שאין אסור משום יד כו' והכ"מ כתב דרבינו מפרש לה לענין איסור זה הבעיא בחולין דף קכ"ח ע"ש: והנה המגדול עוז כתב הכא וז"ל וא"א כו' ומ"מ לענין איסור נשאלה ומכלל איסורא למדנו טומאה וכאן כתב רבינו ז"ל איסורא ובספר טהרות דין טומאה עכ"ל: והנה בספר טהרות לא הביא כלל בשום מקום דין טומאה בזה ולא כמו שכתב המ"ע.

אך דברי רבינו נכונים שפיר דהוא מפרש במבעי ליה בין לענין איסור ובין לענין טומאה ממילא ורק הכא לענין איסור דהוה ספק דאורייתא ואזלינן לחומרא ולהכי מביא רבינו דאסור מספק אבל טומאת ע"ג דלאהוה רק מדרבנן כדמפרש במס' שבת דף פ"ד והכא בע"ג וקיי"ל ספיקא לקולא ולהכי לא הביא רבינו זה הדין לענין טומאה בשום מקום דספיקא טהור ודוק: הלכה ד' אילן שמעמידין תחתיו ע"ג כ"ז שהוא תחתיו אסור בהנאה נטלה מתחתיו ה"ז מותר מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד עכ"ל: וכתב הכ"מ וא"ת והרי רבינו פוסק ברפ"ז כרבנן דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר והאיך כתב כאן דבשביל שהעמידו תחתיו עכו"ם שאסור אטו מי חמיר המעמיד תחתיו עכו"ם מנעבד גופיה וי"ל דהכא באילן שנטעו מתחלה להעמיד תחתיו עסקינן ואפ"ה שרי לפי שאין האילן נעבד ודייק קצת הכי לישנא דקתני אילן שמעמידין תחתיו עכו"ם דמשמע שרגילות הוא להעמיד מתחלת ברייתו א"כ אשמעינן דשרי אפילו מה שהוסיף בעוד הע"ג תחתיו ומיהו בעוד הע"ג תחתיו אסור אפילו עיקרו דמינכר מילתא טפי כשהוא נעבד דהוה אין שינוי בין אותו אילן לאחר עכ"ל והנה דבר זה דמיירי דוקא באילן שנטעו מתחלה להעמיד עכו"ם תחתיו כבר כתב הר"ן ז"ל שם במשנה דמיירי באילן שנטע מתחלה לזה וכן הביא הב"י ביו"ד בשם הר"ן ז"ל אמנם התוס' שם בע"ג דף מ"ז ע"ב חלקו ע"ז ע"ד הר"ן שם בד"ה ה"ג וס"ל דמיירי שלא נטע מתחלה לכך ומ"מ כ"ז שלא בטלה איסורא דרבנן איכא לפי שבשעה שהע"ג נראית תחתיו נראה כאלו נטעה מתחלה לכך עכ"ל.

וזה נוכל להעמיס בדברי הא"נ שבכ"מ דלדעת התוס' העיקר אסור יותר מכשהו נעבד בעצמו ולהכי א"ל דהטור והש"ע בסי' קמ"ה ס"ו לא הביאו זה דמיירי דוקא באילן שנטעו מתחלה להעמיד עכו"ם אזי אסור קודם שנטלה או ביטלה ורק הש"ך בס"ק י"ט הביא שם כן בשם הב"י והד"מ והמחבר השמיט זה בכוונה דס"ל כדעת התוס' דאסור אפילו לא נטע מתחלה לכך:.

ונ"ל להביא ראיה לדעת הר"ן ז"ל דמיירי שנטעוהו מתחילה לכך דהתם איכא פלוגתא בסוף דר"ש ורבנן ואומר שם שתיים לד"ה אחת מחלוקת ר"ש ורבנן איזהו אשירה כל שיש כו' רש"א שעובדים אותה משמע דר"ש ס"ל דלא נאסר מחמת שהעמיד תחתיו ולא נאסרה האשירה מחמת שהעמיד תחתיה העובד כוכבים ואם כן לר' שמעון במשנה הראשונה בבית נמי נתיר כן אם הכניס לתוכה ע"ג נתיר הבית כמו שהתיר האילן הכא וא"כ מ"ט לא פליג ר"ש ברישא במשנה דשלשה בתים הן ומפרש שם לחד מ"ד דאסור מה"ת שם בבית לכ"ע אי הכניס לתוכה בקבע דהוי משמשי עכו"ם ולפ"ז ניחא דהנה הכא דמיירי שנטע תחלה להעמיד תחתיו עכו"ם ומ"מ שרי ר"ש מכש"כ התם גבי בית דלא מיירי שבנה מתחלה דבית לא הוה כמחובר כמו שכתבו התוס' ד"ה א"ש והר"ן שם ולהכי נקט פלוגתייהו דר"ש ורבנן גבי אשירה דאף באשירה שנטע מתחלה להעמיד ע"ג תחתיה מ"מ שרי ר"ש מכש"כ התם גבי בית וכן גבי אבנים בשני המשניות הראשונים כמבואר: ועפ"ז ניחא דברי הרי"ף ז"ל שם שהביא הפלוגתא דר"ש ורבנן ותמה הר"ן ז"ל למה הביא זאת כיון דפסקינן דלא כר"ש עיי"ש.

ולפ"ז ניחא דהביא לנו ללמד דמיירי דוקא באילן שנטעוהו מתחלה לזה מדקמפליג ר"ש רק ע"ז וא"כ לא אסרינן רק באילן שנטע מתחלה לזה כדעת הר"ן ז"ל ולא כדעת התוס' זה ודוק: הלכה ט' עכו"ם של ישראל אינה בטלה לעולם אפילו היה לעכו"ם בה שותפות אין ביטולו מועיל כלום אלא אסורה בהנאה לעולם וטעונה גניזה וכן עכו"ם של עכו"ם שבאת ליד ישראל ואח"כ בטלה העכו"ם אין ביטולו מועיל כלום אלא אסורה בהנאה לעולם עכ"ל: וכתב הכ"מ ומ"מ איני יודע גניזה למה לי ה"ל לשרפה או לאבדה וצ"ע עכ"ל ונ"ל לבאר דברי רבינו כן דהנה ההגהות אשר"י כתב הכא בפ"ד וז"ל והיכא שיש לישראל שותפות בה עכו"ם מבטל חלקו אבל לא חלק ישראל משהוברר חלקו של עכו"ם מותר בהנאה דהא בטליה ואפילו מאן דלית ליה ברירה הכא יש ברירה דכל איסורי ע"א דרבנן נינהו כך פי' רשב"ם בשם רש"י ז"ל עכ"ל: והנה השער המלך בפ"ג מהל' גירושין הקשה עליו וז"ל הנה מ"ש שאסור מדרבנן איסור ע"ג אין דבריו נראין דהא איסור הנאה בע"ג מדאורייתא הוא דאין לו ביטול כדנפ"ל מושם בסתר וצ"ע.

עוד הקשה מהא דתנן פ' כה"צ דף מ"ו אבניו ועציו ועפריו מטמאין כשרץ ופירש רש"י שם הטעם לפי שאין ברירה ואע"ג דטומאת ע"ג דרבנן בע"ג החמירו כמ"ש התוי"ט שם ואיך כתב משום רש"י דבאיסורי ע"ג דרבנן יש ברירה ולומר דאיסור מטומאה לא ילפינן ובטומאת ע"ג החמירו טפי זהו דוחק וצ"ע עכ"ל: והנה לפי מאי שהבין השער המלך דברי הגהות אשר"י משמע דס"ל דכל ע"ג של ישראל הוא רק מדרבנן דאין לה ביטול ואסור וזהו ודאי ליתא והראיה הוא מהגמרא שם דאמר דף נ"ג מכדי ירושה כו' ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקרא בביטול בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעגל כו' שליחותא דידהו קא עבדי כו' ופירש רש"י ז"ל הלכך הוא ע"א של ישראל ואינה בטלה עולמית כו' ומשו"ה צותה התורה לשרוף האשירות אלמא דודאי זהו מדאורייתא דאין לה ביטול ואסורה בהנאה וכן משמע נמי מתחלת הסוגיא דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו משמע דאילו היה אוסר הוה מה"ת דאין לה ביטול וע"כ נ"ל דודאי היכא דהוה ע"ג של ישראל והישראל פלח לע"ג וכן אף אי עכו"ם עובד בשליחות ישראל ודאי הוא מה"ת דאין לה ביטול מקרא של ושם בסתר כמו שכתב

רש"י שם דף מ"ב ע"ב אין לה בטלה עולמית וטעונה גניזה כדילפינן בפ' ר"י מושם
בסתר ע"כ.

ורק מיירי האשר"י עפ"י מאי שכתב הסמ"ג במ' ל"ת מ"ה דע"ג של עכו"ם היכא שזכה
בה ישראל אין לה ביטול הוא רק מזרובנן משום גזירה דע"ג של ישראל וכמו שהביאו
הפוסקים דברי הסמ"ג בסי' קמ"ו ביו"ד שם וצ"ל לפ"ד הסמ"ג כן בע"ג של ישראל
שעובדה הישראל ודאי אין לה ביטול מה"ת מקרא דושם בסתר וכן משמע לכאורה
מהסוגיא שם דאף ע"ג של ישראל דלא עבדה עוד ישראל וע"ג של ישראל דאינה אסורה
עד שתעבד ועבדה עכו"ם למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו נאסרה מה"ת ואין לה ביטול
דהא אומר שם ואי משום הנך דמעיקרא בביטול סגי משמע דהאשירות שהמה של
ישראל משום דניתנה לאברהם דהמה לא סגי בביטול ורק מקשי דלא יאסרו מטעם דאין
אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל למ"ד דאוסר משמע שפיר דאין להם ביטול מה"ת וכן
כתב הר"ן שם דלמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה אז גם בזה לא מהני ביטול
אי עכו"ם עבד לע"ג של ישראל ע"י מעשה ומבאר הר"ן ז"ל דהאי סוגיא ס"ל דאף ע"י
מעשה אינו אוסר ומשמע דלמ"ד אוסר לא מהני ביטול מה"ת כמו שבארנו לעיל וצריך
לומר ע"כ הטעם לדעת הסמ"ג ז"ל בע"ג של עכו"ם וזכה בה ישראל יש לה ביטול מה"ת
ומ"ש היכא דהוא תחלה של ישראל ולא נאסרה עד שתעבד ועכו"ם עבדה למ"ד אדם
אוסר דבר שא"ש או ע"י מעשה דאין לה ביטול הוא כן דהא העכו"ם של עכו"ם הוא
מאיסורי הנאה ולפ"ד הפוסקים מצינו דבאיסור הנאה אין זכיה וקנין וכמו שמבאר
הנוב"י מה"ק ת' או"ח סי' י"ט לחלק בין חמץ לשאר איסורי הנאה ורק לענין בל יראה
יש זכיה עיי"ש: ומה שכתב הר"ן ז"ל בע"ג דף מ"ד ע"א ד"ה ומצא ע"ז לבאר שם
הטעם דכיון דמצי זכי בה כיון שיכולה להתבטל ע"י עכו"ם ודאי זהו דוחק דהא כיון
דזכה ביה הישראל אמרינן דאינו יכול עוד לבטלה נמצא דאי אמרינן דקנה אותה ע"י
קנייתו מבטל השווי דאינה יכולה להתבטל אח"כ וס"ל להסמ"ג ז"ל דכ"ז הוא רק
מזרובנן דגזרו אם בא ליד ישראל הע"ג שאינו יכול לבטל אף דלא קנה אותה מה"ת מ"מ
משום גזירה של ע"ג של ישראל עצמו אין לה ביטול וכן צריך לומר לדעת הסמ"ג הא
דאמר בגמרא דף מ"ב גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה והוה ע"ג ביד ישראל וכל
ע"ג ביד ישראל אינה בטלה לעולם דלא הוי גזירה לגזירה דהא אף אם מגבה לה נמי הא
דאין לה ביטול הוא רק מזרובנן ומ"מ גזרינן אף אי פחסה דילמא מגבה דאמרינן דהוי
חדא גזירה דבכל אופן דמחזי כע"ג של ישראל אין לה ביטול ואף אי פחסה לה ע"ג של
עכו"ם אבל היכא דהוי ע"ג של ישראל בתחלה ועכו"ם עבדה למ"ד אדם אוסר דבר
שאינו שלו או למ"ד דע"י מעשה אוסר מה"ת שפיר א"ל דס"ל להסמ"ג ז"ל דלזה אין
ביטול מה"ת כמו אי עבדה ישראל ורק אי בא ליד ישראל לאחר שנאסרה ע"ז אומר
הסמ"ג דרק מזרובנן אין לזה ביטול או נימא דהסמ"ג ז"ל סובר דהה"ד בע"ג של ישראל
למ"ד אדם אוסר דבר שא"ש מ"מ מה"ת מהני ביטול אי נאסרה רק ע"י עבודת עכו"ם
וכמו שס"ל להרמב"ן ז"ל שבארנו לעיל דאף למ"ד ע"י מעשה נאסר מ"מ יש לה ביטול
ואי תקשה מהגמ' דקאמר הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו משמע דאי אוסר שפיר
ניחא והא אכתי יש לה ביטול א"ל כמו שמפרש הפר"ד בדרוש ט' עפ"ד התוס' בר"ה
דף י"ג ע"א דאמרי דמ"מ יש לו במה שזרע וגריס ומ"מ דחי התם שפיר כו' דהכוונה

שתקשה אכתי מה מקשי והא אין אדם אוסר דשא"ש והא יש להעכו"ם במה שזרע ואם העכו"ם נטע לאילן ועבדו אסרו וצ"ל דסמך ע"ז דמסיק דבביטול בעלמא סגי והוא דא"נ דנאסר מטעם שיש להעכו"ם חלק הוא ע"ג של עכו"ם וסגי בביטול וא"כ מתחלה נמי ידע הגמ' הדיחוי דצ"ל דמהני ביטול וא"כ ה"נ מקשי מכדי כו' ואין אדם אוסר ואפילו את"ל דאוסר להאי מ"ד דאוסר דשא"ש או לר"ע ע"י מעשה כדברי הרמב"ן ז"ל או משום דיש לו להעכו"ם במה שזרע על הכל מסיק הדיחוי דאכתי בביטול בעלמא סגי דמן התורה אין ביטול רק לעכו"ם של ישראל שישראל עבדה או בשליחותא פלח לה עכו"ם כמבואר: וזהו הפשט של ההגהות אשר"י והיכא שיש לישראל שותפות בה דהיינו שזכה ישראל אח"כ אי קנה מידו עכו"ם החצי ונאסרה ע"י עבודת העכו"ם בזה ודאי יש ביטול כמו שבארנו דרק היכא שעבדה ישראל או גלי דעתא דשליחותא בזה מה"ת אין לה ביטול וכיון דהוא מדרבנן רק מה שאין בזה ביטול משו"ה משהוברר חלקו של עכו"ם אמרינן ברירה ומותר בהנאה דכל איסורי ע"ג דרבנן כן הפירש כהאי גוונא שישראל זכה בה מיד עכו"ם הוה רק מדרבנן אבל בודאי ס"ל להג"א דיש ע"ג של ישראל שאין לה ביטול מה"ת וניחא קושית השעה"מ ג"כ מה שהקשה מה דכתב רש"י דבטומאת ע"ג אף שהוא מדרבנן מ"מ החמירו לומר אין ברירה הוא היכא דהאוסר הוא מה"ת אמרינן דהחמירו גם בטומאה אף שהוא רק מדרבנן אבל היכא כיון שבטלה כל האיסור הוא מדרבנן שוב אמרינן דיש ברירה ככל איסור דרבנן כמבואר: ועתה יבואר דברי רבינו כן דהנה התוס' שם דף נ"ב ע"א ד"ה מה כתבו טעונה גניזה פירוש בעור בלא הנאה כמו מעגל כו' עכ"ל.

ומפרשי זה דאמר דטעון גניזה הוא ביעור בלא הנאה ונ"ל לומר כן דהנה קיי"ל כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מאפר עצי אשירה של ישראל שאסור לעולם כמו דאיתא סוף מסכת תמורה ולהכי אמר דטעון גניזה לאשמעינן דאין תקנה ליהנות ממנה ואפילו אי שרפן אפרן אסור ואי אמר דטעון שריפה ה"א דהוא ככל שאר הנשרפין דאפרן מותר להכי אמר שטעון גניזה דאין תקנה לזה וס"ל דמזה גופיה ידעינן דאפרן אסור דהתוס' שם מס' תמורה דחקו בזה מנ"ל דאסור אפרן וכתבו מקרא דלא ידבק כו' אך לפ"ז יוכל לומר דמקראי דהוקשו למזבח או מושם בסתר ילפינן דטעון גניזה דהוא ביעור בלא הנאה דהאפר נמי אסור וכיוצא בו נמצא במס' בכורות דף כ"ב ע"ב דאמר שם תירום ותרקב וכתבו התוס' בירושלמי תני תשרף וקשה אטו בשופטני עסקינן כו' ור"ת מפרש תרקב ותשרף הכל אחד הוא והגמרא שלנו מפרש ותשרף דתנן היינו בלי הנאה כעין רקבון דאי שרית בהנאה אתי למיכלה כו' וה"ק או תרקב או תשרף בלא הנאה כו' נמצא דהתם גבי תרומה דהוא דבר שנרקב לכן אמר לשון תרקב והיינו שריפה בלא הנאה אבל הכא בע"ג דלא שייך רקבון אמר גניזה והוא נמי ביעור בלא הנאה כמבואר: והנה במסכת יבמות דף ק"ד ע"א כתבו התוס' וא"ת ואי בע"ג של ישראל מאי קאמר דמיכתת שיעורא והא טעונה גניזה דמפיק ליה בפר"י מושם בסתר וי"ל כיון דטעונה גניזה אין כתותי שיעור גדול מזה א"נ בע"ג של עכו"ם שעבדה לדעת ישראל שטעונה שריפה עכ"ל.

נמצא דמפרשי דהא דאמר גניזה היינו להקל דלא בעי שריפה וכן כתב נמי בספר תורת חיים במס' ע"ג הכא דעכו"ם של ישראל דאמר דטעון גניזה הוא להקל דלא בעי שריפה

כמו ע"ג של עכו"ם דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש. ונ"ל להביא ראיה לדבריהם דאיתא במס' קידושין דף ל"ט ע"א גבי ערלה בחוץ לארץ והכריזו על פירותיהן שטעונין גניזה כו' והנה דין ערלה הוא בשריפה דקחשיב המשנה באלו הנשרפין סוף מס' תמורה ומ"מ אומר גניזה ולא שריפה והוא כמו שהכריע הפני יהושע במס' ברכות דף ל"ו דערלה בחו"ל אינו טעון שריפה עיי"ש ולהכי אמר רק גניזה הכא אבל מדברי התוס' בע"ג דכתבו ביעור בלא הנאה משמע דאף דאמר גניזה מ"מ מבער הוא בשריפה דמפרש שם כמו עגל וא"כ אף ע"ג של ישראל הוא בשריפה ומה שאמר שם בקידושין גניזה ולא שריפה נבאר במ"א בס"ד איך הדין בערלה בחו"ל ונימא נמי דרבינו ס"ל כן ולהכי אמר זה ע"ג של ישראל אינה בטלה לעולם אפילו היה לעכו"ם בה שותפות אין ביטולו מועיל כלום אלא אסורה בהנאה לעולם וטעונה גניזה והוא הפירוש ע"ג של ישראל שישאל עבדה דהוא מדאורייתא אין לה ביטול ואפילו היה לעכו"ם שותפות מ"מ החצי של ישראל אסורה מה"ת ואין מועלת ביטול ואומר דטעונה גניזה מקרא והוא דאפרן אסור כמו אפר ע"ג דבארנו ומסיק וכן ע"ג של עכו"ם שבאת ליד ישראל ואח"כ בטלה העכו"ם אין ביטולי מועיל כלום אלא אסורה בהנאה לעולם ולא מסיק הכא דטעון גניזה דא"ל דגם רבינו ס"ל כסברת הסמ"ג וש"פ דאינו אסור אלא מדרבנן לאחר ביטול דמה שאינו מועיל ביטול הוא רק מדרבנן ולהכי לא כתב הכא דטעון גניזה דהכא אולי האפר אינו אסור דמה שאסר האפר הוא חומרא מדרבנן כמו שכתב הכו"פ בסי' פ"ז ס"ב ביו"ד דהוא רק שלא כד"ה ונטלפ"ג וא"ל דבזה דלאחר ביטול אינו אסור אלא מדרבנן לא החמירו בזה ולהכי אינו מסיק הכא דטעון גניזה כמבואר: והנה ראיתי להגאון בעל פ"י במסכת סוכה דף ל"א שמבאר בזה דאומר רבינו וטעונין גניזה כו' הוא משום שרבינו סובר שכן הוא מעיקר הדין דכל ע"ג של ישראל שבטלה בגניזה בעלמא סגי שאינה אסורה אלא מדרבנן כו' ולענ"ד זה ליתא ודאי דהא הכא תחלת דברי רבינו ע"ג של ישראל הוא אף שעבדה ישראל וזה ודאי הוא מה"ת מה שאינו מועיל ביטול וא"כ איך אומר ע"ג דטעון גניזה להקל אלא כמו שבארנו דלהחמיר הוא דטעון גניזה ואם באת ליד ישראל אח"כ הוא להקל דזהו רק מדרבנן הכל כמו שבארנו ודוק: ולפ"ד התוס' דאפר עכו"ם אסור מקרא דלא ידבק בידך מאומה מן החרם ודאי הה"ד דאפר עיר הנדחת נמי אסור דילפינן נמי איסורא מקרא זה כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ד דהנהגה ממנה לוקה מקרא זה ובאשר ראיתי בספר תפארת ישראל על משניות במסכת סוכה פרק לולב הגזול שגג בזה עיי"ש במשנה ה' והוא ברור: שם ועכו"ם שביטל בשלו או בשל עכו"ם אחרים ואפילו אנסו ישראל ה"ז בטלה ובלבד שיהא העכו"ם המבטל עובד ע"ג אבל מי שאינו עובד ע"ג אין ביטולו בטל עכ"ל.

וכתב המשנה למלך שם ועכו"ם שביטל ע"ג בע"כ כו' כתבו בתוס' בפרק כה"צ ד"ה כאן ובמעשה חייא שם שכתב דאליבא דהתוס' דוקא בע"ג של עץ מבטל העכו"ם אותה בע"כ אבל של מתכת כיון דחוזר הוא לקדמותה אינו מבטל אותה בע"כ עכ"ל. והנה משמע דגם המשל"מ מפרש לה דברי התוס' התם דמחלקים בין עץ לשל מתכת לענין בע"כ לבד שקשה לחלקבזה כאשר תמה היפ"מ בירושלמי שם פ"ג ה"ג ע"ד התוס' אלו עוד קשה לענ"ד דלפ"ד התוס' צריך לומר דזה הטבעת שמצא ר' אלעזר הכפר היה של עץ דאי של מתכת לא יכול לכוף לבטל בע"כ ודוחק הוא דבשלמא אי הוה של כסף או

של זהב רצה ר"א לזכות בו אבל אם היה של עץ מה שיווי הוא לו לכוף העכו"ם לזה לזכות בו.

וע"כ נ"ל לענ"ד דכוונת התוס' הוא כן בזה שמחלק בין של עץ לשל מתכת הוא רק כדי לישב הקושיא השניה לאביי דס"ל דאי שברה ישראל נמי מבטל אמאי לא שברוהו בזה שפיר יש לחלק דאף לאביי שבירה לא מהני לביטול רק לשל עץ דכיון דנשבר אין לה תקנה אבל של מתכת שיוכל להתיכה מחדש בזה אף אי שברה ישראל נמי לא נבטל ובזה יבואר נמי דברי הירושלמי שמביא התוס' דאיתא שם (פ"ג ה"ג) כן וישאם דוד ואנשיו וכתוב אחד אומר ויאמר דוד וישרפו באש ריבר"ח ורבנן ריב"ח אומר מה שהיה של מתכת וישאם דוד וישרפם בשל עץ הוא כמו שמפרש היפ"מ דשל עץ שרפו ושל מתכות שחקו יזרו לרוח וזהו שמסיק מה מקיים ריבר"ח וישאם דוד ואנשיו נטלו בשפאיו מפרש לה ששיפו והדוק אותם ומביא התוס' לראיה דמיירי הכא ע"כ בשל מתכת ולפ"ד הגמ' דידן דמפרש דוישרפו באש מה שלא ביטל אתי הגתי אמאי לא שברוהו אמר דהוה של מתכת דלא מהני שבירה או א"ל דה"ל להתוס' גירסא אחרת בירושלמי איפכא מה שכתב אצלנו וכן הוא זה דוישאם דוד ואנשיו הוא של עץ דביה מהני שבירה וזה שכתב וישרפם באש היינו של מתכת דבזה לא מהני שבירה ומסיק שפיר ומה מקיים ריבר"ח וישאם דוד נטלו בשפאיו היינו כיון דהיה של עץ דבזה מהני שבירה ושברום ולקחו השפאים כמו דס"ל לאביי ועל קושיא הראשונה של התוס' אמאי לא כפו לבטל בע"כ מתרץ לה היפה מראה שם בירושלמי עיי"ש ודוק: והנה מה שכתב רבינו דמי שאינו עובד ע"ג אינו מבטל הוא מהגמ' שם דף ס"ד ע"ב גבי גר תושב מסתברא דפלח מבטל דלא פלח לא מבטל והכ"מ דחק לומר דהוה כאינו יודע בטוב ע"ז ובאמת הוא גמ' ערוכה שם ובספר ישועות יעקב הקשה דאיך ביטל אתי הגתי את הע"ג בימי דוד דהא ודאי היה גר תושב שאינו עובד ע"ג והניח בצ"ע.

והנה זה הקשה היפה מראה על הירושלמי פ"ג דע"ג ה"ג ומתרץ דאח"כ נתגייר וקודם שנתגייר בטל הע"ג עיי"ש ודוק: הלכה י"ב מזבח ע"ג שנפגם עדיין הוא אסור בהנאה עד שניתן רובו ביד עכו"ם ובימוס שנפגם מותר איזהו בימוס ואיזהו מזבח בימוס אבן אחת מזבח אבנים הרבה עכ"ל. וכתב הלחם משנה והרב"י ז"ל כתב דטעמא דאי לא הוה ביד עכו"ם אלא מאליו הוה עכו"ם שנשתברה מאליה ואנן קיי"ל דאסורה כר' יוחנן וק"ל דהא אמרי בגמ' גבי בימוס דאפי' למ"ד עובדין לשברים ה"מ עכו"ם אבל הני שקיל להאי וא"כ אפילו שלא יותן ביד עכו"ם ה"ל למשרי ולא דמי לע"ג דכיון דפלחא זולי בה מילתא כי היכי דאמרינן בגמ' גבי בימוס וה"נ אמרינן גבי מזבח דלא דכיון דהוה תשמיש של עכו"ם שקיל להאי ומייתי בימוס אחרינא וא"כ קשה מ"ט כתב ביד עכו"ם וצ"ע וכן הקשה הגר"א ז"ל ביו"ד בסי' קמ"ו עיי"ש.

ונ"ל לענ"ד להביא ראיה לדעת רבינו דבעי שניתן רובו דוקא ביד עכו"ם דאיתא שם דף מ"ה ע"א כיבוש כו' דתני רב יוסף ונתצתם את מזבחותם והנח ושברתם את מצבותם והנח הנח ס"ד שריפה בעי אמר ר"ה רדוף ואח"כ שרוף ופירש"י שריפה בעי דהא אתי לידי תקלה ועוד כתיב אחרינא פסילי אלהיהם תשרפון באש והנה זה דמזבח הוה משמשי עכו"ם וכן מצבותם נמי כן משמשי עכו"ם הוה כמו בימוס שם וכן פירש רש"י ז"ל

בחומש מצבת אבן אחת מזבח אבנים הרבה וא"כ מנ"ל להגמ' להקשות שריפה בעי דילמא באמת די בזה א"נ דאף ישראל ינתוץ רובו או יפגום בהמצבה ואומר הכתוב כן ונתצתם את מזבחותם ובעי נתיצה רובו ודי בזה אם ישראל נותץ דזהו ביטולו ובמצבה אמר שבירה דאף אם יפגום די בזה אבל פסיליהם תשרפון דזה בע"ג גופיה לא מהני ביטול אלא ודאי דעכו"ם בעי לנתוץ וישבור ולהכי לא מהני מה שאומר הכתוב לנו ונתצתם את כו' ושברתם כו' דזה בעי ביד עכו"ם דוקא כמבואר: והנה הר"ן ז"ל הביא בפ"ד במשנה גבי ע"ג של ישראל דקמבעי להרמב"ן ז"ל על משמשי עכו"ם של ישראל אי יש להם ביטול או אין להם ביטול דמי אמרינן משמשי ממשמשי גמרינן או מניה גמרינן וכתב בשם הראב"ד ז"ל דאין להם ביטול וסמך לדבר שהרי אמרה תורה ונתצתם את מזבחותם ומניה דא"א ע"י ביטול עכו"ם וכדאמרינן לקמן בגמ' גבי ואשריהם תשרפון משום דעכו"ם שליחותא דישאל קעבדי דניחא להו בעכו"ם והרי מזבח אינו אלא משמשי ע"ג שמקריבין עליו ואפ"ה גלי רחמנא לן דלא סגי בביטול ואין הדבר נראה שיהיו משתחזים לגופו של מזבח ושיהיה כן כעכו"ם עצמה אלמא דגם הראב"ד ז"ל מפרש דמזבח ומצבה הוא רק משמשי עכו"ם כמו מזבח שנפגם ומצבה שהוא רק משמשי עכו"ם כו' והטור הביא בשם הר"ר אליעזר ז"ל דמשמשי עכו"ם של ישראל יש לה ביטול ובאמת צריך לומר דמגמ' זו אינה ראייה דרק התם דאמר רחמנא תשרפון שפיר מביא ראייה דשליחותא הוא דעבדי אבל הכא דאמר שבירה ונתיצה דילמא באמת זהו ביטולו ולהכי שפיר א"כ הוה ראייה לדעת רבינו דבעי שעכו"ם ישבור וינתוץ דאל"כ מנ"ל דאח"כ שריפה בעי דילמא די הוא שהישראל ינתוץ וישבור אלא ודאי ע"י עכו"ם בעי כמבואר ודוק: שם כיצד מבטלין את האשירה כו' שפאה כו' ואם היתה של ישראל בין שלא לצרכה בין לצרכה בין היא ובין שפאיה אסורה לעולם שע"ג של ישראל אין לה ביטול לעולם עכ"ל.

וכתב הכ"מ כתב הרמ"ך היתה של ישראל כו' תימא מאי איריא של ישראל אפילו של עכו"ם נמי ישראל ששפאה אותה בין היא בין שפאיה אסורין וכדאמרינן בגמרא גזירה דילמא מגבה להו וה"ל עכו"ם של ישראל ואין לה ביטול לעולם עכ"ל. ולענ"ד לאו קושיא היא דכל זה דאמרינן התם הוא אליבא דר"ל דס"ל שם דף מ"א עכו"ם שנשתברה מאליה מותרת ותקשה מזה הברייתא דישאל ששיפה עכו"ם בין לצרכו כו' אסורה תיהוי כעכו"ם שנשתברה מאליה ומשני כדרבא דילמא מגבה לה והדר מבטל לה אבל לדידן דעכו"ם שנשתברה מאליה אסורה ל"צ להאי טעמא אלא הוה הטעם כמו שאומר בהמשנה דף נ"ב דמדנא אסורה אי ביטל ישראל עכו"ם של עכו"ם וה"נ להכי אי שיפה ישראל אסורה בכ"ג משום דישאל אינו יכול לבטל א"כ לא צריך רבינו להביא זאת דכבר כתב בפ"ח דישאל אינו יכול לבטל ע"ג אף של עכו"ם וה"נ אי שיפה ודאי לא מועיל ואסור ורק אי הוה ע"ג של ישראל נקט רבינו דזה אסור לעולם בין היא ובין השפאים כדין ע"ג של ישראל אבל אי הוה ע"ג של עכו"ם אף אי שיפה ישראל אינו בטל מ"מ אי אח"כ שיבר אותה עכו"ם בודאי מיבטל ונקט רבינו גוונא דנאסר ואינו מועיל לעולם ודוק: פרק ט' הלכה א' עבר ונשא ונתן עמהם באותן ג' ימים ה"ז מותר כו' והנושא ונותן ביום חגם ה"ז אסור עכ"ל.

ועיין כ"מ והלח"מ כתב והנושא ונותן ביום החג מחלוקת ר"י ור"ל ואע"ג דתניא כותיה דר"ל דאפילו באידן נשא ונתן ה"ז מותר מכ"מ פוסק רבינו דנשא ונתן אסור ביום אידיהן משום ההיא דהחולץ דחשיב תלתא דהלכה כר"ל ולא קחשיב בהדייהו וכמו שכתבו שם התוס' עכ"ל: והנה דבריו תמוהין דז"ל הגמרא שם עבר ונשא ונתן ר"י אומר אסור ר"ל אומר מותר איתיביה ר"י לר"ל אידיהן של עכו"ם נשא ונתן אסור כו' לא אידיהן דוקא א"ד איתיביה ר"ל לר"י אידיהן של עכו"ם אידיהן אין לפני אידיהן לא אידי ואידי אידיהן קרי ליה כו' ת"כ דר"ל כשאמרו כו' נשא ונתן מותר עכ"ל הגמרא.

נמצא דר"ל ס"ל לפני אידיהן נשא ונתן מותר באידיהן עצמן אף ר"ל ס"ל דאסור וכן פוסק רבינו משום דתניא כותיה ועיי"ש בר"ן וא"כ איך כתב הלח"מ דפוסק כר"י משום דבפרק החולץ כו' הלא בכל דבריו פוסק הכא כר"ל ובת"כ ליתא שום משמעות דביום אידיהן נמי שרי ועיין תוס' שם ד"ה ת"כ וצ"ע: הלכה ה' אין יום החג אסור אלא לעובדיהם אבל עכו"ם ששמחין ואוכלין ושותין בו אבל אין מודין מותרין לשאת ולתת עמהן עכ"ל.

והכ"מ והלח"מ הביאו פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל דריב"ל אמר קלנדא לכל אסורה ור"י ס"ל דאינה אסורה אלא לעובדיה בלבד ופוסק רבינו כר"י דת"כ. והנה על ריב"ל דאמר קלנדא לכל אסורה הקשה הגאון ר"ע איגר ז"ל בגהש"ס וז"ל פירש רש"י שמביאים לרומי להקריבן כו' ק"ל הא הוי לפני דלפני דשרי כדלקמן דף י"ד עכ"ל.

ונ"ל לישב עפ"י מאי דאיתא בירושלמי שם כל הסוגיא דף י"ד מוכרין להם חבילה ואמר שם בה"ה רופא מותר תגר מותר תגר חשוד אסור וכתב הפ"מ והא דאמרינן תגר חשוד על חבילה אסור קאי לכאורה הוא סותר להא דאמר אביי התם דף י"ד דאלפני לא קפדינן ואפשר דחשוד שאני דהוה כודאי דזבין ליה לאחרינא והתם לא קאמר אלא דסתמא דתגר דלא חשוד אלפני דלפני ל"ק עכ"ל: נמצא דס"ל כן דרק היכא שיש לנו ספק אולי יזדבן לעכו"ם ואז הוה ביד עכו"ם לפ"ע אז אמרינן דאלפני דלפני ל"ק אבל היכא שהדבר ברור לנו שהוא ימכור לעכו"ם זה לא מקרי לפני דלפני דהוה כמו שמוכר לעכו"ם עצמו כיון דודאי הוא ימכור לעכו"ם וא"כ ניחא נמי הא דריב"ל דכיון דעירות הסמוכות משתעבדות לה פ"י רש"י אנו כו' הואיל ומשתעבדות לרומי י"ל מה שהן קונין עכשיו יביאו לב"ר להקריבן ב"ר ודאי ס"ל לריב"ל כיון דודאי המה מביאין לב"ר להקריבן ה"ל ודאי כמו תגר חשוד ול"א בזה לפני דלפני: והנה נוכל לכאורה לפרש פירש הירושלמי דלא קאי על חבילה כלל ורק קאי על מעט לבונה ואומר כן כל ע"ג אסור דקונה לעכו"ם רופא מותר דהוה קונה ודאי לרפואה ותגר נמי מותר אבל תגר חשוד פירוש שהוא חשוד נמי להקטיר לע"ג עצמו והוה לפ"ע אצלו אסור אבל אם הוא חשוד למכור דהוה לפני דלפני שרי וכן רצה לפרש שם הפ"מ בשם הריטב"א ז"ל דאף על מעט לבונה מותר למכור לרופא והה"ד לתגר אבל לתגר חשוד אסור אמנם מדברי התוספתא שם בע"ג לא משמע כן דאמר שם הוא מוכר להם חבילה כו' מוכר לתגר או מוכר לבעה"ב אם היה תגר חשוד לא אסור למכור אלמא דמיירי ע"כ בחבילה דאל"כ איך מותר לבעה"ב דהא המשנה אמרה סתם אין מוכרין לעכו"ם משמע דלכל עכו"ם אין מוכרין לבונה זכה ורק קאי על חבילה וע"ז קאמר אם היה כומר לע"ג אסור דאף

חבילה קונה לעכו"ם אבל בעה"ב ותגר מותר אבל תגר חשוד אסור אף חבילה משום דודאי אית ביה איסור אף לפני דלפני כמבואר ועפ"ז יש לישב נמי קושית התוס' דף ט"ו ע"ב גבי אסור למכור לישראל חשוד וכתבו בד"ה לעכו"ם וא"ת ומ"ש מלפני דלפני כו' ועיין בתירוץ ולפ"ז ניחא דכיון דהוא חשוד אמרינן דהוה כמו תגר חשוד דאמרינן דודאי ימכור לעכו"ם והוה כחד לפני דוק: הלכה ו' דברים שהן מיוחדים כו' וכתב הכסף משנה שם אלו דברים ובזמן שהוא בפ"ע קוטע את אצבעו ומוכר לו שאין מקריבין חסר כו' עכ"ל.

והנה בתוס' חדשים שם במשנה מקשה ע"ז האיך מותר לקטוע אצבעו הא הוי צער בע"ח ותירץ חד תירוץ דע"י סם ועוד מתרץ דשרי כפי מאי שכתבו התוס' דף י"ג ע"א אההוא דשוק של עכו"ם בהמה תעקר דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת היכא דיש טעם בדבר. וע"ז תמה כמו"ח הגאון ז"ל דלא דמי להתם דהתם שעבר והלך שלא התירו לו חכמים קנסוהו בזה וכדי לעשות סייג התירו איסור צעב"ח שהוא מה"ת אבל הכא למה התירו לו למכור להם תרנגול לבן ולקטוע אצבעו ולעבור על צעב"ח לא ימכור ולא יעשה איסור אלא ודאי כתירוץ הראשון דע"י סם שרי ודוק: הלכה ח' כשם שאין מוכרין לעכו"ם כו' כך אין מוכרין להם דבר שיש בו נזק לרבים כגון דובים ואריות כו' עכ"ל.

וכתב הלחם משנה שם במשנה אין כו' רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה כלומר מתניתין ר' יהודה היא דמתיר בשבורה אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי אע"ג דלית ביה נזק כו' ע"כ בגמ' ובמחלוקת רבנן ור"י פסק רבינו בפ' שבת כדתנן בפ"ק שם דאפילו שבורה אסרי וא"כ האיך פוסק רבינו כהך משנה ושם פוסק הוא כרבנן כו' עכ"ל: והנה דברי הלח"מ תמוה לענ"ד חדא דהא התוס' כתבו שם ד"ה רב אשי ארי שבור פ"ה דאתיא כר' יהודה דשרי בשבורה ור"י אומר דאפילו כרבנן נמי איתא דעד כאן לא אסרי רבנן אלא משום דאתי למימרא שלמה מכרה לו אבל ארי לא שייך ה"ט דלעולם שבור הוא אצל מלאכה עכ"ל.

נמצא דהתוס' כתבו בהדיא דאפילו לרבנן הוה תירוץ רב אשי דארי שבור ושפיר צריך רבינו לומר הטעם משום דיש בו נזק לרבים אף דפוסק כרבנן. ועוד בל"ז ניחא דהא אמר התם מתקיף לה ר"נ מאן לימא דארי חיה גסה הוא דילמא חיה דקה הוא ובדאי קאי על דובים נמי זה דהא קאי על המשנה דאמר שם דובים ואריות והתוס' כתבו בד"ה אר"א בשם הר"י דר"א דחה זה ומוכח דארי חיה גסה הוא אבל רש"י לא פירש כן וכן המהרש"א שם הניח דברי התוס' בצ"ע ועיין מהר"מ שם וא"כ א"ל דגם רבינו ס"ל כן דנשאר הקושיא דלמא ארי חיה דקה הוא ושפיר אצטריך לאשמועינן דמשום נזק אין מוכרין ואף דגסה בל"ז אין מוכרין זה דקה הוא כמבואר ודוק: הלכה י"ג המוכר ביתו לעכו"ם דמיו אסור בהנאה ויוליכם לים המלח אבל עכו"ם שאנסו ישראל וגזלו ביתו והעמידו שם ע"ג דמיו מותרין וכותב ומעלה בערכאות שלהם עכ"ל.

והראב"ד ז"ל כתב ואם הקדימו לו דמים קודם שיעבדוהו מותרין עכ"ל: והנה הכ"מ מפרש לה דברי הראב"ד ז"ל דרק מיירי שמכרה הבית לעכו"ם לצורך ע"ג וקאמר דלא נאסרו הדמים אלא בשיעבדוהו קודם שיתן לו דמיה אבל אם נתן לו דמים קודם שיעבדוהו והה"ד אם זקפן במלוה מותרין עכ"ל: והנה הלח"מ הביא הכא פי' רש"י ז"ל

במס' גיטין דף מ"ד ע"א שהוא מפרש לה לאו מכר ביתו באר"י שאסור למכור להם בית משום לא תחנם ולא מיירי כלל באיסור עכו"ם.

ונ"ל לומר דהפשט של דברי רבינו ז"ל מוכרח הוא דהא הבריייתא זו שהביא במס' גיטין הוא תוספתא במסכת ע"ז פ"ז ושם איתא דינים של ע"ג ותחלה אומר דין אי סמך ביתו לשל עכו"ם ואח"כ אומר המוכר ביתו לעכו"ם דמיו מותרין ויוליך הנאה לים המלח ואח"כ אומר המסקנא אבל עכו"ם שאנסו את אחד ונטלו את ביתו והעמידו בו ע"ג דמיו מותרין אלמא דמיירי לענין ע"ג דשם מיירי כל דברי התוספתא ולא מיירי שם כלל מענין איסור דלא תחנם בא"י וכן מה שמסיק והעמידו בו ע"ג אלמא דהאיסור הוא משום ע"ג דאי לא העמיד ע"ג לית ביה איסור כיון שהוא לא מכרה רק האונס אנסו ומסיק דהעמידו ע"ג ואעפ"כ דמיו מותרין: ועפ"ז ניחא נמי הא דלא קמבעי שם הגמ' בגיטין אי צריך לפדותה כמו גבי עבד ובהמה גסה בעשרה בדמיו דהתם לענין ע"ג אסורה בהנאה אח"כ ולא מצי לפדותה.

וע"כ נ"ל לישב דעת הרי"ף והרא"ש והטור והש"ע שלא הביאו כלל דין זה של המוכר ביתו לעכו"ם ורק הב"י הביא זה בבדה"ב בסי' קמ"ג וכן הט"ז הביא שם וכל נו"כ הפוסקים לא העירו ע"ז. ונ"ל לישב כן דס"ל להפוסקים דמצינו דהירושלמי חולק על ברייתא זו דמסכת גיטין דאיתא בירושלמי פ"א דמסכת ע"ג ד"ה עבר ומכר מאי בה כמה דאר"א עבר ובנה מותר וכמו כן עבר ומכר מותר וזה קאי על דברי המשנה דאמר ופירושין אסור ומפרש לה הגמרא דמפרש לה דקונה לעכו"ם ואעפ"כ שרי דמיו וס"ל להפוסקים דלא כהראב"ד ז"ל דמוקי להברייתא דוקא שעבדו מקודם להבית הזה והוה דמי משמשי עכו"ם ורק בכ"ג אסור מדרבנן משום קנסא ולהכי אי אנסו שרי וא"כ הירושלמי דס"ל דאי מכר לעכו"ם שרי מדרבנן פליג נמי ע"ז הברייתא ופסקינן כדברי הירושלמי והראב"ד ז"ל משמע דמחלק דהברייתא מיירי היכא שעבדו ואח"כ נטל דמיו ואסור משום דמי משמשי עכו"ם ומ"מ אי אנסו שרי אף אי העמידו תחלה הע"ג כמבואר.

ולדעת רש"י ז"ל צ"ל דס"ל להאי ברייתא בגיטין אמרינן דהוא לא זה שבתוספתא זו דבמסכת ע"ג דהא לא מסיק בה אע"פ שהעמידו תחלה בה עכו"ם גבי אנסו ואי מיירי דוקא וא"כ פשיטא דשרי אי אנסו ביתו דהוא לא מכר לעכו"ם ומ"ט אסרי דמיו אלא ודאי באר"י ואסור מטעם דאין לו להשהות אצלם הבית ועבר משום לא תחנם ומ"מ אי אנסו שרי ולא זהו התוספתא שבארנו ודוק: הלכה ט"ז בת ישראל לא תינק ולא תילד בנה כו' אבל מילדת בשכר שרי משום איבה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש שמילדת בשכר משום איבה כו' ושם אמרו דמניקה לעכו"ם הקדמונים אפילו בשכר לא כו' ושם אמרו עוד דבשבת אפילו בשכר אסור לילד וליכא למיחש לאיבה די"ל כו' ותמהני למה לא כתבו רבינו עכ"ל. ודברי הכ"מ ז"ל תמוה דעל מה הקשה אי הא דלא הזכיר דמנקת בימים הקדמונים אפילו בשכר אסור זה לא צריך לומר דכיון דמסיק דמילדת בשכר שרי משום איבה ועל מנקת לא מסיק ש"מ דזה אסור אפילו בשכר ואי הא דלא מסיק דבשבת אסור לעכו"ם הקדמונים לילד אף בשכר זה כתב רבינו לקמן בפ"ב מהל' שבת ה' י"ד וז"ל אין מילדין בשבת כו' ואפילו בשכר ואין חוששין לאיבה ואע"פ שאין שם חילול ע"כ וע"ז סמך רבינו גם הכא וצ"ע דברי הכ"מ

ודוק: פרק י' הלכה ג' אין מוכרין להם בתים כו' ומשכירין להם בתים באר"י ובלבד שלא יעשה שכונה ואין שכונה פחות מג' בתים ומותר למכור להם בתים ושדות בחו"ל כו' אף במקום שהתירו להשכיר לא לבית דירה התירו מפני שהוא מכניס לתוכה ע"ג ונאמר לא תביא תועבה אל ביתך עכ"ל.

והכ"מ הביא שם כל הסוגיא ואומר שם אר"י א"ש הלכה כר' יוסי. והנה התוס' לעיל דף ז' ע"א ד"ה פשיטא עמדו ע"ז דר"י א"ש דפוסק הכא נגד הסתם ועיין שם במהרש"א והכא בתוי"ט.

ונ"ל לומר דבאמת שמואל לא פליג על כלל זה דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם ורק הכא י"ל דתתיישב כן דהנה ע"ז דאומר רבינו אף במקום שהתירו להשכיר לנו לבית דירה אמרו הקשו הכ"מ והלח"מ מ"ט אומר רבינו אף במקום שהתירו להשכיר הא זהו רק לר' מאיר דאי ר' יוסי בכ"ד מיגרי כמו שאמר הגמ' דמתה"כ סתמא כר"מ וא"כ כיון דפוסק כר"י ל"ל למימר אף במקום שהתירו להשכיר ודחקו בדברי רבינו ונ"ל לישב כן חדא לפי מאי שאומר הירושלמי שהביאו התוס' הכא דבמקום שאמרו למכור מוכר לו אף לבית דירה היינו בחו"ל וא"כ א"ל דלהכי קאמר אף במקום שאמרו להשכיר לא למעט מזה מקום שאסרו להשכיר ויהיה כר"מ דלר"י בכ"ד מיגרי ורק אומר לפי הירושלמי דבמקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אבל במקום שאמרו למכור אף לבית דירה שרי וא"כ לא הוה הסתם כר' מאיר ולהכי אמרינן דכן יסבור נמי ר"י אמר שמואל ולהכי פוסק כר"י: ועוד נ"ל לפי מאי שכתב רבינו הכא ומשכירין להם בתים באר"י ובלבד שלא יעשה שכונה נמצא דאף לשכור באר"י נמי שכונה אסור להשכיר וא"כ י"ל דזה דאמר הגמ' מכלל דאיכא דוכתא דלא מיגרי הוא דוקא כר"מ הוא רק אי לא נסבור כרב יוסף דאומר ובלבד שלא יעשה שכונה אבל כיון דאמר רב יוסף ובלבד שלא יעשה שכונה ופסקינן דאף להשכיר בשכונה אסור וא"כ א"ל דלהכי אומר אף במקום שהתירו להשכיר היינו בית אחד שלא יהיה שכונה אבל שכונה אסור אף להשכיר ולא לאמר דאתי כר"מ ושפיר פוסק ר"י א"ש כר' יוסי דלא ס"ל דהסתם הוה כר"מ וכן דייק נמי רבינו לומר דאף במקום אף שפוסק כר' יוסי והוא כמו שבארנו או למעט שכונה או כדברי הירושלמי למעט מקום שהתירו למכור כמבואר ודוק: פרק י"ב הלכה י"ב השורט שריטה אחת על המת לוקה כו' אחד כו' שרט שריטה אחת על חמש מתים או חמש שריטות על מת אחד לוקה חמשה והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת עכ"ל.

והנה לקמן בה' ט"ו כתב רבינו גבי קרחה הקורח ארבע או חמש קריחות על מת אחד לוקה כמנין הקרחות והוא שהתרו בו על כל קרחה וקרחה אבל זה הדין דאי קרחה לחמשה מתים קרחה אחד יהיה חייב חמשה זה לא הביא כמו שכתב גבי שריטות דחמש שריטות על מת אחד חייב וס"ל כמו שכתב הרא"ש שם סוף מסכת מכות פ"ג ה"ב וז"ל האי דלא תנא נמי בהדיא קרחה חמש קרחות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת משום דלא מיתני ליה קרחה אחת על ה' מתים משום דבשריטה מרבי ליה מלנפש ובקרחה ליכא ריבויא עכ"ל: אמנם בספר החינוך סי' תס"ח פוסק דאף בקרחה אי קרחה על מתים הרבה חייב על כולם כמו בשריטות עי"ש.

והנה בתוספתא דמכות ספ"ג איתא כמו דברי החינוך שם דאמר כן הקורח קרחה על ה' מתים חייב על כל קרחה וקרחה ואינו חייב עד שיקרח על מת וכמה יקרח ויהא חייב כדי שיראה משום קרחה ובה' ח' איתא השורט שריטה על ה' מתים חייב על כל מת ומת ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת אלמא דבתוספתא ס"ל דתרווייהו שוין בין קרחה ובין שריטה דחייב על כל מת בתרווייהו ונהי דבתוספתא איתא דר' יוסי פליג בזה ודאי פסקינן כת"ק.

ועוד דהא גבי שריטה הוא דברי ר' יוסי איפכא בגמרא דידן דהוא ס"ל דחייב חמשה על חמשה מתים מריבוי דנפש ודאי לא ניחא ליה בזה דברי התוספתא ועוד קשה ע"ד התוספתא דהא בגמרא דידן קאמר דלהכי מחייב ר' יוסי בשריטה על כל מת משום דהוי הקרא דלנפש יתירא דשריטה וגדידה אחת היא ובגדידה כתיב למת וא"כ מיותר הלנפש דכתיב גבי שריטה לדרשה לחייב על כל נפש ונפש: והנה דברי התוי"ט שם במשנה הוא תמוה שכתב מדלא כתיב למת וכתוב לנפש ידעינן לכל נפש עי"ש וזה ודאי ליתא דהא בגמ' קאמר הטעם דשריטה וגדידה אחת וכל הקרא דלנפש מיותר וצ"ע דבריו וא"כ כיון דהתוספתא אף בזה ודאי חולק על הגמ' דידן דאומר שם בתוספתא המתגדד על המתים ביד פטור בכלי חייב ובע"ג בין ביד ובין בכלי חייב ולפי מאי דאמרינן דשריטה וגדידה אחת פירש"י שם דחייב אתרווייהו בין ביד ובין בכלי והתוספתא אומר דביד פטור וא"כ מנ"ל להתוספתא לחייב גם על שריטה על כל מת דהא הקרא דלנפש איצטריך לגופיה וצריך לומר ע"כ דיש ט"ס בתוספתא וכמו שאומר הגמ' לר' יוחנן אלא אימא ביד פטור בעובד גלולים בכלי חייב ה"נ כן הוא הט"ס בתוס' ויהיה כן בע"ג בכלי חייב ביד פטור ובמתים בין ביד בין בכלי חייב וא"כ ניחא גבי שריטה דלנפש מיותר אבל גבי קרחה מנ"ל דחייב.

ועוד נ"ל לומר דבאמת אין ט"ס שם בתוספתא וניחא הגירסא דגורס ביד פטור דשריטה וגדידה אינה אחת היא ומ"מ ידע דשריטה על ה' מתים חייב מזה דאיתא בתורת כהנים פ' אמור ובבשרם לא ישרטו יכול על חמש שריטות אינו חייב אלא אחת ת"ל שרטת נחייב על כל שריטה ושריטה יכול הכהנים שריבוי בהן הכתוב מצות יתירות יהו חייבין על כל שריטה ושריטה אבל ישראל שלא ריבה בהן הכתוב מצות יתירות לא יהו חייבין אלא אחת ת"ל שריטה שריטה לג"ש מה שריטה האמורה בכהנים חייבין על כל שריטה ושריטה אף שריטה האמורה בישראל חייבין על כל שריטה ושריטה עכ"ל נמצא התו"כ יליף לחייב על חמש שריטות מקרא זה דשרטת ובישראל ילפינן מכהנים וא"כ קרא זה דיליף גמ' דידן מושרט ופי' רש"י דמצי למכתב לנפש לא תשרטו במקום ושרט לנפש לא תתנו והו"א מהריבוי דו' דהוא מיותר לגמרי וע"כ ס"ל להתוספתא דמקרא זה ילפינן לרבות חיוב חמשה על ה' מתים אף בשרט אחד ולזה אתי היתורא לרבות דחייב חמשה על ה' מתים בשרט אחד וכ"ז ניחא גבי שריטה אבל גבי קרחה אכתי תקשה מנ"ל להתוספתא דחייב אי קרח על כל מת כמו בשריטה.

וע"כ נ"ל לישב דברי התוספתא כן דלפי מאי שכתב המהרי"ט בחידושיו למס' קידושין דף ל"ה ע"ב וז"ל וא"ת ונימא דאיצטריך פאה לחייב על כל אחת ואחת כדאמרינן לקמן גבי קרחה דגבי פאה נמי תנן וחייב על הראש כו' ונ"ל דגבי פאת לא איצטריך לחלק

קרא כה"כ דבעי קרא גבי קרחה לשריטה הא דדרשינן בפרק אלו הן הלוקין ושרט לחייב על כל שריטה ושריטה דהקרחה ושריטה אין להם מקומות מיוחדים אלא בכל מקום שישרוט חייב או שיקרח ואי לאו קרא לא הייתי מחייב על כמה שריטות אלא אחת כמו אוכל שני זיתים של חלב בהעלם אחד ומריבויא דקרחה מרבינן לסך ה' אצבעותיו נשא וכן שרט חמשה שריטות בהעלם אחד שחייב אבל גבי פאת ראש וזקן דמייחדי דוכתייהו מסתמא חייב על כל אחת דה"ל כגופין מחולקין כמו בא על חמש נדות בהעלם אחת ולא צריך לרבוויי עכ"ל: וע"כ נ"ל דהתוספתא ידע לענין שריטה דחייב על כל מת או דנימא דס"ל דשריטה וגזידה אחת ולנפש יתירא או דיליף מקרא דושרט כמו שבארנו וס"ל דזה דמרבינן לחייב על כל מת ומת בא לגלות דזהו חשיב כמו גופין מחולקין מה שמשרט על מתים הרבה וא"כ לא צריך שוב קרא גבי דחייב על כל מת דידעינן משריטה דמגלי לנו הקרא דמתים מחלקין וחייב אי קרח על חמשה מתים חמשה מלקות כמו אי שרט על ה' מתים ורק לענין אי סך ה' אצבעותיו נשא וקרחה בבת אחת אי שרט דלא הוה שום דבר חלוקין ורק הוא גזה"כ דהכא חייב וצריכא בתרווייהו קרא יתירא אבל הכא לענין חמשה מתים אמרינן דמגלי לנו הכא דמתים מחלקין וכיון דידעינן בשריטה ה"ד בקרחה ולהכי מחייב התוספתא בתרווייהו ופוסק החינוך כהתוספתא אבל רבינו וכן בש"ע פוסק כיון דבגמ' דידן לא נזכר זה רק לענין חיוב חמש קרחות ולענין חייב על כל מת לא נזכר רק גבי שריטה ש"מ דאינו מחייב גבי קרחה כמו גבי שריטה כמבואר: ונ"ל לומר דמדברי רבינו גופיה מוכרח הוא לומר דחשיב שריטה על ה' מתים כחמשה גופין מחולקין דהנה רבינו כתב שרט שריטה אחת על חמש מתים או חמש שריטות על מת אחד לוקה חמשה והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת והנה אף שלקמן בה' ט"ו כתב רבינו גבי קריחות הקורח חמשה קריחות חייב כו' והוא שהתרו בו על כל קרחה כו' או שסך חמשה אצבעותיו כו' אע"פ שהוא התראה אחת לוקה חמשה שהרי כולן באין כאחת וזה ודאי דכמו דהתם גבי קריחות דאומר הגמרא שם ה"ד אלימא פשיטא כו' אלא שסך ח"א נשא אלמא דלא בעי קרא לרבוויי דחייב על כל קרחה וקרחה רק בזה האופן ה"נ גבי שריטה דמרבינן מושרט ודאי נמי לא בעי ריבויי רק בזה האופן ששרט בב"א חמשה שריטות וכמו שכתב בהדיא הרע"ב במשנה גבי שריטה דמיירי בהאי גוונא עיי"ש מ"מ רבינו לא ביאר זה כיון דאינו מפורש בגמ' רק גבי קרחה אבל מה שכתב חמשה שריטות והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת ובחמשה מתים לא ביאר דצריך התראה על כל מת ש"מ דזהו חשיב רבינו לגופין מחולקין ולא בעי התראה לכל אחד וכמו שמבאר המשנה למלך לקמן בפ"א מה' איסורי ביאה הלכה א' וכן ס"ל דלא בעי בע"ח לחשוב גופין מחולקין אלא כמו שהביא שם בשם התוס' דזבחים דף ע"ז דאף לא בע"ת וה"נ א"ל כן ולהכי לא בעי התראה לכל אחד ודי בהתראה אחת ורק בחמש שריטות בעי התראה לכל אחד כמבואר: והנה בהאי ענינא קשה לי דבריו של הכ"מ הכא בה' ט"ו שכתב רבינו אחד כהן ואחד ישראל ששרט על המת אינו לוקה אלא אחת וכתב הכ"מ כלומר דלא תימא כהן לילקי תרי משום לא יקרחו ומשום לא תשימו קרחה בין עיניכם למת וטעמא משום דבסוף פ"ק דקידושין יליף בג"ש כמה דברים מלא יקרחו קרחה ללא תשימו קרחה וא"כ לאו לטפוויי ללאו לכהן אתי לא יקרחו אלא לגלות על לא תשימו קרחה כנ"ל עכ"ל.

משמע מדבריו ז"ל דלהכי אינו לוקה שנים גבי קרחה בכהן משום דהלאו דכתיב גבי כהן אתי ללמד בג"ש על כמה דברים וא"כ גבי שריטה דכתיב גבי כהנים ובבשרם לא ישרטו שרטת ונהי דהת"כ יליף נמי מזה לרבות אי שרט חמשה שריטות דחייב כמו שבארנו אבל גמ' דידן דלא יליף מזה כלל רק מקרא דושרט על חמש שריטות ומקרא דלנפש על ה' מתים א"כ לא אתי הקרא רק על הכהנים לטפויי וא"כ נחייב שתים ורבינו בה' י"ב כתב נמי אחד כהן ואחד ישראל משמע דגם בזה אינו חייב אלא אחת ואין לומר דכמו בכהן גדול שנשא גרושה וחללה דאינו לוקה רק כמו כהן הדיוט אחת ואף דכתיב ביה לאו יתירא מ"מ לא אתי לאטפויי ה"נ כן הא התם דרשינן במסכת קידושין דף ע"ז ע"ב לא יאמר גרושה בכה"ג כו' אלא כשם שחלוקה אלמנה כו' נמצא דבעי הקרא דגבי כה"ג לדרשא אבל הכא דכיון דאסור בישראל למאי אומר בכהן לאסור אלא ודאי ללאו יתירא וע"כ צ"ל דלא כהכ"מ ולא דמי הכא להתם גבי כה"ג דמסיק הקרא לדרשא דהתם טרם שנעשה כהן גדול היה כהן הדיוט ובדאי לא בעי קרא לאסור לו אחרי שנעשה כה"ג ואתי רק לדרשא אבל הכא א"ל דאף דאסרינן בישראל מ"מ כתבה התורה לאסור גם בכהנים אבל לא לאטפויי לאווי אתי כמו שבארנו ודוק: הלכה י"ג גדידה ושריטה אחת היא אלא כו' לעכו"ם בכלי חייב מלקות בידו פטור עכ"ל.

וכתב הכ"מ ותמוה לי מילתא הא עבודתה בכך וסקילה נמי ליחייב וי"ל שלא היו עובדים אותה בכך אלא שהיו עושים כך כדי שתתעורר כו' עכ"ל והנה כן כתב נמי הנמ"י על מסכת מכות ברי"ף שם וז"ל על ע"ג ופרשו התוס' לאו בעובד עכו"ם מיירי דאם דרכה בכך אידי ואידי חייב אלא שורט לעכו"ם כחוק העכו"ם ואוחז דרכו בכלי וכן יסבור רבינו ודוק הלכות תשובה פרק א הלכה א וידוי זה כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי כו' ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של וידוי עכ"ל.

והנה מה שכתב רבינו ואומר ולעולם איני חוזר לדבר זה. בגמ' דידן לא נמצא נוסח זה ורק הוא מהירושלמי מסכת יומא דאיתא שם רב כו' חטאתי ומרע עשיתי וכשם שעשיתי איני עושה כו' וכ"ה בב"ר ויקרא הובא בילקוט ישעי' נ"ה וכל מה שעשיתי לא אעשה עוד כמוהו וזהו דברי רבינו דאומר ולעולם אינו חוזר ודוק: הלכה ב' שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה קלות וחמורות והוא שעשה תשובה אבל לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות ומהו הקלות ומהו הן החמורות אותן שחייבין מיתת ב"ד או כרת ושבעות שוא אעפ"י שאין בהם כרת הר"ז מן החמורות ושאר מצות ל"ת מן הקלות עכ"ל.

והנה מה שחידש רבינו דקלות נתכפרו בשעיר המשתלח בלא תשובה הקשה הכ"מ ע"ז מגמ' דשבעות י"ג והניח בצ"ע. והלח"מ כתב דהזקיקו לרבינו לפרש כן בדברי הגמ' הוא משום דרצה למעט בזה במחלוקת של רבי ורבנן וכיון דלרבי מכפר אפילו על כריתות די לנו לומר שרבנן ס"ל דעל הכריתות אינו מכפר אבל על הקלות מכפר ועוד דטעמייהו דרבנן משום דכרת כו' וראיה ברורה לא נמצא לזה.

ונ"ל לומר דמקור דברי רבינו הוא מהירושלמי מסכת יומא ה"ו דאיתא שם עשה אעפ"י, שלא עשה תשובה ל"ת ר"ש בשם ר"ז והוא שעשה תשובה ע"כ: והנה מפרשי הירושלמי מפרשים דקאי אדלעיל שם שמייתי הא דתנן בפ"ק דשבעות על שאר עבירות שבתורה

על הקלות ועל החמורות עשה ול"ת כריתות ומב"ד שער המשתלח מכפר מפרש הכא דעשה מכפר אעפ"י שלא עשה תשובה.

ול"ת והוא שעשה תשובה. והנה היפ"מ שם מקשי ע"ז והא מתניתין דשבועות כרבי מוקמינן לה והיכי מצינן למימר דל"ת דוקא בשעשה תשובה והא לרבי בין עשה ובין ל"ת יוה"כ מכפר בלא תשובה חוץ מפורק עול והניח בצ"ע.

וע"כ צ"ל שדברי הירושלמי לא קאילרבי רק לרבנן דס"ל דאינו מכפר בלא תשובה קאמר הירושלמי דמ"מ על קלות מכפר בלא תשובה וס"ל להירושלמי כמ"ד בגמ' דידן יומא פ"ו דקלות לא הוי רק עשה ול"ת הניתק לעשה ואמר דעל עשה והה"ד ל"ת הניתק לעשה הוא מכפר בלא תשובה. אבל ל"ת גמורה דוקא בתשובה אבל רבינו ס"ל כהאי תנא שם ביומא דאף ל"ת לבד מלא תשא מיקרי קלות ולהכי כיון דמחלקינן בין קלות לחמורות ס"ל לרבינו דעל הכל בין עשה ובין ל"ת לבד מלא תשא מכפר השעיר בלא תשובה.

ועוד יש להביא ראיה לזה מהא דאיתא במסכת כריתות (כ"ו א') אר"ה ב"ת משמי' דרבא חייבי מלקות שעבר עליהן יוה"כ חייבין פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות כו' אבל הכא דגופא אימא לא כו' עד הא דאתרי בי' הא דלא אתרי בי' כו'. והנה אי נימא דלא מכפר שום כפרה ביוה"כ רק היכא שעשה תשובה א"כ ל"ל לרבא לאשמעינן הא קיי"ל במסכת מכות י"ג ב"ד של מטה אם עשה תשובה אין מוחלין לו והטעם הוא פשוט דהא עיקר התשובה הוא חרטה גמורה בלבו על העבר וקבלה על להבא ולהכי ב"ד של מעלה המה מוחלין לו דקמי שמיא גליא אי תשובתו היא תשובה שלמה ורצויה להתקבל אבל היכא שיש לו עונש בב"ד של מטה מלקות או מיתה לא יוכלו לקבל תשובתו כי לא יוכלו לידע אם תשובתו היא באמת ולא ברמיה כדי להנצל מהעונש ולבבו מלא תועבה ולהכי לא ניתן למחילה.

וא"כ כיון דלגבי ב"ד של מטה לא שייך תשובה וא"כ ל"ל לאשמעינן דחייבי מלקות שעבר יוה"כ חייבין כיון דאין יוה"כ מכפר כ"א בתשובה ותשובה בב"ד של מטה ליתא דאינם מאמינים תשובתו וא"כ פשיטא דאף לאחר יוה"כ חייב אלא ודאי צריך לומר כדעת רבינו דעל קלות והוא כל ל"ת לבד מלא תשא מכפר השעיר בלא תשובה ואשמעינן דאי אתרי בי' דהוא בר מלקות אינו מתכפר ביוה"כ וחייב אף לאחר יוה"כ והיכא דלא אתרי בי' מכפר השעיר אף בלי תשובה וניחא נמי מה שמקשה בס' באר שבע אמאי נקיט חייבי מלקות ולבד ולא חייבי מב"ד נמי: ולפ"ז ניחא שפיר דעל חייבי מב"ד דהמה מן החמורות ואין מתכפרין בלא תשובה לא צריך לאשמעינן דבב"ד של מטה ליתא תשובה רק בחייבי מלקות שהוא מן הקלות וה"א דמתכפר קמ"ל דמ"מ באתרי ביה אינו מתכפר כמבואר: ועפ"י דברי רבינו יש לבאר דברי המשנה סוף מסכת יומא דאיתא שם עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר שבין אדם לחבירו אינו מכפר עד שירצה את חבירו את זו דרש ר' אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו את שבין אדם למקום יוה"כ מכפר שבין אדם לחבירו אינו מכפר עד שירצה את חבירו.

וצריך לבאר הלשון את זו דרש ראב"ע משמע דראב"ע לשיטתו דרש כן וי"ל דהנה לקמן שם איתא שאל ר' מתיא בן חרש את ראב"ע ברומי שמעתי ארבעה חלוקי כפרה

שהי' ר"י דורש א"ל שלשה הם ותשובה עם כל אחת מהם עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו על ל"ת תשובה תחלה ויוה"כ מכפר עבר על כריתות ומיתת ב"ד כו' אבל מי שיש בידו תה"ש כו'.

ודקדקו המפרשים ע"ז מ"ט לא קחשיב ארבעה הא דעשה אם עשה תשובה (עיין במהרש"א שם) ובאמת בתוספתא פ"ד דיומא איתא ר' ישמעאל הי' דורש ארבעה חלוקי כפרה וקחשיב נמי עשה וראב"ע לא קחשיב רק שלשה כמ"ש בגמ' דידן וצריך להבין פלוגתייהו ונראה לבאר דהנה ראב"ע השיב לו ג' הם ותשובה עם כל אחת ופירש"י ז"ל שלשה הנחלקין שיש עבירה שהוא צריכא לזה וא"צ לזה אבל תשובה אינה מן הנחלקין שהיא צריכא לכולן משמע מפירש"י דלהכי לא קחשיב עשה בהדי הנך ד' כיון שהוא תליא רק בתשובה ותשובה אינה מן החלוקי כפרה שכולן צריכין לה וכן מפרש לה המהרש"א וז"ל ועשה לא קחשיב ליה כיון דכפרתו תשובה והיא עם כל אחת לא תשיב ליה ע"כ: ועוד נ"ל כי יש לפרש דהג' חלוקי כפרה הוא אלה שצריכין דוקא להיות עם תשובה ובלא תשובה אין להם כפרה וזהו שאמר ותשובה עם כל אחת ונאמר דראב"ע יסבור כדברי רבינו דעל קלות מכפר שעיר המשתלח בלא תשובה אך יסבור כהאי מ"ד דקלות לא מקרי רק עשה ול"ת הניתק לעשה וכמו שס"ל להירושלמי שבארנו ושפיר לא קחשיב רק הנך שלשה אבל עשה לא קחשיב דנהי דבזה"ז שאין שעיר אזי אינו מתכפר בלא תשובה אבל בזמן הבית שהשעיר מתכפר אף בלא תשובה להכי לא קחשיב ליה ולהכי אמר ג' הם דתשובה עם כל אחת ולבד עשה דנתכפר בזה"ב בלא תשובה שהשעיר מכפר אבל ר' ישמעאל יסבור כפי המבואר בתוספתא סוף מסכת יומא דפליג על דברי רבינו והירושלמי שבארנו וס"ל דאף השעיר אינו מכפר בלא תשובה ולהכי קחשיב ד' חלוקי כפרה דאף עשה קחשיב ליה.

וזהו דברי התוספתא חומר בשעיר מביוה"כ וחומר ביוה"כ מבשעיר חומר בשעיר שהוא מכפר מיד ויוה"כ משתחשך והתוס' במסכת שבועות (י"ג א') מביא דברי התוספתא זו והמהרש"א כתב שם שלא מצא אותה והוא סוף מס' יומא וא"כ כיון דהתוספתא קחשיב ליה החומר שיש בשעיר ממה שיש ביוה"כ וזה לא קחשיב ליה שהשעיר מכפר על קלות אף בלא תשובה משא"כ ביוה"כ ש"מ דלא ס"ל כדברי רבינו והירושלמי שבארנו ולהכי שפיר קחשיב נמי ר' ישמעאל דס"ל כדברי התוספתא ארבעה חלוקי כפרה: ועתה יבואר דלכאורה קשה ל"ל למילף מקרא דלפני ה' דרק שבין אדם למקום יוה"כ מכפר ולא שבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו והלא כל העבירות שבין אדם לחבירו התשובה שלהם הוא עד שירצה את חבירו ואם הוא מדברים הנוגעים בממון עד שישביב לו ואם הוא בגופו צריך ריצוי ופיוס ובל"ז אפילו הביא כל אילי נביות אינו כלום וכיון דיוה"כ אינו מכפר אלא בתשובה ל"ל קרא ע"ז דבין אדם לחבירו אינו מכפר עד שירצה הא זהו התשובה הריצוי שמרצה את חבירו אלא את זו דרש ראב"ע דהוא ס"ל דעל קלות מכפר השעיר אף בלא תשובה וה"א דה"ה אף עבירות שבין אדם לחבירו מתכפר בלא תשובה ע"י שעיר להכי דריש מקרא דלפני ה' דרק מה שבין אדם למקום מכפר יוה"כ עם התשובה ושעיר על קלות אף בלא תשובה אבל מה שבין אדם לחבירו אינו מכפר השעיר אף על קלות דהיינו עשה ולא תעשה הניתק לעשה כל אחד בתשובה כמבואר ועפ"ז

יתבאר דברי רבינו בפירוש המשנה סוף מס' יומא וז"ל ושעיר המשתלח אינו מכפר עבירות שבין אדם לחבירו עכ"ל.

ואין לו שחר דדבר זה לא נזכר כלל שם במשנה ואין דרכו של רבינו רק לפרש דברי המשנה. ולפ"ד ניהא דבארנו דעל עבירות שבין אדם לחבירו תשובתו הוא מה שירצה את חבירו וכדאיתא ב"ק צ"ב אפילו הביא כל אילי נביות אין מוחלין לו עד שימחול לו חבירו וא"כ דבר שצריך לתשובה ודאי אינו מכפר על שבין אדם לחבירו.

ורק ראב"ע מחדש לנו דמקרא דלפני ה' ילפינן דאף דשעיר מכפר בלא תשובה זהו רק מה שבין אדם למקום ולא מה שבין אדם לחבירו. והנה רבינו כתב שמה בפירוש המשנה דבזמן שהמקדש היה קיים היה השעיר מכפר על הכל ומסיק ליה שמזה שדרש ראב"ע מקרא דלפני ה' דל"צ ללמד רק על שעיר מזה ידעינן דשעיר אינו מכפר על שבין אדם לחבירו.

ואף שכפרתו מרובה זהו רק מה שבין אדם למקום וכמבואר: וצריך לבאר לפ"ד רבינו הסוגיא שם במס' שבועות דמקשה האי עשה ה"ד אי דלא עביד תשובה זבח רשעים תועבה כו' משמע דס"ל דאפילו על עשה אי לא עביד תשובה נמי אמרינן זבח רשעים תועבה. ונראה דהנה שם מסיק הגמ' בעומד במרדו ורבי היא ופירש"י ז"ל ודקשיא לך זבח רשעים תועבה הא מני רבי היא והאי קרא מוקי לה בשאר יומי.

ונראה לומר דהכוונה דלרבי ל"א זר"ת רק היכא שיחיד מביא קרבן על חטאו ולא שב אזי אין הקרבן נתקבל משום זר"ת אבל הכא שהציבור מביאין שעיר לכל ישראל גזה"כ הוא דמכפר אפ"ם ימצא מי שלא עשה תשובה. וטעמייהו דרבנן י"ל דס"ל דהא דאינו מכפר אלא על השבין הוא מגזה"כ כמו שאיתא בגמ' שם יכול יהא יוה"כ מכפר על שבין ועל שאינן שבין ודין הוא הואיל וחסאת ואשם מכפרין ויוה"כ מכפר מה חטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבין אף יוה"כ כו' מה לחטו"א שכן אין מכפרין על המזיד כשוגג תאמר ביוה"כ שמכפר על המזיד כשוגג ת"ל אך חלק נמצא דבלא גזה"כ ה"א כיון דמכפר על המזיד מכפר נמי אף לשאינן שבין ובא הקרא דאך לומר דאינו מכפר רק על השבין ואמרינן דממעטי קרא רק חמורות דהיינו כריתות ומיתת ב"ד על מה שמביא חטאת ואשם בשוגג והה"ד לא תשא דהוי בכלל חמורות אבל על קלות אמרינן דזה לא ממעט מקרא דאך וכיון דשעיר המשתלח דומה הוא לשעיר הנעשה בפנים שכתבו התוס' שם ד"ה הואיל דמזה ילפינן מכפר על מזיד שוב אמרינן דעל קלות מכפר אף בלא תשובה ורק חמורות ממעט מגזה"כ וזבח רשעים תועבה בשעיר המשתלח וגבי קלות ליתא לכ"ע כמבואר: והנה הא דמסיק בירושלמי סוף מס' יומא ה"ה אר"י זו דברי ראב"ע ור"י ור"ע אבל חכמים אומרים שעיר המשתלח מכפר אי אין שעיר היום מכפר כו' צריך לפרש דהחכמים זהו דברי רבי דמוקי לה המשנה ריש מס' שבועות דאומר דיוה"כ מכפר על הכל אפילו בלא תשובה אשר מוקי לה הסתם משנה כותיה וזה שאמר דברי ר"ע אף שלא מצינו הכא רק ראב"ע ור"י ישמעאל ורע"ק לא מצינו שם ורק א"ל דבשבועות דף י"ג מביא סתם תורת כהנים דס"ל דיוה"כ אינו מכפר אלא על השבין וסתם ספרא הוא ר' יהודה ואמרינן במס' סנהדרין דף פ"ו דכולהו אליבא דרע"ק וא"כ רע"ק נמי ס"ל כהני תנאי דאינו מכפר רק על שבין וכסדר של ד' חלוקי כפרה שהיו

דורשין ועוד בארחי בזה בדרשתי ואכ"מ: הלכה ג' בזה"ז כו' אין שם אלא תשובה והתשובה מכפרת על כל העבירות אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה כו' ולקמן בה' ד' דכתב יש עבירות כו' כיצד עבר אדם על עשה שא"ב כרת ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו כו' עבר על כריתות ומיתת ב"ד תשובה תולה ויוה"כ תולין ויסורין הבאין עליו גומרין הכפרה כו'.

והנה נ"ל לבאר היטב במה שהקשה בספר קרבן נתנאל על הרא"ש ז"ל במס' ר"ה פ"א ס"ק כ"א שכתב דמדה אחת של ה' הוא קודם שיחטא ואחת לאחר שיחטא ויעשה תשובה דהא זהו היינו מדת ונקה שדרש במס' יומא דף פ"ו ונקה מנקה הוא לשבין ודחק בזה עי"ש: ונ"ל לומר כן דהנה הרא"ש הכא מבאר ה' קודם שיחטא האדם וא"ת קודם שיחטא ל"ל צריך האדם למדת הרחמים כו' וי"ל כו' א"נ קודם שיחטא בעכו"ם ומחשבת עכו"ם מצטרפת עם המעשה ואעפ"כ מתנהג עמו במדת הרחמים כו'.

ועתה יבואר כן דהנה מדת ונקה לשבין הוא מיירי היכא שעבר על עשה או ל"ת הניתק לעשה דבתשובה נשלם הכפרה אמר ע"ז ונקה היינו שבזה הוא מנוקה מעונותיו לגמרי דדי בתשובה אבל הכא דמיירי להיכא שעבד ע"ז חלילה וכדומה בחייבי מיתת ב"ד בזה התשובה אינו מכפר ומנקה לגמרי ורק תולה אז התשובה ובזה הוא המדה של ה' דלאחר שיחטא בענין חמור של כריתות ומיתת ב"ד דאינו מנקה בתשובה מ"מ נתכפר לו לתלות עד גמר הכפרה ובזה מיושב קושית התוס' במס' נדה דף ע' ע"ב ד"ה כיון בשעושיין כו' ובשמעתין משמע דמועלת תשובה אפילו ביחיד ואפילו לאחר גזר דין דאלו קודם גזר דין פשיטא דהקב"ה מקבל תשובה כו': ולפ"ד ניחא שפיר דהכי קאמר כי לא אחפוץ במות המת וא"כ מיירי בזה דמחיים עוד חייב מיתה והוא מהרשעים דבחייהן קרויי מתים וא"כ אינו ברור לנו תשובתו שמועיל דרק על עשה אינו זו עד שמוחלין אומר דמ"מ גם בזה יש מדת ה' לאחר שיחטא כי לא יחפוץ במיתתו ורק יקבל תשובתו ותולה לו שמתכפר ביסורין ויוה"כ וע"ז אומר כי לא אחפוץ ואחר שעשה תשובה מיירי כמבואר ודוק: פרק ב' הלכה ג' וצריך לפרט את החטא שנאמר אנה חטא העם הזה חטאה גדולה עכ"ל.

והנה הכ"מ והלח"מ הקשו על רבינו מ"ט פוסק כריב"ב נגד רע"ק דהא רע"ק ס"ל דא"צ לפרוט את החטא וקיי"ל דהלכה כרע"ק מחבירו והנה הטור והש"ע פסקו באמת בסי' תר"ז באו"ח כרע"ק דא"צ לפרוט את החטא. ונ"ל לישיב דעת רבינו כן דהנה איתא בירושלמי דנדריים ה"ה המודר הנאה מחבירו בפניו אינו נשאל אלא בפניו שלא בפניו נשאל שלא בפניו ר' יוחנן אמר מפני הבושה ריב"ל אומר מפני החשד ואתיא הדא פלוגתא כהדין פלוגתא דתניא יוה"כ צריך לפרט את מעשיו דברי ריב"ב רע"ק אומר א"צ לפרט את מעשיו אית תנא תני צריך לפרוט את הנדר אית תנא תני א"צ לפרוט את הנדר עכ"ל הירושלמי: והנה הק"ע שם בש"ק פירש דברי הירושלמי דתליא זה בזה דמ"ד צריך לפרוט את הנדר ס"ל דצריך לפרוט את מעשיו ומ"ד א"צ לפרוט את הנדר ס"ל דא"צ לפרוט מעשיו וזהו שמסיק אית תנא תני כו' הוא מפרש מה שמתחיל אתיין אלין פלוגתא היינו לומר שתלוי זה בזה וא"כ כיון דקיי"ל דהלכה כמ"ד דצריך לפרוט

את הנדר כמו שפוסק רבינו לקמן בפ"ו מה' שביעית ובפ"ד מה' נדרים שפיר פוסק נמי רבינו כמ"ד דצריך לפרוט את החטא דתליא זה בזה כמבואר.

אבל הטור והש"ע י"ל דמפרשי פשט של הירושלמי כמו דמפרש לה התוס' במס' גיטין דף ל"ה ע"ב ד"ה ליחוש באה"ד וז"ל וא"ת בין חכם ובין בעל איך יכולין להפר שלא בפני היתומים הא אמרינן בנדרים דף ס"ה ע"א דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו כו' ועוד דהטעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים בפרק השותפין המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו שלא בפניו רי"א מפני הבושה ריב"ל אמר מפני החשד ואתיא הדין פלוגתא כהדין פלוגתא דתניא יוה"כ צריך לפרט את מעשיו דריב"ב רע"ק אומר א"צ לפרט את מעשיו פ"י מפני הבושה שנתבייש לפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט את מעשיו כדי שיתבייש מחטאיו ומ"ד מפני החשד פירוש שלא יחשדוהו שעבר על נדרו ולכך לא יפרט את מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות והשתא ניחא הכא דלא שייך לא בושה ולא חשד דלא ידעי כלום מכתובתה והא דיליף ממשא וצדקיהו היינו כריב"ל דאמר התם מפני החשד איכא ומפני הבושה ליכא עכ"ל: נמצא דהתוס' מפרשי כן דריב"ל דאמר מפני החשד ס"ל כמ"ד דא"צ לפרוט את מעשיו ור"י ס"ל כמ"ד דצריך והנה קיי"ל בכ"ד כריב"ל נגד ר"י כמו שכתבו במס' חולין דף צ"ו ובש"ד ועוד דהא התוס' הכא מסקי דהא דיליף היינו נמי כריב"ל דאמר נמי מפני החשד ונמי ס"ל דא"צ לפרוט את החטא ולהכי שפיר פוסק הטור והש"ע דא"צ כמבואר ודוק: פרק ג' הלכה ג' וכשם ששוקלין זכיות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו בי"ט של ר"ה כו'.

וכתב המשל"מ משנה בפ"ק דר"ה בד' פרקים העולם נידון בפסח על התבואה כו' וכתבו התוס' בפסח על התבואה והא דאמר בפ' מ"ש כו' ושמא בשמים בר"ה היו מזכירין את הדין הנגזר בפסח כו'. ויש לדקדק לאיזה נסיבה מזכירין בר"ה דין הנגזר בפסח ונ"ל במ"ש הר"ן ז"ל אמתניתין דד' פרקים כו' דג' דברים הללו נדונים לכל העולם בג' זמנים הללו אבל בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כל אחד ואחד וגוזרין לו חלקו מדברים הללו ע"כ.

הנה משה"כ מזכירין בר"ה דין הנגזר בפסח משום דבר"ה נידון האדם על כל המאורעות שלו ועל תבואתו ופירותיו כמ"ש הר"ן וכיון שאדם נידון בר"ה עפ"י מעשיו צריך לידע מה שנגזר כבר על כללות העולם כדי לתת לאיש כדרכיו ומשה"כ היו מזכירין בראש השנה דין הנגזר בפסח עד כאן לשונו: והנה עפ"ז בארתי מה שאומרים במוסף של ר"ה ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות מי לא נפקד כהיום הזה כו'.

וזהו מירושלמי פ"א דר"ה ויבואר כן דבד' פרקים הוא דין כללי לכל העולם בדברים הללו אם יהיה רעב או שובע ואח"כ בר"ה הוא דין פרטי לכ"א כדברי הר"ן ז"ל וזהו שאומר ועל המדינות בו יאמר היינו עתה מחזירין הדין שנאמר על המדינות בפסח ובעצרת איזו לרעב ואיזו לשובע דזה כבר נגזר אז ורק באשר שצריך לבאר לכל אחד ואחד פרט דין שלו וכן חוזרין הדין הכללי של כל מדינה ובריות היינו אנשים פרטים בו

יפקדו כל אחד ואחד איך נקצב דינו לפרנסה לרעב ולשובע ואומר מלת יפקדו כי הוא לא דין הגמור ורק עיוני בעלמא כמו שאומר בר"ה דף י"ז דפקידה עיוני בעלמא וה"נ כן דהדין של רעב ושובע הוא בפסח נקצב להעולם ורק מעיינים לכל אחד חלקו בזה להזכירם לחיים ולמות היינו הדין הגמור עתה חיים ומות זהו הזכרון שיזכירו וידונו לכל אחד ואחד וזהו הדין הגמור ביום הזכרון דעל חיים ומות הדין הגמור שהוא בר"ה לפרט ולכלל כמבואר.

ובארתי בזה את שאלת המלאכים במס' ר"ה דף ל"ב ובמס' ערכין דף י"ג דאמר שם שאלו מלאכי השרת מפני מה אין אומרים ישראל שירה בר"ה ויוה"כ והשיב הקב"ה אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו והמה אומרים שירה וצריך לבאר הלא בודאי המלאכים יודעים מאימת יום הדין כמו דאמרינן ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון אלמא דגם המה יפחדו ביום הדין ומהו שאלתם ותשובת הקב"ה אפשר מלך יושב על כסא דין כו'.

אך יבואר כן דהנה בד' פרקים הוא הדין על התבואה פירות ומים שחיי אדם קצובין במ"מ אומרים שירה שהמה בחג וזהו שאלתם אחרי שבד' פרקים אף שהמה ימי הדין מ"מ כיון שהוא יו"ט אומרים שירה וא"כ בר"ה ויוה"כ שהוא נמי מקודש לחג לימרו שירה כשאלת הגמרא שם במסכת ערכין והשיב הקב"ה כן דבד' פרקים הוא דין כללי לכל העולם וזהו התחלת הדין וכל אחד יוכל לקוות דבו לא יהיה הדין לרעה אבל בר"ה הוא הגמר דין לפרוט לכל אחד חלקו וזהו שאמר אפשר מלך יושב על כסא דין והוא בגדר ישיבה כביכול והוא כמו דקיי"ל במס' שבועות דבשעת גמר דין דיינים בישיבה דאז בר"ה ויוה"כ הוא גמר דין לכל אחד ואחד ולהכי כ"א יפחד מאימת הדין ואינם אומרים שירה: ועוד נ"ל לבאר עפ"י מאי דמסיק וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו נמי התירוץ ע"ז עפ"י מאי דאיתא בתורת כהנים והובא בילקוט פ' אמור אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת לפי שבפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה השנה אם אינו עושה כו' אבל בר"ה אין כתיב שם אפילו שמחה אחת מפני שהנפשות בו נידונות ומבקש אדם את נפשו יותר מממונו ע"כ ופי' כמו"ח הגאון ז"ל פי' הת"כ כן דפסח קיי"ל נמי דחייבין בשמחה והביא התוס' במס' חגיגה דף ח' ע"א דילפינן מהיקשא דחג המצות וחג העצרת ועיין ע"א שם וזהו שאמר אתה מוצא כו' בפסח אין כתיב בו שמחה היינו בו מפורש לא כתיב אבל שמחה נוהג מהיקשא דעצרת דניתנה לדרוש לנו אבל בר"ה לא כתיב שם שמחה היינו לא בו ולא מדרשא דלפי שהנפשות נידונות ולהכי אינו נוהג שמחה כלל וזהו שמסיק דשאלת המלאכים הוא מה נשתנה דין דר"ה ויוה"כ מהדין דרגלים דאומרים שירה והשיב הקב"ה אפשר כו' וספרי חיים ומתים פתוחים היינו שהנפשות נידונות ואז אינו נוהג שמחה כלל בעת שהנפשות נידונות ואיך אומרים שירה אבל ברגלים אינו הדין על נפשות רק על ממונו ואומרים שירה: ועוד נ"ל לבאר עפ"י מה שהקשה הטורי אבן בר"ה דף ט"ז לר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום ולפ"ד רב יוסף שם דאמר כמאן מצלינן אקצירי ומריעי כמאן כר' יוסי א"כ ס"ל נמי כר' יוסי וא"כ מקשה הרבה קושיות מה זה הכנה ביום הדין הזה במלכיות זכרונות ושופרות ואין אומרים שירה הכל מחמת הדין והלא בכל יום הוא דין ונ"ל לישיב זה כן דהנה במסכת ע"ג דף ד' ע"ב אמרינן שניות

הקב"ה יושב ודן את כל העולם כולו כיון שרואה שאין העולם מתקיים בדין עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ופירש רש"י ז"ל כר' יוסי אתיא דאמר אדם נידון בכל יום נמצא כן דבכל יום אף דאדם נידון לר' יוסי מ"מ כיון שרואה הקב"ה שאין העולם מתקיים בדין עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים וזהו רק בכל יום אבל בר"ה אינו כן משום זה דהנה התוס' כתבו במס' ר"ה דף כ"ז ע"א ד"ה כאן דלהכי לדידן אמרינן בר"ה זה היום תחלת מעשיך אף לר' יהושע דס"ל דבניסן נברא העולם משום זה דבמחשבה עלה לבראתו בתשרי והוקבע הדין בר"ה לפי שתחלת המחשבה היה להבראות בר"ה והנה לפי מאי דאיתא במדרש בראשית והביא רש"י ז"ל שם ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים דתחלה ברא הקב"ה במדת הדין ואח"כ כשראה שאין העולם מתקיים בדין שיתף מדת הדין במדת הרחמים וביאר ג"כ בזה כמו"ח ז"ל דברי המדרש ר' יוחנן אומר לבריאה השמים קדמה לשכלול הארץ קדמה והוא במדרש בראשית ובירושלמי פ"ב דחגיגה והיינו השכלול הוא התיקון וזהו בתחילת הבריאה שהיתה במדת הדין נברא השמים תחלה דדרי מעלה יכולים להתקיים בדין אבל אח"כ לתקן היינו לשכלול לשתף מדת הרחמים היה הארץ תחלה דדרי מטה צריכים למדת הרחמים מדרי מעלה ולהכי אמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים דלשכלול לשתף מדת הרחמים היה הארץ תחלה וא"כ כיון דבר"ה נקבע הדין על תחלת המחשבה והמחשבה היה במדת הדין להכי בר"ה נשאר לכל אחד עפ"י מדת דין ומשפט ולהכי יפחדו מאימת הדין אבל בכל יום דהוא אח"כ ששיתף הקב"ה מדת הרחמים בזה אומר כיון שרואה שאין העולם מתקיים בדין עומד ויושב על כסא רחמים וניחא להכי בזה חלוק דין דר"ה מבכל יום דבזה הוא רק בדין לבד ובכל יום ויום רואה שאינו מתקיים בדין יושב על כסא רחמים וזהו שאלת המלאכים מפני מה אין אומרים שירה בר"ה ויוה"כ הלא אנו מתפללים בכל יום על קצירי ומריעי והוא משום דס"ל כר' יוסי דאדם נידון בכל יום ובכ"ש אין אנו מפחידין ובכל זמן יו"ט אומרים שירה והשיב הקב"ה אפשר מלך יושב על כסא דין הוא כפי מה דאיתא במס' מגילה דכ"א כתוב אחד אומר ואנכי עמדתי וכתוב אחד אומר ואשב בהר כו' רבא אמר אין ישיבה אלא העכבה שנאמר ותשבו בקדש ימים רבים וזהו תשובת הקב"ה מלך יושב על כסא דין דכל יום אינו מתעכב בדין ורק עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים אבל בר"ה ויוה"כ הוא מתעכב על כסא דין ואינו עומד ח"ו לישב על כסא רחמים ולהכי אין אנו אומרים שירה ומסיק וספרי חיים וספרי מתים היינו כל הספרים לכל אדם שנפתחים בכל יום היה אז במדת הרחמים ועתה הספרים האלה פתוחים ובמדת הדין ישפטו היום ישארו בדין כמבואר: והנה להכי אומרים בר"ה היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים וזהו דמלת הרת מבארים המפרשים דהוא לשון מחשבה וזהו כמו הורו והוגו מחשבותי וזהו שאומר היום הרת עולם היינו שהיה היום המחשבה להבראות ולהכי היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים דבכל יום יעמדו לפני כסא הקב"ה בדין וברחמים שמשתף מדת הרחמים למדת הדין אבל היום שהוא רק דין עפ"י המחשבה יעמדו כולם רק במשפט בדין לבד כמו שבארנו: וזהו שאומר אם כבנים אם כעבדים אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו.

ויבואר עפ"י מאי שכתבו התוס' בר"ה דף י"ז ע"ב ד"ה י"ג בהגה"ה כו' דמדת רחום הוא כשמרחם שלא בשעת צרה ומדת חנון הוא אף שלא כדין רק אם הוא צועק הוא חונן אותו והוא מתנת חנם וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו כדאי עי"ש. והנה בעת שאנו עושין רצונו של מקום נקראו בנים כדאיתא במס' קידושין דף ל"ו ובשעה שאינם עושין רצונו של מקום נקראו עבדים וזהו שאומרים אם כבנים אנחנו שעושים רצונו של מקום רחמנו כרחם אב על בנים שלא תבוא עלינו שום צרה חלילה ואם כעבדים שאינם עושין רצונו של מקום עינינו לך תלויות עד שתחננו היינו שתתנהג עמנו במדת חנון לחונן אותנו אע"פ שאינו כדאי ולהוציא כאור משפטנו אמן ולקמן בפ"ז ה"ז נבאר עוד בזה: שם מי שנמצא צדיק נחתם לחיים ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינונים תולין אותו עד יוה"כ אם עשה תשובה נחתם לחיים כו'.

והנה יבואר זה עפ"י מה שכתב רבינו לקמן (פ"ח ה"א) דהנה ההגהות מימוניות כתב הכא בשם התוס' דפרשו דחיים אלו פירוש לחיי עד ומיתה פירוש לגיהנם והוא כמו שכתב רבינו שם הטובה הצפונה לצדיקים הוא חיי העוה"ב והוא החיים שאין המות עמהן כו' ופרעון רשעים הוא שלא יזכו לחיי עולם אלא יכרתו וימותו וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו הוא המות כו' וא"כ לפ"ז ה"נ אומר על צדיקים שאחרי ששוקלין מעשיהם הזכיות שלהם וגם אי זכו לקבל טובה וחיים בעוה"ז מ"מ נידונין לחיים לחיי עד ואם ח"ו ימות הצדיק באותה השנה לא זהו המיתה כי הלך לחיים הנצחיים וברשעים הוא כן אם ישקלו בפלס זכיותיו ועונותיו ואף אם יתפרע וימות באותה שנה או שישאר חיים הכל נקרא אצלו מיתה שימות מחיי עד ולהכי בכל ראש השנה ידונו כל אחד אחרי שיתחשב מה שעבר עליו כל השנה הן אם היו לו יסורין או עונג נגד המצות והעבירות שעשה האיך הוא עתה חלקו בעוה"ב וכן על להבא ידונו ויתחשבו כל אחד אם אותו שימות בשנה זו ויתייסר אם עוד האיש ההוא נידון לחיים או למות אם לגיהנם או לחיי העוה"ב וכן לכל צדיק יחשבו מעשיו אף אם יחיה בשנה זו ויתענג על רוב טובה מ"מ הוא בן עוה"ב או ימות ויתייסר בשנה זו כדי לחיות בעוה"ב ודבר זה של חיים ומות הוא סוף וכלל כל החשבון מה שיתחשב עם כל אחד על כל המקראות בפרט: ולפ"ז ניחא דברי הירושלמי הכא בפ"ב דר"ה פ' ג' אלו שמתו מר"ה עד יוה"כ מאיזה דין מתים כו' ולא שמיע הא דאר"ק אר"י ג' פינקסאות הם אחת של צ"ג ואחת של ר"ג כו' של צ"ג כו' נטלו אש"ח מר"ה כו' נמצא מזה הירושלמי דזה רק שלשה ספרים נפתחים לחיים ולמיתה הוא בעוה"ז ולא כדברי התוס' דכתבו דהוא לחיי העוה"ב וכן מקשים מזה המפרשים ולפ"ד לא קשה דאף לפ"ד התוס' הכלל הוא רק אחרי החשבון והדין שידונו אותו מכל מקרה שקרהו בעוה"ז מהו אם יקרהו עוד בחייו בעוה"ז מה יהיה חלקו בעוה"ב וא"כ נידון גם בזה אם ימות הוא באותו שנה כדי שישאר בן עוה"ב או יחיה ויהיה בגיהנם או יחיה בשני העולמות הכל הוא בר"ה כמבואר ובארנו עפ"ז דברי המדרש פ' אמור דאמר שם לעולם זאת כו' אתה מוצא י"ב שעות כו' בי"ב נידון ויצא בדימוס אמר הקב"ה כשם שעמדת לפני בדין ביום זה ויצאת בדימוס כך עתידין בניך לצאת בדימוס ופירשו המפרשים דימוס הוא דין של חסד ולכאורה הקשה איזה דין של חסד היה לאדם הראשון הלא בתחלה אמרו לו כי ביום אכלך ממנו מות תמות רק עונש מיתה ואח"כ הוסיפו לו עוד לומר ארורה האדמה בעבורך כו' עד שובך כו' ואל עפר

חשוב נמצא דלבד עונש מיתה שהגיד לו הקב"ה תחילה הוסיף לו עוד עונש יסורים בעוה"ז ומה זהו הדימוס אמנם במס' ע"ג דף י"ז ע"ב אומר שם דימוס פטור אתה ומפרשי התוס' דימוס הוא רחמים ורש"י ז"ל מפרש שבועה והערוך שם מפרש היכא שאומר שבועה לפטור איש מקרי דימוס ועוד א"ל דדימוס מקרי גזירת המלכות וכל חוקי הממשלה אשר הכל נקרא בשם מאניפעסט כי הכל הוא לטובת המדינה ואף כי נראה כי הוא גזרה ודין לרעה מ"מ הוא לטובת המדינה כל חוק וגזירה שהממשלה תתן וזהו נקרא דימוס וכן היה הדין לאדם הראשון דהא איתא במדרש בראשית פ' כ"א וישלחזו ה' כו' ר"י ור"נ ר"י אומר וישלחזו מגן עדן בעוה"ז ישלחו מגן עדן בעוה"ב ופירשו המפרשים היינו שאין לו חלק לעוה"ב ונוכל לדברי ר' יהודה לפרש הא דאמר לו הקב"ה מות תמות הוא כמו דדרשינן במסכת סנהדרין דף ס"ד הכרת תכרת הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב וה"נ נאמר כן מות בעוה"ז תמות לעוה"ב ואחרי כן החליף הקב"ה הפס"ד לטובתו ואמר לו ארורה האדמה וקוץ ודרדר בעצבון תאכלנה כו' הוא רק שתתיסר בעוה"ז כדי שלא תאבד חלקך לעוה"ב וזהו הדימוס שלו שיצא הפס"ד לטובתו להחליף עולם עובר בעולם קיים וה"נ מבטיח הקב"ה לבניו חייך שתצא בדימוס היינו שאם ידונו בני ישראל בר"ה ואם חלילה לא יהיו זכאין מ"מ חלקם לעוה"ב לא יאבדו ויתיסרו ביסורין ועונשים בעוה"ז עולם העובר כדי שיזכו לחיי העוה"ב וזהו הדימוס שיהיה לכל אחד חלק לעוה"ב ואחרי כל הדינים והעונשים ישאר חלקם בחיים הנצחים ועוד בארתי בדרשותי ואכ"מ: פרק ז הלכה ז כמה מעלת התשובה אמש היה מובדל מה' ועשה תשובה כו' עושה מצות טורפין אותו בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי כו' ולא עוד אלא שמתאוה למצותיו שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה כו' והנה גם רש"י ז"ל כתב כן במס' סוכה דף נ"ה ע"א דכל המזמור דברי כבושין ולרשע למה לך לבוא לבית זה אם לא עשה תשובה היינו נמי כדברי רבינו כי טרם שעשה תשובה אזי אם עשה מצות טורפין לו בפניו ועפ"ז ביאר כמו"ח ז"ל מקרא בפ' תבוא את ה' האמרת היום כו' ולשמור חוקיו ולשמוע בקולו וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותיו אשר זה אין לו ביאור מה שאומר ולשמור כל מצותיו אך עפ"ז יבואר כן דבתחלה אם לא קבלת עליך לשמור חוקיו ולשמוע בקולו אזי ח"ו כל המצות אשר יעשה לא יתקבלו וטורפין בפניו אך אחרי אשר תקבל על עצמך לשמוע בקולו ולשוב אליו בתשובה שלמה אזי אם עשית מצוה יקובל ברצון ואומר וה' האמירך להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותיו שיקובלו מצות שיעשו ברצון לפניו ית': אמנם הנוב"י בספר אהבת ציון הקשה על דברי רבינו אלו מהא דאיתא במס' יומא דף פ"ז גדולה תשובה שזדונות נעשה לו כזכיות שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה חיה יחיה ולדעת רבינו תקשה מנ"ל דחיה יחיה הוא משום התשובה שנעשה לו העונות כזכיות דלמא יחיה בשביל המשפט וצדקה שעשה ואמר הקרא כן ובשוב רשע כו' ואז יעשה משפט וצדקה חיה אבל אם לא ישוב אף אם עשה משפט וצדקה לא יועיל לו כי טורפין לו זה בפניו והקדים להכי ובשוב רשע לומר דלא יתקבל שום מצוה מצדקה ומשפט טרם ישוב: ועוד הקשה מהא דאיתא במס' סנהדרין (דף ק') אחאב שקול היה שהיה מהנה ת"ח מנכסיו והלא אחאב רשע גמור היה והמצות שעשה טורפין לו בפניו ומה לו זה שהיה מהנה ת"ח מנכסיו: ונ"ל לבאר כן דבודאי לאו בכל המצות אומר רבינו שטורפין לו בפניו דדברי רבינו הוא רק

באלה המצות שהוא בין אדם למקום אשר בזה לכביכול לא יעשה שום טובה כי אם תצדק מה תתן לו ורק אם הוא ירא ה' ויחפוץ במצותיו אזי גם הקב"ה יתאוה למצותיו אבל אם הוא חלילה עובר על רצונו ית' ועושה עבירות אזי אין הקב"ה חפץ גם במצותיו וטורפין לו בפניו וכ"ז במצות שבין אדם למקום אבל מצות שבין אדם לחבירו כמו צדקה גמ"ח ולהנות ת"ח זה יקובל אף מרשע עושה עבירות דמה שמחיה ומהנה את חבירו יקובל מכל מי שהוא להמקבל הנאה והטובה אחת היא מי הנותן וכמו שמחלק הפרשת דרכים בדרך האתרים בד' ג' לענין חילוק בין צדקה לשאר מצות לענין שלא לשמה דבצדקה שמחיה את חבירו שוה לנו אף שלא לשמה כמו לשמה עי"ש וה"נ נימא זהו החילוק.

ועפ"ז יבואר היטב דברי הילקוט תהלים ע"פ אני בצדק אחזה פניך מה ראה דוד להפריש כחה של צדקה לבדה אלא ללמדך שאפילו הרשעים שאין בידם אלא זכותו של צדקה לבד זוכין ומקבלין פני השכינה שנאמר ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר ודברי המדרש צריך הבנה דמה ראייה מייתי מקרא דראו כל בשר דקאי על מצות הצדקה דבזכות זה אנו רואים פניהשכינה דע"ז אמר הקרא אני בצדק אחזה פניך ומבאר דמזה דראו כל בשר ידעינן דאפילו רשעים דאין להם אלא זכות הצדקה מקבלין פני השכינה מנ"ל זה: אך עפ"ז יבואר כן דבכל המצות אם עושין רשעים וב"א שאינם מהוגנים אזי לא יקובל וטורפין לו בפניו וא"כ איך אומר וראו כל בשר מה זכות ימצא לכל בשר אף למי שאינו הגון שיקובל מצותיו ויראה פני השכינה אך רק בזכות הצדקה שזה יקובל מכל אדם וזה שאומר אני בצדק אחזה פניך דבזכות הצדקה יקובל מהכל ומה ראה לפרוט זה אלא משום דאפילו הרשעים יזכו בזכות הצדקה דע"ז נאמר כל בשר כמבואר: ועפ"ז יבואר נמי דברי המדרש שהביא הפר"ד בדרוש הצדקה אר"י שש שנים היו הגחלים עוממות בידו של גבריאל ביקש להשליכן בזרוע כיון שראה שאינם עושין א"ל הקב"ה יש בהם בני אדם שעושין צדקה אלו עם אלו והקשה הפר"ד ממנ"פ אם ידע המלאך אימתי יעש' תשו' הלא היה לו לידע גם מן מצות הצדקה שעושים ואם לא ידע מזה איך ידע מתי שיעשה תשובה דאמר דששה המתין אולי יעשה תשובה ועיין מה שתירץ ואני דקדקתי בזה דאמר הלשון שעושים צדקה אלו עם אלו הלא פשיטא הוא דצדקה נעשית בין בני אדם ולא עם מלאכים נימא סתם שעושין צדקה.

אך עפ"ד יבואר הכל דהמלאך ידע שפיר מתי שעושים תשובה ומצות ורק הוא חושב בדעתו אחרי כי תשובה לא עשו אזי גם המצות צדקה שעשו לא יקובל מהם וטורפין לו בפניו וכבר נתמלאה להם סאתם אמר לו הקב"ה לא כן מתחת ידי אדם יש בהם ב"א שעושין צדקה אלו עם אלו וכיון שהם מהנים ומחיים אחרים זה המצוה והזכות תעמוד להם כי זה יקובל מהכל כיון דיעשו זה עם אחרים אלו את אלו וא"כ עוד לא הגיע הזמן להשליך בזרוע הגחלים ועוד יחיו בזכות זה: וניחא נמי מה שאמר דניאל ונבוכדנצר וחסאך בצדקה פרוק ובמחן עניין תהוין ארכא לשלותך דבשאר מצות אף אם יעשו לא יקובלו מנבוכדנצר ורק מצות ומחן עניין יקובל מאתו.

והשתא ניחא שפיר דברי רבינו מקושית הנוב"י דהא התם כתיב ובשוב רשע כו' ועשה משפט וצדקה חיה יחיה והא במשפט וצדקה יחיה אף טרם שישוּב ויקובל דהא בזה ליתא

הא דטורפין בפניו דהא זהו מן המצות שבין אדם לחבירו ויקובל בכל פעם ולהכי אומר הגמ' דזדונות נעשו לו כזכיות ויהיה יחיה הוא בשביל התשובה שעשה וכן ניחא נמי באחאב שהיה מהנה ת"ח מנכסיו אשר בזה היה שקול דכיון דעשה מצות בזה שהיה מהנה הת"ח זה יקובל אף מרשע כאחאב וכפר לו מחצה.

ועפ"ד רבינו יבואר היטב דברי המדרש בפ' אמור אורח חיים למעלה למשכיל למי שמסתכל במצותיה של תורה מה כתיב למעלה מן הענין לא תכלה פאת שדך אה"ע כו' ופירש למעלה מן הענין מן ר"ה דכתיב אחרי כן בחודש השביעי ויבואר כן דהנה המדרש אומר בחודש חדשו מעשיכם בשופר שפרו מעשיכם וביאר כמו"ח ז"ל כן דהתקנה ליום הדין הוא או שיתקן את המעשים הרעים שעשה בכל השנה וישוב בתשובה וזהו שפרו מעשיכם תקנו מעשיכם הרעים ועוד אומר חדשו מעשיכם שתעשו מע"ט חדשים היינו כמו שאמר אם עשה חבילות עבירות יעשה חבילות מצות כנגדן וכ"ז אם המצות יקובל מהם אבל אם חלילה בגדר אין עו"ר של מקום ויוכל להיות אשר טורפין את המצות בפניו אך אומר למעלה מן הענין לא תכלה פאת שדך זהו מצות מתנות עניים לעשות צדקה וחסד עם העניים דזה יקובל מכל איש ובכל זמן ובזכות זה יחודש מעשיכם ותזכו ביום הדין כמבואר: ועפ"ז יש לתרץ נמי מה שהקשה הר"ן ז"ל במס' ר"ה דף ט"ז דהקשה מ"ט תוקעין תקיעות דמיושב תחלה ואח"כ בתקיעות דמעומד שתוקעין על הסדר ברכות והלא זה של מעומד הוא דאורייתא ושל מיושב הוא רק מדרבנן כדי לעכב את השטן ומתרץ בדוחק ונ"ל לישב כן דהנה רבינו כתב לעיל בפ"ג אע"פ שהתקיעות בר"ה גזה"כ הוא מ"מ יש טעם בדבר ורמז יש בו עורו ישנים כו' ותחזרו בתשובה והיטיבו דרכיכם כו' ומתקיעת שופר ישבור את הלבבות ויחזרו בתשובה ולהכי ניחא שפיר דתחלה אנו תוקעין תקיעות דמיושב בגנוח יגנח וילולי יליל כדי לעורר את ישראל לתשובה ואח"כ תוקעין על הסדר מלכיות שתמליכוני עליכם זכרונות שתעלה זכרונכם לטובה ובשופר הוא יעלה זכרוננו לטובה וכ"ז אם יקובל מצות השופר אבל אם ח"ו אנחנו בגדר שטורפין המצות בפניו אזי גם המצות שופר לא יקובל ולהכי, תוקעין בתקיעות דמיושב לעורר לתשובה ואח"כ תוקעין תקיעות דמעומד שיקובל לרצון לפניו ית' ויעלה זכרוננו לטובה אך אם לא נתעורר תחלה ע"י תקיעות דמיושב מי יודע אם יקובל התקיעות שעל הסדר ומקדימין תחלה כמו שכתב השאגת אריה בתשובה סי' ב' דהיכא דיש טעם בדבר מקדימין הדאורייתא לדרבנן כמו בברכת היין וברכת היום וה"נ מפני טעם זה שפיר מקדימין זה דרבנן דמיושב לתקיעות דמעומד כמבואר: ועפ"ז נ"ל ג"כ לבאר שאלת המלאכים שבארנו לעיל מפני מה אין ישראל אומרים שירה בר"ה ויוה"כ ויבואר כן דאיתא במדרש פ' אמור עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר בשעה שהקב"ה עולה בדין וכשישראל תוקעין עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ומהפך להם הדין לרחמים ובמה בשופר וזהו שאלתם לפי הבטחת הקב"ה לישראל שבתקיעת שופר יזכו בדין ויצא לאור דינם א"כ מ"ט אין אומרים שירה הלא אין להם לפחוד מאימת הדין והשיב הקב"ה כן אפשר מלך יושב על כסא דין היינו שהוא ח"ו מתעכב על כסא דין ואינו עומד כמו שבארנו לעיל דשייבה היא העכבה ואינו עומד מכסא דין משום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו במצות שופר אשר מקוים כי יהפך מדת הדין לרחמים הוא רק אם אנחנו לכל הפחות בגדר בינונים אבל אם ח"ו אנחנו בגדר

רשעים הנכתבים בספרי מתים אזי לא יועיל חלילה השופר שטורפין בפניו ולהכי אין אומרים שירה שמפחדים מאימת הדין דלמא אנחנו נכתבים בספרי מתים היינו רשעים גמורים שנכתבים למיתה ולא יועיל השופר שהוא מצוה שבין אדם למקום אשר לרשעים חלילה טורפין לו בפניו כמבואר: ועפ"ז יש לבאר הפסוקים בהושע י"ד אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים היינו תחלה נבקש מה' שכל עון תשא ואז יקח הטוב אך בטרם ישא עון לא יקח טוב כי טורפין לו בפניו ומסיק ונשלמה פרים שפתינו כמו בקרבנות אמרינן דאם לא שב אזי זבח רשעים תועבה והקרבנות לא יקובל כך המצות שנשלמה בשפתינו לא יקובל בלתי שתחלה ישא העון ואז יקח הטוב לרצון לפניו ית' אמן: הלכות קריאת שמע פרק א הלכה א פעמים בכל יום קורא ק"ש בבקר ובערב שנאמר ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין וזהו לילה ובשעה שדרך ב"א עומדין וזהו יום עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ק דברכות בין לב"ש בין לב"ה כו' ורבינו נקט לישנא דב"ה והקדים ק"ש של לילה ברישא וטעמא דקרא משום דתחלת מן הלילה הוה כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר כו' עכ"ל. והנה שם בסוגיא אמרינן תנא אקרא קאי דכתיב ובשכבך ובקומך וה"ק זמן ק"ש בשכיבה אימת ואב"א יליף מבריאתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בקר וכתב הפני יהושע דצריכא שני התירוצים חד למ"ד ק"ש דאורייתא וילפינן מבשכבך ובקומך ואידך תירוץ למ"ד ק"ש מדרבנן ולא מצי למילף מבשכבך ובקומך וילפינן מויהי ערב כו' עי"ש: והנה לפי מה שמבאר השאגת אריה בסי' א' דאף למ"ד ק"ש דרבנן דזהו רק הנוסח ק"ש אבל בזה כ"ע מודים דמ"ע הוא מה"ת לקרות איזה פרשה בזמן שכיבה ובזמן קימה וזהו דאמרינן ההיא בד"ת כתיב והביא זה הפשט בשם התר"י ז"ל וכן כתב הפ"י בק"א בשם ספר תומת ישראל עי"ש, ונ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא ריש מסכת ברכות ותו סיפא דקתני בשחרליתני דערבית ברישא תנא פתח דערבית והדר תנא דשחרית עד דקאי בשחרית פירש מילי דשחרית כו' והנה אכתי תקשה למ"ד ק"ש מדרבנן בהדי דקאי בערבית דק"ש לפרש מילתא דערבית הכל בין הק"ש ובין הברכות דתרווייהו הוא מדרבנן והדר לפרש מלתא דשחרית ואמאי מפסיק בהשחרית בין הק"ש ובין הברכות אנא דנוסח ק"ש הוא רק מדרבנן אבל קריאת הפרשה לכ"ע הוא מה"ת היכא דלא קרא עוד ד"ת וברכות הוא מדרבנן לכ"ע ומבאר תחלה ק"ש שהוא מה"ת בין בערבית ובין דשחרית ואדקאי בק"ש דשחרית מפרש נמי הברכות דשחר דשניהם מדרבנן עם הערבית דמפרש אח"כ וק"ש שהוא של דאורייתא מפרש תחלה.

ונדחה נמי לפ"ז הא דכתב הצ"ח שם דף ד' ע"ב לתרץ הא דאריב"ל תפלות באמצע תקנום ותחלה תפלת ערבית ואח"כ ק"ש ואמר שם אב"א קרא אב"א סברא וכתב הצ"ח דלאב"א קרא ניחא אבל לאב"א סברא קשה דמ"ט להקדים תפלה דרבנן לק"ש דאורייתא ונראה דריב"ל ס"ל כר"י א"ש לקמן דף ד' דק"ש הוא מדרבנן וכיון דתרווייהו מדרבנן מקדמינן תפלה שהיא תדיר לשאינו תדיר עכ"ל: ולפ"ד הש"א דהיכא שלא קרא עוד שום פרשה בתורה לכו"ע הוה מה"ת ליתא תירוצו דהוי ק"ש לכ"ע מה"ת הכא שלא קרא ועוד בל"ז הצ"ח סותר דברי עצמו דדרש המ"ס כתב הטעם שהתחיל בק"ש ולא בתפלה אף שתפלה היא תדירה משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה ולריב"ל דאמר

תפלות באמצע תקנום ס"ל כמ"ד דק"ש דאורייתא ולהכי התחיל בק"ש שהוא מה"ת כו' והכא אומר הצל"ח דריב"ל ס"ל שהוא מדרבנן.

וע"כ נ"ל לישוב קושית הצל"ח על ריב"ל כן דהנה הצל"ח ז"ל הביא לעיל (דף ב') דברי הרשב"א בחידושו דלמסקנא דמסיק דעני שיעורא לחוד וכהן לחוד שוב מסתמא הדרינן למה דקס"ד מתחלה דעני וב"א חד שיעורא ושיעור דעני וב"א הוא מאוחר לצה"כ וחכמים פליגי ומשערין בצה"כ ולר"מ לא כלה היום עוד בצה"כ לענין ק"ש כו' וצ"ל דאף לכל דבר צה"כ ודאי לילה מ"מ לענין ק"ש דכתיב ביה ובשכבך ס"ל דזמן שכיבה לא הוה רק במאוחר מצה"כ והיינו בזמן שב"א כו' הוא זמן שכיבה הכי עכ"ל: והנה כ"ז הוא רק לענין ק"ש דילפינן מקרא של בשכבך אבל לענין תפלה ודאי זמנה בצה"כ כמו כל דבר הכשר בלילה שזמנה מצה"כ כדאיתא במגילה (דף י') וא"כ להאי מ"ד זמן תפלה תחלה לזמן ק"ש דזמן תפלה הוא בצה"כ וזמן ק"ש הוא אח"כ בזמן שכיבה וא"כ א"ל להאי מ"ד אב"א סברא ס"ל לריב"ל נמי כהמ"ד דזמן ק"ש הוא מאוחר מזמן תפלה וא"כ ניחא שפיר דתיכף מצה"כ הוא זמן תפלה ואח"כ יגיע זמן ק"ש ולהכי אף תפלה שהוא מדרבנן קדום לק"ש שהוא מה"ת דזמנה קדום כמבואר: אך כ"ז צריך לומר לפ"ד הפ"י ר"פ א"ד שכתב דדבר שהוא מה"ת קדום לזה שהוא מדרבנן לענין קדוש היום שם אבל לפ"ד הש"א בסימן ב' שכתב דלא משגחינן להקדים זה שהוא מדאורייתא לזה שהוא מדרבנן ומה שתדיר מדרבנן קדים ליה שהוא מה"ת א"כ בל"ז ניחא קושית הצל"ח ז"ל דאף דתפלה דרבנן מ"מ כיון שהיא תדירה היא קדמה לק"ש כמבואר: ונ"ל לומר כן דהא דברי הפ"י ליתא הכא ריש ברכות דכתב דשני התירוצים צריכא דהא לפ"ד הש"א שבארנו נוכל למיליף מקרא של בשכבך אך יתבאר כן גם לשון הגמ' דאמר וה"ק זמן ק"ש דשכיבה אימת ויבואר כן דהנה א"כ כהאי תירוץ דתנא אקרא קאי דבשכבך תקשה לכאורה נימא מאימתי קורין ק"ש דשכיבה דע"ז קאי אך א"נ כן א"כ אזי נוכל לטעות כדברי ב"ש דבערב כל אדם יטה ויקרא ק"ש ונימא ק"ש דשכיבה ששוכבין בעת הקריאה ולהכי קאמר דערבית ומפרש דה"ק זמן ק"ש דשכיבה דרק זמן השכיבה הוא ול"א שיטה ויקרא והנה שם דף ג' ע"א איתא תרי אב"א חד אמר תרי תנאי אליבא דר"א וחד אמר רישא לאו ר' אליעזר והנה קי"ל דר"א שמותי ופי' התוס' בכ"ד דהוא מתלמידי ב"ש וס"ל כב"ש וכמו שכתבו במסכת ביצה דף ל"ד בשם הירושלמי שם נמצא דלפי חד תירוץ בגמרא דרישא נמי ר"א וא"כ ס"ל כב"ש דיטה ויקרא וא"כ תקשה נימא ק"ש דשכיבה א"נ דסמך רק אקרא זה של בשכבך, אבל להאי לישנא דרישא לאו ר"א א"כ א"ל שפיר דקאי אקרא דבשכבך ול"א ק"ש דשכיבה דה"א דיטה ויקרא ואומר הגמ' כן תנא אקרא קאי דכתיב בשכבך וה"ק זמן ק"ש דשכיבה והוא א"נ דרישא לאו ר"מ היא ול"מ למימר ק"ש דשכיבה דה"א דיטה ויקרא ואב"א יליף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב כו' א"כ דרישא ר"א וא"כ אי דילפינן מבשכבך ולהכי מקדים ה"ל לומר דשכיבה דהא צריך לקרות כשהוא מטה אומר דכתיב ויהי ערב להכי אומר דערבין ופתח דערבית ברישא אמנם כ"ז הוא רק כפי שמתרץ הצל"ח שמקשה לקמן על ב"ש דאמר א"כ נימא קרא בערב ובבקר דא"כ יהיה זמן ק"ש כל הלילה ומפרש לה דקאי מה שפרשה שניה עיי"ש וא"כ ר"א יוכל ס"ל כב"ש דיטה ויקרא אבל לפ"ד הש"א בסי' ד' דמפרש דלב"ש דאומר דא"כ, נכתוב קרא בערב ע"כ לא ס"ל כר"א דזמן ק"ש הוא עד

זמן האשמורה הראשונה דזהו רק מטעם דעד הזמן הזה זמן שכיבה, אבל כיון דאי הוה כתיב בערב הוה כל הלילה וס"ל לב"ש כחכמים ור"ג דזמנה כל הלילה וא"כ לא מצי ס"ל ר"א כב"ש ונדחה תירוצי: וע"כ נ"ל לבאר כן פשוט דבשלמא התם דכתיב בשכבך ובקומך ודאי ניחא דכתיב תחלה שכיבה ואח"כ קימה דתחלה הוא השכיבה ואח"כ קימה ואומר דתחלה בשעה שתלך לשכב ואח"כ כשתקום משכיבתך ואין הלשון מתקבל לומר קימה קודם שכיבה אבל הכא במשנה דאומר בערבית א"כ נימא תחלה של יום ואח"כ של לילה כמו דמצינו גבי תמיד דאומר תחלה את הכבש אחד תעשה בבקר ואח"כ בין הערבים ואומר ה"ק זמן ק"ש דשכיבה אימת דמשום דקאי אקרא של בשכבך דאומר שכיבה תחלה להכי אינו משנה אף דאומר בערבית כמו בקרא דק"ש ואב"א יליף מברייתו של עולם דזהו לשון הכתוב לומר תחלה של ערב ואח"כ של בוקר ומה שבתמיד אומר תחלה את הכבש אחד תעשה בבקר תחלה הוא מטעם אחר דקיי"ל במס' מנחות (דף מ"ט) דאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר וכן פוסק רבינו בהל' מעה"ק וא"כ מוכרח לומר תחלה של בקר דמחנכין את המזבח בו ואח"כ של ערב ומיושב קושית המהרש"א בתוס' ד"ה א"ה דמקשי דניליף מתמיד.

ולפ"ד ניחא שפיר דתמיד הוא מטעם אחר כמבואר ודוק: הלכה ג ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך עכ"ל. והנה רבינו פוסק כמ"ד דמזכירין יצי"מ אף בלילה דהוה.

מה"ת תרווייהו בין דיום ובין דלילה. והש"א בסי' י"ב מעיין בזה אי נשים חייבות בהזכרת יצי"מ א"נ כיון דמחויבים לקרות ביום ובלילה לא הוי מ"ע שהז"ג כמ"ש המ"א בסי' נ"ח והכריע הש"א דהוא מ"ע שהז"ג ונשים בה פטורות משום דזה של יום אינו בלילה ושל לילה אינו ביום: והנה אין להביא ראיה מן הברייתא דמס' קידושין (דף ל"ג ע"ב) דקחשיב שם ת"ר איזהו מ"ע שהז"ג סוכה לולב שופר ציצית ותפילין ומדלא קחשיב יצי"מ ש"מ דלא הוי מ"ע שהז"ג בשלמא על ק"ש יש לומר דהאי תנא ס"ל דנשים פטורות מק"ש מקרא דולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם דיליף לה הירושלמי פ"ג דברכות כמו שנבאר לקמן והוי כמו דנפטרו מתלמוד תורה ולא תליא במ"ע שהז"ג אבל על יצי"מ תקשה דה"ל למיחשב בין המ"ע שהז"ג: אמנם מזה אין ראיה כלל דהא כתב שם הר"ן ז"ל וז"ל והא דנקט מ"ע שהז"ג לאו כולהו ולהכי תנא איזהו ולא אלו דש"ר תפלין וראיה ושלא הז"ג איכא טובא דש"ר תרומה וחלה עכ"ל.

והנה בגמ' דידן איתא נמי תפלין וכן מראה אין ראיה וקשיא כלל דש"ר דהטעם דפטורות מראה הוא מן קרא דזכורך ולא מטעם מ"ע שהז"ג ורק מזה דמ"ע שלא הז"גיש ראיה דשייר. אמנם נ"ל לומר דמצד אחר להוי נשים חייבות בהזכרת יצי"מ דבמס' מגילה (דף ד') אמרינן נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכן במס' פסחים דף ק"ח אריב"ל נשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הנס וכתבו התוס' שם בפסחים דהא דפטורות מסוכה אף דהיו באותו הנס התם בעשה דאורייתא והכא בד' כוסות שהוא מדרבנן ע"כ ובמס' מגילה כתבו התוס' ל"ל הקישא דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ת"ל דהן היו באותו הנס וי"ל דמשום האי טעמא לא הוי מחייבי אלא מדרבנן והר"י איש ירושלים תירץ דס"ד למפטרי מג"ש דט"ו ט"ו

מחה"ס כו' נמצא דלפ"ד התוס' בפסחים אינה חייבת אלא במ"ע של דרבנן וכן א"ל לפי תירוץ ראשון שבתוס' מגילה דהחיוב הוא רק לדבר של ד"ס אבל לפי תירוץ של הר"י משמע דחייבת מה"ת מטעם זה.

והנה מה שהקשה הט"א על הב"י מסוכה שפיר מיישב ליה השער המלך בפ"ו מהל' חו"מ עיי"ש: ונ"ל להביא ראיה לדברי הר"י איש ירושלים מהסוגיא דקידושין דף ל"ד ע"ב ואדילפינן מתפלין כו' ניליף משמחה לחיובא אמר אביי כו' וניליף מהקהל משום דהוה מצה והקהל ש"כ הכ"א וא"מ כו' וקשה מ"ט קאמר שמחה והקהל ולא קאמר תיכף וניליף ממצה דהא מצה כתיבי בקרא תחלה מהני משמחה והקהל דשמחה כתיב בפ' ראה והקהל בפ' וילך אבל מצה כתיב בפ' בא: ולפ"ז ניחא דאי הוה פריך ממצה הו"א מה למצה שכן היו באותו הנס ומ"מ אי לאו הקישא דכל שישנו ה"א דפטירי מג"ש דט"ו ט"ו דאין ג"ש למחצה וההקישא מגלי לנו דלא ילפינן מג"ש מחה"ס ומפטור ומ"מ אי נרצה למילף מ"ע אחרינא שהז"ג לחייבי הו"א שפיר לדחות מה למצה שכן היו באותו הנס ואף על חיוב דאורייתא שייך חיוב מטעם זה.

ועפ"ז ניחא נמי מה שמסיק שם לקמן אלא לכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל ואנא אמינא טפלין חייבין נשים לא כש"כ והקשו התוס' ל"ל לאסוקי זה דנשים חייבין מטעם דטפלין חייבין משום לא כש"כ בלא ק"ו ה"א דחייבי נשים בהקהל דיליף ממצה כמו כל שני כתובים. ולפ"ז ניחא דאי הוה יליף ממצה הוה דחה מה למצה שכן היו באותו הנס להכי אומר ק"ו זה אבל בלא מצה לא הוה מצי למילף דה"א דטפלין מעליא מנשים כמו שכתבו התוס' שם וא"כ א"נ כן דמטעם זה חייבת במ"ע של תורה א"כ נחייבי נשים בהזכרת יצי"מ מטעם זה דהא לספר ביצי"מ בליל פסח ודאי דחייבת כמו דאיתא בש"ע או"ח סי' תע"ב דחייבת במצות שנוהגות בלילה זו וכתב הגר"א ז"ל בביאוריו דחייבת מטעם שהיו באותו הנס וא"כ כמו כן נחייבי בהזכרת יצי"מ דכל השנה מטעם זה דהיו באותו הנס דהא הקרא דמחייב להזכיר יצי"מ אומר כן שבעת ימים תאכל מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מאר"מ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ומרבינן מקרא זה לחייב בכל יום ובכל לילה וא"כ הוה כמו מצה דאומר טעם אחד עליהם ונחייבם מטעם דהיו באותו הנס.

והנה החתם סופר כתב באו"ח סי' קפ"ה שפיר לדחות למאן דרוצה לומר שם לחייבי נשים בתפלין ציצית ושבת הכל מטעם יצי"מ דחה שפיר דזה עיקר המצות לא נתקנה בשביל כן כאשר מבאר שם בארוכה ולא שייך לחייבי נשים אלא בפסח חנוכה ופורים וגם בסוכה בלא האזרח שכל עיקר המצוה נתקנה בשביל הנס אבל לא בתפלין ושאר מצות דלא נתקן כלל בשביל זה אלא ע"ד אגב נזכיר יצי"מ כו' עכ"ל וא"ש אבל הכא בהזכרת יצי"מ ודאי שייך לומר זה שהיו באותו הנס ובשלמא בהזכרת מחית עמלק נוכל לומר דנשים פטירי משום דלאו בני מלחמה ובני כיבוש נינהו ולא נאמר להם מצות תמחה אבל בהזכרה זו מ"ט יפטרו א"נ דזהו מדאורייתא כסברת התוס' וצ"ע: הלכה ט מצותו בלילה מזמן יציאת הכוכבים כו' עכ"ל.

והנה במשנה שם איתא מאימתי קורין את שמע משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ובגמ' שם אמרינן מכדי כהנים אימת קאכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים ניתני משעת

צה"כ מלתא אגב אורחיה קמ"ל כו' וכפרה לא מעכבא וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש ומאי וטהר טהר יומא דלמא טהר גברא אראבר"ש א"כ לימא קרא ויטהר מאי וטהר טהר יומא במערבא הא דראב"ש לא שמיע להו ומ"ל טהר יומא או טהר גברא ופשטו מברייתא סימן לדבר צה"כ וטהר יומא כו': והנה רש"י ז"ל פי' ביאת אורו היינו שיזרח השמש למחרתו והתוס' פירשו תחלת שקיעה והקשו הבעה"מ והרשב"א ז"ל על רש"י ז"ל דבני מערבא למה לא פשטוהו מהמשנה דאמר משעה שהכהנים ולא אמר משעת צה"כ ש"מ דמלתא אגב אורחא קמ"ל דכפרה לא מעכבא ומיירי ע"כ בהני דבני כפרה ומ"מ אמרינן דתליא בביאת השמש בלילה ולא בהאיר למחר ועיין במהרש"א הכא ובחי' הגאון ר"ע איגר ז"ל בגה"מ.

ולענ"ד נ"ל נמי לומר כן דהנה התוס' הקשו לקמן גבי משעה שהעני כו' תימא עני גופיה מתי יתפלל ועוד דהא אסור לאכול משעה שמחויבין לקרות ק"ש וי"ל כו' והקשה המהרש"א א"כ גם במשנה תקשה על משעה שהכהנים דאסורים לאכול קודם ק"ש והצל"ח מבאר שם וכתב וז"ל דל"ל דהכהנים אוכלין תרומת פירות ולא פת דהא בספר תרומת הדשן כתב כיון שק"ש הוא מה"ת אף פירות אסור ואף שתרומה מ"ע באכילה מ"מ מאי אולמא האי מצוה מהאי מצוה דהא ק"ש נמי דאורייתא כו' עכ"ל: ולע"ד נ"ל לישב כן דהנה במשנה איתא מאימתי קורין את שמע בערבית ובברייתא אשר בני מערבא פשטו מזה איתא מאימתי מתחילין לקרות ק"ש ושני שינויים יש במשנה אמר וקורין ואומר שמע ובברייתא אמר מתחילין לקרות ואומר ק"ש ונ"ל לבאר כן דהנה רש"י ז"ל כתב במשנה א"כ למה קורין בבהכ"נ כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא והקשו התוס' ע"ז דא"כ ה"ל לקרות ג' פרשיות ועוד הא צריך לקרות ק"ש בברכותיה ועיין ש"א סי' ג' מה שמבאר בזה.

ונ"ל לומר כן דהנה איתא בירושלמי הכא פ"א וז"ל הקורא קודם לכן לא יצא ספק קרא ק"ש ספק לא קרא נשמיענה מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא מקודם לכן לאו ספק הוא ואת אמרת צריך לחזור ולקרות אף ספק נמי הדא אמרה צריך לקרות כו' ופירשו המפרשים דהירושלמי מפרש דספק הוא קודם לכן דבעת קריאה בבהכ"נ הוי בין השמשות ספק יום ספק לילה ואומר דליצא הה"ד ספק קרא צריך לחזור ולקרות: והנה קיי"ל בכל דוכתא ספק דאורייתא לחומרא וספק דרבנן להקל והש"א הכריע בסי' ב' דרק פרשה הראשונה הוא מה"ת והשנייה הוא רק מדרבנן נמצא דדברי רש"י ז"ל נכונים דהקורא קודם לכן לא יצא הוא מטעם ספק דהוא בהשמ"ש שאומר הירושלמי ולהכי אותן שקורין בבהכ"נ שהוא בהשמ"ש צריך מספק לחזור ולקרות החיוב דאורייתא דהוא פרשה ראשונה דהוא מה"ת והשנייה הוא רק מדרבנן ונמצא דדברי רש"י ז"ל יתבאר דלא יצא רק לקרות הד"ת והוא פרשה הראשונה ולהכי אומר דבפרשה ראשונה שקורא על מטתו יצא ומן יצי"מ לא קשה כמו שמבאר הש"א דא"ל דרש"י ז"ל יסבור כסברת התר"י ז"ל עיי"ש: ועתה יבואר כן גם המשנה דאומר דהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן גם הכהנים שהיו תחלה קורין בבהכ"נ עם הציבור מיירי והוא בהשמ"ש ומספק צריך לחזור ולקרות עוד ונדע שיטת רבינו בכ"ד דספק דאורייתא הוא רק מדרבנן לחומרא ומה"ת הוא לקולא וא"כ החיוב שצריך לחזור ולקרות שמע הוא רק מדרבנן וקודם מצוה דרבנן שרי לאכול אכילת פירות דהוא רק אכילת עראי ופת של

תרומה נמי שרי דהוא מ"ע מה"ת והחיוב לקרות עוד הפרשה ראשונה הוא רק מדרבנן הכא ולהכי אומר המשנה קורין את שמע דאחרי שקראו בבהכ"נ אינן מחויבין לקרות רק פרשה שמע בזמנה דהוא מה"ת ולא כל הג"פ שהוא מדרבנן אבל בברייתא אמר מתחילין לקרות ק"ש דברייתא איתא משעה שהכהנים זכאין לאכול ואינן אוכלין ק"ש עתה ומיירי בכה"ג דלא קרא בבהכ"נ ואומר מתחילין דהוא עתה ההתחלה ואומר ק"ש דנכלל בזה כל הג' פרשיות.

ועתה ניחא שפיר דהבני מערבא לא פשטו מהמשנה דא"ל דמיירי בכהנים דלאו בני כפרה ואי קשיא מאי קמ"ל אמרינן דבני מערבא אזלי לשיטתייהו דבירושלמי שבארנו דס"ל דהוה כספק קרא ק"ש היכא דקרא מקודם בבהכ"נ והוי רק ספק דרבנן ואשמועינן דמותרין לאכול תרומה היכא דהוי חיובן מספק דהוי דרבנן רק ומיירי בכהנים דלאו בני כפרה והרבנותא הוא מספק אבל בברייתא דאומר משעה שהכהנים זכאים ולהכי אומר מתחילין וכן בברייתא השניה אומר נמי מתחילין לקרות דר' יהושע אומר נמי משעה שהכהנים מוטהרין לאכול ולא נכנסין לאכול דאינן רשאים משום ק"ש ומיירי ע"כ בכהנים דבני כפרה ואשמועינן דכפרה לא מעכבא דאל"כ נימא משעת צה"כ דמאי אתי לאשמועינן אלא זה דכפרה ל"מ כמבואר: ונ"ל לומר דבר נכון בזה דהנה התוי"ט מדייק על לשון המשנה דאמרה בתרומתן ולא בתרומה ומתרץ דנקט תרומתן כלומר שהיא מוכנת לפנייהם וכלום חסר כ"א לאכול וכן אמר שם פתן המוכן להם ואין חסר כלום כו' והצל"ח ז"ל כתב דלהכי אמר בתרומתן משום דאיכא לחלק בין מחוסר כפרה דזב ומצורע ובין מחוסר כפרה דיולדות דיולדות הוי הותר מכללה כדאמרינן במס' יבמות דף ע"ה וה"א דיולדת מחוסרת כפרה שרי לאכול בתרומה קודם הבאת כפרתה משום דהותרה מכללה אבל זב ומצורע דלא הותר מכללו לא ולהכי אומר בתרומתן אף בתרומה של אנשים דזה באשה לא משכחת לה דאין מחלקין לה בגורן עי"ש: ונ"ל לומר דזה השני תירוצים תליא בזה דהנה המהרש"א כתב לתרץ על זה דכהנים איך אוכלין קודם ק"ש מבאר דרק נכנסין לאכול והוא שמתרין לאכול משום טומאה אבל אינם אוכלין משום ק"ש שאסורין לאכול מקודם והצל"ח ז"ל כתב דלא כמו שבארנו לעיל אלא איפכא דכפי דאמרינן במס' פסחים דף ע"ג דתרומה איקרי עבודה שרי לאכול קודם ק"ש עי"ש ויבואר כן א"נ כפשט המהרש"א דכהנים אינם אוכלין ורק הזמן שהוכשר הוא לאכילה וא"כ לא נוכל לומר כפי דברי התוי"ט דתרומתן הוא פירוש שמוכן לפנייהם לאכול דהא אינם אוכלין עתה ורק הזמן שהותר לאכול להם וצ"ל תירוץ של הצל"ח דאומר בתרומתן לאשמועינן דמיירי באנשים ולא ביולדות שהותרה מכללה אבל א"נ כתירוץ הצל"ח דמשום דאיקרי עבודה שרי לאכול שפיר ניחא תירוץ של התוי"ט דתרומתן היינו המוכן להם דשרי להם לאכול קודם ק"ש: ונ"ל לומר דבזה אזלי שני האמוראים רב ולוי לשיטתייהו דהנה הרשב"א והריטב"א ז"ל כתבו במס' יבמות דף ע"ה דזה דאמרינן דיולדת הותרה מכללה הוא רק לרב דס"ל במסכת נדה דף ל"ה ע"ב דמעין אחד הוא אבל ללוי דס"ל שם דשתי מעינות הם לא מיקרי כלל הותרה מכללה דהדם טוהר הוא רק כמי דם נחיריו עי"ש: והנה לקמן בפ"ד מה' רוצח בארנו שתי הסוגיות דפסחים ודיבמות דבפסחים דף ע"ג מתרץ שאני תרומה דאיקרי עבודה ובמס' יבמות אומר דמיירי בתרומה בע"פ ולא אומר הטעם דאיקרי עבודה ובארנו שם

דבמס' יבמות קאי אליבא דרב ורב הוא ס"ל במס' יומא דזה דאומר הקרא עבודה מתנה אתא לומר ולא עבודה סילוק וא"ל דס"ל דלא אתא לומר דתרומה איקרי עבודה ולהכי מתרין ליה בע"פ דזמנו בהנ"ל אבל התם בפסחים קאי אליבא דר' יוחנן דס"ל בירושלמי פ"ג דיומא כלוי שם ולא אתא הקרא לומר למעט עבודה סילוק ולהכי אתיא הקרא לומר דתרומה הוי עבודה ולהכי מתרין אליביה דשאני תרומה דאיקרי עבודה: נמצא דמתבאר כן דלוי ס"ל דאיקרי עבודה תרומה ושפיר א"ל לדידיה דהכהנים מותרין לאכול בזמן ק"ש אומר לדידיה כתירוץ התוי"ט דתרומתן הוא המוכן להם דשרי לאכול משום עבודה דאיקרי תרומה ותירוץ הצל"ח דלא נטעה על יולדת שהותרה מכללה ליתא אליביה דהוא ס"ל שתי מעינות הן אבל רב דס"ל מעין אחד הוא ושפיר אתיא אליביה התירוץ של הצל"ח דאימור דתרומתן למעט יולדות דהותרה מכללה אבל ל"א דשרי לאכול דהא לדידיה לא איקרי עבודה כמו שבארנו, וגם צריך לומר כמו שמבאר הצל"ח דגם נשים אסורות מלאכול משום זמן תפלה או יצי"מ א"נ כמו שבארנו לעיל בשם המג"א דחייבת דאל"כ נימא דאתיא זה דבתרומתן משום נשים כהנות דמותרות לאכול ואתא רק לומר משום דהותרה מכללה: ונ"ל לומר דבר נכון בסיום הש"ס להמשיך סוף מסכת נדה לתחלת ברכות דשם איתא סוף מסכת נדה א"ל ר"י לר' אבא אימא ביממא תהוי זבה בלילה תהוי נדה ופי' רש"י ז"ל ראתה ביום תהוי זבה דכתיב ימים רבים אבל ראתה בלילות לא תהוי זבה א"ל עליך אמר קרא על נדתה סמוך לנדתה אימת הוי בלילה וקרי ליה זבה עכ"ל הגמ'.

וקשה לי ע"ז לפי מה שכתב הצל"ח ז"ל במסכת פסחים דף פ"א ע"א לישב לשון רש"י ז"ל שם דמפרש להוכיח משומרת יום כנגד יום ולא נקט מזב וביאר כן וז"ל לפי המתבאר סוף מס' נדה דמסיק לרע"ק קראי לראב"ע הלכתא שטחות המשמעות דכל הנך דרשות לא דרש ראב"ע וכל דין י"א יום שבין נדה לנדה הלכתא ובתורה לא נתפרש רק דין נדה ודין זבה גדולה שראתה ג' ימים אבל זבה קטנה שראתה יום אחד בימי זיבה לא נתפרש בתורה כלל טומאתה למאן דלא דריש הנך דרשות דהך ברייתא וכולהו הלכתא נינהו נמצא דעיקר טומאת זבה קטנה לא נתפרש בתורה ומיקרי רק הלמ"מ כו' עכ"ל: נמצא דכפי שביאר הצל"ח לית ליה לראב"ע דדרש מהלכתא הלימוד של על נדתה סמוך לנדתה וא"כ קשה לראב"ע מנ"ל דאף רואה בלילה הוה זבה דלמא בלילה הוה נדה כמו שמקשה ר"י לר' אבא.

ויש לישב כן דהנה התוס' כתבו שם סד"ה הוא וצ"ע דיש מקומות דילפינן חד מהדדי נדה מזבה כו' ומבארים המפרשים כן דהנה לעיל דף ל"ב ע"ב אמרינן צריכא דאי כתב רחמנא בנדה כו' אבל זבה דאי חזאי חד יומא כו' נמצא דזבה חמורה מנדה וקיל מנדה חמורה מנדה דזבה גדולה בעי ז' נקיים משא"כ בנדה וקיל מנדה דזבה קטנה לא בעי שימור רק יום אחד ונדה קי"ל דטמאה ז' ימים ולכן הכא דמצריך קרא לזבה שמתמא את בועלה י"ל דצריך משום זבה קטנה דא"א למילף מנדה ובמקומות דיליף חומרא בזבה מנדה י"ל דהיינו זבה גדולה דחמירא מנדה וכן במקומות דילפינן מהלמ"מ ודאי הוה שפיר הלמ"מ לגמור לנו דאף בלילה הוה זבה קטנה אך י"ל דניחא מה דאמר לרע"ק קראי לראב"ע הלכתא דלרע"ק לשיטתו שפיר נצרך קרא ולא נוכל ללמוד ולידע בל"ז דאף בלילה הוה זבה דהנה על הקו"ח שאמרנו דיליף זבה גדולה מנדה איכא פירכא מה

לנדה שכן לידה טמא בה תאמר בזבה שאין לידה מטמא בה דדרשינן לעיל דף ל"ו ע"ב דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד גבי זבה אבל גבי נדה הא דרשינן מקרא דתשב דאף מחמת ולד הוה נדה אך ע"ז הא אמרינן שם ואב"א מה דעתיך לטהורי באונס ולטמואי בולד אין לך אונס גדול מזה נמצא דלידה הוה אונס ולהכי טהור הוא וא"כ א"ל זב יוכיח דקיי"ל דגם בזה אינו מטמא מחמת אונסו דדרשינן מבשרו ולא מחמת אונסו ואעפ"כ קיי"ל דאף רואה בלילה טמא זב שראה וה"נ זבה כן אף דלידה אינו טמא ורק איכא למדחי מה לזב שכן אונס סותר היכא שראה מחמת אונסו סותר אף דלא מטמא אבל בלידה איכא פלוגתא אי סותר אי לאו שם בדף לז' אך מסקינן שם אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה ואמר מנ"א לה דתניא כימי נדתה כך ימי לידתה כו' אין ספירת שבעה עולה ורבא אמר ה"מ ר' אליעזר היא דאמר מסתר נמי סתרה וכי דנין אפשר משאי אפשר אמר ר"א בר"א ר' אליעזר היא דאמר דנין אפשר משאי אפשר.

והנה זהו פלוגתא במס' מנחות דף פ"ב דר"א ס"ל דנין אפשר משאי אפשר ורע"ק ס"ל אין דנין אפשר משאי אפשר נמצא דלרע"ק ליכא לימוד זה מכימי נדתה וא"כ לדידיה אית ליה דאינו סותר וא"כ לא נוכל למיליף בזבה ק"ו מנדה וליכאלמימר זב יוכיח דהא בזב סותר כמבואר וא"כ לא ידעינן דאף בלילה הוה זבה רק מקרא דעל נדתה סמוך לנדתה ולהכי אמר לרע"ק קראי דעל נדתה מצריך על לילה כמבואר: והנה בפלוגתא של רב ולוי גבי שתי מעינות הן אמרינן (בדף ל"ו ע"ב) ואב"א כו' וקסבר לוי ימי נדתה שאין רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה נמצא דהוא סבר דעולה ימי נדתה וכ"ש דאינו סותר וא"כ לדידיה לילה לדידיה ע"כ ילפינן מקרא וא"כ שפיר מסקינן לדידיה מקרא דעל נדתה וא"כ שפיר קאמר מקרא זה דעל נדתה סמך לנדתה דמקרא יליף וא"כ א"ל דשני מעינות הן ועולה ימי לידה וא"כ דשני מעינות הן ליתא בזה התירוץ של הותר מכללה ביולדת כמו שבארנו ואתיא המשנה ריש ברכות דאמר בתרומתן לומר דשרי לאכול דמיקרי עבודה אבל לרב דאמר מעין אחד הוא א"ל דידע מהלמ"מ ואמרינן דסותר וילפינן מק"ו ולא מקרא ועל יולדת אמרינן הותרה מכללה כמבואר ודוק: הלכה יא ואיזה הוא זמנה ביום כו' ואם איחר כו' שעונתה עד סוף שלש שעות ביום כו' עכ"ל.

והנה בגמרא שם אמרו עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות כו' והקשה הרשב"א ז"ל הקשה בחידושו והביא המג"א סוף סי' מ"ט לא אמרינן נמי גבי ק"ש דלילה הוה זמן שכיבה עד ג' שעות שכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות ועיין בחידושי הגרע"א ז"ל בגה"מ. ולענ"ד נ"ל לישב כן דאף דאמרינן גבי ק"ש של לילה שיצא אחרי עה"ש הואיל ואיכא אינשי דגני בהאי שעתא זהו רק למקצת אנשים אשר ימצא דגני אז נקרינן זמן שכיבה משום זהו המיעוט אנשים שישנים אז אבל לקרות אז משום המיעוטא דמיעוטא דמלכים דשוכבין עד ג' שעות לא מקרי זמן שכיבה לכל אבל גבי ק"ש של שחרית הפשט הוא כל אדם בשעה שיקום ולא חילקה התורה זמן לכל אחד וכיון שהמלכים שקמים בג' שעות להם זמן ק"ש עד ג' שעות וא"כ הוא לכל אדם כן הזמן בשעה שהמלכים קמים אבל התם בשכבך אין הכונה בשעה ששוכבין שהוא בשעת שכיבה דהא לא מצי לקרות בשעה שהוא ישן וא"כ ע"כ בזמן שכיבה וזמן לא מקרי רק מה שדרך בני אדם לשכב וזהו רק עד עמוד השחר ולא יותר אבל הכא ובקומך אמרינן קימה ממש כל אחד בשעה שיקום וא"כ בני מלכים שהמה קמים בג' שעות להם זמן

ק"ש עד ג' שעות והוה כן לכ"ע ודוק: פרק ב הלכה ו היה עוסק באכילה או שהיה במרחץ גומר ואח"כ קורא ק"ש כו' עכ"ל.

ועיין כ"מ ולח"מ הכא. והנה בספר קרבן נתנאל על הרא"ש במס' שבת (דף י' ע"ב) הקשה ע"ז וז"ל שם בס"ק ז' ואין א' מהם שהשיג על הרמב"ם מסוגיא דשמעתין דלמ"ד ת"ע חובה מפסיק לתפלה כיון דשכיחא שכרות וכל הלילה זמנה שמא אתי למפשע עכ"ל: ולענ"ד לא קשה מידי דהא כתב הר"ן ז"ל במס' שבת וז"ל .

וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא שרי הימינא אבל אם התחילו לאכול ממש אינו מפסיק אע"ג דשווייהו חובה מיהו לק"ש מפסיקין שהוא מדאורייתא עכ"ל. נמצא דנוכל לומר דגם רבינו סובר כן דהוא רק אי שרי הימינא לא מטרחינן למ"ד רשות אבל חובה מטרחינן אבל אם כבר התחיל לאכול אז אינו מפסיק אף בת"ע שזמנה כל הלילה ושכיחא שכרות וא"כ שפיר רבינו דס"ל דאף בק"ש אינו מפסיק אי התחיל לאכול הה"ד נמי ק"ש של ערבית דאי התחיל לאכול ל"ש לנו בין ערבית לשחרית רק לענין שרי הימינא וזה דשרי הימינא לענין ק"ש לא הביא דזה לא הוה התחלה לענין ק"ש דרק לענין תפלה דצריך לקשור מתניו באזור שייך זה ולא בק"ש לא הוי התחלה וא"כ שפיר תני סתמא דגומר ואח"כ קורא ק"ש ודוק: הלכה י' קורא אדם את שמע בכל לשון שיהיה מבינה כו'.

והנה כל הפוסקים פסקו כן הרי"ף והרא"ש ז"ל וכתבו התוס' שם דף י"ג ע"א דהלכה כחכמים דק"ש בכל לשון ולא כרבי דאמר בלשון הקודש דוקא חדא דהלכה כרב מחבירו ולא מחביריו ועוד דרבנן ס"ל כמ"ד לא השמיע לאזנו יצא וכותיה פסקינן לקמן עכ"ל. והקשה הפ"י וז"ל יש לתמוה למה הוצרכו לכל הראיות דהא מילתא דפשיטא בכל דוכתא יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דא"כ בכל דוכתא דפליגי רבי וחכמים ה"ל לפרש כן דהא בריש פרק ואלו נאמרין תניא בהדיא ואלו נאמרין בכל לשון ק"ש וקיי"ל הלכה כסתם משנה אפילו היכא דסתם במשנה ומחלוקת הוא בברייתא עכ"ל.

ולענ"ד נ"ל לישב כן דהתוס' הוצרכו להביא ראיה דהלכה כחכמים דיש מקום לטעות והראיה הוא רק דלא נטעה ע"ז הוא מזה דס"ל כמ"ד לא השמיע לאזנו יצא ויבואר כן דהנה התוס' כתבו במס' סוטה דף י"ז ע"ב ד"ה דכתיב כו' וא"ת אמאי לא נפ"ל למפרע דלא בק"ש מהאלה כדכתיב כמו דנפ"ל התם במגילת סוטה למפרע פסולה כדכתיב ותירצו כיון דגמירי מרבותינו דשמע אית לנו למדרש בכל לשון שאתה שומע אייתר לנו והיו שלא יקרא למפרע והאלה דרשינן ליה לדרשא אחריתא עכ"ל.

ותמה ע"ז הטורי אבן במס' מגילה דף י"ז ע"ב וז"ל ובעיני דברי תימה הן וזה שיטה חדשה לומר דדרשה דקראי גמירי ועוד התינח לרבנן כו' אבל לרבי דדריש והיו לק"ש ככתבה ל"ל להגמ' לומר דנפ"ל למפרע דלא מהדברים לימא דנפ"ל מהאלה ודברים הדברים לרבי נמי לא משמע ליה כמו רבנן אלא י"ל דהאי האלה דגבי ק"ש לכוונת הלב אתיא כמו דדרשינן במס' ברכות האלה כו' עד כאן צריכה כוונה כו' ומיהו הא נפ"ל כוונת הלב מהג"ש דהסכת ושמע ישראל צ"ל דס"ל דהאלה שלא יקרא למפרע אתיא והא לק"ש ככתבה ושמע להשמיע לאזנו עכ"ל.

נמצא דלפ"ד לדידן דקיי"ל דכוונה לא בעי רק פסוק ראשון של שמע ישראל כמו שפוסק רבא שם, דף י"ג דהלכה כר"מ וכן כתבו התוס' שם ד"ה אמר כו' נמצא דלא מצינן למילף מקרא דהדברים האלה על לבבך דבעי כוונה, כיון דלא בעי כוונה רק פסוק ראשון של שמע ישראל וע"כ ילפינן מקרא דהסכת ושמע ישראל מג"ש וא"כ אייתר ליה האלה שלא יקרא למפרע והקרא דוהיו ע"כ על ככתבה דבעי בלה"ק דוקא כמו שמבאר הט"א אמנם כל קושית הט"א הוא רק לפי מאי שמבאר שם המהרש"א ז"ל בסוטה את דברי התוס' אבל לפי מאי שמבאר המהרש"ל שם את דברי התוס' לא קשה קושית הט"א ז"ל המהרש"ל שם פירוש וא"כ לא תוכל למדרש ככתבה עכ"ל דכוונתו הוא כן כיון דאמר הקרא לנו שמע בכל לשון שאתה שומע נמצא דלא נוכל למדרש מהאלה שלא יקרא למפרע פירוש כדכתיבא כמו דדרשינן גבי פרשת סוטה כיון דהכא מגלה לנו הקרא דשמע בכל לשון לא מצי למדרש מהאלה כדכתיבא וע"כ אתיא לדרשא אחרנא ומשה"כ ליתא קושית הט"א דמוכרח לנו דלא דרשינן מהאלה על למפרע כיון דיצא בכל לשון אף לא באלה ודרשינן לזה אף א"נ דכוונה לא בעי רק פסוק ראשון ואין כוונת התוס' דדרשא גמירי כדברי הט"א: ועתה מתבאר היטב דברי התוס' הכא כן אומר ר"י דהלכה כחכמים גם הכא כמו בנ"ד דהלכה כרבים ועוד אתיא לדחות דלא מ"ל להביא ראיה דהלכה הכא כרבי דהא לדידן דקיי"ל דכוונה לא בעי רק פסוק ראשון וא"כ מסתמא אתיא האלה על שלא יקרא למפרע וא"כ ע"כ והיו לדכתיבא זה אינו דהא קי"ל דרבנן ס"ל כמ"ד לא השמיע לאזנו יצא וכותיה פסקינן וא"נ כמו דאמרינן לקמן בתרתי שמעינן אכתי א"ל דהאלה אתיא שלא יקרא למפרע ושמע אי לא השמיע לאזנו לא יצא אבל כיון דפסקינן דיצא ואתיא השמע לכל לשון וא"כ לא מצי למדרש מהאלה למפרע ואתיא על זה הקרא דוהיו ולא על ככתבה ומשמע דרשינן בכל לשון אבל אי דרשינן מהאלה על למפרע וא"כ נוכל למדרש מהוא כרבי על לה"ק ועתה אתיא האלה לדר"א והקרא דוהיו שלא יקרא למפרע שמע בכל לשון כמבואר בדברי המהרש"ל.

ולהכי אינו מביא התוס' ראיית הרי"ף ז"ל מסתם משנה דמס' סוטה דאינו רוצה רק להכריח דגם הכא הלכה כחכמים ולא נטעה ממה שבארנו דהלכה כרבי. וגם קושית הט"א דלרבי נלמוד מהאלה ולמה אמר מדברים הדברים יש לישבכיון דמצינו בריש מס' שבת דף ע' ע"א דברים הדברים על ל"ט מלאכות שפיר אמר כיון דרבי דריש כן ידע מזה והאלה הוא על כוונה כמבואר.

ועוד נ"ל לישב דזה דילפינן מן הדברים לרבי הוא כן משום דאי ילפינן מן הקרא דהאלה ה"א רק עד כאן עד האלה כמו לר"א אומר גבי כוונה או כרע"ק למעט פרשה שניה כמו שכתבו התו' שם דף י"ג ע"ב דלר"ע אתיא האלה למעט פרשה שניה ולהכי כתב עוד לימוד של הדברים ללמד גם על פרשה שניה דבעי כוונה וזה א"נ כשיטת הפר"ח ושאר הפ' דאף פרשה שניה הוא מה"ת אבל הש"א הכריח בסימן ב' דהוא מדרבנן ודברינו הוא להפר"ח ז"ל: ועפ"ז מיושב היטב מה שעמדתי לדקדק על דברי רש"י ז"ל דכתב הכא בדף י"ג ע"א על דברי רבי שלא יקרא למפרע דיליף מן הדברים כגון ביתך שעריך מזוזות וקשה מ"ט לא ביאר רש"י ז"ל תחלה בדברי רבנן דילפי מן קרא דוהיו ע"ז ועפ"ז ניחא דאתי בזה לאשמועינן דאף על תיבות האלה דכתיבי גם בפרשה שניה נמי והוא ע"כ לרבי דיליף מן הדברים ולא מן האלה ידע גם על פרשה שניה כמבואר.

ועוד נ"ל לומר לישב דברי רש"י אף לשיטת הש"א דפרשה שניה הוא מדרבנן דהנה מפרש רבינו הכא בהי"א אי קרא למפרע לא יצא היינו אי קרא הפסוקים למפרע ולא מפרש כמו שפירש רש"י ז"ל היפוך התיבות והט"א במס' מגילה דף י"ז כתב דדברי רש"י ז"ל דמפרש היפוך התיבות הוא תמוה דהא הוה כמתלוצץ דליכא שום משמעות ורוצה לומר דיש לפרש היפך הפסוקים כדברי רבינו והנה קושיתו אינו קושיא דהא יש לפרש שהפך התיבות ויש משמעות כגון אי יאמר וכתבת על מזוזות בשעריך וביתך ואמר וקשרתם על ידך לאות ובין עיניך לטוטפות וכדומה יש משמעות בדבריו ונ"ל לבאר כן דא"נ ק"ש בכל לשון וא"כ אי יקרא בלשון אחר ודאי יקרא למפרע התיבות דבלשון הקודש נאמר כסדר זה אבל לא בלשון אחר ורק אי קרא להיפוך הפסוקים כמו שכתב רבינו שפיר ניחא אף למ"ד דבכל לשון אבל א"נ דבלשון הקודש דוקא אזי נוכל לפרש אף היפוך התיבות נמי לא יצא וא"כ שפיר מפרש רש"י ז"ל לרבי דהוא ס"ל דבלשון קודש דוקא כגון אי הפך התיבות ביתך שעריך כו' אבל לרבנן דס"ל בכל לשון שפיר נמי אף רש"י ז"ל מודה דהוא אי הפך הפסוקים ולפ"ז ניחא הא דלקמן בפ"ב מה' סוטה ה"ז כתב רבינו כתבה למפרע פסול שנאמר האלה על הסדר ולא ביאר שם רבינו דכתב היפוך הפסוקים כמו דמבאר הכא גבי ק"ש ומשמע אפילו הפך הסדר תיבות ולפ"ז ניחא כאן דכיון דכתב רבינו בפ"ג מה' סוטה ה"ח דכותב בלה"ק אז שפיר פסול בה אף אם הפך התיבות ואף אם המשמעות שוה כמו אם איש לא שכב אותך וכדומה אבל בק"ש דרבינו ס"ל דבכל לשון א"כ לא נוכל לומר היפוך התיבות דבכל לשון ודאי יהפוך התיבות להכי אומר להפוך את הפסוקים כמבואר: והנה מה שכתב רבינו שם במגילת סוטה כותב בלה"ק דוקא לא נמצא בגמ' אלא בירושלמי אומר זה שם במס' סוטה פ"ג דכותב בלה"ק דוקא אך זה נוכל לומר דידעינן מהא דילפינן מקרא דהאלה כדכתיבא ופירש רש"י כדכתיבא כמו שהן סדורין בפרשה וא"כ בעי דוקא כמו שכתב בפרשה בלי שינוי הה"ד דבעי בלה"ק נמי דוקא כמו שכתב בפרשה וממילא ידעינן תריוויהו מקרא זה ודוק: הלכה זו הקורא ק"ש לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו כו' כדי שלא תהיה קריאת עראי ואם עשה כן אע"פ שיצא י"ח ה"ז מגונה עכ"ל.

והלח"מ כתב שרבינו ס"ל כשיטת רבו הרי"ף ז"ל שביאר בפ"ב דברכות דהטעם הוא לא משום כוונה רק משום שלא תהיה עראי כמו שמבטלין ממלאכתן ע"ש. ונ"ל לבאר הא דאיתא בירושלמי פ"א דיומא ה' כהנא שאל לרב מאי ניתני קבוטר או קבוטל והוה קיים ומצלי ומחוי ליה באצבעותיו צפר קביטר וכתב הפ"מ במה"פ דצ"ל דתפלה הוה כמו ק"ש בפרשה שניה דשרי לרמוז כמו דמשני שם ביומא ע"ש.

ולענ"ד זה ליתא דבשלמא א"נ הטעם דלא ירמוז הוא מטעם משום כוונה אף דבתפלה קיי"ל במס' ברכות דף ל"ד דבעי כוונה לעכב רק בברכת אבות א"ל דאחר ברכה ראשונה שרי לצורך מצוה שרי לרמוז כמו בפרשה שניה שהובא בש"ע סי' ס"ג אבל זה לא מצי למימר דוהיו משום כוונה דהא רב ס"ל במסכת ברכות דף י"ג ע"ב דרק פסוק ראשון בעי כוונה דאמר שם אמר שמע ישראל ונאנס בשינה יצא ומפרש לה הרא"ש ז"ל דהיינו שלא התכוון דמתנמנם ולא בעי כוונה רק בפסוק ראשון ולהכי יצא וא"כ רב גופיה דאמר שם ביומא לפי גירסת הרי"ף במסכת ברכות ר"י משמיה דרב הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ומוקי לה בפרשה ראשונה היא ע"כ משום עראי וא"כ תקשה

היאך שרי בתפלה הא עראי ודאי טפי אסור בתפלה מבק"ש דהא בק"ש בפ"ש עוסקין במלאכתן וקורין דלא חיישינן לעראי בפ"ש ובתפלה אסור לעשות מלאכה וגבי האומנין מצינו דיורד למטה ומתפלל וכן בתפלה אמרינן במס' ברכות דף ל' דעומד על מקומו ומתפלל ואינו רשאי כשהוא מהלך ובפ"ש דק"ש שרי אלא ודאי הוה כמו פרשה ראשונה דין תפלה לענין עראי וא"כ היאך שרי לרמוז בתפלה.

וע"כ נ"ל לומר כמו דאיתא במס' ברכות דף ל"א דר"ע שהיה מתפלל בינו לב"ע היה עומד בזוית זו כו' ופרשו התוס' והרא"ש ז"ל דלא מיירי בתפלת י"ח אף כשאומר כשהוא מתפלל רק מיירי בתחנונים שאומר אחר תפלתו ה"נ א"ל דקאים מצלי הוא בתחנונים שאחר שמ"ע ולא רצה להפסיק בדיבור ואחוי בידיה אבל בשעת תפלת י"ח אסור לרמוז כמו בפרשה ראשונה כמבואר ודוק: הלכה י"ג ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא כו'.

וכתב הלח"מ וא"ת התינח פסוק ראשון שהוא מה"ת אבל השאר שהוא מדרבנן למה יחזור וקורא דהא ודאי כיון דלא בעינן כוונה הוא מדרבנן וכמ"ש הרב"י בס"י ס"ג כו' וי"ל כיון דחוזר וקורא מקצת אטרחהו רבנן דיגמר כתקנה ובעל ק"ס תירץ דבקריאת ג"פ קיים דאורייתא ואע"ג דבפסוק ראשון נפטר מ"מ מידי דהוי אקריאת התורה דנפטר בקריאת איזה שעה ביום ובליילה שנאמר והגית כו' מ"מ אם למד כל היום והלילה מקיים מצות ת"ת עכ"ל: והנה כפי תירוץ הראשון של הלח"מ מתרץ נמי הכ"מ הכא בשם הרשב"א ז"ל אבל תירוץ השני של הק"ס צריך לבאר דלכאורה תקשה מאי עדיפות בקריאת הפרשיות משאר ד"ת דודאי לר"י א"ש דאמר ספק קרא א"ח וקורא ק"ש ס"ל דלימוד תורה מ"ע וחיוב הוא מקרא של ובשכבך ובקומך ומ"מ א"ח כיון דלא הוי לעכב וא"כ לדידן נמי כיון דנפטר בפסוק ראשון מחויב זה של ובשכבך ובקומך נשאר שאר הק"ש דא"ח כמו לר"י א"ש דליכא לומר דבזה לכתחלה צריך מה"ת לקרות כל הפרשיות ובדיעבד יצא בפס"ר דלא מצינו חילוק במצוה בין לכתחילה לדיעבד רק בקדשים דבעינן שיהא שנה עליו הכתוב לעכב כמו שכתבו התו' בנ"ד ובמנחות אמר כן דאף דמקיים מצות והגית בו יומם ולילה בפרשת ק"ש מ"מ אי לומד כל היום יש לו מצות לימוד התורה אבל לענין לחזור ולקרות לדידן שוה אחרי שכבר קרא פס"ר כמו לר"י א"ש אם לא קרא כלל ונ"ל לומר דכן הוא כוונת הק"ס לחלק בין ק"ש לשארי דברים כמו אם מספקא ליה בברכת התורה אף א"נ דהוא מה"ת מ"מ אינו חוזר ואומר רק ברכה אחת וכן כתב הש"א בס"י כ"ה וכמו אם מספקא ליה בבהמ"ז אינו אומר ברכת הטוב והמטיב כמו שכתב הלח"מ לקמן בה' ברכות אלמא אף דכבר התחיל לחזור אינו חוזר רק בדאורייתא אומר דק"ש לא דמי לכלל הני דכל הני אין מצוה כלל אי כבר בירך ונהי דא"ל אי חוזר מספק ליתא איסור של לא תשא כמו שמבארים הפוסקים מ"מ ליתא מצוה בזה אי כבר בירך אבל הכא כיון דבשאר הפרשיות נמי יש מ"ע אף שיצא י"ח בפס"ר מ"מ אמרינן דמספק קורא כל הפרשיות כמו שהיה התקנה אף דבברכות מספק א"ח ומברך כל הברכות ובברכת ק"ש בספק מבאר הש"א בתשובה סי' כ"ה שם ודוק: פרק ג' הלכה ה' דברים של חול כו' בבהכ"נ וכן הכינויים כגון רחום ונאמן כו' אבל השמות המיוחדים והן השמות שאינן נמחקין אסור להזכירם בבהכ"ס סובהמ"ר עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל לא מצינו שם רחום כ"א על הבורא ואסור לומר בבה"כ וכתב הכ"מ בשם התר"י ז"ל דאשכחן רחום וצדיק כו' דלעיל מהאי קרא מיירי בצדיק והצלחתו כו' כשהצדיק יש לו הצלחה מפני שהוא רחום וחנון וצדיק כו' עכ"ל: והנה ע"ז קשה לענ"ד מהסוגיא דמס' שבועות דף ל"ה ע"ב דאמר שם הכי השתא התם כיון דליכא מידי אחרינא דאיקרי רחום וחנון ודאי במי שהוא רחום וחנון הכא כיון דאיכא שמים וארץ כו' אלמא דמלת רחום וחנון לא נאמר רק על הקב"ה כדברי הראב"ד ז"ל ולא כדברי התר"י דקאי על צדיק וצ"ע.

ועוד כתב הכ"מ תמוה לי דברי רבינו טובא שלא הזכיר שאסור לומר שלום בבהמ"ר ובהדיא אמרינן במס' שבת דף י' ע"ב דאסור לומר בבה"מ שלום ולמה כתב רבינו שמות המיוחדין ותו לא ולא אשכחן מאן דפליג עליה ואדרבא ברייתא מסייע ליה וכן תמה ע"ז הלח"מ וז"ל וקשה עוד מה שכתוב כו' ומן השמות שאינן נמחקין משמע דשלום דלא הוי משמות שאינן נמחקין דמותר לאמרו בבהמ"ר וצ"ע.

ונ"ל לישב דברי רבינו כן דהנה במסכת סוטה דף י' ע"א איתא אר"י שמשון שמו של הקב"ה נקרא כו' אלא מעתה לא ימחה כו' וכתבו התוס' תימא לר"י מ"ש משלום דאמרינן במס' שבת ד' ו' אר"ה אסור לאדם ליתן שלום בבהמ"ר משום דשם גופיה איקרי שלום ולא קחשיב ליה במס' סופרים בהדיא שמה שאינן נמחקין ונראה דתנא ושייר ועדיף מרחום וחנון כו': והנה ע"ד התוס' מקשים המפרשים דא"כ מאי מקשה הגמ' אלא מעתה לא ימחה כו' וכתבו להקשות דילמא אה"נ ואי משום דלא קחשיב ליה במס' סופרים דילמא תנא ושייר אלא ודאי כיון דשם במס' סופרים פ"ד אמר אלו שמות שאינן נמחקין אמרינן דכיון דתנא אלו לא שייר תנא ושייר כמו דאמרינן במס' קידושין דף ט"ז ע"ב וא"כ מדלא קחשיב שמשון ש"מ דהוא אינו בהני שא"נ וא"כ שלום נמי כן כיון דלא קחשיב ודאי נמחק וא"כ אף דרבינו ס"ל כהאי סוגיא דמס' סוטה דמאי דלא קחשיב ליה במסכת סופרים נמחקין וא"כ שלום נמי הוי כמו שארי כינויין דשרי לומר ופליגא זו הסוגיא על הגמ' דשבת ופוסק כהאי סוגיא דמס' סופרים מסייע ליה והתוס' כתבו בכ"ד דסמכינן על המסו' אף דחולק על גמ' דידן ובמס' סופרים שם דמסיק אבל הנמחקין לא קאמר שם אלו משום דשייר שם שלום ונאמן דהני כינוין לא קחשיב ותנא ושייר ועיין נקה"כ ביו"ד סי' ער"ה ודוק: פרק ד הלכה א' נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש וכו'.

והנה הב"י כתב באו"ח סי' ע' כתב באוהל מועד נראה דעבד ואשה חייבין הם בקבלת היחוד דהיינו פסוק ראשון ע"כ וכן כתב בש"ע ונכון הוא ללמד שיקבלו עליהם עול מלכות שמים והרמ"א כתב ויקרא לפחות פס"ר והב"ח כתב ע"ז דחיובא הוא והפר"ח ושארי האחרונים חולקים ע"ז ובספר מעדני יו"ט על הרא"ש בד"ח ס"ק ל"ב כתב הכי וז"ל כתב הב"י כו' ונראה לפרש דהא דכתב באוהל מועד דחייבין לאו מדאורייתא קאמר דא"כ לדידן דקיי"ל שהק"ש הוא מדאורייתא אינו אלא פס"ר מאי פטורות הנשים יותר מן האנשים מטעם מ"ע שהז"ג הרי מה שהאנשים חייבים.

גם הנשים חייבות אלא לחייבינהו מדרבנן בעלמא ולכך כתב הש"ע הכא בזה"ל נכון ללמד שיקבלו עליהם עול מ"ש כו': והנה עפ"ז נ"ל לכאורה לבאר דברי רש"י ז"ל

במס' ברכות דף כ' ע"א שם במשנה נשים ועבדים כו' פטורין מק"ש שהוא מ"ע שהז"ג וקיי"ל בקידושין דנשים פטורות מדאורייתא עכ"ל ויש לדקדק על הלשון מדאורייתא דהא לקמן שם בע"ב אמר דאף מדרבנן נמי פטורות ממ"ע שהז"ג ולפ"ד המעיו"ט נחא שפיר דלפי"ז דמדרבנן נשים חייבות בפס"ר ש"מ דהוא עיקר חיוב של ק"ש לפ"ד ולהכי כתב רש"י דפטורות מדאורייתא דפס"ר נשאר חיוב דרבנן גם עלייהו מה שלכ"ע הוא מה"ת ואין חילוק בזה רק דלכ"ע הוה מה"ת ולנשים ועבדים הוא מדרבנן: אמנם כבר דחה הש"א בסימן ב' דעה זו והכריח דכל הפרשה ראשונה הוא מה"ת לכ"ע ולא דוקא פס"ר עי"ש וא"כ נדחה דברי המעיו"ט דהכריח דהוי רק מדרבנן לנשים ועבדים.

ונ"ל לומר דדבר זה תליא בפלוגתא שבין גמרא דידן להירושלמי דהנה בגמרא (דף כ' ע"ב) אומר ק"ש פשיטא מ"ע שהז"ג הוא מ"ד הואיל ואית ביה מלכות שמים קמ"ל והירושלמי שם בפ"ג דברכות על המשנה דנשים פטורות אומר משום דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם עבדים שנאמר שמע ישראל ה' אחד מי שאין לו אלא אדון אחד ומפרשי ליה מפרשי הירושלמי דכיון דאיתא בק"ש מלכות שמים לא הוה פטרינן מטעם מ"ע שהז"ג להכי יליף מן קרא דבניכם ולא בנותיכם וכן מפרש הגר"א ז"ל שם בשנות אליהו דמפרש ליה דהקרא קאי על ק"ש ועבדים דמצריך קרא לפטור הוא על ח"ע וחב"ח דעבד פטור מלה לה מן אשה כדאיתא בחגיגה (דף ד').

ונ"ל לומר דהירושלמי אזיל לשיטתו דהנה איתא במס' כתובות פ"ט ה"ב שברה את הכלים כו' מה את עביד כו' אפילו כש"ח אינה אם את אומר כן אין שלום בתוך ביתו לעולם והביאו התוס' במס' כתובות דף פ"ו ע"ב ד"ה ר"א והראב"ד ז"ל השיג על רבינו שם בפ' כ"א מהל' אישות שהביא הטעם לפטור משום שלום בית כדברי הירושלמי והשיג עליו הראב"ד ז"ל לא מן השם הוא זה אלא משום דהוי פשיעה בבעלים ופטורה עיי"ש בה"ט ובמשל"מ שם וצ"ל דהראב"ד ז"ל ס"ל דהירושלמי דאומר הטעם משום שלום בית ואינו אומר משום פשיעה בבעלים ס"ל ע"כ כמ"ד דפשיעה בבעלים חייב אבל לדידן דס"ל דפטור ל"צ לטעם זה וא"כ כיון הירושלמי ס"ל דחייב ס"ל ע"כ כמ"ד דמקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו דהא איתא הפלוגתא בזה שם במס' ב"מ דף צ"ו ע"א דלמ"ד פטור ס"ל דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולמ"ד חייב ס"ל דמקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו וכן צ"ל דס"ל כן הירושלמי: והנה בגמרא דשבת דף ל"ב איתא הפלוגתא ח"א בענין מזוזה וח"א בענין ביטול תורה ואמר מ"ד מזוזה ס"ל מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ומ"ד בביטול תורה ס"ל מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וכתבו התוס' שם ד"ה מקרא תימא לר"י כו' והשתא קאי נמי את"ת וי"ל דבת"ת הוה מחייבין נמי מה"ט אי לא מיעט קרא בהדיא דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא הקישא מה"ט אית למימר דאין להקיש עכ"ל וכן כתבו במס' קידושין דף ל"ד ד"ה גברא כו' ועי"ל דאה"נ כו' מיהו הכא אין סברא לומר דנחייב נשים בת"ת משום סברא דגברא בעי חיי כיון דאשכחן מיעוטה גבייהו כדאמר ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם אבל מזוזה כו' משום דרוצה להקיש מזוזה לת"ת רוצה לפטור נשים י"ל דהאי סברא דגברא בעי חיי כו' מפיך מהקישא ומחייבים להו במזוזה עד כאן לשונו: והנה קשה איפכא א"נ דלהכי פטירי נשים ממ"ע שהז"ג משום דהוה מצה שמתה והקהל ג"כ א"כ ל"ל קרא למ"ד מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו הקרא דולמדתם את בניכם

ולא בנותיכם למעט נשים מת"ת דהא נוכל לידע מדאיתקש ת"ת לתפלין ותפלין ה"ל מ"ע שהז"ג ואף דאיתקש נמי למזוזה מ"מ הא אמרינן שם בקדושין דתפלין אתקש לת"ת אתקש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה ולמזוזה לא אתקש תפלין בפ"ש וא"כ ה"נ ת"ת לתפלין אתקש בין בפרשה ראשונה ושנתם לבניך ודברתם בם ואח"כ וקשרתם וכן בפ"ש כתיב וקשרתם ואח"כ ולמדתם אותם את בניכם אבל למזוזה לא אתקש רק בפ"ש דאחרי ולמדתם כתיב וכתבתם על מזוזות כו' והקרא דאת בניכם מיותר הוא לדרשא כמו שכתב הרשב"ם ז"ל במס' ב"ב דף ק"י ע"ב דאמר שם בניכם ולא בנותיכם וכתב הרשב"ם ז"ל דהמ"ל לזרעכם כו' אבל גבי ירושה כו' המ"ל לזרעכם כו' וא"כ ה"נ א"א דנשים חייבות בד"ת או דידיענין דהמה פטורות ממקום אחר המ"ל לזרעכם בשלמא א"נ דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו צריך הקרא בניכם כי היכא דלא נחייבי מקרא דלמען ירבו כו' דגברא בעיחיי נשי לא ב"ח אלא למ"ד דמקרא נדרש רק לפניו תקשה דנליף מהקישא דתפלין וצ"ל דזהו באמת סברת הירושלמי דהא הוא ס"ל ע"כ דמקרא אינו נדרש אלא לפניו דהא ס"ל דפשיעה בבעלים חייב דריש מקרא זה דולמדתם את בניכם למעט מק"ש דה"א דסברא דאית ביה מלכות שמים מפיק מהלימוד דמעט כל מ"ע שהז"ג לפטור נשים להכי כתיב קרא מפורש לפטור נשים מק"ש וכן המ"ד בגמ' דס"ל דמקרא נדרש לפניו ס"ל דקרא לזה אתיא לפטור נשים מק"ש: ועתה יבואר כן הגמ' קאמר סד"א הואיל ואית ביה מלכות שמים היינו בפסוק ראשון דחייבין סד"א דמשום זה תתחייבו בכל הפרשה דהא בפרשה זו יש מלכות שמים קמ"ל דרק בפסוק ראשון מחייבי ולא בכל הפרשה אבל לפי סברת הירושלמי דיליף מקרא זה דבניכם למעט נשים ולמעט מזה אף דאית ביה מלכות שמים אתי הקרא לפטור א"כ ודאי אתיא לפטור אף מן פסוק ראשון נמי דע"ז אתי הקרא למעט מקבלת מלכות שמים דאינן מחויבים לקרות פס"ר כמבואר: וא"כ א"ל דלפ"ד גמרא דידן אינו ממעט מזה דמעטין כל מ"ע שהז"ג רק כל הפרשה אבל פס"ר שפיר מחויבות מה"ת כסברת הב"ח וש"פ.

ובספר ישועות יעקב הכא בסי' ע' ביאר דא"נ דרק פסוק ראשון אז זמנו כל היום וכל הלילה דבו לא כתיב בשכבך ובקומך אלא דחז"ל גזרו שלא יקרא רק בזמן שכיבה וקימה עי"ש: ולענ"ד ליתא כלל דבין א"נ דכל הפרשה הוא מה"ת כמו שהוכיח הש"א שם מהסוגיא או כמו שיטת שאר הפוסקים דרק פס"ר הוא מה"ת ילפינן כל זה דצריך לקרות מקרא של ובשכבך ובקומך או פס"ר או כל הפרשה וא"כ תרווייהו שוין דהוא רק בזמן שכיב' וקימ' מה"ת והכ"מ דכת' דזהו רק אסמכת' ומה"ת הוא כל היום וכל הלילה הוא לכ"ע כמבואר.

והנה מן הירושל' דיליף לפטור חצי עבד וחב"ח מקרא דשמע ישראל מי שאין לו אלא אדון אחד משמע נמי דהוא ס"ל דפטורים גם מפס"ר דהא מפסוק זה יליף לפטור והה"ד נשים ודאי דשוין לנו לפטור וכמו שבארנו דהירושלמי ס"ל דפטורות מה"ת אף מפס"ר כמבואר ועיין לקמן בהל' ציצית מה שנבאר בזה: הלכות תפלה פרק ד הלכה ג במד"א כו' אבל לתפלת שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו שחרית ואח"כ יתפלל כו'.

וכתב ע"ז הראב"ד בהשגות לא ידעתי ורגליו ל"ל עכ"ל והביא הכ"מ בשם המ"ע מברייתא דשבת דף נ"ט רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום כו' דהיינו לתפלת שחרית

כו' והכ"מ כתב דהראב"ד ז"ל מפרש דלא לענין תפלה קמיירי אלא לענין אי שרי ליפות את עצמו וכדפירש"י ז"ל. ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דמיירי לענין תפלה דצריך לרחוץ מהא דאיתא במס' חולין דף ק"ו ע"א ור"י אמר כל גופו טובל בהן אבל לא פניו ידיו ורגליו כו' וכן לקמן שם בברייתא אמר רשב"א אומר בקרקע כו' אבל לא פניו ידיו ורגליו ופי' רש"י ז"ל ידיו דוקא נקט ופניו ורגליו ל"ד ואורחא דעלמא נקט להו משום ידיו והוא דחוק: ולפ"ד רבינו ניחא לפי הדעה שהובא בש"ע או"ח ס"ג ס"א שהמים שפסולין לנטילת ידים לאכילה אין מברכין עלייהו על נטילת ידים לתפלה כמו שמברכין על מים הכשרים וצריך לכתחלה לענין תפלה מים כשרים כמו לנטילת ידים לסעודה וא"כ ניחא דנקט להפסיל פניו ידיו ורגליו דצריך לרחוץ לענין תפלת שחרית ובעי מים כשרים כמו לאכילה ונקט להכי פניו ורגליו דבעי לרחוץ לתפלה כמו שכתב רבינו ודוק: הלכה זו טהרת מקום התפלה כיצד לא יתפלל כו' כללו של דבר כל מקום שאין קורין בו ק"ש אין מתפללין בו כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ הוציא זה רבינו ממה דאמרו (דף כ"ו) שם אר"ה וכן לתפלה ע"כ. והנה לא צריך להביא דברי ר"ה כי שם גם אמר בברייתא דף כ"ה ע"א לא יקרא אדם ק"ש וכן לתפלה כו'.

וכן תמוה דברי המעי"ט על הרא"ש שם בסי' נ"ו ובסי' מ"ו שהביא דבר זה בשם הרי"ף ז"ל והוא גמרא וברייתא ערוכה הכא ודוק: הלכה טז כונת הלב כו' ואם התפלל בלא כונה חוזר ומתפלל בכונה עכ"ל. וכתב הלח"מ בס"פ תפלת השחר ודלמא מעיקרא כו' ומשה"כ חוזר ומתפלל וענין הכוונה משמע שם במס' ברכות (דף ל"ד) דלעיכובא לא בעי שכן אמרינן שם ואם התחיל לכוון כו' וכוון באחת מהן ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו עכ"ל.

ופשוט ניחא דרבינו הביא זה לקמן פ"י ה"א מי שהתפלל ולא כוון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה ואם כוון את לבו בברכה ראשונה שוב א"צ וזהו מבואר וסמך הכא על דהתם: פרק ה הלכה ו תיקון המקום ויחזיר פניו לכותל כו' עכ"ל. והנה הכ"מ מפרש לה שלא יהא דבר חוצץ בינו לקיר.

והלח"מ כתב עוד שם אמר ריב"ל מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר וכתבו התוס' אבל מלתא דקביע שרי כו' ולא ידעתי מ"ט לא נתבאר זה בדברי רבינו ז"ל ואולי רמז לזה דאמר יחזיר פניו לכותל כלומר שלא יהא דבר חוצץ לכותל עכ"ל והוא כמו שמפרש הכ"מ: אמנם לענ"ד נ"ל כי גם הרי"ף והרא"ש ז"ל השמיטו ולא הביאו דין זה דלא יהא דבר חוצץ כמו שעמד ע"ז בספר מעדני יו"ט על הרא"ש ז"ל ס"ק ל' ע"ש.

ואפשר לומר שס"ל ז"ל דלקמן דף י' ע"ב אמרינן מאי קיר ח"א על עסקי קיר וח"א מקירות לבו וקשה הא צריך לגופיה ללמד שהתפלל סמוך לקיר ולא יהא דבר חוצץ והכ"מ מקשה ג"כ בח"א ע"ש וא"כ א"ל דס"ל דהאי סוגיא חולק על ריב"ל דדריש מזה שלא יהא דבר חוצץ והגמ' מקשי הכא רק על ריב"ל ואי תימא ר"י א"נ דאבא בנימן אומר על תפלתו שיהא סמוך למתנו ממש האיך מתרצים דברי האמוראים את דברי אבא בנימן התנא אבל לדינא א"ל כהאי סוגיא דחולק ע"ז ולא ילפינן מזה האי דינא

וניחא נמי על ר' ירמיה ב"א שהתפלל אחורי רבו והקשו דהא בעינן שלא יהא דבר חוצץ
ניחא נמי דהוא נמי אינו סובר כהני האמוראים וא"צ לחלק בזה וא"ל דגם רבינו ס"ל
כשיטת רבו הרי"ף ז"ל שהשמיט ודוק: הלכה ח האומנין שהיו עושין מלאכה בראש
האילן כו' יורדין למטה ומתפללין כו' ואם היו בראש הזית או בראש התאנה מתפללין
במקומן מפני שטרחתן מרובה עכ"ל.

וכתב הכ"מ שהרי"ף הביא טעם בשם הירושלמי ופי' התר"י שענפיהם מרובין משאר
האילנות ויש טרחה בעליתן וירידתן ממלאכה ע"כ. והנה רש"י ז"ל שם במס' ברכות דף
ט"ז ע"א לא פירש כן אלא כתב ומתפללין כו' מפני שענפיהם מרובות ויכולין לעמוד
שם שלא בדוחק ואין שם פחד ליפול לפיכך מתפללין כו' אבל בשאר אילנות א"מ עכ"ל.

ולכאורה הא טעמא בעי מ"ט שביק רש"י ז"ל טעם המפורש בירושלמי מפני הטרחה
ונקט טעם אחר: ונ"ל לומר דמוכרח רש"י ז"ל לפרש כן דשם בברייתא בגמ' מסיק
ובעה"ב בין כך וכך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו. והנה אי"נ
דהטעם הוא של פחד וביעתותא שוה זית ותאנה לשאר האילנות ורק התירו מטעם
הטרחה שלא להתבטל ממלאכה הרבה וא"כ אצל בעה"ב ודאי שוה שאר אילנות לזית
ותאנה וא"כ לא ה"ל לאסוקי הטעם מפני שאין דעתו מיושבת עליו על בעה"ב לבד וה"ל
לומר טעם על הכל גם על אומנין שאין דעתן מיושבת עליהן ונימא טעם על שאר
האילנות נמי ומ"מ גבי זית ותאנה התירו משום הטורח שלא לבטל ממלאכה וממילא
בעה"ב דליכא גבי ביטול מלאכה ודאי אסור וצריך לירד בין כך וכך אלא ודאי צ"ל
דגבי זית ותאנה יש היתר משום שענפיהם מרובות וליכא פחד כ"כ וא"כ ה"א דגם גבי
בעה"ב ליכא פחד וליתשרי ולהכי מסיק גבי בעה"ב לפי שאין דעתו מיושבת עליו אפילו
בהני אילנות ורק גבי פועלים דאיכא גבייהו ביטול מלאכה הקילו לדידהו בזית ותאנה
אבל בעה"ב שאין ד"מ צריך לירד וכ"ז הוא רק לפי הגירסא בברייתא בגמ' דמסיק זה
לפי שאין דעתו מיושבת עליו אבל בירושלמי שם בברכות איתא ותני כן פועלים
מתפללין בראש הזית ובראש התאנה והא בשאר אילנות יורדים למטה ובעה"ב לעולם
יורד ומתפלל וזה לפי שאין דעתו מיושבת לא מסיק ושפיר אומר הירושלמי מפני
שטרחתן מרובה אבל לפי הגירסא בגמ' שלנו שפיר מפרש לה רש"י ז"ל טעם זה ודוק:
פרק ח הלכה א וכל דבר קדושה לא יהא אלא בתוך העדה כו' וכל אלו הדברים אם
התחילו בהם ב"י והלכו מקצתם אע"פ שאין רשאי יגמרו השאר עכ"ל.

והנה בשו"ת נוב"י מה"ק ח' אה"ע סי' נ"ו הביא ראייה מזה דכל הדברים דבעינן עשרה
הוא רק לכתחלה בעינן עשרה אבל בדיעבד אינו מעכב להיות צריך לחזור ואם סידר
קידושין בפחות מעשרה בדיעבד עלתה לו הברכה והביא ראייה לזה חזא מהירושלמי
שהתיר לגמור אם יצאו באמצע כו' וצ"ל דכיון שהתחיל בהיתר גומר שפיר ועוד ראייה
מזה דהתיר בירושלמי לפדות עבד כנעני בג' בני אדם גזירה שמא יברחו וא"כ א"נ
דבדיעבד בעי דוקא עשרה ב"א לפדותו איך מפני גזירה זו יכלו חכמים לעקור בזה
דבעינן דוקא עשרה אלא ע"כ צ"ל דכל זה הוא רק למצוה ולא לעכב לשומו בעשרה
דוקא ולהכי יכלו חכמים לעקור עיי"ש: והנה ע"ז קשה מהא דאיתא במס' סנהדרין דף
פ"ח ע"א ההקדשה בפלוגתא דראב"י ורבנן דתנא ראב"י אומר אף צינוריו של הקדש

צריך עשרה ב"א לפדותו ופי' רש"י ואם נפדית בפחות מעשרה ב"א עדיין הקדש הוא ומועלין בו ולרבנן אין מועלין בו ורבינו מפרש לקמן בפ"ג מהל' ממרים דנפ"מ לענין אי קידש אשה לרבנן הוה קידושין אי נפדית בפחות מי' ולראב"י לא הוה קידושין אלמא דלראב"י דס"ל דצינורא בעי י' כמו לדידן קרקעות אף בדיעבד אינו פדוי והה"ד לדידן אדם דשוה לקרקעות דבעי עשרה הוה גם לענין דיעבד דאינו פדוי וכמו דאמרינן לראב"י בכל דבר.

וכן כתב הטורי אבן שם במגילה להביא ראיה מגמ' זו דסנהדרין דאף דיעבד מעכב אפי' א"נ כמו שמסיק שם הטורי אבן דהירושלמי אינו חולק על גמ' דידן ורק מחלק כפי שחילקו התוס' במס' תמורה דף כ"ז בין בה"ב שפודה שלו ובין של אחרים וה"נ מיירי הירושלמי בבעה"ב הפודה משלו מ"מ המשנה דמיירי סתמא ולא מיירי בעבדים כמו דהירושלמי גופיה שם במגילה מוקי לה בב"ח ולא בעבדים א"ל דאף בדיעבד אינו פדוי ומיירי בגזבר הפודה ואין מוכרח מזה דרק לכתחלה הוא כראות הנוב"י כמבואר ודוק: הלכות נשיאת כפים פרק א הלכה ב וכן שעבר ועלה לדוכן במנחה של יוה"כ הואיל והדבר ידוע שהוא יום שא"ב שכרות ה"ז נ"כ ואין מורידין אותו מפני החשד שלא יאמרו פסול היה כו' עכ"ל.

והנה נו"כ רבינו לא הביאו מקור לזה ונ"ל לומר דיצא לרבינו מזה דאיתא התם במס' תענית דף כ"ז ע"ב אר"י הלכה כר' מאיר ור"י אמר נהגו וס"ל לרבינו דאף דאפסק שם הלכה כר' יוסי מ"מ לא אתי רק לאפוקי מהאי מ"ד דאמרי הלכה כר"מ ומנהג כר"מ אבל לא לאפוקי ממ"ד דנהגו כר"מ דאי עביד לא מהדרין והוה כמו דאמרינן במס' ר"ה דף ט"ו ע"ב ול"ל כי קאמינא לך נהגו וא"א לי אסורא דא"ל במקום איסורא כי נהגו שבקינן להו כו' נמצא דהגמ' ס"ל בהדיא דכל היכא דליכא איסורא בדבר אי נהגו איפכא לא מהדרין ורק במקום דעביד איסורא אז מהדרין אף מאן דנהגו וא"כ חזינן דל"פ אף אנ"פ הלכה כחז"ל מ"מ א"ל דנהגו כאידך מ"ד ולא מהדרין כיון דליכא איסורא וא"כ ה"נ אמרינן דאף דנפסק הלכה כר' יוסי מ"מ לא נפלוג ע"ד ר' יוחנן דאמר נהגו העם לומר מהדרין עובדא כיון דהכא ליכא איסורא ורק החששא שמא אתי לאחלופי בכל יומא דשכיח שכרות וטפי עדיף שלא להוריד את הכהן מחשש דפסול היה ממה שניחוש דלמא אתי לאחלופי כיון דאיסורא ליתא בזה לא מהדרין זה דנהגו ודוק: הלכה י ומתקנת ריב"ז שלא יעלו הכהנים לדוכן בסנדליהם אלא יחפין עכ"ל.

והנה שם בגמ' דסוטה דף מ' רבנן אמרי מהכא דגדול אימת ציבור באין הכהנים עולין בסנדליהן לדוכן ודחי רב אשי התם שמא יפסק לו רצועה ואתיא למיקטרי ואמרו ב"ג וב"ח הוא ע"כ. והנה הטורי אבן במסכת ר"ה דף ל"ב הקשה וז"ל ק"ל על טעמיה דר"א דחייש לשמא נפסקה ליה רצועה ואזיל למיקטר וע"ז יבטל מנ"כ ל"ל טעמא שמא יאמרו עליו דהוא ב"ג ת"ל דהוא יעבור על ג' עשה דאיכא איסורא דודאי הוא מחשש ב"ג דליכא איסורא כלל עכ"ל: ונ"ל לישב פשוט דהנה במס' ר"ה דף כ"ח ע"ב אמרינן אי בעי מברך אי בעי לא מברך וכתבו התוס' מכאן משמע דכיון דעלה פ"א ביום לדוכן שוב אינו עובר בעשה האמור להם כל היום דהא א"ב לא מברך ע"כ וא"כ ניחא דהא תקנת ריב"ז היה בכל פעם שעולה לדוכן אף אי כבר עלה פ"א מ"מ אינו עולה בסנדל וא"כ

לא יעבור שוב בעשה אף אי יבטל כיון דאמר דבכל פעם אינו עולה בסנדל ש"מ שהוא משום כבוד ציבור ע"כ או משום דיאמרו ב"ג וב"ח ול"מ להקשות דנימא החשש שמא יאמרו עליו דעובר בג' עשה חדא דע"ז ל"מ לעז וחששא בשום מקום רק בב"ג וכדומה שמוציאין לעז עליו ועל בניו ועוד דאף מי שראהו איך שעלה היום לדוכן ע"ז יאמר אף דעל עשה לא עבר מ"מ להכי עתה מפסיק באמצע הדוכן שנדע לו שב"ג וב"ח ולהכי חשדינן ליה דמפסיק ולהכי תיקן שיעלו יחפים ודוק: פרק טו הלכה ג המומין כיצד כהן שיש בו מומין בפניו ידיו ורגליו כגון שהיו אצבעותיו עקומות כו' לא ישא את כפיו לפי שהעם מסתכלין בו וכן הסומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו כו' מותר לפי שא"מ בו עכ"ל.

וכתב הלח"מ מדכתב רבינו הסומא או שרירי זב משמע דלא מהני הך דש בעירו אלא בהני אבל לא באצבעותיו עקומות ועקושות וטעמא שלא הוזכר בגמ' אלא גבי הני דסומא באחמ"ע או שרירי זב משום דהאי דידי עקומות הוי שינוי טפי ואע"ג דדש בעירו מסתכלין בו עכ"ל: ולענ"ד נראה דליתא זה דהא בירושלמי שם דמגילה פ"ד ה"ח מפורש איפכא דאמר שם ר"נ הוית אצבעתיה עקומות אתא שאל לר"מ א"ל מכיון שאתה דש בעירך מותר וכן לקמן גבי זלדקן אומר דאם דש בעירו מותר והתוס' במגילה הביא דברי הירושלמי הכא וא"כ אף שבגמ' לא הביא זה דדש בעירו רק גבי סומא באחת מעיניו ורירי זב מנ"ל לומר דחולק על הירושלמי ורק אומר ע"ז והה"ד על כולן דשרי אם דש בעירו ונ"ל דדברי רבינו הכא הוא כדברי הט"א שם ד"ה סומא וז"ל נ"ל דל"ד באחת מעיניו דהה"ד נמי אפילו בשתי עיניו אם דש בעירו מותר והה"ד לכל המומין דדש בעירו מותר מיהו הנ"מ במומין שבפניו וידיו כיון שהם מומין שבמקום גלוי ודש בעירו ורגליו לראות את המומין תו לא מסתכלין בו בשעה שנושא את כפיו אבל במומין שברגליו לא דכי דש בעירו מאי הוה דמ"מ לא דשין במומיו כיון שהם במקום סתר והיינו דלא אמרו דמותר בדש בעירו אלא גבי זבלגן וסומא שהן במקום גלוי ע"כ.

וזהו נמי דברי רבינו הכא דנקט ואם היה דש בעירו בזה דהסומא באחת מעיניו או שרירי זב דמותר לאשמועינן דדש בעירו לא מהני רק בהני מומין שבגלוי אבל לעיל דאמר כהן שהיו לו מומין בפניו או ברגליו בזה לא מהני דש בעירו אבל אצבעות ידיו עקומות ובקהונות שרי אף דהוי שינוי טפי היכא דדש בעירו ולא כדברי הלח"מ אלא כדברי הירושלמי ובא למעט מקום סתר כמו שבארנו בשם הט"א דשם לא מהני דש בעירו ודוק:הלכות תפלין פרק א הלכה א ארבע פרשיות אלו שהן כו' נקראין תפלין ומניחין על הראש וקושרין על היד כו'.

והנה נ"ל לעיין הכא למי שאין ידו משגת לקנות רק תפלה אחת או של יד או של ראש מי קדים או השל יד דמניח תחלה או השל ראש דהוא קדוש יותר ולא מצאתי מי שמברר בזה. והנה לכאורה יש להביא ראייה לדין זה מן הירושלמי סוף מסכת מגילה תפלין ומזוזה מי קודם שמואל אמר מזוזה קודמת רב הונא אמר תפלין קודם מ"ט דשמואל שכן היא נוהגת בשבתות וי"ט מ"ט דר"ה שכן הוא נוהג במפרשי הים וה"מ מתניתא מסייע לשמואל תפלין שבלה עושה מזוזה שבלה אין עושין אותה תפלין למה שמעלין בקודש ולא מורידין עכ"ל.

ומפרשי שם הק"ע והפ"מ דמיירי כמי שאין ידו משגת לקנות שניהם רק אחד או תפלין או מזוזה וע"ז המה חולקים מי קדים ומביא סייעתא מן הברייתא דמי דחמירי קדושתו הוא קדים ומשו"ה כתב הק"ע דלפי גירסת גמ' דידן במנחות דף ל"ג דמתפלין שבלו אין עושין מזוזה ומן מזוזה שבלה עושין תפלין דמעלין בקודש איפכא מן הירושלמי וא"כ הוה מן ברייתא זו סייעתא לר"ה דתפלין קדמי ופוסק להלכה בש"ע או"ח סי' ל"ח וסי' כ"ב וכן כתב שם הגר"א ז"ל בביאוריו ס"ק ט"ו דלהכי פסקינן כר"ה דתפלין קדמי לפי שהג"י בגמ' דידן איפכא הוא דמן מזוזה עושין תפלין עי"ש: וא"כ נראה דה"נ כיון דקיי"ל דתפלין של יד עושין לשל ראש ומשל ראש אין עושין של יד דקדושה של ראש חמירי ה"נ כן דתפלין של ראש קודם לקנות לשל יד כמו התם תפלין ומזוזה.

אמנם יש לדחות כן דהתם הוא הספק אי מזוזה עדיף משום דמזוזה יש לו מעלת תדירה ותפלין יש להם מעלה דחובת הגוף הוא וכמו שמבאר בארוכה הגר"ע איגר ז"ל בתשובה סי' ט' אבל הכא לענין של יד ושל ראש דנהי דשל ראש הוה ליה מקודש יותר מ"מ נ"ל דשל יד מקרי תדיר יותר דהא קיי"ל כשהוא מניח מניח של יד תחלה וכשהוא חולץ חולץ של ראש תחלה וא"כ הוי ליה תדיר בלבישה השל יד יותר מהשל ראש וא"כ ה"ל תרווייהו כעין תדיר ומקודש דהוי ע"ז הבעיא במס' מנחות דף מ"ט ע"א לענין ציבור שאין להם תמידין דלמחר ומוספין דהאידינא איזהו מהן קדים ונשאר בבעיא דלא אפשרטא ופוסק רבינו לקמן בפ"ח מהל' חו"מ ה"כ לא מצאו אלא שני כבשים ואם יקריבו אותן למוספין היום אין להם תמידין למחר הרי הדבר שקול אם הקריבום למוסף היום או אם רצה להניחם למחר יניחו ע"כ ועיין בשו"ת ש"א סי' ע"ב מה שמבאר בזה וא"כ כמו דפסקינן התם דעושה מה שרוצה תחלה וה"נ בזה דמקרי תדיר ומקודש לענין קניה קונה מה שהוא רוצה תחלה: והנה זה לא מצי למדחי דמצינו תדירה בזה דשל ראש יותר מבשל יד דהא קיי"ל במס' ערכין דף ג' ע"ב דכהנים איצטריכא ליה הואיל וליתנייהו במצוה דיד דכתיב ילבש על בשרו אימא בשל ראש נמי לא לחייבי קמ"ל דלא מעכבא כו' נמצא דהכהנים בשעת עבודה אין מניחין השל יד והשל ראש שפיר מניחין נמצא דלכאורה זה מקרי מצוי יותר להניח השל ראש מהשל יד אמנם זה ליתא לא מיבעיא לפי מה שכתב השאגת אריה בסי' ל"ז דלפי הדעה דעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו היכא דאפשר לקיים שניהם אזי בשעת העבודה פטור אף בשל ראש כמבואר במס' זבחים דף י"ט ומוקי לה הש"א הסוגיא דערכין רק בדבר רחוק היכא שמקריב חטאת העוף הבא על הספק דמשום מקרה רחוקה כ"כ ודאי לא מקרי תדיר או מצוי ואפילו לפי שיטת התוס' והרא"ש ז"ל דרק היכא שאינו יכול לקיים שניהם אזי פטור ואי לא חייב וא"כ י"ל דמיירי הגמ' בערכין בכל זמן עבודה כהנים פטורין משל יד ואינן רשאין להניח דהוה חציצה ושל ראש מלביש תחלה ואינו מבטל משל הנחת ש"ר מעבודה מ"מ זה לא מקרי תדיר ולא מצוי והוי רק כמו דבר שהוא שוה בכל ודבר שאינו שוה בכל דהשל ראש שוה בכל אף בכהנים בשעת העבודה ושל יד אינו שוה בכל דהא כהנים בשעת עבודה אין מניחין השל יד ולענין קדימה אין מעלה זה ששוה בכל לזה שאינו שוה בכל כמו שהכריע הגר"ע איגר ז"ל בתשובה שם והביא ראייה מן תפלת מנחה ומוספין עי"ש וא"כ דאין להם דין קדימה וה"נ לענין קניה שניהם שוין דאלה שני הבעיות במס' זבחים דף פ"ט תדיר ומקודש איזה מהן קדים דהוא לענין קדימה בהקרבה והבעיא במנחות

לציבור דתמידין דמחר ומוספין דהיום הוא לענין קניה ודחיה אחד לחבירו הוא אחד כמו שכתבו התוס' שם דיוכל למפשט חד מחבריה וכמו דמבאר בזה נמי הש"א בס"ב ס"ב שם וא"כ ה"נ לענין אינו שוה בכל ושוה בכל שוין המה לענין קניה וא"כ נוכל לומר דקונה איזה שירצה השל יד או השל ראש: אך נ"ל לומר איפכא דכמו דמפרשינן פשט הירושלמי דמספקי למי שאין ידו משגת לקנות שניהם ה"נ כן איכא לפרש לענין עשית המצוה מה קדים אם יש לו לקבוע את המזוזה ולהניח תפלין מה קדים וכמו שמעיין הש"א בס"ב כ"ח לענין ציצית ותפלין דמה קדים וגם בזה פליגי שמואל ור"ה דשמואל אמר דמזוזה שהיא תדירה קודמת וכמו שכתב נמי הנמ"י דמשה"כ ציצית קדמו לתפלין ור"ה ס"ל דתפלין קודמין שהוא חובת הגוף הוא קדים ומייתי מן הברייתא הסייעתא מה שהוא קדוש יותר אמנם מזה אין להביא ראיה ממה שהקדימה התורה בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה תפלין למזוזה ונימא מזה דהחיוב של תפלין קדמו למזוזה מזה לאו ראיה הוא לומר דכיון דבח דענין יש מוקדם ומאוחר בתורה כמו דקיי"ל במס' פסחים דף ו' וכן מצינו במס' ברכות דף מ"א דכל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה והה"ד הכא נימא דקביעת המזוזה דכתיב אחר חיוב הנחת תפלין הוא מאוחר זה אינו דא"ל כן דהא מצות הנחת תפלין מתחייב משנעשה י"ג שנה וחיוב מזוזה לא בא לו רק אחר שיקנה לו בית או יבנה לו בית ולהכי כתבה התורה מצות תפלין שהחיוב בא קודם אבל בשעה שבא לו ביחד החיוב של שניהם לא נדע מי קדים וכ"ז הוא בתפלין ומזוזה אבל לענין של יד ושל ראש דהתורה התחייבה להניח תחלה השל יד לשל ראש ומחויב כ"א לקיים תחלה הנחת של יד ואח"כ השל ראש וא"כ כמו דלהנחה הוא תחלה הה"ד לענין קניה מחויב לקנות תחלה השל יד דמצותה תחלה ואח"כ השל ראש דמצותו אח"כ וכמו דלענין הנחה תחלה השל יד מגזה"כ אף דשל ראש מקודש יותר ה"נ לענין קניה למי שאין ידו משגת תחלה השל יד להכנס לחיוב אבל במזוזה ותפלין דא"ל דגם לענין הקביעות והנחה המחלוקת מי קדים וה"נ לענין קניה כמבואר: ונ"ל להביא ראיה לזה מהא דכתב רבינו לקמן בפ"א מהל' בכורים ה"ב דמי שהיה לו לפדות בנו ולעלות לרגל פודה את בנו ועולה לרגל ואומר כן היה בנו לפדות והגיע עת לעלות לרגל ואין לו כדי לזה ולזה פודה את בנו כו' אלמא דמפרש ליה רבינו דמיירי במי שאין לו כסף רק על דבר אחד לפדות את בנו או לעלות לרגל דפודה תחלה ואם אח"כ ישיג כסף יעלה לרגל ואינו מפרש כמו שפ"י רש"י ז"ל במס' קידושין דף כ"ט דקאי על הזמן ורק על כסף שאין לו לזה ולזה וילפינן מזה דכתיב כל בכור בניך תפדה והדר לא יראו פני ריקם דזה תחלה אלמא דס"ל דכיון דהקרא אומר זה תחלה אמרינן דכהיכא דקדים בזמן ה"נ שוה לענין קנית הדבר קדים הפדיה ואף דעלית הרגל יש לו מצוה יותר גדולה במעלה שהיא עוברת מ"מ גלי לנו קרא שהוא תחלה ואף בתחלת חיוב של עלייה לרגל הוא תחלה משנעשה י"ג שנה ופדיית בכור הוא משנולד לו בן מ"מ הקדימה התורה חיוב פדיית הבן לעלית רגל ש"מ דזה קדים למי שאין ידו משגת לשניהם וא"כ ה"נ לשל יד ושל ראש דהקדימה התורה לענין הנחה הה"ד לענין קניה.

ומה שמפרש רש"י ז"ל לענין זמן ורבינו לענין כסף ותרומתו מודים דקדים זה ממה שהקדימה התורה וה"נ השל יד קדים כמבואר. ועפ"ז נכונים המה דברי הב"י שהביא בשם הר"י אכסנדרים בסימן ל"ב וכן כתב שם הרמ"א ז"ל בש"ע דכותבין תחלה הפרשיות

של יד ואח"כ של ראש והב"ח ז"ל חולק ע"ז וכתב דכיון דקדושת השל ראש הוא חמירא כותבין הכל ראש תחלה: ולענ"ד דברי הב"ח ליתא חדא לפי מאי שהוכיח הש"א בסי' מ"ז דהא דקדושת של ראש חמירא הוא משום דבשל ראש איכא רוב השם כמו שפירש רש"י ז"ל השי"ן והדל"ת או משום השי"ן שהוא הלמ"מ ולהכי אין עושין מש"ר לשל יד אבל לענין כתיבה ועיבוד תחלה חדא קדושה הוא עי"ש וא"כ כשהתחיל לכתוב קדושתן שוה ורק אחרי כן כאשר על השל ראש יש השי"ן הוא קדוש ביותר אבל הפרשות קדושתן שוה וא"כ הכא לענין כתיבה תרווייהו שוין ולפי מאי שבארנו תחלה דהוה כמו תדיר ומקודש הוי שניהן שוין ולפי מאי שבארנו אח"כ דכיון דבתורה נאמרה תחלה השל יד קודם לכל דבר וה"נ לענין כתיבה דכיון דהחיוב שלו מתחיל תחלה מצוה לכתוב ג"כ תחלה וממה שמפרש הטור תחלה דין דשל ראש ומזה מברר הב"ח דהטור ז"ל ס"ל דכותבין של ראש תחלה נמי לאו ראייה היא דהא גם רבינו כתב הכא ומניחין אותן על הראש וקושרין על היד ואומר של ראש תחלה וכן לקמן בפ"ב נמי כתב רבינו בה"א דכותבין השל ראש ד' פרשיות והשל יד כותבין הד' פרשיות ביחד והוא משום דבגמ' דף ל"ד הביא הברייטא תחלה דכותבין תחלה על ד' עורות השל ראש ואח"כ מביא הברייטא השניה דין דשל יד ולהכי גם רבינו והטור מפרשים תחלה דין דשל ראש ואח"כ של יד אבל אין ראייה מזה דכותבין תחלה השל ראש לשל יד כמבואר: ומ"מ שפיר כתב הרמ"א ז"ל דמצוה לכתחלה לכתוב השל יד ולא לעכב הוא אף שכתבה התורה תחלה ונ"ל למצוא ראייה לזה מהגמ' דמנחות דף ל"ד ע"ב שם בברייטא שאם אין לו תפלין של יד ויש לו שני תפלין של ראש שטולה עור על אחת מהן ומניח כו' נמצא דשרי להניח העור ולעשות משל ראש השל יד ולא משגיחין בזה איזה כתב תחלה אם השל ראש כתב תחלה להשל יד דאמר סתם על אחת מהן משמע דנוכל לעשות מאיזה שירצה ורק לכתחלה מצוה לכתוב השל יד ובדיעבד אין קפידא כמבואר: ועפ"ז יש להסביר לשון הטור בסי' כ"ו באו"ח ז"ל ואפילו אם יש לו שתיהם ויש לו שום אונס שאינו יכול להניח שניהם כגון כו' יכול להניח אחת מהן שא"מ זא"ז עכ"ל.

והנה הטור ז"ל שינה מלשון הרא"ש ז"ל שכתב כגון היכא דאיכא שום אונס כו' מניח של ראש ולא חיישינן לזה בכל זמן שבין ב"ע כו' וא"כ עיקר הרבותא הוא דמניח השל ראש לבדו בלא של יד והטור כתב אחת מהן ה"ל לומר דמניח השל ראש והוא לאשמועינן הרבותא דל"ת להקדים השל יד אלא האי אתי הטור לאשמועינן דבאם יש לפניו שניהם ואין לו פנאי רק להניח אחד מהן ה"א איפכא דשל ראש מקודש יותר ויניח דוקא השל ראש כסברת המ"ד בירושלמי דתפלין קדמה למזוזה ולהכי אומר הרא"ש דדוקא במניח השל ראש תחלה לכן אומר דיניח אחת מהן איזה שירצה ואומר להכי הרבותא אפילו יש שניהם לפניו דאשמועינן דין זה באיזה שירצה יניח.

ולפ"ז מסולק ג"כ קושית הב"י על הטור מ"ט אומר הכא ואפילו יש לו שתיהם עי"ש ולפ"ד אשמועינן זה כמו שבארנו ודוק היטב: הלכה יג ס"ת תו"מ שכתבן עכו"ם או ישראל מומר או עבד אשה וקטן הרי אלו פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל מי שמוזהר על הקשירה ומאמין בה הוא שכותב עכ"ל.

והנה התוס' במס' ע"ז דף כ"ז ע"א הקשה וז"ל וא"ת וכיון דסתמן לאו לשמן קאי א"כ בגיטין דף מ"ה גבי סתו"מ עכו"ם פסולין משום שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה ת"ל דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד וסתמא פסול וי"ל דעכו"ם אגב אשה וקטן תנא כו' עכ"ל: והנה רבינו ג"כ מביא הכא מקרא זה דוקשרתם אשר הוא למותר גבי עכו"ם וכן נמי גבי קטן נ"ל דנמי לא צריך מקרא זה דוקשרתם ללמוד דפסול ביה דהא רבינו כתב לקמן בפ"ג מהל' גירושין הל' ט"ו דקטן שכתב גט את התורף פסול אפילו גדול עומד ע"ג ומפרש לה בהל' ט"ז ולמה אין כותבין כו' מפני שצריך הכותב לכתוב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת וח"ש וקטן אינן בני דעה כו' ומבאר שם הרה"מ דדעת רבינו דבתורף לא מהני אפילו עומד ע"ג משום דבעי כתיבה לשמה א"כ בקטן נמי ל"צ לזה הטעם בשלמא לפי הדעה שהביא הרה"מ ז"ל דאפילו בתורף כשר אי גדול ע"ג א"ל דהכא מצריך קרא לפסול אף אי גדול עומד ע"ג אלא לפי דעת רבינו קשה ועיין לקמן בפ"ד מהל' סוטה מה שנבאר: ונ"ל לומר דדעת רבינו ניחא שפיר בין בעכו"ם ובין בקטן דמצריך ללמוד מזה הקרא ע"פ מאי שנבאר לקמן בפ"י מהל' ס"ת ה"א דרק בעת כתיבת האזכרות בעי לשמה אבל סתם הכתיבה לא בעי ולא כמו שס"ל להפוסקים דצריך לומר בעת כתיבת סתם דכותב לשם קדושה תורה או תפלין וא"כ ניחא דמיירי היכא שהעכו"ם כתב מהס"ת או מהתפלין ומזוזות בלא, הזכרה וא"כ הוה כשר מטעם על שלא לשמה אך מטעם דאינו בקשירה פסול לכל הכתיבה דודאי בעינן שיהיה כתב כל הס"ת וכן התו"מ מי שישנו בקשירה אבל היכא דכותב העכו"ם או הקטן האזכרות ודאי פסול בל"ז מטעם דהוא שלא לשמה וצ"ל דלרשב"ג דמקשה שם כתיבה לשמה לא בעי דמשמע דרשב"ג מכשיר לקנות ספרים מן העכו"ם דמשמע דאף דכתב העכו"ם כל הספר אף האזכרות וזה ודאי בעי לשמה.

וכן מבואר הוא בתוס' דמנחות דף מ"ב ע"א סד"ה וז"ל א"נ נראה דאזכרות לבד בעינן כולו האי ואיצטריך למעוטי אי כתב בלא אזכרה עכ"ל והוא נמי כמו שבארנו לדעת רבינו דכל הלשמה בעינן רק באזכרות: והנה עפ"ז יש לישב קושית התוס' במס' גיטין דף מ"ה דמקשים על האי דאמר שם כתיבה לשמה לא בעי דלמא כתיבה לשמה לא בעי דסתמא לשמה אבל עיבוד סתם לאו לתפלין קיימי כו' ולפ"ד רבינו ניחא דבאמת לענין כתיבת כל הס"ת בזה א"ל דסתמא לשמה קאי ודאי במחשבה או סתם כמו שכתב המרדכי במנחות דף מ"ב וכמו שמבאר הט"ז ביו"ד סי' רע"ו וסי' א' ובנה"כ שם וקושית הגמ' הוא מן האזכרות דבזה בעי לומר בפירוש לשם קדושת ה' בזה לא אמרינן סתמא לשמה כמו שכתב המרדכי בשם רש"י ז"ל ולהכי מקשי שפיר כתיבה לשמן לא בעי דהיינו האזכרות כמבואר ודוק: שם במשל"מ סתו"מ שכתבן כותי או ישראל מומר או ממזר כו' ה"א פסול כו' כתב מרן הב"י ביו"ד סי' רפ"א וז"ל תו כתב במס' סופרים שם ופסול שם ס"ת שכתבה גר כו' בגר דקתני היינו גר תושב שאוכל נבילות ותמהני דאם בגר תושב ת"ל מההיא דפ' השולח שהביא מרן בסמוך דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ומה"ט פסלינן אשה לס"ת ופשיטא דלא עדיף גר תושב מאשה ועבד וצ"ע כו' עכ"ל: ונ"ל לישב פשוט זה דלפי מאי דמשמע בסוגיא שם במס' גיטין דת"ק ורשב"ג דשם מיירי בברייתא ומכשירים ספרים שקנו מן העכו"ם לא בעינן כל שישנו בקשירה וכמו שכתב נמי המג"א בסי' ל"ט ס"ק ז' לישב את דברי הרי"ף ורבינו ז"ל שהשמיטו את זה

דגר תושב שחזר לסורו מחמת יראה כשר לכתוב תפלין משום דסברי דהוא נמי מקרי אינו בקשירה ולכן הוא אינו בכתיבה ומ"ד דמכשיר שם במס' גיטין לא ס"ל להכליל זה דכל שישנו בקשירה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ועי"ש בביאורי הגר"א ס"ק ה' ובפני יהושע שם וא"כ א"ל דהאי תנא דמס' סופרים אתיא כרשב"ג דלא דרש זה כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וא"כ לא פסול מחמת זה גר תושב ורק מחמת זה פסול הוא בס"ת מהטעם שכותב בלא כוונה הקרא דלגר אשר בשעריך כו' כמו שכתב הש"ך ביו"ד סי' רפ"א ס"ק ח' עי"ש: ובזה ניחא דברי המחבר ז"ל שהשמיט שם ביו"ד הא דגר תושב והרמ"א ז"ל הגיה גר תושב ולפ"ז ניחא דברי המחבר ז"ל דאנן קיי"ל דבעי דוקא מי שישנו בקשירה לא צריך להביא ע"ז הטעם דפסול גבי גר תושב כמו ממזר דהכא פסול מטעם אחר שאינו בקשירה כמו שכתב המשל"מ הכא ודוק: פרק ד הלכה ג העושה תפלתו עגולה כאגוז אין בה מצוה כלל עכ"ל.

וכתב הרכ"מ ז"ל דרבינו לא חש לכתוב כמו במשנה שם סכנה ואין בה מצוה כיון דלענין דינא לא נפ"מ בזה מידי כיון דאין בה מצוה כלל כי ליכא סכנה לא לעביד הכי עכ"ל. והנה כמו"ח הגאון ז"ל ביאר בזה דצ"ל דרבינו מפרש סכנה לא כפירש רש"י ז"ל שמא יכנס בראשו אלא כפי' התוס' סכנה שאינו מגין דלא הוי מצוה ואינו מגין במקום סכנה כמו גבי אלישע ב"כ וא"כ לא צריך לכתוב כלל זה דסכנה דכיון דכתב דאינו מצוה כלל ממילא אינה מגין דהא בהא ודאי תליא ורש"י ז"ל מפרש מילתא אחריתא סכנה שמא יכנס בראשו לבד מה שא"מ ורבינו אינו סובר כן.

ונ"ל לומר עוד דגם גבי מזוזה ס"ל לרבינו לא כפירוש התוס' שם במנחות דף ל"ב ע"ב דאומר שם גבי מזוזה אי תלאה במקל סכנה ואין בה מצוה, ופירשו שם התוס' שמא ינקוף ראשו ורש"י ז"ל פירש סכנה שאינה מגינה עליו ורבינו שכתב הכא בפ"ה ה"ח גבי מזוזה תליא באחורי הדלת ובקנה פסולה ולא כתב הכא סכנה דזה נמי כיון דאינו מצוה אינו מגין עליו כמבואר ועי"ש בט"א במגילה: אך זה תמה כמו"ח ז"ל על רבינו שכתב עגולה כאגוז אין בה מצוה כלל מגמ' דאיתא במגילה דף כ"ג ומנחות דף ל"ה דאמר שם תנינא תפלין מרובעות הלמ"מ ואר"פ באלכסון ובתפירתן אר"פ דעביד כאמגוזא ופי' רש"י ז"ל מכאן אין ראייה על היכא דעגולה כביצה וכעדשה ובמנחות מפרש עוד היכא דעביד כעגול וכטבעת ויש להם מושב לא עכ"ל וא"כ כל זה הוא רק לפי מה דבעי לדחות דמזה אין ראייה דבעי מרובע דוקא לא נדע דפסול רק כאמגוזא אבל רבינו דפוסק בפ"ג הי"א ואלו הם שיהו מרובעות וכן תפירתן ברבוע אלמא דבעי ליה שיהא דוקא מרובעות גם בתפירתן ואלכסון וא"כ לא בעי כאמגוזא לפרש הא דתפלין עגולה ואין בה מצוה וא"כ ה"ל לומר העושה תפלתו עגולה אין בה מצוה ול"ל לומר עוד כאגוז וצ"ע: הלכה ד תפלין של ראש אינה מעכבת של יד וש"י כו'.

וכתב הכ"מ מנחות דף ל"ח בגמ' אמר רב חסדא ל"ש אלא שיש לו אבל אין לו מעכבת כו' ומעיקרא מאי קסבר גזירה שמא יפשע ודבר פשוט הוא דבין יש לו ובין אין לו אינה מעכבת ואע"פ שבפירוש המשנה לרבינו כתב דבאין לו מעכבת דבר זה ודאי הוא ט"ס עכ"ל ונ"ל לישב דברי רבינו בפירוש המשנה דאמר שם מאן דלית ליה תרי מצוה חדא נמי לא לעביד ומ"מ מעיקרא משמע דניחא ליה משום הטעם שמא יפשע משום הכי אם

אין לו מעכבא אך הא גם ע"ז יש להקשות לפי מאי דכתב השאגת אריה בסי' ב' דלא שייך לומר דעשו חכמים סייג ועקרו הד"ת אף בשב ואל תעשה זהו רק במקום דחששו דאם לא יעשה את הסייג אזי יעבור על עבירה חמורה כמו אם יקחו לולב או יתקעו בשופר בשבת יבואו לעבור על איסור חילול שבת וכדומה להכי עקרו ד"ת לבטל המצוה בשב ואל תעשה אבל היכא דאי יעבור על המצוה יש חששא רק שלא יקיים העשה לא עשו חכמים סייג בזה שלא יקיים העשה משום חששא שלא יעבור העשה מה תיקנו בזה יותר מבזה לא עשו חז"ל בזה סייג וכמו שנבאר גם לקמן אך ראיתי מי שכתב שדבר ה תליא בפלוגתא והנה א"נ דלא עשו בזה סייג א"כ גם הכא לא שייך זה דאמרינן דאם אין לו מעכבת ואינו מניח התפלה אחת שיש לו משום גזירה שמא יפשע ולא יקנה השניה ולא יקיים העשה אמרינן דאינו מקיים מיד ועקרינן ליה המ"ע דחד תפלה ואינו מניח וא"כ ודאי ליתא זה והפלוגתא הוא דבמס' ביצה דף ט"ו ע"ב אמרינן דרבא מפרש טעמא של עירוב תבשילין כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט וא"כ התקנה של ע"ת הוא כדי להיות לו על יו"ט ועל שבת דאל"כ כיון דהוא טרוד בשמחת יו"ט ישכח מלהכין על שבת ומ"מ אי שכח ולא הניח ע"ת אסרינן ליה לאפות ולבשל בשבת והוא נמי סייג כזה דאינו מרויח להשמר פן יעבור על איסור חמור ורק הסייג הוא שלא ימנע מן כבוד שבת ואסרינן ליה להכין על שבת ש"מ דרבא לא ס"ל האי סברא של הש"א אבל רב אשי דאמר הטעם כדי שלא יאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול נמצא דהסייג הוא שלא יכשל באיסור חמור לחלל יו"ט שלא לצורך ויעבור על לאו דחילול יו"ט שפיר אית לן למימר דס"ל סברת הש"א וא"כ א"ל הגמ' דקדחי סברא זו שמא יפשע הוא משום דס"ל כרב אשי דבזה לא שייך סייג אבל מעיקרא ס"ל כרבא דשייך גם באופן כזה סייג להכי אמר דאי אין לו מעכבת וא"כ א"ל דרבינו בפירוש המשנה ס"ל כרבא דהא הקרבן נתנאל במס' ביצה שם בפ"ב כתב על הרא"ש ז"ל דמספקא ליה כמאן הילכתא כרבא או כרב אשי ולהכי בפה"מ כתב כן אבל בחיבורו חזר דס"ל כמו רב אשי ובזה האופן לא עשו רז"ל סייג ולהכי פוסק דאין מעכבת אף אי אין לו כמבואר ודוק: הלכה יג כל הפטור מק"ש פטור מתפלין קטן שיודע לשמור תפלין אביו לוקח לו תפלין עכ"ל.

והנה רבינו כתב כלשון הברייתא הכא אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו במצות ולקמן בהל' ציצית כתב קטן היודע להתעטף חייב בציצית וגבי לולב כתב היודע לנענע חייב בלולב וע"ז עמדו התוס' במסכת ערכין דף ב' ע"ב ד"ה אביו על שינוי הלשון והנה המרדכי הביא במס' סוכה ספ"ג מן הירושלמי גבי ציצית נמי אביו לוקח לו ציצית ואף שבירושלמי שלפנינו איתא הגירסא כמו בגמ' דידן חייב בציצית מ"מ להמרדכי ז"ל משמע ודאי דהיה לו הגירסא לוקח: והנה התוס' בערכין כתבו שני תירוצים חדא דתפלין דמיו יקרים שייך לשון לקיחה ועוד דגבי ציצית לא נקיט לישנא דלוקח דמסתמא יש לו טלית וגבי לולב נמי יכול לצאת בלולבו של אביו עכ"ל.

והנה התירוץ הראשון דחוק דגם ציצית עם תכלת היה דמיו יקרים וגבי לולב מצינו בר"ג שקנה באלף זוז ורק התירוץ השני יבואר מה שאומר דמסתמא יש לו טלית כן לפי שאנן קיי"ל דבעי תרווייהו לקולא מנא וגברא וא"ח בציצית עד שיהיה לו טלית בת ד' כנפות וילבישנו וגם גדול אינו חייב בציצית אי אין לו טלית בת ד' כנפות ואם יש לו ומניח

בקופסא נמי פטור וא"כ ה"נ לקטן לא מחנכין כ"א שיש לו טלית בר חיובא כמו גדול ולהכי אמרה הברייטא חייב בציצת ולא לוקח להורות דאינו חייב בתינוק כ"א היכא שיש לו טלית בר חיובא ולובשו אזי מחויב אביו להכניס בו ציצת וא"כ א"ל דהירושלמי לפי גירסת המרדכי ס"ל כמ"ד דהוא חובת גברא ומחויב אביו ליקח לו ציצת כמו דמחויב בתפלין כמו דמחויב גדול להאי מ"ד לעשות טלית בר חיובא וה"נ מחויב אביו לחנך הקטן: ועוד נ"ל לישב הלשון שאמר גבי תפלין לוקח וגבי ציצת וש"ד חייב כן דהנה המג"א כ' בסי' י"א ס"ק ג' דאם הציצית טוואן חשו"ק וגדול עומד ע"ג תליא בפלוגתא שכתב בסי' ת"ס בב"י עיי"ש נמצא דלפ"ז לפי הדעה שם שהביא בשם הרשב"א ז"ל דשרי אי גדול עומד ע"ג ה"נ גבי ציצת שרי אי טוואן קטן וגדול עומד ע"ג ללמדו שיעשה לשמה אבל גבי תפלין דקיי"ל דקטן פסול לכתובה הוא מטעם וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה כו' כמבואר בגיטין דף מ"ה ופסול הכא לכל הדעות אף אי גדול עומד ע"ג ולהכי ניחא שפיר דגבי ציצת נקט חייב בציצת דאתי לאשמועינן דאף הוא עצמו יכול לעשות לו ציצת אבל גבי תפלין נקט לוקח לו תפלין לאשמועינן דהוא עצמו אינו יכול לעשות וצריך ליקח תפלין מגדול שעושה לו: אמנם כ"ז צריך לבאר לשיטת בעל העיטור שהביא הרמ"א ז"ל בסי' ל"ז באו"ח דהא דאמר קטן היודע לשמור תפלין הוא משנעשה י"ג שנה ויום אחד ולא כדברי הב"י דמפרש על קטן שהגיע לחינוך וא"כ היה גדול וא"כ יכול לעשות לו בעצמו תפלין אך גם זה ניחא ע"פ מאי שכתב המג"א בסי' ל"ט ס"קא' וז"ל נ"ל כיון דילפינן מקרא בעינן שיהיה גדול ממש דוקא דהיינו שהביא שתי שערות אחר שהוא בן י"ג שנה אבל מספיקא פסול לכתוב עד שיהיה בן י"ח שנה כמ"ש באה"ע סי' קמ"ה כו' וא"כ ניחא דלענין חיוב התפלין מתחייב תיכף משנעשה י"ג שנה וי"א אבל לענין עשית התפלין דתליא בהבאת שתי שערות ואם הוא י"ג שנה ולא הביא שתי שערות אינו כותב בעצמו ולהכי אמר לוקח תפלין כמבואר: אמנם דברי העיטור ז"ל צריך לבאר דקשה טובא דאי מיירי זה שאמר הברייטא קטן היודע לשמור תפלין בקטן בן י"ג שנה א"כ מה אתי זה לאשמועינן הלא זהו משנה מפורשת במס' נדה דבן י"ג וי"א נדריו קיימין והוא משום דחייב בכל המצות וכן תמה ע"ז הגאון ר"ע איגר בתשובה סי' ז' וז"ל הרמ"א בהגה"ה וי"א דהאי קטן דוקא שהוא בן י"ג וי"א לא הבנתי דהא מדאורייתא חייב ואף דבדקו ולא הביא שתי שערות הא בדאורייתא חיישינן שמא נשרו וא"כ איך שייך בזה דאביו לוקח לו תפלין דמשמע מדין חינוך לבד הוא כו' גם יש לומר דדוקא היכא דאיכא חשש דעובר בידים על מדאורייתא כגון אי קידש אשה דאם נחזיקנו לקטן ונימא דאין הקידושין חלין תעשה בידים איסור כו' וכן לענין אכילה ביוה"כ בהני חיישינן לשמא נשרו אבל בכיטול מצוה בשב ואל תעשה ל"ח לנשרו וצ"ע עכ"ל: ונ"ל לישב דברי בה"ע כן דהנה כפי דבריו ז"ל הלא מפורש הוא במכילתא פ' בא והיה לך לאות על ירך שומע אני אף הקטנים והדין נותן הואיל ומזוזה מ"ע ותפלין מ"ע אם למדת על מזוזה שהוא נוהג בקטנים כגדולים יכול אף תפלין ינהגו בקטנים כגדולים ת"ל ושמרת את החוקה הזאת לא אמרתי אלא במי שיודע לשמור תפלין מכאן אמרו קטן היודע לשמור תפלין עושה לו תפלין ע"כ אלמא דהוא מפורש במכילתא דתפלין לא הוי בהו כשאר מ"ע כמזוזה וכדומה דחייבין מטעם חינוך אבל לא בתפלין כדברי העיטור ונ"ל לבאר כן דהנה הש"א הכריע בתשובה סי' ל"ט דמה דאמרינן במס' יומא דף ז' ונ"ל לבאר כן דהנה הש"א הכריע בתשובה סי' ל"ט דמה דאמרינן במס' יומא דף ז'

דתפלין חייב אדם למשמש ק"ו מציץ שלא יסיח דעתו ממנו מדכתיב תמיד אין הכוונה כמו שכתבו הר"י והרא"ש דאסור בשחוק וקלות ראש אלא צריך כוונה בכל שעה לכוון במחשבתו שמניח תפלין עליו וכל שיעור הלל מיל צריך כוונה לבלי להסיח דעתו וזהו חיוב גמור בשמירת התפלין: והנה במס' חולין דף י"ב ע"ב בעי ר' יוחנן קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה ופשיט אין לו מחשבה אפי' מדרבנן מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מדאורייתא אין לו מדרבנן יש לו וכתבו התוס' שם ד"ה קטן פירש בקונט' כגון שחיטת קדשים דיליף בראש זבחים דבעי לשמה ושחט קטן עולה לשמה מי הוה כוונה א"ל וא"ת הא התם משמע דסתמא נמי כשר משום דזבחים סתמא לשמן קיימן ואינו פוסל עד שיכוון שלא לשמן וי"ל דסתמא דקטן גרע דאין לו דעת להבין שהם קדשים וסבר שהם חולין וה"ל מתעסק ופסול כו' ואפילו אומר הקטן יודע אני שהם קדשים ולשמן אני מתכוון מיבעיא לן אי כונתו כוונה ודלמא לא מהני אם אין מעשיו מוכיחין עכ"ל וס"ל לבה"ע וכן ס"ל נמי להמכילתא דגם בתפלין דבעי כוונה וזהו שלא יסיח דעתו שיתכוון ממש כמו הכוונה בעת שנושא את הציץ וכוונת הקטן אינה כוונה והוה כמתעסק בעלמא ולהכי פטור מתפלין עד שיהיה בן י"ג שנה אז חייב אפילו אי לא הביא שתי שערות דחיישינן שמא נשרו ולא יכול לבטל עוד ממ"ע וזהו דברי המכילתא דגבי תפלין כתיב ושמרת את החוקה בא ללמד כמו גבי תרומה וקדשים דכתי' משמרת ובעי שימור ואסור בהיסח הדעת ונפסלו בהיסח הדע' או פסול טומאה או פסול הגוף ה"נ גבי תפלין דכתיב ושמרת בא למימר דבעי כוונה דוקא שלא יסיח דעתו וא"כ קטנים אין לחייבן בתפלין דאין להם כוונה ומפרש בעל העיטור גם הברייתא בסוכה נמי קטן היודע לשמור תפלין שלא כפי' רש"י שלא יפיח ושלא יישן ושלא יכנס לבהכ"ס אלא לשמור היינו שלא יסיח דעתו ויהיה לו כוונה וזהו משהוא בן י"ג שנה ואשמועינן דאפילו לא הביא שתי שערות מ"מ משהוא בן י"ג שנה אמרינן דיודע לשמור ולכוון וחייב בתפלין ולא דמי לעבודה דאינו יכול לעבוד עד שיביאו שתי שערות דוקא אבל הכא משהוא בן י"ג שנה חייב בתפלין כמבואר.

אבל הב"י מפרש לה כפי' רש"י ז"ל דהיודע לשמור תפלין היינו שלא יישן ושלא יפיח וס"ל דאף דזה בודאי כ"ע ס"ל דתפלין אסור בהיסח הדעת כמו שמבאר הש"א שם דאין חולק ע"ז מ"מ א"ל דהיכא שמניח תפלין ומברך עליהו דומיא להיכא שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כמו גבי עולה דאתייה בצפון או שהפך לענין בכי יותן דקיי"ל דמדרבנן לחומר א"ל יש לו וה"נ יש לו לענין לחייבו במצות תפלין כמבואר: ומה שאומר לדברי בעל העיטור לוקח תפלין כיון שמיירי בכן י"ג שנה הוא כמו שבארנו דאפילו אם הוא בן י"ג שנה מ"מ אינו עושה לו לעצמו תפלין ורק קונה מאחרים עד שיביא שתי שערות: ועפ"ז ניחא דברי הירושלמי פ"ג דסוכה דהביא לענין יודע לנענע חייב בלולב להתעטף חייב בציצית וכן ש"ד חשיב שם ולענין תפלין לא הביא כמו שמביא הגמ' דידן והוא משום דהירושלמי ס"ל ריש מס' תרומות שהביא התוס' שם דהיכא דלא כתיב ביה מחשבה אז אמרינן דהוכיח מעשה שלהן על מחשבתן ומשמע דהוא מדאורייתא ורק גבי תרומה דכתיב בה מחשבה לא מהני ובגט דלא מהני מחשבה הוא מפני שאין הוא המגרש כמו שמבאר שם וא"כ ס"ל להירושלמי דלא כהג"מ דאומר היודע לשמור תפלין והוא כפירוש בעל העיטור שהוא בן י"ג שנה שאז אמרינן שיודע ודאי לשמור אבל מקודם

לא דס"ל כדברי המכילתא דזה דבעי שימור הוא מדאורייתא מקרא דושמרת את החוקה ולהכי תחלה אינו מניח אבל הירושלמי דס"ל דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אף מדאורייתא מהני וא"כ הכא חייב תחלה אף אי לא הוי י"ג שנה דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ולא הוי שיעור חיוב כמו שאומר בבבביתא יודע לשמור דהוא בן י"ג שנה ולהכי השמיט אבל הב"י ס"ל דזה דבעי בתפלין שלא יסיח דעתו הוא רק מדרבנן כמו שכתבו התוס' במס' יומא דף ח' דלימוד זה מציץ לאו ק"ו גמור הוא וקרא דושמרת קאי על חוקת הפסח וכיון דכל עיקר זה מדרבנן ומדרבנן יש לו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ולהכי חייב אף תחלה משיוודע השמירה שמפרש רש"י ז"ל שם.

ומזה יהיה ראיה למה שמעיינים המחברים אם סתם מכילתא הוא ר' ישמעאל או רע"ק ומזה ראיה דהוא ר' ישמעאל דהא רע"ק קדריש במס' מנחות דף ל"ו דקרא דושמרת את החוקה בחוקת הפסח ואין ענין לתפלין אלא ודאי הוא ר' ישמעאל וס"ל כריה"ג דבחוקת התפלין מדבר ודריש ליה דבעי שמירה היינו שלא יסיח דעתו והוא מה"ת.

שוב מצאתי כאשר בא לידי ס' העיטור שם בשער שביעי בהל' תפלין שמביא את דברי המכילתא לענין זה לפטור קטנים מקרא דושמרת ודאי הוא כמו שבארנו דאינו בר שימור דאינו יכול לכוון כמבואר: והנה בהך ספיקו של הגאון ר"ע איגר ז"ל אמרינן דחיישינן אף בעשה של שב וא"ת נמי לחייב שמא נשרו או לא הנה נ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא במס' מנחות דף מ"ג ע"ב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כיון שנתחייב אדם במצוה זו חייב בכל המצות כולן ור"ש הוא דאומר מ"ע שהז"ג הוא ופי' רש"י ז"ל ר"ש הוא דפוטר בנשים וא"כ חייב משהאיר היום לישנא אחרינא כיון שנתחייב אדם שהגיע לכלל מצוה דהיינו י"ג שנה נתחייב בכל המצות ולהכי אתיא עיקר מילתא ור"ש היא דכי רבנן הא איכא נשים דחייבות ופטורות מכמה מצות והנה א"ב דבר זה דבמ"ע לא חיישינן שמא נשרו א"כ מנ"ל דזה הברייתא אתיא כר"ש דוקא והלכה בזה כמותו דילמא לא אתיא כר"ש והאנשים דחייבין במצות חייבין נמי במצוה זו ורק זה אתא לאשמועינן לפ"ד הרבה מהראשונים דספק דאורייתא מה"ת לחומרא ואתיא הברייתא כמ"ד דאף באיסור ל"ת לא חיישינן שמא נשרו ואומר כיון שנתחייב אדם במצוה זו דהוא מ"ע דאינו חייב רק היכא שהגיע לשתי שערות דלשמא נשרו ל"ת במ"ע לכ"ע נתחייב בכל המצות אף בל"ת דגם בל"ת לא חיישינן שמא נשרו ורק מי שהביא שתי שערות כמו בעשה ומנ"ל דר"ש היא אלא ודאי שוה עשה לל"ת ומאן דחייש לשמא נשרו בל"ת אף בעשה חייש ומאן דל"ת שוה בכולן: אך יש לדחות דרוצה לפרש הברייתא טפי אליבא דהלכתא דקיי"ל כר"ש הילכתא דנשים פטורות מציצית ובזה נמי הילכתא דחיישינן שמא נשרו כמו שפוסק רבא במס' נדה דף מ"ו וכמו שפוסק רבינו לקמן בהל' גירושין ה"ד ורוצה לפרש אליבא דהלכתא כמ"ד דחוששין כמבואר.

אמנם מדברי רש"י במס' סוכה דף כ"ז ע"ב משמע קצת ראיה דס"ל דבעשה ל"ח שמא נשרו דהתם קאמר פרט לקטן שהגדיל בינתים ופי' רש"י ז"ל שצמחו לו שתי שערות במועד ואתי הני כל לרבויי כו' ול"ל לרש"י ז"ל לפרש שצמחו לו שתי שערות נימא שנעשה בן י"ג שנה וי"א שנתחייב בכל המצות אלא ודאי דכיון דקאי אקרא ואינו חייב רק אי הביא שתי שערות מה"ת: והנה לפי מאי שהביא הפר"ח בס"י ק"י ביו"ד ראיה

דרש"י ז"ל ס"ל דספק דאורייתא מה"ת לחומרא וא"כ א"נ דחיישינן שמא נשרו אז הוא חייב מה"ת אי הוא בן י"ג שנה אף שלא ראינו שהביא שתי שערות ול"ל לרש"י לפרש עד שיצמחו לו שתי שערות אלא ודאי דס"ל דבעשה לא אמרינן חיישינן שמא נשרו כמבואר ודוק: הלכות מזוזה פרק ו הלכה א עשרה תנאים כו' ושתהיינה לו שתי מזוזות כו'.

והנה הרא"ש ז"ל בהל' קטנות ד"ה מזוזה כתב דחייב אפילו אין לה אלא מזוזה אחת מימין כר' מאיר משום דשם בגמרא דמנחות דף ל"ד שמביא הגמרא פלוגתא דתניא משמע דר' ישמעאל ורע"ק תרווייהו ס"ל כר' מאיר דחייב אפילו במזוזה אחת עי"ש: ונ"ל לישב דעת רבינו דפוסק כחכמים ולא כר' מאיר דמן ר' ישמעאל ורע"ק אין שום ראיה דהנה הא לכאורה דברי ר' ישמעאל שם הא קשה טובא דאומר שם מזוזות שומע אני מיעוט מזוזות שתים כשהוא אומר מזוזות בפרשה שניה שאין ת"ל הוה ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט רע"ק אומר א"צ כשהוא אומר על המשקוף ועל שתי המזוזות שאין ת"ל שתי מה ת"ל שתי זה בנה אב כ"מ שנאמר מזוזות אינו אלא אחת עד שיפרוט לך הכתוב שתים עכ"ל הגמ' ותקשה דברי ר' ישמעאל הא מקרא דמזוזות דבא לומר דשתים בא למעט דאינו חייב אלא עד שיהיה בבית שתי מזוזות ובא המזוזות שבפרשה שניה ג"כ לומר דאינו חייב עד שיהיה שתים ולמעט אם אין לה אלא אחת וא"כ הוה מיעוט אחר מיעוט ונימא דבא לרבות דבחד נמי מחייב וכן מצאתי שתמה בזה בצ"ק והניח בצ"ע וע"כ נ"ל דמזה הכריח הסמ"ג ז"ל לפרש במ"ע סי' כ"ג וז"ל ואין צריך להניח מזוזה ימין ושמאל ותניא בספרי ר' יצחק אומר הרי הוא אומר ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות זה בזה אבל בכל מקום כו' עד שיפרוט לך שתי מזוזות ע"כ משמע דבא לומר דר' יצחק בא ללמד דא"צ שתי מזוזות בימין ושמאל היינו דא"צ לקבוע רק מזוזה אחת בימין אבל לא שנים וא"כ כיון דקאי על קביעת המזוזה לא על הפצים שפיר אומר דאין ריבוי אחר ריבוי דמקרא זה דכתיב מזוזות ה"א דצריך שתים היינו לקבוע שתי מזוזות אבל כיון דכתיב מזוזות בפרשה השניה ובא ג"כ לרבות שתי מזוזות אמרינן דאין ריבוי אחר ריבוי כ"א למעט דלא בעי רק מזוזה אחת וכן הוא מבואר במדרש משלי פ"ח וז"ל ד"א לשמור מזוזות פתחי אר"ת כו' ר' לוי אמר שתי מזוזות אחת מכאן ואחת מכאן ר' ישמעאל אומר מזוזה אחת וחכ"א כדברי ר' ישמעאל למה שאם עושה שתי מזוזות איני יודע איזו עיקר ואיזו טפל כו' נמצא דבאמת פליגי בזה דר' לוי ס"ל דצריך לקבוע שתי מזוזות ור' ישמעאל לטעמיה דס"ל דהוי ריבוי אחר ריבוי והוא למעט דדי באחת: והנה עוד תקשה א"נ דקאי זה הפלוגתא רק לפרש מזה דא"צ לקבוע שתי מזוזות א"כ תקשה איך נוכל לומר דצריך שנים הא דרשינן מקרא דביתך דרק ביאתך מימין וא"נ דבעי לקבוע בשני הפצמין מזוזות א"כ האיך שייך בזה דרך ימין והלא יש בשניהם מזוזה בין בשמאל ובין בימין ויש לומר כן עפ"י הגמרא דחולין דף קל"ו ע"א מזוזה אע"ג דכתיב ביתך ביתך אין שותפות לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם ואלא ביתך למאי לכדרבה דרך ביאתך כו'.

והנה כ"ז אי אמרינן דקובע רק מזוזה אחת אמרינן דביתך אתיא לדרך ביאתך אבל אי נימא דמחייב לקבוע שתי מזוזות או לר' לוי דס"ל באמת דקביעינן שתי מזוזות אמרינן דביתך לא אתיא לדרך ביאתך אלא למעט של שותפות מגזה"כ דאין לנו על מה לדרוש

אע"ג דכתיב למען ירבו ימיכם מ"מ הקרא דביתך ממעט שותפות או נימא דאותו למעט שותפות של עכו"ם כמו שהקשו התוס' שם ולקמן נבאר וצ"ל דהסוגיא שם בגמ' כן הוא דרבנן דרשי דכתיב מזוזות אמרינן דתרתיה הוא ואף דזה מודים המה דלא קבעינן רק מזוזות אחת מ"מ פצימין צריך להיות שנים מקרא דמזוזות לשון רבים והמיעוטים דדרשי ר"י ורע"ק הוא רק שלא לקבוע שתי מזוזות ור"מ ס"ל כרע"ק דממעט הכא כיון דלא כתיב שתי דהוא אחת לענין קביעת והה"ד דלא בעי רק פצים אחד אבל רבנן ס"ל דנהי דבזה דרשינן כר' ישמעאל ורע"ק לענין שא"צ לקבוע רק אחד מ"מ פצימין מקרא דמזוזות דרשינן דבעי שנים כמבואר וא"כ ניחא פסק רבינו דר' ישמעאל ורע"ק מצי סברי כרבנן שפיר כמו שבארנו ודוק: הלכה יב וצריך לקובעה על ימין הנכנס לביתו ואם קבעה משמאל פסולה ובית של שותפין חייב במזוזות עכ"ל.

והנה הכ"מ עמד על המשך הדברים של דברי רבינו הכא ועיין מה שביאר. ונ"ל לבאר עוד בזה דהנה בשותפות עכו"ם וישראל בבית אי חייב במזוזות יש בזה מחלוקת הפוסקים דביו"ד סי' רפ"ו הביא הרמ"א ז"ל דעת המרדכי דס"ל דשותפות עכו"ם פוטר מן מזוזות והרשב"א והריטב"א חולקים ע"ז וס"ל דחייב כמו שהביא הגר"א ז"ל בביאוריו: ונ"ל לבאר בזה הנה הגר"ע איגר ז"ל כתב בתשובה סי' ס"ו דשותפות של עכו"ם בטלית ביחד עם ישראל חייב בציצית דטלית של שותפות אף אם ישראל אינו חייב רק המתעטף והשני מי שאינו מתעטף אינו חייב דהוא חובת גברא דרק הלובש חייב ומ"מ מרבינן מקרא דבגדיהם לחייב אף אם החיוב הוא על אחד ואף דחלק השני הוא דפטור וה"נ אף אם שותפות עכו"ם נמי חייב דאין חילוק בין ישראל לעכו"ם בזה דאין החיוב בשעה שאינו מתעטף בה עכ"ל: וא"כ ה"נ גבי מזוזות גם כן דקיי"ל מזוזות הוא חובת הדר ומי שבנה בית ולא ידור בה אינו חייב במזוזות וא"כ אי שותף השני אינו דר בבית ליתא עליו חיוב מזוזות ומשמע דמרבינן מקרא דלמען ירבו ימיכם לחייב על שותפות אף אי רק אחד ידור בה וא"כ יש בה חלק פטור מ"מ מרבינן לחיוב וא"כ ה"נ אי הוא שותפות עם עכו"ם נמי חייב ישראל דדמי ממש לציצית וא"כ דפטרין מטעם חלק פטור א"כ אף של ישראל לפטור ומדריבין לחיוב ה"נ שותפות עכו"ם נמי חייב ולפ"ז ניחא שפיר קושית התוס' שם במס' חולין דף קל"ו ע"א דאמר ביתך דרך ביאתך תימא אמאי לא אמר שותפות דעכו"ם כדאמר בכ"ד הכי כו': ולפ"ז ניחא דכיון דמרבינן שותפות של ישראל לא מצי למעט שותפות עכו"ם דשוה להדדי כמבואר וא"ל דגם רבינו ס"ל כן דשותפות של עכו"ם נמי חייב במזוזות מה"ט וקרא דביתך לא מצי אתיא למעט שותפות עכו"ם ואומר תחלה דהוא מימין מקרא דביתך אבל בית של שותפין אף של עכו"ם חייב דלא מצי למעט מביתך ואתיא לדרך ימין להכי כמבואר: ועוד כתב הגרע"א ז"ל שם בתשובה וז"ל אם היה של ישראל ושל נכרי בשותפות הוה מקום לדון דחייב במזוזות לפמ"ש הר"ן רפ"ה דמס' נדרים דכה"ג קיי"ל יש ברירה וזה משתמש בשלו וזה בשלו כיון דרובו מתברר מעיקרו ומיעוטו בסופו עיי"ש א"כ מה"ט י"ל דחייב במזוזות דבשעה שהישראל משתמש כולו שלו לגמרי כו' עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לזה דלקמן פי"ד מהל' ט"ז הל' י"ג כתב רבינו כן בית שצדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל וכן בית שצדו אחד ארץ ישראל וצדו אחד בחו"ל אינו מטמא בנגעים והוא מן התוספתא פ"ו דמס' נגעים והנה תקשה ל"ל לומר באופן זה צדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל דזהו שייך רק גבי אר"י

וחו"ל אבל גבי עכו"ם וישראל ה"ל לומר בית ישראל ועכו"ם שותפין בה אינו מטמא בנגעים ודין זה לא הזכיר אלא ודאי ס"ל להתוספתא דבזה אמרינן יש ברירה ובשעה שמשתמש הוא כשלו ומטמא בנגעים ורק אי צדו אחד של עכו"ם הוא מבורר אזי אינו מטמא משום דבעינן שיהיה בהבית ד' כתלים דוקא כמו שכתב רבינו בהל' ו' שם וא"כ אי צדו אחד של עכו"ם אין להבית ד' כתלים ורק שלשה כתלים של ישראל ולהכי אינו מטמא בנגעים אבל אם הוא בשותפות בכל הבית אמרינן מטעם ברירה דנחשב כאלו הוא של ישראל ומטמא שפיר בנגעים ורבינו כתב כדברי התוספתא כמבואר.

ועיין לקמן בפ"ז מהל' מלכים הל' ו' מה שבארנו בזה ודוק: הלכות ספר תורה פרק א הלכה א מ"ע על כל איש מישראל לכתוב לו ס"ת לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות כו' ואע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו ואם כתבו בידו הרי הוא כאלו קיבלה מהר סיני ואם א"י לכתוב אחרים כותבין לו וכל המגיה ס"ת אפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו כו' עכ"ל.

והנה תחלה נבאר דברי הגמ' שם במס' מנחות דף ל"ו ע"א דמשם מביא רבינו דאמר שם כן אמר ר"ג אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כאילו חטף מצוה מן השוק כתבה כאילו קיבלה מהר סיני כו' ועיין בנמ"י בה"ק ובב"י מה שמבארים לשון חוטף מצוה הכא: ולענ"ד נ"ל לבאר כן דהנה הא לכאורה בכל מצוה שקונה אדם כמו תפלין מזוזה וציצית וכדומה חטף את המצוה.

אמנם כן הוא הדברים דבכל מצוה אם אדם קנה המצוה וטמנם ולא עשה בהם המצוה שצריך לעשות כמו לקשור התפלין וליקח הלולב ולקבוע המזוזה לא קיים שום מצוה ועיקר המצוה הוא הפעולה לא הקנייה ואף אי קנה המצוה עוד לא חטף את המצוה דכ"ז שלא עשה את הפעולה אין בזה שום מצוה אבל בס"ת יש שני דברים חדא המצוה של כתיבת הס"ת אשר הוא מ"ע לכל ישראל להיות לו ס"ת ועוד הוא מצוה ללמוד בה כמו שכתב הרא"ש ז"ל במצות כתיבת ס"ת הוא כדי ללמוד בה ומשה"כ עתה מצוה לקנות ספרים וכתב הב"י בסי' ר"ע שהוא עוד נוספות לכתיבת הס"ת וא"כ המצוה הראשונה אשר עושה בזה שקנה ס"ת חטפה לעת עתה ואח"כ שלמד בה נגמרה כל המצוה בשלימות: ומה שאומר כתבה כאילו קיבלה מהר סיני יבואר ג"כ עפ"י מאי דאיתא במס' שבת דף פ"ח דריש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו מה"ש כו' וקשרו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע ועמדו המפרשים ע"ז כיון דזכו לשני כתרים הוא משום נעשה ונשמע וא"כ ל"ל לומר בשעה שהקדימו אף אם לא הקדימו ואמרו נשמע ונעשה נמי זכו לשני כתרים ונ"ל לבאר כן דהנה בשלמא על זה שאמרו נשמע זכו ישראל להכתר דזה המה מקיימים דשומעים את הצוויים מפי ה' אבל על נעשה חלק העשייה דהוא רק קבלה על להבא ולא נודע אם יקיימו ומ"ט זכו גם עבור זה לכתר אך מזה גופיה דיישראל הקדימו נעשה לנשמע להראות את טובת מחשבתם הרצויה אשר הגידו כיון דשמעו הדברים מפי הקב"ה בודאי יקיימו זה דאם לא נרצה לקיים חלילה אזי לא היינו מתרצים להכניס את עצמנו לחיוב ולשמוע וזהו שאמרו נעשה בודאי אחרי כי נשמע דהשמיעה שלנו הוא באשר בטוחים אנחנו כי נקיים קבלתנו

בכל חלקי העשייה וקיבל הקב"ה את הקדמתם אשר הקדימו העשייה לשמיעה להראות כי בודאי יעשו והראיה ששמעו כאלו עשו ולהכי זכו לשני כתרים וזה שאמר בשעה שהקדימו ישראל שזה היה העזר להם להשיג שני כתרים ולהכי אומר הכא כתבו כאלו קיבלו מהר סיני דאז בשעת הקבלה נחשב להם כאלו קיימו ג"כ התורה וכן מי שכותב ס"ת בידו וייגע בזה נחשב לו בתרתי כאלו קיים מ"ע של כתיבה וכאלו למד בה אשר זהו העיקר למצות כתיבת הס"ת ויש לו שכר בכפלים כמו דבארנו בשעת קבלת התורה אבל מי שקנה ס"ת יש לו שכר מצוה אחת כמו חוטף מצוה מן השוק כמבואר: ועוד נ"ל לבאר הפשט כן דהנה מי שקנה ס"ת מן השוק לעת עתה הוא מקיים המצוה שיש לו ס"ת אבל אי מכרה אח"כ נתבטל המצוה והוה דבר שאינו נצחיית ורק בשעה שקנה הס"ת חטף המצוה מן השוק אבל כתבה הוא כאלו קיבלה מהר סיני דזכות המצוה הזה תעמוד לעולם אף אי מכרה אח"כ כמו זכות קבלת התורה אשר זכות זה תעמוד לעד וכמו שכתבו התוס' במס' ע"ג דף ג' ע"א ד"ה נוגעים בזכות הקבלה של התורה תקיימו השמים והארץ אף אם אינם ח"ו מקיימים התורה וכן מבואר במדרש ריש רות עה"פ אני ה' מדבר בצדקה כו' בזכות שקבלתם את תורתם בזכות זה תעמוד להם אפילו בשעה שילמדו חובה על ישראל מקיום התורה מ"מ זכות הקבלה תעמוד להם כמבואר: ועפ"ז נ"ל לבאר דברי הגמ' במס' עירובין דף ס"ד ע"ב המחזיק בנכסי הגר לוקח לו ספר תורה כו' רנב"י אמר אפילו כותב בהו תפלין ועמדו ע"ז המפרשים מ"ט שינה גבי ס"ת אומר לוקח לו ס"ת וגבי תפלין אומר כותב לו תפלין ועיין בח"א ולפ"ז י"ל כן דאי הוה אמר גבי ס"ת כותב לו ס"ת ה"א דהסגולה שיתקיים בידו הוא רק אי כותב לו ס"ת דאז היה המצוה בתרתי והוא קיים לעד אף אי מכרה אח"כ אבל בקניית ס"ת דהוה רק כחוטף מצוה מן השוק לא נתקיים בזה הסגולה לכן אומר דדי בזה דקניית ס"ת לחוד הסגולה לקיים עשרו וכן גבי תפלין דאומר כותב לו תפלין הוא להראות דעיקר הקדושה הוא בד' פרשיות שכותבין דהוא עצם הקדושה ובזה הוא הסגולה לקיים נכסיו אבל הבתים של התפלין המה רק כמו תשמישי קדושה וכמו שמבאר הפמ"ג ז"ל באו"ח סי' קנ"ד דרק בשל ראש השי"ן הוא קדוש אבל עורות הבתים הוא רק כמו הרצועות תשמישי קדושה ומותר לשנות מעורות הבתים לרצועות וזהו אשמועינן דאי ה"א לוקח תפלין ה"א דסגולה הוא בקניית תפלין שלמים דוקא ולהכי אמר כותב דדי לו הסגולה בארבע פרשיות דזהו עצם הקדושה די בזה שיתקיים עשרו: ועוד נ"ל לבאר המאמר של בשעה שהקדימו עפ"י מה דאיתא במדרש שה"ש עה"פ הביאני המלך חזריו אר"י לא היתה התורה צריכה להדרש אלא מהחדש הזה לכם ולמה גילה הקב"ה לישראל מה ביום ראשון ומה ביום שני כו' בזכות שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע מיד גילה להם כו' ובארתי דברי המדרש כן דהנה מלת נעשה הוא מה שקיבלו עליהם בעשית המצות לעשותם ונשמע הוא לימוד התורה והבנה להבין דברי התורה כמו נתתי לך לב שומע והנה בלימוד התורה יש שני דברים יש לימוד התורה כדי לידע הדינים והמצות כל עשייתן אשר ע"ז כתבו התוס' במס' קידושין דף מ"א שלימוד גדול שמביא לידי מעשה ויש עוד חלק לימוד התורה כמו עניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה ודברי דרוש ופפול אשר אינו נוגע למעשה: והנה אם ישראל אמרו נשמע ונעשה היה הכוונה שילמדו תחלה כדי לידע איך לעשות המעשה והמצות וא"כ לא היה להם שכר רק על

חלק המעשה דהא חלק הלימוד הוא רק כדי לידע את המעשה אשר יעשון ולא השיגו רק עבור זה כתר אחד עבור חלק המעשה דהשמיעה הוא כדי לידע איך לעשות אבל המה הקדימו נעשה לנשמע כדי להראות כי המה מקבלים עליהםאף חלק השמיעה שאינו נוגע למעשה ואמרו כך נעשה וא"כ זה ודאי דנשמע תחלה חלק התורה שנוגע למעשה דאם לא נשמע לא נדע איך לעשות ועוד נשמע היינו גם חלק התורה שאינו נוגע למעשה גם זה נשמע ונלמוד ולהכי זכו לשני כתרים אחד על נעשה הוא על חלק התורה הנוגע למעשה ועשית המצות ואחד על נשמע הוא על חלק לימוד התורה שאינו נוגע למעשה ולהכי אומר בשעה שהקדימו וזהו שאמר המדרש לא היתה התורה צריכא להדרש רק מהחודש הזה כי מזה ידעו חלק התורה שנוגע למעשה ומפני מה גילה להם מה שביום ראשון וביום שני היינו מעשה בראשית וסודות התורה ג"כ לפי שהקדימו נעשה לנשמע וקבלו על עצמן חלק זה לקיים הכל אף מה שאינו נוגע למעשה להכי גילה להם הקב"ה עבור רצונם הטוב: והנה ראיתי בספר חתם סופר סי' קנ"ד ביו"ד שהקשה ע"ד רבינו שכתב כתבו את התורה שיש בה שירה זו שאין כותבין התורה פרשות פרשות והקשה דמאי ראייה הוא דילמא צותה התורה לכתוב פרשת שירה לבדה כמו דצותה לכתוב פרשת סוטה ותפלין ומזוזות וה"נ נאמר דהתורה צוה לנו לכתוב פרשה זו לבדה ולא יותר כו' ועי"ש: ונ"ל לישב כן דהנה מן פרשת סוטה בלא"ה לא קשה דהא במס' סוטה דף י"ז איתא הפלוגתא של התנאים מה הוא כותב ודרשינן הקרא דהאלות האלה לחז מ"ד למעט צוואות ולמר אמרינן למעט ניאת ובא הכתוב לומר דאינו כותב כ"א זה ולא כל התורה כולה וכן גבי תפלין ומזוזות נ"ל לומר כן דודאי אי לא כתב הד' פרשיות וקבען בתפלין ביחד וכן את שתי פרשיות של המזוזה ורק אי נתן ספר תורה שלמה על ראשו ועל זרועו לא יצא וכן אי קבעה ס"ת שלמה על מזוזות ביתו לא יצא ורק אי כתב הד' פרשיות של תפלין והב' פרשיות של המזוזה המרוחקין בתורה זה מזה וכתבן יחד אזי נעשה תפלין ומזוזה וא"כ לא אפשר לומר בזה דנכתב כל התורה דבכל התורה אינו מקיים המצוה אבל הכא כיון דהתורה אמרה דצריך לכתוב הפרשה של ועתה כתבו לכם ללמוד זה ואם נכתב כל התורה ודאי עדיף אמרינן דכוונת התורה לא על הפרשה לבדה רק מחויבין לכתוב כל התורה שאין כותבין פרשות פרשות כמבואר: ועוד נ"ל לומר דכיון דקיי"ל בכל הני דבעינן כתיבה לשמה ואי כותב פרשת סוטה צריך לכתוב לשמה כמו שכותב רבינו לקמן בפ"ג מהל' סוטה ה"ח דצריך לכתוב לשמה של אשה וכן בתפלין ומזוזות צריך לכתוב לשם תו"מ וכן ס"ת לשם קדושת ס"ת וא"כ צריך לכתוב כל דבר לבדו ולכתוב לשם אותו דבר ואי יכתוב כל ס"ת לשם ס"ת יפסול ודאי וכן אי כותב לשם תו"מ וסוטה אינו כשר לס"ת להכי כותב כל דבר לבדו ואף לפי מאי דנבאר לקמן דרבינו ס"ל דלא צריך לכתוב לשמה רק האזכרות מ"מ האזכרות צריך לכתוב כל דבר לשם קדושתו ולהכי לא מצי למכתב ס"ת שלמה אבל הכא בפרשת של ועתה כתבו די אם כותב ביחד כל ספר תורה אמרינן כן דכותב כל התורה כדי שלא לכתוב פרשות פרשות שאין כותבין זה וקאי על כל התורה כמבואר ודוק: פרק י הלכה א נמצאת כו' ובאות ג' כתב שהעור מעובד שלא לשם ס"ת ובאות י"א כתב או שכתב את האזכרות שלא בכוונה כו'.

והנה הטור והש"ע ביו"ד סי' רע"ד גבי ס"ת כתבו דקודם שיתחיל לכתוב יאמר כו' וכותב לשם קדושת הס"ת וכן באו"ח סי' ל"ב גבי תפלין איתא נמי דאומר בהדיא דכותב לשם קדושת התפלין משמע דהמה ס"ל דלא די בהאזכרות לבדם ורק צריך לפרוט קודם הכתיבה דכותב את הס"ת או התו"מ לשמה ואף דביו"ד סי' רפ"ח כתבו דרק במזוזה בעי עיבוד לשמה וזה דצריך לומר קודם הכתיבה שכותב לשם קדושת המזוזה לא כתבו זה מ"מ צריך לומר דלפ"ד אינו שינוי בזה דרק לענין עיבוד הוא מחלוקת רבינו בזה דס"ל דלא בעי לשמה וסמכו במזוזה על מה שכתבו התם בתורה ותפלין והנפ"מ הוא רק בזה דבתורה אי אומר לשם קדושת תפלין וכן בתפלין אי אומר לשם קדושת מזוזה אינו כשר דקיי"ל מקולתא לחמירתא אינו די אבל אי אומר במזוזה לשם קדושת תפלין או לשם קדושת ס"ת די בזה דהוה מחמירתא לקולתא הכל כמו שמבאר השאגת אריה סי' ל"ז ולהכי הכא גבי מזוזה לא ביארו בהדיא דהכא כשר לשמה בכל מה שיכוון אבל התם גבי תפלין וס"ת צריך לומר כ"ד לשמה מה שהוא ואי כותב לשם הקל פסול והכל כמו שמבאר שם להכי פרשו התם כל אחד בהדיא דאל"ה אינו כשר אבל גבי מזוזה סתמו כמבואר כ"ז הוא דעת הפוסקים אבל רבינו משמע דאינו מזכיר רק דבעי עיבוד לשמה וכתובת האזכרות לשמה אבל כל הכתיבה לומר תחלה דכותב לשמה לא ביאר וכן בתו"מ לא ביאר זה רבינו משמע דס"ל דרק האזכרות בעי לכתוב לשמה ולא בכל הסתו"מ ומה שמקשה הגמ' ורשב"ג בגיטין דף מ"ה שם לא בעי כתיבה לשמה הוא רק את האזכרות: והנה לכאורה קשה על זה מהא דאיתא במס' גיטין דף נ"ד דאמר שם ס"ת שכתבתי כו' אזכרות שלו לא כתבתים לשמן וא"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר האזכרות שכר דס"ת כוליה מי הפסיד א"ל אין שכל ס"ת שלא נכתבו האזכרות לשמן אין כלום כו'.

והנה זהו בגמ' לעיל לדבר ברור דבעי כתיבה לשמה ולפ"ד רבינו אין חולק בזה דת"ק דפליג לעיל על רשב"ג לענין עיבוד לשמה מפרשים הכ"מ והב"י באו"ח סי' ל"ב ובמג"א שם ס"ק נ"א דזהו רק לענין עיבוד עור הבתים אבל לענין עיבוד עור הפרשות לכ"ע בעי עיבוד לשמה והג"מ מקשה עיבוד בעי כתיבה לא בעי משמע דזהו דבר ברור בלי חולק ומפרשינן ליה לדעת רבינו דזהו דבעי לכתוב האזכרות לשמן זהו הכתיבה לשמה אבל לפי מאי שסובר ר' ירמיה דאינו מפסיד רק שכר האזכרות ושכר התורה אינו מפסיד אף אי לא כתב את האזכרות לשמה א"כ ליתא לדידיה כלל דין דכתיבה לשמה דבעי ואיך קא טעה בזה בשלמא לשיטת הפוסקים א"ל דס"ל לר' ירמיה איפכא דבעי לומר בכתיבת ס"ת תחלה דכותב לשם קדושת ס"ת כמו בעיבוד ובזה די דין כתיבה לשמה ולא בעי אח"כ כל האזכרות אבל לדעת רבינו דכל הכתיבה לשמה הוא רק באזכרות א"כ תקשה לר' ירמיה בזה: ונ"ל לישב כן עפ"י מאי דכתב הריטב"א ז"ל בחידושו במס' גיטין ז"ל והא דא"ל ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר האזכרות שכר ס"ת כולה אמאי מפסיד פירוש משום דסבר ר' ירמיה דאין הס"ת נפסל בשביל האזכרות שנפסלו משום דסבר להעביר עליהם הקולמוס וליקדשינהו כו' ואיהו קמהדר ליה דס"ת שלא נכתב לשמן את האזכרות אינו שוה כלום משום דאיהו סבר דאין לו תקנה משום דהוי כמנומר ופסול וא"כ זהו דמקשי ליעבר בקולמוס קושיא דר' ירמיה היא א"נ אפשר לפרש דטעמא דר"י משום דסבר דיש לו תקנה בנטילת מקום האזכרות כעין קליפה ולכתוב

אזכרות אחירות תחתיהן דאיהו סבר דאע"ג דהוי מנומר לא מיפסל משה"כ ואיהו מהדר ליה דאינו שוה כלום דהוה מנומר בנטילת מקום ואין לו תקנה כו'.

ולפ"ז הפירוש יהיה קושית התלמוד שמקשה כן לר"א עי"ש. וכן כתב הרשב"א ז"ל בחידושו וז"ל נהי כו' היינו דסבר ר' ירמיה דרק למצוה מן המובחר בעי האזכרות לשמן ולהכי הס"ת כשירה ורק האזכרות לא נעשה כתיקון ועוד דהאי דמקשי וליעבר בקולמוס היא קושית ר"י וסברתם היה תחלה כן כו' הכל כמו שמבאר הריטב"א ז"ל והנה צריך לומר דבתירוץ הראשון דמתרץ הרשב"א ז"ל לא ס"ל כדברי רבינו דכל הלשמה הוא רק בהאזכרות ורק ס"ל דבעי בכל הס"ת לכתוב לשם קדושת תורה כדעת הפוסקים וזהו ס"ל לר"י דהוה עיקר כתיבה לשמה והאזכרות הוא רק למצוה מן המובחר אבל בתירוץ השני דהוא כתירוץ הריטב"א שפיר ניחא בזה דעת רבינו דגם ר' ירמיה סבר דאי לא כתב לשמה פסולה הס"ת דזהו עיקר של לשמה על האזכרות ורק הוא היה סבר דדי בהעברת קולמוס או בנטילת מקום ולכתוב אחרים וזהו תקנתן אבל כ"ז שלא עשה זה לדידיה נמי פסול.

והנה עפ"ז ליתא מה שמקשה בספר ישועות יעקב באו"ח סי' ל"ב ס"טבשם השב יעקב לפי הדעה דשם שנכתב שלא בקדושה מותר למוחקו א"כ קשה דהך דאמר דהאזכרות לא כתבתי לשמן ימחוק האזכרות ויכתוב אחרים במקומן ומפני קושיא זו חידש הישועות יעקב דכיון דבתחלת כתיבת הס"ת אומר שכותב לשם קדושת התורה וא"כ אף אי אח"כ בעת כתיבת האזכרות כתב סתמא נהי דהס"ת מיפסל מ"מ השם קדוש ואסור למחקו עי"ש: והנה לפ"ד רבינו שבארנו דלא מצריך להזכיר תחלה דכותב לשם קדושת ס"ת ליתא תירוץ זה.

אך לפ"ד הריטב"א והרשב"א ז"ל שבארנו ליתא קושיתו כלל דבאמת זהו קושית ר' ירמיה ויעבר בקולמוס או ליטול המקומות ומשני ליה דאינו שוה כלום הכל משום מנומר כמבואר וספר שב יעקב לא ראיתי ומשמע דנעלם מהם דברי הראשונים האלה: והנה נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא במס' שבת דף קל"ד ע"ב ואנוהו התנאה לפניו במצות ס"ת נאה כו' וכותב בו לשמו בדיו נאה וכורכו בשיראין כו' נמצא דהברייתא אומר דזה דכותב לשמו הוא רק הידור מצוה כמו דיו נאה ועל איזה דין של כתיבת לשמה קאי זה בשלמא לדעת רבינו ניחא דעיקר חיוב כתיבת לשמה הוא רק האזכרות וזהו פסול אי לא כתב לשמן ולא הוי משום הידור ורק כל הס"ת לכתוב לשמה זהו הידור מצוה כמו דיו נאה אבל לדעת הפוסקים דגם זהו מצוה לעכב וזהו דין של כתיבה לשמה לא על האזכרות ודאי תקשה ולא מצי לדחויי ולומר דהאי סוגיא איתא נמי במסכת נזיר דף ג' ע"ב ושמה לא נזכר זה דכותב לשמה והוא משום זה א"ל לכאורה כן דהא במס' גיטין דף מ"ה מקשה ורשב"ג עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי והא תניא טלה עליהן עור בהמה טהורה כשירה ואע"פ שלא עיבדן לשמה רשב"ג אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן נמצא דבעיבוד איכא פלוגתא בין רשב"ג ורבנן וא"כ מצי למימר דאיכא פלוגתא בזה גם בכתיבה וכמו דס"ל לת"ק דלא בעי עיבוד לשמה הה"ד בכתיבה לא בעי וא"כ ניחא דבמס' מנחות דף מ"ב איתא פלוגתא בזה של רב ושמואל אי בעינן טויה לשמה ואומר כתנאי דרב כת"ק ושמואל כרשב"ג

דהיא פלוגתא דטלה עליהן עור שלא נעבד לשמה וא"כ א"ל דהסוגיא במס' שבת איתא כת"ק דלא בעי עיבוד לשמה הה"ד כתיבה לא בעי והתם במס' נזיר דקאי כל הסוגיא אליבא דשמואל דמוקי לה תחלה בשתפסו בשערו וא"כ א"ל דהוא המקשה תחלה וכמו שכתבו התוס' במס' ב"מ דף כ"א ד"ה וכמה וכן בכ"ד וא"כ לשמואל דס"ל כרשב"ג וא"כ ודאי בעי כתיבה לשמה להכי אינו אומר שם לגבי ואנוהו וכותב לשמו דהוא לאו הידור רק עיקר מצוה לשמואל: אך לפ"ד רבינו ליתא זה דהא רבינו מפרש לה כמו שבארנו לעיל דכל הפלוגתא הוא בעור הבתים דת"ק לא בעי בזה עיבוד לשמה ורשב"ג בעי אבל גבי הפרשות כ"ע מודים דבעי עיבוד לשמה ולהכי שפיר פוסק לעיל בפ"ג מהל' תפלין הט"ז כת"ק ולענין עיבוד הפרשות וס"ת פוסק דבעי עיבוד לשמה כמו שמבאר הכ"מ והב"י שם ולפ"ד יש להביא ראיה לדעת רבינו לעיל בהל' תפלין דמזוזה א"צ עיבוד לשמה מהא דאיתא בירושלמי במס' יומא פ"ג עור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב"ג אוסר וא"כ הא מצינו בהדיא דת"ק ס"ל דלא בעי במזוזה עיבוד לשמה ולדעת הפוסקים דהפלוגתא מפרשים דבמס' גיטין בין ת"ק לרשב"ג הוא בין על עור הבתים ובין על עור הפרשות ופסקינן בזה כרשב"ג וא"כ אין ראיה ע"ז מהירושלמי דהא ת"ק של רשב"ג התם אינו מצריך לשמה בשום דוכתא אף לא בתורה ותפלין וכן מפרש לה הרמב"ן ז"ל במלחמות במס' סוכה דף ט' את פשט הירושלמי דפליגי בכל דוכתא אי בעי עיבוד לשמה ואכן לפ"ד רבינו דמפרש דפליגי רק בהבתים אבל בעור הפרשות וכן בס"ת הכל מודים דבעינן עיבוד לשמה ורק גבי מזוזה חולק ת"ק על רשב"ג שפיר הוא ראיה לדין שלו דמזוזה לא בעי עיבוד לשמה כמבואר: וא"כ ה"נ ליתא דלא מצי למימר דהסוגיא דשבת איתא כת"ק דרשב"ג דהא לענין עיבוד כ"ע מודים דבעי לשמה בפרשות התפלין ובס"ת והה"ד ודאי בעי כתיבה לשמה וא"כ אמאי אומר רק להידור אלא ודאי דכתיבה הוא רק על האזכרות והידור הוא בכל התורה אמנם נ"ל לומר לדעת הפוסקים דס"ל דבעי כתיבה לשמה בכל הס"ת והתו"מ ובכולם צ"ל קודם הכתיבה שכותב הכל לשמה נ"ל לבאר הסוגיא דשבת כן דבמס' גיטין דף כ' ע"א איתא אר"ח לרבנן כו' מעביר עליו קולמוס ומקדשו אר"א בר"י דלמא לא היא עד כאן לא קאמרו רבנן דאין שם זה מן המובחר אלא דכתיב ביה זה אלי ואנוהו כו' אבל הכא אפילו כו' נמצא דס"ל דאי טעה בשם ולא קידש יכול לעבור בקולמוס ולקדשו ורק משום ואנוהו אינו יכול דאינו מהודר ואי כתב האזכרות שלא לשמן ורוצה לעבור בקולמוס זהו פסול משום מנומר כמו דאיתא במס' גיטין דף נ"ה אבל על שם אחד או שנים אינו מן המובחר משום ואנוהו דבעי הידור וזהו שאומר התנאה לפניו היינו שכותב לכתחלה השמות לשמה ולא בעי לעבור עליו בקולמוס דאי יכתוב שלא לשמה ויעבור בקולמוס ליכא ואנוהו וכ"ז הוא רק לרבנן דפליגי על ר' יהודה אבל ר' יהודה ס"ל דזה שרי אף בשם ושרי לעבור בקולמוס וליתא בזה משום ואנוהו וא"כ לא מצי למימר זה וא"כ א"ל דהסוגיא במס' נזיר וכן במכילתא פ' בשלח דמביא הדרשא של ואנוהו ואינו מביא הא דכותב לשמו הוא איתא כר' יהודה ולא שייך בזה ואנוהו אבל הסוגיא בשבת איתא כרבנן דפליגי על ר' יהודה ואומר דכותב לכתחלה לשמו דלא ניבעי לעבור בקולמוס משום ואנוהו כמבואר.

ועוד נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דכתב לקמן בפ"ב מהל' שבועות ה"ד אבל אם נשבע בתורה אם נשבע במה שכתב בה דעתו על האזכרות כו'. וכתב הראב"ד ז"ל לבאר דהאזכרות הוא כדבר הנדור שעל ידי הכתיבה והכוונה לשם קדושה הם קדושים והוא מסוגיא דנדרים דף י"ד ע"ב הא דאמר בה דדעתו על האזכרות והרשב"א ז"ל בחידושו שם בנדרים הקשה ל"ל כלל לומר משום האזכרות הלא מחויב לכתוב כל הס"ת לשמה לשם קדושת ס"ת וא"כ הוי כל הכתוב דבר הקדוש שמתפיס ביה אך לפ"ד רבינו הכי ניחא דזה דבעי לכתוב לשמה הוא רק האזכרות צריך לכתוב לשם קדושת ס"ת אבל שאר כתיבת הס"ת בלא האזכרות די שפיר בסתמא וא"כ א"ל דבעי דוקא דדעתו על האזכרות דהמה מקרי מותפס בקדושה דמקדש בעת הכתיבה אבל שאר הכתיבה לא כמבואר וכן מצאתי באגרת התשובה לרבינו יונה זצ"ל ביום ראשון כתב שם כל אדם מישראל כו' ושהתפלין צריכין עיבוד לשמן ושיהיו האזכרות נכתבות לשמן כו' אלמא דהוא נמי ס"ל דהחויב הוא שיהיה מעובד לשמה והאזכרות יהיו נכתבין לשמן כדעת רבינו כמו שבארנו: הלכות ציצית פרק א הלכה יא ואין עושין אותן מצמר הגזול ולא משל עיר הנדחת ולא משל קדשים ואם עשה פסול כו'.

וכתב הכ"מ בפ"ק דסוכה ממעט גזול מדכתיב ועשו להם משלהם כו' ומ"ש רבינו ולא משל עיר הנדחת טעמא לאו משום דאיסור הנאה הוא דהא מצות לאו ליהנות ניתנו אלא משום דכיון לשריפה עומד כתותי מכתת שיעוריה וציצית יש לו שיעור למטה כו' ומשל קדשים כו': והנה לפ"ד הכ"מ משמע דס"ל דאיסור הנאה מקרי שלו ולא נוכל למעט איסור הנאה מקרא דועשו להם משלהם דמקרי שלו וא"כ צ"ל דהא דפוסל בשל קדשים הוא לאו משום איסור הנאה אלא משום דקדשים הוי אינו שלו דהוי ממון גבוה אבל לא מטעם איסור הנאה אמנם לפי מאי שכתב הש"א בתשובה סימן צ"ז והכריח דאיסור הנאה לא הוי שלהם מסוגיא דסוכה דף ל"ה וה"נ כתב דקדשים נמי דלא מקרי שלו ומבאר בזה כל הסוגיות וא"כ ניחא גבי ציצית דפסול עיה"נ ושל קדשים מטעם דלא הוי שלהם ועיין לקמן פרק ג' דשקלים הי"ט מה שנבאר בזה: פרק ב הלכה ח טלית שהיא כולה אדומה או ירוקה כו'.

היתה כולה תכלת עושה לבן שלה משאר צבועין חוץ מן השחור מפני שנעשה כתכלת כו'. וכתב הכ"מ בשם רש"י ז"ל במס' מנחות דף מ"א דנמצאת אחת מהן נפטרה בקלא אילן לשום תכלת ושדי קלא אילן עם לבן בציצית דהוי כלאים שלא במקום מצוה עכ"ל: והנה קשה לי ע"ז דל"ל לרש"י ז"ל לומר הטעם דהוה כלאים שלא במקום מצוה דהוה רק במקרה אי נתן התכלת בסדין דהוי כלאים ת"ל דמבטל מצות ציצית דהוא יסבור דהוא תכלת ויקח לשם תכלת אף בטלית של צמר דלא הוה כלאים.

והנה יש ליישב כן עפ"י מה שכתב השאגת אריה בסימן ב' שבארנו לעיל בה' תפלין דלא אמרינן סייג רק במקום שיבוא איסור מצד אחר כגון סדין כו' הכל כמו שבארנו לעיל וא"כ גם הכא נמי דאי אין לו שום צמר רק קלא אילן נאמר לו שלא יעשה מין לבן ויבטל ממצות לבן מפני גזרה שמא יקח קלא אילן לשם תכלת ויבטל ממצות תכלת מה מרויח עתה בזה העשה יותר ממה שיבטל עתה אלא ודאי הוא דהחששא הוא שמא יבטל

בסדין לשם תכלת והוה הכא כלאים שלא במקום מצוה ויעבור על איסור כלאים דהוה ל"ת וניחא סייג בזה לבטל המ"ע של לבן שלא יכשל בל"ת דכלאים שלא במקום מצוה.

אמנם קשה לי ע"ז דא"כ הוא רק להסוברין דכלאים בציצית שרי אף לדידן כמו דס"ל להמ"ד במס' מנחות דף מ' ע"א ובמס' שבת דף כ"ה לר' יהודה אבל לפי מאי דסבר רבי לעיל וכן תלמידיו של ר' יהודה שם במסכת שבת וכן פסקינן לדידן משום גזירה דכסות לילה וא"כ ליתא חששא זו כלל וא"כ לא מצינו לגזור בזה שמא יעשה כלאים וא"כ כי מקשה שם מיתבי מקלא אילן לא יביא ואם הביא כשר ומשני כאן בח' חוטינן כאן בד' חוטינן לישנא דהאי תנא דברייתא אתיא כמ"ד דאסרו כלאים בציצית משום גזירה דכסות לילה או גזירה שמא יתפור וא"כ ליתא חששא זה דיעשה הקלא אילן בסדין במקום תכלת דהא אסרו אפילו תכלת לעשות בסדין ואין לחוש בזה לעשות סייג והברייתא ס"ל כמ"ד דשרי כלאים בציצית כר' יהודה וב"ה ולהכי איכא חשש לגזור ופסול אף דיעבד.

אך זה יש לומר דרוצה לאוקמי שני הברייתות אליבא דחד תנא וכמו שמקשים התוס' על רש"י ז"ל לפי לישנא אחרינא לוקי הברייתא כרבנן דהתכלת א"מ הלבן וג"ז צ"ל דרוצה לאוקמי שני הברייתות אליבא דחד תנא. אך מזה יצא לנו תירוץ מרווח לישב דעת רבינו ז"ל שהקשה הכ"מ עליו וז"ל הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שכתב היתה כלה תכלת עושה לבן שלה משאר צבעונין חוץ מן השחור ובגמ' לא אמרו אלא חוץ מקלא אילן כו' ועוד יש לתמוה למה לא חילק בין טלית בת ד' חוטינן לבת ח' חוטינן כמו שחילקו בגמ' וי"ל דלראשונה הוה אפשר לומר שרבינו מפרש דקלא אילן שם כולל בין לצבע תכלת שלא בדם חלזון בין לשחור ונקיט רבינו לאסור שחור וכ"ש צבע תכלת שלא בדם חלזון כו' ולשנית י"ל דכיון דלכתחלה בכל גוונא לא יטול לא חש רבינו לפרושי דין עבר והטיל לח' חוטינן פסולה משום דלא שכיח עכ"ל והוא דוחק ודאי להתחכם יותר מהברייתא דלרבינו לא שכיח ולהברייתא שכיחא הוא: אך לפ"ד ניחא שפיר דכ"ז דבארנו לומר דעשו סייג לפסול בדיעבד הוא רק אי מותר כלאים בציצית אז אסרו בדיעבד נמי שמא יכשל באיסור לאו וא"כ כיון שרבינו כתב לקמן בפ"ג הלכה ז' דבזמן הזה אסרו סדין בציצית להטיל תכלת בפשתן משום גזירה שמא יתכסה בה בלילה וא"כ לדידיה ליתא כלל הסייג לומר דפסול הוא בדיעבד ולהכי לא הביא רק דין דלכתחלה לא יביא אבל אם עבר והביא כיון דליכא חששא של כלאים בציצית עתה ורק שמא יכשל פעם אחר באיסור של חסרון תכלת לא עשו סייג לפסול בדיעבד הציצית שעשה דבאופן כזה לא עשו סייג והוא כמו הברייתא השניה שאמרה דאם הביא כשר ולא מחלקינן לדידן אף אם הוא ח' חוטינן מ"מ בדיעבד כשר כמבואר.

וראיתי בס' ישועות יעקב בא"ח סי' ח' שכתב ראייה מסוגיא זו דהתכלת מעכבת הלבן דהקשה דלדידן דאסרינן משום כסות לילה ליתא החששא משום כלאים בציצית ורק ניחוש שמא יתן לשם תכלת בבגד של צמר לא יהיו אלא לבן אלא ודאי ס"ל להני ברייתות דהתכלת מעכבת הלבן כו' עכ"ל. ודבריו ז"ל ליתא כלל דא"ר דמשו' חשש ביטול עשה לבד חיישי' לא כדברינו א"כ אף אי אינו מעכב יש ביטול מ"ע של תכלת ומה שייך כאן לא יהא אלא לבן זה לא שייך רק לעיל דף מ' ע"א גבי חששא של כלאים

בציצית אי שרינן משום לבן לבד אבל הכא ודאי מבטל מ"ע בזה דתכלת לבד אלא הוא כמו שבארנו דרק משום חששא דכלאים בציצית גזרו ולהכי לא הביא רבינו האי דינא דח' חוטיין וא"ת להביא ראיה מסוגיא זו דהתכלת מעכבת הלבן היה לו להביא ראיה מל"א שברש"י שם כמו שכתבו התוס' שם ד"ה אם הביא דמוכרח לומר דכל הסוגיא זו דהתכלת מעכבת הלבן ע"ש ודוק: פרק הלכה ט נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הציצית כו'.

וכתב הגמ"י כר' שמעון דפטור בנשים וכן פסקו התוס' מדדחיק ר"י בפ"ב דזבחים לאוקמי תנאי כולהו כר' שמעון דממעט כסות לילה ומרבה כסות סומא עכ"ל וראיתו הוא כן דדחיק ר' ירמיה מדיפתי שם לאוקמי כר"ש והוא כמו שכתב הרא"ש במס' ברכות (פ"ב ה"ט) וז"ל ועוד דבפ"ב דזבחים פליגי תנאי מר מרבה כסות סומא מאשר תכסה ואידך מאשר ולא קאמר דס"ל כרבנן אלא דוחק להעמיד שניהם כר"ש אליבא דהלכתא וכן כתבו התוס' במס' סוכה דף י"א ד"ה ר"ע כו' ראיה זו ממס' זבחים דף י"ח ע"ב עי"ש.

וכוונתו הוא מדאמר שם ואידך האי אשר תכסה בה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור כו' ואידך נפ"ל מאשר ואידך אשר לא דריש. פירוש האי מ"ד דפוטר בעלת חמש ס"ל דהקרא דאשר תכסה אתי לרבות סומא ומ"ד דחייב בעלת חמש ס"ל דקרא דאשר תכסה לרבות ומ"ד דבע"ח פטור ס"ל אשר לא דריש וסומא מרבין מאשר תכסה ועיין בתוס' ד"ה ואידך.

ותמיה לי דברי המעדני יו"ט במס' ברכות שם ס"ק ח' ד"ה חז דכתב ותמיה לי דליתא ואדרבא תרי תנאי פליגי התם חז מרבי חמש מאשר תכסה והיינו כרבנן ואידך דממעט ליה חמש ומוקי לאשר תכסה לרבות כסות סומא כר"ש עכ"ל וזהו תמוה דהא שם מסיק הגמ' ואידך מאשר דלפי דאמר שם דהאי מ"ד ס"ל דאשר תכסה אתי לרבות בעלת חמש ס"ל כרבנן דלא בעי לרבות כסות סומא דאף כסות לילה חייב שם במנחות דף מ"ג ע"ב ומסיק ואידך מאשר פירוש אף האי מ"ד דס"ל דבע"ח חייב מאשר תכסה ידע כסות סומא מאשר ולא רצה לומר דס"ל כרבנן דלא בעי קרא כלל על כסות סומא דאף כסות לילה חייב אלמא דרוצה לאוקמי כולהו תנאי כר"ש כדברי התוס' והרא"ש שהביא הכא הגמ"י דר"י מדיפתי שם במס' זבחים מוקי כן כמבואר: והנה לענין עבדים דפטורין מציצית הוא פשוט מטעם דהוה מ"ע שהז"ג והנה מצאתי בס' רבינו ירוחם בח"ב נתיב כ"ז כתב תחלה נשים פטורות מציצית דהוה מ"ע שהז"ג ובסוף כתב דעבדים חייבין בציצית פשוט הוא בפ' התכלת עכ"ל.

והנה משמע מה שכתב דפשוט הוא בפ' התכלת דעבדים חייבין כוונתו הוא מדאמר שם (דף מ"ג ע"א) הכל חייבין בציצית נשים ועבדים ור"ש פוטר בנשים ומדאמר ר"ש רק בנשים ועבדים לא הזכיר משמע דס"ל דעבדים חייבין כדברי הת"ק וקשה לי ע"ז דמאיזה טעם נחלק במ"ע זו בין נשים לעבדים ועוד דאיתא שם (דף מ"ג ע"ב) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצות ור"ש הוא דאמר מ"ע שהז"ג הוא ופירש רש"י ז"ל בלשון אחד כיון שנתחייב אדם שהגיע לכלל מצוה דהיינו י"ג שנה נתחייב בכל המצות ולהכי אמר ור"ש הוא דפוטר בנשים

דאי רבנן הא איכא נשים דחייבות בה ופטורות מכמה מצות וא"נ כדעת ר"י דעבדים
חייבין אף לר"ש א"כ גם לר"ש ליתא דהא איכא עבדים דחייבין במצוה זו ופטירי משאר
מ"ע שהז"ג כמו לדידן נשים אך א"נ כפירוש שני שברש"י ז"ל יש לדחות: שוב מצאתי
בס' פמ"ג בפתיחה לאו"ח סי' נ"ז וכן בה' ציציתסי' י"א דרוצה לחדש דעבדים חייבין
ואומר הטעם דאתקש בהיקשא דגדילים תעשה לכלאים עדיפא מג"ש דלה לה מאשה
לפטור כו' ודבריו תמוהין המה חדא דהא נמי היקשא למעט ממ"ע שהז"ג דאמרינן במס'
קידושין הוקשה כל התורה לתפלין וא"כ ה"נ נימא דהוקשה כל התורה לתפלין מה
תפלין ודאי דהעבדים פטורין ה"נ בציצית דהוה מ"ע שהז"ג ופטורין וכן כתבו התוס'
במס' ערכין (דף ג' ע"ב) וא"ת ונימא כיון דאתנייהו בלבישת שעטנז אתנייהו בגדילים
תעשה וי"ל דאדרבה הוקשה כל התורה לתפלין והוא כמו שבארנו ועוד דבל"ז ליתא
דהא הוא אפכא דלא הג"ש דלה לה אתי לפטור ורק הוא בא לחייבם בכל המצות דקיי"ל
שהנשים חייבות וממילא במ"ע שהז"ג פטורות וכמו שכתבו התוס' במס' ב"ק (דף פ"ח)
דאתי להחמיר עליו לחייב כמו נשים אבל בציצית דנשים פטורות מנ"ל לחייב לעבדים
ולא דמי למה שפוסק רבינו דבל תשחית ובל תקיף איתא בעבדים ובוזה לא דמי לנשים
כמו שכתב רבינו לעיל בפיי"ב מה' עכו"ם הי"ב לא דמי כלל דהתם אמרינן דנשים
פטורות מטעם שאין להם זקן ולעבד כיון דיש לו חייב אבל הכא כל עיקר הלימוד של
לה לה הוא כתיב בשפחה וחפשה לא נתן לה ואמרי' דעבד לא גרע משפחה וא"כ כיון
דבציצית שפחה פטורה דלא עדיפא משאר נשים דנשים פטורות דהוי מ"ע שהז"ג
ופטורות מהקישא לתפלין וא"כ מנ"ל לחייב עבדים דמאי אולמא לדידיה משפחה דבה
לא ילפינן ודאי ההיקשא לכלאים כמו בשאר נשים וא"כ ליתא כלל דבריו ודאי דגם
עבדים פטורין לר"ש ובס' ר' ירוחם הוי ט"ס ודאי ומה שיש לדקדק מ"ט אינו אומר
ור"ש פוטר בנשים ובעבדים נבאר אחרי כן: והנה נ"ל דחצי עבד וחב"ח לענין ציצית
דודאי חייב וכמו דאיתא בר"ה (דף כ"ט ע"א) דחייבין לענין תקיעת שופר וכמו שפוסק
רבינו לקמן בפ"ב מה' שופר וכן לקמן בפ"ו מה' סוכה ה"ד כתב נמי דחצי עבד וחב"ח
חייב בסוכה וכן בלולב: והנה בק"ש וכן בתפילין נ"ל דיש לפטור חצי עבד לענין ק"ש
הוא מש"כ בירושלמי דברכות נשים מנין ולמדתם אותם את בניכם בניכם ולא בנותיכם
עבדים מנין שנאמר שמע ישראל כו' ה' אחד מי שאין לו אלא אדון אחד יצא עבד כו'
וכתבו שם הפ"מ וכן הגאון ר"ע אייגר ז"ל בגליון המשנה דאתי לפטור מקרא זה דאין
לו אלא אדון אחד חצי עבד וחצי ב"ח ולפי פירוש רבינו לקמן בה' ק"פ ובה' חגיגה הוא
פטור לפי משנה האחרונה ולפ"ד רש"י ז"ל שם הוא פטור לפי משנה הראשונה ולפי
משנה האחרונה אינו פטור כ"א עבד סריס דאינו מצווה על פו"ר ועבד שלם פטור מג"ש
דלה לה מאשה וכן מן התפלין עבדים פטורין משום דה"ל כמו ק"ש ואף חצי עבד נמי
פטור כמו שראיתי להרא"ש ז"ל בה' קטנות בה' תפלין סי' כ"ט וז"ל נשים ועבדים
פטורין מן התפלין משום דה"ל מ"ע שהז"ג ואע"ג דקיי"ל כרע"ק דלילה זמן תפלין מ"מ
שבת ויו"ט לאו זמן תפלין וה"ל מ"ע שהז"ג ובירושלמי דברכות משמע דאפילו למ"ד
לילה ושבת זמן תפלין אפילו הכי נשים ועבדים פטורים דדריש ליה מקרא דקאמר נשים
מנין ת"ל ולמדתם אותם את בניכם עבדים מנין ת"ל שמע ישראל כו' מי שאין לו אלא
אדון אחד כו' ומפרשינן ליה ע"כ לדברי הרא"ש ז"ל כמו שמפרש דברי הירושלמי הפ"מ

שם דכיון דידעינן שהמה פטורות מן תלמוד תורה מקרא דבניכם ולא בנותיכם או דממעט מן ק"ש כמו שמפרש שם הגר"א ז"ל בשנות אליהו שבארנו לעיל בה' ק"ש וא"כ כיון דפטורות מקרא דאת בניכם פטורות גם מן תפלין דאתקש להאי קרא דולמדתם וכמו דאיתא האי סוגיא במס' קדושין דף ל"ב עיי"ש וכן כתב הפני יהושע במס' ברכות (דף כ') וז"ל ומצאתי בירושלמי בשמעתי דהא דנשים פטורות מק"ש יליף לה מקרא דולמדתם את בניכם ולא בנותיכם ונראה דמשמע דקאי אק"ש דכתיב בהאי קרא גופיה כו' ולשיטת הירושלמי משמע להיפוך דודאי מודה ר"מ דפטורות מק"ש מקרא דולמדתם ומש"ה פטורות נמי מתפלין אע"ג דלר"מ הוי שלא הז"ג אפ"ה פטורות מהיקשא דק"ש כן נ"ל נכון עכ"ל והוא כמו שבארנו.

והנה צריך להבין ל"ל להרא"ש ז"ל להביא זה מן הירושלמי הלא מן הגמ' דקידושין נוכל להביא דאיתא שם כל הסוגיא שהאשה פטורה אלא יתבאר כן דהנה המעדני יו"ט הקשה בס"ק י' תימא דת"ל מג"ש דלה לה דילפינן מינה בכל התורה שאין עבדים חייבין אלא בהמצות אותן שהנשים חייבות עכ"ל: והנה זה לא קשה לפי מה שבארנו דקאי על חצי עבד וחצי ב"ח למעט מקרא זה וא"כ ניחא דהביא הרא"ש ז"ל להורות דפטור דפטרינן נשים ועבדים מתפלין הוא לא מטעם מ"ע שהז"ג רק מטעם דילפינן מקראי וס"ל להרא"ש ז"ל דמקרא זה ידעינן בין לק"ש ובין לתפלין דהא הקרא אמר ולמדתם אותם את בניכם דפטירי מק"ש נוכל לפטור גם מתפלין וא"כ ה"נ עבדים דפטורין מק"ש ואף חצי עבד פטור בה ה"נ פטורין מתפלין ושפיר מייתי לה הרא"ש ז"ל מן הירושלמי להוכחה דאף חצי עבד וחב"ח פטור בה ולא דמי לשאר מ"ע שהז"ג דחצי עבד חייב בהו וק"ש ותפלין חד דינא אית להו ואם כן יש לכאורה לומר דגם רבינו ז"ל ס"ל כן דבה' תפלין כתב רבינו לעיל בפ"ג הי"ג כל הפטור מק"ש פטור מתפלין והכא כתב רבינו ז"ל נשים ועבדים פטורין מן הציצית וזהו דבא לבאר דהתם בתפלין לפי שיטת הירושלמי אף חצי עבד פטור מתפלין כמו מק"ש אבל בציצית שפיר חייבין ולהכי אמר נשים ועבדים דמשמע דוקא עבדים גמורין.

אמנם זה צריך לבאר מ"ט נטר רבינו לבאר דחצי עבד חייב במ"ע שהז"ג עד ה', שופר ולא הביא תחלה הכא לענין ציצית דמשמע נמי דבזה חייבין ואף שיש לדחוק ולומר משום דבגמ' דר"ה מייתי ליה לענין שופר, ולהורות דגם לעצמו אינו מוציא מ"מ ה"ל לרבינו להביא הכא תחלה דין זה ונ"ל לומר א"נ כמו שהובא בס' באר היטב בש"ע או"ח סי' י"ד כתב בשם ס' דמשק אליעזר דאף בשותפות חייב בציצית אם יש לשותפין כסות של שותפות מ"מ אם הוא שותפות עם עכו"ם פטורה ע"ש: והנה לפ"ד דשותפות עכו"ם פטור הה"ד ודאי אם הוא שותפות עם אשה או עבד דפטורים נמי פוטר דאין נ"מ דבעינן תרתי דחיובא וא"כ ניחא הכא דהא קיי"ל בציצית דבעי חובת מנא וחובת גברא תרווייהו לקולא ואינו חובת הגוף ואינו חייב רק אם יש לו טלית בר חיובא ולובשו וא"כ חצי עבד וחצי ב"ח שיש לו טלית בהאי טלית יש שותפות לחצי העבד דפטור ולחצי הב"ח דחייב וא"כ די שבו חלק שותפות של בר פטורא אינו חייב בציצית דהטלית משותף עם פטור ולהכי לא קאמר רבינו דין דחצי עבד גבי ציצית די"ל דפטור אך לפי מה שבארנו לעיל בה' מזוזה בשם הגר"ע אייגר ז"ל דהכריע דשותפות עכו"ם חייב בציצית וכן במזוזה ובארנו דאף דרבינו ס"ל כן א"כ לכאורה תקשה מ"ט לא ביאר רבינו דין דחצי

עבד גבי ציצית: ונ"ל דיש לומר כן דלפי דקיי"ל דטלית שאולה פטורה ואינו חייב רק בטלית שהוא שלו לגמרי.

והנה קי"ל כל מה שקנה עבד קנה רבו וא"כ לא מצינו שיהא לעבד טלית שלו בד' כנפות דהא לא מצינו גבי פסח נמי במס' פסחים (דף פ"ח ע"ב) כ"א באומר לו ע"מ שאין לרבו רשות בו וכתבו התוס' דנותן לו ע"מ שיצא י"ח פסח ולפ"ז יש לומר דניחא מה דלא אמר ר"ש ובעבדים משום דס"ל דעבדים בלא זה פטורים מטעם שאין לו טלית שלו ורבנן דאמרו הכל חייבין נשים ועבדים א"ל בדוחק דמיירי שנתן לו אחד ע"מ שאין לרבו רשות בו ולהכי שביק ר"ש עבדים דל"מ בהדיא שיהא חייב דגם בנותן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו יש פלוגתא בקידושין (דף כ"ג) להכי לא קאמר ר"ש רק בנשים וא"כ א"ל דגם בחצי עבד וחב"ח דבהבגדים שהוא לובש יש עוד בזה חלק רבו דהא מוקי הגמ' בגיטין (דף מ"ב) לר"י בעבד של שני שותפים ושחרר אחד חלקו והטלית שהיה לו נשאר עוד לרבו חלק בו והוה אינו שלו לגמרי ואף א"כ דהיכא דאחד מן השותפין שחררו הוה הטלית כמו של שני שותפים אשר בארנו דחייב אף אם אחד בן פטור מ"מ אף אי שחרר אחד חצי חלקו לרבה בכסף הוה משוחרר כדאיתא שם בגיטין (דף מ"א) וא"ל דאף דשחרר לחציו מ"מ לא נתן לו במתנה הטלית ונשאר עוד שאינו שלו ולקנות עתה אולי אין לו קנין ויש להאריך בזה ולהכי שביק רבינו ולא נקיט דין דחצי עבד גבי ציצית משום דאינו חייב בכל גוונא כמבואר: והנה זה צריך לבאר דין דח"ע וחב"ח דפטור מק"ש ותפלין האיך הוא הדין לפי משנה אחרונה דכופין את רבו כו'.

הנה לפי מה שמבאר הש"א (בסי' ו) דהא דאמרינן בר"ה דח"ע אף לעצמו אינו מוציא לפי משנה אחרונה מיירי רק בעבד של קטן דלאו בר כפייה הוא אבל היכא דהוא בר כפייה לפי משנה אחרונה ה"ל כמשוחרר וא"כ ה"נ חייב לפי משנה אחרונה וכן לפי מה שמבאר הגאון בעצמו בטורי אבן בר"ה לחלק בזה דהתם גבי ח"ע צד העבדות במקומה עומדת ולהכי אינו מוציא וכן בנ"ד צד העבדות במקומה עומדת ורק גבי חגיגה ופסח דרוצה לפטור מקרא דאל פני האדון אף צד החירות אמרינן דלפי משנה אחרונה קליש צד עבדות שבו ואין בו כח לעכב על צד חירות דאלים עיי"ש (דף כט ע"א) בר"ה וא"כ ה"נ גבי ק"ש ותפלין דבארנו דח"ע וחב"ח פטור מקרא דשמע ישראל כו' מ"מ זהו רק לפי משנה ראשונה אבל לפי משנה אחרונה דאמרינן דצד עבדות קליש ואינו מעכב על צד חירות בודאי חייב הוא.

אך זהו לפי שיטת רש"י ותוס' דפרשו דלפי משנה אחרונה חייב אבל רבינו דפוסק איפכא שם בה' חגיגה ובה' ק"פ וס"ל דאף לפי משנה אחרונה פטור הוא וכמו שמבאר הש"א שם בסי' ו' וא"כ אף הכא אף לדין לפי משנה אחרונה נמי פטור וכן גבי ציצית דבארנו דטעם הפטור משום דהטלית היא שאינה שלו וא"כ כיון דאף לאחר הדין דמשנה אחרונה מ"מ צד עבדות במקומה עומדת כמו שמבאר הגאון בט"א דלהכי בשופר אינו מוציא וא"כ ה"נ אף לפי פירוש רש"י ותוס' נמי פטור אף לפי משנה אחרונה דמ"מ צד עבדות נשאר דמפקיע מצד שאינו שלו כמו שביארנו וא"כ ניחא דרבינו אזיל לטעמיה דהוא ס"ל דלפי משנה אחרונה ח"ע וחב"ח פטור וא"כ ה"ד דפטור נמי גבי תפלין

וק"ש דילפינן דפטור מקרא אף לפי משנה אחרונה פטור ולהכי לא נקיט ליה רק גבי שופר וכן בציצית הוא כמו שביארנו.

ועיין לקמן בה' ק"ח מה שבארנו ודוק: הלכות ברכות פרק א הלכה ו כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזניו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו ובין שבירך בלבו עכ"ל: והנה הכ"מ הביא דברי הגמ' שם בברכות (דף טו ע"ב) אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות יצא ופירש רש"י ז"ל בכל הברכות כו'.

והנה גם הרי"ף ז"ל הביא זה המאמר דמחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות כו' וכתב התר"י כיון דהרי"ף ז"ל כתב לקמן דר"י דהלכה כדברי שניהם להקל דאפילו בק"ש יצא לא היה צריך להביא למעלה מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות יצא כיון דלמסקנא הוא שאפילו בק"ש יצא ואפשר דאשמועינן בברכת המזון אע"פ שלא השמיע לאזניו יצא כתב דברי רב יוסף ע"כ וכוונתו הוא כן דהא יש עוד לשון אחד תפלה דאמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה לא יצא דכתיב הסכת ושמע ישראל והנה א"כ כלשון זה דמקרא דהסכת ילפינן דלא יצא אז בבהמ"ז דהוא מה"ת בודאי לא יצא מקרא זה אף א"נ דבק"ש יצא לכן הביא לשון זה דבשאר מצות יצא וקרא דהסכת הוא לדרשא אחרונא כתתו עצמכם לד"ת כו': ולפי"ז תמוה דברי המעדי"ט על הרא"ש ז"ל שכתב שם ס"ק ש' ד"ה הלכה אחרי שהביא דברי התר"י האלה כתב ור"ל ה"א דבהמ"ז טפי דלא יצא מקרא דאמר וברכת ואני תמה דבק"ש כתיב ודברת ואפסיק הלכתא דיצא א"כ מכש"כ בבהמ"ז ואולי למ"ד ק"ש דרבנן צריכא ומ"מ רבינו כתב ק"ש דאורייתא כו' עכ"ל: ובאמת לא צריך לכל דבריו מה שחידש מקרא חדש של וברכת אשר לא נמצא כלל ורק קרא דדברת ורק הוא כוונתו כמו שביארנו מקרא דהסכת כמו הל"א וקרא לא מצי לאוקמי רק על בהמ"ז דהוא מה"ת ולהכי צריך לאשמועינן דקרא זה לא אתי לכך ובשאר המצות נמי יצא גם מה שכתב הכא למ"ד ק"ש דרבנן ליתא דהא הרי"ף ז"ל ס"ל דק"ש דאורייתא דכתב בהדיא לקמן הלכתא כשמואל דקיי"ל ק"ש דאורייתא וכן אפילו למ"ד ק"ש מדרבנן הוא רק הנוסח ק"ש אבל לומר דבר תורה בכל בקר וערב הוא מה"ת כמו שביארנו לעיל בה' ק"ש.

וא"כ לא מהני מה שק"ש מדרבנן אלא כמו שביארנו ודוק: פרק ב הלכה ב הפועלים כו' שניה פותח בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים כו' וחזתם בהארץ עכ"ל. וכתב הלחם משנה בפ' היה קורא הקשו התוס' דלמה עוקרים בונה ירושלים שהוא מן התורה ותרצו דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת כלומר ומשה"כ אמרו דכולל בונה ירושלים דרוצים לעקור עם טעם כלומר שאומרים כל הברכות אע"פ שבונה ירושלים נאמרה בכללות לית לן בה אבל שלא יאמר אותם כלל לא רצו לומר כן שזוהו היתה עקירה בלי טעם ומה שכללו כו' עכ"ל: ועפ"ד הלח"מ מיושב שפיר קושיית הגרע"א ז"ל בגהש"ס שציין בד' התוס' עיין לקמן דף מ"ו תדע דהטוב ומטיב לאו דאורייתא שהרי פועלים עוקרים אותה וצ"ע.

וכוונתו להקשות דלפ"ד התוס' לאו ראייה הוא דהטוב ומטיב ל"ד דלמא הוא מה"ת ורק חכמים עקרו ולפ"ז לא קשה כלל דחכמים אין עוקרין לגמרי רק דיכלו לעשות שיכללו בונה ירושלים בברכת הארץ אבל התם דהטוב ומטיב עקרו לגמרי שמ"נ דל"ד ולפ"ז

עקרו לגמרי ודוק: שם בלח"מ אבל ל"נ כדברי התוס' דכל הברכות הם מה"ת כו' ולהכי בבהמ"ז חוזר ומברך דהכל הוה מה"ת אבל בברכת הטוב ומטיב נראה לי דאינו חוזר כיון שהוא מדרבנן אבל צ"ע עכ"ל.

ונראה דמדברי הלח"מ משמע דס"ל כשיטת השאגת אריה בס' כ"ה דאף גבי ק"ש דאף א"נ דפרשה ראשונה הוא מה"ח מ"מ אי ספק קרא חוזר וקורא כל הפרשיות אף שהוא רק מדרבנן מ"מ אי מסופק ליה בברכת התורה אף א"נ דברכה אחת הוא ודאי מה"ת מ"מ אינו חוזר מספק לומר רק ברכה אחת ולא יותר משום דק"ש כל הפרשיות הוא כקורא בתורה אבל בברכת התורה לא כן הוא וא"כ שפיר כתב הלח"מ דגבי ברהמ"ז להכי חוזר ומברך כל הברכות משום דהוה מה"ת אבל הטוב ומטיב אינו חוזר אבל שיטת האחרונים בש"ע (סי' מז) אינו כן אלא אם מסופק בברכת התורה חוזר כל הברכות עיי"ש וא"כ ה"נ אי מספקא ליה דהטוב ומטיב נמי דינו כן דחוזר ואומר כל ברכת המזון אף ברכת הטוב ומטיב כמו שהביא המג"א בס' קפ"ד ושאר האחרונים שם: פרק ב הלכה ה וכשמברכין בבית האבל אומר בברכה רביעית עכ"ל.

והנה הלח"מ משנה הביא הגירסאות הפוכות כפי אשר בגמ' דידן וכפי אשר גריס הטור או"ח (סי' קסט) וה"ג הטור דיין האמת אין הטוב ומטיב לא אימא אף דיין האמת וא"ת ולפי גירסא זו ממאן מייתי ראייה אי מדרבנן הא אמרי הטוב ומטיב דוקא ואי מר"ע הא אמרי תרווייהו הטוב ומטיב ודיין האמת ולא מקרי עקירה אלא כשאומרים דיין האמת לבד וא"א הטוב ומטיב וי"ל דמ"מ הוה עקירה כיון שאין אומרים הטוב ומטיב לבדו וההוספה מקרי עקירה עכ"ל.

ונ"ל לומר כי עפ"ז ניחא דברי התר"י שם בסוגיא דמפרש דבין ת"ק ובין ר"ע ס"ל דאומרים הטוב ומטיב ורק דת"ק ס"ל דמשום דיין האמת מוסיף עוד לומר הטוב ומטיב אחרנא ורע"ק פליג דאינו מוסיף ורק חד הטוב ומטיב אומר ודיין האמת. ותמה ע"ז בריש המעדני יו"ט ז"ל בפ"ז ס"ק ג' דלפ"ד מאי ראייה דהטוב ומטיב ל"ד כיון שאין עוקרין אותו אף לרע"ק וכתב דאשתמיט מניה סוגית הגמ' עיי"ש.

ולפ"ד הלח"מ ז"ל דזהו דמוסיף מקרי עקירה ניחא שפיר דברי התר"י דהגמ' מביא ראייה ע"ז כיון דאומרים דיין האמת עם הטוב והמטיב ש"מ דהוא ל"ד כמו שמבאר הלח"מ ודוק: הלכה יב שכח ולא הזכיר בשבת או ביו"ט אם נזכר קודם שהתחיל ברוך אומר ברוך כו' ואם נזכר אחר שהתחיל ברכה ד' פוסק וחוזר לראש שהוא ברכת הזן עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל טעה בזה דלא גרע ברכה רביעית ממי שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו שאם טעה ולא הזכיר ר"ח חוזר לעבודה וא"ח לראש הלכך ה"נ חוזר ופוסק לתחלת בונה ירושלים עכ"ל. ועיין בתר"י והרא"ש שם.

נ"ל להביא ראייה לדעת הראב"ד ז"ל מהא דאיתא בירושלמי דברכות פ"ז ה"ד חב"א וחברין הוה יתבין אכלן בשבתא מיין דאכלין ומברכין קאם אזיל ליה חזר לגבן אשכחין ברכין א"ל ולא כבר ברכנו א"ל מברכין וחוזר ומברכין דמשכחא של שבת מדכרא לא כן אמר ר"א בר"ח שכח ולא הזכיר של שבת אומר אשר נתן כו' כן בשלא הסייע דעתו כן בהסייע דעתו עכ"ל: והנה הגמ' מחלק בין פתח בהטוב ומטיב ובין לא פתח ובירושלמי

מחלק בין הסייע דעתו ללא הסייע דעתו ומפרשי הירושלמי דחקו לפרש דהסייע דעתו היינו שהתחיל הטוב ומטיב אף לדעת הראב"ד ז"ל נראה פשוט דהא בגמ' אמר חוזר לראש ומפרש ליה הרא"ש לדעת הראב"ד ז"ל היינו לראש ברכת בונה ירושלים ואמר החילוק של פתח בהטוב ומטיב דבזה תליא אבל בירושלמי דאומר אזל כו' חזר אשכחן דמברכין א"ל מברכין וחוזר ומברכין דמשמע דחזרו לראשית בהמ"ז אומר החילוק בין הסייע דעתו היינו דגומר כל הברכה אף של הטוב ומטיב דהוה כמו בתפלה דמי שרגיל לומר תחנונים בעי תרווייהו עקירת רגליו וכן אמירת תחנונים והכא דליכא עקירת רגליו הוא כשגומר הכל והסיח דעתו היינו כמו שאומר התם דקם ואזיל ואז חוזר לראש כמו המה דחזרו וברכו ואי לא הסייע דעתו היינו שלא פתח בהטוב ומטיב ורק באשר לענין התחלת לראש דהכי הוה מעשה אומר כשהסייע דעתו לענין לאשר נתן לומר כשלא הסייע דעתו ותליא באמת אי פתח בהטוב ומטיב כמבואר ודוק: שם בלח"מ ד"ה אם נזכר כו' דחק לתרץ מ"ט בתפלה אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לרצה וכאן אם לא פתח בהטוב והמטיב ואמר ברכה בפ"ע גם בתפלה היה להם לעשות כן ודחק לתרץ.

ועיין ב"י ק"פ שמתרץ תירוץ פשוט בשם מ"כ דלא רצו להפסיק בתפלה ועיין ט"ז שם מה שמתרץ עוד ודוק: פרק ה הלכה א הכל חייבין בברכת הזימון כדרך שחייבין בברכת המזון אפילו כהנים שאכלו קדשי קדשים בעזרה וכן הכהנים וישראלים שאכלו כאחד ואכלו הכהנים תרומה וישראל חולין חייבין בזימון כחובבן בבהמ"ז עכ"ל.

והנה דברי רבינו הוא גמ' במס' ערכין (דף ד ע"א) ואיתא שם כן אומר תחלה הכל חייבין בזימון כהנים לויים וישראלים פשיטא ל"צ דקאכלי קדשים סד"א ואכלו אותם אשר כופר בהם א"ר והא כפרה הוא קמ"ל ואכלת ושבעת א"ר והא איתנייהו. הכל מצטרפין לזימון כהנים לויים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר קאכיל חולין סד"א הואיל ואי בעי זר למיכל בהדי כהן לא מצי אכיל אימא לא לצרף קמ"ל נהי דזר בהדי כהן לא מצי אכיל כהן בהדי זר מצי אכיל ע"כ.

וצריך לבאר הא דקאמר תחלה ל"צ דאכלי קדשים סד"א ואכלו אותם אשר כופר בהם א"ר כו' והא דבר שבר כפרה הוא וחייב בבהמ"ז הוא רק לחם הפנים ושתי הלחם או המותר מן המנחות דזהו קדשים שנאכלין בעזרה וכמו שכתב רבינו שאכלו קדשים קדשים בעזרה והוא כמו שכתב רבינו בפ"י מה' מעה"ק ה"א אכילת החטאת והאשם מ"ע שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם כו' והה"ד לשאר הקדשים שאוכלין אותם הכהנים שאכילתן מצוה וכן אכילת שירי מנחות מ"ע כו' ואף דהכתוב אשר כופר בהם אומר דכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין מ"מ אמרינן דודאי לא מיירי קרא רק בחטאות ואשמות שמכפרין בהא חזינן דהכתוב אומר זה בפ' תצוה גבי איל המלוואים והלחם אשר בסל שמה והתם לא קמכפר ורק קאי על כל הקדשים שאוכלין הכהנים וכן איתא במס' מנחות (דף עג ע"א) לכל מנחתם לרבות מנחת העומר כו' סד"א לכפר והאי להתיר ומרבינן כולהו דמ"ע במכילתין כמו חטאות ואשמות ואשמועינן דמזמנין בהם.

ומה שאיתא בגמ' אח"כ ל"צ דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר קאכיל חולין לפי גירסא זו צ"ל ע"כ דמיירי בקדשים היינו במורם מתודה או שתי הלחם המורם מאיל נזיר כמו שמבאר רבינו בפ"ט מה' מעה"ק דהלחם שלהם הוא הנקרא מורם מתודה ואיל

נזיר אשר זה נאכל לכהנים ובנותיהם ונאכלין בכל העיר ואסור לזר לאכלן דלא מצי לאוקמי דהני דאומר בתחלה שם בקדשים שאוכל בעזרה דא"כ האיך יאכל ביחד עם ישראל דאין ישראל נכנס לאכול חולין בעזרה דאין נכנסין שמה רק לצרכי סמיכה ושחיטה כמבואר במ"א פ"א דכלים אלא מוקמינן ליה בהני קדשים דשרי לאכול בכל העיר אמנם רבינו וכן התוס' ורבינו גרשום שם לא גרסי כלל או קדשים אלא תרומה לבד דדוחק הוא לאוקמי בהני הלחם שבתודה ואיל נזיר כמבואר: והנה הב"י כתב בס' קצ"ו על מה שכתב שם הטור כתב ר"י יש ללמוד כו' דשלשה שמודרין הנאה זמ"ז אין מצטרפין לזימון אע"פ שיכולים לשאול על נדרם נ"ל משום דא"כ כי כהנים אכלי תרומה אמאי מהדר אטעמא דכהנים מצי אכלי חולין ת"ל דזר נמי מצי אכל תרומה אי מתשיל עלה אלמא דכיון דמחוסר שאלה לא הוי ראוי לאכילה והלכך אי לאו דכהנים מצי אכלי חולין לא מצטרף עכ"ל: והנה לכאורה המה דברי הב"י נגד דברי התוס' במס' ערכין שמה דהא התוס' כתבו שם ומיהו נראה דג' ב"א המודרין אינו ראייה ברורה דשאני תרומה שאין לה היתר לזר אפילו בשאלה מה שאין במודר הנאה עכ"ל.

אלמא דהתוס' ס"ל דתרומה לא דמי למודר הנאה דתרומה אינו בשאלה ומודר הנאה יש בשאלה אך יש ליישב כן דהנה לכאורה מצי לפרש פשט התוס' דכתבו דתרומה אינו בשאלה היינו עפ"י מה שכתבו הרא"ש ז"ל במס' נדרים (דף נט) והרי תרומה דמתשיל אע"ג דאי מתשיל הדר לטיבלא מ"מ מכלל תרומה יצאה ע"י שאלה כו' נמצא דאז אפילו מתשל על התרומה תאסר משום טבל ואי דקא מפריש אח"כ מזה מ"מ לא הוי רק כזית ואי יפריש התרומה יהיה פחות מכזית לא מתחייב בזימון ולהכי קאמרי התוס' דתרומה ליתא בשאלה אך זה ליתא דאכתי תקשה מנ"ל להתיר בכה"ג לחייבן בזימון רק משום טעמא דכהן יכול לאכול עם זר דלמא הברייתא דאומר הכל מצטרפין לזימון כהנים כו' הוא רק באופן דמותר בשאלה כגון אי היה הרבה תרומה דאפילו אי מפריש ליה אח"כ מטבל נשאר שיעור חיוב בהמ"ז ומצטרפי מטעם זה דראוי לשאלה ומנ"ל דמצטרפין מטעם דכהן מותר עם הזר להצטרף.

אלא נ"ל דזהו טעמו של התוס' ולא הוה הטעם משום דהדר לטבלא אלא משום דאמרינן שם במס' נדרים (דף נט) דתרומה ביד כהן ליתא בשאלה ואיתא שם ברא"ש ז"ל שני פירושים בפירוש א' ס"ל דלא מצי למשאל כלל כיון שבא ליד כהן ובשם הר"ר אליעזר ממיץ פירש דכהן אינו יכול לשאול שאינו שלו בשעת הפרשה אבל הישראל יכול לשאול וזהו רק שאינו שכיח שהישראל ישאל בשעה שהוא ביד כהן עיי"ש א"כ א"ל דהתוס' ס"ל כהאי פירוש דלא יכול כלל למתשיל עלייהו אף הישראל ולהכי לא דמי לנדרים אבל הב"י אזיל לטעמיה דהוא כתב בכסף משנה בפ"ד מה' תרומות הי"ז וז"ל ואפשר שרבינו מפרש כמו שכתב הרא"ש ז"ל בשם הר"א ממיץ דאכהן קאי דלא מצי למתשל עלייהו כו' אבל ישראל המפרישה מצי מתשל עליה אפילו ביד כהן וזהו שאמר הב"י ת"ל דזר נמי מצי אכיל תרומה אי מתשל עליה ואף דהוא ביד כהן מ"מ הלא הישראל מצי להפריש ונהי דלענין דבר שיש לו מתירין מקרי אינו בשאלה משום דלא שכיחא אבל לענין היתר להצטרף שפיר היה מועיל הטעם דהישראל יכול לשאל על התרומה ומ"מ מטעם זה אינו מצטרף ורק מטעם דכהן יכול לאכול עם זר ואי הוה ג' המודרים אין מצטרפין כמבואר: והנה ראיתי בס' מעדני יו"ט על הרא"ש ז"ל פ' שלשה

שאכלו ס"ק ג' שהביא דברי הב"י וז"ל ק"ל מ"ש מדמאי דאמרין טעמא דאי בעי מצי מפקיר ליה ונ"ל דשאני הפקרדמצי מפקיר בעצמו משא"כ שאלה שצריך לחכם או לג' הדיוטות ומיהו ק"ל מפ' א"ע (סי' ו) דפוסק רבינו כרבה דאמרין הואיל ואי בעי מתשיל עליה ודוחק לומר דהתם לחומרא דוקא ועק"ל משה"ר דלמא לא קאמר התם דמצי למתשיל עלייהו ולא היה יכול לומר דהישראל יאכל עם הכהן דא"כ ודאי דבקדשים שאחר שכפרו להם הבעלים אין סברא לומר דמצי למתשיל עלייהו ולא הוי מזמנים יחד והגמ' ס"ל דיכולין לזמן הואיל והכהן יכול לאכול עם הישראל אע"פ שאין הישראל יכול לאכול עמו ולפיכך צ"ע לי זה עכ"ל: והנה מה שכתב להקשות מ"ש מדמאי ומתרץ משום דהכא בעי שלשה להכי לא הועיל לענ"ד זה ליתא דהא גם גבי הפקר בעינן מדרבנן להפקיר בפני שלשה כמבואר במס' נדרים (דף מד) וכן כתבו התוס' שם במס' שבת (דף יח ע"ב) דרק התם לב"ש גבי קדרה ונר לא בעי בפני ג' אבל לא בש"ד עיי"ש.

אמנם כבר כתב הרשב"א ז"ל בתשובה שהביא השעה"מ בה' חו"מ לחלק בהא דאמרין גבי דמאי הואיל ואי בעי מפקיר לש"ד דל"א הואיל משום דבדמאי הקילו דרוב ע"ה מעשרין הם וא"כ ה"נ לא קשה לימא הואיל בתרומה ממה דאמרין בדמאי. ומה שמתרץ דל"א רק לחומרא הואיל ס"ל להרא"ש ז"ל ודאי ליתא דאחרי שהרא"ש הביא סתמא פלוגתא דרבה ור"ת דרבה ס"ל דאינו לוקה הלא פוסק הוא לקולא כותיה דהא לחומרא אף ר"ח ס"ל דאמרין הואיל כמו דאיתא במס' פסחים (דף סב ע"א) וכיון דהרא"ש פוסק כרבה הוא לקולא ומה שמסיק הא ודאי דבקדשים אחר שכפרו בעלים אין סברא לומר דמצי למתשיל עלייהו לענ"ד זה ליתא דלפי דתולה הדבר בכפרת הבעלים משמע דמיירי בהני קרבנות דבר כפרה נינהו וזה אינו דהא שירי מנחת אשר באין לכפר לא מצי לאוקמי דהא הכהן אוכלן בעזרה דוקא ומשכחת לה רק במורם מתודה ואיל נזיר כמו שביארנו ובהני הא ליתא כפרה אמנם באמת בכל קדשים לאחר שחיטה וזריקה אי איתא בשאלה בזה כתבו התוס' במס' כריתות (דף יג) דליתא בשאלה וכבר האריך בזה המשנה למלך בפ"א מהל' מעה"ק ובט"א בר"ה (דף כח) ויש מקום לומר דלאחר שחיטה אין שאלה לפ"ד שמה אך לא תליא בכפרה.

ועוד לפי הנראה לא גרסי רבינו והתוס' ז"ל זה האמור בקדשים ורק תרומה לבד כמו שביארנו ולענין אי יש שאלה בתרומה אחר שבא ליד כהן עיין בנוב"י מה"ת ח"ב (סי' קמט וקנד) שהאריך בזה ודוק: הלכה ט שנים שאכלו וגמרו מלאכול ובא שלישי ואכל אם יכולין לאכול עמו כ"ש ואפילו משאר אוכלין מצטרף עמהן כו' עכ"ל.

והנה הצ"ח ז"ל עמד שם במשנה ריש פ' שלשה שאכלו על רבינו שלא הביא את הדין דאם שמש אכל כזית מצטרף כמבואר שם במשנה והאריך לתרץ כן דהא דבעי קביעות לבהמ"ז כמו שמביא התר"י ז"ל דבעי קביעות לזימון וה"א שמש לא קבע כו' וכיון דרבינו פוסק הכא דלא בעי קביעות אלא אפילו בא לבסוף האכילה מ"מ הוא מצטרף שוב לא צריך להביא דין דשמש דהא לא גרע משאר אדם עיי"ש.

אמנם לענ"ד קשה מ"ט לא הביא רבינו דין זה דמפורש בברייתא שם (דף מה ע"א) דאמרין שם והשמש שהיה משמש על שנים אוכל עמהן אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש על שלשה אינו אוכל עמהם כו' אשר אין חולק ע"ז ובש"ע (בסי' קצט) הביא זה

ורבינו השמיטו. ונ"ל לתרץ כן דהנה קשה לכאורה מ"ט נקיט הברייתא הדין דוקא בשמש שהיה משמש נימא גם בשאר בני אדם שבא ומצא שנים שאוכלין אם רוצה מותר לאכול עמהן בלא רשות כיון דמצוה לחזור אחר זימון כמבואר בש"ע (סי' קצג וקצז) דמצוה לחזור אחר זימון וכן הביא הב"י תשובת הרשב"א ז"ל בשם רבינו ז"ל דמצוה לחזור אחר זימון ורק דבר זה דאם בשלשה אינו אוכל עמהן צריך לומר רבותא גבי שמש אבל מה שאוכל עמהן יוכל לומר הדין אף שלא בשמש אלא ודאי צ"ל דאף דמצוה לחזור אחר זימון מ"מ אם השנים לא חזרו אין לו רשות לאחור לאכול בלא רשות כדי לזכותם במצות זימון ורק הטעם דשמש שרי הוא משום דבמס' חולין (בדף קז ע"ב) קיי"ל בשמש שהיכא דאיכא אדם חשוב אינו צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה דודאי נותנים לו וא"כ אמינא שפיר דה"נ היכא דאיכא שנים וצריכין המה שיצטרף לזימון הוא הדין כמו איכא אדם חשוב דאמרינן בודאי יתנו לו וכן כתב רבינו לעיל בפ"ג דממדת רחמנות נותנין לשמש מכל תבשיל אמנם כ"ז הוא א"נ כדברי רשב"ג דס"ל בירושלמי פרק שלשה שאכלו דאפילו עלה של ירק ומאכל כ"ש מצטרף אז יכול השמש לאכול בלא רשות כמו אי איכא אדם חשוב שנותן לו מכל פרוסה ותבשיל לטעום כיון דלא בעי רק טעימה אבל אנן דקיי"ל דלצרף לשלשה בעינן כזית פת דוקא כמו שפוסק בפ"ז הכא והברייתא דאמרה דאפילו עלה של זית אתיא כרשב"ג כמו שכתב הכ"מ שם וא"כ כיון דלשלשה בעינן פת שיאכל כזית אזי שוה השמש לכל אדם ורק לטעום שרי כמו אי איכא אדם חשוב ומה שלא הביא רבינו זה דלתשעה שרי להשמש לטעום בלא רשות דהתם לא בעינן רק טעימה אף לדידן כמו שפוסק רבינו בפ"ז שם משום דלא נזכר זה בגמ' לענין עשרה דאינו נוטל רשות ורק לשלשה ולא קיי"ל בזה כן ואין דרכו של רבינו להביא מה שלא נזכר בגמ' בהדיא: והנה בס' דברי חמודות על הרא"ש שם במס' חולין (דף קז ס"ק פ) כתב כן דשמש שהיה משמש עמהם דמשמש לשנים דקיי"ל דאוכל עמהן א"צ לברך על כל פרוסה ופרוסה כמו אי איכא אדם חשוב כו'.

ולא ידעתי מנ"ל זה כיון דקיי"ל דאפילו טבל בציר הוא מצטרף לזימון שלשה כמו שפוסק בש"ע (סי' קצז) דדי בזה מנ"ל דשרי לאכול בכל הסעודה וא"צ לברך על כל פרוסה דלמא לא שרי רק טעימה כדי לצרף לזימון ואף לרבינו יוכל היות דשרי בכזית פת כדי לצרף לזימון א"נ לא כמו שביארנו אבל מנ"ל דשרי לאכול בכל הסעודה וא"צ לברך על כל פרוסה דלמא על המותר צריך לברך ועוד א"נ כדברי הד"ח ז"ל מנ"ל להגמ' לחלק בין היכא דאיכא אדם חשוב ללא איכא דלמא תרווייהו מיירי דליתא אדם חשוב והחילוק הוא אם משמש עמהן בין לשלשה או לשנים דלשלשה צריך לברך באין לו לאכול בלא רשות ולשנים לא צריך אלא ודאי דבזה אין חילוק ורק החילוק הוא אם יש אדם חשוב כמבואר ודוק: פרק ח הלכה ב ועל השמן בתחלה הוא מברך בפה"ע בד"א שהיה חושש בגרונו ושותה מן השמן עם מי השלקות וכיוצא בהן שהרי נהנה בשתייתו אבל אם שתה השמן לבדו או שלא היה חושש בגרונו מברך עליו שהכל שהרי לא נהנה בטעם השמן כו' עכ"ל.

והנה הרי"ף ז"ל כתב שם ודוקא דחשש בגרונו ושתי ליה ע"י אניגרון דה"ל שמן עיקר אבל היכא דאכיל ליה ע"י פת ה"ל הפת עיקר ושמן הטפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה ואי שתי ליה משתי אזוקי כו' ולא מברך

עליה כו' עכ"ל. וכתב התר"י ז"ל והלשון שכתב הרי"ף אבל היכא דאוכל ע"י הפת הו"ל הפת עיקר כו' תימא מה צריך לכתוב בכאן זה הלשון וכי איצטריך הכא לאשמועינן שהפת עיקר ופוטרת כל מיני מאכל ודאי כיון דאמר מעיקרא ודוקא היכא דחושש בגרונו משמע דהל"ל דאם אינו חושש אינו מברך עליה אלא שהכל עכ"ל: ונ"ל ליישב כן דלכאורה צריך להבין גם על הגמ' דאמר שם אלא דאכיל ליה ע"י פת א"ה הו"ל פת עיקר והוא טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך כו' אלא דשתי ליה ע"י אניגרון דאמר רבה בר"ש אניגרון מייא דסלקא כו' א"כ ה"ל אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה כו' ע"כ נמצא דגם בגמ' אמרי תרווייהו דין דפת ודין דשתי ליה ע"י אניגרון.

וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה לקמן במשנה ד' מ"ד איתא זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה כו' וכתב הגר"ע אייגר ז"ל בגמ"מ הא דאמר זה הכלל אף דתחלה אמר שם הביא לפניו מלוח ופת עמו כו' שפת טפל לו וכתב שם כן בתחלה דאכל המלוח שפוטרו את הפת מברך עליו שהכל וא"כ ה"א דלהכי הוא דפוטרו משום דקיי"ל בל"ז דעל כולן אי אמר שהכל יצא אף על הפת ולהכי פוטרו אבל דבר שברכתו בפה"ע או במ"מ לא פטרו את ברכת בפה"א ושהכל קמ"ל כל שהוא עיקר לרבות בזה הכלל אף אי לא יצא בדיעבד בברכתן מ"מ פוטרו.

וא"כ ניחא שפיר דתחלה הביא הגמ' הכא דה"ל הפת עיקר ופוטרו ולא הוה ידעינן על שאר אוכלין דפוטרו העיקר והביא נמי גבי אניגרון דפוטרו ודאי כמו מלוח את הפת ואי הוה מביא רק את זה דע"י אניגרון ה"א אניגרון הוא דברכתו בפה"א כמו מי שלקות דקיי"ל דמברך עליהן בפה"א וקיי"ל דאם בירך בפה"א על פה"ע יצא ומשו"ה יצא אבל גבי פת דברכת המוציא אינו יוצא על ברכת פירות של בפה"ע קמ"ל תחלה דאף פת הוה עיקר אף דברכתו אינו פוטרו כמו דאמרינן בזה הכלל וא"כ שפיר מביא הרי"ף ז"ל נמי אף שכתב תחלה דאי שתי ע"י אניגרון ה"ל האניגרון עיקר א"ל חשש בגרונו דה"א ע"י אניגרון פוטרו משום דה"ל הברכה בפה"א שפוטרו ברכת בפה"ע ולהכי הביא דגם ע"י פת הפת פוטרת אף אי דיעבד אינו פוטרו בברכתו משום דה"ל עיקר הפת כמבואר: ומה שכתב שם התר"י ז"ל שם דאינו מברך עליה אי שתי ע"י אניגרון אלא שהכל קשה לי לכאורה כיון דהוה מייא דסילקא ומברך עליה בפה"א וא"כ האיך כתב ז"ל שהי"ב ואולי מייירי היכא דהוה הרבה שמן ואניגרון ואינו חושש בגרונו וכמו שכתב רבינו דאינו מברך עליה אלא שהכל ומייירי דהוה שמן הרבה ואניגרון טפל ומברך שהכל ומ"מ דבריו ז"ל ניחא דברכת שהכל פוטרו הכל אף ע"י אניגרון א"נ דבכ"מ אינו מברך רק שהכל ודוק: הלכה יא לקח כוס של שכר בידו כו'.

והנה הצ"ח ז"ל תמה שם בגמ' (דף יב) דאמר שם כללו של דבר הכל הולך אחר החיתום הכל לאתויי תמרי כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי יצא דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא מ"ט דתמרי נמי מיזן זייני עכ"ל הגמ'. ורבינו לא הביא דין זה דפתח בנהמא וסיים בתמרי יצא עיי"ש.

ונ"ל ליישב כן דהנה הרשב"א ז"ל בחידושו הקשה מ"ט לא קאמר דאתי לאתויי היכא דפתח אדעתא דשכרא וסיים בחמרא דיצא בזה דפשיטא וכן נמי יש להקשות על היכא

דפתח בפה"ע אדעתא לומר בפה"א בזה נמי יצא בדיעבד כמו שהכל לגבי יין ונימא דאתי לאתויי זה ויש ליישב כן דהנה ר"ה חולק לקמן (דף מ ע"ב) ואמר חוץ מן הפת ויין דאינו פוטר שהכל וא"כ לר"ה ליתא זהו הפשיטותא דבשהכל אינו יוצא על היין וצ"ל ע"כ הגמ' דאמר פשיטא הוא אליבא דהלכתא דקיי"ל כר' יוחנן דאפילו פת ויין נמי וכן נמי זה דאמרין דיוצא בבפה"א על בפה"ע נמי תליא בפלוגתא דלפי סוגית הגמ' (דף מ ע"א) דבירך בפה"א על בפה"ע יצא הוא רק לר' יהודה דס"ל עיקר אילן ארעא ונהי דאנן פסקינן בזה דיצא לא כסוגיא זו זהו רק משום דס"ל כהירושלמי דחולק ע"ז כמו שכתב הכ"מ הכא בהל' ו' או משום דס"ל כהסוגיא (דף מא) של צנון וזית כמו שכתב הש"א (בסי' כז) והצל"ח בסוגיא שם וא"כ א"ל דהגמ' רצה לאוקמי הברייתא דהכל הולך אחר החיתום אליבא דכ"ע אף אליבא דר"ה דאמר חוץ מן הפת והיין וליתא בזה הפשיטותא וכן נמי לפי הסוגיא שם (דף מ) אליבא דת"ק דר' יהודה דס"ל דלא יצא בדיעבד בבפה"א על פה"ע וא"כ א"ל דאתי לאתויי זה ולא דבר חדש דתמרי ונהמי ולהכי לא הביא רבינו זה ודוק: פרק י הלכה יא הרואה ת"ר אלף מישראל ובארץ ישראל אומר ברוך חכם הרזים עכ"ל: והנה הטור כתב (בסי' רכד) ואם רואה אפילו אחד שהוא מופלג בחכמה יברך חכם הרזים דר"ת בריך כד חזיא לר"ה כו' וי"א שאין בזה"ז שראוי לברך עליו כך וכתב הב"י עובדא בפ' הרואה (דף נח) והרמב"ם ז"ל לא כתב זה ונראה שטעמו משום דס"ל דההוא עובדא לאו למימרא שבירך ממש אלא בלבו לומר שהיו חשובים בעיניו כששים רבוא קאמר דהא ודאי אין סברא שיהא תלוי בדעתו של אדם לומר זה חשוב בעיני כס' רבוא כדי שיברך עליו ע"כ.

והנה הרי"ף ז"ל השמיט ג"כ זה העובדא דר"פ ורהבדר"י והקשה הבעה"מ על השמטה זו והרמב"ן ז"ל מיישב דעת הרי"ף הכא כמו שמיישב אותו הב"י עיי"ש אמנם הא דברי הרי"ף יש ליישב נמי דס"ל כדעת היש אומרים שהביא הטור הכא דבזמה"ז אין לברך זה שאין מי שראוי לזה: אך לענ"ד יש ליישב דעת הרי"ף ורבינו ז"ל עפ"י מאי דביאר כמו"ת הגאון ז"ל את דברי הגמ' שם דאמרי ליה חכימת כולי האי היינו בלשון בתמיה לשקול בדעתך אשר אנו חשובין כס' רבוא ונמצא דמברך ברכה שא"צ והוה כמו שמוציא ש"ש לבטלה דמחויב לנדותו וקיי"ל כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני וזהו דיהיב ביה עינא לבישותא ושכיב כמו שנדפס חידוש זה בשמו בגמ' הקטנות וא"כ ניחא שלא הביא דין זה דאין לברך ברכה זו דגם הוא נענש על זה ודוק: פרק יא הלכה יב שחט פסחו וחגיגתו אומר לשחוט כו' עכ"ל.

והנה לקמן בפ"ג מה' חו"מ הל' ו' כתב הלחם משנה ועדיין יש לי קושיא על רבינו על כל מה שתירץ בב"י דאמאי גבי שוחט פסח וקדשים לא כתב שצריך שיברך לשחוט כדמוכח בגמ' כו' ולא מצאתי שכתב כן לא בהל' ברכות ולא בהל' שחיטה ולא בהל' ק"פ כו' עכ"ל, והנה נעלם מאתו דברי רבינו אלו שכתב הכא בהדיא זה באומר לשחוט כדברי הלח"מ וצ"ע עליו: הלכה טו נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יצא י"ח אבל אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו לישב בסוכה כו' וכך הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרים שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק כו' עכ"ל.

והקשה ע"ז הצל"ח ז"ל דא"כ לפי טעם זה של רבינו שבשעה שגמר בלבו לבטל כו' א"כ מ"ט פוסק רבינו לקמן בפ"ג מהל' חו"מ הל' ו' או בתוך הרגל מברך כו' על ביעור הא שם לא שייך טעם זה דהתם לא יבטל תוך הרגל וע"כ צ"ל דלא לחלק בין ברכה לברכה וא"כ תקשה מ"ע מחלק במילה היכא דמל בנו אומר למול והיכא דמל בן חבירו אומר על המילה ותירץ הצל"ח דבתרי גברי שפיר מחלקינן בין ברכה לברכה כמו גבי מילה אבל גבי בדיקה דבחד גברא לא מחלקינן ואף בתוך המועד מברך על ביעור עכ"ל.

והקשה ע"ז כמו"ת הגאון ז"ל א"כ למה כתב רבינו לעיל גבי נטילת לולב בירך קודם שיטול אומר ליטול אחר שנטל אומר על נטילת לולב הא התם הוי בחד גברא ובכ"ז מחלק בברכה ומתירין כן דהתם לגבי בדיקה יש חד גברא וחד ענינא תרווייהו הוא בדיקה ורק החילוק הוא בזמן אבל הכא גבי נטילת לולב הוא שני ענינים נפרדים חד ענין היכא דבירך קודם שנטל וחד אי נטל תחלה ומברך אח"כ על נטילת לולב וניחא עפ"ז נמי דברי רבינו ז"ל דלכאורה הוה ליה לחלק בין אי יצא בו בין אי נטלו שלא לצאת והוא למ"ד מצות צריכות כונה הוא שלא כוון לצאת ולמ"ד א"צ כונה מ"מ אי כוון בהדיא שלא לצאת אינו יוצא לכ"ע וא"כ הו"ל לחלק בזה ובתרווייהו אף בתר נטילה אי יצא מברך על ואי לא יצא מברך ליטול אלא היינו טעמא דזה מקרי ענין אחד כמו בדיקה ולא מחלקינן אבל הכא דהוה תרי ענינים קודם נטילה ואחר נטילה שפיר מחלקינן אבל התם ליכא חילוק מעשה גבייהו והוה חד ענינא בתרווייהו וניחא שפיר לפ"ז דברי הגמ' שם (דף ז ע"ב) דמעידנא דאגביה נפיק ביה שפיר א"ה לצאת יצא בו מבעי ליה משום דבעי למיתני סיפא לישב בסוכה תנא רישא נמי לצאת בו כו'.

והנה זהו דחוק הרבה דאיך יאמר הברייתא משום סיפא דבר שאינו דיאמר לצאת היכא דכבר יצא בו אלא באמת הכא הברייתא אשמועינן אף היכא דלא יצא בו דהיינו שלא התכוון למ"ד בעי כונה או כוון שלא לצאת בו ומ"מ אי נטל כדין כיון דאגביה נפיק ביה אז מברך על נטילת לולב וא"כ לא מחלקינן אף אי נטל לצאת בו ואף אי לא יצא בזה מטעם כונה מברך על נטילת לולב דלא מחלקינן בזה כיון דהוה חד ענין ולא אומר הדין אי יצא בו כמו שכתב רבינו נטל הלולב משום סיפא דסוכה אבל היכא שבירך קודם שנטל ביד דהוה תרי ענינים שפיר מברך ליטול כמבואר בדברי רבינו ודוק: הלכות מילה פרק א הלכה ב וכל יום ויום שיעבור כו' אבל אינו חייב כרת עד שימות ערל במזיד עכ"ל.

והראב"ד ז"ל השיג עליו א"א וכי משום התראת ספק פוטרין אותו מה"ש וכל יום עומד באיסור כרת עכ"ל. ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל דהכרת לא הוי רק כשימות ערל מהא דאיתא במס' פסחים (דף סט ע"ב) וא"א מילה כו' דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לדחי ע"כ.

והנה רש"י ז"ל פירש שם דליכא כרת לכו ביום אם ימול למחר והנה לא מצי לפרושי דיוכל למול ליום המחרת ולהכי לא הוי בו כרת דהא פסח נמי כן הוא דהא קיי"ל דבפסח אם הביא בשני הוה תשלומין לראשון ואין בו כרת וכמו שפוסק רבינו לקמן בפ"ה מהל' ק"פ ה' ב' וליכא למימר דמיירי בפסח שני דלית ביה תשלומין אכתי תקשה דליתני הדין

בפסח ראשון ואז ידעינן מילה מזה אלא ודאי מיירי בלא"ה בסתם פסח דהוא ראשון וא"כ ליכא ביה נמי כרת.

וצ"ל דכונת רש"י ז"ל הוא ל"ד אלא למחר וליומא אחריתא כל יומא עד שימות ופסח נהי דלית ביה כרת היום מ"מ אי עבר ולא הקריב בשני אית ביה כרת אבל מילה כל ימי חייו לית ביה כרת וה"א דלא דחי להכי כמבואר בדברי רבינו ודוק: הלכה ט מילה בזמנה כו' ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת כו' אע"פ שקציצת נגע הצרעת בל"ת ויבא עשה וידחה הל"ת עכ"ל.

וכן כתב בפ"י מהל' טומאת צרעת הל' ה' שמ"ע דוחה ל"ת בכל מקום והקשה שם המשנה למלך הא במס' שבת (דף קלג) אמרינן אימת אתי עשה ודחי לא תעשה ל"ת גרידא האי עשה ול"ת הוא ופירש רש"י השמר ל"ת הוא ולעשות הוא עשה והא דקיי"ל דמילה דוחה את הצרעת כו' מפיק ליה מבשר וש"ד אתיא מבינייהו כו'.

והנה נראה דדעת רבינו דס"ל דאיך ברייתא דיליף מקרא דלעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיב שעל רגלו ס"ל דליתא בתלוש סימני טומאה עשה דדריש ליה לדרשא אחרנא כו' ופוסק רבינו כאיך ברייתא משום דרב אשי ס"ל הכי דאמר אימר קאמרינן אתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת אלמא דהטעם דמילה בצרעת הוא משום דעשה דחי ל"ת כו' עכ"ל.

והנה מזה אינו מוכרח כמו שכתבו שם התוס' בשם ר"ת דרק לסימנא בעלמא נקיט ליה הא דמילה בצרעת והנה בספרי דרשינן עוד מקראי דלשמור ולעשות וכן הובא בילקוט פ' תצא שם על משנזקק לטומאה ואתי הפטור ועל עשה לרבות ליכא קרא ומה שמסיק רבינו לפסוק דלא כהברייתא דדריש על עשה ול"ת וס"ל דלא הוה רק ל"ת גרידא נ"ל מזה דהנה התוס' כתבו שם במס' שבת (דף קלג) ד"ה האי וא"ת והא דקיי"ל דאין עשה דוחה את ל"ת ועשה נגמור ממילה בצרעת וי"ל מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות עכ"ל.

והקשה המהרש"א דלקמן אמר רב אשי דאמרינן שם דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת הוא אלמא דאף מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות נמי לא דחי יו"ט דעשה ול"ת. ותירץ המהרש"א כן דהנה במס' יבמות (דף ה' ע"ב) מקשים התוס' וא"ת ואי דיליף מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת ויליף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן ליתן בקר שני לשריפתו וי"ל דש"ה דלא בטלה מצותו לגמרי בכך ויכול לשורפו אחר יו"ט ומ"מ א"ל דבקר שני לא הייתי מחלק וה"א דדחי עכ"ל והשתא ניחא נמי הכא דאין ללמוד ממילה שלא בזמנה שתהא דוחה יו"ט ממילה בצרעת דדחי אף עשה ול"ת כיון דהתם לא בטלה מצותו ויכול למולו אחר יו"ט דהא אפילו ל"ת גרידא גלי קרא גבי שריפת קדשים דלא דחי ועיקר קושייתו דניליף ממילה שלא בזמנה דדוחה צרעת בעשה ול"ת בדבר שבטל מצותו כמו מילה בצרעת דאין זמן לרפאות הצרעת עכ"ל.

והנה ע"ד המהרש"א קשה לי דהנה לעיל (דף כה) אמר רב אשי גבי שריפת קדשים דהיינו טעמיה דלא דחי יו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת הוא. ולכאורה תקשה עליו ל"ל

לומר דיו"ט עשה ול"ת אף ל"ת גרידא אינו דוחה דמכלאים בציצית לא נוכל למילף דבטלה מצותו אבל הכא לא בטלה מצותו דהא יכול לשרפו אחר יו"ט בשלמא לדידן דילפינן מבקר שני דשריפת קדשים אינו דוחה יו"ט אמרינן שפיר דמזה הקרא גופיה ילפינן דהיכא דבטלה מצותו אינו דוחה אבל רב אשי גופיה דיליף גבי שריפת קדשים נמי רק מהא דיו"ט עשה ול"ת צריך אתה לומר ע"כ אליבא דמן סברא ידעינן דאין עשה דוחה דבר שלא בטלה מצותו וא"כ נמי גבי שריפת קדשים אף ל"ת גרידא נמי לא ידחה ול"ל למימר יו"ט עשה ול"ת הוא אע"כ רק אנן מחלקינן כסברת התוס' בין היכא דבטלה מצותו אבל רב אשי אינו מחלק ע"כ בסברא זו וא"כ ליתא תירוץ של המהרש"א ז"ל דהא הכא קאי אליבא דרב אשי המ"ד שם וא"כ קשה אמאי מילה אינו דוחה יו"ט אף דהוי עשה ול"ת נגמור ממילה בצרעת דדוחה וליתא לדידיה חילוק של המהרש"א אע"כ צ"ל דרב אשי ס"ל כדברי רבינו ז"ל דצרעת לא הוי רק ל"ת גרידא ודוחה להכי מילה לצרעת משום דעשה דוחה ל"ת בכל מקום.

ולעשות ס"ל לרב אשי דאתי למלתא אחריתא לעשות אי אתה עושה כו' או כדברי הספרי שביארנו ופוסק רבינו כרב אשי דהוא בתרא כמבואר: ומ"מ בזה יתבאר שפיר דברי המשנה דמס' נדרים (דף לא ע"ב) דאמר שם ר' יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה ר' נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים ומדקדק שם התוי"ט על לשון של שבת החמורה נימא סתם שדוחה את השבת ואנן ידעינן דשבת חמור הוא.

ונ"ל לומר דרב יוסי אזיל בזה לשיטתו דאמרינן במס' שבת (דף קלג ע"ב) ת"ר כו' לא פירש חוזר כו' פירש על ציצין המעכבין חוזר שאינן מעכבין אינו חוזר מאן תנא כו' עד רבנן דפליגי עליה על ר' יוסי דאומר קורא אני לפני תמיד ופירש רש"י ז"ל דלר' יוסי חוזר אף אי פירש אף על ציצין שא"מ ולרבנן אי פירש אינו חוזר רק על המעכבין עיי"ש.

ויתבאר כן דלכאורה צריך להבין דאמר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה מהו הגדולות שדוחה השבת הלא מילה חמור יותר דיש כרת בתרווייהו ועוד דנכרתו עליה י"ג בריתות אך ר' יוסי לשיטתו דס"ל דדוחה אף אי פירש אף על ציצין שא"מ וזהו שאמר גדולה מילה אף בשעה שהיא קלה כמו ציצין שא"מ דהוי רק משום הידור מצוה ומ"מ חוזר ודוחה את השבת שהיא חמורה דהוא כרת ומילה שדוחה היא קלה רק הידור מצוה שא"מ.

אך לפי מה שמבאר הש"א (בסי' נ) דבציצין שא"מ אם חוזר בשבת הוא רק איסור שבות של מקלקל בחבורה ואף למ"ד א"ח ליתא איסור כרת עיי"ש. וא"כ ליתא זה הפירוש דהא בזה גם שבת אינה חמורה דלית ביה רק איסור של שבות: אך בפשוט יש לבאר דר' נחמיה אומר שדוחה את הנגעים וע"ז תקשה מאי רבותא הא בכל דוכתא עשה דוחה ל"ת אמנם אף שביארנו דרבינו ס"ל דבנגעים ליתא רק ל"ת גרידא מ"מ א"ל דר' נחמיה יסבור כהברייתא דאית ביה עשה ול"ת וזהו שאומר גדולה מילה שדוחה מקרא דבשרו את הנגעים אף דהוא עשה ול"ת.

והנה ר' יוסי אומר תחלה שדוחה את השבת החמורה א"כ דברי ר' נחמיה לא הוי לכאורה רבותא אך כבר ביאר התוי"ט והמהרש"א ז"ל דזהו הרבותא לר' נחמיה דשבת הא אינו

דוחה רק בזמנו ונגעים דוחה אף שלא בזמנו וא"כ הוה יותר רבותא שדוחה הנגעים להכי הקדים ר' יוסי לומר החמורה דנהי דאינו דוחה שבת רק בזמנו מ"מ הא היא חמורה סקילה וכרת ומלבד עבודה שדוחה השבת לא מצינו בשום מקום שעשה שיש בה כרת נדחה ולהכי אומר גדולה מילה שהיא כמו עבודה שדוחה את השבת החמורה ולא הוי כשאר מ"ע שאינו דוחה מ"ע שיש בה כרת כמבואר ודוק: פרק ב הלכה א הכל כשרין למול אפילו ערל ועבד ואשה וקטן מלין במקום שאין איש שם אבל עכו"ם לא ימול כלל ואם מל א"צ לחזור ולמול שניה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש ואם מל א"צ לחזור ולמול למד כן מדאמרינן בפ' התכלת כו' ואפשר דר' יוחנן נמי ס"ל דמילה בעכו"ם כשרה וכי קאמר המל ימול לא על דפסולה קאי אלא לר' יוחנן פסולה ליכא אבל אסמכתא בעלמא איכא למימר דלכתחלה לא מדכתיב המל ימול דודאי לר"י לא מיפסל מדאורייתא מדאמרינן התם כי אתא ר"ה אמר ר' יוחנן אם רופא מומחה מותר ולא מ"ל דתרי אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן דא"כ ה"ל לאסוקי הכי עכ"ל: והנה לענ"ד זה לאו ראייה מדברי ר' יוחנן בזה דאמר ר"י היה רופא מומחה מותר לא מיירי כלל לענין מילה שרופא מומחה מותר רק בכל שאר חולה דקיי"ל שאין מתרפאין מהם.

ואומר ר"ד בשם ר"י דאם היה מומחה מותר ולהכי אומר שם הגמ' בע"ז (דף כח) דלענין חולה מומחה היה ושרי וכן כתב נמי הרא"ש ז"ל זה הדין דר"ד אר"י לענין חולה לקמן ולא לענין מילה ורק הגמ' מביא הכא למ"ד דמילה בעכו"ם כשרה ורק משום רפואה אסור אומר דבאופן אם הוא מומחה מותר ור' יוחנן אבל לא מיירי לענין מילה ומסיק עוד הכ"מ ולפ"ז קשה למה לא כתב רבינו שאם היה רופא מומחה מותר וגם זה ניחא לענ"ד דהא גם בפ"ב מהל' רוצח לא הביא רבינו דבר זה דאם היה מומחה שרי וכן הרי"ף השמיט ומה שציינן בעין משפט פ"ב מה' רוצח הוא טעות ורק הרא"ש והש"ע הביאו.

ובפשוט י"ל כיון דלר' אבהו אמרינן התם דאפילו אם היה מומחה אינו רשאי משום דעבידי תמות נפשי כו' ס"ל להרי"ף ורבינו דחיישינן לחומרא לכ"ע דלמא היא סכנה מאין להתרפאות בימים הקדמונים מעכו"ם אף מומחה וא"כ ניחא שלא הביא לענין מילה. ומה שמסיק הכ"מ ואפשר שרבינו מספקא ליה אי כרב אי כר' יוחנן ולהכי פוסק לכתחלה לא ימול ואם מל א"צ לחזור ולמול וזה נראה עיקר ע"כ הנה ע"ז הקשה הש"א בשו"ת (סי' נד) דאי מספיקא היה צריך לחזור ולהטיף דם ברית דהו"ל ס"ד ולחומרא וכמו שפוסק הב"י (בסי' רסד) בשם הסמ"ג דצריך לחזור ולהטיף דם ברית ולהכי מסיק הש"א שם דא"צ להטיף דם ברית דאינו מועיל בזה דהו"ל מעוות לא יוכל לתקון עיי"ש ודוק: הלכות שבת והלכות עירובין פרק א הלכה א שבייתה בשבת ממלאכה מ"ע שנאמר וביום השביעי תשבות עכ"ל.

והנה רבינו ז"ל הביא על מ"ע בשבת מקרא זה דביום השביעי תשבות וכן התוס' במס' יבמות (דף ו) כתבו מקרא זה עיי"ש. וקשה דברי המהר"ם לובלין במס' שבת (דף קלב ע"ב) דכתב שם באה"ד אבל תימא דהא אשכחן כמה מ"ע בשבת כגון זכור ושמור וצ"ל דלא לענין מלאכה אלא לקדשו בשאר קדושות עכ"ל.

ונעלם מאתו הן דברי רבינו ודברי התוס' אלו שכתבו בהדיא דאיכא איסור עשה לענין מלאכה. והנה ראיתי להתוס' במס' שבת (דף סט ע"א) שכתבו בד"ה דידע תימא לר"י אמאי לא קאמר דידע לשבת בעשה וביום השביעי תשבות וכתוב נמי ושמרתם את השבת משמע דהתוס' ס"ל דזה של ושמרתם את השבת הוא עשה על מלאכה של שבת וקשה לי לפי מה דאמרינן במס' מנחות (דף לו ע"ב) כל המניח תפלין אחר שקיעת החמה ר' יוחנן ור"א ח"א עובר בלאו וח"א עובר בעשה לימא בדר"א קמיפלגי דר"א אמר השמר פן ואל ל"ת לא כ"ע כו' והכא בהא קמיפלגי מ"ס השמר דעשה עשה ומ"ס השמר דעשה נמי לאו הוא.

נמצא דבזה כ"ע ס"ל דהשמר דל"ת כמו הכא לשבות ולא לעשות מלאכה לכ"ע הוי ל"ת ורק בהשמר דעשה פליגי וא"כ הכא דכתיב ושמרתם אפילו למ"ד דבתפלין הוה עשה הוא משום דכתיב גבי עשה אבל הכא הא לגבי ל"ת הוי ל"ת ואיך כתבו התוס' דהוי עשה זה של ושמרתם את השבת וצ"ע ועיין במהרש"א בח"א במס' שבועות (דף כ ע"ב) דכתב נמי לדחות דברי הרא"ם ז"ל ומבאר נמי דהשמר דכתיב גבי שבת ל"ת הוא ודוק: פרק ב הלכה יא היולדת כשכורעת לילד הרי היא בסכנת נפשה כו' ואם היתה צריכה לשמן מביאין לה וכל שאפשר לשנות משנין את הבאה כגון שתביא לו חברתה כלי תלוי בשערה ואי א"א מביאה כדרכה עכ"ל.

וכתב הכ"מ וכתב רבינו ז"ל שתביא לה כלי התלוי בשערה אע"ג דאין סחיטה בשער איסורא מיהו איכא וכמ"ש הרה"מ בפ"ט וא"כ מוטב לעשות הוצאה ע"י שינוי מבלי איסור אחר מלהוסיף עוד איסור אחר עכ"ל. ונ"ל לומר דיש הוכחה לזה דאיסור מ"מ איכא אף דהרה"מ לא ביאר מנ"ל לרבינו זה דיש איסור דהנה הרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה וז"ל אין סחיטה בשער לא ידעתי לזה התירוץ א"כ מה הפרש יש בין מביאה לה ביד למביאה לה בשערה דכולן משום שבות ויותר שינוי יש במביאה בשערה ממביאה ביד עכ"ל.

ומזה א"ל דהוכיח לרבינו שפיר לומר דאם מביאה בשערה לבד שיש בזה איסור שבות של הבאה יש איסור סחיטה א"כ טפי עדיף להביא ביד דליכא כ"א איסור שבות אחד של הבאה אבל להביא בשערה יש שני איסורים סחיטה והבאה וע"כ פוסק רבינו דמביא לה בכלי התלוי בשערה אבל לא בשערה דיש איסור בזה ודוק: הלכה יג עכו"ם שצרו וכשיצילו את אחיהן מותר להם לחזור בכלי זיין שלהם למקומן בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבא עכ"ל.

ונ"ל לומר אף שבגמ' שם בעירובין (דף מה) מביא ע"ז שמחזירין בכלי זיין למקומן בהברייתא של פעם אחד דהוי הטעם משום מעשה שהיה והטעם שלא להכשילן לעתיד לבא לא נזכר בגמ' ורק רבינו מביא זה הטעם א"ל כן דהנה בלא הטעם של רבינו ה"א דהדין הוא דהכלי זיין שלהם ינוחו שם במקומן המלחמה שהלכו ולא יקחו עמהם בחזרה כלל וכמו שמפרש לה הק"ע בירושלמי הכי וז"ל עד כדון שיצא בשוגג אפילו יצא מזיד אר"פ מתניתא אמרה כן שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן אפילו בזיין וכתב הק"ע ולא אמרינן כיון שנעשה מעשה ישליכו כלי זיין מעליהם ולא יחללו את השבת בחזירתן ע"כ וזהו הטעם שלא להכשילן לע"ע ואכתי ה"א דמניחן בבית הסמוך

לחומה וע"ז משום מעשה שהיה התירו להכניס אף לבית כ"א אבל עיקר הטעם שהתירו לבא בחזרה הוא שלא להכשילן כמו שכתב רבינו וכמו שאומר בירושלמי הטעם של מזיד ודוק: הלכה יז נפלה דליקה ויש אדם שם שחוששין שמא ישרף מכבין אותה להצילו מן האש ואע"פ שהוא כובש דרך ומתקנה בשעת כיבוי עכ"ל.

והנה בגמ' דיומא (דף פד) שם בברייתא אמרו מכבין ומפסיקין בפני הדליקה בשבת כו' וכתבו התוס' תימא ת"ל דהוי ליה זו אצל זו כיון דאפילו לכבויי שרי כש"כ להפסיק וי"ל דאפילו לאתויי כלים דרך רה"ר ולהפסיק בהן דסד"א דוקא לכבויי שרי אבל כה"ג להביא כלים דרך רה"ר מלאים מים דאיכא תרתי הוצאה והכנסה וגרם כיבוי א"ל ועוד סד"א כיבוי שרי טפי שהוא ברור יותר שיציל אבל להביא כלים דלמא עד שיבואו כלים ויעבור הדליקה נמצא שחילל שבת שלא לצורך קמ"ל ע"כ.

נמצא דבזה דקתני מכבין ומפסיקין בפני הדליקה היא רבותא לשני התירוצים דכתבו התוס' וא"כ תקשה על רבינו אמאי לא קאמר נמי דמפסיקין כיון דהברייתא קחשיב בתרתי משום רבותא ואמאי שינה לשון הברייתא. ונ"ל ליישב כן דרבינו לא יתרץ הברייתא כדברי התוס' אלא יתרץ כן דלהכי תני תרתי דאי ממכבין לבד ה"א דלהכי שרי לכבות או להפסיק משום דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה וכל הכיבוי לבד היכא שצריך להגחלים הוה מלאכה שא"צ לגופה כמבואר במשנה שם (דף כט) דר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה כו' אבל א"נ כמ"ד מלאכה שא"צ לגופה נמי חייב לא נדע אי שרי להכי תני זה בתרתי לאשמועינן בזה דמכבין ומפסיקין דאפילו היכא שצריך לגופה אם לצורך המים שמביא להפסיק אם צריך לד"א נמי או שצריך את הגחלים ומ"מ שרי בזה וא"כ כיון דרבינו פוסק לעיל בפ"א ה"ז דמלאכה שא"צ לגופה חייב לא צריך להביא תרתי לרבותא דשוה תרווייהו לחיוב ודוק: פרק ג הלכה ז בלח"מ ד"ה הרי כו' בפ"ק דשבת (דף יח) אמרו בסיפא דברייתא אבל אין נותנים חטים לתוך ריחיים של מים אלא כדי שיטחנו מבע"י ע"כ ויש תימא על רבינו שלא הזכירו עכ"ל.

ולא ידעתי קושייתו הלא התוס' כתבו בהדיא שם בשם ר"ת בד"ה והשתא דהלכה כרב יוסף דהאי ברייתא אתיא כב"ש דס"ל שביתת כלים אבל לדידן שרי וליתא הטעם של שמיעת קול וכן פוסק הרי"ף ז"ל לחז דעה ועיין ברא"ש ז"ל בטור וש"ע (סי' רנב) דגם המה פסקו כן וא"כ א"ל דגם רבינו דפוסק לקמן בפ"ו הל' ט"ז דאין לנו שביתת כלים לאסור שפיר פוסק נמי דחטים שרי לדידן והשמיט הברייתא דאתיא כב"ש ודוק: הלכה יח אין נותנין פת בתנור עם חשכה כו' אלא כדי שיקרמו פניהם כו' ואם נתן סמוך לחשיכה וחשכה ועדיין לא קרמו פניה אם במזיד כו' ואם בשוגג מותר לו לרדות ממנה מזון שלש סעודות של שבת כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ בשם הרמ"ך תימא הוא זה דהא איהו גופא פסק דכל תבשיל שלא בישל כל צרכו אם עבר ושיהה אסור כו' וכשהתירו חכמים לרדות מזון ג' סעודות לא התירו כ"א למי שלא עשה האיסור בשהיה כגון שקרמו פניה מקודם חשיכה אבל למי שעשה האיסור מנ"ל דשרי לאכול אפילו ירדה אותו העכו"ם מאליו עכ"ל.

והנה בספר מרכבת המשנה כתב על דברי הרמ"ך וז"ל ודבריו תמוהין דאי בדלא עביד איסורא לא שייך היתר הצלה וטעם ההיתר הוא משום כבוד שבת עכ"ל. והנה נעלם

במה"כ דברי הר"ן שם בפ"ק בסוגיא דהדביק דהביא בשם הרמב"ן ז"ל דס"ל דלא התירו לרדות במרדה אפילו אי הדביק מבע"י בהיתר שש שעות כדי שיקרמו פניה ומ"מ צריך לרדות בשינוי דוקא אלמא דאפילו אי לא עביד איסורא שייך היתר הצלה אף דרדיה היא עובדא דחול כמו שמבאר הר"ן ז"ל שם ואף שהר"ן ז"ל חולק על הרמב"ן וס"ל דאי לא עביד איסורא שרי לרדות כדרכו עיי"ש מ"מ א"ל דהרמ"ך ס"ל כדברי הרמב"ן ז"ל ואף בהיתר שייך הצלה להתיר משום כבוד שבת השבות דעובדא דחול כמבואר: והנה המג"א כתב (בסי' רנד ס"ק ז) לתרץ בשם הב"ח ז"ל דלהכי שרי הכא בשוגג ולא קנסינן הטעם דלא שכיחא שיתן פת בתנור סמוך לחשיכה דפת חמה אינה טובה כ"כ עכ"ל ועפ"ז נ"ל לבאר דברי הירושלמי הכא במס' שבת פ"א ה"י ר"י בר"א בשם ר' אלעזר זריזות הנשים בפת יותר מן התבשיל מה בין פת ומה בין תבשיל תבשיל דרכו לאכול רותח פת אין דרכו לאכול רותח תמן אמרין פת חמה חמתו בצדו עכ"ל.

והרמב"ן ז"ל במלחמות פ' כירה מפרש דברי הירושלמי כן דבא לפרש מ"ט היכא דקרמו פניה שרי דהא עדיין ניחוש שמא יחתה לגמור אפייתו כמו בתבשיל ומשני דפת חמה מביאה לידי חולי קדחת ומשה"כ לא אתי לחתויי ומיהו קודם שהגיע למאכל ב"ד או קודם שיקרמו פניה לפי שעדיין לא שלטה בהן האור אתי לחתויי ולא מיחרך עכ"ל.

ועפ"ז רבינו יבואר דברי הירושלמי כן רי"א זריזות הנשים בפת יותר מן התבשיל ולהכי היכא שקרמו פניה שרי כמו שכתב רבינו דאם נשארו אח"כ עד שיגמר אפייתן יפסיד אותן אם יחתה ואומר דנשים זריזות הן בפת והוה כמו לגבי פסח דאמרין שם (דף כ) דבני חבורה זריזין הם ול"ת שמא יחתה ואח"כ אומר מה בין פת ובין תבשיל פירוש דבתבשיל קיי"ל דאסור אי עבר ושיהא אבל בפת קיי"ל דשכח פת בתנור שרי לרדות ולא מחלק בזה בין אי קרמו פניה או לא קרמו פניה הכל שרי ומשום תבשיל דרכו לאכול רותח פת אין דרכו כו' וא"כ הוה מלתא דלא שכיחא ולהכי שרי בזה כתירוץ של הב"ח גבי שכח לרדות ושני הדברים מבאר הירושלמי בקיצור לנו.

ומה שפוסק רבינו כר"א דשיעור שיקרמו פניה עיין בהרה"מ שדחק בזה ונ"ל טעם פשוט לומר עפ"י מאי דאיתא בר"ן שם ור' אליעזר בן יעקב פליג ובירושלמי משמע דלקולא כו' וקיי"ל כראב"י דמשנתו קב ונקי עכ"ל הר"ן וחזינן דהיה להר"ן הגירסא הכא ר' אליעזר ב"י וא"ל דגם לרבינו היה כן הגירסא ופוסק כותיה ודוק: פרק ה הלכה ואין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניחנו ויצא וחובה עליו לישב לאור הנר ולא בצרי מפני שריחו טוב שמא יקח ממנו מהנר ועוד מפני שהוא עף ולא בנפט לבן ואפילו בחול מפני שהוא עף ויבא לידי סכנה עכ"ל.

והנה על שני הטעמים שאין מדליקין בצרי שמביא רבינו לכאורה יש עוד טעם שלישי שם בגמ' דקאמר שם (דף כו ע"א) רשב"א אומר אין מדליקין וכן היה רשב"א אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף ופירש רש"י בלשון אחד דטעמא יהיב למלתא דה"ל כזפת דאינו נמשך אחר הפתילה וא"כ יש עוד טעם שאינו רשאי להדליק כמו כל פסולי שמנים שאינם נמשכין.

ומ"מ נ"ל דניחא דברי רבינו דאינו מביא רק השני טעמים דהנה התוס' מקשים שם בד"ה חדא וקשה לר"י דתנא בסמוך הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף משמע דהטעם

הוא לפי שאינו נמשך אחר הפתילה ומה הוצרך לבדות הטעם מדעתו עכ"ל. ונ"ל ליישב הכל כן דהנה בירושלמי הכא אמר רשב"א אומר אין מדליקין בצרי מפני שהוא שרף ולא מחלק בשתים והוא משום דהירושלמי ס"ל דרק טעם אחד יש בה והוא שאינו נמשך ודי בזה אבל בברייתא בגמ' דידן דהא חזינן דמחלק רשב"א לשנים ויאמר אין מדליקין בצרי וכן היה רשב"א אומר כו' משמע דתחלה אומר אין מדליקין משום טעמא חדא ואח"כ מסיק דהצרי הוא שרף ומשום זה נמי אין מדליקין ויבואר כן דלעיל (דף כא) אמר רב דפתילות ושמנים שא"מ בשבת מותר לדלוק בחנוכה בשבת משום דאסור להשתמש לאורה וא"כ לא חיישינן שמא יטה כיון דאסור להשתמש לאורה וא"כ כיון דקיי"ל כמ"ש התוס' שם ומכש"כ א"נ דזהו חומרא שאסור להשתמש לאורה ואמרין במס' שבת (דף מ) דרבה עביד כותיה דרב בחומרי בכל מילי וא"כ ודאי ס"ל דאסור להשתמש לאורה ואומר להכי דרשב"א אומר שני הטעמים על צרי דלפי הטעם שאינו נמשך וחיישינן שמא יטה אבל בשבת חנוכה שרי להדליק ואמר מפני שריחו נודף וחיישינן שמא יסתפק אז אפילו בשבת חנוכה דאינו משתמש לאורה מ"מ אסור אף דליכא שמא יטה מ"מ אסור שמא יסתפק ומצרף להכי את שני הטעמים וקאמר ליה אביי ולימא מר מפני שהוא עף וא"כ הוה סכנה ואסור אף בחול ומכש"כ בחנוכה דהא התוס' מקשים והניחו שם בתימא דה"ל לומר דאף בחול אסור מפני סכנה והרשב"א ז"ל בחידושיו מפרש לה באמת דזהו קושית אביי ולימא מר מפני שהוא עף ואז אין מדליקין בו אף בחול הוא ומשני חדא ועוד קאמר חדא דסכנה ואז אפילו בחול אסור ועוד משום איסורא דשבת מפני שריחו נודף וחיישינן שמא יסתפק ואסור אפילו בשבת חנוכה.

אבל הירושלמי הכא יסבור כמ"ד דמותר להשתמש לאורה של נר חנוכה וא"כ שפיר אמר רשב"א דצרי אין מדליקין מפני שהוא שרף וא"כ אינו נמשך אחר הפתילה וחיישינן שמא יטה בכ"פ אפילו בשבת חנוכה והטעם של סכנה אינו אומר כלל הוא כמו שכתב הב"י לתרץ את דברי הטור (בסי' רעד) דאמר הטעם שמא יסתפק ולא מפני שהוא עף דהוי סכנה מפני שזהו ענין לשבת ולא קאמר רק מה ששייך לשבת עיי"ש ולכן גם הירושלמי אומר כן הטעם ששייך לשבת בכל שבת כמבואר: וא"כ ניחא דברי רבינו ז"ל דאינו אומר רק השני טעמים דבזה די לאסור הכל בכל שבת אף בחנוכה שמא יסתפק ועוד לבד האיסור איכא סכנה אף בחול כמו דמפרש לה הרשב"א ז"ל ומסיק זה רבינו ואפילו בחול מפני שהוא עף אתרווייהו על צרי ועל נפט לבן כמבואר וזה לא מצי למדחי דנר חנוכה דאסור להסתפק ממנה משום דאסור בהנאה ואם כן נאמר או דגם בחול אסרינן בנר חנוכה לדלוק בצרי שריחו נודף שמא יסתפק או שנאמר איפכא דכיון דאסור בהנאה אפילו בשבת לא חיישינן שמא יסתפק אך זה ליתא חדא דהא הרי"ף ז"ל ס"ל דמותר להסתפק מן השמן אחר שיעור הדליקה וא"כ לא הוי איסור הנאה ואפילו לפי דעת האוסרים מ"מ ניחא דבחול לא גזרינן ע"ז דבשלמא בשבת דאי יסתפקיעבור על איסור דאורייתא שהוא מכבה גזרינן אבל בחנוכה דהוא רק איסור דרבנן לא גזרינן וכן כי היכא דבכל שבת דאיכא אימת שבת עליו מ"מ חיישינן משום שריחו נודף דלמא ישכח וישתמש ה"נ אף בחנוכה ישכח וישתמש אף שהוא אסור בהנאה מ"מ בשבת חיישינן ואסור כמבואר: ועוד יש לומר פשוט דרבה מוסיף טעם אחר לאסור דאי משום שמא יטה אז איתא בזה איסור הבערה וא"כ ביו"ט שרי לדלוק בצרי ואומר דאיכא עוד

טעם שמא ישתמש וא"כ הוי איסור מכבה ואסור אף ביו"ט כמו דאיתא בביצה (דף כב) דהמסתפק ביו"ט מהשמן חייב משום מכבה ומקשה ליה אביי לימא מפני שהוא עף וא"כ אסור מפני סכנה אף בחול ומכש"כ ביו"ט וכיון דרבינו הביא שני הטעמים די לו בזה אף על יו"ט כמבואר: ועוד נ"ל לישיב הכל ועפ"ז תתיישב נמי קושית התוס' שם ד"ה ר' ישמעאל דהקשו דרבי קתני במתניתין דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע שנמשך אחר הפתילה ועטרן יוצא מן העץ הוא כו' והר"ן ז"ל כתב שם דעטרן זהו הצלול שנמשך אחר הפתילה ורק מפני כבוד שבת אין מדליקין וצריך לומר דר' ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין מפני שאינו נמשך זהו רק הטעם על הזפת וכיוצא בו שאינו נמשך ועטרן אף שהוא נמשך מ"מ ריחו רע ומפני כבוד השבת אין מדליקין אמנם לדעת התוס' דס"ל דעטרן נמי אינו נמשך אחר הפתילה נ"ל ליישב כן.

דהנה התוס' ישנים כתבו לעיל (דף כא) ד"ה מפני שאם שיש לו נר אחר כשר בבית מותר להדליק בהני והובא דעה זו בש"ע (סי' רסד) בשם המרדכי וא"כ ניחא שפיר דר' ישמעאל אומר מפני כבוד השבת מפני שריחו רע ואז אפילו אי יש לו נר אחר כשר מ"מ אסור ולפי הטעם דאומר אח"כ שהוא יוצא מן העץ א"כ אם יש לו נר אחר כשר שרי להדליק, וזהו נמי נ"ל דנפ"מ לחומרא דאי אין לו שמן אחר רק עטרן ואז אי מפני הטעם שמא יטה ואז יעבור על איסור דאורייתא אז גזרינן שלא ידלוק כלל כדי שלא יכשל באיסור אבל מפני הטעם דכבוד השבת הוא שמא יצא מן הבית וישב בחשך וא"כ אי אין לו אלא עטרן ודאי שרי דזהו ודאי לא נעשה סייג שישב בחשך ולא ידלק כלל משום חששא שמא ישב בלא נר מה מתקנים בהסייג והוא דומה למה שביארנו לעיל בהל' תפלין דברי הש"א (בסי' ג) לענין ק"ש דבזה האופן לא עשו סייג ולהכי אומר שני הטעמים מפני כבוד השבת אז אסור אפילו אית ליה נר אחר ומפני שאינו נמשך אז או אפילו אין לו שום שמן אחר רק עטרן נמי אסור וא"כ י"ל גבי צרי נמי א"ל דמטעם שאינו נמשך אז אי אית ליה נר כשר שרי ואומר הטעם שריחו נודף ושמא יסתפק ואז אפילו אי אית ליה נר כשר נמי אסור והוה בטעם זה חומרא ומ"מ נ"ל לומר דעת רבינו שכתב על עטרן רק הטעם שריחו רע ושמא יצא וכן הפוסקים כתבו סתמא בזה לאסור בעטרן מטעם דכבוד שבת ואף אי אין לו רק עטרן וכמו כל השמנים הפסולים דאסור להדליק בכ"ג ולא קשה עליהו שהקשיתי דאיך עשו סייג בזה דאינו מתקן בהסייג דכלל זה הוא רק בדבר שהוא מה"ת ורבנן עשו סייג אמרינן דלא עשו רק בדבר שיוכל להכשל באיסור אבל הכא דכל עיקר הדלקת הנר הוא תקנתא דרבנן אמרינן דרבנן תיקנו דאין מדליקין נרות בשבת רק בשמנים כשרים ושאר השמנים הפסולים שמנו חכמים וביניהם גם עטרן תיקנו שלא להדליק ואי מדליק בעטרן עובר על תקנת חז"ל שאמרו שלא להדליק בזה ואף אי אין לו שמן אחר אסרינן ליה כמו שתיקנו חכמים כמבואר ודוק: הלכה יד אין פולין ואין קורין לאור הנר ואפילו כו' ואם שנים קורין בענין אחד מותרין לקרות לאור הנר שכל אחד מזכיר להבירו שהוא שבת עכ"ל.

והקשה הלח"מ וז"ל עוד אמרו בגמ' דמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור ורבינו ז"ל לא הזכירו ולא עוד אלא שכתב לעיל במדורה הוא מותר להשתמש לאורה דמשמע אפילו לקרות כנגדה אם שאפשר לומר דא"ז שימוש קריאה אלא שימוש אחר אבל שימוש קריאה שהוא טרוד בקריאתה ואתי להטות לא אבל הוא ז"ל סתם הדברים יותר

מדי וצ"ע: והנה בס' מרכבת המשנה כתב לתרץ כן דא"ל דכונת רבינו דבמדורה משתמש לאורה אפילו לקרות ולפלות מדלא כתב רבינו כו' דסובר רבינו דגבי מדורה לא שייך שמא יטה דכיון דטעם פסול הפתילה שמא יטה כמש"ל ה"ח כו' ואפה"כ עושין מדורה אלמא דלא שייך במדורה שמא יטה והא דקאמר ר"ה ובמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור ר"ל במדורה שלא הוצת אור ברובו וזה נלמוד כו' דאפילו עשרה ב"א בענין אחד אסור עכ"ל.

ולענ"ד דבריו ליתא מה שמביא ראיה על דבמדורה ליתא החשש שמא יטה מדשרינן בפתילות ושמנים שאסור להדליק גבי מדורה אין ראיה כלל דהא חזינן דלענין קריאה שאני דהא בפתילות ושמנים הכשרים אשר ליכא בהו החשש שמא יטה מ"מ לענין קריאה בחד או בשנים בשני ענינים חיישינן שמא יטה והה"ד במדורה אף דבפסול פתילות ושמנים ל"ח במדורה שמא יטה מ"מ לענין קריאה חיישינן שמא יטה דהמדורה שוה לשני ענינים.

ומה שמתרץ דרבינו סובר דמדורה שאומר קאי על הא דבעינן שיצית האור ברובו בודאי לא שייך התם דין זה דכיון דהתם מיירי לא לענין קריאה רק מה שמשתמש כל אחד מאי נפ"מ אם עשרה או יחיד וכמו שאינו אומר ר"ה רבותא על שמנים ופתילות הפסולים אשר אפילו בעשרה אסור להשתמש ולהדליק דלא שייך התם דין זה כיון דלא קרי ביחד והה"ד לענין מה שבעינן שיצית האור ברובו לא שייך זה במדורה: ולענ"ד נ"ל לומר פשוט עפ"י מה שמביא הב"י והרמ"א ז"ל (בסי' רסד) בהגהה דבשני ספרים אסור אפילו בחד ענין והטעם הוא דרחוקים זה מזה פשיטא יותר דאסור משני ענינים וא"כ ס"ל לרבינו ז"ל דהטעם דאסור במדורה כפי שאומר רש"י ז"ל בתחלה שהם יושבין רחוקים זה מזה וא"כ חיישינן שמא יטה וא"כ כיון דכתב רבינו דבשני ענינים אסור דלא שרי רק שנים בענין אחד מכש"כ דאי במדורה שרחוק כ"א מחבירו ודאי אסור כמו בשני ספרים ור"ה דאומר דבמדורה אסור א"ל דהוה ס"ל דאינן מחלקין בין ענין אחד לשני ענינים ורק אם אחד יושב סמוך לחבירו או רחוק כמו מדורה אבל אנן דפסקינן דבשני ענינים אסור לא צריך להביא מדורה דכש"כ אסור שהוא רחוק כמבואר ודוק: פרק י הלכה ז עיר שישראל ועכו"ם דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצאות בשבת אם רוב עכו"ם מותר לרחוץ בה למוצאי שבת מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין עכ"ל.

ונ"ל לומר דלהכי השמיט רבינו ולא הביא הדין דאיתא שם בכרייתא (דף מ) מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ בה מיד ופירש שאינו צריך להמתין בכדי שיעשו והרי"ף והרא"ש והטור והש"ע (סי' שכח) הביאו זאת ורבינו השמיט ונ"ל לומר כן דרבינו מפרש לה כן שפקקו נקביו כפירוש הראשון שברש"י ז"ל שפקקו את נקבי המרחץ ולא יצא חמימותו והסיקו מע"ש ולא היה אש בשבת וא"כ שוב אינו רבותא דאינו צריך להמתין בכדי שיעשו כיון דאפילו אם הוסק על ידי עכו"ם בשבת מותר לרחוץ בה מיד מכש"כ אי ניסק בע"ש.

בשלמא לפירוש שני שפירש רש"י שפקקו הנקבים שניסק בהן כתב הר"ן ז"ל דאשמועינן היכא שלא פקקו נקביו שהוחם בשבת צריך למוצאי שבת להמתין בכדי

שיעשו אע"פ שמאליו הוחם בשבת לפי שאסור לעשות כן גזרה שמא יחתה בגחלים אבל לפי פירוש ראשון שברש"י ז"ל שפוקק נקביו נקבי המרחץ שהוסק הכל מע"ש א"כ לא צריך כלל לאשמועין דרוחץ מיד דהא ידעין מהמשנה דמכשירין דישראל ועכו"ם דרין שהביא רבינו הכא והברייתא שהביא דין זה שם בתוספתא הוא אגב שאומר שם בתחלה בפ"ד דין נחום שמילא חבית מים צריך להמתין בכדי שיעשה כו' אומר דהכא אינו צריך אבל רבינו שהביא דין זה של המשנה שוב א"צ להביא דין זה.

ועוד נ"ל לומר דהר"ן כתב דאשמועין דלא ניחוש דהרואה אומר שהוחם בשבת וא"כ אתי למשרי כה"ג במוצאי שבת לאלתר קמ"ל כיון דאיסורא דרבנן הוא בכדי שיעשו ל"ג כו' וא"כ כיון דפוסק רבינו בפ"ו הכא ה' כ"ג דאפילו המבשל בשבת שרי למוצאי שבת מיד ואינו צריך להמתין בכדי שיעשה וא"כ אפילו אם החם ישראל בשבת אינו צריך להמתין בכדי שיעשו ולא צריך לאשמועין ורק אי מילא נחתום כו' שנעשה מאליו בשבת אז צריך להמתין בכדי שיעשה וזה לא צריך לאשמועין כמבואר ודוק: פרק ח הלכה ב הזורע כל שהו כו' המשקה צמחין ואילנות בשבת ה"ז תולדת זורע וחייב בכל שהו עכ"ל וכתב הכ"מ מימרא בפ"ק דמוע"ק פלוגתא דרבה ורב יוסף ופוסק רבינו כרב יוסף.

והנה האחרונים טרחו לבאר מ"ט פוסק רבינו כרב יוסף נגד רבה והא קיי"ל בכל דוכתי דרבה ורב יוסף הלכה כרבה ועיין שעה"מ בפ"ד דכלאים ובשו"ת נוב"י מה"ת ח' או"ח (סי' לא) מה שתרצו בזה: והנה ראיתי בס' אור זרוע הגדול בהל' שבת (סי' נד) וז"ל נ"ב אני המחבר דהלכה כרב יוסף דהמשקה לא הוי אלא זורע דאמרינן בירושלמי פ' כלל גדול כל דבר שהוא מבחיל כו' הסך המשקה והמנקב כו' וכל דבר שהוא מבחיל הפרי חייב משום זורע דהיינו כרב יוסף ותו דרבא קאי כוותיה בפ' ר' ישמעאל שמע כו' והעלה תינוק ודגים רבה אמר פטור ורבא אמר חייב רבה אמר פטור זיל בתר מעשיו רבא אמר חייב זיל בתר מחשבתו והלכה כרבא וכ"כ הרמב"ם ז"ל המשקה צמחים ואילנות בשבת ה"ז תולדת זורע וחייב בכל שהו עכ"ל.

והנה מה שהביא הא"ז ראייה מגמ' דמנחות לדעת רבינו ליתא דהא רבינו פוסק לעיל בהדיא בפ"ב מהל' שבת הל' ט"ז וז"ל נתכוון להעלות דגים והעלה דגים ותינוק פטור אפילו לא שמע שטבע הואיל והעלה תינוק עם דגים פטור ע"כ והוא כמ"ד דבתר מעשיו אזלינן ולא בתר מחשבתו והוא להיפוך מה שפוסק כאן לפ"ד הא"ז וגירסת האמוראים שמה הוא לפי גירסת הראב"ד ז"ל בהשגות איתא דרבה אמר חייב ורבא אמר פטור משום דרבה אזיל בתר מחשבתו ורבא בתר מעשיו ובגמ' דידן איתא הגירסא שם איפכא דרבה אמר פטור ורבא אמר חייב וצריך לומר דכמו כן היה הגירסא להא"ז ז"ל ופוסק משה"כ כרבא דהוא בתרא אבל לרבינו לא תתיישב זה דהא הוא פוסק שמה אפכא דבתר מעשיו אזלינן לפטור וכן לפי גירסת הראב"ד ז"ל דרבה אמר חייב וא"כ ס"ל דאזלינן בתר מחשבתו והכא אמר דהוי תולדה דחורש ומשמע דבתר מעשיו אזלינן נמי צ"ל דלא קשה דלא ס"ל לדמות בזה כמו שמדמה הא"ז ז"ל ויש לחלק בין הענינים דהתם במע"ק הוא לענין מלאכה דבהתולדה פליגי לבתר אב נחשב אם להאב שעושה או להאב שמחשב ולמי מדמין המלאכה אבל הכא לענין חיוב גברא בזה פליגי אי אמרינן כיון

דבשעת שפירש המצודה לא ידע שנפל תינוק וא"כ מחשבתו היתה לרעה א"ד כיון שלבסוף העלה תינוק והוה דומה למי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דבכל האיסורין הוא פטור ומדמה לענין שבת נמי כן לפטור וכן פוסק רבינו איפכא הכא בפ"ב דשמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלותו והעלה דגים בלבד פטור וכתב הלח"מ דזה ידעינן מסברא כיון דהוא פרש להעלות התינוק וקמכוון למצוה וה"ז דומה למי שנתכוון לאכול בשר טלה כו' והכא אזלינן בתר מחשבתו ולא בתר מעשיו אלמא דלא דמי הכא כלל לפ"ד רבינו לפלוגתא דרבה ורב יוסף כמבואר.

ומה שהביא ראיה הא"ז מהירושלמי הנה הירושלמי שמה מיירי במשקה האילנות ולא לענין השקאת הזרעים וס"ל להא"ז שהוא שניהם שוין ובמ"א נבאר בס"ד: פרק ט הלכה א האופה כו' ושיעור מבשל סממנין כדי שיהא ראויין לדבר שמבשל אותן לו וכתב הראב"ד ז"ל כדי לצבוע בהם בגד קטן פי סבכה כו' והנה המגדול עוז שגה הכא מאד דכתב כתב הראב"ד כו' ואני אומר בישול סממנין מדרב אשי דאמר בפ' האורג מה לי לבשל פתילה מה לי בישול סממנין ולגבי מילה אתמר ורישא דמלתא מוכחא דאמר מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי כו' ומעתה המבשל סמנין לצורך מילה או לכדי אחת מן החליים מה ענין לשערו בכדי צביעה פי סבכה עכ"ל.

ותמוה הוא התם אמר מה לבשל פתילה מה לבשל סממנין והוא לענין בת כהן דדנין בשריפה בפחילת אבר וע"כ אמר דדמי לבישול סממנין ואח"כ אומר מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי לענין חובל ובישול לענין מילה ליתא כלל וצ"ע כ"ד: הלכה ט הנוטל שערו בכלי חייב בשתי שערות ואם ליקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת חייב עכ"ל.

והנה התוס' ז"ל כתבו במס' מכות (דף יז ע"ב) בשם הרשב"ם ז"ל דאתי דוקא כר' יהודה דס"ל מלאכה שא"צ לגופה חייב עליה אבל לר"ש דס"ל דפטור במלאכה שא"צ לגופה גם בזה פטור וכן כתב שם הריטב"א ז"ל בחידושו. והנה לדעת רבינו דהוא פוסק לעיל בפ"ב מהל' שבת כר' יהודה דחייב במשא"צ לגופה ניהא דנקיט הכא חייב אבל לדעת הראב"ד ז"ל דהוא פוסק כר"ש במלאכה שא"צ לגופה והשיג שמה על רבינו ז"ל דפוסק דחייב תקשה מ"ט שתיק הכא לרבינו ומשמע דמודה ליה דחייב וכן תקשה על הרי"ף ז"ל שמביא בפ' המצניע זה לדינא ומסיק דמודים חכמים לר"א דמלקט לבנות מתוך שחורות ורות אף אחת חייב והא הרמב"ן והרשב"א והר"ן כתבו דהרי"ף פוסק כר"ש במלאכה שא"צ לגופה דפטור וא"כ תקשה עליו ג"כ.

וע"כ נ"ל לומר לדעת הרי"ף והראב"ד ז"ל כמו שכתב בש"ע (סי' שג) המג"א בשם הריב"ש ז"ל דחייב הכא בגוזז וכן בתולש שער אפילו לר"ש אפילו אי א"צ לגופה משום דילפינן ממשכן עיי"ש. וכן כתב הפמ"ג באו"ח (סי' שמ) דלדברי המג"א בשם הריב"ש חייב במלקט לבנות לכ"ע אפילו לר"ש משום דילפינן ממשכן וא"כ א"ל דגם הרי"ף והראב"ד נמי ס"ל כדברי הריב"ש ז"ל ומודים הכא דחייב אף אי מלאכה שא"צ לפטור עליה ונ"ל לומר עפ"ז דרבינו אזיל לשיטתו והראב"ד ז"ל אזיל נמי לשיטתו דהנה רבינו כתב לעיל בפ' י"ב מהל' עכו"ם הל' י' המלקט שערות לבנות מתוך שחורות מראשו או מזקנו משילקט שערה אחת לוקה וכתב הראב"ד ז"ל לא מיחור שיהא לוקה שלא אמרו אלא אסור ע"כ: והנה יש להביא ראיה לדעת הראב"ד ז"ל דאינו לוקה ע"ז מהא דאיתא

בירושלמי דנזיר (פ"ו ה"ג) ר' אילא אמר קומי ר"י למלקות אחת לעיכוב שתיים כו' וזה איתא נמי בגמרא דידן בנזיר (דף מב) מתניתא פליג על ר"א יש תולש שני שערות וחייב משום ארבעה לאוין משום נזיר משום מצורע משום יו"ט משום מקיף ללאוין איתנייהו אבל למלקות לוקין אפילו על אחת ופירשו מפרשי הירושלמי כן הפ"מ כתב כלומר הואיל וקחשיב ליה בהדי הני ד' לאוין בחדא תלישה כו' והלכך קאמר שתי שערות משום יו"ט דקחשיב בהדייהו וא"ח אלא על שתי שערות אבל למלקות דנזיר אפילו על אחת חייב.

והק"ע כתב שם משום דקחשיב שם י"ט ומקיף ואהנך אינו חייב אלא בשתי שערות אבל בנייר חייב אפילו על אחת ומפרשי הירושלמי מחולקים במה דחלקו הפוסקים דהנה הכ"מ כתב לעיל בפ"ב מהל' עכו"ם הלכה ו' דבמקיף אינו חייב רק בשתי שערות וכן כתב בב"י (סי' קפא) דא"ת רק בשתי שערות וכן דעת הנמ"י במס' מכות (דף כ) דאינו חייב במקיף רק על שתי שערות אמנם הדו"פ הביא בשם המהרש"ל בטור (סי' קפא) דחייב במקיף אפילו על אחת עיי"ש וא"כ ס"ל להפ"מ כדעת המהרש"ל דבמקיף חייב על אחת ולהכי אומר רק משום י"ט דבעי שתיים והק"ע ס"ל כדעת הב"י דבמקיף נמי בעי שתיים ולהכי נקיט תרווייהו אמנם א"נ דמלקט שערות לבנות מתוך שחורות חייב מלקות משום לא ילבש גבר כו' אכתי תקשה ליחשב יש תולש שער אחת וחייב משום ד' לאוין כגון מלקט שיערה אחת לבנה מתוך שחורות ביו"ט והוא נזיר ומצורע דחייב ד' בשער אחת משום נזיר ומשום מצורע.

משום י"ט ומשום לא תלבש גבר דלרבינו לוקה ע"ז והני כולהו חייב אף על שער אחת דהיכא דמלקט שערות לבנות מתוך שחורות אז חייב ביו"ט אף עלאחת וכן משום עדי אשה ונזיר ומצורע בכולהו חייב על אחת וא"כ הוי ד' אף בשער אחד והא נמי ע"כ אי נימא כמו שביארנו בשם הב"י דעל מקיף אינו חייב רק על שתי שערות ולהכי לא תחשב מקיף אבל זה חזינן דמברייתא זו יש ראייה להראב"ד ז"ל דאינו לוקה משום עדי אשה במלקט שער אחת ולשיטת רבינו תקשה מזה אמנם לפי מה שביארנו לרבינו ניחא דא"ל דהאי ברייתא אתיא כר"ש דס"ל דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה וא"ת משום יו"ט רק היכא דצריך להשערות אבל במלקט לבנות דהוה מלאכה שא"צ לגופה כמו החופר גומא וא"צ אלא לעפרה אף ביו"ט פטור וא"כ לא הוי רק שלשה נזיר ומצורע ועדי אשה ולהכי נקיט שתי שערות כה"כ דלחייב ד' משום י"ט ומשום מקיף ורבינו דפוסק דחייב באחת ביו"ט הוא משום דס"ל כר' יהודה דמלאכה שא"צ לגופה נמי חייב עליה אבל לפי דעת הראב"ד דמלאכה שא"צ לגופה פטור ומ"מ הכא מחייב כמו שביארנו א"כ תקשה דלחשב הברייתא ד' בשער אחת אלא ע"כ ראייה לדבריו ז"ל דעל עדי אשה רק איסורא איתא ולא לקי.

אמנם הא אכתי תקשה לדברי המהרש"ל שביארנו דבמקיף אי רק ד' שערות אז חייב אף על אחת אכתי תקשה אף א"נ דמשום י"ט אינו חייב במלקט לבנות מתוך שחורות דהוי מלאכה שא"צ לגופה מ"מ אכתי ליחשב ד' בשער אחת דחייב עדי אשה מקיף נזיר ומצורע אמנם זה יש ליישב כן דהנה הא דקחשיב מצורע הוא בזה שתולש שער צהוב בנתק שהוא סימן טומאה וכן שער לבן מבהרת ובזה חייב אף בשער אחד כמו דאיתא

במס' שבת (דף צד ע"ב) וכמו שמבאר רבינו לקמן בפ"י מהל' טומאת צרעת וא"כ לא משכחת לה דתולש שער לבן מתוך שער שחור לחייב משום עדי אשה דהא אי איכא שער שחור מציל בזה וטהור הוא וליתא בזה הלאו של מצורע כמבואר בדברי רבינו בפ"ו מהל' ט"צ וא"כ לשיטת הב"י דבמקיף בעי שתי שערות לא קשה מידי כל מה שהקשינו דליתא ד' בשער אחת דאי תחשב עדי אשה ליתא מצורע ורק כל דברינו ניחא לבאר א"נ כשיטת המהרש"ל דאף על מקיף חייב בשער אחת וא"כ אף אי דל מצורע מהכא מ"מ ליחשב מקיף בהדי יו"ט ולהוי ד' אלא כמו שביארנו דלרבינו צ"ל לדברי המהרש"ל אתיא הברייתא כר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור ולהראב"ד אינו לוקה משום עדי אשה.

והא דלא קחשיב קרחה בהדי הנך כבר מיישב הק"ע שם דהאי תנא ע"כ ס"ל דשיעור קרחה הוא בכגריס ולא בשתי שערות וראיה מזה לפסק רבינו לעיל בה' עכו"ם דשיעור קרחה הוא בכגריס ולא פסק לחומרא כמ"ד שתי שערות והרא"ש והגמ"י פסקו שם לחומרא דשתי שערות הוה ש"ק וראיה לדעת רבינו מהירושלמי זה.

וכן מצאתי בשו"ת חכם צבי (סי' פב) שהביא דעת הריב"ש דאף למ"ד מלאכה שאצ"ל פטור מ"מ בתולש שער חייב והה"ד בנטילת צפרנים דהוה כמו תולש שער עיי"ש. ונ"ל לומר אף לפי מאי שמבאר הישועות יעקב (סי' שמ) דעת הריב"ש דאין מחייבין רק היכא שנעשה חפצו העור גזוז ונטילת צפורן מהאצבע כמו שם שהיה במשכן העורות תחשים גזוזים מ"מ גם הכא כן הוא שהי' רוצה שיהיה ראשו או זקנו בלא שער לבן וע"ז הוא דקמחייב מה שנשאר השחורות בלא לבן וחייב בזה לכ"ע כמבואר ודוק: פרק י הלכה כד הצד דבר שאינו נצוד כגון חגבים הגזין כו' וכיוצא באלו פטור עכ"ל.

והנה רבינו מפרש לה לא כפירוש רש"י ז"ל שם דהוא מפרש במינו נצוד כגון חגבים והגזין שאין במינו ניצוד כגון צרעין ויתושין כו' ורבינו מפרש לה דכל הני דקתני בברייתא שם ואמרו כל שהוא כו' וכל שאינו במינו ניצוד פטור קאי אכל הני דקחשיב בברייתא ואף חגבים בכלל ולהכי אמר דפטור על חגבים.

וראיה מצא רבינו לדבריו מן הירושלמי דשבת (פי"ד הי"א) דאר"י הצד זוזין כו' הגזין יתושין חייב ור' יהודה פוטר וכן היה ר' יהודה אומר אין חייבין אלא על דבר שבמינו ושדרכו לצוד כו' אלמא דגם על הגזין דקאמר שם אמר ר' יהודה פוטר ומסיק כל שאינו במ"נ פטור אלמא דגם הגזין בכלל ולא כרש"י ז"ל דקאמר דגזין הוה במינו ניצוד ופטור רק על צרעין ויתושין וא"כ בגמ' דידן דחשיב נמי חגבים גם ע"ז אתו חכמים לומר דהוה כמו הגזין וש"ד שאינו במינו ניצוד וא"כ ניחא נמי הא דלא הביא רבינו זה דהצד חגבים בשעת הטל חייב כו' דהברייתא אתיא רק למ"ד דחייב אף על דבר שאינו במינו ניצוד אבל לדידן פטור בכ"ג בחגבים וכ"ז נעלם מהקרבתן עדה שם בירושלמי שדחק שם ולא ראה שרבינו כתב.

הכא בהדיא דחגבים פטור כמבואר ודוק: פרק יב הלכה ו' ובדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד עכ"ל. והנה יש להסתפק בזה אי שרי נמי לומר אם תכבה לא תפסיד אי נימא נמי כה"כ דגבי המדיר את אשתו אמרינן במס' כתובות (דף עז ע"ב) דשרי לומר כל הזן אינו מפסיד ומ"מ כתבו התוס' שם וכן פסקו הפוסקים שם דאם אמר אם תיזון

לא אפסיד אסור דדמי לשלוחו ה"נ נימא כן דאף דהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד מ"מ לומר אם תכבה לא תפסיד אסור וכן כתב המשל"מ לקמן בפ"ד מהל' מלוה הי"ד דגבי ריבית דאף אם נימא דכל האומר כל הנותן לא הפסיד שרי מ"מ לומר אם תתן לא תפסיד אסור עיי"ש.

והנה הגאון רע"ק אייגר ז"ל בחידושו הכא החליט דאסור לומר כן והראיה מדקאמר ר' אמי דהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד וא"כ דאף אם תכבה ל"ת שרי לימא רבותא טפי בזה שרי ומפ"ז הקשה שם בגמ' דקאמר נימא מסייע ליה מדאסרינן לומר כבה הא עדיין קשה דלמאי נקיט אין אומרים לו כבה הא אף לומר אם תכבה לא תפסיד נמי אסור וא"כ תשאר הקושיא לדוכתה למה נקיט כבה דקאמר דוקא אסור והניח בצ"ע.

ולענ"ד נ"ל לומר דהכא שרי לומר אף זה אם תכבה לא תפסיד דהוכחת הגר"ע אייגר ז"ל מהא דלא קאמר ר' אמר רבותא יותר ליתא דהא במס' כתובות (דף ע ע"ב) אמרינן דזה דאומר בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד בא למעט שאר איסורי שבת דאף לומר כל העושה אינו מפסיד אסור וא"כ שפיר מוכרח ר' אמי לומר כן דבדליקה התירו לומר כל המכבה א"מ ואם יאמר אם תכבה לא תפסיד ה"א דבשאר איסורי שבת בזה הלשון אסור אבל לומר כל העושה אינו מפסיד שרי ואומר רבותא דאף זה אסור דומיא דכל המכבה אינו מפסיד אבל בדליקה שרי גם לומר אם תכבה לא תפסיד כמבואר.

ולא דמי להתם דאם אומר אם תזון לא תפסיד אסור משום דדמי לשלוחו אבל הכא הא קיי"ל אין שליחות לעכו"ם אפילו לחומרא כמבואר במס' ב"מ (ד"ד ע"א) ורק חכמים אסרו אמירה לעכו"ם בשבת לא מטעם שליחות ודוקא בדליקה דהוה הפסד אסור רק לומר בהדיא כבה אבל על ידי שינוי שרי וא"כ אף אם יאמר אם תכבה לא תפסיד נמי שרי דלא הוה שלוחו ורק התם גבי ישראל אסור מטעם שליחות והכא כיון דמשנה שרי דרק לומר כבה בהדיא אסור כמבואר: שוב מצאתי בס' שלטי הגבורים במס' כתובות (דף ע) דכתב וז"ל ודוקא בלשון רבים מיהו גבי דליקה מספקא ליה דלמא התם שרינן טפי אפילו בלשון יחיד משום שאדם בהול על ממונו כו' אלמא דהוא נמי אומר דבדליקה שרי אף בלשון יחיד אם תכבה וכן מבואר שם בהגהות אשר"י כדברי השה"ג ד"ה אבל עיי"ש ודוק: הלכה יז לפיכך מותר כו' וכן חבירו לחבירו האחר שבצדו אפילו הן מאה ואע"פ שהחפץ הולך כמה מילין בשבת מותר מפני שכ"א מהם לא טלטל אלא בתוך ד"א שלו עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל כ"ז לא התירו אלא במקום הדחק. והנה רבינו ס"ל דהתירו בכ"ד לטלטל באופן זה דנותנו לחבירו בפחות מד"א.

והנה עפ"ד רבינו מיושב קושית התוס' במסכת עירובין (דף קג ע"א) ד"ה ולא כו' תימא דאמר לעיל גבי מצאן כו' פחות מד"א אלמא דשבות מקדש במדינה התירו וי"ל דשבות כה"ג כו' ולדברי רבינו ניחא פשוט דהתירו זה בכ"ד ולא משום שבות דמקדש כו'. אמנם זה קשה לי מה שמסיק רבינו אפילו מאה מאי אפילו הא בגמ' קאמר שם (דף צז ע"ב) ומאיאפילו הן מאה דאע"ג דקשה ליה ידיה אפה"כ הא עדיפא כו' נמצא דעיקר הרבותא במאה הא משום דקשה ליה ידיה ומ"מ לא התירו באופן אחר אבל רבינו דס"ל דהתירו

הוא זה בכל דוכתא מאי אפילו מאה ואם נימא דהמאה הוא רבותא דמאה הוי הרבה מילין א"כ למה דחק לומר בגמ' משום דקשה ליה ידיה הא בל"ז הוי רבותא וצ"ע: פרק יד הלכה א ד' רשויות לשבת כו' איזהו רה"ר מדבריות ויערים ושווקים כו'.

והנה הרה"מ ז"ל הביא דעת רש"י ז"ל שפירש כרמלית לשון יער וכרמל שאינו הילוך לרבים כו' וכן הביא בשם הרשב"א ז"ל דבכלל כרמלית הוי מדבריות ויערות והכ"מ הביא בשם הראב"ד ז"ל שכתב ולענין יערים לא דמי לים ובקעה שהים אין תשמישו נוח כיער והבקעה והאצטוונית וקרן זוית אין צורך להם כיער שהכל צריכין לעצים עכ"ל.

ונ"ל לומר דרבינו והרשב"א ז"ל אזלי לשיטתייהו דנ"ל דדין זה אם יערות הוה רה"ר תליא בפלוגתא דבגמ' דשבת (דף ז ע"א) איתא אמר ר' יוחנן בין העמודים נידון ככרמלית מ"ט אע"ג דדרסי ביה רבים כיון דלא מסתגי להדיא ככרמלית דמיא אר"ז אצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית למאן דאמר בין העמודים כש"כ אצטבא למ"ד אצטבא איצטבא הוא דלא כו' אבל בין העמודים דניחא תשמישא לא ל"א אבל בין העמודים דדרסי ביה רבים כרה"ר דמיא עכ"ל הגמ'.

והנה יערות נ"ל דודאי דמיא לבין העמודים דנהי דדרסי ביה רבים מ"מ משום האילנות לא מסתגי להדיא ולהכי רבינו דפוסק הכא ה' ח' כרב יהודה דבין העמודים הוה רה"ר הוא ורבים דורסין ביניהן ה"נ פוסק דיער הוה רה"ר אבל הרשב"א ז"ל דפוסק שמה בחידושיו כר' יוחנן דבין העמודים כיון דלא מסגי בהדיא הוה כרמלית ה"נ ס"ל דיערות המה כרמלית וא"כ לדידן דפסקינן בש"ע (סי' שמה סעיף יד) ובמג"א שם (ס"ק י"ב) דבין העמודים הוה רה"ר ה"נ יערות משמע לדידן הוי רה"ר כמבואר: ונ"ל להביא ראיה לזה הדין דהנה שם (דף ז ע"א) אמר והכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו אר"ז אר"ז לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר וא"כ א"נ דמדבריות ויערות הוה כרמלית נימא דאתי לאתויי הני מדבר ויער ובפרט לפי מה שהביא הרה"מ דעת רש"י ז"ל שבמלת כרמלית נכלל יער וא"כ נימא דזהו דאומר והכרמלית היינו יערות ומדבריות דלא קחשיב שמה ולדברי רבינו ניחא דהא יערות ומדבריות לדבריו רה"ר המה ולימא דאתי לרבות על מדבר בזמן שישראל היו שרויין דמפרש הכ"מ בשם רבינו איפכא ממה שמפרשים הפוסקים אלא בזה"ז הוא רה"ר ואז הוה כרמלית דזה ליתא דלא יבוא לרבות כרמלית שהיה אז אשר עתה אינו ולדברי הפוסקים קשה דנימא לאתויי יער ומדבר בזה"ז דהוי כרמלית ודוק: הלכה ב מקום שיש בגבהו ט' טפחים כו' הרי הוא כרה"ר ואין משגיחין על אורך ורוחב בין רחב ובין קצר כו' עכ"ל.

והנה שם בגמ' (דף ח ע"א) איתא בגומא מאי א"ל וכן בגומא רבא אמר בגומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמייה תשמיש והטור והש"ע כ' שמ"ה הביאו דגומא לא ורבינו השמיטו. ונ"ל לישב דעת רבינו כן דהנה שם מקשה הגמ' כמה קושיות על רבא ומסיק ל"ת קמדחינן לך אלא דוקא קאמינא לך דתנן רקק כו' בשלמא רקק רקק תרי זימני חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים אלא הילוך תרי זימני ל"ל אלא לאו ש"מ הילוך ע"י הדחק שמייה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמייה תשמיש.

נמצא דכל עיקר ראיית רבא הוא ממשנה זו דאומר הילוך ורקק תרי זימני. והנה לקמן (דף ק ע"ב) אמרינן שם א"ל האי מרבנן לרבא בשלמא הילוך תרי זימני אתי לאשמועינן דהילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק ל"ש תשמיש אלא רקק תר"ז ל"ל חדא בימות הגשמים וחדא בימות החמה אביי אמר איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הוי ד"א רב אשי אמר איצטריך סד"א היכא דהוי ארבעה אבל היכא דלא הוי ד' אימא מפסע פסע ליה כו'.

ונ"ל לומר כן דע"ז היתורא דרקק תרי זימני גם אביי ורב אשי מודים דאתי לאשמועינן בימות החמה ובימות הגשמים מלתא דבגופיה ורק ההילוך תרי זימני דאמר רבא דאתי למעט תשמיש ע"י הדחק דלא מיירי במשנה ורק מיתורא ממעטינן ד"א זה לא ס"ל אלא ס"ל כרב יוסף דתשמיש ע"י הדחק שמיה תשמיש ולהכי אמרי דאתי לומר על היכא דאיכא ד"א או על היכא דליתא ד"א דאל"כ תקשה לדידהו מנ"ל להם ימות הגשמים וימות החמה דע"ז ליתא חולק אלא חולקים על רבא וס"ל כרב יוסף וכיון דהמה בתראי פוסק רבינו כוותיהו ושפיר השמיט: ועוד נ"ל להביא ראייה מסוגיא דלעיל (דף ה) דאמר סתמא דגמ' ואב"א בגומא וכתבו התוס' שם דאתיא כמ"ד תשמיש ע"י הדחק שמיה תשמיש ומיירי בגומא רה"ר שרבים משתמשין בו עיי"ש וא"כ מצינו דסתמא דגמ' נמי ס"ל כרב יוסף כמבואר ונ"ל לומר נמי דא"נ דבעי דרבים מכתפין בו בניחותא ולא ע"י הדחק אזי בעינן שיהיה העמוד ארבעה טפחים מקום חשיבות להניח אבל א"נ דאפילו ע"י הדחק נמי מקרי תשמיש והוי רה"ר לא בעי שיהיה ד"ט וניחא לפ"ז דברי רש"י ז"ל דהכא דבין רחב ובין קצר רה"ר הוא ולקמן (דף צא ע"ב) ד"ה א"נ פירש בהדיא שם דבעי שיהיה דוקא ד' טפחים גבי אסקופה רה"ר ועמדו ע"ז הב"ח ז"ל והגר"ע אייגר ז"ל בחידושו ולפ"ז ניחא דהכא דברי עולא קאי קודם שמחלק רבא בין עמוד לגומא דס"ל כרב יוסף דתשמיש ע"י הדחק שמיה תשמיש וא"כ גבי עמוד אף אי אין לו ד"ט מקרי רה"ר אבל הכא קאי אחרי המסקנא של רבא דגומא לא ושפיר א"כ כתב רש"י ז"ל דבעי דוקא ד"ט ורבינו שפוסק הכא דאפילו קצר סגי ולא בעי ד' טפחים משום דלא הביא הדין לחלק בגומא משום דתשמיש ע"י הדחק ס"ל דשמיה תשמיש ודוק: הלכה יג כשם שאסור לטלטל בכל הכרמלית כך אסור להוציא ממנה לרה"ר או לרה"י עכ"ל.

והנה בש"ע (סי' שמט) כתב בס"ח דאסור לטלטל פחות פחות מד"א אפילו בכרמלית ובס' אליה רבה כתב דלא מצא זה בספר קדמון לאיסורא והנה הגאון בעל ישועות יעקב כתב הכא בש"ע להביא ראייה מדברי רש"י ז"ל במס' יומא (דף ע ע"א) דקאמר שם דאחר קריאת הכה"ג כ"א מביא ס"ת מביתו דמעיוה"כ הביאו ולא פירש בהוציאו פחות פחות מד"א ומביא עוד דברי רש"י ז"ל בסוטה והאריך בזה.

והנה לא הבנתי ראייתו בזה דאי רוצה להביא ראייה מזה דלא כתב רש"י היתר הכא בירושלים דהוה כרמלית דהוה כחצר של רבים דלא ערבו כמבואר במס' עירובין (דף קא) א"כ ה"ל להביא ראייה טפי מגמ' מפורשת במס' סוכה (דף טז ע"ב) דפעם אחת שכחו ולא הביאו ס"ת ולמחר פירסו סדינין כו' וגם שם פירש רש"י דהוה חצר שלא עירבו או מבוי שלא נשתתפו והוה כמו ירושלים טרם שנפרצו בה פרצות דהוה כדין חצר של רבים שלא עירבו והגמ' לא משכח שם היתר להביא הס"ת פחות פחות מד"א

אך באמת אין ראיה כלל לא מהתם ולא מרש"י דיומא דרק זה מעיינים אם יש היתר לטלטל בכרמלית ובאיסור דרבנן פחות מד"א אבל להוציא מבית לכרמלית או להכניס מכרמלית לבית ודאי אסור וא"כ בין התם דמס' סוכה (דף טז) ובין התם ביומא שהביא כ"א ס"ת מביתו היה הס"ת בביתו וא"כ לא יוכל להוציא מבית לרחוב עד העזרה וכן להכניס מדרחוב לעזרה וכן שם אסור להוציא מהבית שהיה הס"ת דרך החצר או המבוי וא"כ אין ראיה דאסור לטלטל פחות מד"א.

אמנם מצאתי איפכא ברש"י ז"ל במס' שבת (דף קכז ע"א) ועימר רבי כל השדה כולה פנה את העומרים וכרמלית הוה ובפחות פחות מד"א ע"כ נמצא דמתיר בכרמלית לטלטל פחות מד"א ורק יש לדחות דהתם שרי משום דהוי לצורך מצוה משום ביטול תורה וכמו דשרי לפנות את האוצר משום זה התירו ה"נ לטלטל פחות מד"א אבל בל"ז אסור וא"כ שוב תקשה לדברי הישועות יעקב מרש"י דיומא מ"ט לא התירו התם דהוי נמי לצורך מצוה לטלטל פחות מד"א וכן לא מצינו להפוסקים שחלקו בזה והתירו לצורך מצוה לטלטל בכרמלית פחות מד"א וצ"ע:פרק טו הלכה יד אמת המים העוברת בין החצרות כו' והנה איתא בגמ' דעירובין (דף מז) תני ר"ח חרס שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו ומסיק קל הוא שהקילו במים וסגי בשל קנים וכן הובא להלכה בטור וש"ע (סי' תב) ורבינו השמיטו ומה שמציין בס' עין משפט מיימוני בפ' ט"ו מהל' שבת ליתא הכא דין זה וכן כתב בביאורי הגר"א ז"ל (בסי' תב) דדין זה דחרס כתב הרמב"ם ז"ל ולא נמצא זה בדברי רבינו וודאי ט"ס הוא.

ונ"ל דטעמו של רבינו שלא הביא זה הוא משום דהתם בסוגיא אמר מתחלה מ"ט קא מחייך אלימא משום דתני לה בריב"ן לחומרא ואיהו ס"ל כרבנן לקולא ומשום דסבר לקולא כו' אלמא דדברי ר"ח לא אתיא רק כריב"ן ובאמת מתמה המג"א (בסי' תב) וז"ל וצ"ע דהא בגמ' מוקי לה כריב"ן משמע דלרבנן לא קני שביתה כמו שכתבו כו' וצ"ל דהרי"ף והרא"ש ז"ל ס"ל דכל זה לדעת המקשן אבל האמת אינו כן וצ"ע עכ"ל וא"כ שפיר רבינו ס"ל כפשטות הגמ' דלא אתיא רק כריב"ן וכיון דהוא פוסק כרבנן כמו שפוסק לקמן ד"ה עירובין וא"כ לא צריך לאתויי הא דר"ח דהא לרבנן לא קני שביתה כלל והוה כרגלי הזוכה ודברי ר"ח כריב"ן אתיא וכן בהגהות אשר"י הכא בשם מהרי"ח פוסק דא"צ מחיצה כריב"ן כמו שהביא המג"א ודוק: פרק יז הלכה יב בכל עושין לחיים כו' או אשירה שעשה אותה לחי כשר שהלחי עוביה כל שהו כו' עכ"ל.

והנה הפוסקים הביאו שיטת המרדכי בשם המהר"ם ז"ל שם שס"ל דהא דתני ר"ח מאי כ"ש כחוט הסרבל שם בד' ט"ו הוא פירש כעובי אצבע ורבינו לא הזכיר כדברי ר"ח אפילו כחוט הסרבל משום דרבינו ס"ל נמי דלא כהמרדכי אלא דסגי בכ"ש והראיה מצא רבינו דסגי בכ"ש מהא גופיה דכיון דאמר הם הגמ' (דף פ) דלחי להכי כשר דלא בעי שיעורא וכמו שכתב רבינו דעוביו בכ"ש וא"נ דבעי שיהיה כעובי אצבע אכתי בעי שיעורא אלא ע"כ הוא ל"ד ורק משום דלקמן (דף פ) אומר כמה משהו טפח דלא אתי הכא נמי למטעי ולימא דבעי טפח וכי היכא דבעי בפסי חצר וכמבואר בתוס' (דף ע"א) ד"ה משני ולהכי אומר כחוט הסרבל אבל באמת סגי בכ"ש וכן לקמן בפ"ג מהל' עירובין (ה' כ"ה) שכתב וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו חזרו ונקשרו בשוגג חזרו להיתרן

כו' והגמ' בשבת (דף קא ע"ב) אמר שמואל שם אפילו קשורות בחוט הסרבל לא הזכיר רבינו זה דס"ל דחוט הסרבל הוי משהו ולהכי כותב סתם שיהיו קשורות ולא פירש במה דבכ"ד שקשירה שרי לטלטל וכן איפכא בפ"ג מהל' טומאת מת (הל' ו') כתב קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה כו' ה"ז מביא את הטומאות ובגמ' דשבת שם קאמר שמואל דבעי שיהיה קשורה בשלשלאות של ברזל דוקא ורבינו לא הזכיר זה רק בדבר המעמידה שהוא מפרש נמי כפירוש התוס' שם ד"ה קשרה שרק לדוגמא נקיט ברזל כמו מחיצה של ברזל דנקיט בכ"ד ונקיט רבינו דבר שיכול להעמידה שהוא דבר חזק אבל הכא בה' שבת כתב סתם שתי ספינות קשורות דדי בכ"ש כמבואר: וכ"ז הוא בלחי די במשהו בעלמא אבל בלחיין של צוה"פ קיי"ל דבעינן חזקה ובריאה כדי להעמיד בהן שם דלת כמבואר הכא בדברי רבינו ובש"ע (סי' שסג) דהקנים בעינן שיהא חזקין כן וא"כ לא סגי במשהו.

ועפ"ז נ"ל לבאר הגמ' בעירובין (דף יד ע"ב) דאמר שם אותן הלחיין שנחלקו ר"א ורבנן כו' ורחבן ועובהן משהו וצריך לבאר דלימא סתם לחי ול"ל לומר הפלוגתא דר"א ורבנן הכא אך יבואר כן אותן לחיים שפליגי ר"א ורבנן זהו הלחיין סתמא אבל הלחיין של צורת הפתח לא סגי בכ"ש כמו סתם לחי אלא בעי שיהיו בריאין כדי לקבל דלת וא"כ לפ"ז משמע דהלחיין האלה שעושין לצורת הפתח פסולין אי עשאן של אשירה דכיון דבעי שיעורא פסול של אשירה וצ"ע: הלכה יג בכל כו' והוא שתהיה בריאה כדי לקבל אריח כו'.

וכתב הרה"מ ז"ל ויש מן המפרשים שכתבו שם היתה הקורה רחבה ד' א"צ שתהיה בריאה והוכיחו כן לדעתם מן הסוגיא ואין נראה כן דעת רבינו וההלכות כו' והנה גם הטור והש"ע (עי' שמג) פסקו כן דאם היתה הקורה רחבה ד' א"צ כרב"א אמר רב שם (דף יד). ונ"ל טעמו של רבינו והרי"ף ז"ל משום דמפרשי לה כמו שכתב הריטב"א ז"ל שם לפירוש הרשב"ם שם בתוס' דדברי ר"א אמר רב לא קאי רק אליבא דר' יהודה דלא בעי בריאה רק בהיכא דהוי ד' טפחים אבל בפחות אף ר' יהודה מודה דבעי בריאה ולרבנן אף רב מודה דבכ"ג אף שהיא רחבה דבעי בריאה עיי"ש וא"כ ניחא דברי רבינו ז"ל והרי"ף ז"ל דלדידן דפסקינן כרבנן אין נפ"מ מידי בזה.

ונ"ל דזה מוכרח מן הסברא דקאי אליבא דר' יהודה דהא בהרי"ף שם כתב הרבינו יונתן דטעמו של ר' יהודה דלא בעי בריאה הוא משום דרבנן ס"ל דהוא משום היכר ובעי שיהיה היכר שהוא קורה חזק ור"י ס"ל דהוא משום מחיצה דאזיל לשיטתו ולהכי לא בעי שתהיה בריאה וחזקה עיי"ש: והנה ע"ז שהניח הר"י ז"ל לכלל דר' יהודה ס"ל משום מחיצה וכן כתב לעיל על המשנה הראשונה דחו זה המפרשים דהא הגמ' קאמר לדחות זה ודחו דטעמו של ר' יהודה הוא משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא אמנם כ"ז הוא רק אי הוה קורה טפח אבל אי הוי ד' טפחים כתבו התוס' לקמן (דף פו ע"א) ד"ה קורה דבזה אמרינן פי תקרה וא"כ לר' יהודה דס"ל (דף צה ע"א) גבי הבונה עליה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם וא"כ אי הוה ד' טפחים דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אז אפילו אי אינה בריאה הוה מחיצה מעלייתא וכמו שכתב הריטב"א ז"ל גבי מחיצה שהגדיים בוקעין בו דמשום פי תקרה שרי בה וא"כ שפיר די בזה לר' יהודה ודוק: הלכה

כח היה אחד כו' אבן גדולה או תל המתלקט י' מתוך ד' אמות או חבילה של קנים רואין כל שאלו יחלק ויש בו כו' נידון משום זוית שיש בו ש"פ עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל היתה שם אבן מרובעת רואין אותה כל שאלו חולק כו'. והנה אם עגולה הוא איתא שם פלוגתא דרשב"א וריב"ב דחד אמר דוקא מרובע דחד רואין אמרינן וריב"ב ס"ל אף עגולה דאמרינן תרי רואין.

ורבינו פוסק כמ"ד אפילו עגולה דהוא פוסק תל המתלקט וכתב רש"י ז"ל שם בסוגיא דתלי בזה דאי עגולה שרי אף בתל שרי זו. והנה מפרשי הירושלמי הכא דחקו ליתן טעם מ"ט פוסק רבינו כמאן דמיקל.

ונ"ל ליישב כן דהנה במס' סוכה (דף ד ע"ב) אמרינן נעץ ארבעה קונדסין וסיכך ע"ג ר' יעקב אומר רואין כל שאלו יחקקו ויחלקו ויש טפח לכאן ולכאן נידון משום דיומד כו' ופירש רש"י ז"ל דהא דאר"י יחקקו ויחלקו בעגולין מיירי דאם במרובין לא אמר יחלקו אלמא דגם ר' יעקב ס"ל כמו ריב"ב והוה תרי לגבי רשב"א ונהי דחכמים פליגי ואמרו עד שיהיו שתיים כהלכתן זהו רק בעיקר דינא פליגי וס"ל דאין דיומד מועיל לגבי סוכה אלא בשבת שבתוך החג כמו דאיתא לקמן (דף ז) אבל אם הדיומד עגול דאמרינן שני רואין לא מצינו דפליגי ופוסק רבינו דתרי הוי כמבואר: ועוד נ"ל פשוט לפי מה שפירש רש"י ז"ל שם דאמר תרי גווני אילן ופירש דאילן אתי לאשמועינן דאמרינן כדי שיחקק ויחלק כו' שהוא תרי רואין ע"כ משום דסתמא אילן עגול הוא וא"כ הבריייתא שמביא באילן ע"כ נמי ס"ל דאמרינן תרי רואין וכן פוסק רבינו בתל ואילן ודוק: הלכה ל לא התירו הפסים האלה אלא בא"י ולבהמת עולי רגלים בלבד והוא שיהיה הבאר מ"ח של רבים אבל בשאר ארצות אדם יורד לבאר וישתה או יעשה לו מחיצה מקפת לבאר גבוה י"ט ויעמוד בתוכה וידלה וישתה ואם היה הבאר רחב הרבה שאין אדם יכול לירד בו ה"ז ידלה וישתה בין הפסין עכ"ל.

והנה לפ"ד רבינו אלו קשה טובא דמשמע דרק לשאר ארצות אדם ירד כו' אבל בא"י אף אדם שרי לכתחלה וזה ודאי ליתא דלא שרי אדם רק שרחב הרבה בא"י וכן לפ"זא"נ כן דבא"י שרי אדם בכל באר ורק מה שמסיק הבאר רחב הרבה קאי על שארי ארצות הא בשארי ארצות ליתא דין הפסין דשם לא מצינו היתר בזה.

וע"כ נ"ל דט"ס יש כאן בדברי רבינו וכן צ"ל אבל בשאר ארצות לא ואדם יורד לבאר כו' וקאי האדם נמי על א"י דבזה שרי רק היכא שרחב הרבה אבל בחו"ל לא מצינו שום היתר לא לבהמה ולא לאדם ומלת לא חסר בדברי רבינו ואות הו' על אדם כמבואר: ובספר מרכבת המשנה כתב דרבינו סובר דבא"י שרי אף לאדם זה כמ"ש התוס' וזה לענ"ד ליתא דגם התוס' לא כתבו רק היכא שתיקן לבהמה בא"י שרי אף לאדם ואם המה רחבין הרבה שרי אף לכתחלה לאדם לעשות ובכ"ז רק בא"י אבל לפ"ד משמע דדברי רבינו קאי על חוץ לארץ וזה ליתא דבחו"ל לא הותר כלל ולא מצינו בה פסין וט"ס יש כאן ודוק: פרק יח הלכה ה המוציא תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל ומ"מ נראה לפי הגמ' שאין מצטרפין אלא במיני מתיקה בכולן וכן פירש רש"י ז"ל ויש לרבינו פירוש אחר עכ"ל. ונ"ל לבאר האי טעמא דלא מוקי רבינו במיני מתיקה דהנה במס' ע"ז (דף סו ע"א) איתא פלוגתא דאביי ורבא דאביי סבר דבתר טעמא אזלינן ורבא ס"ל דבתר שמא אזלינן והביא אביי ראיה מהאי משנה דתבלין מצטרפין ואמר חזקיה הכא במיני מתיקה עסקינן אלמא דבתר טעמא אזלינן ורבא דחי ה"מ ר' מאיר הוא דאמר כל שתעבתי כו' ללמדך שכל האיסורין מצטרפין זע"ז ופירש רש"י ודחזקיה ליתא והתוס' פירשו שם פירוש אחר עיי"ש.

ובדברי רבינו בפ' ט"ז מהל' מ"א הי"ד מפרש לה הלח"מ כן ונ"ל דרבינו מפרש לה אליבא דרבא דקיי"ל כותיה ורבא אמר ה"מ ר"מ פירוש הא דמוקי חזקיה במיני מתיקה ר"מ הוא דאזיל בתר טעמא וס"ל לחזקיה כר"מ לכך מוקי לה הכא דאפילו לא דמי בשמא בטעמא לחוד סגי אבל אליבא דרבנן דבתר שמא אזלינן כו' שפיר מיתוקם מתניתין כותיה וכדכתב רבינו עכ"ל הלח"מ.

נמצא דלפ"ד זה דרבינו דס"ל התם לא מוקמינן מתניתין כחזקיה במיני מתיקה ולהכי שפיר לא מוקי מתניתין הכא בשבת במיני מתיקה ולהכי אמר תבלין סתם ומצטרפין זע"ז. וכן הירושלמי דאומר הכא בס"פ רע"ק ר"א בשם ר"ח וכי כמון ומלח מצטרפין במיני מתיקה משום זה נמי דס"ל כאביי דבתר טעמא אזלינן ולהכי מקשה והא הני אין טעמן שוה ומשני במיני מתיקה אבל לדידן דס"ל כרבא דבתר שמא אזלינן לא מוקמינן במיני מתיקה ודוק: הלכה טו המוציא שטר פרוע ונייר מחוק כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון ואם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות של קשר מוכסין חייב עכ"ל.

והנה כן כתב הרמ"מ ז"ל ברייתא וגמ' (דף עח) כלשון רבינו ודין השטר פרוע הוא כדברי ת"ק שם בברייתא אחרת שהביאו שם והלכה כמותו עכ"ל: והנה בס' שלטי הגבורים בהרי"ף הכא הקשה על הרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש הביא הברייתות כצורתן דפליגי בהו רבנן דפטרי וקצ"ע דא"כ המוציא שטר פרוע פטור א"כ לעיל מיניה דמקשה על רבא דתניא המוציא נייר מחוק ושטר פרוע דחייב דמשמע מההיא ברייתא להדיא דהמוציא שטר פרוע חייב ונשאר רבא בקושיא מכח ההיא ברייתא ומשמע דההיא ברייתא אתיא כהלכתא ואם נפסוק עתה כדברי ת"ק הכא דפליג עם ר"י ופטור תקשה הלכתא אהלכתא ובשלמא לרבינו אתיא שפיר דפוסק כר"י דאומר דבריו כסתם ברייתא דמקשי לרבא אבל להרא"ש ז"ל צ"ע האיך מיישב הוא הני ברייתות עכ"ל, ונ"ל ליישב קושיתו כן עפ"י מה שמבאר המהרש"א ז"ל הכא וז"ל בגמ' שם המוציא כו' לכל הני אמוראי דס"ל דאסור להשתמש ולהשהות שטר פרוע ולוה נמי לא משהי ליה הך ברייתא לא אתיא לכאורה כרבנן דפטרי לקמן בש"פ דאינו צ"ל כלל וכו' יהודה נמי לא אתיא דבשטר קטן נמי חייב דצריך לו.

וראיתי בס"פ בתוספתא דרבנן ל"פ אדר"י אלא בשטר קטן אבל בגדול דראוי לכרוך ע"פ צלוחית ש"פ מודו רבנן דחייב והיינו אף דלא משהי ליה מ"מ האי שיעורא דש"פ חשיב לרוב ב"א עכ"ל. נמצא דלא קשה דהברייתא דלעיל מיירי דהוי שיעור כדי לכרוך עפ"י צלוחית ש"פ והברייתא השניה מיירי בכ"ש וכמו שמבאר בהתוספתא שהביא גם

התוס' הכא ובזה פליגי ר"י ורבנן: אמנם נ"ל לבאר בזה דמהו הטעם דחייב אם ראוי לכרוך אע"פ שאסור להשות שטר פרוע אשר המהרש"א ז"ל דחק בזה.

ונ"ל לבאר כן דהנה הגאון רע"א אייגר ז"ל בגהש"ס הכא הקשה ק"ל הא ראוי למחוק ולהשהותו לצור ע"פ צלוחיתו ע"כ. וע"כ נ"ל כן דאם היה השטר פרוע גדול בשיעור זה חייב לכ"ע דהא חזי למחוק ולצור עפ"י צלוחיתו ורק הפלוגתא הוא אם השטר קטן כגון שנכתב הוא ועדיו בשיטה אחת וכמו שאומר התוספתא כ"ש בזה פליגי דר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ואומר ר"י דפליגי אם מותר לשהות שטר פרוע או אסור דר"י דס"ל דמותר ס"ל דחייב על כ"ש הטעם דחזי השטר גופיה לחזור וללות בו ואף דקיי"ל דשטר שלוחה ופרע נמחל שיעבודו ואינו חוזר ולוה בו מ"מ הא פוסק הרב ז"ל בהגהה בח"מ (סי' מח) דאם קיבל קנין מחדש יכול לחזור וללות בו וכן אם מסר בפני עדי מסירה עיקר אף בשטרות כמו שמבאר התוס' בגיטין דף ד) ד"ה קסבר דהביאו זה דאמר רב יוסף הלכה כר"א הוא אפילו בשטרות ואף שע"כ מיירי דלא נכתב היום דהוא שבת וא"כ פסול משום שטר מוקדם מ"מ הא המחבר ז"ל בח"מ (סי' מג ס"ז) פוסק דמבני חרי גבי שפיר ואף לפ"ד הרמ"א בהגהה דאף מב"ח פסול לגבות מ"מ אם המלוה בעצמו כותב על השטר קודם שנראה בב"ד שלא ניתן לגבות מזמן ראשון הוא כשר כמו שהביא הש"ך שם ס"ק י"א וי"ד.

וזהו הפלוגתא ר"י ס"ל דמותר לשהות שטר פרוע ומשהה אותו המלוה כדי שאם ירצה יוכל ללות עוד להלוה ע"ז בקנין או בע"מ ולא נצרך לכתוב שטר מחדש ות"ק ס"ל דאסור לשהות ש"פ וא"כ לא משהה ליה ושורפו וא"ר למידי וכן אביי ורבא ורב אשי שם כולוהו מוקי ליה בשטר כ"ש ומ"מ חייב לר' יהודה במשהה לו כ"א לפי טעמו באוקימתא שלו ואע"פ שרש"י ז"ל מפרש ליה באוקימתא דרבא דראוי לצור ע"פ צלוחיתו מ"מ אינו מוכרח דמיירי דוקא בגדול דאף אי קטן הוא משהה ליה דצריך להחזיר ללוה כיון דס"ל דאין כותבין שובר וגם בשטר קטן אוקמי.

ועפ"ז יש ליישב קושית התוס' שם דהקשו וא"ת משפרעו אמאי פטור המוציא נהי דלא חזי לגבות אבל הא ראוי מ"מ לצור עפ"י צלוחיתו כו' ולפי מה שביארנו דמיירי בשטר קטן שאינו מחזיק השיעור וא"כ לא קשה והגמ' מוקי פלוגתייהו אי ראוי בשיעור קטן אבל אם יש בו שיעור גדול שראוי לכרוך ע"פ צש"פ חייב לכ"ע דראוי למחוק ולשהות כמבואר וכמו שפוסק רבינו כאן ודוק: הלכה יח המוציא חגב חי כל שהו ומת כגרוגרת עכ"ל.

וכתב הרה"מ משנה ס"פ ר"ע כדברי ת"ק ומפורש בגמ' דלדברי ת"ק דוקא חגב חי טהור אבל טמא בכ"ש ורבינו כתב המשנה כלשונה עכ"ל. והנה בס' מרכבת המשנה כתב הכא וז"ל ועיין במ"מ דנראה דל"ג טהור בדברי ת"ק ועדיין א"ז מספיק.

ונ"ל דפוסק רבינו כר"י דסובר דלא כפירוש רש"י ז"ל בנידון דידן קחשיב כמאכילו בידים דאין זה סברא שהנותן דבר טמא חי לקטן לשחק בו יהא חשוב כמאכילו בידים משום חששא דלמא מיית ודלמא אכיל ליה אלא דכולהו סוגיין אזלא אליבא דמ"ד קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו וכיון דפוסק רבינו ס"ה מ"א דאין ב"ד מצווין להפרישו ממילא נדחה דברי הת"ק דהלכה כר"י וחזר רבינו מה שפירש בפירוש המשנה

עכ"ל: ולענ"ד דבריו ליתא ורבינו לא חזר ממה שכתב בפיה"מ חדא דא"נ דהכא לא הוה כמאכילו בידים אלא מטעם דב"ד מצווין להפרישו א"כ מאי מקשה הגמ' א"ה אפילו בטהור נמי הא טהור חי לא הוה האיסור רק משום בל תשקצו ורבינו ס"ל בהדיא בפ"ז מהל' מ"א הי"ט דכל איסור זה אסרינן משום בל תשקצו הוא רק מדרבנן דכתב שם דאסרו חכמים כו' ואף שיש פוסקים דס"ל דהוא מה"ת כמו שביארנו שם בשם הט"ז מ"מ רבינו ודאי ס"ל דהוא מדרבנן וכן כתב שם המשל"מ וא"כ באיסור דרבנן הא ליתא שום מ"ד דב"ד מצווין להפרישו דע"ז מייתי הגמ' דיבמות (דף קיד) כמה ברייתות דאין ב"ד מצווין להפרישו ודחה באיסור דרבנן אלמא דעל איסור דרבנן לכ"ע אין ב"ד מצווין להפרישו וא"כ שפיר הוה ניחא דטמא דהוה מדאורייתא אסור אבל בטהור דהוה איסור מדרבנן שרי דבזה א"מ להפרישו.

אבל א"נ כפירוש רש"י ז"ל דמאכילו בידים הוא ניחא שפיר דהא להאכילו בידים אסור אף באיסור דרבנן כמו שכתב רבינו להדיא שם בה' מ"א הל' כ"א וז"ל אבל להאכיל בידים אסור אפילו בדברים שאסורין מד"ס ועיי"ש במשל"מ וא"כ שפיר מקשה א"ה אפילו טהור דאסור בדרבנן אפילו כמבואר: ועוד א"נ דמיירי רבינו אף בחגב טמא א"כ איך מסיק ומת כגרוגרת והלא גרוגרת הוא רק בדבר הראוי לאכילה אבל בחגב טמא מת איתא בירושלמי הכא ס"פ המוציא דהוה כשיעור פי כלב אבל שיעור גרוגרת ודאי לא הוה בדבר טמא.

ועוד נ"ל לומר דודאי דברי הרה"מ נכונים דמיירי דוקא בחגב טהור כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה וסמך רבינו ע"ז גופיה כיון דמסיק ומת כגרוגרת ודאי נדע דמיירי בטהור ופוסק כת"ק דטמא אסור משום דהוה כספי ליה בידים ושיעור הטמא סמך רבינו על מה שכתב לקמן המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן וחגב טמא נמי בכלל זה כמו שאר שרצים ונבלות ואף להירושלמי אומר שיעור פי כלב בחגב טמא ס"ל לרבינו כמו שכתב שם הפ"מ בירושלמי דשיעור פי כלב הוה נמי כמו שיעור כזית ואידי ואידי חד שיעורא היא אבל הכא מיירי ודאי בטהור כמבואר ודוק: הלכה טז המוציא בהמה כו' אבל אדם חי אינו משאוי ואם היה כפות או חולה המוציא אינו חייב.

ועיין בהרה"מ שהביא מקור לזה דחולה חייב מדבר שאינו מוכרח כמו שכתב בס' מרכבת המשנה הכא והוא הביא ראייה מסוגיא דיומא (דף סו ע"ב) דאמר חלה שאני ומדמי לרבנן חולה דאדם כמו חולה דבהמה לר"נ ע"כ: ונ"ל לומר דרבינו לטעמיה מצא מקור נכון דחולה דאדם חייב דהנה ריש פ' ר"א דמילה (דף קל) הקשו התוס' וא"ת ויביא התינוק אצל הכלי דהשתא ליכא איסור שבת דחי נושא את עצמו כו' וי"ל דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה הא צריך להחזירו לאמו ואז הוה כפות לפי שהוא חולה כדאמרין ביומא אפ"ת ר"נ חולה שאני ומבאר שם המהרש"א דרק איסור דרבנן יש בקטן ואומר דכיון דחלה הוא איסור דאורייתא ושייך זה באדם לכ"ע.

אמנם הא יש ליישב קושית התוס' דהנה שם (דף צד ע"א) כתבו התוס' ד"ה אבל אדם כו' תימא דבריש פ' נוטל (דף קמא) משמע דפליגי נמי באדם דקאמר גבי תינוק רבא כר' נתן ס"ל ואומר רשב"א דקטן כבהמה דמי דמשרביט נפשיה. אך ק"ל דבפ' מפנין תניא מדדין בהמה חיה כו' והאשה מדדה את בנה ופירש"י כו' וסתמא כרבנן דר' נתן

דמחייבי אבל בנה א"נ מגבה ליה הא באדם מודו רבנן דחי נושא את עצמו ומסיק שם בתוס' ישנים ושמה ההוא דפ' נוטל איירי בתינוק ב"י ע"כ והרשב"א ז"ל בחידושו לא ניחא ליה בהתירוץ דאיירי בקטן ב"י ותירץ דר' יהודה אומר התם במשנה אימתי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת וקיי"ל אימתי לפרש וא"כ כיון דגדול קצת אמרינן דחי נושא את עצמו נמצא דלפי תירוץ של הרשב"א ודאי לא קשה מפר"א דמילה לענין קטן דתינוק כזה דקטן כזה בן ח' ימים שמלין אותו הוא דינו כבהמה ורק בזמן שנוטל אחת ומניח אחת ואפילו לפ"ד של התוס' ישנים נ"ל דל"ד כתבו תינוק בן יומו דהא רבא אמר סתם תינוק ורק המשמעות שהוא קטן מאד ושוה לנו בן ח' ימים לבן יום אחד וכן כתב נמי הרשב"א ר"פ ר"א דמילה דבן ח' שוה לבן יום א' וא"כ לא קשה מזה אף לפ"ד התוס' ולא צריך לחלק דחולה שאני אמנם לפ"ד רבינו ליתא זה התירוץ דהא רבינו כתב הכא הי"ז המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום הכיס שאין הכיס טפלה לתינוק עכ"ל אלמא דכתב דבכל גוונא אינו חייב רק על הכיס ולא על התינוק משמע דאפילו קטן ממש מ"מ אמרינן ביה חי נושא את עצמו וצריך לומר לדעת רבינו כמו שכתב המאירי ז"ל בחידושו למס' שבת (דף צד) דהא דאמר רבא כר' נתן הוא ל"ד דאפילו א"נ דרבנן פליגי על ר' נתן אפילו באדם מ"מ א"ל דרבא כר' נתן ס"ל אבל באמת לדידן דס"ל דרבנן באדם מודו ה"נ אפילו לרבנן פטור על התינוק עיי"ש וה"נ מתרץ רבינו כן ולהכי כתב דחייב רק על הכיס וא"נ דבכל קטן פטור לרבינו ליתא לרבינו שם בר"פ ר"א דמילה תירוץ אחר רק התירוץ דחולה הוא ושוה חולה דאדם כמו חולה דאיתא במס' יומא דעל חולה חייב ושפיר פוסק לחייב בחולה ודוק: הלכה כא המצניע דבר לזריעה או לרפואה או לדוגמא כו' חייב עליו בכ"ש כו'.

וכתב המשל"מ משנה ר"פ המצניע כו' ואמרינן בגמ' (דף עח) בד"א במוציא אבל במצניע כ"ש חייב ואין הכוונה דכל מצניע חייב ואם הצניע פחות מכגורגרת לאכילה שהוא חייב דפשיטא דבטלה דעתו של זה שהצניע פחות מגורגרת לאכילה ול"מ שיהיה המצניע חייב אלא בהני דתנן ר"פ שהם לזרע לדוגמא ולרפואה דכל הני אף דבסתמא בעי שיעורא כו' ולא שייך בזה לומר דבטלה דעתו אצל כ"א דהא איכא קצת ב"א שמצניעין לזרע כו' כ"ש אבל במצניע פחות מכשיעור חוץ מהני דתנן בפ' המצניע פשיטא דאמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם דאלת"ה המצניע פחות מכשיעור חייב כו' עכ"ל: ונ"ל עפ"ד ז"ל ליישב קושית התוס' ר"פ המצניע וז"ל וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו תימא לר"י דאמאי איצטריך לאשמועינן למיתני ליה הא תנא ליה חדא זימנא בפ' כ"ג ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניע עכ"ל ולפ"ז ניחא שפיר דאי מהמשנה דכ"ג ה"א דהמצניע הוא חייב בכל גוונא אף בלא הצניע לזרע לדוגמא ולרפואה ורק הצניע לאכילה נמי חייב דהא אומר סתמא א"ח עליו אלא המצניע משמע דהמצניע חייב בכ"ג להכי אומר הכא כן המצניע לזרע והוציאו נמי חייב בכ"ש וכל אדם א"ח עליו אלא כשיעורו היינו היפוך מהרישא דאומר ברישא המצניע לזרע כו' ואומר בכל אדם היינו אף המצניע א"ח רק אי הצניע להני דברים דפרט ברישא לזרע לדוגמא ולרפואה ואז אפילו אי שכח למה הצניע אמרינן דעל דעת הראשונה הוא עושה וא"כ הוא כן אם הוציא להני דברים בפירוש חייב ואי הוציא מסתמא או הצניע תחלה להני דברים חייב ואי הצניע סתמא

אזי הוה כמו שהוציאו סתמא ופטור דבכל אדם נכלל תרווייהו בין שלא הצניע כלל ובין שהצניע לא להני דברים כמו שכתב המשל"מ הכא.

ואין להקשות הכא איפכא דמשנה ראשונה לא ליתני דלא איצטריך וליתני משנה דהכא דידעינן דא"ת רק המצניע להני דברים הנה זאת כבר מתרץ המגיני שלמה על המשנה שם דמיתורא אשמועינן דינא אפילו כשהצניע ושכח למה הצניע דה"א רק במצניע וזוכר למה מצניע עיי"ש ועיי"ן תוי"ט ופ"י מה שביארו בזה ודוק: והנה נדפס בגליון האלפס חידושים מהגאון בעל חות יאיר ז"ל.

וז"ל הכא בפ' המוציא יין נ"ל דמעביר ד"א ברה"ר חייב בכל דהו וצ"ע. והנה לפי מה שחידש התו"י ז"ל דמעביר ד"א חייב בפחות מכשיעור יש ליישב בזה קושית התוס' שהקשו בכמה דוכתי אמאי אמרינן גזירה שמא יעבירו ד"א ברה"ר ול"א גזירה שמא יוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י ודחקו בזה במגילה ובש"ד.

ולפ"ז ניחא דהנה במסכת פסחים (דף סט ע"א) אמר רבה נמי גבי הזאה גזירה שמא יעבירו ד"א ברה"ר. והנה שיעור הזאה היא כדי שיטבול ראשי גבעולים ושיעור הוצאה הוא ככל המשקין ברביעית וא"כ איהוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י אינו חייב בזה שהוא פחות מכשיעור להכי קאמר שמא יעבירו ד"א ברה"ר שזה חייב אף בפחות מכשיעור ומחמת דצריך לומר התם הטעם שמא יעבירו אמר זה בכל דוכתא.

אמנם זה יש לדחות דכיון דראוי להזאה ואחשביה וחייב אף בפחות מכדי שיעור רביעית וכמו שכתב רבינו הכא בהל' ז' המוציא אזור אם לאוכלים כגרוגרת להזיה כשיעור הזיה והוא מן התוספתא פ"ט דשבת ובירושלמי פ' ח' הל' ב' אלמא דכיון דהוציא להזאה די בשיעור זה והה"ד למי חטאת די בשיעור הזאה אם הוציא לזה כמבואר: אך בלא זה ליתא דברי החו"י ז"ל דמפורש כתב רבינו לעיל בפ"י"ב ה"ט וז"ל אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור המועיל וכן המעביר מתחלת ד' לסוף ארבע אמות ברה"ר א"ח עד שיעקור כשיעור מצד זה ויניחנו מצד אחרת עכ"ל.

אלמא דאומר מפורש דגם המעביר ד"א ברה"ר בעי כשיעור דוקא ובאמת דברי רבינו מוכרחים המה דהא הר"ן והרשב"א ז"ל כתבו על המשנה דמוציא מרשות לרשות דהא דלא קחשיב מעביר ד"א ברה"ר משום דמעביר ד"א ברה"ר תולדה דמוציא הוא לפי שד"א של אדם רשותו הן ומי שמוציא חוץ לד"א היה מוציא מרשות לרשות וכי אמרינן לקמן דמעביר ד"א ברה"ר גמירי לה היינו לחייב מדין הוצאה דעל הל"מ"מ אין עונשין וא"כ דכל עיקר חיוב של העברה ד"א ברה"ר ילפינן לה ממוציא מרה"י לרה"ר והוה תולדה דידה וא"כ איך נחמיר יותר מהוצאה דנחייב גם על חצי שיעור: ונ"ל להביא ראיה לדין זה ג"כ מהא דאיתא בגמ' דשבת (דף צז ע"ב) אמאי פטרי רבנן הא אפיק ליה מרה"י לרה"ר כו'.

ולפ"ד החו"י דיש לחלק בין מעביר למוציא דלמא מיירי בפחות מכשיעור דלענין הוצאה פטור ולענין העברה חייב ולהכי ר' יהודה מחייב אבל רבנן פטרי דהוה ליה תולדה במקום אב דאי מוציא פחות מכשיעור דמה"ת אסור ומקרי אב אף דפטור מחטאת מ"מ

גם העברה הוה תולדה בזה השיעור אלא ודאי כמו שכתב רבינו הכא דגם בהעברה צריך להיות השיעור כמו בהוצאה כמבואר.

ועיין ירושלמי בפ' הזורק ר' יהודה עביד ליה ד"א ברה"ר מלאכה בפ"ע כו' ובמ"א נבאר: עוד שם בגליון ר"פ המצניע ק"ל אמאי חייב המצניעהו נימא דבטלה דעתו ק"ל מאנשי הוצל דפ' המצניע ושם כתב דאנשי הוצל עצמן חייבין עכ"ל. והנה מה שמסיק דאנשי הוצל עצמן חייבין ודאי ט"ס הוא דהא שם (דף צב) מסיק הגמרא דהמוציא משאוי על ראשו אפילו אנשי הוצל עצמן נמי פטורין דבטלה דעתו אצל כל אדם.

ועיין בדברי רבינו לעיל בפ"ב הי"ד וכן צ"ל דאנשי הוצל עצמן אין חייבין וא"כ שפיר מקשה מ"ט ל"א הכא דבטלה דעתו. אמנם לפ"ד המשנה למלך שביארנו הכא בה' כ"א ניחא ודאי כמו שמבאר דבזה לא שייך דבטלה דעתו כיון שמוציא להני דברים שהצניע לזה ועיין תוס' שם ד"ה ואת"ל: ועוד כתב שם בגליון ר"פ המ"י נ"ל דחומץ אינו בכלל משקה וחייב כדי לטבל בו סעודה אחת עיין ר"פ בכל מערבין עכ"ל.

ונעלם מאתו דברי הירושלמי דאיתא מפורש בפ' המוציא יין מותבין לר"ש דבש ברביעית וחומץ ברביעית אלמא דאיתא מבואר דשיעור חומץ הוא ברביעית כשאר משקין ודוק: הלכה כד המוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחת לרשות אחת חייב לשתי רשויות אם יש ביניהן רשות שחייבין עליו פטור היתה ביניהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב חטאת עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל שם ת"ר כו' ר' יוסי אומר בהעלם אחת לב' רשויות פטור לרשות אחת חייב אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא רבא אמר אפילו פיסלא ורבינו פוסק כר' יוסי משום הנך אמוראים ופוסק כרבה להחמיר דאביי ורבא תלמידיו הוו עכ"ל.

והנה זה שכתב הרה"מ דלרבינו אין הלכה כאביי ורבא נגד רבה לאו מלתא יא דפסיקתא הוא דמצינו להיפוך מזה חזא בפ"ו מהל' נזקי ממון הל' א' שם מבאר הרה"מ ז"ל דאם אביי ורבא מחולקים עם רבה פוסק רבינו כאביי ורבא וכן פוסק הרא"ש ז"ל במס' ב"מ ספ"ק ובפ"ד הי"ט כאביי ורבא נגד רבה והאריך בזה הגרי"ב ז"ל בגליון הרא"ש שם: אמנם נ"ל לומר דטעמו של רבינו דפוסק כרבה הכא הוא מזה דבמס' ב"ב (דף נה ע"ב) ס"ל לרבין משמיה דר' יוחנן ג"כ כרבה דרק דבר שחייב חטאת מחלק ולא כרמלית ופיסלא דאיתא שם אמר רבין אמר ר' יוחנן אפילו לפאה כו' אבל לענין שבת לא רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא כו' ר' יוסי אומר בהעלם אחד ברשות אחת חייב בשתי רשויות פטור ואמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהן אביי אמר אפילו כרמלית רבא אמר אפילו פיסלא כו' ופירש רשב"ם ז"ל דלא גרע ממיצר וחצבא אלמא דרבין אמר ר' יוחנן ס"ל דרק חיוב חטאת מחלק ביניהם ומיצר וחצבא אינו מחלק.

וא"ל דרבין הוא בתרא נגד אביי ורבא דקרי לאביי מר בברכות (דף מז). ונ"ל לומר בזה דפליגי אי רק רשות של חיוב חטאת מפקיע החיוב של זה שאינו חייב בהעלם אחת או אפילו רשויות דרבנן מפקיע כמו כרמלית ופיסלא אשר הוא כרמלית מטולטלת כמו שכתבו התוס' שם תליא בפלוגתא דתנאי דמצינו במס' סוכה (דף כג ע"א) דפליגי ר"מ

ור' יהודה בהעושה סוכה ע"ג בהמה דר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל וטעמיה דר"י דכתיב חג הסוכות שבעת ימים עשה סוכה הראויה לשבעה ור"מ מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דאסרי ולהכי מקרי ראוי לשבעה נמצא דר"מ ור"י פליגי אי איסור דרבנן מפקיע דבר מה"ת לחומרא וכש"כ דפליגי אי מפקיע לקולא וא"ל דרבה כר"מ ס"ל דאפילו לחומרא אינו מפקיע וכש"כ הכא לקולא לפטור מחטאת היכא דרשות דרבנן ביניהם ורבא כר' יהודה ס"ל דכיון דא"ח מדרבנן מפקיע גם הדאורייתא וה"נ כן ושפיר אמרו דאף כרמלית ופיסלא נמי מפקיע מחיוב חטאת וכיון דרבינו פוסק לקמן בפ"ד מהל' סוכה הל' ה' כר"מ להכי פוסק הכא כרבה דרשויות דרבנן אינו מפקיע וא"ל דהתם נמי הסתם משנה הוא תחלה כר' מאיר ולהכי שפיר פוסק ר' יוחנן בב"ב דרשויות דרבנן לא דס"ל הלכה כסתם משנה בכ"י והוא כר"מ.

ובאשר כי בכלל זה אי דרבנן מפקיע הדאורייתא האריכו הרבה האחרונים לא ארצה להאריך בזה. ורק זה הגה לבאר דלקמן (דף צז) איתא הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד"א חייב מאי קמ"ל רשויות מצטרפות ופירש רש"י רשויות מצטרפות רה"ר זו עם רה"ר זו ודלא כר' יוסי דאמר ד' פ' בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור ע"כ.

והנה רבינו כתב דין זה לעיל בפ"ג הי"ז המעביר ד"א ברה"ר זו עם רה"ר השניה חייב מפני שד"א בשני רה"ר מצטרפין מפני שלא נח החפץ ברשות שניהן עכ"ל. נמצא דס"ל דין זה דשני רה"ר מצטרפין וע"כ מיירי דאיכא הפסק רה"י ביניהם כדברי הברייתא שם וא"כ כיון דפוסק הכא כר' יוסי וא"כ איך כתב דין זה שם בפ"ג דהוא דלא כר' יוסי.

וצריך לומר לדעת רבינו ז"ל דלא מפרש לה כפירוש רש"י ז"ל רק כמו שמפרש הרשב"א ז"ל בחידושו ז"ל שם פירש"י ז"ל דרשות כו' דלא כר' יוסי כו' ואינו מחזור בעיני כו' ומסתברא דלא שייכי אהדדי דהתם במוציא חצי זית וחזר והוציא חצי זית הלכך דינא הוא דלא לצטרפו אלא כשתי הוצאות מחולקות הן לגמרי אבל הכא דבזריקה אחת דינא הוא שיצטרפו עכ"ל.

וכן ס"ל לרבינו לפרש כן דהיכא דבזריקה אחת כ"ע ס"ל דרשויות מצטרפות ושפיר כתב שני הדינים דלא שייכי אהדדי ודוק: פרק יט הלכה יד ויוצאין בקמיע מומחה כו'. וקשה לי מ"ט השמיט רבינו ולא הביא הא דאיתא שם במס' שבת (דף סב) בברייתא ובלבד שלא יקשרנו בשיר וטבעת ויוצא בו ברה"ר מפני מראית העין וכן מה שאומר שם והתניא ר"א אומר ובלבד שלא יאחזנו בידו ויוצא בו ברה"ר כתבו התוס' דמדאומר ר"א שלא יאחזנו בידו משמע אפילו בדליכא מראית העין כגון שאוחזו בקומצו מ"מ אסור משום איסור דאורייתא שיוצא לרה"ר.

והנה הא שלא הביא רבינו דלא יאחזנו בידו יש ליישב עפ"י מה שכתב בס' מרכבת המשנה לישב הא דהשמיט רבינו ולא הביא שם הא דאיתא בברייתא (דף סב) לא תצא אשה במפתח שבידה ואם יצאה חייב חטאת דזהו בלי חולק משום דרבינו סומך על מה שכתב שם הל' ה' בזה הכלל שם דכל המוציא בדבר שאינו מתכשיט כו' ואינו דרך מלבוש והוציא כדרך שמוציאין אותו דבר חייב חטאת כו' וא"כ א"ל דגם הכא סמך רבינו ע"ז דכתב דחייב חטאת כיון שאינו מוציא דרך מלבוש אבל זה תקשה דלא הביא

דלא יקשרנו בשיר וטבעת דאסור מפני מה"ע והרי"ף והרא"ש הביאו זה ורבינו השמיט וצ"ע: הלכה טו ולא תצא אשה במנעל רפוי כו'.

וכתב הרה"מ שם ולא תצא במנעל מרופט כו' ורבינו ז"ל פירש מרופט רפוי וכן פירש רש"י ז"ל בהלכות והטעם לפי שהיא מקפדת בכך ודלמא שלפה ומתא ד"א ברה"ר אבל רש"י ז"ל פירש מרופט קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה וכי חייכי שלפה ומחיא ליה עכ"ל. והנה בדברי רש"י ז"ל בהלכות הרי"ף לא מצאתי זה דמפרש רפוי ורק בפירוש ר"ח הנדפס על גליון הש"ס החדשים כתב וז"ל מרופט רפוי ומשתרבב כמו גבי ברזילי לקמן (דף קנב) מלמד ששפתותם של זקנים מתרפטות היינו שאינם מאמצין וכן שם לקמן פירש רש"י מתרפטות מתבקעות כמו גבי מנעל מרופט ושם פירש הר"ח שמשתרבבים היינו שרפויים המה עיי"ש.

והנה לפ"ז צריך לומר ע"כ דיש חילוק בין מנעל גדול דאמר לעיל דמנעל גדול היינו שאינו יכול לילך בו והכא הוי רפוי זה גדול שיכול לילך בו ולהכי התם במנעל גדול אסור לכל קטן לילך כמו שכתב רבינו מטעם דלמא יפול מרגלו ואתי לאתויי אבל הכא אומר במנעל רפוי דאינו נופל מרגלו ורק אשה לא תוכל לצאת מפני שמקפדת היא כמו שמבאר הרה"מ ז"ל.

וניחא גבי חליצה דמסיק ליה הברייתא הכא גבי מנעל מרופט דלא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה וזהו כמו שמחלק המשנה ר"פ מצות חליצה בין גדול שיכול לילך או לא וכמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' חליצה (הל' יח והל' יט) דבגדול שאינו יכול להלוך בו חליצתה פסולה ואי יכול להלוך היא כשירה.

אמנם זה קשה לי א"נ דמרופט היינו רפוי והברייתא דאמרה לא תחלוץ הוא משום דגדול קצת ע"כ אף שיכול להלוך א"כ קשה שם (דף קב ע"א) אמרינן א"ה אפילו דיעבד נמי לא גזירה משום מנעל מרופט א"נ משום חצי מנעל כו' ופירש רש"י ז"ל מרופט מבוקע קרוע מלמעלה דכיון דכריך אע"ג דקרוע מיתב ליה אכרעא אבל סנדל שהוא קשה אין יכול לישבו על רגלו משנפתת וליכא למגזר מידי ע"כ.

והנה זה ניחא לפי פירוש רש"י דמרופט היינו קרוע שפיר ניחא דה"א דבמנעל לא תחלוץ משום דאי יהיה קרוע יוכל להלבישו אבל סנדל אינו יכול אבל אי מפרשינן כפירוש רבינו והר"ח דפירש רפוי והיינו שגדול הוא וא"כ אפילו גבי סנדל שייך זה דהא המשנה אמרה החילוק שהוא יכול לילך ללא יכול גבי חלצה בסנדל אע"כ צ"ל דמרופט היינו קרוע דשייך לחלק בין מנעל לסנדל וצ"ע.

ואולי י"ל דלא היה הגירסא הכא לדברי רבינו רק גזירה משום מנעל קרוע או פרום ולא מרופט ודוק: הלכה יח ויוצא העבד בחותם של טיט שבצוארו אבל לא בחותם של מתכת שמא יפול ויביאנו עכ"ל. כתב הרה"מ ודע שיש מפרשים מעלין מן הסוגיא דאפילו בחותם של טיט אם עשהו העבד לעצמו אינו יוצא בו ולא התירו אלא של טיט ועשאו רבו שיש לו אימה להסירו ויש להחמיר עכ"ל.

והנה הרי"ף ז"ל השמיט נמי זה דבשל טיט אסור היכא דעביד לנפשיה וכתב ע"ז הר"ן ז"ל ותמוה וז"ל ובגמ' מוכח דאפילו בשל טיט נמי כל היכא דעשאו העבד לעצמו ולא

עשאו לו רבו לא יצא דחיישינן שמא במקום מכיריו יתבייש ויטלנו כדי שלא יראנו שהוא עבד דלית ליה אימתא דרבו שהוא עשאו לעצמו והתימא שהרי"ף ז"ל לא הביא זה עכ"ל.

ונ"ל לענ"ד ליישב כן דהנה הרי"ף וכן רבינו ז"ל ס"ל דתחלה דלא מחלק הגמ' בין טיט לשל מתכת ס"ל להגמ' שפיר דהיכא דעביד לנפשיה בכל דוכתא בין בצוארו ובין בכסותו כיון דלא מירתת משקל ליה ואתי לאתויי ד"א ברה"ר אבל לבסוף דמסיק דבשל טיט דליכא פסידא לא מייתי ליה בידיה אפילו אי עביד לנפשיה נמי שרי דלמאי ניהוש לה הא העבד בתחלה עושה לו לעצמו לאיזה צורך החותם ואם אח"כ יצא בזה ויבא למקום שיתבייש ויקח מצוארו אזי ישליכנו כיון דלא שוה מידי ורק בחותם של מתכת שפיר חיישינן דלמא יחוס עליו להשליכו כיון דהוא שוה לו ולאיזה צורך יטמינהו כיון דפעם רוצה בזה דהא עביד לנפשיה ויעבירו ד"א ברה"ר אבל בשל טיט בין אי יפסוק הוא בידיו או יפול מאליו לא ישא בידו ומה לי עביד ליה רבו או לנפשיה ולהכי שרי בשל טיט כמבואר.

ואפילו א"נ בדבר שיקח בידו חיישינן שמא ישכח וישא ד"א ברה"ר ואפילו אינו שוה לו כלום מ"מ מחמת שכחה ישא ד"א מ"מ א"ל דזהו רק בדבר שלוקח בידו חיישינן שמא ישכח וישאם אבל הכא בחותם של טיט אשר עשה לעצמו למה יקחם ולא חיישינן רק אלא שמא תפול או תפסק מעצמו מצוארו או מכסותו וכיון דאי תפסק אזי תשבר ואינו שוה מאומה לא חיישינן בזה שמא ישא בידו ולהכי בחותם של טיט שרי בכל גוונא והחילוק שאומר בין עשאו לו רבו לעשאו עצמו הוא רק תחלה דלא ידע החילוק בין של טיט לשל מתכת אבל לפי המסקנא שרי הכל כמבואר ודוק: הלכה כה המוציא יושב ומשמרו ומחשיך עליו ובסכנה מניחו והולך לו ואם היו גשמים יורדין מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו עכ"ל.

וכתב הכ"מ תוספתא פ"ח דעירובין וכן הוא בירושלמי פ"י הל' א'. והנה הקרבן עדה כתב ע"ד רבינו אלה וז"ל בד"ה ה"ז המוציא ס"ת בשדה אם אינו סכנה כו' ובאמת שדבריו תמוהים הם בעיני חזא הרי סכנה הוא לו שיכנס בס"ת דהא בסכנה איירי ותו איך יכנסו וס"ת בידו דהא איסורא דאורייתא עביד עכ"ל.

וכל דבריו תמוהין לענ"ד חזא דמקשה מסכנה איך יכניס הס"ת הא הכא מיירי בסכנת ליסטים שירא להחשיך שם ולשמרה ולא מיירי בסכנת עכו"ם שגזרו על ס"ת וכמו שכתב רבינו הכא היה מתירא להחשיך עליהן מפני הליסטין כו' וא"כ להכניס לביתו ליכא סכנה והסכנה הוא רק להשאר בשדה ומה שתמה האיך יכניס בידו הס"ת ליתא דהפירוש הוא שיכסה את עצמו בס"ת דרך מלבוש וכמו שמסיק הכא גם הירושלמי בד"א ברך אבל בקשה כו' והכא מפרש כן הפ"מ דעור הס"ת הוא רך ויכול להתעטף ולהכניס דרך מלבוש אבל בל"ז אסור וא"כ ליכא שום חיוב בזה דאינו מכניס בידו ולא קשה כלל ודוק: הלכה כו לא יצא החייט במחטו שבידו ע"ש עם חשיכה כו' מותר לצאת בתפלין כו' הואיל וחייב אדם למשמש בתפלין בכל עת אינו שוכחן עכ"ל.

והקשה ע"ז הב"י בס"י רי"ב כיון דרבינו אומר דוקא במחט שבידו אבל אי בבגדו שרי כמו דכתב הרה"מ ז"ל דס"ל כרבא דלא גזרינן גזירה לגזירה וא"כ גם בתפלין תשתרי

מלבד הטעם שחייב למשמש דהא הוציאן דרך מלבוש פטור ומתרץ הב"י דרבינו מיירי אי נקיט התפלין בידו דחייב אם הוציאן והט"ז דחה דבריו דע"ז ליתא חיוב דמשמש כ"ש האיך דנקיט בידו עיי"ש: ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט עפ"י מה דכתב בחידושי הרשב"א שם וז"ל והיינו נמי דתפלין דאמרין לקמן דמותר לצאת בהן בע"ש וקא יהיב טעמא משום דאדם עשוי למשמש בהן כל שעה ואלו לרבא למאי איצטריך להאי טעמא הא לדוריה כל שאלו יוצא בשבת ליכא אלא איסורא דרבנן ל"ג ביה בע"ש ומ"ש ממחט בבגדו לר"מ אלא דטעמא כדאמר דקרוב הוא לבא לידי פשיעה לפי שתפלין דרך מלבוש הוא ואין דרך לפושטן כשיוצא לחוץ והלכך אי לאו דמצוה למשמש בהן כ"ש הווי אסרי לצאת בהן בע"ש עכ"ל.

אלמא דמיושב בזה דעת רבינו כיון דתפלין קרוב לבא לידי פשיעה אף רבא מודה דגזרינן א"ל מטעמא דאדם עשוי למשמש כמבואר ודוק: פרק כ הלכה ח מותר למשוך הבהמה במתג, ורסן כו. וקשה לי מ"ט לא הביא רבינו כאן דמותר לצאת אף כרוכות דשם בגמ' (דף נב ע"א) יש פלוגתא דר"ה ושמואל דר"ה מתיר כרוכין ופסקו כל הפוסקים כותיה ולא כשמואל משום דהביא שם הרבה דס"ל כותיה של בית רבי היו יוצאות כרוכות ואיפסק להלכה כן בטור ש"ע (סי' שה) ורבינו השמיט וצ"ע: הלכה י ולא יצא הגמל במטולטלת התלויה לו אלא א"כ היתה קשורה בזנבו וחותרו עכ"ל.

והנה בס' מרכבת המשנה כתב בגמ' אמר רב יוצא במטולטלת הקשורה לו בשיליתו ורבינו השמיטה ואולי סובר רבינו דאירי בקשורה יפה וקמ"ל דלא חיישינן שמא תפול השליא וזה נלמוד ממ"ש רבינו ה' י"ג עכ"ל. והנה נעלם מאתו דברי השלטי גבורים שם בפ' במה בהמה בדברי הרי"ף ז"ל שם דכתב דרבינו פוסק באמת דאינו יוצא כשהיא קשורה בשליתו משום דפוסק לעיל גבי אפסר התחוב בזקנו גבי עז דאסור לצאת משום דמינתק דנשאר לעיל כבעיא ופוסק לחומרא והטור והש"ע דהשמיטו דין דאפסר בזקנו פסקו הכא באמת גבי הקשורה לו בשליא דשרי והאריך בזה ודלא כדברי המרכה"מ ודוק: פרק כא הלכה ט אין רוכבין ע"ג בהמה גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיגה כו' עכ"ל.

והנה הרא"ש ז"ל במס' ביצה (דף לו) הביא בשם הירושלמי דאיכא איסור שביתת בהמתו ולהכי אסור הרכיבה. וכתב הב"י בס' ש"ה וכתב הרא"ש דבירושלמי קאמר מפני שהוא מצווה על שביתת בהמתו ויש לתמוה דכיון דקיי"ל דחי נושא את עצמו א"כ אינו מצווה שלא לרכוב ע"ג בהמתו ושמא יש לומר דאע"ג דאינו מצווה על רכיבתו ע"ג בהמתו מ"מ כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה הרי הוא עובר על שביתת בהמתו עכ"ל.

והנה גמ' דידן דלא קאמר טעמא דהירושלמי מפני שביתת בהמתו א"ל חדא דפליג על הירושלמי וס"ל דאין מצווה ביו"ט על שביתת בהמתו כמו שנבאר לקמן בהל' יו"ט או דס"ל דעל שביתת בהמתו אינו מצווה רק על בהמה שלו ולא על בהמת חבירו כמו שכתב הר"ן במס' ע"ז (דף טו) ולהכי ניחא דקאמרין מפני שמא יחתוך זמורה וכן רבינו נקיט זה הטעם אבל זה צריך לבאר דהא תחלה אמר שם הגמ' שמא יצא חוץ לתחום ש"מ תחומין דאורייתא אלא גזרה שמא יחתוך זמורה משמע דאי הווי תחומין דאורייתא ניחא

הגזרה וא"כ רבינו דפוסק לקמן בפ' כ"ז ה"א די"ב מיל הוה מה"ת א"ל הטעם שפיר שמא יצא חוץ לתחום וכבר עמד ע"ז הבעה"מ על הרי"ף במס' ביצה דפוסק די"ב מיל הוה מה"ת ומתרץ הרמב"ן דכיון דרק י"ב מיל הוא מה"ת אינו שייך הגזרה שמא יצא חוץ לתחום י"ב מיל כיון דרבנן אסרו תחלה אלפים אמה ל"ת שמא יצא חוץ לי"ב מיל וא"כ ניחא ד"ר נמי אך לענ"ד נ"ל לומר עוד תירוץ אחר ע"ד רבינו דנקיט טעם זה.

דהנה המג"א הביא (סי' ערה ס"ק ה) בשם המהרי"ל להקשות דכי היכא דשרי שנים לקרות לאור הנר ה"נ יהיו שנים מותרין לרכוב ומתרץ דהתם גזרינן שמא יחתוך זמורה קודם שישב על הבהמה לרכוב כדי להנהיגה וכי היכי דאמרינן גבי אין שטין על פני המים שמא יעשה חבית של שייטין ע"כ.

נמצא דא"ל דלהכי נקיט רבינו הטעם משום שמא יחתוך זמורה דאז אסור אפילו לשנים לרכוב דלמא יחתוך הזמורה קודם שישב לרכוב אבל א"נ הטעם משום תחומין אז משמע דשנים שרי לרכוב ביחד דשנים המה מדכרי אהדדי ולא יצאו חוץ לתחום והגמ' תחלה דאמר הטעם שמא יצא חוץ לתחום א"ל דאז שרי שנים כמו לקרות לאור הנר ולפי המסקנא דשמא יחתוך זמורה אזי אסור בכל גוונא.

ועפ"ז נ"ל לבאר דברי הגמ' במס' חגיגה מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת ור' מאיר מהלך אחריו א"צ מאיר חזור לאחוריק שכבר שערתי בעקבי הסוס עד כאן תחום שבת א"ל אף אתה חזור א"ל כך שמעתי מאחורי הפרגוד כו'. והקשה ע"ז המהרש"א מ"ט לא שיער ר"מ בעצמו שיעור תחום שבת דהא קי"ל המהלך בדרך משער אלפיים פסיעות כו' ועוד דקדקתי מ"ט לא אמר לו ר' מאיר תחלה בעת שרכב על הסוס בשבת את האיסור לחלל שבת ברכיבה כיון דלא אמר לו עוד ששמע מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים כו' כמו שאמר לו חזור לאחוריק אך לפ"ז ניחא דהנה ר' מאיר ס"ל במס' עירובין (דף לה) דתחומין דאורייתא וא"כ א"ל דאיסור הרכיבה שמא יצא חוץ לתחום הגזירה וא"נ כשהיו שנים שרי ולהכי תחלה הניח לו לרכוב דסבר דסברא אחר כיון דר' מאיר מהלך אחריו הוה כמו שנים ולהכי תחלה ס"ל דרכב בהיתר ואח"כ כאשר אמר לו חזור לאחוריק ויוכל היות כי עוד לפי השערת ר' מאיר לא היה תחום שבת ורק כאשר אמר לו חזור א"ל אף אתה חזור אי משום איסור תחומין לדבריק או גם דליתא עוד אלפיים אמה ורק רוצה אתה כי אנכי אחזור וא"כ תשאר רק יחידי ואסור לך לרכוב משום איסור רכיבה כיון דאתה יחידי כמבואר ועיין לקמן הל' י"ט מה שנבאר: פרק כד הלכה ג בד"א ומחשיך להביא בהמה או פירות תלושין שהבהמה קורא לה והיא באה אע"פ שהוא חוץ לתחום כו' עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל דרבינו גריס בתוספתא שהובא בגמ' דשבת (דף קנא) מחשיכין על התחום להביא בהמה כו'. והנה התוס' והר"ן ז"ל כתבו הטעם שם משום שאם יש בורגנין הולך ומביא אבל רבינו נקיט לה טעם זה שהבהמה קורא לה ובאה ומפרש לה רבינו ודאי המשך הברייתא כן הוא מחשיכין להביא בהמה היתה עומדת מחוץ לתחום קורא לה הוא טעם דלהכי מחשיכין ואח"כ אמר מחשיכין לפקח כו' דאל"כ אינו שייך דין דעומדת דקוראה לה באמצע דינו של מחשיכין: אמנם קשה לי ע"ז מגמ' דשבת (דף נג

ע"ב) דאמרינן ולבהמה מ"ג והתניא היתה עומדת מחוץ לתחום קורא לה והיא באה ול"ג דלמא אתי לאתויי אמר רבינא כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו ע"כ.

נמצא דרבינא ס"ל דרק היכא דתחום שלה מובלע ותחום שלו עוד לא נגמר אבל היכא דתחום שלו נמי נגמר אסור לקרות לה נמי וא"כ האיך שרי להחשיך על התחום ואיך יתרץ רבינא הברייתא דמחשיכין אלא ע"כ הוא כדברי התוס' והר"ן דהוא משום בורגנין שמביא. ונ"ל ליישב כן דבאמת גם רבינא הוא מודה דיש כאן טעם לפי שאם יש בורגנין הולך ומביא ורק רבינו נקיט לה טעמו דס"ל כמו שהביא ההגהות אשר"י הכא דלפי מאי דפסקינן כר' יאשיה דבאכלה כרשינין שרי להריצה בחצר וכן אם אחזה דם שרי להעמידה במים הה"ד דשרי לקרות לה אף אי תחום שלה אינו מובלע בשלו ורנב"י דאמר תנאי היא בא לתרץ גם קושיא של היתה עומדת וא"כ ניחא רבינא דמתרץ כגון דתחום שלה מובלע ס"ל דלהכי שרי גם בהמה להחשיך מטעם שאם יש בורגנין מביא כדברי התוס' ורבינו אומר לדידן דשרי לקרות בכ"ג אז שרי מטעם שקורא לה אף מחוץ לתחום שלו ולא צריך לטעם של בורגנין כמבואר ודוק: שם הלכה ד' ואסור לרוץ ולדלג בשבת שנאמר כו' הילוכך של חול עכ"ל.

והנה רבינו לא הביא הכא דין דאיתא בגמ' דשבת ד' קי"ג ע"ב דין דפגע באמת המים דשרי לדלוג שם גם כן כיון דלא אפשר לא צריך לבאר דשרי דדבר פשוט הוא וגם לא ביאר דשרי לילך במים היכא דהולך לדבר מצוה או לשמור פירות שהביא הטור והש"ע הכא בס"י ש"א דסמך על מה שכתב בה' יוה"כ בפ"ג ה' י' שם דשרי ביוה"כ ודאי ה"נ בשבת שרי וכמו שכתב הב"י דהטור סמוך ע"ז בלשמור פירות עי"ש ורבינו סמוך בהכל על זה.

אמנם מה שלא ביאר רבינו דרק במנעל שרי בשבת אבל לא בסנדל כמו דאיתא בגמ' דיומא ד' ע"א אמר רב אשי סנדל לכתחלה לא וכן פוסק הטור והש"ע הכא ס"י ש"א דסנדל אסור לכתחלה בשבת. ונ"ל ליישב כן דהנה שם בגמ' דיומא אמר ר"ת אנא חזיתא לרבינא דעברדרך מלבוש ורב אשי אמר סנדל לכתחילה לא ומסיק שם רבינא לא אתא כו' א"ל לא סבר מר הא דרב אשי סנדל לכתחלה לא וכתבו התוס' ישנים קשה הא אמר לעיל אמר ר"ח אנא חזיתא לרבינא דעבר דרך מלבוש ושמא תרי רבינא הוו א"נ דחויי דחי ליה רבינא ואינו סובר כן עכ"ל.

וס"ל לרבינו כמו התירוץ הב' של התוס' ישנים דרבינא רק דחויי מדחה ליה אבל באמת הוא כדברי ר"ת דרבינא עבר דרך מלבוש בסנדל ופוסק רבינו כרבינא דהוא בתרא וקעביד מעשה ועבר בסנדל פוסק כוותיה דאף בסנדל מותר וסמך הכא בה' שבת על ה' יוה"כ דתרווייהו שוין הכל כמבואר ודוק: הלכה ו' ומפירין נדרים בשבת בין לצורך השבת בין שלא לצורך השבת ונשאלין לחכם על הנדרים שהן לצורך השבת ומתירין לו אע"פ שהיה לו פנאי להתירן קודם השבת שדברים אלו מצוה הן עכ"ל.

והנה נ"ל לבאר הכא דברי הרי"ף ז"ל סוף מס' שבת דאיתא שם כן וז"ל ומיבעי לן הא דקתני מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא כו' א"ד כו' אבל הפרת נדרים בין לצורך ובין שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום כו' והילכתא הפרת נדרים כל היום בלבד וליתא לדרי"י ור"א וש"מ דמפירין נדרים בשבת בין לצורך בין שלא לצורך והיכא

דנדרה שלא בפני בעלה והפר לה בעלה והוא לא ידעה שהפיר לה הפרתו הפרה דתניא אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה כו' והיא לא ידעה כו'.

והנה זה המאמר אינו שייך הכא כלל לכלל הסוגיא ולדין הפרת נדרים כל היום וכן הביא הרמב"ן והרא"ש במס' נדרים (דף עז) את דברי הרי"ף אלו ומסקי המאמר הזה והיכא שנדרה והרא"ש ז"ל הביא לראיה ע"ז ג"כ ממשנה דנזיר (דף כג) עיי"ש בפ"י דנדרים ה"ז בפסקי הרא"ש ז"ל: ונ"ל ליישב כן דדבר גדול משמיענו הרי"ף ז"ל הכא בזה דהנה במשנה אמר מפירין נדרים ונשאלין לנדרים ולא אמר מתירין לנדרים וע"ז השינוי עמד בס' תוי"ט שם על המשנה סוף שבת אך פשוט ניחא דהתם לענין הפרה לא בעי שתהיה האשה בפניה ושלא בפניה יוכל להפר נדרה ולומר מופר ונדריה מופרין אבל אם חכם מתיר בעינין דוקא שיהא שואל והוא יגיד לו פתח חרטה ויתיר אותו ולהכי אומר מפירין סתם אף אם אין מי שישאל ורק אם נדע להבעל שנדרה הוא מופר אבל נשאלין לנדרים שיש שואל שם.

אמנם זה הדין לא היה צריך המשנה הכא לאשמועינן אם אין נפ"מ בזה הכא בדיני שבת. אמנם יש נפ"מ גם הכא ולהכי שינה הלשון דהנה הדין דמיפר נדרים אף שלא לצורך השבת כמו דמסיק שם בסוגיא וא"כ תקשה ע"ז דלכאורה משמע דכל נדרים יוכל להפר ואפילו היכא שנדרה בדבר שאינה אסורה אלא רק ביום השבת ולמחר תהיה מותרת והוא שלא לצורך השבת מן דברי המשנה דאינה מחלקת משמע דאף נדר כזה שרי להפר אף דלמחר בין כך יהיה מותר וא"כ טעמא בעי דנהי דאמרינן דשרי להפר כל נדרים אף שאינן לצורך השבת משום דהפרת נדרים כל היום ולא מעל"ע מ"מ הא למחר תהא מותרת דהא לא נדרה רק על יום זה וצריך לומר כן דכיון דהתירו אף שלא לצורך השבת מהטעם כיון דלאחר יום שמעו ולא יכול להפר נשאר עליה הנדר לא גזרו חכמים וא"כ ה"נ כיון דאם עברה ואזי יהא עליה חיוב מלקות של עוברת על נדר לזה חששו חכמים והתירו להפר דלמא יעבור היום והא דלא התירו בשאלת חכם שלא לצורך השבת הוא משום דקיי"ל חכם מעקר עקר הנדר מעיקרא וא"כ אי יעבור מעל הנדר ואחר השבת ישאל לחכם אזי יהיה נעקר הנדר ולא יהיה עליו איסור אבל הכא דאי עברה אין עצה להפקיע האיסור משה"כ יוכל להפר כדי שלא תשאר באיסור מלקות היום ודמיא לצורך שבת כמו דמתירין מטעם שאח"כ לא יוכל להפר ה"נ אי עברה תשאר באיסור ולא יוכל להציל אותה מזה ומצאתי בס' פמ"ג על או"ח (סי' שמא) במשב"ז שם שכתב וז"ל ומיהו אם נדרה על יום שבת שלא תאכל היום ועברה ואכלה ואין לה פתח ממש באנו למחלוקת הש"ך והט"ז ביו"ד (סי' רלב) וס"ד למ"ד בעל מיגז גייז רק מכאן ולהבא אין מועיל הפרתו להצילה מאיסור אכילה ועונש שבועה ולמה יפר בחנם בשבת משא"כ למ"ד מיגז גייז לענין אחר שהתפיס הא איהו יוכל לעקור מעיקרא א"כ יפר שלא אכלה איסור למפרע עכ"ל.

נמצא דגם הוא ז"ל אומר דלהכי התירו להפר אף שעברה כדי להפקיע מאתה האיסור אשר זה לא אפשר רק ביום שמעו וא"כ ה"נ שרי אי נדרה על יום שבת כדי שלא תעבור האיסור. ואם כי דברי הפמ"ג האלה תמוהים הם דזה לא מצינו מי שיאמר דגם בעל מיעקר עקר להיות האיסור נעקר למפרע ועל זה מודים הט"ז והש"ך דאינו עוקר למפרע

האיסור כמו דאיתא לקמן בדברי רבינו בהל' נדרים בפ"ב הי"ט נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה כו' אע"פ ששמע בו ביום והפר לה ה"ז חייבת על שעברה כו' אלמא דמפורש הוא דבעל מיגז גיזו לכ"ע ולא כדברי הפמ"ג.

אמנם זה יש לומר כדברי הפמ"ג דכדי להפקיע מאיסור שרי להפר לה כמו שביארנו: ויש להביא ראיה לזה דשם בסוף מס' שבת דחיק לאוקמי הברייתא דתני רב אשי דמפירין נדרים רק לצורך שבת בתנאי ודלא כהלכתא נוקמי כהלכתא ומיירי היכא שנדרה רק על אותו היום וא"כ בזה אין מתירין להפר רק לצורך השבת אלא ודאי דגם אי נדרה על יום זה נמי מיפר אף שלא לצורך השבת מטעם להפקיע אותה מאיסור.

אמנם זה תקשה דאיתא במשנה במס' נדרים (דף עו ע"ב) נדרה בלילי שבת יפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך. משמע דיכול להפר עד שתחשך ממש והתם מיירי בהני נדרים שאף שלא לצורך השבת נמי כמו שאומר שם לפשוט ממשנה זו דאמרה נדרה עם חשיכה מופר עד שלא תחשך ועם חשיכה הוי נדרים שלא לצורך השבת כמבואר שם בסוגיא (דף עז ע"א) ומשמע דכל נדרים מתיר אף אם נדרה על אותו יום וא"כ סמוך לחשיכה ממש ברגע קודם צה"כ יוכל להפר ואמאי יוכל להפר הא היא אינה עוברת על הנדר עתה ושרואה אותה אם היא בפניו שאינה עוברת א"כ לא תכשל באיסור ולמאי מתירין לו להפר אלא צריך לומר דלהכי אמרה המשנה יוכל להפר כל נדרה עד שתחשך היינו היכא שאינה בפניו וחיישינן דלמא ברגע זו שתכלה היום תעבור במקומה שתהיה לכן שרי להפר כל היום עד הרגע האחרון כדי שלא תכשל באיסור לאו וזהו שאמרה המשנה הכא מפירין נדרים ונשאלין שזהו להורות שהפרה יוכל היות שלא בפניה וא"כ שפיר ניחא דשרי כל הנדרים להפר אף שלא לצורך השבת ואף עד שתחשך כמו שאמרה המשנה בנדרים וזהו שאומר הרי"ף ז"ל דמשנה זו יתבאר הדין דיוכל להפר הנדרים של אשתו אף שלא בפניה והיא לא ידעה מ"מ ליתא בזה איסור עליה ולהכי הכל שרי כמבואר: וניחא נמי לפ"ז הדקדוק שיש לדקדק על הרי"ף ז"ל אמאי מביא לזה הדין מהגמ' והברייתא דקדושין אישה הפרם כו' הלא זהו משנה ערוכה תחלה במס' נזיר (דף כג) האשה שהיתה כו' הפר לה בעלה והיא לא ידעה והיתה שותה ביין אינה סופגת את הארבעים ר' יהודה אומר אם אינה ס"מ תספוג מכת מרדות וא"כ ה"ל להביא הרי"ף מהמשנה הזו שהיא קודם והרא"ש ז"ל בנדרים מביא לראיה באמת המשנה זו.

ולפ"ז ניחא דהנה רבינו כתב בפ"ב מהל' נדרים הי"ח על זה הדין דמכין אותה מכת מרדות וכתב הכ"מ דרבינו מפרש לה דר' יהודה לא פליג אלא לפרש דברי ת"ק וע"כ מפרש לה דר"י דייק בדברי ת"ק דאמר אינה סופגת את הארבעים לומר דרק מלקות אינה לוקה אבל מכת מרדות לוקה ואיפכא הוא ממה שכתבו התוס' במסכת נזיר (דף כא ע"ב) דאתי לאפוקי מדר' יהודה דאמר לוקה מכת מרדות ויאמר הת"ק דליתא בזה איסורא כלל.

והנה אם הרי"ף היה מביא מן המשנה ה' א' דרק א"נ כת"ק דלית לה איסורא כלל אח"כ ואינה לוקה אף מכת מרדות להכי יכול להפר להפקיע אותה מן האיסור אבל א"נ כר' יהודה דלוקה מ"מ א"כ אכתי אינה מפקיע אותה מן האיסור לא יכול להפר בשבת להכי הביא הברייתא דקדושין דאומר דצריך סליחה וכפרה וא"כ כיון שצריכה סליחה וכפרה

משמע דאיכא עליה איסור ומ"מ יכול להפר בשבת כדי להפקיע איסור מלקות שהוא חמור ולהשאיר רק באיסור מכת מרדות ואף לר' יהודה יוכל להפר הכל כמבואר ודוק: ועוד נ"ל ליישב דברי הרי"ף ז"ל כן דהנה שם במס' נדרים (דף עז ע"ב) אמרינן לא יאמר אדם בשבת לאשתו מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר בחול אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והנדר בטל מאליו אמר ר"י וצריך לבטל בלבו כו' וכן נפסק להלכה לקמן פי"ג מהל' נדרים ובטור וש"ע (סי' רלד סעיף כד) וז"ל מפירין נדרים בשבת אע"פ שאינם לצורך השבת ולא יאמר לה מופר ליכי כדרך שאומר בחול אלא מבטל בלבו ואומר לה טלי ואכלי טלי ושתי וכיוצא בו עכ"ל.

נמצא דגבי הפרת בעל בשבת דאפשר לשנויי משנינן ואפילו בדבר שלצורך השבת כמו טלי ואכלי טלי ושתי כמו שכתב שם הר"ן ז"ל אבל גבי שאלת חכם דקיי"ל דמתיר הנדר דבר שלצורך שבת אין לו לשנות ואומר לך מותר והוא כדרך שעושה בחול וא"ל דגבי שאלת חכם משה"כ לא בעי לשנויי בשבת דהא לא יכול לשנות דהא צריך לומר מותר לך בפירוש וגם בהפרת הבעל די שאם זה שאומר טלי ואכלי הוא מבטל גם בלבו דהא בהפרת בעל דעת רבינו דדי אם מבטל בלבו כמו שהובא בש"ע (סי' רלד סעיף לט) ואם ביטל בלב ואמר טלי ואכלי די בזה לכ"ע וכ"ז הוא רק לענין הפרת בעל אבל לא בהתרת חכם וא"כ תקשה מנ"ל לומר דלהכי מפירין נדרים אף שלא לצורך השבת משום דהפרת נדרים הוא כל היום ולא מעל"ע דלמא להכי יכול להפר כל נדרים משום דהא יכול לשנות ממה שעושה בחול ולומר לה טלי ואכלי אבל בהתרת חכם דלא מצי לשנות משה"כ בעינן דוקא שהוא לצורך השבת וכמו שכתב הרא"ש ז"ל במס' נדרים (דף עז) טעם דלהכי בעל מיפר אף שלא לצורך השבת משום דבעל מיפר בלא פתח ובלא חרטה בדבור בעלמא מיפר אפילו שלא לצורך השבת עכ"ל וא"ל דנהי דזה לא מהני אבל מה שבזה יש לשנות ובשאלת חכם אין לשנות זה מהני שפיר ומנ"ל א"כ דהפרת נדרים כל היום אך זה דיוכל לשנות אצל הפרה ולומר לה בשבת טלי ואכלי כו' הוא רק היכא שהוא בפניו אבל כשהוא שלא בפניו אם הבעל רוצה להפר לא יוכל לשנות וצריך לומר כמו בחול מופר לה ושרי בשבת מטעם דלא אפשר והנה הר"ן ז"ל כתב בנדרים (דף ח) לעיין בזה אם הוא יכול להתיר הנדר שלא בפני הנודר אבל לענין הפרת הבעל כתב שם הר"ן דזה ודאי שרי שלא בפניה.

והראיה הוא מדברי רע"ק דאמר אישה הפרם דהיכא דהופר לה והיא לא ידעה כו' וכבר ביארנו דהמשנה אמרה מפירין ונשאלין להראות דשרי אף שלא בפניה להפר וזה אתי לאשמועינן דאף דהיא שלא בפניו ולא יכול לשנות מ"מ שרי להפר כל נדרים אף שלא לצורך השבת משום דהפרת נדרים כל היום וזהו שאומר הרי"ף וש"מ דהפרת נדרים כל היום ולא תקשה לך דלמא משום שינוי הוא שיכול לשנות ומסיק והיכא דנדרה כו' אלמא דלא בפניה נמי סגי ושם לא יוכל לשנות אלא ודאי דהפרת הבעל הוא כל היום ולא מעל"ע ודוק.

והנה בס' ישועות יעקב באו"ח (סי' שמא) כתב וז"ל והטעם דמתירין בהפרת נדרים בשבת אף דאפשר ע"י שאלת חכם כיון דהחכם עוקר הנדר ובעל מיגז גיזו וא"כ מה שקיימה עד עכשיו קיים הוא אין נפשה חפץ להיתר החכם רק להפרת הבעל וע"כ התירו

חז"ל להפך נדרים בשבת ובחידושי אמרתי דיש מקום בנדרה ע"ד רבים דקיי"ל שא"ל התרה ובהפרכת הבעל מועיל אף עד"ר כיון דא"צ דעתה כש"כ דע"ר א"כ בזה מפירין אף שלא לצורך השבת כו'.

והנה א"נ כדבריו דלהכי הותר להפך אף שלא לצוה"ש אף דיכול לשאול אח"כ לחכם משום נדר עד"ר דשרי רק בהפרה כיון דא"צ דעתה יש ליישב כזה ג"כ דברי הרי"ף שביארנו דכתב לראיה דיכול הבעל להפך נדרה אף שלא בפניה וא"כ לא בעי דעתה לזה וא"כ אף עד"ד רבים נמי מיפר וכמו שבאמת פסקינן בש"ע (סי' רכד סעיף לד) ובש"ך שם (ס"ק ע"ד) שהוא מטעם דל"ב דעתה ולהכי שפיר שרי להפך בשבת כל נדרים אף שלא לצורך אך בודאי ליתא זה דשרי כל נדרים להפך אף אלו שלא נדרה עד"ד רבים דל"מ לא בגמ' ולא בפוסקים חילוק זה וגם מה שמתרץ דלהכי שרי משום שהחכם עוקר כו' אין נפשה חפץ להיתר חכם כו' גם זה לא הבנתי דממנ"פ האיך מיירי אם היא תחפוץ בהתרת נדרה מטעם כל הנודר כאלו כו' והמקיימו כאלו כו' א"כ לא איכפת לה אם עוקר הנדר ואם לא תחפוץ בהתרה הלא בלא טעם זה לא יתיר לה בע"כ כי החכם אינו מתיר בע"כ רק הבעל מפיר בע"כ נימא דלמא לא תרצה בהתרה ובהפרה יפר בע"כ ול"ל לומר טעם כזה שא"ל טעם וריח אך כבר מקשה זה בחידושי הר"ן ז"ל מס' שבת מ"ט התירו להפך שלא לצורך הלא החכם יכול להתיר לה ומתרץ לה הר"ן דחכמים התירו דהבעל לא ירצה שתתבזה אשתו אצל חכם ולהכי שרי הוא להפך עיי"ש מה שמבאר בזה ודוק: פרק כה הלכה ט פירות שאסור לאכול וכן מעשר שני והקדש שפדאן אע"פ שלא נתן החומש מותר לטלטלן עכ"ל.

והנה קשה לי לפי מאי דפוסק רבינו לקמן בפ"ה מהל' מע"ש הי"ב כר' יהושע דס"ל במסכת ב"מ (דף נד) דאם נתן הקרן ולא נתן החומש אסור לו לאכול משום פשיעותא וא"כ אף שנתן הקרן מ"מ אסור מדרבנן וא"כ הוא אסור לטלטלו דהא אמרינן שם בסוגיא דאפילו טבל דרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב נמי אסור וכן בדמאי לא שרינן רק משום דאי בעי מפקר לנכסיה וא"כ הכא דנמי אסור מדרבנן מ"ט שרי לטלטל.

והנה לבד הכא לענין טלטול בשבת מצינו כה"ג במס' ברכות דשרי לזמן על היכא שנתן הקרן ולא נתן החומש וכן במס' עירובין (דף לא) שרינן לערב בזה ובמסכת פסחים (דף לה) אמרינן דיצא י"ח מצה בזה וא"כ בכולהו תקשה מ"ט שרינן היכא דנתן הקרן ולא נתן החומש ולא אסרינן משום איסור דרבנן דאסרו לאכול משום פשיעותא.

ונ"ל לומר כן דלר' יהושע דאסרינן ליה לאכול לא אסרינן היכא שנתן הקרן ולא החומש רק לדידיה משום פשיעותא ולא לכ"ע והראיה לזה ממה שכתב רבינו לקמן בפ"ז מה' ערכין הל' ג' הפודה קדשיו אין החומש מעכב אלא מאחר שנתן הקרן יצא הקדש לחולין ומותר ליהנות בו ומדברי סופרים שאסור לו ליהנות עד שיתן החומש שמא יפשע ולא יתן אבל בשבת מפני עונג שבת התירו לו לאכול אע"פ שלא נתן החומש עדיין.

נמצא דמדייק רבינו וכתב דמד"ס שאסור לו ליהנות ולא אמר שאסור ליהנות סתם ורק דייק מלת לו וכן מסיק אבל בשבת התירו לו לאכול ולא אמר התירו לאכול משמע דהאיסור וההיתר הוא רק לדידיה ואף דשם בהל' מ"ש (פ"ה ה' י"ב) סתם רבינו וכתב

נתן הקרן ולא נתן החומש כו' לא יאכל עד שיתן החומש ולא ביאר שהוא רק לו א"ל דסמך ע"ז שכתב תחלה בהל' ערכין דרק הוא לא יאכל וכן הוא הכא במ"ש.

והוה הכא כמו שכתב השעה"מ בפ' כ"ג מהל' שבת ה' ט"ו בשם המאירי ז"ל גבי המעשר בשבת דקתני במזיד לא יאכל דאינו אסור רק לדידיה ולאחרים שרי ורק במבשל שהוא אסור מה"ת אסור גם לאחרים וא"כ הכא נמי דכתיב לא יאכל הוא רק לדידיה ולאחרים משרי שריא ואף שהשעה"מ כתב שם דמשמע דעת התוס' במס' שבת וכן דעת רבינו דלא ס"ל כהמאירי ואף לאחרים אסור זהו רק התם דעבר בידים על איסור דרבנן אמרינן דדמי כמו שעובר על איסור דאורייתא המבשל דאסרינן לכ"ע אבל הכא הא לא קעביד איסור בידים ורק הוא לא נתן עוד החומש ומעשה באיסור לא נעשה בה לא קנסינן לאסור לכ"ע ורק לדידיה אסרינן לאכול משום פשיעותא ודי הוא בזה מה דאסרינן לו לאכול לא ישכח ליתן החומש וא"כ אי נימא כן דלאחרים אינו אסור נבאר שפיר דהכא שרי לטלטל כמו דשרי לטלטל תרומה דחזי לכהנים ודמאי דחזי לעניים ה"נ הכא שראוי לאכילה לכ"ע דשרי לטלטל וכן לקמן בהל' עירובין ניחא דשרי לערב היכא שנתן הקרן ולא החומש דהא בעירובין שרי לערב לישראל בתרומה משום שראוי לכהנים ולישראל בדמאי נמי דחזי לעניים וכמו שכתב רבינו לקמן בפ"א מהל' עירובין (הל' י"דוהל' ט"ו) ועיין תוס' שבת (דף קכז) ובמס' עירובין (דף לא) מה שמבארים בזה.

וניחא שפיר גבי עירוב אבל לענין מצה דנמי קיי"ל דיוצא י"ח מצה היכא שלא נתן החומש וכן לענין זימון אמרינן דיוכל לזמן ע"ז אף דגם התם אינו מועיל מה דשרי לאחרינא נ"ל לבאר כן דאין מזמנין וכן אינו יוצא י"ח מצה בדבר שאסור לכ"ע ואז אף אי יוכל למצוא היתר לא מהני וכן בדבר שאסור רק לדידיה מ"מ לדידיה לא נוכל למצוא היתר שיהיה פעם שרי גם לדידיה אבל באיסור שלאחרים שרי וגם לדידיה נוכל למצוא היתר יוצא י"ח מצה ושרי לזמן והוה כמו דמאי דאמרינן הואיל ואי בעי מפקיר לנכסיה ושרי ליה וגם עתה חזי לעניים להכי יוצא י"ח מצה וראוי לזמן וא"כ ניחא שפיר תרומה אף דחזי לכהנים מ"מ לישראל אינו ראוי לעולם ומ"ש והקדש שלא נפדה דאסור לכ"ע ל"מ בזה מה שיוכל לפדות אבל הכא גבי לא נתן את החומש הוא דמי ממש לדמאי דגם עתה ראוי לאחרים ואי מוסיף את החומש שרי כמו לדידיה ויוצא שפיר י"ח מצה וראוי לזמן.

וזה צריך לומר דלענין מצה אינו יוצא י"ח מצה הכא דלא נתן החומש רק בדיעבד דהנה גבי דמאי כתבו התוס' במס' פסחים (דף לה) בחזא לישנא דאף לכתחלה יוצאין משום דאכילת מצה אכילת עניות הוא דמאכילין את העניים דמאי ובל"ב כתבו דאינו יוצא לכתחלה רק בדיעבד עיי"ש בד"ה יוצאין ורש"י ז"ל ס"ל בהדיא דרק בדיעבד יוצא י"ח בדמאי שכתב וז"ל טבול מדרבנן ול"ד לדמאי כו' דהתם אשכחן ביה התירו לכתחלה הלכך בדיעבד נפיק אבל הכא לענין אי לא נתן את החומש גם התוס' מודים דאינו יוצא רק בדיעבד דרק בדמאי התירו התוס' בל"א לכתחלה משום שהוא מאכל עניות כמבואר.

ולא תקשה לפי מה שביארנו דמה דראוי עתה לאחרים ויש למצוא ביה היתר לדידיה שפיר יוצא נימא גבי דמאי נמי הואיל ואי בעי מפריש ול"ל לומר הואיל ואי בעי מפקיר לנכסיה בשלמא לפירוש של התוס' דיוצא אף לכתחלה משום אכילת עניות מקרי אכילת

מצה שפיר צריך לומר להתיר לכתחלה אבל לפ"א שבתוס' ולפירוש רש"י ז"ל שם דרך בדיעבד יוצא בדמאי א"כ נימא משום דאי בעי מפריש תרו"מ לא קשה דבעי להתיר לצאת אף היכא דמפריש לא יהיה בו כשיעור כזית מצה מ"מ יוצא משום דאי בעי מפקיר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כמו שהוא ועיין שו"ת ש"א (סי' צב) מה שהוא מבאר בזה ודוק: הלכה כח יושבי צריפין אין מודדין אלא מפתח בתיהן ואם יש שם ג' חצרות של שני בתים הוקבעו כולם כו' עכ"ל.

והנה הרי"ף ז"ל השמיט ולא הביא זה המימרא דאם יש ג' חצרות של שני בתים הוקבעו והרא"ש וכן רבינו הביאו ונ"ל לומר טעם להשמטת הרי"ף ז"ל דהנה בגמ' דידן איתא הגירסא אמר רחב"כ אמר רב אשי ובהרא"ש ז"ל הגי' אמר"ת אמר רב ונ"ל דהרי"ף נמי גורס אמר רב וס"ל דרק רב לשיטתו הוא ס"ל כן דהנה רש"י ז"ל כתב דהכי חשיבי עיר וקובעת כולן כדתנן לקמן רש"א שלש חצרות של ג' בתים כו' וא"כ רב לשיטתו דהוא ס"ל לקמן (דף ס ע"א) אמר רחב"ג אמר רב הלכה כר"ש ולהכי ס"ל הכא כן אבל הרי"ף ז"ל פוסק התם דהלכה כר' יצחק דאפילו חצר אחד ובית אחד וכתב הרא"ש ז"ל דס"ל כרבה לעיל דאפילו בי תיבנא סגי וא"כ בית אחד הוי שיור וא"כ א"ל דגם הכא בית אחד או בי תיבנא הוה קביעות ודי מה שאמר רבינו יושבי צריפין משמע דכולם הוי צריפין אבל אי הוה בית אחד שם סגי לקבוע כמו עיר ולהכי שפיר השמיט אבל רבינו והפוסקים ס"ל דלא תליא בזה ואפילו לדידן דשם פסקינן כר"י מ"מ לקרות עיר לא מקרי עד שיהיה ג' חצרות כמו לר"ש דנקרא עיר לעצמו כמבואר: וניחא נמי לפ"ז הא דהשמיטו הרי"ף ורבינו הא דאיתא (דף ס) שם כעיר חדשה מהו ומסקינן דלא בעי שיעור והטור והש"ע הביאו ולפ"ז ניחא כמו שכתב הריטב"א ז"ל שם דמשמע דרק לר' יהודה הוא דבעי שם דתליא בשיעור עיר אבל לדידן דדי בבית אחד אין נפ"מ מזה ושפיר השמיטו.

ומצאתי ת"ל בנוב"י מה"ת (סי' נד) שביאר קצת כן. ועפ"ז נ"ל נמי ליישב הא דהשמיטו הפוסקים דברי הירושלמי שם פ"ה הל' ה' ובלבד ישראל דעכו"ם לא נעשה שיור.

והקשה הק"ע על השמטת הפוסקים זה ועל הר"ן ז"ל בתשובה נמי תמה דס"ל נמי דהוה שיור נגד הירושלמי זה ולפ"ז ניחא דהירושלמי לא קאי כ"א אליבא דר' יהודה דס"ל דבעי כמו עיר חדשה והוה דיורין של ישראל דוקא אבל אנן דפסקינן דאפילו בי תיבנא סגי וא"כ שפיר אף בית עכו"ם לא גרע מבי תיבנא והוה שיור ולהכי השמיטו והר"ן ז"ל שם בתשובה כתב איפכא דבית עכו"ם נעשה שיור הכל כמבואר ודוק: פרק כח ה"ג והבורגנין כו' ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה ומערה שיש בנין ע"פ ויש בה בית דירה כ"א מצטרפין עמה עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל בעיא דלא איפשטא הוא ולחומרא ע"כ. וזהו ששם בגמ' מיבעי ליה על שתי מחיצות עם תקרה ולא איפשטא והנה הכא שפיר מתרץ ליה המ"ע את דברי רבינו דהירושלמי פ"ה דמס' עירובין הל' ג' אומר בפשיטות דהיכא דיש תקרה אז אפילו שתי מחיצות מתעברין עמה וכן כתב שם הפ"מ דרבינו פוסק כשיטת הירושלמי נגד הבעיא דגמ'.

וגם בס' קרבן נתנאל על הרא"ש הכא ס"ק ג' כתב דהרי"ף וכן הרא"ש ז"ל פסקו כמו שיטת הראב"ד ז"ל לחומרא ועל דברי רבינו תמה. ובאמת דברי רבינו ניהא שפוסק כמו הירושלמי: והנה היה נ"ל להביא ראיה איפכא כשיטת הפוסקים דלחומרא אזלינן מהא דאמר שם בגמ' עוד ומערה וכתב הר"י בהרי"ף נ"ל ומערה שאינה ראויה לדירה שאין לה כ"א שתי מחיצות אע"פ שהוא מקורה כדאמרינן בגדודות שהן שלש מחיצות ע"כ.

נמצא דמערה הוה הטעם משום שאין לה כ"א שתי מחיצות אע"פ שהוא מקורה וע"כ תקשה דשם מקשה בגמרא והתני ר"ת מתעברת עמה אמר אביי כשיש בנין ע"פ ות"ל משום בנין גופיה ל"צ להשלים ע"כ וא"כ למה דחק בזה נתרץ פשוט כאן כשמקורה כאן כשאינה מקורה דלפ"ד רבינו כשמקורה אז אפילו שתי מחיצות מתעברין עמה אלא ודאי ס"ל להגמ' ה"נ דלא איפשטא זה ואפילו כשמקורה מ"מ בשתי מחיצות אין מתעברין עמה וא"נ דכל מערה הוא מקורה תקשה ביותר על רבינו מ"ט מערה אינה מתעברת עמה: ונ"ל ליישב דעת רבינו כן דהנה רבינו לא הביא גם כן את זה דהבנין משלים אם הבנין הוא פחות מד"א כפירוש רש"י ז"ל או בתוך ע' אמה כמו פירוש התוס' ורק כתב ובבנין שיש ע"פ ויש בה ד"א מצטרפין עמה וע"כ נ"ל דרבינו מפרש כן דהטעם דאמר במערה אינה מצטרפת הוא כיון דלא נבנה בידי אדם לא חשיב בית דירה להצטרף ומוכרח לומר כן דאי כדברי הר"י משום דיש לה רק שתי מחיצות א"כ ליקשי הגמ' ממערה וע"ז יצטרך להשיב שאינה מקורה וע"כ מפרש לה דהגמ' מתרץ כשיש בנין ע"פ היינו שבנה גג בידי אדם וא"כ הוה בידי אדם ומתעבר עמה ומקשה הגמ' ות"ל משום בנין פירוש כיון דע"כ מיירי שיש בה בית דירה והגג נבנה בידי אדם א"כ הוה בית דירה מאליו ומתרץ להשלים היינו להשלים להכתלים אף שכותלי המערה נעשה בידי שמים מ"מ מצטרף בנין הגג לעשות בית דירה ושפיר מתעבר עמה ולהכי לא הביא רבינו רק שיש בנין ע"פ ויש בה בית דירה פ"י דמערה שהיא בית דירה מתעבר עמה דזה הפירוש של להשלים ואף אי רק שתי מחיצות וגג לה מתעבר כדברי רבינו ודוק: הלכות עירובין פרק א הלכה ח אין מערבין בחצרות אלא בפת שלמה בלבד עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל ונראה מן הגמ' שאם אין הככר חסר אלא כדי חלתו שמערבין בו שאין כאן איבה שהרואה תולה בשלמה היתה והפריש ממנה חלתה והוא שיהיה כדי חלת נחתום אחד ממ"ח כו' ולא נזכר זה בהלכהובדברי רבינו לא נתבאר ואולי לפי שאינו מצוי או שיש להם שיטה אחרת עכ"ל: והנה כן נמי השמיטו הרי"ף ורבינו ז"ל זה דאמר אי חסר כדי דימוע וכן אם תפרה בקיסם ולא ידוע שנמי שרי וכבר עמד ע"ז הבעל המאור בהרי"ף ז"ל עיי"ש.

ובס' מרכבת המשנה תירץ ע"ז וז"ל ול"נ דלהרי"ף ולרבינו תקשה קושית התוס' ד"ה כדי דימוע ולא ניהא להו בתירוץ של התוס' והרא"ש ז"ל דכדי חלתה ליכא איבה דאכתי שייך איבה בזה מה שזה מפריש מן העיסה וזה מן הככר וכן בהנך דתפרה בקיסם לא שייך איבה לזה מפרשים דריב"ש ור"כ ס"ל דטעם ככר שלמה משום חשיבות ואנן קיי"ל כרב אשי דבתרא הוא דס"ל משום איבה ומשום שמא יחזור הדבר לקלקולו בכ"ג אסור ואפילו היכא דלא שייך איבה בכ"ג אסור כו' עכ"ל.

וקשה ע"ז דהא קושית התוס' הוא דמלשון המשנה דהוא שלם לגמרי משמע וא"כ מאי מהני דהוא משום חשיבות מאיזה טעם שהוא אכתי צ"ל דאי כדי חלתה ודימוע או תפרה מיקרי שלמים ומנ"ל לומר ולחדש דבר וטעם משום חשיבות שלא נמצא בגמ' והטעם של משום איבה אומר ריב"ש משום רבי דהוא תנא ועוד דאי מטעם חשיבות אף בעירובי תחומין ניבעי כן דרק א"נ משום איבה זה לא שייך רק בעירובי חצרות שכולן נותנין כמבואר: והנה דברי הרי"ף נוכל לכאורה ליישב כן הא דלא הביא זה דכדי חלתו וכדי דימוע דהנה התוס' מפרשים כדי דימוע היינו שנפל תרומה בחולין כמו שפירש רש"י ז"ל ואע"פ שכבר אשמועינן כדי חלתה שהוא אחד ממ"ח כש"כ כדי דימוע שהוא יותר ממאה ואור"י דס"ד דדימוע כיון דחזי לכהן אפילו בפורתא איכא איבה עכ"ל.

אמנם הריטב"א ז"ל מפרש דימוע היינו טבל שניטל ממנה שיעור תרומה וטבל מיקרי דימוע ולהכי שרי בכה"ג דכיון דהוא טבל אסורה לאכול אי לא יטול תרומה או חלה ונקיט תרווייהו דשניהם שיעורן שוה ותרומה עין יפה אחד מארבעים ובינוני א' מחמשים והכא ממ"ח ולהכי אף אי ניטל שיעור להתיר ליכא איבה דהא אי לא ניטל אסור לאכול וא"כ זה ניחא גבי כדי דימוע אבל חלתה בזה"ז כיון דקיי"ל דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש א"כ שרי לאכול אף קודם שנטל החלה וא"כ האיך שרי בזה וצ"ל דתרווייהו מיירי בחדא גוונא כדי דימוע דהיינו תרומה וחלה מיירי בא"י ושם אסור לאכול גם בחלה קודם הפרשה ושפיר אומר ריב"ש דכדי חלתה וכדי דימוע שרי אבל הרי"ף ז"ל כ' דין חו"ל בזה"ז א"כ לא שייך בדימוע כלל וחלתו הא קיי"ל דאוכל והולך ואח"כ מפריש א"כ ליתא דין זה וצריך שלם דוקא וכ"ז נוכל לתרץ דעת הרי"ף אבל דעת רבינו לא תתיישב ביה וע"כ נ"ל ליישב כן.

דהנה א"ל דהמה מפרשים דלאו משום דבעי לתיקוני שיהיה ראוי לאכול לכ"ע ומשה"כ לית ליה איבה ויהיה ראוי לערב לא כן אלא ס"ל דלהכי מערבין רק היכא שנטל כדי חלתו וכדי דימוע משום דצריך לתקנו מקודם ואם לא אינו ראוי לעירוב והנה דין זה דבעירובי חצרות אי שרי לערב לישראל בתרומה לא נמצא בזה מפורש בדברי רבינו ורק כתב הכא בה' י"ד דמשתתף הנזיר ביין וישראל בתרומה ומערב שכתב שם מיירי בעירובי תחומין ואח"כ מפרש בה' ט"ז דין של עירובי חצרות דגובה חלה שלמה כו' ויש מקום לומר ולחלק דע"ח דבעינן דוקא פת וככר שלם בעינן נמי בזה סעודה הראויה לכל אדם, אך יש להביא ראיה ע"ז מדברי הרי"ף ז"ל בפ"ק דביצה דהביא ראיה דיש עירובי חצרות ביוה"כ מהא דמערבין לגדול ביוה"כ כו' כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ש"מ דבין ב"ש ובין ב"ה ס"ל דמערבין לגדול ביוה"כ ע"ת וע"ח כשבת ועיין שאגת אריה (סי' ע) מה שמבאר בזה אבל זה חזינן דהרי"ף ז"ל מפרש להדיא דלדין שרי לערב לישראל בתרומה והה"ד לחלה שראוי לכהן אף על עירובי חצרות וא"כ א"ל דס"ל משה"כ לריב"ש דמערבין בזה דהא צריך התיקון לעירוב דהוא ס"ל כסומכוס דס"ל לעיל במשנה (דף ס) דרק בחולין מערבין או ס"ל כב"ש דאומרים בברייתא (דף ל) דאין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה וא"כ כ"ז שלא תיקן את הדימוע היינו דמפרש זה דנתערב חולין עם תרומה אף דחזי לכהן מ"מ אי לא מתקן אין מערבין בה וכן אי נוטל כדי חלתה ואף דבזה יוכל לתקן שישאר שלמה היינו שיפריש חלה בככר זה ואומר בצפוננו או בדרומו הוא חלה וכמו דאיתא במשנה פ"ה דדמאי ובדברי רבינו

בפ"ט מהל' מעשרות, ועיין תוס' סוכה (דף לה ע"א) ובש"א (סימן צו) ובק"א שם בכ"ז אי תשאר החלה בככר לא תהא ראויה אלא לכהן ואין מערבין להכי צריך לתקן ולהפריש ממנו כדי חלתו ויתבאר עפ"ז שפיר דברי הסוגיא שם דאמר שם והתניא כדי דימוע מערבין לו בה כדי חלתו אין מערבין לו בה כו' ל"ק כאן כו' והא תקשה ל"ל להביא המקשן רישא דברייתא דאמרה כדי דימוע מערבין לו בה היה להביא רק סיפא דכדי חלתו אין מערבין דמזהו הקושיא אך לפ"ז ניחא דאי לא הביא תחלת הברייתא ה"א דברייתא זו ס"ל כרבנן דפליגי על סומכוס וס"ל דאף דאינו ראוי רק לכהן מ"מ מערבין בו וא"כ לא צריך ליטול חלתו ויוכל הככר להשאר שלם ויפריש החלה בתוך הככר ולהכי אין מערבין בו ס"ל להברייתא אבל כיון דאומר ניטל כדי דימוע מערבין ומפרשינן לה כפירוש רש"י ז"ל שנתערב תרומה בזה ולא כפירוש הריטב"א ז"ל דמיירי על טבל וא"כ הא חזי בין כך וכך לכהן ומ"מ אומר ניטל כדי דימוע משמע שניטל ממנה השיעור ונשאר חסרה ומערבין בו או ואי לא ניטל לא חזי לעירוב ע"כ ש"מ דס"ל להברייתא כסומכוס ומ"מ אומר אי נטל כדי חלתה אין מערבין ומשני לחלק בין חלת נחתום לחלת בעה"ב דחלת בעה"ב שהוא הרבה אף דמתקן בזה מ"מ אין מערבין נמצא דכ"ז הוא לאו אליבא דדינא דאתיא או כסומכוס או כב"ש אבל אנן דפסקינן דיכול לערב לישראל בתרומה והה"ד בחלה להכי לא הביאו דין זה דלדידן הוא כן אי נתערב חולין בתרומה יוכל לערב גם שהככר שלם דהא חזי לכהן ואי ניטל ממנה כדי דימוע ויחסר לא מצי לערב כיון דלא צריך לתקנו וא"כ הוה איבה וכן אי לא נטל החלה יש עצה דיאמר חלתו בצפוננו או בדרומו אבל אם הפריש ונעשה חסר לא מצי לערב דהוה ליה איבה לדידן כמבואר: והנה ברי"ף כתב שם ה"ר יונתן במשנה וז"ל ואם לא יהיה שלם אפילו יהיה כ"כ גדול שיש בו מאפה סאה מ"מ כיון שניטל ממנה שיעור חלתה שהיא א' ממ"ח לנחתום הרגיל למכור אזי פרוסה נקרא ואין מערבין בו וכש"כ אי ניטל ממנה שיעור חלה של בעה"ב שהוא אחד מעשרים וארבעה שאין מערבין בו וככר כאיסר ל"ד אלא אפילו הוא כגרוגרת והוא שלם מערבין בו א"כ י"ל דר' יהושע מיקל מצד אחד דלא בעי כגרוגרת אלא אפילו כאיסר סגי ומחמיר דבעי ככר שלם וטעמו משום איבה עכ"ל.

והנה דבריו תמוהין לכאורה דכתב דהיכא דחסר אפילו שיעור אחד ממ"ח חלת נחתום אין מערבין בו והא בגמרא אמר בהדיא דאי חסר רק כדי חלת נחתום אזי מערבין בו. והנה פשוט א"ל דכוונת הר"י הוא כמו דהתוס' שם רוצה לומר בתחלה דאי לא הוה טבילה לחלה ונטל ממנה פרוסה קטנה אף כדי שיעור מ"ח אין מערבין בו ורק כשהיא טבולה אז אי חסר כשיעור נחתום מערבין ולהכי אמרה המשנה סתם דבעי שלם בכ"ג אף דלא יחסר מעט מ"מ ה"ל לרבינו יונתן לבאר זה והעיקר חסר בדבריו אך לפי מה שבארנו דברי הרי"ף ורבינו ז"ל שהשמיטו זה וס"ל דאין מערבין לעולם היכא דהוה חסר שיעור חלתה א"ל דגם רבינו יונתן ס"ל כן ומבאר המשנה דלא ס"ל כמו ריב"ש ואין מערבין בכ"ג כמבואר.

ומה שמסיק לענין ככר אי הוא כאיסר דוקא עיין לקמן בפ"ח מהל' שמיטה ויובל (הל' ו') מה שביארנו שם בזה ודוק: הלכה ט מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום כו'. והנה בגמ' דגיטין (דף ס ע"ב) אמרינן משום חשדא ופירש רש"י ז"ל כיון שהורגל להניח שם

בבית זה עירוב ועתה כשישנה יאמרו שמטלטלין בלא עירוב ועיין בתוס' שם מה שפירשו.

אמנם רבינו בפירוש המשנה מפרש לה משום דבית שמניח בה עירוב אין צריך ליתן פת שיש להם הנאה, בזה ולכאוינו יכול לשנות. והנה ע"ז ראיתי דתמהו התוס' חדשים במשנה דגיטין וכן בס' קרבן נתנאל על הרא"ש ז"ל שם דמ"ט מפרש לה רבינו היפוך מדברי הגמ' דאמר שם משום חשדא ומה שמפרש לה הק"נ בס"ק מ"ב שם בדברי רבינו הוא דוחק: ונ"ל לומר דרבינו בפירוש המשנה מפרש לה כפירוש הירושלמי כדרכו בכ"ד במקום שאינו נוגע לדינא לפרש פשוט כפי הירושלמי.

דהנה בירושלמי שם אמר א"ר אבין ובדייר ישן הוא מתניתא ודחק לה בזה הפ"מ איך יפרש לחזק עיי"ש. ונ"ל כן דכוונת הירושלמי דלא נימא דוקא קפדינן אבית ישן ואף שעתה בא משם לדור מחדש דייר חדש ומ"מ אין משנין וזהו ודאי לפי פירוש רש"י ז"ל דאמרינן משום חשדא וא"כ אף שבא לשם עתה דייר חדש מ"מ הנכנסין שהורגלו לראות בבית זה עירוב יאמרו שמטלטלין בלא עירוב ואיכא חשדא להכי אמר ר"א הטעם הוא מפני שהדייר הורגל כבר וזכה בזה לבלי ליתן פת על חלקו אבל דייר מחדש שלא זכה עוד ולא נהנה בזה יוכל לשנות ולהכי אומר ר"א ובדייר ישן דוקא דהטעם הוא כיון שכבר נהנה אבל אם יבא איש אחר לדור מחדש בבית זה שפיר יוכל לשנות.

ויש לומר נמי כפי פירוש התוס' חדשים ברבינו דהוא משום חשדא היינו שאותן בני הבית לא יתנו פת עתה כמנהגם ואתי למחשדא והיינו שמטלטלין בלא עירוב וזהו רק בדייר ישן שהורגלו תמיד לבלי ליתן לעירוב ולכן עתה ג"כ לא יתן אבל בדייר חדש ליכא שפיר חשדא דהוא יתן דלא הורגל בזה ואף דהירושלמי אינו חולק על הגמ' ומפרש לה רק כדברי רבינו ודוק: הלכה טז כיצד כו' או בבית שאין בו ד"א על ד"א אינו עירוב עכ"ל.

והנה בגמ' דסוכה (דף ג) הביא הברייתא דאמר שם בית שאין בו ד"א על ד"א אין מערבין בו ואין משתתפין בו ופירש רש"י דבית כזה אין צריך ליתן את הפת לא לעירוב ולא לשיתוף ומפרש שם משום דלא חזי לדירה ואין מניחין בו את העירוב. והנה רבינו וכן הטור והש"ע שם (בסי' שעו) הביאו דבית שאין בו ד"א על ד"א אין מניחין בו את העירוב וזה דלא מערבין ומשתתפין לא הביאו ודאי כיון דפטור ליתן פת אינה אוסרת על בית אחר וכ"ז לא ביארו דאינו נותן לעירוב ואינה אוסרת וצ"ע: פרק ב הלכה ו מי שביטל רשותו וחזר וטלטל ברשותו שביטל אם במזיד הוציא ה"ז אוסר עליהן שהרי לא עמד בביטולו ואם בשוגג הוציא אינו אוסר שהרי הוא עומד בביטולו עכ"ל.

וכתב הלחם משנה ועל מה דפוסק רבינו כר' יהודה דאומר בשוגג אינו אוסר קשה דבגמ' (דף מח ע"ב) כתנאי כו' ודחי דכ"ע ס"ל אין מבטלין וחוזרין ומבטלין והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי והשתא קשה דברי רבינו דאם נאמר דלא דחינן כו' אבל לרב דאית ליה מבטלין וחוזרין ומבטלין אתיא כר"מ קשה דא"כ האיך פוסק רבינו דחוזרין ומבטלין ופוסק כר' יהודה דהוי דל"כ ואם נאמר דדיחוי דגמ' הוא אפילו אליבא דרב כש"כ דקשה טפי כו' ועוד לכאורה נ"ל דהוא מוכרח דס"ל לרב תנאי דאי לא תקשה לרב ברייתא דפ' חלון (דף עט) דאמרינן התם כו' והא קמ"ל דמבטלין ואין חוזרין ומבטלין וכ"כ התוס'

שם דרב ס"ל תנאי היא כר"ש ואולי י"ל דהך לימא כתנאי לא הוי רק אי טעמיה דאין מבטלין וחוזרין כו' הוי משום דכיון דבטליה לרשות כו' כדאמר שם בגמ' אבל אי טעמיה משום דלא להוי מלתא דרבנן כחוכא מצי סברי כ"ע כרב דחוזרין ומבטלין וצריך להתיישב בדבר עכ"ל: ונ"ל לבאר כן דזה לא תקשה לכאורה לפי מה דמסיק דלפ"ז לא אתיא מלתא דרב כתנאי א"כ הברייתא (דף עט) כמאן אתיא זה לא קשה חדא דהא הריטב"א כתב שם דלפי דרב אשי מוקי כתנאי בין ר"א ובין רבנן א"כ אתיא הברייתא כר"א ורב ס"ל כרבנן ועוד בל"ז מוכרחים אנו לומר דר' יהודה ס"ל דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין ומוכרח זה ממקום אחר.

דהנה בס' קרבן נתנאל על הרא"ש כתב בס"ק פ' הכא דלכאורה תמוה על מה שהשמיטו הפוסקים רישא דברייתא עד שלא נתן רשות ואף דקיי"ל כר"מ דבין בשוגג ובין במזיד יכול לבטל דהלכה כדברי המיקל מ"מ ה"ל להביא הברייתא ולפסוק כר"מ ונראה כיון דקיי"ל מבטלין וחוזרין ומבטלין א"כ עד שלא ביטל שוב לחבירו הרי הוציא במזיד והחזק רשותו ומ"מ יכול לבטל וא"כ הך ברייתא משנה שאינה צריכה היא עכ"ל.

נמצא דלר' יהודה דס"ל הכא דבמזיד אין יכול לבטל ע"כ ס"ל דאין חוזרין ומבטלין דאי יכול לחזור ולבטל מ"ט הכא במזיד אינו יכול מי גרע מזה דחוזרין ומבטלין כסברת הק"נ וא"כ מוכרחים אנו לומר דר"י ס"ל דאין חוזרין ומבטלין ואתי הברייתא כר"י ונהי דלשיטת רש"י ז"ל דמפרש ליה דקאי על עשה במזיד והוה מטעם מחלל שבת א"כ אין ראייה לדין זה כלל מזה דחוזרין ומבטלין וניחא נמי לפ"ז הפוסקים שהשמיטו זה דלא קאי הפלוגתא רק על מחלל שבת אי אינו מבטל אף במזיד לר"י וזה פסקו הפוסקים כר"י מ"מ לשיטת הר"י בתוס' דמיירו מאקראי ולא במחלל מוכרח אתה לומר דר' יהודה ס"ל דאינו חוזר ומבטל ואתיא הברייתא כר' יהודה.

אך כל דברי התירוץ של הלח"מ לא הבנתי דכ"ז דאומרים דאי הוה הטעם משום דמחזי כי חוכא רק להוסיף טעמא דאינו חוזר ומבטל לר"י אבל לא לעקור סברת הגמ' לגמרי. וע"כ נ"ל איפכא לפי מה שכתב הריטב"א ז"ל הכא וז"ל ולפי השיטה שכתבתי דיש לפרש דהא דרב ששת בשיטתו דרבא לעיל דמ"ד שאם הוציא בשוגג חוזר לחזקתו ס"ל דלא אסתלק מעיקרא מרשותו ולא מיקל ולפי שעה לפירושו ס"ל דאסתלק לגמרי וכיון דכן אי הדרי ומבטלי ליה וחזי כחוכא עכ"ל.

נמצא דכ"ז דאמרינן תנאי הוא רק א"נ כרבא דאין חוזרין ומבטלין משום דמחזי כחוכא וא"כ אמרינן דלהכי המ"ד דבשוגג אינו אוסר ס"ל דאינו חוזר ומבטל דכיון דאסתלק לגמרי ואינו חוזר מחזקת ביתו ואי הדרי מחזי כחוכא אבל לדידן דס"ל הכא כמ"ד דס"ל דאמרינן דחוזרין ומבטלין וא"כ לא חיישינן כלל דמיחזי כחוכא וא"כ נוכל לומר דלא תליא כלל הפלוגתא דתנאי בזה ור"מ דס"ל דבמזיד אוסר ובשוגג אינו אוסר הוא כן דבמזיד אף אי אסתלק או לא אסתלק מ"מ אי הדר ובני המבוי לא החזיקו עוד כפירוש רש"י וא"כ נתבטל הביטול שלו ור"מ גזר שוגג אטו מזיד כמו שפירשו התוס' על קנסו אבל ר"י לא קניס שוגג אטו מזיד וא"כ בשוגג שרי אף א"נ דלא אסתלק מ"מ אמרינן דאין כונתו לחזור מהביטול ורק הוה בטעות ששגג ובאמת אינו חוזר כלל מזה ולהכי אינו אוסר וכ"ז דרוצה הגמ' לתלות טעם דר"י הוא משום דאינו חוזר ומבטל הוא רק

לסברא דהוה כחוכא ואמרינן דאסתלק לגמרי אבל לפ"ז דידע לא הוי משום סילוק כלל דבשווג רק אינו חוזר מהביטול ואטו מזיד לא גזרינן בזה כמבואר ודוק: הלכה י שני ישראלים כו'.

בהגמ"מ כתב (בסי' ט) ואין צריך להשכיר מעכו"ם בכל ע"ש כו' דקיי"ל שוכר כמערב ואמר לקמן דלקולא אמר האי כללא כו' עכ"ל. והנה בס' קרבן נתנאל על הרא"ש ז"ל פ"ה ס"ק ז' כתב וז"ל וק"ק אמאי לא קחשיב הגמ' האי מלתא דשוכר כי ערב או נימא דשייר ה"ל להש"ס לקצר ולומר הא דקאמר שוכר כמערב לקולא ולא להחמיר וכייל כל מילי עכ"ל.

ונ"ל לומר דאינה קושיא דכל עיקר אתא הגמ' הכא לאשמועינן דשוכר כמערב הוא כמו שכתב רבינו הכא בהל' י"ב דהשכירות ביטול רשות שאינו שכירות ודאי אלא היכר בלבד כו' ואשמועינן בדבר ששכירות גמורה לא מהני היינו בפחות מש"פ ומאשתו ושכירו ולקטו וכן אחד שוכר לכולם דכ"מ דשכירות גמורה אינו מועיל הכא דהוי משום היכר כמו ביטול רשות מועיל אבל בזה דדי להשכיר בע"ש אחד לכל השנה אין רבותא דבשכירות גמורה נמי הדין כן אי שכרו מאחד ולא חזרו מועיל השכירות לכל הזמן שלא חזרו וכל בית וחצר הדין כן ול"צ לאשמועינן דבלא הרבותא דמי סגי ודוק: פרק ג הלכה ג כותל כו' או מתבן שבין שתי חצרות פחות מ"ט מערבין עירוב אחד ואין מ"שהיה גבוה י' או יתר ע"כ מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן עכ"ל.

והנה שם במשנה איתא אלו מאכילין מכאן ואלו מאכילין מכאן כו' ובגמ' אר"ה ובלבד שלא יתן לתוך קופתו ויאכיל ומקשה מזה דמעמיד כו' ואין מעמיד אדם את בהמתו ע"ג מוקצה בשבת דקאים לה באפה ואזלה ואכלה ורבינו ז"ל לא הביא כל זאת וכן שם לקמן מקשי והתניא בית שבין שתי חצרות ומלאהו תבן כו' זה נותן לתוך קופתו ויאכיל וזה נותן לתוך קופתו ויאכיל כו' ומשני אמרי בית כיון דאיכא מחיצה ותקרה כי מיפחת מינכרא מלתא הכא לא מינכרא מלתא.

ורבינו לא הביא כלל זה דבחצר אסור להאכיל בידיים רק דקאי באפה ובבית שרי להאכיל בידיים והטור והשו"ע הביאו זה בס' שע"ב ס' י"ח וי"ט וצריך טעם על השמטת רבינו: והנה ע"ז דלא הביא רבינו דבר זה דאינו מאכילה בידיים בחצרו ורק שרי אי קאים באפה יש לומר דרבינו סומך ע"ז דהביא לעיל פ' כ"א מה' שבת דין ל"ו דאין מעמיד אדם בהמתו ע"ג מוקצה ורק עומד בפניה כו' וה"נ יפרש רבינו כמו שפירש רש"י ז"ל בלישנא אחרנא משום דמוקצה הוא מאתמול ולא צריך להביא שוב דהוה מוקצה ונדע מהתם דאסור ורק להעמיד באפה שרי אבל זה אכתי תקשה מ"ט לא הביא רבינו זה דהיכא דהוא בית בין שני חצרות דשרי להאכיל אף אי מטעם מוקצה פירש רש"י שם דשרי דלמעלה מעשרה לאו צורך מחיצה הוא וע"כ נ"ל ליישב כן.

דהנה בירושלמי בעירובין הכא על המשנה איתא כן א"ר אלעזר כיני מתניתין אלו ממלאין קופתן מכאן ומאכילין ואלו ממלאין קופתן מכאן ומאכילין אר"ח כד הוינן יתבין קומי מנתא הוין אמרין שלא תאמר אינו כסותר אהלים אלא כסומך אהלים ופירש הק"ע שם בגמ' דר"א פליג על ר"ה דגמרא דידן ומתיר להאכיל מקופתו וכן ר"ח דמסיק דהוה כסומך אהלים מפרש לה המג"א בס' זה ס"ק ל' דמתיר זה וחולקים על גמרא דידן וע"כ

ס"ל לרבינו כן דהנה לפי מה שפירש רש"י ז"ל דהוה מוקצה הקשה ע"ז הרא"ש ז"ל וז"ל וק"ל דלא הוקצה לעולם למחיצה דלא שייך מוקצה אלא בסוכה שנפלה או בבית שנפל שמתחלה נעשה לשם מחיצה וגם הוה מוקצה משום בהשמ"ש משום סתירת אהל והקרבת נתנאל פירש דלא אמרינן מוקצה רק בגרוגרות וצמוקין דאית ביה תרתי לא חזיא ודחיה בידיה אבל הכא שרי מוקצה כו' לר"ש.

וע"כ נ"ל לומר דבמס' שבת (דף קכח ע"א) אמרי' דרב הונא במוקצה לאכילה ס"ל כר' יהודה ובמוקצה לטלטול סבר לה כר"ש וכתב המהרש"א במס' ביצה (דף לג) בסוגיא בא"ס את הקדרה בבקעת דהוי טלטול לחלק בין טלטול ממש ובהוה ס"ל כר"ש אבל לטלטול שהוא להשתמש דזה כעין אכילתו בהוה ס"ל כר"י ע"ש בתירוץ השני.

נמצא דהכא נמי נימא כן דזה דנותן המוקצה בידיה לבהמה לא הוי כמו שאר טלטול והוי כמו שמשמש בדבר מוקצה דהוי כעין אכילתו וטלטול לא הוה רק היכא שנושא ממקום למקום וע"ז ס"ל לר"ה דאסור כמו ר' יהודה ושפיר אסר להתבן הכא אף דלא הוי כגרוגרות וצמוקין דהוי כמו אוהל שנפל אבל הירושלמי יסבור כר"ש דלא הוה הכא איסור מוקצה ולהכי שרי להאכיל בכה"ג בין בחצר ובין בבית בידיה ורבינו דס"ל נמי כר"ש פוסק להכי כדברי הירושלמי ולא הביא כל הדין כמבואר וניחא טפי שפיר לפי פירוש של הרשב"א ז"ל בפ' מפנין שם (דף קכח) דרק בדבר שראוי לאכילה אז שרי לטלטול דדי ליה שאסרו באכילה אבל בדבר שאינו ראוי לאכילה אמרינן דטלטול נמי אסור וא"כ ה"נ יש לומר דס"ל לר"ה דאסור זה משום מוקצה אבל לדידן שרי כמבואר: אמנם הריטב"א והרשב"א ז"ל בארו הכא דהוה מוקצה מחמת איסור ובזה אף רבינו הא ס"ל דאסור כמו שפוסק לעיל בפ' כ"ה מה' שבת א"כ ליתא תירוץ.

אמנם נ"ל לומר הכא אפכא מכפי שבארנו דרבינו מודה בזה דאסור רק אי מעמיד באפה וסמך ע"ז דכתב לעיל אך מה שהקשינו אמאי לא הביא רבינו דבבית שרי דאיכא תקרה נ"ל ליישב כן דהנה אף הרי"ף ז"ל השמיט זה הברייתא דמוכח דבבית דאיכא תקרה שרי ליקח לקופתו ועמד ע"ז הבעה"מ ז"ל מ"ט השמיט וע"כ נ"ל דלפי דמסיק הגמ' הכא דהתבן הוי פחות משלשה טפחים מן התקרה לחד מ"ד הוי יותר מז' טפחים ולחד עשרה ומשהו וא"כ הא אמרינן במס' סוכה (דף כג) זימנין דמוקים לה פחות מג' טפחים סמוך לסכך ומייתא וכווצא ולא אדעת' אלמא דאף התם נמי איכא תקרה מ"מ אינו ניכר אי תחסר מן לבוד וא"כ ה"נ לא יהיה ניכר אם תחסר יותר מג"ט כמו התם ולא מינכרא כמו התם ואף שהמ"ד התם הוא ר"מ ור' יהודה פליג על ר"מ ע"ז מ"מ הא לא פליג רק הא דלא חייש שמא תמות אבל לזה החששא דאי תמות דלא מינכרא לא מצינו חולק.

וע"כ נ"ל דהרי"ף ורבינו ז"ל ס"ל בזה דלא הביאו דבבית שרי דלפי מאי דמסיק הגמ' דהתקרה הוי פחות מג"ט ליתא ע"כ תירוץ זה דמתרץ לעיל דתקרה מינכרא ורק צ"ל לתרץ דהברייתא אתיא כר"מ וראב"ש דשרי כל מוקצה אף מחמת איסור ואף לנר דולק בשבת מותר לטלטלו במס' שבת דף מ"ה וכן הירושלמי דמתיר ליטול ולאכול מקופתו נמי ס"ל דאף מוקצה מחמת איסור שרי אבל אנן דס"ל דמוקצה מחמת איסור אסור אזי אף בבית נמי אסור ודוק: הלכה יז שני בתים שביניהם חורבה שהוא רה"י אם יכולין שניהם להשתמש בחורבה ע"י זריקה אוסרינן זע"ז כו'.

וכתב הרה"מ ז"ל וחורבה זו יש מי שפירש בדוקא של בעה"ב אבל של אחרים אסורה היא בכל צד ויש מי שכתבו אף של אחרים שכיון שאין שם בית דירה אינו אוסר ולזה הסכים הרשב"א ז"ל עכ"ל. והנה לכאורה הא קשה לי על דעה זו מהא דאיתא בגמרא דעירובין (דף פ"ח ע"א) אמר רבה אמר ר"ת ורב יוסף אמר ר"א יש גזל בשבת וחורבה כו' ה"ק יש דין גזל בשבת כיצד דחורבה מחזיר לבעלים ופירש רש"י ז"ל יש דין גזל דין השבת גזילה נוהג ברשות של שבת דחורבה מחזיר הגזילה לבעלים ואסור להשתמש בה.

אלמא דמפורש ס"ל להגמ' לכל המ"ד דאסור להשתמש בחורבה שהיא של אחרים ולא מצינו דפליגי ע"ז וא"כ מ"ט ס"ל להרשב"א ולהפוסקים דאינה אוסרת וע"כ צ"ל דהרשב"א ז"ל מפרש לה בגמרא איפכא ממה שפירש רש"י ז"ל וכמו שמפרש הריטב"א שם דאי מסיק לה דחורבה מחזיר לבעלים אז אינו אוסר להשתמש בה וא"כ ראייה משם איפכא דאינה אוסרת וכן מפרשים הפוסקים ודוק: הלכה כב וכן אם עשוי עפ"י הבור קורה רחבו ד' טפחים זה ממלא בצד הקורה היותר קל שהקילו במים והתירו עכ"ל.

והנה רבינו הכא הביא דקורה התירו במים אבל דברי ר' יהודה דאמר התם התירו קורה בחורבה לא הביא לא הכא ולא בה' שבת. ואף שרבינו פוסק בפ"ז מה' שבת ה' ל"ה כבר דאמר גבי אכסדרה דפי תקרה יורד וסותם ואף דהוא ס"ל דרק היכא דהוי ג' מחיצות בזה יורד וסותם כשיטת התוס' שם (דף צג) אמנם הא בזה כתב שם המהרש"א (דף צה) דלשיטת ר"ת ור"ת דלא מהני פ"ת רק בד' מחיצות מיירי ה"נ שג' רוחות מוקפות במחיצות גמורות ובמחיצה רביעית אמרינן פי תקרה וא"כ צריך לבאר מ"ט לא הביא רבינו דין זה דקורה.

וע"כ צ"ל דרבינו ס"ל כשיטת רש"י ז"ל שם (דף פו) דלית הלכתא בזה כר' יהודה דרק במים התירו מחיצה תלויה אבל לא בחורבה. ואף שהתוס' דחו דברי רש"י ז"ל דזה לא תליא מידי במחיצה תלויה דהכא הוה הטעם משום פי תקרה מ"מ ע"כ רבינו נמי ס"ל כן כשיטת רש"י ז"ל ושפיר השמיט ודוק: פרק ו הלכה כא קטן בן שש שנה או פחות יוצא בעירוב אמו וא"צ להניח עליו מזון שלש סעודות לעצמו עכ"ל.

והנה רבינו וכן הרי"ף ובש"ע לא חלקו אי איתא אבוה במתא ובין אי ליתא כמו שמביא בגמ' והרא"ש והטור חלקו בזה וכתב הב"י ושאר הפוסקים ז"ל דטעמו של הרי"ף ורבינו הוא דפוסק כרב אסי דלא מחלק והגמ' אינו מחלק רק לר"י ור"ל אבל הכא הלכתא כר"א ע"ש. ונ"ל עוד לומר בזה דא"נ כדעת רבינו והש"ע דאף אי איתא אבוה במתא נמי יוצא בעירוב אמו וה"ד היכא דאמו זכתה לו בעירוב בפירוש לצד צפון ואביו לצד דרום הולך לצד שאמו עירבה דניחא ליה בצוותא דאמו ואף דריב"א דמוקי לה הכי דברי רב אסי אסיק ליה בתיובתא זהו רק התירוץ דמתרץ כן דברי ר"א דמיירי דוקא בהאי גוונא דאמו זכתה לו בפירוש אסיק בתיובתא כמו שפירש רש"י ז"ל שם דקתני עד בן שש דמשמע דשוה לנו בן שנה כמו בן שש דמיירי בלא זיכוי עירוב אבל הדין יוכל היות דאף אי הניחה עבורו אמו לצפון ואביו לדרום מ"מ זכה בעירוב של אמו ומוכרח אתה לומר כן דהנה התוס' מקשים שם בד"ה קטן אע"ג דאין מערבין אלא לדבר

מצוה מ"מ קטן יוצא בעירוב אמו דאי אפשר לה להניחו משום דכרוך אחריה א"נ בקטן נמי איכא מצוה לחנכו ע"כ.

והנה תירוץ השני של התוס' לא אתיא רק כשיטת הפוסקים דאף אמו מחויבת לחנכו כמו שכתב התרומת הדשן בסימן צ"ה דאתיא רק כפי שיטה זו וכמו"ת הגאון ז"ל הביא ראיה דגם רש"י ז"ל במס' חגיגה (דף ב) במשנה נמי ס"ל כן דכתב ומוטל על אביו ואמו לחנכו אלמא דגם אמו מחויבת בחינוך ועיין מג"א (סי' שמ"ג ס"ק א') אבל לשיטת שארי הפוסקים לא נחא רק תירוץ הראשון וא"כ אמרינן דכרוך אחריה אף דאיכא אבוא במתא ולהכי הולך בעירובה והה"ד אף אי אביו עירב לצד אחר מ"מ הוא כרוך אחר אמו וזוכה בעירובה ועפ"ז יתיישבו דברי רש"י ז"ל במס' כתובות (דף ס"ה ע"ב) דאמר שם כר"א דאמר קטן בן שש שנים יוצא בעירוב אמו וכתב רש"י ז"ל יוצא בעירוב אמו ערבה אמו לצפון ואביו לדרום אמו מוליכתו אצלו ואין אביו מוליכו אצלו שעדיין הוא צריך לאמו ובתרה שדויה רבנן אלמא עד שש צריך סיוע מאמו וכשם שהבעל זן אותה כך זן אותו עמה עכ"ל.

וכן כתב הר"ן ז"ל שם. והנה לכאורה הוא תמוה הא דברי ר"י בר"א דמתרץ לה במס' עירובין כן מסקינן בתיובתא וא"כ מאי ראייה הוא לדין זה הכא דמזין אותה אלא כפי מה שבארנו נחא דרק לר"א לא נוכל לתרץ כן אבל הוא כיון דס"ל לר"א דאף אי איתא אבוא במתא נמי יוצא בעירוב אמו והה"ד אף אי זכה לו אביו לצד אחר מ"מ יוצא בעירוב אמו כמבואר.

וכן מיושב בזה דברי ההגהות אשר"י בערובין הכא וז"ל מהרי"ח אין מערבין אלא לדבר מצוה וכיון דא"א להם להניח ביניהם ויוכל לערב גם בשבילם ואיכא נמי כדי לחנכו ואם עירב עליו האב לצפון ואמו לדרום אפילו בן שש אחר אמו גריר והרמב"ם כתב דבן שש יוצא בעירוב אמו אפילו איכא אבוא במתא עכ"ל.

וגם הוא ס"ל דאף אי אמו ערבה לצד אחר מ"מ עפ"י הדין יוצא בעירובה ושפיר נחא המשך דברי הגהות אשר"י כיון דאמרינן הטעם שיוצא בעירוב אמו אף דאין מערבין אלא לדבר מצוה והוא דא"א לה להניח את בנה וא"כ גריר אחר אמו ויוצא בעירובה אף זוכה להבן האב מצ"א ולהכי מסיק והרמב"ם כתב דאפילו איתא אבוא במתא נמי יוצא בעירוב אמו דאחריה גריר והיה הדין הכל דיוצא בכ"ג רק בעירוב אמו כמבואר ודוק:הלכה ה וכן למדו מפי השמועה שאסור לרחוץ בו ואם רחץ או סך כו' מכין אותו מ"מ עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא הכא מחלוקת הפוסקים אי שאר דינים ביוה"כ הוא איסור דאורייתא או רק מד"ס וקראי אסמכתא בעלמא הוא. והנה הגאון בספר חיי אדם כתב הכא בכלל כ' וז"ל ועיין נדרים (דף פ ע"ב) דמשמע להדיא שכולן הם מה"ת עכ"ל.

וכמו"ח הגאון ז"ל דחה דברי הח"א אלו דלא מיבעיא דאין ראייה משם דהוה מה"ת אלא יש ראייה איפכא דלבעל ת"א היה מסתברא למילף מזה דקאמר הגמ' וא"א כי לא רחץ איכא עינוי כו' ביוה"כ כי רחץ מיחייב כרת אמר רבא הכא מענינא דקרא כו' דכתיב תענו את נפשותיכם דידע עינויי השתא כו' התם דאתי לידי עינוי וס"ל להגאון בעל ח"א

דמקשה כי לא רחץ כו' דיוה"כ אם רחץ ליחייב כרת משמע ודאי דאיסור דאורייתא הוא איכא ורק מקשה דגם כרת נחייב כאוכל נפש וא"א דלית ביה כ"א איסור דרבנן לא שייך לאקשוויי ובאמת אין ראייה כלל מהכא דהגמ' הכא לא ידע מהברייתא דבעי דוקא עינוי שיש בו איבוד נפש כמו שכתב הר"ן ז"ל ומקשי הגמ' כיון דבקרא רק תענו את נפשותיכם כתיב מנ"ל לחלק בין עינוי לעינוי ואף רחיצה כיון דמקרי עינוי ליחייב כרתאבל לפי המסקנא דמחלק דהכא לא מקרי עינוי רק דידע השתא שוב נוכל לומר דנשאר דהוה רק אסמכתא.

ואפכא מוכרח מהתם דהנה התוס' מקשים שם ועוד קשה להר"ש מאי דעתיה דהאי מקשה אלא מקרי רחיצה עינוי א"כ אמאי מתסרא דהתם נפ"ל עינוי מהאי קרא דעינוי וי"ל דודאי לא הוה עינוי מה"ת וקרא דעינוי הוה אסמכתא בעלמא דאקרי עינוי וכן הוא לפי המסקנא ע"כ נמצא דאיתא מפורש דצ"ל דהמקשה דפריך ביוה"כ נחייב כרת מקשי משום דידע דכל זה העינוי אינו אסור רק מדרבנן דמה"ת אינו נכלל בכלל תענו את נפשותיכם ומקשי מ"ט אינו נכלל כיון דהוי עינוי יוה"כ והא חייב גם כן כרת ומשני דמענינא דקרא מוכח דוקא דבעי עינוי כזה דידע השתא ואם כן לא מקרי מה"ת בכלל תענו את נפשותיכם ונשאר רק מדרבנן אסמכתא ודוק: פרק ב הלכה א האוכל ביוה"כ כו'.

והנה בהרה"מ יש ט"ס ותמהו עליו הלח"מ כאן ובמשל"מ לקמן בפ"ב מה' ט"מ ה' ו' ע"ש. וט"ס הוא וכן צ"ל ובגמרא שאלו כותבת זו והעלו שהיא פחותה מכביצה וכן דקדקו בשעורה אם לחה או יבשה כו' וזהו כמו שאיתא בגמ' ורק ט"ס הוא ולא קשה כל קושיתם על הרה"מ ודוק: שם והאכילה והשתיה אין מצטרפין עכ"ל.

והנה ראיתי דבר תמוה בדברי הר"ר מנוח הכא וז"ל ותימה הוא היאך לא הזכיר הרב דאמרינן האוכל והשותה אין מצטרפין דהא מסקינן בגמרא דאפילו רבנן הוא ואפשר לומר דכיון דכתב הרב שכל האוכלין מצטרפין לעצמן וכל המשקין מצטרפין לעצמן ממילא שמעת דאוכלין ומשקין אין מצטרפין עכ"ל.

והוא תמוה דהא רבינו מסיק בהדיא והאכילה והשתיה אין מצטרפין וגם מה שאמר דהא מסקינן בגמ' דאפילו רבנן הוא נמי לא צריך דהא אפילו א"נ ר' יהושע היא ה"ל לפסוק כן דהא רבינו פוסק לקמן בפ"ד מה' ט"א הי"א כר' יהושע דכל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרף שטומאתו ולא שיעורו א"מ וא"כ לא שייך הכא מה דכתב דהא מסקינן בגמ' דאפילו רבנן היא וכ"ד צע"ג: עוד שם בדברי הר"ר מנוח ז"ל יש דבר תמוה דכתב כתב הרב אחד האוכל אוכלין האסורין כו' אמר המפרש כו' אבל משום חלב או פיגול א"ח דהא קיי"ל דאין איסור חל ע"א אלא אם כן הוא איסור מוסיף או איסור כולל או איסור ב"א כו' עכ"ל.

והנה זה צ"ע מהמשנה המפורשת במס' כריתות (דף יב ע"ב) יש אוכל אכילה אחת וחייב משום ד"ח כו' טמא חלב כו' ביוה"כ ואומר בגמ' דהוה איסור כולל מוסיף וב"א וכן פוסק רבינו בפ"ד מה' שגגות ה"ו וא"כ איך אומר דאינו חל וצ"ע ועיינן עוד שו"ת נוב"י מה"ק ח' או"ח סי' ל"ו מה שביאר בדברי רבינו וגם משם צ"ע דברי הר"מ ז"ל ודוק ועיינן בפ"ו מה' תרומות ה' ב' ודוק: הלכה ו שתה חומץ מזוג במים חייב עכ"ל.

והנה הב"י באו"ח סי' תרמ"ד והלח"מ הכא הקשו מ"ט לא הביא רבינו לחלק בין מעט ובין הרבה דהא אמרו שם מי אמרי טובא פורתא קאמרי ורבינו א"מ רק בין חי למזוג אבל לא בין פורתא לטובא ע"ש. והנה הש"א כתב בתשובה סימן ע"ד דלרבינו לא הוה הגי' בגמ' החילוק בין פורתא לטובא רק בין חי למזוג ע"ש.

ונ"ל לומר דגם מן הירושלמי מוכח כדברי רבינו דהנה איתא בירושלמי בפ"ו במס' תרומות ובפ' י"ד דשבת וביומא הכא פ"ח ר"י בשם ר"א מודים חכמים לרבי במגמע חומץ אחר טיבולו שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש ומפרשים שם הק"ע והפ"מ לאחר טיבולו היינו לאחר אכילתו שטבל אכילתו בחומץ ואז חייב וזהו דחוק חדא מהו שמסיק מפני שמשיב את הנפש דאי לאחר שכבר טיבל אינו מזיק מ"מ אינו שייך לאסוקי שמשיב את הנפש ועוד הקשה הק"ע בשבת שם דבגמ' משמע כפרש"י דלאחר טיבול אסור שהכל יודעין שסבר סעד וטבל כ"צ והכא משמע דלאחר טיבול משיב את הנפש משמע איפכא דאינו ניכר דלרפואה קעביד.

ודברי הפ"מ שם תמוה שכתב במס' תרומות ובמס' שבת וז"ל ולדעת הרמב"ם נראה לומר ועוד דסתם מגמע דשותה הרבה כתב ה' יוה"כ דאע"ג דפטור מכרת מכין אותו מ"מ אלמא מזה דמיהת שתיה מקרי כו'. ולא ידעתי היאך מצא בדברי רבינו לחלק בחומץ בין מעט להרבה רבינו כתב כן אכל כו' או ששתה משקין שאינם ראויין לשתיה כגון ציר וחומץ או מורייס וחומץ חי אפילו אכל ושתה מהן הרבה ה"ז פטור מה"כ אבל מכין אותו מ"מ נמצא דאינו מחלק כלל בזה ורק נקיט זה לרבותא דמן חומץ וכן מכל דבר שא"ר לשתיה אף הרבה א"ח אבל הה"ד דאי שתה מעט נמי פטור ואסור ומכין מ"מ וכמו שמבאר היטב דברי רבינו הש"א (בסימן ע"ד) ורבינו אינו מחלק רק בין מזוג לחי.

וע"כ נ"ל לומר דפשט הירושלמי דלאחר טיבולו דמודים חכמים היינו פירש טבלו שערכו ומזוג במים ופירש כטבל שהוא מעורב וה"נ במים חייב מפני שהוא משיב את הנפש וכמו שאמר בגמרא דידן דמזוג מי אמר נמצא דהירושלמי נמי ס"ל כן דרק על מזוג חייב בחומץ קרן וחומש אבל בין הרבה ובין מעט אינו מחלק כלל והא כדברי רבינו דל"ג החילוק בין רב למעט רק בין חי למזוג ודוק: פרק ג הלכה ה לוקח מטפחת מעיוה"כ ושורה במים ומנגבה מעט כו' ולמחר מעבירה ע"פ וא"ח כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ קשה דבגמ' חלקו בין ט"ב ליוה"כ לד"ז דביוה"כ יעשה כמין כלים נגובים מערב משום דלא ליתי לידי איסור סחיטה אבל בט"ב א"צ לעשותה כמין נגובים כו' ואם כן למה רבינו בפ"ה מה"ת גבי ט"ב לא הזכיר זה אלא סתם וכתב בט"ב אסור ברחיצה כיוה"כ ה"ל לחלק וע"ק דבפסחים (דף כד) אמרו אין בין ט"ב ליוה"כ כו' אלא שזהו כו' ומשמע לכל הדברים הן שוין דכל איסור דאיכא ביוה"כ איתא בט"ב והא איכא הך איסור דמטפחת דאיתא ביוה"כ דצריך לעשות כמין כלים נגובים משא"כ בתשעה באב והא ל"ק דמה שצריך לעשות כמין כלים נגובים בעיוה"כ הוא משום דלא ליתי לידי סחיטה משא"כ בט"ב דמותר במלאכה וא"כ נכלל מה שהזכיר בברייתא אחרת דזה אסור במלאכה וזה מותר עכ"ל.

ולענ"ד ד"ר נכונים המה דאיתא בירושלמי ר"פ יוה"כ ריבר"ח בשם ריב"ל בת"צ כו' בט"ב מרחיץ ידיו במפה ומעבירין ע"פ כו' ביוה"כ מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר המפה ע"פ והא תני אין בין ט"ב לת"צ אלא איסור מלאכה במקום שנהגו עכ"ל. ופירש הק"ע שמעינן מיהת דלענין רחיצה שוין וקשיא לריב"ל עכ"ל.

והנה אף שלפי"ד הירושלמי דביוה"כ מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר המפה ע"פ ובט"ב רוחץ ידיו ומעבירן ע"פ ליתא תירוץ של הלח"מ לחלק בזה שאסור ביום הכפורים הוא משום איסור מלאכה דהא איפכא קעבידנא בתשעה באב רוחץ בידים וביום הכפורים במפה ואם כן ה"ל להקשות מזה דתניא אין בין תשעה באב ליוה"כ מכל מקום ניחא דמקשי ארישא דמלתא דריב"ל דאיתא תחלה דבת"צ עביד כן ובט"ב עביד כן ומקשי מרישא דמלתא ודחי דברי ריב"ל ודאי גם מסיפא קשה כך מברייטא דמחלק בין ט"ב ליוה"כ וצריך לומר ריב"ל תנא הוא ופליג על הך ברייתא וכמו שכתב התוי"ט סוף מס' עוקצין אבל אנן פסקינן כברייטא זו דמקשה מניה בפסחים (דף נד) וס"ל להברייטא דאין חילוק בין ט"ב ות"צ ליוה"כ במה שאסרו דלא קחשיב שם חילוק ונקטינן לחומרא דכולהו לאסור כמו גבי יוה"כ ולא מחלקינן בזה ולהכי כתב רבינו רק גבי יוה"כ ובכולהו סתים להו דס"ל דדין אחד להם כמבואר: ועוד מה שכתב הלח"מ כיון דזה החילוק שאסור במלאכה וזה הווכר בברייתא אחרת דיש חילוק בין ט"ב ליוה"כ לענין מלאכה כו' זהו שלא נראה במח"כ דלא הוזכר בברייתא דיש חילוק בין ט"ב ליוה"כ ורק מסיק שם בין ט"ב לת"צ כמו שכתבו התוס' במס' פסחים (דף כד ע"ב) ד"ה א"ב ע"ש וצ"ע: הלכות יו"ט פרק א הלכה ג העושה אבות מלאכות הרבה ביום טובבהתראה אחת כגון שזרע ובנה וסתר וארג בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט עכ"ל.

ונ"ל לבאר בזה דהנה הריטב"א ז"ל כתב בחידושו למס' מכות וז"ל אמ"ר יש ח"מ לשבת ואין ח"מ ליו"ט פירוש אין ח"מ ליו"ט בין שעושה מלאכה אחת שיש בה איסורין חלוקין כגון זה של חורש ומחפה ואפילו בשתי התראות בין שעושה מלאכות הרבה בזו אחר זו בהתראה אחת וכדמוכח ממתניתא דאותיב אביי בסמוך דהני תרתי חדא דינא אית להו עכ"ל.

והנה את דברי הריטב"א מה שכתב באופן הראשון שעושה מלאכה אחת שיש בה א"ח ואפילו בשתי התראות הא לכאורה קשה לי דהא בשתי התראות אפילו על איסור אחת חייב כגון אם היה נזיר ואומר לו אל תשתה אל תשתה או כמו שכתב רבינו בה' מ"א שאומר לו אל תאכל כזית חלב אל תאכל וא"כ אפילו אי אין חלוק מלאכות ליו"ט מ"מ כיון דהוי בשתי התראות חייב שתים אמנם דברי רבינו ודברי הריטב"א בפירוש השני ניחא שפיר דמיירי כגון דאתרי ביה ואומר לו אל תחרוש ואל תזרע ואל תבנה וכדומה והוא עשה כל המלאכות זה אחר זה ואינו חייב אלא אחת ואע"ג דקיי"ל דצריך לעבור תוך כדי דיבור להתראה כמו שכתב רבינו להדיא בפיי"ב מה' סנהדרין ה"ב דאחר כדי דיבור צריך התראה אחרת מ"מ הא כתבו התוס' במס' מכות (דף כ' ע"ב) ד"ה לא דכיון דהתחיל לעבור תוך כ"ד להתראה ל"מ לומר אישתלאי כדמוכח בקידושין (דף ע"ז) גבי אלמנות בזה אחר זה דמחייב על כל חדא וחדא ואפילו בחד התראה משום דגופים

מחולקים אע"ג דליכא תוך כדי דיבור כ"א באלמנה קמייתא כו' וה"נ כן אי התרה אותו על כל המלאכות בב"א והתחיל לעבור תוך כ"ד את המלאכה הראשונה אם נימא די ש ח"מ וא"כ הוה כמו התם באלמנה דגופין מחולקין והוה חייב על כל אחת ואחת אבל כאן דאין ח"מ א"כ אינו חייב רק על המלאכה הראשונה ושאר המלאכות נכללו בכלל דלא תעשה כל מלאכה לחייב רק אחת אבל אם התרה בכל מלאכה בפ"ע בודאי חייב על כל מלאכה כמבואר וצריך לומר לפ"ד הריטב"א בפ"א דזה דמחייב בשתי התראות על איסור אחד אפילו זהו רק אי התרה אותו ותיכף עבר על העבירה סמוך להתראה אבל אם אמר לו המתרה בפעם אחת את שתי התראות בל תחרוש ותזרע ביחד או תחרוש ותחפה או אל תבעיר ותבשל וכדומה והוא עשה בפ"א חרש וחיפה אינו חייב אלא אחת כמבואר ודוק: הלכה יד עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין אותה נאפית ביו"ט כו' עכ"ל.

וכתב הרה"מ משנה כו' וקיי"ל כמ"ד הואיל כו' דלדידן דאית לן הואיל אפילו אית ליה נבלה עכשיו מותר הואיל ואפשר שתזדמן לו כו' עכ"ל. וכתב הלח"מ הרה"מ כתב כו' וקשה דאפילו מ"ד דא"ל הואיל מ"מ איסורא איכא ולא אהני טעמא דהואיל אלא לאפטורי ממלקות כו' וי"ל כי מעלינן ליה חד דרגא הכא מותר עכ"ל.

ולענ"ד ניהא פשוט ע"פ מה שכתבו התוס' במס' פסחים (דף מו ע"ב) ד"ה הואיל ור"י מקשה כו' דאמר עיסה של ישראל כו' ונראה לרשב"א לחלק דדוקא בעיסת עכו"ם אסרו מדרבנן אבל גבי חלה לא אסרו כו' עכ"ל נמצא דהתם כל האיסור הוא רק מדרבנן כמו שכתבו התוס' ומשה"כ מטעם הואיל מותר אפילו לכתחלה כמבואר ודוק: הלכה יח כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושור לחרישה ויוני שובך כו' וכשם שהמוקצה אסור כך נולד אסור כו'.

והקשה ע"ז הלח"מ בנולד כ"ש הוא ממוקצה דהא איכא מאן דלית ליה מוקצה ונולד אית ליה עכ"ל. והנה פשוט י"ל דהא התוס' כתבו שם דאף מ"ד דלית ליה לא נולד ולא מוקצה מ"מ מוקצה בבע"ח ס"ל כמו ביוני שובך ע"ש בד"ה דלמא ובמהרש"א שם וא"כ הכי קאמר כשם שמוקצה בבע"ח אסור לכו"ע אף נולד אסור.

ועוד י"ל דרבינו אתי לאשמועינן זה דהנה הש"ש כתב שם בכיצה (דף ו) דבע"ח הנולד מן בע"ח שרי ואף בבהמות העומדים לגדלם והביא ראיה מדברי התוס' שם (דף ו) ד"ה עגל והביאו המג"א בסי' תצ"ח ס"ק ט' והצל"ח חולק עליו שם וכתב דכוונת התוס' הוא משום זה דלא אסרינן ליה משום פירות הנושרין או משום משקין שזבו אבל נולד לא שרי אלא מבהמה העומדת לאכילה אבל בהמה העומדת לגדלה אסורה משום מוקצה אף הנולד ממנה נמי אסורה וכן הוא מבואר בדברי רבינו לקמן בפ"ב ה"א ועגל שנולד ביו"ט אם היתה עומדת לאכילה מותר מפני שהוא מוכן אגב אמו ומבאר הרה"מ בכוונת רבינו למעט דאם הבהמה עומדת לחרישה או לחלבה אסור העגל הכל כדברי הצל"ח וזהו שאמר הכא תרנגולת ושור העומד לחרישה וכיוצא בו והה"ד פרה העומדת לחלבה וכה"ג כו' ומוקצה הוא וכשם שהמוקצה אסור אף בבע"ח כך נולד אסור בבע"ח וכדברי הצל"ח ז"ל דכשם שמוקצה חמור טפי בבע"ח כך נולד ודוק: הלכה כ' וכשם שאסור

לאכלה כך אסור לטלטלה ואפילו נתערבה באלף כולן אסורות שהרי למחר מותר הכל וכ"ד שיש לו מתירין אף באלף לא בטל עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל כשם כו' ואסיק ר"א וספיקא אסורה ספק נולדה בחול ספק נולדה ביו"ט משום דה"ל דשיל"מ כו' ולא כתב רבינו ספק יו"ט ספק חול שכיון שאין לה ביטול פשיטא שספיקא אסורה ובפ"ש כתב וכל ספק מוכן אסור כו'. והלח"מ הקשה ע"ז דהא בגמ' שם הקשו לר"י דאמר משום פירות הנושרין או לר"י דאמר משום משקין שזבו מברייתא דאמר וספיקא אסורה דאמאי אסורה דספק דרבנן הוא ואעפ"כ ניחא ליה סיפא דאמר נתערב באלף כולן אסורות משום דשיל"מ לא בטל וגם ר"פ כו' משמע דהכי ס"ל והטעם הוא מפני שאע"פ שאין לו ביטול היינו מפני שבודאי אלו נתערבה יש איסור ודאי כו' משום הכי לא בטל אבל ספק יו"ט ספק חול יש לנו ספק באיסור עצמו ואינו אוסר ודאי ואם כן ראוי להקל ונהי דר"א דחה סברא זו בגמרא שם ואמר שהם שוין וכה"נ דבביטול מחמירין ה"ד בספיקא אבל שיאמר הרה"מ עפ"ז פשיטא ודעת המקשן ור"פ להיפך ז"א כו' ואולי לזה כתב הרה"מ ובפ"ש כתב וכל ספק מוכן אסור וזהו דוחק עכ"ל.

ונ"ל לומר כן דהנה הרי"ף ז"ל כתב דביצה אסורה מטעם הכנה דרבה וכמו שכתב רבינו הכא והקשה הרא"ש ז"ל מ"ט פוסק כרבה הלא ר' יצחק ור' יוחנן פליגי עלה וס"ל משום משקין שזבו ה"ל למפסק כוותייהו ונ"ל לומר דהרי"ף אזיל לשיטתיה דפוסק במס' חולין פרק כל הבשר דהפת הנאפה עם הצלי מקרי דשיל"מ אף דה"ל מין בשאינו מינו ומבאר ע"ז הר"ן במס' נדרים (דף נב) דצ"ל דלדעת הרי"ף ז"ל יש טעם על דשיל"מ דלא בטל משום דדמי למין במינו ולענין שאינן מבטלין ולא מהטעם שעד שתאכלנו.

והקשה הפ"י הכא במס' ביצה דלפי טעם זה ניחא מה שאינו נתבטל אבל מ"ט אמר ר"א דספיקא אסור משום דשיל"מ והניח בצ"ע. ובצל"ח שם כתב לתרץ כן דאמרינן דיש בזה מחלוקת האמוראים רב אשי הכא והאמוראים במסכת מנחות (דף סז) דלא חיישי בחדש לאסור בספק משום דשיל"מ ופליגי בסברת הטעם של דשיל"מ אי הוא כטעם הר"ן ז"ל או כטעמו של רש"י ז"ל דא"נ כטעם הר"ן ז"ל אזי בספיקא ליתא הטעם ואי כסברת רש"י ז"ל דעד שתאכלנו אמרינן זה גם בספיקא וא"כ הרי"ף ז"ל דס"ל סברת הר"ן על דשיל"מ ע"כ ס"ל דעל ספק ליתא טעם זה ודלא כרב אשי ואם כן תקשה הברייתא דאמר ספיקא אסורה למ"ד משום משקין שזבו וצריך לדחוק ולומר האי תנא דליטרא קציעות הוא וטפי ניחא טעמו של רבה דאמר משום הכנה וע"ז אומר דספיקא אסור ורק צריך לומר כאן דהרי"ף מביא הברייתא שם שאומר דספיקא אסורה דס"ל להרי"ף ז"ל ע"כ כמו שכתב הפ"י שם בסוגיא, דלרבה דאמר משום הכנה אזי ניחא דספיקא אסורה אפילו היכא דלא הוי יו"ט לאחר השבת דלא פלוג רבנן כיון דהיכא דהוי יו"ט לאחר שבת אז הוה ודאי דאורייתא ואסור ספיקא ה"ד אפילו בכל יו"ט דלא חלקו חכמים בזה דהא הרי"ף אינו מחלק ואומר דבכה"ג שנולדה ביו"ט ספיקא אסורה ולא כדברי המהרש"א שכתב שם (דף ג) דלרבה אינו אסור ספיקא אלא ביו"ט אחר השבת וניחא נמי סברת המקשן דהוא ס"ל נמי כהאי שיטה דאיסור שלדשיל"מ הוא מטעם הר"ן ז"ל אשר לא נוכל לומר בספק זה.

ויבואר נמי עפ"ז דברי הירוש' שם ה"א דאומר נתערבה אחת באלף כולן אסורות מה ברם כמ"ד ספק מוכן אסור ברם כמ"ד ספק מוכן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור ושריין ספק מהיום ס' מאתמול ברם הכא יש כאן אחת לאסור והיא מוכחת על כולן ועיין בק"ע שם אלמא דהירושלמי שם נמי ס"ל כמו שמבאר הלח"מ דאף דנימא דנתערב אסורה מ"מ בספק יש להתיר דהירושלמי נמי ס"ל כהאי סברא דדשיל"מ דלא בטל מטעם הר"ן ז"ל וא"כ לא דמי ספיקא לנתערב דנתערב יש ע"ז יותר סברא להחמיר דיש כאן אחת לאסור והוא מוכחת על כולן דלא לבטל אבל רב אשי מסיק דהטעם הוא עד שתאכלנו ודמי ספיקא לביטול ורבינו נמי ס"ל הטעם של עד שתאכלנו כמו רב אשי וא"כ לדידיה שוה הספק לנתערב וכיון דפוסק לקמן ספק מוכן אסור ואסר בכה"ג אף דלא הוי הכנה של דאורייתא ביו"ט לאחר השבת וע"כ הוא מטעם דדמי לדשיל"מ דלא בטל דהוא עד שתאכלנו א"כ די בזה ולא צריך לבאר הכא ספיקא ודוק: פרק ב הלכה ט העומד על המוקצה מערב יו"ט בשנה השביעית שכל הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן אני נוטל ואם לא רשם לא יטול עכ"ל.

והנה עד"ר אלו תמה הב"י (בסי' תקיח) וכן המג"א (בסי' תצה) כיון דרבינו פוסק דלרבנן יש ברירה למה צריך שירשום דוקא הלא די רק באמירה ועיין בתרוצם ולענ"ד נ"ל לומר דבר חדש דזה שכתב רבינו בשנה השביעית שכל הפירות הפקר לא בא לומר דאז הפירות אינו צריך לעשר כמו שפירש רש"י ז"ל שם וכמו שפירש רבינו בפירוש המשנה בעצמו כן אלא כוונתו הוא כיון דהוא בשנת השביעית דהוא הפקר אז אינו סומך על האמירה בעלמא כיון שהוא הפקר לכל ורק בעי שירשום דקיי"ל בח"מ (סי' רא) דהיכא דרשם על המקח איזה רושם ה"ז קנה וא"ל דהוה כמו קנין בשנת השביעית ולא הוה עוד הפקר וזכה בזה וניחא מה שתמה הפר"ח ז"ל על הטור שהשמיט זה דגם הוא מפרש לה כן בשנה השביעית דוקא דהוא הפקר וא"כ בזמן הזה ליתא האי דינא כלל דהוא רק בזמן שהיה השביעית נוהג כמבואר ויבואר כן דאף בגמ' קאמר כל הסוגיא דלהכי קאמר בשביעית בין לר"א ובין לרבנן משום דקובעת שבת למעשר או משום דבא לאשמועינן דטבל מוכן אצל שבת דאי עבר ותיקנו מתוקן ולא אומר דלהכי נקיט שביעית דרבנן אמרי דינם דבעי שירשום רק בשביעית ור"א אומר רבותא דאף בשביעית די באמירה מכאן אני אוכל דא"נ דרק זה אתי לאשמועינן ה"ל להמשנה לומר דינו על יו"ט ולומר עומד אדם על המוקצה מעיו"ט ולמה להזכיר הכא שבת כלל כיון דכל המס' ביצה מיירי במוקצה ביו"ט וכבר עמדו ע"ז הצל"ח והפ"י ומכח זה הכריחו דינם דרק שבת קובע למעשר ולא יו"ט ולהכי אמר בגמ' דש"מ מזה דנקיט המשנה בשבת דלבד הדין דזה אינו מיירי רק בשביעית דהוא הפקר אומר דינו בשבת לאשמועינן זה דשבת קובע או דטבל מוכן ולהכי לא נקיט רבינו דינו בשבת כלל ורק ביו"ט ואומר עומד אדם על המוקצה מעיו"ט בשביעית דלא אתי לאשמועינן הדין של שבת ושל מעשר הכא ורק מיירי ביו"ט ובעי רשימה משום שביעית שהוא הפקר אבל יו"ט אינו קובע כלל כדברי המפרשים שבארנו וניחא שפיר קושית הגאון בעל ישועות יעקב באו"ח (סי' תצה ס"ק ז) וז"ל הנה רבינו נקיט דינו בשביעית משמע דבשאר שני שבוע אסור כיון דצריך לעשר וכתב הה"מ דהטעם משום דסובר דשבת קובע למעשר אמנם דבריו תמוהין דהא שם בגמ' (דף לד) קא מיבעיא ליה אי שבת קובע ודייק ליה דאמר בשביעית

כו' ודחי לא כו' משום דקסבר טבל מוכן כו' ומעתה רבינו ז"ל דפוסק דאין שבת קובע למעשר בדבר שלא נג"מ וכבר השמיענו דינו דאם עבר ותיקנו מתוקן בפכ"ג מהל' שבת וא"כ תקשה אמאי נקיט דינו רק על שביעית כו' ועיין בתירוצו שהאריך ולפ"ד ניהא דרבינו לא מיירי כלל בשבת ורק ביו"ט שאינו קובע למעשר ונקיט שביעית משום דבזה בעי שירשום ומוכרח רבינו לומר כן דאל"כ תקשה מרבנן על רבנן כמו שהביאו התוס' קושית הירושלמי ומה שמתרץ התוס' דהכא שאני דאקצינהו בידיהם לרבינו הוא דוחק כיון דלא מיירי דוקא בגרוגרות וצמוקין כמו שכתב הלח"מ הכא וע"כ מפרש לה רבינו דברי הירושלמי דפ"ק דביצה הל' ד' מחלפא שיטתא דרבנן כו' חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים אר"י בר בון לוי מקש על שובכה ואמר יזכה לי שובכי למחר אשר פירוש הק"ע דחוק ורק יפרש כן דהירושלמי בא בזה ליישב קושיתו ואומר כה"נ דאי הוה שובך של הפקר אזי מקיש ליה ואומר יזכה למחר ובזה זוכה ומותר לו למחר ליטול וה"נ להכי בעי בשביעית שירשום דהוא נמי הפקר ולא די באמירה וצריך שירשום אבל גבי יוני שובך שבביתו די לו באמירה ורק מה שצריך לזכות צריך שיקיש על השובך לעשות מעשה קנין וה"נ הוא הרשימה בשביעית לרבנן מטעם שהוא הפקר כמבואר: ומה שמסיק רבינו ואם לא רשם לא יטול הוא משום דבמשנה הוא כן דר"א אמר עומד אדם על המוקצה משמע אף לכתחלה ואי הווי מסקי רבנן צריך שירשום ה"א דרק לכתחלה בעי זה אבל בדיעבד שרי ולהכי אמרו רבנן וחכ"א עד שירשום ויאמר כו' דאף על דיעבד לא שרי עד שירשום ולהכי גם רבינו מסיק ואם לא רשם לא יטול אף על דיעבד ומה שכתב הרה"מ ז"ל והטעם ג"כ ששבת קובעת למעשר בשאר שני שבוע אפילו אכילת עראי כו' אין כוונתו על דברי רבינו דהא רבינו פוסק בפ"ג מהל' מעשר דאינו קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו אלא כמו שכתב הלח"מ דבא לבאר דברי רש"י ז"ל דאומר טעם זה שם במשנה כמו שאמר הגמ' אבל דברי רבינו דמיירי ביו"ט יוכל להתבאר כמו שבארנו הכל ודוק: פרק ג הלכה ב וכן השוחט חיה ועוף מעיו"ט לא יכסה דמם ביו"ט שחט בהמה חיה ועוף כו' ואם היה לו עפר מוכן או אפר ויכול לכסות בדקירה אחת כו' עכ"ל.

והנה משמע דברי שא אי שחט מעיו"ט אף אם ה"ל אפר כירה או עפר מוכן לא יכסה וכן כתב המג"א (סי' תצח ס"ק לט) דאף דאפר מוכן לא יכסה. ובאמת איתא מבואר כן בשיטה מקובצת בשם הרשב"א דשוחט מעיו"ט לא התירו לכסות ביו"ט אף דעפר מוכן כיון דאפשר מעיו"ט וכן כתב בעבודת הקודש להרשב"א ז"ל בהל' יו"ט דאפילו באפר כירה אין מכסין ביו"ט היכא ששחט מעיו"ט: והנה לפי מה שכתב המהר"ם ז"ל שם על דברי רש"י ז"ל שכתב גלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנו חלתו ביו"ט ואע"ג דתנן לקמן אין מגביהין תרו"מ ביו"ט והאי נמי כת"ג דמיא שהיה יכול להפרישה מעיו"ט אפ"ה מפריש שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי יכול לגלגלה ולאפות ביו"ט כדי שיוכל לאכול פת חמה וכתב המהר"ם לובלין ז"ל מקשין העולם א"כ שחט מעיו"ט צפור נמי לשתרי לכסות ביו"ט שהרי מותר לכתחלה לשחוט ביו"ט ולכסות כשיש לו עפר מוכן לכ"ע אבל אין זה קושיא דרבה אמתניתין קאי דקתני ובה"א לא ישחוט כו' ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ועלה קאמר רבה דמודים דקתני במתניתין שאם שחט הוא דוקא ששחט ביו"ט אבל אם שחט מעיו"ט אפילו בדיעבד אין מכסין הואיל וא"ל עפר מוכן

וא"נ השתא דשחיטה אסורה לכתחלה ביו"ט כשאין לו עפר מוכן אבל חלה כו' להכי מתירים לכתחלה לגלגל עיסה ולהפריש חלה ביו"ט עכ"ל.

והנה לפ"ד משמע דלרבה היכא שיש לו עפר מוכן שרי לכסות אף כששחט מעיו"ט דהא בהאי גוונא התירו לשחוט לכתחלה ביו"ט ותמה משה"כ הפ"י על הפוסקים שסתמו בזה וכתבו דאפילו היכא שיש לו עפר מוכן אסור לכסות היכא ששחט מעיו"ט ונ"ל לענ"ד לומר דלא קשה זה דהא כ"ז הוא לרבה דס"ל גלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנו חלתו ביו"ט וא"כ אמרינן דזה שרי מטעם הואיל ויכול לאפות ביו"ט אמרינן נמי דגבי צפור אי יש לו עפר מוכן שרי כדברי הר"מ ז"ל אבל אנן הא פסקינן דלא כרבה אלא כאבוב דשמואל כדברי רבינו הכא בפ"ד וכן בש"ע (סי' תקן) ואף הראב"ד ז"ל ושאר הפוסקים דפסקו כרבה לא התירו רק בחלת חו"ל דאוכל והולך ואח"כ מפריש ולא הוה תיקון כמו שכתב הר"ן ז"ל אבל בחלת א"י כ"ע פסקינן כאבוב דשמואל דאינו מפריש ולא התירו מטעם דיו"ט שרי לאפות וה"נ גבי צפור לא התירו אף שיש לו עפר מוכן אף שיכול לשחוט ביו"ט ודלא כרבה.

ועוד י"ל בל"ז ליישב קושית המהר"ם ז"ל דגם רש"י ז"ל ס"ל כמו שכתב הש"מ לחלק בין גלגל עיסה לשחט צפור מטעם דגלגל עיסה איכא שמחת יו"ט דאסור לאכול בלא הפרשת חלה ע"כ מטעם שמחת יו"ט לאכול פת חמה לא גזרו ע"ז דאין מפרישין חלה ביו"ט וא"כ אף אי לש מעיו"ט כדי שיוכל לאכול דאסור לאכול בלי הפרשה מטעם שמחת יו"ט התירו לו אבל אי שחט צפור הוא כן דאף דשרי לאכול בלא כיסוי ובליה יכול לכסות הדם מ"מ שמא יבלע בקרקע התירו לו לשחוט ביו"ט ולכסות בעפר מוכן משום שמחת יו"ט התירו לו לשחוט לכתחלה ולכסות בשעת השחיטה דאל"כ ימנע ולא ישחוט והוה מניעת שמחת יו"ט אבל היכא דשחט מכבר מעיו"ט וליתא דלמא ממנע ולא ישחוט ושרי לאכול העוף בלי כיסוי א"כ אסור לכסות אף בעפר מוכן מה דשרי לכסות אף ביו"ט דהתירו התם רק משום שמחת יו"ט כמבואר ודוק: הלכה ט כיצד היה יו"ט של פסח שאם יניחנה תחמיץ לא יפריש החלה בצק אלא יאפה את כל העיסה הטמאה ואח"כ מפריש החלה עכ"ל.

והנה רש"י ז"ל כתב במס' פסחים (דף מו ע"א) שם במשנה שנטמאה העיסה כו' וכוונתו לדברי הירושלמי שם דאמר שכבר לש ואח"כ נטמאה אבל אם נטמאה בעוד קמח עושה עיסתו קבה קבה שלא תתחייב בחלה והקשה הצ"ח שם על רבינו מ"ט לא ביאר זה בהדיא כדברי הירושלמי דאם נטמאה קמח לש הוא פחות מכשיעור חלה.

ונ"ל ליישב פשוט עפ"י מה שכתב הר"ן ז"ל שם במשנה וז"ל ובהך משנה מיירי בשגלגל ממנה כשיעור ונתחייב כבר בחלה עסקינן אבל כל שלא נתגלגל לא צריכא להכי אלא מגלגלה פחות מכשיעור דאע"ג דפליגי במס' חלה דמי שאינו יכול לעשות עיסה בטרה יעשה קבין ואל יעשה בטומאה רע"ק אומר יעשנה בטומאה ואל יעשה קבין שכשם כו' התם בחול שאפשר להפריש חלה בטומאה אבל ביו"ט הואיל וא"א להפריש ד"ה יעשה קבין וכו' והכי מוכח בירושלמי עכ"ל.

נמצא דכל עיקר החידוש הוא רק לרע"ק דס"ל דבחול עושין בטומאה ולא קבין אשמועינן דביו"ט אינו רשאי בטומאה אלא עושה קבין אבל לדידן דפסקינן דלא כר"ע

וא"כ אף בחול אי נטמאה העיסה עושה קבין וא"כ לא צריך רבינו לאשמועינן דין זה ביו"ט וכיון דרבינו פוסק שם בפירוש המשנה דלא כרע"ק עיי"ש בפ"ד דחלה משנה ג' ועיין לקמן בפ"ח מה' בכורים וא"כ לא צריך לאשמועינן דבר זה ביו"ט דאף בחול עושה כן דהירושלמי אינו מבאר רק אליבא דרע"ק ודוק: הלכה טז אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין כו'.

והנה הכא משמע דרבינו ס"ל דגם מסעדין לא שרי רק ביו"ט ולא בשבת דהביא להתיר רק הכא בהל' יו"ט והרא"ש ז"ל בפ' מפנין הביא דברי הר"י ז"ל דנסתפק אי הא דקתני מסעדין קאי דוקא על יו"ט או דלמא אפילו בשבת שרי והא דקתני ביו"ט משום רבותא דאין מילדין ופוסק הטור לקולא (בסי' שלב) דשרי אפילו בשבת והש"ע חולק ע"ז: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דרק ביו"ט שרי אבל בשבת אסור דאיתא מפורש בתוספתא דשבת פ' ט"ז וז"ל כיצד מסעדין הבהמה ביו"ט נופחין בחוטמה אלמא דמפורש הוא בתוספתא אומר הכא דמיירי בדיני שבת דמסעדין הוא רק ביו"ט משמע ולא בשבת דהא לא הזכיר הכא הא דאין מילדין לומר לרבותא ולדעת ר"י א"ל דלא הוה גריס בתוספתא מלת ביו"ט וכמו שבגמ' שם הת"כ שמביא אינו אומר ביו"ט אבל רבינו היה גורס בתוספתא כמו שכתוב לפנינו מלת ביו"ט ושפיר פוסק דבשבת אסור ודוק: פרק ה הלכה יב מי שזימן אצלו אורחים ביו"ט לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה לא כרגלי האורחין אלא א"כ זכה להם אחר במנות אלו מעיו"ט עכ"ל.

והנה רש"י ז"ל פירש שם במשנה לא יוליכו לאחר סעודה מנות בידם לביתם לסעודת הלילה אא"כ כו'. וזה שכתב רש"י ז"ל דיוליכו לסעודת הלילה תקשה לכאורה דהא זה אסור מטעם דאין יו"ט מכין לחול ואף אם זכה להם נמי אסור להוליך לצורך חול וצריך לומר ע"כ דמיירי ביו"ט שחל להיות בע"ש ויוליכו לצורך סעודת הלילה דאם זכה להם רשאי לצורך סעודת השבת.

אך מה דחקו לרש"י ז"ל לפרש על לאחר הסעודה והמנות הניחו לצורך סעודת הלילה ודוקא מיירי בע"ש: ונ"ל לומר דמזה הכריח רש"י ז"ל לפרש כן דהנה התוס' כתבו תימה ל"ל זכה אפילו בירר חלק כ"א נמי מידי דהוה אשואל דאמרינן לעיל דלא נתנו אלא ביו"ט כו' וי"ל דשואל דעתיה טפי על כלי מאורחים על מנות עכ"ל.

והנה זה טעמא בעי מ"ט הוא כן והר"ן ז"ל מבאר עוד דלא דמי להתם דהתם המשאיל אומר לשואל גופיה אבל הכא דלא אמר ליה צריך זוכה אך תקשה לכאורה משור של פטם דהוא כרגלי כל אדם ושל רועה דהוא כרגלי אותה העיר ופירש רש"י כיון דאורחיה לזבוני מאתמול אוקמי' ברשותו דמאן דאתי למחר מזבין וא"כ התם לא אמר ליה כלל מ"מ כיון דאורחיה למכור אף דלא ידעו הקונים שיקנו אצלו וגם הוא לא ידע דימכור מ"מ הוא כרגלי הקונה.

וכן אמרינן שם בסוגיא ואי אינהו תליא לא שקיל והאמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ופירש רש"י אלמא כיון דאוקמי' ברשותו במחשבתו לכל מי שיקנה מותר הקונה להוליכו למקומו וה"נ הא ברשותו אוקמיה במחשבתו כל מי שיקנה כו' וא"כ ה"נ אי זימן אורחים ואוקמיה ברשותם מ"ט לא הוי כידם אף אי לא אמר להם

וע"כ מפרש רש"י ז"ל דהמנות שהכין לצורך אכילה עתה ביו"ט ודאי הוה כרגלי האורחים ומותרין להוליך אף לביתם אף אי לא זיכה להם ורק הכא אומר אי יתותרו מנות להוליך לביתם לצורך הלילה אשר לא חישב ע"ז אשר ישאר עוד מהסעודה וגם המה לא חשבו זה אשר אחר הסעודה שהזמינום יקח להוליכם לביתם לצורך סעודת הלילה ולהכי בעינן ע"ז זכה דוקא וזה להיות לצורך הלילה לא מצי לאוקמי רק ביו"ט שחל להיות בע"ש ולצורך סעודת שבת מוליכו וא"כ נמצא דלפ"ז המנות שהכין עתה בעבור האורחים לסעודת היום מותרין האורחים להוליכן ורק מה שנשאר לסעודת הלילה אסור א"כ מעיו"ט והפוסקים סתמו זה וצ"ע: פרק ו הלכה ג עירובי תבשילין כו' שיעורו אין פחות מכזית בין לאחד בין לאלפים ואין עושין עירוב תבשילין זה אלא בתבשיל שהוא פרפרת כו'.

והנה ההגמ"מ הביא מסקנת הגמ' דמקשה על זה דאמר ר"י אמר רב דבעי כזית מהא דתנן אכלו או שאבד ונשתייר ממנו כל שהו סומך עליו ומשמע כל שהו דאמר ממש לא כזית וס"ל לרבינו כפי מסקנא זו דאף בשאר בעי כזית אף דאומר המשנה כ"ש מ"מ הוא דוקא בכזית ונכלל זה במה שכתב רבינו סתם ושיעורו אין פחות מכזית ולא חילק בין תחלתו לסופו וכן ביאר נמי דברי רבינו התו"ט במשנה הכא ד"ה ואם שייר עיי"ש: והנה קשה לי ע"ד רבינו וכן על הש"ע הכא (בסי' תקכו) דפסקו דבעי כזית אף בסופו מהא דאיתא במס' ב"ב (דף קמט ע"ב) שייר קרקע כל שהו מתנתו קיימת וכמה כל שהו אמר רב יהודה אמר רב קרקע כדי פרנסתו וריב"א אומר מטלטלין כדי פרנסתו כו' מתקיף לה רב יוסף כו' מ"ד מטלטלין קרקע תנן מ"ד כדי פרנסתו כל שהו תנן ופוסק רבינו לקמן בפ"ה מהל' זכיה ומתנה הל' ט"ו כרב יוסף דכל שהו דוקא.

וכן פוסק בש"ע ח"מ (סי' ר"נ ס"ח) וא"כ איך פסקו הכא דאף דאומר כל שהו הוא כזית בשלמא רב אזיל לשיטתו דס"ל התם כ"ש ל"ד והוא כדי פרנסתו שפיר אמר הכא כזית אבל לדעת רבינו והש"ע דהתם ס"ל כרב יוסף תקשה ודברי הטור ניחא דהוא פוסק התם בסי' ר"ל נמי כדי פרנסתו שפיר פוסק ה"נ כרב ועל רבינו והש"ע קשה: ונ"ל ליישב דעת רבינו והמחבר כן דהא לכאורה תקשה התם דמקשה במס' ב"ב (דף קנ) וכל היכא דתני כל שהו לית ליה שיעורא והא תנן ר"ד ב"ה אומר חמש רחלות כו' וחכ"א חמש רחלות גזוזות כ"ש ואמרינן כמה כל שהן אמר רב מנה ופרס כו' התם בדין הוא דלא ליתני כ"ש ואיידי דקאמר ת"ק שיעורא רבא אמר איהו נמי שיעורא זוטא קרי ליה כ"ש וכתבו התוס' ד"ה וכמה וא"ת ומאי מקשה הלא הוא חולק על רב דלעיל וי"ל דה"ק מי פליג על רב בכל הני עכ"ל.

וא"כ תקשה טובא מ"ט אינו מקשה לרב יוסף מגמ' זו דביצה דאמר דלרב דאף דאמרה המשנה כ"ש מ"מ הוא כזית ומכש"כ מהתם דחולין דפליג ר' אלעזר על רב ואמר כל שהו מ"מ מקשי דמי פליג על רב בכל הני אמאי לא פריך מהכא דלא מצינו שום חולק על רב בזה ודאי ה"ל להגמ' להקשות מזה.

וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה בגמ' שם בביצה (דף יז ע"ב) אמר רבא הלכה כב"ה וכתנא דידן והקשו המפרשים מאי אתא רבא לאשמועינן פשיטא דהלכה כב"ה וכסתם משנה ולא כברייטא. ונ"ל לומר כן דהנה א"ל דגם רבא יסבור כרב יוסף דכל היכא דאומר

כ"ש הוא ממש ומ"מ הכא ס"ל לרב דבעי כזית דוקא ותקשה מ"ט אומר המשנה כל שהו אמנם כתבו התוס' שם בב"ב (דף קנ) ד"ה איידי והא דתנן תנור תחלתו ארבעה וסופו כ"ש ואמרינן מאי כ"ש טפח א"ל דאיידי דנקיט שיעורא רבה נקיט נמי שיעורא זוטא עכ"ל.

וא"כ א"ל כן דהמשנה דאמרה ונשתייר כל שהו אתיא רק לב"ש דאמר תחלה דבעינן שני תבשילין ושני תבשילין הוא ודאי שני שיעורים אשר בכל אחד כזית ואמר ונשתייר כ"ש מהשני תבשילין סומך עליו ואף דאית ביה כזית מ"מ קרי ליה כ"ש כמו התם גבי תנור דתחלתו ארבעה וסופו כ"ש ושם הוי כ"ש טפח כיון דתחלתו הוה יותר וה"נ לגבי השני תבשילין דצריך בתחלה אומר די אם נשתייר כל שהו והוא כזית וא"כ נמצא דהסתם משנה זו אתיא כב"ש וה"א דהלכתא הכי קמ"ל רבא דמ"מ הלכה כב"ה דדי בתבשיל נמצא לפ"ז ניחא פסק רבינו והש"ע דהכא אף רב יוסף מודה דבעי כזית דזה דאומר כ"ש הוא מסקנת המשנה לדברי ב"ש ולכ"ע בעינן הכא שישתייר כזית כמבואר ודוק: הלכה יח כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים כו'.

והנה הב"י באו"ח (סי' תקפט) תמה ע"ד רבינו אלה וז"ל ומ"ש הקטנים נותן להם לא מצאתי מפורש דאע"ג דאמרו בע"פ על רע"ק שהיה מחלק קליות ואגוזים זהו רק כדי שלא יישנו הקטנים אבל הכא דלא שייך האי טעמא מנ"ל וצ"ע. ונ"ל כי דברי רבינו הוא מפורש בתוספתא בפ"י דפסחים וכן הובא בירושלמי פ' ע"פ וז"ל מצוה על האדם לשמח בניו וב"ב ברגל במה משמחן ביין ר' יהודה אומר הקטנים בראוי להם והנשים בראוי להן ובירושלמי איתא כן במה משמחן ביין ר' יהודה אומר הנשים בראוי להן כגון מסוים כו' וקטנים בראוי להן כגון אגוזים ר"ט הוה עביד כן ומפרש הק"ע דר"ט עביד כן בע"פ ולפי האמת לא צריך לומר כן אלא עביד כן כר"י בכל רגל ולהכי פוסק רבינו כר"י אף דת"ק אמר ביין מ"מ כיון דר"ט עביד עובדא כותיה דר"י פוסק כותיה ודוק: פרק ז הלכה א חולו של מועד אע"פ שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא מקרא קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל והעושה בו מלאכה האסורה מכין אותו מ"מ מפני שאיסורו מדברי סופרים ולא כל מלאכת עבודה נאסר בו כיו"ט שסוף הענין שנאסר בו כדי שלא יהא כיום חול לכל דבר לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מותרות בו עכ"ל.

והנה הרה"מ מבאר הכא דרבינו ס"ל דאיסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן ומה"ת ליתא איסור בזה והקרא אסמכתא בעלמא וכן ס"ל להתוס' והרא"ש ז"ל והנמ"י במס' מע"ק דהוי רק מדרבנן איסור מלאכה בחוה"מ והרמב"ן ז"ל חולק ע"ז וכמו שהביאו התוס' והנמ"י ומבאר דכל מלאכה שאינו לצורך המועד ואינו דבר האבד אסור מה"ת כשהוא לצורך המועד וכל דבר האבד מותר אף שלא לצורך המועד כו' וחכמים אסרו קצת מלאכות אלו אבל עיקר חוה"מ לאסור במלאכה הוא מה"ת וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכן הריטב"א בחידושי רמ"ס מע"ק עיי"ש: והנה הגאון בעל טורי אבן במס' חגיגה (דף יח) ובאבני מלואים שם האריך לבאר דהוי מה"ת ודחה את ראיות התוס' והביא ראיות איפכא ויש עוד לבאר בדבריו ז"ל.

והנה הוא ז"ל כתב הכא דהראיה שהביאו התוס' והפוסקים מן הירושלמי דמע"ק דאמר אילו היה מי שימנה עמדי התרתי המלאכה אלמא דהוי רק מדרבנן דיש בכחם להתירו ודחה הט"א דמהירושלמי אין ראיה דהא אמר התם נמי אילו היה מי שימנה עמי התרתי בשר בכור לשקול בליטרא ולמכור באטליז וכיון דמוכח מגמ' דבכורות (דף לא) וסנהדרין (דף קיא) דאיסור זה הוא מה"ת וא"כ ליתא לדעת גמ' דידן דברי הירושלמי זה גם לענין חוה"מ נדחה דהא מ"ד שם בירושלמי אמר השני דברים אלו ביחד וכי היכא דזה ליתא לפי דעת הגמ' דידן אלא אסור מה"ת ה"ה במלאכת חוה"מ: והנה לפי מה שבארנו לקמן בפ"א מהל' איסורי מזבח הל' י"ב להוכיח דאיסור מכירת בשר בכור בלטרא ובאטליז ובארתי דכן הוא דעת הרמב"ן והרא"ש והטור והש"ע דזהו רק מדרבנן וא"כ כיון דזהו אסור רק מדרבנן א"כ ניחא נמי דאף מלאכת חוה"מ שפיר הוא מדרבנן אף לדידן: ועוד הביא הט"א ראיה מהא דאיתא במסכת ביצה (דף יט ע"ב) אבל נדרים ונדבות ד"ה א"ק ביו"ט והני תנאי כו' דתניא אין מביאין כו' רש"א כל שאינו בא בחהמ"צ אינו בא בחה"ש וחה"ס מתקיף לה ר"ז השתא סלותי מסלתינן נונ"ד מיבעיא דס"ד דר"ז דר"ש אתי למיסר להקריב נדרים ונדבות בחוה"מ משום מלאכה ואי חוה"מ מותר במלאכה מה"ת ל"ל למפרך מסלותי ה"ל למפרך הא אין איסור מלאכה בחוה"מ מה"ת ואיך מייתי ליה ר"ש הכא מהיקשא דקראי דחג המצות ועוד אי אין איסור מלאכה בחוה"מ מה"ת איך טעה ר"ז דמשום איסור מלאכה קאסר ר"ש דנדרים ונדבות בחוה"מ מה"ת מקראי וכיון דמה"ת אין בין חוה"מ לימות החול לענין מלאכה ולא כלום א"ו ש"מ דחוה"מ אסור מה"ת עכ"ל: והנה לענ"ד יש לדחות ראיה זו ועוד י"ל אפכא מזה ראיה דהוי רק מדרבנן דהנה הא חזינן בכל הסוגיא שם בחגיגה (דף יח) דמייתי קראי וקו"ח לאסור מלאכה בחוה"מ ואעפ"כ כתבו ז"ל דהוי רק מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא שסמכו חכמים לאסור מלאכה או מקרא או מקו"ת וא"כ ה"נ אמרינן דר"ז זה ידע ודאי דמלאכת חוה"מ הוא רק מדרבנן ורק קסבר לה מתחלה דר"ש יליף מהיקשא זו לאסור נדרים ונדבות בחוה"מ רק לאסמכתא בעלמא מדרבנן דהא האי היקשא אינו מיותר לר"ש דהא יליף לה במס' ר"ה (דף ד) על כל תאחר דבעי ג' רגלים כסדרן דוקא מקראי דכתיב הני תלת חה"מ וחה"ש וחה"ס וחזינן דמקשי התם ור"ש תשלומין לעצרת מנ"ל נפ"ל מדתני רב"ש כו' אלמא דכיון דר"ש נפ"ל מזה על כל תאחר דבעינן כסדרן דוקא לא מצי קאי ההיקש על תשלומין וא"כ הכא בלא הקושיא של סלותי מסלתינן תקשה האיך מפיק מהאי היקשא דצריך על כסדרן א"ו דבאמת ידע ר"ז דר"ש לא ס"ל מזה לאסור מה"ת ורק ס"ל דר"ש מסמיך מזה לאסמכתא מהיקשא לאסור מדרבנן כמו שמסמיך בחגיגה לאסור כל מלאכה מסמיך ליה כמו כן ר"ש מהיקשא לאסור נדרים ונדבות ומקשי ר"ז השתא סלותי מסלתינן והאיך יש סברא להסמיך מהיקשא זה לאסור מדרבנן בנדרים ונדבות דודאי עדיפא מקציצת עצים דשרי ובאמת נ"ל דמוכרח לפרש כן דא"נ דקסבר דמלאכת חוה"מ אסור מה"ת ור"ש גמיר ליה מהיקשא לאסור מה"ת מאי מקשי ר"ז השתא סלותי מסלתינן דהא חזינן דביו"ט נמי אסור לצורך גבוה להקריב נדרים ונדבות ואעפ"כ לצורך אוכל נפש שרי הכל ומכש"כ לדעת הפוסקים דכל מלאכה אף קצירה וטחינה שרי מה"ת ואעפ"כ לצורך גבוה אסור מקרא דלכם והה"ד בחוה"מ א"ו צ"ל דס"ל לר"ש לאסור רק מדרבנן ואסמכתא בעלמא

מייתי ההיקשא דחווה"מ ומקשי דאין סברא דרבנן יאסרו זה לצורך גבוה דהאוכל נפש שרי הכל אפילו סלותי מסלתינן וביו"ט אסרו רבנן מלאכות האלה שבמחזור כ"ש דבר הנצרך לגבוה דשרי בחווה"מ וא"כ יש ראייה איפכא משום דהוה רק מדרבנן כמבואר: ועוד הביא הט"א ראייה דהוה מה"ת מהא דאיתא במסכת תמורה (דף יד) דאמרינן שם מקרא דאלה תעשו לה' במועדיכם לרבות נדרים ונדבות שקריבין בחווה"מ אלמא דהוה אסור מה"ת מדאיצטריך קרא להתיר נדרים ונדבות דאי כל איסור מלאכה דרבנן ל"ל קרא למשרי נדרים ונדבות וגם ראייה זו יש לדחות דהא הט"א מקשה עוד ע"ז דאכתי קרא ל"ל כקושית ר"ז השתא סלותי מסלתינן והניח בקושיא.

אמנם כבר בארנו שם לקמן בפ"א מה' חגיגה ה"י והבאתי ראייה מן הספרי פ' פינחס ומן הירושלמי פ"א דר"ה דהפשט הוא לא להתיר להקריב נדרים ונדבות בחול המועד אלא בא לומר דמצוה להקריב ברגל שבא לירושלים וכן בארנו שם לשון רבינו בה' חגיגה ואם כן אין ראייה מזה: והנה לענ"ד יש להביא ראייה דהוי מה"ת מלאכת חווה"מ ורק נאמרה לחכמים לחלק בדבר האבד מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דשביעית גם בפ"א דמס' מע"ק ה"א וה"ג חווה"מ אסור ושביעית מותר מה בין שביעית לחווה"מ שביעית ע"י שהיא מותרת במלאכה התירו בין דבר שהוא טריח ובין דבר שאינו טריח מועד ע"י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא שהוא דבר האבד ובלבד שאינו טריח עכ"ל.

ומפרש לה התוי"ט בפ"ק דמוע"ק היינו מה שמותר בשאר מלאכות וזהו דוחק כיון דלעבודת קרקע שוין דכל עבודת קרקע אסור בשביעית מדרבנן כמו דאיתא בדברי רבינו לקמן פ"א מה' שמיטה וא"כ בהאי ענין של קרקע שוין תרווייהו לאיסור א"נ דתרווייהו איסורן מדרבנן אלא ע"כ צ"ל דעיקר איסור מלאכה בחווה"מ הוא מה"ת ורק התורה נתנה רשות לחכמים לבאר איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת וזהו שאמר שביעית דכל עיקר אינו אסור מה"ת ורק חכמים אסרו עבודת קרקע אמרינן דלא אסרו רק מה שאינו אבד אבל אם הוא אבד אף אי טריח הוא מותר אבל במועד שעיקר איסורו הוא מה"ת ורק חכמים בארו ההיתר לא ביארו ההיתר רק בדבר שאינו טריח ולא בדבר שהוא טריח.

אמנם יש לדחות ראייה זו ועוד יש לומר איפכא דמפשטות הירושלמי משמע דהוה רק מדרבנן דמקשה מה בין מועד לשביעית נימא תירוץ פשוט דזהו מה"ת וזהו מדרבנן ולמה צריך להאריך ולומר זה שאסור במלאכה וזה שמותר ועוד זה שזמנו ארוך וזה קצר ומקשי ז' ימים האחרונים מהו אלא ודאי ס"ל דתרווייהו הוא רק מדרבנן ורק אומר כן שביעית דחכמים לא אסרו בה שאר מלאכה אלא רק עבודת קרקע אסרו רבנן והיכא שהוא דבר האבד לא אסרו לא שנו לנו בין טריח ללא טריח אבל חווה"מ דאסור כל מלאכות ורצו שינוחו מכל מלאכה כיו"ט ורק היכא שהוא דבר האבד לא גזרו ולא רצו להפסיד ולא התירו רק במקום שאינו טריח אבל במקום שהוא טריח לא הוציאו מכלל מלאכה דהא בזה יהיה טרחא מרובה ורצו שינוחו בחול המועד אבל בשביעית לא גזרו על מנוחה ורק עבודת קרקע אסרו במקום שאינו אבד ובמקום אבד לא שנו לנו אם הוא טורח ללא טורח דהטרחא בשביעית אין נפ"מ לנו כמו בחווה"מ אבל תרווייהו הוה מדרבנן כמבואר: ועוד יש להביא ראייה איפכא דהוה מדרבנן מהא דאיתא במס' ע"ז (דף

כא ע"ב) תניא רשבא"א לא ישכיר אדם כו' ובגמ' שם (דף כב) מקשה ות"ל משום לפ"ע חדא ועוד קאמר חדא משום לפ"ע ועוד דנקראת על שמו כו' וא"נ דמלאכת חוה"מ אסור מה"ת וא"כ האיסור של לפ"ע הוא נמי איסור מה"ת ורק מלקות ליתא ואם כן ל"ל הטעם דנקראת על שמו שהוא רק איסור מדרבנן על לפ"ע שהוא איסור דאורייתא ועוד דהטעם דנקראת על שמו אומר בהדיא דהוא רק איסור של דרבנן והטעם של לפ"ע נשמע בחדא ועוד שהוא מה"ת ועוד דאי מטעם דלפ"ע אזי אסור אף כשקיבל שדה בשותפות כמו שכתבו התוס' שם ד"ה חדא והטעם דנקראת על שמו הוא רק כשמשכיר לו והוא איסור מדרבנן אלא ודאי דכל האיסור הוא רק מדרבנן ואם כן ניחא ליה להביא חדא ועוד דתרווייהו מדרבנן שוין לאיסור.

אך גם ראייה זו יש לדחות דהנה הט"א בחגיגה (דף יג) בא"מ מעיין בדין של לפ"ע אם אפשר לו לעשות העבירה בלא"ה דאיסור דאורייתא ליתא אי איכא איסור של דרבנן בזה וכתב תחלה ראייה דלא הוי אף איסור דרבנן מהא דאיתא במס' ע"ז (דף ו) גבי ג' ימים לפ"א א"ל משום הרוחה או משום לפ"ע נפ"מ דאית ליה בהמה לדידיה כו' ואי כה"ג איכא איסורא דרבנן א"כ אכתי מאי קמ"ל הא אפילו אית ליה לדידיה נמי אסור מדרבנן כו' ושם בסה"ד הביא ראייה להיפך מהא דאיתא ספ"ק רע"ז רשבא"א לא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני כו' ופריך מ"א ת"ל משום לפ"ע ומשני חדא ועוד קאמר והשתא מאי פריך ול"ל לשנויא דחיקא לימא נפ"מ דאית ליה לכותי זה שדה או דאית ליה לשכור שדה אחרת אצל כותי או עכו"ם אחר דמשום לפ"ע ליכא כיון דבלא"ה יש לו שדה או יש לו לשכור כו'.

ונ"ל לבאר כן דהנה הר"ן ז"ל כתב במס' ע"ז (דף ה) וז"ל ומיהו משמע דה"מ לענין איסורא דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן מיהו אסור שהרי מחויב להפרישו מאיסור ואיך יסייע ליה ידי עוברי עבירה עכ"ל. ועתה ניחא כן דזה האיסור מדרבנן הוא רק לגבי ישראל דמחויב כל אחד להפרישו מאיסורא וכמו שכתב נמי הרא"ש ז"ל במס' שבת (דף ב) דמ"מ איסור דרבנן איכא דאפילו קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו ולהכי אפילו אי אית ליה מ"מ אסור מדרבנן אבל גבי עכו"ם דאינו מחויב ישראל להפרישו ורק הוא מצווה שלא להכשילו אבל אי עשה מאליו אינו מצווה להפרישו אף ליתא איסור דרבנן אי אית ליה ולפ"ז ניחא דשם בע"ז בג' ימים לפ"א דמיירי אצל עכו"ם אי אית ליה בהמה לדידיה לית ביה איסורא כלל והתם גבי לא ישכיר שדהו דמיירי ע"כ כפי שכתבו התוס' שם כמ"ד כותים גרי אמת הן והמה כישראל לכל דבר ואז אפילו אית ליה שדה אחרת מ"מ איכא איסור דרבנן ושפיר מקשה ות"ל משום לפ"ע דאיסורא דרבנן איכא בכל גוונא נמצא דה"נ ניחא דאיכא למימר דאיסור חוה"מ הוא מה"ת מ"מ נקיט תחלה הטעם שנקראת על שמו דמטעם זה הוא אסור בכל גוונא אף אי יש לו שדה אחרת אבל משום לפ"ע אי יש לו שדה אחרת אינו אסור רק מדרבנן ונקיט תחלה חדא דנקראת על שמו הוא איסור דרבנן ועוד איכא לפ"ע דהוא נמי איסור דרבנן אף א"נ דמלאכת חוה"מ הוא מה"ת כמבואר: ועוד נ"ל להביא ראייה ברורה כדעת הרמב"ן ז"ל דעיקר מלאכת חוה"מ הוא מה"ת ודבר האבד שרי מה"ת ויש מקצת מלאכות שחכמים אסרו מזה דאיתא במס' מו"ק (דף יב) אמר אביי נקטינן הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחלה ופירש רש"י יש מהן פטור אבל אסור והא דתני אין זופתין

אסור למעבד לכתחלה אבל בדיעבד אינו חייב והא דקתני זופתין הוי מותר נמי לכתחלה והנמ"י כתב שם פטור אבל אסור ואין לוקין עליו משום לאו דאע"ג דכתיב את חג המצות תשמור ואמרינן לימד על חוה"מ שהוא אסור בעשיית מלאכה וכ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ת זהו לאו שבכללות ואין לוקין עליו עכ"ל: והנה הטורי אבן לא כתב כן אלא אפכא (בדף י"ח) וז"ל ר"י אומר א"צ ק"ו ומה ראשון כו' וק"ל מאי א"צ דקאמר הא בפ"י דעירובין אמרינן השמר דלאו לאו לכ"ע א"כ ר' יאשיה דנפ"ל איסור מלאכה בחוה"מ מתשמור ז' ימים הוא לאו ולוקין עליו והשתא מאי אהדר ליה קו"ח הא קיי"ל לכ"ע אין מזהירין מן הדין מיהו י"ל לדעת הרמב"ם דאיכא עשה עם לאו ומייתי ליה בק"ו אזי מזהירין מן הדין ולוקין עליו א"ל דר"י אמקרא קדשדר"ע סמיך דמקרא קדש משמע עשה כו' אלמא דמשמע ליה להט"א דא"נ דמלאכת חוה"מ הוא מה"ת אז לוקין עליו נמי לא מיבעיא למאן דיליף מתשמור אלא אפילו מ"ד דיליף מקו"ח מ"מ לוקין עליו מדקאמר א"צ ודאי הוא לא כהנמ"י דכתב דהוי לאו שבכללות לאו דתשמור ובאמת צריך להבין למה נקרא זה לאו שבכללות הא זה כולל ביחד כל שבעת ימי חג המצות ואמרינן שכולן לוקין בהן על עשיית מלאכה והא לאו שבכללות לכאורה לא הוי רק אי כולל איסורין הרבה בחד קרא אבל הכא דכולל כל ימי החג באיסור אחד מאי לאו שבכללות הוא ונ"ל לומר דלהכי קרי ליה לאו שבכללות עפ"י מה דאיתא במס' סנהדרין (דף סג ע"א) דעל המגפף והמנשק כו' אין לוקין משום דהוי לאו שבכללות דנכלל כולן בכלל דלא תעבדם וכתבו התוס' שם ד"ה על כו' והא דאמרינן בפ"ק דביצה דמבשל גה"נ ביו"ט לוקה חמש וחדא מנייהו המבשל ביו"ט לא חשבינן ליה לאו שבכללות דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כמו לא תעבדם דהכא דהתם מפרש טפי דכתיב עבודה דמשתמע כל מלאכה שהיא עבודה עכ"ל.

נמצא דלהכי כתבו התוס' די"ט לא הוה לאו שבכללות משום דכתיב כל מלאכת עבודה וא"כ הכא דילפינן מאת חג המצות תשמור וכתב רש"י ז"ל שם בחגיגה דריש ביה את חג המצות שבעת ימים תשמור וכל תשמור אזהרת ל"ת הוא שומרהו מן המלאכה וא"כ נכלל בכלל דתשמור כל המלאכות והוה כמו התם לא תעבדם כל העבודות דהא גבי יו"ט אי לא פריש בהדיא מלאכת עבודה הוי נמי לאו שבכללות וא"כ הכא דתשמור דדרשינן שומרהו מכל המלאכות הוה לאו שבכללות כמבואר: אך יש לדחות זה דהא דדרשינן מתשמור לאסור מלאכה היינו דאמרינן ע"כ כן ע"ז דהא לא נזכר בקרא זה לאסור מלאכה ורק מסיק חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות וצריך לומר כמו שמבאר הט"א שם דמדהקדים ז' ימים לתאכל מצות ש"מ דהאי ז' ימים קאי ארישא ואסיפא ורישא דתשמור הוא מעשיית מלאכה וסיפא מאכילת מצה מש"ה כתיב קרא ז' ימים במצעי כו' וא"כ קאי קרא דתשמור על לעיל שנזכר בפ' בא כל מלאכת עבודה לא תעשו ואומר ע"ז דתשמור ז' ימים וא"כ קאי על קרא דלעיל דלא הוי לאו שבכללות דמפורש ביה כל מלאכת עבודה לא תעשו וה"נ לא הוי לאו שבכללות.

וע"כ נ"ל לומר דלהכי קרי ליה לאו שבכללות כמו דמפרש ליה הטורי אבן דקאי הקרא על תרווייהו על רישא ועל סיפא על איסור מלאכה ועל אכילת מצה וקאי הז' ימים על תשמור דלפניו ועל אכילת מצה דלאחריו ועל שניהם קאי חד קרא דתשמור מש"ה קרי ליה לאו שבכללות שנכלל תרווייהו.

ועוד א"ל דמש"ה דדרשינן במכילתא פ' משפטים את חג המצות תשמור למד שתעבר את השנים כדי שלא תהא חוגג אלא בחודש האביב ומפרש ליה המפרש דתשמור לשון המתנה שימתין עד שיהא האביב וא"כ אתי לזה הקרא ותרווייהו ידעינן מניה ולהכי קחשיב ליה לאו שבכללות דאתיא גם לדרשא אחרינא כמו שמצינו גם הלאו דלא תאכלו על הדם דאתיא לכמה דרשות כמבואר: והנה בספר ריב"ב הנדפס על גליון האלפס עתה ראיתי שכתב ע"ז דאמר פטור אבל אסור משום דה"ל עשה דחג המצות תשמור ע"כ ולא ידעתי איך נוכל לקרוא זה עשה והלא השמר הוא ל"ת ואולי ט"ס הוא וקאמר אליבא דר"ע דיליף מן מקרא קדש וא"כ לא הוי רק עשה אבל הטורי אבן מבאר דזהו ל"ת גמורה למלקות וכן ניחא יותר דזהו דלאו שבכללות הוא דוחק ועוד בלא זה לא תתיישב דברי הנמ"י דמפרש לה דלהכי קאמר פטור אבל אסור היינו דהוי לאו שבכללות ואין לוקין דע"ז לא שייך לומר לשון פטור אבל אסור ולומר כהלכות שבת דזהו רק היכא דאיתא איסור דרבנן כמו התם גבי שבת דכל איסורי שבת פטור אבל אסור אבל הכא ה"ל לומר דאין לוקין כמו בכ"ד על לאו שבכללות ועוד תקשה דלפ"ד הנמ"י הו"ל לאביי לומר דבריו דנקטינן הלכות מועד כהלכות שבת על המשנה הראשונה משקין בית השלחין כו' אבל אין משקין ממי הגשמים ומי הקולין נימא דהלכות מועד כהלכות שבת דמאי דאסור הוא פטור אבל אסור אבל אין לוקין ומאי דשרי לכתחלה שרי ומ"ט נטר אביי עד המימרא דזופתין חביתא ואין זופתין כוזתא הלא בכל המלאכות הוא כן וע"כ נ"ל לומר כן כמו שכתב הטורי אבן דא"נ דמלאכת חוה"מ הוא מה"ת לוקין עליו נמי דהשמר הוא ל"ת ואי יליף מקו"ת אזי הכא גם מזהמה"ד מן דברי רבינו דאיכא עשה גביה ורק הכא גבי אין זופתין חביתא ואין זופתין כוזתא או אפכא לתרווייהו בין בחביתא ובין בכוזתא מה"ת שרי דהוי דבר האבד דאיכא פסידא בתרווייהו ודבר האבד שרי מה"ת כדברי הרמב"ן ז"ל ורק רבנן אסרו בחד מנייהו לחד מ"ד אסרו בחביתא דאיכא טרחא ובכוזתא ליכא טרחא ולמר אסרו בכוזתא דליכא פסידא כולי האי אבל בחביתא שרי דאיכא פסידא יתירא למר עדיף טרחא מועטת ולמר פסידא מרובה אשר זהו בכלל המלאכות שראו חכמים לאסרן כמו שכתב הרמב"ן ז"ל וזהו שאמר אביי שפיר נקטינן הלכות מועד כהלכות שבת דהני מלאכות קבועות שאין בו דבר האבד ואינו לצורך אוכל נפש אזי מה"ת אסור וחייב גם מלקות ע"ז ויש מלאכות אשר הוא פטור אבל אסור היינו כמו הכא דאין זופתין הוא לכל אחד רק איסור של דרבנן ולמ"ד דזופתין הוא שרי לכתחלה והוא כמו שבת וכמו שכתב רש"י ז"ל בהא דקתני אין זופתין הוא לכתחלה אסור אבל בדיעבד אינו חייב ואתי לאשמועינן בזה דאין זופתין ל"ד לשאר איסורי חוה"מ דחייב מלקות אלא הוא רק איסור דרבנן ולהכי לא אמר אביי זה על יו"ט דיו"ט ודאי דינו הוא כמו שבת דיש איסורים מה"ת דחייב מלקות ויש איסורים של דבריהם דלא חלקו בין שבת ליו"ט ורק גבי חוה"מ אשמועינן זה דמאי דאסור בכ"ד הכא בחוה"מ הוא אסור מה"ת ולוקין עליו ומה שאמרו אין זופתין הוא איסור מדרבנן פטור אבל אסור ומה שזופתין הוא לכתחלה וא"כ מוכרח הוא ע"כ מזה דאיסור מלאכת חוה"מ הוא איסור מה"ת וגם לוקין עליו ורק הכא הוא מדרבנן.

ושפיר פסקו להכי הפוסקים כן רבינו וכן הש"ע בס"י תקל"ח דתרווייהו לקולא דאביי גופיה אתי הכא זה לאשמועינן דהכא הוי ספק דרבנן ואזלינן בתרווייהו לקולא כמבואר:

ועוד נ"ל להביא ראיה שהוא מה"ת מן הסוגיא שם דאמר במס' חגיגה כתוב אחד אומר ששת ימים וכתוב אחד אומר שבעת ימים כו' הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום הוא אסור ואיזה יום מותר איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת וכתב רש"י ז"ל דע וראה שלא מסרן אלא לחכמים לומר לך איזה יו"ט עפ"י קידוש הראיה ואסור בכל מלאכה ואיזהו חוה"מ ואינו אסור בכל המלאכה ועל חוה"מ יגידו לך איזו מלאכה אסורה דבר שאינו אבד ואיזו מותרת דבר האבד ע"כ.

וצריך להבין ל"ל עתה להביא דבר זה דמסר לחכמים לקדש עפ"י ראיה ולומר לך איזה יום הוא יו"ט ואיזה יום הוא חוה"מ הלא זה נדע מכבר דנמסר לב"ד קביעות הימים טובים אלא אתי זה לאשמועין הכא גבי דרשא דששת ימים ושבעת ימים דכי היכא דדבר זה דקביעת הימים הוא ודאי מה"ת מקרא דאשר תקראו אותם קרי ביה אתם כו' ה"נ מה שנמסר להם ענין המלאכות בחוה"מ הוא כמו קביעת המועדות והוא מה"ת ואסרו מלאכה הוא כמו קביעת היום שהוא מן התורה ודוק: הלכה יב ודנים דיני ממונות כו' ומי שלא קיבל עליו את הדין [היו] משמתין אותו במועד עכ"ל.

וכתב המשל"מ בפ' א"מ (דף יד) מנודה מהו שינהוג נידויו ברגל אר"י ת"ש דנין כו' ודלמא לעיוני בדיניה כו' אמר אביי ת"ש כו' ושרו ליה. וראיתי להטי"ד (סי' שלד) שכתב כו' וכתב ע"ז מרן הב"י כן משמע ר"פ א"מ והב"ח כתב כו' ותמהני דל"ל להביא בדבר שהוא בעיא דש"ס ופשטוהו מברייתא גם על מרן ז"ל תלונתו שכתב כן משמע דאמאי לא הביא סוגיא זו דהביא הרי"ף ז"ל שם בהלכות וכתב מנודה נוהג נידויו ברגל ובהכי סלקא שמעתא וכ"כ הרא"ש ז"ל דהיינו מדרבנן דנין דיני ממונות במועד ואי לא ציית דינא משמתין כו' ע"כ גם רבינו כו'.

ונ"ל ליישב דברי הב"י והב"ח ז"ל כן דמן ברייתא זו אין ראיה דא"ל כןדהנה התוס' הקשו שם תימה דלמא דאי לא ציית דינא נחתינן לנכסיה מיהו פריך שפיר עכ"ל: ונ"ל לבאר כונת התוס' במה שכתבו מיהו פריך שפיר דהנה צריך להבין דהא נשאר פשיטותא זה דלא לעיוני בדינא דהא מסיק לה גבי דיני נפשות לגמור הדין וא"כ נוכל לדחות דמיירי למיחת לנכסיה אך את זה יש ליישב דכיון דקיי"ל במסכת שבועות (דף מו) החילוק בין דאורייתא לדרבנן דגזל דאורייתא וכן המחויב שבועה דאורייתא נחתינן לנכסיה והמחויב מדרבנן לא נחתינן לנכסיה ורק משמתין ליה ושבקין ליה עיי"ש וא"כ הכא דקאמר סתם בברייתא דנין דיני ממונות ומשמע דאף היכא דהחויב הוא רק מדרבנן נמי והתם משמתין ליה ולא נחתינן לנכסיה ולהכי דחי דלמא מעיינין בדינא וזהו שאומר התוס' מיהו פריך שפיר משום דאירי בכל דינים אף שחיובן דרבנן דלא נחתינן לנכסיה ואף שר' יוסי פליג ע"ז שם במס' שבועות וס"ל דאף בדרבנן נחתינן לנכסיה מ"מ רוצה לאוקמי הברייתא ככ"ע אף לרבנן ואליבא דדינא דרבנן לא נחתינן לנכסיה אבל באמת מברייתא זו אין ראיה דא"ל דאתיא כר' יוסי דס"ל דאף בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה ושפיר אומר דנין ד"מ אף בדרבנן ולא משמתין ליה אי לא ציית ורק נחתינן לנכסיה ולהכי הביאו ראיות אחרות דמן הברייתא יוכל לדחות כמבואר: אך זה קשה לי שמה בתוס' ד"ה והא כ"ג כו' כתבו וקשה דהא כ"ג דן ודנין אותו ואי לא ציית דינא משמתין ליה ולמאי דפרישית לעיל די"ל לענין למיחת לנכסיה ניחא ע"כ ותקשה

דהא משמע דאף דינא דרבנן נמי דנין ובדינא דרבנן א"ל ציית לנכסיה לא נחתינן והמשנה ודאי אתיא לכ"ע אף לרבנן.

וקצת י"ל עפ"י מאי שהביא הש"ך בח"מ (סי' פז ס"ק כה) בשם הר"מ ריקאנטי דאי תפיס התובע לא מפקינן מיניה אף בדינא דרבנן היכא שמחויב דרבנן וא"כ שפיר ניחא דדנין אף דינא דרבנן והוא אי יתחייב והתובע יתפוס לא מפקינן מניה כמבואר: והנה התוס' כתבו שמה ד"ה מהו שינהוג נידויו ברגל והקשה הרב הא ליכא אלא עשה ואין עשה דוחה עשה כו' ושמה מסוטה ילפינן ועוד כיון שעבר ע"ד הדיינים הרי יש כאן עשה דרבים עכ"ל.

וכתב המהרש"א דמ"מ קושיתו דמעיקרא לא מתרצים דשמחת הרגל נמי עשה הוא ואין עשה דוחה עשה ע"כ. והנה דברי התוס' ניחא דכיון דנידוי הוה עשה דרבים דעבר על דברי הדיינים ניחא דנוהג נידויו ברגל אי משמתינן ליה קודם הרגל ואז הוה העשה דרבים קודם ולא חל עשה דרבים דרגל עלויה והוה כמו באבילות דמעיקרא והגמ' מקשה שמה השתא משומת ואתי מעיקרא אתי רגל ודחי ליה אף דאיכא גביה עשה דרבים משמתינן ליה השתא ומדחינן בידיה העשה זו דרגל.

אך לפ"ז לא ניחא דלפי האמת מ"ט משמתינן ליה ברגל דהא ליתא בזה תירוץ התוס' משום עשה דרבים ומ"ע פסקו הפוסקים דמשמתינן ליה במועד גופיה האיך דחי כקושית התוס' וצריך לומר דסמכינן על תירוץ ראשון של התוס' דמסוטה ילפינן וא"כ שפיר דחי בכ"ג כמבואר ודוק: הלכה טז אין נושאים נשים במועד כו' אבל מחזיר את גרושתו כו' שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג עכ"ל.

והנה התוס' שם במס' מע"ק (דף יח ע"ב) הביאו דברי הירושלמי דאמר התם הדא דתימא מן הנשואין פירוש גירשה אחר הנשואין והחזירה אבל לא מן האירוסין ע"כ. ורבינו השמיט דברי הירושלמי זה שמחלק בין אירוסין לנשואין והקשה ע"ז הב"י באו"ח (סימן תקמו) על רבינו והרי"ף ז"ל שהשמיטו דברי הירושלמי זה שמחלק בין אירוסין לנשואין.

והנה הנמ"י כתב לקמן (דף יח ע"ב) על המשנה דאלו כותבין וז"ל שם ובמשנה איתא אבל מחזיר גרושתו ואמרינן בירושלמי דוקא גרושתו מן הנשואין אבל מן האירוסין אסור כו' והרי"ף ז"ל לא הביאו ואפשר דמשתמע מלשון מארסין אבל לא כונסין עכ"ל. וגם דבריו צריך הבנה מהו דאמר דמשתמע מלשון מארסין ואין כונסין ליישב דברי הרי"ף ז"ל שהשמיט דברי הירושלמי: וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה לכאורה קשה טובא על דברי הירושלמי זה דבמה מיירי דאמר אם החזירה מן האירוסין אסור או מיירי לישא אותה בנשואין זה הא אסור אפילו לא גירשה ורק אם היא עוד ארוסה שלו אסור לישא אותה במועד ואי אומר דלארס אסור הא קיי"ל דמארסין נשים במועד לקמן (דף נח) וא"כ על מה קאי הדין דמן האירוסין אסור ומצאתי שכבר עמד ע"ז הפמ"ג באו"ח (סי' תקמו) עיי"ש.

ונ"ל לומר כן דהנה איתא בתוספתא פ"א דמוע"ק אין מקדשין נשים במועד ר' יהודה מתיר שמא יקדמנה אחר נמצא דהת"ק חולק על דברי שמואל דאמר שם בגמ' דמארסין

במועד וצריך לומר הטעם לדברי הת"ק דלא שרי לקדש במועד כן דהא ביו"ט אמרינן במס' ביצה דאסור לקדש גזרה שמא יכתוב ופירש"י ז"ל שטר אירוסין לקדושין אבל בחוה"מ לא שייך זה דאי שרינן לקדש שרי נמי לכתוב כמו דשרי לכתוב שטרי פסיקתא דאמר שם בגמ' כמה אתה נותן לבתך כו' וצ"ל דהאיסור הוא בחוה"מ כמו שכתבו התוס' שם במס' ביצה (דף לו ע"ב) דהטעם דאין מקדשין דהוא כקונה קנין וכן מצאתי בס' חסדי דוד מפרש התוספתא דג"כ אומר דהוא אסור משום קנין וכן ס"ל להירושלמי בהדיא בפ"א דמס' יומא ה"א דמקדש הוי כקונה קנין כמו שהביאו התוס' (דף יג ע"ב) דאמר והוה כקונה קנין ומשני אין שבות במקדש אלמא דס"ל דהוה אסור משום קנין ועיי"ש במפרשי הירושלמי אך זה צריך לומר דהא דאמרה המשנה אין נושאים נשים במועד הא לקדש שרי דלא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לקדש דלאו מצוה קעביד אלא אף לישא דמצוה קעביד נמי אסור כמו דדחה הגמ' שם (דף יח) הראיה לשמואל וצריך זה לבאר אף דבמס' ביצה קאמר שם והא מצוה קעביד ומשני לא צריכא דאית ליה אשה ובנים משמע דהיכא דלית ליה אשה ובנים הוי קדושין נמי מצוה וכן ס"ל לר"ת התם דהיכא דלית ליה אשה ובנים שרי לקדש והכא משמע דמן אירוסין ליתא מצוה כלל אף אי לית ליה אשה ובנים וצריך לומר כן דמן האירוסין בלבד אינו עושה מצוה כלל ורק דעל ידי האירוסין יבא לידי נשואין לאשה זו וכ"ז לדידן דחיישינן שמא יקדמנה אחר ולהכי אף האירוסין מצוה אבל הגמ' דדחה דברי תנא דב"ש דל"ח שמא יקדמנו אחר כן הת"ק בתוספתא דס"ל נמי דאין מקדשין במועד ול"ח שמא יקדמנו לא הוה אירוסין מצוה ושפיר אמרינן דהמשנה לא מיבעיא קאמרה דאירוסין לית ביה מצוה אך זה תקשה א"נ דהוא משום קנין לפי מה שכתבו התוס' במס' ביצה שם דמהאי טעמא דאין מקדשין לפי שנראה כקונה קנין הה"ד דאין מגרשין וא"כ תקשה דהא לגרש שרי במועד כמו דאמר שם במשנה אלו כותבין גיטי נשים כו' בשלמא על שטרי קדושין נפרש שטרא פסיקתא אבל גיטין אמר שם דשרי וכן התוספתא גופיה מסיק ליה ממאנין ומגרשין במועד ומשמע דהוא לכ"ע אף לת"ק ומ"ש מקדושין דאסור לדברי הת"ק שם בתוספתא משום קנין וצ"ע.

וזה מ"מ א"ל דהירושלמי דס"ל במסכת יומא דהוי כקונה קנין ס"ל הכא נמי כהתוספתא דאסור לקדש בחוה"מ והמשנה דאמרה אין נושאים לא מיבעיא קאמר ולהכי אומר הירושלמי כן אבל מחזיר גרושתו זהו האיסור של נשואין אי גירשה מן הנשואין ורוצה להחזירה בנשואין וכבר קידשה מאתמול זה שרי דלא הוה מערב שמחה בשמחה אבל אם גירשה מן האירוסין ורוצה בחוה"מ לחזור ולקדשה זה אסור דהוה כמו שמארס אשה חדשה וקונה קנין ביו"ט כקנין מחדש וזהו רק אם כהתוספתא ס"ל דאסור לקדש אבל אנן הא ס"ל כתנא דב"ש דשרי לקדש במועד וא"כ רבינו והרי"ף לא צריכים להביא כלל וא"ל דזה דברי הנמ"י דמשתמע מלשון מארסין ואין כונסין היינו כיון דהרי"ף הביא דין זה דמארסין וא"כ לא צריך להביא כלל דברי הירושלמי לענין מחזיר גרושתו מן האירוסין דלדידן ליתא כל זה הדין דלארס בלא זה שרי ולישא אף אי לא גירשה אחר אירוסין אסור אלא כמבואר ודוק: הלכה כמותר כו' וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד עכ"ל.

וכתב הרה"מ מופוסק כת"ק וראיתי מי שכתב דת"ק ור' יהודה ל"פ דודאי סיד שא"י לקפלו במועד ניוול הוא לה ואפשר שדעת רבינו כו' שאל"כ למה פסק כר"י ואולי פסק כר"י מפני של"מ בברייתא בתכשיטין לסוד בסיד ע"כ. והלח"מ הקשה מדקאמר שם בברייתא ומודה ר"י משמע דאיכא דפליג עליה דאל"כ למאן מודה ומסיק דא"ל דמה דכתב הרה"מ ואפשר דלא פליג היינו הת"ק במשנה אבל אית תנא דפליג להכי אמר ומודה עכ"ל.

והנה בירושלמי פ"ק דמע"ק ובפ"ק דע"ז ה"א משמע להדיא דנחלקו דאמר ח"א דנחלקו אם יכול לקפלו במועד מ"מ אסור לר"י וח"א דאם יכול לקפלו אחר המועד נמי מתיר הת"ק אלמא דמפרש דנחלקו בזה ולפ"ד הגמ' דאמרינן דמודה ר"י היכא דיכול לקפלו במועד וא"כ משמע דס"ל כהאי דת"ק ס"ל דאפילו לאחר המועד לקפלו נמי שרי דבמועד ר"י נמי מתיר.

ודברי רבינו דפוסק כר' יהודה ניחא עפ"י מה שכתב הכ"מ בפ"א מהל' תמורה ה"ז וז"ל וק"ל שבתוספתא הוא דלת"ק עושים תמורה וי"ל שמאחר שבמשנתנו לא הזכיר משמע דסבר תנא דמתניתין דליתא להאי תוספתא ע"כ וא"כ ה"נ ניחא כיון דהא במשנה אמר ר"י בלא חולק דאם אינו יכול לקפלו במועד אסור דאמר ניוול הוא לה ולא שרי רק היכא שיכול לקפלו וא"כ אף דבברייתא אמר ומודה מ"מ כיון שבמשנה לא הזכיר חולק הלכה כן כדברי הכ"מ שם ודוק: פרק ח הלכה ד בורות שו"מ של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתחלה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ תימה דבגמ' ד"ה קאמר דבברייתא בבור של יחיד וחוטטין אותן אבל לא שפין את סדקיהן וא"כ איך כתב רבינו ושפין את סדקיהן ע"כ והנה נ"ל דצ"ל דלרבינו ע"כ ה"ל גירסא אחרת בשתי הברייתות דברייתא הראשונה שמביא שם דאמר אבל לא חוטטין ולא שפין את סדקיהן וכן בברייתא השניה דאיתא שם אבל לא שפין את סדקיהן נמי גריס איפכא: ונ"ל להביא ראיה לגירסת רבינו ז"ל דשפין את סדקיהן מהא דאיתא בירושלמי פ"א דמוע"ק הל' ב' בית עלמא דר"מ אתפחת במועד ר"ח סבר מימר שרי מן הדא ועושין כל צרכי הרבים א"ל ר"מ ולא תני שמואל אלא להיות שפין את סדקיהן חוטטין גורפין לנו כמו דתנינן תמן החוטט בצינור לקבל צרורות עכ"ל.

ופירש הק"ע אלא להיות שפין את סדקיהן אבל להיות תיקוני ממש אסור גורפין לנו כלומר חוטטין כו' א"כ חוטטין דהכא נמי גורפין כו'. והנה צריך לומר דהכא הוה המעשה בדבר שאין הרבים צריכין לו דאם היה דבר שהרבים צריכין לו ודאי אפילו תפירה שרי כמו דאיתא בגמ' שם וצ"ל דהאי ב"ע דאפחית לא היו צריכין לו עוד רבים ולכן אמר דרק שרי שפין את סדקיהן ולחטוט היינו לגרוף אבל לתקוני ממש אסור נמצא דחזינן דדבר שאין רבים צריכין לו שרי לחטוט ולשפין את סדקיהן ובדבר זה הא שוה של יחיד היכא דצריך לשל רבים היכא דא"צ לו וכמו שאומר הגמ' שם בכל הסוגיא וכמו נמי שמבאר הראב"ד ז"ל בפ"ז ה"י ובהרה"מ שם וא"כ כיון דחזינן דבשל רבים היכא שא"צ לו שרי לשפין את סדקיהן ה"נ ביחיד היכא דצריך שרי לשפין את סדקיהן וא"כ שפיר הוא גירסת רבינו דשפין את סדקיהן היכא דיחיד צריך ודוק: הלכה ה עכברים כו' בשדה האילן צד כדרכו ואם היה שדה לבן סמוך לשדה אילן צדין אותן בשדה הלבן בשינוי כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה ע"כ ועיין בהרה"מ.

והכ"מ כתב ואפילו אי גריס ביה כדרכו כגירסת הרי"ף והרא"ש דהשתא קאי את"ק סובר רבינו דמת"ק נשמע לחכמים דכיון דת"ק כי שרי בשדה הלבן כדרכו איירי הסמוך לאילן א"כ חכמים כו' מהדרי ואמרי דאינו צד אלא שלכ"ד וממילא משמע דכשאינה סמוכה לאילנות אינו צד כלל ואפילו שלא כדרכו עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא בירושלמי פ"א ה"ב ניחא בשדה האילן בשדה הלבן אלא שהיא סמוכה לעיר ופירש הק"ע ופריך דניחא בשדה דמותר לצודן דמפסידין אלא בשדה הלבן מ"ט הא לא מפסיד מידי כו' הסמוכה לאילנות דוקא דחיישינן שמא יצא כו' אלמא דס"ל להירושלמי דשדה האילן מותר לצודן דאיכא פסידא אבל לא בשדה לבן כ"א הסמוכה לשדה האילן וזהו כדברי רבינו דאפילו מ"ד דצד שלא כדרכו בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן דוקא אבל א"ל דליכא פסידא אסור אפילו שלא כדרכו ודוק: הלכה ו כותל כו' ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו עכ"ל.

וכתב בהגמ"מ וז"ל בירושלמי מפרש דהתירו סופו משום תחלתו והא דלא קחשיב ליה במסכת ביצה בהדי הנך דהתירו סופן משום תחלתן משום דלא קחשיב ליה אלא הנך דאיירי ביו"ט עצמו ולא בחוה"מ עכ"ל. ובק"ע הכא על הירושלמי בפ"א ה"ד הקשה זה והניח בקושיא.

והנה על תירוץ של ההגמ"מ שלא קחשיב רק מה שביו"ט ולא שבחוה"מ קשה לענ"ד מגמ' דביצה (דף יא) שם דאמר רחבא אר"י הפותח חביתו ומתחיל בעיסתו ע"ג הרגל ואליבא דר"י דאמר יגמור וזהו לא ביו"ט עצמו דכל ימות הרגל כטהורה שווה רבנן לטומאת ע"ה ופלוגתייהו היא באחר הרגל אלמא דמיירי גם מה שאחר יו"ט נמי ואף דעולא לא קחשיב שם רק ג' דברים אמרינן משום דבפלוגתא לא קמיירי ולא אמר דמיירי רק מה שביו"ט עצמו: אמנם יש ליישב הקושיא פשוט עפ"י מה דכתבו התוס' במס' ר"ה (דף כג ע"ב) ד"ה שיהו הא דלא קחשיב בפ"ק דביצה גבי דברים שהתירו שופן משום תחלתן משום דבהך ל"ק מידי דמתניתין היא דאכל הני דהתם פריך תנינא ומשני להו עכ"ל.

וא"כ ה"נ ניחא דודאי הוא כן הטעם משום דהתירו סופו משום תחלתו ס"ל הכא ורק דלא מצוי לתרץ כמו התם בביצה ס"ד אמינא קמ"ל כו' ולהכי לא קחשיב כמבואר: וזהו ג"כ דברי הט"ז ביו"ד (סי' רסו ס"ק א) וזה עדיף טפי מהנך ג' דברים שאמר עולא פ"ק דביצה שהתירו כו' ולא חשבו עולא כי פשוט הוא והנך ג' דברים יש בו חידושים כדאיתא שם וכוונתו נמי כדברי התוס' דלא קחשיב רק מה שאומר שם תנינא כו'.

ובאו"ח (סי' שח) הקשה הט"ז מ"ט לא קחשיב שם בהנך דברים שהתירו כו' דין דההולך במים ביוה"כ דשרי בחזרה שלא יכשל ולא יבא בהליכה והניח בצ"ע וגם זה יש ליישב עפ"י מה דכתבו התוס' בר"ה דל"מ לומר תנינא ולאסוקי כו'. והנה קושית הגמ"מ והט"ז (בסי' שא) יש ליישב בל"ז עפ"י מה דכתב הצ"ח במס' ביצה (דף יז) בשם המאירי ז"ל ליישב מה דלא קחשיב בהדי הנך שהתירו סופן כו' רק הנך מה ששנה במשנה ולא בברייתא כמו רדיית הפת וחזרת סולם וא"כ ה"נ הני כולהו דלא קתני להו במשנה לא קחשיב ליה שם כי זה שהכותל גוהה וכן ההולך במים הוא רק ברייתא ודוק: הלכה טו וסוס שרוכב עליו מותר וכו' ולסרקו כדי ליפותו כו'.

והנה הב"י באו"ח (סי' תקלו) הביא בשם רבינו והסמ"ג וכן הביא בש"ע שם והטור השמיטו וצריך טעם ע"ז. ונ"ל לומר דלהכי השמיט זה הטור ז"ל דהנה התוס' כתבו שם (דף י ע"ב) סרוקי סוסיא שפירש בקונטרס אושטניר א"נ דהא קיי"ל דבין קירוד ובין קירצוף שרי לר"ש דס"ל דבר שא"מ מותר בביצה (דף כג) וקיי"ל כותיה אלא ענין אחר הוא עכ"ל.

ופשוט י"ל דברי רש"י ז"ל לפי גירסת הרא"ש והערוך ז"ל רב שריא לסרוקי ורב הא ס"ל במס' שבת (דף כב) דאין הלכה כר"ש בגרירה דס"ל דבר שאינו מתכוין אסור וא"כ לפ"ז אסור לרב ביו"ט דשא"מ ובחזוה"מ שרי לכ"ע ואפילו אי גרסינן נמי רבא ניחא דהא רש"י ז"ל כתב לסרוק במסרק של ברזל והתוס' כתבו במס' ביצה (דף כג) ד"ה ושלש פירש ר"י דהלכה כר"ש דמתיר ודוקא במגררת של עץ שאינו עושה חבורה אבל במגררת שלנו שהן שלברזל כ"ע מודו דאסור דפס"ר הוא שתולש שערות.

וא"כ ניחא דכיון דשרי במסרק של ברזל וזה ביו"ט אסור ובחזוה"מ התיר והתוס' ז"ל שהקשו על רש"י גרסי רבא ואושטניר שפירש רש"י הוא של עץ ולא של ברזל ולהכי כתבו דהוא ענין אחר. ועתה נבאר רבינו מפרש לה לעיל בפ"ד מהל' יו"ט הל' ט"ז הא דקירוד וקירצוף לא במסרק רק להסיר הזבובים ומחלק בין גדולים לקטנים אבל לסרוק לא שרי רק בחזוה"מ וכן הש"ע הביא (בסי' תקכג) דקירוד וקירצוף הוא להסיר הזבובים אבל לגרר אסור ולהכי הביאו זה גבי חזוה"מ וניחא אי גרסינן רב או רבא דגבי יו"ט לא מצינו דין זה דלסרוק ולהכי התיר בחזוה"מ אבל הטור הא מפרש (בסי' תקכג) דפירש קירוד וקירצוף הוא לגרור במגרר ושרי אף ביו"ט קירוד וקירצוף וא"ל דהוא גריס כגירסת הרא"ש ז"ל רב שריא ולרב לשיטתו ניחא דהוא ס"ל דלא כר"ש אבל לדידן דס"ל כר"ש בדשא"מ דאפילו ביו"ט שרי לא צריך להביא הא דחזוה"מ מותר וזה לא מיייתי דבמסרק של ברזל שרי נמי כיון דזה לא נדע מגמ' דידן דשרי אף דהוי פס"ר דא"ל דרב דהתיר לסרוק הוא בשל עץ ומשום דס"ל דבר שא"מ מותר בחזוה"מ אף דביו"ט אסור דאושטניר דהביאו התוס' הוא של עץ וזה ל"צ לאשמועינן ושל ברזל דשרי אף דהוי פס"ר לא נאמר בגמ' לכן השמיטו ודוק: הלכה כא תרנגולת כו' מושיבין אחרת תחתיה כדי שלא יפסידו הביצים ובמועד אין מושיבין אבל אם ברחו מחזירה למקומה עכ"ל.

וכתב הרה"מ אבל סיפא דקתני ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה בי"ד הוא ולא במועד כו' והטעם נ"ל לדעתו לפי שאין תרנגולת מתישבת על ביצים שהוחמו תחת תרנגולת אחרת ולא יועיל להשיב אחרת תחתיה לפיכך אין טורחין במועד אבל בי"ד טורחין עכ"ל: וק"ל ע"ז מהא דאיתא בירושלמי הכא בפ' מקום שנהגו ה"ח ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה והוא שישבה ג' ימים אר"מ מתניתא א"כ י"ג י"ד ט"ו ומקצת היום ככולו אר"א תפתר בשישבה מאליה ולית ש"מ כלום ופירש הק"ע מתניתא מוכח דמיירי שכבר ישבה עליהן ג"י שהרי בי"ד מושיבין ובחזוה"מ ברחו כו' ואמר תפתר בשישבה מאליה פירש ולא מיירי שישבה ביו"ט אלא לפי פירוש א' ישבה ביו"ט ולפי פירוש הב' ישבה קודם י"ד וס"ל שלשה ימים מעל"ע ומ"מ חזינן דהירושלמי מפרש דהסוף משנה דמתה או ברחו קאי על חזוה"מ דמחזירין אותה וקדייק אי ישבה בי"ד או ל"ד י"ד אבל ודאי

ס"ל דגם אי מתה בחוה"מ מושיבין אחרת תחתיה דזה מיירי שאמר במשנה: ועוד ק"ל לפי מה שהוכיח הב"י (בסי' תקלו) דבי"ד אינו שרי רק אי ברחה או מתה אבל לישב לכתחלה אסור וכן פוסק בש"ע (בסי' תסח) כפי שיטת רבינו ועיי"ש בט"ז ומג"א וא"כ תקשה מדברי הירושלמי דהא כתב מתניתא אמרה כן וכפי גי' הק"ע דמפרש שישבה בי"ד וא"כ הוי ג' ימים מעל"ע כו' ומ"מ שפיר ס"ל דמושיבין בי"ד לכתחלה וגם ר"מ דאמר תפתר שישבה מאליה א"ח דמותר להושיב בי"ד ורק אומר דמהכא אין ראייה דמיירי שישבה ביו"ט כמבואר: ונ"ל ליישב עפ"י מה דאיתא בירושלמי פ"ב דמע"ק ה"ד אר"י אם כו' או שאין לו מה יאכל כו' אמר ליה ר"י אם את אומר כן נמצא מתיר את האומנות במועד אלא כו' ופירש הק"ע נמצא אתה מתיר כל המלאכות בחוה"מ היכא דאין לו מה יאכל כו' וזה אינו ניחא דלמא באמת שרי פועל שא"ל מה יאכל כדשרינן בגמ' דידן בלא קושיא.

ונ"ל לפרש דפשט הירושלמי כמו שמקשה הגמ' (דף יג) שם וחכ"א שלש אומנות מותרים כו' וא"א כולהו לישתרי שהרי אין לו מה יאכל שרי בחוה"מ כו' וזהו קושיית הירושלמי א"כ מתיר את האומנות כולם בחוה"מ היכא שא"ל מה יאכל וא"כ בע"כ לישתרי כולהו ואמאי אינו שרי מכל המלאכות רק השלשה כמו שמקשה הגמ' דידן ובגמ' מתרץ מועד אי"ד קרמית מועד משום טרחא כו' וע"כ משום צורך יו"ט ומידי דלצורך התירו כו' ולכן לא התירו רק הני ג' דברים דהוי צורך יו"ט והירושלמי דאינו מתרץ זה לא ס"ל סברא זו לחלק בין י"ד לחוה"מ אלא כיון דיש היתר בחוה"מ היכא שאין לו מה יאכל שרי בי"ד וא"כ ה"נ ס"ל כן דכיון דיש היתר כשברחה להחזיר בחוה"מ שרי בע"כ לישב לכתחלה כיון דמצינו היתר בחוה"מ אבל אנן הא ס"ל דדבר שאינו צורך יו"ט אסור ולא מהני מה שמצינו היתר בחול המועד ולהכי הכא המה מפרשים המשנה דאסור לישב בי"ד כמבואר ודוק: הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ב החמץ בפסח אסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה עכ"ל.

וכתבו הכ"מ והלח"מ בשם הר"ן ז"ל דאף דרבינו פוסק בה' מ"א כר' אבהו דיליף איסור הנאה מלא תאכלו נמי מ"מ לרווחא דמלתא נקיט הקרא דלא יאכל ע"כ. ולענ"ד נ"ל ליישב דעת רבינו כן דלקמן בה"ז כתב רבינו דחמץ בפסח אסור אפילו בכל שהו מקרא דלא יאכל ומבארים שם הכ"מ והמ"ל דהא חצי שיעור אסור בכל איסורין מה"ת ומתרצים לחלק בין חמץ בפסח לשאר איסורים ע"ש וא"כ ניחא דמביא מקרא דלא יאכל לאסור בהנאה אפילו על חצי שיעור דאי נפקא מלא תאכלו לא הוי ידעינן על ח"ש ומלא יאכל דכתיב ידעינן דח"ש נמי אסור בהנאה ועיין לקמן מה שנבאר עוד בזה: והנה תקשה לכאורה שם בסוגיא דקאמר אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל אמר ופליגא דר' אבהו דאמר ר"א כל מקום שנאמר לא יאכל כו' מנ"ל דפליגי דלמא לא פליגי וחזקיה נמי ס"ל בכל דוכתא כרבי אבהו ורק הכא מביא לאסור מקרא דלא יאכל לרבות נמי חצי שיעור כמו דכתב רבינו.

ונ"ל ליישב כן ע"פ מה דכתב הנוב"י מהד"ת ח' או"ח סי' נ"ג וכן בצל"ח במס' פסחים מבאר דעת רבינו דבעי להכי גבי חמץ קרא יתירא על ח"ש על היכא דלא חזי לאצטרופי כגון אם אכל בשביעי של פסח סמוך לחשיכה דאין שעות להצטרף וזהו רק לדידן

דפסקינן כר"ש דלאחר זמנו חמץ שרי מה"ת אבל לר' יהודה דס"ל דלאחר זמנו נמי איכא איסור לאו וא"כ נהי דלענין כרת לא חזי לאצטרופי אבל לענין לאו חזי להצטרף לאיסור לאו של החמץ לאחר הפסח ואם כן לר' יהודה לא שייך זה התירוץ וצריך לומר דרבינו משום דפוסק כר"ש בלאחר זמנו מש"ה יליף על חצי שיעור מלא יאכל על היכא דלא חזי לאצטרופי ואם כן ניחא דהתם קאמר תחלה ולא יסיק תנור כי לא נצרכא אלא לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כו' ואחר כך אומר על הסתם משנה זו אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה.

והנה השאגת אריה כתב בסי' פ"ז דרבי יהודה דס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה הוא משום דאזיל לטעמיה דס"ל דלאחר זמנו נמי אסור ושפיר יליף מק"ו מנותר דאין היתר לאיסורו כמו נותר אבל לר"ש לא מ"ל הקו"ח ולא המ"מ דאיכא למיפרך מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו ואם כן כיון דסתם משנה זו אתיא כר' יהודה דא"ב חמץ אלא שריפה ואם כן ס"ל להאי משנה דלאחר זמנו נמי אסור כר"י וא"כ לא מצריך קרא יתירא דלא יאכל על ח"ש דשוה לשאר איסורין דלא שייך דל"ח לאצטרופי להכי קאמר ופליגא דר"א אבל לדידן שפיר מצרכינן לא יאכל על הנאה של ח"ש נמי ועיין לקמן בה"ז מה שנבאר בס"ד: והנה הפני יהושע הקשה שם בריש הסוגיא דחזקיה ור"א דל"ל למילף על איסור הנאה גבי חמץ מקראי ת"ל דנילף מקו"ח מערלה וכה"כ ובב"ת דאינן בכרת ואינן בב"י אסור בהנאה לא כ"ש חמץ דבכרת ובב"י דאסור בהנאה בשלמא לר"ש דס"ל דלאחר זמנו מותר א"ל דיש לדחות מה לחמץ שכן יש היתר לאיסורו תאמר בהנך דאין היתר אלא לר' יהודה תקשה וכתב הפ"י דלדעת התוס' ז"ל ניחא דהתוס' ס"ל דעל הנאה לקי א"כ שפיר ניחא דאי ילפינן מק"ו אזי אין מזהמה"ד ומקרא דלא יאכל לקי שפיר.

ועפ"ז נ"ל לבאר דברי רש"י ז"ל במס' פסחים(דף כג ע"א) דאמר שם והרי חמץ כו' ותניא ריה"ג אומר תמה ע"ע היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה וכתב רש"י ז"ל תמה ע"ע כו' דס"ל מותר בהנאה כל שבעה וכש"כ לאחר הפסח ופליגי דר' יהודה דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לקמן (דף כ"ח) עכ"ל.

וצריך להבין דבריו ז"ל דמה שייטא הכא דפליגי על ר' יהודה על לאחר זמנו הלא ריה"ג חולק גם על ר"ש ומתיר אף תוך הפסח בהנאה ול"ל להביא כאן איסור אחר זמנו של ר' יהודה אך לפ"ז ניחא דהנה א"נ כדברי הפ"י דלהכי לא ילפינן מק"ו כי היכי דלילקי על הנאה אבל איסור הנאה ידעינן מק"ו ואם כן תקשה מאי מקשה הגמ' על חזקיה מריה"ג הלא אף א"נ דלא כחזקיה נמי תקשה על ריה"ג דהא הוא ס"ל דמותר בהנאה לגמרי ותקשה אכתי נילף מק"ו לאסור וצריך לומר ע"כ דלריה"ג יש איזה לימוד להתיר בהנאה ולא קשה א"כ על חזקיה נמי דע"כ איזה לימוד מגלה לנו דמותר בהנאה להכי מפרש רש"י ז"ל דפליג על ר' יהודה דר' יהודה הא יליף מתלתא קראי וקאמר שם ואידך חד מבעיא לכדריה"ג דאמר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד שנאמר וכו' וסמיך ליה ור' יהודה אב"א סמוכין לא דריש ופירש רש"י הילכך דריה"ג לא ס"ל נמצא דרבי יהודה דדריש חד קרא על לאחר זמנו הוא משום דלא דריש סמוכין אבל ריה"ג דדריש סמוכין לזה שאין פ"מ נוהג חמוצו אלא יום אחד לית ליה קרא על לאחר

זמנו של ר' יהודה וא"כ ע"כ ס"ל כר"ש דלאחר זמנו שרי מה"ת ואם כן ליכא לדידיה הק"ו משאר איסורי הנאה ושפיר אומר דשרי בהנאה דמק"ו לא מצי למילף ואכתי מקשה שפיר דמלא יאכל לדברי חזקיה נוכל למילף ומשני לך כתיב להתיר הנאה וזהו דברי רש"י ז"ל ופליגא על ר"י דאמר חמץ בפסח אף לאח"ז דהא ריה"ג חולק ע"ז כמבואר וא"כ ליתא הק"ו ושפיר מקשה לחזקיה מריה"ג כמבואר ועיין לקמן בפ"ב מה שבארנו על קושית הפ"י ודוק: הלכה ג אינו לוקה משום בל יראה אלא אם כן קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אע"פ שעבר על בל יראה אינו לוקה מפני שלא עשה מעשה עכ"ל.

והנה הנוב"י במהד"ת ח' או"ח סי' מ"ט כתב לתרץ דעת רבינו שלא הביא זה לחלק בין נתחמץ מאליו לנתחמץ מחמת דבר אחר משום דסמך על מה שכתב הכא אינו לוקה משום ב"י אא"כ קנה כו' או חמצו כדי שיעשה בו מעשה משמע מזה דלא בעינן נתחמץ מאליו עכ"ל. ומשמע מזה דמפרש ליה הנוב"י זה שכתב רבינו או חמצו היינו שעירב בו דבר המחמיץ וזה מקרי חמצו בידיים להיות בו מעשה אבל אם לש עיסה בפסח והניחה שתחמיץ מאליה לא מקרי מעשה אלא אם כן חמצו בידיו בדבר שהוא מחמיץ וכן כתב הר"ר מנוח ז"ל הכא וז"ל אמר המפרש לאו למימרא שלא ילקה אלא אם כן עירב השאור תוך העיסה ולש אותה בידיים אלא אפי' עשה מעשה עיסה בידיים ממש אלא שהניח שאור ע"ג העיסה והלך וישב לו ונתחמצה ה"ז לוקה שהנחת השאור מעשה הוא והכי איתא במס' מנחות ע"כ: והנה משמע מדבריו דס"ל כמו הנוב"י שצריך לעשות מעשה להחמיץ ורק בזה די במה שהניח השאור ולענ"ד כ"ז דאינו כן דהא רבינו מסיק הכא אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אינו לוקה משמע דרק אי לא עשה בפסח מעשה כלל אלא שהיה לו החמץ מן קודם הפסח אבל אי לש עיסה בפסח והניחה כן עד שתתחמצה מאליה זה מקרי מעשה ולקי ע"ז שפיר ואף דהחמיץ לא עשה בידיים ורק העיסה לש בידיו ועשה מעשה ודומה הוא למה שפוסק רבינו בפ"י מה' כלאים ה' ל' דחייב על כל שהייה ושהייה כיון דתחלה היה בו מעשה כדברי רב אשי שם במס' מכות (דף כ"א) ומבאר המל"מ לקמן בפ"ג מה' ביאת המקדש ה' כ"א סד"ה עוד וכן השאגת אריה בסי' ל"ב דלאו דוקא היכא שתחלת העשייה היה באיסור כמו גבי כלאים אלא אפילו היכא שתחלת העשייה היה בהיתר כמו נזיר שבא בקבר בשידה תיבה ומגדל ופרע אחר המעזיבה או בש"ד שאמרו שם דכולם נחשב השהייה כמעשה ולקי וא"כ ה"נ אי לש עיסה בפסח אף דתחלת הלישה היתה בהיתר מ"מ נחשב מעשה אי אח"כ נתחמצה ולוקה ולהכי מסיק רבינו דרק אי הוה לו חמץ קודם הפסח ולא ביער אבל אם התחמץ בפסח לקי אפילו לא חמצו בידיו וכן משמע נמי מדברי הסמ"ג מבואר זה במצות ל"ת מ' ע"ז שכ' אינו לוקה אלא א"כ חמצו כדי שיעשה בו עיסה אלמא דדי לקרות חמצו בידיים מה שנעשה עיסה וממילא החמיצה.

וכן צריך לומר מה שכתב רבינו לקמן בפ"י ט מה' סנהדרין ל"ת צ"ט המקיים חמץ ברשותו כגון שחמץ עיסתו התם נמי אין הכוונה שהחמיצה בידיו אלא שלש העיסה ולא אפה אותה ולא השביתה ונעשית חמץ זהו מקרי מעשה והוה חמץ עיסתו כיון שלא ביערה. ומה שכתב הר"ר מנוח ז"ל והכי איתא במנחות אמת כי כן איתא במס' מנחות (דף נ"ו ע"ב) גבי מנחה אר"א הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה

חייב עליה כמעשה שבת כמעשה צלי של שבת אמנם מזה אין ראיה כלל הכא לגבי חמץ בפסח דהתם גבי מנחות אינו חייב רק אי הקריב חמץ או אכל שירי מנחות חמץ וכן אם עשה מעשה בזה בעת שהוא חמץ לישא ואפיה וכדומה אבל אם לשה והניחה חמץ ולא הקריבה ולא אכל השירים ולא עשה בה שום מעשה בעת שהוא חמץ אין עליו איסור כלום דהכא ליתא איסור בל יראה והשבתה ורק אסור לעשות ולהתעסק בעת שהיא חמוצה ולהכי אי קנה הכא אחד שירי מנחת חמץ אבל לא עשה בה שום מעשה אינו חייב ולהכי שפיר קאמר הגמ' דאם הניח שאור ע"ג העיסה זהו מעשה גמורה של חמץ או לשה או ערכה דחייב על כל אחד ואחד אבל אם לשה בהיתר ונתחמצה מאליה התם אינו חייב דהא לא קעביד איסור כיון דלא הקריב ולא אכל אבל הכא דכיון דנתחמצה ולא מבער אותה בכל שעה עובר על בל יראה ורק הוא לאו שאב"מ ואינו לוקה רק משום דלית ביה מעשה אבל כיון דלש תחלה ועשה בה מעשה שוב חייב על בל יראה כמו שהייה במקדש דחייב על הכניסה דהוא מעשה בהיתר תחלה כמו שמבאר הש"א בסי' ל"ב והמל"מ שם: שוב מצאתי ת"ל בפמ"ג בפתיחה כוללת לה' חמץ ומצה אות ג' כתב יראה לי החמיצה שנתן מים לקמח אע"פ שהחמיץ בא אחר זמן הוה מעשה כנותר כה"ג וכנכנס בשידה לבה"ק כו' אלמא דמבואר כדברינו דזה מקרי מעשה כמבו' ודוק הלכת הלכה ד חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לעולם כו'.

והנה המפרשים תמהו על רבינו והפוסקים שהשמיטו דין הברייתא דאיתא במס' חולין (דף ז) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין, ונ"ל לענ"ד ליישב כן דהנה שם בסוגיא אמרינן סברוה ה"מ ר' יהודה היא דאמר חמץ אחר הפסח דאורייתא וקתני מפני שהן מחליפין אלמא לא שביק התירא ואכיל איסורא ממאי דלמא ר"ש היא דאמר חמץ לאחר הפסח דרבנן וכי מקילין בדרבנן בדאורייתא לא ותהוי נמי ר"ש מי קתני שאני אומר החליפו מפני שמחליפין קתני דודאי מחליפין ומה בדרבנן לא שביק התירא ואכיל איסורא בדאורייתא לא כש"כ ע"כ.

ופירש רש"י ז"ל שם ואע"ג דהשתא נמי איסור הוא לגביה דהא מתהני מחמץ שעבר עליו הפסח דאי לא דיהיב ליה לעכו"ם לא יהיב ליה דידיה אפ"ה כל מה דמצי למעבד בהתירא פורתא עביד. והתוס' מבארים שם ונראה דמרויחין נמי לגבי דידיהו למאי דס"ד השתא דהוי דאורייתא דבחליפין אינו אסור אלא מדרבנן כמו שפירש בקונ' בע"א נ"ד אבל בשאר חליפין אסור מדרבנן כו' ונראה שפשט ליה לרש"י שאסור מדרבנן מטעם שפירש כאן דאל"כ מצינו דמים לחמץ בפסח כו' ומיהו נראה שיש לאסור מדרבנן דבמס' נדרים (דף מז) בעי רמב"ח קונם פירות הללו ע"פ מהו בחליפין ת"ש המקדש בערלה כו' ש"מ דחליפי אה"נ מותרין ודחי דלמא לכתחלה הוא דלא הא דיעבד עבד כו' ע"כ.

והנה כ"ז ניחא א"נ כמו דסברוה דר' יהודה היא ולהכי מחליפין שהרויחו בזה דחמץ שלהם שעבר הפסח אסור מדאורייתא וחמץ שמחליפין אינו אסוראלא מדרבנן להם ואי קדשו בהם אשה מקודשת דלענין קדושי אשה שרי אי נהנה בדבר שאינו ניכר ונראה עיי"ש בתוס' אבל א"נ כר"ש דחמץ לאחר הפסח אינו אסור אלא מדרבנן תקשה ל"ל להחליף דמה מרויחין הא לדידהו אסור מדרבנן בין כך וכך וכבר מקשה זה הרשב"א ז"ל בחידושו ומתריך בדוחק עיי"ש: וע"כ נ"ל לומר דס"ל לרבינו והפוסקים בזה דהתם

בנדרים (דף מו) הוה בעיא דלא איפשטא אי אסור חליפין באיסורי הנאה כמו שמפרש הר"ן ז"ל שם בנדרים דהבעיא הוא בכל איסורי הנאה ולהכי סברי מתחלה הס"ד שם דחליפי איסורי הנאה אסור מדרבנן לדידיה וא"כ א"ל ר' יהודה היא נימא מה מרויחי ולר' יהודה ניחא דירווחו להחליף מאיסור דאורייתא לאיסור דרבנן ודחי ליה דלמא ר"ש היא ובאמת נאמר דחליפי איסורי הנאה נפשוט דאפילו מדרבנן שרי ושפיר מרויחי וכ"ז לפי הס"ד שם אבל לפי המסקנא דקיי"ל דהלכתא כרבא דבודק סכין ונותן לו ואפילו בדאורייתא נמי אמרינן כן דלא שביק התירא ואכיל איסורא וא"כ שפיר נאמר דס"ל דחליפי איסורי הנאה אסור מדרבנן כמו דדחי התם בנדרים דלמא לכתחלה הוא דלא הא דיעבד ש"ד והברייתא דמחליפין הוא רק לר' יהודה דמרויח בזה דמחליף מאיסור דאורייתא לדרבנן אבל לר"ש דכל עיקר האיסור רק מדרבנן וחליפין נמי איסורי מדרבנן א"כ אינו מרויח כלום ואינו מחליף וא"כ רבינו והפוסקים דפסקו כר"ש דלאחר זמנו אינו אסור אלא מדרבנן ולהכי לא הביאו זה הברייתא דלא אתיא אלא כר' יהודה דמחליף להקל על איסור של דרבנן אבל לא לר"ש דשלו נמי אינו אסור אלא מדרבנן כמבואר ודוק: הלכה אין חייבין כו'.

והנה ראיתי הכא בשער המלך שדחק ליישב קושית המהרש"א במס' פסחים (דף מה ע"א) עפ"י מה שכתבו התוס' שם ד"ה משום תימה אמאי לא קאמר נזיר וחמב"פ דרע"ק דריש כל בפ' התערובות כו' והקשה המהרש"א לפ"ז א"כ תקשה לעיל על ר' יוחנן אמאי לא קחשיב נמי שאור בל תקטירו וחמץ בפסח כיון דדריש כל וא"כ בהני דכתיב כל ליחשב כמו דמקשי הגמ' לזעירי: ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט דהנה במס' נזיר (דף לז) איתא כל הסוגיא שם דר' אבהו אמר ר"י אומר שם דכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ושם (דף לח) איתא אר"א כל רביעית שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מרביעית שבנזיר שהרי אמרה תורה משרא מאי איכא בין ר' יוחנן לר"א א"ב דר"י מרבי ליה אפילו אוכלין ור"א משקין אין מידי אחרינא לא ופירש רש"י ז"ל לר"י מרבי ליה נמי לאוכלין שבנזיר כגון חרצן כו' שמצטרף ד"א עמהן בכזית ור"א משקין מצטרפין משום דבזה מפרש קרא אבל במידי אחרינא לא כגון באוכלין אין היתר מצטרף עמהן וא"כ א"ל ר' יוחנן נמי לא אתי לומר דמה שמצטרף ומה שאינו מצטרף איסור להיתר רק אתי לאשמועינן לאפוקי מדר"א דס"ל רק רביעית שבנזיר מצטרף אבל אוכלין לא אתי לאשמועינן דאפילו אוכלין בנזיר אבל לא לאשמועינן איזה איסורים שמצטרפים אבל הגמ' מקשי רק לזעירי דאומר אף שאור בל תקטירו ונחית למנינא לאשמועינן האיסורים דבהן היתר מצטרף לאיסור והא איכא נמי שאר איסורים כמו חמב"פ אבל לר' יוחנן לא קשה כמו שבארנו ודוק: הלכה ז האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהו אסור מה"ת שנאמר לא יאכל כו' ע"כ.

והנה המפרשים ביארו דרבינו ס"ל לאסור חצי שיעור רק מקרא יתירא דכתיב לא יאכל בצירי והמשל"מ מבאר בשם הרלנ"ח ז"ל דלהכי צריך קרא ללמד, על ח"ש ולא ילפינן מכל שאר איסורין דאסור בהן ח"ש מקרא דכל חלב או משום דחזי לאצטרופי משום דחמב"פ ה"ל שעת הכושר וקילא משאר איסורין וכמו דאמרינן בחולין (דף קכ) דלא אתיא חמץ מנייהו דה"ל שעת הכושר ולהכי צריך ללמוד על ח"ש מלא יאכל.

והקשה השער המלך ז"ל הכא מהירושלמי פ"ג דערלה דאיתא לא יאכל לחייב על המאכל כאוכל ד"ר יאשיהו ר' יצחק אומר א"צ ומה שרצים הקלים עשה מאכל כאוכל חמב"פ לא כש"כ אלא מה ת"ל לא יאכל אלא לאסרו בהנאה כו'. וא"כ מוכרח דלא כדעת רבינו ז"ל דאל"כ נימא דקרא אתי לחצי שיעור ואכתי לחייב על האוכל כמאכל מנ"ל לר"י וכן לר"י נמי נפקא כו' עכ"ל: והנה פשוט יש לתרץ דהירושלמי אזיל לשיטתו דאיתא בירושלמי (פ"ו דתרומות ה"א) מודה רשב"ל באיסור הנאה ומודה רשב"ל ביוה"כ כו' ע"כ ומפרשי המפרשים שם מודה באיסורי הנאה שהרי נהנה בחצי זית וא"כ גם בחמץ בפסח לפ"ד הירושלמי מודה ר"ל דאסור בחצי שיעור ולפ"ד הירושלמי זה צ"ל דרשב"ל לא יליף מכל חלב ולא מטעם דחזי לאצטרופי דא"כ בכל שאר איסורין נמי ס"ל כן אלא אינו סובר לאסור רק באיסורי הנאה משום דנהנה בח"ש וביוה"כ משום עינוי דלא כתיב ביה אכילה רק עינוי כדברי המפרש שם וא"כ כיון דבזה כ"ע מודו אף בלא לימוד מחלב לא צריך ללמוד מלא יאכל על חמץ לאסור ח"ש דהא הוא מאיסורי הנאה ואסור לכ"ע בלא קרא יתירא ולהכי דריש הירושלמי הקרא דלא יאכל או למאכל כאוכל או לאיסור הנאה וממילא ידעינן חצי שיעור אסור ולמ"ד דאיתא על המאכל כאוכל א"ל דאיסור הנאה דאסור בחמץ ידע בלא זה דס"ל כר' אבהו דאף לא תאכל נמי איסור הנאה במשמע ועל ח"ש לא בעי קרא כיון דאסור בהנאה אבל לדידן דלא מצינו חולק בזה לרשב"ל ואנן ילפינן בכל איסורים ח"ש מחלב ואף באיסורי הנאה וא"כ בחמץ דה"ל שעת הכושר צריך לימוד מקרא דלא יאכל: ועוד הקשה השער המלך וז"ל ומ"מ מ"ש מדכתיב לא יאכל נפ"ל דח"ש אסור אינו נוח לי דא"כ לחזקיה דיליף מלא יאכל לאסור הנאה מנ"ל שהוא אסור בהנאה מדשני לכתוב לא יאכל בצירי דלמא הא דשני לכתוב לא יאכל בצירי לחצי שיעור הוא דאתא דא"ל הוה כתיב לא יאכל לא הוה ידעינן חצי שיעור דלא נפ"ל מחלב דה"ל שעת הכושר ועוד כיון דנפ"ל לחזקיה איסור הנאה מלא יאכל מנ"ל חצי שיעור לאסור אימא דעיקר קרא לא אתיא אלא על א"ה ולא מ"ל דאה"נ דלחזקיה ח"ש מותר בחמב"פ דא"כ ה"ל א"ב זה בין חזקיה לר"א כו' עכ"ל: ונ"ל ליישב הכל כן דהנה שם בגמ' אמר חזקיה מנין לחמב"פ שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה ופירש"י ז"ל מדקרינהו לא יאכל משמע דלא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה וסתם הנאות לידי אכילה הן באות שלוקח בדמים דבר מאכל ע"כ: והנה יש לפרש עוד באופן אחר היינו היכא דכתיב לא תאכלו או לא יאכלו בלא צירי וכדומה קאי האיסור על האדם האוכלו ואינו חייב רק אי אכלו כשיעור שהוא כזית מהלמ"מ אבל הכא דשני קרא לכתוב לא יאכל בצירי איכא למימר דמרבי דקאי האיסור לא להאדם האוכלו רק קאי על המאכל דהחמץ לא יאכל ולא יהא בזה היתר אכילה ורק יושבת מן העולם בלא הנאה וא"כ ה"ד חצי שיעור נמי אסור דגם ע"י ח"ש יושבת ע"י אכילת אדם ולא ע"י שריפה או זורה לרוח ויבואר שפיר א"כ בזה דברי הירושלמי ר"פ כל שעה דאומר ויידא אמר לא יאכל חמץ אפילו לכלבים ה"ז בא לאסרו בהנאה מה אנן קיימין אי לכלבו הא הוי איסור הנאה אלא כי נן קיימין אפילו לכלב של אחרים ז"א שאסור להאכילן לבהמת הפקר ופירש הק"ע דאי לאיסור הנאה ידעינן מלא תאכל חמץ אלא כי איצטריך קרא דלא יאכל חמץ לאסור להאכיל אפילו לכלבים אחרים כו' ויבואר נמי כזה דהנה מזה דכתיב לא יאכל בא לרבות האיסור על

המאכל דלא יושבת ע"י אכילה ושללא יהנה בו ויושבת רק על השבתה וא"כ אפילו לבהמת הפקר נמי אסור וס"ל להירושלמי כר"א דהנאה אסור מלא תאכל וא"כ זה דכתיב לא יאכל בצירי אתי לבהמת הפקר מטעם זה דבמאכל לא ימצא שום צד היתר אכילה.

והנה כ"ז ידעינן מריבוי דקרא וכה"כ דעל הנאה דאף למ"ד דילפינן מלא יאכל לא לקי כמו שמבאר המשל"מ לעיל בפ"ה מהל' יסוה"ת הה"ד נמי אי ידעינן מזה חצי שיעור הוא רק מריבוי על איסורולא על מלקות וא"כ ניחא קושית השעה"מ דרבינו יפרש כן דלמדין תרווייהו מחד משמעות הן איסור הנאה והן חצי שיעור דקאי על המאכל וא"כ שפיר ידע חזקיה תרווייהו מלא יאכל הן הנאה והן מצי שיעור לאיסור אבל לא למלקות כמבואר.

ולא תקשה ע"ז א"כ דידעינן איסור הנאה מלא יאכל דקאי על המאכל א"כ האיך אמר שם בגמ' (דף כ"ג) והרי שרצים דכתיב לא יאכל כו' ש"ה דכתיב לכם ולחזקיה כו' א"ל חזקיה טעמא דידי נמי מהכא אלמא דחזקיה ידע לא כמו שבארנו דמשמעות לא יאכל קאי על המאכל ורק מיתורא דלכם אשר נאמר גבי שרצים יש לומר כן דבאמת מיתורא זה של לא יאכל נוכל לידע תרי גווני או דנימא דקאי על המאכל וממילא אסור בהנאה וכן גם לבהמת הפקר וחצי שיעור או דנוכל לומר דאתי לומר כמו שאומר בירושלמי בפ"ג דערלה ר' יאשיה אומר דקרא זה לא יאכל דגבי שרצים הוא על המאכל כאוכל ומפרשינן דלהכי אומר הקרא לא יאכל דלא יאכל על ידך בין לך ובין לאחרים ולהכי שונה בלשון ללמד דאסור אף לאחר' ולא לומר דקאי על המאכל אבל מדחזינן גבי שרצי' דכתיב בהו לא יאכל ובעינן שמה הקרא דלכם להתיר בהנאה אבל בלא קרא דלכם הוה אסרינן בהנאה ומפרשינן ליה דקאי על המאכל דלא יהא בזה היתר אכילה ורק יהיה מן הנקברין כשאר א"ה ובזה יבוער מן העולם וא"כ גבי חמץ נמי אתי על המאכל גופא דיהא אסור בהנאה ולאסור נמי ח"ש ולעשות מאכל כאוכל נוכל לידע מק"ו דשרצי' כמו שאומר המ"ד בירושלמי וא"כ ניחא קושית השעה"מ הראשונה שהקשה על דברי הירושלמי דיליף ר"י על ממץ על מאכל כאוכל נימא דקאי על ח"ש ולפ"ז ניחא כיון דהוא יליף הלא יאכל לא דקאי על המאכל לאסור בהנאה אלא על מאכל כאוכל ה"ה דח"ש נמי לא ידעינן דתליא בזה אם אמרינן דקאי על המאכל ללמד על איסור הנאה והוא אומר דקאי על זה דמאכל כאוכל ומה דלא יליף מקו"ח משרצים בודאי יש לו פירכא ע"ז כמבואר: ונ"ל לומר עפ"ד זה של המל"מ ליישב קושית הצל"ח ז"ל שהקשה אמאי לא אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח ושור הנסקל שאסור בהנאה וההוא מרבנן לקמן (דף כג ע"ב) אומר ומאי ניהו חמץ בפסח ושור הנסקל וחזקיה לא אמר ש"ה.

ולפ"ז ניחא שפיר דעל שור הנסקל לא צריך קרא לרבות על חצי שיעור דאסור דהא לא ה"ל שעת הכושר והוה כמו חלב דאסור ח"ש לכ"ע ואתי ודאי הקרא דלא יאכל על איסור הנאה אבל בחמץ בפסח לא נדע א"נ דאתי לרבות ח"ש כדברי רבינו ולא נדע איסור הנאה אמר חזקיה דלא יאכל משמעות היתר אכילה לא יהא ביה ותרווייהו ידעינן מזה בין על איסור הנאה ובין על חצי שיעור וגם על חמץ בפסח אסור בהנאה מקרא זה

כמו שור הנסקל כמבואר: והנה ראיתי לדברי הר"ר מנוח שתמוהים מאד וז"ל וכ"ת אמאי אינו לוקה בחצי שיעור כיון דיליף מלא יאכל תריץ דלא אשכחן אכילה לעולם בפחות מכזית ואכילה כזו אינה אכילה כו' וכ"ת והרי שור הנסקל דגמרינן איסור הנאה מלא יאכל ולוקה על הנאה אם נהנה ממנו ש"ה דכתיב ובעל השור נקי כדאמרינן כמו שאדם אומר כו' ואין לו הנאה של כלום ובע"א ויין נסך כתיב לא ידבק בידך מאומה ומש"ה אפילו נהנה כגון שעושה רטיה מחלב שור הנסקל או מלוגמא מיין נסך או שאכל מהם כל שהו לוקה והה"ד נמי בב"ח וכה"כ בכל הני לא נאמר אכילתן בלשון אכילה אבל בהנהו דילפינן איסור הנאה מלא יאכל אינו לוקה בכל שהו וצ"ע כי רבינו משה חולק בזה בכה"כ ובב"ח כמו שנמצא בפ"ט מה' מ"א עכ"ל: והנה מה שכתב תחלה דגבי שור הנסקל דילפינן איסור הנאה מלא יאכל ולוקה אם נהנה ממנו לא ידעתי היאך מצא זה דלקי על הנאת שור הנסקל ובדברי רבינו ז"ל בכל דוכתי משמע אפכא לקמן בפ"ט מה' סנהדרין דקחשיב מנין הלאוין אומר האוכל מבשר בהמה שנגמר דינו ולא אמר הנהנה וכן שם בפ"ד מה' מאכלות אסורות ה' כ"ב וז"ל נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והיאך היה כו' ואם קדם ושחטו שחיטה כשרה ה"ז אסור בהנאה ואם אכל מבשרו כזית לוקה אלמא דרק על אכילה ולא על הנאה ומסיק שם וכן כשיסקל לא ימכר ולא יתננו לכלבים ולא לעכו"ם לכך נאמר לא יאכל כו' אלמא דרק על איסור הנאה נאמר ולא על מלקות וכן מבאר המל"מ לעיל בפ"ה מה' יסוה"ת דלא לקי על הנאת שור הנסקל וכן מה שמסיק הר"ר מנוח ז"ל דעושה רטיה מחלב שור הנסקל או מיין נסך או שאכל מהם כ"ש לוקה הוא ז"ל עירב שור הנסקל בהדי הנך והא גבי שור הנסקל אמרינן בהדיא במס' פסחים (דף כד ע"ב) דאם הניח חלב ש"ה ע"ג מכתו פטור וכן מה שכתב נמי דלוקה בכל שהו גבי שור הנסקל נמי ליתא דהא רבינו כתב כאן בהדיא דהאוכל כזית לוקה ולא ס"ל דכוונת הר"מ ז"ל הוא אי ילפינן מקרא דבעל השור נקי אזי אסור בכ"ש ושלא כד"ה משום דדרשינן אין לו הנאה של כלום דא"כ מאי מקשה הגמ' שם בב"ק (דף מא ע"ב) והשתא דנפ"ל איסור הנאה מלא יאכל ובעל השור נקי ל"ל ומשני להנאת עורו כו' ודלמא לא אתי בעל השור נקי להנאת עורו אלא לאסור בכ"ש ושלא כד"ה וא"ר דעורו ממילא ש"מ כיון דדרשינן אין לו הנאה של כלום גם עורו נדע מזה אכתי תקשה ל"ל להגמ' למימר על עורו נימא על כ"ש ושלא כד"ה אלא ודאי גם אי ילפינן מבעל השור נקי נמי אינו אסור רק בכזית וכד"ה וכן מה שמסיק הר"מ ז"ל והה"ד בב"ח וכה"כ דבכל הני לא לאיסור אכילתן בלשון אכילה אבל בהני דילפי איסור הנאה מלא יאכל אינו לוקה בכ"ש משמע דס"ל דגם בב"ח וכה"כ לוקה בכל שהו וגם זה ליתא דנהי דלקי בהו אף שלא כד"ה מ"מ ודאי כזית בעי בתרווייהו הן בב"ח והן בכה"כ כמבואר בדברי רבינו בפ"ט מה' מ"א ה"א לענין בב"ח ובפ"י ה"ו לענין כה"כ ואפשר שזהו שמסיק שר' משה ז"ל חולק בזה וצ"ע: והנה האור חדש הקשה לפי מה שכתב המל"מ הכא בשם הרלנ"ח דלהכי בעי קרא על חמב"פ לאסור ח"ש ולא ילפינן מחלב משום דה"ל שעת הכושר אם כן תקשה מנ"ל לאסור ח"ש בבב"ח הא גם בב"ח ה"ל שעת הכושר ולא מצי למילף מחלב דאין לו שה"כ.

ונ"ל ליישב כן דהנה אי ילפינן הנאה מלא יאכל מ"מ גם לפני זמנו ולאחר זמנו לר"י אסור בהנאה אף דלא כתיב בזה לא יאכל וצריך לומר כמו שכתבו התוס' לקמן (דף כח

ע"ב) ד"ה וחד וא"ת לחזקיה מנ"ל לאסור הנאה על לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל וההוא מסברא מוקמינן ליה תוך זמנו ואור"י כיון דחד מהני קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם ע"כ ואם כן ה"נ לפי מה שבארנו דידיעיןן מחד משמעות הנאה וח"ש וא"כ כיון דחד מהני קראי אתיא להנאה וח"ש הה"ד דלא נחלק ביניהם ואפילו לפני זמנו דאינו עובר עליו אלא בלאו וגם ליתא אז בל יראה עד הלילה אסור ח"ש והה"ד לבב"ח ולא מצי לדחות דנהי דבל יראה ליתא עד הלילה מ"מ עשה דתשביתו איכא וכמו שמבאר הש"א בסי' ע"ט וסי' פ"א וא"כ מצי לדחות מה לחמץ לפ"ז דאיכא עשה דתשביתו לא קשה דנוכל למילף מחלב וחמץ לפ"ז במה הצד דאי פרכת מה לחלב שכן כרת א"ל חמץ יוכיח דלפ"ז דליתא כרת ואי תאמר לחמץ שכן איתא עשה דהשבתה חלב יוכיח ומתרווייהו ילפינן שפיר על בב"ח שהיה לו שעת הכושר כמו חמץ ואסור שש כמבואר: והנה הגאון בעל נוב"י במה"ת ח' או"ח סי' נ"ג מתרץ דברי רבינו דהא דמצריך קרא בחמץ לאסור ח"ש היינו באופן שאינו יכול להצטרף כגון שאכל ביום ז' של פסח סמוך לערב דבזה לא נוכל למילף מחלב דחזי לאצטרופי.

והנה עפ"ז נ"ל דיש ליישב קושית הצל"ח ז"ל שבארנו לעיל דאמאי לא קאמר חמב"פ ושור הנסקל ועפ"ז ניחא דבשור הנסקל ליתא רבותא דאסור בהנאה מלא יאכל דעל ח"ש לא בעינן למילף מלא יאכל דהא חזי לאצטרופי בכל פעם כמו חלב ורק על חמץ מביא לרבותא דאע"ג דבעי הקרא נמי על ח"ש ביום ז' ש"פ מ"מ גם איסור הנאה נדע מזה כמבואר.

ועפ"ד הנוב"י אלו יש לבאר דברי התוספתא במס' ביצה פ"ד דאיתא שם כן והאורג חוט אחד כו' והכותב אות אחד בין כו' בשבת חייב חטאת ביו"ט לוקה ד"ר אליעזר וחכ"א אחד זה וא"ז אינו אלא משום שבות. והנה דברי ר"א דמחייב על חוט אחד ועל אות אחת א"ל דאזיל לטעמיה דס"ל דהאורג חוט אחד סמוך לאריג או אות אחת סמוך לכתב דמחייבר"א במס' שבת (דף קד) וה"נ מיירי כן אבל דברי חכמים דאמרו משום שבות ודאי קשה דהא ח"ש אסור בשבת מה"ת כמו דמבואר בדברי רש"י ז"ל במס' שבת (דף עד ע"א) וכי מותר לאפות פחות מכשיעור ומבאר ליה הח"צ ז"ל בתשובה סי' פ"ז דח"ש בשבת נמי אסור מה"ת וא"כ היאך אמרי משום שבות וע"כ צ"ל דכל עיקר החיוב הוא משום דחזי לאצטרופי ואם כן בכותב בשבת ויו"ט סמוך לערב דל"ח לאצטרופי ליכא איסור תורה ורק משום שבות מדרבנן ואמרו להכי משום שבות בכ"ג אף היכא דל"ח לאצטרופי.

אמנם הנוב"י גופיה מספק בזה שם ורוצה לומר דבשבת סמוך לערב מ"מ מקרי חזי לאצטרופי דכ"ז דאמרינן ימים שבינתיים מחלקין הוא רק בשגגת שבת אבל אם קיבל התראה מצטרף אם בירר חצי גרוגרת בשבת זו וחצי בשבת אחרת ואף למ"ד החראת ספק ל"ש התראה מ"מ חיוב סקילה וקרת בידי שמים יש ולהכי מצטרף אף סמוך לערב מה שיעשה בשבת אחרת כו'.

והנה מדברי תוספתא זו משמע דל"ב דהא אומר אינו אלא משום שבות ועל יו"ט אומר ר"א דלוקה משמע דמיירי אף במזיד והאיך אמרו משום שבות אלא ודאי כמו שכתב הנוב"י תחלה דזה דאמר הגמ' וכי מותר לאפות פחות מכשיעור מיירי נמי אף על איסור

דרבנן ומיירי אף בסמוך לערב דל"ח לאצטרופי ואסור משום שבות כמבואר: ואגב נבאר מה שכתב שם הנוב"י עוד דגבי נזירות אי שתה ביום שלשים סמוך לערב דל"ח לאצטרופי מ"מ גבי נזיר לא דמי להני שתלוי בזמן דהכא אם יאמר תיכף הריני נזיר ה"ז חזי לאצטרופי ולהכי ניחא דברי התוס' במס' שבועות (דף כג) דלא מוקי בכה"ג ע"ש.

והנה לענ"ד יש לדון בזה דהא במסכת שבועות (דף כב) אמרינן דשני שבועות אין מצטרפות מתוך שחלוקין לקרבנות לחטאות א"מ וא"כ גבי נזירות נמי דקיי"ל שהם חלוקין לקרבנות וכמו שכתב רבינו בפ"ד מה' נזירות ה"ו דאם אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעתה חוזר ואומר הריני נזיר כ' יום מונה כ' יום ומביא קרבנותיו כו' וחוזר ומונה כ' יום ומביא קרבנותיו וע"ש בלח"מ וא"כ הוי חלוקין בקרבנות כמו גבי שבועות ואם כן אינן מצטרפות ואם שתה חצי שיעור בנזירות השניה א"ח משום שיעור כמו גבי שבועות ודלא כהנוב"י ז"ל.

וכן הלשון שאמר הנוב"י ביום שלשים סמוך לערב הוא נמי שלא בדקדוק דלא תלוי בזמן השלשים יום אלא תלוי בהבאת קרבנותיו וכ"ז שלא הביא קרבנותיו אי שתה אין לוקה כמו דאיתא במס' נזיר (דף טו) והבאת קרבנותיו הוא לאחר שכלו ימי נזירותו ובזה תלוי היתר שתיית יין ולא ביום שלשים סמוך לערב כמבואר: והנה כמו"ח הגאון ז"ל פירש הגמ' דפסחים גבי ההוא מרבנן דאמר איסור אכילה משמע ליה איסור הנאה לא משמע ליה שם (דף כג ע"ב) והוא מיותר מלת האומר איסור אכילה משמע ליה די שיאמר איסור הנאה ל"מ ליה אלא הכי הפי' איסור אכילה היינו הקרא דלא יאכל אינו מרבה רק חצי שיעור ולא הנאה ורק איסור אכילה היינו אף ח"ש ולפ"ד הכא דזהו חז' מלתא ח"ש ואיסור הנאה צריך לומר דהכי פירושא איסור אכילה משמע ליה היינו כמ"ד בירושלמי על המאכל כאוכל זה משמע ליה דקאי על המאכל אבל הנאה ל"מ וא"ל דג"כ ח"ש ל"מ כמו שבארנו ודוק: הלכה ח כל האוכל בזמן הזה לוקה מה"ת שנאמר לא תאכל עליו חמץ כו'.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א מלקות מחצות ואילך אינו מחזור כיון דקיי"ל כר"ש בלפני זמנו ואחר זמנו כו' נהי דקיי"ל דאסור באכילה מה"ת מביום הראשון תשביתו או מלא תשחט כו' אבל איסור הנאה ליכא מה"ת ומלקות נמי ליתא עכ"ל. והנה כמו"ח הגאון ז"ל הביא ראיה לדעת רבינו דהלכה כר' יהודה בלפני זמנו מדקאמר שם (דף כח ע"ב) ור' יהודה כו' דריה"ג מנ"ל אב"א מדסמיך ליה היום ואב"א סמוכין לא דריש והנה ר' יהודה הא קיי"ל במס' יבמות (דף ה) דלא דריש סמוכין כ"א במשנה תורה וא"כ ל"ל למימר חז' אב"א מדסמיך ליה היום כיון דהוא לא דריש סמוכין וא"כ לית ליה זה אלא ע"כ דהגמ' רצה לתרץ גם לדידן דאנן פסקינן בלפני זמנו כר' יהודה וגם דרשינן סמוכין וא"כ א"נ דאתי על סמוכין לא נדע על לפני זמנו להכי אומר אב"א מדסמיך ליה היום ור' יהודה אליבא דנפשיה לא דריש סמוכין אית ליה דריה"ג אלמא דסתמא דגמרא ס"ל דהלכה בלפ"ז כר"י.

ולפענ"ד נ"ל להביא ראיה איפכא לדעת הראב"ד ז"ל דהלכה כר"ש בלפני זמנו כהא דמבאר דרק באכילה אסור מה"ת ולא בהנאה מהא דאיתא בגמ' דפסחים (דף לג ע"א) אבל הפריש תרומת חמץ ד"ה אינה קדושה ארנב"י א"ק תתן לו ולא לאורו מיתיבי כו'

הכא לא היתה לו שעת הכושר וה"ד כגון דאחמיץ במחובר אבל אחמיץ בתלוש ה"נ דקדשה א"ל אין בגזרת עירין פתגמא וכן מורין בבי מדרשא כוותי כי אתא ר"ה בדר"י אמר א"ק ראשית ששיריה ניכרין כו' והנה התוס' כתבו שם ד"ה תתן דכל הני דמצריך הקראי הוא רק לריה"ג דמתיר בהנאה וכן כתב רש"י ז"ל ד"ה קאי על מ"ד דשרי בהנאה ולמ"ד דאסור ידעינן בל"ז דקדושה אינו.

וא"כ תקשה לכאורה מהקראי שהביאו האמוראים לומר לדידן דכל הני דלא כהלכתא דהא קיי"ל דאסור בהנאה ועוד דאמר אבל אחמיץ בתלוש ה"נ דקדושה א"ל אין וכן מורין בבמ"ד כוותיה והתוס' כתבו לעיל (דף ל"ב) ד"ה דבר דרק לריה"ג מחלקינן בין ה"ל שעת הכושר ללא ה"ל אבל למ"ד אסור בהנאה לא מחלקינן ואם כן האיך קאמר וכן מורין ל"ל ההוראה כיון דמחלקינן אין נפ"מ כיון דס"ל אסור בהנאה אלא ודאי צ"ל דקיי"ל כר"ש בלפני זמנו דשרי בהנאה ואינו אסור כ"א באכילה מקרא דתשביתו שפיר מצריך הקראי על היכא שהפריש בע"פ אחר חצות עד הלילה דמ"מ היכא שלא היה לו שעת הכושר דאחמיץ במחובר אינה קדושה וע"ז מורין בבי מדרשא דהיכא דאחמיץ בתלוש בע"פ אחר חצות קדוש דהלכה כר"ש בלפני זמנו כמבואר: אמנם נ"ל דלדעת רבינו מ"מ יש לדחות ראייה זו דהא דיילפינן מקרא דלו ולא לאורו והא דמורין בי מדרשא הוא על תרומה טמאה שתרם היכא שלא היתה לו שעת הכושר דאז אפילו בדיעבד אינה תרומה כמו שכתבו התוס' במס' יבמות (דף פט ע"א) ד"ה אין דהיכא שתלוש טמא ועדיין משקה טופח עליו דהוה לא היה לו שעת הכושר דאז אפילו בדיעבד אינה תרומה והגמ' קאי הכא אליבא דריה"ג או אליבא דר"ש בלפני זמנו אבל לדידן אתיא לזה דהתרומה שלא היתה לו שעת הכושר אף בדיעבד אינה תרומה אך לפ"ז תקשה מ"ט לא ביאר רבינו דין זה לקמן בפ"ה מה' תרומות דין דמביא זה רק היכא שתרם תרומה טמאה בדיעבד הוי תרומה וזה לא ביאר דהיכא דלא היתה לו שעת הכושר אף בדיעבד אינה תרומה ועיין שו"ת ש"א סי' צ"ז ולקמן בה' לולב נבאר בס"ד: והנה הר"ר מנוח ז"ל כתב הכא כן וז"ל כתב הרב כו' אמר המפרש הרב פסק כר' יהודה דאמר לפני זמנו הוא בל"ת כו' מיהו אית דאמרי דאיסורא איכא אבל מלקות ליכא כר"ש כו' וכן דעת הראב"ד והגיה עליו אמר אברהם אולי סובר זה המחבר שיהיה עובר משש שעות ולמעלה בבל יראה ובל ימצא ואינו כן דשבעת ימים כתיב ולהרב ז"ל דומיה תהלה דכיון דס"ל לר' משה כר' יהודה מוקי לה להאי קרא דשבעת ימים למאי דמוקי ליה ר' יהודה לקבעו חובה בזמן הזה כדאיתא בגמ' והוא ז"ל פריך ליה מאי דפריך בגמ' ר' שמעון לר' יהודה מיהו פסק הרב צ"ע דהא קיי"ל ר' יהודה ור"ש הלכה כר"ש ואם כן היכי פסק כר' יהודה כו' עכ"ל.

וכל דבריו ז"ל הנה לכאורה תמוהין הנה הוא ז"ל הרכיב שני דינים להדדי דהתחיל מזה אם יש איסור אכילת חמץ מחצות מה"ת ואם לוקה ע"ז אשר רבינו ז"ל פוסק כן הכא והראב"ד השיגו הכא כמו שבארנו והשגה שהביא אמר אברהם אולי סובר שיהיה עובר משש שעות ולמעלה בבל יראה וב"י וא"כ דז' ימים כתיב זהו לקמן בפ"ג ה"ח לענין בל יראה אם יש מחצות ועד הלילה והלא בתורה כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא ולא יראה בכל גבולך שבעת ימים כו' ואשר ע"ז באמת הרה"מ ז"ל כתב דרבינו מודה ליה להראב"ד ז"ל וא"כ מה שכתב עוד הר"ר מנוח ז"ל ולא ד"ת דכיון דר"מ ס"ל כר' יהודה

מוקי ליה האי דשבעת ימים כר"י לקבעו חובה לא פגע ולא נגע דהתם קאי על הקרא דמקשה ר"ש לר"י והא כתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות וע"ז אומר ר' יהודה דאתי לקבעו חובה והראב"ד סותר דבריו מקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא אשר הגמ' לא מיירי כלל התם והוא ז"ל פריך ליה מאי דפריך ר"ש לר"י הוא לא פריך ליה מזה רק מקרא אחר של שבעת ימים שאור לא ימצא דבארנו גם מה שמסיק פסק הרב צ"ע דהא קיי"ל ר"ש ור"י הלכה כר"ש ע"ז תמה כמו"ח הגאון ז"ל עה"ג של הר"מ דהא קיי"ל איפכא במס' עירובין (דף מו) דהלכה כר' יהודה נגד ר"ש: והנה באשר כי הר"ר מנוח ז"ל היה גאון קדמון אשר הכ"מ מביאו מצוה לאמשוכי נפשיה לתרץ דבריו ואם כי לשונו יהיה אינו מכוון מ"מ כוונתו יהיה טובה ורצויה כן ע"פ מה שכתב הנוב"י מה"ק סי' כ' לבאר דרבינו ס"ל באמת דב"י יש מחצות והוא מטעמיה דיליף ג"ש שאור דב"י וב"י מהשבתת שאור דכתיב ביום הראשון ורק תלוי בזה הפלוגתא דר' יהודה ור"ש א"נ כר' יהודה דמחצות לוקה וא"כ ליתא הקישא להקיש איפכא השבתת שאור לאכילת חמץ כו' וילפינן הג"ש דמחצות איתא ב"י אבל אי ס"ל כר"ש ואכילת חמץ ליתא איסור מה"ת מחצות וא"כ שוב קיי"ל דהיקשא עדיף מג"ש וגם איסור ב"י אינו מחצות ע"ש מה שהאריך בזה ועתה יבואר היטב דברי הר"ר מנוח ז"ל דכיון דס"ל לר' משה כר' יהודה מוקי ליה האי קרא דז' ימים למאי דמוקי ר"י לקבעו חובה זהו כוונתו דאי הוה מוקי הקרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות להיקשא דאכילת חמץ אינו נוהג אלא בשעה שישנו בקום אכול מצה ממילא שפיר ממעטינן מקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא דב"י ליכא רק בפסח גופיה ומג"ש לא נוכל למילף דהיקשא עדיף אבל אי מוקמינן ליה לקבעו חובה בזה"ז וא"כ ליתא לנו היקשא למעט דאינו נוהג איסור חמץ אלא בלילה ונוהג גם מחצות ממילא שוב גם בל יראה איתא מחצות וא"כ כל פרכות הראב"ד הוא רק א"נ כר"ש וקאמר להכי דפריך ליה מה דפריך ר"ש לר"י דא"נ כרבי שמעון דאתיא למעט איסור חמץ מחצות א"כ לא מ"ל הג"ש וממעטינן מז' ימים בל יראה נמי וזהו שמסיק מיהו פסק הרב צ"ע דהא קיי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"ש היינו לפי זה דהא רבא מפיק ליה לקמן (דף קכ) על בזמן הזה מקרא דכתיב תאכלו מצות והוא כר"ש דהא רבי יהודה הוא דיליף לקבעו חובה מהיקשא וזהו שאמר דהכא הלכה כר"ש דרבא ס"ל כוותיה בזה ונהי דהא דפסק רבא לקמן (דף ל) הלכה כר"ש הוא נימא דקאי על לאחר זמנו מ"מ מדברי רבא זה מוכח כר"ש הוא ההיקשא וא"כ ממילא גם בל יראה ליתא וכמו שבאמת מביא רבינו לקמן בפ"ו ה"א דרשת רבא על מ"ע של אכילת מצה וע"ש בלח"מ שדחק בזה וזהו כוונת הר"מ דהכא הלכה כר"ש משום דרבא שהוא בתרא ס"ל כוותיה כמבואר: ואגב נ"ל לבאר דברי רש"י ז"ל במס' ב"ק (דף כט ע"ב) חמץ משש שעות כו' ועשאו הכתוב כולו ברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא כו' אלמא משמע דס"ל לרש"י ז"ל דמחצות ואילך איכא בל יראה וב"י ושם בפסחים (דף ו ע"ב) גבי הא דאר"א שני דברים כו' וחמב"פ לא הזכיר רש"י ז"ל זה דעובר על ב"י ועוד דנמצא דברי רש"י מפורש להיפך דלקמן שם בפסחים (דף ס"ג) במשנה כתב רש"י במועד חייב משום לא תשחט בהדי לאו דבל יראה וכתב התוי"ט דברי שא לא פרושו כן משום דב"י אינו ב"ד דכל שבעה כתיב וכדמסיק הרה"מ ז"ל בפ"ג מה' חו"מ ה"ז ונמצא דדברי רש"י ז"ל סותרים זא"ז אך לפ"ד הרב הנוב"י ז"ל

ניחא שפיר דהכא במס' פסחים קאי המשנה אליבא דר"ש דהוא ס"ל ההיקשא דאינו נוהג איסור חמץ לפ"ז וגם לדידן דקיי"ל היקשא עדיף להכי שפיר ס"ל דב"י ליתא עד הלילה אבל בב"ק איתא הגירסא ר' אלעזר משום ר' ישמעאל והנה לקמן בפ"ה מה' מעה"ק ה"ו הוכחנו דר' ישמעאל ס"ל דהיקשא וג"ש עדיפא ג"ש מהיקשא וא"כ לדידיה שפיר ילפינן הג"ש דהוא מחצות כמו שביאר הנוב"י אבל בפסחים (דף ו) איתא שם ר' אלעזר לבד בלא ר' ישמעאל להכי לא הזכיר רש"י ז"ל בל יראה דס"ל כמו במשנה שכתב דעד הלילה ליתא ב"י ורק עשה דתשביתו ועיין ש"א סי' פ"ד דגם הוא תולה בזה דג"ש והיקשא איזה עדיף אך דחה דשנה הכתוב תרי זימני ז' ימים ויש לדון בזה ע"ש ודוק: פרק ב הלכה ב ומהו השבתה זו האמורה בתורה הוא שיבטל בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו כו' ושם בפ"ג ה"ז כתב וכשגומר לבדוק כו' צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו ואינו רואהו ואומר כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתו הרי הוא בטל והרי הוא כעפר כו'.

והנה רבינו ז"ל מבאר דבעי תרתי חדא שיבטל בלבו ויחשוב כעפר וישים בלבו שאין רשותו חמץ כלל ועוד צריך לומר בפירוש דהחמץ יהא בטל והרי הוא כעפר ואם זהו לעיכובא האמירה אי די המחשבה לבד ורק לחזק הדבר וליפות אומר נמי נבאר בזה כן: הנה הטור ז"ל כתב (בסי' תל"ו) דאין מברכין היכא שמבטל בלא בדיקה כיון דהביטול הוא רק בלב ואין מברכין ע"ז אע"ג שנוהגין לומר כל חמירא לא שתקנו חכמים זה אלא שנהגו כך כו'.

והנה הב"י לעיל שם בסי' תל"ד הקשה ע"ז כיון דמצינו בירושלמי פרק כל שעה דאומר אמר רב צריך לומר כל חמץ שיש לי ברשותי וא"י בו יבטל וכיון שנמצא בירושלמי הרי תיקנו לומר בפה והניח בקושיא. ונ"ל לבאר כן דהנה א"נ דביטול הוא גזירת הכתוב תשביתו הוא ביטול בלב א"כ דודאי די בביטול בלב לחוד ולא בעי אמירה ורק א"נ כסברת הר"ן ז"ל דהוא מטעם הפקר וכיון דקיי"ל דהפקר הוא מטעם נדר ובנדרים הא קיי"ל דגמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו במס' שבועות (דף כ"ו ע"ב) וא"כ ה"נ בהפקר בעינן שיוציא בשפתיו וא"כ גם בביטול נבעי אמירה דוקא: אמנם הא הב"י כתב בסי' תל"ד על מה שכתב הטור שם דשלוחו יכול לבטל וכתב ול"נ דהטעם דהפקר לא מהני שליחות היינו משום דהפקר יש לו דין נדר כו' וכיון דדין נדר יש לו מש"ה לא מהני שליחות שהאומר לחברו קבל עליך נדר זה בשליחותי שאהיה אסור בו אינו כלום אבל ביטול שאינו ענין לנדר שפיר מהני ביה שליחות ע"כ והב"ח ז"ל תמה עליו דממ"נ א"נ דביטול הוא מטעם הפקר הוא כהפקר לכ"ד והוא כנדר כמו הפקר דהוא מטעם נדר ומ"ט אמר על ביטול אינו ענין לנדר כו'.

ונ"ל לבאר כן דהנה בהפקר יש שני דברים מה שמסלק את עצמו מנכסיו ומה שנאסר לו אח"כ כמו נדר שעובר על בל יחל ואסור לו גם בהפקר להחזיר כמו שמבאר הקצוה"ח בסי' רע"ה ואת זה דנאסר עליו ואינו יכול לחזור הוא בהפקר מטעם נדר ולהכי לא מצי ע"י שליח כמו שכתב הב"י בשם הר"ן שהאומר לחברו קבל עליך נדר זה בשליחותי שאהיה אסור בו אינו כלום ולא יכול חברו לאסור עליו אבל מה שמסלק מרשותו זה יכול ע"י שלוחו נמי שמצי לזכות ע"י אחר דבר לחברו ויהיה מסולק מידו וא"כ ה"נ גבי

ביטול דדי בזה מה שמסלק מרשותו אף אי לא לשלם זה דאינו יכול לחזור דודאי ניהא ליה בסילוק ולא יחזור להכי יכול גם כן ע"י שליח וזהו כוונת הב"י דהכא בביטול אין ענין בזה לנדר שאינו יכול ע"י שליח היינו האיסור דאינו יכול לחזור וא"כ יוכל היות אי הפקיר ע"י שליח ואחר זכה בזה קנה אם זכה קודם שחזר בו הוא והה"ד בביטול ודאי מהני ע"י שליח ואם כן הה"ד די הכא אף א"נ דגבי נדרים בעינן שיוציא בשפתיו וכן גבי הפקר לענין איסור חזרה אבל מה שמסלק את עצמו די במחשבה בלבו כמו יאוש בעלים וסגי במחשבה בלבו גבי ביטול לכ"ע רק גבי נדר דלא יכול לחזור מאיסור לא יחל דברו זה בעי דיבור אבל מרשותו יוציא אי גמר בלבו הכא גבי ביטול כמבואר ולקמן בה' נדרים פ"ב שם נבאר עוד בענין זה נמצא דעיקר התקנה של ביטול הוא בלבו הוא לכל הטעמים ורק כדי לברר הדבר אומר הירושלמי דטוב לומר אבל הגמ' דמיירי מעיקר התקנה אומר דצריך שיבטל בלבו ונפ"מ הוא לענין אלם ששומע וחייב בכל המצות ורק א"ילדבר א"נ דמצד הדין הוא האמירה א"כ אינו יכול לבטל ואף ע"י שלוחו אינו יכול לבטל דכל מילי דאיהו לא מצי עביד שליח ל"מ משוי והוה כמו בקריאת יבמה דאיתא במס' יבמות (דף ק"ה) דאלם ואלמית שחלצו חליצתן פסולה כיון דבעינן קריאה דוקא ודבר זה הא ודאי ליתא דל"מ ד"ז דאלם אינו יכול לבטל חמצו ויהא צריך לבער דוקא ומצינו במשנה (דף לא) חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער ואמר ר"ח וצריך שיבטל בלבו וכתבו הפוסקים בשם הסמ"ק דהכא הוא הביטול מה"ת כדי דלא יעבור על בל יטמין וא"כ אלם שאינו יכול לדבר א"י לבטל לא הוי לדידיה כמבוער ויצרך לבערו מן העולם והמשנה לא חלקה בזה דבאמת עיקר התקנה הוה הביטול בלב ורק למנהג אומר הירושלמי הנוסח לברר הדבר וא"כ שפיר אומר הגמ' בכ"ד דבדיקת חמץ דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי והוא לכ"ע משמע אף לאלם שא"י לדבר דדי בביטול בלב: והנה רש"י ז"ל כתב שם (בדף ו ע"ב) הבודק צריך שיבטל בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל עכ"ל.

ועמד ע"ז הצל"ח ז"ל דרש"י התחיל בתחלה לבטל בלבו משמע דדי בלבו לבד ואח"כ מסיק ואומר כל חמירא משמע דבעי אמירה דוקא ומפרש לה הצל"ח ז"ל דדברי רש"י ז"ל קאי עפ"י מאי שכתב הר"ן ז"ל דלהכי סגי ליה בביטול בלב משום דחמץ אינו ברשותו ורק עשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו ולהכי סגי בגילוי דעתו שמוציא מרשותו וכ"ז הוא רק לדידן דס"ל דחמב"פ אסור בהנאה אבל לריה"ג דס"ל דמותר בהנאה לא מהני לדידיה ביטול בלב דמה"ד הוא ברשותו ובעי בפה דוקא ולהכי אומר רש"י תרווייהו לדידן סגי בביטול בלב ולריה"ג בעי לומר כל חמירא כו': ולענ"ד נ"ל לומר כן דהא בלא"ה דברי רש"י ז"ל אינו מדויק דכתב ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין מהו הלשון בביתא הדין נימא בביתי או ברשותי אלא רש"י ז"ל מדקדק על לשון הגמ' דאמר הבודק צריך שיבטל משמע דתליא בבדיקה החיוב ביטול והא מצינו מי שהלך בתוך שלשים יום קדה"פ צריך לבדוק ולבטל בע"פ שלא בשעת הבדיקה אלא זה אתי הכא לאשמועינן דאף שלוחו כי היכי דיכול לבדוק ה"נ יכול לבטל כדעת בה"ע ולהכי אומר הבודק אף אם הוא שליח צריך שיבטל והנה אם שליח מבטל כתבו הפוסקים דצריך לומר בפה חמץ פלוני יהיה בטל ועיין בד"מ ובב"ח (סי' תלד) וזהו שכתב רש"י ז"ל מבטלו בלבו זה שבודק ומבטל את שלו ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין היינו

שליח בבית של אחרים ולא אומר בביתי דבזה בעינן דוקא אמירה כמבואר: ועוד נ"ל ליישב קושית הב"י על הטור מן הירושלמי שבארנו ונבאר תחלה המשך דברי הירושלמי וז"ל בפ"ב הל' ב' אם היה שבת או יו"ט אמר רב כופה עליו כלי רב אמר צריך לומר כל חמץ שיש לי בביתי וא"י בו יבטל רב אמר צריך לומר אשר קבמ"ו על ביעור חמץ רב אמר הטח ביתו חמץ צריך לבער ע"כ.

והנה לבד להבין המשך המאמרים עוד יש לדקדק הלא תחלה מברכין הברכה ואח"כ אמרינן כל חמירא והירושלמי אומר להיפוך תחלה אומר כל חמירא ואח"כ הברכה וע"כ נבאר כן ונקדים תחלה דברי הירושלמי בפ' תמיד נשחט הל' ד' דאיתא שם כן שחטו על שיאור מאחר דאמר ר"ה אמר רב מותר להאכילו לכלבו פטור או מאחר דאמר רב לוקין על אכילתו חייב ע"כ.

נמצא דרב ס"ל דנוקשה מותר הוא לכתחלה בהנאה ומשמע אף מזרבנן מדאמר מותר משמע לכתחלה ועל אכילה ס"ל דלוקין וצריך לומר דרב ס"ל כחזקיה דיליף איסור אכילה מקרא דכל מחמצת לא תאכלו על חמץ נוקשה וא"כ איסור הנאה לחזקיה לא נוכל לידע דזהו רק היכא דכתיב לא יאכל והוא כמו שכתבו התוס' שם (דף כג ע"ב) תימה לרשב"א דנימא א"ב חמץ נוקשה, וחד"ג ע"י תערובות דיליף מכל מחמצת לחזקיה אינו אסור בהנאה וצ"ל דרב סובר כן ולהכי מתיר בהנאה ואכילה אסור מדאורי' ולוקה ע"ז.

והנה לכאורה תקשה לפי מה שבארנו לעיל דברי הפ"י דמקשה דנילף על חמץ שאסור בהנאה מקו"ח מבב"ח ומה בב"ח דאינו עובר על ב"י וב"י אסור בהנאה חמץ לא כש"כ דאסור ורק הפ"י כתב דלר"ש דס"ל דלאחר זמנו מותר יש פרכא שכן יש היתר לאיסורו או לדעת התוס' צריך קרא על מלקות דאין מזהמה"ד.

והנה רב ס"ל לקמן (דף ל) כר' יהודה דקדירות בפסח ישברו וא"כ נהי דמלקות לא מצינו למילף אבל איסור נוכל למילף מקו"ח ורב הא אמר דמותר לגמרי בהנאה והנה רב הא אמר נמי שם בירושלמי הטח ביתו חמץ צריך לבער והוא ע"כ משום דס"ל דחמץ נוקשה נמי עוברין על בל יראה ומפרש לה אלו עוברין בבל יראה וב"י לא עוברין מעל השלחן כפירוש התוס' וכן כתבו המפרשים שם בירושלמי וא"כ דס"ל דיש ב"י בנוקשה נילף מקו"ח לאסור בהנאה וצריך לדברי רב לתרץ הקושיא כמו שמתרצים האחרונים דהנה אמרינן לעיל שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו חמב"פ דעובר על ב"י אף דאסור בהנאה שאינו שלו והנה כ"ז הוא אי אסרינן מגזה"כ מלא יאכל אזי אסור בהנאה ואמרינן דגזה"כ הוא ברשותו אבל א"ל דילפינן קו"ח אזי נימא אפכא מדחזינן דעוברין על בל יראה ש"מ דשרי בהנאה והוי ברשותו ולהכי איתא בל יראה גביה ול"מ למילף חמ"נ מקו"ח ואם תקשה לך אכתי נילף קו"ח וא"נ מדעבר על ב"י ש"מ דשרי בהנאה הוא הא א"ל חמץ גמור יוכיח דאסור בהנאה ועוברין על בל יראה.

אך יש לדחות מה לחמץ גמור שכן ענוש כרת להכי החמירה התורה לעבור על בל יראה אף שאינו ברשותו אבל חמץ נוקשה דהוא רק בלאו א"נ דאסור בהנאה תקשה האיך עוברין על ב"י ומדעוברין ש"מ דשרי בהנאה ולהכי סובר רב דשרי בהנאה: והנה לפ"ד

הירושלמי צריך לבאר הא דאיתא לעיל (דף ע"א) ארחב"י אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדנייתא א"ח לקדושין ומפרש ר"ת דהוא חמץ נוקשה ואסור בהנאה וא"כ תקשה הא רב ס"ל דמותר בהנאה דמאכיל לכלבו ולא מצי למימר דחיטי קורדנייתא המה חמץ גמור ורק מייתי הגמ' ראייה משעות דרבנן כמו שמפרש לה הנוב"י מהד"ק (סי' כא) וכן מפרש לה הקרבן נתנאל ברא"ש פ' כ"ש ס"ק ז' דהוא חמץ גמור אך את זה דחה כמו"ח הגאון ז"ל את דבריהם מדברי הירושלמי גופיה פ"א דפסחים הל' ב' דאיתא שם אמר רב המקדש בחמץ משש שעות א"ח לקדושין אר"פ ויאות אילו חיטי קורדנייתא במדבר דלמא טבא אינן כלום ומפרשים דפשט הירושלמי דמביא ראייה מחמץ נוקשה דנמי אינו אסור אלא מדרבנן כמו שעות ומ"מ א"ח לקדושין אלמא דהוא חמץ נוקשה אך צריך לומר לדברי הירושלמי דהגירסא הוא כמו דאיתא לקמן (דף כא ע"ב) ארחב"י אמר ר' יוחנן המקדש כו' אפילו בחיטי קורדנייתא א"ח ורב לעצמו ס"ל דחמץ נוקשה שרי בהנאה אף מדרבנן ורק אומר שם בירושלמי על שעות דרבנן ומביא ר"ה ראייה מזה דקיי"ל דבחיטי קורדנייתא א"ח לדידן דאסרינן בהנאה מדרבנן והה"ד לשעות דרבנן מ"מ זה שפיר חזינן דרב ס"ל דחמץ נוקשה שרי בהנאה ועל כל יראה עוברין דאמר הטח כו' צריך לבער ועתה יתורץ שפיר דברי הטור כפי מה שבארנו עפ"מ שכתב הצ"ח בשם הר"ן דביטול בלב לא מהני רק לדידן דחמץ אסור בהנאה אבל למ"ד דחמץ שרי בהנאה צריך לומר בע"פ דוקא וא"כ שפיר לרב דס"ל דחמץ נוקשה עוברין על ב"י וא"כ בעת הביטול צריך לבטל גם את החמץ נוקשה וא"כ כיון דהוא מותר בהנאה להכי אומר רב לשיטתו דצריך לומר כל חמירא כדי שיתבטל גם חמץ נוקשה ולא יעבור על כל יראה אבל הטור אזיל לטעמיה דפוסק (בסי' תמב) דחמץ נוקשה אינו אסור באכילה ובהנאה רק מדרבנן ומותר להשהותן וליכא שום איסור ב"י וכן פוסק לקמן (בסי' תנט) דשיאור דהוא נסדק האוכלו פטור דס"ל דנוקשה אינו אסור אלא מדרבנן ועיין שם בב"י ובב"ח וא"כ בעת שמבטל א"צ לבטל לחמץ נוקשה דליתא גבי כל יראה ולהכי סגי בלב לבד ולא בעי למימר בפה כמבואר: ועתה יתבאר דברי הירושלמי כמין חומר המשך כל המאמרים כן אם היה שבת או יו"ט אמר רב כופה עליו כלי.

והנה רש"י ז"ל כתב (בדף ו ע"א) דאמר המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה וכו' ובבל יראה לא עבר דהא בטליה בלבו אתמול כדאמרינן לקמן הבודק צריך שיבטל. והנה בש"ע (סי' תמו) ובטור יש דעות בזה אי לא ביטלו אם שרי לבער ביו"ט או נימא דמ"מ כופה עליו רק כלי.

והנה אם נכריח כדעת הפוסקים דרק משום דביטלו להכי כופה עליו כלי וא"ל ביטלו מבערו ביו"ט וזהו רב אמר כופה עליו כלי רב אמר צריך לומר כל חמירא והוא מבאר דלהכי די בכפיית כלי ואינו מבערו ואינו מוציאו משום דכל אחד מבטל בעת הבדיקה ואם כן כבר בטלה מאתמול. רב אמר צריך לברך יבואר כן דהנה המג"א כתב (בסי' תמו ס"ק א) דהמוצא חמץ בביתו ביו"ט ושורפו בחוזה"מ מברך הברכה על ביעור חמץ בעת השרפה ואע"פ שכבר בירך בעת ביטול מ"מ מברך בעת שמקיים מצות שריפה וזהו אומר תחלה דכופה עליו כלי ומבאר דלהכי די בזה משום דמבטל תחלה ואומר דאח"כ

בעת השריפה ג"כ צריך לברך ע"ב חמץ בחוה"מ ולהכי נקיט הברכה אחר הביטול ועוד יש לבאר דקאי הברכה שמברך בעת הבדיקה ויבואר כן.

דהנה הב"י הקשה מ"ט מברכין על ביעור חמץ ולא על ביטול חמץ ומתריך שני תירוצים חדא דביטול הוא בלב ואין מברכין על דברים שבלב ועוד דביטול בכלל ביעור ואין ביעור בכלל ביטול והק"ע בירושלמי כתב הכא בפ"א ואינו מברך על הביטול כיון דעל הרוב כשבדק החמץ עדיין חמץ ידוע בביתו וכבר אמרנו דלא מהני ביטול לחמץ ידוע ע"כ.

והנה לפ"ד הגמ' וכדעת הפוסקים ליתא תירוץ זה דבארו דרק הירושלמי ס"ל דלחמץ ידוע לא מהני ביטול אבל אנן פסקינן דמהני ורק הב"י הא מתריך לה שפיר כמו שבארנו. והנה א"נ תירוץ הראשון של הב"י דאין מברכין על דברים שבלב והנה רב אומר דצריך לומר כל חמירא וא"כ הוא באמירה לא בלב רק כבר בארנו דמ"מ עיקר התקנה היה בלב שדי בזה ורק כדי לברר תיקנו לומר אבל לא לעיכוב וא"כ שפיר מסיק אף דרב אומר דצריך לומר כ"ח מ"מ מברכין על ביעור ולא על ביטול ומסיק רב אמר הטח ביתו חמץ צריך לבער והוא בא לבאר כמו שבארנו בתירוץ השני על הטור דלהכי אומר רב דצריך להיות באמירה משום חמץ נוקשה דבעי לבער ומותר בהנאה ומסיק בזה דהטח ביתו דינו של רב דח"נ צריך ביעור וא"כ שפיר הוא לפ"ד הירושלמי עיקר התקנה באמירה וא"כ ה"א דבעי לברך על ביטול כיון דלא הוי דברים שבלב מ"מ אומר רב דהברכה הוא ע"ב חמץ משום התירוץ השני של הב"י דביעור אין בכלל ביטול וביטול בכלל ביעור הוא והאמירה דוקא הוא משום דרב אמר הטח ביתו כמו שבארנו דצריך לבער חמץ נוקשה: ומה שהקשה הב"י נמי מ"ט אין מברכין על בדיקת חמץ פשוט ניחא דביעור הוא מה"ת והבדיקה הוא רק תקנת חכמים הכנה לביעור ולהכי מברכין על דבר התורה ולא על ת"ח כמבואר: והנה ע"ד רבינו נמי אית למימר דס"ל כהטור דהעיקר הוא מה שבלב ומה שכתב בפ"ג ה"ז ויאמר כל חמץ שיש לי ברשותי הוא נמי לא הוה עיקר של התקנה ואם הוא אלם השומע ואינו מדבר די לו במחשבה לבדו וכפי מה שבארנו דרק רב לשיטתו דס"ל דנוקשה מותר בהנאה צריך אמירה א"כ רבינו דפוסק דאסור בהנאה וגם עוברין על ב"י סגי גם לזה הביטול וכן מבאר הכא הר"ר מנוח ז"ל דדעת רבינו הוא דהעיקר הוא בלב.

ובהאי ענינא ראיתי דבר תמוה בס' עטרת זקנים בש"ע (סי' תלד ס"ק ד) וז"ל ואע"פ שאין שליח יכול לבטל ולכן אין להקל ועכ"פ האשה אין לעשות שליח לבטל החמץ שלה כי אצלה גבי הפרה ממעטת התורה שאין שלוחה כמותה משום דכתיב אישה יקימנו עכ"ל. ודבריו אין לו שום הבנה דהנה זהו גזה"כ גבי הפרת נדרים שאין הבעל יכול לעשות שליח להפר אבל לגבי אשה לא מצינו בשום מקום שבדבר שהיא יכולה לעשות לא תוכל לעשות שליח וכל מלתא דהיא מצי עבדי שליח מצי משוי ומה ענין הפרת נדרים לכאן שאין הבעל עושה שליח ועיין תוס' ב"מ (דף צו ע"א) ד"ה פלוגתא והתם ממעטינן משום דכתיב בעליו וצ"ע דבריו: הלכה ד אין כו' ואמצע החצר אינו צריך בדיקה שעופות מצויין שם והן אוכלין כו' עכ"ל.

וכתב הלחם משנה ואמצע החצר קשה א"כ מאי מקשה בגמ' אילימא בחצר והא"ר חצר א"צ בדיקה דלמא התם הוא אמצע והכא הוּו צדדין ואולי י"ל שמה שכתב ותירצו בגמ' אלא לצדדים לעיל אחצר נמי קאי עכ"ל וזהו ודאי דוחק דא"כ ה"ל לשנויי תיכף אלא לצדדים ולא להפסיק באכסדרה א"נ לעולם אחצר והב"ע בצדדים: אמנם לא קשה מידי עפ"י מה שכתב הר"ן ז"ל שם וז"ל חצר א"צ בדיקה אמצעי של חצר כו' אבל חורין צריכין בדיקה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' חו"מ והכי נמי איתא בירושלמי עכ"ל אלמא דמפרש ליה הר"ן דהאי דכתב רבינו אמצעי של חצר בא למעט בזה חורין ולא למעט צדדין וע"ז שפיר כתבו המפרשים דל"מ להקשות דלימא לאור החמה בחצר ועל חורין דהחורין ודאי צריך לבדוק לאור הנר כמו חורין שבבית דליתא שמה חמה אבל הצדדין של חצר שוה לאמצע.

ומה שמסיק הר"ן והכי איתא בירושלמי הוא ראייה לדעת רבינו ממה דבירושלמי הכא פ"א אומר חצרות שבירושלים מהו שצריכין בדיקה כו' שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה וא"כ תקשה על חצרות למה צריך בדיקה הא אמרינן בגמ' דחצר א"צ בדיקה והירושלמי ודאי ל"פ ע"ז. אך מבאר הר"ן דקאי על החורין שבחצר שצריך בדיקה ודוק: פרק ב הלכה יג נכנס עכבר כו' וכ' המל"מ וא"ת אפילו אם לא ביטל למה צריך בדיקה הא ס"ס הוא כו' ומדלא חילק הכא בין ככר גדול לקטן משמע דבכל גוונא א"ל ביטל צריך לבדוק כו' וי"ל דהאי ספק הוה ספק גרוע כו'.

והנה קושיא זו כבר מקשה הד"מ בטור או"ח (סי' תלט) ד"ה אין להקשות ומתרץ שם לחלק בין הספיקות עיי"ש וצ"ע על המשל"מ שלא הביא דברי הד"מ אלו: הלכה טו בצק שבסדקי העריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער וא"ל אם היה עשוי לחזק בו שבירי העריבה כו' וא"ל חייב לבער כו' עכ"ל.

והנה קשה ע"ד אלו מהא דכתב בהל' כלים (פ' כ' הל' ט') בצק שבסדקי העריבה שנגע בו שרץ אם בפסח הואיל ואיסורו חשוב חוצץ ולא נטמאת העריבה כו' ואם בשאר ימות השנה אם מקפיד עליו כו' ותקשה מ"ט לא חילק בין אם פחות מכזית או כזית ורש"י ז"ל חילק בדף מו) וכתב דבפסח איסורו חשוב חוצץ כו' ובפחות מכזית כי אינו מקפיד עליו לא ורבינו לא חילק כלל בין כזית ובין עשוי לחזק או לא.

ומצאתי אח"כ בצל"ח שהקשה זה והניח בצ"ע: ולענ"ד נ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה המג"א כתב הכא (בסי' תמב ס"ק ז) דאף פחות מכזית מ"מ חייב לבטלו ורק פטור מלבער וזהו א"נ כשיטת האחרונים דס"ל דעל חצי שיעור נמי עוברין על בל יראה מה"ת וא"כ תקשה על רש"י ז"ל מ"ט חילק בין כזית לפחות מכזית א"נ דעל פחות מכזית נמי עוברין על בל יראה ומקפיד.

אך יש לומר דרש"י ז"ל אזיל לטעמיה דהנה הט"ז הקשה הכא בס"ק ה' דלמ"ד דלהכי צריך בדיקה שלא יבא לאכלו וא"כ אף בפחות מכזית נמי תתחייב לבער דאף דנימא דבח"ש ליתא ב"י מה"ת מ"מ לגזור שמא יבא לאכלו ותירץ דמיירי שנמאס ונדרס שאין ראוי לאכול והנה זה התירוץ רק למ"ד הטעם של הבדיקה שמא יבא לאכלו אבל רש"י ז"ל הא פירש דבודקין שלא יעבור על בל יראה וב"י וא"כ א"נ דאף על ח"ש עוברין על ב"י לא מהני מה שאינו ראוי לאכילה דהא צריך לבער שלא יעבור על ב"י כמו עיקר

התקנה של הבדיקה וצ"ל לרש"י ז"ל כמו שכתב אליביה הקרבן נתנאל בהרא"ש הכא ס"ק י"ח דס"ל כשיטת הפוסקים דעל חצי שיעור אין עוברין על ב"י עיי"ש וא"כ לדידיה חצי זית או דאף ביטול לא בעי או דבעי ביטול משום איסור דרבנן כמו שכתב המקורחים הכא ס"ק ז' וא"כ לרש"י ז"ל לא חשיב איסורו פחות מכזית מה"ת ולהכי אינו חוצץ אבל רבינו א"ל דס"ל כמו שכתבו האחרונים אליביה דאף בפחות מכזית עוברין על בל יראה מה"ת ורבינו לטעמיה אזיל דס"ל דהבדיקה הוא שלא יבא לאכלו דכתב הכא בפ"ג הל' ה' מי ששכח ולא בדק כו' בודק אחר הרגל והוא ע"כ כשיטת התוס' דהטעם הוא שלא יבא לאכלו דלשיטת רש"י ז"ל לאחור הפסח לא בעי בדיקה כמו שכתבו התוס' שם (דף י) ד"ה ואם ועיי"ש במהרש"א ורבינו דכתב לאחור המועד ודאי כהתוס' ס"ל וא"כ הכא דמיירי שנמאס ואינו ראוי לאכילה ולהכי א"צ לבער אבל ביטול מיהו בעי אף פחות מכזית ולהכי אינו מחלק והנה המהרש"א הקשה שם במס' פסחים (דף מו) על רש"י ז"ל מ"ט לא חילק בפסח גופיה בין כזית לפחות מכזית ובין עשוי לחזק ללא עשוי ומ"ט חילק רק בין פסח לשאר ימות השנה ולפ"ד רבינו ניחא דליתא חילוק רק בין פסח לשאר ימות השנה אבל בפסח גופיה א"ח בשיעור ודוק: פרק ג הלכה ג ארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת והשאר מבערו מלפני השבת כו' עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל הרב לא כתב כן אלא בתרומה הוא שמבער ומשייר אבל בחולין אינו מבער כלום אלא בזמנו כר"א איש ברתותא וכר"א בר"צ דתרווייהו ס"ל כהדדי כו' עכ"ל: והנה הראב"ד ז"ל ס"ל כהרי"ף ז"ל לפסוק דהא דאמר מבערין הוא מלפני השבת קאי רק על תרומה אבל חולין בזמנן כר"א בר"צ שם במשנה ורבינו ס"ל דהכל מלפני השבת כר"א איש ברתותא דקאי על הכל גם על חולין ועיין שם בר"ן ובהרה"מ ובהב"ח (סי' תמג): והנה בירושלמי לקמן פ"ג ה"ו אמר ר"א בשם ר' יוחנן אתיא דראבר"צ כר"ג כמה דר"ג אמר מה שני בין תרומה לחולין כן ר"א בר"צ אומר מה שני בין חולין לתרומה כמה דתימר הלכה כר"ג ודכוותיה הלכה כר"א בר"צ עכ"ל.

והקשה הק"ע א"כ קשה על הרי"ף ז"ל כיון דהירושלמי ס"ל דר"א בר"צ ס"ל כר"ג וא"כ כיון דהגמ' פוסק לעיל (דף יג) דלית הלכתא כר"ג וא"כ לית הלכתא נמי כר"א בר"צ והניח בצ"ע: ונ"ל ליישב כן דהירושלמי אזיל לטעמיה ושפיר אמר דשמעתתא דר"א בר"צ אתיא כר"ג אבל לפי סוגית גמ' דידן אין ענין זה לזה.

דהנה לפי הסברא הוה ממש איפכא דברי ר"ג מדברי ר"א דהוא מוסיף על תרומה על זמן הביעור עוד שעה וראבר"צ מקדים תרומה מע"ש אך צ"ל דהירושלמי ס"ל לעיל בפ"א הל' ה' תרומה דוקא מפני קדושתה או מפני שאין אוכלין מצויין מה נפ"מ חלות תודה אין תימר שאין אוכליה מצויין אלו אוכלין מצויין אין תימר מפני קדושתה אלו יש להם קדושה ר"נ אמר כשירות נטלו שוהין להן שעה אחת לאכילתן ותולין כו' א"ל מימר משום שאין אוכליה מצויין לא מפני קדושתה אוף הכא מפני קדושתה עכ"ל.

נמצא דהירושלמי מספקא ליה הטעם שמחלק ר"ג תרומה מחולין א"נ מפני שאין אוכלין מצויין ולא יכלו לאכול בד' שעות וצריך להוסיף עוד שעה לאכילתה או מפני קדושתה וחסין על אבוד תרומה לתלות מקודם ולכן אוכלין עוד שעה ופשיט ליה מפני קדושתה

מחלות תודה: ועתה נבאר כן א"נ הטעם מפני שאין א"מ והוסיפו השעה וא"כ ה"ל להיות איפכא גבי תרומה דאין אוכלין מצויין לה וצריך לאכול עוד בשבת כמו בחולין אבל א"נ הטעם מפני קדושה וחסין על אבודה א"כ אי יבערו בשבת אזי יאבדו אותה כי בשבת אסור לאכול רק עד ד' שעות ואם מבערין בע"ש אזי יאכלו אותה כל ששיג אוכלין ולהכי אמרינן תרומה מע"ש אבל מפני שאין א"מ ולא משום קדושה שיש בה ועל אבודה ל"ח צריך להיות איפכא כמו שבארנו וא"כ הירושלמי אזיל לטעמיה דמסיק הטעם מפני קדושתה ולכן אתיא דראבר"צ כר"ג.

אבל הגמ' דידן ע"כ לא ס"ל דהא מקשי שם (דף יג ע"א) ולימא מר דר"ג ומשני ר"ג לאו מכריע הוא ואב"א ס"ל כהאי תנא דתניא ר"א א"ב אומר כו' וכתבו התוס' דבזה סמך לתרין נמי דלא תקשה דלימא כר"ג דסתם משנה אתיא כותיה: והנה הצל"ח ז"ל תקשה אכתי בזה דאמר שם גבי רב מ"ל לנכרים כר"י ואף א"נ דלנכרים מנ"ל דכר"י דלמא כר"ג גבי תרומה ומנ"ל דרבי ס"ל כר"י ומתרין כן דדברי ר"ג ודברי ר"א בר"צ המה תרתי דסתרי דר"ג מוסיף בזמן ור"א בר"צ מפחית כו' וא"כ לפי שיטת הרי"ף ז"ל כמו שמבאר הרמב"ן והר"ן ז"ל דר"א א"ב ס"ל דרק תרומה מבערין מלפני השבת ולכן חולין כו'.

ומעתה אם נימא לקבעו הלכה לאכול כבר זכינו שהלכה כר"י וא"נ שקבעו לבער מ"מ כבר זכינו לדחות דברי ר"ג מהלכה שהרי דברי ר"א א"ב גבי ביעור עם ר"ג גבי תרומה הוי תרתי דסתרי וא"כ רבי שהורה צא ומוכרה היינו כר"י ולא כר"ג עכ"ל. נמצא דמוכרחין אנו לומר לד"ד גמ' דידן דראבר"צ עם ר"ג לא נשוא כלל וע"כ צ"ל דהוה סתרינן כדמוכח הצל"ח מדאמר הגמ' דרבי כר"י ס"ל וע"כ צ"ל לגמ' דידן הטעם מפני שאין אוכלין מצויין ולהכי צריך להוסיף עוד בשיעור אכילתה ואי תקשה א"כ איך אמר ר"נ כשירות הא הלחמי תודה דכיון דהטעם הוא מפני שאין אוכלין מצויין וא"כ גבי לחמי תודה ליתא זה ומ"ט משהין עוד זמן זה כמו שכתבו התוס' בשם הירושלמי הטעם ע"ז אך יש לומר דס"ל דאותן חלות תודה לא היו החלות דנאכלין לכל אדם רק מאותן ד' חלות דנאכלין רק לכהנים ודמי לתרומה והטעם הוא מפני שאוכלין מצויין ולהם אין א"מ ועיין בצל"ח והירושלמי מוקי לה בכל החלות דנאכלין לכל אדם וגמ' דידן מוקי לה בהני ד' חלות ואין א"מ ולא דמי להא דר"ג וכותיה דגמ' דידן פסקינן: ועוד נ"ל דיש לומר איפכא בקיצור כן דאי אמרינן הטעם מפני שאין אוכלין מצויין נוכל שפיר לומר דראבר"צ ס"ל כר"ג דגם הכא הוא הטעם דמבערין לפני השבת כמו שכתב רש"י והר"ן מפני שאינו מצוי לתרומה אוכלין ולמחר תלך לאיבוד וכמו ר"ג דס"ל הטעם דנותן לה שעת יותר ול"ח שמא יטעו בין ה' לז' כמו דחיישינן גבי חולין אבל א"נ משום קדושה אזי אינו יכול לבער אותם קודם זמנו כמו התם דמוסיפין שעה אחת משום קדושתה ולא דמי להתם והוי תרתי דסתרי אהדדי וא"כ א"ל דהירושלמי דתליא זה בזה הכא הוא ס"ל מפני שאין אוכלין מצויין לה והתם גבי ר"נ בלחמי תודה יפרש נמי כמו שבארנו דמיירי בד' חלות של כהנים אבל הירושלמי לעיל דמסיק משום קדושתן וכן ס"ל להגמ' דידן נמי כן וכן פירש רש"י ז"ל באמת במשנה ותרומה כל חמש דאסור להפסיד קדשים בידיים כ"ז שיכול לאכלן וא"כ לא תליא זב"ז ואדרבא סתרי אהדדי וכותיה דראבר"צ פסקינן כמבואר: ונ"ל לבאר עפ"ז הא דאיתא בירושלמי בפ"א הל' ה' ר"י כו' הלכה

כר"ג שהוא אומר מין שניהם ופירש שהוא מכריע ובגמ' דידן אמרינן ר"ג לאו מכריע הוא ופירש רש"י משום דר"מ ור"י לא הזכירו כלל חילוק בתרומה וחולין דר"י ס"ל דגם תרומה כן כל ד' ואמאי אומר הירושלמי דהוה מכריע אך לפי מה דאמר ר' יהודה שתי חלות פסולות ולמאי קאמר דוקא פסולות והטעם לפי שכשרות לא משהינן להו שישרפו אך א"נ דחלות תודה דמי לתרומה וא"כ יכול לאכלן בסוף ה' וא"כ ר"י דאמר פסולות היו לא ס"ל כר"ג גבי תרומה וא"כ אומר בפירוש ר"י דתרומה הוא נמי רק כל ד' וא"כ ה"ל ר"ג מכריע שפיר דהא ר"י אומר בפירוש בתרומה לחלוק ע"ז והגמ' דידן אינו מדמי ח"ת לתרומה ולא ה"ל מכריע כמבואר.

ועיין עוד בשה"ג על הרי"ף ז"ל: והנה הק"ע מקשה על הרי"ף ז"ל דא"נ דמפרש לה כפירוש הר"ן דקאי על תרומה הלא אין דרכו של הרי"ף להביא דין תרומה שאינו נוהג בזה"ז. והנה כבר הקשה זה הב"י באו"ח (סי' תמד) והפ"י מיישב לה דנפ"מ בזה"ז לענין חלה דקיי"ל דנותנה לכהן קטן כמו שכתב הרי"ף ז"ל הכא או גדול שטבלוא"כ בחלה דינו שוה לתרומה דצריך לבער מע"ש ולא להשאיר על שבת דהוי כמו תרומה ולזה הביאו ודוק: הלכה ח לפיכך כו' ואם של הקדש הוא א"צ לכפות כו'.

והנה המגיה בס' משל"מ כתב ז"ל אתיא כמ"ד דהאוכל חמץ של הקדש במזיד מעל כדאיתא בפ' כ"ש (דף כט) ועיין בדברי המחבר בפ"ד מהל' מלוה ולוה מ"ש ע"ד המרדכי עיי"ש עכ"ל. ודבריו תמוהין דמה זה המשך להתם דאמרינן דלא מעל או משום דס"ל כר' נחוניא בה"ק דקים ליה בדרכה מיניה או משום דלא שוה ההקדש ש"פ דאסור בהנאה או בדבר הגורם לממון כממון דמי כמו דמוקמינן שמה אבל ודאי זה לא נימא דאפקיה איסור הקדש לגמרי מחמץ דלא יהא בדיל מניה וזה ודאי לא דאיסורא ודאי איתא וכן איתא בפירוש בתוספתא דפסחים פ"א האוכל חמץ קדש בפסח בשוגג משלם קרן וחומש ואשם ודאי במזיד פטור בד"א בקדש שהפריש קודם לפסח אבל המקדיש חמץ בפסח אינו קדוש אלמא דאיתא מבואר להדיא דלא מפקע איסור, הקדש מן חמץ לכ"ע ובדיל מניה ואף א"נ דלא מעל מ"מ איסור הקדש איכא על החמץ ול"צ לכפות כלי ומה שהביא מן המשל"מ פ"ד דהל' מלוה ולוה אינו ענין לכאן עיי"ש: הלכה ט מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור לעשות מצוה או לאכול כו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לא יבטל בלבו כו' ועד כמה הוא חוזר עד כביצה פחות מכביצה מבטלו בלבו ודיו עכ"ל.

והנה רבינו כתב קודם שעת הביעור וכתב המג"א (בסי' תמד ס"ק יב) דאם הוא אחר זמן הביעור דלא מהני הביטול יחזור מיד ובס"ק י"ד כתב עוד פחות מכאן אבל אם היה פחות מכזית אינו חוזר אפילו הוא לאחר זמן איסורו דלא מצי לבטלו אפה"כ א"צ לחזור עכ"ל: והנה נ"ל לומר עוד דהה"ד אם נזכר שיש לו חמץ שקיבל עליו אחריות אשר עוברין ואשר הכריע ע"ז הש"א בתשובה (סי' עז) דלא מהני ביטול ואז אפילו קודם שעה ששית נמי חוזר דדמי לשאר חמץ לאחר זמן וכן לקמן גבי ההולך להציל מן הגייס כו' שמביא המג"א בס"ק י"ב דלדעת רש"י והרה"מ נמי תליא משום דסגי בביטול הה"ד הכא אם יש לו חמץ שקיבל עליו אחריות חוזר עליו דלא סגי בביטול כמבואר: אמנם בס' אבן העזר הכא חולק על המג"א וס"ל דאפילו לאחר שש שעות נמי אינו חוזר דאף

דאינו יכול לבטל וטעמו דכיון דיש מצוה דחה הל"ת עשה שמקיים ועוד הביא מה שכתב הר"י ז"ל דהמשהה חמץ ודעתו לבערו לא עבר על כל יראה וא"כ בהני דלמול את בנו ודאי אינו חוזר הה"ד בהולך לשחוט את פסחו דחה העשה את הל"ת דלא תשחט ע"ה ומה שדחה הצל"ח את דברי אה"ע ז"ל כבר מיישב אותו הגאון רע"ק איגר בגליון המשנה הכא ס"ק י"ג ובמ"א נבאר.

והנה נ"ל עפ"י דברי אה"ע אלו ליישב את דברי הירושלמי ס"פ א"ע וז"ל תני פחות מכאן אין מטריחין עליו שיחזור מה בין זה לזה זה יש לו ביטול עד כדון בשר קדש חמץ מניין אריבר"ב מן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלים הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין עכ"ל: והנה הק"ע מקשה בש"ק בא' שאומר תנו פחות מכאן אין מטריחין עליו שיחזור וקשה מאי קמ"ל פשיטא הא עיקר פלוגתייהו דמתניתין מיירי עד כמה מטריחין עליו שיחזור וממילא ידעינן דפחות מכאן א"ח.

הנה זה נ"ל ליישב פשוט עפ"י מה דאיתא בתוספתא פ"ג הכא כן וא"ל חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה הוי לא אמרו להחזיר אלא להקל עליו כו' והיינו הקולא שיוכל לשרוף מעצי המערכה וא"כ ה"א דאי הוה פחות מכשיעור א"י לשרוף מעצי המערכה דזהו קולא מה שחוזר ושורף מעצי המערכה וזהו רק היכא שיש לו שיעור גדול אבל בפחות אינו רשאי ואומר הירושלמי דפחות מכאן אין מטריחין עליו אבל אם רוצה לחזור ולשרוף אף מעצי המערכה רשאי כמבואר.

ומסיק לזה יש ביטול היינו חמץ ומקשה נימא איפכא עד כדון בשר קודש שפיר אמרינן דאם הוא פחות א"ח בכל זמן אבל בחמץ לאחר הזמן דלא דמי לבשר קדש דהתם אי משהה אינו עובר בכל שעה באיסור שפיר א"ח אבל חמץ לאחר הזמן דאינו יכול לבטל וא"כ בכל שעה עובר או על כל יראה או על עשה דתשביתו וא"כ נימא דחוזר אי הוה כזית לכ"ע וא"נ דאף על ח"ש עובר על ב"י ה"ה אף על ח"ש ואומר דתני מי שיצא מירושלים כו' ה"א מה דנפל לדין נפל לדין דאף חמץ בכזית והוא עובר על כל יראה אף על פחות מכזית להסוברים דעוברין מ"מ כיון דאין בו כביצה א"ח כמבואר הכל בדברי אה"ע: והנה ראיתי בזה תרי מלתא דתמיה חזא הרי"ף ז"ל הביא כל המשנה והמסקנא עד כמה הוא חוזרין והפלוגתא דעד כזית או כביצה לא הביא כלל אשר הוא נפ"מ גם לדין לענין חמץ כמו שהביאו כל הפוסקים דהוא עד כביצה ועוד דברי רבינו בפירוש המשנה דכתב דלהכי קודש חמור מחמץ דקודש חוזר אף על כזית וחמץ בכביצה הוא משום דחמץ חולין הוא וכן הרע"ב בפיה"מ כתב כן ובאמת בירושלמי הוא אומר הטעם דלזה יש ביטול ולזה אין ביטול כמו שהביא התוס' שם ותקשה מ"ט שבקי דברי הירושלמי: וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה הירושלמי שבארנו מפרש לה הק"ע בפ"א וז"ל ל"א עד כדון בשר קודש הוא דשורף לפני המערכה מעצי המערכה חמץ מנין שמותר לשורפו לפני הבירה מעצי המערכה ומשני מדתניא כו' וכן מי שיצא משמע דאף חמץ מותר שם דלב ב"ד מתנה עליהם עכ"ל ומפרש לה הרי"ף ז"ל כן דבשלמא לענין קודש דאי אינו חוזר אינו עובר עוד שום איסור ורק לקיים מצות שריפתו בקודש לרש"י ז"ל הוא מה"ת ולהתוס' הוא מדרבנן אמרינן דשיעור חזירתו לשרוף בקודש הוא כביצה לחד מ"ד אבל גבי חמץ דאיסור כל יראה הוא בכזית כמו דאיתא במס' ביצה דב"ה אומרים

זה וזה בכזית והוא לענין ביעור וא"כ השיעור נדע לנו מכבר כמה שהו בחמץ ורק תלוי אם יכול לבער קודם זמנו חוזר ואם לאו אינו חוזר.

וע"כ מפרש לה הרי"ף ז"ל כן דבאמת לחזור לביתו לשרוף חמץ ודאי הוא כן א"נ דשיעור בל יראה הוא רק בכזית ועל פחות אינו אסור מה"ת נמי כהאי שיטה א"ח רק על כזית וא"נ דגם על חצי שיעור יש איסור בל יראה אז חוזרין אף על פחות מכזית אם יכול לחזור למצותו כמו שאמרה המשנה תחלה סתם ונזכר שיש לו חמץ ולא קאמר כמה חמץ ורק מה שאומר המשנה אח"כ עד כמה הוא חוזרין קאי ע"ז שאומר תחלה מי שיצא מירושלים ונזכר שיש לו בשר קודש דחוזר ושורפו לפה"ב מעצי המערכה אומר ע"ז עד כמה דקולא היא שהתירו לשרוף מעצי המערכה כמו שאומר בתוספתא ולפ"ד הירושלמי דמדמי חמץ לבשר קדש אף חמץ שרי לשרוף מעצי המערכה אומר עד כמה הן חוזרין היינו עד כמה התירו לשרוף מעצי המערכה ואומר בשר קדש בכזית וחמץ בכביצה וכמו דס"ל לר"מ דלענין שריפה מעצי המערכה הוא כשיעור טומאתו בכ"ד כן ס"ל לחכמים דרק בחמץ הוא שיעור זה להתיר לשרוף מעצי המערכה וא"כ לדידן אינו צורך להביא כל הבבא של עד כמה דהשיעור לא נאמר רק לענין לשרוף מעצי המערכה אזי אמרינן דשיעור הקדש בכזית ושיעור חמץ בכביצה אבל לענין חזרה הוא ליתא השיעור הזה אלא כמו שבארנו דא"נ דליתא איסור ב"י על ח"ש אזי הוא בכזית כדאיתא במס' ביצה ואי יש איסור מה"ת בכ"ש אז בכ"ש נמי חוזר כמבואר וא"כ לפ"ז שפיר אומר רבינו בפירוש המשנה דלהכי שני קדש מחמץ דלענין לשרוף מעצי המערכה חמץ הוא בכביצה והקדש בכזית משום שזה קדש וזה חולין ולקודש התירו מעצי המערכה בשיעור פחות מבחמץ שהוא חולין והרי"ף ז"ל שפיר השמיט כמבואר ודוק: הלכה יא חמץ שנפלה עליו מפולת כו' הרי הוא כמבוער וצריך לבטל בלבו כו'.

והנה דבר זה שצריך ביטול הוא מחלוקת הפוסקים הכא דעת של רש"י ז"ל שהוא רק מדרבנן שמא יפקח הגל במועד ויעבור עליו ודעת הסמ"ק הוא שהוא מה"ת משום בל יטמין כמו שהובא באו"ח (סי' תלג ס"ח) ונפ"מ הוא אם שכח לבטל עד אחר הזמן אם הוא מה"ת צריך לפקח הגל ולבער ואם הוא מדרבנן אזי א"צ כמו שמבאר הט"ז והמג"א ס"ק ח' וס"ק י"ז: והנה החק יעקב מביא ראיה שהוא מה"ת מהא דאמר שם אר"ח וצריך שיבטל בלבו ומאי למימרא הלא כל אחד צריך שיבטל חמצו כמו שתקנו חז"ל לומר כ"א כל חמירא כו' אלא מ"ש דקאמר במפולת דצריך שיבטל אלא אתי למימר הכא דאם לא ביטל צריך לפנות דהוי מה"ת: ולענ"ד לאו ראיה היא כלל דהא לפי תיקון חז"ל היה הביטול בלילה בעת הבדיקה לחמץ שאינו ידוע ולמחר לחזור ולבטל שנית בעת שרפת החמץ לא היה המנהג מקודם כמבואר בפוסקים ואשמועינן דאם נפל מפולת על חמץ ידוע לו ואחרי הביטול והבדיקה וחמץ זה ששיירו לא ביטלו ששייר לאכלם למחר ולא רצה לבטל כמו שמביא המג"א (בסי' תלד ס"ק ב') בשם הר"ן ז"ל וה"א כיון דעל חמץ זה נפל מפולת דהוי כמבוער לא בעינן עוד ביטול וחידיש לנו ר"ת דצריך לבטל משום חששא שפירש רש"י שמא יפקח הגל במועד וזהו שחידיש דמי שביטל בלילה ולמחר נפל הגל על חמץ ששייר צריך לבטל פ"א מחדש שמא יפקח הגל ודוק: פרק א הלכה ה וכן כשמוללין הקדירות החדשות אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה כו' עכ"ל.

וכתב הלחם משנה הקדירות החדשות לא ידעתי מה טעם לחדשות דמן הגמ' משמע דהאי מלילא הוה לעבות המאכל עכ"ל. והנה הטור כתב באו"ח סי' תס"ג על בלילות מאכל ע"ש.

אמנם דברי רבינו ז"ל נכונים כמו שכתב הר"ן ז"ל שם בגמ' על הא דקאמר אין מוללין את הקדירות בפסח דרך הוה בקדרה חדשה לבשל בה קמח ומים וחומץ והיינו מלילא כו' וכוונת הר"ן ז"ל הוא על הלשון מוללין את הקדירות ואינו אומר את התבשיל ש"מ דעיקר הדבר הוא לחזק קדרה חדשה כדברי רבינו זה ושפיר דברי רבינו כדברי הר"ן ז"ל ודוק: פרק ו' ה"א מ"ע מה"ת כו' ומצותה כל הלילה כו' וכתב הרה"מ וכתב רבינו שמצותה כל הלילה וכן דעתו באכילת פסחים וכר"ע מחבירו ויש מי שפוסק כר"א ב"ע משום דסתם משנה בפ"ק דברכות כמותו ודברי רבינו עיקר כו' ולקמן נמי בפ"ח סק"י בהגהמ"מ הביא דעת של החולקים על רבינו וס"ל דעד חצות הוא זמן האכילה ע"ש.

ונ"ל להביא ראיה לשיטת הסוברים דהלכה כראב"ע ומצה בזה"ז אסור לאחר חצות מהא דאיתא במס' ר"ה (דף כ ע"ב) א"מ צריך שיהיה לילה ויום מן החדש מנלן אמר ר' יוחנן אמר קרא מערב עד ערב ר"ל אמר עד יום האחד ועשרים לחודש בערב מ"ב אביי אמר משמעות דורשין א"ב רבא אמר חצות לילה א"ב ופירש רש"י מ"ד מיוה"כ הולך אחר תחלת הלילה דכתיב מערב עד ערב כו' ומ"ד ממצות אין היום הולך אחר תחלת הלילה שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות.

אלמא דס"ל להגמ' דמצה אינה נאכלת רק עד חצות והכא אקרא קאי וס"ל ע"כ דמה"ת אינה נאכל כ"א עד חצות והכי ס"ל לרבא ולסתמא דגמ' כן וא"כ גם בזה"ז גבי מצה הדין דנאכל רק עד חצות כראב"ע ולא כר"ע דס"ל דרק הפסח משום סייג נאכל עד חצות כמבואר ודוק: הלכה ה' העושה עיסה מן החטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה י"ח עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל נ"ל והוא שיש בה דגן כזית בכדי אכילת פרס לאוכליו עכ"ל והרה"מ ז"ל הביא דאורז שהוא מדין גרירא הוא שהחוטין גוררין את האורז אז שרי אף דלא הוי כזית בכדי אכילת פרס ועיין בטור וש"ע סי' תנ"ד. ועפ"י דברי רבינו אלו נ"ל ליישב קושית הר"ן ז"ל במשנה דפסחים (דף ל"ט ע"א) דאמר גבי אלו ירקות שיוצאין ומצטרפין זע"ז והקשה הר"ן ז"ל מ"ט לעיל גבי דברים שי"ח מצה (בדף ל"ה) במשנה לא קתני ומצטרפין זע"ז וע"ש מה שתירץ.

ועפ"ד רבינו ניחא דבאמת התם גבי מרור הני מינים המפורשים מצטרפין אבל שאר מינים בעינן שיאכל כזית בכדי אכילת פרס אבל בל"ז אינו מצטרף אבל גבי מצה כיון דאף באורז מצטרף ולא בעי שיאכל כזית בכדי אכילת פרס ולהכי לא קאמר דמצטרפין דהוה משמע דוקא הני מצטרפין אבל מיני אחרים בעי כזית בכדי אכילת פרס והא אף באורז לא בעי אכילת פרס ומצטרף ולהכי לא קאמר הכא דמצטרף ועל הני דמצטרף ודאי ל"צ לאשמועינן דזה ידעינן ממרור ורק בזה גופיה לא מצי למימר כמבואר ודוק: שם מצה שנילושה במי פירות יוצא בה י"ח פסח אבל אין לשין אותה ביין ושמן או בדבש או חלב משום לחם עוני כמו שבארנו ואם לש ואכל לא יצא י"ח עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל בפ' כ"ש שהלכה כר"ע וסובר רבינו שלא מיעטו אלא יין ושמן ודבש וחלב ג"כ שנזכר בסוגיא לפי שהפת הנילוש מהן אינו לחם עוני אבל שאר משקין ודאי יוצא בהן וזהו שלא אמרו פרט לעיסה שנילושה במשקין והירושלמי דפסחים שהזכרתי פ"ה שנזכר בו משקין סתם לפי שאין דרך לערב משקין אחרים אלא אלו ואמר משקין סתם ואמנם ראיתי מי שכתב שאינו יוצא י"ח במצה הנילושה במי פירות בלבד אלא עם תערובת מים לפי שאינן צריכין שמור מחמץ וכל שאינו מחמיץ אין יוצאין בו ידי מצה וכבר נתבאר שמי פירות לבד אין מחמיצין ודבר נכון הוא עכ"ל: והנה נ"ל ליישב תחלה הקושיא מהירושלמי שהביא הרה"מ הכא ולעיל בפ"ה ה"כ דתירוץ של הרה"מ הוא דוחק לומר דאין מערבין בו משקין אחרים כו' ונ"ל לומר כן.

דהנה הירושלמי אומר שם כן ר"ס בשם ריב"ל אומר אותו כזית צריך שלא יהא בו משקין ר"י אמרה למצוה כו' ריב"פ אמר לעכב איתאמרת כו' והיידא אמרה כו' יכול יצא י"ח ברבוכה ת"ל ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאת זו שאינה צריכה שימור כו' הא אם היתה צריכה שימור יוצאין בה כו' ומפרש לה הפ"מ שם והיידא אמרה ומעתה מאיזה דבר שמעינן אם מותר לעשות מצה בפסח במשקין או לא דמחלות תודה איכא למדחי דמזו הברייתא ש"מ דאסור דתניא יכול י"ח ברבוכה שעשויה משמן כו' מפני כו' אלא טעמא שא"צ שימור כלומר רבוכה שנעשית כולה או רובה בשמן הא אם היתה צריכה שימור כגון שאין בה אלא מעט ממשקין ורובה ממים יוצאין בה כו' ע"כ ופירוש הק"ע הוא דוחק והנה רבינו לא הביא גם זה דאין יוצאין ברבוכה וע"כ נ"ל כן דהירושלמי יליף מקרא של ושמרתם את המצות למעט הני שא"צ שימור וממעט מזה רבוכה וכן אם היה בו שאר משקין בלא מים אבל גמ' דידן לא ס"ל זה ע"כ דהנה לעיל (דף לה ע"א) ממעט אורז ודוחן מהיקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנה בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה יצאה אורז ודוחן כו' וא"נ דילפינן מקרא דושמרתם למעט מה שאינה צריכה שימור אם כן נמעט מזה גם אורז ודוחן ול"ל ללמוד מהיקשא אלא ודאי דמזה לא ממעטינן דברים שא"ב לידי חימוץ כמו מי פירות או רבוכה ורק ממעט מהיקשא אורז ודוחן דכל המין אינו בכל תאכל חמץ בשום פעם אבל א"נ דממעטינן מקרא דושמרתם ודאי נוכל לידע אורז ודוחן וכיון דהגמ' לא ס"ל למעט מקרא זה שפיר פוסק רבינו דבשאר משקין יוצא דלא מקרי מצה עשירה למעט מלחם עוני רק הני כמו יין שמן ודבש וחלב שקורא הגמ' זה מצה עשירה אבל לא שאר משקין וכן רבינו לא הביא בזה דרבוכה א"י דזה גם נמעט מקרא דושמרתם בירושלמי שם שם אשר גמ' דידן חולק ע"ז כמבואר: והנה למעט הני דאינו יוצא מטעם ההיקשא דלא תאכל עליו חמץ לשבעת ימים תאכל מצות שפיר כתב הלח"מ הכא כן דמן הקרא דלא תאכל עליו חמץ לא ממעטינן אלא דברים שאינם באים לידי חימוץ בשום צד ואופן בעולם אבל מצה שנילושה במי פירות הרי המצה בא לידי חימוץ אלא שהמים גרמו להם שלא תחמיץ ולא ממעטינן מהני קראי ע"כ.

והנה נ"ל ליישב כן אתקושית המהרש"א במס' פסחים (דף לה ע"א) גבי הא דאמר ר"ל עיסה הנילושה ביין שמן ודבש כו' דמקשה מהמחזהו וגמעו והקשה ע"ז י"ל ממשנה דהכא דקתני אבל לא בטבל ולא במעשר כו' והא הכא דאין יוצא י"ח מצה וחיביבין על חימוצו כרת וי"ל דלר"ש קושטא הוא דאין חיביבין ע"ח כרת דא"א תע"א עכ"ל: והנה תירוצו

ליתא לפי מה שנבאר לקמן בהל"ז דאף לדידן דלא קי"ל כר"ש בזה דאין אחע"א מ"מ במצה של איסור אינו יוצא משום מצוה הבאה בעבירה ע"ש וא"כ שוב תקשה דמצינו איסור חמץ בדברים שא"י ידי מצה אמנם זה יש לתרץ כן כמו שמחלק הלח"מ הכא בין דברים שאינם באים לידי חימוץ בשום אופן בעולם לדבר שהוא מצד עצמותו בא לידי חימוץ ורק המים שאינם נילושים במים גרמו להם שאינם מחמיץ לא אמרינן כמו שמבאר הלח"מ וא"כ הכא ודאי יש לחלק בין זה שאומר ר"ל מצה שהיא נילושה במי פירות שמצד עצמותו של מצה אינו בא לידי חימוץ למצה של טבל וכדומה דרק אריא הוא דרביע עליה האיסור של טבל וי"ת מצה שפיר יוצא ודומה הוא למאי דאמרינן במסכת עירובין (דף עח) עשאו לישיבה סולם מהו כו' א"ד אפילו לרבנן חזיא הוא ואריא הוא דרביע עליה כו' עד אר"א אר"י כל שאיסור שבת גרם לו אסור וכל שאיסור ד"א גרם לו מותר ואם כן ה"נ אמרינן כן דדבר שמצד העצם א"י י"ח מצה א"ח כרת אבל טבל דמצה העצם הוא יוצא י"ח מצה ורק האיסור הוא דרביע עליה שפיר יש לומר דחייב על חימוצו כרת ורק מקשה מהמחהו וגמעו שמצד עצמותו א"י י"ח מצה על חמץ חייב אלא ודאי ליתא זה לומר כל שי"ח מצה כו'.

והנה עפ"ד רבינו אלו דבשאר משקין אף דאינו מחמיץ מ"מ יוצא י"ח מצה בארתי דברי המכילתא פ' בא דאיתא שם ושמרתם את המצות שמרם שלא תבוא לידי חימוץ מכאן אמרו תפח תלטוש בצונן כו' ר' יאשיה אומר אל תקרא ושמרתם את המצות אלא המצות כדרך שאין מחמיצין המצות כך אין מחמיצין את המצות אלא אם בא מצוה לידך עשה מיד ואל תחמיצנה עכ"ל ונ"ל לבאר הפלוגתא בזה בין ת"ק ור"י כן דהנה תחלה אומר שם בהדיא שלא כדברי רבינו אלא אמר שם מנין שלא ילוש המצות ביין ושמן ושאר כל המשקין ת"ל לחם עוני יצאה זו שהיא מצה עשירה אלמא דס"ל דאף בשאר כל המשקין נמי מקרי מצה עשירה ואינו יוצא י"ח מצה מ"מ רבינו אינו פוסק כהמכילתא אחרי שבגמ' דידן אומר רק יין ושמן ודבש כדברי הרה"מ ז"ל והנה לפ"ד המכילתא דכל משקין מיקרי מצה עשירה א"כ מחויב כל אחד לאפות מצה על מים דוקא דבלא מים אינו יוצא י"ח מצה וזה אם לא נשמור למהר לאפות ורק נשהה אותה בודאי תחמיץ ולהכי אמרה תורה ושמרתם את המצות דמחוייב כ"א לשמור העיסה שלא תפח ולא תתמיץ ואם לא ישמור אזי תחמיץ מאליה וזהו דברי המכילתא ושמרתם שמרהו שלא תבוא לידי פסול מכאן אמרו תפח תלטוש בצונן דהשמירה הוא כל מי שאופה מצות וצריך הוא ללוש במים לבד שתחמיץ ודאי והוא השמירה שילטוש בצונן בכל פעם עד שיאפה וע"ז בא ר' יאשיה לחלוק דהוא ס"ל נמי כדברי רבינו דאינו מקרי מצה עשירה רק יין ושמן ודבש אבל שאר המשקין אף שאינם מחמיץ מ"מ יוצאין י"ח מצה אם לש בהן וא"כ יוכל כ"א לאפות מצה בלא מים עם שאר משקין אשר לא תחמיץ ויוצא י"ח מצה וע"ז אינו צריך שימור ולא שייך בזה תפח דאף אם תפחה לא הוי חמץ ולא במצות מצה חיוב שימור יותר מעל שאר כל המצות דרק אם יקרה שיערב מים בהמי פירות דהוי מי פירות עם מים אז תחמיץ או אם לא יהיה לו מי פירות ורק עפ"י מקרה הוא דמחויב לשמור ולא על כל אחד החיוב ע"ז דהא אם נאפה במי פירות מאליה לא תחמיץ ולהכי אמר ר' יאשיה אל תקרי המצת אלא המצות כדרך שאין מחמיצין את המצה היינו אם תקרה לפניך מצה באופן שצריך שימור אזי מחויב אתה לשמור והה"ד בכל המצות

אם תבוא לידך אל תחמיצנה אלא תעשה מהרה ושוה לדידיה מצה לכל המצות דרק עפ"י מקרה אם תבוא לידך שמירה שלא החמיץ מחויב אתה לשמור הה"ד בכל המצות ולא כת"ק דכל החיוב על מצה הוא תמיד וקאי ושמרתם רק על מצה כמבואר: ועוד נ"ל לבאר דברי המכילתא ע"פ מה שכתב הר"ן ז"ל במשנה דפסחים (דף קטו) על הקרא דאמר ויאפו את הבצק עגות מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים משמע זה דרק משום שגרשו אפו מצה אבל בלא זה אפו חמץ והא צריכין לאכול מצות מטעם דהוי חג המצות אז והיו מחויבין לאכול מצה ומתריך דכיון דריה"ג אמר דפסח מצרים אין חמוצו נוהג אלא יום אחד וא"כ דלא נאסרו אז במלאכה ובבל יראה וא"כ יכלו לאפות חמץ ליום המחרת ורק מטעם כי גרשו לא אפו רק מצות ולא חמץ והצל"ח ז"ל מקשה ע"ז לר' יהודה דאמרינן סמוכין לא דריש וא"כ לדידיה ישאר קושית הר"ן דהא לא ס"ל הא דריה"ג וכתב דלהכי אומר שם בגמ' לא דריש היינו לא דלא ס"ל הא דריה"ג אלא לא ידע מסמוכין ורק מדרשא אחרינא.

אמנם הא רש"י ז"ל לא ס"ל כו דכתב שם הילכך דריה"ג לא ס"ל וא"כ תקשה לר' יהודה קושית הר"ן. ונ"ל ליישב כן דהנה הרמב"ן ז"ל כתב בחומש עה"פ ויאפו את הבצק כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ופירש כן ויאפו את הבצק ע"י כי לא חמץ היינו הא שאסור להם לאכול חמץ כי גורשו ממצרים משום הכי אפו בדרך וצידה לא עשו להם וא"כ זהו שמסיק כי גרשו ממצרים אינו נתינת טעם על אכילת מצה ולא חמץ וכן גם נפרש לה לר' יהודה כפירוש הרמב"ן ז"ל ולא קשה קושית הר"ן: והנה גם הכא כתיב בקרא ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את כו' וא"כ אי אמרינן דלהכי אפו מצות מטעם שגרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה א"כ שפיר אמר הקרא ושמרתם את המצות שלא תחמיץ כי בעצם היום הזה הוצאתי אתכם במהירות אשר לא יכלו להתמהמה ולא יוכל להתחמץ עיסתכם אבל א"נ דאפו את המצות מטעם ציווי של המקום ב"ה מחמת פסח וזהו שאמר כי גורשו ממצרים הוא רק נתינת טעם על שלא עשו צידה להם וא"כ לא שייך ע"ז לומר ושמרתם את המצות ואמרינן דס"ל לר' יאשיה נמי כר' יהודה ומפרש לה כדברי הרמב"ן ז"ל ולהכי בא ר' יאשיה לומר אל תקרי ושמרתם את המצות אלא המצות דהטעם של בעצם היום הזה אינו נופל רק על המצה אלא על כל המצות קאי שכשם שהקב"ה לא עיכב אותנו וגאלנו מהרה וכשהגיע הזמן לא החמיץ כן כל מצוה הבאה לידך גם כן אל תחמיצנה ועשה מהרה.

והנה הב"י כתב בסי' תס"ב וז"ל וכתב הרה"מ ראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה הנילושה ביין ושמן ודבש בלבד אלא עם תערובות מים לפי שאין צריכין שימור מחמץ וכל שאינו מחמיץ אין יוצאין בו י"ח מצה כו'. וכתב ע"ז הד"מ בס"ק א' ונראה דר"ל דמטעם זה אינו יוצא אבל בלא"ה אינו יוצא דהא הוה מצה עשירה עכ"ל.

ולענ"ד טעות הוא בדברי הב"י דהנה בהרה"מ כתב וראיתי מש"כ כי במצה הנילושה במי פירות בלבד כו' לפי שא"צ שימור כו' וכוונת הרה"מ הוא על שאר מי פירות לבד יין ושמן ודבש אשר לא נקרא מצה עשירה מ"מ אינו יוצא מטעם שא"צ שימור כדברי הירושלמי שבארנו דיליף מקרא של ושמרתם את המצות כו' אבל יין שמן ודבש בל"ז אינו יוצא מטעם דהוה מצה עשירה וע"ז לא מיירי הרה"מ וט"ס הוא בהעתקת הב"י ולא

ק"מ דברי הד"מ דלא מיירי הרה"מ בין ושמן ודבש דהוי מצה עשירה אלא בהני דלא הוה מצה עשירה ומ"מ א"י מטעם דשימור של הירושלמי ודוק: הלכה ו אחד מצה שנאפית בתנור או באילפס בין שהדביק הבצק באילפס ואח"כ הרתיח או הרתיח ואח"כ הדביק אפילו אפאה בקרקע ה"ז יוצא י"ח כו' עכ"ל.

והנה הרה"מ והגמ"מ הביאו דברי הפוסקים החולקים ע"ז ופסקו כרשב"ל משום דסוגיא שם בגמ' אזלי כוותיה וכמו שמבארים שם התוס' והר"ן ז"ל דהגמ' אמר שם תחלה תנאי היא דר"י ואח"כ אמר הגמ' שם לא דכ"ע מעשה אילפס פטורין כר"ל ע"ש. ולענ"ד נ"ל לומר פשוט דניחא דברי רבינו הכא דפוסק כר' יוחנן דהנה התוס' כתבו שם ד"ה א"ל לא איצטריך לאשכוחי תנאי אלא ללישנא דאמרי לה זו"ז לפטור אבל ללישנא דאמרי לה זו"ז לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופיה דע"כ הא דמחייבי היינו באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור א"כ ר' ישמעאל בר"י היינו חכמים ע"כ וע"ש במהרש"א וא"כ כיון דרבינו פוסק לקמן בפ"ו מה' בכורים ה' י"ב כמ"ד זו"ז לחיוב שפיר פסקינן כר' יוחנן דכל מה דדחיק לאוקמי כתנאי ומדתה הוא רק למ"ד זו"ז לפטור אבל כיון דפסקינן כתנאי זה שפיר הוא כר' יוחנן: והנה בזה קשה לי דברי הכ"מ לקמן בפ"ו מה' בכורים ה"ז ז"ל שם שפוסק רבינו כלישנא דאמר זו"ז לחיוב וטעמו משום דהירושלמי פ"ק דמס' חלה שנייה בלשון הזה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא הנאפה בתנור חייב וכיוצא בזה בגמ' דידן בפ' כ"ש וכיון דתניא בלשון חכמים אלמא סבר דהלכתא כותיה והכי אמרינן בפ' החולץ עכ"ל.

ולא הבנתי זה מאי ראייה הוא זה מחכמים הא החכמים שם בירושלמי ובגמ' דידן מסקו הנאפית באילפס פטור ובתנור חייב ורבינו הא כתב הכא אי הרתיח המים והשליך הקמח כו' אם אפאה בין בתנור ובין בקרקע בין על המחבת והמרחשת בין שהדביק כו' ובין שהרתיח כו' וא"כ אינו פוסק כחכמים רק כאמרי לה דס"ל זו"ז לחיוב אף באילפס ופליג על החכמים כמו שכתבו התוס' וא"כ איך מייתי ראייה ע"ז מהחכמים וצ"ע: הלכה ז אין אדם יוצא י"ח באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או שגזלה זה הכלל כו' כל שא"מ עליו בהמ"ז אין יוצא י"ח עכ"ל וכתב הלחם משנה בגמ' פ' כ"ש (דף לה) אמר ת"ר יכול יוצא אדם בטבל כו' יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ והקשה הגמ' ואיסורא דחמץ להיכא אזלי ומתריך ה"מ ר"ש היא דאמר אין איסור חל ע"א דתניא רש"א האוכל נבילה ביוה"כ פטור ולכאורה היה נראה להקשות דכיון דהך ברייתא אתיא כר"ש ולדידיה א"י משמע דפוסק כר"ש ובה' שביבת עשור כתב א' האוכל אוכלים אסורים כגון פיגול ונותר ה"ז חייב כרת משום אוכל ביוה"כ משמע דפוסק הלכה לא כר"ש והא לאו מלתא היא דא"ל דמה שאמר בה' ש"ע דחייב היינו כגון דהוא איסור בת אחת או מוסיף או כולל וסמיך על מה שכתב ספ"י מה' מ"א ובפ"א מה' א"ב והשתא שפיר פוסק כר"ש דאין איסור חל על איסור כגון שהוא דטבל וחמץ דאיסור טבל מעיקרא והדר אתיא איסור חמץ דאין שם לא כולל ולא מוסיף ולא בת אחת כו' אבל כשנעייין בפ"ד מהל' מ"א א"צ לכ"ז דשם כתב רבינו דיוה"כ חל על נבילה ופיגול משום דהוי איסור כולל שכולל כל האוכלים והשתא צ"ל לדעתו דמה שאמרו בגמ' האוכל נבילה ביוה"כ פטור אינו ר"ל פטור מיוה"כ דע"כ חייב

ביוה"כ ממ"נ אם נתנבלה מבערב וחל איסור נבילה קודם זה אתי יוה"כ וחל עליו דהוי איסור כולל וא"כ חייב כרת ואי נתנבלה בו ביום דחל יוה"כ קודם.

כש"כ דחייב טפי על יוה"כ אלא ודאי דמאי דפטור הוא דפטור מנבילה ואירי דנתנבלה בו ביום דחל איסור יוה"כ קודם והשתא א"ש מה שכתב בה' ש"ע דחייב כרת האוכל נבילה או פיגול ביוה"כ דחייב ממנ"פ כפירש"י וחמץ וטבל כיון דכשחל איסור חמץ על הטבל אין כאן לא כולל ולא מוסיף ולא ב"א להכי קאמר ר"ש דפטור זה נ"ל מבואר בדעתו ז"ל אבל רש"י סובר דפטור מיוה"כ משמע דלא ס"ל דיוה"כ הוא איסור כולל כדעת רבינו עכ"ל: והנה דברי הלח"מ תמוה הוא דזה ודאי שפיר מפרש לה רש"י ז"ל דפטור הכא לר"ש הוא מיוה"כ וגם רבינו מפרש כן דזהו גמ' מפורשת במס' כריתות (דף כג ע"א) דאמר שם לר"ש והא נבילה דאיסור קל ויוה"כ איסור חמור ולא אתי איסור יוה"כ וחייל על איסור נבילה אלמא דזהו דפטור מיוה"כ הוא וכן אמרינן בקידושין (דף ע"ז ע"ב) רש"א האוכל נבילה ביוה"כ פטור כו' אפ"ת רבנן כי אמרי רבנן איסור חע"א ה"מ איסור חמור על איסור קל כו' דאי ר"ש השתא איסור חמור על קל לא חל איסור קל ע"ח מיבעי ופירש רש"י איסור חמור יוה"כ דהוא בכרת איסור קל נבילה דהוא בלאו אלמא דפטר ר"ש מיוה"כ ולא מנבילה כמו שמבאר הלח"מ ונ"ל לומר דמוכרח הגמ' לפרש דפטור קאי על יוה"כ ולא על נבילה דאיסור נבילה ודאי חייל וחייב דהא נבילה הוא לדידן שיעורו בכזית ולר"ש בכל שהו אבל לא יוה"כ ואף לר"ש דס"ל כל שהו למכות מ"מ זהו רק היכא דכתיב אכילה ס"ל לר"ש דהוא כ"ש אבל יוה"כ דילפינן מלשון עינוי בעי גם לר"ש ככותבת דמייתבא דעתא כמו לדידן וא"כ האוכל נבילה כמה שאוכל לר"ש הוא שיעור גמור אבל לגבי יוה"כ הוא חצי שיעור דבעי ככותבת והא קיי"ל לקמן בפ"ד מה' שבועות דעל חצי שיעור חייל איסור וא"כ חייל איסור נבילה למלקות אי אכל על יוה"כ או אכל פחות משיעור כותבת דהוה ח"ש ואף א"נ דאסור מה"ת אף לר"ש מ"מ חייל למלקות וע"כ מפרש הגמ' דמירי הפטור לענין יוה"כ אי אכל שיעור של יוה"כ ככותבת דלא חייל יוה"כ על נבילה ופטור משום יוה"כ ורש"י מפרש לה אפילו נתנבלה היום מ"מ אסורה מאתמול משום אמה"ח והתוס' מפרשים משום עשה דאינה זבוחה משום דס"ל לר"ש דרק בקדשים גלי רחמנא דחייל ובשאר איסורים אף כולל אינו חייל אבל רבינו ס"ל דחייל יוה"כ על נבילה ואי ס"ל כרש"י ז"ל דהוה תחלה איסור אמה"ח או איסור שאינה זבוחה מ"מ חייב אף אי נתנבלה בהיום על שני האיסורים כמבואר: וכן מה שכתב הלח"מ דחמץ על טבל לא הוי לא איסור כולל ולא מוסיף לענ"ד ליתא כמו שכתב הש"א (בסימן צו) דחמץ בפסח הוה איסור כולל מגו דחייל על שאר תבואה שאינו של איסור חל נמי על של איסור טבל ועוד שהרי טבל שרי בהנאה וחמץ אסור בהנאה והרי הנאה לפירש"י והרמב"ם ז"ל הוי איסור מוסיף ולהתוס' הוה איסור חמור עכ"ל.

ואף א"נ בזה דאם נתחמץ הטבל בפסח לא מקרי איסור כולל דלא דמי ליוה"כ דחייל איסור יוה"כ על כל אוכלין חייל נמי אף על אכילות אסורות אבל הכא דאי חייל איסור חמץ על שאר עיסות חמוצות בכ"ז אינו נכלל בזה עיסה זו של טבל דאינה שייכה עיסה זו לשאר עיסות שבעולם. או נוכל לומר כדברי הש"א דחייל שפיר וגם הכא דומה ליוה"כ דקדושת היום של יוה"כ חיילי לאסור כל המאכלים והכא קדושת היום של

הפסח חייל לאסור כל מיני חמץ שבעולם הן ההיתר והן של טבל האיסור וספק לנו בזה בטעם איסור כולל אבל זהו דבר ברור דמטעם איסור הנאה שהוא לרבינו איסור מוסיף ודאי חייל וראיה לזה מהירושלמי בפ"ב דפסחים ה"ג וז"ל ארבעת רבעים כו' וחמץ ועירבן אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום האוכל חמץ בפסח לוקה איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור כו' וע"כ מפרשינן התם דחמץ הוא איסור חמור משום שהוא אסור בהנאה וניחא נמי מה שמסיק שם הירושלמי עשה כרי והשתחוה לו ומירחו ואח"כ אכלו כו' משום האוכל עכו"ם לוקה איסור חמור חל על איסור קל ודחק הק"ע שם בש"ק מהו חומרא יש אי חל איסור תקרובת עכו"ם או עכו"ם עצמה על טבל הא טבל במיתה ואיסור אכילת ת"ע הוא בלאו אבל הפשט דעכו"ם אסור בהנאה וטבל שרי בהנאה לבד הנאת כילוי כמו שמבאר הש"א ומה שיש להקשות מהירושלמי זה דעשה כרי והשתחוה לו ומרחו ע"ז דמביא הש"א (בס"י צו) דא"ה לא מקרי דגנך וא"ח בתרומה נבאר במ"א אבל זה חזינן שפיר מדברי הירושלמי דחמץ הוה ליה איסור חמור על טבל וחייל וא"כ לא מצי למימר דלהכי ס"ל לרבינו דאינו יוצא במצה של טבל משום דס"ל כר"ש דהא לדידיה חייל והוה ביה איסור בל תאכל חמץ אלא טעמא של רבינו דאינו יוצא י"ח מצה בהני הוא כמו שהביאו הש"א בשם הר"ן ז"ל שם בפסחים דהוה מצוה הבאה בעבירה ולהכי אינו יוצא י"ח מצה.

והוא דברי רבינו ברור הוא בפ"ד דנדורים בפירוש המשנה שם תחול קרבן כו' כמו מי שלא ימצא בליל פסח אלא מצה של טבל או הקדש שאסור עליו אכילתן לפי שהוא מצוה הבאה בעבירה כו' אלמא דגם רבינו עצמו אומר כן על טבל שהוא מטעם מצוה הבאה בעבירה ולא מטעמו של ר"ש דאינו בל תאכל חמץ וא"כ א"ל לדעת רבינו דאי אין לו אלא מצה של טבל מן מעשר עני דלית ביה אלא ל"ת בלבד אשר הש"א מכריע שם דע"ז ליתא מצוה הבאה בעבירה דעשה דוחה ל"ת א"ל דשפיר יוצא לדברי רבינו אי אין לו רק כזית ממצה זו ורק כיון דאין זה מפורש בגמ' אין דרכו של רבינו להביא וא"ל דמה שאומר שאינו יוצא הוא אובטבל לתרומה דאיכא מיתה או בטבל למעשר עני ויש לו כזית אחר דאין עשה דוחה ולקמן בה' לולב נבאר עוד בס"ד: הלכה ט חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמן אין יוצאין בהן שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לענין מצה בלבד הוא שיוצאין בו אבל זו משתמרת לענין זבח עכ"ל.

והנה קשה לי ע"ז דהא בגמ' דפסחים (דף לח ע"ב) מקשה ות"ל דאינו נאכלין בכל מושבות ומשני זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון כו' ופירש דלהכי בעי הקרא דשמרתם ללמד על זמן נוב וגבעון אשר אז היתה היתר לאכול בכל מושבות אבל בזמן הבית לא צריך קרא דשמרתם וא"כ קשה טובא על רבינו הא אינו מביא בכל ספר הי"ד דין שהיה בשעת במות כיון דאינו נוהג בזמן הבית ולא לימות המשיח וא"כ ל"ל להביא על דין של חלת תודה וכ"נ מקרא זה של ושמרתם אשר לא נצרך רק על זמן הבמה היה לו להביא מקרא דמושבותיכם כמו שמביא רבינו בהל' ח' על ביכורים דאינו יוצא מקרא זה ולא להביא מקרא דנצרך רק על זמן הבמות: ונ"ל ליישב כן דהנה בס' צל"ח שם מקשה על הסוגיא דקאמר ות"ל דאינו נאכלין בכל מושבות ומשני קסבר ז"א כו' הא ה"ל קסברי כאן דהקושיא קאי על שניהם על רבה ועל רב יוסף ועיי"ש מה שמתרץ וע"כ לדעת רבינו נ"ל כן דהנה רש"י ז"ל כתב שם

לרב יוסף והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר כל שבעה מיהו כי עביד לאו לשם מצה כו' אדעתא לאפסולי ביום ובלילה ואית ליה לרב יוסף הא דרבה כו' וכן כתבו התוס' שם בע"א נראה לר"י כפ"ה דמיירי שלא נשחט עליהן הזבח ולא הוקדשו דאי הוקדשו ת"ל דבעינן מצתכם כו' וה"פ מצה המשתמרת לשם מצה וזה משתמרת לשם זבח כשיקדשנה וכן שאינן נאכלין ליום אחד אקרא דמשתמרת סמיך כו' והא דפריך ות"ל שאינן נאכלין באנינות ולא בכל מושבות ה"פ שאין נעשה לאכול בכל מושבות ובאנינות עכ"ל.

ויתבאר כן דלרבה באמת ניחא פשוט לאוקמי כשלא שחט עליהן הזבח כיון דהקרא קפיד על השמירה שהיא בשעת לישה ואפייה אשר נשמור לשם מצה ואז בכ"ג לא נשחט עליהן הזבח ורק דעתו לשחוט עליהן ושומרן לשם זבח אבל רב יוסף דיליף מקרא ז' ימים תאכלו מצות מצה הנאכלת לשבעה וכן מהקרא דמושבות דקאי על אכילה הוא דוחק גדול כיון דקאי על שעת אכילה ואז כיון דלא נשחט הזבח נאכל שפיר כחולין ורק צ"ל דאדעתא דהכי אינו נעשה ומה שדחקו התוס' לאוקמי שלא נשחט עליהן הזבח הוא מכח הקושיא דאם נשחט ת"ל שאינו שלו ובאמת הגאון בעל נוב"י כתב שם במה"ת ח' או"ח (סי' פב) דא"ל דמיירי לאחר שנשחט הזבח ומ"מ הא התוס' כתבו במס' ביצה (דף כב) ובמס' ב"ק (דף יב) דלריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים אז אף לאחר שחיטה הוא ממון בעלים חלק הבעלים ורק חלק הכהנים הוא מחיים עיי"ש וצ"ל דהתוס' הכא סברי כשיטת הרשב"א והריטב"א ז"ל בה"י למס' קדושין דחולקים ע"ז וס"ל דלאחר שחיטה אף חלק בעלים הוה מ"ג ולרבינו ז"ל א"ל דס"ל דבזה גופא פליגי רבה ורב יוסף דרבה ס"ל דלא כריה"ג ואז לא הוי ממון בעלים ולא הוי שלו אחר שהוקדשו ולהכי אומר הטעם של ושמרתם כו' אף קודם שהוקדשו אבל רב יוסף ס"ל כריה"ג והוה שפיר שלו כדברי התוס' במס' ביצה ובמס' ב"ק דמקרי שלו אף לאחר שחיטה ומוקי לה רב יוסף אחר שנשחט ולהכי שפיר קמקשי ות"ל דאינן נאכלין בכל מושבות לר"י דמוקי לה לאחר שנשחט הזבח ומשני להכי קסבר דרק לרב יוסף קשה אבל לרבה דמוקי קודם שנשחט הזבח לא קשה מידי דאדעתא דלא נעשה לא קפדינן לדידיה וא"כ כיון דבארנו לקמן בהל' נזקי ממון פ"ח שם דרבינו ס"ל כריה"ג רק גבי נזקין דהוא ממון בעלים אבל לענין שארי דברים ס"ל לרבינו שפיר כרבנן דהוה ממון גבוה וא"כ יליף שפיר מקרא דרבה ומיירי קודם שנשחט דלאחר שנשחט ת"ל דאינו שלו וא"כ כיון דמיירי קודם שנשחט עליהן הזבח לא יוכל למילף מקרא דמושבות ורק מהקרא דושמרתם דקאי על שעת שימור כדברי רבה ולהכי מביא מקרא זה ועיין במהרש"ל שהביא גירסא שם ולרבינו גרס כן כמו שבארנו והנוב"י שם כתב דלתרווייהו מיירי שנשחט עליהן הזבח ושפיר הוא כמו שבארנו לחלק בין רבה לרב יוסף כמבואר ודוק: פרק ז הלכה יא החרוסת מצוה מד"ס כו'.

וכתב הלחם משנה כאן פסק כראבר"צ וכמו שכתב הרה"מ ובפירוש המשנה כתב בהיפוך ואומר שם דלדברי ראב"צ צ"ל ברכה א"ק כו' על אכילת חרוסת ואין הלכה כראבר"צ ונראה שחזר כאן ומ"מ צריך לדידיה טעם למה אין מברכין עליו כמו שכתב בפירוש המשנה כיון שהוא מצוה דרבנן דהא מברכין אמרור בזה"ז דהוא רק מדרבנן

ואע"ג די"ל דמרור היה מה"ת בשעת המקדש מ"מ הא מברכין על כמה מצות דרבנן עכ"ל.

והנה בס' הר"ר מנוח ז"ל כתב לתרץ זה וז"ל ואם ישאל מפ"מ אין מברכין על החרוסת תהיה התשובה לפי שאינו נאכל בפ"ע והיא טפלה למה שאדם טובל בו ואל תתמה שהרי כלולב מצינו כה"ג שאינו מברך על כל ארבעת המינים אע"פ שהם כולן מה"ת כלולב מפני שהם טפלים לו וכולם נקראים על שמו והוא עיקר ועליו מברכין ה"נ ל"ש עכ"ל: ונ"ל דהראיה שהביא הר"מ ז"ל מארבעה מינים לאו ראיה היא כלל דהתם הא ד' מינים מעכבין זא"ז וא"כ כל הד"מ ביחד הוה מצוה חדא וכ"א לבדו לאו מצוה כלל ולהכי די בברכה אחת אבל הכא א"נ דחרוסת מצוה זכר לטיט וא"כ אפילו אי אין לו מרור מ"מ מביא חרוסת ורק אם יש לו מרור מטבל בחרוסת משום קפא ולדעת רבינו צריך אף המצה לטבל בחרוסת משום לפתן וכן הטיבול ראשון היה בחרוסת אבל אי אין לו מצה ומרור מ"מ מביא החרוסת שהוא זכר לטיט וא"כ לא דמיא להד' מינים ואכתי נצרך לברך אלא ע"כ צריך לומר דאף דאמרין דהוה זכר לטיט זהו רק אם יש לו מרור צריך להביא לטבל זכר לטיט אבל אי אין לו מרור א"צ להביא חרוסת ותקשה א"כ שוב במאי פליגי ת"ק וראבר"צ הא לתרווייהו שוין בדין דאי יש לו מרור צריך לעשות חרוסת ואי אין לו א"צ וברכה לתרווייהו אין מצריכין ועפ"י הדחק י"ל דלראבר"צ דהוא זכר לטיט ולתפוח צריך לקהויי ולסמוכי ולת"ק דהוא רק משום קפא א"צ.

ועוד י"ל דזהו הנפ"מ דלראבר"צ דהוא מצוה אף הכריכה צריך לטבול כמו שעשה הלל וטבל כמו שכתב הר"ן שם וא"כ דהוא רק משום קפא א"צ לטבול הכריכה כמו שכתבו הטור והפוסקים (בסי' תעה) ולראבר"צ ס"ל דהוא מצוה טובל לדידיה אף לכריכה כמבואר ודוק: הלכה יג מרורים האב"ת הן החזרת והעולשין והתמכא כו'.

והנה הוא כפי גירסת הרי"ף והרא"ש שם במשנה דגרסי חזרת עולשין ולא כמו דאיתא במשנה דידן חזרת תמכא והנה הגמ"מ כתב וז"ל ומצוה בחזרת כדאמר התם מאי חזרת כו' ואי לית ליה חזרת מחזר אחר עולשין וכל המוקדם במשנה מוקדם לאכילה וכן פסק בש"ע (סי' תעג) עיי"ש. ועפ"ז נ"ל לומר דבר נכון שם בגמ' (דף לט ע"א) דאמר שם ר"י אומר אף עולשי שדה ועולשי גינה וחזרת עולשי גינה וחזרת הא תנא ליה רישא ה"ק אף עולשי שדה כעולשי גינה וחזרת ומדקדק הצ"ח ע"ז מה דמסיק וחזרת ה"ל לומר אף עולשי שדה כעולשי גינה ותו לא ומתרץ בדוחק.

ועפ"ז ניחא דאומר דאף עולשי שדה שיש לה שם לוי מ"מ ה"ל כעולשי גינה אף לענין הקדמה לשאר מינים לתמכא וחרחבינא כמו חזרת דקדמה ואומר אף עולשי שדה שיש שם לוי עליהן ה"ל כעולשי גינה לצאת ולהקדים להמינים המאוחרים כמו חזרת שקדמה וגם זה קדום להשנויין אח"כ במשנה כמבואר: והנה הכ"מ כתב לא כתב רבינו גבי מרור דיוצאין בדמאי משום דהשתא במצה דאורייתא נפיק במרור דרבנן לא כש"כ דגלי במצה והה"ד במרור עכ"ל.

והנה כן כתב גם הר"ר מנוח וז"ל ומפני טעם זה הניח הרב ההוא דאמרין בפ' כ"ש דיוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו דכיון דגלי הרב דיוצאין במצה הה"ד במרור עכ"ל: והנה שם במשנה (דף לט ע"א) ויוצאין בדמאי ובמ"ר שנטלה

תרומתו כו' וכתב רש"י ז"ל אבל בודאי טבל לא ואע"ג דמעשר ירק דרבנן מ"מ ה"ל מצוה הבאה בעבירה עכ"ל.

ואתי רש"י ז"ל לומר דזה ודאי לא איצטריך לאשמועינן דיוצאין בדמאי גבי מרור דהשתא לעיל גבי מצה נפיק מרור דרבנן דמעשר ירק דרבנן לא כש"כ ורק אתי לאשמועינן דבטבל ודאי לא יצא דרק בדמאי הקילו ויצא אבל לא בודאי וא"כ תקשה על רבינו בזה דה"ל למכתב דאינו יוצא בטבל ודאי במרור דזה לא נדע ממצה שאיסור טבל שלו הוא מה"ת אבל מרור דרבנן דמעשר ירק מדרבנן אימא לא וכן מצאתי שהקשה האור חדש והניח בצ"ע: ונ"ל ליישב כן עפ"י מה שנבאר לקמן בהל' לולב דאף דרבינו ס"ל טעמו של מצוה הבאה בעבירה זהו רק מצוה דאורייתא אבל במצוה דרבנן כמו לולב ביו"ט שני ל"ח למצוה הבאה בעבירה עיי"ש.

וא"כ ניחא שפיר דהנה הש"א כתב (בסי' צה) כן דא"נ דפסול טבל הוא מטעם דאמרינן לעיל לר"ש לא תאכל עליו חמץ כל שישנו כו' אז אמרינן דהוקשה מצה למרור דכמו דאינו יוצא במצה ה"ד במרור אבל א"נ הטעם משום מצוה הבאה בעבירה א"כ במרור בזה"ז שהוא מצוה מדרבנן שפיר יוצא והביא ראיה לזה מדברי התוס' פ' ע"פ (דף קיד) דאמר שם טעמא דהחמירו בודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיק התם מלא תאכל עליו חמץ עיי"ש.

וא"כ א"ל דרבינו ס"ל דאי לאשמועינן דאף דמעשר ירק מדרבנן לא נפיק ועל מרור בזמן הבית דהוא מה"ת זה ודאי לא צריך לאשמועינן הא קתני לעיל במשנה הראשונה אבל לא בטבל ומוקמינן ליה בטבל דרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון והוה מצוה הבאה בעבירה או מטעמא דר"ש כל שישנו כב"ת כו' נמי הוה כעין דאורייתא וא"כ הכא במרור דמעשר שלו הוא מדרבנן אבל המרור הוא דאורייתא בזה"ב דמי הוא לזרע בעציץ שא"נ דידעינן ממשנה ראשונה דא"י ורק כן המשנה ס"ל כר"ש דלהכי לא נפיק במצה של טבל הוא מטעם כל שישנו כו' וא"כ אתי לאשמועינן דאף מרור בזה"ז דהוא רק מצוה מדרבנן מ"מ במקום שנוהג תרומות ומעשרות בזה"ז אינו יוצא בטבל וזהו רבותא דא"נ דפסול טבל הוא משום מצוה הבאה בעבירה אזי במרור בזה"ז שפיר יוצא ואשמועינן המשנה דהפסול של טבל הוא משום דר"ש כל שישנו וא"כ אף במרור דרבנן בזה"ז נמי לא נפיק וא"כ רבינו דהוא ס"ל הטעם דאינו יוצא במצה של טבל הוא משום מצוה הבאה בעבירה ולא מטעמא דר"ש דהא ס"ל איסור חל ע"א כמו שבארנו לעיל וא"כ לאשמועינן דבזמן הבית דמרור מה"ת לא נפיק אף שמעשר ירק מדרבנן זה לא איצטריך לאשמועינן דהא הוי כמו זרע בעציץ שא"נ ועל זמן הזה דהוא מדרבנן הוה כמו לולב ביו"ט שני דיוצא בגזול דל"ח למצוה הב"ע ולהכי לא הזכיר כלל זה גבי מרור ולהזכיר בפירוש דיוצא בזה"ז אף בודאי טבל במקום שעוד נוהג תרו"מ אין דרכו של רבינו להביא כיון שלא נזכר בגמ' וסמך ע"ז שכתב לקמן בהל' לולב דביו"ט שני יוצא שנזכר שם המאמר בגמ' דסוכה (דף ל) אבל המשנה כר"ש אתיא כמו שבארנו ודוק: פרק ח הלכה ב שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי כו' עכ"ל.

והקשה הלח"מ ע"ז דשם בגמ' דפסחים (דף ע) אמרינן מתניתין דלא כב"ת דתניא ב"ת אומר כו' ואינה נאכלת כו' נאכלת צלי כו' ת"ש הלילה הזה כולו צלי ואמר רב חסדא זו דברי ב"ת והשתא יש תימה ע"ד רבינו דכתב בפ"י מהל' ק"פ כמתניתין דנאכלת לשני ימים ולילה אחד וא"כ ודאי דלא כב"ת וא"כ לדידן אינה נאכלת צלי דלית לנו הקישא דב"ת כו' וא"כ ל"א הלילה הזה כולו צלי דהוא דברי ב"ת דהא איכא חגיגה וצ"ע והצל"ח ז"ל מתרץ כן וקיצור דבריו הוא כן דהאי קרא של וזבחת פסח לה' צאן ובקר דרשינן לחגיגה וכן הביא רבינו לקמן בפ"י מהל' ק"פ וחד מ"ד דריש דדחה שבת ורבינו ס"ל דאתי זה הלימוד של וזבחת פסח דקרי ליה פסח לענין דנאכלת צלי כמו הפסח ותליא זה בפלוגתא דאי ילפינן ממשמעות דמועדו שבת וטומאה דדחי ע"כ דלא מקיש רחמנא חגיגה לפסח לענין שבת וטומאה דאל"כ ל"ל במועדו בתמיד ושאר קרבנות ניליף מפסח ואי פרכינן מה לפסח שכן כרת אמרינן חגיגת י"ד יוכיח אלא ודאי מדאיצטריך במועדו בכולהו ש"מ חגיגה די"ד לא אתקש לפסח לענין שבת וטומאה כלל וכ"ז אי דרשינן ממשמעות דמועדו אבל אי דרשינן מג"ש שפיר ילפינן גם חגיגת י"ד בהיקש זה וכאן כו' איצטריך למכתב בתרווייהו במועדו לג"ש וכמ"ש התוס' (ד' סו ע"א) דאי מג"ש יליף א"צ לשום צריכותא כו' אלא להורות שאותן צאן ובקר שישחט בי"ד בניסן הוא כפסח לענין צלי כו' עכ"ל.

ועפ"ד הצל"ח ז"ל נ"ל ליישב הא דאיתא במס' נדרים (דף מט ע"א) תניא ר' יאשיה אומר כו' ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ויבשלו את הפסח באש כמשפט ע"כ והקשה הגאון רע"ק איגר ז"ל בגהש"ס שם מ"ט הביא הקרא של דה"י ולא הביא מקרא מה"ת ובשלת ואכלת דכתיב בפ' ראה גבי ק"פ והניח בצ"ע: והנה במכילתא פ' בא כתוב כן ראייה מזה הקרא וז"ל המכילתא אין ובשל אלא צלי שנאמר ובשלת ואכלת וכן ויבשלו את הפסח באש כמשפט מכאן היה ר' יאשיה אומר הנודר מן המבושל אסור בצלי ע"כ: ונ"ל ליישב כן דהנה בגמ' עיקר הלימוד תחלה דצלי אקרי בישול אומר ר' יאשיה ור' יאשיה ס"ל במכילתא פ' ח' כן נם לו ר' יאשיה הרי הוא אומר צו את בני ישראל כו' במועדו כו' אלא להקיש ולדון בג"ש נאמר כאן במועדו ונאמר להלן במועדו מה כאן דוחה את השבת אף להלן דוחה את השבת כו' נמצא דר' יאשיה ס"ל דילפינן מג"ש דמועדו וא"כ א"ל דקרא דזבחת פסח צאן ובקר אתי ללמד דדוחה שבת אבל לא על הצלי דנוהג בחגיגה דהוי רק בישול וא"כ א"ל דקרא קאמר תחלה וזבחת פסח צאן ובקר דבקר קאי על חגיגה ומסיק הקרא ובשלת ואכלת על חגיגה דלא הוי צלי אלא בישול והא דקרי ליה פסח הוא לענין שבת דדוחה כיון דילפינן מג"ש אבל דברי המכילתא גבי הנודר מן הצלי הוא תחלה סתם המכילתא ואח"כ מסיק מכאן היה ר' יאשיה אומר נמצא דא"ל דילפינן מן משמעות דמועדו וא"כ שבת לא מצי למימר דדחי וא"כ ע"כ הא דקרי ליה פסח דמביא מבקר הוא ע"כ לענין דנאכל צלי וא"כ ובשלת לא קאי על חגיגה אלא הוא כולו צלי ולהכי שפיר מייתי קרא זה של ובשלת ואכלת כמבואר: והנה אגב נ"ל לבאר דברי הירושלמי שם במס' נדרים שאחרי שמביא הראיה זו מקרא של דה"י דכתיב ויבשלו את הפסח באש אין תימר שלא כהלכה ר"י אמר כמשפט כתיב התם כדאר"י כו'.

וקשה ע"ז דאיך נוכל לומר דטעו במקרא מפורש דבעינן צלי דוקא ואי לא הוה כתיב כמשפט ה"א דעשו שלא כדין ובשלו אותו והכתוב מסיק כי לא עשו כפסח הזה ועוד דהא הקרא מסיק אחרי דכתיב ויבשלו את הפסח באש ואת הקדשים בשלו בסירות ובדודים אלמא דקרא גופיה מסיק דהוא לא כקדשים ובעי דוקא צלי ואיך נוכל לומר שטעו.

וע"כ נ"ל לומר כן דהנה זה הירושלמי אזיל לטעמיה דהנה רבינו כתב לקמן בפ"ח מהל' ק"פ ה"ח צלאו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלאו או שעשאו צלי קדר ואכלו חייב עכ"ל. וכתב הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שמאחר שפוסק כרבנן דצלאו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלאו ה"ז חייב ה"ל למפטר בצלי קדר דלא מחייבינן אלא לרבי דלית הלכתא כותיה.

וי"ל שרבינו מפרש דלרבנן נמי חייב על צלי קדר מרבויה דבשל מבושל וכי אמרינן דא"ב צלי קדר היינו לומר דמקו"ח לא משתמע אבל מבשל מבושל משתמע שפיר לכ"ע עכ"ל. ועיי"ש לקמן מה שנבאר בס"ד.

נמצא דרבינו פוסק דלכ"ע חייב על צלי קדר ורק אתיא מקרא דבשל מבושל אבל בירושלמי דפסחים שם ספ"ב איתא כן מניין לרבות שארמשקין ת"ל ובשל מבושל מ"מ עד כדון כרע"ק כר' ישמעאל דתניא ר' ישמעאל אומר קו"ח כו' ופירשו המפרשים כרע"ק דדריש לשונות כפולים אלא לר"י דס"ל דברה תורה כלב"א מנ"ל כו' אתיא מקו"ח נמצא דהירושלמי ס"ל דתליא בפלוגתא דתנאי והתנא דבר"י ס"ל דלא דרשינן כלל מקרא דבשל מבושל ורק ילפינן מקו"ח שאר משקין ולא ס"ל כמו שאומר בגמ' דכ"ע דרשי הקרא דבשל מבושל דאתיא על צלי קדר ולהכי שפיר הירושלמי לשיטתו אומר אין תימר דלא כהלכתא פירוש נצלה כדין שצולין לדין שלא יהא גם צלי קדר אז צריך טרחא דצריך הוא לצלות על שפוד של רמון והמה ס"ל דצלי קדר שרי בשאר משקין ילפינן מקו"ח וקרא דבשל מבושל הוא דאמרינן ד"ת כלב"א ולא בקשו שפוד של רמון ולהכי אומר הקרא דהפסח בשלו באש בלא מים ויהיה צלי קדר כקדשים בשלו בכלים עם מים וא"כ הנודר מן המבושל אינו אסור רק בצלי קדר בזה מקרי בישול דמבשל בקדרה אבל צלי על גחלים לא מקרי מבושל אמר כמשפט כתיב משמע דעשו כהלכתא הכל כמו שאמרה המשנה בשפוד של רמון והגמ' דלא מסיק זה האין תימר משום דאנן הא ס"ל דצלי קדר לכ"ע אסור כמו שפוסק רבינו ולא נוכל לטעות בזה ודוק: הלכה ד ומחזיר את השלחן לפניו ואומר פסח זה שאנו אוכלין כו' מגביה המרור ואומר מרור זה על שום שמררו מצה זו על שום שלא הספיק כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ בשם הר"ר מנוח ז"ל רבינו כתב תחלה אומר מרור זה ואח"כ מצה כסדר המשנה אבל בהגדה מצה קאמר תחלה וטעם המשנה שתחלה מררו חייהם ואח"כ נגאלו ע"כ: ונ"ל לבאר כן הנה בסדר המשנה שלפנינו כתב כמו בהגדה בתחלה מצה ואח"כ מרור מ"מ לרבינו ז"ל היה ע"כ הגירסא כמו שכתב ברי"ף ובילקוט תחלה מרור ואח"כ מצה ומ"מ רבינו גופיה לקמן בהגדה שסידר כתב שאומר תחלה מצה ואח"כ מרור ונ"ל לומר כן דהנה הכא דמיירי רבינו בזמן הבית דהוא אומר פסח זה שאנו אוכלין ובזמן הבית ה"ל תרווייהו מה"ת מצה ומרור וכן המשנה דמיירי בזמן הבית דהוי שניהם מה"ת

אומר תחלה הטעם של מרור ואח"כ אומר הטעם של מצה כדברי הר"ר מנוח ז"ל דתחלה מררו חייהם ואח"כ נגאלו אבל רבינו שסידר הגדה לפנינו דה"ל מצה דאורייתא ומרור דרבנן אומר תחלה הטעם על מצה דהוא מה"ת ואח"כ על מרור שהוא מדרבנן אף ריש סברא דמרור תחלה שמררו חייהם תחלה ומ"מ בסדר האכילה אף בזמן הבית דהוה שניהם מה"ת מ"מ כתב רבינו לקמן בהל' ו' תחלה מצה ואח"כ מרור כמו בקרא דאמר על מצות ומרורים יאכלוהו ואף שלפי הטעם שמררו חייהם היה מרור תחלה ואח"כ מצה נ"ל כן דהא כתב רבינו לקמן בפ"ח מהל' ק"פ הל' ב' אבל מרור בלא פסח אינו מצוה כלל נמצא דאף בזמן הבית אם אין להם פסח המרור אינו מצוה כלל מה"ת וכל עיקר אכילת המרור לשם פסח בא וא"כ כיון דקיי"ל דהפסח נאכל על השובע ולהכי נאכל לבסוף או משום למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין כמו שכתב הרשב"ם בפסחים (דף קיט) או כדברי הירושלמי שם בפ"ז כדי שלא ישבור העצמות ולהכי אוכלין תחלה מצה שהיא מצוה בפ"ע ואח"כ מרור ששייך לפסח ואח"כ לבסוף הפסח על השובע ורק גבי אמירת הטעם בזמן הבית דהוי שניהם מה"ת אומר טעם המרור תחלה שתחלה מררו חייהם ואח"כ מצה שנגאלו אבל בזמן הזה אומר מצה תחלה דהוא מה"ת וטעם של מרור לבסוף דהוא מדרבנן: ומ"מ נ"ל לומר דניחא טפי גירסת המשנה כמו דאיתא בגמרא אף בזמן הבית תחלה מצה ואח"כ מרור ואף שלפי הטעם דמרור חייהם ה"ל להקדים הוא ניחא עפ"י מה דאמרין בגמרא מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנא עליהו וכו'.

והנה צריך להבין הלא המרור הוא שמררו חייהם ועשו לנו קושי השעבוד ואיך אומר דחס רחמנא אך זה יבואר עפ"י מה שכתבו המפרשים דקושי השעבוד השלים את הד' מאות שנה כמו שכתבו המפרשים ואם לא היה הקושי לא נשלם הזמן וזהו לטובתם כדי שיוכלו לצאת מהרה שלא נשקעו בטומאת מצרים וזהו שאומר מאי חזרת חסא היינו דחס רחמנא להיות קושי השעבוד למהר גאולתנו קודם הזמן וא"כ דנקרא חסא ומרמז נמי על הגאולה דמשום זה היתה קודם הזמן ושפיר הוא תחלה מצה ואח"כ מרור דתרווייהו הוא מענין הגאולה כמבואר: ועפ"י דברינו לעיל נ"ל לבאר הא דאיתא במכילתא ס"פ בא ר' אליעזר אומר מנין שאפילו חבורה של חכמים יושבים שמצוה לספר ביציאת מצרים עד חצות ת"ל מה העדות והחוקים והמשפטים כו'.

והנה ר' אליעזר דאומר עד חצות אזיל לטעמיה דס"ל במס' ברכות (דף ט ע"א) דזמן אכילת הפסח הוא מה"ת עד חצות וכן ודאי הוא אכילת מצה וסיפור יציאת מצרים נמי עד חצות דמדמי הלל לאכילת פסח במס' ברכות (דף ט ע"א) דזמן אכילה הוא עד חצות לר"א מה"ת הה"ד סיפור יצ"מ לכן קאמר ר' אליעזר עד חצות ומה שמצינו בהגדה בר"א ור' יהושע ורע"ק וראב"ע שהיו מספרין ביצי"מ כל הלילה הוא משום דיכול להיות דהחכמים הכריעו שחלקו על ר"א דזמן אכילת פסחים היא כל הלילה וספרו כל הלילה ואף ר' אליעזר סיפר עמהם דכל המרבה לספר ה"ז משובח ויפה ביאר כמו"ח הגאון ז"ל את המאמר בהגדה אמר ראב"ע הרי אני כבן כו' ולא זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות עד שדרשה בן זומא אשר אין שום שייכות להגדה זה דהחיוב הוא על כל לילה ומה זה שמביא בהגדה אך יבואר כן ע"פ מה שכתבו המפרשים החילוק של חיוב סיפור יצ"מ בליל פסח לכל הלילות שבכל הלילות די הוא בפסוק אחד ורק בלילה של פסח

צריך להאריך ולבאר כל השלשה דברים שאמר ר"ג דאם לא אמר לא יצא י"ח וזהו מדכתיב והגדת לבנך הגדה הוא אריכות כמו שבארנו לעיל במנין המצות ולהכי אומר תחלה מצוה לספר כו' וכל המרבה ה"ז משובח ולהכי ספרו המה כל הלילה ולהכי ניחא דמזכירין יצי"מ בכל לילה ואי לא הא תקשה ל"ל קרא על ליל פסח כיון דיש חיוב בכל לילה ורק שמקדים בליל פסח צריך הוא להאריך וא"כ ניחא שהחיוב הוא כמו שאמר ראב"ע בכל לילה להזכיר ורק בפסוק אחד די אך צריך להבין מנ"ל ללמוד מקרא של מה העדות והחוקים דמצוה לספר עד חצות: ונ"ל לבאר כן דהנה בירושלמי פ' ע"פ איתא כן תני ר"ת שאלת הארבעה בנים אשר נאמר בהגדה ורק יש שינוי דבהגדה שאנו אומרים כתיב גבי שאלת החכם אשר צוה ה' אתכם והתשובה הוא כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ובירושלמי איתא אשר צוה ה' אותנו והתשובה הוא בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים אשר נאמרה התשובה אצלנו להתם ולהתם נאמרה התשובה על השאלה מה זאת אומר אין מפטירין אחר הפסח שלא יעקרו מחבורה לחבורה.

ונ"ל לבאר כן והירושלמי אזיל לשיטתו דהנה הקרא של שאלת החכם מה העדות כו' הוא מקרא בפ' ואתחנן והוא שאלה על כל התורה וע"ז מסיק עבדים היינו. אך כמו"ת הגאון ז"ל ביאר דברי בעל הגדה דשואל על הסדר זהו השאלה דאוכלין תחלה מצה ואח"כ מרור ואח"כ פסח ושואל לפי העדות היינו להראות כל דבר מה שהיה לנו הא לאכול תחלה מרור על שום שמררו חייהם תחלה כמו שכתב הר"ר מנוח ז"ל ואחר כך הפסח שהוא על שום שפסח בלילה ואח"כ מצה שהוא על שלא הספיק שהיה בבקר שיצאו ממצרים זהו היה לפי העדות לאכול מרור פסח ומצה ולפי החוקים והמשפטים היינו דבר דין ומושכל היה לנו לאכול פסח ואח"כ מצה דהא קיי"ל זבחים ומנחות זבחים קודמין למנחות בפ' כל התדיר ואם כן אף אם היה איזה קדושה במצה נמי היה הפסח קודם ומכש"כ אשר במצה אין שום קדושה ודאי פסח תחלה ובא ע"ז שפיר התשובה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן והא דאין אוכלין כלום אחר הפסח לחד מ"ד שם בפסחים (דף קיט) והוא דאוכלין אותו על השובע כדי שישאר טעמו בפיו ואוכלין הפסח לבסוף ואחרי כן אינן רשאים לאכול וא"כ שפיר הוא סדר האכילה תחלה מצה ואח"כ מרור ששייך לפסח ולבסוף דאין מפטירין וישאר טעמו בפיו ושפיר אומר הוא אתכם דאינו מוציא את עצמו מן הכלל דהשאלה הוא לא על כל התורה ורק על דרשת חכמים שקבעו סדר האכילה כן ולהכי שואל דקבעתם כן הסדר אבל הירושלמי ס"ל דהטעם דהפסח נאכל על השובע הוא כדי שלא ישבור עצמות אם יאכל כשהוא רעב כמו שכתבו התוס' בפסחים (דף ק"ך) ד"ה מפטירין כו' ולא בעי הירושלמי שישאר טעמו בפיו וא"כ א"ל דהירושלמי ס"ל דיוכל לאכול אחר הפסח דרק אינו רשאי לאכול כשהוא רעב אין אוכלין שלא ישבור העצמות אבל אחר אכילת הפסח יכול לאכול ומה שאומר המשנה אין מפטירין אחר הפסח הא מפרש לה הירושלמי הכא שלא יעקרו מחבורה לחבורה וא"כ אי נפרש דשאלה הוא על הסדר אין זה תשובה מספקת דהא יוכל לאכול שאר דברים שיהיה שבע ולא יהיה אכילה גסה ואח"כ יאכל הפסח ואח"כ יאכל מצה שיעור כזית דזהו שהוא החיוב להקדים הוא רק בשני מצות מה שחשוב יותר מחבירו אבל להקדים דבר הרשות לדבר מצוה אין קפידא להקדים לדבר מצוה וקדושה ורק בשני מצות או בשני קדושות אז מחלקינן בין קדושה חמורה לקלה כמו שמבאר השאגת

אריה בכ"ד ואם כן הכי נמי נוכל לאכול דבר הרשות תחלה כדי שיהיה הפסח על השובע ואחר כך יאכל הפסח שהוא קדושה ואח"כ המצה שהוא מצוה בלא קדושה וצ"ל דגזה"כ הוא כן דהא הלל מפרש לה על מצות ומרורים יאכלוהו כולם ביחד והיה כורך פסח מצה ומרור ביחד וחכמים מפרשי ליה דיאכלוהו כ"א בפ"ע דפסח אוכל על מצות ומרורים שאכל תחלה וטעמא דקרא לא דרשינן כלל ושאלת החכם מה העדות והחוקים והמשפטים ם קאי על כל התורה וא"כ שפיר משיב כמו שהשיבה התורה על השאלה של כי ישאלך בנך כו' מה העדות עבדים היינו כו' כן משיבים לו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים ושפיר אומר אותנו כיון דקאי השאלה על כל התורה שלא להוציא את עצמו מן הכלל ועל שאלת התם מה זאת ואומר לו תשובה שלא יעקרו מחבורה לחבורה מפרשים שם מפרשי הירושלמי היפ"מ והפ"מ עיין בדבריהם: נמצא דלפי דברינו שבארנו המכילתא דגריס כל השאלות כמו בהגדה שלנו וא"כ שאלת החכם הוא על דין הסדר העדות והחוקים כו' על אכילת הפסח ומיירי בת"ח שיודעים דיני התורה ושואלין ומשיבין ואומר מזה דשואל מה העדות דמיירי בת"ח שיודעים נס יצי"מ ורק מאריכים בדינים ומספרים הנפלאות עד חצות וזהו שמסיק ת"ל מה העדות כו' כמבואר ודוק: הלכה יא מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר זה לפסח הוא ובכ"מ אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ עכ"ל.

והנה בגמ' דפסחים (דף נג ע"א) אמרינן אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח שנראה כמקדיש בהמתו ואוכל קדשים בחוץ ומקשי הגמ' מיתיבי א"ר יוסי תודוס איש רומי הנהיג כו' מקולס אין שאינו מקולס לא אמרי מקולס ל"ש אמר ל"ש לא אמר שאינו מקולס פירש אין לא פירש לא עכ"ל הגמ'.

נמצא דתרי דיני אית ביה דמקולס אסור אפילו לא אמר בשר זה לפסח ושאינו מקולס אינו אסור רק אי אמר ואסור לאדם שיאמר בשר זה אפילו אינו מקולס. וא"כ קשה על רבינו אמאי לא הביא זה דאסור לאדם לומר בשר זה לפסח כדברי רב יהודה א"ר ורק הביא דמקולס אסור.

והנה הטור והש"ע בסי' תס"ט הביאו דין זה דאסור לומר על בשר כדברי ר"י א"ר ורבינו השמיט ולא הביא רק זה דגדי מקולס ונ"ל לישב כן דהנה רש"י ז"ל כתב שם בשר זה ואפילו שחוטה כו' ומסיק דאמר למוכרן ולקנות בדמיהן פסח וכתבו התוס' ד"ה מפני בכ"ש פירש רש"י ז"ל שעכשיו קורא שם ופירש נמי שלא התנדב כדרך המתנדבים היינו דמחיים לא קרא שם פסח וא"כ כי קרא לו שם בשעת צליה הוא שלא כדרך המקדישין וקשה דקאמר נראה כמאכיל קדשים כו' ועוד דגדי מקולס לכ"ש נהי דליכא למיחש שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מ"מ ליתסר למעבד הכא כן שלא יאמרו מחיים אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס וע"כ טעמיה משום הכי הוא דהא מוקמינן ל"ש אמר ול"ש לא אמר לכך נראה דע"י שיאמר עכשיו בשר זה לפסח סברי אינשי דמחיים אקדשיה ור"ש אפילו אקדשיה מחיים לשחוט בחוץ לא הוי הקדש משום שלא התנדב כדרך המתנדבים כדמוכח בתוספתא בפ"ב דמנחות דאמר ה"ז עולה ע"מ שאקריבנה בב"ח רש"א אין זה עולה וה"נ הוי כמקדיש בע"מ להקריב בחוץ

דאינו קדוש והא דלא מייתי ליה הכא אלא מייתי ההיא דמנחות במנחה משום דמפורש הוא שלא התנדב כדרך המתנדבים עכ"ל.

ועתה נבאר כן רבינו ס"ל כמו שפירש רש"י דהטעם דאסור לאדם לומר על בשר שחוטת ס"ל לר"י א"ר דמעכשיו הוא קורא לו שם ולא ס"ל כפירוש של דברי התוס' דסברי אינשי דמחיים אקדשיה אי אמר על בשר זה לפסח דל"ח לזה ומ"מ גבי גדי מקולס ס"ל לרבינו בזה כסברת התוס' דזה יאמרו אינשי דמחיים אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו דעשאו מקולס ומ"מ שם בגמ' מקשה שפיר אליבא דר"ש דהוא אמר דאפי' אי אמר מחיים לשחוט בחוץ לא הוי הקדש כמו שהביאו התוס' מן התוספתא דמנחות גבי הרי עלי עולה להקריב בבית חונוי ע"ש דר"ש אמר אין זה עולה והא דמייתי הכא ההוא דמנחה משום דמפרש בהדיא שלא התנדב כדרך כו' כמו שכתבו התוס' הכא.

ועתה נבאר הנה רבינו ס"ל בפ"ז מה' מעה"ק ה"ט דהאומר הרי עלי מנחה מן השעורין כר"ש דפטור משום שלא התנדב כדרך המתנדבין וע"ש בכ"מ ומ"מ בזה פוסק בפ"ז מה' מעה"ק באומר הרי עלי עולה להקריב בבית חונוי דיצא ולא כר"ש דאמר אין זה עולה נמצא דניחא שפיר דאי אמר על בשר שחוטת זה לפסח ודאי אינו אסור דהא הוי שלא כדרך המתנדבין ואינו חל השם עליו דדמי לאומר הרי עלי מנחה מן השעורין ולא סברי אינשי דמחיים אקדשיה כמו שפירש רש"י ז"ל ולא נראה כאוכל קדשים בחוץ ור"י אמר רב ודאי לא ס"ל הא דר"ש וכיון דאנן פסקינן כר"ש גבי הרי עלי מנחה מן השעורין ליתא זה ולהכי לא הביא אבל גבי גדי מקולס דסברי אינשי דמחיים אקדשיה דסופו מוכיח ונהי דלר"ש גם בזה ל"ח דדמי להרי עלי עולה להקריב בב"ח ואפי' אי מחיים לא חל ההקדש והגמ' דמביא המשנה דמנחה הוא משום דמפורש אומר שלא התנדב כו' כמו שכתבו התוס' וכיון דבזה לא ס"ל הא דר"ש בגדי מקולס אסור דסברי אינשי דמחיים אקדשיה חל ההקדש דדמי להרי עלי עולה להקריב בבית חונוי ולהכי הביא זה רבינו אבל על בשר זה השמיט דזה שרי לדברי ר"ש כמבואר: והנה זה ברור דמקום שנהגו שלא לאכול צלי בליל פסח הוא ל"ד מבשר כבשים ועזים אלא מכל בשר כמבואר בירושלמי דפסחים פ"ד ה"ב דאפילו בשר עגל ובשר עוף ורק במקום שנהגו לאכול צלי אז אינו אסור רק גדי או שה מקולס כמו שכתב רבינו ועפ"ז כתב כמו"ח הגאון ז"ל ליישב מה שהניח בירושלמי פ' כ"צ ה"א הק"ע בקושיא וז"ל בש"ק שם ותימא דלעיל בפ' מקום שנהגו ה"ד גרסינן בעי ר"ד קומי ר"א אפילו בשר עגל א"ל אפי' בשר עוף וכן פסקו הפוסקים ואיך הניחו ברייתא מפורשת דאמר מכניסין עגל מקולס בלילי פסח עכ"ל ולא קשה דלעיל מיירי במקום שנהגו שלא לאכול צלי ואז אסור אפילו בשר עגל ואפילו בשר עוף והכא מיירי במקום שנהגו לאכול צלי ורק גדי מקולס אסור בכל מקום אמר דאם הוא עגל מקולס שרי דהתם אינו אסור רק דומיא דפסח דוקא וכמו שאמר הירושלמי דאפילו שלק מקצת או בישל מקצת א"ז מקולס ומכש"כ אם הוא עגל ודוק: והנה הכא בה' ח' דכתב רבינו דמטבל מצה בחרוסת וע"ז כתב הראב"ד דזהו הבל כמו שמבאר הרה"מ ז"ל וראיתי להמגדל עוז שכתב הכא דבר תמוה וז"ל ואני אומר דעתי מהבל מעט והא קמן סוף מכילתין פסקינן כרבא דאמר מצה בזה"ז דרבנן ובשמעתין דטבול אסיקנא דבעי תרי טיבולי כדי שישאלו ואי לא הא לא קיימא הא כו'.

וכל דבריו לית ביה שום הבנה דהתם פסקינן אפכא כרבא דמצה בזה"ז דאורייתא וכ"ד אין שום המשך. והנה במשנה ובנוסח הגדה שכתב רבינו איתא כן כו' יגיענו כו' שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך כו' אבל איתא בירושלמי שם במשנה הגירסא שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ובחידוש בית מקדשך וצריך לבאר מה זה דהוסיף הירושלמי ועוד יש לדקדק דהלא זה היה לומר תחלה קודם ששים בעבודתך דהא לא יוכל להיות עבודה בלא בית המקדש.

אמנם יבואר כן דהנה הירושלמי אזיל לטעמיה דהנה איתא בירושלמי דמ"ש פ"ה א"ר אחא ז"א דבנין בהמ"ק קודם למלכות בית דוד ופרשו המפרשים דיוכל היות לדברי הירו' דגם עתה יהיה כמו בבית שני פקודה ע"י המלוכה יר"ה לבנות בהמ"ק ואח"כ יבוא משיח ע"ש בתוי"ט במשנה פ"ה ואם בזה האופן תהיה כן תחלה יבנה המקדש ע"י ואח"כ יהיה עת הגאולה שלמה שיבוא משיח ב"ד אזי תחלה יבנה מכסף וזהב ואבנים ועצים כמו בית ראשון ושני ואח"כ כאשר יבוא משיח יבנה באש מן השמים כמו שכתבו רש"י ותוס' במס' סוכה (דף מב) מדברי המדרש.

וזהו דאמרינן בתפלת מוסף בנה ביתך כבתחלה היינו מקדש שנבנה אנחנו בעת שתעלה רצון מלפניך ליתן בלב המלכות עלינו לטובה וזהו מדברים גשמים ואח"כ וכוונן מקדשך היינו המקדש שיבנה אח"כ באש מן השמים ואומר והראנו בבנינו זה הבנין שנבנה אנחנו ואח"כ ושמחנו בתקונו מה שכביכול מתקנו מחדש.

וזהו דברי הירושלמי שמחים בבנין עירך היינו שיבנה ירושלים והמקדש על ידינו וששים בעבודתך שנוכל להקריב קרבנות ולעשות עבודה ואח"כ נזכה לחידוש בית מקדשך היינו שאח"כ יתחדש ויבנה ברוחניות אש מן השמים וזהו רק הירושלמי לטעמיה אבל גמ' דידן לא ס"ל כן דהא במס' יומא (דף ו' ע"ב) אמרינן כיצד מלבישן לעתיד לבוא כו' כשיבוא משה ואהרן כו' אלמא דס"ל דעבודה בבית המקדש לא יהיה תחלה קודם שיבוא משיח ב"ד ויביאו משה ואהרן אש מה"ש ולהכי דאמרינן תחלה ששים בעבודתך אזי כבר יבנה המקדש מן השמים ויהיה מחודש באש מן השמים ע"י מעשה הקב"ה ולהכי אין הגירסא של ובחידוש בית מקדשך לא במשנה ולא בהגדה שלנו כמבואר ודוק: הלכות שופר סוכה ולולב פרק א הלכה א ושופר שתוקעין בו בין ביובל ובין בר"ה הוא קרן הכבשים הכפוף וכל השופרות פסולין חוץ מקרן הכבש עכ"ל.

והנה הלח"מ הביא הכא דברי הר"ן ז"ל שחולק על רבינו וכתב דהא דאמר ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל הוא לא מדינא אלא שהוא מנהג שלנו כמו דמצינו בתענית (דף טז) למה יוצאין לבה"ק ע"ש. ולענ"ד נ"ל דלא דמי להתם לומר הכא ג"כ מנהגא דא"כ איך אומר אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק ואי כדברי הר"ן ז"ל היאך מצינו שאמר זה הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל הלא צווי השי"ת היה לתקוע בכל שופר אף שלא של איל ורק אנחנו נהגו כן בשופר של איל אלא ודאי דזהו צוה הקדוש ברוך הוא לתקוע בשופר של איל דוקא ואומר טעם ע"ז דאמר הקב"ה דהציווי שלו כדי שאזכור כו' והתם רק דאמר למה יוצאין אנחנו טעם שעושין אנחנו זה אומר שם חז מ"ד כדי שיבקשו רחמים וחד מ"ד טעם הוא על המנהג שלנו שנוהגין כן אבל הכא משמע כדעת רבינו דהוא מדינא ועוד דא"נ דהוא רק מנהג שנהגו

לזה א"כ תקשה מ"ש דבתענית אין לוקחין שופר של איל נמי כדי לזכור עקידת יצחק ובתענית קיי"ל דלוקחין כל שופרות כמו שכתב רש"י ז"ל בר"ה (דף כ"ו) ד"ה ובתענית ולא מהדרין על איל אלא ודאי דבר"ה הוא מן הדין ובתענית ליתא דין זה ולוקחין להם מכל הבהמות לשופר כמבואר ודוק: הלכה ב במקדש היו תוקעין בר"ה בשופר אחד ושתי חצוצרות מן הצדדין כו' עכ"ל.

והנה הלח"מ הקשה לקמן בפ"א מה' תענית ה"ד וז"ל ומ"מ קשה למה לא הזכיר רבינו ז"ל שמה בה' שופר דשופר של ר"ה היה מצופה זהב ובתענית היה מצופה כסף כמו דאיתא שם במשנה דר"ה וצ"ע עכ"ל. והנה בס' יום תרועה להר"מ חביב ז"ל מתרץ לה הכא כן דהנה לעיל (דף כו ע"א) אמרינן לרבנן אין קטיגור נעשה סניגור גבי שופר וא"כ תקשה היאך היה מצופה זהב הא אין קטיגור נעשה סניגור וי"ל חדא דכיון דהוא לא במקום הנחת פה ל"ש אין קטיגור נעשה סניגור ועוד דהנך רבנן דאמרי פיו מצופה זהב ס"ל כר' יוסי דמכשיר קרן של פרה דלא ס"ל דשופר כלפנים דמי וכיון דרבינו פוסק כרבנן דשייך בזה אין קטיגור נעשה סניגור להכי לא הביא זה דמצופה זהב עכ"ל והנה תירוצו השני לענ"ד ליתא חדא דא"נ כן הא ה"ל מחלוקת ואח"כ סתם וה"ל למפסק כסתם דאין שייך בזה קטיגור נעשה סניגור וה"ל להכשיר קרן פרה ופיו מצופה זהב ועוד היכן מצינו דרבינו ס"ל גבי שופר דאין קטיגור נעשה סניגור דהא רבינו פוסק דלר"ה אינו כשר רק שופר של איל ולא נמצא כלל בדברי רבינו דין זה דאין קנ"ס בשופר ועוד מה יתרץ קושיא השניה גבי תענית דרבינו השמיט שהיה מצופה כסף אלא ודאי דהעיקר כפי תירוץ הראשון דכיון דהוא שלא במקום הנחת פה לא הוי בזה קנ"ס ותשאר קושית הלח"מ לדוכתה.

ונ"ל לומר כן דהנה עוד מקשה היום תרועה מנ"ל לרש"י ז"ל שם במשנה דזה דמצופה זהב לא היה בגבולין ומתרץ בדוחק ובאמת יש לומר פשוט מדקאמר הברייתא ציפהו זהב שלא במקום הנחת פה כשר משמע דלכתחלה לא בעי להיות מצופה זהב מדקאמר כשר דא"א דבעי כן בכל שופר ה"ל לומר מצפהו זהב שלא במקום הנחת פה אלא ודאי דבגבולין לא בעי זה רק במקדש אבל לא בגבולין אך צריך לבאר מנ"ל דלא היה רק במקדש ולא בגבולין דהא מקרא לא ידעינן אלא דלא בעי שופר ושתי חצוצרות אלא במקדש אבל לא דלא יהא מצופה זהב.

וע"כ נ"ל לומר כן ותתיישב גם מה שהשמיט רבינו הכא ובה' תענית דהנה זה דבעינן שיהיה מצופה הכא בשל זהב ובתענית של כסף ליתא ע"ז שום לימוד ויש לומר דמצינו הרבה דברים דנשנית במשנה ובברייתא ורבינו לא הביאם בספרו וזהו הנה במשנה דסוכה איתא הרבה דברים בשמחת בית השואבה ואומר מי שלא ראה כו' ואומר במוצאי יו"ט כו' מגורה של זהב היה שם וארבעה ספלים של כסף ושם בברייתא דגבהו היה חמשים אמה ועוד מסיק המשנה דמהפכין פניהם ואומרינן כו' ר' יהודה אומר שהיו שונים כו' ורבינו בה' לולב בפ"ח אינו מביא רק שהיו שמחין בחג הסוכות וכן בפ"ח מה' תו"מ הביא רבינו דין דניסוך המים אבל לא הביא שהשמחה היה שמחת בית השואבה וכל מה שאמר במשנה לא הזכיר מזה וצריך לומר כן דבאמת כל עיקר השמחה היה מחמת שמחת החג כמו שכתב רבינו לקמן בפ"ח ה' י"ב דבחג הסוכות היה שמחה יתירה משום

דכתיב ושמחתם לפני ה' ומה שאומר המשנה שם דעשו השמחה בה"ש הוא שעשו כן בבית שני כדי להוציא מלבן של צדוקים שהיו מכחישי בניסוך המים כדאיתא שם במשנה ולמנסך היו אומרים הגבה כו' ולהכי הרבו אז בשמחה ואסמכוהו אקרא של ושאבתם מים בששון לפרסם הדבר אבל עיקר השמחה הוא מחמת שמחת החג וכן מה שהיו עושין אז בבהמ"ק במנורות של זהב וספסלין של כסף לא היה מדינא ורק נהגו כן בבית שני משום הדור מצוה וכן מה שהיו מהפכין פניהם אז עשו להדור מצוה ושמחה יתירה ולהכי לא הביא כל אלו דאינו מביא רק מה שהוא מצד הדין מה"ת או מדרבנן וכן יעשו לימות המשיח אבל מה שנהגו אז בבית שני אינו מביא וכן מצינו דאיתא במשנה דסוכה (דף מ"ה) גבי ערבה דזקופין ע"ג המזבח איתא בברייתא דהיו רכות וארוכות י"א אמה ורבינו לא הביא זה בפ"ז מהל' לולב ומתמה ע"ז בס' כפות תמרים והניח בצ"ע וגם זה יש לומר דבאמת גם על ערבה שבמקדש כתב רבינו בה"כ דשיעורו עלה אחד בבד אחד ואף שבגמ' מצינו זה רק גבי ערבה שבגבולין מ"מ מהירושלמי דסוכה פ"ד ה"ג משמע דאף במקדש היה כשר כן דאיתא שם וגבהן י"א אמה כו' ר"ז שלח כו' עד ג' כדי עלין ורי"א אפילו עלה אחד בבד אחד תני בע"מ כו' ומשמע דקאי ע"ז דמקדש דמיירי שם ממקדש ונאמר דס"ל לרבינו ז"ל דכיון דכשר זה בכל שהו מה שאומר הברייתא דהיו ארוכות י"א אמה היה רק מצד הידור מצוה עשו זה בבית שני ולהכי לא הביא דברי הברייתא.

וכן מצינו במשנה דיומא רפ"ג דאומר האיר המזרח עד שבחברון וכתבו רש"י ותוס' במס' מנחות (דף ק) דלא הוה אומר זה רק ביוה"כ ורבינו לא הביא זה לא בהל' יוה"כ ולא בהל' תו"מ וכן מה שאיתא במס' יומא (דף כה) גבי פייסות דזקן יושב במערב ועמדו הכהנים במזרחותמה הלח"מ לקמן בפ"ד מהל' תו"מ מ"ט השמיט רבינו זה ולפ"ד ניחא דגם זה לא נהגו מדינא רק היה המנהג כן בבית שני ולהכי לא הביא וכן יש לבאר בכמה דוכתי וכן מה שלא הביא שכל אחד מביא ס"ת מביתו וקורא בו שבארנו לעיל בה' שביית עשור נמי רק מנהג היה בבית שני להראות חזותו לרבים שקיים מצות ואנוהו ולהכי השמיט זה דלאו דינא הוא.

וא"כ הכא נמי נימא כן דכיון דזה דבעי שיהיה מצופה זהב בר"ה ובתענית של כסף לא נמצא לימוד ע"ז אמרינן דעשו זה במקדש משום הידור מצוה ולהכי ניחא מה שבגבולין לא עשו כן דגם במקדש היה רק להדיר וניחא מה שהשמיט רבינו זה דלאו דינא הוא. וא"ל דמזה גופיה היה לו הוכחה לרבינו דכיון דאמרינן דשלא במקום הנחת פה כשר ומוכח דבגבולין לא עשו זה ש"מ דזהו רק הדור ולא דין: ועוד יש להביא ראיה דהוא רק משום הידור ולא דין דהתם בר"ה מקשה מ"ש דבר"ה של זהב ומ"ש בתענית של כסף והקשה הטורי אבן הא ודאי שאני דבר"ה השופר הוא העיקר ולהכי בעי ציפוי זהב אבל בתענית העיקר הוא החצוצרות להכי לא היה מצופה זהב ולפ"ד ניחא פשוט כיון דלאו דינא הוא רק להידור מצוה להביא במקדש שמצופה זהב שייך זה אף בתענית דלא היה השופר עיקר המצוה: ועוד יש להביא ראיה מהא דאמר שם ובתענית של כסף התורה חסה על ממונם של ישראל והקשה הט"א הא אמרינן במס' מנחות (דף פט) גבי מלמטה למעלה דאין עניות במקום עשירות וא"כ ה"נ נימא דאין עניות במקום עשירות ומתרץ הט"א דהכא כיון דזה היה גם בגבולין ל"ש כאן אין עניות במקום עשירות דהא

שופר היה גם בגבולין אך לפי מה שבארנו דבגבולין לא היה מצופה זהב ולא מצופה כסף וא"כ אכתי נצפה במקדש גם בתענית בשל זהב דאין עניות במקום עשירות אלא ודאי דזה דאמרינן אין עניות במקדש הוא רק במקום עבודה לצרכי עבודה ולבגדי כהונה דאיתא בזבחים (דף פח) דהוא לצרכי עבודה וחיובא בזה ל"א התורה חסה במקדש אבל הכא דלא הוי דינא ורק מנהגא בעלמא ומשום הידור עשו זה בבית שני אמרינן דהתורה חסה על ממונן של ישראל ורק בשופר עשו זה משום כבוד יו"ט אבל לא בתענית ודוק: הלכה ג שופר הגזול שתקע בו יצא כו' שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע יצא ואין בקול דין גזל עכ"ל.

והראב"ד ז"ל כתב ע"ז בהשגות א"א ואפילו יהיה בו דין גזל יום תרועה יהיה לכם מ"מ והכי איתא בירושלמי ע"כ. והנה הרה"מ הביא דברי הירושלמי רפ"ג דסוכה דאומר שם שני הטעמים כן ורבינו בחר לו טעם זה כו': והנה שפיר מבאר ליה דברי רבינו הכא הר"ר מנוח ז"ל וז"ל שהביא הכ"מ הכא אך הוא קיצר בדבריו ויש עוד ט"ס בדברי הכ"מ וכתב אחרי שהביא דברי הירושלמי ומשמע מהכא דשופר גזול כשר מתרי טעמי חדא מיום תרועה ותו שאין בקול דין גזל ומאחר שאין בקול דין גזל אין כאן משום מה"ב וא"כ לא קשה ליה לר"מ ממה שכתב בה' חו"מ פ"ו שפסק דחיישינן למצוה הבאה בעבירה ומפני זה הניח הרב הטעם וכתב הא דאין בקול דין גזל כה"כ דלא תקשי דידיה אדידיה והראב"ד ז"ל השיג ללא צורך עכ"ל.

וכן ביאר הלח"מ הכא דצריך טעם משום מצוה הבאה בעבירה דלית ביה משום דאין גזל בקול. והנה לכאורה תקשה לפי מה שכתב הש"א (בסי' צח) דיש ליה לחוש למצוה הבאה בעבירה מהסוגיא דר"ה (דף כח) דאר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא דעולה ב"מ היא כיון דתקע נפיק לחולין שלמים דלב"מ נינהו איסורא הוא דרכיב כו' ותחלה אומר רבא דכי תקע באיסורא תקע ואחד זה ואחד זה לא יצא ואח"כ מסיק אחד זה ואחד זה יצא דמצות לאו ליהנות ניתנו והא דלר"י בשופר של שלמים ולרבא מקמיה דהדר ביה לא יצא בע"כ ה"ט משום דכי תקע באיסורא תקע ה"ל מצוה הבאה בעבירה כו' ואפילו רבא בתר דהדר ביה לא קאמר דיצא אלא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וכי תקע בהתירא תקע אבל כל היכא דתקע באיסורא לא הדר ביה ומודה דלא יצא מטעם דה"ל מצוה הבאה בעבירה וש"מ דמצוה הבאה בעבירה מלתא היא כיון דס"ל לר"י ורבא דבתרא הוא הכי עכ"ל הש"א וא"כ תקשה דהא חזינן דגמ' דידן ס"ל דיש בזה מצוה הבאה בעבירה אף בקול: אמנם נ"ל לומר כן דהא הלח"מ מקשה הכא דרבינו כתב וכן שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה וא"ת והלא נהנה בשמיעת הקול מצות לאו ליהנות ניתנו ע"כ אלמא דכתב דאין בקול מעילה ור"י אומר בהדיא דיש בשופר של עולה דין מעילה ורק כיון דנפיק לחולין אחרי שמעל ורבא לא פליג עליה בזה דתחלה אומר דאימת מעל וכן לבסוף לא הזכיר זה דלא מעל הכא: וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו שפיר כן.

דהנה הטורי אבן כתב שם ע"ז המאמר דר"ה וז"ל בקיצור וי"ל הא דטעמא דמצוה הב"ע מה"ת לית לן בה ה"מ היכא שהעבירה נעשית ונגמרת כבר והיא גורמת למצוה שבא ע"י לאחר זמן כגון סוכה וציצית גזולין דאפ"ת דא"י י"ח המצוה בגזל זה אפה"כ אין

העבירה מתוקן כו' משא"כ בתקיעת שופר של עולה אין איסור זה של מעילה נעשית ונגמרת אלא ע"י תקיעה של מצוה דהא א"א דא"י בתקיעת שופר זה ממילא אין כאן איסור מעילה דהא אין כאן שום הנאה אלא הנאת המצוה הגורמת לאיסור מעילה וכיון דאינו יוצא ידי חובתו ליכא מעילה ממילא דהנאה ליכא וא"א לבא לידי מעילה אא"כ תאמר שיצא ואזי איכא הנאת מצוה וממילא חל איסור מעילה דהא נהנה מן ההקדש נמצא המצוה וקיומה היא הגורמת להביא לכאן איסור זה של מעילה ול"מ לרבא דאמר לא מהני אלא אפילו לאביי כו' אבל הכא בתוקע בשופר של עולה ושלמים דלא אזהר כו' אלא שלא ליהנות מן ההקדש אלא דממילא האיסור דקיום המצוה תליא כו' עד וכ"ע מודו דבכה"ג דל"מ וא"י י"ח עכ"ל.

ונמצא דעתה תתיישב דברי רבינו דאומר כן דאין מצוה הבאה בעבירה הכא משום דאין גזל בקול וכן כתב דאין מעילה בקול וכ"ז הוא רק אחרי דס"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ הנאת המצוה לא שמה הנאה ושמיעת הקול לית ביה מעילה אבל רב יהודה וכן רבא מקמא דהדר ביה ס"ל דיש הנאה בזה דס"ל מצות ליהנות ניתנו וא"כ איכא הנאת מצוה וזה גורם למעול כמו שמבאר הט"א וממילא איכא איסור מצוה הבאה בעבירה מטעם דנהנה מן האיסור אבל כיון דמסקינן דהנאה ליתא דמצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ רק משמיעת הקול ליתא שום איסור לא בגזל מצוה הב"ע ולא הכא בעולה מעילה וזהו שאומר רבינו ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה ואם תאמר הלא נהנה בשמיעת הקול וא"כ ממילא איכא איסור מעילה מה שנהנה כמו דס"ל לר"י כו' מצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ כיון דליכא הנאה ליתא שום איסור מעילה כמבואר ולא צריך לדחיקת הלח"מ הכא כמו שבארנו.

ואגב נבאר ג"כ הא המ"ד דבירושלמי שם קאמר בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם ולא משל איסור הנאה ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מ"מ ופירש הק"ע דמקרא דיהיה מרבין וכן פירש הפ"מ בירושלמי דיבמות פ' י"ב דיהיה ריבוי הוא עיי"ש: ונ"ל לומר דזה לא מצי לפרש דיהיה ריבוי הוא דהא מהקרא זה דיהיה דרשינן כן בתורת כהנים יהיה לאסור אף לאחר שלש שנים פירוש דהפירות שנשארו אחר ג' שנים נשארו באיסורן לעולם ואעפ"כ דרשינן התם בירושלמי דערלה פ"א ה"א אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה ולא כן תנינן ולקחתם לכם ולא מן המצוה ברם הכא כמה דתימר בשופר יום תרועה יהיה לכם מ"מ והכא שלש שנים יהיה לכם מ"מ והא התם לא מצי למימר דיהיה יתירא דהא מרבין בתורת כהנים על לאחר זמן כמו שבארנו ואעפ"כ דרשינן התם דלא בעינן לכם למדרש.

אמנם פשט הירושלמי שפיר מפרש לה הט"ז באו"ח (סי' תקפו ס"ק ב') דהתם כתיב ולקחתם לכם כתיב הלכם אצל הלקיחה וכן גביציצית כתיב ועשו להם משלהם הלהם אצל העשיה משא"כ הכא כתיב הלכם גבי יום תרועה ולא נזכר עשיית השופר כלל שהפירוש אז היה שהתרועה תהיה משלכם יהיה לכם מ"מ שיוכל להיות מאיזה צד שיהיה בלא עשיה כלל עכ"ל: והנה לבאר איך יליף הירושלמי מלכם ולא משל איסורי הנאה נבאר לקמן בהל' לולב אך זה נ"ל לבאר כיון דמקרא דלכם לא ממעטינן מידי למאי אתיא הקרא דלכם: ונ"ל לבאר עפ"י דרוש כן.

דהנה בפ' אמור כתיב בחדש השביעי זכרון תרועה יהיה לכם והקרבתם עולה ובפרשת פינחס כתיב יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה. ונ"ל לבאר כן דהנה המרדכי הביא סוף מס' ר"ה דברי הגאונים דאסור בר"ה להתענות מד"ת מנין שנאמר מקרא קדש ודרשינן בספרא קדשהו במאכל ומשתה וכן פירש רש"י בפ' אמור ומקרא קדש גבי יוה"כ הוא בכסות נקיה וביו"ט במאכל ומשתה כו' יבואר הקראי כן ביוה"כ אומר מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם היינו שלא תאמר המקרא הכא כמו בשאר יו"ט וכמו בר"ה במאכל ומשתה אלא תענו את נפשותיכם ומקרא קדש הוא בכסות נקיה אבל בר"ה אומר יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש וכן בפ' פינחס אומר יום תרועה יהיה לכם מקרא קדש להראות דאף שהוא יום הדין מ"מ הוא לא כמו ביוה"כ אלא מקרא קדש כמו יו"ט והוא משום דיהיה לכם וכמו דאיתא במדרש ע"פ ולקחתם לכם להנאתכם ולטובתכם להוריד לכם מטר ה"נ הזכרון תרועה והיום תרועה הוא לכם עפ"י מה דאומר בפסיקתא ובמדרש פ' אמור בשעה שישראל תוקעין בשופר הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ומהפך הדין לרחמים וזהו לטובתכם הזכרון תרועה וכן היום תרועה לעורר רחמים עליכם שתהיו בטוחים ליום הדין שתהפך לרחמים ועבור הבטחה זו לכם הוא מקרא קדש כמו יו"ט שא"צ להתענות שבטוחים אנו שיוציא משפטנו לאורה בזכות התרועה: ומה שכתוב בפ' אמור והקרבתם ובפ' פינחס ועשיתם יבואר כן.

דהנה בירושלמי סוף מס' ר"ה איתא כן בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם לומר לך כיון שנכנסתם לפני בדין ויצאתם בדימוס כאילו היום נולדו היום נעשו בריה חדשה וזהו כיון דאומר יום תרועה יהיה לכם אזי תוכל לומר ועשיתם דבזכות השופר תצאו בדימוס ותהיה כאלו היום נעשו בריה חדשה: והנה במס' ע"ז (דף ד) אמרינן לא ליצלי אינש צלותא דמוספין בתלת שעי קמייתא בריש שתא ביחיד מ"ט זימנין דמפקד דינא והא אמרת שלש שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה שניות דן איפוך ואב"א לעולם לא תיפוך תורה כו' נמצא דבר"ה, ג"כ הקב"ה דן בשלש שעות ואז עיקר הגמר דין וכן כתב המג"א באו"ח (סי' תקפב ס"ק ח) עיי"ש ולהכי בפ' פינחס דמיירי בקרבנות מוספין ואח"כ מסיק מלבד עולת התמיד והמוספין מקריבין בג' שעות השניות אומר ועשיתם דאז תצאו בדימוס אבל בפ' אמור קאי על הקרבנות של כל היום אף על התמיד של שחר דהיה בתחלה קודם הדין אומר והקרבתם כמבואר כמו בשאר קרבנות דכתיב הקרבה כמבואר: ועוד נ"ל לפרש באופן אחר דהנה בפ' אמור כתיב והקרבתם וכתיב זכרון תרועה ובפ' פינחס כתיב יום תרועה ועשיתם ויבואר כן.

דהנה בר"ה (דף כט) מקשינן מן הקראי דכתיב זכרון תרועה וכתיב יום תרועה ומשני ר' לוי ב"ת חז בחול וחד בשבת ומקשי אי מדאורייתא במקדש האיך היו תוקעין אבל בירושלמי נשאר הוא דקראי מיירי כאן בחול כאן בשבת וע"ז שמקשה א"ה אפילו במקדש משני תרשב"י והקרבתם במקום שהקרבות קריבין ונשאר תירוץ ר"ל לחלק דזה מיירי בחול וזה בשבת: והנה בגמ' דברכות (דף כא ע"א) כתבו התוס' ד"ה ושל מוספין כל היום הקשה הר"ש דהא בפסחים אמרינן של מוספין בשש כו' וכ"ת ה"מ למצוה אבל בדיעבד כל יומא זמנה הרי בתמורה משמע דהמוספין היו נשחטין ונקטרין עם התמיד וי"ל התם בשבת כו'.

והנה הגאון בס' ושב הכהן במס' זבחים (דף צא) מבאר דברי התוס' כן דבחול כמו ר"ח וחוה"מ היה הקרבן מוסף קודם דקרב עם התמיד של שחר דאח"כ היו מקריבין נדרים ונדבות עם תמיד של בין הערבים אבל בשבת דאין קריבין נדרים ונדבות היו מקריבין המוסף בששי לכתחלה והבזיכין בשבע ואח"כ תמיד של בה"ע וביו"ט אף דאין נדרים ונדבות קריבין מ"מ היו מקריבין עולת ראייה ושלמי חגיגה ולהכי קרב בבקר כדי להקריב אח"כ קרבנות אלו וביו"ט של ר"ה דאין נדרים ונדבות קריבין וגם קרבנות אלו ליתא אז אי חל בחול אף דאין נונ"ד קריבין מ"מ לא חלקו משאר יו"ט דמקריבין בבקר משום קרבנות חובה אף דבר"ה ליתא ואם חל בשבת אזי מקריבין בשש כמו בכל שבת עכ"ד: והנה יבואר עתה עפ"י לשנא קמא שם בע"ז דאמר בגמרא איפוך נמצא דהדין הוה בתלת שעי קמייתא אשר אין מתפללין ביחיד והנה הקרא דועשיתם דדריש הירושלמי היום נעשו בריה חדשה הוא בשעת הדין ונמצא דבפ' פינחס דאמר יום תרועה ומיירי בחול וקרב הקרבן מוסף בבקר בשעת הדין אמר ועשיתם והוא שתכינו את עצמכם להדין למען אשר תהיו כקטן שנולד כאלו היום נולדו היום נעשו בריה חדשה אבל בפ' אמור דכתיב זכרון תרועה ומיירי בשבת דאז היה קרבן מוסף דר"ה קרב בשש אחר הדין ולא בא להזהיר עוד אחר הדין אומר והקרבתם כמו בכל דוכתא בכל הקרבנות ודוק: הלכה ד שופר של ר"ה אין מחללין עליו את יו"ט ואפילו בדבר שהוא משום שבות כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו ואצ"ל שאין חותכין אותו או עושין בו מלאכה מפני שתקיעת שופר מ"ע ויו"ט עשה ול"ת הוא עכ"ל.

והנה בס' יום תרועה הקשה על רבינו שהשמיט מה דאיתא שם במשנה דר"ה דקחשיב שם כן אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין ע"פ המים ואין חותכין כו' ורבינו לא הביא רק שני דברים דאין עולין באילן ולא עוברין את הנהר ותחומין ומפקח הגל ולא ירכוב ע"ג בהמה השמיט ורק כייל לבסוף דאומר אין עושין בו מלאכה וצריך טעם למה השמיט כל אלה דנשנית במשנה והטור הביא (בסי' תקפו) כל אלו: והנה גם הישועות יעקב הכא (בסי' תקפו) הקשה קושיא זו והנה תירוצו לענ"ד ליתא דכתב דהמשנה אתיא כרע"ק דס"ל תחומין דאורייתא ואינו דוחה משום דלא הוה בעידנא אבל רבינו דס"ל דתחומין אינו מה"ת שפיר שרי והא זה ליתא דהא רבינו ס"ל דתחומין י"ב מיל הוה מה"ת וא"נ דרע"ק ס"ל דאף ביו"ט הוה אלפים מה"ת ה"ה"ד לדידן י"ב מיל וה"ל לרבינו להביא אכתי לענין י"ב מיל ועוד אכתי ה"ל להביא הא דאין מפקחין את הגל עליו ולא רוכבין ע"ג בהמה דגם זה השמיט והישועות יעקב אינו מתרץ רק מתחומין: וע"כ נ"ל לפרש כן.

דהנה שם בגמ' איתא הגירסא השתא דרבנן אמרת לא דאורייתא מיבעיא זו ואצ"ל זו קתני ומפרש רש"י ז"ל איסור תחומין ופיקוח הגל דליכא למגזר אטו דאורייתא כו' רוכבין דא"ל שמא יחתוך זמורה כו' ומסיק דל"ג לה והטורי אבן הקשה על גירסא זו דלמא ס"ל להאי תנא תחומין דאורייתא ומפקח הגל נמי במרא וחצינא דהוה איסור דאורייתא והנה הרשב"א ז"ל בחידושו מפרש בשם הרי"צ גיאאות ז"ל דגריס זה השתא דאורייתא כו' ומפרש דקאי על מפקח את הגל דהוה דאורייתא ופריך השתא תחומין דהוה מדרבנן אמרת לא מפקח את הגל מבעיא ודחה ליה הרשב"א זה ולא גריס ליה

ובאמת לפי מה דסובר רבינו דתחומין י"ב מיל הוא מה"ת ובארנו לעיל בהלכות עירובין דמשמע דדעת רבינו דאף ביו"ט הוה איסור תחומין מה"ת כמו בשבת וא"כ לא מצי לומר כפירוש הרי"ף גאות ז"ל דהא גם תחומין הוא מה"ת כמו מפקח את הגל וצריך לומר דגם רבינו לא גריס לה כמו שכתב רש"י ז"ל דהא הוה תרווייהו מה"ת תחומין ומפקח את הגל וא"כ הוה זו אף זו הני דמסיק שם אח"כ לא עולין באילן כו' וסובר רבינו דהמשנה קתני שנים הראשונים שהן מה"ת ודאי תני להו תחלה ואח"כ תני הני דהוה רק איסור דרבנן וניחא לפ"ז דהתנא שני בלישניה ותחלה קתני אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל ואח"כ אמר לא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין ע"פ המים ועמד ע"ז הס' יום תרועה על שינוי הלשון במשנה ולפ"ד רבינו רצה לחלק התנא בזה בין שנים הראשונים דהוה מה"ת ובין הני דמסיק להו דהוה מדרבנן בהני לא עולין באילן ולא שטין ולא רוכבין ע"ג בהמה הוה מדרבנן ואף א"נ דשביתת בהמתו נמי נוהג ביו"ט מ"מ א"ל דהוה שבות נמי כגון בבהמה שאינה שלו ואינה שכורה לו או דנימא דחי נושא את עצמו כמו שבארו הפוסקים ולהכי קתני ליה בין השבותים אף דא"ל דיש פעם דהוה מה"ת אי הוה בהמה שלו א"נ דשביתת בהמה נוהג ביו"ט מ"מ יש פעם דהוה רק שבות כמו שבארנו.

ועתה ניחא דברי רבינו שפיר דהתחיל אין מחללין אפילו דבר שהוא משום שבות ונקיט ליה הני שהוא משום שבות לא עולין באילן ולא שט ע"פ המים אבל הני דהוי מה"ת כגון תחומין די"ב מיל הוה מה"ת אף אלפים אמה הוא חמיר להיות נכלל במלאכה של מה"ת די"ב מיל וכן מפקח הגל הוה מה"ת וכן רוכבין ע"ג בהמה יש שהוא מה"ת כגון בהמה שלו ומצוה משום שביתת בהמתו או היכא שהוא מחמר ולהכי נקיט הני תרי דבהו ליכא בשום אופן איסור דאורייתא עליה באילן ושט ע"פ המים ואח"כ אומר ואצ"ל ואין חותכין ואין עושין בו מלאכה דנכלל כל הני דיש פעם דאיכא בהו איסור תורה חוץ לתחום י"ב מיל ומפקח הגל במרא וחצינא ורוכבין ע"ג בהמה היכא דאיכא שביתת בהמתו אשר בזה אצ"ל דאסור מכש"כ מהני דרק שבות אית בהו כמבואר: והנה רבינו מסיק מפני שיו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ונ"ל לבאר הכא מה שהקשה התיו"ט במשנה דאמר דינים אלו בר"ה ולא נקיט להו במס' סוכה גבי לולב שהוא תחלה במשניות: ונ"ל לומר כן דהנה הר"ן ז"ל כתב דהכא לרוחא דמלתא נקט עשה ול"ת דלא צריך לזה דלא הוי בעידנא דמעקר לאו מקיים עשה והטורי אבן הביא בשם ש"ל שכתב בשם ר"ת דשופר הוה עשה דרבים הלכך לא בעי בעידנא הכא והנה עשה דרבים מקרי שופר משום דיחיד מוציא רבים ידי חובתן וכן כתב שם המג"א (בס"י תמו) זה שכתב הש"ל דהוה עשה דרבים ולא בעי בעידנא וכתב דרק שופר מקרי עשה דרבים משום דאחד מוציא רבים י"ח אבל לא גבי חמץ וה"נ גבי לולב לא הוי עשה דרבים וא"כ להכי אומר הכא גבי שופר רבותא דלא דחי אף דלא בעינן בעידנא דה"ל עשה דרבים מ"מ אין מחללין מטעם דיו"ט עשה ול"ת הוה אבל לולב בלא זה לא דחי דלא הוה בעידנא כמבואר: והנה ראיתי להט"ז ז"ל שכתב באו"ח (סי' תרנה ס"ק ב) על דברי המרדכי שהתיר לומר לעכו"ם להביא אתרוג ביו"ט משום דתחומין דרבנן אמנם ק"ל ע"ז מהא דמביא הסמ"ג בלאוין נ"ז שגילוח מצורע אין עושין ע"י עכו"ם אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן דיש לחלק ע"כ.

ונ"ל לחלק בדרך זה דיפה כתב מצות לולב שהיא עשה דרבים ואפילו אחר יום ראשון שהוא מדרבנן יש לדחות אמירה לעכו"ם שהוא מדרבנן מפני לולב שהוא מצוה של רבים עכ"ל: והנה משמע דס"ל דאף מצות לולב הוי עשה דרבים אך לפ"ד המג"א רק שופר דמוציא הרבים מקרי עשה דרבים אבל לולב דדמי לחמץ דלא מקרי עשה דרבים דכ"א נוטל לעצמו וא"נ משום דהעשה הוא בכל ישראל מקרי עשה דרבים כמו שהביא ממס' מו"ק (דף יד) דעשה דרגל מקרי עשה דרבים לגבי אבילות דהוא עשה דיחיד לא דמי להתם דהתם העשה דשמחה ביו"ט הוא עשה דרבים לכל ישראל והאבילות אינו רק ליחיד אתי ודחי ליה אבל הכא כמו שהעשה הוא של רבים שכ"א נוטל לולב ביו"ט כן הל"ת והאיסור ביו"ט שמוזהרין הוא נמי לרבים ושוה העשה להאיסור וא"כ ואי לא דחה ורק גבי שופר משום דמוציא רבים י"ח כמבואר: ובעיקר דברי הט"ז יש לתמוה מה שהקשה מדברי הסמ"ג דהסמ"ג הביא ראיה דמסייע אסור מה"ת מדלא מקיף מצורע ע"י עכו"ם ש"מ דהוא אסור מה"ת ורק אין בו מלקות וכמו שהביא התוס' במס' שבועות (דף ג ע"א) דמבאר שם דהוי מה"ת דאי הוה רק מדרבנן אכתי לא דחה הדאורייתא ואין לו שום שייכות להכי וגם דברי הסמ"ג בזה תמוה דהא גלוח מצורע צריך להיות דוקא ע"י כהן ולקמן בה' ט"ז נבאר בס"ד: והנה המל"מ הביא להסתפק הכא בהא דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אי עבר ודחה הל"ת אם לוקה או לא והביא התוס' דחולין בשם הריב"א דאינו לוקה משום דהלאו כמאן דליתא דמי דעשה דחי ליה.

והנה נ"ל לומר דגם רש"י ז"ל ס"ל כן דהנה במס' סנהדרין (דף כו ע"ב) כתב רש"י ז"ל גבי הני קבוראי דקברי ביו"ט של עצרת ופסלינהו לעדות וכתב רש"י ז"ל דמשום שכר ממון עוברים על דת והוי להו כרשע דחמס ולכאורה תקשה ל"ל לרש"י ז"ל להביא הטעם דפסלינהו משום שכר ממון וה"ל רשע דחמס הל"ל דעברו על עבירה וחיללו י"ט דהא ר"פ ס"ל דרשעים נינהו ולא דקעבדי מצוה ס"ל אך לפ"ז ניחא דהנה בקבורת מת הלא יש מ"ע של קבור תקברנו ומ"מ לא דחה יו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת וא"כ כיון דס"ל כשיטת הריב"א דעל הל"ת לא לקי לא נשאר רק איסור עשה והוה איסור עבירה דלית ביה מלקות וקי"ל בח"מ (סי' ל"ד) דעל עבירה שאין בה מלקות לא פסול רק מדרבנן וא"כ בעי הכרזה וכמו שמבאר שם גם הפ"ת בס"ק ו' דבעינן הכרזה בזה להכי כתב רש"י ז"ל דה"ל רשע דחמס כמבואר דזה פסול לכ"ע אף בלא הכרזה כמבואר.

אמנם יש לדחות עפ"י מה שכתב האו"ת הכא בסי' ל"ד בח"מ סק"ב בשם הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל דכל צרכי מת הוה מלאכה שאצ"ל חייב אבל לר"ש לא בעי לימוד דכל האיסור הוא לא מה"ת ע"ש וא"כ א"ל דגם רש"י ז"ל ס"ל כן וא"כ לא עברו רק על דרבנן ובעי הכרזה להכי כתב דהוי רשע דחמס ולא בעי הכרזה כמבואר.

והרשב"א ז"ל מבאר שם דזהו שיטת רש"י ז"ל דמקברי המת לר"ש הוי מלאכה שא"צ לגופה ופטור וא"כ ניחא שפיר דברי רש"י ז"ל אף א"נ דלא ס"ל כשיטת הריב"א כמבואר. והנה השעה"מ בפ"ג מה' נדרים הקשה לשיטת הריב"א ז"ל מסוגיא דב"מ חדא התם (דף ל) דאמר גבי קרא דוהתעלמת טעמא דכתב רחמנא הא לא"ה ה"א אתי עשה ודחי ל"ת הא הו"ל עשה ול"ת ומשני כי איצטריך קרא לזקן ואינו לפי כבודו כו' הא שפיר איצטריך קרא לכהן והוא בבה"ק ואי מטעם דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה הא

מטעם זה לא לקי דהא הל"ת שפיר נדחה ואתי הקרא דוהתעלמת דלא דחה וממילא איכא מלקות נמי וכן הקשה מהסוגיא (דף לב) דאמר טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לא"ה ה"א דחי והא הו"ל עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ומשני ה"מ שאני כיבוד אב דהוקש כבודו לכבוד המקום וגם התם הא מבעי על מלקות דאי מזה לא לקי דהל"ת נדחית והניח בצ"ע.

והנה הקושיא הראשונה מוהתעלמת שם (דף ל) זה ניחא פשוט דהנה הריטב"א ז"ל בחידושו וכן הנמוקי יוסף הכא מקשים והא הכא בלא זה לא דחי דהא לא הוי בעידנא דמטמא הוא בבה"ק תיכף עובר בל"ת והעשה אינו מקיים עד ששייב האבדה לבעלים וכתב הריטב"א ז"ל דלפ"ז ניחא הגירסא דגריס הכא רק מי דחי איסורא מפני ממונא ותו לא והנמ"י כתב דלרוחא דמלתא נקיט זה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ע"ש וא"כ ניחא נמי לפי שיטת הריב"א ז"ל או דא"ל דגריס נמי כמו דגריס הכא הריטב"א ז"ל מי דחי איסורא מק"מ או כמו שכתב הנמ"י דלרוחא דמלתא נקיט דיוכל לדחות בלא זה דלא הוי בעידנא אך קושייתו השניה תקשה שפיר מזה דמקשי מכבוד אב.

ונ"ל ליישב זה כן דהנה ידוע קושית המפרשים דא"נ דהיכא דאביו אינו עושה מעשה עמך אינם מצווין לכבדו א"כ תקשה ל"ל קרא דאת שבתותי תשמרו דאם א"ל אביו לעבור על ד"ת דאינו שומע לו ת"ל דאינו עושה מעשה עמך כיון דאומר לו לעבור על ד"ת ותרצו דה"א אפכא דעשה דוחה ל"ת וא"כ ה"ל היתר לגבי דשרי לעבור והנה כ"זאי נדחית תרווייהו הל"ת והעשה אזי הוא היתר ולא מקרי אינו עושה מעשה עמך אבל א"נ דאין עשה דוחה ל"ת ועשה נהי דרק העשה אינה נדחית והל"ת נדחית מ"מ ה"א אומר לו לעבור על עשה היכא דאינו שרי לעבור אף דליכא מלקות מ"מ מקרי בזה רשע וא"כ אינו מצווה לשמוע לו ובלא קרא דשבתותי ה"א דלא דחה דהא אינו מחויב לשמוע לו כיון דמצווה לעבור זה שאינה נדחית דהוא רשע ואינו מצווה לכבדו וא"כ אי עבר על העשה והל"ת איכא מלקות נמי דהא אינו יכול לעבור אף על הל"ת ג"כ ול"צ קרא לזה דיש מלקות נמי בלא קרא של את שבתותי תשמרו כמבואר: הלכה ה נסדק לארכו פסול כו'.

וקשה לי מ"ט לא הביא רבינו הא דאיתא שם במשנה (דף כז) שופר שנסדק ודבקו פסול ואשמעינן בזה רבותא דאף אם דבקו מ"מ פסול ורבינו נקיט רק נסדק לארכו פסול ולא הזכיר אי דבקו אח"כ. והנה מצאתי בב"י בס"י תקפ"ו שכתב רבינו לא הזכיר דבקו ולא כתב טעם לזה מ"ט לא הזכיר.

ונ"ל ליישב פשוט דהנה רש"י ז"ל כתב ודבקו בדבק והקשה הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל ת"ל דה"ל שלא במינו ומ"א נסדק אפילו ניקב פסול ופירש הרמב"ן דע"י אור דבקו ודחה הרא"ש זה דע"י אור א"א שלא ידבק יחד אלא מפרש בדבק וקושית הרמב"ן מיושב הוא. וקרוב נתנאל כתב שם בהרא"ש דלפי מה דכתב הרא"ש ז"ל דאין פסול בניקב וסתמו אלא א"כ דלאחר סתימה מעכב התקיעה לק"מ דלהכי קתני נסדק אפילו אין מעכב התקיעה מ"מ כיון שדבקו שלא במינו פסול ע"ש.

וא"כ ניחא דברי רבינו שפיר דהמשנה אמרה נסדק ודבקו לאשמעינן דאפילו אי לא מעכב התקיעה מ"מ כיון שדבקו שלא במינו פסול ומה דמסיק המשנה ניקב וסתמו אם

מעכב התקיעה פסול וא"ל כשר מיירי בסתמו במינו דתליא אם מעכב התקיעה א"ל וא"כ רבינו דנקיט שלא במינו פסול אם ניקב וסתמו כמו שמבאר הרה"מ ז"ל דרבינו בעי ג' דברים שיהא במינו ונשתייר בידו ושאינו מעכב וא"כ לא צריך לאשמועינן נסדק או דבקו דידעינן מניקב וסתמו דכתב דשלא במינו פסול כדברי הרמב"ן ז"ל והמשנה דלא קתני רק אם מעכב את התקיעה ומיירי במינו גבי ניקב להכי קתני גבי נסדק או דבקו כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ח ולא אנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים עכ"ל.

והנה בירושלמי דר"ה פ"ד איתא ר' יונה בעי היתה יכולה לבוא ע"י עירובין היאך כו' ופירש הק"ע אם יכולה לבוא ע"י עירוב אם נחשב כמו תוך התחום ותוקעין בשבת או לא ונשאר בבעיא. והנה רבינו לא הביא דין זה הבעיא אף דה"ל למפשט לקולא דה"ל ספק דרבנן וכמו דפוסק רבינו גבי ננערו לעמוד כמו שכתב הרה"מ ז"ל הכא אבל אכתי ה"ל להביא דין הירושלמי ונ"ל לומר כן דניחא דעת רבינו שהשמיט דהנה הירושלמי אזיל לטעמיה דהוא ס"ל דהא דתוקעין בירושלים אף בשבת ובמדינה לאו הוא ד"ת כמו שמסיק הכא וירושלים ד"ת וכן אומר הירושלמי לעיל והקרבתם במקום שהקרבת קריבין והיה הדין כן דבירושלים שרי לתקוע מה"ת אף בשבת ובמדינה אסור מה"ת ועיר הסמוכה לירושלים תוך התחום הוא ודאי ג"כ ג כן דנחשב כירושלים דשרי לתקוע ושפיר בעי אם יכולה לבוא ע"י עירוב דהירושלמי ג"כ לטעמיה אזיל דס"ל תחומין דאורייתא אף ביו"ט כמו שבארנו לעיל וא"כ לר"ע דתחומין אלפים אמה מה"ת מ"מ תקנו חכמים דאם הניח עירוב אזי נחשב מקום דירתו שמה אשר יהיה מותר לילך עוד אלפים אמה קמבעי ליה דנהי דשרי לבוא ע"י עירוב זה לירושלים ע"י תקנת חכמים מ"מ הוא בעיא אם נחשב כירושלים גופא אחרי התקנה אשר הם יכולים לתקוע א"נ דנהי דשרי לבוא ע"י עירוב מ"מ לא נחשב כמו עיר גופיה ע"י התקנה וכ"ז הוא רק א"נ דהוא מה"ת אבל לדידן דכל עיקר זה דתוקעין בירושלים ואין תוקעין בגבולין הוא רק מדרבנן וא"כ הם אמרו דבירושלים שרי ואמרו ג"כ דמקום שיכול לבוא נמי נחשב כירושלים וא"כ הוא הדין אם יכולין לבוא ע"י תקנתם ע"י עירוב נמי נחשב כמו ירושלים דהא תקנתם כן היה דכל עיר שיכולה לבוא נחשב כירושלים והה"ד ודאי ע"י עירוב וא"כ לדידן ליתא הבעיא כלל ושפיר השמיט רבינו: ועפ"ז נ"ל נמי ליישב קושית הר"ן ז"ל על פירוש השני שהובא ברי"ף שם על דברי ר' אלעזר דאומר אף בשבת ומפרש אפכא דבקטן שלא הגיע לחינוך שרי בשבת וכשהגיע לחינוך אסור והקשה הר"ן מהירושלמי דאמר מתניתא בגדול ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ופ"י בגדול היינו קטן שהגיע לחינוך והק"ע מפרש שם בדוחק ונעלם מאתו דברי הר"ן ז"ל אלו ולפ"ד ניחא דהירושלמי לטעמיה אזיל דס"ל דזהו איסור מה"ת לתקוע בשבת ולהכי בקטן שלא הגיע לחינוך אסור בשבת דאיסור של תורה ס"ל דקטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו אבל הגיע לחינוך אפכא שרי דהוה מצוה וליתא בזה ב"ד מצווין להפרישו כמו שכתבו התוס' בפסחים (דף פח ע"א) ד"ה ש"מ אבל לדידן דכל האיסור תקיעות בשבת הוא רק מדרבנן ולהכי בלא הגיע לחינוך א"ל דכיון דהוא איסור דרבנן קי"ל דאין ב"ד מצווין להפרישו כדאיתא במס' יבמות (דף קי"ד) אבל הגיע לחינוך א"ל אפכא דמחנכין אותו לבלי לתקוע בשבת דלא שרי רק בב"ד ודוק: פרק ג הלכה א כמה תקיעות וכו'

ומפי השמועה למדו שכל תרועות של חודש השביעי אחד הן בין בר"ה ובין ביוה"כ של יובל כו'.

והנה הרה"מ הביא דברי הברייתא שם בר"ה (דף ל"ד) ומנין ליתן את האמור של זה בזה פירוש של יובל בר"ה ושל ר"ה ביובל ת"ל שביעי לג"ש עכ"ל. ונ"ל לבאר בהאי סוגיא דברי הירושלמי הכא פ"ד ה"ה שאין ת"ל בחודש השביעי אלא כל מה שאתה עושה בר"ה הוי עושה בעשירי לחודש השביעי מה התם מלכות זכרונות ושופרות אף כאן מלכות זכרונות ושופרות ומנין שהיא פשוטה לפניה ת"ל והעברת כו' עד כדון יובל ר"ה מניין ת"ל בחודש השביעי מה ת"ל כו' מנין שהם שלש שלש ת"ל יום תרועה זכרון תרועה שופר תרועה עד כדון כר"ע כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל ותקעתם תרועה שנית כו' ופירש הק"ע עד כדון כר"ע דדריש לשונות כפולות ואיתר לן בחודש השביעי כיון דכתיב ביוה"כ אבל לר' ישמעאל דאית ליה דברה תורה כלב"א ואע"ג דכתיב כפול ליכא למילף עכ"ל.

ודבריו ז"ל דחוקים מאד לומר ע"ז דברה תורה כלב"א דלא שייך זה רק בלשון כפול כמו איש איש ואמר וכדומה אך על קרא יתירא לומר דברה תורה כלב"א ל"מ. וע"כ נ"ל לבאר כן דהנה הכא בגמ' (דף ל"ד) קאמר שאין ת"ל בחודש כו' מנין לשלש של שלש שלש ת"ל והעברת שופר תרועה יום תרועה כו' ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל שביעי שביעי לג"ש הא כיצד ג' שהן תשע האי תנא מעיקרא מיייתי ליה מהקישא והשתא מיייתי לה בג"ש ה"ק א"ל ג"ש הוה מיייתנא לה בהקישא השתא דאתיא ג"ש הקישא לא צריך עכ"ל הגמ'.

וכתב הבעל המאור ז"ל כאן ואע"פ שבכל מקום הקישא עדיף מג"ש שאין משיבין על ההיקש ומשיבין על הג"ש הכא לא סגי לן בלא ג"ש כו' דמן ההיקש לא היינו שומעין ליתן את האמור של זה בזה אלא שיהא זה כזה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ושתהא שתי תרועות ביוה"כ כשם שמצינו בר"ה עכשיו שלמדנו בג"ש ודאי אנו נותנים את של זה כזה ונמצא ג' תרועות ביוה"כ וג' תרועות בר"ה וכולן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה והיקשא לא צריך עכ"ל.

וזהו דברי הירושלמי מנין שהן שלש שלש ת"ל והעברת כו' יום תרועה עד כדון כר"ע דהנה לפ"ד הבעה"מ זה מהיקשא לא מצי למילף וצריך ללמוד מג"ש של שביעי שביעי של שלש שלש והנה הג"ש מופנה מצד אחד דהשביעי שכתב גבי יוה"כ הוא מיותר כמו שכתב רש"י ז"ל הכא בכל הסוגיא כיון דכתיב יום הכפורים לא בעי בחודש השביעי דידעינן דיוה"כ הוא בחודש השביעי אבל בחודש השביעי דכתיב בר"ה לאו מופנה הוא דצריך ליה לגופיה דיהיה בחודש השביעי.

והנה במס' נזיר (דף מח) שם כתבו בתוס' ד"ה האי ובד"ה ולאחותו דר' ישמעאל ס"ל מופנה מצד אחד למידין ומשיבין ור"ע ס"ל למידין ואין משיבין והוא להיפך ממה דאיתא הגירסא שלנו במס' נדה (דף כ"ב) וצ"ל דלהתוס' היה גירסא אחרת בנדה שמוזהו שאמר הירושלמי עד כדון כר"ע דס"ל מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין וידעינן בין ביובל ובין בר"ה מג"ש אלא כר' ישמעאל דס"ל למדין ומשיבין מנ"ל דהוא של ג' דהא לא נוכל למילף רק בג"ש הג"ש אינו מופנה רק מצד אחד וע"ז יש פרכא כמו שכתב הטורי

אבן באבני שוהם במס' ר"ה (דף ל"ד) שם דר"ה מיובל לא מצי למילף דאיכא למיפרך מה ליובל שכן תקעו בשופר נפטרין עבדים לבתיהם ושדות כו' כמו דפריך הגמ' במס' שבת (דף קלא ע"ב) ומשני תני ר' ישמעאל יתקעו שנית ודרשינן בגמ' זה ב"א כל מקום שנאמר כו' ע"ש ומה שהקשה הט"א על רש"י ותוס' שם דכתבו דילפינן מהקישא ובאמת ילפינן מג"ש הכא ניהא נמי לפ"ד הבעה"מ כיון דרק על ג' תרועות לא נוכל למילף מהקישא וצריך ג"ש אבל לש"ד ודאי נוכל למילף מהקישא דעדיף וא"כ התם לענין דדחה שבת שפיר ילפינן מהקישא כדברי רש"י ז"ל שם ואולי זהו דברי הרז"ה בהמאור הכא שכתב והר"ר שלמה ז"ל פירש כן והנה רש"י ז"ל במס' ר"ה הכא פירש איפכא אלא כוונתו על דברי רש"י במס' שבת דפירש כן דכל הלימוד נוכל למילף מהקישא כמבואר והנה הפני יהושע שם בר"ה הקשה מנ"ל דבעי באמת שלש שהן תשע וכן מסיק שם ודלמא אתי נמי ההיקש לזה ומסיק ואפשר כו' ע"ש וכל דבריו אלו המה כדברי בעה"מ ז"ל כמבואר שם ודוק: הלכה ושמע תשע תקיעות מתשעה ב"א כאחד לא יצא אפ"י ידי אחת עכ"ל וכתב הלח"מ נראה כו' כתב הר"ן ז"ל דליתא לה"ט דהכא מש"ה לא יצא לפי שצריך לשמוע על סדר תקיעות תרת"ק הא לא"ה לא יצא דאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה אבל מ"מ קשה לי אם דעת רבינו כן למה לא יצא אף ידי אחת כיון דתרי קלי משתמעי יצא ידי תקיעה אחת לבד ולזה היה נראה לתת ט"א לד"ר משום דבאמת דמסקינן בגמרא גבי חצוצרות ושופר דמשתמעי בתרי גברי היינו מפני שהן שתי קולות משונים מחצוצרות ושופר אבל הכא שהכל הוא קול שופר לא משתמעי אע"פ שזה תרועה וזה תקיעה ומש"ה אפ"י ידי אחת לא יצא כו' ע"כ.

וקשה טובא ע"ד דא"כ היאך מסיק הגמרא אלא לא דמי אלא לסיפא ובהלל ומגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין יצא משום דחביב כו' והא התם הוי רק קול אחד הלל ומגילה ואעפ"כ כיון דחביב משתמעי מתרי גברי ולא בעי שני קולות משונים כמו שכתב הלח"מ. אך נ"ל ליישב קושיתו כן כיון דקיי"ל דתקיעות דר"ה מעכבין זא"ז ועיקר החיוב שיהיה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה אבל אי שמע בבת אחת מתשעה ב"א כא' א"כ לא הוי הפשוטה לפניה דשמע הכל בב"א וזהו דמעכב לא יצא כלל אפילו ידי אחת א"ל שמע אח"כ כסדר וא"כ אפילו שמע אח"כ תרועה כיון דהתקיעה היה שלא כדין מעורב עם התרועה דשמע שניהם כאחד לא יצא כלל והוה כמו שכתבו התוס' והרא"ש שם (דף לג) דבעי פשוטה אחר קש"ק וקודם קר"ק דכיון דעשו לשם פשוטה שאחר התרועה לא רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה ה"נ כן וכן משמע נמי בחידושי הרשב"א כן ע"ש ודוק: הלכה ואפילו אמר ובתורתך כתוב לאמר ואחר פסוק אחד של תורה והפסיק שוב אצ"ל עכ"ל.

וכתב הלח"מ אבל ק"ל דבסוף ה' תפלה כתב רבינו ואם לא הזכיר כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב א"צ ע"כ וא"כ הוא תימה גדולה על הרה"מ שכתב שהוא מפרש פירוש ר"ח כפ"ז ואולי נאמר דמסברא ידע ליה רבינו הא דמוספין כיון דלא הוזכרו פסוקים אלו בגמרא וצ"ע. ונ"ל פשוט דהנה בירושלמי ספ"ד דברכות איתא ר"י מהו לחדש ב"ד א"ל אפילו אמר ונעשה לפניך את חובותינו יצא וס"ל לרבינו דתרווייהו הוא אמת גבי פסוקי ר"ה ידעינן מזה דאר"ח א"ר כיון שאמר וזהו דקרבת מוסף ידעינן מזה דברכות

ירושלמי ותרומיהו חדא הוא כמו שאומר גבי מוסף ונעשה לפניך הוא כמו שאומר בפסוקי ר"ה ובתורתך כתוב לאמר ודוק: הלכה ט ופקדונות אינן כזכרונות עכ"ל.

וכתב הכ"מ בשם הרי"ף משום דאף דקיי"ל דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי מ"מ נהגו עלמא כר' יוסי ע"כ. ונ"ל לומר דר' יוסי ור' יהודה אזלי לשיטתייהו דהנה לעיל (דף י"ז) אמרינן ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר ותפקדנו לבקרים כו' אר"ה מ"ט דר' יוסי והא כו' ודלמא עיוני בעלמא אלא מהכא לעשות משפט עבדו ומשפט עמו כו'.

והנה הראשונים כתבו דמזה דאמרה תורה לומר בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות ידעינן שהוא יום הדין וזכרונות הוא להראות דמעלה את זכרוננו לטובה מילתא דבעי יום הדין שע"כ נקרא זכרון תרועה בר"ה שהוא יום שזכרון כל ב"ע לפניו וע"ש בת"א נמצא דשפיר ר' יוסי דס"ל דאדם נידון בכל יום מקרא דלעשות משפט עבדו כו' שוב נשאר הקרא דותפקדנו לבקרים לא על עיוני בעלמא אלא על דין גמור והמהרש"א כתב דלהכי מביא ר' יוסי מקרא של ותפקדנו לבקרים להראות שהדין הוא בבקר ולכן ס"ל לר' יוסי דזכרונות ופקדונות שוין דתרווייהו גם פקדונות הוא להזכיר ביום הדין כמו שמביא מקרא דותפקדנו אבל ר' יהודה דס"ל דאדם נידון בר"ה וגז"ד ביוה"כ וס"ל דותפקדנו הוא עיוני בעלמא ולהכי אמר דאינן כזכרונות וכיון דאנן פסקינן כן כסתם משנה כר' יהודה דהדין בר"ה כו' להכי גם הכא פסקינן כר' יהודה בפקדונות ודוק: ועוד הביא הב"י ע"ז דפסקינן כר' יהודה דקרא דתרועה אינו אומר עם השופרות ומתרץ משום דאיכא קראי טובא ודוחק הוא.

ונ"ל לומר כן דהנה מתרועה לא ידעינן דהוא בשופר רק מג"ש דוהעברת שופר תרועה והנה תרועה לבד יוכל היות בין בקרן ובין בשופר ואף בקרן של פרה דהקול היוצא ממנו מקרי תרועה להכי תקנו חכמים לומר קראי דכתיב בהו שופר להראות דכיון דניתן ג"ש לנו ללמד דצריך התרועה להיות משופר ולהכי אין תוקעין רק בשופר ובזה יעלה זכרוננו לטובה אבל לא אם יעשו בקרן התרועה לא אבל ר' יוסי דס"ל דכל השופרות כשרין (לעיל דף כז) ואף אותן שקראו קרן ורק משום דנקראו פ"א שופר ג"כ יוצא בזה ולהכי לא קפדינן להכי לומר דוקא פסוקי שופרות דגם תרועה הוא כשופרות דגם לענין התקיעות אין מקפדינן במה שנקרא פעם קרן אבל אנן דס"ל דלענין התקיעות קפדינן רק במה שנקרא שופר לבד כן גם הפסוקים לא אמרינן רק שופרות ולא תרועה ודוק: הרז"ה ז"ל כתב בס' המאור סי' ר"ה דאף בשחרית וכל התפלות אומר פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות ותשע ברכות רק במוסף תוקעין וכל הפוסקים חלקו עליו ולכאורה נראה דגם דעת רש"י ז"ל הוא כן דבמס' ע"א (דף ד ע"ב) כתב מוספי כל השנה הוא שבת אבל מוסף ר"ה מתוך שהוא מלכיות זו"ש מפקד דינא טפי והקשה המהרש"א בח"א א"כ למאי אמר אפילו דצפרא נמי הא בשחרית ליתא זה.

וא"כ י"ל דגם רש"י ז"ל ס"ל כמו דעת הרז"ה ז"ל וא"כ אף בשחרית אומר הפסוקים מלכיות זו"ש ומפקד דינא ורק כיון דכ"ע מצלי כו' כמבואר: הלכות סוכה פרק ה הלכה ב וצריך להזהר שלא יהיו הוצין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה טפחים כדי שלא יצר לו בשיבתו עכ"ל: והנה הטור והש"ע באו"ח (סי' תרלג סעיף ט) פסקו דאם הוצין ועלין יורדין לתוך עשרה דהוי דירה סרוחה אז אפילו בדיעבד פסול ומלשון רבינו

דאומר וצריך להזהר שלא יהיו יורדין משמע דרק לכתחלה אבל בדיעבד לא פסיל, וזהו כמו שהביא דעת הי"א בריטב"א ז"ל בחידושו דזה שאמר אין אדם דר בדירה סרוחה הוא רק לכתחלה אבל בדיעבד לא פסול: והנה נ"ל עפ"ז ליישב קושית הפני יהושע במס' סוכה (דף ה) שהקשה ל"ל להגמ' למילף מקרא או מהלכתא דבעי שיהיה גובה עשרה טפחים ת"ל מסברא דה"ל דירה סרוחה.

ולפ"ז ניחא דאי מסברא כמו אי עלין והוצין יורדין לתוך עשרה אינו נפסל בדיעבד אבל אם הכתלים פחותין מעשרה פסול אף בדיעבד ולפ"ד הפוסקים דאף בדיעבד פסול בדירה סרוחה נ"ל ליישב קושית הפ"י כן. דהנה שם בגמ' אמרינן היתה פחותה מעשרה טפחים ועשה בה חקק אם מן שפת החקק יש ג"ט פסולה פחות מכאן כשרה מ"ש התם דאמרת פחות מד"א כשרה אמרת התם דאיכא דופן בפחות מד"א סגי הכא לשווי דופן פחות מג"ט אין אי לא לא וזהו התם גבי אם גבוה יותר מעשרים אמה וא"כ א"נ דלהכי פסול פחות מעשרה טפחים לא מטעם גזה"כ אלא מטעם דה"ל דירה סרוחה.

והנה אם חקק בזה כתב הטור (בסי' תרלג) דאם הוא פחות מעשרה אינו כשר רק במקום החקק אף אם ביניהם ג"ט וכמו שהביא המג"א בס"ק ח' וא"כ אי פסלינן מטעם דירה סרוחה כיון דמכשירין תוך החקק ובזה יכול לדור ואז היו מכשירין אף אם רחוק מהכותל ג"ט כמו התם למעלה מעשרים אמה אבל כיון דהוא גזה"כ בדפנות סוכה צריכין להיות י"ט ואם הוא פחות מעשרה טפחים לא מקרי כותל ולא הוי דופן וצריך להיות רחוק פחות מג"ט ואז כשר תוך החקק אבל א"ל פסול: ונ"ל להביא ראיה לדעת הפוסקים דאף בדיעבד הוא פסול מהא דאיתא בירושלמי דסוכה (פ"א ה"א) היתה למטה מי' ותלה בהן עיטורין שהן ראויין לסכך בהן ממעטין לפסול עכ"ל הירושלמי.

והנה הק"ע מפרש לה דקאי על נויי סוכה אם ראויין לסיכוך ממעטין לפסול בפחות מי"ט ומשמע מזה דהירושלמי פליג על גמ' דידן דאמרינן (דף י ע"ב) אתמר נויי סוכה אין ממעטין בסוכה ופירשו רש"י ותוס' ז"ל דאפילו אם נעשה בפחות מי' דהנוי יורדין למטה מי"ט דלנוי עשוי. והנה הרשב"א ז"ל כתב בתשובה (סי' נו) לבאר עוד וז"ל כל שהוא לנוי כו' ואם בעל הסוכה קץ בהן מי הזקיקו לעטרה בכך ול"ד להוצין הירודין ממילא למטה מי' דאנן סהדי דנפשו קצה בהם עכ"ל.

ויבואר דברי הירושלמי כן תלה בהן עיטורין אם המה ראויין לסיכוך ופי' דלא תלה אותם כי אם לנוי ורק תלה אותם לסכך בהם היטב הסוכה וא"כ דומין להוצין ולכן פוסלין דה"ל דירה סרוחה דא"ל דנפשו קצה בהן דלא תלה אותם כא' למען יהיה הסכך מרובה ולא לנוי וזהו שאמר שראויין לסיכוך וכן היה כונתו לסכך אבל אם אינן ראויין לסכך בהן וכונתו היתה רק לעטר הסוכה בנוי סוכה דהסכך עשוי כהלכתא ורק עשה לנוי כשר דאינו ממעט נויי סוכה.

אך זה חזינן דהירושלמי סובר דהיכא דהוצין יורדין למטה מעשרה הוה פסול בדיעבד דאמר ממעטין לפסול משמע דפסול הוא וכמו שאומר לקמן היתה למעלה מכ' אמה כו' וא"ל ממעטין לפסול אלמא דפסול בדיעבד כשיטת הפוסקים. ולדעת רבינו י"ל דברי הירושלמי כן דמיירי שהיתה בזה הנוי צלחה מרובה מחמתה וראויין לסיכוך הוא דכונתו היה נמי כדי לסכך וא"כ כיון דהוה צלחה מרובה מחמתה בזה אף אביי מודה דפסול רק

היכא שהיתה חמתה מרובה מצלתה סבר לומר דכשר וא"כ כיון דצלתה מרובה וראויין לסיכוך כמו שבארנו ולהכי אומר הירושלמי דפסול בדיעבד: והנה ראיתי להר"ר מנוח ז"ל שכתב נמי כן וז"ל אמר המפרש דעת הרב שאם הוצין יורדין לתוך עשרה ר"ל למטה מעשרה לא מיפסלי בהכי בדיעבד דטעמא הוא שלא תצר לו בישיבתו ולכתחלה הוא דלא הא בדיעבד ש"ד כו' מיהו כדברי הרב מסתברא דודאי רבא לא רצה לומר שתהיה פסולה בדיעבד דא"כ ה"ל לומר הכא א"ל רבא האי דירה סרוחה ופסולה אלא ודאי איהו לא פליג עליה דאביי אלא משום טעמא דאין אדם דר בד"ס אבל אי מצי דייר בהכי לא מיפסלי ולכתחלה בעי להזהר בהכי דלמא שביק ליה ונפיק הא דיעבד יצא עכ"ל: והנה לקמן בהל' י"ח שכתב רבינו נויי סוכה אין ממעטין בגובהן וכתב הר"ר מנוח ז"ל כן וא"כ אין ממעטין לפוסלה אי הוי פחותה מעשרה מיהו אינה כשרה לכתחלה דלמא שביק להו ונפיק כדכתיבנא בר"פ גבי הוצין יורדין למטה מעשרה עכ"ל.

וא"כ קשה לכאורה דכיון דגבי הוצין דלא הוי לנוי נמי בדיעבד לא מפסל רק לכתחלה ובנוי נמי כתב לכתחלה לא וא"כ אמאי אמר נוי סוכה אין ממעטין והרבותא הוא בתרווייהו בין למעלה מעשרים ובין בפחות מעשרה ובפחות מעשרה לא שני נוי מש"ד גם הוצין אינן פוסלין בדיעבד וצריך לומר ג"כ דנפ"מ לענין אי צלתה מרובה מחמתה דזה בנוי נמי כשר אבל בהוצין משמע דאף אביי דל"ס טעמא דדירה סרוחה נמי פסיל ליה.

אמנם הפוסקים לא הביאו זה דלכתחלה דמיא נוי להוצין שלא ישב בה לכתחלה היכא דמעטה מעשרה טפחים וצ"ע: הלכה י חבילי קש וחבילי עצים כו' אין מסככין בהן גזירה שמא יעשה כו' ואין חבילה פחותה מעשרים וחמשה קנים. וכתב הראב"ד בירושלמי מצא ולא ידעתי למה לא כתב שאפילו אגד ג' שמייה אגד עכ"ל.

ושם בהי"א חבילות קטנות שאגדו אותן למנין מסככין בהן כו' ואפילו קשר ראשי החריות כולן כו' שהאוגד עץ אחד אינו חבילה וזה כעץ אחד הוא כו' עכ"ל. וכתב הרה"מ לתרץ קושית הראב"ד ז"ל וז"ל ורבינו מפרש מ"ש בגמ' דאגד שלשה שמייה אגד לענין הזאה דכתיב אגודת אזוב כו' אבל חבילה אינה קרויה פחותה מכ"ה כדי להשוות הירושלמי עם הגמ' דידן ויש תימה מן ההלכות שלא כתב לא הירושלמי ולא הגמ' דאגד ג' שמייה אגד עכ"ל.

והכ"מ כתב בהל' י"א ק"ל למה כתב קטנות דאם פחות מכ"ה אפילו לא הוי אגודים למנין אלא לשם אגד מסככין בהן עכ"ל. וכן הקשה הלח"מ בה"י וז"ל וא"ת לפ"ד רבינו שסובר דאגד ג' שמייה אגד לא נאמר לענין סוכה א"כ האיך אמר בגמ' גבי אפקותא דדיקלא אגד דחז לא שמייה אגד דמשמע אם היו שנים היה שמייה אגד כו': ונ"ל לענ"ד ליישב דברי רבינו והרי"ף ז"ל כן.

דהנה לפ"ד הרה"מ שכתב דרבינו ס"ל דזה דאמר הגמ' שם אר"ח אגד בחד ל"ש אגד שלשה שמייה אגד שנים מחלוקת ר' יוסי ורבנן דתנן מצות אזוב כו' ומבאר לה הרה"מ דס"ל דזה לא מיירי כלל לענין סוכה ורק גבי אזוב תמיה לי חדא מה חידש בזה ר"ח אי מיירי לענין אזוב יותר ממה שכתב שם במשנה מצות אזוב שלשה קלחים כו' בשלמא א"נ דמיירי לענין סוכה שפיר אשמועינן דילפינן בסוכה מאזוב כמו התם הוה הדין לחלק

בין ג' ב' ואחד ה"נ כן בסוכה אבל אי מיירי באזוב פירש המשנה רק פלוגתא דר' יוסי ורבנן ומאי ביאר הכלל בזה דשלשה כו'.

ועוד דבתחלה אמר רב חסדא שם הני דוקרי כו' אגד בידי שמים ל"ש אגד אגד בחד ל"ש אגד והתם ע"כ מיירי לענין סוכה דלענין אזוב הא קיי"ל דבידי שמים נמי שמיה אגד כמו שהביא הבעה"מ וכן הרשב"א והר"ן ז"ל לחלק בזה עיי"ש. וא"כ אח"כ שאומר ר"ח אגד בחד ל"ש אגד שלש כי שנים מחלוקת משמע דקאי על מלתא דלעיל לענין סוכה דמיירי עד הכא אבל אי קאי על אזוב ה"ל לבאר ולומר דבאזוב נמי הדין כן כו'.

וע"כ נ"ל לומר דרבינו נמי ס"ל כשיטת רש"י ז"ל דקאי על סוכה וכן מפרש לה הרי"ף ז"ל וסומך רבינו ע"ז דכתב כאן שהאוגד עץ אחד אינו חבילה וס"ל לרבינו דהלכה באזוב כרבנן דשנים נמי מקרי אגד כמו שפוסק לקמן בפ"א מהל' פרה אדומה הל' ב' וא"כ גבי סוכה נמי הדין כן ורק אחד ל"ש אגד אבל שנים שמיה אגד ולכן אמר אגד בחד שהאוגד עץ אחד אינו אגד וממילא נשמע דבשנים שמיה אגד והדבר הוא כן דבחבילה שיש בה כ"ה קנים אז אפילו אי קושר אותם למנינא אסור לכסות כיון דהוא חבילה גדולה עומדת בכל פעם להשאר כן ולא מהני מה שקושר הוא בפעם הזאת למנין דאית ביה גזירה שמא יניחנו כן אבל חידוש דאסורייתא דסוריא דדריש מרימר דמסככין בהן ס"ל לרבינו דהטעם דהמה קטנות פחות מכ"ה קנים ובהו מהני זה דאגדן רק למנין ולהכי ביאר רבינו חבילי קש ואם המה חמשה ועשרים קנים אז לא מהני אף אם לא אגדן רק למנין ואח"כ אומר בה' י"א חבילות קטנות והיינו אסורייתא דסוריא שהמה קטנות אם הוא למנינא מסככין בהן כיון דהם קטנים ובכל פעם הוא למנינא ואם פירש בהדיא סגי אבל אח"כ ביאר וכן החותך כו' ואפילו קשר ראשי החריות כולן מצד אחד שנמצאו בחבילה אחת אחד משני ראשים בידי שמים כו' שהאוגד עץ אחד אינו חבילה ומשמע דשנים הוה אגודה היינו אם פירש בהדיא שאגדן לא למנין רק להשאר כן כמו בראשי חריות אזי אי רק עץ אחד אינו אגודה אבל שנים הוה אגודה ואין מסככין ומתורץ דברי רבינו הכל וכן הרי"ף ז"ל הביא שם האי אפקותא דדיקלא כו' ואע"ג דהדר אגד ליה אגד דחד לאו שמיה אגד משמע דרק בחד אבל שנים שמיה אגד כמו שאמרנו אם אגדן להתקיים די ואח"כ מביא הגמ' איסורייתא דסוריא מסככין בהם ואע"ג דאגדן למנינא לאשמועינן אם המה קטנות וגלי בהדיא למנין מסככין בהו כמו שמפרש רבינו ז"ל ואת הירושלמי לא הביא כיון דבגמ' לא מפליג בזה או ס"ל להרי"ף ז"ל דגמ' דידן חולק ע"ז וס"ל דאם אגדן למנינא אף אם המה חבילות גדולות מסככין בהם וס"ל דאיסורייתא דסוריא נמי גדולות המה ולא כמו שסובר רבינו ואעפ"כ אומר הגמ' דכיון דאגדן למנינא מסככין בהו הה"ד נמי אם יש בהו כ"ה קנים נמי ופליג על הירושלמי דס"ל בכ"ה קנים אין מסככין בהם לעולם אבל אי לא אגדן למנינא אזי אף בשנים שמיה אגד ולפי הגמ' הוא החילוק רק אם הקשר הוא להתקיים או למנין אבל לענין סכום הקנים אין חילוק ובשנים די לאסור כדברי הגמ' כמבואר: והנה הב"י כתב (בס"י תרכט) דאף בדיעבד נמי פסולה אם סיכך בחבילה ול"ד כו' ואף בדיעבד נמי פסלי עכ"ל.

והד"מ כתב וז"ל ומשמע דאף בחבילה שאסורה מדרבנן אינם אסור אלא לכתחלה כו' אבל ב"י כתב דאסור אף בדיעבד ול"נ כן מדברי הטור ומ"ש לקמן דאם סיכך בחבילה

והתירה כשירה היינו דאף לכתחלה מותר כו' עד יצא בדיעבד עכ"ל: ולענ"ד דברי הב"י נכונים דהא כן מבואר שם בתוס' (דף יב ע"ב) וז"ל אין מסככין בהן מתחלה כו' לא גרסינן לכתחלה דאף בדיעבד לא מהני מדרבנן מדקאמר הא מדאורייתא שפיר דמי משמע אבל מדרבנן לא ע"כ אלמא דמביא ראייה ע"ז מהגמ' דאפילו בדיעבד נמי פסולה וכן כתב הר"ן שם ואע"ג דקתני במתניתין אין מסככין בהם דמשמע לכתחלה אה"נ דאפילו בדיעבד פסולה והכי מוכח בגמ' אלא דתנן האי לישנא לאשמועינן במסכך לכתחלה לשם סוכה מיירי ואפ"ה אסור משום גזרה עכ"ל: ומה שכתב הר"ן דמוכח מגמ' הוא מה שאומר שם הא מדאורייתא ש"ד משמע מדרבנן אסור אף בדיעבד כמו שמביא התוס' ראייה ולא כדברי הד"מ דכתב רק לכתחלה דא"כ ה"ל אין מסככין לכתחלה הא בדיעבד ש"ד ומדברי הטור נמי אין ראייה מפורשת דמה דאומר וחבילה נמי אסרו לסכך בהו כוונתו הוא דזה רק רבנן אסרי ולא מה"ת אבל זה אסור נמי בדיעבד כמבואר: אמנם יש ליישב קצת דברי הד"מ עפ"י מאי דמבואר בירושלמי הל' ט' ר"א בשם ר"י מפני שהיא נראית כאוצר אר"ח תעשה ולא מן העשוי מה נפ"מ וי"ב ע"ד דר"ח פסולה ע"ד דר"י כשרה ופירש הק"ע פירוש שיש סוכה בגדיש ולישב בה פסולה אף בדיעבד דמדאורייתא פסולה ולר"י כשירה כיון דאינה פסולה אלא מדרבנן בעלמא כו' אלמא דס"ל להירושלמי דאי אמרינן רק משום גזירת אוצר אז בדיעבד כשירה וא"כ הכא גבי חבילה דהוה משום גזירה שרי בדיעבד ודאי וכפשטות הירושלמי נקטינן כיון דבגמ' אינו מבואר רק מה שמדייקי התוס' והר"ן ועיין פני משה שם ונראה מ"מ דהד"מ דלא הביא בש"ע בהגה"ה (בס"י תרכט) דרק לכתחלה אסור דמודה לדינא להב"י דאף בדיעבד נמי כמבואר ודוק: הלכה ט סוכה שנעשית כהלכתה מכל מקום כשירה אע"פ שלא נעשית לשם מצוה כו'.

והנה קשה לי דבגמ' דסוכה (דף ח ע"ב) איתא א"ר לוי משום ר' מאיר שתי סוכות של יוצרים זו לפניו מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה כו'. והנה רבינו לעיל בפ"ו מהל' מזוזה הביא זה הדין לענין מזוזה לחלק בין חיצונה לפנימית והכא לענין סוכה לא הביא כלל זה והרי"ף והרא"ש והטור והש"ע (בסימן תרלו) הביאו ורבינו השמיט ולא ראיתי מי שעמד ע"ז: ונ"ל לישב כן דהנה בירושלמי דסוכה פ"א הל' ב' איתא סוכת הרועים סוכת היוצרים כשירה סוכת הכותים עשויה כהלכתה כשירה שלא כהלכתה פסולה עכ"ל הירושלמי.

נמצא דס"ל להירושלמי דסוכת היוצרים כשירה ולא חילק בין פנימית לחיצונה כמו דמחלק בסוכת כותים ונ"ל לומר כן דהנה רש"י ז"ל פירש הטעם דהפנימית אינה סוכה משום דלא הוי הכירא דכל ימות השנה דייר בה לא מינכרא מילתא דלשם סוכה הוי. והנה לפי הברייתא דלקמן דמכשרה סוכת רקב"ש וגנב"ך אף דגם המה לא מינכרא מילתא דלשם סוכה ומ"מ כשירה ואי משום דהני לא קביעי הא גם סוכת היוצרים לא קביעי דאמרינן מש"ה לא הוי כבית שער ולא מצי לחלק דהני סוכות הוי רק לימות החמה וסוכת היוצרים הוי גם לימות הגשמים כמו שכתב רש"י ז"ל דכל ימות השנה דייר בה זה אינו דגם בסוכת היוצרים אינו דר בה רק בימות החמה והראיה לזה מהא דאיתא במשנה דמעשרות (פ"ג מ"ז) סוכת היוצרים הפנימית חייבת והחיצונה פטורה ר' יוסי אומר כל שאינה דירת ימות החמה וימות הגשמים פטורה ופירש הרע"ב וסוכת

היוצרים הפנימית היוצר אין דר בה בימות הגשמים אלמא דמשמע ע"כ הא דכתב רש"י ז"ל דדר ביה כל ימות השנה הוא ל"ד דלא קאי רק על ימות החמה כמו שאומר במשנה דאינו דר ביה בימות הגשמים וא"כ ה"ל כמו סוכת רקב"ש וגנב"ך.

ולכן א"ל דהירושלמי ס"ל דהברייתא דמכשרה בהני מכשרה נמי בסוכת היוצרים בין הפנימית ובין החיצונה ולהכי קחשיב ליה הירושלמי בהדי הנך דכשירות ור"מ ע"כ פליג על הברייתא ולית הלכתא כותיה וא"ל דרבינו סומך על הירושלמי דס"ל דהברייתא מכשרה בתרווייהו ולהכי השמיט זה כמבואר: והטור והש"ע א"ל דס"ל כפירוש הר"ן ז"ל שם בגמ' דלהכי הפנימית אינה סוכה משום דעבידא כמו דירה וה"ל כבית ואיכא משום תעשה ולא מן העשוי כלומר לא דבר העשוי לאוצר ולדירה אלא לצל כדאמרין לקמן והוא שעשויה לצל כו'.

וא"כ ניחא שפיר דל"ד כלל להנך סוכות דהכא הפסול משום דעשויה לדירה וה"ל תעשה ולא מן העשוי והנך כולהו כשרים דעשויים לצל ולהכי כשרים אבל הני פסולים לכ"ע משום דירה וצריך לדחוק ולומר דהירושלמי דאומר סוכת היוצרים כשרה כונתו נמי על החיצונה דוקא ושפיר פסקו כר' מאיר כמבואר: ועי"ל כן לפי מה שכתב רבינו לעיל בפ"ו מהל' מזוזה הל' ט' דרק החיצונה אינה קבוע והפנימית קבוע והראב"ד ז"ל השיג עליו דגם הפנימית אינה קבוע והכ"מ מתרץ דברי רבינו דרק על החיצונה קאי שאינה קבוע ויש לומר דרבינו הוכיח מזה דמעשרות כיון דקיי"ל הפנימית קבוע למעשר ש"מ דהוא קבוע דא"ל דהוי קבוע הוי כמו שאירי הני הדברים דקחשיב שם במשנה בית הכרמים וכדומה שאינם קובעים וא"כ א"ל כן דרבינו לעיל בהל' מזוזה לא כתב רק דהחיצונה פטורה לפי שאינה קבוע אבל דהפנימית חייבת לא מזכיר בפירוש משום דס"ל דכל עיקר הרבותא דאמר ר' מאיר דהפנימית חייבת במזוזה הוא רק לאפוקי מדר' יוסי דאמר במשנה שם דכל דירה שאינה לימות החמה וימות הגשמים אינה קביעות וכתב שם התוי"ט במשנה משום דס"ל כמו שרוצה רבה לומר דלא מקרי רק בית קיץ ובית חורף אבל לא בית סתמא במס' יומא (דף י ע"א) וא"כ לר' יוסי ודאי אף ממזוזה פטורה מסברא זו או א"ל דמ"מ במזוזה מודה ר' יוסי ולא דמי לקביעת מעשר וזה בא ר' מאיר לאשמועינן דלענין מזוזה חייבת או משום דהוא חולק על ר' יוסי או דס"ל דר' יוסי מודה לענין מזוזה אבל לדין גם לענין מעשר לא ס"ל כר' יוסי לא איצטריך כלל לאשמועינן דין הפנימית לא לענין מזוזה ולא לענין סוכה דכל דין בית יש לה ורק ר' מאיר שאומר דין מזוזה וסוכה דחיצונה ודין מזוזה לענין פנימית לאפוקי מדר' יוסי להכי אמר נמי דין סוכה אבל רבינו לא הוצרך להביא כלל דפנימית לא לענין מזוזה ולא לענין סוכה ודי במה שאמר דין תקרה שאינלה מעזיבה דזה דמיא לבית ודין חיצונה לענין מזוזה הוא רבותא דלא דמי אף לבית שער שאינה קבוע אבל לענין סוכה ודאי דמי לסוכת גנב"ך ורקב"ש דקחשיב התם ורבינו אינו מביא רק סוכת עכו"ם וסוכת בהמה וסוכת גנב"ך ורקב"ש אינו מביא כלל דודאי כשר ה"נ אינו מביא דין חיצונה כמבואר דוק: הלכה יז פירש עליה בגד מלמעלה או שפירש תחתיה מפני הנשר פסולה פירשו כדי לנאותה כשרה וכן אם סככה כהלכתה ועיטרה במיני פירות ובמיני מגדים כו' בין בכתליה בין בסכך כדי לנאותה כשרה עכ"ל.

וכתב הרה"מ משנה כו' לימא מסייע ליה ודחי דלמא ברייתא מן הצד וקיי"ל כרב חסדא וברייתא כפשטה דבין כך וכך בין בסכך ובין בכתלים עכ"ל: והנה צריך לומר דזה לא הוי רבותא על היכא שתלה בכתלים דכשר דמה"ת לפסול כיון שאין ממעט משיעור הכשר סוכה ורק אשמועינן על היכא שתלה בסכך אמנם קשה לי שם בסוגיא דדחה הגמ' על ר"ח דלמא מן הצד ופירש רש"י ז"ל דלדפנות קאמר זו דהנה בגמ' מביא הברייתא ואיתא כן סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין כו' אסור להסתפק כו' אבל בתוספתא דמס' סוכה פ"א איתא כן תלה בה אגוזים כו' כשרה לא יאכל מהן כו' וא"כ דמיירי דתלה מן הצד למאי אומר התוספתא דכשרה דמה"ת נימא דפסול וא"כ ע"כ צ"ל דמיירי דתלה בסכך אלמא דלנאותה כשרה כרב חסדא וא"כ מסייע ליה שפיר: ונ"ל ליישב כן דהנה הפני יהושע הקשה שם מאי ראייה מייתי הגמ' מזה הברייתא ואיך לא ידע המקשן דנוכל לומר מן הצד ונדחק בזה.

ונ"ל לומר כן דהנה התוס' והרא"ש ז"ל מפרשים דלהכי מפני החמה והנשר פסולה מפני שנעשה מזה חמתה מעוטה מצלתה אבל בלא אלו היה חמתה מרובה מצלתה ולהכי פסולה אבל לנאותה דאינו תולה כדי לתקן הסוכה דלהוי צלתה מרובה כשרה ומפרש ההגהות אשר"י כן דכונת הגמ' כן הוא דאינו פורש לנשר דדואג שתהיה חמתה מרובה כגון שהסוכה עבה שאז אינו פורש אלא לנאותה כשרה ע"כ וסובר הס"ד דמייתי הראיה דע"כ מיירי בסכך דתקשה לשון דאמר סיככה כהלכתה תחלה למאי אומר סיככה כהלכתה נימא סתם תלה בה כמו בתוספתא דהתחיל תלה בה כו' אלא ע"כ בא לומר דלהכי תלה בה אינה נפסלת כיון דתחלה סיככה כהלכתה דהוי צלתה מרובה מחמתה וא"כ הוי התליה בה רק כדין לנאותה ולהכי כשר אבל אי לא הוי כהלכתה לא ש"מ דמיירי בסכך ודחי הגמ' דלמא מן הצד ואי תקשה למאי הלכתה קאמר סיככה כהלכתה דאתי לאשמועינן זה דהנה הט"ז כתב (בסי' תרלח) להקשות א"נ דעצי דפנות אינו נאסר מגמ' זו דדחה מן הצד אלמא דנויי סוכה שאצל הדפנות נאסר ומכש"כ הדפנות עצמן ותרצו האחרונים בזה לחלק בין היכא שהדפנות המה נבנו לכתחלה שלא לשם סוכה כגון סוכת רקב"ש וכדומה ולהכי אינן נאסרין הדפנות אבל הנוי שתלה בה בעת הסוכה כבר נגמרה והוי לשם סוכה ולהכי נאסרה וא"כ להכי מקדים לומר סיככה כהלכתה ותלה בה דדוקא אם סיכך מתחלה כדין ואח"כ תלה נאסר אבל אם תלה בעת עשיית הדופן הוה כמו הדופן שאינו נאסר וזהו אם נפרש כפירוש רש"י ז"ל מן הצד דדפנות אבל הפ"י וכן השעה"מ מפרשי לה דהא דקאמר מן הצד לאו בדפנות קאמר אלא מצדי הסכך סמוך לדפנות תוך ד' אמות דבכה"ג הסוכה כשרה משום דופן עקומה עיי"ש, וא"כ א"ל דלהכי לא רצה רש"י ז"ל לפרש כמו שפירשו הם דאם כן תקשה ליה המאמר מהברייתא דלמה אמר תחלה סיככה כהלכתה ומפרש לה על הדפנות ואתי לאשמועינן דנאסר הנוי ורק אי סיככה כהלכתה תחלה וכן כתב שם הפני יהושע אבל בתוספתא דלא אמר התם תחלה סיככה כהלכתה ורק מתחיל תלה בה אגוזים כשרה א"ל דתלה בצד סביב להסכך דכשרה משום דופן עקומה והוה הרבותא בזה דאמרינן דופן עקומה ואסור להסתפק כו'.

ועוד נ"ל לומר דאף בגמ' דידן דאומר תחלה סיככה כהלכתה ותלה בהן בברייתא זאת מ"מ א"ל כפירוש הפ"י דקאי על צדי הסכך סמוך לדפנות. דהנה הר"ן ז"ל כתב שם

(בדף יז ע"א) והאי דנקיט פלוגתא דאין לבוד באמצע גבי מיעוטי היינו לומר דלמ"ד אין לבוד באמצע כו' דוקא מיעטו מצד סכך אבל מיעטו מצד דופן לא דל"ת כיון דפחות מד"א סמוך לדופן אמרינן דופן עקומה אפילו אי מיעטו מן הדופן ה"ל לבוד מן הצד קמ"ל דלא משום דלא אמרינן דופן עקומה ולבוד כהדדי הלכך כי מיעטו מצד הדופן אותו מועט סכך מחשב ולא דופן וה"ל לבוד באמצע עכ"ל.

נמצא דלפ"ז ניחא דאומר סיככה כהלכתה ותלה בה מן הצד אז כשר אבל אי הוי אויר ליה שמה ותלה בה מצד הדופן לא הוי מיעוטא להכשיר בנוי הפסולים דל"א בזה לבוד באמצע וכהאי מ"ד דס"ל כן דחה זה. ועפ"ז מיושב נמי קושית הקרבן נתנאל על הרא"ש ס"ק ס"ט וז"ל אבל קשה לי הא דקאמר מסייע ליה ה"ל לשנויי דהתם מיירי דהסוכה היתה צלתה מרובה כדקתני סיככה כהלכתה ובכה"ג אף מפני הנשר כשר וצ"ע.

וניחא כן דאה"נ אף מפני הנשר כשר בכה"ג והברייתא דקאמר לנאותה הא אתי לאשמועינן דין דאסור להסתפק ולא מיירי מדין כשרות הסוכה ואה"נ דשוה בזה מפני הנשר אם הוא כמו האופן דנאותה כשרה ודחי דלמא מן הצד אבל על הסכך באיזה אופן שיהיה פסול כמבואר ודוק: הלכה כא היה הסיכוך מדובלל והוא הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד ג' טפחים ואם היה ברוחב העולה טפח או יתר אע"פ שהוא גבוה יתר משלשה טפחים רואין אותו כו' עכ"ל.

והנה הרי"ף ז"ל השמיט שם בגמ' הני שני מימרות של אביי דאמר ל"ש אלא שאין בין זה לזה אלא פחות מג"ט ודברי רבא שאמר דאם יש טפח בגגה אף אם יש ג"ט חביט רמי ועמד ע"ז הבעה"מ שם וכן הרא"ש ז"ל כתב דאין דברי הרי"ף נראה בזה ולענ"ד נ"ל ליישב דברי הרי"ף ז"ל כן. דהנה שם בסוגיא איתא יתיב רב כהנא וקאמר להאי שמעתא א"ל רב אשי לר"כ וכל כה"ג דלית ביה טפח ל"א חביט רמי והא תניא כו' ומתריך תריץ ואימא הכי ומחסר ליה בברייתא וכתב הרשב"א ז"ל בחידושו דאף דרבא מביא ראיה מהמשנה דתליא בזה אי יש טפח אז אמרינן חביט רמי מ"מ רב אשי דמקשה ס"ל דטומאה הלכתא ולא גמרינן מניה וע"כ הכא גבי קורה אמרינן בכ"ג חביט רמי ודחי ליה דחסרינן בברייתא.

והנה לעיל (דף יז ע"א) פליגי ר"א ורבינא אי יש לבוד באמצע ומ"ד דיש לבוד באמצע ס"ל דילפינן מקורה כו' ומ"ד דלא אמרינן לבוד באמצע יליף לה מארובה שבבית וזה פותח טפח ומ"ד דיש לבוד באמצע דחי ליה שאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו וא"כ א"ל דס"ל להרי"ף ז"ל דאביי ורבא ס"ל דילפינן מהלכות טומאה דל"א חביט רמי רק ביש טפח ואית להו נמי דאין לבוד באמצע ואף שיכול לדחות על רב אשי שם שמקשה מקורה שאני קורות דרבנן מ"מ מיחסר ליה דלהוי שוה בכולם הדין דחביט רמי אבל הרי"ף ז"ל שפוסק לעיל כמ"ד דיש לבוד באמצע משום הכלל דכל היכא דפליגי רב אתא ורבינא פסקינן כרבינא לקולא וא"כ לא ילפינן מטומאה ואמרינן חביט רמי שפיר בין בסוכה ובין בקורה אף שאין בה פותח טפח וא"כ אף אי יש יותר מג"ט נמי כשרה דאמרינן חביט רמי בסוכה דקנה עולה ויורד ולהכי השמיט דלדידן כשר בכ"ג דלא ילפינן מטומאה ושם במס' עירובין (דף ט) גבי קורה פסק ליה כרבנן דפליגי על ריב"ז וז"ל כלל רואין וכמו שפרשו התוס' כאן: והנה רש"י ז"ל כתב לעיל (דף יז) הלכתא

גמירי גבי טומאה שאין לבוד באמצע משמע דרק באמצע אין לבוד והתוס' כתבו במס' עירובין (דף י' ע"ב) ד"ה עור שאין לבוד כלל גבי טומאה ע"ש ודוק: פרק ו הלכה א נשים עבדים וקטנים פטורין מן הסוכה טומטום ואנדרוגינוס חייבין מספק וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב קטן שא"צ לאמו שהוא כבן שש חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות עכ"ל.

ונ"ל לבארזה דהנה לקמן בה' לולב פ"ז ה' י"ט כתב רבינו כל שחייב בשופר ובסוכה חייב בנטילת לולב וכל הפטור משופר וסוכה פטור מלולב והנה הכא בה' סוכה אינו סומך רבינו לכתוב כל החייב בשופר חייב בסוכה וכל הפטור משופר פטור מסוכה ולא נצרך לפרט כל דבר אלא פרט הכא גבי סוכה כל הפטורים ואינו סומך לומר כל הפטורים משופר פטורים מסוכה כו' דהאי כללא ליתא דהא חרש המדבר ואינו שומע דחייב בסוכה ומשופר פטור אף דחייב בכל המצות כמבואר במס' חגיגה (דף ב' ע"ב) מ"מ מתקיעת שופר פטור לפי שאינו שומע דבשמיעה תליא מלתא ולהכי שפיר אמר התנה אלה הפטורים מסוכה מפורש ואח"כ אמר כל הפטורים מסוכה ושופר פטור בלולב דשויים המה לפטור אבל מי שפטור משופר שומע וא"מ מ"מ חייב בסוכה.

והנה לענין חצי עבד וחב"ח בארנו לעיל בה' ציצית. והנה גבי קטן מה שכתב בדברי רבינו כבן שש וכתב הגר"א ז"ל בסי' תר"מ דכן צריך להיות ולא כמו שכתב הרה"מ והכ"מ כבן חמש ובן שש דהוא ט"ס.

ומה שעמדו הכ"מ והלח"מ על מה שלא חילק רבינו בין אם איתא במחא אי לא איתא במחא כבר מבאר הב"י באו"ח סי' ת"ד דרבינו ס"ל כר"א דלא מחלקינן בזה וכמו שבארנו לעיל בה' עירובין. ומה שכתב רבינו כד' לחנכו במצות וכן מסיק ליה הטור הוא לומר כי החיוב הוא לא על הקטן רק על אביו לחנכו ולחד מ"ד אף על הב"ד אבל בלא אב ובלא ב"ד יכולים לו להניח לאכול חוץ לסוכה וכמו שכתב המג"א בסי' תרט"ז ס"ק ב' שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה וכן כתב בסי' תר"מ סק"ג וט"ס יש שם בדברי המג"א כמו שכתבו האחרונים שם ולהכי אומר כדי לחנכו דהחיוב הוא רק על מי שמוטל לחנכו והנה הט"ז בסי' תר"מ ס"ק ב' האריך לבאר ע"ז שכתב הטור לחנכו בדבר חדש ול"צ לזה דא"ל דכוונת הטור ורבינו הכא הוא לאשמועינן דרק חיוב חינוך הוא כמבואר ודוק: הלכה ג האבל חייב בסוכה כו' וכתב המ"מ מימרא דראב"ז אמר רב במס' סוכה (דף כה) דאבל חייב בסוכה ופריך הגמ' פשיטא סד"א הואיל ואמר מצטער פטור מה"ס כו'.

והנה בס' שער אפרים סי' ל"ד הקשה דמה"ד ראוי להיות אבל פטור מה"ס מהא דאמרינן במס' ערכין (דף ג' ע"ב) הכל חייבין בסוכה כו' כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתוב בסוכות תשבו כעין תדורו מ"ד כו' אף סוכה איש ואשתו והני כהנים דבני עבודה נינהו לא ליחייבו קמ"ל נהי דבשעת עבודה מיפטרי שלא בשעת עבודה מחייבי כו' וא"כ קשה דאבל ודאי פטור מסוכה כיון דקיי"ל דאסור בתה"מ ולא הוי כע"ת וא"כ פטור מסוכה ברגל.

ונ"ל לענ"ד לישב מה שהקשה כן דהנה לדעת רבינו ודאי ניחא דהא רבינו פוסק לקמן בפ"ו מה' אבל דדברים שבצנעה אינו נוהג ברגל היכא שקובר את מתו ברגל ורק בשבת

דקיי"ל דעולה למנין אבילות נוהג דברים שבצנעה אבל רגל כיון דאינו עולה מותר אפילו דברים שבצנעה ניהא פשוט דע"כ מיירי דקבר מתו ברגל דאי קודם הרגל הא קיי"ל דמבטל גזירת שבעה ואי מת ברגל נמי מותר בתה"מ והא דקרי ליה אבל אף דאין אבילות נוהג אף דברים שבצנעה מ"מ קרי ליה אבל שהוא מצטער על מתו קרי ליה אבל אף דדין אבילות אינו נוהג עד לאחר הרגל אלא אפילו לדעת התוס' והרא"ש במס' כתובות דס"ל דברים שבצנעה נוהג הוא משום דלא הוי בפרהסיא אבל א"נ דמטעם זה יפטר מן הסוכה א"כ מקרי פרהסיא ודמי להא דמובא ביו"ד סי' ת' ס"א בשם התוס' דמי שרגיל לקרות לתורה בכל שבת אזי קורין לו בשבת של אבילות דהוי פרהסיא אם יתבטל וה"נ אם פטרינן ליה מטעם זה ממצות סוכה מקרי פרהסיא וא"כ ודאי נוהג בזה כשאר אבילות של פרהסיא ושרי לכ"ע כמבואר ודוק: הלכה ה וכל שבעת הימים כו' שנאמר בסוכות תשבו כו'.

וכתב הלחם משנה וק"ק מדברי רבינו דהא לעיל בסמוך פוסק כרבא דאמר פרצה קוראה לגנב ולא כמ"ד תשבו כעין תדורו דהא לדידיה על כריא דפרי פטור כו' ואין פוסק כאן כמ"ד תשבו כעין תדורו וי"ל דאפילו רבא דפליג על אביי לא ס"ל דלא נאמר תשבו כעין תדורו אלא לומר שאם היה לו כלים נאים מעלים לסוכה כו'.

והנה ל"צ לדברי הלח"מ לזה שהמה דברי התוס' שם בסוכה בשני מקומות חזא (דף כו) שם ד"ה פרצה לאו דרבא לית ליה הדרשא דתשבו כעין תדורו דברייתא הוא לקמן (דף כח) וכן שם (דף כז ע"ב) כתבו ד"ה תשבו דרבא נמי דמפרש ט"א גבי שומר את הגינה לא פליג אהאי ברייתא אלמא דהתוס' ס"ל דרבא לא פליג ע"ז הדרשא והר"ן כתב (בדף כ"ו) שם דרבא ס"ל דליכא למפטרא משום טעמא דכעין תדורו הוא כעין שכל השנה דר הוא באותן הבתים שבגנות ובאותן כלים אלמא דהמה ז"ל מישבים הדרשא לכ"ע אף לרבא דלא פליג ע"ז אלמא שכן מבארים המה כמו הלח"מ ודוק: והנה הר"ר מנוח ז"ל כתב הכא תשבו כעין תדורו וכה"כ דבשאר השנה יכול לאכול באיזה בית שירצה ואם אכל היום בבית אחד יוכל לצאת ממנו ולאכול למחר בבית אחר ה"נ בסוכה כו' וע"ז לא הזכיר הרב ז"ל דיוצאין מסוכה לסוכה דמסתיים במה שכתב כאן עכ"ל.

ולא צריך לזה דהא כתב רבינו לקמן בהל' ט"ו דשרי לעשות סוכה בחוה"מ והוא כחכמים דפליגי על ר"א שם דבעי סוכה לכל החג ורק דרשי עשה סוכה בחג וא"כ ודאי יוצאין גם מסוכה לסוכה דחד טעמא לתרווייהו כמו שכתב רש"י ז"ל (דף כז ע"ב) ול"צ לדברי הר"מ הכא ודוק: הלכות לולב פרק ז הלכה ו מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת וכשהוא נוטלם לצאת בהן מברך תחלה על נטילת לולב הואיל וכולן סמוכין לו ואח"כ נוטל האגודה הזאת בימינו ואתרוג בשמאלו ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא והוא שיהא ארבעתן מצויין אצלו כו': והנה הלח"מ כתב ע"ז וקשה דהל"ל שמינו גבוה מכולן כמ"ש ואולי יש לפרש דהיינו סמוכין לו כלומר שהוא מעולה מכולן כו' ולי המגיה סמוכין ר"ל נשענין עליו שכחו חזק לסובלן באגודה כו' מפני גובהו ותוקפו עכ"ל.

והר"ח כתב אמר המפרש ויש שתמהו על הרב האיך הניח טעם דגמ' שמפרש הואיל ובמינו גבוה מכולן וכתב ט"א שאינו בגמ' וי"ל דפירש הואיל ובמינו גבוה מכולן כלומר

מאחר שהוא גבוה מכל שאר המינין הרי הן כטפלה לו והוא עיקר וכל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה ע"כ והנה זהו דוחק לפרש פשט כזה: וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו כן.

דהנה המרדכי כתב בפ' לולב הגזול וגם מסקינן דלולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלתא מצות והאי חדא מצוה ומתוך כך מברכין אלולב ולא אתרוג כו' משמע דהמרדכי מפרש טעם אחר דמש"ה מברכין משום דהני תלת מצות והאי חדא וי"ל דגם רבינו ס"ל כן דכיון דהלולב הוא ביחד שלש מצות מברך עליו ולא על האתרוג ורק הגמ' אמר מ"ט מברכין עליו הוא כמו שכתב רבינו הכא ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא אלמא דיש פעם שיצא אם נוטל כ"א לבדו לא בעת שנאגדו ומ"מ הברכה לא נשתנה וגם כן מברך על נטילת לולב להכי אומר דיש טעם אחר ע"ז והוא שבמינו גבוה מכולן אבל רבינו דהתחיל מצוה כו' לאגוד כו' ולעשות שלשתן אגודה אחת ואז נוטלם לצאת בהן בזה האופן בודאי די טעם זה שהוא שלש מצות ולהכי אומר שהן סמוכין לו פירוש שקשרן השלשה ביחד וסמוכין המה ביחד עם הלולב אבל טעם הגמ' ג"כ ס"ל לרבינו היכא שנטלם לבדו כמבואר ודוק: והנה בס' כפות תמרים (בדף לד ע"ב) הקשה על רבינו מ"ט לא הביא זה המאמר דהותר אגדו ביו"ט דפסקינן דלדידן דס"ל דעניבה לאו קשירה דענבין ליה וכמו שפוסק הטור והש"ע (סי' תרכא) עיי"ש.

ונ"ל ליישב כן דהנה רש"י ז"ל כתב שם ולא יקשור שני הראשים כאחד כשאר קשרים דקשר של קיימא מאבותמלאכות הוא וזה של קיימא הוא שאינו חשש להתירו עולמית עכ"ל וכתב ע"ז הכפ"ת וז"ל ומ"ש רש"י דקשר דעושין בלולב הוא של קיימא אזדא רש"י ז"ל לטעמיה דפירש ביו"ק דקשר של קיימא חייבין עליו אף דאינו מעשה אומן אבל הרי"ף והרמב"ם רפ"ו ס"ל דחייב מה"ת אלא כשהוא קשר של קיימא ומעשה אומן וקשר שבלולב הוא אינו מעשה אומן ומ"מ כיון דהקשר של קיימא אע"ג דאינו מעשה אומן אסור מדרבנן לפיכך אמרו כו' נמצא דלרבינו אם יקשור הלולב בקשר מ"מ לא הוי רק איסור דרבנן דהא הוי אינו מעשה אומן וא"כ לישתרי לקשור ביו"ט דהא קיי"ל בהל' שבת פ' כ"ד דשרי לקשור כל קשירה של מצוה היכא דלא הוי של קיימא ולא הוי רק איסור דרבנן וא"כ ה"נ דלא הוי מעשה אומן שרי ביו"ט דהוי של מצוה: אמנם נ"ל לומר דא"ל דזה הפלוגתא שבין רבינו והרא"ש והטור ז"ל שהמה ס"ל דאף אם אינו מעשה אומן מ"מ חייב חטאת פליגי בזה התנאים ר' יהודה ורבנן דר' יהודה ס"ל דעניבה נמי קשירה וחייב ע"ז ס"ל כדעת הפוסקים ודאי דאף אם לא מעשה אומן הוא חייב דהא עניבה ודאי לאו מעשה אומן הוא ורבינו דפוסק דפטור על עניבה פוסק שפיר כרבנן ובעינן מעשה אומן דוקא.

ועתה יבואר שפיר הבריייתא ההיא אתיא כר' יהודה דעניבה נמי קשירה וא"כ לא לחייב בשבת מעשה אומן דוקא ושפיר אומר קושרו כאגודה של ירק והגמ' מקשי ולענבי מענבי דזה שרי ודאי אף בלא סברא דקשר של מצוה א"נ דלא כר' יהודה ומשני ר' יהודה היא וא"כ כל קשר חייב ורק שרי כאגודה של ירק וכן הביא הטור דשרי רק בעניבה דשאר קשר הוי אב מלאכה ואף דס"ל דלא בעי מעשה אומן מ"מ ס"ל דמ"מ עניבה ל"ק היא כחכמים דפליגי על ר"י ולהכי שרי בקשר של מצוה אבל רבינו דפוסק דקשר שאינו

מעשה אומן אינו אב מלאכה וא"כ הוי שבות ושרי היכא דהוי של מצוה לקשור כל קשר ושפיר השמיט דכל קשר של לולב שרי כמבואר: והנה בחידושי הגאון בעל חתם סופר על מס' סוכה כתב לתרץ דס"ל לרבינו דלא מקרי קשר של קיימא דאורייתא אלא לתנא דברייתא דס"ל לעיל שמורישין את לולביהן לבני בניהם ומבואר בר"ן שהם מורישין שין כשהוא אגוד באגודה ומש"ה ה"ל קשר של קיימא אבל לדידן אינו עשוי אלא ליו"ט של סוכות דהשתא לא הוי קשר של קיימא ומותר עכ"ל.

והנה לבד דזהו דוחק דמשום דשרי לשהות בדיעבד על שנים רבות יאגדנו לכתחלה וישהה כן באגודה ליתא בל"ז לדעת רבינו גופיה דהא הוא פוסק בהדיא הכא בפ"ח ה"א דאינו כשר יבש בשעת הדחק רק לולב יבש אבל הדס וערבה יבשים פסולים וא"כ למה יאגדנו על זמן רב דאינו כשר רק הלולב וליתא תירוץ זה ודוק: הלכה יב אגד כו' הבדיל ביניהן בעלי הדס אינו חוצץ שמין במינו אינו חוצץ עכ"ל.

והנה רבינו הביא זה דהוא מימרא הראשונה דרבא שם (דף לז ע"ב) דרבה אמר לא לדוץ אינש לולבא בהושענא דדלמא נתרי טרפי כו' ורבא אמר מין במינו א"ח והמימרא השניה דרבא דמותר לגוז לולב בהושענא דמין במינו א"ח לא הביא רבינו וכן הרי"ף לא הביא רק מימרא הראשונה ולא מימרא השניה: ונ"ל לומר פשוט כן דהנה הכ"ת כתב שם דהני תרי מימרות צריכה דחזא הוה רבותא דרבא דאפילו הדס וערבה דנתרי טרפייהו לא הוי חציצה בלולב דהוי מין במינו והשניה הוי רבותא דס"ל דאפילו בלולב חוצץ העלי לולב וא"כ כיון דאמרינן דהמימרא השניה הוא רק רבותא לרבה וא"כ לדידן דפסקינן כרבא דאפילו בזה דהדס וערבה שרי לדוץ דלא הוי חציצה מכש"כ בהאי דליגזז בעלי לולב דלא הוה חציצה וא"צ לאשמועינן והשמיטו ודוק: הלכה יג מצות לולב כו' חל להיות בשבת אינו ניטל בשבת גזירה שמא יוליכנו בידו ד"א ברה"ר כמו שגזרו בשופר עכ"ל.

והנה בגמ' דסוכה (דף מב ע"ב) אמרינן גזירה שמא ילך אצל בקי ללמוד ופירש רש"י ז"ל נענועו או ברכתו וכן פירש הר"ן שם. והנה אם נפרש דילך ללמוד נוסח הברכה או סדר של הנענועים תקשה ע"ז הרבה דא"כ ל"ל לרבה לומר במס' ר"ה (דף כט) הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר משמע דרק הוא משום חסרון הבקיאות הלא גם בלולב יש גזירה זו משום לימוד הברכה וא"כ אף אם יהיו בקיאים נמי יש הגזירה ועוד מקשין העולם דא"כ מ"ט ל"ג גם במצה ומרור אי חל בשבת שמא ילך אצל בקי ללמוד הברכות.

והנה הפני יהושע כתב לקמן במס' סוכה (דף מד) דאמר הגמ' א"ה ערבה נמי נגזור ויש לתמוה לפי מאי שפירש רש"י לעיל גבי לולב דהגזירה הוה שמא ילך אצל חכם ללמוד נענועו או ברכתו א"כ לא שייך הא מלתא כלל גבי ערבה נענוע מאן דכר שמיה ולענין ברכה נמי ולא מיבעיא למאי דקיי"ל דאין מברכין עליה אלא אפילו למ"ד דמברכין לא שייך בקיאות כלל דדוקא בד' מינין אפשר דאין הכל בקיאים דאל"כ כל מצוה הצריך ברכה יהא אסור בשבת ויו"ט מיהו לולי פירוש רש"י דלעיל היה נ"ל דאפילו במידי דלא שייך בקיאות אפ"ה שייך גזירה דרבה דלמא אתי למטעי דעיקר מצותן דוחה שבת והא דנקיט רבה טעמא דבקיאות היינו לרוחא דמלתא משום מגילה עכ"ל: והנה מה

שכתב מלת ויו"ט ודאי ט"ס הוא דביו"ט שרי הוצאה או יש לדחות דניחא לומר יו"ט כמו גבי טבילת כלים דאמרינן שם כן במס' ביצה (דף יח) לרבה דגזרינן יו"ט אטו שבת ועיין שם בתוס' דלא הוי גזירה לגזירה דשבת ויו"ט חדא מלתא היא ומה שכתב הפ"י על ברכה למאי דקיי"ל דאין מברכין עליה זהו ליתא דזהו רק לדידן דס"ל דערבה הוא מנהג נביאים אזי אין מברכין עליה אבל הגמ' דמקשי שם על זמן המקדש ואז היה ערבה או מה"ת או מהלמ"מ ודאי שפיר מברכין וזה שמקשה א"כ כל דבר שצריך ברכה יהיה אסור בשבת תקשה ודאי: ונ"ל לומר פשוט דברי רש"י והר"ן הוא כן.

דלפי מאי שכתבו התוס' לעיל (דף לט) וכן בפסחים (דף ז) דכל מצות מברך עובר לעשייתו וא"כ גבי לולב דקיי"ל דמשעה דאגביה נפיק ביה צריך ליקח שלא כדרך גדילתן שיהפוך קודם הברכה או כמו שכתבו הפוסקים שיכוין שלא לצאת עד אחר הברכה וזהו כונת רש"י לא נוסח הברכה רק איך שיברך שיהיה קודם לעשייתו אשר זה רק בלולב אשר מכי אגביה נפיק ביה ובשופר ובמגלה אמרינן דאין הכל בקי אין בשופר התקיעות לתקוע ובמגילה הקריאה אבל במצה ש"ד אינו שייך כלל משום הברכה לגזור דרק הוא בלולב וכן הוא בערבה דהוי נמי כמו לולב דמכי אגביה נפיק ביה צריך ללמוד אופן הברכה כמו לולב וא"כ לדידן למ"ד יסוד נביאים וצריך לברך יסבור באמת דלא דחי שבת משום דאינן בקי אין בקביעא דירחא ולמ"ד דמנהג נביאים וליתא הברכה ס"ל דלא אקלע בשבת כמו שאמר שם בגמ' ועיין לקמן בהל' מגלה מה שנבאר עוד בזה: פרק ח הלכה א' ד' מינין האלו שהיה אחד מהן יבש או גזול או גנוב אפילו לאחר יאוש או שיהיה מאשירה הנעבדת אע"פ שבטלו האשירה מלעבדה או שהיה של עיר הנדחת ה"ז פסול היה אחד מהן של עכו"ם לא יטול לכתחלה ואם נטל יצא עכ"ל.

וכתב הכ"מ כתב הרה"מ ומבואר בגמ' שאפילו אחר יאוש הגזול פסול ותמהני דגרסינן בר"פ לולב הגזול פסול אפילו ביו"ט שני משום מצוה הבאה בעבירה ור' יצחק א"ש ל"ש אלא ביו"ט ראשון אבל בשני מתוך שיצא בשאול יוצא בגזול כלומר דביו"ט ראשון לא מיפסיל אלא משום לכם ופוסק רבינו כר' יצחק כמבואר בס"פ וטעמא משום דבגמ' איתיביה עליה דר' יצחק ופריך רב אשי אליבא וכיון דרב אשי דבתרא הוא פריך ליה הלכתא כותיה ומעתה אילו היה פוסק רבינו כר' יוחנן ודאי היינו אומרים שנתבאר בגמ' דלאחר יאוש פסול כיון דפסול משום מצוה הבאה בעבירה אבל כיון שפוסק כר' יצחק דטעמיה משום לכם כיון שקנהו אפילו שהמצוה מסייעת בקנין יצא דכיון שקנאו אפילו כו' יצא דכיון שקנינו ומצותו בב"א שפיר קרינן ביה לכם אלא כך י"ל דרבינו סובר כמ"ד דיאוש כדי לא קנה כמבואר בפ"ד מהל' גזילה וכיון דפסולה בגזול ביום א' משום לכם ודאי דאפילו לאחר יאוש פסול עכ"ל.

והלח"מ כתב וז"ל קשה דלא אמרו כן בר"פ ל"ה אלא משום מצוה הב"ב ורבינו לא פסק כן אלא כמ"ד דביו"ט יוצא בגזול ולא חייש למצוה הבאה בעבירה כמ"ש לקמן בפ"ז כל הפסולין שאמרנו שהן פסולין כו' ונראה דרבינו מפרש דשמואל ודאי ס"ל מצוה הבאה בעבירה והיינו דוקא ביו"ט ראשון דהוי דומיא דקרבת דאמר דלאחר יאוש דפסול משום מצוה הב"ע אבל ביו"ט שני אע"פ שבמקדש הוא דאורייתא מ"מ שני ליה מקרבן דהכא יוצא בשאול ובכמה פסולים משא"כ בקרבן מש"ה לא חיישינן למצוה

הב"ע דהוי מלתא מקרבן ילפינן ליה ולזה כתב הרה"מ וזה מבואר בגמ' שאפילו אחר היאוש הגזול פסול אע"פ שזה אינו מבואר כ"כ עכ"ל: והנה הכ"מ והלח"מ שניהם לדבר אחד נתכוונו דרבינו אינו חייש למצוה הבאה בעבירה ורק ביוט"ר פוסל משום לכם אבל ביו"ט שני מכשיר דל"ח למצוה הב"ע כדברי ר' יצחק וקשה לי טובא על זה דנהי דלא מצי להקשות ממה שכתב רבינו לקמן בפ"ה מאיסורי המזבח הל' ט' דאין מביאין מנחות ונסכים מן הטבל ואצ"ל מן ערלה וכה"כ מפני שהוא מצוה הבאה בעבירה שהקב"ה שונאה אלמא דחייש בהדיא למצוה הב"ע זה יש לדחות דא"ח רק גבי קרבן דביה כתיב אני ה' שונא גזל בעולה שהוא בא לרצות כמו שכתבו התוס' והראשונים לחלק בזה אבל בשאר מצות א"ל דס"ל כר"י דל"ח למצוה הב"ע.

אבל מזה קשה טובא לפי מאי דבארנו לעיל בפ"ו מהל' חו"מ ה"ז אשר דברי הלח"מ שם תמוהים דכתב דרבינו פוסק דא"י בדברים האסורים מטעם דס"ל א"א חל ע"א אלא הטעם הוא משום מהב"ע כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה במס' נדרים וכן הכ"מ גופיה כתב לעיל בהל' שופר ה"ג שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אע"פ שלא נגע ולא הגביהו השומע יצא ואין בקול דין גזל והביא הכ"מ בשם הר"ר מנוח ויש ט"ס בהכ"מ וז"ל כתב הר"מ שאין בקול דין גזל כלומר שקול אין ממש כו'.

ובירושלמי פ' ל"ה איכא תרי טעמי ורבינו פוסק בהל' חו"מ דחיישינן למצוה הבאה בעבירה ולפיכך כתב שאין בקול דין גזל לא כתב משום יום תרועה יהיה לכם ע"כ ולפינו כתוב בטעות ורבינו פוסק כר"י ממיץ וצ"ל בהל' חו"מ כמו שכתב בס' הר' מנוח ז"ל גופיה עיי"ש. וכן כתב הלח"מ שם דרבינו בא לומר דליכא הכא בשופר מצוה הב"ע מטעם קול עיי"ש וא"כ תרווייהו בין הכ"מ והלח"מ כתבו דרבינו ס"ל דחיישינן למצוה הבאה בעבירה ולפ"ד הכ"מ בה' חו"מ נמי פוסל משום מצוה הבאה בעבירה ואיך כתבו הכא דלא חייש כר' יצחק בר"א ועוד דהא רבינו כתב בהדיא הכא בפירוש המשנה בפ' לולב הגזול וז"ל מצוה הבאה בעבירה אינו מצוה ולפיכך לולב הגזול ושל אשירה ושל עיר הנדחת פסול ע"כ אלמא דס"ל דטעם גזל הוא משום מצוה הבאה בעבירה כר' יוחנן משום רשב"י.

ובל"ז דברי הלח"מ הכא אין בו הבנה לענ"ד מה שכתב דרק ביו"ט ראשון דהוה דומיא דקרבן אבל ביו"ט שני במקדש אף דהוי מה"ת מ"מ שני ליה מקרבן דהכא יוצא בשאול ובשאר פסולים משא"כ בקרבן ע"כ ולא ידעתי לענ"ד מה שייטא דפסול שאול וכמה פסולים להא דקרבן הלא בקרבן לא מצינו פסול דלא שייך שאלה גבי קרבן דלא הדר בעיניה כמו גבי לולב ורק מקרבנו ממעטינן גזול וכן גנוב ושל אשירה מוקצה ונעבד ושאסור באכילה אשר פסול לקרבן הוא גם פסול אף ביו"ט שני כמו שכתב רבינו לקמן בהל' ט' ורק על גזול וגנוב על זה אנו דנין אם הוא דומה לקרבן לאסור משום מצוה הבאה בעבירה או לא וא"נ דגם הדר אינו פוסל ביו"ט שני כמו שמבאר שם הלח"מ בהל' ט' עיי"ש הא גם פסול זה אינו שייך לקרבן.

וע"כ נ"ל דצ"ל כמו שמבארים האחרונים לדעת רבינו דהוא נמי ס"ל כדעת התוס' שם (בדף ל) ד"ה מתוך דרק במצוה דרבנן לא חייש למצוה הבאה בעבירה אבל למצוה דאורייתא חייש שפיר ולהכי פוסל ביו"ט ראשון דהוא דאורייתא אבל ביו"ט שני דהוא

דרבנן לא חייש: והנה צריך לומר אף דכתב רבינו דביו"ט שני ובשאר הימים אינו פוסל גנוב וגזול ומשמע דאף בזמן המקדש דהוה במקדש מה"ת כל שבעה נמי אינו פוסל גזול אף דיש בה מצוה הבאה בעבירה ורק כיון דאינו כתיב ביה לכם אינו פוסל והלא רבינו ס"ל במצוה דאורייתא בכל המצוות יש לחוש למיפסל במצוה הב"ע יש לומר כן דהנה השאגת אריה מביא (בסי' צט) ליישב הקושיא דל"ל הקרא דלך גבי סוכה גזולה וכן הקרא דלהם גבי ציצית ת"ל דה"ל מצוה הבאה בעבירה ומתרץ בשם הרמב"ן במלחמות דבעי הקראי על גזל מצרי דמשום מצוה הבאה בעבירה ליתא ורק משום לכם או להם מיפסל או כמו שנבאר לקמן תירוץ אחר ע"ז וא"כ גזל כזה כיון דאינו מיפסל רק מטעם דלא הוי לכם יוצא בו ביוט"ש אף דהוא מה"ת דהא לא כתיב לכם גם גבי מקדש דהוא מה"ת אבל היכא שהוא מיפסל מטעם מצוה הבאה בעבירה אז במקדש היה פסול ובזמן הזה שהוא דרבנן הוא כשר ורק כיון שדבר זה אינו נזכר בגמ' אין דרכו של רבינו לבאר כן בפרט אלא סתם דכשר ביו"ט שני גזל וקאי על זמן הזה כל הפסולין ועל זמן המקדש היכא דלא הוי מצוה הבאה בעבירה ורק מיפסלי מלכם כמבואר: אמנם נ"ל לבאר מה שהקשה הש"א (בסי' צו) לדעת התוס' במס' קדושין (דף לו) דעשה אינו דוחה ל"ת דלפני הדיבור א"כ ל"ל הקרא דמקשינן לא תאכל חמץ לשבעת ימים תאכל עליו מצות ללמד לר"ש דס"ל דאין איסור חל על איסור דא"י בטבל משום הקישא זה ת"ל דה"ל מצוה הבאה בעבירה בשלמא א"נ דעשה דוחה ל"ת א"כ א"ל דא"ל קרא הא' דבטבל של מעשר עני או של מעשר שני ליכא מצוה דעשה דוחה הל"ת אבל כיון דלא דחה דה"ל לפה"ד ל"ל הקרא ללמד דא"י: ונ"ל עוד לומר אף אם נימא דלא כדברי התוס' ואף לפני הדיבור נמי דחה מ"מ לר"ש שפיר תקשה דהא ר"ש ס"ל כל שהו למכות ובארנו לעיל בפ"ה מהל' יסוה"ת בשם הריטב"א שכתב בשם ר"מ ז"ל דלהכי מחייב בכל שהו לא משום דאכילה הוא בכל שהו אלא משום דאכלה במזיד אחשביה לחומר האיסור ולהכי הוא בכל שהו אבל בשוגג לענין קרבן דליכא חשיבות בעי כזית וא"כ הה"ד לענין אכילה של מ"ע אף לר"ש בעי כזית דמלת אכילה הוא בכזית והל"ת עובר על כל שהו וא"כ לא דחה דתיכף כשאכל כל שהו כבר עבר לל"ת והעשה אינו מקיים עד שיאכל הכזית ודומה הוא כמו שכתבו התוס' במס' ב"ב (דף יג) בשם הר"י ז"ל דלהכי אינו דוחה העשה של פו"ר הל"ת דלא יהיה קודש משום דהל"ת עובר בהעראה והעשה אינו מקיים עד גמר ביאה ומה שמקשה הטורי אבן מדברי הר"י גופיה ביבמות (דף צ) כבר מתרץ לה הנוב"י במה"ת ח' אה"ע (סי' קמו) שתלי זה בפלוגתא דאמוראי רבא ורב אשי עיי"ש וא"כ למ"ד דס"ל סברת הר"י ודאי לא דחי לר"ש וא"כ ל"ל לדידיה ההקישא וכן גם זה מוכרח לומר דס"ל לר"ש מצוה הבאה בעבירה הוא מה"ת דהא במס' סוכה (דף ל ע"א) אמרינן תחלה אר"י משום רשב"י משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם גזול ואת הפסח כו' מה פסח דלית ליה תקנתא אף גזול כו' אלא לאחר יאוש כו' אלא משום דה"ל מצוה הב"ע ואר"י משום רשב"י מ"ד אני ה' שונא גזל בעולה משל למלך שעבר כו' וכתבו המפרשים דלהכי אומר רשב"י תרי מימרות על מצוה הב"ע דאי מקרא ראשון של ד"ק ידעינן מדמי גזול לפסח ה"א דהוא רק אסמכתא ולא אסרינן מה"ת אלא לפני יאוש מקרא דקרבנו ולא הגזול להכי מביא עוד המשל למלך להראות דזהו מן הסברא נוכל לאסור אף לאחר יאוש וא"כ ממילא הוי דאורייתא דקרא דקרבנו

דבא לומר ולא הגזול הוא אף לאחר יאוש כמו הקרא של דברי קבלה של ההיקש גזול לפסח והוא מטעם דהוי מצוה הבאה בעבירה ע"כ דהא לאחר יאוש הוא שלו וא"כ תקשה ל"ל ההקישא דמביא הברייתא גבי מצה אליבא דר"ש: ונ"ל ליישב כן ותחלה נבאר בזה הגמ' דאיתא במס' סוכה (דף כז ע"ב) תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא י"ח ביוט"ר של חג בלולבו של חבירו דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר משלכם כך אין אדם יוצא י"ח בסוכתו שלחבירו שנאמר חג הסוכות תעשה לך משלך וחכ"א אע"פ שאין אדם יוצא י"ח בלולבו ש"ח אבל יוצא י"ח בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח כו'.

והנה ע"ז דקדקתי ל"ל לר"א להקדים זה הכשם שאין אדם י"ח בלולבו ש"ח כך אינו יוצא בסוכתו הלא אין זה מהקישא ועוד שמסיק ולקחתם פרי עץ הדר הלא די שיאמר ולקחתם לכם משלכם: ונ"ל לומר כן דהנה התוס' במס' סוכה (דף ט) הקשה ל"ל קרא דלך גבי סוכה למעט גזולה ת"ל דהו"ל מצוה הבאה בעבירה ותירץ הרמב"ן בס' המלחמות דמצוה הבאה בעבירה לא מצינו רק גבי קרבן שמביא רשב"י מקראי דקרבן דוהבאתם גזול ואני ה' שונא גזל בעולה שהוא בא לרצות ולכפר וכן גבי לולב שבא לרצות על המים אבל לא גבי סוכה ודחה הרשב"א זה מדברי הירושלמי במס' שבת פ"ג דאר"י מצה גזולה אסור לברך עליה אר"ה על שם ובוצע ברוך כו' ר' יונה אומר אין עבירה מצוה ר' יוסי אומר אין מצוה עבירה א"ר אילא אלה המצות אם עשיתן כמצותן הן מצות וא"ל אינן מצות ע"כ אלמא דגם גבי מצה דלא בא לרצות דאמרינן מצוה הב"ע לאסור וכן מביא לה דברי הירושלמי הר"ן במס' פסחים פ' כ"ש (דף לה).

והנה הקרבן עדה מפרש שם דברי הירושלמי כן דר' יונה ור' יוסי מחולקים דר' יונה אמר אין עבירה מצוה ס"ל דאין זה מצוה משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ור' יוסי אמר אין מצוה עבירה פליג על הא דר' יונה וס"ל דאפילו מצוה הבאה בעבירה יוצאין בה דמצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל: והנה בזה שכתב הק"ע דמצות לאו ליהנות ניתנו תמוה הוא דזהו רק במצוה שאינה נהנה בה כגון הטובל בימות הגשמים וכן המזה בימות הגשמים דלא נהנה גופו רק קיום המצוה אמרינן שפיר מצות לאו ליהנות ניתנו אבל היכא דנהנה גופו כמו הכא דאוכל מצה גזולה בזה ודאי ל"א מצות לאו ליהנות ניתנו וגם במתעסק חייב בה שאמרינן ה"מ בחלבים ועריות שכן נהנה ומכש"כ הכא שנהנה גופו בעת המצוה ל"א מצות לאו לה"נ.

אבל זה שפיר א"ל כדברי הק"ע דר' יונה ור' יוסי מחולקים אם הוה מצוה הבאה בעבירה בכל המצות ור' יונה אומר דאין עבירה מצוה משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ור' יוסי פליג עליה וס"ל דאמרינן אין מצוה עבירה דאף שהוא עבירה מ"מ המצוה דחי ליה ושפיר נפיק בזה וס"ל לר' יוסי דרק בדבר שבא לרצות כמו קרבן דילפינן מוהבאתם גזול והפסח דזה ודאי יש לחוש למצוה הב"ע דע"ז לא יחלוק וכן ס"ל גבי לולב נמי כיון דבא לרצות שייך ביה מצוה הבאה בעבירה אבל לא במצה ושאר מצות וא"כ א"ל דגם רשב"י ס"ל כן דיליף מקרא על קרבן וה"ה לולב דבא לרצות אבל לא גבי מצה כמו דס"ל לר"י בירושלמי ורק מצה של טבל ממעט ליה מהקישא דא"ח על חמץ כמבואר: ובזה יבואר הגמ' כן א"ר אליעזר כשם שאין אדם י"ח בלולב של חבירו דהא הקרא

דכתיב גבי לולב לכם ודאי אתי למעט שאול דלמעט גזול לא איצטריך דה"ל מצוה הב"ע כמו שכתבו התוס' בסוכה (דף ל) ובזה כ"ע מודים דבא לרצות ובארנו עוד דר' אליעזר אזיל לטעמיה דהנה במס' תענית (דף ב) איתא ר"א לא למדה אלא מלולב ומסיק בברייתא ר"א אומר הואיל וארבעה מינין אלו אינן באין אלא לרצות על המים וכשם שד' מינים אלו אי אפשר בלא מים כך א"א לעולם מים.

והמהרש"א הביא עוד דברי הירושלמי שאומר עוד ע"י שארבעה מינין אלו גדילין על המים לפיכך באין פרקליטין על המים וזהו שאומר ולקחתם לכם פרי עץ הדר ולקמן (דף לה) מפרש אחד הדר שדר על כל מים וא"כ בא לרצות על מים לר' אליעזר ודאי וא"כ הקרא דלכם אתי למעט שאול דוקא כך בסוכה דכתיב לך לא בא למעט רק סוכה שאולה ולא גזולה דגזולה נדע שפסול מטעם מצוה הב"ע דפוסל בכל המצות נמי וחכ"א דא"כ אלא שאולה כשרה מקרא דכל האזרח וקרא דלך למעט גזולה ואי תקשה הא ה"ל מצוה הבאה בעבירה יש הרבה תירוצים ע"ז.

והנה בספר חמדת שלמה מתרץ לה כן וזה לשונו דצריך קרא למעט ספק גזול דמשום מצוה הבאה בעבירה ליתא כגון גבי ברי ושמא דקיי"ל המוציא מחבירו עליו הראיה וכתב האו"ת דכך היה הלכה ודאי גזל אסור וספק גזל מותר וא"כ משום מצוה הב"ע ליתא ומקרא דלך דבעי שיהיה ודאי שלך איכא למעט שפיר וכתב עוד החמדת שלמה דזהו רק לשיטת הפוסקים דספק דאורייתא מה"ת לחומרא וא"כ אי ממעטינן מקראי דלכם ולך שפיר ממעטינן ספק דרק ודאי שלך מותר ולא ספק אבל לשיטת רבינו דרק מדרבנן לחומרא ליתא תירוץ זה דהא אף אי ממעטינן מקראי דלכם ולך לא ממעטינן ספק ואם כי יש לדון בזה עפ"י מאי שמחלקים האחרונים לדעת רבינו בין ספק ל"ת לספק עשה את זה נבאר במ"א אך עפ"ד החמדת שלמה אלו נ"ל לבאר הגמרא בקדושין (דף עג) דריש ר' זירא במחוזא גר מותר בממזרת ורגמוהו כל העם באתרוגייהו ועמדו המפרשים מה שייך הכא לומר באתרוגייהו הא במס' יומא (דף כד) יליף מזה דאמר גבי מנסך כו' שרגמוהו באתרוגייהו דאין ניסוך המים אלא בתמיד של שחר אבל הכא אין שום שייכות: ונ"ל לבאר כן דהנה א"נ כדעת רבינו בס"ד מה"ת לקולא א"כ לפי מאי שמבאר החמד"ש אתיא ע"כ הקרא של לכם דכתיב גבי אתרוג למעט שאול דגזול פסול משום מהב"ע וספק לא יכולין למעט וכן גבי סוכה נמי לר"א אתיא הקרא דלך למעט שאולה וגזולה פסול מטעם מצוה הב"ע ורבנן ס"ל דשאולה כשר מכל האזרח כו'.

והנה דעת רבינו דס"ל דספק דאורייתא מה"ת לקולא ילפינן מזה דכתיב לא יבא ממזר כו' ודרשינן מחד קרא דודאי ממזר לא יבא ספק ממזר יבא וה"ה בכל התורה. והרשב"א ז"ל דחה זה דלמ"ד קהל גרים לא אקרי קהל ואתי תרי קראי חד למשרי ממזר בשתוקית וחד למשרי שתוקי בישראל ה"ל שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין ולהכי בכל התורה אמרינן דס"ד לחומרא מה"ת דמזה לא למידין: והנה גבי לולב לכאורה תקשה נימא דאתי הקרא דלכם למעט גזול אבל שאול נימא דכשר מקו"ח מסוכה דנוהג בלילות כבימים כשר בשאול לולב שאינו נוהג בלילות כבימים א"ד ששאול כשר ואי תקשה הא מלכם לא מצינו למעט גזול דהא ה"ל מצוה הבאה בעבירה א"ל דבא למעט ספק גזול כדברי החד"ש.

והנה ר"ז דריש במחוזא גר מותר בממזרת והוא משום דס"ל קהל גרים לא אקרי כו' וא"כ יש שני כתובים למעט ספק וא"כ ה"ל ש"כ וא"מ וספק דאורייתא לחומרא וא"כ א"ל דהקרא דלכם דכתיב גבי אתרוג אתי למעט גזול ושאל כשר מקו"ח מסוכה ואי תקשה הא ה"ל מצוה הב"ע א"ל דבתרווייהו בין בסוכה ובין בלולב אתי למעט ספק גזול כדברי החמדת שלמה וסוכה שאולה כשרה מקרא דכל האזרח ולולב כשר מקו"ח מסוכה דהקרא אתיא למעט ספיקות גזול דס"ד מה"ת לחומרא וא"כ כיון שיוצאין בשאל לא צריך לקנות אתרוג לכל אחד כי יוכלו למצא הרבה אתרוגים בזה שישאלו אחד מחבירו ולהכי רגמוהו באתרוגים להראות כי ריבוי האתרוגים למותר הוא דיוצאין בשאל ורמזו לו מזה פרכא על זה דדריש גר מותר בממזרת אבל באמת טעו המה דמקו"ח לא מצי למילף להכשיר הד' מינים שאול דא"ל מה ללולב שכן טעון ד' מינים כמו דפריך הגמ' במס' שבת (דף קלב) והתוס' כתבו שם שכן הד' מינים מעכבי עיי"ש וכן יש לדחות הקו"ח וכן בארתי הגמ' דקדושין באופנים אחרים ואכ"מ: והנה רבינו כתב הכא או שהיה מאשירה הנעבדת אע"פ שבטלו האשירה מלעבדה או שהיה של עיר הנדחת ה"ז פסולה כו'.

וכתב הרה"מ ורבינו כתב בדין האשירה אפילו ביטלוהו כו' ונ"ל שהוא גורס כאן משום מצוה הבאה בעבירה בקצת נוסחאות והטעם האשירה הוא שעיקר נטיעתה להיות האילן נעבד כו' וכיון שנטיעת האילן מתחלה להיות נעבד בדין הוא שיפסל משא"כ עכו"ם עכ"ל. והכ"מ כתב ע"ז אין דברי הרה"מ נכונים דא"א לאותו גירסא לר' יוחנן דוקא אתמר דאית ליה נמי הכי גבי גזל אבל לרנב"י דבגזול לא חייש למצוה הבכ"ע ה"ה באשירה לא חייש וכבר כתבתי בבבא הקודמת לזו דרבינו פוסק כריב"א א"ש כו' וכתב הלח"מ הכ"מ הבין כו' וכן מה שהקשה דאיך אפשר שרבינו גורס משום מצוה הבאה בעבירה דהא רבינו לא פסק כן אלא דיוצא בגזול ביו"ט שני מיושב במה שכתבתי דדאפילו דיוצא בגזול ביו"ט ב' לאו משום דלית ליה מהב"ע קאמר הכי עכ"ל.

ולא הבנתי האיך מיושב בדבריו דהא ודאי זה מודה דביו"ט שני לית ליה לרבינו מצוה הבאה בעבירה או משום שכתב הלח"מ לעיל דלא דמי לקרבן או משום דבארנו דהוא רק מדרבנן וא"כ כיון דרבינו פוסק לקמן בפ"ו ה"ח דפסול אשירה הוי ביו"ט שני נמי ומשמע כמו ביו"ט ראשון א"כ לא מצי למימר דפסול אשירה הוא משום מצוה הבאה בעבירה דא"כ אף ביו"ט שני לא תפסל כמו גזל ושפיר דחה את דברי הרה"מ הכ"מ הכא: והנה מסיק הכ"מ אבל כך נ"ל דדעת רבינו דלולב של אשרה אם קודם ביטול לא יצא דמכתת שיעורא כדאיתא ס"פ כיסוי הדם ולאחר ביטול לכתחלה לא יטול ואם נטל בדיעבד כשרים כו' ודין האשירה כל שמתחלה נטעהו להיות נעבד אפילו אם ביטלו לא יצא והיינו דאמרינן בע"ז (דף מז) בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה באילן שנטעו מתחלה לכך לא תיבעי דאפילו להדיוט נמי אסור כ"ת לך נטעו ולבסוף עבדו דשרי להדיוט פשיטא דאפילו נתבטלה מאוסה למצוה ופוסל בדיעבד וכיון דחזינן באילן שנטעו מתחלה כו' לכך קאמר לא תיבעי לך לומר דפשוט הוא ולא חזינן מאן דפליג עליה כותיה נקטינן עכ"ל.

משמע מדברי הכ"מ דזה דאמר שם כי אתא ר"ד אמר באשרה שבטלה קמיבעי ליה יש דיחוי אצל מצות או אין דיחוי ונשאר בתיקו משמע דמבעי נמי רק באשרה שנטעו ולבסוף עבדו אבל אם נטעו מתחלה משמע דליכא מאן דפליג ע"ז דאפילו ביטלה אסור בדיעבד דאל"כ האיך קאמר דלא מצינו מאן דפליג הא ר"ד פליג ודאי דמסיק בתיקו זה: ונ"ל לומר עפ"ז דבר נכון בדברי רש"י ז"ל שם בע"ז דקאמר על דברי ר"ד אשרה שנאסרה אף להדיט וביטלה כדאמרינן במתניתין נוטל מה שהחליף וקמבעיא ליה אם ראוי שוב למצוה א"ל כו'.

ויש לדקדק על דברי רש"י אלו דלקמן במשנה (דף מח) איתא שלש אשירות הן אילן שנטעו מתחלה לשם ע"א גדעו ופסלו והחליף נוטל מה שהחליף כו' ול"ל לרש"י ז"ל לומר מבבא השניה דאומר נוטל מה שהחליף דלמא מיירי באשרה שנטעו מתחלה לכך לשם ע"א דהוא הבבא הראשונה שם במשנה (דף מח) אלא זהו שאמרנו דלפ"ד הרה"מ והכ"מ ז"ל תרווייהו כתבו דהיכא שנטעו מתחלה אשרה זו לא קמבעיא כלל דבה לא מהני ביטול ופסול לכ"ע ורק מפרש ליה רש"י ז"ל על היכא דגדעו ופסלו דנוטל מה שהחליף ובזה קמבעיא ליה אם יש דיחוי כמבואר.

וס"ל לרש"י ז"ל דלא כהתוס' במס' סוכה (דף לב) שם ד"ה באשרה שמוקי לה הבעיא דרשב"ל באשרה שנטעו מתחלה לכך ורש"י ז"ל משמע דלא מפרש כן: והנה הא דלא הביא רבינו הכא דין הבעיא של רב דימי אליבא דרשב"ל אשרה שבטלה אי יש דיחוי אצל מצות והיינו באשירה שלא נטעו מתחלה ואעפ"כ קמבעיא ליה.

ובספר עין משפט שם ציין על דברי רבינו הכא על מה שכתב אע"פ שביטלה האשירה מלעבדה. אמנם לפי מה שכתבו הרה"מ והכ"מ לא מצי לידע מהתם דהתם מיירי באילן שנטעו מתחלה לכך והבעיא הוא אף היכא שלא נטעו מתחלה לכך וזהו דלא הביא רבינו הכא דינו: והנה לכאורה יש לומר כן דהנה התוס' במס' ע"ז שם ובמס' סוכה (דף לב) כתבו וז"ל אמאי לא פשיט התם מהכא דקאמר גבי ענביו דאם מיעטן ביו"ט כשר וחלקו בין התם להכא דהכא בידו למעט אבל התם אין בידו לבטל דאין ישראל מבטל עכו"ם של עכו"ם והר"ן ז"ל שם בע"ז כתב דבאמת נפשוט הבעיא מסוגיא דהכא דאם מיעטן כשר דאין דיחוי.

ונ"ל להביא ראיה לדברי הר"ן דאי כדברי התוס' דמחלקינן דהכא לא הוי בידו תקשה אכתי לדברי אביי דאמר לעיל (דף מב) דדוקא כשפחסה אינו מבטל לה ישראל אבל אם שברה לר"ל לא גרע מעכו"ם שנשתברה מאליה וא"כ הכא הא קאי הבעיא אליבא דר"ל וא"כ לאביי אליבא דרשב"ל מאי קמבעיא ליה דהא גם הכא הוא בידו לשברה דאז מיבטל בטל ומשמע דר"ר קמבעיא לרשב"ל אליבא דכ"ע וא"כ להכי לא הביא רבינו זה משום דנפשוט הבעיא כדברי הר"ן ז"ל אך זה ליתא דהא הר"ן גופיה מסיק דכ"ז הוא רק אם עבדו מעיו"ט דהוי דיחוי מעיקרא אבל אם עברו ביו"ט דהוי נראה ונדחה לא יצא וה"ל אכתי להביא לענין אם עבדו ביו"ט דה"ל נראה ונדחה וכמו שמבאר הר"ן שם באריכות: אך באמת פשוט י"ל דס"ל לרבינו כמו שכתבו התוס' במס' יבמות (דף קד ע"א) וז"ל וא"כ כיון דבבטלה מיירי רבא מאי קמבעיא ליה לר"ל בע"ז (דף מז) דקל של ע"ז שביטלה לולבו מהו למצוה תפשוט מדרבא דסוכה דלכתחלה לא יטול ואם נטל

יצא וי"ל לרבא פשיטא ליה ולר"ל קמבעיא ליה אע"ג דפשיט התם מר' יוחנן רבו מ"מ מדברי רבא לא בעי למפשט עכ"ל.

אלמא דס"ל דדברי רבא דאמר לא יטול ואם נטל יצא מיירי על זה הבעיא אשרה שביטלה ומיירי באופן שנטעו ואח"כ עבדו וכן מפרש לה הכ"מ הכא דדברי רבא דאמר של עכו"ם לא יטול ואם נטל מיירי לאחזר ביטול וזהו דברי רבינו דאמר של עכו"ם לא יטול לכתחלה ואם נטל יצא הוא מיירי באשרה זו בכהאי גוונא שלא נטעו מתחלה לכך וע"ז אי ביטל יצא דנפשוט הבעיא דר"ד ומה אע"פ שבטלה האשרה מלעבדה מיירי באשרה דמשה דכתותי מכתת שיעורא וכדברי התוס' ביבמות כמבואר: והנה לקמן בפ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ז כתב רבינו כן אשרה שבטלה אין מביאין ממנה גזרין למערכה ע"כ.

וכתב הכ"מ ומה שכתב אשרה שבטלה כו' שם בעי ר"ל המשתחוה לדקל כו' כי אתא רב דימי אמר באשרה שבטלה קמבעיא ליה ולא אפשרטא ועבדינן לחומרא וכיון דלענין לולב למצוה מספיקא פסלינן ליה מכש"כ דפסלינן ליה לגזרין למערכה עכ"ל. ומשמע מדברי הכ"מ דאשרה שביטלה שכתב הכא רבינו מיירי בהאי אשרה דקמבעיא ר"ד שם בע"ז והבעיא הוא אי יש דיחוי אצל מצות או א"ד ופוסק רבינו לחומרא והא זה ליתא לפי מה שמבאר הכ"מ גופיה הכא בהל' לולב דרק באשרה דמשה דהיינו אילן שנטעו מתחלה לכך דמתחלת ברייתו הוא מכתת שיעורא מאיסא למצוה וזהו דומיא דעיר הנדחת דביטול לא מהני ביה ובזה מיירי רבינו שם שאמר אע"פ שבטלה האשרה מלעבדה או שהיתה של עיר הנדחת אבל זה מסיק הכ"מ דאילן שלא נטעו מתחלה ע"ז ס"ל לרבינו דאם ביטל יצא כרבא וע"כ אפשרטא הבעיא לקולא כמו שבארנו ואיך תליא ליה הכ"מ הכא אשרה רבינו ולא קאמר דומיא דעיר הנדחת הכא ומשמע דכל אשרה אף נטעו ולבסוף עבדו ולא באשרה דמשה לומר דמשה פסול הוא למערכה משום דהתם בע"ז ספיקא לחומרא והא התם פסקינן כמו רבא לקולא וכן מה שכתב הלח"מ מדכתב רבינו משמע דפסולים אפילו דיעבד כו'.

והא דאמר רבא גבי לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל יצא מחלק רבינו בין אשרה לעכו"ם דשאני אשרה שנטעה מתחלה לכך. וכן כתב הרה"מ דרבינו מחלק בכך כו': והנה לפ"ד הרה"מ והכ"מ התם בהל' לולב סתם אשרה לא מיירי שנטעה מתחלה לכך אלא הוא אשרה דמשה וע"ז לא קמבעיא ליה והבעיא הוא אפכא באשרה סתם והיינו אפילו נטעו ואח"כ עבדו ומנ"ל לומר דסתם אשרה הוא שנטעו מתחלה לכך ואדרבא שם בסוגיא (דף מח) גבי שלש אשירות משמע דמקרי אשרה כל שעובדים אותה אף אם לא נטעה מתחלה לכך אמנם דברי רבינו הכא יתבאר עפ"ד הירושלמי בפ"א דבכורים שמביא המשל"מ שם בהל' איסורי מזבח וז"ל הירושלמי ה"מ באשרה שבטלה שאינו מביא ממנה גיזרין למערכה רשב"ל בעי מהו שיביא ממנה ללולב מצות כגובה דמי או אינו כגובה כו' פשיטא שהוא מביא ממנה לולב שאין מצות כגובה ופירש הפ"מ דלענין מצות אמרינן אין דיחוי כו' ומכיון שבטלה חוזר ונראה עכ"ל.

אלמא דמיירי הכא בכל אשרה דאלו באשרה דמשה גם בלולב פסול ואמר הירושלמי בפשיטות דלענין קדשים אמרינן יש דיחוי הכא ונפסל אף שבטלה אבל לענין לולב

פשיט ליה הבעיא של רב דימי דיצא בדיעבד והכא בדיעבד מיירי אף דאומר דיבא וכמו באשרה לענין מערכה אף דיעבד פסול כמו שכתב הלח"מ הכא אף דכתב אינו מביאו ה"נ בלולב דכתיב מביא מיירי בדיעבד דיצא ואפשטא הירושלמי הבעיא כמו רבא דאם נטל יצא וא"ל דלהכי פוסק רבינו התם לקולא גבי לולב דאם נטל יצא כיון דגם הירושלמי פשיט לקולא וקיי"ל כל היכא דבגמ' דידן נשאר בבעיא ובירושלמי אפשיט כן פסקינן הפשיטות ולפ"ד הכ"מ והלח"מ בה' איסורי מזבח דכתבו דרבינו פוסק לחומרא הבעיא בע"ז ודאי תקשה דהא כיון דבירושלמי אפשיט לקולא ה"ל למפסק כן אלא ע"כ צ"ל כמו שבארנו דפוסק לקולא ועיין עוד לקמן בפ"א מה' בכורים מה שבארנו בזה ודוק: שם ארבעת המינים כו' ובשעת הדחק או בשה"ס לולב היבש כשר אבל לא שאר המינים כו'.

והראב"ד כתב א"א א"כ שהרי אמרו יבש פסול וכ"מ שאמרו פסול אף דיעבד הוא ופסולא דאורייתא כו' אין חילוק בשעת הדחק כו' עכ"ל והרה"מ ז"ל הביא דעת הגאונים דכל הפסולין יוצאין בהם בשעת הדחק אף ביום הראשון וכן כתבו התוס' במס' סוכה (דף ל"א ע"א) ד"ה לא דאם לא מצא כשר יוצא באתרוג פסול והרא"ש שם האריך בזה: ונ"ל להביא ראיה לדעה זו דהנה כל הפסולין יוצאין בדיעבד או אין לנו אחר מהא דאיתא שם בגמ' (דף לא ע"ב) מ"ט לאו משום דבעי הדר לא כיון דאמר רבה לולב בימין ואתרוג בשמאל זימנין דמחלפי ליה ואתי לאהפוכי ואתי לאפסולי ע"כ.

והנה לפי מאי דקחשבה המשנה שם כן שיעור אתרוג קטן כאגוז כו' ובגדול כדי שיאחוז שנים בידו אחת משמע דשוה לנו פסול גדול כמו אם הוא קטן וכמו אם הוא קטן פסול אף דיעבד כן בגדול וא"כ אם אין לו אלא אתרוג זה הגדול פסול ליטול כמו אם אין לו אלא קטן: והנה לפי מאי שבארנו לעיל כמה פעמים דברי הש"א בהל' ק"ש לדחות דברי ר"י לענין ק"ש אחר חצות דל"א עשו סייג לבלי לקרות עוד דלא מצינו סייג רק היכא דחיישינן שמא יבא לידי א"ח מזה כגון שיחלל שבת אבל הכא אין סברא לגזור ולבטל מצות ק"ש ודאי מפני הסייג החשש הספק פ"א והא ה"נ כן הוא דפסלינן אתרוג גדול ומבטלי מצות אתרוג אי אין לו אלא גדול משום החשש שמא יהפך ויפסול ויקח בפסול אינו נוטל כלל עתה ומה מרויח בזה הסייג דאינו נוטל אתרוג שמא יקח אתרוג דפסול אלא ודאי הוא כדעת הפוסקים דאם אין לו אתרוג אחר כשר אזי יוכל ליקח כל אף הפסולין ג"כ וא"כ לא קשה כלל דממנ"פ אם אין לו אלא אתרוג זה הגדול אזי בודאי יקח אותו דהא בקטן נמי אם אין לו אחר אזי כשר ליקח ורק מיירי ע"כ שיש לו אתרוג אחר וא"כ שפיר אמרינן שזה לא יקח מטעם דלמא יפסול ואתי ליקח בפסול ולכן אי אית ליה אחר לא יקח הגדול ודוק: הלכה ב' ושל מ"ש בירושלים ושל תרומה טהורה לא יטול כו' שמא יכשירו לטומאה ואם נטל כשר כו'.

והרה"מ כתב דפוסק כמ"ד מפני שמכשירה ולא כמ"ד מפני שמפסידה ולא ביאר הטעם הרה"מ ז"ל. והנה הנוב"י במה"ת ח' או"ח (סי' קלא) הקשה דמשמע דרבינו כתב הטעם מפני שמכשירה לחומרא על היכא שקרא לה שם חוץ מקליפתה החיצונה דלמ"ד מפני שמפסידה שרי והא אכתי גם בטעם מפני שמפסידה איתא חומרא על היכא שכבר הוכשר דלמ"ד מפני שמכשירה שרי ולמ"ד מפני שמפסידה אסור כמו שכתבו התוס' שם ומתירן

לה זה הנוב"י כן דרבינו מפרש שמא יכשירו לטומאה וכוונתו שאפילו אם אינו מכשירו עתה אפ"ה אסרו חכמים שמא יארע פ"א שיכשירו וא"כ ס"ל דלא כהתוס' אלא אף אם הוכשר כבר מ"מ לא יטול לכתחלה והוכיח רבינו זה מן הסוגיא שם דבכה"ג לא יטול דאי נתיר אותו שהוכשר יבא ליטול אף אי לא הוכשר עיי"ש.

והנה עפ"ז נ"ל ליישב מה שהקשה הכא במס' סוכה בס' כפות תמרים על רבינו לקמן בפ"א מהל' פרה אדומה שכתב בה"ו אזוב של תרומה טהורה לא יזה ואם הזה כשר ולא ביאר שום טעם מ"ט לא יזה דהוא נמי כמו בלולב או מפני שמכשירה או מפסידה ובלולב ביאר הטעם מפני שמכשירה והוא נפ"מ טובא לענין אם הוכשר כבר כדברי התוס' וה"ל לבאר הטעם והניח בצ"ע.

ולפ"ד הנוב"י ניחא שפיר דגבי אזוב הא אין נפ"מ דאף אם מוכשר לא יזה דלא כדברי התוס' ורק גבי אתרוג נקיט לה רבינו הטעם מפני שמכשירה דאיכא נפ"מ לענין אם קרא לה שם חוץ מקליפתה החיצונה דא"נ מפני שמפסידה שרי ולהכי קאמר מפני שמכשירה דהוא לחומרא בכה"ג אף אם קרא שם חוץ מקליפתה מ"מ לא יטול וכ"ז גבי אתרוג אבל הכא גבי אזוב דליכא נפ"מ בזה דאף למ"ד שמפסידה הוא בכל גוונא דליתא בזה קליפה חיצונה ולגמרי מפסידה וכיון דס"ל דאף אם הוכשר כבר נמי לא יזה א"כ ליכא שום נפ"מ בהטעמים דבכ"ג אסור להכי לא ביאר בזה רק גבי אתרוג דאיכא בטעם הנפ"מ לאם קרא לה שם חוץ מקליפתה נמי אסור להכי ביאר שפיר התם הטעם כמבואר ודוק: הלכה ה' הדס שנקטם ראשו כשר כו' או שחורות פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביו"ט עבר ולקטן או שלקטן אחד אחד לאכילה כשר עכ"ל.

וכתב הכ"מ בגמ' (דף לג) כו' אבל אי אשחור ביו"ט דנראה ונדחה הוא לא תפשוט אם חוזר ונראה. ויש לתמוה על רבינו שלא חילק בכך ואפשר שטעמו משום דאע"ג דנראה ונדחה הוא כל שבידו לתקן לאו דיחוי הוא כו' ומאחר דאי אשכח הושענא אחריתא רשאי ביו"ט ללקטן לאכילה חשיב בידו לתקן עכ"ל: והנה הט"ז באו"ח (סי' תרמו) הקשה בס"ק ה' שם ע"ד הכ"מ וז"ל ול"נ דביו"ט א"א לתקן כדי שיהיה כשר דהא דמשני הגמ' כגון שלקטן לאכילה היינו כגון שאין כוונתו אלא בשביל לאכילה משא"כ כאן שא"א שיוכל לתקן נמצא שממעט בשביל התיקון וזהו אסור ועוד דה"ל לאוקמי ולהזכיר דאית ליה הושענא אחריתא עכ"ל: והנה דברי הכ"מ הוא לכאורה דברי התוס' שם במס' סוכה (דף לג ע"א) דכתבו דהיכא דבידו ללקט לא הוי דיחוי וכן מבארים שם התוס' דהכא הוי בידו לתקן.

אמנם התוס' בזבחים (דף לד ע"ב) כתבו אפכא שם דאמר רב אשי כל שבידו לתקן לא הוי דיחוי וענביו מרובין מעליו במס' סוכה אין זה בידו כיון דאין ממעטין ביו"ט והוא להיפוך ממה שכתבו במס' סוכה דבארנו: וע"כ נ"ל לתרץ דברי התוס' שם שלא יהא סתירה מזה ע"ז כן. דהנה אם יש ליה הושענא אחריתא אמרינן דלא הוי איסור כלל ואי לית ליה הושענא אחריתא דאית ביה איסור כתבו התוס' במס' יומא (דף לד) דהוא איסור שבות מדרבנן והמרדכי רפ"ג דסוכה כתב בשם הריב"א ז"ל דה"ל איסור דאורייתא מ"מ אכתי תקשה אי לית ליה הושענא אחריתא נימא דאתי עשה ודחי ל"ת דיו"ט: והנה לעיל בפ"ב מהל' שופר בארנו דיש שני טעמים ע"ז דאמרינן דשופר של ר"ה אין מחללין

עליו יו"ט לא בדבר שהוא משום ל"ת ולא בדבר שהוא משום שבות חדא מה שאומר הגמ' יו"ט עשה ול"ת הוא ולא דחי עשה ל"ת ועשה ועוד שכתבו הראשונים שם דלא הוי בעידנא ורק משום דהוי עשה דרבים להכי א"ל דדחי אף אי לא הוי בעידנא ובעי להכי הטעם דעשה ולא תעשה: והנה הטורי אבן כתב שם דלמ"ד דיו"ט הוא ל"ת גרידא כמו שכתבו התוס' במס' ביצה (דף ח ע"ב) דרבא ס"ל דהוי ל"ת גרידא וכן כתבו התוס' במס' שבת (דף כד ע"ב) ובתוס' ישנים שם דתנא דב"ה ס"ל דה"ל רק ל"ת גרידא ומפרש דלהכי לא דחי השופר יו"ט משום דלא ה"ל בעידנא וס"ל דאף עשה דרבים נמי לא דחי היכא דלא הוי בעידנא עיי"ש בט"א.

והנה לעיל בארנו דלולב לא מקרי עשה דרבים ובודאי בעיבעידנא מ"מ כתבו המפרשים דהכא גבי לולב משכחת לה בעידנא שפיר כגון דבשעה שאוחז הלולב בידו ומתקן ליה וא"כ תיכף שמלקטן השחורות ונעשה כשר בשעה זו יוצא י"ח והוי בעידנא ורק הכא לא דחי ע"כ אף בכה"ג משום דיו"ט עשה ול"ת הוא ואף איסור שבות אינו דוחה כמו גבי שופר דאמרינן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וא"כ א"ל דלמ"ד יו"ט לא הוי רק ל"ת גרידא אי לית ליה הושענא אחריתא שפיר דחי דהוי בעידנא ויוכל לתקן וא"כ א"ל דהתוס' במס' סוכה דכתבו דהוי בידו לתקן להכי לא הוה דיחוי קאי להאי מ"ד דיו"ט לא הוה רק ל"ת גרידא אבל במס' זבחים דקאי אליבא דרב אשי דהוא אמר שם כל שבידו כו' שפיר כתבו התוס' דלרב אשי לא הוי בידו לתקן משום דרב אשי המ"ד שם הא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת הוא ולא יוכל לתקן בכ"ג וא"כ לדידן דקיי"ל דיו"ט עשה ול"ת שפיר דחה הט"ז דברי הב"י אלא צריך לומר ע"כ לדעת רבינו כמו שכתב הכא הר"ר מנוח ז"ל דס"ל דאין דיחוי אצל מצות בין לקולא ובין לחומרא אפילו נראה ונדחה וכמו שמבאר נמי הט"ז והשעה"מ הכא הביא דזהו רק איסור דרבנן אי לקטן ביו"ט ולא זכר דברי הריב"א שבמרדכי שכתבנו דכתב דהוי איסור דאורייתא ואף שהביא דברי המרדכי שם מ"מ כתב בפשיטות דהוא רק מדרבנן עיי"ש ובמ"א נבאר בזה: הלכה ט כל הפסולין מפני מומין כו' והפסלנות כו' או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה בין ביו"ט ראשון בין ביו"ט שני ובשאר הימים פסול עכ"ל.

משמע דס"ל לרבינו דאתרוג של טבל של ערלה ושל תרומה טמאה דאסור באכילה אסור אף בשאר הימים אבל התוס' והרמב"ן ושאר הפוסקים חולקים על רבינו וס"ל דכיון דילפינן מלכם על היתר אכילה או על דין ממון אינו פוסל רק ביו"ט ראשון כמו בגזול וכמו כן מעשר שני בירושלים למ"ד ממון גבוה דממעטינן מלכם נמי אינו פסול רק ביו"ט ראשון והביא הרמב"ן ראייה דהגמ' קאמר אתרוג של מ"ש אין אדם יוצא י"ח ביו"ט לר"מ ומ"ט אומר ביו"ט ולא אמר בחג כמו שאמר לעיל גבי מצה בפסח אלא משום דאינו יוצא רק ביו"ט ראשון ואם אמר בחג ה"א כל החג אבל לעיל אמר בפסח דלא נוכל לטעות דרק לילה הראשונה חיוב מצה.

והנה לפי הנראה הוא ראייה נכונה: ונ"ל לבאר דברי רבינו כן דהנה חזינן דלבד הטעם שאומר הגמ' גבי ערלה ותרומה טמאה לפסול מטעם דלכם יש לומר דפסול מטעם שכתבו התוס' שם (דף לה) כיון דבעי שרפה כתותי מכתת שיעורא וכתבו דבאמת לענין ערלה ותרומה טמאה לא בעי הקרא דלכם לפסול ורק למ"ד מ"ש ממון גבוה בעינן זה

הטעם ונ"ל דעל תרומה טמאה ניחא בל"ז קושית התוס' מכתותי מכ"ש עפ"י מה שכתבו התוס' במס' סוטה (דף כה ע"ב) ד"ה לאו דל"א כתותי מכתת שיעורא רק גבי איסורי הנאה ובעי שרפה ולא הוי רק כעפרא בעלמא אבל לא בדבר שאינו אסור בהנאה וא"כ תרומה טמאה דבשעת ביעורו שרי ליהנות ל"א כתותי מכתת שיעורא בזה וגבי ערלה מיישב לה כמו"ת הגאון ז"ל עפ"י מה שכתב הפני יהושע במס' ברכות (דף לו) דלא בעי שרפה: ונ"ל להביא ראיה לזה מגמ' דקדושין (דף לט) דאמר והכרז על פירותיהן שטעון גניזה משמע דלא בעי שרפה וא"כ ערלה של חו"ל דלא בעי שרפה ומ"מ בהנאה אסור ושפיר צריך למילף מקרא דלכם וכ"ז א"נ כדעת הסוברים דערלה של חו"ל נמי פסול כמו שהובא במג"א (סי' תרמט ס"ק כ) עיי"ש אמנם לדעת התוס' במס' יבמות (דף קד ע"א) דכתבו גבי ע"ז דכיון דאמרינן דטעון גניזה אין לך כתותי גדול מזה וא"כ כיון דגם על פירות ערלה של חו"ל נמי אמרינן דטעון גניזה א"כ שפיר אמרינן כתותי מכתת שיעורא וליתא תירוץ זה: והנה הפני יהושע מתרץ לה דגבי ערלה ל"א כתותי מכ"ש דהא חזי ליהנות שלא כד"ה אף דמצותו בשרפה.

והנה תירוץ זה ליתא רק לחד תירוץ של התוס' במס' פסחים (דף כח) דע"ז אסור שלא כד"ה ולהכי ניחא דאמרינן בע"ז כתותי מכתת שיעורא אבל לפי חד תירוץ שם ולפ"ד רבינו דבארנו לעיל בהל' יסוה"ת משמע דע"ז שרי שלא כד"ה וא"כ ליתא תירוץ הפ"י דהא גבי ע"ז אמרינן כתותי מכ"ש.

וע"כ צ"ל כפי התירוץ של התוס' דנקיט רק משום מ"ש דבירושלים הטעם דלכם אבל ערלה ותרומה טמאה פסול בל"ז וא"כ ניחא נמי טעמיה של רבינו ז"ל שכתב בפירוש המשנה במס' סוכה (דף לד ע"ב) וז"ל ערלה ותרומה טמאה הם מכלל הדברים הטעונים שרפה כו' ולפיכך הוא פסול למאמר השי"ת פרי דאלו אינן ראויין לאכילה בשום פנים עכ"ל: והנה צריך לפרש לדברי רבינו כן דודאי למ"ד דיליף לפסול מטעם דאין בה דין ממון ודאי יליף מקרא דלכם ודאי דנתמעט מזה דא"ב דין ממון דהא אמר שם בגמ' א"ב מ"ש למ"ד דין ממון מ"ש ממון גבוה הוא ואח"כ אמר הגמ' בשלמא אתרוג של מ"ש לא דכתיב לכם משלכם והוא כמו שפירש רש"י לפי שאין בו דין ממון שאינו ש"פ דאיסורי הנאה הוא הלכך לאו שלכם הוא וה"נ מעשר שני דממון גבוה הוא לאו שלכם הוא אבל למ"ד משום דאין בה היתר אכילה א"ל דאינו מפרש כפירוש רש"י דיליף נמי מלכם דבעי שיהיה שלכם בכל דרכי הנאתו אלא רבינו מפרש לה לפי שאין בה היתר אכילה ולא מקרי פרי כמו שמבאר דאין ראוי לאכילה בשום אופן אבל מקרא דלכם לא נדע למעט שאין בה היתר אכילה דהא מצינו לקמן (דף מ) דגבי פירות שביעית אף דכתיב לכם לא דריש הת"ק שם לכל צרכיכם דס"ל דאין מוסרין פ"ש למשרה וכותיה פסקינן עיי"ש.

וה"נ לא דדרשינן בכל דרכי הנאתו אלא ילפינן למעט מקרא דפרי וזהו המיעוט שאין בה היתר אכילה ולהכי שפיר אמר הגמ' בהיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן כ"פ בדין ממון והיינו דהיתר אכילה לא דרשינן מקרא דלכם אלא מקרא דפרי וזה לכ"ע ילפינן כ"פ בדין ממון דזה ילפינן אי נדרוש מקרא דלכם או לא.

וצריך לומר לדעת רבינו דבאמת ערלה ותרומה טמאה מכתת שיעורא דהוא בשרפה כמו שכתבו התוס' ובעי להכי טעם דהיתר אכילה לענין טבל דרבינו פוסק כשיטת רש"י דטבל פסול הוא כמו שכתב לעיל בה' א' של טבל בהדי הנך פסולים וטבל הא שרי בהנאה שאינו של כילוי ורק כיון דאסור באכילה ממעטינן זה מקרא דפרי וא"כ כל הני בין ערלה ובין תרומה טמאה וטבל דכיון דהמה אסורין באכילה וממעטינן מקרא דפרי המה שפיר פסולין כל שבעה דנתמעט ממאמר השי"ת פרי דודאי הוא כל שבעה כמו דממעטינן הדר דבעי כ"ז וקו"ח הוא מהדר אבל מ"ש בירושלים דחזי לאכילה וממעט רק משום דלא הוי דין ממון וממעטינן מקרא דלכם כמו דאמר בגמ' מפורש מלכם א"כ לא ממעט רק ביו"ט ראשון כמו שממעט מגזול ולהכי שפיר אמר הגמ' גבי מ"ש לדברי ר' מאיר אין אדם יי"ח ביו"ט דכיון דמ"ש ממעטינן מלכם הוא דוקא ביו"ט ראשון א"י אבל שאר הפסולים דא"ר לאכילה וממעטינן מקרא דפרי שפיר כתב רבינו דפסולין כל שאר הימים נמי כמבואר.

ולפ"ד רבינו ליתא מה שהקשו התוס' והר"ן א"נ דבטבל א"י מטעם שאינו שלכם א"כ גם גבי מצה נמעט מזה דלכם והש"א (בסי' צז) מאריך בזה ולפ"ד רבינו ניחא דלא ממעטינן טבל מקרא דלכם רק מקרא דפרי כמבואר: וראיתי להר"ר מנוח ז"ל שכתב בפ"ח ה"א ושל תרומה טמאה מפרש בגמ' פרי עץ הדר א"ר והאי לאו הדר הוא וא"נ לפי שאין בה היתר אכילה ולא לכם קרינא ביה ושל טבל הוי נמי מפני שא"ר לאכילה עכ"ל.

ונ"ל כי ט"ס יש בדבריו דזה דמסיק והאי לאו הדר הוא לא נמצא בגמ' ורק צ"ל והאי לאו פרי הוא כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה ומה שמסיק אח"כ א"נ לפי שא"ב היתר אכילה ולא לכם קרינא ביה זהו לפי שיטת התוס' ורש"י ז"ל אבל לפד"ר הוא כמו שבארנו דממעטינן א"ב היתר אכילה מזה דאקרי פרי כמו שבארנו: ואגב נבאר מה שמאריך הש"א שם (בסי' צז) לענין טבל אם מקרי לכם ואם ממעטינן מקרא דדגנך איסורי הנאה דא"ה נמי פוטר מירוח כמו הקדש דפוטר ומבאר שם הסוגיא דפסחים (דף לג) דיליף מקרא דתתן לו ולא לאורו דקאי כל הסוגיא כמ"ד דחמץ בפסח מותר בהנאה ושהוא יסבור נמי דאחר הפסח אסור הוא מה"ת והוא יליף מקרא דתתן לו ולא לאורו דמ"ד דאסור בהנאה יליף מתתן לחוד עיי"ש ותמוה הוא לכאורה האיך מצינו מ"ד כזה דיסבור דאסור לאחר הפסח ומותר בהנאה והכל מה"ת אם לא דנאמר דס"ל להש"א דהאי סוגיא ס"ל כמו דאיתא בירושלמי דפסחים בפ"ב ה"א דאמר שם מודה ר"ש דאסור איסורו מהו ר' ירמיה אומר איסורו דבר תורה ופירש הק"ע כן איסורו דבר תורה דכתיב אך ביום הראשון תשביתו והיינו משש שעות ולמעלה וכיון דצריך להשבית קודם שש ש"מ דאסור באכילה ולא הבא מ"ע ולאחר זמנו כקודם זמנו עכ"ל.

וא"כ ס"ל דמותר הוא בהנאה קודם זמנו ואחר זמנו ומ"מ באכילה אסור ואיסורו הוא מה"ת וכן יסבור האי מ"ד שם ויליף מקרא דתתן לו על חמץ קודם זמנו דבהנאה מותר ובאכילה אסור מה"ת ואין היתר לאיסורו דלאח"ז נמי אסור מה"ת. ועיין שו"ת נוב"י מה"ת ח' או"ח (סי' ס וס"א) שמבאר בדברי הירושלמי זה ואכ"מ.

וכן מה שמבאר שם הש"א דאיסורי הנאה לא מקרי דגנך קשה לי מן הירושלמי דפסחים פ' כ"ש הל' ג' עשה כרי והשתחוה לו ומרחו ואח"כ אכלו אם התרו בו משום האוכל טבל אינו לוקה משום האוכל עכו"ם לוקה איסור חמור חל על איסור קל ואין קל חל על"ח וכ"ז הוא רק משום דאין איסור קל חל על"ת אבל בודאי נאסר משום טבל אף דמרחו אחר שהשתחוה דנאסרה בהנאה אלמא דמירוח א"ה מקרי דגנך ואין פוטר ודלא כדברי הש"א ובהל' תרו"מ נבאר בס"ד: הלכה יג והאיך היתה שמחה כו' ומנגנין בכנור ובנבלים כו'.

והנה במשנה שם (דף נא ע"ב) איתא והלויים היו מרקדין בכנורות ובנבלים על ט"ו מעלות משמע דהלויים היו דוקא המנגנים ולא ישראלים ורבינו כתב ומנגנים סתם משמע דאף ישראלים כשרים לזה ולא ביאר דישראלים דוקא. וצריך לומר דכיון דרבינו כתב לקמן בפ"ג מהל' כלי המקדש הל' ג' ואחרים היו מנגנים בכלי שיר מהן לויים מהן ישראלים מיוחסין המושאין לכהונה ופוסק כמ"ד שם במשנה דערכין (דף יג) דלא בעינן לויים לשורר בכלי שיר משום דעיקר שירה בפה וא"כ כש"כ הכא גבי שיר של שמחת בה"ש דלא בעינן לויים והמשנה דתני לויים דוקא אתיא כר"ח ב"ע דבעי בשיר לויים דוקא משום דס"ל דעיקר שירה בכלי דוקא ולהכי מצריך לויים אבל אנן דפסקינן כמ"ד עיקר שירה בפה כמו שכתב הלח"מ הכא כשר אף בישראלים כמבואר ודוק: הלכות שקלים פרק ג הלכה ד והקלבונות אינן כשקלים אלא אלא מניחין אותן השולחנות בפ"ע עד שיסתפקו מהן ההקדש כו' עכ"ל.

והראב"ד ז"ל השיג וז"ל הרבה חלוקות יש בתוספתא ובירושלמי כו' והביא הכ"מ דברי ר"מ דס"ל דהוא כשקלים ודעת החולקים עליו ורבינו אינו פוסק כר"מ דהוא יחידאה לגבי אינך תנאי עיי"ש. וקשה לי דהא אמרינן במנחות (קח ע"א) כולהו נמי מותרות מעה נמי לשקלים אזלא דתניא להיכן קלבונו זה הולך לשקלים דברי ר' מאיר ר"א אומר לנדבה כו'.

נמצא דסברי ע"כ הכא כולהו אמוראי כר' מאיר דמעה לשקלים אזלא וה"ל לרבינו לפסוק כותיה דסברי כולהו כותיה ובפרט שפוסק רבינו לעיל בפ"ד ה"ב כר"א דקחשיב נגד מותר אשם כו' והוא נמי ס"ל ע"כ כן כמו שכתבו התוס' שם במנחות דלהכי קחשיב זה וה"ל ודאי לפסוק כן וצ"ע ומה שמציין המ"ע הכא במס' בכורות פ' יש בכור לתרץ בזה קושית הראב"ד ז"ל ליתא כלל במס' בכורות עיי"ש: הלכה יא היה של עיר הנדחת לא עשה כלום עכ"ל.

וכתב הכ"מ היה של עיר הנדחת הטעם מפני שהוא אסור בהנאה וצריך טעם למה פרט עיר הנדחת עכ"ל. והנה הכ"מ אומר דלהכי של עיה"נ לא עשה כלום משום איסור הנאה משמע דס"ל דאיסורי הנאה לא מקרי שלו וזהו סותר לדברי הכ"מ גופיה לעיל בפ"א מהל' ציצית הי"א שכתב רבינו ולא משל עיר הנדחת.

וכתב הכ"מ ומ"ש רבינו ולא משל עיר הנדחת טעמא לאו משום דאיסור הנאה דהא מצות לאו ליהנות ניתנו אלא טעמא משום דלשריפה קאי מכתת שיעורא וציצית יש לו שיעור למטה ע"כ אלמא דס"ל דלא מיפסל מעיר הנדחת רק מטעמא דמכתת שיעוריה אבל לא מטעם דבציצית כתיב ועשו להם משלהם ואיסורי הנאה לאו שלו הוא כמו

שבארנו שם וא"כ ה"נ לפ"ד הכ"מ התם טעמא גבי שקלים הכא צריך לומר ע"כ נמי משום דכתותי מכתת שיעוריה דהא גם גבי שקלים א"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו ורק הוא לפי מה שכתב רבינו הכא בפ"א הל' ה' ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רע"ה שהוא משקלו מאה וששים שעורה.

נמצא דלשקלים בעינן שיעור ועה"נ כתותי מכתת שיעוריה: ומה שכתב הכ"מ וצריך טעם למה פרט עיר הנדחת כו' לענ"ד לא קשה מידי דאיזה איסור הנאה יש גבי שקלים רק מעיר הנדחת או של ע"ז שהשתחוה לו או שהחליפו בע"ז או נוי ע"ז דקיי"ל דחליפין ונוי ע"ז אסור בהנאה ושאר איסורי הנאה ל"מ ליה דאם מודר הנאה משקל נ"ל דמותר לשקול כמו דקיי"ל במשנה דנדריים (דף לג) דמודר הנאה מן חבירו שוקל לו את שקלו דלא משתרשי ליה והה"ד אי מודר הנאה מן השקל עצמו וכמו דהמודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה כמו המודר הנאה מחבירו וה"נ כן ואף א"נ דאם מודר הנאה משקל לפרוש שקל זה או אם מודר הנאה מחבירו אסור לו בעצמו להפריש שקלו של חבירו ורק אם חבירו הפריש אמרינן דל"מ ליה מ"מ הכא לא מצי מיירי במודר הנאה דהא אמר אם עבר ושקל לא עשה כלום וזה לא שייך רק בדבר שהוא איסור הנאה לכ"ע אמרינן דאף אם הפרישו מ"מ אין השקל נתפס בקדושה אבל אם מודר הנאה והוא עבר והפריש לתרומת הלשכה נהי דהוא עבר מ"מ השקל הוא כשאר שקלים לתרומת הלשכה וא"כ ליתא רק למעט משל עיר הנדחת ושל ע"ז וכיון דדין זה לא נמצא בגמ' ובירושלמי ורק רבינו אומר מדעתו להכי אומר של עיר הנדחת והה"ד של ע"ז בחזק גוונא הוא דכתותי מכתת שיעוריה היכא דלית ליה ביטול כמבואר ועיין שו"ת חתם סופר ת' או"ח (סי' קפ) ובמ"א נבאר: פרק ד הלכה ב אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי עכו"ם בתחלה גובין להם ואינם באין מתרומת הלשכה כו'.

והכ"מ לא הביא את המקור לזה והוא גמ' וברייתא ערוכה במס' מנחות (דף. נב ע"א) פלוגתא דר' יהודה ור"ש ופוסק כר"י נגד ר"ש ועיי"ש בהגהות הב"ח וצ"ע: הלכות קידוש החדש פרק ב הלכה ב ד"ת שאין מדקדקין בעדות החדש שאפילו קדשו את החדש עפ"י עדים ונמצאו זוממין בעדות זו ה"ז מקודש עכ"ל.

והמפרש והלח"מ לא הביאו מקור לזה והוא ירושלמי מפורש במס' ר"ה פ"ג ה"ז ובפ"ג ה"א דאם קידשו ונמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש וכן הוא במס' שבועות בירושלמי שם פ"ה דאם נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש. והנה הטעם הוא שפיר כמו שכתב הלח"מ הכא דכיון דקיי"ל אתם אפילו מוטעים ולהכי אין מדקדקין ואפילו נמצאו העדים זוממין מקודש הוא: ומצאתי לאחד מהאחרונים שכתב הטעם לזה הוא משום דהוי כאשר עשה דכבר קידשו החדש ובכל עדות שייך כאשר זמם ולא כאשר עשה.

ולענ"ד ליתא זה חדא א"נ דעדות קידוש החדש דמי למלקות הלא גם בעדות למלקות ס"ל לרבינו לקמן בפ"כ מה' עדות דלא אמרינן בזה דוקא כאשר זמם ולא כאשר עשה אלאאפילו א"נ דהכא נמי אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה מ"מ זהו רק לענין עונש של העדות דאמרינן ביה כאשר זמם דוקא אבל לענין לבטל העדות ודאי באף כאשר עשה נתבטל העדות וכמו שכתב האו"ת (סי' לח) דא"נ דבעי כאשר זמם ולא כאשר עשה אף במלקות אז קאי הקרא של לו ולזרעו אם העידו שהוא ממזר וצריך לגרש את

אשתו דכ"ז שלא גירש הוי כאשר זמם ולא כאשר עשה אך זה ודאי דאף אם גירש את אשתו דהוי כאשר עשה ונמצאו זוממים דמ"מ נתבטל העדות והוא חוזר להיות כשר ועוד כמה דברים שביאר שם וגם הכא ודאי נהי דלא ענשינן כיון דהוי כאשר עשה מ"מ העדות נתבטל והכא הא קיי"ל דאף העדות לא נתבטלה וכשר הקידוש אלא הטעם הוא כמו שכתב הלח"מ מטעם אתם ואפילו מוטעין: והנה כ"ז נ"ל דרק אם נמצאו זוממין אחר שכבר קדשו ב"ד את החודש אבל קודם שקדשו אם נמצאו זוממין ודאי אינו מקודש וניחא עפ"ז הא דקיי"ל נמי דאין עד נעשה דיין גם בעדות קידוש החודש וכתבו התוס' במס' כתובות (דף כא ע"ב) הטעם בשם י"א משום דבעי עדות שאתה יכול להזימה וא"כ הכא דאמרין דאפילו נמצאו הם זוממין א"ח ומקודש החודש וא"כ לא שייך הכא שאתה יכול להזימם אלא משום הכי בעי דיכול להזימם דאי קודם שקדשו ובאו עדים והזימום נתבטלה העדות ודאי ולזה בעי שיהיה יכול להזימם ולהכי אין עד נעשה דיין ואם העדים לוקין אם זממו אותם נבאר לקמן בה' עדות בס"ד: הלכה ז כיצד מקבלין עדות החודש כל מי כו' בא לב"ד כו' ואח"כ שתתקיים העדות ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו כו'.

והנה איתא במשנה דר"ה (דף לא ע"ב) ועוד זאת התקין ריב"ז שאפילו ראש ב"ד בכל מקום שלא יהיו העדים הולכין אלא למקום הועד ע"כ ופירש רש"י שאפילו רב"ד בכל מקום שנצרך לפרוש ממקום הועד למקום אחר שהרי עיקר החודש תלויה בו כדתנן בפ"ג ראש ב"ד אומר מקודש וילפינן מקראי לא יהיו צריכין עדות החודש להלך אחריו אלא למקום הועד של ישיבה ילכו וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ב"ד עכ"ל.

נמצא דחידש ריב"ז בתקנתו דאם אין הראש ב"ד אז במקום הועד אזי יקדשו בלא ראש ב"ד והעדים יבאו למקום הועד שיושבין הסנהדרין ומשמע דקודם תקנת ריב"ז היה זה לעיכוב שראש ב"ד הוא צריך לקדש וא"כ העדים מחויבין לילך למקומו ורבינו דלא ביאר כלל מזה קשה טובא דמשמע מדבריו דתלוי בראש ב"ד דאמר מקודש ומתקנת ריב"ז לא הזכיר כלל הכא ולא העירו נו"כ ע"ז: וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה הירושלמי הכא על המשנה איתא כיני מתניתין למקום הועד של חודש ופירש הק"ע אבל לא למקום הועד של הישיבה ילכו וכתב בש"ק כיני מתניתין למקום הועד של החודש מכאן ק"ל על פירש"י ז"ל שפירש אלא למקום הועד של ישיבה וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ב"ד וצ"ע עכ"ל.

נמצא דלפי פירוש הירושלמי כמו שמפרש הק"ע יהיה המשנה כן דאם הראש ב"ד אינו במקום הועד אין הולכים העדים אחריו למקומו שהוא ורק המה הולכים למקום שמתכנסים בכל פעם כמו שאומר לעיל (דף כג) במשנה חצר גדול היה בירושלים ושם כל העדים מתכנסים ואח"כ יבא הראש ב"ד למקום העדים ויקבלו העדות והוא יאמר מקודש והיה זה התקנה דלא נימא כיון דהעיקר תלוי בראש ב"ד א"כ ילכו העדים להרב"ד במקום שהוא אלא אינן משנין מקומן ובאין למקום הועד של חדש שבאין בכל פעם אשר הראש ב"ד שם ואחרי כן בא הראש ב"ד למקומן אבל אינן יכולין לקדש בלא רב"ד כיון דמקרא יליף לה שתלוי בו ודבר זה לא צריך רבינו לבאר כיון דכתב דבאו לב"ד וב"ד מכניסין למקום אחד הכל כמו שכתב במשנה הראשונה וזהו הועד של חודש

ולא למקום של ראש ב"ד הולכים: והנה יש להביא ראייה לפירוש זה של רבינו מקושית הטורי אבן דהקשה הכא דמה קידוש דתליא רחמנא בראש ב"ד ואעפ"כ התקין ריב"ז דלא בעי דבר זה שיהיה הקידוש עם הראש ב"ד מכש"כ גבי עיבור דלא ניבעי ואעפ"כ אמרינן במס' סנהדרין דאין מעברין את השנה אלא על תנאי שירצה נשיא אם אינו שם וא"כ הכא דמשמע דאפילו תנאי לא בעי מ"ט בעינן הכא גבי עיבור תנאי דוקא אלא ודאי כמו שבארנו דהכא אף לאחר התקנה גבי קידוש החודש מ"מ זה לא נתמעט שאינו תלוי בראש ב"ד אלא רק ההילוך שאינן הולכים רק למקום הועד של חדש: והנה עפ"ד רבינו יתבאר היטב הסוגיא שם במס' ר"ה גבי ההיא איתתא כו' דמסיק הנ"מ לענין עדות החדש דא"כ נמצא מכשילן לעתיד לבא אבל הכא עבד לזה לאיש מלוה אשר עמדו ע"ז היום תרועה והט"א דל"ל התרווייהו נפ"מ הכא דמכשילן לעתיד והתם דעבד לזה כו' ודי בחדא ולפ"ד רבינו הוא כן הכא בלא ראש ב"ד לא יוכל התקדש והתם יוכל לדון בב"ד שבעירו ולהכי שפיר חולק בתלתא גווני הכא דהוי הטעם שלא יכשילן לעתיד לבא אז אפילו דלא יכול לקדש בלא ראש ב"ד ומ"מ אין העדים הולכים למקומו אלא למקום הועד והראב"ד בא ע"כ שמה לקדש ובשאר דינים דלא הוי עבד לזה לאיש מלוה אז יוכל לדון בב"ד שבעירו ואינו מחויב לילך למקום ב"ד הגדול אבל במלוה ולזה דעבד לזה לאיש מלוה אז אפילו אם יהיה ב"ד בעירו מחויב לילך לב"ד הגדול למקום הועד וצריך לומר דבנהרדעא הוה נמי ב"ד ואעפ"כ משום עבד לזה צריכא לילך למחוזא אחרי אמירא וא"כ הרמ"א ז"ל שכתב בח"מ (סי' יא) בהגה"ה שם הלך הב"ד למקום אחר צריך לילך אחריהם ואם לא הלך היו מנדין אותו ולא חולק דזהו רק היכא דעבד לזה לאיש מלוה כמו שאמר הגמ' הכא מיירי דלא הוה ב"ד כלל בעירו ולהכי שפיר בכל הדינים צריך לילך אחריהם והכא מיירי שיש ב"ד בעירו ולהכי גבי קידוש החדש דתלוי בראש ב"ד צריך הטעם דנמצא מכשילן דאינן הולכים למקום ראש ב"ד ובלוה נמי משום עבד לזה הולך למקום הגדול אף שיש ב"ד בעירו כמבואר ודוק: הלכות תעניות פרק א הלכה ה תעניות אלו שגוזרין על הציבור מפני הצרות כו' ואין גוזרין לכתחלה תענית אלא בשני בשבת ובחמישי של אחריו כו'.

וכתב הרה"מ ז"ל משנה ס"פ סדר תעניות אין גוזרין על הציבור בתחלה בחמישי שלא להפקיע שערים כו' ופירש שלא להפקיע שערים הטעם לפי שאפילו במקום שאין לחוש לו כגון שרובה עכו"ם בעיר הדין כן כו' וכתב הלחם משנה וגם מ"ש שרבינו לא הזכיר לפי שאפילו במקום שאין לחוש כו' יקשה וכי רבינו דרכו להזכיר בכל הדינים טעמן שהוקשה לו דאמאי לא הזכיר הטעם כאן כו': ולענ"ד נ"ל לומר דטעמו של הרה"מ שהקשה על רבינו כאן שלא הקשה הטעם הוא משום דרבינו בפירוש המשנה כתב הטעם מה שאין גוזרין בחמשה בשבת הוא להפקיע שערים לייקר שערי המזונות מפני שאומרים דלת העם ולולא הצורך הגדול למטר לא היו מתענין קודם השבת ע"כ וא"כ לכאורה מטעם זה אם מתענין על צרה אחרת בעת אשר לא נצרך למטר דהכל יודעים אשר לא עבדו גשם הוא התענית הלא יכול להתענות בתחלה בחמישי אלא ע"כ צ"ל דרבינו ס"ל גם טעמו של רש"י ז"ל ורק משום דרוב התעניות היו מחמת גשמים ובזה קמיירי המשנה להכי אומר טעם זה וס"ל שפיר שני הטעמים וזהו כונת הרה"מ דה"ל לרבינו לבאר הטעם כמו שפירש רש"י ז"ל דלא נטעה דהטעם הוא רק מחמת שיהא

ס"ל שהוא צורך גדול למטר וא"כ זהו רק אם גוזרין על הגשמים ולא על דברים אחרים וה"ל הכא לבאר טעם מפורש מ"מ משום דלא נטעה דבעיר שרובה עכו"ם ליתא להכי אמר סתם כדברי הרה"מ ז"ל ודוק: פרק ה הלכה ב וי"ז בתמוז ה' דברים כו' ובטל התמיד עכ"ל.

והנה רש"י ז"ל פירש במסכתתענית במשנה שם (דף כו) דבטל התמיד דגזרה המלכות גזרה שלא יקריב עוד. וקשה לי דהא במס' ערכין (דף יא ודף יב) מבואר שם כל הסוגיא דבטל התמיד הוא משום דלא היה להם כבשים שבאה העיר במצור דאמר שם כו' אילימא דעולת חובה בי"ז תמוז בטל כו' בן בקר אתרמי להו ומשמע משם וכן מפרש רש"י ז"ל שם דמשום דלא היו להם כבשים נתבטל התמיד והה"ד לעולת חובה ולעולת נדבה אתרמי להם בן בקר והרע"ב באמת מפרש שם במשנה כדברי הגמ' דערכין דלא היו להם כבשים ודברי רש"י ז"ל הכא צ"ע: הלכה ז ט"ב כו' ואוכל בשר מליח שיש לו ג' ימים או יותר כו' עכ"ל.

וכתב הלחם משנה קשה דבגמ' לא אמרו אלא כשלמים דהיינו ב' ימים ולילה אחד כו' עכ"ל. ונ"ל ליישב כן דהנה חזינן סוף הל' ממרים כתב רבינו גבי בן סו"מ אכל בשר מליח ביום השלישי למליחתו וכאן כתב שיש לו ג' ימים ושמה כתב כמו שהביא הלח"מ מגמ' ורק כאן שינה.

ועיין שו"ת חתם סופר חאו"ח (סי' קנה) מה שמבאר בזה. ובעיקר דבריו נבאר לקמן בהל' ממרים עיי"ש.

אך הכא לענין ט"ב נ"ל ליישב פשוט כן דהנה השני ימים ולילה אחד הנוהג באכילת קדשים הוא לא תליא בזמן מעל"ע ושוה לנו אם שחט השלמים בבקר או לעת ערב מ"מ אינו נאכל הוא השלמים רק עוד לילה אחד ויום ותליא הדבר בהחלפת העונות מיום ללילה וא"כ כיון דסעודה המפסקת אוכלין ביום לעת ערב וא"כ אי שחט מיום הקודם אף בבקר מ"מ עוד נאכל גבי שלמים דהא הוי תוך ב' ימים ולילה אחד וא"כ הוי הכא כמו דין בשר לאיסור ורק אי שחט בשני אלה הימים מקודם כגון ביום ו' אב אז ביום ח' נגמר יום השלישי שלו ואם שחט ז' אב ביום ח' הוא עוד תוך שני ימים וא"כ ביום ח' לעת סעודה המפסקת נגמר יום השלישי כבר ואם שחט בלילה השייך לאח"ז לא נדע אם פג כבר טעמו דזה לא נוכל למילף מקדשים דאינו נשחט בלילה וא"כ לא משכחת לה באופן אחר אבל התם גבי בן סו"מ יוכל היות דאכל תיכף בלילה של יום השני ולהכי אמר שפיר ביום השלישי למליחתו תומ"י מהתחלת יום השלישי אבל הכא דמיירי דאכל ביום לעת ערב וביום לא משכחת אלא בגמ' יום השלישי ודוק: הלכה יב משחרב בהמ"ק כו' והלוקח חצר מסויידת ה"ז בחזקתה ואין מחייבין אותו לקלוף הכתלים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ודע דבהיא דהלוקח חצר מסויידת מסיים בברייתא נפלה אינו חוזר ובונה אותה ולא חשש רבינו לכתבה משום דמלתא דפשיטא היא עכ"ל: והנה הט"ז באו"ח (סי' תקס) הקשה ע"ז וז"ל ותמהני מאד ע"ז וכי עדיף הרמב"ם מתנא דברייתא שהוצרך לכתבה א"כ אמאי לא פשיט הוא ותו דבגמ' פריך למ"ד לענין היזק דאם נפלה חוזר ובונה והוצרך לתרץ איסורא שאני וא"כ ה"ל להרמב"ם ז"ל להורות חילוק זה והטור כתב ולא נקיט כלל הך דלוקח חצר מסויידת ה"ז בחזקתה כו' כיון דאפשר דמיירי

שנבנית קודם חורבן בהמ"ק וזהו חזקתה שנבנית בהיתר וזהו מלתא דלא שכיחא ואין דרך הטור לכתוב משא"כ הרמב"ם ז"ל שכותב אפילו מלתא דלא שייך האידנא עכ"ל, והנה דברי הט"ז מה שמתרץ דברי הטור דחו האחרונים דהא משכחת לה אי קנה בית מסויידת מעכו"ם דהוי בהיתר דאין צריך לקלוף עיי"ש: אך דברי רבינו ז"ל נ"ל ליישב כן עפ"י דברי הכ"מ דלא הוצרך לכתוב זאת, דהנה התוס' כתבו שם בב"ב (דף ס) נפלה א"ח ובונה והשתא סד"א דבית שבנה בזמן הבהמ"ק ונפלה חו"ב וכשלקח חצר המסויידת ה"ז בחזקתה דכ"ז שהיא קיימת י"ל שבהיתר עשה בזהמ"ק אבל כשנפלה תלינן שבאיסור נעשית לאחר החורבן ומש"ה פריך אר"ה אמאי חו"ב אותה כיון דנפלה א"ל למתלי שבאיסור הוציא ומשני איסורא שאני דאפילו ודאי נקנית בהיתר כי נפלה אסור לבנותה ולסייד עכ"ל: ועתה יתבאר כן אם לקח בית בזה"ז מן העכו"ם ונפלה דאסור לבנותה זה מלתא דפשיטא ולא צריך לכתוב כדברי הכ"מ דמה מהני אי נפלה כיון שנבנית לאחר החורבן אף שעכו"ם בנה מ"מ עתה הישראל אינו רשאי ודאי לסיידה מחדש ורק הברייטא מיירי שם היכא שקנה בית שנבנית קודם החורבן כמו שפירשו התוס' דה"א כיון דלפי הס"ד דנבנית בהיתר וזהו ודאי לא צריך רבינו לכתוב כמו שבארנו הכא בכ"ד דאין דרכו של רבינו לכתוב רק דבר שנוהג עתה או שינהג כשיבנה הבהמ"ק לעתיד ודבר זה אי קנה בית שהיתה נבנית בזמן המקדש א"צ לכתוב דבר שאינו ולהכי לא כתב רבינו זה דהברייטא אשמועינן על היכא שנבנית בזמן המקדש ורק ע"ז אי לקח חצר מסויידת היינו דלקח מעכו"ם א"צ לקלוף אבל זה דנפלה א"צ לכתוב דפשיטא הוא ומסולק קושית הט"ז כמבואר ודוק: הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ד איזהו זמן קריאתה כל מדינה שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ כו' אע"פ שאין לה עכשיו חומה קורין בט"ו עכ"ל.

והנה הלח"מ כתב הכא בהל' ח' ובגמ' איכא מימרא דריב"ל כרך שישב ולבסוף הוקף וכו' ולא הזכיר זה רבינו משום דס"ל כפרש"י דלא נאמרה לענין מקרא מגילה אלא לענין בתי ערי חומה עכ"ל: והנה הטור והש"ע (סי' תרפח ס"א) הביאו זה וכתבו לענין מגילה והוא שהוקף ואח"כ ישב כו' משום דס"ל כשיטת התוס' דריב"ל קאי נמי לענין מקרא מגילה: אך זה קשה לי אמאי לא הביאו הטור והש"ע שם דשור איגר לא מקרי חומה דאמר שם (דף ה ע"ב) אשר לו חומה ולא שור איגר והיינו שגגותיה חומותיה וכן פוסק רבינו בפ"ב מהל' שמיטה ויובל הל' י"ג דלא מקרי בית ערי חומה שור איגר בשלמא על רבינו לא קשה דלא הביא זה הכא דהא הוא ס"ל דאם ישב ואח"כ הוקף נמי לענין מקרא מגילה הוא מקרי מוקף ורק לענין ים הוא ספק משום דמיגלי אבל ע"ז לא קפדינן אם ישב ואח"כ הוקף או הוקף ואח"כ ישב וה"נ שור איגר מקרי מוקף לענין מק"מ כיון דמיגני ומיכסי אבל הטור והש"ע דהם ס"ל דלענין מקרא מגילה נמי שוה לבתי ע"ח וריב"ל קאי ע"ז וא"כ אף שור איגר נמי לא מקרי מ"ח לענין מקרא מגילה וה"ל להביא זה.

וקצת י"ל דמאי דאמרינן שם חומה ולא שור איגר הוא לא מיתורא דקרא קאמר ורק אומר כן דכיון דכתיב בקרא חומה ושור איגר לא הוי חומה והוי כאילו אינו מוקף כלל וא"כ כיון שכתבו המוקפין חומה מימות יב"נ לא צריכין להביא זה דשור איגר לא הוי חומה ומה שהקשו התוס' שם (דף ג ע"ב) דקאמר לו חומה פרט לשור איגר וא"ת ול"ל

קרא ת"ל דה"ל ישב ולבסוף הוקף כו' וי"ל דאתי לאשמועינן דאפילו היכא דק"ל דלא דר אדם כו' א"ל דלא מקשים התוס' על הקרא דמיותר הוא דכפי דפרשנו לאו מיתורא דקרא הוא אלא הקשו על הברייתא ל"ל לומר עוד ולא שור איגר מחומה ת"ל דה"ל ישב ולבסוף הוקף ומתרצים דאיצטריך לאשמועינן היכא שלא דר בה עדיין ועיין ט"א ודוק: שם וכל הלילה כשר לקריאת הלילה כו'.

והנה הלח"מ הקשה מ"ט לא קאמר הגמ' (דף כ) במגילה לענין זה הכלל דבר שכשר בלילה כשר כל הלילה כו' אתיא לרבות מקרא מגילה ותירץ וי"ל דהגמ' לא שני ליה משום דלא אשכחן במשנה דחייב אדם לקרות המגילה בלילה אלא ריב"ל קאמר לה וטפי ניחא לאתויי כללא מדבר המפורש במשנה מדבר שאינו מפורש במשנה עכ"ל.

והנה לפ"ד הלח"מ נדחה מה שהוכיח הט"א שם דקריאת הלילה אינו אלא מדרבנן ול"ד לקריאת היום דהוי עיקר התקנה אבל בלילה לא הוי עיקר התקנה מדברי קבלה אלא אסמכתא בעלמא ורבנן תיקנוהו ואסמכוהו אקרא דאקרא יומם ולילה כו' ולהכי לא אמר לרבות בזה הכלל וכן כתב הנוב"י מה"ק ח' או"ח (סי' מא) כדברי הט"א דעיקר הקריאה מדברי קבלה הוא ביום ובלילה הוא רק מדרבנן עיי"ש: והנה לפ"ד הלח"מ הראיה שהביא הט"א לאו ראיה היא דלא קאמר בזה הכלל רק דבר המפורש במשנה.

אמנם יש לדחות דברי הלח"מ בתירוץ זה דהא איתא לקמן (דף יט ע"א) במשנה בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו כו' ואמר רבא בגמ' ל"ש אלא שעתידי לחזור בלילי י"ד אבל אין עתיד לחזור בלילי י"ד קורא עמהן ופירש"י אלא שעתידי לחזור בלילי י"ד אם קודם ע"ה יצא מן העיר הוא דקתני שא"צ לקרות עמהן כו' אבל אין עתיד לצאת משם בלילה כו' וקורא עמהן בין בלילי י"ד כו' אלמא דאיתא במשנה הדין דצריך לקרות גם בלילה בזה דקאמר דא"צ לקרות עמהן והיינו בלילה וזהו דוחק לומר דכיון דלא הוי מפורש במשנה להכי לא קחשיב דרק רבא מוקי כן.

בכ"ז נ"ל דדעת רבינו ודאי לא ס"ל כדברי הט"א דהא כתב רבינו בלילה קודם קריאתה מברך ג' ברכות כו' וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו והתוס' והרא"ש כתבו דביום חוזר ומברך זמן משום דעיקר קריאה הוא ביום והרא"ש הביא ראיה לזה הוא מדקאמר במשנה דלקמן כל היום כשר לקריאת המגילה ובלילה לא קתני אלמא דעיקר הקריאה הוא ביום ולהכי צריך לומר זמן ביום וא"כ מדברי רבינו משמע דהזמן של לילה פוטר את של יום דתרווייהו שוין מדברי קבלה דאל"כ היאך פוטר הזמן של דרבנן האי דשל ד"ק: אך נ"ל ליישב קושית הט"א והלח"מ דל"א תירץ הלח"מ וא"ל דלהכי לא קאמר דאתי בזה הכלל דכשר כל הלילה קריאת המגילה דהנה המג"א כתב (בסי' תרפז) דעת הגמ"מ דיצא בדיעבד בקריאת המגילה של לילה אף לאחר עה"ש קודם הנץ החמה וכן כתב הט"ז (בסי' תרפח) בשעת הדחק קורא מגילה של לילה אחר עה"ש קודם הנץ עיי"ש בס"ק י' ולפ"ז ניחא דהנה הט"א גופיה כתב שם דלהכי לא קאמר שם לאתויי ק"ש דהוא כשר כל הלילה משום דהוא כשר בדיעבד אף אחר עמוד השחר קודם הנץ משום דאיכא אינשי דגנו בהאי שעתא וא"כ ניחא נמי דלא קאמר לענין קריאת מגילה של לילה דנמי כשר אחר עה"ש קודם הנץ כדברי הגמ"מ והוי כמו ק"ש כמבואר: והנה בירושלמי דמגילה (פ' ב' הל' ד') איתא אר"ח רגיל צריך לקרותה בלילה ולשנותה ביום

כו' ופירש הק"ע מי שהוא רגיל בקי בקריאה צריך לקרותה בלילה אבל מי שאינו בקי אינו צריך דעיקר הקריאה ביום כו' ומזה משמע ראייה לדעת הט"א והנוב"י דלילה אינו עיקר קריאה ורק חכמים תקנו למי שבקי לקרות בלילה אבל למי שאינו רגיל א"ח דעיקר קריאה ביום אמנם הפ"מ גריס שם ריב"ל וט"ס הוא רגיל שאיתא שם ואין ראייה מזה ודוק הלכה י בן עיר שהלך לכרך כו' אם היה דעתו לחזור למקומו כו' קורא כמקומו כו'.

וכתב הרה"מ שם דברי הגמ' אמר רבא ל"ש אלא שעתיד לחזור כו' דכתיב היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי כתיב הפרזים ל"ל למכתב היושבים בערי הפרזות הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז כו'. והקשה הטורי אבן הכא מגמ' דב"ב (דף ח ע"א) דאמרינן גבי עיר הנדחת החמרת והעוברת ממקום למקום אם נשתהו שם שלשים יום נדונין עמה משום דכתיב יושבי העיר ואמרינן דלמקרי יושבי העיר לא הוי עד שלשים יום וא"כ ה"נ דלמקרי יושבי ערי הפרזות לא להוי עד שלשים יום והניח בצ"ע: ונ"ל ליישב כן דבירושלמי איתא בפ"ב ה"ג אר"מ בעתיד לחזור למקומו אר"פ ע"כ היהודים הפרזים פרוז היה באותה שעה עכ"ל.

ונ"ל דהפשט הוא כן דלא יליף מקרא דהיושבים בערי הפרזות דפרוז ב"י איקרי פרוז רק הקשה כן דל"ל למכתב תרי קראי היהודים הפרזים והיושבים בערי הפרזות דכמו דהקושיא היה דלכתוב היהודים הפרזים ולא היושבים ה"נ איכא למפרך איפכא דה"ל לכתוב היושבים בערי הפרזות ולא היהודים הפרזים ואומר כן מכדי כתיב היהודים כו' וסגי בזה ול"ל לאסוקי היושבים בערי הפרזות אלא דאתי לאשמועין דמיירי בתרי גווני היהודים הפרזים היינו אף פרוז ב"י והיושבים בערי הפרזות היינו התושבים שמה שלשים יום דמקרי תושבים כמו בעיר הנדחת ואומר הירושלמי דהיושבים בערי הפרזות הוא מיותר אתי לגלות דזהו שאמר היהודים הפרזים היינו אפילו לא התושבים שמה ל' יום רק פרוז בן יומו מ"פ ואי הוי כתיב היהודים לחוד לא הוי ידעין דמיירי בב"י ואי הוה כתיב היושבים לחוד ודאי ה"א דבן ל' יום דוקא ועתה מתרווייהו ידעין וזהו שאומר הירושלמי היהודים הפרזים פרוז היה באותה שעה דילפינן מהיהודים אשר פרוז ב"י הכא מקרי פרוז כמבואר ועיין שו"ת ח"ס (סי' קצד) מה שמבאר בזה לחלק בין יושבי העיר ובין יושבי בעיר עיי"ש ודוק: הלכה יא עיר שהיא ספק קורין בב' הימים ומברכין על קריאתה בי"ד בלבד הואיל והיא זמן קריאתה לרוב העולם עכ"ל.

והנה הט"ז (סי' תרפח) הקשה ע"ז מ"ט לא מברכין בב' הימים כמו בשאר ספיקא דיומא ומתרץ דשאה"כ הואיל ומצינו זמנים הרבה ואם חל בשבת בני ט"ו מקדימין בי"ד, ובירושלמי אמר כל החדש כשר לקריאת המגלה כו' מועיל כו' לרוב העולם כו' עכ"ל: ונ"ל ליישב פשוט עפ"י הירושלמי שם פ"ב בן כרך מה שמוציא בן עיר כו' כההיא דאר"ח הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה ומפרש הק"ע דאפילו בן כרך יוצא בדיעבד בקריאת י"ד ולהכי אף בן עיר יוכל להוציא ע"כ.

אלמא דחזינן דגם בן כרך אם קראה בי"ד כבן עיר יוצא בדיעבד וא"כ ניחא נמי דאינו מברך רק בי"ד דכבר יצא י"ח בי"ד בדיעבד וגם כונת רבינו הוא כן ורוב קריאתה לרוב העולם בי"ד ומשה"כ יצא בדיעבד ומה שהשמיטו הפוסקים הא דהירושלמי דבן כרך

אינו מוציא בן עיר וב"ע בן כרך עיי"ש בפ"מ מה שמישב זה ודוק: הי"ג אין קורין את המגילה בשבת גזירה שמא יטול אותה בידו וילך אצל בקי לקרותה ויעביר ד"א ברה"ר שהכל חייבין בקריאתה ואין הכל בקיאים לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת מקדימין וקורין אותה קודם השבת וש"ד בהלכות פורים באותו שבת להזכיר שהוא פורים עכ"ל.

והנה רבינו כתב הטעם דאינו דוחה שבת הוא משום גזירה דרבה שמא יעבירנה: והנה לפי מה שכתבו התוס' שם ד"ה ר"י דרב יוסף דאמר שם הטעם מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ס"ל נמי הא דרבה אלא צריך הטעם שלו על מקדש דאין שבות במקדש וא"כ מטעם דרבה קורין שמה בשבת ומטעמא דר"י א"ק וא"כ קשה על רבינו דה"ל להזכיר גם טעמו של רב יוסף דעניניהם של עניים כו' לענין לאסור בבהמ"ק כיון דת"כ דר"י אלמא איתא לטעמיה ונפ"מ לענין מקדש: אמנם הט"א הקשה ע"ד התוס' אלו דכתבו דצריך הטעם לענין זה דאין שבות במקדש ממס' סוכה (דף מב) דאמרינן שם דאין נטילת לולב דוחה שבת אף במקדש אלא בראשון בלבד וכן ערבה רק בז' ומבאר הט"א דלא כדברי התוס' דאין שבות במקדש ל"א רק מה שהוא צורך עבודה או לצורך המקדש וקדשיו אבל לא במצוה כמגלה ולולב ומה שאמר רב יוסף ע"ז טעם אחר הוא משום דס"ל דטעמו של רבה ליתא רק גבי מצוה של תורה או של רשות לגמרי אבל במצוה דרבנן דלא בהיל ומצוה איתא ס"ל לר"י דלא גזרו בזה וכן ס"ל לרבינו דלא כהתוס' ופוסק כרבה דאף במצוה דרבנן גזרו דהלכה כרבה לגבי ר"י.

ומה שמיייתי הגמ' ת"כ דרב יוסף הוא רק ראייה דאמרינן עניניהם של עניים נשואות למ"מ אבל זה דאין קורין בשבת הוא טעמו של רבה דזה לא נזכר שם בכרייתא ואף בבהמ"ק דיו טעמא דרבה כמבואר: ונ"ל לומר עוד טעם על רב יוסף דלא סגי ליה הכא בטעמו של רבה דהנה לקמן דף יד) וכן במס' ערכין (דף).

ע"ב) מקשה א"ה נימא הלל בפורים ומשני רב נחמן קריאתה זו הלילא ורבא אמר משום דאכתי עבדי אחשוורוש אנן וכתבו האחרונים בשם המאירי דנ"מ בין הטעמים דלפי הטעם של קריאתה זו הלילא אז אם אין מגלה בעיר קורין ההלל ולמ"ד אכתי עבדי אחשוורוש אנן לא קרינן אף למי שא"ל מגלה ועתהיבואר רב יוסף ס"ל כמ"ד דקריאתה זו הלילא וא"כ לבני העיר שאין להם מגילה קורין ההלל ולקרות הלל יוכלו אף אי חל בשבת דבזה ליתא טעם דאין הכל בקיאים וא"נ גזרה שמא יעבירנה מותר לקרות ההלל בשבת כמו דקורין בכל יו"ט שחל בשבת להכי אומר הטעם מפני שעניניהם של עניים נשואות למ"מ וזהו במקום שקורין המגלה אבל אם אין להם מגלה ויקראו הלל עניניהם נשואות לקריאת ההלל דהוא במקום מגלה וא"כ לפי ט"ז אם חל בשבת אומרינן הלל בע"ש וגובין בו ביום ומחלקין בו ביום כמו במגלה ורבה א"ל דלא צריך ט"ז דס"ל הטעם דאכתי עבדי אחשוורוש אנן ואין אומרינן הלל כלל ורבינו אף דכתב לקמן בפ"ג ה"ו דא"ק הלל משום דקריאת המגלה הוא הלל מ"מ די לו בטעמו של רבה בלבד דא"ל דגם זה הטעם של אכתי עבדי אחשוורוש נמי ס"ל ול"ק הלל בש"פ דהא טעם זה קאמר לה רבא שם דהוא בתרא ורק מזכיר טעם הראשון שדי לו בזה.

ועי"ל דלהכי אמר רב יוסף עוד טעם בזה הוא כן דהנה שם (דף ע"א) אמר ריב"ל פורים שחל להיות בשבת שו"ד בענינו של יום מאי איריא פורים אפילו יו"ט נמי כו' פורים

איצטריכא ליה סד"א לגזור משום דרבה קמ"ל נמצא דאם חל פורים בשבת ואין קורין את המגלה אז שו"ד בענינו ש"י.

ונ"ל לומר דזהו רק לרבה דס"ל הטעם שמא יעבירנה וחידשו זה החכמים האחרונים בעת שגזרו על שופר ולולב בשבת גזרו נמי על מגלה אבל אנשי כה"ג בשעה שתיקנו קריאת המגלה תקנו לקרות אף בשבת ואח"כ עקרו חז"ל תקנה זו משבת מ"מ זה נשאר דשו"ד בענינו של יום כריב"ל אבל לרב יוסף א"ל כיון דהטעם הוא מפני שעניניהם של עניים נשואות דגם עיקר התקנה מימות אנשי כה"ג היה דאם חל בשבת אז קורין את המגלה בע"ש משום תקנת העניים דמחלקין מתנות יחד בעת קריאת המגלה וזה הטעם דאם חל בשבת קורין מע"ש נתקן מימות אכה"ג ולהכי אין קורין בענינא של יום נמי דבשבת מהתקנה הראשונה נדחה לע"ש וכן כתב הט"א דלרב יוסף כן היה עיקר התקנה מאנשי כה"ג עיי"ש: ונ"ל לומר עפ"ז הא דאיתא בש"ע (סי' תרפ"ח ס"ו) דאם חל ט"ו להיות בשבת עושין הסעודה באחד בשבת והוא מן הירושלמי דמגלה (פ"א ה"ב) והמג"א כתב שרלב"ח חולק ע"ז וס"ל דהסעודה עושין בשבת והביא ראיה מהגמ' דלקמן (דף ל) דאמר עשייה וזכירה בהדדי קאתי עיי"ש: ונ"ל לומר דתליא בזה דלרבה דאמר הטעם שמא יעבירנה וחכמים עקרו משבת הקריאה אמרינן דלא עקרו רק קריאת המגלה אבל הסעודה נשאר בשבת ולהכי קאמר הגמ' עשייה וזכירה בהדדי קאתי אבל הירושלמי הכא ס"ל כמו רב יוסף דהטעם מפני שעניניהם של עניים נשואות ומימי אכה"ג נתקנה הקריאה של המגלה וכן החילוק לאביונים וכן הסעודה משבת נדחה לאחד בשבת וקריאת המגילה משום ולא יעבור נתקנה בע"ש וכן החילוק של אביונים דתלוי בזה אבל הסעודה דחינן לאחר השבת כמו כל דבר הנדחה דנדחית לאחריה ואמר רב יוסף להכי הטעם מפני שעניניהם ש"ע כו' ללמד דהסעודה דינה נמי להיות אחר השבת אבל רבה ס"ל דשו"ד וכן הסעודה עושין בשבת וכותיה פוסק רבינו: ועפ"ז ניחא לשון רבינו שכתב אין קורין המגלה בשבת גזירה שמא יעבירנה לפיכך אם חל בשבת מקדימין וקורין ושו"ד בהלכות פורים כדי להזכיר שהוא פורים ועמד הלח"מ על הלשון לפיכך שאין לו הבנה דאם לא היה נדחה מכש"כ דשו"ד עיי"ש.

ולפ"ד ניחא דא"נ טעמו של רב יוסף דמימות אכה"ג נתקנה לקרות בע"ש אין שו"ד נמי ולהכי אומר דהטעם הוא משום דרבה שמא יעבירנה ולפיכך שו"ד להזכיר דלא נעקרה רק מתקנת חז"ל הקריאה ולא לגמרי כמבואר: ופשוט א"ל הלשון של לפיכך שכתב רבינו עפ"י מה דכתבו שם ד"ה פורים וז"ל דוקא פורים שחל בשבת שו"ד דאין קורין המגילה אבל אם חל בחול דקורין המגלה איכא פרסומי מלתא ואין שו"ד וזהו שאומר רבינו לפיכך דמשום שאין קורין להכי תיקנו שיהא שו"ד אבל לא בחול דקורין אין שו"ד והיפוך מדברי הלח"מ הוא כמבואר ודוק: פרק ב הלכה א קראה עומד או יושב יצא ואפילו בציבור אבל לא יקרא בציבור יושב לכתחלה מפני כבוד הציבור עכ"ל.

והקשה הט"א במס' מגלה (דף כא) שם וז"ל יקשה דאם איתא דבציבור אין קורין לכתחלה מיושב הא אמרינן בגמ' משא"כ בתורה ואקריאת התורה בציבור קאי דאין קורין יושב וכדפירש רש"י ומוכרח הוא כמ"ש בגמ' והשתא מה בין מגלה לתורה הא

שניהם שוין דביחיד קורין יושב לכתחלה ובציבור לא ול"מ למימר דבציבור בתורה אפילו בדיעבד לא יצא דהא ודאי ליתא אלא אפילו בציבור ודאי קורין יושב לכתחלה.

ועיין ט"ז (סי' תרצ) מה שכתב בזה: ונ"ל לומר כן דהנה באו"ח (סי' קמא) צריך לקרות מעומד ואפילו לסמוך עצמו לכותל אסור כו' והקשה המג"א דבח"מ (סי' יז ס"א) כתב הרב בשם הריב"ש דחשיב לסמיכה עמידה והכא כתבו התוס' והטור דלא קחשיב עמידה וצ"ע ואפשר דגבי עדות הקילו עכ"ל: ולענ"ד נ"ל לומר פשוט דבאמת קיי"ל בכל דוכתא דסמיכה הוא כעמידה ורק הכא כתבו התוס' במס' מגלה (דף לא ע"ב) ד"ה משה בסה"ד ילמדנו פ' יתרו אין אדם רשאי לקרות בתורה כו' ואסור לסמוך על הבימה דמה נתינתה מעומד אף קריאתה מעומד ע"כ.

וכן איתא נמי ברא"ש ר"פ הקורא וכן ברי"ף שם וז"ל דקורא בתורה צריך להיות מעומד אמר ר"א אמר קרא ואתה פה עמוד עמדי ואפילו לסמוך אסור כדאיתא בירושלמי פ"א ה"א רשב"י על לבי כנישתא חזיא לחז ב"נ דתרגם וסמיך א"ל אסור כשם שנתינתה באימה כו' וכן הרי"ף ז"ל שם הביא זה וא"כ ניחא דהכא בקריאת התורה בציבור אסור אפילו סמיכה דצריך להיות דומיא דנתינת התורה דהוה מעומד בלא סמיכה כלל אבל בש"ד דבעי עמידה אף סמיכה הוא כעמידה וא"כ הכא שפיר כן דבקריאת התורה דילפינן מקרא מנתינת התורה מעמוד עמדי וא"כ אין לקרות לכתחלה אף בסמיכה וזהו שאמר משא"כ בתורה דאסור בציבור לקרות ע"י סמיכה אבל במגלה דמצרכינן בציבור מעומד הוא רק משום כבוד ציבור ושרי ע"י סמיכה דלא גרע מש"ד דבעי בעמידה וסגי ע"י סמיכה וזהו החילוק לתורה ממגלה לדעת רבינו ודוק: הלכה ח אין קורין בציבור במגלה הכתובה בין הכתובים ואם קרא לא יצא אבל היחיד קורא בה ויי"ח עכ"ל.

והנה הט"א הרבה להקשות על טעמו של רש"י דהוי משום פרסומי ניסא וא"כ אמאי בציבור לא יצא והא בעשרה מפרסמי מלתא טפי מביחיד כמו גבי שלא בזמנו לעיל ומפ"ז מפרש פ"א דבציבור היינו שלא בזמנו בשעה שאין קורין אלא בציבור וביחיד היינו בזמנה בשעה שקורין ביחיד בזמנה עיי"ש.

ולענ"ד נ"ל דניחא פשוט בציבור פשוט כמו שמפרש רש"י ז"ל עפ"י מה דאיתא בירושלמי בפ"ב ה"ב אם היתה כתובה בחומשין אין קורין בה ברבים אר"ח מפני ההדיוטות ומפרש הק"ע דמיירי בכתובה בין חומשין ואין קורין ברבים מפני ההדיוטות שיסברו שאומרים הפטרה ולא יתפרסם הנס באותה קריאה אלמא דניחא דבציבור אין לקרות משום הדיוטות שיטעו בזה אבל ביחיד שרי לקרות ואין חוששין וזהו דברי רש"י ז"ל דמפרסם ניסא טפי דאי קוראה הכתובה בין הכתובים נראה כקורא במקרא והיינו בציבור דאיכא חשש הדיוטות ולא ביחיד ודוק: הלכה ט ואין העור שלה צריך לעבד לשמה עכ"ל.

וכתב הרה"מ דזה פשוט דלא נזכר בגמ' בה עיבוד ואינה כס"ת אלא לדברים שהשוה לה עכ"ל. והנה הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל בפ"ב דמגלה חולק על רבינו והקשה על רבינו מהא דאיתא בירושלמי בפ"ב דמגלה מה בין ספרים למגלה שהספרים נכתבים בכללשון ומגלת אסתר אין נכתב אלא אשורית ולפ"ד רבינו הא איתא חילוק זה מה שמגלה לא בעי עיבוד לשמה עיי"ש: והנה לענ"ד יש ליישב כן דהנה בביאורי הגר"א ז"ל באו"ח

(סי' תרצא) כתב שם ס"ק ד' דרבינו אזיל לטעמיה דהוא ס"ל דמזוזה נמי א"צ עיבוד לשמה ואע"ג דבס"ת בעי עיבוד לשמה ס"ל דלא אמרו אלא בס"ת ותפלין דאקרי תורה אבל ש"ד כגון ספרים ומזוזה אע"ג דדינן כס"ת לא ולמד ממ"ש במנחות (דף מב) ספרים ומזוזות נלקחין כו' ואין לנו ספרים אלא מגלה כו' נמצא דתלי בזה דאי מזוזה לא בעי עיבוד לשמה הה"ד נמי מגלה: והנה בירושלמי במס' יומא פ"ג הל' ו' איתא שמה עור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב"ג אוסר.

והנה מדברי הת"ק יש ראייה לדעת רבינו דמזוזה לא בעי עיבוד לשמה כמו שבארנו לעיל בהל' ס"ת וא"כ רשב"ג דאוסר הוא ודאי בעי גם במזוזה עיבוד לשמה ולא ס"ל כהברייתא דדוקא ס"ת ותפלין והה"ד נמי מגלה וא"כ א"ל דהברייתא זו שמביא הירושלמי במס' מגלה אתיא כרשב"ג דבעי אף במזוזה עיבוד לשמה ואף דע"כ זה הברייתא לא אתיא כרשב"ג דהא רשב"ג מתיר לכתוב אף יוונית בין בספרים ובין במגלה כדאיתא בגמ' (דף ט ודף טז אך א"ל דהברייתא בזה לא ס"ל כותיה ורק בדין דעיבוד בזה ס"ל כרשב"ג דבעי לשמה: אמנם הא הברייתא זו שמביא הרמב"ן מן הירושלמי נזכר גם בגמ' דידן במס' שבת (דף קטו ע"ב) ותמוה לי על הרמב"ן ז"ל שמביא זה מהירושלמי להקשות ולא הקשה מגמ' דידן.

והנה הא בגמ' דידן לא נזכר כלל שום פלוגתא דת"ק ורשב"ג לענין עיבוד במזוזה וקשה לאוקמי הברייתא כהאי מ"ד: וע"כ נ"ל ליישב פשוט כן דהא בברייתא שם במס' מנחות (דף מב) אמר ספרים ומזוזה נקחין מכל אדם ומפרשים התוס' משום דלא בעי עיבוד לשמה ומכאן הוציא רבינו את דינו דמזוזה לא בעי עיבוד לשמה ומפרשים דספרים היינו בשאר ספרים לבד ס"ת וכן במס' שבת (דף קטו ע"ב) מפרשים כן בשם הר"ר יוסף ז"ל דמיירי הברייתא דאמר ספרים נכתבים בכל לשון בשאר ספרים דבס"ת בעי על ספר ובדיו עיי"ש וא"כ דמיירי בשאר ספרים והמה יש להם חז דניא עם מזוזה דאם מזוזה לא בעי עיבוד לשמה הה"ד שאר ספרים ושפיר דמי דאמר שם הברייתא דשוה בזה ספרים דמיירי בשאר ספרים למגלה דתרווייהו לא בעי עיבוד לשמה ואפילו לפי פירוש ר"י שם בתוס' שבת בסה"ד ד"ה מגלה דשם מיירי דוקא לענין הצלה ולזה מיתנו הך ברייתא אלא שהספרים שנכתבים בכל לשון ואפילו בלא ספר ודיו חשיבי לענין דמצילין מפני הדליקה אע"ג דלא חזי לקריאה משום דיש בהו אזכרות אבל במגלה אין מצילין אלא א"כ ראוי לקריאה שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו לפי שאין בה הזכרה ע"כ וא"כ ה"ל לומר גם כן עד שיהא מעובד לשמה א"נ דבמגלה אינו כשר עד שיהא מעובד לשמה: אך גם זה יש ליישב כן עפ"י מה דכתבו התוס' במס' מנחות (דף לב ע"א) ד"ה תפלין וז"ל ותימא דלא קחשיב ליה בהדי אין בין ספרים לתו"מ בפ"ק דמגלה וי"ל דלא מיירי בדבר שכתובין בו כדאשכחן גבי אין בין שבת ליוה"כ דל"ח אכילה וגבי אין בין יו"ט לשבת דל"ת סקילה א"נ משום דתו"מ לא מחד טעמא מיפסל אגויל ולא דמי לאשורית דהוי מחד טעמא משום דכתיב והיו ע"כ: והנה דברי המהרש"א שם תמוה מאד וז"ל לא ידענא מאי האי דלא חשיב גבי א"ב שבת ליוה"כ דליכא למימר דקאי נמי על סקילה שכתבו נמי גבי א"ב שבת ליו"ט הא קחשיב ליה שם דקתני א"ב שבת ליוה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה בכרת והיינו זדונו בידי אדם היינו סקילה שם וא"נ משום כו' ר"ל דלית ביה טעמא דמפסלן אגויל אלא מהל"מ ול"ד לאשורית דקחשיב שם

דאית ביה טעמא דקרא מדכתיב והיו בהוייתן יהו עכ"ל והנה פשט התוס' הוא כן דל"ח אכילה היינו מה שיוה"כ אסור באכילה ושבת מותר דלא קחשיב רק העונשין שבשניהם ולא היתר ואיסור המחולקים ובחנם הקשה המהרש"א ז"ל ל"י כו'.

ומה שכתבו בתו"מ לא מחד טעמא מפסלי אגויל נ"ל דהפשט הוא דזה מפסל מטעם דבעינן קלף וזה בעי דוכסוסטוס ופשט המהרש"א דלא קחשיב משום דלא מפסל אלא מהלמ"מ ולא מקרא מפורש גם זה תמוה דהא במגלה (דף ח ע"ב) אמר שם הא לתופרן בגידין ולטמא הידים זה וזה שוין ופירש רש"י ז"ל הלמ"מ הוא בתו"מ שיהיו נתפרין בגידין אלמא דהוא רק הלמ"מ וא"כ תקשה מאי ראייה דלזה שוין הא בזה לא מיירי וכן בזה שמטמא את הידים דהוא רק מדרבנן לא קמיירי דלפ"ד המהרש"א לא קמיירי רק מה שלמידין מקרא אלא ע"כ כמו שפרשנו דפשט התוס' דלא נמעט מחד טעמא אך זה חזינן דלפי תירוץ התוס' לא מיירי רק בדבר שכותבין בו ולא על דבר שכותבין בו וה"נ א"ל דגם הברייתא הוא כהמשנה דלא קחשיב שמה רק במה שכתוב ולא על מה שכותבין וכמו דלא קתני דיהיה נכתב על קלף ה"נ לא קתני מה שזה בעי עיבוד לשמה וזה לא בעי אף דמיירי לענין הצלה מה"ד כפירוש התוס' כמבואר: ונ"ל להביא ראייה לדעת רבינו.

דהנה לקמן (דף יט ע"א) איתא על הספר ובדיו מנלן אתיא כתיבה כתיבה כתיב הכא ותכתוב וכתיב התם ויאמר להם ברוך מפיו כו' ואני כותב על הספר בדיו ע"כ והקשה הט"א ל"ל להגמ' הכא להביא הג"ש מדברי קבלה אמאי לא מייתי כמו לעיל (דף יח) דאמרינן קראה ע"פ לא יצא ואמרינן ג"ש כתיב הכא והימים האלה נזכרים וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר מה כאן בספר אף להלן בספר וא"כ ניליף נמי זה דבעי דוקא בספר מקרא דדברי תורה שזה כתיב בתורה ועיי"ש שתירץ דעל דיו איצטריך למילף מד"ק ואכתי ג"כ דיו נוכל למילף מג"ש מס"ת דבעינן נמי בדיו דוקא מהלמ"מ כמו שכתב רבינו בה' תו"מ פ"א ה' ג' עיי"ש.

ולפ"ד רבינו ניחא שפיר דאי ילפינן מג"ש זו ה"א אין ג"ש למחצה ומה ספר בעי עיבוד לשמה אף מגלה נבעי עיבוד לשמה ולהכי מגלה לנו הקרא דאגרת כה"כ דכתב הר"ן ז"ל דאגרת אתיא נמי לענין זה דלא בעי עיבוד לשמה דרק לענין דברים שבגופו וה"נ מגלה לנו הכא דהג"ש לא נתנה ללמוד רק לענין קריאה אי הוה מכתב או בע"פ אבל לא לענין כתיבת המגלה דנקראת אגרת ורק מג"ש דד"ק ילפינן דבעי ספר ודיו כמבואר: והנה לענין כתיבה דמגלה לא נתבאר אי בעי לשמה.

והנה לדעת רבינו דבארנו לעיל בה' ס"ת דעיקר החיוב לשמה רק לכתוב האזכרות אבל לא כל הס"ת וא"כ במגלה דליתא אזכרות לא בעי לשמה אלא לדעת הפוסקים דכל הס"ת בעי כתיבה לשמה וקודם שמתחיל לכתוב אומר שכותב לשם קדושת ס"ת איך הוא במגלה לא נתבאר ומשמע מזה דסתמא דלא בעי זה רק בס"ת תו"מ דיש בהן אזכרות וקדושה שלהן שוה אבל מגלה דמי לשאר ספרים ולא בעי כתיבה לשמה דע"ז לא מצינו לימוד וצ"ע: הלכה יד ומותר בעשיית מלאכה ואעפ"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה אמרו חכמים כל העושה מלאכה בפורים א"ר סימן ברכה עכ"ל.

וכתב הלח"מ וז"ל ולא ידעתי אמאי לא חילק רבינו בין אתרא דנהיג ללא נהיג וכן נטיעה של שמחה שאמרו שם שמותר והטור ז"ל ביאר כל זה: והנה מה שכתב הלח"מ דהטור ביאר הכל הנה גם הטור לא ביאר דנטיעה של שמחה שרי אפילו במקום שנהגו לאיסור ורק חילק בין מקום שנהגו לאיסור בסי' תרצו ע"ש.

והנה דברי הטור יש לישב כן דהתם בגמ' איכא שני תירוצים חדא לחלק בין מקום שנהגו וחדא אינו מחלק ומשמע דס"ל דבכל מקום אסור ורק נטיעה של שמחה שרי בכל דוכתא ול"ק א"ל דס"ל דאף נטיעה של שמחה אסור במקום שנהגו והנה בכ"ד דאיכא תרי לישני קיי"ל דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים אחרי המיקל והנה הכא בתרתי לישני יש קולא וחומרא לשון ראשון מחלק במקומות ומקום שלא נהגו שרי כל המלאכות ול"ב מחלק בנטיעה של שמחה שרי בכל המקומות ושאר מלאכות אסור בכ"ד.

והנה במס' ביצה (דף יב ע"א) גבי פלוגתא של תבלין ומלח איכא תרי א"ב וכתבו שם התוס' והרא"ש דאף דבשל סופרים אזלינן להקל מ"מ הכא כיון דאיכא קולא וחומרא לכל אחד מהני עבדינן לחומרא וא"כ לכאורה אף הכא נמי נימא כן אך יש לומר דזהו רק היכא דאיכא נפ"מ בין תרי מ"ד ולכל אחד יש קולא וחומרא פסקינן שפיר כתרוייהו לחומרא אבל היכא דאיכא תרי לישני קולא וחומרא בזה א"ל דס"ל כמו שכתבו התוס' במס' ע"ז (דף ז ע"א) בשם הריב"א דא"ד הוה טפל ללשון ראשון וא"כ היכא דאיכא תרי לישני ובתרתייהו קולא וחומרא הכא עבדינן כדברי הריב"א דלשון ראשון עיקר להכי פוסק הטור כל"ק לחלק רק בין מקום שנהגו והיכא שלא נהגו שרי כל המלאכות.

ועוד יש לומר דלהכי פוסק כל"ק משום דבירושלמי דמגילה (פ"א ה"א) איתא תני שמואל מפני מה מקדימין כדי שיספיקו הדא אמר שמותר בעשיית מלאכה כו' מן הדא לית ש"מ הרי חוה"מ כו' והם מספקין כו' לית לך אלא כהדא דרבי דרבי הוה מפרסם עצמו ונטע נטיעה בפורים כו' ומשמע מזה דרבי פרסם דמקומו הוא ממקומות שנהגו לעשות דא"א דלא נטע רק נטיעה של שמחה לא ידעינן על שאר מלאכות דשרי והוה מחלקינן כמו שמחלק שם הירושלמי תחלה כחוה"מ דשרי באיזה מלאכות וה"נ שרי זה של שמחה דלא נאסר מעולם אלא ס"ל ע"כ כל"ק דרבי נטע לפרסם דמקומו הוא מן המקומות שלא נהגו לאיסור ולהכי פוסק הטור כל"ק דהירושלמי מסייע ליה כמבואר.

ודברי רבינו דלא הביא כלל לחלק בין מקום שנהגו ללא נהגו נ"ל כן דהנה חזינן לרבינו לעיל בפ"א הי"א כתב עיר שהיא ספק אם היתה מוקפת חומה מימות יב"נ או אח"כ הוקפה קורין בשני הימים י"ד וט"ו ולא הזכיר רבינו דבר זה דאיתא בגמ' דחזקיה קרי בטבריא בשני הימים מפני שהוא ספק אם הוא חשוב כחומה משום דהוא מיגני או כיון דהוא מיגלי וה"ל לרבינו לכתוב זה כטבריה וכן עיר כמותה שמוקף מצד אחד ים קורא שני הימים כמותה וע"כ צ"ל לדעת רבינו דס"ל כמו שאמר שם בלשון ראשון לחזקיה מספקא ליה לרבי פשיטא ליה וא"כ ס"ל לרבי דדבר זה אינו ספק אלא ודאי קורא בט"ו והטעם לזה דפוסק כהאי לישנא א"ל משום דאיתא בירושלמי (פ"א ה"א) שם חזקיה קרי ליה בי"ד ובט"ו חשש להדא דתני רשב"י ואיש כי ימכור בית מושב ע"ח פרט לטבריה שהים חומה לה ופירש הק"ע שם תמוה שכתב וסובר חזקיה דהה"ד במגילה

בעינן שיהא מכל צד חומה א"ד כרבנן ס"ל ואפילו לענין בתי ע"ח דינו כע"ח ולא ידעתי האיך מצא הק"ע זה דרבנן פליגי על רשב"י בזה לענין בתי ערי חומה הלא במס' ערכין נאמרה ברייתא זו בלי חילוק ורק פשוט א"ל כן דחשש לרשב"י דנהי דלענין בתי ע"ח טבריה לא הוי כחומה מ"מ הכא מספקא ליה משום דהכא הוה מיגני וה"א דסגי הכא גם בחומה כזה וכמו שאומר בגמ' דזהו הספק לחזקיה כמבואר ועוד מסיק הירושלמי ר' יוחנן קרי ליה בכנישתא בכופרא ואמר הדא עיקר טבריה ול"ח להזא דרשב"י קל דהקילו בקריאתה דחזינן כל שהוא לפנין מה"ח ה"ז כבתי ע"ח כו' ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כ"ב עכ"ל ומפרש לה הק"ע דר"י לא חש להא דרשב"י דאף דלענין בתי ע"ח לא חשיב ע"ח מ"מ לענין מגילה כיון דמיגני הוה חומה כמו דחזינן התם מה שהוא מחוץ נידון כבתי החצרים והכא מה שסמוך לו ונראה עמו נידון ככרך עכ"ל ופוסק רבינו להכי כהאי לישנא דלרבי פשיטא ליה משום דר' יוחנן בירושלמי ס"ל כן וס"ל כסברת הירושלמי דכיון דחזינן דכרך וכל הסמוך לו הוא ככרך אף דלענין בתי ע"ח א"כ ה"נ לזה הוי כמוקף שהים מקיפה וחזקיה אף דבזה מודה בכרך וכל הסמוך לו דהיא ברייתא מפורשת וילפינן ליה בגמ' מקרא דמדינה ומדינה עיר ועיר מ"מ זה אינו מדמה ליה היכא שהים מקיף לא נחשב כלל לחומה.

וניחא דברי רבינו דלא הזכיר הא דעיר כטבריה שהם מקיפה כמו דלא הזכיר הכא לענין מגילה אם ישב ולבסוף הוקף אינו נידון ככרך והוא כמו שבארנו לעיל דס"ל דלענין מגילה לא נאמר זה וה"נ ס"ל דלענין מגילה מקרי שפיר מוקף היכא דהים מקיפה כמו אם ישב ולבסוף הוקף דמקרי מוקפת חומה מימות יב"נ וקורין בט"ו כמבואר וא"כ ניחא שפיר כיון דס"ל כלשון זה דלרבי פשיטא ליה וא"כ א"ל דבאמת לא מחלקינן כלל בין אתרא דנהיג ללא נהיג והמנהג שוה בכל המקומות ורק רבי היה בן ט"ו ועשה בשל י"ד זה דשל זה בזה שרי אבל של יומו שעשה מלאכה אינו רואה סימן ברכה בכל המקומות דלא חלקו בזה כמבואר: והנה המג"א כתב (בס"י תרצו ס"ק ב') דאומר שם א"ר סימן ברכה וכתב ועיין ברמב"ם דמשמע דאפילו במקום שנהגו לעשות כו' וכ"א ברא"ם בסמ"ג שהביא בשם רבינו הוא כפי מה שבארנו דרבינו אינו מחלק כלל ורק ס"ל דאף דמותר בכ"מ ורק א"ר סימן ברכה ורבי שנטע הוא משום דבן ט"ו היה ונטע בי"ד דזה שרי לגמרי ורואה אף סימן ברכה ג"כ.

והנה הפרי חדש כתב להקשות על המחבר שכתב אפילו במקום שנהגו לא נהגו אלא במקום שקורין בלבד אבל לאסור של זה בזה אינו מנהג וכתב די"ל מתוך הסוגיא מדלא משני ואב"א לעולם נהיג ורבי בר ארביסר הוי וכי נטע בט"ו אלמא דהיכא דנהוג בשני הימים הוה מנהג ע"כ ובאמת לא קשה דהכא בתירוץ זה לא רצה הגמ' לומר דרבי חולק על חזקיה דקרי בטבריא בתרווייהו בי"ד ובט"ו וא"כ הוה המנהג לאסור בשניהם אבל לפי תירוץ הראשון דרבי פשוט ליה וא"כ י"ל דנטע בי"ד אף דהיה המנהג לאסור כמבואר ודוק: פרק ה הלכה טו וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר כו' וכל המרבה לשלוח לרעים ה"ז משובח כו' עכ"ל.

וכמו"ח הגאון ז"ל הביא מקור לזה דכל המרבה ה"ז משובח מהא דאיתא בגמ' דמגילה (דף ז' ע"ב) הדר שלח ליה איהו ביד אביי מלא טסקא דזנגבילא כו' והנה כיון דמחויב

לשלוח שתי מנות של בשר או של ב' מיני אוכלין ואיך יצא מרי במשלוח מנות בזה דלא הוה רק תבלין לבשם את האוכלין וצריך לומר דמרי כבר קיים מצות משלוח מנות תחלה במיני אוכלין ואח"כ להרבות ריעות בזה שלח הני דברים דסגי בזה ולהכי שפיר מסיק אביי כי נפיק כו' כי אתי לבי מרי קריבי לי שיתין מיצעוי ואכלה מניה פלגא ולמאי אתי לאשמועינן אלא אתי לומר דל"נ דמרי שלח הני דברים לרבה שלא היה לו מיני מאכל לשלוח ולהכי אמר דבעת שבא מצא שיתין מיצעוי של מיני מאכל ורק באשר כבר יצא י"ח משלוח מנות ורק למען להרבות דה"ז משובח בזה די בהני דברים המשמחים אף דלא הוי מיני מאכל ודוק: הלכה יח כל ספרי הנביאים וכל הכתובין עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממג"א והרי הוא קיים כחמשת ס"ת וכהלכות של תורה שבע"פ שאינן בטלין לעולם כו' עכ"ל.

ועיין השגות הראב"ד ז"ל והנה דברי רבינו המה בירושלמי פ"ק דמגילה וז"ל ר' יוחנן ורשב"ל ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל וחמשת ס"ת אין עתידין ליבטל מ"ט קול גדול ולא יסף רשב"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות אין עתידין ליבטל נאמר כאן הלכות הליכות עולם לו עכ"ל: והנה מדברי רבינו משמע דר' יוחנן ורשב"ל לא פליגי אהדדי דרשב"ל בא להוסיף מה שלא ביאר ר' יוחנן דאי פליגי ר"י ורשב"ל בזה הא קיי"ל ר"י ור"ל קיי"ל כר"י בכ"ד ורבינו פוסק כרשב"ל דמגילת אסתר והלכות בע"פ לא נתבטלו אלא ל"פ ומר אמר חדא ומר אמר חדא.

ועפ"ד זה הירושלמי נ"ל לישב הגמ' במס' ברכות (דף ה' ע"א) אשר הבאתי לעיל בהקדמת רבינו דאמר שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם ואמר תורה זו תורה והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זו גמרא והקשה הפ"י למה הקדים משנה לנו"כ ונו"כ לגמרא ולפ"ז ניחא דהנה רשב"ל הוא נמי הא ס"ל כדברי ר' יוחנן דנו"כ יתבטלו לעתיד ומשנה אין עתידין ליבטל ולהכי הקדים משנה שהיא נצחיית לנו"כ דאין דבר נצחי שיתבטל לעת"ל.

והנה היפ"מ שם על הירושלמי מפרש דזה שאמר רשב"ל דהלכות לא נתבטלו היינו משניות והלכות קצובות אבל פלפול הגמ' שנתחדש אח"כ בעת שרבו תלמידי ב"ש וב"ה שרבו המחלוקת יש דברים שיתבטלו כי יתגלה דין אמת לאמיתו ולהכי הקדים משנה ונו"כ לגמ' דגם הפלפול אינו דבר נצחי דלעת"ל יתבטל כמבואר: אך צריך להבין דבסוף מס' נדה תנדב"א כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל חקרי הליכות אלא הלכות אלמא דדריש תנא דב"א על זה דכל השונה הלכות הוא בן עוה"ב ורשב"ל דריש שלא יתבטל לעת"ל ועמדו ע"ז מפרשי הירושלמי וע"ש ביפ"מ.

ונ"ל לישב זה ולהמשיך סוף מס' נדה לתחלת ברכות ויבואר כן דהנה ביערות דבש בד' י"א במאמר שבא הגר עמוני לשאול מה אני לבוא בקהל י"י בא עתה הגר בשאלה זו ביאר כן דהנה הרמב"ם ז"ל כתב במנין המצות שמצות אל תצר את מואב אינו נוהג רק בימי משרע"ה והראיה דכתיב בימות המשיח יירשו את ערי הנגב וזהו ודאי דמצות אינן בטלין לעת"ל והרמב"ן השיג עליו דודאי הוא דנוהג לדורות ורק סנחריב בבל כל אומות העולם והותר ארצם לימות המשיח ואם כן הכריח מזה ר' יהושע להתיר לבוא

בקהל דודאי לא שבו כדברי הרמב"ן ז"ל ומותר לבא בקהל אך כ"ז א"נ כדברי ר' יוחנן במס' נדה (דף ס"ג) דמצות אינן בטילות לעת"ל אבל למ"ד דמצות בטילות לעת"ל אין שום מקום לכל ראייתם מקרא דיירשו את ערי הנגב אם כן אין להכריע אם שבו או לא והנה במשנה שם אמר ראב"ע הרי אני כו' עד שדרשה ב"ז כל ימי חיך הלילות וי"ל הא מזה אינו מוכרח דהא א"ל כחכמים דס"ל דכל אתי לרבות ימות המשיח ונ"ל דס"ל דמצות אינן בטלין לעת"ל וא"כ א"ל לרבות לימות המשיח דהוה כמו שאר כל המצות ולהכי אמר לרבות הלילות ויבואר כן דמקודם היו דורשים כחכמים להביא ימות המשיח א"כ נמצא מוכרח דמצות בטילות לעת"ל דאל"כ א"צ לרבות ימות המשיח וא"כ אין הכרע אם שבו בני עמון או לא וא"כ הוי ספק דאורייתא ולחומרא ולהכי לא בא יהודה גר עמוני ורק ביום זה שנצחו כראב"ע דאתי לרבות הלילות אבל לא לימות המשיח והוא משום דהכריעו דמצות אינן בטילות לעתיד לבא וא"כ מוכרח לומר כדברי הרמב"ן ז"ל דלהכי אמר יירשו את ערי הנגב דעדיין עמון ומואב לא שבו ויש מקום להתיר אותו בקהל עכ"ל: ועתה גם הכא יבואר כן דכ"ז צריך לומר קרא דהלכות לא יתבטלו לעת"ל רק א"נ דמצות יתבטלו לעת"ל אבל ההלכות שקבלנו בע"פ לא יתבטלו אבל א"נ דמצות לא יתבטלו לעת"ל א"כ לא צריך קרא לזה דהלכות לא יתבטלו דודאי יהיו צריכין כל ההלכות לידע הדינין של תורה ומצות וע"כ תנא דב"א דדריש לו הקרא דהלכות עולם ללמד דכל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב ס"ל דמצות אינן בטלין לעת"ל וא"כ לא צריך קרא לזה דרשב"ל דמצות והלכות לא יתבטלו לימות המשיח ולהכי דריש ליה שהוא בן עוה"ב כמבואר והנה המשנה התחילה בק"ש מאימתי קורין כו' וכתב הצ"ח ז"ל דלמ"ד ק"ש מדרבנן התחיל בר"ש אף שהתפלה תדירה יותר מק"ש שהוא ג"פ ביום משום יצי"מ דהוא מה"ח דמזכירין יצי"מ בלילות ועיין לעיל בהל' ק"ש וא"כ יבואר כן בנדה וסיים שמובטח הוא שהוא בן עוה"ב ולא דריש על שלא יתבטל לעת"ל משום דס"ל דמצות אינן בטילות לעת"ל וא"כ דרשינן הכל דגבי יצ"מ כל ימי חיך על הלילות ומזכירין בלילה כמו שמבאר היע"ד והתחיל מאימתי קורין משום יצי"מ שהוא מה"ח ומזכירין בלילה כמבואר ודוק: הלכות אשות פרק א הלכה ב ובאחד מג' דברים אלו אשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה כו' עכ"ל.

והנה רבינו חשיב רק ג' דברים שהאשה נקנית אבל חופה משמע דס"ל דלא קנה ולא כרב הונא דאמר במס' קידושין (דף ה' ע"א) דחופה קונה מקו"ח והנה הרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל הביאו דעת הר"ח ז"ל דס"ל דחופה הוא ספק אם קונה ואם קדשה בחופה הוי קידושי ספק משום דדברי רב הונא לא נדחה כלל לגמרי שם בקידושין (דף ה').

ונ"ל לומר דהר"ח אזיל לשיטתו ופוסק שהוא ספק ורבינו אזיל לשיטתו וס"ל דלא הוי קידושין כלל. דהנה הרא"ש ז"ל כתב שם (דף ה) ועוד דחופה אינה קונה ודלא כר"ה דשינויא דאביי לאו אליבא דהילכתא סלקי האי דקאמר מילתא דלא כתיבא בהדיא לא קתני ליתא דהא תנן במשנה ובמיתת היבם וילפינן לקמן (דף י"ד) להתיר במיתת היבם מקו"ח מאשת איש ע"כ.

ודבריו ז"ל מחוסר הבנה המה לכאורה דאמר לאו אליבא דהילכתא סלקי משמע דרק אליבא דהילכתא לא סלקי אבל אביי גופיה ניחא תירוץ זה דלא קתני מילתא דלא כתיבא

בהדיא ועוד דאל"כ תקשה על אביי היאך מתרץ כן הא קתני במשנה זו מיתת היבם כמו קושית הרא"ש ועמדו ע"ז המפרשים. וע"כ נ"ל לומר דלאביי לשיטתו ליתא קושית הרא"ש ז"ל ממיתת היבם ורבא דמקשי ג' תנן ולא ס"ל לתירוץ של אביי באמת לדידיה לשיטתו וכן לדידן אליבא דהילכתא ליתא תירוץ זה דמילתא דכתיבא בהדיא קתני דתקשה ממיתת היבם כמו שנבאר.

דהנה הקשה המהרש"א לקמן (דף יד) קו"ח על מיתת היבם מאשת איש ת"ל לפי מה שכתבו התוס' שם (דף יג ע"ב) ות"ל דבפ' ד"מ מצריך קראי באשת האב לאסור לאחר מיתה וכן בפ' הבע"י מצריך לאסור לאחר מיתה יבמה שיש לה בנים ושאר עריות וי"ל דאחרי שראינו שהתיר הכתוב אשת איש איצטריך קרא בהני כי היכי דלא ניליף מהאי ע"כ וא"כ ה"נ כיון דליכא קרא לאסור שפיר למידין במ"מ מאשת איש שהתיר הכתוב לנו בהדיא וי"ל דהמ"ל הכי אלא דעדיפא ניליף ע"כ: והנה לפ"ד של המהרש"א ז"ל א"ל באמת דמיתת היבם מקרי שפיר כתיבא בהדיא דהא נוכל למילף במ"מ מאשת איש ועל מה מצינו זה מצינו גילוי מילתא מקראי דילפינן אותן הני קראי דכתיבי גבי יבמה שיש לה בנים וגבי אשת האב שאסור לאחר מיתה משום דלא נילף במ"מ זה מאשת איש אלמא דעל מ"מ זה יש גילוי מקראי דילפינן ומקרי כתיבא בהדיא וכמו שהביא הלח"מ הכא בהל' א' דברי הרמב"ן ז"ל בס' המצות דלהכי מחשב שטר כתובה בהדיא אף דילפינן בהיקש מויצאה והיתה משום דבגמ' דקידושין (דף ט ע"ב) אמרינן דלהכי כתיב בעולת בעל דאי מבעלה ה"א עד דמקדש והדר בעיל ואומר א"כ נערה המאורסה ה"מ לה ומשני כגון שקידשה בשטר כו' ומקרי כתיבא בהדיא דיש לנו הוכחה מקרא דילפינן ההיקש זה על קידושי שטר מזה דב"ב וצ"ל דנערה המאורסה הוי בשטר וא"כ ה"נ דגלי הני קראי דהמ"מ זה ניתן להדרש מקרי כתיבא בהדיא: אמנם כל עיקר קושית המהרש"א צריך להבין אחרי דקיי"ל בכ"ד לקולא ולחומרא לחומרא ילפינן וא"כ מאי קשה כיון דעתה כתוב לנו גבי הני קראי לאסור לאחר מיתה שפיר טפי ילפינן מנייהו לאסור יבמה לאחר מיתת היבם ולא מאשת איש להתיר.

אך י"ל דהקושיא ניחא שפיר דהנה התם הוי הני תרי קראי וא"כ ה"ל שתי כתובים הבאים כאחד לאסור ושני כתובים הבכ"א אין מלמדין ולא ילפינן מהשני כתובים לאסור ולמדין מאשת איש שפיר טפי דהוה חד קרא להתיר ושפיר מקשה אך המהרש"א גופיה כתב דיש הוכחה דיש פרכא ע"כ ולא הוי שני כתובים ע"ש בדף יג ע"ב בתוס' ובמהרש"א שם.

ונ"ל להביא עוד הוכחה דהני לא הוי שני כתובים מזה דהנה התוס' כתבו במס' יבמות (דף נה ע"א) וקשה דב"ב צ"ד הכא מצריך קרא על חמותו לאחר מיתה דאינה בשריפה מקרא דאותו ואתהן משמע דא"ל קרא הוי בשריפה וי"ל דבכולהו מצריך קרא לאיסור ולהיתר כי היכי דלא נילף מהדדי ע"כ אלמא דע"כ לא הוי שני כתובים מדמצריך קרא גבי חמותו לאחר מיתה דלא נילף מזה לאסור וזהו ההוכחה מקרא דאותו ואתהן דיש פרכא ע"כ ולא הוי שני כתובים.

אך ע"ז הא יש פלוגתא לקמן (דף צד ע"ב) ביבמות בין אביי ורבא אביי אמר משמעות דורשין א"ב בין ר"י לרע"ק אבל חמותו לאחר מיתה ד"ה בשריפה רבא אמר חמותו

לאחר מיתתאשתו א"ב לרע"ק אינה בשריפה ועתה נבאר לאביי דליכא כלל קרא גבי חמותו לומר דלאחר מיתה אינה בשריפה שפיר נוכל לומר דהוי שני כתובים הני תרי קראי דאסור לנו עריות לאחר מיתה ושפיר נוכל ללמוד במ"מ מאשת איש להתיר וזה מקרי כתיבא בהדיא דהקרא מגלה לנו דילפינן במ"מ זה ולהכי שפיר אביי לשיטתו אומר מילתא דכתיבא בהדיא קתני ודל"כ לא קתני ומיתת היבם מקרי כתיבא בהדיא אבל רבא לשיטתו דהוא ס"ל דחמותו לאחר מיתת אשתו אינה בשריפה וא"כ הקראי דאסרי לא הוי שני כתובים דהא מצריך הקרא דאותו ואתהן דלא נילף מהן וא"כ ליתא קושית המהרש"א דל"כ במ"מ זה להתיר דילפינן מהני קראי לחומרא לאסור וא"כ מיתת היבם לא הוי כתיבא בהדיא ושפיר מקשי ד' לא תנן ותירץ אביי מילתא דכתיבא בא בהדיא ליתא דהא קתני מיתת היבם.

וזהו דברי הרא"ש ז"ל דמילתא לאו אליבא דהלכתא סלקי דאביי אליבא דנפשיה שפיר קאמר לה ול"ק ממיתת היבם אבל אליבא דהלכתא דאנן פסקינן דחמותו לאחר מ"א אינה בשריפה כמו שכתב הרא"ש שם ביבמות (דף צד) וכן פוסק רבינו לקמן בפ"ב מהל' א"ב ה"ח וא"כ לא סלקי דקשה ממיתת היבם.

והנה הר"ח ז"ל אזיל לשיטתו דפוסק דחופה קונה מספק משום דס"ל לפסוק גבי חמותו לאחר מיתה דאינה בשריפה כמו אביי שם כמבואר דעת הר"ח ז"ל בהרא"ש ביבמות שם וא"כ לדידיה ניחא תירוץ אביי מילתא דל"כ בהדיא ל"ק וא"כ אין לנו הוכחה ברורה דחופה אינו קונה: וניחא נמי לפ"ז פסק הטור ז"ל דפוסק בריש הל' קדושין דחופה קנין ספק הוא דאזיל לשיטתו דפוסק ביו"ד (סי' רסט) כהר"ח דחמותו לאחר מיתה הוא בשריפה ודעת רבינו דאינה בשריפה מביא בשם י"א ועיין ש"ך שם ס"ק י' וכמו שמבאר הכל הנוב"י מה"ת ח' אה"ע ועיין לקמן בפ"ב מה' א"ב שנבאר בזה וא"כ שפיר פוסק דחופה קונה בספק דתירוץ אביי הוא אליבא דהלכתא ול"מ לדחות דברי ר"ה אבל רבינו דפוסק דחמותו לאחר מיתה אינה בשריפה כרבא וא"כ נדחה דברי אביי ופוסק להכי דחופה אינו קונה כלל כמבואר.

ול"מ למדחי זה לפי מה שכתב שם המהרש"א בקדושין (דף יג ע"ב) דלהכי מצריך להקיש מיתה לגירושין להתיר א"א לאחר מיתה כי היכי דלא ניליף מאשת האב ומיבמה שיש לה בנים דאסורין לאחר מיתה אלמא דמהיקש זה נמי נוכל לידע דלא הוי שני כתובים אף לאביי דחמותו לאחר מיתה בשריפה ולא מקרי שני כתובים ע"כ ושפיר למידין מזה לאסור לחומרא וליתא קושית המהרש"א דנילף במ"מ ואף לאביי תקשה אכתי דמיתת היבם לא הוי כתיבא בהדיא אך י"ל דההקישא אינו מיותר דהא איצטריך נמי ההיקש זה דהוקש מיתה לגירושין דהוקשה נמי הה"ד גירושין למיתה דמה מיתה מוציאה מרשות הבעל אף גירושין כמבואר בתוס' תמורה (דף ה ע"א) ד"ה מיתבי ואף לאביי צריך זה דגם אליביה שם גירושין לא מהני וא"כ היקש זה אינו מיותר לגלות דלא הוי שני כתובים ודוק: שם בביאה ובשטר מה"ת ובכסף מד"ס עכ"ל.

והנה זה הכלל כייל רבינו בס' המצות דכל דבר הנלמד מי"ג מדות שהתורה נדרשת מקרי דברי סופרים וכן כתב בפסולי עדות בקרובים מן האם דהוי רק מד"ס כמו שמבאר הש"ך בח"מ (סי' לג) עיי"ש. והלח"מ הקשה ע"ז מסוגיא דקדושין דאמר מלתא דכתיבא

בהדיא קתני ולדברי רבינו אף כסף לא הוי כתיבא בהדיא ועיין בתירוצי: ונ"ל לומר עפ"ד רבינו הא דאיתא במס' גיטין (דף ס ע"ב) א"ר אלעזר תורה רובה בכתב ומיעוטה בע"פ שנאמר אכתב לו רובי תורתך ור' יוחנן אמר תורה רובה בע"פ ומיעוטה בכתב שנאמר כי על פי כו'.

והנה רש"י ז"ל פירש לר"א רוב תורה תלוי במדרש שכתובה למדרש בכלל ופרט וג"ש וי"ג מדות שהתורה נדרשת ומיעוט בע"פ שאין רמז ללמד לה אלא למשה נאמר בע"פ כו' וכתב המהרש"א בח"א ולא ידענא לפ"ז מאי פליג ר"י וקאמר רובה בע"פ דהא ודאי מיעוטן הן לגבי כלל התורה עם מה שנדרש במדות כו'.

ונ"ל לומר ע"כ דפליגי בזה דהנה הרמב"ן ז"ל בסה"מ חולק על רבינו וס"ל ז"ל דזה שנלמד מי"ג מדות מקרי תורה שבכתב ולא מד"ס ויש לומר דבזה פליגי ר"א ור"י ר' אלעזר ס"ל כשיטת הרמב"ן ז"ל דמקרי דברי תורה ואומר רובה בכתב דמה דנלמד בי"ג מדות נקרא בכתב ורק מה שאין רמז כלל אלא בע"פ נאמרה למרע"ה זה נקרא בע"פ והוא מיעוטא ור' יוחנן ס"ל כדברי רבינו דאף זה דנלמד בי"ג מדות נמי מקרי בע"פ ולהכי אמר רובה בע"פ ומיעוטה בכתב היינו המבואר בקראי בהדיא ורבינו פוסק בזה כר"י דהלכה כמותו לגבי ר"א דהוה תלמידיה וא"נ דהוה פלוגתא בזה א"ל דסוגיא דקדושין דקשה לדברי רבינו ז"ל איכא למימר דר"א הוא ואנן קיי"ל כר' יוחנן כמבואר ועיין לקמן בפ"ב מהל' אבל הל' א' מה שנבאר בזה עיי"ש ודוק: פרק ה הלכה ב המקדש בפרש עגלי עכו"ם אינה מקודשת שהכל מעכו"ם אסור בהנאה שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם אבל המקדש בפרש שור הנסקל ה"ז מקודשת אע"פ ששור הנסקל אסור בהנאה פרשו אינו אסור בהנאה שאינו דבר חשוב לגבי השור עכ"ל.

והנה שם בסוגיא דע"ז (דף לד ע"ב) אר"א אמר רב המקדש בפרש עגלי עכו"ם אינה מקודשת בפרש שוהנ"ס מקודשת אב"א קרא אב"א סברא אב"א קרא כתיב הכא ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכתיב התם סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו בשרו אסור הא פרשו מותר אב"א סברא גבי ע"ז ניחא ליה בנפחיה אבל גבי שור הנסקל לא ניחא ליה בנפחיה כו': והנה רבינו הביא גבי מקדש בפרש עכו"ם דאינה מקודשת מקרא דולא ידבק כו' והמקדש בשוהנ"ס דמקודשת כתב סברא דאינו חשוב לגבי השור ותקשה דאי יליף מקראי כהאי אב"א קרא ה"ל לומר גבי תרווייהו מקראי וא"כ יליף ליה בשור הנסקל בשרו אין פרשו לא או ה"ל לומר תרווייהו מסברא וכמו גבי שור הנסקל דאומר לא ניחא ליה בנפחיה וה"ל לומר בעגלי עכו"ם דניחא ליה בנפחיה כו': ונ"ל ליישב כן דהנה הנוב"י במה"ת ח' יו"ד (סי' עח) עמד על שינוי הסוגיות הכא מבמס' תמורה (דף ל ע"ב) דהתם אומר על עגלי עכו"ם משום דכתיב והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו והכא בע"ז יליף מקרא דולא ידבק בידך מאומה מן החרם ותירץ כן דזה הקרא של והיית חרם כמוהו הוא תחלה במקרא ורק באשר מקרא זה לא ידעין רק איסור עשה ולא ל"ת ולהכי התם בע"ז דמייתי לה לענין מה שאסרו גבינות ב"א ואסר ר"מ אף בהנאה והוא מטעם שמעמידין בקיבת עגלי עכו"ם ואף הפרש אסור כמו שכתב רש"י ז"ל שם במשנה וכן אומר רשב"ל שם בגמ' דלר"מ אסרו גבינות ב"א מפני שמעמידין בקיבת עגלי עכו"ם ורוב עגלים שם נשחטין לעכו"ם ופירש רש"י ז"ל

ומעמידין החלב בקיבתן והאיסור הוא רק משום דחיישינן למיעוטא וכמו דמבואר בסוגיא שם ומאחר דנקטינן דלא חיישינן למיעוטא רק בדבר שאסור בלאו אבל לא בדבר שאסור רק בלאו הבא מכלל עשה ולהכי מייתי מקרא דולא ידבק המאוחר דהוא לאו והתם בתמורה לענין איסור מביא הקרא דוהיית המוקדם לענין איסור עכ"ל: ועתה יבוארו דברי רבינו הנה התוס' כתבו במס' שבועות (דף כד ע"ב) דהיכא דאומר אב"א קרא אב"א סברא צ"ל דבלא קרא מסברא גרידא לא הוה ידעינן ואי ידעינן והסברא הוי דבר פשוט תקשה ל"ל קרא עיי"ש וא"כ כיון דחזינן הכא בגמ' דמייתי הקרא המאוחר של ולא ידבק כו' ולא הביא הקרא של ויהיית חרם כמוהו משמע דמן הסברא לחוד אף אם נצרך גם הקרא של ויהיית חרם כמוהו לא הוה ידעינן ללאו וא"כ ניחא שמביא רבינו לענין דינא לאסור אם קידש מקרא דולא ידבק לגלות דיש ע"ז גם איסור לאו דאי מן הסברא ודאי לא הוה ידעינן רק לאיסור ולא ללאו ולהכי מביא מקרא זה אף ללאו כמבואר.

אבל לענין היתר בשור הנסקל דמייתי לה רבינו מסברא ולא יליף לה מקרא דבשרו י"ל כן. דהנה איתא במסכתב"ק (דף מא ע"א) ת"ר ממשמע שנאמר כו' א"י שהוא נבלה כו' מה ת"ל כו' מגיד שאם שחט כו' אסור כו' אי ס"ד האי לא יאכל את בשרו איסור הנאה הוא נכתוב רחמנא לא יהנה א"נ לא יאכל את בשרו ל"ל דאע"ג דעבדיה כעין בשר כו'.

ונ"ל דשני התירושים שבגמ' חד א"כ לכתוב לא יהנה וחד מבשרו דאע"ג דעבדיה כעין בשר צריכא דהנה התוס' הקשו שם ד"ה אינו וא"ת והא איצטריך לכן פקועה לרבנן דר"מ דלא בעי שחיטה וי"ל דבלא"ה פריך שפיר ולפי המסקנא ניחא דנפ"ל מבשרו אע"ג דעבדיה כעין בשר: והנה השער המלך הביא לקמן בפ"ה מהל' מ"א בשם הריטב"א דמתרץ דהאי סוגיא אתיא כר' מאיר דס"ל דבן פקועה טעון שחיטה והקשה השעה"מ דהא מצינו בחולין (דף פה) דאף רבנן סברי דשור הנסקל שנשחט אסור בהנאה.

ונ"ל לומר דאי כונת הריטב"א לומר על עיקר דינא דודאי אף רבנן מודים דשור הנסקל שנשחט אסור בהנאה ורק מבאר דהתירוץ הראשון דאמר א"כ לכתוב לא יהנה זה לא אתיא רק לר"מ דאלו לרבנן לא נדע מקרא דלא יאכל על הנאה דלמא אתיא רק על אכילה של בן פקועה שסקלו ולא לאסור אכילה על שור שנגמר דינו אם שחטו ומדלא כתיב לא יהנה אלא לא יאכל נדע על בן פקועה שסקלו וליתא כל ההוכחה ורק התירוץ השני אע"ג דעבדיה כעין בשר מקרא דבשרו זה אתיא אפילו לרבנן דכיון דידעינן מקרא דאע"ג ששחטו אסור מלא יאכל ידעינן תרווייהו בין איסור אכילה ובין איסור הנאה דהא מלא יאכל ודאי תרווייהו ידעינן בין אכילה ובין הנאה כמו דאמר שם כ"מ שנאמר לא יאכל כו' וא"כ שפיר ס"ל לרבנן אליבא דדינא דאם שחטו אסור בהנאה מקרא דבשרו כמבואר: ובזה יתבאר הסוגיא בע"ז שם דאמר אב"א קרא ואב"א כו' קרא דכתיב בשרו אין פרשו לא והקשו התוס' הא האי קרא דבשרו איצטריך ליה במס' ב"ק (דף מא) דאע"ג דעבדיה כעין בשר ומתרצים בדוחק ולפ"ז ניחא דתליא השני אב"א בע"ז שם בהשני תירושים בב"ק דא"נ כר' מאיר דב"פ טעון שחיטה וילפינן הכל מלא יאכל ול"א רק על הנאה לחוד דא"כ לכתוב לא יהנה ולא ילפינן מבשרו אתיא הקרא דבשרו לומר בשרו אסור פרשו מותר אבל לרבנן דמלא יאכל לא נדע דא"ל על ב"פ וילפינן מקרא

דבשר דעבדיה כעין בשר ילפינן בע"ז מסברא דהפרש מותר וקאי האב"א סברא לדידן דפסקינן כרבנן גבי ב"פ וליתא לימוד מקרא דבשרו ולפ"ז שם הסוגיא בע"ז דקאי אליבא דר' מאיר דאמר שם במשנה דגבינות אסורות בהנאה כמו שמבאר שם הנוב"י להכי מייתי הגמ' האב"א קרא דבשרו אבל רבינו דפוסק לענין בן פקועה כרבנן ומצריך הקרא של בשרו לאסור בהנאה אם שחטו ויליף להכי זה מסברא להתיר המקדש בפרש שוהנ"ס כמבואר: ועפ"ז ניחא הא דהשמיט רבינו האי בעיא דאיתא בירושלמי בפ"ב דע"א הל' ז' ר' יוחנן בעי מצא בה טבעת א"ר יוסי טבעת בעינה הוא פרש גופה הוא עכ"ל הירושלמי ורבינו לא ביאר לא הכא ולא בהל' ע"ז דשרי אם נמצא בה טבעת.

ולפ"ז ניחא דצ"ל דהירושלמי דקמבעיא ס"ל לאסור מסברא דאסרינן ליה מטעם דניחא ליה בנפחיה וא"כ ה"א דגם בטבעת אסור דניחא ליה בנפחיה וגם מהטבעת יש נפחיה מ"מ פשיט ליה ר"י דאפילו לפי הסברא מ"מ לא אסרינן רק מה שבגופה אבל טבעת שבעינה אינה נאסרת אבל אי ילפינן מקרא דולא ידבק בידך מאומה מן החרם ופירש רש"י שם מאומה אפילו פרש ולא הוי כמו בשור הנסקל דרק בשרו אסור וכל דבר שהוא מן החרם אסור וכ"ז הוא הפרש והוא מגוף הע"א מהעגל דנשחט לע"א והוא מן החרם הבהמה והפרש יוכל לאסור אבל על טבעת ודאי לא איתא שום סברא לאסור דלא הוי מן החרם דלא הקריב זה לע"ז ולהכי רבינו דיליף מקרא דולא ידבק לא צריך להביא דין דטבעת ודי בזה שאומר בפ"ג מהל' עכו"ם ה"ז אפילו פרשה עורה קרנותיה ועצמותיה הכל מה שבגופה ויותר לא אסר דלא.

מצי למטעי כלל כמבואר ודוק: פרק ז הלכה יד הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת מהן ובאחת לאחר שאגרשך ה"ז מקודשת כו' עכ"ל. וכתב הרה"מ ז"ל בעיא דר' אושעיא ולא אפשרתא התם אבל רבינו פסק אותה כפשטה דהוי קדושין ואמר שיצא לו לרבינו מסוגיא דפ' אע"פ דאמרינן שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש דקדשה עכ"ל.

וראיתי להמקנה ז"ל שם בקדושין שמתרץ כן דבעל הבעיא הכא י"ל דס"ל כרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אף בבת אחת אינו ולהכי הכא קמבעיא ליה כיון דלא הוי בזא"ז אבל לדידן בד"ז במס' עירובין פסקינן כשמואל ולא כרבה ולהכי שפיר מקודשת כו' עיי"ש: ולענ"ד דבריו ז"ל קשה טובא דהיאך רוצה לומר דרבינו לא יסבור כרבה בזה דנהי דפסקינן לקמן בפ"ט הל' כ"ט דאי קידש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינה מקודשת אף דס"ל כאביי דקדושין שא"מ לביאה הוי קדושין וא"כ אינה מקודשת ע"כ מטעם דרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אף בב"א אינו זה נוכל לתרץ כמו דמתרץ המקנה ז"ל לעיל שם על אביי דמקשה לרבה שם והא אביי ס"ל דקדושין שא"מ לביאה ה"ק האיך יפרש המשנה הטעם דאינה מקודשת ומתרץ שם ועיין פני יהושע מה שמביא בשם חידושי הרשב"א ז"ל וכן נתרץ לדברי רבינו אף דנימא דלא ס"ל כרבה.

אך הא זה תקשה מהא דפוסק רבינו לקמן בפ"ב מהל' נדרים דאי אמר לה קיים לך ומופר לך בבת אחת הוי קיים והוא הטעם כמו שמבאר רבה שם בגמ' דנדרים (דף סט ע"ב) דכל שאינו בזה אחר זה אף בבת אחת אינו וכמו שמבאר הכ"מ שם אלמא דס"ל לרבינו כרבה בזה ומה שמביא המקנה מגמ' דעירובין דפוסק כשמואל אינו ראייה כלל

כמו שכתבו התוס' שם במס' עירובין (דף מט ע"ב) ד"ה מ"ט דהכא אף רבה מודה משום שני טעמים או משום דבעירוב הקילו או מטעם אחר שכתבו התוס' אבל גם שמואל וגם הת"כ דמייתי הגמ' מצי ס"ל כרבה עיי"ש וא"כ מהא דעירובין אין ראייה ומהא דנדרים מוכרח דרבינו פוסק כרבה וצ"ע: פרק יב הלכה יג האשה שפסקו לה מזונות היה בעלה כהן אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה כו' אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה תרומה עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל סברת רע"ק שם במשנה דבכ"ג נותן מחצה חולין ומחצה תרומה וידוע שהלכה כרע"ק מחבירו עכ"ל: והנה צריך לבאר דברי הרה"מ ז"ל שאף דדברי רבינו הכא קאי על אשה נשואה בכל הפרק וא"כ בנשואה כ"ע סברי דמחצה חולין ומחצה תרומה ולא צריך הרה"מ ז"ל לומר דהלכה כרע"ק כמבואר שם בגמ' (דף נח) מ"מ אומר הרה"מ ז"ל לגלות על ארוסה בת כהן שנתארסה לכהן והגיע הזמן שקבעו חכמים אז אפילו לפי משנה אחרונה אוכלת בתרומה כיון שהיא בת כהן ליכא חששא מ"מ אינה אוכלת רק מחצה חולין ובזה פליגי רע"ק ותנאי כו' דהמה סברי דארוסה בת כהן אוכלת בתרומה לגמרי ורבינו לא מחלק בזה משום דס"ל כרע"ק מחבירו ודוק: הלכה כג המדיר את אשתו מליהנות לו כו' ובאותן הל' יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל עכ"ל והנה הרה"מ ז"ל הביא דברי הגמ' שמקשה והא שליחותא קעביד ומתרץ ר"ה באומר כל הזן אינו מפסיד ונתבאר שם בגמ' שמותר לילך אפילו אצל חנוני הרגיל אצלו ולומר לו איש פלוני כו' וכבר נזכר בדברי רבינו בפ"ז מהל' נדרים עכ"ל: והנה רבינו לא כתב כלשון הגמ' דמוקי לה באומר כל הזן אינו מפסיד ורק כתב ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה משמע דהוא העצה כמו שם בחנוני הרגיל אצלו דמבואר בפ"ז דנדרים וצריך טעמא לזה ויש לומר פשוט דרבינו ס"ל כמו שהביא הש"מ בשם הריב"ש דלהכי מוקי כשאומר כל הזן ולא בחנוני דמוקי לעיל דחסר לה דברים קטנים שלא הספיקה וזה ליכא גבי חנוני רק דברים גדולים לחם ויין וכדומה ולהכי מוקי בכל הזן אף לדברים קטנים אבל רבינו דלא מוקי לה בדברים קטנים כמו שמבאר הכ"מ בשם הר"ן ז"ל דכל מילי מיירי שחסר לה מעשה ידיה ורק ס"ל דקונמות מפקיע השיעבוד ולהכי מוקי לה נמי אחד מחביריו והוא האוקימתא דחנוני הרגיל אצלו כמבואר: והנה ראייתו בפ"ת יו"ד (סי' רלה ס"ק ב) שכתב ועיין בשו"ת ברית אברהם חיו"ד שכתב טעם למה השמיטו הפוסקים תירוץ הגמ' כשהדירה כשהיא ארוסה עיי"ש.

והנה ס' ב"א אינו תח"י אמנם נ"ל ליישב פשוט השמטה זו דלפי מה שכתב הר"ן ז"ל שם טעם להשמטת הרי"ף ז"ל האוקימתא זו משום דס"ל דלפי המסקנא לא ס"ל האי סברא דעד שלשים עושה שליח שליחותו ולהכי מוקי כשנשאה ואוקימתא בתרייתא נמי נדחה והיינו דמסיק בגמ' אלא מחזורתא כדשנינן מעיקרא ותירוץ זה ליתא כלל עיי"ש.

נמצא דזה לא שמוענין דהכא עד ל' יום יעמיד פרנס ליתא הכא. ועוד ס"ל כמו שמפרשים התוס' והר"ן בשם הר"י מיגש ז"ל דמיירי כשהדירה קודם שהגיע זמן דלא חייב לה מזונות וא"כ ודאי שפיר חייל הנדר ולא יפרש כפירוש רש"י ז"ל דמשום דאינו חייב רק מדרבנן להכי חייל וכמו שפירשו התוס' בתירוץ השני שם ד"ה שהגיע דזהו החידוש

דאף דחייב מדרבנן מ"מ חייל אלא ס"ל דכיון דמזונות נשואה נמי מדרבנן הוא כמו דמבואר באה"ע (סי' סט) וע"ז אינו חל גם בארוסה אינו חל רק קודם זמן שהגיע וזה אינו צריך להביא כלל דלא הוה שום חידוש דקודם זמן חיובא יכול להדירה ולאסרה ולאשמועינן דיעמיד פרנס רק שלשים יום אינו כן כמו שבארנו דברי הר"ן הכא אלא נאסרה לו וזה לא צריך להביא ולהכי השמיטו ודוק: פרק יח הלכה טז תבעה יבמה לכנוס או לחלוץ ועמד בב"ד וברח או שחלה או שהיה היבם במדינת הים ה"ז ניזונית משל יבם בלא שבועה כלל עכ"ל.

וכתב הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שכתב או שהיה במדה"י ולא כתב או שהלך למדה"י וכלשון הירושלמי שהביא הרי"ף שם. ואפשר לומר דאתי לאשמועינן דהא דאינו חייב במזונותיה אחר העמדה אא"כ ברח או חלה היינו כשהיה דר עמה במדינה אבל אם היה דר במדינה אחרת והעמידוהו שם בדין הוא או שלוחה מיד הוא חייב במזונותיה כיון דאינו דר במדינה עמה דינה כברח או חלה עכ"ל.

וכן ביאר הב"י (בסי' ק"ס) דברי רבינו כן אמנם בש"ע השמיט המחבר שם (בסי' ק"ס) וגם הרמ"א ז"ל את דעת רבינו זה דאף הלך למדה"י אף קודם שעמד בדין נמי נזונית משל יבם. וע"כ צ"ל דלענין דינא ס"ל כמו שמבאר הרשב"א בחידושו וכן הנמ"י ז"ל דפשט הירושלמי הוא הלך למדה"י הוא נמי אחר שעמד בדין כמו ברח אמנם צריך לבאר דא"כ מה חידש הירושלמי בזה דהלך למדה"י כמו ברח ומהיכא תיתי נחלק בזה כיון דמיירי לאחר שעמד בדין: ונ"ל כן דהנה התוס' והרא"ש הכא ביבמות הוכיחו דברח הוא לא מחמת שמרד בה רק מחמת אונס ממון או ד"א דהא מקשה מזה במס' כתובות (דף קז) על שמואל דאמר אין פוסקין מזונות לא"א ומ"ט הכא ניזונית וא"א דמרד בה פשיטא דפוסקין דליכא למיחש לצררא אי תפסי וע"כ נ"ל לומר דהירושלמי יסבור כשמואל דאין פוסקין וא"כ ה"א דרק אם ברח מחמת מרדין שמרד בה להכי פוסקין ואומר משה"כ הירושלמי ה"ד חלה או שהלך למדה"י ברצון טוב לעסקיו ומ"מ הכא פוסקין דהכא ליכא למיחש לצררא כמו שאומר דלא מקרבא דעתיה לה או משום מעשה ידיה לא משתעבדי לה ועיקר החידוש אתי לאשמועינן דהלך למדה"י שלא מחמת מרידה דלא נטעה דברח הוא שמרד בה וגמ' דידן דפסקינן שם בכתובות דהלכה הוא כרב דס"ל דפוסקין מזונות לאשת איש וא"כ פשיטא הכא דאי הלך אף לא מחמת מרידה פוסקין אמר הגמ' סתם ברח נותנין לה מזונות וממילא ידעינן אף ברצון טוב שהלך בכ"ג דלא חיישינן לצררא בכ"ד ולא צריך הגמ' דידן לבאר בזה וא"כ ה"ד נמי חלה דלא בעי שימרוד בה רק כיון דשהה ולא יבם אותה אחר שעמד בדין נותנין לה מזונות כמו שכתבו התוס' והרא"ש שם וא"כ כיון דבש"ע הכא מבאר דברח מחמת ממון או ד"א ואף לא מרד בה נותנין לה מזונות ה"ד זה דהלך למדה"י של הירושלמי ולא צריך המחבר לבאר זה דזה נכלל בכלל הלך היינו שלא מרד בה וזה מבאר הש"ע והמה דברי הירושלמי כמבואר ודוק: פרק יט הלכה ג בד"א בשהניח יותר על כדי שתי כתובות דינר אחד או יותר עכ"ל.

והנה רבינו לא ביאר בזה מה שכתב במשנה שם דדינר דוקא במוחזק ולא בראוי והטור והשו"ע באה"ע (סי' קסא) הביאו זאת. ונ"ל לישב פשוט דהנה כיון שכתב רבינו בפ"ה

ואע"פ שנתרבו אחרי מיתת אביהן כו' אין שמין אותן אלא כשעת מיתת אביהן ועל נתרבו פירש הרה"מ ז"ל הכא דהיינו דיקלא ואלים ארעא ואסקה שירטון ואף ע"ז אמרינן דאין שמין הדינר וא"כ כש"כ בראוי שאין שמין אחרי דחזינן גבי בכור דאינו נוטל בראוי כבמוחזק ואעפ"כ בשבח כזה דדיקלא ואלים דממילא קאתי נוטל כדאיתא בב"ב (דף קסד) וא"כ הכא כיון שביאר דבשבח כזה אין שמין ל"צ ראוי לאשמועינן כלל דודאי נכלל בזה שנתרבה דלא שמעינן רק כשעת מיתת האב ולהכי לא הביא זה ומה שלא ביאר דהמותר יהיה דוקא מקרקע כדברי ר"ש שם עיין תוי"ט שם במשנה שכתב דרבינו ס"ל כת"ק דאף מטלטלי סגי ע"ש ודוק: פרק כא הלכה א אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד שהפשתן מזיק את הפה כו'.

וכתב הכ"מ ויש לדקדק למה לא חילק רבינו בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא כדמפליג בגמ' ואפשר שטעמו משום דכיון דאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכ"ר להקל על האשה ע"כ והוא דוחק וגם הרי"ף והרא"ש ז"ל הביאו ונ"ל לישב דעת רבינו כן דהיה לו הגירסא כמו שכתב שם בתוס' רי"ד ז"ל אמר אביי בכתנא רומיתא ולא היה לו הגירסא כמו בגמרא דידן דסתמא דגמ' מסיק זה וא"כ להכי כתבו התוס' והש"מ שם דהגמ' דאמר בתחלה צמר אין פשתן לא היינו ע"כ פשתן רומיתא ודוחק הוא וע"כ ס"ל לרבינו דרק אביי דאמר זה חולק על הסתמא דגמ' דלעיל דאמר מני ר' יהודה היא ואביי גופיה ס"ל דר' יהודה אינו אומר רק בפשתן רומיתא ומתניתין דאמרה בצמר אין הוא ל"ד כו' אבל סתמא דגמ' דידן דאמרה צמר אין פשתן לא וכן הירושלמי הכא דאמר צמר אין פשתן לא כו' ולא מחלק בין כיתנא רומיתא ס"ל דכל פשתן מזיק ואינו כופה לעשות ופוסק רבינו כסתמא דגמ' והירושלמי ודוק: פרק כד הלכה יד העוברת וכו' צריכה התראה ועדים ואח"כ תפסיד כתובתה כו' וכתב הרה"מ במס' סוטה (דף כה) בעיא דאפשטא שצריכה היא התראה כו'.

והנה שם בגמ' מביא הגמ' ראייה לזה דצריכה התראה והנה קשה לי מ"ט לא הביא שם הא דאיתא מפורש בתוספתא דכתובות פ"ז דאיתא שם כן היה יוצאה וראשה פרוע כו' תצא שלא בכתובה מפני שלא נהגה עמו כדת משה וישראל כל אלו נשים שעברו ע"ד צריכות התראה ויוצאות שלא בכתובה לא התרה בהן יוציא ויתן כתובה כו' אלמא דאיתא מפורש בתוספתא דצריכה התראה להפסיד כתובתה ומ"ט דחק כל כך שם בסוגיא לבקש ראיות לזה ומצאתי בש"ס הנדפס מחדש בתוס' שאנץ על הגליון שעמד ע"ז ומתרץ דלא ידע הגמ' הכא התוספתא זה וזהו ודאי דוחק: ונ"ל לישב כן דהנה באה"ע (סי' קטו) כתב הב"ש בס"ק י"ז ומשמע מכל הפוסקים בעע"ד הן דת משה והן דת ישראל צריכה התראה אלא שרש"י בסוטה (דף כה) בבעיא זו אם צריכה התראה להפסיד כתובתה דמיירי בעוברת על דת ישראל משמע דס"ל דאם היא עוברת על דת משה אינה צריכה התראה כו' והגאון בעל הפלאה בהל' כתובות סי' י"א כתב וי"ל ועיין בב"ש שכתב בדמשמע מרש"י דסוטה דאבעיא דעע"ד הוא בעוברת על ד"כו'.

ולענ"ד נראה דלדעת רש"י בפ"ק דשבת (דף יג) דיחוד אסור מה"ת דלאו אסמכתא אלא לימוד גמור הוא א"כ מוכח דאפילו בעע"ד משה צריכה התראה דהא פשוט שם מקינוי וסתירה דהוי איסור גמור של יחוד א"כ מוכח דאפילו עוברת ע"ד משה נמי צריכה

התראה ורש"י לרבנותא קאמר דאפילו בדת יהודית מיבעיא ליה אי צריכא התראה עכ"ל וכן כתב הבית מאיר בסי' קט"ו דכיון דאמרינן דהיכא דמיחדת מ"מ בעי התראה ש"מ דאף ע"ד משה נמי צריכה התראה כו' וא"כ ניחא דמן התוספתא ה"א דמסיק רק על אלו שעוברת ע"ד יהודית הוא דצריכה התראה אבל עוברת ע"ד משה לא נדע להכי הכא דקמבעיא ליה להגמ' אתרווייהו אי בעינן התראה מביא ראייה מן המשנה דעברה על איסור יחוד וא"כ הוה עוברת על ד"מ ומ"מ בעי התראה ש"מ דבתרווייהו אף בעע"ד משה נמי בעי התראה אבל בהתוספתא א"ל דקאי רק אעוברת ע"ד יהודית כמבואר ודוק; ועוד נ"ל לישב הא דאינו מביא מן התוספתא כן דהנה ב"ש ס"ל במשנה דסוטה (דף כד ע"א) דמתו בעליהן עד שלא שנתו נוטלות כתובה ולא שותות וכתבו התוס' במס' יבמות (דף לח ע"ב) ד"ה בש"א והא דתנן בר"פ ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה ול"פ ב"ש אור"י כו' ועוד דבארוסה ושומרת יבם יש לחשבה כעוברת ע"ד כיון שאינה יכולה ליבדק כדקאמר התם בגמ' עכ"ל.

ונ"ל לבאר פשט התוס' כן דהנה התם לפי המסקנא בגמ' דעוברת ע"ד צריך התראה ומבואר שם דהקינוי זהו התראה ומקנא לה כדי להיות התראה וא"כ היכא דהיא ארוסה וש"י וכן כל הני דקיי"ל דאינן שותות הט"ו נשים דקחשיב רבינו א"כ בעת שמקנא לה ואח"כ אי נסתרה הרי תדע דלא תמצא לה היתר כיון דהמה אינן שותות מגזה"כ וא"כ בעת שמקנא לה תקבל התראה להפסיד כתובתה אבל אי מתו בעליהן אח"כ הלא לא ידעה בעת קינוי וסתירה שלא תהא שותה אח"כ ואינה מקבלת התראה להפסיד כתובתה דהיא תחשוב דתשתה אח"כ ותדע דהיא טהורה ולא תחשוב זה דתמות אח"כ דימנע מלשותתה ולהכי ס"ל לב"ש כיון דליכא התראה אינה מפסדת כתובתה זהו טעמא דב"ש וזהו סברת התוס' דבארוסה וש"י יש לחושבה כעע"ד לפי שא"י לשחות היינו דבה יש התראה דבעי לעע"ד אבל במתו בעליהן אף דגם התם ביחוד שתתיחד איכא עוברת ע"ד דעברה על איסור דאורייתא מ"מ התראה תחסר דקינוי בה לאו התראה היא דסברה דתשתה עוד זהו סברת ב"ש ע"כ.

אבל ב"ה פליגי ע"ז וס"ל דאף הכא דמתו בעליהן אח"כ מ"מ אינן נוטלות כתובה כיון דס"ל דשטר העומד לגבות לאו כנ"ד וא"כ מספק לא תוכל לגבות כתובתה וחילוק בהתראה שלה לא ס"ל לב"ה אבל זה ודאי דב"ש ס"ל ע"כ דבעי עוברת ע"ד התראה וקינוי הוא התראה דאל"כ מ"ט מחלק ב"ש בין הני לארוסה וש"י וא"כ ניחא דמן התוספתא לא נוכל למפשט דה"א ב"ש היא דהוא ודאי ס"ל דבעי התראה אבל ממשנה שפיר פשיט דהא ודאי לאו ב"ש היא דהא ב"ש שם במשנה חולק על מתו בעליהן והכא כ"ע סברי זה בלא פלוגתא ומ"מ ס"ל דבעי התראה אף לכ"ע ולהכי קפשיט מזה ולא מן התוספתא כמבואר וראיתי להגאון בעל חתם סופר שמפרש לה (בסי' קמח) באה"ע ח"ר שדחק לבאר דברי התוס' דהוא מטעם דאימת מי המרים עליה ולא מקרי עוברת ע"ד בסתירה זו ודוחק הוא ודאי דהתינח היכא שיודעת שיש לו עדים בסתירה שלה בהא קיי"ל דאינה שותת כ"א עפ"י שניהם הקינוי והסתירה כמו שפוסק רבינו בפ"א מהל' סוטה לקמן אבל אם אינה יודעת מהעדים אין לה אימת מי המרים ואם נאמר דתפחד פן יסתיר לה עדים זהו דוחק והנכון הוא כמו שבארנו דב"ש ס"ל דהוא מטעם דלית לה

התראה כמבואר ודוק: הלכות גירושין פרק ב הלכה יג וכן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו עכ"ל.

והנה הבית שמואל הביא (בסי' קמ"א באה"ע ס"ק כ"ז) לענין הדין אם אמר כל הרוצה לכתוב יכתוב אי מהני בתירוץ א' דלא מהני לפי מה שכתבו התוס' שם (דף כו ע"א) ובחד תירוץ מהני אע"ג דאם מודר הנאה מחבירו מותר לומר כל הרוצה לתרום ולא קחשיב שלוחו לענין הנאה שאני ולא חשיב כמהנה כיון דלא צוה לו לעשות כן ועל חילוק התוס' קשה לי דהא בר"פ המדיר הקשה בהא דכל השומע את קולי יכתוב ולמה במדיר יכול לומר כל הזן לא יפסיד ולפי חילוק הנ"ל לא קשה מידי דהא אע"פ דנעשה שלוחו מ"מ לא הוי הנאה כיון דלא אמר לו דיהיה שלוחו עכ"ל ולענ"ד נ"ל דניחא עפ"ד התוס' במס' נדרים (דף לו ע"ב) ד"ה כל שכתבו תימא דהכא משמע כיון דאמר כל הרוצה לתרום לא מהני ליה ובפ' המדיר כו' ומשני באומר כל הזן אינו מפסיד ופריך כו' ומשני מי קאמר יזון כל הזן קאמר אלמא דאי אמר כל השומע יזון שייך לומר שליחותיה קעביד וי"ל כל השומע משמע לשון שליחות שצוה ור"י אומר דודאי התם הוא דמתסר אם אמר יזון דשליחותיה קעביד דקא מהני ליה שזן אשתו ומוותר לה פרנסה דמצוה לפרנס את אשתו אבל הכא דתורם משל בעל הכרי ולא משלו ובדין הוא דאיסורא ליכא דאי משום דת"ל מצוה קעביד כו' אלא משום דכיון דבתרומה צריך דעת הוה כמו שליח דמצוהו לך ותרום וכיון דרבנן הפקיעו תורת השליחות מניה שפיר עביד וראיה לדבר כו' אלא ש"מ דמשלו אפילו אומר כל הרוצה איסורא קעביד כההיא דהמדיר שהמפרנס מפרנס אשתו משלו עכ"ל.

נמצא דמחלק בין הכא להתם דהכא הוי הנאה שנותן לה פרנסה וא"כ אפילו אי אמר כל השומע יזון שפיר הוה הנאה אבל הכא דההנאה הוא רק אי עביד שליחותיה ואי אמר כל הרוצה לתרום לא עביד שליחותיה להיות הנאה והתם גבי גט מקרי שליחות ורק הנאה לא הוי כמבואר ודוק: פרק ד הלכה יא כבר נהגו כל ישראל כו'.

וכתב הלח"מ כבר כתבתי למעלה דהרה"מ סובר בדברי רבינו דפוסק כר' יהודה ובפירוש המשנה הסכים רבינו לזה שכתב רי"א אע"פ שגוף הגט הרי את מותרת לכל אדם צריך שיכתב בו ודין דיהוי ליכי מנאי והלכה כר' יהודה ע"כ משמע דס"ל ר"י צריך מדרבנן קאמר כו' דר"ל אע"ג דמה"ת גופו של גט הוא כך מ"מ מדרבנן צריך לומר כן והלכה כר"י ועפ"ז פסק ר"י ויסכימו דברי הרה"מ ולא יחלוק רבינו עם מ"ש למעלה וגופו של גט עכ"ל וכן מפרש התויו"ט במשנה דרבינו ס"ל כר' יהודה רק מה שאמר גופו של גט הוא מה"ת ע"ש.

ולענ"ד קשה א"נ דרבינו פוסק כר' יהודה א"כ לעיל בפ"ג ה"ז דכתב מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר לכתוב טופסי גיטין ויניח מקום הזמן והאיש והאשה והרי את מותרת לכל אדם וא"נ דפוסק כר' יהודה הא צריך להניח גם מקום ודין דיהוי דהא הר"ן והרשב"א ז"ל כתבו במס' נדרים (דף ו ע"ב) דשמואל דאמר במס' גיטין (דף קו) דצריך להניח גם מקום והרי את כו' ולא כתב דצריך להניח מקום ודין הוא אי משום דס"ל בגיטין דלא כר' יהודה או אפילו ס"ל לא נחית לפלוגתא וכתב רק הדבר דכ"ע מודים בזה אבל לדינא ודאי כ"ע ס"ל דאי הוה כר' יהודה דצריך להניח מקום ודין והוי כמו

מקום האיש והאשה והזמן אף דהוי רק מדרבנן כמו שכתב לעיל הלח"מ בפ"א מהל' גירושין (הל' ב') ד"ה כיצד וז"ל ומדאורייתא בהרי את מותרת סגי ושם האיש והאשה והזמן הוא מדרבנן ואעפ"כ צריך להניח הה"ד ודאי זה של ודין צריך להניח לר"י וא"כ אם פוסק רבינו כותיה מ"ט השמיט זה וצ"ע: פרק ו הלכה ט האשה כו' וקטנה אינה עושה שליח לקבלה אע"פ שחצרה קונה לה גיטה כגדולה מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה עכ"ל.

והקשה ע"ז הפני יהושע במס' גיטין (דף סה) וז"ל ולפי טעם רבינו דאין מעידין על הקטן להכי אינה עושה שליח לקבלה יש תמיה דא"כ קטנה היאך מתגרשת הא בעינן עדיו או ע"ח או ע"מ ואין מעידין על הקטן ומפני זה רוצה לומר טעם אחר ע"ז דאין הקטנה עושה שליח ע"ש. ולענ"ד לא קשה מידי קושיתו דבשלמא גבי שליח לקבלה צריכין העדים להעיד עליה שהיא עשאתם לעדות לראות איך שעשתה שליח לקבל גיטה והעדים אין מעידין על הקטן שאין בו דעת אבל הכא גבי גט שנותן לה הבעל והמה העדי חתימה והעדי מסירה יעידו רק על הבעל שעשאו עדים להעיד ע"ז שמגרשה אבל היא מתגרשת אף בע"כ ולא צריכין להעיד אם נתרצית ועיקר העדאתן הוא רק עליו שגירש אותה והוא עשאתם לעדות והוא גדול אבל הכא שהיא עשאתם לעדות על השליח והעדאתן עליה בזה שפיר אומר דאין מעידין על הקטן כמבואר: פרק ו הלכה י האשה שעשתה שליח לקבלה ואמר לה הבעל כו' וכך אם אמר לה הילך ותן לה עקר שליחות הקבלה עכ"ל.

וכתב הלח"מ קשה דרבינו פסק בפ"ד מה' ז"מ דבמתנה אע"ג דהולך לאו כזכי תן הוי כזכי וא"כ קשה בר"פ התקבל דפשוטו בגמ' דהולך כזכי ממתניתין (דף סב) דאמר לפיכך אם אמר הבעל א"א שתקבל לה אלא הולך ותן לה דהולך כזכי דמי מנ"ל להגמ' דהולך ותן בגט הם שוים נימא דהוי כמו במתנה דאע"ג דהתם הולך לא הוי כזכי תן הוי כזכי ומתני' דקאמרה הכי דהוי כזכי הוא משום דאמר ג"כ ותן וכ"ת לימא תן לחודיה אדרבא נימא דמתניתין להכי קאמרה תן לומר לך דהולך לא מהני בלא תן משום דהולך לאו כזכי דמי כו' אבל לרבינו כיון דבמתנה איכא חילוק ה"נ א"ח ולא תפשוט כלל וצ"ע עכ"ל: ונ"ל לומר כן דלפי מה שכתב הבית שמואל באה"ע (סי' קמ"ט) דהיכא דאומר הולך ותן ביחד אז לא הוה כזכי ורק אם אמר לה תן לבד הוה כזכי ואם אמר שניהם ביחד אז מגרע גרע עיי"ש וא"כ לא קשה כלל דכיון דהמשנה אמרה דאומר שניהם ביחד הולך ותן לא הוי כזכי ואז א"ל דא"נ שניהם ביחד לא הוי כזכי אפילו במתנה וא"כ שפיר פושט הגמ' דהולך כזכי דזה דאמר אח"כ תן לא מהני להיות כזכי כמבואר: וכן הביא הפתחי תשובה בח"מ (סי' קכה ס"ק ה) בשם השב"י ת"ב (סי' קנט) דהולך ותן לאו כזכי אף במתנה עיי"ש וס' שב"י ת"ב אינו תח"י לעיין בו וא"כ ניחא שפיר קושית הלח"מ כמבואר ודוק הלכה יא הביא המשנה למלך בסה"ד תשובת הריב"ש ז"ל (סי' שכט) על ראובן שליח קבלה וביאר דבריו עד סוף ע"ש.

והנה כל דין זה של הריב"ש ז"ל הובא ג"כ בב"י (סי' קמא) ובשו"ע הביא הרמ"א (בסי' קמ"ט) והרמ"א ז"ל אינו מבאר דברי הריב"ש כמו שמבאר המשל"מ ועיין ט"ז וב"ש שם וצ"ע על המשל"מ שלא הביא כל זה: הלכה טו שליח שנטל הגט וקודם שיגיע ליד

האשה חזר הבעל ואמר לו גט כו' בטל כו' ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד ש"ק אינו יכול לבטלו ואע"פ שחזר בתוך כדי דיבור ובטלו כו' אינו בטל עכ"ל.

והנה הט"ז (בסי' קמא ס"ק מד) תמה ע"ז דא"נ דאפילו תכ"ד אינו יכול לבטל אם הגיע לידה א"כ מאי מקשה הגמ' שם בגיטין (דף לב) אי הגיע לידה ל"ל כו' לימא דאתי לאשמועינן דאם הגיע לידה אף תוך כ"ד אינו יכול לבטלו והניח בצ"ע. ונ"ל לישב כן בהקדם קושית הרשב"א ז"ל שהביא המהרש"א לעיל (דף לב ע"א) שם בתוס' ד"ה מהו דתימא כו' ורבא דאמר לקמן בגילוי דעתא בגיטא מילתא כו' כגון דהוי רהיט בתר שליח לבטוליה וסבור שליח דהא דרהיט בתריה דבעי לומר אשור הב כו' והקשה הרשב"א ז"ל דלפ"ז דלקמן לאביי בעובדא דאותביה קרא באודנייהו ולא אסיק אדעתא למימר הכי הו"ל לאקשוויי לרבא מדיוקא דהך משנה עכ"ל.

וע"כ נ"ל עפ"י מה דאיתא בב"ק (דף עג ע"א) לימא כתנאי הא כו' וא"ר יוסי וסבריה דכ"ע תוך כדי דיבור כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפלגי דרבנן סברי מכאן ולהבא הוא נפסל ור"י ס"ל למפרע הוא נפסל אמרי אי תוך כדי דיבור כדיבור דמי דכ"ע למפרע הוא נפסל והכא בהא קמיפלגי רבנן סברי תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי ור' יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי ע"כ.

ועתה יש לומר כן הנה עיקר הרבותא דאף אי בטל תוך כדי דיבור אי הגיע לידה אינו בטל הוא רק לדידן דס"ל כו' יוסי דבכל התורה תוך כ"ד כדיבור דמי מ"מ במגרש לאו כדיבור דמי כמו שאמר שם במס' נדרים (דף פז ע"א) לבד ממקדש ומגרש כו' ואשמועינן רבותא דהכא לאו כדיבור דמי וכ"ז הוא רק לדידן אבל לרבנן דסבירא ליה דבכל התורה ל"א תוך כ"ד ליתא רבותא כלל ושפיר רוצה לאוקמי המשנה אף לרבנן אף דלית בזה הלכתא כותייהו מ"מ רוצה לאוקמי המשנה ככ"ע וכ"ז הוא רק לאביי דמתרץ במס' ב"ק הפלוגתא בין רבנן לר"י הוא בתוך כ"ד אי כדיבור א"ל אבל לרבא מוקמינן הפלוגתא אי להבא הוא נפסל כה"כ דמוקי לרבא אליבא דרבנן דאל"כ לא אתי לכ"ע דברי רבא אבל תרווייהו ס"ל תוך כ"ד כדיבור דמי ובזה לא פליגי וא"כ א"ל דלרבא רק זה אתי לאשמועינן דאף אי בטל תוך כ"ד אי הגיע לידה לא בטל דכ"ע ס"ל זה דתוך כ"ד לרבא ומתורץ קושית הרשב"א דזה אתי לאשמועינן לרבא ודוק: הלכה כזו וכן עיר כו' והיוצא לדון הרי אלו בחזקת חיים כו' ובהלכה כ"ט אבל עיר כו' והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים עכ"ל.

והנה הרה"מ כתב וממ"ש רבינו והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נ"ל שהוא סובר כלישנא בתרא ומ"מ לא כתבו בבירור דין של ישראל ובהלכות לא כתבה אלא משנה כפשטה ובעוה"ר כבר בטלו ד"נ מישאל עכ"ל. ועיין תוי"ט במשנה הכא שכתב שסמך על ה' תרומות וכתב ע"ז הלח"מ ומ"ש הרה"מ דלא כתב בבירור דין ב"ד של ישראל נראה דהכונה דלא כתבו כאן בהל' גירושין דהא בהל' תרומות כתבו בהדיא שכתב אבל מי שנגמר דינו והניחוהו בבית הסקילה כו' וא"כ האיך קאמר דלא כתבו בבירור אלא כונתו דכאן לא כתבו בבירור ומ"ש בעוה"ר בטלו ד"נ הוא לתרץ להלכות כו' אבל אין זה טעם לרבינו דכתבו בהל' תרומות ועוד דכתב אף דבר שאינו נוהג אבל קשה כו' כיון שהוא פוסק כל"ב א"כ כו' אמאי כתב בהל' סנהדרין כו' וברח הא לפי לישנא בתרא אפילו לא

ברח כו' ועוד קשה במ"ש בה' תרומות והניחוהו בבית הסקילה וה"ל לומר שם דצריך שהעידו שנגמר דינו בב"ד והניחוהו בבית הסקילה עצמה עכ"ל: ונ"ל לענ"ד לומר דלא כהלח"מ ותתיישב קושיתו וגם נ"ל דלא כהרה"מ ז"ל בזה דכתב דלא נתבאר זה בהלכות אך כמו שנמצא מבואר זה בהלכות הרי"ף שלפנינו ורבינו אזל בשיטת רבו הרי"ף ז"ל כדרכו והכל היא ניחא בס"ד: והנה הרא"ש ז"ל כתב שם בגיטין וז"ל הרי"ף כתב רק זו הברייתא ולא כתב הני תרי מימרא דרב יוסף ויראה דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כל"ק לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה דמשמע ליה שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אבל יצא ליהרג לא הלכך פוסק כל"ק ובב"ד של עכו"ם אפשר דלא פליגי הני תרי לישני ל"ב דלא חתים פורסי שמנג ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא כיון דת"כ כו' עכ"ל.

נמצא דהרי"ף ז"ל שהביא הברייתא זו דמשמע מב"ד של ישראל דוקא מת או נהרג אבל יוצא להרג נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כפ"ד הרא"ש ז"ל ונימא דבדבר זה רבינו נמי ס"ל כהרי"ף דפסקינן לחומרא לענין ב"ד של ישראל כל"ק ומה שכתב רבינו בה"ת והניחוהו בבית הסקילה נ"ל כן דהנה צריך לבאר דאמר שם בגמ' דאמר אילימא מת ממש נהרג ממש דכותיה גבי עכו"ם אמאי לא ישיאוהו את אשתו כו' והא יכול להקשות ע"ז גופא א"נ דה"ל ממש למה איצטריך לאשמועינן דמשיאין את אשתו פשיטא כיון דשמע מב"ד של ישראל מה"ת נימא דלא מהימן ולימא דאיצטריך לאשמועינן משום סיפא דשמעמקומינטריסין של עכו"ם לא ה"ל למיתני כלל ורק הסיפא לבד דאין משיאין את אשתו: וע"כ נ"ל לומר כן דרבינו מפרש לה לפי מה שכתב בהלכות סנהדרין פ"ג הל' ד' דסנהדרין אין יוצאין אחרי הנהרג שהוליכוהו לבית הסקילה שהוא חוץ למחנה דהסנהדרין היו יושבין במקומן ולזה אומר הברייתא אם שמע מב"ד של ישראל שאיש פלוני מת היינו ע"י כיפה או שנהרג והוא שהוליכוהו לבית הסקילה ולא החזירוהו מדרך אמרינן דסמכינן אחזקה שודאי נהרג ואף שהסנהדרין לא ראו הריגתו מ"מ סמכינן אחזקה דודאי נהרג שמה כיון דלא החזירוהו משום זכות וזהו דברי רבינו בה' תרומות או הניחוהו בבית הסקילה שמה הוא נידון כמת אבל אי יצא ליהרג בב"ד של ישראל כיון דחזי זכותא מהדרין ליה ס"ל לרבינו כפסק הרי"ף ז"ל דנידון כחיים ומתים דתרווייהו לחומרא וס"ל לרבינו דיצא לידון וליהרג הוא בחדא מחתא שכתב בהל' כ"ח וא"כ ניחא כל קושיות של הלח"מ ואף שפוסק רבינו בב"ד של ישראל דאינו נידון כמת רק לחומרא כל"ק מ"מ גבי ב"ד של עכו"ם נמי פוסק לחומרא והוא כמו שכתב הרא"ש ז"ל דלא פליגי הני תרי לישני דזה מקודם דחתם פ"ש ואז לא מעידין וס"ל לרבינו דזה היה אז בעת שהיה להם הפרסא שמנג אבל אח"כ בכ"פ אין מעידין וא"כ שפיר אזלינן לחומרא כמבואר דוק: פרק ז הלכה ה הנהרות שבא"י כו' ובה"ת יתבאר תחומי א"י ובבל כא"י לגיטין עכ"ל.

והנה במס' גיטין (דף ח ע"א) דקחשיב שם דברים שבסוריא חשב זה דהמביא גט בסוריא כמביא בחו"ל וציינן העין משפט שם על הכא ה"י ובאמת לא ביאר רבינו הכא דין סוריא לענין גט: ונ"ל ליישב כן דהנה לקמן בפ"א מהל' תרומות ה"ד כתב סוריא יש דברים שהן כא"י והקונה קרקע חייב בתרו"מ והכל בסוריא מדברי סופרים עכ"ד.

והכ"מ כתב להקשות ע"ז כיון דלא הוי רק מד"ס למה אומר הגמ' בגיטין דס"ל כמ"ד כבוש יחיד שמייה כבוש אפילו ל"ש כבוש מ"מ חייב מד"ס ומתריך בשם הרי"ק דהברייתא ודאי ס"ל דהוה מה"ת דכתב דחייב בתרו"מ כא"י משמע דהוי מה"ת ולהכי אומר כבוש יחיד שמייה כבוש אבל אנן ס"ל דהוי מד"ס והוא משום דאנן פסקינן כר' יוסי דכבוש יחיד ל"ש כיבוש ועתה ניחא שפיר הברייתא הכא דס"ל דחייב בתרו"מ מה"ת דאמר דשמייה כבוש וה"א דדמי לכל מילי לא"י אף לקולא דלא בעי לומר בפ"נ ובפ"נ אומר דלענין גט מ"מ הוי כחו"ל משום דאין בקיאין או דל"ש עדים לקיימו אבל אנן דס"ל דכל עיקר החיוב הוא מד"ס ורבנן החמירו לענין תרו"מ ממילא לענין קולא דלא בעי לומר בפ"נ ובפ"נ ודאי לא הוה רק כחו"ל ולא בעי לאשמועינן זה ונכלל בכלל מה שאומר רבינו ובהל' תרומות יתבאר תחומי א"י ושם ביאר דסוריא לא הוה מתחומי א"י רק חכמים החמירו לחייב בתרו"מ ממילא לענין גט ודאי הוה כחו"ל ודוק: הלכה יח נתנו לה ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנשתתק ה"ז יתקיים בחותמיו ואח"כ נותן לה כו' ועיין בכ"מ.

והנה הלח"מ כתב וז"ל ומשמע מדברי רבינו דאילם שכותב בפ"נ ובפ"נ פסול כו'. וקשה אמאי לא תני במשנה (דף כג) דאילם פסול כיון דמתניתין מיירי בחו"ל דקחשיב סומא דמיירי בחו"ל בשלמא אי אית ליה תקנתא בכתב ניחא כו' וכ"ת תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר ועוד חוץ קתני ועוד בגמ' דייק אמאי קתני עכו"ם ולא עבד עכ"ל: והנה בס' קרבן נתנאל על הרא"ש שם ס"ק ע"ה תירץ וז"ל ולק"מ דתנא ושייר דהא שייר פסולי דאורייתא אלא גבי עבד דייק דהא לא ליתני עכו"ם דאתי מכש"כ מעבד אבל מאילם לא ידעינן סומא דה"א כיון דשמע קל קולמוסא יש להכשיר עכ"ל והנה כפי תירוץ זה כבר מתריך לה הרשב"א ז"ל בחידושו בשם הרי"ף ז"ל לפי האמת דלא קחשיב עבד במשנה דאין למידין מן הכללות אף במקום שנאמר בו חוץ ותנא ושייר עיי"ש: אמנם לענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה יש להקשות עוד מ"ט לא קחשיב שם במשנה הפסולים דעוברי עבירה דאורייתא דקחשיב רבינו לעיל בפ"י ה"ז ונוכל ליישב בזה כן.

דהנה שם במשנה מסיק קיבל הקטן והגדיל עכו"ם כו' פסול והנה זהו רק בהני דקחשיב במשנה אבל בפסולים מחמת עבירה דאורייתא קיי"ל בש"ע אה"ע (סי' קמא סי"ד) דאם קיבל הגט בפסול ועשה תשובה אח"כ כשר הגט ולא מצי למיחשב זה וא"כ ה"נ נימא גבי אילם דאם קיבל הגט בעת שהיה אילם ואח"כ נתרפא והתחיל לדבר ויכול לומר בפ"נ ובפ"נ כשר הגט דהא אילם רק פומא כאיב ליה ולא מקרי בזה אינו ראוי לבילה רק בדבר שמה"ת בעי כמו גבי חליצה בקריאה אי אינו יכול לקרות דאמרינן בזה דלא הוי ראוי לבילה אבל בדבר תקנתא דמדרבנן כמו הכא לענין דצריך לומר בפ"נ ודאי לא אמרינן בזה כל שא"ר לבילה כו' ואם נתרפא וראה הכתיבה והחתימה בודאי כשר ודמיא הוא למי שהיה חולה וראה כתיבת וחתימת הגט ודעתו היה צלולה ורק אינו יכול לילך ואם אח"כ נתרפא בודאי יכול להביא הגט ה"נ אילם דומה לזה ולהכי לא קחשיב ליה במשנה דלא קחשיב רק הני דפסולים לעולם אף אם חזרו אח"כ ליעשות כשרים כמבואר: והנה צריך לומר לפ"ד רבינו דזה דאומר לעיל (דף ה) מאי דאמר ואינו יכול מיירי בחרש שהיה פקח ונתחרש ולא מוקי באילם כיון דאילם פסול לפד"ר הוא כמו שכתבו התוס' שם דלהכי לא מוקי ליה באילם דה"ל לומר ולא אמר ולא אינו יכול.

והנה בס' תפארת שמואל על הרא"ש ז"ל כתב ע"ז בדברי התוס' וק"ל דאדרבא דלישנא דאינו יכול משמע שפיר באילם אלא נ"ל כמו שכתב הר"ן ז"ל דאילם יכול לומר בפ"נ מתוך הכתב עכ"ל. והנה הת"ש לא ראה את דברי המהר"ם לובלין ז"ל הכא ד' ה' דמבאר דברי התוס' וז"ל נ"ל דר"ל דאילם וכן מי שלא ראה כתיבת הגט דמשמע שעתה בשעה שנותנים הגט אינן יכולין לומר ואילם נמי שלא ראה כתיבת הגט בשעה ראשונה לא היו בעלי אמירה ולזה שייך למיתני גבייהו ולא אמר ולא שייך למיתני ולא יכול לומר כ"א גבי פקח ונתחרש דעד השתא היה ראוי לומר רק שעתה בשעת נתינת הגט אינו יכול לומר ולכך מוקי לה בפקח ונתחרש ולפ"ז תחלה כשאומר אילימא חרש כו' ה"מ למיפרך א"כ ולא אמר מיבעי ליה אלא דעדיפא מניה פריך דחרש אינו בר אתווי גיטא כלל עכ"ל נמצא דדברי התוס' מבוארים היטב ולא קשה כלל קושית הת"ש.

וכן מה שהקשה הגאון בעל ישועות יעקב באה"ע (סי' קמב) דאמאי לא מוקי ליה הכא דאמר ואינו יכול לומר דמיירי בסומא דנמי פסול להביא גם הוא בחו"ל וזה דפקח ונתחרש הוא מלתא דלא שכיחא והקשה זה לקושיא גדולה ולפ"ד המהר"ם בפירוש התוס' לא קשה מידי דלא נוכל לאוקמי רק בהאי גוונא דעתה אינו יכול בפקח ונתחרש אבל לא באילם ולא בסומא מתחלה כמבואר: אמנם לדברי הר"ן דלא ניחא ליה בתירוץ התוס' כמו שמבאר המהר"ם לחלק בין ואינו יכול ללא אמר ולא מדייק זה ורק מתרץ דאילם יוכל לומר מתוך הכתב א"כ תקשה קושית הישועות יעקב דנוקמי בסומא ומה שמתרץ הישועות יעקב לא נ"ל דכתב דאי מיירי בסומא מתחלה האיך נתנו לו ואי כשהיה פקח שראה ונסתמא א"כ כשר הוא להביא הגט וע"כ מוקי לה בפקח ונתחרש ע"כ.

וליתא דמאי קשיא ליה דלמא מיירי שעבר ונתן לו אומר המשנה די ש עצה דיתקיים בחותמיו דאל"כ תקשה על הר"ן ז"ל דלמה דחיק לומר על אילם דלא מוקי ליה משום דיכול ע"י כתב לומר הא בל"ז נימא ג"כ הכי אם היה אילם מתחלה האיך נתנו לו ואם היה פקח ונתאלם הלא חזא הוא כמו פקח ונתחרש דהוא מלתא דלא שכיחא אלא ע"כ מוקי ליה באילם מתחלה וקשה ליה דנימא בעבר ונתנו ורק על אילם יוכל לתרץ דיכול לומר מתוך הכתב וא"כ תקשה לוקמי בסומא: וע"כ נ"ל דהר"ן ז"ל ס"ל לתרץ זה כמו שכתב הריטב"א ז"ל לקמן (דף כג) וז"ל הכא בחו"ל ואע"ג דאמרינן לעילבשמע קל קולמוסא סגי דהיינו באדם שיכול לראות מסתפי סופר מניה כו' ועוד דכי אמרינן דסגי בהכי ה"מ בכתיבה אבל בחתימה דהוי משום קיום לא כו' עכ"ל וא"כ א"ל דבזה הר"ן ז"ל ס"ל כן דסומא בפני נכתב יכול לומר דשמע קל קולמוסא ורק בפני נחתם לא יכול לומר דע"ז לא סגי ליה זה וא"כ מתניתין דאמרה ולא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם משמע דתרווייהו אינו יכול לומר וא"כ לא מצי לאוקמי בסומא ואף דלקמן אינו מתרץ הר"ן ז"ל רק תירוץ הראשון דלמא שאני סומא דהסופר לא מסתפי מניה מ"מ א"ל דאינו חולק על הריטב"א בזה ורק חד תירוץ נקיט כיון דלדינא אין נפ"מ בזה דלדידן דקיי"ל כרבא ורבה נמי ס"ל כרבא דצריך לקיים החתימה כמבואר ודוק: פרק ח הלכה ו א"ל כו' או לענין ירושה שאם מתה יירשנה בכל אחד מאלו ה"ז ספק מגורשת עכ"ל.

ונ"ל לומר אע"פ שכתב רבינו לעיל בפ"ג מה' אישות דירושת הבעל הוא מד"ס ושם בגמ' קאמר חוץ מירושתך מהו א"ד לשארו וירש אמ"ר מכאן שהבעל יורש את אשתו וכיון דאיהו ירית לה אשתו היא משמע דהוא משום דילפינן מקרא זה וכיון דרבינו פוסק דירושת הבעל לאו דאורייתא משמע לכאורה דליתא הבעיא כלל.

אמנם בכ"ז ניחא דפוסק דהוא ספק מגורשת דאף א"נ דירושת הבעל מדרבנן מ"מ הא זה סמכינן על הקרא לשארו וירש אותה וא"כ כיון דהוא משייר בגט זה ורוצה לירשה ס"ל דאכתי נקראת אצלו שארו ונהי דלא הוה מה"ת מ"מ בלשונו לא מפקיע מלשון שארו וירש ושייר בלשונו והוה ספק מגורשת ודבר זה הוא מכש"כ ממה שכתב השער המלך לקמן בה' א"ב בפ' ט"ו דלשיטת הסוברים דאיסור עבד לב"ח הוא רק מדרבנן מ"מ אי אמר חוץ לעבד לא הוי שיור כמו דקחשיב הכא במשנה כיון דאסור מדרבנן לא הוי שיור דהוי דבר הכורת בינו לבינה מכח איסור חז"ל וא"כ כש"כ הכא כיון דהוא משייר לה מה שסמכו רבנן על קרא דוירש לא הוי דבר הכורת ושפיר פוסק ספק מגורשת ודוק: פרק ט הלכה כא בעל שאמר כו' ועייין משנה למלך מה שמקשה בסוגיא דיבמות (דף קיח ע"ב) במשנה שם דהאשה שהלכה ובתוס' שם דלמה לא הקשו על הרש"א והניח בקושיא והנה זה הקשה המהרש"א נמי בתוס' שם ומיישב הקושיא עיי"ש והמשל"מ לא הביאו וצ"ע: פרק יב הלכה יא שליח כו' אמר הבעל לפקדון נתתו לו והשליח אומר לגירושין נתנו לי השליח נאמן כו' וכתב הרה"מ פ' התקבל (דף סד) פלוגתא דרב הונא ורב חסדא דר"ה אמר בעל נאמן ור"ח אמר שליח נאמן ופוסק רבינו כר"ח וכן פוסק בהלכות עכ"ל.

והנה הרי"ף ז"ל כתב שם בסוגיא ופסקו רברבתא הלכתא כרב הונא ואנן לא ס"ל הכי אלא הלכתא כרב חסדא דסוגיין כותיה כדמברר לקמן כו'. והנה שם לקמן הביא הרי"ף ראיתו מזה דאמר לקמן שם בסוף הסוגיא בעל אמר לגירושין כו' אמר ר' יוחנן הוי דבר שבערוה כו' ומקשי שם ונהימנא לשליש מי קא נפקא גיטא מתותי ידיה דלהימנא מהא שמעינן דהלכתא כרב חסדא והיינו דאמרינן דסוגיא כותיה עכ"ל.

והנה הראיה שמביא הרי"ף ז"ל מבואר הוא מסוף הסוגיין שם דמקשי סתמא דגמ' על ר' יוחנן ונהימנא לשליש משמע דהסוגיא ס"ל כרב חסדא. ועפ"ז תמוה לי דברי הקרבן נתנאל על הרא"ש ז"ל שם ס"ק ו' שכתב וז"ל שם מדפריך סתמא דגמ' לקמן ונהימנא לשליש מהא דפריך על מימרא דרבי יוחנן ליכא ראייה דהא הבעל בפנינו ואומר גרשתיה ובכה"ג ודאי מודה ר"ה אלא שמסייע ליה מהא דפריך אמתניתין ולהימניה לשליש ואף שאומר דמתניתין איירי כשאין הבעל בפנינו ומכחיש ס"ל להרי"ף בכה"ג נמי לרב הונא לא חיישינן שמא יבא הבעל ויכחיש עכ"ל: והנה דבריו תמוהין דזה לא נמצא בכ"ד להביא ראייה מקושיא שמקשה הגמרא על האי מ"ד גופיה ומתרץ ליה אדרבא מצינו בפוסקים כיון דפרכינן ע"ז א"כ ליתא הלכתא הכי ואשנויי לא סמכינן אך נעלם מאתו דברי הרי"ף ז"ל המפורשין דהראיה הוא מזה דמקשה הגמ' לקמן על ר' יוחנן וליהמניה לשליש כמבואר, ומה שמקשה הקרבן נתנאל כבר מבארים הרמב"ן והרשב"א ז"ל.

וכן קשה לי דברי הבית שמואל באה"ע (סי' קמא ס"ק יב) דמקשה שם וז"ל ומיהו קשה כו' ונראה דמוכח כן מדברי הרי"ף ז"ל שפוסק כר"ח נגד ר"ה והראיה שלו מדמקשי

שם וליהמנא לשליש כו' וס"ל דאתיא כרב חסדא דהא לר"ה אין השליש נאמן וא"א דיש חילוק בין אם הבעל בפנינו ומכחיש לבין דאין הבעל בפנינו א"כ מנ"ל להביא ראיה מזה דאתיא כר"ח דהא אף לר"ה בכה"ג דאיירי מתניתין דאין הבעל כאן ומכחיש אותו א"כ אף לר"ה נמי השליש נאמן א"כ אתיא שפיר כר"ה או דאין חילוק עכ"ל.

נמצא דגם הוא ז"ל מפרש דברי הרי"ף ז"ל כן דראיתו הוא מהקושיא מהמשנה וזה הא ודאי ליתא והראיה הוא מדמקשי לקמן ע"ד ר' יוחנן כמבואר. וכמו"ח הגאון ז"ל אמר דיש הוכחה לדברי רבינו דהלכה כר"ח מדברי התוס' שם ד"ה בעל שהקשו וא"ת והנהו דמצרכי מערסא לערסא כו' מה הועילו חכמים בתקנתן וי"ל דסברי כר"ח דאמר שלישי נאמן אפילו בעיר אחת כו' נמצא דרב"א ור"ש ורבא התם דכל הני מצרכי לומר לעיל (דף ד) ס"ל כרב חסדא וה"ל רבים לגבי ר"ה ופוסק להכי כוותייהו ודוק: פרק יג הלכה א האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישוה ואח"כ הלכה היא ובעלה כו' ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצית להשטט מתחת בעלה.

בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד עכ"ל. והנה הוא כן דעת הרי"ף ז"ל דהיכא דהוי קטטא בינו לבינה אז לא מהימן אפילו אומר העד אחד מת וקברתיו.

והנה הנמ"י הביא שם דעת הרשב"א והריטב"א ז"ל שחולקים על רבינו וס"ל דעד אחד במלחמה נאמן ה"ה ג"כ בקטטא אפילו עד אחד מהימן דמ"ש ועל מה שכתב רבינו שמא שכרתו תמהו אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כו': ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו והרי"ף דבקטטא עד אחד לא מהימן מהא דאיתא במס' שבועות (דף לב ע"ב) אר"פ הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור דאמר לדידה ולא אמר לב"ד דתנן האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם ופירש"י ז"ל לפי שהיא יכולה לילך לב"ד ולומר מת בעלי ול"צ לשום עד דתנן האשה שאמרה מת בעלי כו' והיא עצמה נאמנת.

וא"נ דעד אחד אף אם היה קטטא מהימן א"כ אכתי קשה האיך פוסק ר"פ לומר דה"מ בעד מיתה שהוא פטור דאמר לדידה ולא אמר לב"ד דתנן האשה שאמרה מת בעלי כו' ועד מיתה דחייב לא משכחת לה רק אי לא אמר לא לדידה ולא לב"ד הא משכחת שפיר אפילו אי אמר לדידה ולא לב"ד דחייב כגון דהוה קטטא ביניהם ואז אם היא תאמר לב"ד בשמה או אפילו בשם העד לא מהימנא וצריך העד בעצמו להעיד מת וקברתיו ואז מהימן אבל מה שהיא תאמר לב"ד לא מהימנא משום דמשקרית ורק העד בעצמו אם יעיד בב"ד יהא נאמן וא"כ מ"ט פטור יהא חייב העד בכה"ג דאיכא קטטא בשלמא במלחמה אף דאמרינן אם אמר עד מת וקברתיו שפיר נאמן והיא לא מהימנא מ"מ הכא פטור דהא האשה תוכל לומר לב"ד בשם העד מת וקברתיו ואז מהימנא ולא שאלין את העד כמבואר באהע"ז (סי' יז ס"ח) בהגה"ה שם אבל הכא דהיא לא מהימנא משום דמשקרית ורק העד בעצמו אם יעיד בב"ד יהיה נאמן וא"כ מ"ט פטור אלא ודאי צ"ל דהיכא דהוי קטטא אפילו עד לא מהימן דחיישינן שמא שכרוהו וא"כ גם אם הוא יעיד בב"ד לא מהימן היכא דהוי קטטא ולהכי פטור שפיר כמבואר.

ואף שרבינו ז"ל לא הביא הא דר"פ לקמן בפ"י מהל' שבועות וכמבואר שמה אבל מ"מ בזה לא מצינו שום חולקעל דברי ר"פ שהוא ודאי ס"ל דגם בקטטה עד אחד לא מהימן אף א"א מת וקברתיו וא"ח אפילו היכא דאמר לדידה או לא אמר כלל דלא מהימן ופוסק רבינו כותיה: ועוד נ"ל להביא קצת ראיה לזה דהכא ל"מ עד אחד אפילו א"א מת וקברתיו דחיישינן שמא שכרתו דהנה בכל דוכתא אשר הגמ' מיבעיא ליה בעיות דשוין להדדי ומביא פשיטות לחדא ודחי ליה מ"מ גם בהבעיא השניה דדמי להראשונה מביא הפשיטות מזה הברייתות ודחי ליה כמו תחלה והא הכא גבי בעיא בעד אחד במלחמה מביא הגמ' לפשוט מהא דספינה שטבעה כו' והשיא את אשתו עפ"י נשים משום דזה דמיא למלחמה ואמרה בדדמי ודחינן דלמא חזינהו לאלתר כו' אבל לקמן גבי הבעיא דעד אחד בקטטה אינו מביא לפשוט מזה הברייתא ש"מ דהתם לא הוי הטעם כלל משום דאמרה בדדמי אלא משום דחיישינן שהיא שכרתו דמשקרי וא"כ היכא דאיכא קטטה לא דמי כלל להא דספינה דהתם הוא משום דאמרה בדדמי ולהכי אינו מביא הגמ' לפשוט: והנה רבינו וכן הפוסקים סתמו וכתבו דלא משכחת לה קטטה רק בגוונא דאמרה גרשתני בפני פו"פ ובאו אותן העדים והכחישוהו דלא משכחת רק בכה"ג דאל"כ היא נאמנת לומר לבעלה גרשתני כדמבואר בגמ' שם (דף קטז) שמביא הרה"מ הכא ונ"ל דמצינו עוד גוונא דמשכחת לה אף בלא זה שיבואו העדים ויאמרו להד"ם כגון אי אמרה לבעלה גרשתני תן לי כתובתי דאז אינה נאמנת עוד כמו שכתבו התוס' שם ד"ה ולהימני בסה"ד וי"ל דכשתובעת כתובה אינה נאמנת כו' וכן הוא מבואר להדיא בירושלמי דיבמות (פ' טו ה"א) קדשתני אלא שלא נתת כתובה ה"ז קטטה ויתבאר דברי הירושלמי נמי כן דכיון שתובעת כתובה אינה נאמנת דאם לא בקשה כתובה אז ה"ז נאמנת ולהכי מסיים אלא שלא נתת לי כתובה ודברי הק"ע שם תמוה וז"ל קדשתני וגרשתני שתני כו' בגמ' מוקי לה באומרת גרשתני בפני פו"פ ואמרו להד"ם סתמא דש"ס ירושלמי משמע דלית ליה הא דר"ה מיהו י"ל דאית ליה ואירי בשהודית אח"כ כו' ובאמת לא צריך לכל זה כמו שבארנו דהא הירושלמי מסיק אלא שלא נתת לי כתובה וא"כ תובעת כתובתה ואינה נאמנת כמבואר: ועפ"ז ישבתי קושית המהרש"א במס' מכות (דף ג ע"א) שהקשו שם בתוס' ד"ה מעידין על מה שהקשו התוס' אע"ג דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא והקשה המהרש"א שם א"כ אמאי משלמין הא טבא ליה עבדי דא"ל סהדותא דהני הרי היא נאמנת והשתא שהעידו והוזמו גם היא אינה נאמנת כו' ולפ"ז ניחא דכיון שהיא תובעת כתובה הא אינה נאמנת וא"כ אי אמרת דטבא ליה עבדי משום דאינו משלם הכתובה ע"כ מיירי כשהיא תובעת הכתובה ואמרינן דלא יצטרך לשלם וא"כ אינה נאמנת בל"ז ולא עבדי ליה טבא ודוק: הלכה ח כבר אמרנו כו' אבל אם שמע מפי שוטה או מקטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם שם בהל' ט' שמע מפי התינוקות שאומרינן עכשיו באנו מהספד פלוני כו' עפה"ד האלה וכיוצא בהן ומשיאין את אשתו עכ"ל.

והנה הטור חולק על רבינו וכתב אפילו שמעו מפי התינוקות שאמרו מת פכ"פ בין כווננו לשם עדות ובין כווננו שלא לשם עדות משיאין את אשתו כו' וכתבו המפרשים שם דהטור ס"ל דהקטן דמי לאשה ואם מעיד נאמן כמו אשה כו' והנה הב"י כתב דלישנא דמתניתין הכי דייק כדברי רבינו דגבי נשים נקיט אומרת מת פלוני וגבי תינוקות נקיט

הרי אנו הולכים לספוד כו' ואם איתא לערבינהו וליתנינהו אפילו שמע מפי הנשים או מפי התינוקות מת פלוני דיו והוכיח מזה ע"כ כדעת רבינו ז"ל דנשים נאמנות אי אמרו להעיד כשמת פלוני אבל קטן אינו נאמן רק כשהלך לספוד כמבואר שם עכ"ל ולענ"ד לא הבנתי ראייתו דהלא שם במשנה איתא כן אפילו שמע מן הנשים אומרת מת איש פלוני כו' ר' יהודה אומר אפילו שמע מפי התינוקות אומרין הרי אנו הולכים לספוד כו' בין שהיה מתכוין ובין שאינו מתכוין כו' נמצא דתרי תנאי אמרי לה להדא מילתא ות"ק אומר היכא שהאשה מעידה שמת פלוני ה"ז נאמנת והה"ד קטן נמי נאמן לת"ק דשוה לנו אשה לקטן וקטן לאשה ומה דלא נקיט קטן דלא מיירי ביה כמו דלא חשיב שאר פסולי עדות דכשרים לעדות אשה ור' יהודה בא לומר דין אחר עוד דהיכא דהתינוקות אומרין באנו מהספד פלוני וע"ז נאמן ומוקי ליה הגמ' כגון דאמרי כך וכך רבנן הוו כו' וי"ל דר' יהודה ס"ל דקטן נאמן היכא שמעיד ורק בא לומר עוד דין דהיכא דהתינוקות אומרין מעשה זה לא חיישינן שמא כונתו על קמצו וכיוצא בו ורק משיאין עפ"י כמו אם העיד שמת כמבואר.

והנה הט"ז (בסי' יז ס"ק ט) כתב לבאר דקטן שהוא בר דעת שהגיע לעונת הפעוטות אז סמכינן עליו ובזה מיירי הטור ורבינו מיירי בקטן שאינו בר דעת כלל ומש"ה לא סמכינן עליה דדמי לשוטה ע"ש: ונ"ל לומר דדעת הט"ז נכונה ומוכרח לומר לדעת רבינו כן דבהשגיע לכלל דעת מהימן לומר מת פלוני דהנה לקמן בפ"ד מהל' יבום וחליצה הל' ל"א כתב ואפילו אשה עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנין לומר פלוני זה אחי פלוני זה הוא והנה שם בגמ' (דף לט ע"ב) ביבמות אמר והלכתא גמ' היא ואפילו קרוב אפילו אשה וקטן לא הזכיר כלל בכל הסוגיא שם ומ"מ מדמי רבינו קטן שהוא נבון לאשה שהוא נאמן דהטעם הוא משום גילוי מילתא והנה הכא לקמן בה' כ"ט כתב רבינו דלהכי בהתרת אשה סגי בפסולי עדות באשה ועבד כו' משום דעבידא לגלויי וכמו שמאריך שם וא"כ הטעם שוה לשניהם ומ"ט התם נאמן קטן והכא אינו נאמן אלא ודאי דהתם אומר קטן נבון והיינו שהוא בר דעת ושפיר קטן כזה נאמן אפילו הכא ורק רבינו כתב בד"א ששמע מפי בר דעת כו' אבל אם שמע מפי שוטה או קטן היינו שאינו בר דעת כמו שוטה ובכ"ז מסיק שם אם שמע מפי התינוקות שהיו באין מהספד ומסיחים לפ"ת בזה נאמנין במעשה כזה אפילו אינן בני דעת כמבואר ודוק: הלכה יח ראהו צלוב כו' והנה באהע"ז (סי' יז) מביאים הח"מ והב"ש דעת הב"ח דכתב דרק היכא שצלוב בידיו אין מעידין אבל אם בצוארו מיד הוא נחנק ומעידין עליו והביאו הט"ז והב"ש ראייה דלא כהב"ח מהא דאיתא בירושלמי סוף מסכת יבמות ראהו צלוב שמא מטרוניתא עברה עליו ופדאוהו וכו' אלמא דאפילו בצוארו אין מעידין מהאי טעמא דמטרוניתא עיין שם ונ"ל דמזה אין ראייה לדחות דברי הב"ח דהנה בירושלמי איתא שם נפל לתוך כבשן האש שמא נס נעשה לו כחנמו"ע לתוך גוב האריות שמא נעשה לו נס כדניאל כו' אלמא דס"ל להירושלמי דאפילו במקום שמדרך הטבע מת מ"מ אמרינן שמא נעשה לו נס אבל לפי מה שכתבו הח"מ והב"ש לעיל (בסי' כט ס"ק נו וס"ק צא) דגמ' דידן חולק ע"ז ולהכי לדידן אם נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו ולתוך גוב האריות הוא מטעם שמא לא היו רעבים וכן כתבו התוס' ב"ב (קכא ע"ב) ד"ה אין דלדידן אין מזכירין מעשה נסים וא"כ ה"נ נימא כן דמי שתולים לו בצוארו מדרך הטבע הוא ימות מיד ורק

הירושלמי לשיטתו דס"ל דחוששין למעשה נס וא"כ ה"נ נימא כן דנעשה לו נס ומטרוניתא פדאהו או רפאתהו כמו התם בכבשן האש וגוב האריות דניצל ע"פ נס אבל לפי גמ' דידן דלא אמרינן לחוש למעשה נסים ה"נ אם נתלה בצוארו דרק עפ"י נס יוכל להנצל מעידין: אמנם לפי מה שכתב לעיל הח"מ (בס"ק נו) את דברי הב"ח גופיה שכתב דגמ' דידן מיירי שנפל במקום עמוק דוקא דאף ליעשות נס הוא דבר רחוק וגמ' דידן נמי חושש לשמא נעשה לו נס ליתא חילוק זה ורק לדידן א"נ בזה דלא כהב"ח ניחא דין החילוק של בצוארו לבידו כמבואר ודוק: הלכה כא מצאהו הרוג כו' ואפילו שומא אין מעידין עליו שמא אחר הוא עכ"ל.

והנה הטור כתב (בסי' כז) וז"ל שומא לאו סימן מובהק דעשוי להשתנות לאחרמיתה ע"כ. והקשה בס' קרבן נתנאל על הרא"ש בפ' האשה בתרא (ס"ק ט) ותימא דהא להדיא גרסינן בב"מ (דף כז) ואב"א דכ"ע שומא אינו עשוי להשתנות לאחר מיתה והכא בשומא סימן מובהק קמיפלגי וצ"ע עכ"ל.

ונ"ל לומר דדעת הטור יהיה מבואר כן דהנה הב"ש (בס"ק עא) הביא דעת הרד"ך ז"ל דהיכא שאומרת שהשומא מכוון באבר פלוני ובמקום פלוני דדמי לנקב בצד אות פלוני דכ"ע ס"ל דהוי סימן מובהק וא"כ בהאי גוונא ה"א דמעידין כתב הטור דנהי דזה דמי לנקב בצד אות פלוני והוי סימן מובהק כ"ז הוא רק אי אינו עשוי להשתנות לאחר מיתה אבל אי עשוי להשתנות לאחר מיתה גם זה לא מהני דחיישינן דילמא נשתנה והיא אומרת שהיתה אדומה ונעשה אח"כ שחורה כמו שפירש רש"י ז"ל שם בב"מ וא"כ כיון דאיכא חד אב"א בגמ' דשומא עשוי להשתנות לאחר מיתה נקטינן לחומרא ולא הוי סימן מובהק בכ"ג אף אם מיחדת לו מקום וזהו דברי הטור דשומא לאו סימן מובהק הוא בכל אופן אף אם מיחדת לו מקום ול"ד לנקב בצד אות פלוני דמטעם זה דעשוי להשתנות לאחר מיתה והנה א"כ אם ראו העדים מחיים עוד השומא כמו שהאשה אומרת ומת בפניהם או באתה אח"כ ואומרת שהיה לו שומא מכוון באותו מקום ובאותו אבר שהעדים ראו מחיים במראה זו שפיר מעידין לכ"ע אף לדברי הטור כמבואר ודוק: הלכה כג ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פלוני ב"פ או פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו עכ"ל.

ועיין הרב המגיד וכסף משנה ולחם משנה הכא. והנה הב"ש (סי' כג ס"ק סו) תמה על דברי המחבר וז"ל ומיהו קשה על המחבר לקמן (בסי' קמא) הביא (בסי' יא) דבעינן צל צלו במושלך לבור וכאן לא הביא י"א עכ"ל.

ונ"ל לישב פשוט לפי מה שהביא הגר"א ז"ל בביאוריו הכא דהכא לא כתב המחבר דבעי תרווייהו פב"פ ממקום פלוני דהכא מיירי בעירו מרחוק כמו דאיתא שם במשנה מעשה באחד בצלמון דהוה בעירו אבל בסיפא דעומד בראש ההר להכי בעי דצ"ל ממקום וכמו כן נמי רבינו הכא כתב נמי או פלוני ממקום פלוני ועיין גירסת הרי"ף והרא"ש ובתוי"ט שם וא"כ ניחא נמי זה דהתם מיירי (בסי' קמא) במושלך בבור דאמרינן בירושלמי שם הביאו התוס' ביבמות (דף קכא) דהשדים מצויין בבורות כמו בשדות להכי צריך שיראה צל צלו אבל הכא מיירי בעומד בעיר כמו דאיתא התם במשנה שעמד בצלמון ובעיר ל"ח שמא שד הוא רק בשדה או בבור ולהכי הכא דמיירי בעיר לא כתב דבעי צל צלו

ואם בשדה דבעי צל צלו סמיך על מה שכתב דבעי בבור וכן ה"ד בשדה ודוק: הלכות יבום וחליצה פרק א הלכה כב הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת כו' ואם ילדה אפילו מת ביום שנולד ה"ז מוציאה בגט וחולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים עכ"ל.

וכתב הלח"מ כתב הרה"מ וסובר כו' ורש"י ז"ל על ההיא דיוציא בגט פירש בלא חליצה סגי נראה שפירש כן אליבא דר"י אבל אליבא דר"ל ודאי דתרתני בעינן דלפוטרה בגט צריך שיבעול פ"א וק"ק למה הניח ר"ל שהוא הלכה ופירש דלא כהלכתא ונראה דפירש הנראה יותר מפשט הלשון שהוא יוציא בגט דמשמע לחודיה ואע"ג דר"ל מתרץ דבעי נמי חליצה לר"א סגי בחדא עכ"ל.

והנה קשיתו זאת כבר הקשו הרשב"א והריטב"א ז"ל ומה שכתב הלח"מ לתרץ דרש"י ס"ל דמפשט הלשון דר"מ דאומר יוציא הוא בגט לחודיה כמו ר' יוחנן דחה זה הרשב"א ז"ל דא"כ לעיל לימא תנאי היא ור"י יתרץ כר"א וכן עמד הריטב"א ז"ל דלעיל דאומר יחזור ויקיים ה"ל דתנאי הוא ע"כ אמנם המהרש"א הכא ביבמות כתב נמי להקשות ע"ד רש"י ז"ל אלו וז"ל לר' יוחנן פירש כן אבל לר"ל דאנן קיי"ל כותיה דביאת מעוברת אינה ביאה לא סגי לה בגט וצריכה נמי חליצה אבל אין סברא דקאמר דיוציא בגט אחר שיחזור ויבעול כיון דקנסינן ליה להוציאה היאך יחזור ויבעל אותה קודם שיוציא אותה עכ"ל.

והנה זה שהמהרש"א ז"ל כתב דלא נוכל לומר כן הריטב"א ז"ל מתרץ כן וז"ל והנכון דהא ר"א אפילו לר"ל מודה וה"ק כו' אחר שיחזור ויקיים יוציא בגט כדי לקנסו ולאפוקי דלא כייפינן ליה להוציא בחליצה קודם שיחזור ויקיים שלא ליתן לעז על ביאתו הראשונה וכדפרש לעיל עכ"ל נמצא דהריטב"א ז"ל מפרש בהדיא דרש"י ז"ל ס"ל לר"א אליבא דר"ל הוא התירוץ שיחזור ויקיים ואח"כ יתן גט ודלא כהמהרש"א כמבואר ודוק: פרק ב הלכה א מד"ס כו' בפרוטה או בש"פ וזהו הנקרא מאמר עכ"ל.

והנה בגמ' ביבמות (דף נב ע"א) איתא הגירסא בכסף ובשוה כסף ורבינו שינה לשון הגמ' וכתב בפרוטה ובשוה פרוטה, ונ"ל דרבינו מדייק בלשונו דהולך בשיטת רבו הרי"ף ז"ל דז"ל הרי"ף שם ביבמות (דף נא) והאי אליבא דב"ש אזיל אבל לב"ה נותן לה פרוטה ושוה פרוטה וכן כתב הרא"ש ז"ל שם דברי הרי"ף והנה דברי הרי"ף ז"ל קשה טובא דהאיך נימא דזה דאומר כסף הוא רק לבית שמאי הא המשנה הראשונה אמרה בכסף ומפרש לה אליבא דב"ה בפרוטה ובשוה פרוטה וכן המשנה השניה אמרה עבד עברי נקנה בכסף והוא נמי בפרוטה וכן הברייתא שם אמרה (דף ה ע"ב) בקידושין ת"ר כיצד בכסף ובשוה כסף והאיך מצינו לומר דזהו הכל כב"ש וכן אמר שמואל שם בקידושין נתן לה כסף או שוה כסף וכי נימא דכל הני ס"ל כב"ש והרי"ף ז"ל גופיה כתב שם במס' קידושין דאומר בברייתא כיצד בכסף נתן לה כסף שהוא אחד משמונה באיסור האיטלקי או שוה כו' אלמא דבכסף ודאי משמע שוה פרוטה וקרי ליה כסף משום דעיקר הקנייה שנקנית הוא נלמד ממלת כסף דכתיב גבי שדה עפרון נתתי כסף השדה קח כו' אבל ודאי גם לב"ה פרוטה וש"פ מקרי כסף ושוה כסף ומ"ט זו הברייתא מפרש לה כב"ש כו': ונ"ל לומר דדבר גדול מבאר לנו הרי"ף בזה ויבואר כן דזה הברייתא דתני בכסף ובשוה כסף מגלי לנו דאף לב"ש דאמר מאמר ביבמה קונה קנין גמור מה"ת

ומ"מ ס"ל דגבי היבמה נמי בעי לב"ש דינר או ש"ד כמו באשה וזהו שאומר דהברייתא דתני בכסף ובשוה כסף הוא לגלות דאף לב"ש קני בזה דוקא בדינר ובש"ד ולא בפרוטה והוי כמו שכתב רש"י ז"ל לעיל במס' יבמות (דף יד ע"ב) דאמר בכסף ובש"כ בפרוטה ובש"פ ופירש רש"י דלב"ש הוי קדושי אשה בכסף היינו בדינר וש"ד ולב"ה בפרוטה או בש"פ וה"נ ברייתא זו מגלי לנו דזה דאומר בכסף ובשוה כסף הוא אף לב"ש קני בזה ולא בפרוטה וחדש כן דא"נ דזה דבעי לב"ש דינר הוא מדאורייתא כמו שיטת רב יוסף דכל כסף האמור בתורה הוא כן או כחזקיה דיליף מהיקשא דאחרת ואפילו לרבא דאמר שם שלא יהיו בנות ישראל כהפקר (בדף יב) שם ולפי מה שמפרש לה הריטב"א ז"ל בחד לישנא דהוה מדאורייתא דאוקמי רחמנא אדינר עיי"ש א"כ גם ביבמה המאמר שלה הוא בדינר דבפחות מזה ליתא קדושין כלל אבל א"נ דלב"ש הא דבעי דינר הוא רק מדרבנן לפ"ד רבא לפי פירוש רש"י ז"ל ולפי פירוש השני של הריטב"א ז"ל דאמרינן אפקוהו רבנן לקדושין מניה וכן לפ"ד הגמ' לעיל שכן אשה מקפדת על עצמה והוא תיקון רבנן א"כ ודאי ליתא ביבמה תקנה זו דהא כל הפלוגתא דאיתא במס' יבמות (דף יט) וכן במס' קדושין (דף מד ע"א) לרבי וחכמים אי יבמה מתקדשת בע"כ הוא רק א"נ דמאמר ביבמה מדרבנן ופליגי בזה אי ילפינן מיבמה או מקדושין אבל א"נ כב"ש דמאמר ביבמה קונה מה"ת ודאי הוא הקנין ביבמה של כסף הוא כמו ביאה דקונה בע"כ הה"ד כסף לב"ש קונה בע"כ וא"כ לא מצי למימר גבי היבמה הסברא שכן אשה מקפדת על עצמה דהא אפילו בע"כ קונה אותה וכן הטעם שאמרו שם שלא יהו בנות ישראל כהפקר ליתא תקנתא זו ביבמה דיש לו עליה זיקה ועומדת להתקדש להיבם ומה שממהר למצוה לקדשהטפי עדיף וא"כ אם באשה הוא תקנתא דרבנן בודאי מדרבנן לא נתקן ביבמה וב"ש מודה דביבמה סגי בפרוטה לקדשה וחדש הרי"ף ז"ל דסברת ב"ש דבעי באשה דינר או ש"ד הוא כמ"ד דהוא מה"ת ולהכי אף ביבמה בעי דינר או ש"ד וזהו דאמרה הברייתא בכסף או בש"כ דאף לב"ש הוא דינר או ש"ד הכא כמו בכל אשה ונפ"מ לדינא הוא כן ואף לדידן אשמועינן הרי"ף ז"ל בזה דהנה ריש מס' קדושין כתבו התוס' להקשות אמאי קתני לה במס' עדיות לענין מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה פלוגתא זו אי בדינר או בפרוטה והא אי פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר הוי ב"ש לחומרא ותרצו דכי איתשל לענין קדושין הראשונים איתשל והקשו ע"ז המפרשים דהתינח לענין דינר או פרוטה אבל לענין ש"ד וש"פ ודאי איתשל לענין אי קיבלה קדושין מאחר דהא בזה היא מקודשת מספק כמו שאמר שמואל לקמן (דף יב) דקדשה בתמרה כו' חיישינן שמא ש"פ במדי וה"נ הוי ספק קדושין אף לב"ש אף בפחות מש"ד שמא שוה דינר במדי אלא ע"כ כי איתשל לענין אי קיבלה קדושין מאחר דפחות מש"ד אבל הוה ש"פ דלב"ה לא הוה קדושין כלל של השני ולב"ש הוה קדושין מספק וצריכה גט משניהם וא"כ הוי ב"ש לחומרא: אך יש לתרץ דהנה המפרשים כתבו דלהכי מקשי הגמ' לקמן (דף יב) על שמואל דאמר חיישינן שמא ש"פ במדי מדברי ב"ה דאמר בש"פ ולא מקשה מב"ש דאמר תחלה דינר וש"ד כן דב"ו דא"נ דב"ש הא דמצריך דינר או ש"ד הוא מה"ת מן הטעמים שבארנו והוה לב"ש ש"ד כמו לב"ה ש"פ בזה שפיר אמרינן דחיישינן שמא ש"ד במדי אבל א"נ בזה דבעי ב"ש דינר וש"ד הוא רק תקנתא דרבנן שלא יהיו ב"י כהפקר או מטעם דאשה מקפדת על עצמה וא"כ ודאי כהיכי דהפקיעו קדושי תורה מטעם

תקנתם ה"נ אף קדושי ספק ליתא נמי משום חששא שמא שוה במדי דהא תקנו דאינה מתקדשת רק בדבר שתשוב בעינה דינר או ש"ד דוקא ובפחות מזה שאינו חשוב בעינה אינה מתקדשת ולהכי אינו מקשי על שמואל מדברי ב"ש דדלמא שמואל ס"ל כמ"ד דהוא רק מדרבנן הא דבעי ב"ש ש"ד וא"כ מודי לדידיה דליתא חששא זו ואינו אומר רק לב"ה וא"כ הא דעדיות ניחא נמי דתני ב"ש לקולא דב"ש לא ס"ל הא דשמואל.

אבל כיון דהוכיח הרי"ף לומר דהדין הוא כמ"ד דלב"ש הוא דבעי דינר וש"ד הוא מה"ת כמו שבארנו א"כ תקשה שמה במס' עדיות מ"ט תני לקולא דברי ב"ש אף בש"ד וצריך לומר ע"כ בזה תירוץ של הפני יהושע הכא דיש מזה ראייה לדעת רבינו לעיל בפ"ה מהל' אשות דרק בדבר המתקיים עד מדי ויוכל להוליך שמה שוה במדי אבל בדבר שאינו מתקיים לא וא"כ גם בזה פליגי ב"ש וב"ה לענין דבר שאינו מתקיים והוה פחות מש"ד דלב"ש לא הוה קדושין כלל פחות מש"ד והוה ב"ש לקולא לענין קדושי הראשון וא"כ יש לנו להוכיח מן ברייתא זו שמביא הרי"ף ז"ל דמבואר דלב"ש הוה מה"ת הא דבעי ש"ד דבדבר שאינו מתקיים אף קדושי ספק ליתא כדברי רבינו וא"כ ניחא דרבינו הכא לענין דינא לדידן שינה מלשון הברייתא ואומר בפרוטה ובש"פ דכסף וש"כ אתיא לב"ש כמו שבארנו ודוק: הלכה ב והיבמה שזינתה והיא זקוקה לא נאסרה על יבמה רצה חולץ רצה מייבם עכ"ל.

וכן הובא להלכה בטור וש"ע אה"ע (סי' קנט) וכתב שם הגר"א ז"ל בביאוריו דהוא דלא כהתוס' עיי"ש ס"ק ט"ז. ונ"ל לבאר זה דהנה התוס' במס' סוטה (דף יח ע"ב) כתבו בד"ה אמרי דהלכתא כרב המנונא דכיון דאין קדושין תופסין ביבמה הה"ד נמי אם זינתה נאסרת כמו דאמר הכא לרע"ק וא"כ א"נ כדברי התוס' גם לדידן דפוסק רבינו לעיל בפ"ד מהל' אשות הי"ד שביבמה לשוק מקודשת מספק וכן פסקינן בטור וש"ע (סי' מד) א"כ תהוי נמי אסורה ליבמה מספק דלמא אין תופסין הקדושין.

אמנם צריך לומר לרבינו והפוסקים דלא ס"ל כדברי התוס' אלא כמו שמסיק הריטב"א ז"ל ביבמות (דף צב) דמסוגיא דהתם לא משמע כהתוס' אלא והנכון דהתם לאו משום דלא תפסי בה קדושין בלחוד משוי לה כערוה להאי תנא דרע"ק אלא משום דמשוי ליה להולד ממזר ממנה כדין א"א דסבר רע"ק בחייבי לאוין ולרב אין ממזר ביבמה אע"ג דלא תפסי בה קדושין כו' אלמא דהריטב"א מפרש לה דתליא רק אם נעשה הולד ממזר ממנה וכן כתב רש"י ז"ל שם במס' סוטה אלמא לרע"ק משוי חייבי לאוין חמורות לענין איסוריהו כחייבי כריתות שהולד ממזר ולגבי לאסור נמי כו' כה"כ דהבא על א"א כו' כן הבא על שומרת יבם אלמא דרש"י ז"ל מפרש ליה נמי דתליא בדרע"ק משום דס"ל דהולד ממזר ולא משום דלא תפסו הקדושין וכן מבואר בירושלמי שם בסוטה דאמר פתר לה כרע"ק דאמר הולד ממזר אלמא דתליא בזה דהולד ממזר וא"כ כיון דלרבינו ולהפוסקים לא הוי ממזר הולד מיבמה לשוק כמו שכתב הלח"מ בפ"ד מהל' אשות לעיל ה' י"ד ולהכי פוסקים דלא נאסרה אם זנתה דתליא רק אם הולד הוא ממזר דרע"ק כן ס"ל כמבואר ועיי' לקמן בה' א"ב מה שנבאר ודוק: פרק ג הלכה טז האשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך ה"ז לא תחלוץ ולא תתייבם לעולם עד שיודע אם ילדה צרתה או לא ילדה כו' עכ"ל.

והנה כבר מבארים בזה המפרשים דאף דבתחלה שם ביבמות (דף קיט) אמרינן מחזורתא ר' מאיר היא דחייש למיעוטא ולהכי לא תנשא אבל לרבנן אמרינן דאזלינן בתר רובא ורוב נשים מתעברות ויולדות מ"מ לפי מאי דמסיק ליה רבא דה"ל חזקה ליבם ורובא לשוק ואייתי מיעוטא דמפילות וסמוך לחזקה וה"ל פלגא ופלגא לא תנשא ולא תחייבם ומודו אפילו רבנן בזה דה"ל פלגא ופלגא כיון דאיכא חזקה ומיעוטא ה"ל, פו"פ ולהכי לא תנשא ולא תחייבם ול"צ לומר עוד דאתיא מתניתין כר' מאיר וכן ביאר הריטב"א והנמ"י והמהרש"ל ביש"ש ועיין ב"ש באה"ע (סי' קנו): ונ"ל בזה ליישב דעת הראב"ד ז"ל לקמן בפ' ט' מהל' תרומות ה"ד דכתב רבינו שם א"ל צרתה או אחת מהחמש נשים שאינן נאמנות להעידה שמת בעלה הואיל ואינה נשאת על פיהן ה"ז אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קיים עד שיעיד לה מי שהוא נאמן להשיאה עפ"י עכ"ל.

וכתב הראב"ד א"א הוא פוסק כר"ט ואנן קיי"ל כרע"ק שאסורה להנשא ואסורה לאכול בתרומה עכ"ל וכתב הכ"מ במס' יבמות (דף קיח ע"א) פלוגתא דר"ט ורע"ק ואפסק בגמ' הלכתא כר"ט דאמר הכי והראב"ד ז"ל לא היה כתב כן בנוסח שלו ולפיכך השיג על רבינו עכ"ל. והנה קשה לי לדברי הראב"ד ז"ל דנהי דנימא דלא היה בגירסתו אר"י אמר שמואל הלכה כר"ט מ"מ הא איתא שם אמר אביי אף אנן נמי תנינא ניתן לי בן במדה"י כו' מת בעלי ואח"כ בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה א"ח ש"מ ע"כ וא"כ נהי דמלתא דר"י א"ש דהלכה כר"ט לא היה גריס אכתי תקשה דמן המשנה השניה מוכח דס"ל כר"ט מדקתני וחוששין לדבריה וא"כ ה"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם דהוא כר"ט ואף א"נ דגם זה לא היה גורס הראב"ד ז"ל אף אנן נמי תנינא מ"מ הא הוכחה מבורר מהמשנה שפיר: וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה בירושלמי שם במס' יבמות פ' ט"ו הל' א' איתא ר"ת בעיא קומי ר"א מאן תנא חוששין לדבריה חולצת ר"ט דלא כרע"ק א"ל ד"ה הכא אף רע"ק מודה בה ע"כ ופרשו מפרשי הירושלמי עפ"ד התוס' שכתבו תימא לר"י היכא מוכח ומייתי סיעתא לר"ט מהך דקתני לדבריה חוששין ולא לדברי צרה דלמא הכא רע"ק מודה כיון שאם לא ניחוש לדברי צרה ליכא עבירה כלל אבל בדרע"ק אלו לא ניחוש לדברי צרה ואוכלת בתרומה איכא עבירה בודאי ואור"י דלא דייק אלא מיתור לשון וחוששין לדבריה ע"כ ומפרשים כן דהירושלמי מתחלה אמר דאתיא כר"ט דוקא ומסיק אפ"ת כרע"ק והכא שאני דליכא עבירה אבל התם בתרומה איכא עבירה אבל זה אכתי לא מתיישב לדברי הירושלמי היתור של וחוששין לדבריה שכתבו התוס' דמזה דייק: וע"כ נ"ל לומר כן דהנה שם במס' יבמות (דף קיט ע"א) כתבו התוס' ד"ה אמאי וא"ת דתנן לעיל באורך פרקין ניתן לי בן כו' מת בעלי ואח"כ מת בני למה אינה נאמנת במגו שהיתה יכולה לומר עדיין בני קיים וסמכינן על רוב נשים שמתעברות ויולדות וי"ל דמיירי כגון שיש שני עדים שאומרים ששניהם מתו דהשתא אינה יכולה לומר עדיין בני קיים עכ"ל: והנה לפי מה שבארנו דאחר דמסיק רבא דסמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא אתיא אפילו כרבנן ולא אזלינן בזה בתר רובא דיוולדות וא"כ ה"נ לא צריך שוב לומר הכא דניתן לי בן דיש שני עדים ששניהם מתו דבתר רובא לא אזלינן כיון דהחזקה הכא הוי ליבום כיון דהלכה בלא בנים ומיעוטא דמפילות שוב לא אזלינן בתר רובא דמתעברות ויולדות וכן מצאתי שכתב הבית שמואל (בסי' קנו ס"ק יז) עיי"ש.

ועתה א"ל דהא דמסיק המשנה וחוששין לדבריה לא אתיא למידק לדבריה הוא דחוששין לדברי צרה א"ח אלא אתיא למידק דחוששין לדבריה לחוד אף בלא עדים משום דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ול"צ לעדים להעיד שמתו שניהם וא"ל דאביי דדייק מהמשנה וחוששין לדבריה דאתי למעט צרה משום דאביי ס"ל כמו שאמר הגמ' שם דמחזורתא כר"מ דחייש למיעוטא וא"כ צ"ל דמיירי כגון שיש שני עדים וא"כ דייקנן ממלות וחוששין לדבריה למעט צרה אבל אנן דס"ל כרבא דסמכינן מיעוטא לחזקה ול"צ לומר דמיירי שיש עדים דייקנן ממלת לדבריה דלדבריה לחוד חוששין וא"צ עדים.

וזהו נמי דברי הירושלמי דאמר דאתיא כרע"ק וזהו דאומר וחוששין לדבריה אתי לומר דלא בעי עדים דאמרו דמתו שניהם דסמכינן מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא כרבא: ועתה ניחא דברי הראב"ד ז"ל דהוא ס"ל דהיכא דפליגי רע"ק ור"ט אז הלכה כרע"ק וכמו שפוסק רבינו לקמן פ"ד מהל' גזילה ואבידה ה' ט' וכמו שמבאר הש"ך בח"מ (סי' שמה) לדברי הראב"ד ז"ל וא"כ ס"ל להראב"ד ז"ל דרק אביי הוא דדייק מהמשנה דאתיא כר"ט ולא לדידן דהוא ס"ל דהמשנה דלא תנשא אתיא כר"מ דחייש למיעוטא אבל לדידן אתיא למעט עדים וכדברי הירושלמי שבארנו וא"כ א"ל דה"ל להראב"ד הגירסא אר"י א"ש הלכה כר"ט רק דשמואל גופיה להכי פוסק הכא כר"ט נגד רע"ק משום זה דמסיק אביי אף אנן נמי תנינא ויש הוכחה מן המשנה ולדידן הא ליתא זה ההוכחה ולא ה"ל מחלוקת ואח"כ סתם ונשאר הלכה כרע"ק.

וכן כתב התוי"ט נמי במשנה שם (דף קיח) דאינה נאמנת במגו דעדיין קיים דסמוך מיעוטא לחזקה כמבואר: והנה אכתי צ"ל הא דאתא שם ברישא האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י כו' מת בני ואח"כ בעלי אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת כו' אלמא דגם התם כתיב מלות וחוששין לדבריה והתם לא שייך למידק לדבריה חוששין ולא צריך לעדים דהתם לא שייך קושית התוס' דניזול בתר רוב וניבעי עדים וא"כ גם מזה נידוק לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה א"ח דליתא דיוקא אחריתא.

והנה כבר עמדו ע"ז התוס' שם ד"ה א"א כו' הא דלא מקשי מרישא מהאשה שהלכה היא ובעלה ובנה כו' ותרוצם דחוק: וע"כ נ"ל ליישב כן דבאמת מרישא לא מצי למידק כלל דאתי לאשמועינן זה דהנה לקמן (דף קיט ע"ב) איתא אמר תנן ניתן לי בן במדה"י כו' מת בעלי ואח"כ בני כו' וליחוש דלמא אתו עדים ואמרו כדאמרה ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה אר"פ בגרושה רחבדר"ה אמר באמרה אני והוא נחבאנו במערה ופירש רש"י ז"ל ואין איש עמנו הלכך ליכא למיחש דלמא אתו סהדי.

והנה הגאון רע"ק איגר ז"ל מביא בגה"מ בשם הב"ש דמתניתא דמקודם שם דכ"ע חולצת אף לא בגרושה ואף אם לא נחבאה במערה דאף אם יבואו עדים שמת בעלה ואח"כ מת בנה מ"מ תהא פסולה לכהונה דהא שויה על נפשה חד"א ולא מצריך להיות דוקא בכה"ג דלא מצי לאתויי עדים כמו בסיפא אלא חוששין לדבריה וחולצת בכ"ג דדבריה המה עיקר אבל לא לאשמועינן ליה דלצרה א"ח ודייק להכי מסיפא כמבואר: והנה דברי התוס' שהבאתי דמוקי כגון שיש שני עדים ששניהם מתו קשה לי מזה דמוקי כגון שאמרה שאני והוא נחבאנו במערה ופירש"י ואין איש עמנו לבא ולהעיד והלכך

ליכא למיחש דלמא אתו סהדי עכ"ל ונמצא דלא מצי לאוקמי לדידיה דיש עדים דא"כ ניחוש להכרזה ול"מ לתרץ כן וצ"ע: הלכה יח יצאת חמותה מעוברת ה"ז חוששת ולא תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עיבור חמותה שמא נולד לה יבם קודם מיתת הבעל עכ"ל.

והנה ראיתי בס' קרבן נתנאל על הרא"ש שם במס' יבמות במשנה דאיתא שם בתחלה האשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י ואמרו לה מת בעלך ה"ז לא תנשא ולא תתייבם עד שנדע שמא מעוברת היא צרתה כו' וכתב הקרבן נתנאל מכאן קשה לי למ"ש הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת לכנוס באהל המת דס"ס היא שמא נקבה היא או שמא נפל הוא עכ"ל וא"כ תנשא מכח ס"ס וצ"ל דס"ל דבמקום דהוי בחזקת איסור באיסור דאורייתא לא מהני ס"ס כמ"ש הט"ז (סי' קי ס"ק טו) וז"ל העולה מזה להלכה דכל איסור ודאי ודומה לזה האשה שהיתה בחזקת א"א ונולדו אח"כ ספיקות הרבה במיתת הבעל כיון שאתה באת להוציאה מכלל א"א ע"כ וא"כ ה"נ החזקה מייתי לה ליבום לא מהני ס"ס ומזה סעד לדברי הט"ז עכ"ל הק"נ: והנה צריך לבאר דהנה אי קאי על הרישא קושיתו צריך אתה לומר דזהו מקשה דהוה ס"ס ספק דלמא לא נתעברה כלל ספק הפילה דספק ספיקא אחר ליתא דהא אפילו אי נקבה פוטר מן היבום וליכא ס"ס אחר רק כמו שבארנו ספק שמא לא נתעברה וע"ז משני שפיר דהוה נגד חזקה וליתא בזה ס"ס אך מזה יש בלא זה ליישב ואין ראיה לדעת הט"ז דהנה הנמוקי יוסף כתב הכא ר"פ האשה רבה וז"ל והקשה הרשב"א ז"ל מ"ט דמלתא דבסוגיין מיירי ממייעוטא דמפילות ולא ממייעוטא דאינן מתעברות ותירץ כו' אבל מייעוט שאין מתעברות אינו ממעט ומגרע כחו של רוב ממש מייעוטא כזה אינו חשוב להצטרף לגמרי והריטב"א ז"ל כתב דמייעוט שאין מתעברות גרוע הוא ובכלל מייעוטא דמפילות א"ל דלהוי תרווייהו מייעוטא שלם עכ"ל.

אלמא דזה דאין מתעברות לפי שני התירוצים לא הוי מייעוט כלל ולא חשבינן אותו לספק להצטרף לס"ס ורק התם דעת הרוקח הוא ספק הפילה ספק נקבה אבל ספק שאין מתעברות לא הוי וספק הפילה ל"ח לחשוב לס"ס כמבואר ורק קושית הק"נ יוכל היות על הסיפא דאיתא שם ויצאה חמותה מלאה חוששת הא ע"ז יש שפיר להקשות דנתיר מכח ס"ס דהתם רק אם תלד זכר תאסר דתהא זקוקה ליבום אבל אי נקבה תלד או הפילה מותרת הכא נימא דשרי מכח הס"ס שכתב הרוקח ספק דלמא ילדה נקבה ספק הפילה.

והנה הכא ליתא תירוץ הק"נ דהכא לא אתחזקה ליבום דהלא יצאה בלא בנים ורק התוס' והראשונים כתבו דלא אמרינן אוקי אחזקה דנהוי בחזקת היתר דאתרע חזקתה כיון שנתעברה אבל חזקה ליבום ליתא וליכא בזה תירוץ הק"נ. וע"כ צ"ל הכא כן דהנה הנמ"י כתב ואי קשיא לך סיפא כו' י"ל כיון דמלאה היא לית לה חזקת היתר לשוק כו' דלשמא תפיל לא חיישינן דכיון דיצאת מלאה ועבר זמן לידתה אין אומרים שמא הפילה דה"ל כמתה ואסקינן בפ' כל הגט דלשמא מת לא חיישינן וכיון שנסתלק מייעוט מפילות וחזקה דשוק לא נשאר כאן אלא ספק דמחצה זכרים ומחצה נקבות כו' עכ"ל.

וא"כ שפיר כתב לה הנוב"י ז"ל לחלק הכא עיי"ש (בסי' רז) בחלק יו"ד מה"ת עפ"י הגמ' דגיטין (דף כה) דאמר רבא שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן וא"כ ה"נ

ניחא דגבי אשה שיצאת מלאה דצריך למיחוש דלמא מת היינו דלמא הפילה כבר דההיתר להנשא אינו בא רק אחרי שהפילה ודמי לשמא מת אבל התם גבי אשת כהן דהחששא שמא תפיל דמיא לשמא ימות דחיישינן והוה ס"ס שפיר ספק שמא תפיל ושמא נקבה להכי שריא לכנוס באהל המת כמבואר: והנה הנוב"י במה"ת ח' יו"ד (סי' רז) שם ביאר עוד דאפילו אם יצאתה טרם הגיע ימי מלוואה ללדת אי אפשר להתירה לשוק אפילו קודם ששלמו דכיון דאחר שתכלה ימי העיבור אזלא החששא דשמא תפיל ונשאר החששא רק שמא כבר הפילה וזה ל"ח כמו לשמא מת ואיך אפשר להתירה לשוק שהרי תחזור לאיסורא עיין מה שמבאר בזה ודוק: פרק ד הלכה ד ומאחר שתהיה רגילה לקרות אע"פ שלא קראה בנשימה אחת א"מ ע"ז אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע עכ"ל.

והרה"מ כתב דדעת רבינו הוא כדעת הרי"ף ז"ל דמסיק שם מודה רבא בלא אבה כו' כדר"ע כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכל שא"ר לבילה בילה מעכבת וכתב הרשב"א לפ"ד אפילו בלא חפצתי צריך שידע לקרות לא חפצתי בב"א כו' והרא"ש ז"ל חולק על הרי"ף ז"ל בזה וס"ל דלא שייך הא דר"ז אלא מפרש כפירוש רש"י דמודה רבא בלא אבה משום דהוה באמצע הפרשה עיי"ש.

ונ"ל להביא ראיה לדעת הרי"ף ורבינו ז"ל דשייך הכא הא דר"ז משום דבירושלמי שם (פ' מ"ח ה' ו') אמר רשב"י הראוי לקריאה אין קריאה מעכבת ושאר קריאה מעכבת אר"מ אע"ג דרשב"י אמר שאין קריאה מעכבת מודה שאם בא לאומרן על הסדר ובלחוד דל"ת מאן יבמה להקים לא אבה יבמי לא חפצתי כו' אלא מאן כו' ל"ח לקחתה ומפרש הפ"מ ובלבד שלא תאמר מאן יבמי כלומר שלא תפסוק בין לא לאבה ובין לא לחפצתי אלא הכל בלא הפסק כו'.

והנה לפ"ז צריך להבין המשך דברי זה הירושלמי דאמר אמר ר"מ אע"ג דאמר רשב"י אין קריאה מעכבת ובלבד שלא תאמר בהפסק מה שייכות הוא אי הוא מעכב הקריאה אם לא מעכבה הא גם א"ל מעכבה מ"מ הא צריך לומר דתהא הבנה לדבריו ומאי בלחוד דקאמר מאי בלבד דקאמר הכא אלא ע"כ הוא כדברי הרי"ף ז"ל דשייך הכא הא דר"מ ואמר כיון דאף בקריאה לא מעכבה מ"מ בעינן שיהא ראוי לקריאה וה"נ בעינן שיהא ראוי לומר בב"א ובלחוד הוא פירוש בלבד שיהא יכול לומר בב"א ואם לא יכול לומר אזי מעכבה כדר"ז כמבואר ודברי הק"ע שם בירושלמי תמוה דהרכיב גירסת הרי"ף ז"ל ופירוש רש"י ז"ל בגמ' דידן עיי"ש: הלכה ה והחליצה ביום כו' בפני ג' שיודעין להקרות כו' עכ"ל.

כן בה' ט"ו כתב או שחלצה בפני ג' ע"ה שאינן יודעין לקרות חליצתה כשרה עכ"ל. והנה הב"י באה"ע (סי' קסט) כתב ויש לתמוה ע"ז דכיון דאינם יודעים לקרות א"כ לא קראו כלל היבם והיבמה והאיך תהיה כשרה החליצה ואפשר דהכא במ"ע כשהיבם והיבמה יודעים לקרות בעצמם מבלי שיקרא להם אחר א"נ אפילו לא קראו כלל החליצה כשרה בדיעבד כל שאינם חרשים או אלמים כמו שמבואר.

והנה א"נ כתירוץ הראשון של הב"י דמיירי דהיבם והיבמה יכולין לקרות בעצמם מבלי שיקרא להם אחר צריך לבאר דברי הירושלמי בפ' מ"ח ה"א אית תנא תני והן שיהיו

הדיינים יודעים לקרות אית תנא תני אפילו אין הדיינים יודעים לקרות מ"ד והן שיהא הדיינים יודעים לקרות עד שלא סמכוהו והוא ט"ס וכן צ"ל מ"ד אפילו אין הדיינים יודעים לקרות עד שלא סמכוהו למקרא ומ"ד והן שיוודעים לקרות משסמכוהו למקרא וענתה ואמרה אין עניה אלא מפי אחר אר"י ובלבד מפי הדיין ולא עבדין כן עכ"ל ומפרשים מפרשי הירושלמי כן עד שלא סמכוהו הוא שהיה היבם קורא בעצמו ומשסמכוהו למקרא היינו שמצאו קרא וענתה ואמרה שצריכה ענייה מפי אחר וכן איתא נמי בירושלמי דבכורים פ"ב כן תני אין ענייה אלא מפי אחר ולא עוד אלא שסמכו למקרא וענית ואמרת כו' ע"כ נמצא דלפ"ד הירושלמי זה הוא מסכים בודאי דאף משסמכוהו מ"מ די שיהיה מקרא לו אחר ואף לא הדיין דזהו דמסיק ולא כן עבדין אבל בודאי זה בעי שיהיה אחר מקרא אותם ולפ"ד הב"י בשני התירוצים ודאי כשר אף אי לא קרא לו אחר וקוראים בעצמם ולפי תירוץ השני כשר אף שאינו יכול לקרות כלל וא"כ תקשה מדברי הירושלמי להב"י.

וצ"ל דהב"י מפרש לה דברי הירושלמי כן דזה דמסיק ולא עבדין כן הוא שאינו מעכב קריאת אחר כלל ולא די שלא בעי שיקרא הדיין דוקא אלא אפילו קראו בעצמם שלא עפ"י אחר נמי כשר והוא כמו שם במס' בכורים דאמרה המשנה מתחלה כל מי שיוודע לקרות היה קורא וכל מי שאינו יודע מקרין אותו נמנע מלהביא התקינו שיהיה מקרין הכל וגם שם אומר הירושלמי תני אין ענייה אלא מפי אחר ולא עוד אלא שסמכוהו למקרא וענית ואמרת וצריך התם לבאר דרק לסמך מצאו מקרא זה דאחר קורא להם אבל ודאי לא לחיוב דהא תחלה היה כל אחד קורא ואח"כ תקנו כדי שלא לבייש וא"כ ה"נ רק סמכוהו למקרא דאחר קורא וזהו דמסיק ולא עבדין כן היינו דאינו מעכב כלל כדברי הב"י.

אך מה שכתב הב"י בתירוץ השני דאף דאינם יכולים לקרות כלל כשרה בדיעבד כל שאינם חרשין ואלמין לפ"ד הרי"ף ז"ל שבארנו ולפ"ד רבינו בה' ד' דס"ל דכל שאינו יכול לומר בפ"ע לא אבה יבמי ולא חפצתי לקחתה מעכבת מטעם דר"ז כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת מכש"כ הכא אם אינם יכולים לקרות כלל ודאי הוא מעכבא אף אם אינם חרשים ואלמים ודלא כדברי הב"י וצ"ע: שם ומצותה ב"ה כדי לפרסם הדבר ואותן הב' אפילו היו ע"ה עכ"ל.

והנה הלח"מ הביא הכא בשם הנמ"י דמדקדק דפסולים וגרים לא מצי לאצטרופי ובשם הריטב"א כתב שאם הזמינו ג' לבד בפירוש וקראו האחרים למילי דעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים ע"כ. ויש לדקדק דהא בגמ' אמר רב יהודה לרב שמואל תא סק לאצטרופי בי ה' א"ל תנינא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ואנא גר משמע דגר פסול לאצטרופי לחמשה וי"ל דלהכי כתב דאם הזמינו לג' בב"ד בפירוש כלומר שמה שאמרו בגמ' שהוא פסול והוא מפני שלא הזמינו השלשה לב"ד בפירוש אלא אמר שב כאן לאצטרופי לה' ולא יתברר מי המה הדיינים ומי הם הנוספים ולכן צריך שלא יהיה גר אבל כשנתברר לו עכ"ל: והנה בש"ע אה"ע (סי' קסט) הביא בהגה"ה ואלו השנים שמוסיפין לא יהיו קרובים ופסולים ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד כשר והביא הב"ש שם מהגמ' לדקדק מדרשב"י ע"ז כמו שכתב הנמ"י שבארנו: אמנם

בהרא"ש ז"ל וכן בס' אור זרוע הגדול גריס הכא כן אמר ליה גר אנא כו' אמר ליה לפרסומי מלתא ומשמע מזה הגירסא שנשאר לרשב"י להצטרף לחמשה אף לכתחלה כיון דלא הוי רק לפרסומי מלתא דלפי הגירסא בגמ' משמע דכיון דאמר ליה אנא גר חזר ביה שלא להצטרף אותו ולהכי פסקו הפוסקים דפסול לכתחלה אף לחמשה אבל לפי גירסת הרא"ש והא"ז משמע דהוא דחה אותו וא"ל דכיון דהוא רק לפרסומי מלתא שרי אף בגר לכתחלה וצ"ע על הפוסקים שלא הביאו דעה זו להלכה לפ"ג הרא"ש והא"ז ודוק: שם במל"מ בהלכה א היבמה הולכת כו' אך יש להסתפק אם יש ב"ד מומחה קרוב לעיר היבם אם תלך היא לאותו מקום א"ד כיון דלא קרינן זקני עירו ילך למקום היבמה כו' עכ"ל.

ונ"ל לומר דלהכי הירושלמי הכא בהל' ו' אמר ר"י בעי ביבמה מי מרדף אחרי מי התיב ר' והכתיב ועלתה יבמתו השערה כד שמעה ר"י אמר יפה למדנו ר"א עכ"ל. ומדקדקים הפ"מ והק"ע אמאי לא אומר הירושלמי למילף כמו גמ' דידן מקרא דדוקא עירו דמביא הגמ' בסנהדרין (דף לא) ולפ"ז ניחא דאי מהאי קרא אז לא ידעינן רק היכא שיש ב"ד בעירו אבל אם הוא הב"ד קרוב לעיר היבם לא ידעינן וכמו שמספק להמשל"מ אבל אי ילפינן מקרא של ועלתה יבמתו משמע דהיא עולה אחרי היבם בכ"מ אפילו אין ב"ד בעירו רק סמוך מ"מ עולה כמבואר ועיין קרבן נתנאל ס"ק מ"ז בפ' מ"ח מה שחידש בזה: הלכה יד רקקה בלבד שלא חלצה ולא קראה או שרקקה וקראה ולא חלצה ה"ז כחליצה פסולה קראה היא והוא ולא חלצה ולא רקקה לא עשה כלום שנאמר ככה יעשה לאיש המעשה ההוא החליצה והרקיקה הוא שמועיל אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה מועלת עכ"ל.

והרה"מ תמה ע"ז וז"ל שנראה שהוא ס"ל שהרקיקה בלבד פוסלת לאחין מה"ת והביא מקרא לזה ככה יעשה לאיש המעשה שהוא החליצה והרקיקה מועיל ואע"פ שיש חילוק ס"ל ששניהם שוין לפסול מה"ת וקשה דהא מסקנת הגמ' משמע דרקיקה אינה פוסלת אלא מדרבנן והטעם אמרו שם משום דאין דרך כו' וע"ק דהא רע"ק לא דריש דבר שיש בו מעשה בלבד אלא דבר שיש בו מעשה באיש דהיינו חליצה בדוקא ור"א דדריש דבר שיש בו מעשה ס"ל דחליצה בלבד א"פ וכיון דקיי"ל כרע"ק היאך כתב דרשא דר"א וצ"ע: ונ"ל לענ"ד ליישב דעת רבינו כן דהתם בגמ' (דף קד ע"ב) אמרינן שלחו לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ מכלל דאיפסלא מאחין מני אילימא רע"ק השתא ומה במקום מצוה דא"ל מידי דהוי אאימורים דכי ליתנייהו לא מעכבי וכי איתנייהו מעכבי ארע"ק לא מעכבה מאחין איפסלא ואלא לר"א והא שני דברים המתירים נינהו כו' ואלא כרבי דתניא כו' שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן קדוש ואינו קדוש דברי רבי כו' ומי אר"ע רקיקה לא פסלה כו' אלא לאו לרע"ק כו' אלא לאו לאחין כו' ש"מ כו'.

והנה אם נפרש דלר"א מפסל מה"ת ברקיקה בלא חליצה ולרע"ק לא מפסל אלא מדרבנן ולרבי אליבא דר"א הוא דנפסל מה"ת ה"ל להגמ' לומר כן דמקשי ואלא לר"א והא שני דברים המתירין כו' כרבי דתניא דס"ל לרבי דחד מתיר נמי מועיל לפסול ומדאמר ואלא כרבי משמע מזה דמהדר לשנויי אליבא דתרווייהו בין לרע"ק ובין לר"א לתרווייהו אליבא דרבי מועיל רקיקה לפסול ומפרש רבינו כן דנהי דאמרינן דהמלת ככה דאתי לאשמועינן דמעכב אתי למימר רק על דבר שמעשה באיש מ"מ לענין שמועיל בה אזי

נאמר את המקרא כפשוטו ופשט המקרא אמר ככה יעשה משמע דמצריך עשיה בזה להתיר היבמה לשוק ואמרינן דמפרש לנו הקרא דצריך עשיה להיות מועיל בה והעשיה הוא הרקיקה והחליצה אבל קריאה דלא הוי מעשה כלל אינו מועיל בה כלל ולא מיפסלא מזה.

וזהו דברי רבינו דהוא פוסק בפ"ז מה' פסוהמ"ק הי"א כרבי דקדשי בחד מתיר נמי וס"ל לרבינו דלרבי אפילו לרע"ק בדבר המעשה תפסלה ולהכי אמר ואלא כרבי כו'. ומה דמקשי הגמ' ולרע"ק רקיקה לא פסלה והתניא כו' היינו משום דבמס' מנחות (דף מז ע"ב) מוקים לה ר"פ דרע"ק לא ס"ל כרבי אלא כראבר"ש שם לפי גירסת רש"י ותוס' בחד לשנא דגרסי שם ולא איתותב ר"י א"ר עיי"ש ולהכי מקשי א"נ דרק אליבא דרבי פוסל רע"ק דמחד מתיר מהני לפסול אבל אליבא דר"א בר"ש לא וא"כ רע"ק דלא ס"ל בזה כרבי היאך אומר בברייתא דמיפסלא ברקיקה ומשני דמיפסלא מדרבנן משום דאתי לאחלוףי אבל באמת לדידן דס"ל כרבי בחד מתיר דהיינו ברקיקה מפסל כמו התם בשחיטה גם מה"ת אבל בקריאה דלא מקרי מתיר כלל דלא הוי בכלל המעשה לא מיפסלא כמבואר: ומיושב בזה שפיר קושית המהרש"א שם (דף קה ע"ב) ד"ה ולרע"ק כו' ומ"ש השתא אכתי לא אסיק אדעתיה טעמא דרקיקה כו' הה"ד דה"מ למפרך פירכא דלעיל השתא במקום מצוה דא"ל מידי דהוי אאימורים כו' אלא משום דהשתא ברייתא דא"ל לרע"ק כו' ולפ"ד ניחא דהשתא דמסיק אלא כרבי אז אפילו לרע"ק היה ניחא דמפסל על האחין ורק מקשה כיון דרע"ק לא ס"ל כרבי מהא דמנחות ולהכי מקשי היאך ס"ל הכא בברייתא דמפסל ברקיקה ונחלק לדידיה מדרבנן דמיפסלא אבל לדידן הוא מה"ת דס"ל כרבי כמבואר: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דקריאה לא דמי לרקיקה דזה מקרי מעשה טפי מהא דאיתא לעיל במס' יבמות (דף לט ע"ב) ואף ר"י סבר כו' ושרת סיניה מעל רגלוהי כו' וירקת באנפוהי כו' ורחב"א מסיים ביה משמיה דר"י ואקרינהו מה דכתיב בספר אורייתא דמשה כו'.

וצריך להבין מ"ט דמ"ד הראשון משום ר"י לא אמר זה מה דאקרינהו באורייתא ואי משום דקריאה לא מעכבה הלא גם הרקיקה לא מעכבה ומ"מ הרקיקה כותב לדידיה אלא הוא ודאי כמו שבארנו דעיקר ההיתר הוא הרקיקה ולהכי כתב זה לכ"ע והקריאה אינו עיקר ההיתר ולכן רק רחב"א ס"ל דכותב גם זה כיון דצריך הקריאה ואי לא חזי לקריאה כמו אילם ואילמת מעכבא נמי כמבואר והנה הריטב"א ז"ל כתב בחידושיו ביבמות וז"ל ואוקמינהו כרבי דאמר שני דברים דכבשי עצרת תנופה ושחיטה מתירין ותנופה לחודיה פוסלת הלחם ליפסל ביוצא דאלו לפסול מלפדות בשקידש הלחם בכלי שרת נפסל כו' עכ"ל.

והנה אם נפרש דברי הריטב"א ז"ל דאף תנופה דלא מעכבא מ"מ מפסלא ביוצא ודאי ניחא הא דרקיקה דלא מעכבה מ"מ מיפסלא מאחין אלא אפילו אם נפרש דבשחיטה תפסל מ"מ זה ניחא דבחד מתיר תפסל וה"נ דהוא המתירה מיפסלא אפילו לרע"ק אליבא דרבי ולא קשה מאימורים דנהי דלא מעכבא מ"מ כיון דהוי בחד מתיר מיפסלא.

אך זה תמוה דהא בכל הסוגיא במנחות (דף מז ע"א) משמע דרק בשחיטה איפסל ביוצא אבל בתנופה לא מפסל לכ"ע וכמו שפירש רש"י ז"ל הכא ועיין תוס' שם במנחות (דף

מו ודף מ"ז) ד"ה ש"ק וצ"ע: הלכה יט חלצה בסנדל של עץ ומחופה עור כו'. וכתב הרה"מ הה"ד לשאר דברים כלומר של שיער ושל סיב או של שעם ומחופין עור וכן מתבאר שם באוקימתא דאביי דאע"ג דמדחי קושטא הוא לענין דינא ופשוט הוא ורבינו כתב של עץ והה"ד לשאר עכ"ל.

והנה הב"ש באה"ע (סי' קמט ס"ק א) הקשה וז"ל ודין זה מחופה בעור נלמד מאוקימתא דאבוה דשמואל כמ"ש שם (דף קב ע"ב) ואיני יודע למה כתב הרה"מ דלמדו מאוקימתא דאביי עיי"ש: ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט דכונת הרה"מ ז"ל לא על של עץ מחופה בעור דנלמוד מאוקימתא דאביי דזה ודאי ידעינן מאבוה דשמואל ג"כ ורק אחרי אשר כתב הרה"מ ז"ל הכא דהה"ד לשאר דברים של שיער ושל סיב או של שעם בזה לא ידעינן מאוקימתא דאבוה דשמואל שהוא לא מתרץ רק ע"ז במחופה עור על הציון דאיתא במשנה בסנדל של עץ וע"ז אמר במחופה עור וד"ה ולא ידעינן רק בשל עץ דזה כשר במחופה עור דזה ודאי עדיף של עץ מהני דהא במס' יומא (דף עח) אמרינן דבקב הקיטע מודים דביוה"כ אסור לצאת ובשל שעם ושל סיב שרי ביוה"כ וכמו שהביאו התוס' הכא ד"ה רבא (דף קג ע"א) אבל מזה דמתרץ אביי ידעינן שפיר אף בשל סיב ושל שעם דהתם בברייתא אמרינן ושל שעם ושל סיב בקב הקיטע כמו במוק וכו' של עור כשרה באנפיליא של בגד פסולה ומקשה רישא לסיפא דרישא קתני בקב הקיטע כשר מני ר' מאיר היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו ור' יוסי אוסר ומשני אביי הא והא רבנן הא במחופה עור והא דלא מחופה עור ופירש רש"י ז"ל רישא דבקב הקיטע נמי רבנן ודייקי ואנעלך תחש ודקתני קב הקיטע כשר במחופה עור כו' ואמרינן דזה הברייתא דתני בשל שעם ושל סיב נמי אתיא כרבנן ומיירי במחופה ולהכי כשר וע"כ זה דנפיק ביוה"כ הוא לא במחופה עור וא"כ חזינן דגם בהני כשר במחופה עור וזה ידע מדברי אביי דהוא מתרץ דברי הברייתא כן ודוק: הלכה כ סנדל כו' או שנעשה למת שנקבר בו ח"פ שהרי אינו עומד להלך בו עכ"ל.

וכן כתב נמי הטור באה"ע (סי' קסט). והנה ראיתי בדברי הדו"פ שכתב על הטור והוצרך לטעם זה דלאו להילוכי עבידי ולא סגי בטעם שבמה שנקבר בו מת אסור בהנאה דהא כבר כתבתי דכיון דמצות לאו ליהנות ניתנו אין לפסול מה"ת עכ"ל.

ולענ"ד לא קשה מידי דהא התם בגמ' (דף קד ע"א) אמרינן של זקן העשוי לכבודו ופירש"י ז"ל לתכריכי המת וא"כ לא מיבעיא לדעת רבאדס"ל במס' סנהדרין (דף מו) דהזמנה לאו מילתא וכן פסקינן לדידן וא"כ הכא שמירי שרק הוזמן לתכריכים ודאי שרי בהנאה דעד לא לבש המת ואפילו לפ"ד אביי שם דס"ל דהזמנה מילתא מ"מ הא כתב רש"י ז"ל האורג בגד למת לאחר שמת אבל האורג בחיים לאחר שימות לא נאסר אף לאביי וא"כ הכא מיירי זקן העשוי לכבודו דעשוי מחיים וא"כ בהנאה שרי לכ"ע ורק מטעם דהא לא עשוי להילוך פסול הוא לחליצה אבל איסור הנאה אין שייך כאן ודוק: שם בלח"מ גבי היא של עור כו' מה שמבאר.

ועיין ב"ש (בסי' קכט ס"ק יד) שלא הביא דברי הלח"מ וצ"ע: הלכה כד יבמה שאכלה שום או גרגיר וכיוצא בהן מדברים שמרבין את הרוק והיה הרוק זב מפיה אינו כלום עד שיהיה הרוק עצמה עכ"ל. והנה לפי גירסת הרא"ש ז"ל משמע דהרי"ף לא הביא זה

וכתב הרא"ש דהרי"ף ז"ל ס"ל דלא גרע מרקקה דם ולא דמי לי' דהכא אפילו צחצוחי הרוק עצמה אין כאן אם לא נאמר אי אפשר בלא צ"ר ואותו מעט יצא עם רוק זה עכ"ל.

ונ"ל דלפי מה שכתב הלח"מ לקמן בהל' כ"ג דהמ"ד דהשיבו ללוי מי כתיב וירקה רוק פליגי ע"ז דאמרו אם יש בו צחצוחית רוק כשר ודאי ניחא דא"ל דרבא ס"ל כמ"ד דס"ל דכשר אפילו בלא צ"ר אלא אפילו א"נ כמו שכתב הלח"מ בתירוץ השני דלא פליגי וכולהו ס"ל דבעי צ"ר ואז כשר לכ"ע מ"מ נ"ל לומר דגם רבא לא פליגי על דין זה דרקקה דם דבזה כו"ע מודים ורק בזה ס"ל לרבא דלא עשה ולא כלום דהנה המרדכי הביא סוף מס' חולין להקשות מ"ט לא תיבטל ברוב הכא גבי צ"ר וכן גבי זיבה בנמצא צ"ז ליבטל ברוב ותירץ שני תירוצים חדא דמיירי דניכר עוד וכיון דניכר לא נתבטל ועוד כיון דנתערב מתחלה ולא הוכר מעולם לא נתבטל כו' וא"כ א"ל דרבא ס"ל כתירוץ ראשון של המרדכי שהוא משום דהכא דניכר עוד מיירי וכ"ז הוא רק גבי דם וצ"ר דניכר הרוק לגבי הדם אבל הכא דמיירי רוק ברוק שנתערב רוק היוצא מפיה עם הרוק שתצא ממה שאכלה וזה ודאי לא ניכר ובטל שפיר הכא אבל אנן ס"ל כדברי המרדכי בתירוץ השני דכל דבר שלא ניכר מעולם ולא נתערב לא מיבטל וכמו שנבאר לקמן בהל' מ"א וא"כ גם הכא אינו בטל הרוק שיצא מעצמה ולהכי כשר לדין שפיר השמיט או א"ל כן דרבא ס"ל כדמתרץ המרדכי משום דניכר אבל הרי"ף ז"ל יסבור כמו שמבאר המשנה למלך לקמן בפ"א מהל' מטמא משכב ומושב הי"ד לתרץ קושית המרדכי בלא זה דלא שייך הכא ביטול לפי מה דתני ר"ח במס' בכורות (דף כג) גבי נבילה בשחיטה דמטמא במשא כו' וא"כ כל שהוא בב"א כגון טומאת משא ורוק יבמה לא שייך ביטול ברוב ומבאר שם דיש סוגיות חלוקות בזה דהסוגיא סוף מס' תמורה חולק ע"ז ואינו מחלק בבטול דמקשה וליבטל שק ברובא כו' ולא ס"ל החילוק של ר"ח לענין טומאת משא ע"ש.

וא"כ ניחא שפיר דרבא נמי ס"ל כהאי סוגיא דסוף תמורה ודלא כר"ת ולהכי הכא דלא ניכר ס"ל דבטל ולא עשה כלום אבל הרי"ף ס"ל כמו ר"ח וכמו דכתב שם המ"ל דגם רבינו ס"ל כן וחולק על הסוגיא דתמורה וא"כ גם הכא כיון דאיכא גם לחלוחית רוק שלה מעורב ברוק של המאכל כמו שכתב הרא"ש ז"ל אף דלא ניכר מ"מ לא מיבטל והחליצה כשר מטעמא דר"ת שמבאר המשל"מ שם דדוקא גבי אכילה שייך ביטול לדידיה כמבואר שם ולהכי השמיט הרי"ף ז"ל דינו של רבא ודוק: הלכה כג רקקה דם אם היה שותת מפיה אינו כלום ואם מצצה ורקקה כשר שא"א לדם שנמצץ בלא צ"ר עכ"ל.

וע' בהרה"מ ז"ל והנה הלח"מ הביא הכא דעת הרא"ש בשם הראב"ד ז"ל שחולק ע"ז וס"ל דרק אבוה דשמואל דמיירי לפסול על האחין אז בעי שיהיה רק טיפת רוק והוא במוצצת אבל לענין אם חלצה לכתחלה דע"ז השיבו בי מדרשא מי כתיב וירקה רוק אז אפילו אין בו צ"ר כשר. והנה רבינו לא ס"ל כן אלא ס"ל דאין לחלק בזה וא"ל א' משני פנים או דס"ל דפליגי הך דשלחו לאבוה דשמואל והך דלוי ופוסק כהאי לחומרא או אפשר דלא פליגי ומ"ש לעיל ומי כתיב וירקה רוק ה"ק כיון דבדם עכ"פ איכא רוק כו' עד דכתיב וירקה עכ"ל.

ונ"ל לענ"ד להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל דגם לענין חליצה בעי דוקא שיהיה צ"ר ולא רק לפסול מן האחין מהא דאיתא בירושלמי הכא פ' מ"ח ה' ו' דהביא הך עובדא דאיתא בגמ' רקקה דם ר"י בשם אבא בר אבא והוא אבוא דשמואל כמו דאיתא במס' ברכות (דף יח) בשם שמואל אם יש בו צחצוחית רוק כשר ומייתי העובדא דשאלו ללוי והוא השיב להם אם יש בו צ"ר כשר אלמא דהירושלמי מסיק דבין דאבוא דשמואל ובין דלוי דהשיבו לו תרווייהו ס"ל דגם לענין חליצה לכתחלה בעינן שיהא צ"ר אז כשר ולא רק דבעי זה לענין אי רוצה לפסול מן האחין כדעת הראב"ד ז"ל וכיון דלא מצינו חולק בהדיא בגמ' דידן אמרינן דג"כ ס"ל כן וזה שהשיבו מי כתיב וירקה רוק כווננו דבעי צ"ר: והנה הקרבן נתנאל על הרא"ש (פ' מח ס"ק לו) הקשה לדברי הרי"ף ז"ל דהוא ס"ל נמי דאם רקקה דם בשותת לאו חליצה אמאי לא קבע הגמ' הך מיחיבי על הני דבי מדרשא ע"כ: והנה לפ"ד הלח"מ שביארנו לא קשה מידי הנה לפי התירוץ הראשון של הלח"מ דהני דבי מדרשא פליגי על אבוא דשמואל וצ"ל דס"ל דאפילו בלא צ"ר כשר כיון דכתיב רק וירקה א"כ ודאי ניחא דלדידהו כשר בכל גוונא כדעת הרא"ש ז"ל כיון דלא כתיב וירקה רוק כמו התם דכתיב זובו אלא אפילו לתירוץ השני של הלח"מ גם יש לישב כיון דהם לא אמרו בהדיא דלא אפשר בלא צ"ר רק מי כתיב וירקה רוק א"כ מתחלה י"ל דס"ל דכשר בכ"ג דלא דמי להתם דכתיב בהדיא זובו ורק אחרי דאמרו הכא מאבוא דשמואל דאי אפשר בלא צ"ר שפיר מקשה מהתם דגם התם אי אפשר בלא צ"ר ולבסוף דמסיק כאן במוצצת כאן בשותת גם הני דבי מדרשא הכי מתוקמי וכוונתם כמו שמבאר הלח"מ ודוק: הלכה כח יבמה שגדלה בין האחין ה"ז מותרת להתייבם וא"ח שמא חליצה לאחד מהן בינה לבינה ונפסלה עליהן אבל אם ראינו שחליצה נעל של אחד מהן נפסלה שמא נתכוונה לחליצה וצריכה חליצה כשירה להתירה לזר עכ"ל.

וכתב הכ"מ בגמ' אמרינן בל"ב דאי חזינן דחליצה לאחד מהן חוששין ואע"ג שאם לא נתכוונו הוא והיא לשם חליצה פסולה ה"מ למישתרי לעלמא אבל לאחין מיפסלא וא"כ יש לתמוה על רבינו למה כתב שמא נתכוונה לחליצה דמ"א נתכוונה אפילו לא נתכוונה נמי אפסלה ואפשר דלרוחא דמילתא נקיט הכי ועי"ל דכי אמרינן אבל לאחין מיפסלא טעמא משום דחיישינן שמא נתכוונה היא אע"פ שלא נתכוון הוא מהני הכונה דידה למיפסלה אבל אם היה ידוע לנו שלא נתכוונה גם היא לא מיפסלה עכ"ל: והנה לפי מה דאיתא ברי"ף וברא"ש ז"ל הגירסא בהדיא חיישינן שמא כוונה משמע בהדיא כדעת רבינו דחיישינן שמא כוונה אבל אם ידעינן בהדיא דלא כוונה לא מיפסלא ולא כתירוץ הראשון של הכ"מ דלרוחא דמילתא נקיט ונ"ל לומר דמוכרח הוא לפרש כן מן הסוגיא שם דמקשה הגמ' מן הברייתא והא תניא בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ודחק תחלה לדחות ולומר דבאמת אף אם חזינן א"ח שמא כוונה וחליצתה אינה כשירה והא קשה טובא לפי מה דאיתא הגירסא לקמן (דף קה) אמר ר"י אמר רב זו דר"מ אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום וכן איתא הגי' ברי"ף וברא"ש ז"ל וא"כ רב ס"ל נמי כמו שאמר שמואל בגיטין (דף כו) כ"מ שנאמר חליצה פסולה פוסלתה מן האחין ורק היכא שאמר אינה חליצה זהו נמי לא מיפסלה וא"כ מאי קס"ד דמקשה להקשות מהברייתא זו הא לא

די שקשה אלא קמסייע ליה דאמרה חליצתה פסולה וא"כ אף בלא כוונה מ"מ פוסלתה מן האחין ואיך קטעי בל"ק לומר דל"ח ואינה פוסלת נמי.

וע"כ צ"ל כן דהמקשה ס"ד להקשות מדלא אמרה הברייתא כל התלתא בבא כן בין שלא נתכוון לא הוא ולא היא ובין שנתכוון הוא ולא היא או היא ולא הוא חליצתה פסולה ואז אמרינן דאפילו לא היה שום כוונה לאחד מהן נמי פוסלת על האחין אלא מדלא קאמר הברייתא האי בבא דלא נתכוונו שניהם כלל ש"מ דבזה אינה חליצה ולא מיפסלא על האחין נמי וס"ד של המקשה הא דקאמר אם חליצה חיישינן פירוש דחיישינן היינו שמא היא חליצה טובה אף דלא כוונה ואינו מפרש חיישינן שמא היה כוונה וא"כ מקשה שפיר מברייתא זו דמשמע דהיכא דשניהם אמרו בפירוש שלא כווננו אזי משמע דלא הוי חליצה כלל וקאמר ליה שפיר בל"ק לתרץ הכי קאמר אף ע"ג דחזינן א"ח שמא כווננו והיינו דלא כווננו שניהם ואם כן שפיר לא הוי חליצה כלל וברייתא דאמר פסולה הוא משום דאיכא כוונה בחד מנייהו ואח"כ משני ליה בל"ב וא"ד טעמא דל"ח הא חזינן חוששין ודקא תני בעי כוונה ה"מ לעלמא אבל לאחין מיפסלה ה"פ הא דקאמר א"ח חוששין הוא כפירוש הרי"ף ורבינו דחוששין שמא כוונה ולהכי היא פסולה ופוסלת על האחין ודקא תני בעי כוונה היינו הכוונה של תרווייהו הוא לאשתרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלה זהו דבר ודאי דאף בכוונה דחד ואינו מחדש זה עתה וכיון דהחששא הוא שמא כוונה שפיר נפסלת מן האחין אם חזינן אבל הברייתא לא קתני הבבא אם לא כווננו תרווייהו דבזה ודאי אינה נפסלת נמי ומחדש דכל עיקר החששא של רב אי חזינן היינו דחוששין שמא כוונה וא"כ דאיכא כוונה אפילו מחדא הוא חליצה ונפסלת כדעת רבינו והרי"ף ז"ל כמבואר.

ומשה"כ ניחא הא דלא חוששין גבי אם רקחה ואפילו אם חזינן דרקחה א"ח כלום כמו שכתב הרא"ש והנמ"י שם דמפרשינן שמא חליצה היינו שמא כוונה בחליצת הסנדל וזהו שייך רק גבי חליצת מנעל או סנדל שהוא מעשה רבה ואין דרכה בכך איתא החששא שמא כוונה לשם חליצה אבל ברקיקה שדרכה בכך לרוק גם אם עומד שם החלוץ בפניו ואינו מעשה גדול הנזכרת דעושיית לשום דבר ל"ח ברקיקה שמא כוונה לש"ח ולהכי אינה נפסלת אבל א"נ כדברי הכ"מ דלרוחא דמילתא נקיט ולא בעי כוונה כלל א"כ אף ברקיקה נמי ניחוש ותפסלא מן האחין אלא ודאי דהחששא הוא שמא כוונה כמבואר ודוק: פרק ו הלכה יא יבמה שהיא אלמנה מן הנשואין ובא עליה כה"ג לא נפטרה צרתה שאין עשה דוחה ל"ת ועשה והואיל ולא קנה מה"ת ק"ג לא הותרה צרתה עד שתחלוץ כו' עכ"ל.

והנה רבינו כתב דרק צרתה לא נפטרה בזה אבל היא עצמה נפטרה בזה וזהו כמו שכתב שם בגמ' (דף כ ע"ב) המהרש"א ז"ל דלא כרש"י ז"ל דס"ל דאף היא לא נפטרה ע"ש. ובס' ב"ש (בסי' קעז ס"ק ג) הקשה וז"ל עומד מוכח בסוגיא זו כל שאינה עולה ליבום מדאורייתא אינה פוטרת בביאה זו דהא הקשה שם מברייתא אם בא עליה הפצוע קנה ושם לא מיירי דיש לה צרה ולכאורה קשה למה כתב הרמב"ם ז"ל פ"ו אם בא על אלמנה לא נפטרה צרתה ת"ל דהיא עצמה ג"כ אינה פטורה עכ"ל ועיין שעה"מ מה שמתרץ באריכות.

אבל אשתמיט להו התוספתא פי"א דיבמות דשם איתא בהדיא כן דכתב שם הפצוע דכא וכל שהובא בגמ' (דף כ) ומסיק שם ואם בעלו קנו ופוטרין את הצרות ואסוריין לקיים אלמא דמהברייתא זו של פצוע דכא וסריס שהביא הגמ' להקשות מזה מסיק דפטרו הצרות וא"כ מקשה שפיר מכח הצרה אבל היא נפטרה אף באלמנה לכה"ג שאינה עולה ליבום כדברי רבינו ודוק: הלכות סוטה פרק א הלכה ז אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר.

והנה בגמ' דסוטה (דף כח ע"א) אמרינן מה ת"ל והיא לא נטמאה כו' מגיד לך הכתוב שהספק אסורה מכאן אתה דן לשרץ כו' והנה התוס' שם ד"ה מגיד הקשו וא"ת וכי איצטריך קרא למיסר ספיקא וי"ל הכתוב אסורה קודם שתשתה כאלו הוא ודאי ואע"ג דליכא מלקות כדמוכח בפ"ק דיבמות מיהו לאו הבא מכלל עשה איכא ואפילו היא טהורה נענש בב"ד של מעלה אם בא עליה כמו על חייבי עשה ולא כשאר ספיקות כגון ספק שומן ספק חלב ואכלו ונודע שהוא שומן אע"ג דצריך כפרה מיהו לא חמיר כחייבי עשה עכ"ל.

והנה פירוש התוס' מפרש לה שם המהרש"א וז"ל פירוש לדבריהם וכי איצטריך קרא למיסר ספיקא דא"ל קרא נמי הוי מטמאין לה מספיקא לחומרא עכ"ל. וצריך לומר דמזה מוכרח לומר דשיטת התוס' הוא כמו שיטת הראשונים דספק דאורייתא מה"ת לחומרא ולא כשיטת רבינו בכ"ד דהוא רק מדרבנן לחומרא ושפיר מקשים התוס' דמספק דאזלינן לחומרא מה"ת נאסר ומתרצים דאסור כודאי: ולענ"ד נ"ל לתרץ קושיית התוס' כן דהנה זה דמקשים התוס' דנאסר מטעם ספק הוא ודאי לא קאי על הקראי דאסרינן לה לבעול ולתרומה דהא הבעול אומר שלא טימא אותה וברור ליה שהיא טהורה לו וכן לתרומה נמי היא אומרת דשריא לאכול תרומה דלא נטמאה אלא הקושיא על הנטמאה חד דאתי למוסרה לבעלה ע"ז מקשה הא בעלה לא יאמין לה ולדידיה הוה ספק דילמא נטמאה ונאסרה עליו אבל התרי קראי דנטמאה דאתיא לאוסרה לבעול ולתרומה שפיר איצטריך וגם ע"ז יש ליישב כן דהנה זה קיי"ל גבי סוטה ספק דאם מת חולצת ולא מתייבמת מדאורייתא כדמבואר בסוגיא ד' ו' מקרא דלאחר כו' והנה קיי"ל דמקנא אותה על כל העריות כמבואר בדברי רבינו הכא פ"א ה"א דמקנא לה אפילו ע"י אביו ואחיו וא"כ ה"נ אי מקנא לה על אחיו ונסתרה עמו ואח"כ מת בלא בנים אי אסרינן לה לבעול רק מטעם ספק וא"כ הכא דהיבם הוא הבעול ואומר שלא טימא אותה ה"א דהכא מתייבמת ולהכי אתי הקרא לומר בפירוש אצל בעל כי היכא דלאסור אף אצל יבם אף היכא דליכא ספק גבי' ואמרינן שוב דהקרא של ונטמאה לא אתי רק לבעול דהבעול אומר שלא נטמאה וא"כ להכי שפיר איצטריך תרי קראי ונטמאה לבעול ולבעול לאסור בפירוש לשניהם דאל"כ ה"א דקאי רק לבעול ולאסור בודאי כה"כ דלא תתייבם מאחיו שקינא מעמו איצטריך עוד ונטמאה השני נמי לאסור על בועל: ועפ"ז נ"ל ליישב דברי רש"י ז"ל במס' חולין (דף ט ע"ב) דאמר שם הילכתא גמירי לה מסוטה ופירש רש"י מה סוטה שקינא ונסתרה כתיב ונטמאה ונטמאה ב' פעמים אחד לבעול ואחד לבעול שנאסרו עליו בסתירה זו עד שיבדקו כו' ועמדו ע"ז המפרשים דאמר ב' פעמים ל"ל להביא זה דכתיב ב' פעמים ונטמאה הלא מחד קרא די דאסרינן על בעלה אך לפ"ז ניחא דהנה שם בסוטה (דף כח) הקשה המהרש"א וז"ל אבל קשה דהא א"ל קרא לא הוה מטמאין לה משום דאוקמי

אחזקתה דטהורה היא ומה"ט איצטריך לנו למילף מסוטה ספק נגע בשרץ ספק לא נגע דטמא ברה"י משום דאלה"כ הוי טהור דאוקי לטהורות בחזקתן שהן טהורות כו' עכ"ל אך באמת אינה קושיא זה דהא התוס' מקשים במס' חולין (דף ט ע"ב) ד"ה התם וא"ת ומסוטה היכי מצי למילף והא סוטה אית לה חזקת טהרה וי"ל מכיון דקינא לה ונסתרה יש רגלים לדבר ואתרע לה חזקתה וא"ת כל ספק טומאה ברה"י מנ"ל דטמא היכא דאיכא חזקת טהרה אי מסוטה הא אתרע לה חזקה וי"ל דגמרינן שפיר מסוטה דעשה הכתוב ספק כודאי ולא מוקמינן לה אחזקתה דאע"ג דאתרע לה חזקתה מ"מ אי מוקמינן אחזקתה לא היה להיות ודאי טמאה עכ"ל.

נמצא דניחא קושית המהרש"א דהכא ליתא חזקת טהרה דאיכא רגלים לדבר ואתרע לה חזקה וזהו נמי כוונת רש"י ז"ל דתקשה ה"מ למילף מסוטה לטהר ברה"ר הא התם אית ליה חזקת טהרה להאשה והכא מטהרינן אף אי לית ליה חזקת טהרה וצריך לומר ע"כ התירוץ של רגלים לדבר ושוב תקשה ספק טומאה ברה"י מנ"ל לטמא היכא דאיכא חזקת טהרה כקושית התוס' וצ"ל דגבי סוטה עשאה הכתוב כודאי ומנ"ל זה דהכא אסור כודאי ע"כ מוכרח זה מקושית התוס' במס' סוטה דל"ל קרא לאסור דנאסרה מטעם ספק וצריך לתרץ דעשאה כודאי וכ"ז הקושיא הוא רק שם אי כתיב תרי קראילבעל ולבועל אבל אי לא הוה כתיב רק חד קרא לא הוה מקשה דהוי מוקמינן ליה לבועל אף דהוא אומר דאין לו ספק וטהורה היא ולבעל לא הוה אסרינן רק מטעם ספק ולא ידעינן אם עשאה כודאי אבל כיון דאיכא תרי קראי ונטמאה והוא מיותר ע"כ אתי למימר דעשאה כודאי וניחא קושית התוס' מחזקת טהרה כמבואר: והנה התוס' מקשים עוד שם (דף ג ע"ב) ד"ה ת"ל תימא כיון דהוא קנא ונסתרה והשתא אתי עד אחד דטמאה מסתמא בעל שתיק ולא מכחיש לה א"כ למה צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו טומאה בעלמא בלא קו"ס בכה"ג הוה מהימן כדאיתא בקידושין (דף סו) אשתו זינתה בעד אחד תינח לרבא דאמר התם הוי דבר שבערוה אלא לאביי דאמר מהימן מא"ל כו' וגם זה נ"ל לישיב כן דאי אסרינן ליה מטעם דמהימן ליה והוה שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא א"כ רק לדידיה נאסר אבל אם מת הבעל ונפלה לפני אחיו ליבום אם הוא לא יאמין להעד דלכל הטעמים דאסרינן ליבם לא הוי אסרינן הכא אבל אם אסרינן מגזה"כ ע"י עד אחד ע"י קינוי וסתירה אז הוי כשני עדים ונאסרת ליבם כמבואר והה"ד צרבה א"ל דס"ל דהיכא דאומר דמהימן ליה כבי תרי נאסרת עליו מ"מ זה ס"ל לרבא דבלא קינוי וסתירה לא נאסרה ליבם והיכא דהיא מכחישתו שריא ליבם דרק עליו נאסרה מטעם חד"א ולא על היבם דהוא לא מהימן לה כמבואר ודוק: הלכה טו אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות זו על זו לומר שנטמאת ונאמנת עליה לאוסרה על בעלה ושלא להשקותה אבל לא להפסידה מכתובתה אלא נוטלת כתובתה ויוצאת עכ"ל.

וכתב המגיה במשל"מ הכא וז"ל א"ה עיין בדברי הרה"מ לעיל בפ"ב מה' גירושין שכתב דלדעת הרמב"ם ז"ל הני נשייא למדו לשונם דבר שקר וחשבינן לה כא"א גמורה ומותרת לאכול בתרומה ולפ"ז צריך לדעת אמאי הכא נאמנת לאוסרה על בעלה ולדעת הראב"ד ז"ל שפסק כר"ט דאסורה לאכול בתרומה נראה דה"נ נאסרה על בעלה ולדעת הראב"ד ז"ל שפסק כר"ט דאסורה לאכול בתרומה נראה דה"נ נאסרה על בעלה מספק לא שתהיה עליו אסורה בודאי ונ"מ שאם בא עליה שאינו לוקה עכ"ל: ונ"ל לומר כן

דודאי זה לא קשה אף אם חשבינן להני נשים דמשקרי מ"ט נאסרה על בעלה זהו ודאי לא קשה דנהי דהמה אינם נאמנים מ"מ דל עדותן מהכא מ"מ היא אסורה כ"ז שלא תשתה מי המרים ותבדקה ורק תקשה מ"ט אינה שותה כיון דהמה משקרים א"כ אין ממש בדבריהם גם זה ניחא דהא המה אומרים שדבריהם אמת שיודעים שנטמאה א"כ המה לא יניחו להכהן למחוק השם ונהי דאינן נאמנין מה שנוגע לה אבל המה יטענו כי אומרים אמת ומחמת שהמה נשים הלא התורה האמינה הכא כל פסולי עדות אחרי קינוי וסתירה וא"כ לדבריהם אסור למחוק השם וממילא לא ישתו אותן שמעידות עליהן וא"כ כיון דאינן שותות נשארו באיסורייהו ואסורות על בעליהן וזהו שאמרה המשנה לא שנאמנות לפוסלה מכתובתה אלא שלא תשתה היינו דכל עיקר זה שנאמנות הוא שלא תשתה דאינן מניחות למחוק השם וממילא קמו באיסורן כמבואר.

ומה שמבאר דמ"מ אינו לוקה אם בא עליה בעלה אחרי כן הנה לפי מה שכתב רבינו לקמן בפ"א מה' איסורי ביאה (הל' כב) הלא בין כך וכך אינו לוקה אם בא עליה בעלה אח"כ כמו שמבאר הרה"מ שם ועיין לעיל בפ"א מה' גירושין הי"ד מה שמבאר בזה הלח"מ א"כ אין כאן מלקות לכ"ע אם בא עליה אחרי קינוי וסתירה ורק זה נוכל לומר דהיכא דהוא כהן דאז לוקה הכא אם מהחמש נשים מעידות שנטמאה אינו לוקה ויש לומר דהדין כן הוא באמת דאינו לוקה ועל פ"ז יתבאר שפיר דברי הירושלמי פ"ו הכא ה' ב' רב"ח בעי חמותה שאמרה אני ראיתיה שנטמאת ובא אחד ואמר אני ראיתי שנטמאת מה בא להעיד אם להשקותה כבר נראית שלא לשתות אלא לא בא אלא להפסידה כתובתה שאין מפסידין ממון עפ"י עד אחד ר' אמי בעי שמע מן העוף הפורח אני ראיתיה כו' ובא עד אחד ואמר אני ראיתיה שנטמאה מה בא להעיד אם להשקותה כבר נראית שלא לשתות אלא לא בא אלא להפסידה כתובתה שאין מפסידין ממון עפ"י עד אחד ממה דר"י אמר פלוני אכל חלב והתריתי בו אינו לוקה אמר לו אחד חלב הוא והתרו בו שנים לוקה ועיקר עדותן לא עפ"י עד אחד הוא כו' ממה דר"מ אמר פלונית כהנית וזינתה ובעלה כהן ובא עליה והתריתי בו אינו לוקה נסתרה בפני שנים אמר אחד אני ראיתיה שנטמאה ובא בעלה כהן עליה התרו בו שנים לוקה עיקר עדותן לא בעד אחד הוא עכ"ל: ומה שפירשו הק"ע ופ"מ המפרשים בירושלמי שם הוא דוחק דבמה נפשוט הבעיא ולפ"ד ניחא כן דבאמת דהני נשים החמשה אם מעידות שנטמאה אינו לוקה אף כהן ורק אינה שותה ואומר הירושלמי תחלה א"נ דהעד אחד אינו בא אלא להפסידה כתובתה וא"כ אין מפסידין ממון עפ"י עד אחד ואומר דהעד הוא בא להלקות מלקות עפ"י עד אחד דבלא העד אינו לוקה והעד מביא לידי מלקות כמו שפושט מדברי ר"מ דעפ"י עד אחד לוקה וא"כ לא בא העד להפסיד כתובתה אלא להחזיקה בודאי טמאה שיהיה לוקה וממילא מפסידה כתובתה כמו שאומר תחלה כשם שעד אחד נאמן להיות טמאה כך נאמן להפסידה כתובתה וה"נ כיון דנאמן הוא למלקות עפ"י נאמן הוא להפסידה כתובתה דלא בא רק לזה לבד כמבואר: ומה שהקשה הגאון רע"ק איגר ז"ל בגליון המשנה מ"ט נוטלות הכא כתובה כיון דאינן שותות ולהוי כמו כל הנשים שאינן שותות ומ"מ אינן נוטלות כתובה וה"נ נהוי כן כו' כבר מיישב זה הנוב"י במה"ת (ח' חו"מ סי' ה) דכל פסולי עדות אף דמה"ת נאמנות שלא לשתות מ"מ כתובתה אינה מפסידה בזה רק מתקנת חכמים ובהני חמש נשים לא תקנו חכמים בזה שמפסידה

כתובתה ומשמע מדבריו שם דאף דאינן שותות מה"ת מ"מ כיון דלפ"ד היא טהורה מה"ת נוטלת כתובתה ורק תק"ח הוא ובחמש נשים לא תקנו ע"ז להפסיד הכתובה עי"ש שביאר בארוכה: פרק ב הלכה ב ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות אע"פ שהן רוצות לשתות ובעליהן רוצים להשקותן אלא יוצאות בלא כתובה משיבואו עדי סתירה אחר עדי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם וחמש עשרה נשים הן ואלו הן ארוסה ושומרת יבם כו' ושם בהל' ג' ומניין שא"ר לשתות שנא' אשר כו' תחת אישה תחת פרט לארוסה ושומרת יבם שאינה תחת אישה כו'.

והנה רבינו קחשיב שומרת יבם בהדי הנך משמע דס"ל לרבינו דגם שומרת יבם נאסרה ע"י קינוי וסתירה ורק ממעטינן לה שאינה שותת מקרא תחת אישה כו' ולכאורה קשה לפי מה דבארנו לעיל בפ"ב מהל' יבום וחליצה הל' כ' דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבם אלא ר"ח רצה מיבם וא"כ אמאי נאסרת ע"י קינוי וסתירה טפי מאלו זינתה ודאי דאם זינתה ודאי מותרת ליבם וע"י קו"ס נאסרה.

והנה יש לומר לפ"ד רבינו כמו שכתבו התוס' ר"פ ארוסה וז"ל ומיהו אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפ' היה מביא כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קינוי שייך כו' אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמיתסרי מיהו ליכא למפשט מהכא משום דמוקי לה בגמ' כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל עכ"ל: וא"כ א"ל דגם רבינו דיליף מקרא למעט שומרת יבם שאינה שותית מיירי נמי ע"כ דבא עליה בבית אחיו דאל"כ לא בעי קרא דלא קדמה שכיבת בעל לבועל ולא שותית בלא קרא ורק מקרא דמבלעדי אישך כו' וא"כ כיון דמיירי בכה"ג דבא עליה בבית אחיו שפיר נאסרה עליו אף אם זינתה בלא זה לא נאסרה עליו מ"מ כיון דבא בב"א דקנאה לד"ה נאסרה שפיר ורק משתיה ממעטינן מגזה"כ דבעינן ביאה לשם אשות כמו שכתבו התוס' שם (דף כד ע"ב) ד"ה ושמואל ע"ש וא"כ כיון דנאסרה ליבם מטעם דלענין לאסור עליו הוי כבעל וא"כ אסורה נמי לבועלו כן לכהונה ולתרומה כה"כ דנאסרה ליבם דרק משתיה ממעטינן אף דהוא לה כבעל לש"ד והוי כמו ארוסה שזינתה דנמי אינה שותה ומ"מ ודאי נאסרת ע"י קו"ס לארוס ולבועל ולתרומה וכהונה דלא גרעה בזה מנשואה וה"נ כן שומרת יבם אם בא עליה בבית אחיו תחלה והנה כמו דעת התוס' כן הוא דעת רש"י ז"ל דלא נאסרה משום הקינוי לבד השומרת יבם דהא רש"י ז"ל כתב במשנה שם ר"פ ארוסה ולא נוטלת כתובתה שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קינוי דמקינוי ואיסור לא אימעוט ואפי' ל"ל דר"ה ושומרת יבם מותרת ליבמה נהי דמותרת מ"מ מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה עכ"ל וצריך לבאר דמה דאומר תחלה דמקינוי ואיסור לא אימעוט קאי על ארוסה דהיא אסורה ודאי אם זינתה ועל שומרת יבם כתב אי ל"ל דרהמ"נ וא"כ אם זינתה מותרת ורק משום דלא בעי למינסב אשה זונה אבל היא מותרת ליה אם רוצה לישא אותה וכמו שיטת התוס' דרק אם בא בבית אחיו נאסרה.

ונ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא בגמ' (דף כה ע"א) ת"ש ארוסה וש"י לא שותות ולא נוטלות כתובה מישחא כו' הא קנוי מקנא לה לאו להפסידה כתובתה אמר אביי לא

לאוסרה עליו ר"פ אמר להשקותה כשהיא נשואה כדתניא אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה אבל מקנין להשקותה כשהיא נשואה וצריך להבין מ"ט לא רוצה ר"פ לומר תירוץ אביי לאוסרה עליו והוא אוקימתא טובה יותר דנאסרה תיכף ממה דמוקי ר"פ לאוסרה לימים הבאים אך יבואר כן.

הנה המשנה אמרה סתמא ארוסה ושומרת יבם לא שותות ודייק דקינוי מקני ומשמע דהקינוי הוא בכ"ג אף אם לא בא עליה בבית אחיו וא"כ אם לא באה לא נאסרה עליו כיון דאם זינתה לא נאסרה וע"כ משני אביי לאוסרה עליו והיינו על ארוסה שהיא ודאי נאסרה כשזינתה נאסרה ג"כ ע"י קינוי וסתירה ור"פ בא לומר דהתינח ארוסה אבל שומרת יבם הא לא נאסרה דמיירי בסתמא דל"ב בב"א ואומר להשקותה כשהיא נשואה וזהו בתרווייהו בין בארוסה ובין בש"י ואף דהברייתא שמביא לא כתב רק גבי ארוסה מ"מ זהו בתרווייהו גם בשומרת יבם וכן איתא לקמן (דף כו ע"א) בברייתא אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו.

ומשכנסה נסתרה או שותה כו' וגם הכא פירש רש"י ואם תסתר לאחר נשואין שותה ע"י קינוי של אירוסין וזהו ג"כ בש"י ואתי למימר דלזהו הקינוי שלו אבל השומרת יבם לא נאסרה עליו כמבואר. מ"מ נ"ל לומר דרבינו נקיט סתמא דמקנא לשומרת יבם משמע בכל גוונא אף דלא בא עליה בבית אחיו ונהי דזה דממעט רבינו מקרא דתחת אישה דאינה שותת מיירי ע"כ דבא עליה בבית אחיו דאל"כ בלא קרא זה אינה שותת דלא קדמה שכיבת הבעל כו' מ"מ האי קרא דואמרת דבא לרבות דמקנא לה הוא בכ"ג אף אם לא בא בב"א עליה והטעם הוא כמו שכתב המשל"מ לעיל בפ"א מהל' סוטה (הל' ג') דרבינו מפרש בזה דממעט קטן הוא על פחות מבן תשע שנים ממעטינן מקינוי ואף דאינה נאסרת על ידו אף דאם זינתה מ"מ בעי למעט כמו זה דממעטינן אם בא דרך אברים משום דהוא איכא קפידא דבעל ולהכי בעינן בזה קרא למעט וא"כ א"ל דה"נ גבי שומרת יבם אף דלא נאסרה או זינתה מ"מ אם קינא לה ונסתרה אח"כ נאסרה משום קפידא דידיה וא"כ צריך ליישב הא דאמר הגמ' שם (דף יח ע"ב) אלא א"א לא אסירא היכי מתנה בהדה והתנן זה הכלל כל שאלו לא נאסרה עליו לא היה מתנה ה"מ רע"ק היא דאמר א"ק תופסין בחיי"ל אבל אי לאו אליבא דרע"ק משמע דלא היה מתנה היכא דאינה נאסרת זה ניחא שפיר דהתם קאי על ידי גלגול שמגלגל עליה מה שהיתה מקודם וא"כ כיון דלא היתה שם קינוי ולא היתה קפידא דבעל ולא נאסרת עליו למה מתנה עליה אבל היכא דאיכא קינוי וקפידא דבעל הוי קינוי שפיר לאסור עליה אף אי לא קדמה שכיבתו בבית אחיו דהקרא בא לרבות הכא לקינוי משום קפידא והתם גבי קטן ודרך אברים ממעטינן אפכא כמבואר: והנה לפ"ז נראה דרק ליבם נאסרה אבל לא למי שקינא אותה מאתו ולא לכהונה ולא לתרומה דהא הטעם דאסרה התורה לבעול ולתרומה אחרי קינוי וסתירה אי לא שתתה משום דאיכא רגלים לדבר דודאי זינתה אבל היכא דאפילו אי ודאי זינתה נמי מותרת ורק ליבם נאסרה משום קפידא דקינוי וא"כ להני לא נאסרה ודאי וא"כ צריך לומר דזה דכיל רבינו כל הנשים בה"ב מפ' זה דאסורין לבעול מי שנתיחדה עמו וכן מה שכתב לקמן בפ"ח מהל' א"ב הל' י"ב דכל איש שקינא לה בעלה כו' בין שהיתה מן הנשים שאינן ראוין לשתות ה"ז אסורה לכהונה כי אין שומרת יבם בכלל ואף דאסורה ליבמה מ"מ להני מותרת כמבואר.

והנה הטור והש"ע באה"ע (סי' קעח) כתב המקנא לאשתו כו' ובסימן ב' מסיק בין אם היא ארוסה או נשואה או זקוקה ליבום ובסימן קנט פסקו דשומרת יבם שזינתה אינה נאסרת על יבמה ותקשה מ"ט נאסרה הכא ליבם כיון דלא ביארו דמיירי שבא עליה בבית אחיו אלא ע"כ צריך לומר גם לדעת הטור והשו"ע נמי כמו לדעת רבינו דמטעם קפידא דבעל נאסרה ע"י קינוי וא"כ היא מותרת לבעל שקינא מאתו ואף אם זינתה אסורה משום קנסא דרבנן כמבואר שם בהגה"ה (סי' ג') והכא א"ל דאף מדרבנן שרי כיון דהוא מכחיש ואומר שלא בעל אותה ורק ליבם שקינא נאסרה לה כמבואר.

וכן כתב להדיא בס' המאירי ר"פ ארוסה דאף דשומרת יבם שזינתה מותרת מ"מ היכא שקינא לה ונסתרה אסורה שהיא גרמה עצמה לאסור אחרי שהיבם קינא לה ע"ש: ועפ"ז יש לישב הקושיא שהקשה בס' שער אפרים בק"א שם על הרמ"א שכתב באה"ע (סי' כ) דאשה שא"ח מיתה אינה נאסרת על בעלה ולהכי כתב הטור אימתי חייבין מיתה והקשה דהא משמש באבר מת א"ח מיתה ומ"מ פוסק באה"ע (בסי' קעח) דע"י שחוף מקנין ואשה נאסרת ע"י ונשאר בתימא ע"ש.

ולפ"ז ניחא דבארנו דגם הטור והש"ע ס"ל כדעת רבינו דקינאי הואיל ואיכא קפידא דבעל נאסרת לבד היכא דממעט הקרא בהדיא וא"כ הכא בשחוף נמי קינא ע"י נאסרת אף דפטור אם זינתה כן כמו שבארנו. ועיין ב"ש (בסי' כ ס"ק ה) שכתב דלאו בכל הדינים הוא זה מטעם קושיא זו של השער אפרים ולפ"ד ניחא פשוט.

ועפ"ז לישב קושיית התוס' במס' סוטה (דף כט ע"א) ד"ה שכן שכתבו תימא אמאי ל"א כיון דטמא הכתוב מספק מה"ת דמותרת בתרומה ולכהונה וי"ל דא"ל קראי א"ל דל"א טומאה אלא לענין בעלה דאיכא ספק חייבי מיתת ב"ד ע"י אבל לענין תרומה וכהונה ה"א אוקי איתתא אחזקה עכ"ל ותירוצם דחוק דאיך יתרץ אליבא דרבא דאמר ביבמות (דף קיט ע"א) דאמר מכדי הא דאורייתא כו' מה לי איסור כרת מ"ל איסור לאו ופירש רש"י כיון דמשום ספק אסרינן אין לחלק בזה וא"נ ה"נ אין לחלק בזה ולפ"ד שבארנו ניחא דהא חזינן גבי שומרת יבם אף דלא נאסרה ע"י או זינתה מ"מ ע"י קינוי נאסרה משום קפידא וכן בשחוף כה"ג נאסרה משום קינוי וא"כ א"ל גם הכא דרק לענין בעל אסרה תורה מטעם גזה"כ מטעם קינוי אבל לתרומה ולכהונה לא נאסרה כמו בהני דשומרת יבם דלא נאסרה רק על היבם ולהכי איצטרך קרא להני דגם המה נאסרו לה דהוה כמו נטמאה ודאי כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ח כל מי שבא ב"א כו'.

ובמשל"מ הכא באה"ד כתב ויש להסתפק אי עביד תשובה אי מהני ליה שיהיו המים בודקין אותה. והנה במלחמה לריה"ג דס"ל דחוזר היכא שמתירא מעבירות שבידו היינו דוקא היכא שלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה קיי"ל דאינו חוזר כדאיתא במס' סוטה (דף מג) ומ"מ אין ללמוד משם לד"ז דשאה"כ כו' אפשר אפילו שב אין המים בודקין דגזה"כ הוא כו'.

ויש להכריח זה מסוגיא דיבמות (דף נו) דא"א דמהני תשובה מה הקשה אלא דקני מי בדקי מיא והא אין האיש מנוקה מעון כו' אימא דעשה תשובה אח"ז. וראיתי לבעל קרבן חגיגה שנסתפק בזה ולפי הנראה מדבריו דעתו נוטה קצת שמועיל התשובה לזה ודבריו לא שרירין ולא קיימין עכ"ל: ולענ"ד נ"ל ליישב דברי הקרבן חגיגה מסוגיא זו דיבמות.

ונבאר תחלה החילוק מ"ט במלחמה היכא דעשה תשובה אינו חוזר ומ"ט הכא רוצים לומר דלא בדקו המים עפ"י מאי דאיתא במס' מכות (דף יד) דב"ד של מעלה אם עשה תשובה מוחלין לו וב"ד של מטה אם עשה תשובה אין מוחלין לו והטעם הוא פשוט דהא עיקר תשובה הוא תלוי בכונת הלב שנתחרט על העבר ויתקבל על להבא ובלא זה אם לא התחרט חרטה שלמה תשובתו לאו כלום הוא ודבר זה הוא מסור לשמים להבוהן לבבות ולהכי ב"ד של מעלה אם רואין שתשובתו שלמה אזי יקבלו תשובתו והשי"ת ימחול לו אבל בב"ד של מטה דאינם יודעין אם תשובתו שלמה היא ואולי עשה תשובה רק למראה עינים לפטור מהעונש להכי א"י למחול וא"כ ניחא שפיר גבי מלחמה דקיי"ל בירושלמי במס' סוטה פ"ח הל' ו' דכולן צריכין להביא ראיה לדבריהם ובלא ראיה ועדים אין נאמן לחזור והמתירא מעבירות שבידו צריך להביא עדים שחטא וחוזר וא"כ שפיר אומר הגמ' שם (דף מג) פרט לגזלן הוא היכא שהביא עדים שיש לו כרם גזול ומשני כגון דעביד תשובה היינו שהעדים שאומרים שהגזלן גזל כרם לפטור אומרים שהוא אומר שעשה תשובה ויהיב דמי וא"כ אין עדים לפטור והוא עצמו מודה לדברי העדים ומחייב את עצמו לילך למלחמה ול"ד גזל דהוא שילם הגזלה אלא אפילו על עבירות שבין אדם למקום אם עבר והוא אומר דעשה תשובה אח"כ בודאי נאמן על עצמו לחייב א"ע לילך למלחמה אבל הכא אי ידעין דבא ביאה אסורה ובא לב"ד להשקות אשתו ואומר ששב בתשובה ומש"ה רוצה למחוק את השם בודאי ב"ד של מטה אינם מאמינים לו ואינם מניחין לו למחוק את השם על חנם ולהכי התם ביבמות גבי אי קני לה כשהיא ארוסה ונסתרה דמוקי דהכל יודעים שבא על ארוסתו באיסור ואף אי אומר שעשה תשובה ב"ד של מטה אינם מאמינים לו ואין מוחקין את השם אבל הקרבן חגיגה מיירי באופן אשר אין ידוע חטאו ורק הוא בעצמו ידע שחטא וידע שעשה תשובה אמרינן בזה שהרשות בידו אם יודע בלבו שישוב בכל לבבו תשובה שלמה יוכל להשקות אשתו ולמחוק השם כי המים יבדקו אותה ול"צ לחשש מחיקת השם ע"ח ומועיל התשובה לידי שמים כמו גבי הבא מעורכי המלחמה אבל ביבמות דהב"ד יודעים דבא על ארוסתו לא מהני תשובה לפני ב"ד דאולי לא שב בשלמות ואין משקה את אשתו כמבואר ודוק: פרק ג הלכה ב ומאיימין עליה שלא בפני בעלה כו' והנה הכ"מ לא הראה המקור לזה דהאיום הוא שלא בפני בעלה ולא נמצא בגמ' דידן ולא בירושלמי שום רמז לדבר זה וצ"ע: הלכה ו ואח"כ משביעה הכהן בלשון שהיא מכרת כו' ואומר לה בלשון שמכרת אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה ואת כי שטית תחת אישך כו'.

והנה לקמן בהל' זכיה ומתנה בפ"ג הל' ז' מבאר שם הלח"מ דרבינו ס"ל דבאיסורא דאית ביה ממונא בעי תנאי כפול וכתב בסה"ד וא"ת א"כ אמאי לא הזכיר בהל' סוטה הך דהנקי חנקי דלפי הנראה מהכתוב משמע דהכהן צריך שיאמר בפירוש ואם לא שכב איש אותך הנקי ולא הזכיר זה רבינו ז"ל בהל' סוטה וי"ל דסובר רבינו ז"ל דמה דאמר הנקי אינו שיאמר הכהן כן בפירוש אלא מדאמר לשון זה משתמע מניה הכי כו' שהוא דוחק עכ"ל.

וט"ס יש בדברי הלח"מ וצריך לומר דכהן צריך שיאמר בפירוש ואם שכב איש אותך חנקי כמו דאיתא בסוגיא בסוטה ט"ו ובקדושין ס"ד אבל מה שכתב בלח"מ אם לא שכב

הוא ט"ס: אך נ"ל לענ"ד לומר דדברי רבינו נחא פשוט ולא צריך לומר חנקי בפירושו
דהנה שם במס' שבועות (דף לו) דאמר שם דלהכי בעי לר"מ בסוטה תנאי כפול וחנקי
כתיב משום דסוטה הוא איסורא דאית ביה ממונא ופירש רש"י ז"ל דאית ביה כתובה
למשקל כו'.

ונ"ל דכ"ז הוא רק לר' מאיר דס"ל במס' כתובות (דף ט ע"ב) כתובה דאורייתא. ועיין
תוס' כתובות (דף י ע"א) ד"ה הואיל ולהכי דס"ל דהוה דאורייתא שפיר חשיב ליה סוטה
איסורא דאית ביה ממונא שהוא מה"ת ובעי מה"ת תנאי כפול אבל רבינו דפוסק לעיל
בפי"א מהל' אישות הי"ד דכתובה היא רק מדרבנן וא"כ לא הוי סוטה איסורה דאית ביה
ממונא דכל עיקר הממון הוא רק מדרבנן.

ועיין תוס' סוטה (דף כו ע"א) ד"ה איש כו' א"כ לא בעי בסוטה תנאי כפול ולהכי שפיר
הכא בהל' סוטה לא הזכיר רבינו זה דחוזר ואומר חנקי דבאיסורא לבד גיטין וקדושין
לא בעי תנאי כפול כמבואר: והנה עפ"ז היה נ"ל לכאורה ליישב הקושיא שקשה לי
בסוגיא דקדושין (דף כז ע"ב) דאמר מנין לגלגול שבועה מה"ת שנאמר ואמרה האשה
אמן אמן כו' אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנלן תנא דבי ר"י קו"ח ומה סוטה שלא
נתנה להתבע בעד אחד מגלגלין ממון שנתנה להתבע בעד אחד א"ד שמגלגלין אשכחן
ודאי ספק מנלן תניא רשב"א אומר נאמר שבועה בחוץ ונאמר שבועה בפנים מה כו'.

והנה רש"י ז"ל פירש גבי סוטה שלא ניתנה ליתבע שבועה שלה בעד אחד כדאמרין
התם דצריך שני עדים שראו שנסתרה דיליף דבר דבר מממון עכ"ל: והנה משמע מדברי
רש"י ז"ל דהקו"ח שלא נתנה לתבע בסוטה הוא מסתירה אבל לא מקינוי אף דגם בזה
קיי"ל דבעי שני עדים והוא קודם לסתירה מ"מ לא מצי לומר זה על עדי קינוי דעדי
קינוי לא מקרי תביעת ממון אשר ע"ז נאמר נתנה להתבע דבעת הקינוי הוא רק גורם
דגורם כמו שאומר במס' שבועות (דף לב) דבעדי קינוי ה"מ דפטור וזה דבעינן בעדי
קינוי שני עדים הוא א"ל משום התראה כמו שאומר במס' סוטה (דף ג) אין קינוי אלא
התראה וקיי"ל בעוברת ע"ד צריך התראה עפ"י שני עדים כמו שפוסק רבינו לעיל בהל'
אשות וא"כ תקשה לר' אליעזר דס"ל במס' סוטה דעדי סתירה די בעד אחד ואף א"נ
דס"ל דקינוי בעינן שני עדים מ"מ מקינוי לא מצי למילף וא"כ מנ"ל לגלגול שבועה
מה"ת דליתא לדידיה קו"ח: אמנם הפני יהושע מקשה שם אמאי אמר הכא אשכחן סוטה
דאיסורא ממונא מנלן הא במס' שבועות (דף לו) אמרינן דסוטה הוה איסורא דאית ביה
ממונא וא"כ גם סוטה מקרי ממונא ודחק בתירוצו ולפי מה שבארנו יש לומר דזה דאמר
דסוטה הוה איסורא דאית ביה ממונא הוא רק לר' מאיר דהוא ס"ל כתובה דאורייתא
אבל לדידן דס"ל כתובה דרבנן לא מקרי אית ביה ממונא וא"כ שפיר מקשה הגמ' אשכחן
סוטה דהוי איסורא דלדידן לא הוי ביה ממונא דכתובה מדרבנן וא"כ א"ל דגם ר' אליעזר
דס"ל דדי סתירה בעד אחד ס"ל דכתובה הוא מדאורייתא כמו ר' מאיר וא"כ שפיר
הוה נמי סוטה איסורא דאית ביה ממונא וא"כ שפיר מצי למגמר מסוטה מזה דנאמר
שבועה בפנים ונאמר שבועה בחוץ כמו שכתבו התוס' שם ד"ה נאמרה דליתא הדיחוי
דהוי איסורא כמבואר: אך לענ"ד כל עיקר קושית הפ"י הכא ליתא כלל דהנה הכא מה
שמרבין על גלגול שבועה בסוטה על ארוסה הוא היכא שזינתה בעודה ארוסה תבדק

לה המים כיון דקבלה השבועה ע"ז דאמרה אמן וא"כ לא מייתי לה הגלגול לענין חיוב ממון או פטור דבא רק לרבות דמים בודקין אותה ע"ז ואם גם נמי בדינה של סוטה נמצא גם גררא דממונא בזה לא נפקא החומרא מניה דהממון לא תקיל את דינה אבל התם דאמרינן דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר דבעי דוקא תנאי כפול בדבר שבממון אמר דסוטה נמי אית ביה ממונא ובלא ת"כ לא תפסיד ממון אבל ללמוד גלגול שבועה על ממון לבד בלא איסור לא נוכל למילף מסוטה דאית ביה איסור ודאי וגם ממון וא"כ הדרא קושיא לדוכתה על ר"א מנ"ל לדידיה גלגול שבועה וצ"ע: ועיין לקמן בהשמטות מה שבארנו בזה הלכה ה' ואח"כ מביא מגילה של עור טהור כמו ס"ת כו' והנה בירושלמי פ"ב דסוטה הל' ד' כתב שם הק"ע בש"ק אין כותבין על עור בהמה טמאה ולא ידעתילמה לא הביא הרמב"ם דין זה ע"כ.

ונעלם מאתו דבר זה שכתב רבינו הכא על עור טהור כמו ס"ת והוא מהירושלמי כמו שכתב הכ"מ הכא: שם וכותב כל הדברים שהשביע אותה בהם אות באות מלה במלה כו'. והנה איתא בירושלמי במס' סוטה (פ"ב ה"ד) ר"י בעי כתב מפיו ומחק בעפר היה כותב ראשון ראשון ומוחק עכ"ל.

וכתבו הק"ע והפ"מ לפרש זה דמבעי ליה כתב מפיו אם כתב מגילת סוטה בע"פ ולא כתב מספר דקיי"ל ספר שכתב שלא מן הכתב אסור לקרות בו ונשאר הירושלמי ע"ז בבעיא דלא אפשרת ותמהו מפרשי הירושלמי על רבינו מ"ט לא הזכיר זה הדין דצריך לכתוב מן הכתב אם כתבה ע"פ הוה ספק אם כשרה: ונ"ל ליישב כן דהנה במס' יומא (דף לז ע"ב) איתא ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כ"ע כו' ש"מ כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה אר"ל משום ר"י בא"ב מיתבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא כו' התם בסירוגין וכתבו התוס' הא דאמר בפ"ב דמגלה אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב כיון דכותבין ר"פ ור"ת שרי ועוד כיון שהוא פרשה קטנה שרי כמו דשרינן התם תו"מ משום דגריסין בהו ע"כ.

והנה רבינו דפוסק לעיל בהל' ס"ת דאין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה ע"כ צ"ל דס"ל נמי דהטבלא היה כתוב בסירוגין ואי תקשה היאך כתבו בע"פ צ"ל דקיי"ל דזה שרי לכתוב בע"פ כמו תו"מ דמגריס גריסין והטבלא א"מ לדינא ורק היא עשתה אילו לא ידע הכהן לכתוב כלל כתבה על הטבלא בסירוגין להזכיר ורבינו לא הזכיר כלל הא דטבלא דזהו לא לדינא אלא למצוה לא הביא זה כמו שבארנו לעיל בהל' שופר דכל דבר שעשוי בבית שני משום הידור לא הביא ולהכי לא הזכיר נמי הא דטבלא והירושלמי הכא דקמבעיא ליה צריך לומר דס"ל כמו דתני ר' הושעיא הכא בירושלמי הל' ב' דכל פרשת סוטה היה כתוב על הטבלא דממנה היה קורא ומתרגם וס"ל ע"כ דכותבין מגלה לתינוק להתלמד בה כמו שכתבו שם הק"ע והפ"מ ומיבעי ליה להכי אם כתבה בע"פ מהו דהיינו מפיו דס"ל דגם פרשת סוטה בעי מן הכתב אבל אנן הא ס"ל ע"כ דעל הטבלא לא הוה כתוב רק בסירוגין ופרשת סוטה הוי ע"כ כמו תו"מ דשרי בע"פ.

וליתא להבעיא כלל: וניחא נמי עפ"ז דברי הרי"ף ז"ל דפוסק במס' גיטין (דף ס) דכותבין מגלה לתינוק להתלמד בה ודחקו בזה הרא"ש והר"ן ז"ל מנ"ל זה ולפ"ז א"ל דמזה יצא להרי"ף ז"ל אחרי דחזינן דר' הושעיא הכא בירושלמי ובירושלמי דמס' יומא פ"ג ס"ל

בהדיא דכל הפרשה היתה כתובה על הטבלא א"כ ס"ל ע"כ דכותבין מגלה לתינוק כו' אף שלא להכלים ופוסק כפשיטותא של הירושלמי ואף שבגמ' דידן קא שקיל וטרי בזה כמבואר והבעיא השניה דהוה כותב ראשון ראשון פוסק רבינו לקמן בפ"ד דפסולה משום דבגמ' (דף יז) אמרינן דהוא פסול והבעיא הג' דמחק בעפר סמיך רבינו על מה שכתב לקמן ונותן לתוכו המגלה ומוחק והוא בהמים שנותן לתוכו הוא מוחק כמבואר ודוק: הלכה יא ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה מכנגד פניה וקורע עד שהוא מגלה את לבה כו' עכ"ל.

והנה רבינו כתב מלת מכנגד פניה אשר היא לכאורה למותר אך הוא בא לבאר דלא נימא כדברי הספרי שהביא התוספות במסכת סוטה (דף ח ע"א) ד"ה ויתגרו בסדין של בוץ היה פורש כו' וכהן פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים מצות פריעה ואתי רבינו לומר דלא כהספרי דפונה לאחוריו אלא מכנגד פניה עומד וקורעה ופורעה והוא משום דבגמ' דידן משמע דלא כהספרי דא"כ מאי מקשה הגמ' דרבנן על דרבנן דלמא לרבנן ליתא הכא הרהור דעושה כדברי הספרי דפורש סדין והכהן פונה לאחוריו וש"מ דהגמ' לא ס"ל כהאי דספרי ופוסק רבינו כן: ומה שלא הביא רבינו דברי הספרי דאומר שם ולקח הכהן מיד האשה מלמד שאם פרסה נדה אינה שותה הוא מטעם דמפרש לה כמו שפירש הזית רענן על הילקוט דהטעם הוא משום תטמא הכהן והמנחה ואסורה לכנוס לעזרה וא"כ לא צריך רבינו להביא דסמיך ע"ז דאמר לקמן ה' ט"ז הוציאהו כדי שלא תפרוס נדה ותהא אסורה בעזרת נשים וא"כ אם היתה נדה גם מתחלה אינה שותה עד שתטהר ותכנס לעזרה וע"ז סומך ודוק: פרק ד הלכה ב ואין משקיין שתי סוטות כאחת שנאמר והעמיד אותה הכהן כו'.

ועיין לקמן בפ"ד מה' פרה אדומה הל' ב' מה שבארנו: הלכה ד אמרה איני שותה קודם שתמחק המגלה הרי מגלתה נגזת כו' עכ"ל. וכתב הכ"מ ודע דבתוספתא פ"ב ובירושלמי פ"ג תניא גבי מגילתה נגזת תחת צדו של היכל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל.

ונ"ל לבאר כן דהנה בירושלמי שלפנינו גרסי הק"ע והפ"מ תחת צירו של היכל ולא גרסי תחת צדו של היכל משום דהקרובן עדה שם מקשה אי גרסינן תחת צדו של היכל מה בשביל לשחקה דקאמר הירושלמי שם וע"כ גריס תחת צירו של היכל ולשחקה הוא מה שמסבב הציר והקשה ע"ז דגרסינן במס' מכות המוחק את השם לוקה דכתיב כו' וכן תניא במס' שבועות (דף לה) אלו שמות שאינן נמחקין כו' וא"כ איך נמחק המגלה עם השמות הכתובות בתוכה תחת הציר לשחקה הא הנחתה זו בידיים מאבדה וכש"כ המסבב את הדלת הוא המוחק עצמו וי"ל דהירושלמי לא ס"ל הך דרשא וס"ל דמותר לאבד בידיים כתבי הקודש שא"ב צורך.

ונ"ל בזה מ"ש הכ"מ בפ"ד ודע כו' ול"י למה השמיטו רבינו ול"י מה ק"ל כיון דרבינו פוסק דאסור לאבד שם מהשמות ס"ל דאסור להניח תחת צירו של היכל ולשחקה ואפשר שגריס הכ"מ תחת צדו של היכל וכבר כתבנו שאין גרסא זו נכונה עכ"ל. ודבריו תמוהים לפרש כן דהירושלמי יחלוק על דין זה דאסור לאבד שם משמות הקדושים שהוא מפורש בספרי וכמה ברייתות ע"ז דילפינן מקרא דאסור זה ודאי ליתא: וע"כ נ"ל דבאמת כמו

שאומר שם בירושלמי בצדו של היכל והא דאמר לשחקה הוא כן דקיי"ל במס' מגלה (דף כו ע"ב) ס"ת שבלה כו' גונזין אותה בכלי חרס למען יעמוד ימים רבים וזו היא גניזתה אבל הכא מניחין אותה בצדי ההיכל לשחקה ואין גונזין אותה בכלי חרס כשאר כתבי קדש וזהו ודאי מטעם מחיקת השם שרי כדאיתא במס' שבת (דף קכ ע"ב) עשייה הוא דאסור גרמא שרי וזהו ודאי מקרי גרם מחיקה ורק גבי ס"ת נוהגין בו כבוד וגונזין אותה בכלי חרס וזהו ודאי לא מטעם מחיקת השם והכא לא בעי זה וא"כ שוב תשאר קושית הכ"מ מ"ט השמיט רבינו אמנם כיון שבארנו זה דגרסינן בצד ההיכל ניחא פשוט דהנה ודאי זה דאמר הירושלמי בצד ההיכל אינו אומר לעכובא שמה דוקא ורק בא לומר דלא דמי לס"ת דגונזין אותה בכלי חרס אצל ת"ח שונה הלכות ורק שמה בצד ההיכל היא נגזת וא"כ די במה שאומר רבינו סתם דנגזת כשאר כתבי הקדש וא"צ לבקש גניזה במקומות רחוקים ול"צ לבאר דגם הירושלמי לא בא לומר רק דהכא אין דינו כדין ס"ת דגונזין ודוק: הלכה ו אמרה טמאה אני אע"פ שנמחקה המגלה המים נשפכין כו' ומנחתה מתפזרת על הדשן כו' והנה בתוספתא דסוטה אומר ג"כ הכא היכא שאומרת טמאה אני אחרי שנמחקה המגלה מגילתו נגזת תחת צירו של היכל ורבינו לא הביא זה ורק לעיל על היכא שלא נמחקה כתב דמגלתה נגזת והכא לא כתב.

ובאמת גם במשנה וכן בגמרא ובירושלמי לא נזכר זה דהיכא דנמחקה המגלה מ"מ נגזת. ונ"ל לומר בודאי היכא דנמחקה כל המגלה לית בה שום קדושה עוד כמו דאיתא להדיא במס' שבת (דף קטז ע"א) במקום הכתב לא קמבעיא לך אזלא הכתב אזלא קדושתה ורק בעי כדי שיהיה ללקט פ"ה אותיות ואי לא לא קדשי ורק הבעיא על הגליונות שבס"ת שם אשר בודאי במגילת סוטה לא היו גליונות דלא נמצאה בשום מקום וא"כ ודאי לא בעי גניזה אחרי המחיקה ועיין תוס' בערכין (דף ו' ע"א) ד"ה יגיד ובמג"א (סי' לב ס"ק נו) עיי"ש.

ונ"ל לפרש דמיירי כמו שאומר בירושלמי שם פ"ג והביא התוס' בסוטה (דף כ ע"א) ד"ה מגלתה כו' כמה ימחק בש"א אחת ובה"א שתים ומפרשי הירושלמי פירשו דעל אותיות השם קאי ודי לב"ש אי נמחק רק אות אחת מהשם ולב"ה שתי אותיות ובזה הוא הדין דאי אמרה איני שותה מערערין אותה בע"כ ורק אם אמרה טמאה אזי כיון דנשארה כל המגילה בשלימות שלא נמחקה דינה לגונזה ומיירי התוספתא הכא באופן זה שנמחק אות אחת או שתים מהמגלה והוה הדין לענין הכל כמו אם נמחקה כל המגלה והיא נגזת וזה לא צריך רבינו להביא דדבר פשוט הוא כיון דנשארה המגלה ורק אי נמחקה כולה לא בעי גניזה כלל דלית ביה שום קדושה כמו שפוסק רבינו לעיל בפכ"ג מהל' שבת דאין מצילין מפני הדליקה אם לא נשאר פ"ה אותיות עיי"ש ודוק: הלכה ז מגלת סוטה שכתבה בלילה פסולה שנאמר וכתב והשקה והקריב כשם שקרבנה ביום כך כתיבת המגלה והשקייתה ביום עכ"ל.

וכתב הכ"מ בסוטה (דף יז) אלא דהתם מייתי לה מקרא אחרת עכ"ל. והנה נ"ל ליישב דברי רבינו דאף אם נימא דמצא דרשה זו באותו מקום מ"מ מ"ט שביק הלימוד שבגמ' דידן ובמס' מגלה (דף כ ע"ב) דיליף לה מזה דכתיב כל התורה הזאת והתם כתיב ע"פ התורה אשר ירוך והמשפט כו' מה משפט ביום אף מגלת סוטה ביום.

ונ"ל לומר כן דהנה התוס' כתבו שם במס' סוטה רש"י פירש מה משפט ביום בסנהדרין נפ"ל מוהיה ביום הנחילו את בניו ול"מ דהא עפ"י התורה כתיב גבי זקן ממרא דמשתעי בדיני נפשות והאי קרא דביום הנחילו משתעי בדיני ממונות אלא מקרא דהוקע נפ"ל התם דביום ונ"ל דכל דין סוטה בין גמר בין תחלה פסול בלילה דומיא דדיני נפשות ולא כד"מ דתחלת דין ביום אבל גמר דין אפילו בלילה עכ"ל: והנה הטורי אבן במס' מגילה שם כתב וא"י מאי קשה להו על פירש"י דאע"ג דעפ"י התורה בזקן ממרא כתיב מ"מ לא מיירי מהוראת משפט דר"נ אלא מהוראה ומשפט דעלמא לר"מ בדבר שזדונו כרת ולר"ש אפילו ד"ס כו' ומשפט זה דמיירי קרא אינו בד"נ ואפילו ד"מ במשמע עכ"ל.

נמצא דא"ל דלפי דילפינן מקרא זה דמשפט דכתיב גבי ד"מ אז לא נדע רק על החלת דין אבל על גמר דין לא נדע וא"כ ניחא הכא דאמר רבא מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה דזה הוי כהתחלת דין אבל השקאה דהוי כגמר דין לא נדע מקרא דמשפט דהוי ביום דגמר דין דד"מ כשר גם בלילה להכי מביא רבינו על השקייתה דהוא ביום מקרא דהוקשה לקרבנה שהוא ביום והסוגיא דמגילה דמייתי קרא דמשפט אף על השקאת סוטה דהוא ביום דהוא כגמר דין א"ל דהתם הא קאי על סתם משנה וסתם משנה ר' מאיר ור"מ הא ס"ל במס' סנהדרין דאף גמר דין הוי ביום ולהכי די מקרא דמשפט אבל לדידן על גמר דין צריך להביא ממקום אחר כמבואר: ועוד נ"ל לומר אפילו אם נאמר דגבי סוטה אין לחלק בין תחלת דין לסוף דין וכמו שמבאר הטורי אבן הכא דאף אי נילף מדיני ממונות מ"מ גבי סוטה פסול בין בתחלת דין ובין בסוף דין דילפינן מתחלת דין מ"מ ניחא דברי רבינו שהביא מלימוד אחר.

דהנה בח"מ (סי' ה) יש שתי דעות אם כשר בדיעבד אם דן בלילה ומבאר הנתיבות שם כן בס"ק ב' דרבינו דיליף לקמן מהקישא דיבים לנגעים למעט בלילה וס"ל דמה"ת חז נמי כשר לדידיה שפיר ס"ל דבדיעבד כשר אי דן כמו שכתב הירושלמי שהביאו הפוסקים אבל ר' מאיר דס"ל דדין בעי שלשה דוקא וכן ס"ל לרבא בסנהדרין (דף ג) לדידהו אפילו בדיעבד לא הוי דין עיי"ש מה שמבאר בארוכה וא"כ ניחא שפיר דהנה שם מקשה הט"א במגילה כיון דילפינן מדיני ממונות א"כ למ"ד בד"מ כשר בדיעבד בלילה אם דן גם גבי סוטה מנ"ל דאף בדיעבד פסול בלילה דמקרא דתורה דכתיב דמעכבא לא נוכל ללמוד עיכובא על זה הדבר אשר ממקום דילפינן ג"כ אינו מעכב בדיעבד כו' אמנם הא שם בסוטה קאמר רבא ורבא הא מבאר הנתיבות ז"ל דס"ל דאף בדיעבד פסול אי דן בלילה וכן הסוגיא שם במגילה נמי ס"ל כרבא או כר' מאיר דס"ל דבדיעבד נמי פסול להכי די דיליף מקרא דמשפט אבל רבינו א"ל דס"ל בדיעבד כשר כמו שמבאר הנתיבות וא"כ צריך לימוד אחר על סוטה מקרא דהוקש לקרבנה דקמיצה פסול אף בדיעבד בלילה מקרא דביום צוותו דמביא במגילה דאף בדיעבד בסוטה פסול אם כתב או השקה בלילה כמבואר ודוק: הלכה ט ואם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה שנאמר וכתב כהן כו'.

והנה הכ"מ לא הראה מקור לזה דכהן קטן פסול. ונ"ל לומר כן עפ"י מאי שפוסק רבינו לעיל בפ"ג מהל' גירושין הל' ט"ו דקטן שכתב גט אם התורף אז פסול אפילו גדול עומד ע"ג ומפרש לה רבינו בהל' ט"ז ולמה אין כותבין כו' מפני שצריך הכותב לכתוב לשם

המגרש ולשם האשה המתגרשת כו' וחרש שו"ק אינן בני דעה כו' וביאר הרה"מ ז"ל דרבינו ס"ל דבתורף לא מהני אם עומד ע"ג משום דבעי כתיבה לשמה עיי"ש וא"כ ה"נ בסוטה דקיי"ל כמו שכתב רבינו לקמן בהל' י"א כתבה שלא לשמה פסולה וא"כ גם קטן פסול דהא לא יוכל לעשות לשמה אפילו גדול עומד ע"ג ודוק: הלכה יב מי סוטה כו'.

וכתב הכ"מ גרסינן בפ"ד דסוטה מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה השבועה ואח"כ כתב כו' וא"י למה השמיטו רבינו ואע"פ שבירושלמי פ"ב משמע כו' לא ה"ל להניח גמ' דידן דפשיטא ליה עכ"ל. וכתב הק"ע בירושלמי לתמוה על הכ"מ דהא כתב רבינו זה לעיל בהל' ז' כתבה קודם שתקבל השבועה פסולה כו' וכתב לפ"ז הק"ע דע"כ לא היה לו הגירסא זה בד"ר ולהכי תמה עליו.

ונ"ל לומר אם נאמר דלא היה הגירסא בד"ר דכתבה קודם פסולה והוא משום דסמיק על דברי הירושלמי נ"ל לומר טעם נכון מ"ט שביק גמ' ופוסק כהירושלמי. דהנה בגמ' (דף כ ע"א) איתא כל הסוגיא דאין מגילתה כשרה להשקות סוטה אחרת והביא שם הגמ' פלוגתא דתנאי ומשמע דהטעם הוא כמו שכתב רש"י ז"ל במשנה דבעינן כתיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן לה לשמה כו' וס"ל דלא קאי רק אמחיקה כמו ראב"י שם בגמ' וכן משמע מדדחה ר"פ שם דלמא לא הוא עד כאן לא קאמר ת"ק התם אלא משום דכיון דאנתקי לשום רחל לא הדר אינתקי לשום לאה והוא רק משום לשמה וא"כ קשה טובא דהנה התוס' מקשים שם בע"א ד"ה אמר ועוד האמר רבא מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה וא"כ מ"ט דמ"ד מוחקין לה מה"ת וי"ל מ"ד מוחקין לה מה"ת כגון אם נכתב אותה פרשה בתורה לאחר שקיבלה עליה השבועה אע"פ שהסופר לא נתכוין לשם סוטה אלא לשם ס"ת כו'.

והנה זהו גבי ס"ת אך איך קאמר דאין מגילתה כשרה להשקות סוטה אחרת וחד מ"ד ס"ל דכשרה ואף למ"ד דאינה כשרה הוא רק משום לשמה ת"ל דפסול דלגבי הסוטה האחרת הוה כתבה קודם שקיבל השבועה וליכא למימר דמיירי כגון שהשביעה תחלה סוטה אחרת ואח"כ זו הא קיי"ל אין משקין שתי סוטות כאחת וכמו שפוסק רבינו לעיל ופוסק כר' יהודה דיליף מקרא דאותה דאף אם היא רותתת אלא ע"כ צ"ל דס"ל להאי סוגיא הכא דכתבה קודם שהשביעה כשר או דס"ל כר"ש דאין משקין שתי סוטות משום שלא יהא לבה גס בה והיכא דרותתת שרי להשקות שתים כאחד ולפ"ז ניחא הא דשם (דף יט) מקשה והאמר רבא מגילת סוטה שכתבה קודם שבועה לא עשה ולא כלום משום דמקשה על ר"ש וא"כ ניחא דבעי לה לפסול את מגילתה לסוטה אחרת ואעפ"כ ס"ל דכתבה קודם שבועה לא עשה ולא כלום דמשכחת ה לדידיה כשרותתת דמשקה שתים כאחת אבל רבינו דפוסק דאין משקין כלל וא"כ צ"ל ע"כ כדברי הירושלמי לחד מ"ד דכתבה קודם שתקבל השבועה כשר וניחא דלהכי פסלינן רק משום לשמה ופוסק כהאי סוגיא ודוק.

הלכה טז המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה כו' ה"ז מביא מנחה אחת ע"י כולן שנאמר מנחת קנאות היא מנחה אחת לקנאין הרבה עכ"ל. והנה בגמ' דידן במסכת כריתות (דף ט ע"ב) איתא הגירסא תורת הקנאות כו' שמביא מנחה אחת אבל לרבינו היה הגירסא מקרא דמנחת קנאות וזה ניחא שפיר טפי דלפי דאיתא בגמ' דילפינן מקרא דתורת מקשה

התוס' במס' כריתות שם ובסוטה דהא איצטריך קרא לשוטה ושונה ומה שמתרצים בסוטה הוא דחוק דאיך נדע מקרא אחד שני דרשות הפוכות דהכא הא דריש דתורה אחת לכל הקנאות והתם דרשינן שלכולן יעשה כתורה הזה עיי"ש ברש"י ז"ל ולפי גירסת רבינו ממנחת קנאות ניחא שפיר ודוק: הלכה יז ויש לו לגלגל עליה בלהבא שלא תזנה תחתיו כו'.

וכתב הראב"ד ז"ל כ"ז לדעת ר"מ ואפשר שהלכה כמותו דסוגיין כותיה ע"כ וכתב הכ"מ דכיון דרב אשי בעי אליבא דר' מאיר הלכתא כותיה ע"כ. והנה הרע"ב כתב במשנה הכא ואין הלכה כר"מ ולא הקשה ע"ז התוי"ט מ"ט פוסק דלא כר"מ דלא כרבינו והראב"ד ז"ל וגם דברי רבינו בפירוש המשנה אינו מוכרח דכתב דה' יודע אם פועל המים עיי"ש ולא ביאר דאין הלכה כר"מ ורק פוסק הרע"ב דלא כר"מ שלא מצינו מי שסובר כן.

ויש לומר לדברי הרע"ב דסומך על הירושלמי דהוא ס"ל דלא כר' מאיר כמו שמבאר המשל"מ לעיל בפ"ג הי"ז ד"ה באותה שעה דלפי מאי דהירושלמי דחק למצוא פתרון להיכא דבדקו אותו ולא אותה כו' ש"מ דלא כר' מאיר עיי"ש וא"כ א"ל דהגמ' נמי אינו חולק ע"ז ורב אשי בעי אליבא דר' מאיר ולא ס"ל כן ופוסק הרע"ב כהירושלמי כמבואר: אך זה ניחא פשוט קושית המשל"מ לעיל בפ"ו מהל' אשות ולקמן בפ"ג מהל' זכיה ומתנה ה"ח דפ' כל האומר וז"ל שם גם בזה היה נ"ל דאין צורך למשפטי התנאים לפי שאני סבור דדוקא בתנאי דלהבא שייך לחלק בין תנאי דאם למעכשיו אבל בתנאי דלעבר כו' אף שאמרו בלשון אם דכמ"ע ולפ"ט של הרה"מ שהרי אין התנאי בא לעקור המעשה כי אך מסוגיית הגמ' פ' האומר שהקשו לר' מאיר דבעי התנאי כפול מסוטה מוכח בהדיא דאף בתנאי דלעבר בעי בעינן משפטי התנאים דהא סוטה הוא תנאי דלעבר כו' וצ"ע וכן בפ"ו מהל' אשות ביאר המשל"מ כן הראיה מסוגיא זו דאף לעבר בעי תנאי כפול עיי"ש.

ולענ"ד נ"ל דלפי המבואר דר' מאיר ס"ל (דף יח) במשנה דסוטה הכא דמשביע לה על להבא אמן שלא אטמא ואומר בגמ' שם דלר"מ לכשתטמא מים מערערין ובודקין אותה ובשעה שהיה מתנה הכהן בעת השבועה היה מתנה נמי על להבא כמו שמבאר רבינו הכא דפוסק כר' מאיר וא"כ כיון דהוה תנאי דלהבא שפיר אומר שם בגמ' לר' מאיר דקאי כל הסוגיא דבעי תנאי כפול אבל בתנאי דלעבר לבד לא בעי ת"כ כמו שמבאר המשל"מ ודוק: הלכה יח מצות חכמים כו' ולא יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו ה"ז קינוי עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומה שכתב דאם עבר וקינא לה ה"ז קינוי יש לתמוה דהתם בירושלמי איבעיא לן עבר וקינא לה באחד מכל הדברים הללו מהו א"ת למצוה או לעיכוב א"ת למצוה כו' א"ת לעיכוב אין קינויו קינוי אתי כפדא כ"מ שנאמר תורה חוקה מעכב הקינוי ומשמע דהכי קאמר דכתיב בפרשת סוטה זאת תורת הקנאות מעכבת וי"ל דמשמע לרבינו דכי כתיב זאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפא ועשה לה הכהן כו' ולא אקינוי ועי"ל דשלא יקנא לה לא מתוך שחוק אינו מפורש בקרא דנימא דקאי עליה עכ"ל.

ותרווייהו הוא דחוק דנימא דרבינו פליג על הירושלמי מסברא דנפשיה. ועיין ט"א במס' מגילה (דף כ ע"ב).

והתירוץ היותר נכון הוא מה שכתבו מפרשי הירושלמי ז"ל דטעמיה דרבינו דסמיך על מה דמסיק במס' מנחות (דף יט ע"א) דתורה בעי חוקה וחוקה לא בעי תורה וא"כ הכא דלא כתיב רק תורה ולא חוקה אינו מעכב בדיעבד ולהכי פוסק דהוי קינוי עיי"ש: ועפ"ז נ"ל לומר הא דאיתא בברייתא בסוטה (דף כד ודף כז) אשת חרש ואשת שוטה ואשת שעמום ב"ד מקנין להן ורבינו לעיל בפ"א כתב אשת חרש ואשת שוטה שכתב בפרק י' שנתחרש בעלה או נשתטה ואשת שעמום שנזכר בברייתא ובגמ' לא הביא כלל וטעמא בעי וגם זה בכל מקום דקחשיב ליה הגמ' חרש שוטה לפטור ממצות ולבלי לסמוך עליהן בדבר הצריך כונה או לענין קנין לא הזכיר שעמום ורק הכא וכן במס' ב"מ (דף פ ע"א) שפחה זו נכפית היא משועממת היא וע"כ נ"ל לבאר כן.

דהנה הכא בסוטה פירש רש"י ז"ל שיעמום מוכה ולקוי בתמהון לבב ובב"מ פירש רש"י דהיא משועממת וכן רבינו בהל' מכירה בפט"ו הי"ג כתב גבי עבד שהוא נכפה או משועמם וע"כ נ"ל לומר דשעמום או משועמם לא הוי כמו שוטה שאינו בר דעת אלא כמו נכפה דהוא חולה ה"נ הוא חולי על מוחו כמו מ"ש ומ"ל דמעשיו אינו במתינות או מתוך כעס או מתוך שחוק והוא חולי ולהכי גבי דברים דבעי דעת צלולה לא קחשיב ליה הן לענין מצות והן לענין פסולי עדות וש"ד כמותם ורק הוא מום כמו נכפה לענין עבד או שפחה או קנה ונמצא בהם חסרון זה וכן הכא לענין קינוי דבעי שיקנא מתוך מתון כמו שמביא המגיה בכ"מ אבל אם קינא מתוך כעס או מתוך שחוק וקלות ראש לדברי הירושלמי אינו קינוי ולהכי אומר דאשת שעמום דהיינו חולי כזה שהוא מרה שחורה או מרה לבנה שמעשיו המה לא בנחת ובמתינות רק מתוך כעס או קלות ראש צריך ב"ד להקנות לה וזהו א"נ כדברי הירושלמי דאף בדיעבד אינו קינוי להכי צריכין ב"ד להקנות לאשת שעמום אבל רבינו דפוסק דבכל הדברים האלה הוא רק לכתחלה ולא בדיעבד להכי אינו מביא אשת שעמום דא"ל דהברייתא דקחשיב אשת שעמום ס"ל כהירושלמי דס"ל דאף בדיעבד אינו קינוי אבל רבינו דפוסק כסוגיא דגמ' דידן דמנחות (דף יט) דאינו מעכב כיון דלא כתיב חוקה להכי השמיט ולא כתב רק אשת חו"ש כמבואר ודוק: הלכות איסורי ביאה פרק א הלכה ה ואלו עריות שמיתתן בשריפה הבא על בת אשתו בחיי אשתו עכ"ל.

וכתב הכ"מ והמ"ל דכונת רבינו הוא להוציא לאחר מיתת אשתו שאינה בשריפה כמו שכתב לקמן בפ"ב ה"ח ב"א לאחר מיתת אשתו ה"א בכרת ומ"ד א"ב כו' אותו ואתהן כו' ובזמן שאין שתייהן קיימות כו' והוא הפלוגתא ביבמות (דף צה) של אביי ורבא דאביי אמר מ"ד א"ב ורבא ס"ל חמותו לאחר מיתה א"ב דלרע"ק אינה בשריפה ור"י ס"ל דהיא בשריפה ופוסק רבינו כרבא אליבא דרע"ק וס"ל דממעטינן רק משריפה אבל לאו וכרת אית ביה אבל הרמב"ן והרשב"א ס"ל דרק איסורא בעלמא אית בהו מקרא דארור כמו שהביא המהרש"ל במס' סנהדרין (דף עו) עיי"ש.

והנה הרא"ש ז"ל הביא דעת הר"ח ז"ל שם במס' יבמות דפוסק דחמותו לאחר מיתה היא בשריפה כסברת אביי דמ"ד א"ב וכן פוסק הטור ביו"ד (סי' רסט) ועיי"ש בש"ך

ס"ק י' והמפרשים הקשו ע"ז דמ"ט פסקו כאביי נגד רבא דלרבא לרע"ק היא אינה בשריפה והלכה כרע"ק מחבירו: ונ"ל ליישב ולומר דתליא בזה דהר"ת והטור ס"ל כשיטת הרמב"ן והרשב"א דהוא אינו בלאו וכרת ורק איסורא בעלמא יש לפסוק להכי דלא כרבא אבל רבינו דפוסק דהוא בלאו וכרת אין ראייה מזה.

דהנה במס' קדושין (דף יג ע"ב) אמרינן אלמא לא אפקותא ממיתה ואוקמי אעשה מידי דהוי אפסוהמ"ק דמעיקרא אית בהו מעילה ואסירי בגיזה ועבודה פרקינהו מעילה לית בהו בגו"ע אסירי וקשה א"נ דחמותו לאחר מיתת אשתו אינה בשריפה ולפ"ד הוא רק באיסור ארור בעלמא א"כ ל"ל להביא מפסוהמ"ק דבר רחוק ה"ל להביא מן זה דעריות גופיה היינו חמותו אחר מיתת אשתו יוכיח דאפקיטינהו משריפה ואוקמי אעשה ואיסורא בעלמא אע"כ ס"ל להאי סוגיא כאביי דרק מ"ד א"ב ופסקינן כסתמא דגמ' אבל רבינו דס"ל דאחר מ"א אכתי איכא לאו וכרת א"כ ליתא ראייה מגמ' זו דהא לא אוקמי רק על איסורא בעלמא דרק משריפה אפקוה וכרת אית ביה ואין ראייה מסוגיא זו ופוסק כרבא אליבא דרע"ק דאינה בשריפה כמבואר: והנה הנוב"י במה"ת ח' אה"ע הביא ראייה לדעת הר"ת ז"ל מגמ' דקדושין (דף סח ע"א) לא מוקי ליה הקרא דכי תהיין אחת שנואה דמיירי בחמותו לאחר מיתה דליכא גביה רק איסור ארור בעלמא אלא ודאי מהאי סוגיא משמע כאביי כו'.

ויש לדחות ראייה זו לפי מה שכתב המשל"מ לקמן בפ"ט ד"ה לפיכך וז"ל ואגב גררא יש לתמוה בקדושין (דף סח) דרבנן א"ל דקדושין תופסין בחיי"ל מקרא דאחת שנואה כו' מי כתיב תהיין לכהן והשתא תקשה לחכמים אמאי לא אוקמי בצרת כנוסתו כו' ואולי דרבנן ס"ל דקרא כי קאמר אחת שנואה היינו שנואה לכל העולם דהיינו א"כ וזהו דקאמר מי כתיב תהיין לכהן דליכא לאוקמי לאיסור פרטי כו' וה"נ ל"ל בצרת כנוסתו שאינה שנואה לכל העולם עכ"ל.

וא"כ ליתא נמי קושית הנוב"י דנוקמי בחמותו לאחר מיתה שהרי אינה שנואה לכל העולם רק לאדם פרטי ומוקי ליה בכה"ג דאסור לכל העולם כמבואר: והנה משמע דגם דעת רש"י ז"ל הוא כהאי שיטה דאיסורא בעלמא הוא. דהנה ריש יבמות פירש"י ז"ל חמותו שמת בעלה ונשאה אחיו וכתב המהר"ם ז"ל ה"ד דהמ"ל כגון שמעון שנשא בת ראובן ואין לראובן זרע אחר ומתה אותה הבת ואח"כ מת ראובן ונפלה אשת ראובן שהיא חמותו של שמעון לפני שמעון עכ"ל.

אמנם א"נ דרש"י ס"ל דחמותו לאחר מיתת אשתו לרבא אליבא דרע"ק ליתא רק איסורא בעלמא ולא לאו וכרת וא"כ לא מצי לאוקמי בכה"ג דמהר"ם ז"ל דא"כ ה"ל חמותו לאחר מיתת אשתו והוי בה רק איסורא בעלמא וא"כ חולצת ודאי ולהכי מפרש רש"י באופן אחר כמבואר: והנה הא לכאורה הא יש להביא ראייה מן הגמ' נמי כן.

דהנה (דף ב) שם אמר א"ה ליתני חמותו ברישא דעיקר שרפה בחמותו כתיב וא"נ דחמותו לאחר מ"א איכא לאו וכרת וא"כ יש לאוקמי להאי מ"ד דחמותו א"ב בגוונא דמוקי ליה המהר"ם ז"ל וא"כ שפיר אומר חמותו לבסוף דחמותו איכא גוונא דלא הוי בשריפה לרע"ק אלא בכרת אלא ודאי להאי מ"ד לרע"ק לאחר מ"א אינה אלא באיסור ארור ולר' ישמעאל היא בשרפה ולאביי הוה לכ"ע בשרפה ואי הוא באיסור ארור חולצת

הוא כמו שבארנו אך זה יש לדחות אפילו לפי דעת רבינו דהוי בכרת נמי ומ"מ נחא מה זה דמקשה א"ה ליתני חמותו ברישא דהא האי מ"ד דס"ל דחמותו לאחר מ"א אינה בשרפה הוא רע"ק והמשנה דט"ו נשים לא מצי לאוקמי כרע"ק דהא לרע"ק איכא יותר דס"ל דקדושין אין תופסין בח"ל וח"ל נמי פוטרות צרותיהן כדאמרינן שם בגמ' (דף ט ע"א) והמשנה דקתני ט"ו נשים ע"כ דלא כרע"ק ואף דלר' ישמעאל לא מצי לאוקמי הסיפא דקאמר ואי אתה יכול לומר בחמותו שאינה כו' וכתבו התוס' ד"ה ואם דלר' ישמעאל משכחת לה דחמותו ממאנת עיי"ש מ"מ הרישא מצי לאוקמי כותיה שפיר וכרע"ק לא מצי לאוקמי כלל.

ועיי"ש במהרש"א על התוס' ד"ה ואי וכן בגמ' ד"ה כולהו וז"ל ודברי התוס' צ"ע לקמן עיי"ש ואית לומר דכונת המהרש"א ע"ד התוס' לקמן (דף צד ע"ב) דס"ל דהוי בלאו וכרת חמותו לא"מ א"כ תקשה הכא דמקשה א"ה ודוק: הלכה יב והבא על הטריפה או ששכב עם בהמה טריפה חייב חי הוא כו' ואפילו שחט בה שני סימנין ועדיין היא מפרכסת הבא עליה חייב עד שתמות או עד שיתזי ראשה עכ"ל.

והנה מפשטות דברי רבינו משמע דלא חילק הכא בין אם שחט ישראל או כותי או בהמה טהורה או טמאה מ"מ כיון שחיה עדיין חייב הרובעה כמו טריפה וכמו שאמר הגמ' במס' חולין (דף קכא ע"ב) אמר אביי והרובעה חייב דהא אינה מטמאה טומאת נבילה אלמא דכיון דאינה מטמאה חייב הרובעה ומטמאה הוא רק היכא שמתה או שיתזי ראשה אבל כ"ז שמפרכסת לאחר שחיטת שני סימנים א"מ וחייב אמנם התוס' שם בחולין (דף עד ע"ב) כתבו בד"ה למעוטי א"נ התם ה"א כגון ישראל בטמאה וכותי בטהורה אבל הכא דבשחיטה זו משתריא באכילה ס"ד לא מחייב משמע דס"ל לכאורה להתוס' דלא מחייב רק ישראל בטמא וכותי בטהור אבל אפכא א"ח.

אך זה הא ל"מ למימר דהא אביי מסיק לה דהא אינה מטמאה טומאת נבלה משמע דבכ"ג חייב היכא דלא מטמאה ט"נ אף כותי בטמאה והסברא מחייב דהא מסיק לה במס' סנהדרין (דף עח) דהטעם הוא דהנאה אית ליה להכי חייב הרובע את הטריפה והה"ד אי שחט בה רוב שנים ומה שאמר אביי דהא א"מ טומאת נבלות ג"כ כונתו לזה דכיון דעדיין חי הכא שא"מ ט"מ אית ליה הנאה וחייב וע"כ צ"ל דכונת התוס' דה"א כן דהתם אינו חייב הרובע רק באופן זה שנחשב חיה עוד לענין טומאת אוכלין ומסיק לה דאפילו הכי בשחיטה זו משתריא באכילה מ"מ חייב הרובעה והה"ד התם בכ"ג דכיון דחי הוא ואמ"ט ט"נ חייב הרובעה כדברי רבינו הכא.

ומה שכתב המגיה בהרה"מ הכא וז"ל בגמ' הוא מחלוקת חזקיה ור' יוחנן כו' ורק לר"י הוה הדין כן: ובאמת ליתא זה לפי המסקנא דהא מסיק הגמ' שם דמקשה ומי אמר חזקיה הכי ומסיק א"ל יצאתה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה ופירש רש"י ומודה חזקיה דא"מ כנבילה ואף שמותרת לב"נ דיצאה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה ובטומאת נבילות כתיב כי ימות אלמא דחזקיה מודה דא"מ ט"נ וכיון שכן הוא חייב הרובעה כדברי אביי הכא ואינו תלוי כלל בפלוגתא דחזקיה ור"י אי ישנה לאברים ול"צ לזה דכתב המגיה להא דאר"א נקוט דר"י בידך דר"א ס"ל כותיה דלא תלוי בזה ודברי המגיה צ"ע: פרק ד הלכה ז במד"א כו' אבל נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה כו' חייב כרת כו'

ובטבילה תלה הכתוב שנאמר ורחצו במים זה ב"א לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול עכ"ל.

וכתב החתם סופר בחיו"ד (סי' קצד) דאף דלא נדע מקומו איה גם לא הילפותא והב"א מ"מ לפי הענין ילפינן מדכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב הרי קראה הכתוב טומאה לבעלה ויש בנין אב לכל הטמאים שאינם עולין מטומאתן עד שיטבול וי"ל ג"כ הא דאיתא במס' שבת (דף יג ע"ב) דאמר אליהו שלא נשא פנים לתורה דכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כו' עכ"ל.

והנה מצינו עוד לימוד דלמד רע"ק במס' שבת (דף סו) מקרא דוהדוה בנדתה בנדתה תהא עד שתבוא במים והחתם סופר שם דחק בזה דמנ"ל לרע"ק ללמד מקרא של והדוה בנדתה עד שתבא במים ללמד לענין אשה לבעלה הא הקראי שם מיירי לטהרות ולא לבעלה. ונ"ל לומר כן דהנה שם תחלה כתיב בקרא והזרתם את בני ישראל ודרשינן במס' שבועות (דף יז) ובנדה (דף סד) דצריך לפרוש מאשתו סמוך לווסתה וא"כ א"ל דרע"ק ס"ל כמ"ד דווסתות דאורייתא ומקרא זה דרשא גמורה ולא אסמכתא בעלמא וא"כ כיון דהוי קרא זה דאמר שם והזרתם על איסור הפרשה סמוך לווסתה ומסיק אח"כ הקרא והדוה בנדתה שתהא בנדתה עד שתבוא במים דמיירי לענין לאסור על בעלה: ועפ"ז נ"ל לומר סוף מס' נדה דתנא דבי אליהו דאמר שם כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב אזיל לטעמיה דהנה המהרש"א כתב שם דהא דתנא דבי אליהו בסוף נדה דאף בזמן הזה שתיקן ר"ז דכל הרואה דם יושבת ז' נקיים וא"כ כל הני דינים דפתחי נדה אינו נוהג מ"מ כל השונה בהמובטח שהוא בן עוה"ב.

והנה לפי מאי שמבאר בס' תורת השלמים (סי' קפט ס"ק כז) וז"ל הטור וש"פ הביאו דמדין התלמוד אין אשה קובעת וסת בימי נדתה ובימי זיבתה והאריכו בדינים והמחבר והרב השמיטו כו' משום שכתב הטור בשם הרמב"ם ז"ל דכיון דהאידינא נהגו להחמיר על עצמן שלא להפריש בין ימי נדה לימי זיבה ה"נ לענין קביעת וסת אין חילוק כו'.

ובספר נקודות הכסף השיג ע"ז וכתב דהרמב"ם לא קאמר אלא לחומרא דקובעת וסת אף בימי נדה ובימי זיבה אבל לא להקל דודאי לא יחלוק על הגמ' וכבר נתבאר כו' וא"כ ה"ל להמחבר והרב להביא דינים אלו. ולענ"ד יפה כוון ואין להחמיר בוסתות דרבנן כהא"י בזה"ז ותדע דהא עיקר הטעם כתב הרשב"א בתה"א וז"ל וא"א מחלק להם בין ימי נדה לימי זיבה נמצאת מצריכין ללמוד פתחי נדה וימי זיבה משמע דבשום ענין אין לחלק עכ"ל התורת שלמים.

נמצא דא"א וסתות דרבנן אז בין להקל ובין להחמיר אמרינן דבזה"ז דאיכא חומרא דר"ז א"כ ליתא דבר זה לחלק בין זמן שקובעת וסתה ללא קובעת אבל א"נ וסתות דאורייתא וא"כ הוא כדברי הנקה"כ דלקולא לא אמרינן דבר זה וא"כ גם בזמן הזה נחוץ ללמוד פתחי נדה לדעת החשבון מתי קובעת ומתי לא.

והנה אם ילפינן דין טבילת נדה מקרא של והדוה בנדתה דיליף רע"ק אזי ע"כ אמרינן דווסתות מה"ת וא"כ ליתא מבואר מאמר של תנדב"א סוף נדה כל השונה הלכות מובטח כו' דהא נחוץ ללמוד פתחי נדה גם בזה"ז לידע הדינים אבל תנא דבי אליהו השיב

להתלמיד שעבר על ואשה בנדת טומאתה לא תקרב והוא הלימוד דיליף רבינו הכא ולא מקרא של והדוה בנדתה כמו שמבאר החתם סופר וא"כ א"ל דס"ל שפיר כמו דס"ל לדידן דוסתות דרבנן ואית ליה שפיר כמו שמבאר התורת שלמים דאף להחמיר ל"א לחלק כמו להקל וא"כ עתה לא צריך ללמוד פתחי נדה לידע הדינים ולהכי אומר כל השונה הלכות מ"מ מובטח לו שהוא בן עוה"ב כמבואר: והנה התוס' במס' יבמות (דף מז) וכן בש"ד מביאים בשם ר"י גאון דיליף מקו"ח ממגעה לא כש"כ לבעלה עיי"ש.

והנה ראיתי בס' מנחת אהרן במס' סנהדרין (דף לז) שכתב דלהכי צריך רע"ק ללמוד מקרא של והדוה בנדתה ולא די לו הקו"ח דאי מקו"ח אזי אין עונשין מה"ד ואי בעל אשה שלא טבלה ליתא עונש כרת ומלקות עיי"ש: ולענ"ד ליתא זה הכא דבר של אין עמה"ד דדבר זה לא נאמר רק היכא דבא למילף איסור חדש איסור מלקות אזי אמרינן אין עונשין ואין מזהמה"ד אבל הכא אמרינן דהקו"ח מגלה לנו דכי היכא דלטהרות נדה אינה טהורה עד שתטבול ה"נ לבעלה היא תשאר באיסור נדתה עד שתטבול ואיסור נדה ידעין שהוא בכרת ובמלקות ומגלי לנו הקו"ח דהיא עוד נדה כ"ז שלא טבלה ולא שייך זה לענין אין עונשין מה"ד ודמי הוא למאי דאמרינן למילף דאשה נקנית לבעלה מקו"ח ריש מס' קדושין ואי ילפינן אמרינן דהיא בחנק כשאר א"א ול"א בזה אין עונשין מה"ד דאינו מחדש רק דיליף דנעשית א"א וה"נ כן הוא דיליף רק דתשאר בנדתה עד שתטבול כמבואר ודוק: הלכה ה כל דם כו'.

וכתב המשל"מ בירושלמי פ"ק דנדה ה' ד' איתא תני ר' הושעיא ילדה ואח"כ נתגיירה אין לה דם טוהר א"ר יוסי ויאות אלולי דתניתה ר"ה הוית צריכא מאחר שאין לה דמים טמאים אין לה דמים טהורים ורבינו לא הביא דין זה אמת דהגירסא הכתובה אמ"י אצלי כו' ועוד מה שתלוי דמים טמאים בדמים טהורים לא ידעתי היכא רמיזא אשר ע"כ נ"ל שהגירסא הנכונה היא יש לה דם טוהר אר"י ויאות כלומר שהדין מחודש מר"ה כו' דאפשר ה"ל דמאחר שאין לה דמים טהורים ואשמועינן ר"ה שא"ת זה בזה ואע"פ שא"ל דמים טמאים יש לה דמים טהורים.

ולפ"ז אפשר דרבינו לא הוצרך להביא דין זה אלא נקיט סתם כל דם שתראה אחת ישראלית ואחת גיורת שהוא דם טוהר עכ"ל. ודבריו תמוהים דהא איתא ברייתא מפורשת במס' בכורות (דף מו ע"ב) לאתויי הא דת"ר גיורת שיצאה פדחת ולדה בהיותה כותית ואח"כ נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואינה מביאה קרבן לידה ע"כ אלמא דהוא מפורש בברייתא דאין לה דם טוהר כמו שכתב בירושלמי שלפנינו ואף אם נאמר דהירושלמי חולק על הברייתא מ"מ דברי רבינו אינן מיושבין לומר דחולק על ברייתא דגמ' דידן ופוסק כהירושלמי.

וע"כ נ"ל לומר דודאי ניחא כמו שגריס בירושלמי וכמו שפירש הפ"מ שם כלומר דר' יוסי מתמה פשיטא הוא ואלולי דתני ר"ה וכי הוי מספקא לחד מ"ד דמאחר שא"ל דמים טמאים דא"ל בני ישראל כתיב בפרשה א"כ פשיטא דאין לה דמים טהורין משנתגיירה אחר לידתה ע"כ וצריך לבאר דברי הפ"מ דהא בהירושלמי זה הקשה המשל"מ דמאי תליא זה בזה אם בהיותה כותית א"ל דמים טמאין אח"כ כשנתגיירה יש לה דמים טהורין: וע"כ נ"ל לומר כן דהנה איתא פלוגתא במס' נדה (דף לה ע"ב) רב ולוי דרב

אמר מעין אחד הוא ולוי אמר שני מעינות הן והתוס' שם (דף לו ע"א) ד"ה הלכתא כתבו הקשה הרמבר"י ללוי דאמר שני מעינות הן הא דתניא בפ' י"ד גיורת שיצא פדחת ולדה כו' ואח"כ נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה ואי שני מעינות הן אמאי אין נותנין לה ימי טהרה הלא מעין טמא סתום כו' עד א"נ אע"ג דשני מעינות הן יש לטמא הדם דמן המקור אלא דוקא במקום שהתורה מטהרתו עכ"ל.

ועתה יבואר כן דהירושלמי ס"ל דמעין אחד הוא ולהכי קמתמה דלמאי איצטריך לאשמועינן פשיטא אי נימא דהוא לא בתמיה אלא בניחותא דאומר דר"ה צריכא לומר זה דהירושלמי ס"ל אפכא דשני מעינות הן וא"כ ה"א כקושית התוס' שם ולפי תירוץ הראשון דהך ברייתא דבכורות אתיא כב"ש א"כ א"נ שני מעינות הן אזי יש לה דם טוהר אומר הירושלמי דשפיר בא זה לאשמועינן דאף דשני מעינות הן מ"מ אין לה דם טוהר כמו שכתבו התוס' בתירוץ השני דאתיא אפילו למ"ד שני מעינות הן וא"כ דברי רבינו ניחא בין כך ובין כך דהוא פוסק הכא לקמן בפ"ו ה"א כרב דאמר מעין אחד הוא א"כ לא צריך לאשמועינן זה כלל דכל עיקר זה לא צריך לאשמועינן רק למ"ד שני מעינות הן כמו שבארנו: אך מ"מ זה תקשה דאמר שם בכל מקום לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר גיורת שיצאה פדחת ולדה כו' א"נ לה י"ט וי"ט וא"מ קרבן לידה וכתבו התוס' ד"ה לאתויי וא"ת מאי חידוש הוא זה בהך מלתא טפי משאר דברים דחשיב בהן כילוד וי"ל דאיצטריך הכא לאשמועינן אע"ג דיציאת הראש חשיב לידה מ"מ יציאת שאר הגוף שיצא אח"כ בקדושה חשיב כמו כן לידה וניתב לה ימי טומאה וימי טהרה ע"כ וא"כ אכתי נהי דס"ל לרבינו דמעין אחד הוא ולא צריך לאשמועינן על ילדה ואח"כ נתגיירה מ"מ זה ה"ל לאשמועינן דגם הכא חשיב כילוד ושאר הגוף אינו מזקיק לימי טומאה וימי טהרה ובפדחת נמי קחשיב כילוד ול"מ לדחויי ולומר דכ"ז הוא רק הרבותא אליבא דר"ל דאומר שם בכל הסוגיא והוא ס"ל דפדחת אינה פוטרת בנחלה מטעמא דיכיר אמר רחמנא וא"כ מצינו דילידת הגוף חשיב לידה אף לאחר שיצא פדחת דלידה היא לענין נחלה ולהכי ה"א דה"נ נחשב לידה לענין ימי טומאה וטהרה אבל לר' יוחנן דאמר אף לנחלה לא נוכל לטעות דלידת שאר הגוף חשיב לידה ולהכי רבינו דפוסק לקמן בפ"ב מהל' נחלות כר"י לא צריך לאשמועינן זה דמ"מ תקשה דהא רבינו כתב לקמן הכא (פ"א הל' ו') נחתך הולד במעיה ויצא אבר אבר כו' ואם יצא ראשו כולו כאחת ה"ז כרובו ואם לא נחתך ויצא כדרכו משיצא רוב פדחתו ה"ז כילוד ע"כ ומבאר הרה"מ דסובר רבינו דראש זה כל הראש בעינן ולא אמרינן דמחותך ברוב ראשו דהיינו כשיצא פדחתו אלא כולו בעינן כו' נמצא דגם לדעת רבינו מצינו חילוק בלידה היכא שיצא מחותך דאם יצא פדחתו לא הוי כילוד אלא או רובו או ראשו כולו וא"כ הוי רבותא אף לרבינו בזה דל"נ דיציאת הגוף אחרי כן יהא חשיב לידה דהוא לידה היכא דיצאה מחותך כמבואר וצ"ע: פרק ז הלכה ט היולדת נקבה ואחר י"ד שלה נתעברה והתחיל דם הקושי לבא לה בתוך שמונים הרי הוא דם טוהר כו' אפילו היו תאומים והפילה היום אחד והפילה האחר אפילו אחר כמה ימים מונה לשני ימי טומאה וימי מלאה עכ"ל.

והנה רש"י ז"ל כתב שם במשנה (דף לח ע"ב) תרי גווני חד גוונא כמו שכתב רבינו דאחר י"ד נתעברה והפילה ועוד מוקי לה בגוונא דנשתהה הולד אחר חבירו כמעשה דיהודה וחזקיה כו' וכתב התוי"ט במשנה דרבינו אינו מפרש רק באופן הראשון ששמשה

לאחר י"ד. והתוס' חדשים כתב שם כשתעיין בדברי רבינו תראה שהביא גם כן הך מעשה דיהודה וחזקיה כו' וכוונתו הוא מה שמסיק רבינו ואפילו היו תאומים והפילה היום א' והפילה האחר אפילו אחר כו': אמנם לענ"ד נ"ל דלא שייך זה לדברי רש"י ז"ל דמבאר באופן השני די"ל דלהכי מוקי לה רש"י ז"ל באופן השני דבר שאינו מצוי.

דהנה קשה לר' אליעזר דאמר דטמא הדמים שהיא רואה בקושי כיון דקיי"ל אין קישוי לנפלים א"כ להוי הדם כשאר דם טוהר בשלמא בדם לידה ומקשה לילד גמור ניחא דיליף מקרא שם וטהרה ממקור דמיה מחמת עצמה ולא מחמת ולד אבל היכא דהוי נפל ולפ"מ דקיי"ל אין קישוי לנפלים א"כ לא מקרי הדם מחמת ולד דלהכי נעשה זיבה המקשה לנפלים וא"כ למאי טמאה לר"א וצריך ע"כ לומר דר' אליעזר ס"ל כמו דס"ל להירושלמי בפ"ד דיבמות הי"א דיש קישוי לנפלים אך זהו דוחק דהא בגמ' דידן לא מצינו חולק בזה ולהכי כתב רש"י ז"ל דלפי גמ' דידן צריך לאוקמי דברי ר"א באופן שנשתהה כיהודה וחזקיה אבל היכא דהוי נפל יוכל היות דר' אליעזר מודה דהוי טהור אבל לדידן לא צריך לאוקמי רק או ששמשה אחר י"ד או שהיה תאומים והפילה וכמעשה דיהודה וחזקיה דלא שכיחא לא צריך לאוקמי כלל ולא מיירי רבינו בזה כמבואר ודוק: פרק יא הלכה יח ואסור לאדם שידבק באשתו ז' ימים ואף ע"פ שהיא בכסותה והוא בכסותו כו' והנה במס' סנהדרין (דף לז ע"א) הקשו התוס' ויש תימה מ"ש דיחוד דנדה שרי מסוגה בשושנים והיא בבגדה אסור מהקישא דא"א איפוך אנא כו'.

ונ"ל דלדעת רבינו ניחא פשוט דרבינו הא ס"ל דאיסור קורבה לעריות של חייבי כריתות הוא בלאו ולקי עליה כמו שכתב לקמן בפ' כ"א ובספר המצות וא"כ איסור של הוא בבגדו והיא בבגדה הוא איסור חמור בלאו ומלקות אבל איסור יחוד כתב רבינו לקמן בפ' כ"ב דהוא אסור מדברי קבלה ולוקין עליה מכת מרדות וביאר הגר"א ז"ל באה"ע (סי' כב) דאף א"נ דרבינו נמי ס"ל דאיסור יחוד הוא מה"ת מ"מ אין בו לאו רק איסור עשה ולהכי אינו לוקה כ"א מכת מרדות עיי"ש.

ולהכי שפיר ילפינן מהיקשא דא"א לאסור קורבה דהוא איסור חמור במלקות מאיסור יחוד דהוא איסור קל דליתא ביה מלקות רק מ"מ ככל לאו הבא מ"ע כמבואר: פרק יב הלכה יא העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם יצא מכלל העכו"ם ולכלל ישראל לא באו לפיכך השפחה אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא על השפחה מכין אותו מכת מרדות מד"ס שהרי מפורש בתורה שהאדון נותן שפחה כנענית לעבד עברי והיא מותרת לו שנאמר אם אדוניו יתן לו אשה ולא גזרו חכמים בדבר זה ולא חייבה תורה מלקות בשפחה כו' אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה' שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו ישראל ונמצא גורם לזרע הקדש שיתחלל ולהיותם עבדים הרי אונקלוס המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה בכלל לאו לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה כו' עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל וסובר רבינו שאין השפחה במלקות כפירוש האונקלוס שהרי בשפחה חרופה כו' ואין בשפחה אלא מכת מרדות ובודאי יש בה מכת מרדות דלא גרע מאיסור של דבריהם עכ"ל. ומשמע מדברי הרה"מ ז"ל דהוא איסור מה"ת ורק מלקות לית ביה

דהא כתב דלא גרע מאיחור של דבריהם משמע דהוא אסור מה"ת: אמנם המשנה למלך הביא לקמן בפ"ג מה' עבדים הל' ג' דברי המהרשד"ם ז"ל דמבאר דרבינו ס"ל דאיסור זה הוא רק מדרבנן כמו שמשמע ממשמעות לשונו הכא דכתב מכין אותו מכת מרדות מד"ס שהרי מפורש בתורה כו' ולא גזרו חכמים בדבר זה משמע דהוא רק גזירת חכמים לישראל והקשה המשל"מ שם מגמ' דב"ק (דף כח) דאמר שם מנין לנרצע שכלו ימיו ורבו מסרב בו לצאת כו' ת"ל לא תקחו כופר לשוב ומוקי לה רנב"י בעבד שמסר לו רבו ש"כ דעד השתא התירא והשתא איסורא וא"א דאין בו איסור מה"ת אלא איסור ש"כ הוא מדרבנן היאך מוקמינן קרא דלא תקחו ע"ז משום דעביד איסורא הא מה"ת ליתא כלל איסור בזה ומתרץ כן משום דבגמ' דידן רצו להוכיח מזה דעביד אינש דינא לנפשיה דחי רנב"י דא"ל דברייתא ס"ל כאונקלוס דס"ל דאיסור שפחה נכלל בכלל דלא יהיה קדש ולא תהיה קדשה ומש"ה פטרו הכתוב מן כופר לפי שמפרישו מן האיסור אבל לדידן דס"ל דאיסור שפחה הוא רק מדרבנן לא דרשינן לקרא בהכי דהא אנן פסקינן כמ"ד עביד אינש דינא לנפשיה עכ"ל.

והנה כן גם רש"י ז"ל במס' קדושין (דף סט ע"א) מביא דאיסור שפחה הוא מה"ת מקרא דהמתרגם לא תהיה קדשה וכמו שכתב רבינו הכא הרי אונקלוס כו': והנה עפ"ז נ"ל לבאר דברי הירושלמי בפ"א דמס' קדושין דאיתא התם שאלו התלמידים את ריב"ז מפני מה אמרה תורה עבד עברי נרצע אוזן ששמעה על הר סיני כי לי ב"י עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו נרצע אוזן ששמעה על הר סיני אנכי ולא יהיה לך ופרק עול מ"ש וקיבל עול של בו"ד נרצע עכ"ל.

ומדקדקים מפרשי הירושלמי מ"ט דגמ' דידן אינו מביא רק חד אוזן ששמעה כי לי ב"י עבדים ואוזן ששמעה אנכי ול"י ופרק עול שמים וקיבל עול בו"ד אינו אומר שם ריב"ז היה דורש מקרא זה כמין חומר בגמ' (דף כא): ונ"ל ליישב כן דהנה היפה מראה כתב לבאר הא דפורק עול שמים העבד עברי מהו הלא חייב הוא בכל המצות כישראל ומפרש לה דזהו דרכו מוסר לו ש"כ בע"כ ולישראל היא אסורה, והנה א"נ כהשיטה לדעת רבינו דאינו איסור בזה אלא לא ס"ל טעם זה על המקרא דמה"ת אינו עושה איסור ואינו פורק עול שמים.

אך יש לומר כן דהא התם בירושלמי שאלו התלמידים את ריב"ז והשיב להם לשיטתם שפיר השיב כן דתלמידי ריב"ז המה ר' אליעזר ור' יהושע כנודע ובמס' מגלה (דף ג ע"א) אמרינן דתרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר"א ור"י וכיון דהתרגום אונקלוס ס"ל דקרא דלא יהיה קדש קאי על איסור שפחה והוא אסור מה"ת שפיר השיב להן לשיטתן שיש עוד טעם אחר מה שנרצע שפרק עול שמים מה שמוסר לו ש"כ אבל ריב"ז לעצמו ס"ל נמי כשיטת רבינו דאינו אסור ש"כ אלא מד"ס וא"כ ליתא טעם השני על המקרא והיה דורש כמין חומר רק הטעם הראשון שקנה לו אדון לעצמו בפריקת עול שמים מה"ת ליתא לדידיה כמבואר: אך על התירוץ של המשל"מ על רבינו מב"ק יש להקשות לפי מאי דכתב רבינו גופיה לקמן בפ"ג מהל' עבדים הל' ה' נרצע שמסר לו רבו ש"כ והגיע היובל כו' וחבל בו פטור שהרי נאסר בשפחה כו' ע"כ ומבאר הלח"מ שם דצ"ל לדעת רבינו אף דס"ל דעביד אינש דינא לנפשיה זהו רק במקום פסידא אבל

לא במקום פסידא לא וא"כ הכא צריך לומר ע"כ דוקא דרבו מוסר לו ש"כ ולהכי פטור וא"כ צ"ל לדעת רבינו דמקרא זה דלא תקחו כופר פטרינן ליה משום איסורא דש"כ אלמא דאית ביה איסור דאורייתא דפטרינן מהקרא דלא תקחו כופר והמשל"מ גופיה מבאר שם כדברי הלח"מ ותשאר הקושיא לדוכתה: ונ"ל דלא קשה דהנה התוס' כתבו שם בב"ק ד"ה מנין לנרצע אורחיה דמלתא נקט שאז רגילות לסרהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו וא"כ א"ל דלדידן אתי הקרא דלא תקחו כופר על היכא שהיה עבד כהן דקיי"ל דרבו מוסר לו ש"כ ולכהן אחרי כן ודאי אסור מה"ת משום זונה לכהן ולהכי אמרינן דפטור ואף דבברייתא אמר מנין לנרצע וקיי"ל דעבד כהן אינו נרצע א"ל דעל הברייתא לא קשה דהברייתא ס"ל כמו התרגום דאסורה מה"ת ש"כ לכל עבד אבל לדידן מיירי הקרא דל"ת בעבד כהן ורבינו דנקיט נרצע כלשון הברייתא הוא משום דאורחיה דמלתא הוא כמו שכתבו התוס': ועוד יש לומר דלרבינו אתי הקרא דלא תקחו בעבדא גנבא דמתרץ לה הגמ' בתחלה דאיכא פסידא ועביד דינא לנפשיה ורנב"י דמוקי להברייתא והקרא על היכא שמסר לו ש"כ ס"ל דהברייתא אתיא כהמתרגם דס"ל דהוי איסור דאורייתא ולרבינו שרי לדידן משום איסור דרבנן דגזרו ע"ז והקרא אתיא על עבד גנב כמבואר: אמנם יש לדחות זה דהא חזינן דרבינו אינו מביא כלל זה דעבדא גנבא משמע דס"ל דרנב"י דמוקי היכא שמסר לו ש"כ חולק על אוקימתא של עבדא גנבא ולימא הסברא השתא לית ליה אימתא דרבו ולהכי הוי במקום פסידא וא"נ כן צ"ל כמו שבארנו דלרבינו אתיא הקרא על עבד כהן כמבואר: והנה כמו"ח הגאון ז"ל הביא ראיה לדעה זו שאסור רק מדרבנן מהא דאיתא במס' קדושין (דף סח ע"ב) שפחה כנענית ולדה כמותה מנין וכתבו התוס' לפ"ר משמע דה"פ נימא דישראל הבא על השפחה הולד כשר והיאך נוכל להכשיר באין קדושין ויש עבירה משיש קדושין ויש עבירה ואומר דהולד הולך אחר הפגום וכ"ת כו' עכ"ל ולפ"ד רבינו ז"ל ניחא שפיר דהא גבי שפחה ליתא איסור כלל מה"ת ומה דאמרה המשנה יש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום היינו היכא שיש איסור מה"ת אבל לא הכא דלא הוי רק איסור דרבנן וא"ל דהולד כשר ולקמן נבאר זה: ועוד יש לענ"ד לכאורה להביא ראיה דהוא רק איסור דרבנן מהא דאיתא במכילתא פ' משפטים פ"ג ומניין שתהא נקנית בכסף ר' ישמעאל אומר קו"ח ומה שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף אשה ב"י שנקנית בביאה א"ד שנקנית בכסף ע"כ.

ועיין תוס' קדושין (דף ה ע"ב) ד"ה שכן דכתבו דהמ"ל ש"כ אסור. והנה א"נ דאיסור ביאה דש"כ הוא מה"ת הא יש לדחות קו"ח זה ונהי דזה לא מצי לומר דביאה אינה קונה בה מטעם האיסור כמו כל מקום שנעשה באיסור ואמרינן בזה אי עביד לא מהני ז"א לפי מאי שכתבו האחרונים דל"א אי עביד ל"מ רק היכא דיתוקן האיסור אי לא יהני מעשיו אבל היכא דלא יתוקן ל"א אעל"מ וא"כ ה"נ אף א"נ דלא נקנה מ"מ האיסור ביאה לא יתוקן ולא שייך לא מהני ובכ"ז יוכל לדחות דלאו קו"ח מה לש"כ להכי אינו קונה בה ביאה משום דהוא איסורא והתורה לא תתרבה קנין באיסור ולהכי גבה ליתא רק קנין כסף אבל באשה ב"י דהביאה הוא היתר אינו קונה רק ביאה ולא כסף.

אך יש לדחות דהא חזינן דאף גבי ממזר דביאתו בהיתר לגבי ש"כ אף א"נ דאסור מה"ת כדאיתא בקדושין (דף סט) ומ"מ אינו קונה ש"כ בביאה אלא בכסף אלמא דלא הוי

מחמת האיסור ושפיר יליף הק"ו על בת ישראל: והנה יש להקשות א"נ שהוא רק איסור מדרבנן מהא דאיתא במשנה בקידושין (דף סט ע"א) ר"ט אומר יכולין ממזרים ליהנות כו' ובגמ' איבעיא להו ר"ט לכתחלה קאמר או דיעבד קאמר ר"ש דאושפזיכנא דר"ש ממזר הוי כו' וא"ל אי אקדימך טהרתינהו לבנך א"א בשלמא לכתחלה שפיר אלא א"א דיעבד מאי נינהו דמינסב ליה עצה וא"ל זיל גנוב ותזדבן בע"ע ותהא מותר בש"כ ובשני דר"ש מי הוה כו' ופירש רש"י ד"ה מאי ניהו כו' והה"ד נמי מצי להקשות ומי שריא לאנסובי עצה לגנב אלא מקושיא אחרת סלקי דאי הוי מקשי ליה זה המ"ל מכור עצמך וכר"א דס"ל דאף המוכר עצמו רבו מוסר לו ש"כ וכן כתבו התוס' שם והנה א"נ דאיסור זה של ש"כ הוא רק מדרבנן תקשה זה דהא כתבו התוס' במס' ב"ב (דף יג ע"א) גבי מי שחצי עבד וחב"ח וא"ת אמאי כופין את רבו וימכור א"ע בעבד עברי ומוסר לו רבו ש"כ וי"ל דאיסור למכור א"ע בעבד שנאמר כי לי ב"י עבדים כו' והנה איסור זה של למכור א"ע לעבד הוא מה"ת מקרא דלי ב"י עבדים דהא אומר בקידושין זה טעם על הקרא שנרצע אונן ששמע כו' וא"כ אם ימכור עצמו בעבד עברי בלא שימכרוהו ב"ד נמי יעבור על איסורא בשלמא א"נ דכל איסור זה הוא מה"ת לא קשה דעביד איסור זה דאמרינן דלא אסרה התורה למכור רק היכא שמוכר עצמו בלא לקיים המצוה לטהר א"ע אבל על האי גוונא דממזר לא אסרה התורה כי היכא דיכול לישא שפחה לטהר בניו אמנם א"נ דכל איסור שפחה הוא רק מדרבנן א"כ טפי עדיף שיעבור על האיסור של דרבנן לישא שפחה משיעבור על איסור תורה למכור א"ע וע"י זה יטהר את בניו שישא שפחה ולא יצטרך לעבור על איסור תורה למכור בע"ע אך לא קשה דהא כבר כתב הטורי אבן בחגיגה (דף ב ע"ב) דכל היכא שמוכר א"ע לצורך ממון וכדומה אבל כדי למנוע אפי' מאיסור של דרבנן ליתא איסור כלל וניחא הכא דעושה כן למנוע איסורא דרבנן.

וכן יש לבאר המשנה במס' גיטין (דף מא) מי שח"ע וחב"ח לישא שפחה אינו יכול ב"ח א"י אלא כופין את רבו ומשחררו כו' והא אומר לישא שפחה אינו יכול משמע דאי יכול לישא שפחה הא די בזה אף דאינו מקיים בזה מצות פו"ר ורק שבת כל דהו די בזה וא"כ א"נ דאיסור שפחה הוא רק מדרבנן טפי עדיף שיעבור על איסור שפחה דהוא מדרבנן משישחררו דקיי"ל כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו ואיך התירו לו לעבור על עשה של תורה כדי שלא יעבור על איסור של דבריהם אך זה ניחא שפיר דהא התוס' מקשים שם במס' ב"ב וא"ת ולישא ממזרת דעבד שרי בממזרת וי"ל דאין תקנה להרבות ממזרים בישראל והקשה הט"א שם בחגיגה כיון דכל איסור זה שלא להרבות ממזרים הוא רק איסור מדרבנן והביא ראיה לזה ממס' סוטה (דף כה) וא"כ היאך התירו להרב לעבור על מ"ע של לעולם בהם תעבודו אמנם לפי מה שכתב רבינו לקמן בפרק ט' מהל' עבדים ה"ח וכל המשחרר עובר בעשה כו' ומותר לשחררו לדבר מצוה אפילו לצורך מצוה של דבריהם וצריך לומר דטעמו של רבינו דמתיר אפילו לצורך מצוה של דבריהם הוא כמו שכתב הר"ן ז"ל שם בשם י"א במס' גיטין דכל איסור זה של לעולם בהם תעבודו הוא משום חנינה דלא תחנם וכיון דמשחררו כדי שלא יעבור על איסור של דבריהם נמי שרי דאינו עובר על עשה כלל דאין עושה לו חנינה בזה דעושה לטובתו שלא יעבור על איסור וא"כ ניחא נמי התירוץ שלא להרבות ממזרים דכיון דעושה משום שלא להרבות ממזרים ליתא בזה עשה דלעולם בהם תעבודו וא"כ

ה"נ ניחא מאיסור שפחה א"נ דהוא רק מדרבנן מ"מ כדי שלא יעבור על איסור זה דרבנן שרי לרב לשחררו ואינו עובר כלל בעשה דלעולם בהם תעבודו כמבואר וכן לפי מה שדחה הט"א דברי הר"ן ז"ל ומפרש דרבנן הפקיעו לשיעבוד של האדון וליתא העשה של לעולם ב"ת וא"כ ה"נ ניחא דהפקיעו רבנן השעבוד כדי שלא יעבור על איסור שפחה וליתא עשה כלל.

וצריך לומר לפ"ז הא דקאמר שם לבטל והלא לא נברא העולם כו' אלא לשבת וכתבו התוס' דלא נקיט פו"ר כדי דלהוי מצוה רבה דאומרים להאדון חטא שיזכה העבד ולפ"ז דבארנו הא ליתא כלל איסור עשה הכא להאדון וא"כ די לומר מפו"ר לחוד אך א"ל בזה כמו שכתבו התוס' במס' גיטין דלהכי מביא הקרא דשבת ולא הקרא דפו"ר דעל פו"ר עבד אינו מצווה ועל שבת הוא מצווה ולא ממצוה רבה: ועוד יש לומר דלא קשה מהמשנה זו אף א"נ דאיסור שפחה הוא מדרבנן מ"מ אם ישא שפחה גם היא תעבור על האיסור משום חצי הב"ח ואי ישא ב"ח תעבור על האיסור דנושא עבד ולדידה ליתא מצוה כלל דלא מיפקדה אפו"ר כמו שכתבו התוס' דלהכי לא דחה הכא העשה הל"ת משום דעל ל"ת הוא נמי מצוה וא"כ לא תרצה היא לעבור אף על איסור אף דהוא מדרבנן כדי שיזכה הוא ולהכי כופין את רבו ומשחררו לגמרי כמבואר.

וכן צריך לבאר הא דאיתא במס' תמורה (דף ל ע"א) והא שפחה לעבד משרי שרי הב"ע כגון דלית ליה אשה ובנים דתניא אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו ש"כ עכ"ל הגמרא. והנה רש"י ז"ל פירש התם דמקשה הגמ' והא שפחה לעבד שרי ואמאי קאמרי רבנן דהוה אתנן והא לית שום תנא דאסר אתנן המותרות אליו לר' אלעזר לחודיה והנה הא זה ודאי דפנוי לפנויה אסור מדרבנן לכ"ע ואפילו יחוד דפנויה אסור מדרבנן ואמרינן הכא דלא הוי אתנן רק היכא שיש לו אשה ובנים הא אכתי איסור זה של שפחה הוא מדרבנן ועל איסור דרבנן ליתא איסור אתנן כמו איסור של פנויה אלא ודאי דאיסור שפחה הוא מה"ת או לע"ע היכא שיש לו אשה ובנים ולהכי הוי אתנן.

אך אין קושיא כלל מזה דהא אמרינן שם בגמ' דאחד זונה כותית ואחד זונה ישראלית אתננה אסור וכן פוסק רבינו בפ"ד מה' איסורי מזבח אחד זונה כותית או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין כו' והוא הטעם דעכו"ם מקרי זונה כיון דאין קידושין תופסין בה וכמו שכתב רבינו בפ"ז הכא דלהכי מקרי כותית זונה אסורה לכהן משום דאין קידושין תופסין בה ע"ש וא"כ גם גבי שפחה אף דאינה אסורה מה"ת מ"מ מקרי זונה כמו כותית ולהכי אסורה אתנן דכתיב לא תביא אתנן זונה ושפחה הוי כמו כותית בשם זונה דלא תפסי בה קידושין ורק לע"ע דהתיר הכתוב בהדיא שפיר מקשה והא משרי שרי לע"ע דשרי להשיאה דרך חתנות ואפילו אי אין קידושין תופסין וא"כ לא קחשיב זונה לדידיה כמבואר: אמנם זה קשה לי מהא דאיתא במס' כריתות (דף יא ע"א) ת"ר והפדה כו' ר' ישמעאל אומר בשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לע"ע כו' לר"י ישמעאל בשלמא והפדה לא נפדתה כדקתני אלא הא דקתני מאורסת לע"ע מנלן כו' ופירש רש"י ז"ל כן לר"י מאורסת לעבד עברי מנלן בשלמא לרע"ק דמוקי לה בחצי שפחה וחב"ח לא בעי קרא דאיכא למימר מדחייב עליה רחמנא ודאי מאורסת מישראל דהא תפסי ליה קידושין הלכך איכא למימר לע"ע נתקדשה שהרי רבו מוסר

לו בע"כ ולא לעבד כנעני שהרי אסורה לו אלא לר' ישמעאל שפחה גמורה מאורסת לע"ע מנלן דילמא לעבד כנעני דהא לדידיה שרי לגמרי טפי מעברי עכ"ל: ונמצא דהגמ' דס"ל דודאי הוה איסור דאורייתא תרווייהו בין איסור עבד לב"ח ובין איסור שפחה לישראל דהא אמר שם כן לפי פירוש רש"י דאמר שם הלכך א"ל לרע"ק לע"ע מתקדשת שהרי רבו מוסר לו בע"כ ש"כ ולא לע"כ שהרי אסורה לו אלמא דחציה ב"ח אסורה לע"ע מה"ת וכן מסיק לר"י דילמא לעבד כנעני דוקא דשרי מה"ת והא אפילו לע"ע ליכא איסור מה"ת דכל איסור שפחה הוא מדרבנן ובשלמא בעיקר מילתא דאמר ר' מאורסת לע"ע ולא נקיט מאורסת לישראל דהאיסור הוא מדרבנן רק זהו כיון דעתה אסרוהו לישראל ש"כ נקיט לע"ע דשרי לגמרי מדרבנן אבל מה מקשה מנלן דילמא מיירי בע"כ דשרי לגמרי ומסיק ע"ז הקרא דכי לא חופשה זה ל"צ דלישראל אינו אסור אלא מדרבנן ולע"ע שרי לגמרי אלא ע"כ דאיסור שפחה הוא מה"ת ושפיר מקשה הכל.

אך יש לומר דרבינו ז"ל לא יפרש כפירוש רש"י ז"ל דהוא דחוק באמת דמ"ש בזה שפחה גמורה מח"ש וחב"ח הא לישראל בין שפחה ובין ח"ש תרווייהו אסירי ולעבד עברי תרווייהו שרי דרבו מוסר לו ש"כ אלא יפרש הגמ' כן בשלמא לרע"ק דמוקי לה בח"ש ניחא ליה לאוקמי בע"ע דשייך ביה מקצת קידושין מה"ת וניחא טפי שפיר שחייב קרבן ומלקות אבל לר' ישמעאל דבשפחה גמורה מיירי ואז אפילו בע"ע לא תפסי קידושין וא"כ מנלן דמיירי רק בעבד עברי דילמא אפילו בע"כ ומיירי בין בע"ע ובין בע"כ ומשני מקרא ולא משום האיסור רק מתפיסת הקידושין כמבואר: והנה השעה"מ הביא הכא דברי הרזב"ז והכה"ג ז"ל דכתבו דאי נימא דשפחה לישראל הוא רק איסור דרבנן הה"ד עבד לב"ח הוא רק איסור דרבנן והכריח השעה"מ כדעה זו ודלא כמו שרוצה המהרשד"ם לחלק בזה דרק שפחה לב"ח הוא מד"ס ועבד לב"י הוא מה"ת עי"ש.

וא"כ לפ"ד זה קשה לי טובא מהא דאיתא במס' חולין (דף קיד ע"ב) אלא אמר מר בריה דרבינא משום דאיכא למימר עבד בן שפחה אחי משוחררת יוכיח שאסור פרי עם פרי ומותר פרי עם האם כו' דהא עבד בן משוחררת אחי שפחה כו' ופירש רש"י ז"ל דאסור בבתו ומותר במין אמו כו' וחזינן דמר בד"ר מביא מזה לדחות הק"ו מפרי עם פרי ולהכי צריך קרא דבחלב אמו וא"א דאיסור שפחה ועבד לב"י הוא רק מדרבנן ומדאורייתא הוא היתר גמור והאיך מייתי זה לדחות הק"ו ומצריך קרא לזה אלא ודאי דהוא מדאורייתא איסור עבד לב"ח ושפיר דחי הק"ו כמבואר וקצת יש לדחות ולומר דמר בד"ר אומר דהאי ברייתא דמצריך בחלב אמו ללמד ולא יליף קו"ח ס"ל כאונקלוס המתרגם הכא ס"ל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה לאסור עבד ושפחה מה"ת כמו שהביא המשל"מ הברייתא דב"ק ולהכי מצריך קרא אבל לדידן הוי מדרבנן רק כמבואר.

והנה המשל"מ בפ"ג מה' עבדים הקשה ע"ז דאם איתא דשפחה אינו אסור רק מדרבנן א"כ כשאסרו חכמים את השפחה מ"ט לא אסרו גם לעבד עברי ומדברי רבינו מוכרח דאף לבתר שאסרו חכמים את השפחה מ"מ לעבד מותר וכדמשמע מעובדא דר"ש בפ' האומר והרי גבי אונס שיש מ"ע שישאנה ואעפ"כ אם היתה מד"ס לא ישאנה משא"כ

הכא שאין כאן מצוה מה"ת שישאנה העבד לשפחה אלא שהתורה נתנה רשות להאדון שיתן לו ש"כ שיהיה מה"ד שכשאסרו חכמים השפחה תהא אסורה גם לעבד עכ"ל.

ומתרץ הכא השעה"מ עפ"י הכלל שכתב הט"ז לקמן ביו"ד סי' קי"ז דדבר המפורש בתורה להתיר אין כח ביד חכמים לאסרו ע"כ: והנה לפי מה שנבאר לקמן בה' מ"א הכלל שחידש בזה כמו"ת ז"ל דרק היכא דבא התורה להתיר בפירוש האיסור כמו גבי מילה דבא לומר ביום אפילו בשבת וגבי חלב יעשה לכל מלאכה להתיר סחורה בזה אמרינן דלא יכלו חכמים לאסור אבל לא במקום שנמצא בתורה דדבר זה מותר ולא באה בפירוש להתיר בזה ליתא הכלל של הט"ז א"כ הכא נמי ליתא דכיון דאיסור שפחה ליתא מה"ת לא באה התורה להתיר לע"ע אלא באה התורה לחדש דרבו מוסר לו ש"כ בע"כ והולדות של האדון ליתא התירוץ של השעה"מ.

אך המשל"מ גופיה מסיק לבסוף תירוץ ע"ז וז"ל אלא דמכרוהו ב"ד כיון שהתורה נתנה רשות להאדון לכופ עבדו למסור לו שפחה לא העמידו דבריהם לבטל זכותו של האדון אשר התורה זכתה לו ע"י עכ"ל אלמא דניחא הכא דחז"ל לא רצו לבטל זכותו כדי שיהיו הבנים שלו ולהכי לא אסרו זה לע"ע: והנה הביא המשל"מ ראייה דהוה איסור מה"ת בשפחה מהא דאיתא במס' קידושין (דף כא) דאמרינן שם דעבד כהן רבו מוסר לו ש"כ משום דחידוש הוא ל"ש כהנים ל"ש ישראלים ופירש רש"י דחידוש הוא מה שהתירה התורה שפחה לישראל וכיון דהתיר לישראל הה"ד לכהן אלמא דהאיסור הוא מה"ת לישראל ולע"ע חידוש דהותר לגביה אבל א"נ דכ"ז אינו אוסר רק מדרבנן א"כ לא מצינו חידוש גבי ישראל אבל לכהן דאסור משום זונה גם לעבד עברי אסור ע"כ ומה שמתרץ זה הפני יהושע דזהו החידוש מה שרבו מוסר לו ש"כ בע"כ ודאי ליתא דאיך נאמר להתיר האיסור משום חידוש דבע"כ כיון דלא מצינו היתר באיסור זה תשאר לכהן באיסורו ועוד דבירושלמי פ"ק דקידושין ה"ב אמר שם קומי בעצמך שהיה כהן א"ל ישראל לאו היתר מכלל איסור הוא כו' אלמא דמפורש אומר הירושלמי דאיסור זה הוא מה"ת ורק הותר לישראל מכלל איסור ומה שמסיים הירושלמי כדדריש היינו כפירוש הפ"מ כדמשמע זה ומה שפירש הק"ע כר"ש דס"ל לרבות כל המסורין מכי יסור ולהכי אסור לדידיה שפחה מה"ת בזה אינו מתורץ לרבינו דהא רבינו פוסק להדיא הכא בה"א כר"ש דכי יסור כל המסורין וכמו שמבאר ליה הכ"מ והלח"מ בפ"ג מהל' מלוה ולוה וא"כ אכתי לרבינו נהוי איסור תורה בשפחה כמו שכתב הירושלמי: והנה האור חדש בקידושין שם כתב לתרץ קושית המשל"מ כן לפי מה שמפרש הלח"מ בהל' מלכים דיפ"ת הוא ההיתר שלוקח אותה לעיני כל הוי כמו פרהסיא וה"נ גבי שפחה אע"ג דאין בה איסור תורה דלא יהיה קדש מ"מ בפרהסיא אסור דודאי הוה בכלל הלמ"מ דקנאים פוגעין בו כו'.

והנה זה ליתא לפי מה שכתב רבינו הכא בהל' י"ד הבא על השפחה ואפילו בפרהסיא אין קנאין פוגעין בו כו' שחה שטבלה וקבלה מצות יצאת מכלל כותית ע"פ זה אלמא דהיפוך הוא ממה שכתב האור חדש דהוי בכלל קנאין וראית המשל"מ ברורה: ועוד נ"ל להביא ראייה דהוה מה"ת מהא דאיתא במס' סנהדרין (דף פב) ובע"ז (דף לו) ב"ד של חשמונאי גזרו הבא על הכותית חייב משום נשג"א או משום נשג"ז ומפרש לה נדה

שפחה כותית זונה או א"א ופירש רש"י ז"ל דאתי למנסב שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למינסב כותית ועבר על לא תתחתן במ וא"כ אי אמרת בשלמא אי נסיב שפחה עובר איסור דאורייתא משום לא יהיה קדש כמו אם נסיב כותית ניחא דרבנן גזרו על הבא על הכותית דרך זנות משום איסור דנסיב שפחה דהוא איסור דאורייתא אבל א"נ דאף לנשוב שפחה כל האיסור הוא מדרבנן היאך שייך א"כ דרבנן יגזרו איסור על כותית משום איסור דרבנן דשפחה ורש"י פירש שם בסנהדרין דהכותית כשפחה אצלו כי איך שייך בזה גזירה מאי אולמיה האי איסורא מהאי דתרווייהו נתחדש מד"ס אח"כ אלא ודאי איסור זה דנשא שפחה הוא מה"ת וגזרו דהבא על כותית דרך זנות משום דנסיב שפחה דהוא איסור מה"ת כמו דנסיב כותית דהא גזרו בה בנשג"ז דאיסור מלאו דלא תתחתן במ כפירוש רש"י ז"ל שם.

וע"כ נ"ל להכריע כשיטת הרה"מ ז"ל דרבינו ס"ל דרק מלקות ליתא אבל איסור דאורייתא איכא בזה וכן כתב נמי הפ"י במס' קידושין דרבינו ס"ל דרק מלקות ליתא אבל איסור דאורייתא אית ביה. אך נ"ל לבאר כן דהנה במס' יבמות (דף ק ע"ב) אמרינן אמר שמואל עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי כו' אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה מ"ט אמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו וליתא מתקיף לה ר"פ אלא מעתה גבי אברהם דכתיב להיות לך ולזרעך אחריו התם מאי קמזהר ליה רחמנא ה"ק לא תינסב כותית ושפחה דלא ליזול זרעך בתרה עכ"ל הגמ' וכתב הטורי אבן במס' חגיגה (דף ג ע"א) דאף דאמרינן שם דעשרה כהנים שפירשו דבעינן זרעו מיוחס אחריו דהוא רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא זהו רק על האי דכהנים משום דיליף להאי קרא והיתה לו ולזרעו אחריו דחלל עבודתו כשירה כמו שהביא בשם הריטב"א ז"ל אבל הא דאמרינן לא תינסב שפחה וכותית דלא ליזול זרעך בתרה אפילו לפי המסקנא הוא מה"ת דהקרא ל"צ לדרשא אחריתא ע"ש וכן נראה מדברי המהרש"א בח"א ביבמות דאף לפי המסקנא נשאר זה איסור דאורייתא ע"ש: והנה ע"כ צ"ל דזה האיסור דאורייתא הוא רק היכא שנשאה דרך נשואין אבל בזנות ליתא האיסור דהא זה כ"ע מודים דאיסור כותית בזנות הוא רק מדרבנן משום דב"ד של חשמונאי גזרו ע"ז כמבואר ואיך נאסר מדאורייתא מקרא אלא ודאי האיסור מה"ת היכא דנסבה דרך נשואין כמו שאמר שם לא תינסב שפחה וכותית אף שנאסרה אח"כ בתורה לא תתחתן במ לאסור דרך נשואין מ"מ נאמר גם לאברהם אבינו שאסור לו לישא דרך נשואין שפחה וכותית וא"כ לישא שפחה דרך נשואין נשאר האיסור מה"ת מקרא דלזרעך אחריו דנשאר לישראל.

ויתבאר עתה כן קיי"ל דבא על הכותית בזנות הוא איסור מב"ד של חשמונאי אם הוא בצניעה ובפרהסיא קנאין פוגעין בו מהלמ"מ ובדרך נשואין אסור מה"ת מלאו דלא תתחתן במ נוסף על איסור עשה של ולזרעך אחריו דהוא לאו הבא מכלל עשה ובשפחה אינו כן אלא היכא דבא דרך זנות ובפרהסיא אין פוגעין בו קנאין וכן אם לקחה דרך נשואין אינו לוקה מלא תתחתן כמו שכתב רבינו הכא בה' י"ד אבל אי בא על שפחה דרך נשואין אסור מקרא דלזרעך אחריו ומ"מ אינו לוקה ע"ז רק מכת מרדות מד"ס והוה זה כמו שכתב רבינו לקמן בפ"ב מהל' מ"ש (הל' ו) וז"ל אבל אם אכלו קודם שיכנסו לירושלים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם וכתב הכ"מ שם משום דאיכא לאו

הבא מ"ע של וצרת הכסף בידך כמו שכתבו התוס' שם במס' מכות (דף יב ע"ב) וזהו המכת מרדות מדבריהם שכתב רבינו עכ"ל שם וה"נ כן הוא אף שלקחה דרך נשואין דאיכא לאו הבא מ"ע מ"מ לוקה מכת מרדות מד"ס כמו גבי מ"ש.

והיכא דבא עליה דרך זנות בצינעה אינו אסור רק מדרבנן כמו כותית והקרא דלא יהיה קדש ולא תהיה קדשה לא ס"ל כהתרגום דקאי לאסור על עבד ושפחה אלא קאי על פנוי הבא על הפנויה המופקרת לזנות כמו שכתב רבינו לעיל בפ"א מהל' אישות ע"ש ודרך נשואין דאסור מה"ת לישא עבד או שפחה מקרא דלזרעך אחריו הוא משום דמתחלל זרעו דזרע קודש מתחלל ואסור מה"ת כמו כותית דרך נשואין ורבנן גזרו מטעם זה דרך זנות נמי כמו בעכו"ם.

ומזה דחזינן דהתורה התירה להאדון למסור לעבד עברי ש"כ חזינן דלית ביה איסור כמו בכותית אשר בפרהסיא קנאין פוגעין בו או דרך נשואין משום לא תתחתן במ דא"כ היאך התירה התורה לע"ע שימסור לו רבו ש"כ אלא עיקר האיסור אם לוקח מעצמו דרך נשואין שפחה וגורם לזרעו שיתחלל אבל אם רבו מוסר לו ש"כ בע"כ והבנים המה של רבו והוא לא גורם לזה התירה התורה בהדיא בזה: ועתה יתבאר דברי רבינו כמין חומר כן בהל' י"א כתב העבדים שהטבילו כו' יצאו מכלל כותים ולכלל ישראל לא באו לפיכך השפחה אסורה לב"ח כו' והבא על השפחה מכין אותו ת"מ מד"ס והוא בין בדרך זנות ובין בדרך אשות מ"מ אינו לוקה רק מכת מרדות מד"ס דרך זנות הוא איסור דרבנן כמו כותית שכתב הכא בהל' ב' דבזנות מכין אותו מ"מ מד"ס או דרך אשה דהוא אסור מה"ת מלאו הבא מכלל עשה מולזרעך אחריו וכתב סתם הבא על השפחה והוא בין דרך אישות או דרך זנות מ"מ לוקה מ"מ מד"ס בתרווייהו.

ומסיק שהרי מפורש בתורה שהאדון נותן ש"כ לע"ע והיא מותרת לו שנאמר אם אדוני יתן לו אשה כו' וזהו כוונת רבינו להודיע מנ"ל דשפחה יצאה מכלל כותית לבלי לאסור בפרהסיא ולומר דהלמ"מ גם בה הוא דקנאין פוגעין בו ודרך מלאו דלא תתחתן זה ידעינן מדהתירה התורה למסור לע"ע ש"כ אלמא דהנשואין לית ביה איסור ל"ת וכן בזנות דאל"כ לא התירה התורה לע"ע דהוא נמי בכלל ישראל אלא כל האיסור הוא מקרא דולזרעך כו' דלא תיזיל זרעך בתרה והיכא שרבו מוסר לו ש"כ בע"כ זה לא אסרה תורה כמו שבארנו וכן מבאר נמי הפ"י הכא בקידושין דהאדון ה"ל גורם לגורם לו כו' ע"ש אבל אי הוה קנאין פוגעין בו בפרהסיא ה"נ הוה אסור מזה בע"ע דמקרי פרהסיא כמו שבארנו לעיל בשם האור חדש דהוה כמו יפ"ת דמקרי פרהסיא וכן אי אסרינן מלא תתחתן דרך אישות נמי לעבד עברי הוה אסור ובה' י"ב כתב ולא גזרו חכמים בדבר זה היינו מה שמקשה המשל"מ בפ"ג מהל' עבדים מ"ט לא גזרו חכמים על העבד ג"כ שיהיה אסור לישא הש"כ וחד תירוץ בארנו לעיל ועוד יש לתרץ כן.

דהנה רבינו כתב הכא בה' ב' אבל הבא על הכותית דרך זנות מכין אותו מכת מרדות מד"ס גזירה שמא יבוא להתחתן כו' אלמא דכל עיקר האיסור גזירת חכמים בזנות הוא שמא יבוא להתחתן ואי יעבור ע"ז איכא איסור דאורייתא במלקות שפיר גזרו רבנן בזה אבל גבי שפחה אף אי יעבור על האיסור חיתון וישא אותה לא יעבור רק על איסור לאו הבא מ"ע של ולזרעך אחריו לא גזרו בזה וכמו שכתב המגיה בס' משל"מ פ"א מהל'

י"ט בזה דאמר הגמ' ביבמות מכדי הא דאורייתא כו' מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת זהו רק בלאו גמור אבל לא בלאו הבא מכלל עשה ע"ש והסכים על ידו הנוב"י במה"ק בהל' חמץ ע"ש וה"נ כיון דליתא באיסור אישות רק לאו הבמ"ע לא גזרו לעבד עברי אם רבו נושא לו אשה דשרי מה"ח שמא ישא בחתנות בלא שרבו יתן לו וכמו שגזרו בכותית דרך זנות ל"ג"ע"ז ורק דרך זנות שפחה אסורה כמו שאסור כל פנויה אף דישראל דאף על יחוד דפנויה גזרו מכש"כ ביאה דאסור ונהי דאין לה דין כותית מ"מ גם בת ישראל אסור פנויה מד"ס לכ"ע ורק אומר דלע"ע דרבו מוסר לו ל"ג שמא ישא דרך חתנות כיון דלא הוי לאו גמור בזה כמבואר.

ובה' י"ג כתב עוד ולא יהיה עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מה"ת ודייק רבינו לשון אין בו מלקות מה"ת אכל איסור דאורייתא דרך אישות יש שזה ג"כ גורם להבן לסור מאחרי ה' שהבן מן השפחה קרוי עבד ונמצא גורם לזרע קודש להתחלל הרי אונקלוס כולל ביאת עבו"ש בכלל לא יהיה קדש ול"ת קדשה כו' ולהכי לדידן דרך אישות איכא איסור מה"ת ובדרך זנות הוא מד"ס.

וניחא לפ"ז דבארנו דאיכא איסור מה"ת דרך אישות כל הקושיות אשר בארנו מקידושין דעבד כהן חידוש דשרי לישא שפחה אף דרך אישות אף שלישאל אסור מה"ת וכן מכריתות ומחולין שבארנו דהתם נמי לישא דרך נשואין וכן גזרו דהבא על הכותית דרך זנות אסור משום שפחה היינו נשואי שפחה דאסור מה"ת: וניחא נמי הא דכתב רבינו לקמן בפ' ט"ו הל' ד' לפי דבר זה התירו לממזר לישא שפחה כדי לטהר את בניו שהרי הוא משחרר אותם ונמצא ב"ח ולא גזרו על השפחה וממזר מפני תקנת הבנים ע"כ ולכאורה משמע הכא מד"ר דאיסור זה הוא מדרבנן ולא גזרו משום תקנת הולד בשלמא לפירוש רש"י ותוס' דאסור מה"ת משום לא יהיה קדש מ"מ גבי ממזר ניחא שנושא שפחה כמו שכתבו התוס' במס' גיטין (דף מא וב"ב דף יג) דאיסור קדש ליתא גבי ממזר דכולו מקדשות קאתי שנולד מאיסור ערוה שאין קדושין תופסין בו עיי"ש.

ולפ"ד רבינו נמי דהאיסור הוא לא מלא יהיה מ"מ ניחא כיון דבארנו דהאיסור הוא שגורם לזרע קדוש שיתחלל וילפינן מקרא דולזרעך אחריו דאסור וזהו דוקא בישראל כשר שמחלל זרעו אבל לא בממזר שזרעו מחולל ליתא בזה איסור מה"ת וגם רבנן לא גזרו כיון דאיכא תקנת הבנים ואף בזנות לא גזרו כמבואר: וניחא נמי מה שהקשה השעה"מ הכא ע"ז וחדא הוא מגמ' דב"ק (דף פח ע"א) דיליף על עבד דפסול לעדות מק"ו מאשה כו' דעבד שאינו ראוי לבוא בקהל א"ד שפסול לעדות והוא פסול מה"ת אלמא דאינו ראוי לבוא בקהל מה"ת כו'.

והנה לכאורה הא גם זה נוכל לתרץ דא"ל דעולא דאומר זה דאליבא דרבנן דפסול לעדות מהאי קו"ח יפרש דרבנן ס"ל כאונקלוס דמתרגם מלא יהיה קדש לאסור עבד והוה לאו מה"ת אבל לדידן א"ל דילפינן פסול עבד כמו שאמר מר בד"ר מקרא דלא יומתו אבות ע"ב כו'. אמנם זה תקשה דהא רבינו לקמן בהל' עדות יליף מקרא דלאחיו לפסול עבד שאינו אחיו בן ברית ומפרש לה האו"ת בסי' ל"ד סי"ט דפירוש רבינו הוא דיליף מקו"ח דיליף עולא מגזלן וחד מהנך והקו"ח בא לגלות דלא נימא אחיו הוא במצות ורק כיון דאינו אחיו בברית פסול הוא לעדות עיי"ש וא"כ גם רבינו יליף ע"כ מקו"ח זה דאינו

ראוי לבא בקהל אלמא דאסור מה"ת וגם זה יתורץ כמו שבארנו דאסור מה"ת דרך נשואין בלאו הבא מ"ע וכן שאר הקושיות שהקשה השעה"מ הכל יתורץ בזה: והנה הדו"פ כתב בטור סי' טז) דאסור מה"ת הוא לישא שפחה אף לדידן מלאו דלא יהיה קדש ורק אינו לוקה דהוי לאו שבכללות והב"ש הקשה ע"ז שם (סי' טז ס"ק ה) א"נ דהוי לאו שבכללות להכי אינו לוקה א"כ אמאי פסקינן דפנוי הבא על הפנויה לוקה מלאו זה כמו שכתב רבינו לעיל בהל' אשות הא לאו זה הוי לאו שבכללות כמו עבד ושפחה.

ולענ"ד קשה עוד א"נ דאסור מה"ת מקרא דלא יהיה קדש א"כ גם בזנות להוי אסור כמו בפנוי הבא על הפנויה דילפינן גם על זנות מקרא זה ובזנות ודאי ס"ל לרבינו דהוא רק מדרבנן דכתב הכא בפ' ט"ו שבארנו ולא גזרו חכמים בדבר זה והיאך מצינו שגזרו חכמים א"נ דאף בזנות הוא איסור מה"ת אלא ודאי כמו שבארנו דרך אשות אסור מה"ת ודרך זנות הוא מדרבנן כמו גבי כותית כמבואר.

וצריך לומר דבין עבד לבת ישראל ובין שפחה לישראל תרווייהו נפ"ל מהאי קרא דלזרעך אחריו אף דקיי"ל דעבד ועכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר מ"מ כמו בעכו"ם אסרינן מקרא דלא תתחתן בין כותי לישראלית ובין ישראל לכותית וה"נ בעבד נהי מהא דחזינן דהתירה התורה לעבד עברי למסור לו ש"כ בע"כ ש"מ דגבי עבד ליתא לאו זה מ"מ איסור לאו הבא מ"ע יש הכל כמו שבארנו: והנה הקרבן עדה בירושלמי דקדושין (פ"א ה"ב) כתב וז"ל ונ"ל שדעת הרמב"ם הבא על השפחה יש איסור מה"ת אך אין מלקות מה"ת ולא גזרו חכמים שיהיה לאו באיסור זה אם בא עליה דרך חתנות או שיהיה בה איסור אם בא עליה דרך זנות כמו שגזרו בעכו"ם כו' אלא אם בא עליה דרך חתנות חייב בעשה עליה ויליף ליה מדאמרה תורה בע"ע שרבו מותר להשיא לו שפחה ש"מ דלשאר כל אדם אסורה ולא הבא מכלל עשה הוא עכ"ל וכל דבריו תמוה דלפ"ד משמע דבלא תתחתן רק גבי כותית והכא ליתא שום איסור אפילו מדרבנן זהו ליתא דהא משמע מדברי רבינו בהדיא הכא דהבא על השפחה אף פ"א דרך זנות עובר על איסור דרבנן ומה שכתב עוד דהוי לאו הבא מ"ע מזה דהתירה התורה לעבד עברי לא מצינו מזה שום לאו הבא מכלל עשה דהתורה לא באה להתיר לעבד עברי זה ורק בא לומר דרבו מוסר לו ש"כ והולדות של האדון ומנ"ל לומר דהתורה באה להתיר דאז ממילא נשאר לב"ח באיסור רק אמרה התורה אם אדוניו יתן לו אשה האשה וילדיה תהיה לאדוניה כו' ולא להתיר באה ואף דאמרינן אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו ש"כ משמע דהוא באיסור זהו רק אם ידעינן איסור ממקום אחר אמרינן אם אין לו אשה ובנים נשאר באיסור כמו שאר ישראל וכמו שבארנו הוא הנכון דיליף מולזרעך אחריו כמבואר ודוק: פרק יג הלכה א בשלשה דברים כו' מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו עכ"ל.

והנה קשה ע"ז דמ"ט לא הביא רבינו מקרא זה שהביא הגמ' במס' כריתות (דף ט ע"א) מילה דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים כו' ואעבור עליך כו' ורבינו הביא מקרא זה של וכל ערל. אמנם אפכא תקשה על הגמ' מ"ט שביק קרא דדברי תורה שמביא רבינו וקא יליף מקרא דדברי קבלה ונ"ל ליישב כן דהנה מקרא דכל ערל הא לא נדע רק דמשום אכילת פסח הוצרכו למול ג"כ כדי לאכול הפסח וזהו רק בגדולים שאוכלין

הפסח אבל קטנים מבן ח' ימים עד שיוכלו לאכול פסח לא נדע מקרא זה אם מלו אז אך בודאי מלו אותן דהא קיי"ל דמילת זכריו ועבדיו מעכבות מלאכול הפסח ואף בפסח מצרים נמי היה מעכב כדאיתא במס' פסחים (דף צו ע"א) וא"כ ודאי מלו את בניהם לעשות הפסח: אמנם במכילתא פ' בא ובילקוט שם איתא פלוגתא דתנאי בזה ור' ישמעאל ור' יונתן ס"ל דמילת זכריו אין מעכבין את אביהם מלעשות הפסח עיי"ש וא"כ ניחא שפיר דא"ל דהאי סוגיא דמס' כריתות ס"ל כהאי מ"ד שם במכילתא דמילת זכריו אינם מעכבין וא"כ לא נוכל ללמוד מקרא דכל ערל דה"א דלא מלו רק אלה שאכלו הפסח אבל קטנים נכנסו לברית בלא מילה ולכן הביא הקראי דדברי קבלה דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים ממצרים משמע שכולן מלו וכן מקרא דאעבור עליך משמע דזכות המילה עמד להן להוציאם ממצרים וא"כ אפילו קטנים נכנסו לברית אבל רבינו דפוסק בהל' ק"פ דמילת זכריו מעכבין כמו דס"ל לגמ' דידן וא"כ נוכל לילף מקרא דכל ערל דכולם נימולו אפילו הקטנים דמעכבא אכילת הפסח כמבואר ודוק: פרק יד הלכה ב ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא יחוד השם ואיסור עכו"ם ומאריכין בדבר הזה ומודיעין אותו מקצת מצות קו"ח ואין מאריכין בדבר הזה ומודיעין אותו עון לקט שו"פ ומעשר שני עכ"ל.

וכתב הרה"מ ברייתא ביבמות (דף מז) והכל מפורש שם חוץ ממ"ש ומאריכין בדבר ביחוד השם ובאיסור ע"א שאינו מבואר שם שיאריכו עמובזה אבל הדבר פשוט שאלו הם עיקרי הדת והאמונה צריך כו' ולהודיעם שהוא עיקר כו' עכ"ל. ונ"ל קצת ראייה לדברי רבינו דביחוד השם הוא מאריך דשם אמרינן אסור לנו ע"ג.

והקשה המהרש"א הא עכו"ם הוא מז' מצות שב"נ מוזהר ע"ז ול"ל להזהיר להגר ועיי"ש: ויש לומר כן דהנה במדרש רות שם קאמר עמך עמי אלו עונשין כו' ואלהיך אלהי לשלם שכר פעולתי ולא רצה המדרש לפרש ע"ז דאסור ע"ז, ונ"ל דפליגי בזה דהנה אמרינן במס' סנהדרין (דף נו ע"ב) כל ע"ג שב"ד של ישראל היו ממיתין עליה ב"נ היה מוזהר עליה וכל ע"ג שאין ב"ד של ישראל מ"ע אין ב"נ מוזהר עליה כגון גיפף ונישק ופירש"י ז"ל ומ"מ עשה איכא מויצו וכן כתב רבינו לקמן בפ"ט מהל' מלכים הל' ב' דאף שאינו נהרג מ"מ אסור בכולן וא"ל דזהו רק למ"ד דילפינן איסור עכו"ם מויצו אז ידעינן עשה על הכל אבל תנא דב"מ דיליף איסור ע"ג מקרא דכי השחית כל בשר ואמרינן כ"מ שנאמר השחתה אינה אלא ד"ע ועכו"ם לא ידעינן מזה רק על ע"ג שב"ד של ישראל ממיתין אבל על גיפף ונישוק אף איסור עשה ליכא וא"כ א"ל דהגמ' שם במס' יבמות דאומר דמזהיר ע"ז ס"ל כתנא דב"מ דיליף מכי השחית וא"כ בא להזהירו מכל ע"ז אף שאין ב"ד של ישראל ממיתין עליה אבל המדרש יסבור דאיכא איסור אף בע"ג שאין ב"ד של ישראל ממיתין ולהכי אמר רק על שאר מצות כמבואר: אמנם רבינו ס"ל דלהכי מזהיר לו על ע"ג אף דמוזהר הוא בתחלה היינו שמאריך בדבר זה כיון דהוא יחוד השם דלהזהיר לבד לא צריך דמוזהר ועומד הוא כמבואר: ומ"ש רבינו ומע"ש בגמ' איתא ומעשר עני ובודאי זה ניחא יותר דזה דמי ללקט שו"פ שמזהיר אותו אבל מעשר שני הוא דמי למעשר ראשון וה"ל לומר על המעשרות ודוק: הלכה יח ויראה לי שאם בא העבד על הזכר ובהמה יהרגו שאיסור שתי עריות אלו שוה בכל האדם עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל לא צריך אפילו לתינוקת וכי משום קורבה נאסרו אלו שיהיו כו' וכל עונשין שבתורה הן מוזהרות עכ"ל ונ"ל ליישב דברי רבינו דשפיר צריך לאשמועין זה דהנה איתא במס' יבמות (דף נד ע"ב) אלא אמר ר"י כו' א"ק כו' אשר יעשו מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות הוקשו כל העריות כולן לנדה מה נדה בהערה אף כל בהערה ופירש רש"י ז"ל שהרי כאן הוקשו כולן זו לזו ונדה נמי כתיב בפרשת עריות וכן לעיל ביבמות (דף ח ע"א) אמרינן איתא בהקישא דר' יונה כל אשר יעשה כו' הוקשו כל העריות כולן לאשת אח מה אשת אח שריא כו' כתב רחמנא עליה וכן במס' קדושין (דף סא) ובכריתות (דף ב) איתא דמהקישא דר' יונה ילפינן כל עריות זמ"ז בין לקולא ובין לחומרא.

והנה ביבמות (דף נד) אמרינן המערה בזכור מהו כו' אלא המערה בבהמה מהו כו'. וכתבו התוס' ד"ה בזכור הא דלא יליף בזכור ובהמה בהקישא דר' יונה משום דאת מקורה הערה כתיב והנהו לא שייך בהו מקור כו' א"נ משום דזכר ובהמה לא חשיב ביאה דאין דרך ביאה בכך ולהכי בפ' ד"מ צריך אזהרה ועונש לשוכב ונשכב בזכור אע"ג דבעלמא לא בעי קרא לחייב האשה הנשכבת עכ"ל והנה מה שהביאו ראייה על התירוץ השני דלא חשיב ביאה מה דצריך עונש ואזהרה לשוכב ונשכב בזכור י"ל כן.

דהנה במסכת ב"ק (דף לב ע"א) אמרינן הכא איהו קעביד מעשה והיא לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם הנאה לתרווייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד וכתבו התוס' ומיהו לענין חטאת ומלקות חייבת דרחמנא אחשבה הנאה כמעשה עכ"ל וא"כ א"ל דגבי אשה לא בעי קרא לחייב על נשכב כיון דאית הנאה לתרווייהו וה"ל מעשה וחייבת אבל גבי זכר דאין הנאה לנשכב כמו שפירש רש"י ז"ל שם במס' סנהדרין וא"כ ה"א דלא מחייבי ומרבי קרא בהדיא דמ"מ חייב גם נשכב וא"כ אין ראייה משם: אך הא זה שפיר יבואר מדברי התוס' דגם עריות דזכור ובהמה הוקשה מהקישא דר' יונה וא"כ לכאורה נוכל לטעות ולומר דכי היכא דעבד פטור מעריות דקורבה פטור נמי מן עריות דזכר ובהמה דילפינן לה מהקישא וכה"כ דאמרינן (בדף ח ע"א) דכה"כ דאשת אח שריא כו' ואשמועין רבינו דלא ילפינן זה בהקישא לפטור ואף דאין משיבין על ההיקש מ"מ אמרינן בשאר עריות דלאו שאר בשר הוא ילפינן אפכא בג"ש דלה לה מאשה לחייב ולא מהקישא לפטור ואפילו למ"ד במס' גיטין (דף מא) דהקישא עדיף מג"ש מ"מ הא כתבו התוס' שם דמסקינן דג"ש עדיפא דהכא כיון דכל עיקר לימוד שטר ילפינן בג"ש ס"ל לכ"ע דג"ש עדיפא וה"נ דכל עיקר לימוד בעבד שמוזהר על מצות ילפינן מג"ש זה מאשה הג"ש טפי עדיף ואמרינן דחייב באותן שאינה קורבה ומכש"כ לפי מאי שכתבו התוס' במס' זבחים (דף מח) ד"ה דכ"ע דהיכא דמצי לאוקמי היקשא למלתא אחריתא אמרינן ג"ש עדיפא לכ"ע ורק היכא דל"מ לאוקמי ההיקשא למלתא אחריתא אז יש מ"ד דהקישא עדיף וא"כ הכא דהקישא דר"י מ"ל לכמה דברים שפיר ג"ש עדיף ועבד מוזהר בהני דלאו שאר בשר ודוק: פרק טו הלכה א איזהו ממזר חוץ מן הנדה שהבן ממנה פגום ואינו ממזר עכ"ל.

והנה התוס' כתבו במס' קדושין (דף סח ע"א) ד"ה לחומרא וא"ת לר' יהושע דאמר אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד מאי חומרא לומר דלא תפסי קדושין בחייבי כריתות וי"ל

דאשמוענין מזה דהוה פגום מיהו אי תפסי בה קדושין אפילו פגום לא הוי עכ"ל. נמצא דהתוס' ס"ל בזה דפגום תליא בתפיסת קדושין ואי תפסי קדושין אינו פגום ורבינו הא לא ס"ל כן דהא כתב הכא דבנדה הבן פגום אף דבה תופס קדושין וא"כ לרבינו תסוב קושית התוס' לדוכתה דלר' יהושע מאי חומרא הוא זה.

ונ"ל לומר דלרבינו בלא"ה לשיטתו ניהא הקושיא לר"י כן. דהנה רבינו כתב לקמן בהל' ב' דכל חייבי לאוין לבד מאלמנה לכה"ג אינו לוקה על בעילה בלא קדושין וכתבו המפרשים דזהו רק לדידן דס"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין אבל למאן דאמר דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אז ודאי לקי על ביאה לחודיה בלא קדושין אף הני דכתיב בהו לא יקח כו' דהא הקדושין לא מהני מידי ולהכי הטעם בחייבי כריתות קיי"ל דבכל הני אף דכתיב בהו משמעות קדושין או לא יהיה אשר משמעות קדושין ומ"מ לקי בלא קדושין משום דאין הקדושין תופסין וחייב על הביאה לחוד וא"כ שפיר הוא לחומרא דאי נקיש לזה דאחות אשה אזי יהיה בחייבי כריתות דלא יתפסו קדושין ויהיה חייב על הביאה בלא קדושין כמו את"א ודוק: פרק טז הלכה ב הוואיל ופ"ד אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ועל הספיקות אבל פ"ד וכ"ש אסור במזרת ודאית שהרי אסורה מה"ת עכ"ל.

והראב"ד ז"ל השיג עליו והאריך בזה דממזר לאו קהל הוא כו'. והנה הב"ש באה"ע (סי' ה ס"ק ט) תמה על הראב"ד ז"ל דא"כ למה לא מוקי מתניתין בקדושין (דף עב) כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זב"ז מיירי בפ"ד דאסור בקהל מותר במזרת ונשאר בקושיא.

ובס' ישועות יעקב (בסי' ה) שם מתרץ כן דא"כ האיך יהיה מיושב בזה דברי ר"א במשנה שם שאוסר אף ספיקות הא ספק פ"ד מותר ומשום מעלה עשו ביוחסין ליתא דלאו בר אולודי הוא עכ"ל: ולענ"ד ליתא זה התירוץ דהא רש"י ז"ל כתב במשנה כגון ממזרי בשתוקי. וכתב הפ"י דאף לפי המסקנא מוקי ליה בגמ' לענין גר עמוני ומואבי אפ"ה פשטא דלשנא דמתניתין קאי על ממזרי ושתוקי דאלת"ה אין ענין דברי ר"א דאוסר ודאן בספיקן בכאן אע"כ דמיירי נמי בממזרי ושתוקי אלא שבא להוסיף גר עמוני ומואבי שלא נאמרה במשנה עכ"ל.

נמצא דנוכל לאוקמי גם לענין פ"ד ור"א קאי על ממזרי בשתוקי דהא לפי מה שמסיקהגמ' לענין עמוני ומואבי נמי לא קאי ר"א ע"ז וה"נ נימא כן וליתא תירוץ: אמנם נ"ל דכל עיקר דין זה מבואר בירושלמי שם בפ' הערל ובפ' עשרה יוחסין שהביא המ"ע הכא והוא טעה בזה כמו שכתב הכא בביאורי הגר"א ז"ל וז"ל הירושלמי אבל פ"ד כהן לא בדא תמן תנינן כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זב"ז ר"י אוסר ר"י אומר כללא פ"ד ישראל מותר לו לישא ממזרת אר"י בלבד פסול משפחה הא פסול הגוף לא בדא חייליה דר"י כו'.

וזהו כונת הירושלמי דהפירוש של הפני משה שם הוא דחוק מאי כללא דאמר: אמנם יבואר כן בדא תמן תנינן כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זב"ז ר"י אוסר ר"י אומר כללא פ"ד פי' הכלל דכל אתי לומר דפ"ד ישראל מותר לו לישא ממזרת כמו שהקשה הב"ש וע"ז אומר דתניא ר"י בלבד פסול משפחה הא פסול הגוף לא בדא פירוש דר"י

דחי דלא מצי לאוקמי הא מתניתא דפ"ד דלא מיירי המשנה רק בפסול משפחה אבל בפסול הגוף לא ואמר חייליה דר"י כו' דהוא סבר דבאמת כיון דהוא פסול הגוף אסור במזרת אבל לדידן נוכל לומר דאף דמותר מ"מ המשנה לא מיירי רק בפסול משפחה דקאי על דלעיל העשרה יוחסין דהכל פסול משפחה אבל זה דפסול הגוף לא קחשיב כמבואר.

וכן כתב בהדיא בס' ים של שלמה במס' יבמות פ' הערל קושיא זו של הב"ש ומתריץ כמו שבארנו דרק בפסול משפחה מיירי הכא ולא בפסול הגוף וכמ"ד בירושלמי דלפי שהוא פסול הגוף אסור במזרת כמבואר ודוק: פרק יז הלכה א' שלש נשים כו' זונה כו' ובה' ב' כתב כל כהן שנשא כו' לוקה.

והנה לרבינו מקרי זונה כל שנבעלת לפסול לה כמו שמבאר לקמן ובס' בית שמואל באה"ע (סי' ו' ס"ק ח) הקשה מגמ' דיבמות (דף סח ע"ב) דאמרינן שם אלא לכהונה קו"ח מגרושה וכי מזהירין מה"ד גילוי מלתא בעלמא הוא. והנה זהו פלוגתא דאביי ורבא בנ"ד ורבא ס"ל אין מזהירין מה"ד וקיי"ל בכל דוכתא אביי ורבא הלכה כרבא וא"כ אין מזהמה"ד בגמ' וא"כ היאך לקי לרבינו הכא בגמ' כו'.

ועיין שו"ת נוב"י מה"ת חאה"ע (סי' ג) מה שמבאר ועיין לקמן בה' מ"א מה שנבאר: ולענ"ד הכא יש ליישב פשוט עפ"י מה שכתבו הכא הרשב"א והריטב"א ז"ל בחידושי ליבמות וז"ל וקשה והא כיון שנבעלה לפסול לה זונה היא כמו דאיתא בפ' דלעיל ואיזו זונה שנבעלת בעילת זנות וזונה פסולה לכהונה כדאיתא בקרא בהדיא וי"ל דסוגיין אתיא הכא אליבא דר"א דאמר התם זונה כשמה והא דנקיט לה סתמא ולא קאמר הניחא לרבנן אורחיה דתלמודא הוא בהכי עכ"ל: והנה רבינו ס"ל כאן כשיטת רש"י ז"ל לעיל (דף סא) במשנה בנבעלת לפסול לה הוא אף לא מחייבי כריתות וכמו שכתב בפ"ח ודלא כהראב"ד ז"ל דס"ל כשיטת התוס' הכא בד"ה שנבעלה דרק מחייבי כריתות הוי זונה ונמצא דלרבינו ע"כ צ"ל דס"ל כשיטת הרשב"א והריטב"א דהאי סוגיא אתיא אליבא דר"א דאמר זונה כשמה דלרבנן נבעלת לפסול לה הוי זונה דכתיב בקרא ונמצא רבינו ז"ל דפוסק כאן כרבנן ודאי לוקה משום זונה אף בלא קו"ח דהיא זונה הכתוב בתורה זונה לא יקחו והתוס' במס' יבמות (דף מד ע"ב) מקשים דל"ל קרא דזונה ת"ל דזונה הוא חייב מקו"ח ואף דהתוס' ס"ל דזונה היא מחייבי כריתות מ"מ יש לפרש דקושייתם קאי אליבא דאביי דס"ל מזהירין מה"ד מגי"מ אבל לדידן ניחא דלקי בלא גילוי מלתא כמבואר ודוק: שם אחד כהן גדול משוח בשמן המשחה כו' ואחד כה"ג שמנוהו ועבר ובין כהן משוח מלחמה כולן מצווין על הבתולה ואסורין באלמנה עכ"ל.

והנה קשה לי מדקאמר רבינו סתם ואחד כה"ג ששמוהו ועבר משמע דס"ל כרע"ק דעל איזה אופן שעבר כל דבר נוהג בו בין מחמת קרא ובין מחמת מומיו וכן אם נצטרע דלא חלקו בזה וכמו שאמר שם במס' הוריות (דף יב ע"ב) וא"כ קשה לי היאך פוסק דכהן משוח מלחמה מצווה על הבתולה דהתם בסוגיא הא אמרינן כתנאי והוא אשה כו' אחר שחילק הכתוב ריבה דר"י רע"ק אומר א"ל אלא שעבר מחמת קרא מחמת מומו מנין ת"ל והוא כו' אלמא דזהו התנאים דר"י מרבה מקרא דהוא משוח מלחמה וס"ל דנוהג בו איסור אלמנה ומצווה על הבתולה ורע"ק מרבי מהוא עבר מחמת מומו ולא נדע

דמשוח מלחמה מצווה על הבתולה וא"כ היאך פוסק רבינו תרתי אחרי דהגמ' מסיק דתנאי היא וצ"ע ועיין לקמן בהל' כלי המקדש: הלכה ב כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים לוקה אי בעל ואם בא עליה דרך זנות אינו לוקה כו' עד שיקח ויבעול עכ"ל.

ונ"ל למצוא ראייה לדברי רבינו דבעי דוקא קידש ובעל מהא דאיתא במס' גיטין (דף פג ע"א) נענה ריה"ג ואמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה כו' והרי תרומה וקדשים שאסורה לזה ומותרת לזה באיסורי אשה קאמרינן כו' עכ"ל הגמ' וק"ל למאי מקשה מזה דתרומה וקדשים דאין שייכות לזה כלל והוא משני ליה שפיר ע"ז באיסורי אשה קאמרינן טפי ה"ל להקשות מפסולי כהונה דאסורות לכהן ומותרות לישראל והוא מאיסורי אשה שפיר אלא ודאי מזה ראייה דגם באיסורי פסולי כהונה כמו גרושה חללה וזונה ליתא איסור זה עד שיקדש ויבעול וא"כ לדעת הפוסקים דמבארים בזה דכתב רבינו לעיל בהל' אשות דפנוי הבא על הפנויה דרך זנות לוקה משום לא יהיה קדש זהו רק במופקרת לזנות ולא באקראי דלא כמו שכתב שם הכ"מ לעיל בשם הר"א בנו של רבינו ז"ל דלוקה ע"ז אם בעל ולא קידש משום לא יהיה קדש כו' ורק מלאווי דגרושה וחללה לא לקי אי אתרי ביה ע"ז בלא קדושין אלא נימא כמו שמפרשים הפוסקים דברי רבינו דמיירי רק במופקרת לזנות וא"כ לא מצי למימר מהני פסולי כהונה דאיכא למדחי מהני להני שכן הותר אצלו בזנות כמו דדחי הגמ' לקמן גבי ע"מ דאמר הרי הותרה אצלו בזנות וה"נ כיון דהותרה בזנות דאינו לוקה עד שיקח ויבעול כדעת רבינו וא"כ מגרושה וחללה לא מצי לאקשווי ומאלמנה לכה"ג לא מצי לאקשווי אף דקיי"ל בקדושין (דף עה) דהכל מודים דלוקה בביאה בלא קדושין מ"מ לא מצי להקשות דבאלמנה מצינו היתר לכה"ג כגון אירס את האלמנה ונתמנה להיות כה"ג דקיי"ל דיכנוס אלמא דיש היתר באלמנה לכה"ג אבל בשאר פסולי כהונה ס"ל להגמ' כדעת רבינו דבעי דוקא למלקות עד שיקח ויבעול כמבואר ודוק: הלכה יב במשל"מ ד"ה כהן כו' באה"ד ואם נדחוק עצמנו דס"ל להרמב"ן ז"ל דמדרבנן הוא וקו"ח ל"ד דהא אין מזהמה"ד כו'.

והקשה ע"ז כמו"ח ז"ל דהא דאין מזהירין מה"ד הוא רק למלקות אבל לאיסורא מה"ת איתא וכמו דאיתא במס' מכות (דף יז) איסורא בעלמא וכמו שהביא המשל"מ גופיה לקמן בפ"ב מהל' מ"א ה"א וא"כ היאך אומר הכא דהוא רק מדרבנן וצ"ע: הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה א מכלל שנאמר וכל בהמה כו'.

וכתב הרה"מ ז"ל ודע שאין לתמוה על מ"ש שלא מיני בהמה וחייה טמאין בא מקו"ח כו' ממ"ש אין מזהירין מה"ד קו"ח לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מכלל עשה מה"ת בביאור וכיון שכן אפשר ללאו שלהן לבא מקו"ח עכ"ל. והנה המשל"מ הביא ראייה לזה דהיכא דאיכא לאו הבא מ"ע שפיר מזהירין מה"ד ומביא ראייה חדא ממס' ב"מ (דף פח) דמקשה ויהא אדם מצווה על חסימתו מקו"ח משור כו' וק"ל דהא אין מזהירין מה"ד וכ"ת דלאו להלקותו אלא לאיסורא בעלמא כמ"ש מרן בכללי התלמוד דאף דאין מזהמה"ד היינו להלקותו אבל איסורא איכא מקו"ח כו': והנה ע"ז העיר כמו"ח ז"ל דל"ל להביא מדברי מרן בכללי התלמוד הא איתא בהדיא בגמ' דמכות (דף יז) וכי מזהירין מה"ד כו' ומסיק אלא איסורא בעלמא אלמא דאיכא איסורא בזה לכ"ע.

והנה מסיק המשל"מ אך לפ"ד הרה"מ ז"ל ניחא דכיון דבלאו קו"ח היה מצוה על החסימה מן העשה שפיר מייתי לה מקו"ח עכ"ל. וכן הש"א (בסי' פ) הביא ראייה לדעת הרה"מ ז"ל אליבא דרבינו מסוגיא דביצה (דף ז) עיי"ש: אמנם השער המלך הכא הקשה כמה קושיות ע"ז וקושיא אחת חמורה הקשה מסוגיא דמכות (דף יז ע"ב) דמקשה וכי מזהירין מה"ד ואפילו למ"ד עונשין מה"ד אין מזהירין מה"ד והא התם איכא בכל אחד לאו הבא מכלל עשה כמו שפירש רש"י ז"ל שם וא"כ שפיר מזהמה"ד כדברי רבינו והניח בצ"ע.

וכן הקשה מסוגיא דזבחים (דף קו ע"ב) דאמר שם נמי וכי מזהירין מה"ד אף דאיכא עשה שמה בשחיטה בחוץ שם תעלה עולותיך ושם תעשה דכלל עשיה הוא שחיטה וכן זה הניח בצ"ע: ונ"ל לענ"ד לישב הכל על נכון דהנה הרה"מ הא הביא ראייה לדבריו מדברי הספרא והמשל"מ הביא בשם הרמב"ן שחולק ע"ז בשם הספרי דלא ס"ל להספרי כן גבי אחותו מאביו ומאמו ויש לומר דכל אחד אזיל לטעמיה.

דהנה רבינו כתב דאי מתוך הספרא וסתם תורת כהנים הוא ר' יהודה ור' יהודה שפיר ס"ל לדינו של רבינו אבל סתם ספרי הוא ר"ש ור"ש לטעמיה ע"כ לא ס"ל זה. והנה רבינו כתב לקמן בפ' ט' ה' ב' לא שתק הכתוב לאסור האכילה אלא מפני שאסר הבישול כלומר ואפילו בשלו אסור ואצ"ל אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסור בת הבת ע"כ וכן כתב לעיל בפ"ב מהל' איסורי ביאה (הל' ו) מאחר שאסר בת הבת שתק מן הבת ואיסורו מד"ת כו' והנה הא בדבר זה פליגי אביי ורבא במס' סנהדרין (דף עו) דאביי אמר על בת בתו ענוש על בתו לא כש"כ ומקשה הגמ' וכי עונשין מה"ד ומשני גילוי מלתא בעלמא הוא ורבא אמר אתיא הנה אתיא זמה כו' נמצא דלרבא ילפינן מג"ש על בתו ולא מקו"ח מבת בתו ואביי ס"ל זה דמקו"ח וא"כ כיון דקיי"ל הלכה כרבא היאך דחולק אביי ורבא היאך סבר רבינו כדברי אביי: ונ"ל לבאר כן דהנה בדבר זה דאין עונשין מה"ד ואין מזהמה"ד יש שני טעמים טעם אחד שכתב בס' הליכות עולם דלא נוכל לענוש מיתה או מלקות מקו"ח שמא יש ע"ז פרכא ולא נדע זה ואיך נוכל להעניש את זה מיתה או מלקות שאי אפשר בחזרה ויוכל היות שיבורר הפרכא זה טעמו וטעמא של המהרש"א הוא במס' סנהדרין (דף סד) הוא מטעם אחר עפ"י דברי הסמ"ג ז"ל דכתב העביר כל זרעו פטור משום דלא סגי ליה בכפרה וה"נ היאך נוכל לענוש מכח קו"ח ונימא ומה הקל נענש החמורה לא כש"כ דיש עונש מיתה או מלקות דיש לדחות מה לקלה דסגי ליה בכפרה זו מענישין לו אבל החמורה דלא סגי ליה בכפרה אין מענישין לו ע"ש.

ונ"ל דבשני הטעמים האלו מחולקים הספרי והספרא דבארנו דהנה אם אמרינן כטעמו של ההליכות עולם דלהכי אין מזהירין מה"ד דילמא יש פרכא ע"ז הקו"ח אמרינן דהיכא דעשה או לאו הבא מכלל עשה מפורש בזה בלא קו"ח אמרינן דהתורה מגלי לנו הכא דעבדינן קו"ח לענין אזהרה למלקות מה"ד דאי לאיסורא בעלמא לא צריך לא העשה ולא הלאו הבא מכלל עשה דנוכל לידע מקו"ח לבדו דאדם דן מעצמו ובודאי לכתחלה הוי אסרינן ליה זה משום קו"ח וע"כ בא הלאו הבא מכלל עשה ללמוד על הקו"ח דמעליותא היא ומזהירין מה"ד למלקות ואי לאיסורא הא ידעינן מלאו הבא מכלל עשה

ומתרווייהו ידעינן איסורא ועונש מלקות אבל א"נ כטעמו של המהרש"א דלא סגי ליה בכפרה להכי אין מזהמה"ד על מלקות א"כ מאי מהני ליה אי יש בזה עוד איסור לאו הבא מכלל עשה מכש"כ דאין מענישין דחמיר האיסור ביותר מאם היה רק קו"ח לחוד ועתה דיש ביה תרווייהו מכש"כ דלא סגי ליה בכפרה דחמיר איסורא ביותר.

והנה ר"ש ס"ל ע"כ כטעמו של המהרש"א דבמס' סנהדרין (דף עג ע"א) אמרינן דר"ש ס"ל דעובד ע"ג ניתן להצילו בנפשו מקו"ח ומקשה וכי עמה"ד קסבר ר"ש עונשין מה"ד ומפרש לה הנוב"י במה"ת (ת' ח"מ סי' ס) בן המח' ז"ל דהכא ס"ל לר"ש עונשין מה"ד דטעמו דאין עונשין בכ"ד הוא משום דלא סגי ליה בכפרה וכ"ז אם מענישין ליה אחרי שעבר העבירה דהעונש הוא לכפרה אמרינן דאי חמיר הוא לא סגי ליה בכפרה אבל הכא דניתן להצילו בנפשו הוא כדי שלא יעבור העבירה אמרינן שפיר הקו"ח אם פגם הדיוט ניתן להצילו שלא יעבור פגם גבוה לא כש"כ ושפיר קאמר רש"י דהכא עמה"ד כטעמו של המהרש"א וא"כ כיון דסתם ספרי הוא ר"ש שפיר ס"ל דלא כדעת רבינו אלא אפילו אם איכא בזה לאו הבא מכלל עשה מ"מ אין מזהירין מלקות מה"ד אבל סתם ספרא הוא ר' יהודה ור' יהודה נמי לטעמיה אזיל דהנה כמו"ח הגאון ז"ל ביאר דבפלוגתא זו קמפלגי אביי ורבא במס' סנהדרין (דף עו ע"א) דאביי אמר על בתו ענוש על בתו לא כש"כ ועמה"ד משום גמ' ורבא אמר אתיא הנה הנה זמה זמה ופליגי בזה דהנה רש"י ז"ל כתב ע"ז דאמר על בתו ענוש כו' דהכא אין זה עונש מה"ד דהא בתו מקורבת בתו קאתיא וה"ד עמה"ד כגון ערות אחב"א כו' אבל בתו גמרא הוא אבל רבא חולק ע"ז והוא דאביי ס"ל טעמו של ההליכות עולם דילמא יש פרכא על הקו"ח שפיר אמר דבת בתו דמענישין ליה מכח קורבת בתו לא כ"ש בתו וליתא בזה פרכא אבל רבא ס"ל טעמו של המהרש"א דהוא משום דלא סגי ליה בכפרה וא"כ אף דבת בתו מענישין ליה הוא משום דסגי בכפרה אבל בתו לא סגי ליה בכפרה דחמורה היא ולהכי אין עונשין מן הדין וילפינן להכי מהגזרה שוה ואי נימא כן צריך לומר דזה דקאמר הגמרא בתו מאנוסתו מניין ומשמע דבתו מן הנשואה לא קמבעיא ליה דזה לא גרע מבת אשתו לרבא ליתא זה דילמא היא חמורה ולא סגי ליה בכפרה ורק לאביי קאמר בתו מאנוסתו מניין אבל לרבא א"ל דגם בתו מן הנשואה ידע מג"ש זו דהנה וזמה כמבואר.

ויש לבאר בזה שאמר הגמ' שם (דף עו) תנא אבוה דר' אבין לפי שלא למדנו לבתו מאנוסתו הרי הוא אומר ובת איש כהן כו' לומר לך שבתו בשריפה ופירש רש"י ז"ל דה"ל לומר ובת כהן וכתוב ובת איש כהן בא ללמד על בתו שהיא בשריפה ויש להקשות ע"ז דלעיל (דף נא) אומר יכול אפילו חיללה את השבת כו' בת סקילה הוא ל"נ אלא לר"ש דאמר שריפה חמורה סד"א שאני כהנים הואיל ורבה בהן הכתוב מצות יתירות קמ"ל אביה אלא להוציא את כל אדם אלא מאי ניהו שזינתה מאביה מ"א בת כהן אפילו ב"י נמי דא"ר אתיא כו' זמה זמה איצטריך סד"א קרא לאפוקי מדרבא מדגלי רחמנא גבי בת כהן ולא בבת ישראל קמ"ל וא"כ קשה טובא לאבוה דר"א דכל עיקר הלימוד דבתו הוא בשריפה יליף מבת איש כהן מנ"ל ללמוד על בת ישראל דילמא דבתו היא בשריפה הוא רק בבת כהן דרבה בהן הכתוב מצות יתירות לעיל אמר לדין דילפינן חיוב בתו ממקום אחר אמר דל"נ דאתי למעט דוקא בת כהן אומר מקרא דמחללת על כל אדם אבל אבוה דר"א דכל הלימוד שלו מבת כהן מנ"ל על בת ישראל אבל לפ"ז

ניחא דהא הקו"ח דיליף אביי מבת בתו ודאי גם אבוה דר"א ידע דאדם לומד מעצמו ונהי דהג"ש דרבא לא ס"ל אבל הקו"ח ודאי למד הוא ורק על הקו"ח אומרין דאין עונשין מה"ד וטעמו דאין עונשין הכא מה"ד לאביי הוא רק א"נ טעמו של המהרש"א ז"ל דלא סגי ליה בכפרה דפרכא ליתא הכא וא"כ כיון שמצינו קרא דמרבי דבת כהן שזינתה מאביה היא בשריפה וסגי ליה בכפרה מכש"כ על בת ישראל דיליף מקו"ח מבת בתו וא"כ עתה נדע הכל בין בת ישראל ובין בת כהן כמבואר: ונמצא דבארנו דאביי ס"ל טעמו של אין עונשין מה"ד כדברי ההליכות עולם משום פרכא א"כ לעיל (דף נד ע"א) אמרינן אפ"ת ר' יהודה ומייתי ליה בקו"ח מאחי אביו כו' וקמפליגי בפלוגתא דאביי ורבא ור' יהודה ס"ל כאביי דבגמ' שפיר עונשין מה"ד ולהכי הספרא דהוא דברי ר' יהודה שפיר ס"ל כדעת רבינו דהיכא דאיכא לאו הבא מ"ע שפיר מזהירין מה"ד דהא לפ"ט של ההליכות עולם שבארנו הכא מזהמה"ד ור"י כוותיה ס"ל דהא ס"ל כאביי כמבואר אבל הספרי חולק ע"ז דהא סתם ספרי הוא ר"ש ור"ש הא ס"ל טעמו של רבא משום דלא סגי ליה בכפרה וא"כ אף אי איכא לאו הבא מ"ע נמי אין מזהמה"ד.

וא"כ ניחא קושית השער המלך מסוגיא דמכות (דף יז) דאמר וכי מזהירין מה"ד אף דאיתא התם לאו הבא מכלל עשה בכולהו משום דכל הסוגיא התם קאי אליבא דר"ש וכן אמר שם תחלה רבא כל דיליד כו' כר"ש אע"ג דאיכא בהו פרכא וא"כ קאי כל הסוגיא לר"ש ולרבא ותרוייהו לא ס"ל ע"כ דין זה של רבינו הכא ומסיק איסורא בעלמא וכן ניחא לפ"ז גם מה שמקשה השעה"מ מסוגיא דזבחים (דף קו ע"ב) דתחלה אמר שם אביי ק"ו ומה במקום שלא ענש הזהיר כו' ואח"כ אתא לקמיה דרבא ואח"כ אמר רבא אי קשיא לי הא ק"ל פסח ומילה מ"ע כו' ואח"כ אומר וכי מזהירין מה"ד א"ל דכל זה הוא לדברי רבא דס"ל דלא כרבינו דאף אי איכא לאו הבא מכלל עשה אין מזהירין מה"ד אבל אביי א"ל דס"ל שפיר כדבריו דהכא נוכל למילף מק"ו אזהרה אבל רבינו פוסק כהספרא דס"ל דהכא שפיר מזהירין מה"ד היכא דאיכא לאו הבא מכלל עשה דסמיך על הסוגיא דב"מ (דף פח) דמביא המשנה למלך הכא ראייה משם וכן ממה שהביא הש"א ראייה לדבר זה הוכיח רבינו לפסוק כן וא"כ א"ל דמזה גופיה הוכיח רבינו ופוסק גבי בתו כאביי דיליף מקו"ח והכא על ג"מ עונשין מה"ד משום דכיון דפוסק כהספרא דהיכא דאיכא לאו הבא מכלל עשה שפיר מזהירין מה"ד וא"כ ע"כ צ"ל טעמו של ההליכות עולם משום פרכא וא"כ היכא דלא הוי כ"א נ"מ כמו הכא שפיר עונשין מה"ד דאלו לרבא הא ס"ל טעמו של המהרש"א משום כפרה וס"ל כדברי הספרי דהוא ר"ש דס"ל דלא מהני אף אם יש לאו הבא מ"ע ולהכי רבינו פוסק שפיר בתרווייהו הכא כאביי: ועפ"ז ניחא הקושיא החמורה שהקשו התוס' במס' סנהדרין (דף עו) שם על אביי דהכא יליף על בתו מאנוסתו דהוא מקו"ח ובמס' כריתות (דף ד) קאמר אביי גופיה אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי בתו מאנוסתו לא ילפינן רק מג"ש אתיא הנה אתיא זמה כו'.

ולפ"ז ניחא דאביי אינו אומר רק לדברי הספרא אבל לר"ש דס"ל דניתן להצילו בנפשו וס"ל בספרי דאף דאיכא לאו הבא מ"ע אין מזהירין מה"ד ודאי ס"ל כטעמו של המהרש"א ז"ל וא"כ לא נוכל לידע בתו מקו"ח מבת בתו דאף בג"מ כזה א"ע מה"ד ור"ש ע"כ יליף מג"ש זו דהנה כו' ולהכי אמר אל תהי קלה בעיניך דר"ש ודאי יליף מזה

כמבואר: ועפ"ז יש ליישב קושית העולם שהקשו ע"ד התוס' במסכת פסחים (דף כד ע"ב) דאמר שם והא דלא קאמר ה"מ בב"ח משום דאין מזהירין מה"ד והקשו ע"ז דהא על אכילת בב"ח ודאי לוקין וסגי ליה הכפרה מכש"כ על הנאה דסגי ליה לפ"ט של המהרש"א ז"ל בשלמא א"נ משום פרכא א"ל דעל קו"ח זה יש פרכא אבל לפ"ט המהרש"א משום כפרה קשה כיון דבאכילה סגי ליה מכש"כ בהנאה ולפי מה שבארנו ניחא דהא התם קאי אליבא דאביי ואביי הא לא ס"ל טעמו של המהרש"א ע"כ ורק טעמו של ההליכות עולם להכי שפיר כתבו התוס' הכא בפסחים דאין מזהירין מה"ד אליבא דאביי כמבואר: וראיתי בס' מקור חיים בסוף בחידושי שמתרץ הקושיא זו מעל המהרש"א דלא כתב המהרש"א טעמו רק גבי אין עונשין מה"ד ולא גבי אין מזהמה"ד והראיה לזה הוא דהא יש מ"ד דס"ל עונשין מה"ד והוא לא ס"ל טעמו של המהרש"א ומ"מ לדידיה אין מזהירין מה"ד אלמא דבאזהרה ליתא טעמו של המהרש"א ז"ל ולא נאמר רק גבי עונש ע"כ.

והנה לפי שבארנו לאו ראייה הוא כלל. דהנה בכל הש"ס לא מצינו מ"ד דס"ל עונשין מה"ד רק ר"ש וראבר"ש דס"ל דעובד ע"ג ומחלל שבת ניתן להצילו בנפשו ולדבריהם הא בארנו אפכא דמשום דס"ל טעמו של מהרש"א ולהכי לענין להצילו בנפשו ס"ל דלענין למנוע מן העבירה שהיא חמורה מענישין לו בודאי וכן ר"י לא"ד שם במס' סנהדרין (דף נד) דס"ל עונשין מה"ד הוא מטעם גילוי מלתא כמו אביי ובארנו דלהכי ס"ל בג"מ דעונשין מה"ד דלא ס"ל טעמו של המהרש"א והמהרש"א לא אמר טעמו רק אליבא דרבא ור' יצחק דס"ל במס' מכות (דף יג) ובכריתות (דף ג) דעומה"ד הא פירשו התוס' במכות שם דרק משום דגמר עונש מאזהרה והאזהרה הוא לענין מלקות והעונש הוא לענין כרת גבי אחותו וקאמר ר' יצחק דהיכא דמלקות ידעינן מאזהרה ידעינן כרת מקו"ח לעונש ועל כרת שהוא בידי שמים לא שייך ודאי טעמו של המהרש"א כמו שכתבו המפרשים דקמא שמיא גליא אי סגי ליה בכפרה א"ל ואמר במס' מכות אפילו מ"ד עונשין מה"ד היינו ר"י דעונש כרת מה"ד מ"מ מלקות אין מזהמה"ד ובאמת כטעמו של המהרש"א הוא גם לענין אזהרה דהטעם שוה של כפרה במלקות כמו במיתה דתרווייהו בידי אדם ולכפרה הוא כמבואר ועיין לקמן בהל' תמורה: פרק ד הלכה א כל האסורין כו' וכיוצא באלו משאר איסורין כו' אינו לוקה.

וכתב הראב"ד ז"ל פלוגתא היא במעילה וכרב ורב אסי הוא דאמרי ולוי הוא דפליג וברייתא מסייע ללוי דמצטרפי ועיין דברי הרה"מ ז"ל והלח"מ דחה דבריו ומפרש דהראב"ד ז"ל מפרש כדברי התוס' דלכ"ע אף למ"ד אין איסור חל על איסור ס"ל ללוי דמצטרפי משום הטעם דגלי קרא בבבילה ואכל לא תאכלוהו דחל על חלב וה"ה על טמאה ודחק הלח"מ ליישב מ"ט אינו פוסק כלוי כיון דאתי לכ"ע.

ונ"ל לענ"ד ליישב פשוט עפ"י מאי דאיתא במס' חולין (דף קג) דעל חלב מן החי מן הטרפה ס"ל לרחב"א דחייב שתים ולא ס"ל כר"א דחייב שלש משום דהתורה אמרה יבא נבלה ויחול על חלב ה"נ חל על אבר אלא לא כן דעל חלב הוא דחייל דהותר מכללו ועל אבר לא חל ונהי דרבינו פוסק שם דלוקה שלש הוא מטעם דאבר חל עליהם דה"ל איסור מוסיף שאסור לב"נ או בב"א כמו שפרשו המפרשים לקמן בפ"ה הל' ה' אבל

בסברא זו ס"ל שפיר כדברי המ"ד דנבלה על אבר לא חייל ורק על חלב חייל ומצא רבינו ראייה לדבריו ז"ל מהא דאמרינן לעיל (דף קא) אר"י אמר רב האוכל גיד הנשה של נבלה כו' וחכמים אומרים א"ח אלא אחת ורבא נמי ס"ל כן וא"נ כמ"ד דאתי איסור נבלה וחייל על חלב ה"נ חייל על אבר מה"ח א"כ ה"נ ניחול על גיד הנשה מה"ט אלא ודאי ס"ל דרק על חלב חייל דהותר מכללו ולא על גיד ואמה"ח וה"נ חכמים דפטרי ס"ל דלא חייל על הטמאה משום טעם זה דרק על חלב חל דהותר מכללו ולא על טמאה ולהכי א"כ צ"ל דלוי והברייתא דמסייע ליה ס"ל כר' מאיר דגם גיד חייב שתים אבל אנן דפסקינן כר' יהודה אמר רב דלדברי חכמים ס"ל דרק על חלב חל דהותר מכללו וא"כ גם על טמאה אינו חל כמבואר: ונ"ל להביא לכאורה ראייה לדברי הראב"ד ז"ל מהא דאיתא במס' חולין (דף קו ע"א) ר"ד אמר מים ראשונים כו' ר"א מתני חדא מהני וחדא מהני לחומרא ופירש רש"י ז"ל ראשונים בשר חזיר כר"ד אחרונים הרגו כרבין בשר חזיר חמור מנבלה דאית ביה תרי איסורי עכ"ל.

משמע מזה דס"ל לראב"א דבשר חזיר חמור דה"ל תרתי איסורי. וע"כ צ"ל דס"ל דנבלה חל על טמאה וה"ל שני איסורים לחייב שני מלקות אבל א"נ דלא חל וא"כ ליכא רק איסור טמאה ולא נבלה וליכא חומרא אע"כ ס"ל דחל ועיין בהגהות הגרי"ב ז"ל דגריס מתני דהוה ברייתא ומשמע דלחומרא מסיק ליה הגמ' הכא וס"ל להגמ' ע"כ דחל.

אך לרבינו י"ל דהגמ' הכא ס"ל כר' יוסי במס' יבמות (דף לב) דאף אין איסור חל מ"מ קברינן ליה בין רשעים גמורים ופליג על ר"ש דס"ל לא הוי חומרא גם לענין זה כמו דכתבו התוס' שם ד"ה פלוגתא ופוסק ליה רבינו כרב אסי והוי חומרא אף דאין אחע"א כמבואר ודוק: הלכה כב נודע שהוא פטור מסקילה אחר שנגמר דינו כגון שהוזמו עדים כו' ואם אחר שנסקל נודע מותר בהנאה.

והנה הרה"מ לא הביא המקור לזה. והנה הוא משנה במס' כריתות (דף כד) שור הנסקל כו' עד שלא כו' ואע"פ ששם בגמ' א"ל אביי ודלמא שהנ"ס כגון שבא הרוג ברגליו מ"מ נקיט רבינו שהוזמו דבתרווייהו שייך ורק נקיט בא הרוג כדי להעמיד אשם תלוי בזה אבל גבי שור הנסקל אף אם הוזמו הדין כן הוא ודוק: פרק ד הלכה ב עובר שהוציא אבר ונאסר האבר ואח"כ נולד והרי היא נקבה החלב שלה אסור מספק הואיל והוא בא מכלל האברים ויש בה אבר אחד אסור וה"ז כחלב טרפה שנתערב בחלב טהורה עכ"ל.

והנה רבינו ז"ל הביא דין זה אבל הרי"ף השמיט זה הבעיא ועמדו ע"ז הרשב"א והר"ן ז"ל ליישב מ"ט השמיט הבעיא. ונ"ל לענ"ד ליישב כן דהנה שם בגמ' דחולין (דף סט ע"א) אמרינן חלב בעלמא לאו כאבר מן החי דמי ושרי ה"נ ל"ש א"ד התם א"ל תקנתא לאיסורא בשחיטה הכא לית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה עכ"ל הגמ'.

והנה במס' בכורות (דף ו ע"ב) אמרינן סד"א הואיל וחלב חידוש דאמרינן דם נעכר ונעשה חלב אלא למ"ד אבריה מתפרקין כו' אלא סד"א ליתא מלתא דאתי מחי ושרי כו' נמצא דלמ"ד דם נעכר ונעשה חלב כל חלב אתיא מכח דדם ושרי ודם לית ליה תקנתא לאיסורא ואעפ"כ שרי וא"כ ה"נ דאתי מכח אמה"ח לישתרי אע"פ דלית ליה תקנתא אלא ע"כ צ"ל דהאי סוגיא אתיא אליבא דחכמים דר"מ דס"ל אבריה מתפרקין וא"כ אינו בזה רק החידוש דאתי מכח אמה"ח ולזה יש תקנתא ולהכי ס"ל דזה אסור אבל

למ"ד דם נעכר ונעשה חלב ודאי הכא שרי אף דלית ליה תקנתא לאיסורא: והנה הנוב"י במה"ת ח' יו"ד (סי' לה) הביא לתרץ דברי המג"א באו"ח (סי' רטז) וכן (בסי' תצז) דס"ל דם נעכר ונעשה חלב משום דהמג"א ס"ל כדעת הר"י בתוס' שם במסכת שבת (דף קמד) דרע"ק הכא נמי ס"ל כר' מאיר דדם נעכר ונעשה חלב ולהכי פוסק כותיה עיי"ש וא"כ י"ל דלדידן נמי אמרינן דהרי"ף פוסק כר' מאיר דדם נעכר ונעשה חלב וא"כ הכא ודאי שרי אף אי לית ליה תקנתא לאיסורא בשחיטה ולהכי לא הביא הבעיא דאנן ס"ל דמותר האבר אבל רבינו ז"ל דהוא פוסק כמ"ד אבריה מתפרקין כחכמים כמו שפוסק לעיל בפ"ט מהל' א"ב ולקמן בה' מטמאי משכב ומושב וכמו שכתב שם הנוב"י דרבינו פוסק כן וכן פסקינן ביו"ד (סי' קפט) ולהכי פסקינן דהוה ספק דאורייתא דנשאר בבעיא ואזלינן לחומרא כמבואר הכא וכן נפסק ביו"ד (סי' יד) כן: אך זה יש לדחות חדא דאכתי לא דמי להתם דהתם חדא איסורא דם לבד והכא תרי איסורי דם ואבר מה"ח ויש לומר דהכא אסור כיון דיש תרי איסורי ועוד א"נ דם שבשלו מותר מה"ת א"כ גם לדם יש תקנתא לאיסורו לבשלו דע"ז אינו עובר מה"ת כדעת הפוסקים ועיי' ו (ה' ו).

וע"כ נ"ל לתרץ דברי הרי"ף ז"ל כן. דהנה המשל"מ כתב לקמן בפ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הי"ד דא"נ דשייך הכא ביטול דלבטל החלב של אבר זה בשאר החלב של כל הגוף וא"כ אפילו א"ל ידעינן דאית ביה ששים מ"מ לדידן לשתרי דהרי יצא מאיסור תורה דהא פשיטא דאיכא רובא להתירא וא"כ אין כאן כ"א איסור דרבנן דבעיא ס' וכיון דה"ל בעיא דלא אפשטא ה"ל ככל ספק דרבנן וה"ל למיזל לקולא כו' אלא ודאי ראייה מזה כדעת רבינו משולם שהביא המרדכי סוף מס' חולין דכל היכא דנתערב מתחלת ברייתו ולא ניכר מעולם לא אמרינן דבטל ברוב וה"ל לא מיבטל כיון דלא ניכר מעולם ומתחלת ברייתו נתערב זב"ז ולהכי שפיר פסקינן לחומרא בספק זו כו' עיי"ש וא"כ ניחא דא"ל דהרי"ף ז"ל לא ס"ל הא חידושא של המרדכי דלא נתבטל כבר שלא ניכר מעולם וטעמא דלא נתבטל ברוק של יבמה ובמשא הזב כבר בארנו לעיל בפ"ד מהל' יבום וחליצה דס"ל להרי"ף דלא נתבטל מטעם אחר דלענין להתבטל כמו התם דהוי כמו נבלה דלא נתבטלה לענין משא כמו שמבאר המשל"מ שם וא"כ דלא ס"ל סברת המרדכי שפיר פוסק הכא לקולא כמו שכתב המשל"מ דבספק אזלינן לקולא ורק מטעמו של המרדכי אבל כיון דלא ס"ל הוה ספק דרבנן ואזלינן לקולא ולהכי השמיט הרי"ף ודוק: פרק ו הלכה א ודבר המפורש בתורה שא"ח אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד בין טמאין ובין טהורין שנאמר וכל דם ל"ת לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה כו' עכ"ל.

ונ"ל לומר דרבינו מפרש הא דאמרינן במס' כריתות (דף ד ע"ב) דאית חד כרת וחד לאו לרבות דם כיסוי ורבינו לא הביא זה דחייב לאו וכרת ע"ז כמו דמביא דם התמצית ודם האברין משום דרבינו מפרש לה כהתוס' שם דאתי לרבות על חיה ועוף אף דטעון כיסוי מ"מ חייב על הדם דל"נ דרק על הדם דכתיב תשפכנו כמים חייב וא"כ כיון דרבינו כתב בהדיא דכל דם חיה ועוף חייב לא צריך להביא דם כיסוי ואינו מפרש כפי' רש"י ז"ל דבעי לרבות היכא דכסהו בעפר ונתגלה דל"נ דמבטל בטל דא"כ ה"ל לרבינו לאתויי זה אלא מפרש לה כדברי התוס' כמבואר ודוק: הלכה ג ועל דם הקזה כ"ז שהוא מקלח ויוצא עכ"ל.

והנה מצאתי דבר תמוה בזה בדברי המהרש"ל במסכת פסחים (דף כב) דאמר שם א"ל דם הוא דאתקש לאמה"ח מה אמה"ח אסור אף דמה"ח אסור ואי זה דם הקזה שהנפש יוצאה בו ופירש רש"י ז"ל מה אמה"ח אסור באיסור האמור בו אף דמה"ח אסור באיסור האמור בו כלומר כרת משום דם גמור מ"ד רק חזק כו' אוזבחת כו' ודם זביחה הוא דאסור ע"כ.

וכתב המהרש"ל ז"ל יפה פירש דאי לאסור משום דם מה"ח לבד כלומר שיהא אסור דם מה"ח פשיטא דקו"ח מבשר מה"ח שהרי בשר מין היתר הוא ושרי ואפ"ה מה"ח חייב ק"ו דם אלא ר"ל שיהא חייב עליו כדם ממש עכ"ל. ותמוה הוא לענ"ד דהא הוא גמ' ערוכה במס' סנהדרין (דף נט ע"א) דאמר שם רחב"ג אומר על דמה"ח כיוצא בדבר אתה אומר רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ורבנן ההוא לדם הקזה שהנפש יוצאה בו הוא דאתא ופירש"י כיוצא בדבר אתה אומר שאף ישראל הוזהרו על דם מה"ח בסיני ומשום חיות ורחב"ג קאמר לה ורבנן ההיא דסמיך דם לאזהרת אמה"ח לא למיסרי משום חיות סמכו אלא למיסר דם הקזה שהנפש י"ב משום דם הוא דסמכו דל"ת כו' אלמא דמשום איסור דמה"ח לא נאסר כלל דם ונפ"מ אי בישלו או מלחו לדעת הפוסקים דאינו עובר עליו ודאי אינו אוסר מה"ח כלל ורק אי אכל הדם שהנפש י"ב חייב משום איסור דם וכן דם האברים מה"ח הוא רק לאו של דם האברים ואיסור דמה"ח ליתא כלל ולא כדברי המהרש"ל דכתב דזה ידעינן מקו"ח לאסור אלא רבנן דהלכה כמותן ס"ל דליכא איסורא כלל וכמו שפוסק רבינו לקמן בפ"י מהל' מלכים וצ"ע: הלכה ו חלב כו' ואם בשל הלב ולא קרעו כו' ואם לא קרעו ואכלו א"ח עליו כרת בד"א בלב העוף שאין בו כזית דם אבל אם היה לב בהמה חייב כרת שהרי יש בו כזית מדם שכתוך הלב שחייבין עליו כרת עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל וי"מ שכתבו שכשאמרו שבלב בהמה חייב כרת דוקא אכלו קודם בישול אבל אחר בישול לא דדם שבשלו א"ח עליו כדאיתא במס' מנחות (דף כא) ולא נתבאר זה בדברי רבינו עכ"ל והלח"מ כתב בשם הריב"ל מ"ש הרה"מ בדין זה בדם בישול שלא נתבאר בדברי רבינו דלשון רבינו משמע היפוך יש מי שכתב דאפילו על דם שבשלו חייב מדלא כתב רבינו אבל אם היה לב בהמה חייב כרת אם אכלו קודם בישול והעד דלא כתב בספרו בשום מקום זה המימרא שבפ' הקומץ דם שבשלו אינו עובר עליו משמע דס"ל דאין הלכה כן ותמה על הרה"מ איך כתב שלא נתבאר בדברי רבינו עכ"ל.

והב"י (בסי' פט) הבין עוד מדברי רבינו ז"ל לקמן בפ"ט מהל' מ"א דס"ל דאין לוקין על דם שבשלו בחלב אין לוקין על אכילתו משום בב"ת משמע דרק משום בב"ת א"ח אבל משום דם חייב ויש לתמוה דאמרינן במנחות כ"א דם שבשלו אינו עובר עליו ומיהו רש"י ז"ל כתב בחולין (דף קט) אמתניתין דהלב קורעו ומוציא את דמו כתב דדם שבשלו חייב כרת וצ"ל דס"ל דהוא דהקומץ לאו אליבא דהלכתא ונראה לי שזה דעת הרמב"ם ז"ל ע"כ.

וכן כתב רש"י ז"ל במס' חולין (דף קב) הקפה את הדם הקרישו ע"ג האור אלמא דס"ל דחייב אם בשלו ולא מפרש כהתוס' דמיירי בהקפה בחמה ע"כ. נמצא דדעת רש"י ורבינו

ז"ל דם שבשלו עובר והטור בשם הרשב"א וכן שארי הפוסקים כתבו ביו"ד (סי' עו) ובכ"ד דם שבשלו אינו עובר עליו וכן אם מלחו אינו עובר מה"ת.

ונ"ל לבאר דבר זה לענ"ד: והנה הכו"פ (בסי' סט) הביא ראייה דם שבשלו עובר עליו מהא דאיתא במס' פסחים (דף מד) דילפינן טעם כעיקר מגעולי מדין והקשו התוס' מנלן לנזיר דלמא נזיר אין טעם כעיקר דיש היתר לאיסורו ותרצו דאף לנזירים צותה התורה להגעיל ועדיין קשה דם מנלן דטעם כעיקר דהא יש היתר לאיסורו או ע"י בישול או ע"י מליחה ול"ל לנזיר יוכיח דגם לו יש היתר לאיסורו ומ"מ אסור כמ"ש התוס' דמה לנזיר שכן היתר מצטרף לאיסור מקרא דמשרת משא"כ דם וע"כ מוכרח מזה דם שבשלו עובר עליו עכ"ל.

והנה לפי מה דכתב הפמ"ג בפתיחה לסי' ס"ט דאם כבש דם בכלי מעל"ע לא מקרי דם שבשלו אף דכבוש הוא כמבושל מ"מ אינו מבשל רק מפליט ומבליע לחוד ואסור מה"ת וכן אי עירה בכלי שני הוא מבליע ומפליט ואינו מבשל ואסור וא"כ שפיר ניחא דכמו שכתבו התוס' דהתורה לא חלקה וצותה להגעיל כל הכלים אף אותן מיין לנזיר וא"כ ה"נ לא קשה דנימא דהתורה לא חלקה וצותה להגעיל אף אותן כלים שנשתמש בהם ע"י שרייה מעל"ע דמשום דם שבשלו לא ניתר ומשום טעם כעיקר נאסר שפיר וידעינן מזה דם כמו דידעינן יין לנזיר ואין ראייה מזה: אך יש לומר עפ"י מה שכתבו המפרשים דמדחזינן דהתורה צותה להגעיל כלי כסף וכלי זהב דהן כלים שאין משתמשינן ע"י האור ורק דרך לשתות בהם יין שזה נאסר לנזירים וצותה התורה להגעיל מאיסור זה שמא שיהיה בהם היין וא"כ לא נדע רק על יין לנזיר שדרכו להשתמש בכלים אלו אבל לא על דם לא נוכל לידע רק מאיזה לימוד כמו שכתב הכו"פ.

אך גם זה יש לדחות דהא אכתי תקשה מנלן על איסור חדש דנמי יש היתר לאיסורו כמבואר בגמ' דקדושין (דף לח) מנ"ל דאסור ביה טעם כעיקר ולא מציינו שום חולק ע"ז אע"כ צ"ל כפירוש המפרשים דנדע מכלי כסף וכלי זהב על יין לנזיר וכמו שמבאר שם הפני יהושע וא"כ מקרא דכל דבר אשר יבא באש נדע לשאר איסורין דזהו מה שצולין בשר נבילה או טרפה וא"כ דידעינן מקרא זה על נו"ט ילפינן במ"מ מתרווייהו דאי אמרינן מה לנזיר שאסור בזה טעם כעיקר משום דאית ביה חומרא שכן היתר מצטרף לאיסור א"ל נבילה וטרפה תוכיח דהתורה צותה להעביר באש וא"ת מה לנו"ט שכן אין היתר לאיסורן א"ל נזיר יוכיח הצד השווה לכל איסורין שטעם כעיקר אסור בהם וידעינן גם טעם כעיקר בדם אם נתערב ויש טעם וכן לחדש דהכל אסור וליתא ראייה על דם שבשלו ומכש"כ לשיטת רש"י ורבינו דס"ל בל"ז דבכל האיסורין טעם כעיקר הוא מדרבנן אין ראייה כלל כמבואר: ועוד הביא הכו"פ ראייה דאיתא במס' חולין (דף קיג ע"ב) דלשמאל אייתר תרי גדי דסבר שמואל איסור חל על איסור וחלב ומתה מחז קרא נפקא דם נמי לאו גדי הוא והקשו התוס' ע"ז מה בכך דדם לאו בשר הוא אדרבא לכך צריך גדי כו' והנה לפירש"י דהא דאמרינן איסור חל על איסור ילפינן בב"ת מהך גדי דמרבה הכתוב וילפינן מניה חלב ומתה דבתרווייהו חל דהי מנייהו מפקת דהא מין גדי הם ולפ"ז י"ל כך פירוש הגמ' דם נמי לאו גדי הוא וא"כ לא שייך בהו הי מנייהו מפקת והרי הוא בכלל אין איסור חל על איסור ולא צריך קרא למעט דמן גדי לא אתרבי דקאי

על חו"מ דהם מין גדי וא"ש אבל התוס' אזלי לשיטתן דס"ל דם שבשלו אינו אסור מה"ת וא"כ ליכא בגדר איסור חל על איסור ול"ל כמ"ש ולכך רש"י לתרץ קושית התוס' ס"ל דדם שבשלו עובר עליו עכ"ל: ולענ"ד ליתא זה דניחא דלהכי אמר דם לאו גדי דכיון דלאו מינא דגדי וא"כ לא מ"ל מקרא וממילא אין איסור חל על איסור דא"כ אכתי קשה לפי הלשון שאמר שם המבשל חלב בחלב דלוקה על בישולו אף דאינו לוקה על אכילתו משום דאין איסור חל על איסור וכן פוסק רבינו לקמן בפ"ט ה"י וא"כ אכתי נמי על דם לילקי על בישולו ואף דאין איסור חל על איסור בב"ח לאסור דם באכילה מ"מ משום בישולו ילקה כמו חלב ועל דם אף על בישולו אינו לוקה דרבינו נקיט שם דרק על חלב חייב על בישולו ועוד הא חזינן שם הברייתא שמביא שם (דף קיד) שאמרה שם המבשל פגול נו"ט חייב ומוקי לה דהאי תנא דס"ל חייב דאחע"א ומ"מ המבשל דם אמר דפטור כמו המבשל עצמות גידין וקרנים דפטור אף מבישולו וה"נ דם פטור אף מבישול וא"כ איך נימא דהא דפטור הוא משום דאין יכול לרבות מגדי וא"כ אין איסור חע"א בזה וא"כ על בישול ליחייב להך מ"ד דס"ל דעל חלב חייב והברייתא פטרה לגמרי כמו עצמות אע"כ צ"ל דהא דאמרינן דגדי ממעט דם דדם לאו גדי הוא דלאו בשר הוא ופטור הוא לגמרי כפירוש התוס' ופטור אף על בישול וחזינן דגם רש"י ז"ל כתב בלשונו דם ושליא לא בעי קרא למעטינהו דהא לאו גדי נינהו אלמא דנקיט ליה תרווייהו כחדא דם ושליא והטעם גבי דם כמו גבי שליא דלאו בשר ולא משום דאין אחע"א וליתא ראייה זו כמבואר: והנה לכאורה יש להביא ראייה דדם שבישלו אינו עובר עליו מהא דאיתא במס' זבחים (דף קו ע"ב) לא יאמר לאו בחלב ותיתי מנבילה ומה נבילה שלא ענש הזהיר חלב שענש א"ד שהזהיר כו' עד מכולהו נמי שלא הותרו מכללן כו' וקשה דאכתי תקשה לא לכתוב רחמנא בדם לאו ותיתי קו"ח מנבילה או משאר איסורין שם דגם דם ליכא פרכא דהותר מכללו אצל חיה כמו חלב והא גבי דם אמרינן במס' כריתות (ד' ע"ב) אמר רבא חמשה לאוין האמורין בדם למה אחת לדם חולין ואחת כו' לדם אברים ותחלה אמר שם שלש כריתות האמורות בדם אחת לדם חולין כו' ואחת לדם כיסוי וא"כ קשה ל"ל לאו בדם הנפש דאית ביה כרת בדם חולין וד"ק ניליף מקו"ח משארי איסורי לאוין דלא כתיב בהו כרת ואעפ"כ אית בהו לאו לא כש"כ היכא דאיכא לאו דאית ביה כרת אלא צריך לומר דדם שבישלו אינו עובר עליו וא"כ איכא למיפרך מה לדם שכן יש היתר לאיסורו ע"י בישול ומליחה תאמר בהני דלית בהו היתר לאיסורן: אך יש לדחות כן דהא אכתי אף א"נ דדם שבישלו מותר מה"ת אכתי תקשה ניליף מקו"ח מחדש דיש היתר לאיסורו וכן מנזיר דיש היתר לאיסורו ומכש"כ דם ועוד תקשה דניליף שאר חייבי כריתות כמו חמץ נותר ופיגול וטמא דאית בהו לאו ניליף הלאו מקו"ח בהו מהני איסורין דלית בהו כרת אלא ע"כ צ"ל דהגמ' חדא מנייהו תפיס חלב דאית ביה איסור כרת והה"ד לאידך דם ושארי חייבי כריתות ולפי המסקנא דאין מזהמה"ד הכל ניחא.

ועוד יש להביא ראייה דאינו עובר עליו מהא דאיתא במס' יבמות (דף קיד ע"א) ת"ש כל נפש מכם לא תאכל דם להזהיר גדולים על הקטנים כו' וצריכי דאי אשמועינן שרצים משום דאיסורן במשהו אבל דם דעד דאיכא רביעית אימא לא ואי אשמועינן דם משום דאיכא כרת אבל שרצים אימא לא והקשה המהרש"א ז"ל וליכא לאקשוויי נמי דלא

לכתוב דם ותיתי משרצים וטומאה דא"ל מה להנך שכן בכזית אבל דם עד דאיכא רביעית דטומאת מת ונבילה הוא בכזית ועיקר אכילת שרצים הוא בכזית כמ"ש התוס' והגמ' לא חש להאריך עכ"ל: והנה תירוצו לאו תירוץ הוא לענ"ד דהא רבינו כתב בהדיא הכא ה"א האוכל כזית מן הדם חייב במזיד כרת וכן כתב בהל' ד' אבל האוכל ממנו כזית לוקה שנאמר וכל דם ל"תוכן איתא להדיא במס' כריתות (דף כא ודף כב) דבדם אי איכא ביה כזית ואמר כל הסוגיא דאית ביה כזית חייב וכן איתא בחולין (דף פז ע"ב) וענוש כרת בדם והוא דאיכא כזית ומטמא באהל והוא דאיכא רביעית אלמא דגם בדם חייב בכזית וצריך לומר הא דאמר ביבמות שם גבי דם עד דאיכא רביעית היינו היכא שהוא צלול דהוי משקה בזה בעי רביעית אבל אם תקרש סגי בכזית וכן אם הוא צלול דבעי רביעית הוא שאם תקרש תעמוד על כזית כמו דאיתא בשבת (דף עז) דדם רביעית תעמוד על כזית ביבש אבל עיקר האיסור הוא כמו שאר איסורין בכזית וא"ל דגם שרצים וש"א אי המחזהו דנעשה צלול כמו משקה אינו חייב כ"א ברביעית כמו דם וא"נ ליתא תירוץ המהרש"א דשוה לשאר איסורים אע"כ מוכח דדם שבשלו אינו עובר עליו וא"כ אי נכתב בהני ולא בדם יש למפרך מה לדם שכן יש היתר לאיסורו ע"י בישול תאמר בהני דאין היתר לאיסורן ולא מצי למילף מנייהו.

אך יש לדחות כן לפי מה שכתב הב"י (בסי' שמג) באו"ח דהני תלתא הוי שלשה כתובים ואין מלמדין בש"ד דהצריכותא ל"ד דא"כ לכתוב רחמנא בנבילה וטומאה וליתי כל שאר איסורין מנייהו כו' או מפני קושית הרא"ם ז"ל בפ' אמור דלכתוב רחמנא טומאה ודם וליתי שרצים מנייהו כו' עד הצד השוה כו' וא"כ כיון דהצריכותא הוא ל"ד ה"ל שלשה כתובים ואין מלמדין וא"כ קושית המהרש"א נמי מיושב לפ"ז דכתיב הני ג' דלהוי ג' כתובים ואין מלמדין ואין ראייה על דם שבשלו.

ואפי' לפי מה שדחה הט"ז באו"ח (סי' שמג) את קושית הב"י וכתב דלא קשיא דלכתוב רחמנא חז מהנך איסורים דלא נזכר כו' וקושית הרא"ם ז"ל מתרץ דא"ל מה להני שכן אית ביה צד כרת ולא הוי ג' כתובים מ"מ קושית המהרש"א דלכתוב בטומאה ושרצים ונילף דם מנייהו לא מצי לתרץ רק כתירוץ הב"י דהוה ג' כתובים אמנם כ"ז הוא ניחא לדעת הטור והנמ"י דס"ל דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו בשאר איסורים אבל לדעת רבינו ז"ל דכתב הב"י גופיה דס"ל דהצריכותא הוא דוקא ולא הוי ג"כ וא"כ לדברי רבינו הא תסוב קושית המהרש"א לדוכתה ויש ראייה לכאורה על דם שבשלו דאינו עובר אך גם זה יש לדחות לפי מה דקיי"ל דעל מה הצד פרכינן פרכא כל דהו ה"נ איכא למיפרך מה לשרצים שכן טומאתן במשהו היינו בכעדשה כמו דאיתא במס' חולין (דף קב ע"ב) מה לשרצים שכן טומאתן במשהו וכן בטומאה שהכהנים מוזהרין הוא אף על עצם כשעורה תאמר בדם דאינו מטמא כ"א ברביעית ולהכי לא מצי למילף דם משרצים וטומאה כמבואר: ועוד יש לכאורה להביא ראייה דאינו עובר על דם שבשלו מהא דאיתא במשנה סוף מס' מכות (דף כג ע"ב) רשב"ר אומר הרי הוא אומר רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה בהן הפורש מהן מקבל שכר גו"ע שנפשו של אדם כו' וקשה מה ראייה מייתי מדכתיב רק חזק גבי דם דנפשו של אדם קצה בהן הא ודאי אינו קצה רק בדם בעין אבל לאכול בשר בלא מליחה ודאי אינו קצה ומבריא הוא וא"כ להכי קאמר קרא רק חזק דאם תאכל בשר

תמלח מקודם דאל"כ הוא אסור משום דם האברים שפירש ממקום למקום ע"י בישול אלא ודאי קיי"ל דדם שבישלו שרי מה"ת וא"כ אם אכל בשר חי הוה דם האיברים שלא פירש ושרי ואי יבשל הוה דם שבשלו ושרי מה"ת וא"כ אין מקום מה"ת למלוח בשר ואי איכא דם בעין על הבשר דאין לאכול באומצא ע"ז נפשו של אדם קצה כמו דם בעין אך יש לדחות דהא הקרא מסיק רק חזק כו' כי הדם הוא הנפש משמע דקאי על הדם שהנפש יוצאה בו וקאי רק על דם בעין וע"ז אומר רק חזק ושפיר איכא הקו"ח דאמר שם כמבואר: אך יש להביא ראיה דדם שבשלו עובר עליו מהא דאי' במשנה דחולין (דף קיז ע"א) חומר בחלב מבידם וחומר בדם מבחלב חומר בחלב שמועלין בו וחייבין עליו משום פגול נו"ט משא"כ בדם חומר בדם שנוהג בבהמה חיה ועוף וחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד עכ"ל המשנה וא"כ א"נ דדם שבשלו אינו עובר עליו ליחשב נמי הא דדם שמלחו ושבישלו אינו עובר עליו משא"כ בחלב שחייב אם הקפה החלב וגמעו אע"כ דעל דם נמי חייב אם בשלו וליכא למימר דתנא ושייר דתקשה מאי שייר דהאי שייר בשלמא לדעת הפוסקים דכל איסור סחורה בדברים האסורים הוא מה"ת לבד חלב וכן א"נ שלא כדעת הנוב"י שנבאר לקמן דס"ל דדם נמי שרי בסחורה אלא אסור כמו שאר איסורים ניחא דתנא ושייר בסיפא דחומר בדם שאסור בסחורה משא"כ בחלב דשרי מקרא דיעשה לכל מלאכה וברישא שייר הא דחומר בחלב דאסור אם בישלו משא"כ בדם אבל לשיטת הט"ז ביו"ד (סי' קיז) דס"ל דאיסור סחורה הוא רק מדרבנן וכן לדעת הנוב"י דגם דם שרי בסחורה ליתא שיורא ותקשה מאי שייר דהאי שייר.

ולמ"ל דזה תנא ושייר הא דקיי"ל חלב שבשלו בחלב חייב על בישולו ודם שבישלו בחלב פטור גם על בישולו וזה נהוי שיורא דלא קחשיב במשנה זה אינו דהא דם שבשלו בחלב פטור לאו משום קולא דדם הוא אלא משום דדם לאו גדי הוא כמו שכתבו התוס' שם וחלב דהוי כבשר חייב ובב"ח א"ח רק על גדי דהוא בשר לא תליא בזה קולא וחומרא לומר דזה שיורא וכן מצאתי להדיא בס' מהר"ם שיף שכתב שם במשנה דחולין וז"ל ל"ח חומר בחלב שאסור בחלב כו' דלאו מטעם חומר וקל נגע בה ורק דם לאו בשר ולא משום מיעוטא כדלעיל דם א"צ קרא כו' וזהו כמו שכתבנו ועוד דהאיסור השייך לחודיה בלא תערובת קחשיב עכ"ל המהר"ם שיף: אמנם יש לדחות עפ"י מה דאיתא בתוספתא דחולין פ"ח חומר בחלב מבידם וחומר בדם מבחלב שהחלב נוהג בחי וקרוב ע"ג האישים ומועלין בו וחייבין עליו משום פיגול נו"ט משא"כ בדם חומר בדם שהדם מתיר ומכשיר ומפגל משא"כ בחלב עכ"ל.

והנה זה שאומר שהחלב נוהג בחי כוונת התוספתא הוא דקיי"ל דבשר מה"ח אסור לב"נ וכן חלב מה"ח כדאיתא במס' חולין (דף קג) התולש חלב מן החי חייב שלש משא"כ בדם דקיי"ל דדם מה"ת אינו אסור לב"נ דפשט אחר לא נוכל לפרש בדברי התוספתא דגם בדם חייב אם הקיז לבהמה חיה ושתה כדאיתא במס' כריתות פ' ד"ש אלא צ"ל שזה אסור לב"נ חלב מה"ח ודם מה"ח א"ח ומפרש התוספתא שגה בזה עי"ש: נמצא דבתוספתא מצינו חומר בדם מה שאין בחלב ובחלב מה שאין בדם מה דלא קחשיב במשנה וא"כ שפיר תנא ושייר ושייר נמי דם שבישלו דאינו עובר עליו כמבואר והנה הכו"פ כתב עוד שם דשיטת רש"י ז"ל נכונה היא דדם שבישלו עובר עליו משום דשם בסוגיא דמנחות מסיק ורבא דידיה אמר אפילו בחטאות הפנימיות נמי חייב הואיל וכנגדו

ראוי בחטאות החיצונות ופירש רש"י שם והה"ד לחולין כו' שמחלק בין חטאות החיצונות לפנימיות וא"כ רבא דאינו מחלק כלל בודאי מכש"כ חייב בחולין אם בישל הדם ורבא חולק על זעירי בכל הדין וס"ל דדם שבישלו ומלחו ופסקינן עובר עליו כרבא שהוא בתרא ע"כ: אמנם לענ"ד נ"ל לבאר דבמה פליגי האמוראים בדבר זה דחד אמר דדם שבישלו אינו עובר עליו ורבא חולק ע"ז וס"ל דעובר עליו.

ונ"ל לומר דבזה פליגי ותליא ג"כ בפלוגתא דתנאי דהנה רש"י ז"ל כתב שם במנחות תחלה למ"ד דאינו עובר עליו דהא לא אסרה תורה אלא על דם הראוי לכפרה ודם קדשים משבשלו לא חזיא למלתא כו'. והנה צריך לומר דמקראי זה דכתיב יכפר ולכפר אתיא לזה למעט דם שבשלו דהא חייבין אף על כל דם דם טמאין דם האברין ודם התמצית דלא חזיא לכפרה ורק אתי למעט דם שבשלו לחודיה ומוכרח אתה לומר כן דאל"כ תקשה הא דאמרינן במס' כריתות (דף ד ע"ב) אמר רבא חמשה לאוין האמורין בדם ל"ל אחת לדם חולין ואחת לדם קדשים ואחת לדם כיסוי ואחת לדם האברים ואחת לדם התמצית ופירש רש"י ז"ל ודכתב בפ' ראה רק את דמו ל"ח ומוקמי ליה על פסוהמ"ק ודכתיב באח"מ כל נפש מכם לא תאכל דם מוקים ליה בתו"כ להזהיר גדולים על הקטנים עכ"ל: והנה הא תקשה ע"ז דכמו דאמרינן דאתי הלאו יתירא לרבות דם האברים ודם התמצית דלא חזי לכפרה וא"כ הני תרי לאוין המיותרים מנ"ל דאתי לרבות דם פסוהמ"ק היינו חלב של פסוהמ"ק ולהזהיר גדולים על הקטנים נימא דאתי לרבות דם שבשלו דנמי עובר עליו ואע"פ שאינו ראוי לכפרה דזה דמי לדם אברים ודם תמצית דבר שבגופו מלרבות חלב מפסוהמ"ק וגדולים על הקטנים דבר חדש.

ועוד קשה דשם בסוגיא קאמר אר"י כל חלב וכל דם הוקשו דם לחלב מה חלב לוקה ג' אף דם לוקה כו' ורבנן האי היקשא מאי עביד ליה מיבעי ליה מה חלב מיוחד שחלבו חלוק אף דם כו' נמצא דבין ר' יהודה ובין רבנן דרשי ההיקשא דדם לחלב וא"כ נדרוש נמי מהיקשא דמה חלב שבשלו חייב אף דם שבשלו נחייב שאין היקש למחצה.

וע"כ צריך לומר כן דהאי קרא דכתיב לכפר דתליא בכפרה מיותר הוא רק לזה דדם שבשלו אינו עובר עליו וא"כ לא מצי למימר דהלאו אתי לזה וכן לא נוכל למילף מהיקשא דא"כ קרא דלכפר למאי אתי ואמרינן דאתי למעט דם שבשלו שנשתנה ע"י האור מדנימא דאתי למעט דם טמאין או דם אברים ותמצית שלא נשתנה וא"כ ניחא דמקרא יתירא ידעינן דאינו עובר: אך צריך לבאר לרבא דס"ל דם שבשלו נמי עובר עליו מאי עביד ליה בהני קראי של לכפר אך הני קראי אינם מיותרים דהא במס' יומא (דף ס ע"ב) ובזבחים (דף מו) ובחולין (דף קיז) ובמעילה (דף יא) ילפינן דדם אין בו משום נותר פו"ט.

וכן שאין בו מעילה מהני תלתא קראי לכם ולכפר ובנפש יכפר ואמר שם דצריכי כל הני תלתא וא"כ לא אתי למעט דם שבשלו לבד דנצרך גם להני דרשות. והנה מצינו לר' שמעון כל הני קראי מיותרים ולא מצריך להני דרשות.

דהנה התוס' כתבו שם במס' זבחים (דף מו) ד"ה חד תימא דלנותר וטומאה מחד קרא נפקא דיליף מהדדי בג"ש דחילול חילול אף לקולא י"ל דאוקמינהו מיעוטא בנותר דוקא אבל משום טומאה הוה כה"כ דאין לו מתירין כו' אע"ג דאין בהם פיגול יש בהם איסור

טומאה דמרבין מאשר הם ה"נ הוי מרבין לגבי דם עכ"ל והנה לר' שמעון ליתא תירוץ זה דהא ר"י אמר שם בע"ב ג' כריתות האמורות בשלמים ל"ל חד כו' ולר"ש דאמר דבר שאינן נאכלין חייבין עליה משום טומאה לאתויי מאי לאתויי חטאות הפנימיות סד"א הואיל ואר"ש כל שאינו על מזבח החיצון בשלמים א"ת עליו משום פיגול משום טומאה נמי לא ליחייב קמ"ל אלמא דלר"ש ס"ל דכיון דליתא בזה משום פיגול נימא דגם משום טומאה א"ח והוא להיפוך מתירוץ התוס' דכיון הפיגול לית ביה אף טומאה לית ביה והתוס' כתבו דאף דפיגול לית ביה מ"מ טומאה חייב: והנה במס' קדושין (דף עב) כתבו התוס' בסה"ד ואשה לתרץ דלהכי לא יליף מג"ש דחילול משום דרק לחומרא ולא לקולא גם זה לר"ש ליתא דהא ר"ש יליף הכא בזבחים (דף מה) ובתמורה (דף ג) מהך ג"ש דחילול למעט קדשי עכו"ם מנותר וטמא אף דהוא לקולא א"כ אף הכא שפיר נוכל למילף לקולא ג"כ.

ועוד לפי מה שכתבו התוס' במס' זבחים (דף מה ע"ב) ד"ה אבל דלמ"ד אליבא דר"ש אין פיגול נו"ט בעולין משום דאין איסור חל על איסור ולמ"ד אפילו בב"א לא חל א"כ ר"ש ל"ל בהנך דאית ביה מעילה דחייב משום פיגול נותר וטמא וא"כ גם בהני דקומץ ומנחת כהנים קיי"ל במס' מעילה (דף י) דאית בהו מעילה משהוקדשו וא"כ לר"ש אינו חייב עליה משום פיגול נו"ט ולא מרבין מאשר הם מקדישים ע"ז וא"כ נסתר תירוץ התוס' בזבחים אליבא דר"ש דהא אליבא דר"ש לא מרבין וע"כ צ"ל דבאמת לר"ש לא יליף מהני ג' קראי דהוא יכול למילף מחד קרא דלכם והקראי דלכפר ויכפר אתיא למעט דם שבשלו דאינו ראוי לכפרה ואתיא ע"כ הסוגיא במנחות ר' זעירי אמר ר"ח ור"י אמר זעירי דס"ל דם שבשלו ודם שמלחו אינו עובר עליו דס"ל כר"ש דהקרא דלכפר הוא מיותר ואתי למעט דם שבשלו ומלחו אבל רבא ס"ל כרבנן דפליגי על ר"ש וס"ל כתנא דבר"י ור' יוחנן דילפי מלכפר שם למעט ממעילה ולפני כפרה כלאחר כפרה אבל דם שבשלו לא ילפי למעט וילפינן מהקישא דחלב דחייב או דהוי דומיא דדם טמאין והאברין דאינו ראוי לכפרה ומ"מ חייב על זה כמבואר: והנה לפ"ז ניחא מה שהקשיתי מ"ט לא חשיב המשנה בחולין דף קיז) חומר בחלב מבדם דדם שבשלו אינו עובר עליו עפ"י מה שכתבו התוס' במס' מנחות (דף עה ע"ב) וא"ת לרבנן דפליגי לחשב לאו בזרות בס"פ כל הבשר דחשיב חומר בחלב מבדם וי"ל דבפלוגתא לא קמיירי ע"כ וא"כ שפיר ניחא לפי מאי שבארנו דלר"ש גם רבא מודה דאינו עובר עליו ור"ח ור"י אליבא דזעירי נמי כר"ש אתיא א"כ אמרינן ע"ז בפלוגתא לא קמיירי ע"כ וא"כ להכי לא קחשיב: וניחא נמי ליישב קושית התוס' במס' חולין (דף לו ע"א) דאמר שם סד"א הואיל ואסורה בגיזה ועבודה דמן ליבעי קבורה קמ"ל וכתבו התוס' תימה הא גיזה עצמה שריא כשעבר וגזז דתזבח ולא תגזז כו' וי"ל דסד"א למשרי דדרשינן בשר ולא חלב והה"ד דדרשינן ולא דם ול"ד לגיזה ועבודה כו' אע"ג דאין הדרשא מיושבת על דם כמו על חלב דשרי באכילה מ"מ דם נמי בר אכילה הוא עכ"ל ולפ"ד ניחא שפיר דהסוגיא התם קאי אליבא דר"ש דאמר שם דם מגפתו כו' ולר"ש ודאי דם שבשלו אינו עובר עליו וא"כ גם דם שרי באכילה מה"ת היכא שבשלו וא"כ שפיר אמרינן מקרא דבשר ולא דם באכילה היינו היכא שבשלו דאז מה"ת אינו עובר עליו מ"מ מפסוהמ"ק אסור כמבואר: וניחא לפ"ז הא דכתב הגאון רע"ק איגר בגהש"ס במסכת זבחים (דף מה ע"ב) לתרץ קושית

התוס' שהקשו למ"ד לר"ש אפילו בב"א אין איסור חע"א ואפילו בקדשים ס"ל לחזקת תנא דא"ח א"כ ל"ל קרא למעט בדם ממעילה הא אין איסור חע"א ומתריך דבדם שפיר משכחת לה דחל כגון לאחר שמלחו ושבשלו דמותר מה"ת משום דם והא דחל איסור מעילה וניחא נמי אפילו לפי דעת רש"י ורבינו דס"ל דעובר עליו מ"מ לר' שמעון נמי מודים המה דאינו עובר כמבואר דזעירי אר"ח נמי אליבא דר"ש קאמר.

וניחא נמי מה שכתב הכו"פ לתריך בסי' ק' אליבא דר"ש דכל שהו למכות היכי אומר הצריכותא ביבמות דף קיד) גבי שרצים דאיסורן במשהו וכתב דא"ל מה לדם שכן יש היתר לאיסורו ע"י בישול וגם זהו דלר"ש כ"ע סברי דמודה דדם שבשלו אינו עובר עליו כמבואר: והנה הנוב"י מה"ת ת' יו"ד (סי' לו) הביא ראיה דדם שבשלו עובר עליו מהא דאיתא במס' בכורות (דף ו ע"ב) דאמר שם הואיל וחידוש הוא דאמר דם נעכר ונעשה חלב כו' ליכא מלתא דאתי מחי כו' וחלב מנלן דשרי מדאמר רחמנא בב"ת אסור משמע הא לחודיה שריא ומשמע דהאיסור הוא להאי מ"ד משום דדם נעכר ונעשה חלב וא"כ מנלן מזה דחלב לחוד שריא דלמא משו"ה שרי הכא משום דבשל הבב"ת והוה דם שבשלו ואינו עובר עליו אבל חלב שאינו מבושל דלמא אסור משום דדם נעכר ונעשה חלב אלא ודאי דאף אי בשלו עובר עליו והגאון מהר"ש ז"ל הוסיף להקשות עוד דא"נ דם שבשלו אינו עובר עליו משום דאינו ראוי לכפרה וא"כ איך רוצה לומר דמשום דדם נעכר ונעשה חלב להכי אסור דהא הוה זה כמו אם בשלו שנשתנה ואינו ראוי לכפרה ואינו עובר עליו הה"ד אי נעשה חלב נמי נשתנה ואינו ראוי לכפרה ואינו עובר עליו והוי כמו דם שבשלו אלא ודאי ש"מ דלא כהאי סוגיא דמנחות עכ"ל.

והנה לפי מה שבארנו דהסוגיא הוא אליבא דר"ש דמיותר הקראי דלכפר א"כ א"ל דהאי סוגיא דבכורות דלא כר"ש ואף דאמר שם בסוגיא ולר"ש דשרי בהנאה משכחת לה למלקי על בישולו אלמא דאף לר"ש מדייק מזה דבב"ח דחלב שרי לא קשה מידי דהא ר"ש ס"ל במס' נדה (דף מט) דאבריה מתפרקין וחולק על ר"מ דס"ל דדם נעכר וא"כ שפיר הוא הראיה מבב"ח דלא משום איסור דם רוצה לאסור דנדתה דשרי לאחר שבשלו אלא מטעם דאתי מה"ת וא"כ שפיר מוכח מזה דבב"ח דחלב לא נאסר משום דאתי מחי כמבואר: ונ"ל כי גם ראיית הנוב"י יש לדחות כן דא"ל הא דמביא הגמ' שם ראיה מבב"ח הוא רק למ"ד שם דאבריה מתפרקין והאיסור הוא משום דאתי מחי וא"כ הוא ראיה מזה והוה מ"ל הניחא למ"ד אבריה מתפרקין אלא למ"ד דם נעכר ונ"ח מא"ל דמב"ח אין ראיה דהוי לאחר בישול אך בלא זה דחה ראיה זו מבב"ח וצריך להביא מקרא ומשם הוא ראיה אף למ"ד דם נעכר ונעשה חלב דהוא דוחק לאוקמי הקראי כשנתבשל כמבואר: והנה הרשב"א ז"ל בחידושיו במס' חולין (דף קיא) וכן כתב במשמרת הבית בהל' מליחה ואיכא למימר דמהא דמנחות הוא דוקא בדם קדשים וחולין מקדשים לא ילפינן אף להקל ע"כ ועיין רש"י ז"ל במס' פסחים (דף מה) שכתב חולין מקדשים לא ילפינן להחמיר שקדשים חמורין הן ודין קדשים להיות חמורים משמע דוקא להחמיר לא ילפינן מקדשים.

ועיין עוד במס' חולין (דף צח ע"ב) ל"נ אלא לטכ"ע וברש"י ז"ל שם וצע"ק. אמנם ע"ד הרשב"א א"ל דמשמע לפ"ד דזה נשאר לכ"ע לחלק בין קדשים לחולין מהא דאיתא

במס' בכורות (דף טו ע"א) רבא אמר אך לאותו ואת בנו אתי וחלבו מדמו נפקא דכתיב רק את דמו לא תאכל מאי דמו אילימא דמו ממש לא יהא אלא דמן דצבי ואיל מי שריא אלא מאי דמו חלבו כו'.

והנה א"נ כדברי הרשב"א דבקדשים דם שבשלו שרי ובחולין אסור מה"ת וא"כ תקשה דנימא דלהכי אמר רחמנא לאו על דם של פסוהמ"ק דא"ל זה ה"א דדמי לקדשים דשרי בהו דם שבשלו להכי כתבה התורה לדמות גבי דם לצבי ואיל דיש להן דין חולין ואף על דם שבשלו עובר בהן דפסוהמ"ק דמי לחולין בזה אלא ודאי לא מחלקינן בין חולין לקדשים.

ומה שכתב עוד הרשב"א בחידושו בשם בה"ע דדם שבשלו אינו עובר עליו בלאו מ"מ איסורא דאורייתא איכא מידי דהוי אחצי שיעור ע"כ. ולא הבנתי לענ"ד דמאי דמי הוא לחצי שיעור התם מרבינן מקרא דכל או דחזי לאצטרופי אבל הכא מנ"ל על איסור תורה אם ממעטינן מקראי דלכפר מלאו וכרת מנ"ל על איסור לרבות וצ"ע: ונ"ל לבאר דעת הפוסקים בזה הנה דעת רש"י ורבינו הוא ודאי דעובר עליו על דם שבשלו וכן נ"ל כי דעת המרדכי בשם הסמ"ג הוא כן.

דהנה כתב ריש מס' פסחים וז"ל ופירש ר"י דאע"פ דנשים נאמנות אף בדאורייתא כגון ניקור חלב ומליחת בשר וכתב שם בחידושי א"ש להקשות דהא מליחה הוא מדרבנן, ונ"ל דהתם בחולין לא איירי אלא בדם שהוא אחר מליחה דאינו אלא מדרבנן וכאן מיירי באם לא נמלח כראוי והוא אז מדאורייתא דדם האברים דאורייתא עכ"ל ודבריו תמוהין דדם האברים שהוא מדאורייתא הוא רק על דם בעין אבל אם אכל באומצא ה"ל דם האברים שלא פירש ושרי ואם יבשל והוה פירש ממקום למקום ה"ל דם שבשלו ואינו אסור מה"ת ואיך אומר שיעבור על איסור תורה אלא צ"ל דגם המרדכי דהביא דברי הסמ"ג הכא הוא שם במ"ע מ' ל"ט.

וכן ההגהות אשר"י מביא זה בשם הסמ"ג והוא ס"ל דדם שבשלו או מלחו אסור מה"ת ואף דהסמ"ג במ' ל"ת מ' קל"ז כתב תחלה דעת רש"י ז"ל ומפרש דרב ס"ל לחלק על הסוגיא דמנחות ואח"כ כתב כי יש ליישב דאינו חולק מ"מ י"ל דהכא במ"ע הכריע כדעת רש"י דעובר עליו וכן המרדכי ז"ל אף דבמס' חולין משמע דס"ל דאינו עובר עליו הכא הביא בזה דעת הסמ"ג דעובר מדאורייתא.

וכן הוא דעת רבינו אפרים בדברי הרא"ש במס' חולין שכתב שם בפ"ב הל' ב' בשם ר' אפרים גבי וורידין דר"י כו' דרבנן לא שריא אלא בצלי אבל בבישול אסור כו' עד ואיסורא דאורייתא הוא עכ"ל והא הוא דם שבשלו ואיך אומר דהוא איסורא של דאורייתא אלא ודאי דגם דעת ר' אפרים הוא דאסור מדאורייתא כדעת רבינו ורש"י ז"ל והרא"ש שכתב בפ' כל הבשר דאינו עובר הוא דעת עצמו והוא הוא דעת ר' אפרים ז"ל דהוא מה"ת.

והתוס' כתבו במס' מנחות ובש"ד דאינו עובר מה"ת: ועפ"ז נ"ל ליישב דברי התוס' במס' כתובות (דף ס ע"א) ד"ה יכול בסה"ד וא"ת וכיון דממעטינן דם מההיא דכריתות אמאי איצטריך קרא למישרי חלב השתא דם מותר חלב לא כש"כ וי"ל כו' השתא דם וחלב

שוין והקשה המהרש"א והמהר"ם ז"ל שם וא"ת ואכתי לכתוב חלב ודם דהשתא יהא דם מותר לגמרי וכש"כ בשר ודחקו בזה ולפ"ד התוס' ניחא דאיהו כתב דם וחלב אכתי בשר לא הוה ידעינן דהוה דחינן מה לדם שכן יש היתר לאיסורו ע"י בישול ומה לחלב שכן אינו שוה איסורו בכל כמו שאמר הגמ' שם תאמר בבשר ולהכי מצריכין קרא גם על בשר דמזה לא הוי ידעינן כמבואר: והנה מצאתי אח"כ בס' ש"א החדש שהביא שתי ראיות על דם שבשלו דאינו עובר עליו חדא מהסוגיא דממעט מקראי דנותר פי"ט א"ח על דם והקשה לר"ש דס"ל אין אחע"א אף בקדשים ל"ל קרא ת"ל דבלא"ה אינו חל אלא ודאי ס"ל דם שבשלו אינו עובר עליו ובעי על היכא שבשלו ע"כ.

והנה זה הקשו התוס' במס' זבחים (דף מה ע"ב) ד"ה אבל בסה"ד ומתרצים דמיירי בב"א ולמ"ד דאף בב"א א"ח לר"ש לית ליה נשאר בקושיא כמו שבארנו לעיל. ולפלא על הש"א שלא הביא דברי התוס' האלו.

וכן הקשה מהסוגיא דגמ' בכריתות (דף יג ע"ב) דבארנו לעיל דצריך הקישא דם לחלב או לחייב על זרות או שמצטרפי ולר"ש תקשה ל"ל הקישא דאין א"ח על איסור לר"ש וס"ל כל שהו למכות א"כ לא צריך לאצטרופי ומכח זה מוכח דדם שבשלו אינו עובר עליו וצריך על היכא דבשלו עיי"ש: והנה כבר לענ"ד בארנו בזה דעיקר הפלוגתא הוא בזה דר"ש דס"ל דהקראי לא מצריך ואומר דהלכפר אתיא לדם שבשלו דאינו עובר עליו וא"כ אם ר"ש יסבור כן אין ראייה מזה לדידן דהקראי לא למותר הוא כמבואר: ומה שמקשה עוד שם הש"א בסוגיא דמנחות (דף כא) עיין בכו"פ (בסי' סט) שמיישב הכל עיי"ש.

והנה מה שמסיק רבינו סוגית הגמ' דבלב בהמה חייב כרת ואיכא בזה מדם שבתוך הלב כו'. אמרתי בזה דבר נכון ליישב לשון התוס' במס' פסחים (דף כב) ד"ה והרי דם דכתבו שם משמע דדם לא הוי בכלל בהמה מדלא משני כשהותרה בהמה דמה נמי הותרה ומדקדק המהרש"א על הלשון דאמרו בכלל בהמה ובכל הסוגיא אומר בכלל נבלה כשהותרה נבלה היא וחלבה כו' והתוס' כתבו בהמה.

ולפ"ז ניחא דהנה צריך להבין דהאיך נימא גבי דם כשהותרה נבלה דמה נמי הותרה היינו דמתיר למכור הנבלה עם הדם ביחד דבאיזה דם מיירי אם הדם שנבלע באברים הא זה מותר לאכול לכ"ע כ"ז שלא פירש ומכש"כ דמותר בהנאה ואי דשרינן למכור אפילו עם הדם בעין שבנבלה לאו ראייה הוא למ"ד דח"ש מותר מה"ת א"כ א"ל דזה דאמרינן ההיתר למכור הוא ובמה מיירי בנבלת עוף ובה ליתא כזית דם בעין דאפילו בלב ליכא כזית דם כמו שאמר הכא בסוגיא וא"כ א"ל דבכל העוף לית בזה כזית דם בעין וא"נ כר"ל דחצי שיעור מותר מה"ת לא מ"ל אליביה כשהותרה אמנם כיון דהגמ' אמר כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה וכיון דאמר חלבה וגידה מיירי בבהמה דבה נאסרו וא"כ גבי דם נמי דהא בדם הלב של בהמה אית ביה כזית וחייב ע"ז כרת משום דם הנפש וא"כ א"ל כשהותרה בהמה הותרה נמי דמה כמבואר בדברי התוס' ודוק: הלכה אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה ומדיחו יפה כיצד עושה מדיח הבשר תחלה ואח"כ מולחו יפה ומניחו במלח כדי כו' ואח"כ מדיחו יפה עד

שיצאו המים זכים ומשליכו מיד לתוך מים רותחין אבל לא לפושרין כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם.

והראב"ד ז"ל השיג עליו ע"ז שכתב שמשליכו לתוך מים רותחין כו'. ונ"ל דסידור דברי רבינו כן הוא דהוא ס"ל כשיטת הפוסקים ביו"ד (סי' סט) דהדחה ראשונה די בהדחה מועטת ולהכי אומר כן אין הבשר יוצא מידי דמו דבעי מליחה יפה והדחה יפה הוא ההדחה שאחר המליחה וכיצד עושה בתחלה מדיח הבשר תחלה זה הדחה המועט דהוא הטעם להעביר הדם שבעין ולא ס"ל כהטעם שיתרכך הבשר דא"כ בעי הדחה מרובה ואח"כ להוציא הדם צריך מליחה יפהיפה ואח"כ הדחה יפה יפה.

ובזה יתבאר נמי דברי רש"י ז"ל שם בחולין (דף קיג ע"א) דאמר שם ולא פליגי כו' ופירש רש"י ז"ל ד"ה דלא בעי הדחה בתחלה בדחללי ב"ט כו' ומ"ט לא קאמר רש"י ז"ל על שמואל דאמר שם תחלה אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה ולא הזכיר הדחה בתחלה אלא ודאי דשמואל ל"ק דשמואל אומר אין הבשר יוצא מידי דמו המובלע בו אא"כ מולחו יפה ומדיחו יפה אבל ההדחה בתחלה להעביר הדם שבעין לא הזכיר דבזה סגי רק בהדחה מועטת להעביר הדם שבעין אבל ר"ה דלא הזכיר יפה לכן צריך לבאר בזה דאמר מולח ומדיח מיירי שחללה ב"ט כמבואר: ואגב נ"ל לבאר הא דקשה לכאורה דברי רש"י ז"ל לקמן (דף קכא ע"ב) דאמר הרוצה שיאכל מבהמה קודם שתצא נפשה חותך כזית כו' ומולחו יפה ומדיחו יפה ופירש רש"י ז"ל יפה יפה יותר מבשר אחר שלא הספיק דמו לצאת כו' עכ"ל.

וקשה דהא שמואל אמר לעיל גם בכל בשר דאין יוצא מידי דמו אא"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה ואין חידוש הכא בקודם שתצא נפשה ונ"ל דרש"י ז"ל ס"ל דמיירי הכא אף לצלי כמו שכתבו התוס' לעיל (דף לג ע"א) ד"ה מולחו ואזיל רש"י ז"ל לשיטתו דהוא ס"ל במס' פסחים (דף עד ובחולין (דף צג ע"ב) ד"ה אומצא דגם צלי בעי מליחה קצת וכמו שהביא ברא"ש פ"ק דחולין הל' ב' ולהכי אמר דהכא אף לצלי בעינן מליחה יפה והדחה יפה דבשאר צלי בעי מליחה כ"ד ושמואל מיירי לעיל בבשר דבעי לקדרה כמבואר ודוק: הלכה יב כל הדברים האלו לבשר שצריך לבשלו אבל לצלי מולח וצולה מיד עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל וכן הביא הר"ן ז"ל במשנה דחולין (דף צו) שדעת רבינו הוא דצלי נמי צריך מליחה רק אינו צריך לשהות במלח ומיד צולה והביאו קצת ראייה לזה מגמ' דמנחות (דף כא) והפוסקים חולקים על רבינו וס"ל שצלי א"צ מליחה כלל וכן איפסק להלכה בש"ע יו"ד (סי' עו) ודחו הראיה ממס' מנחות וכן הלח"מ מפרש כאן דגם רבינו ס"ל דלצלי אינו צריך מליחה והא דאמר מולח וצולה מיד הוא להורות דשרי בלי הדחה אבל לאכול בלא מליחה שרי.

ונ"ל דלצלי לא בעי מליחה כלל ויש להביא ראייה לזה מהא דאיתא במס' חולין (דף צז ע"ב) הני אטמהתא דאימליחו בי ר"ג בגה"נ כו' ראב"א שרי אתו שיילי למר בר"א א"ל ר"א לרבינא מאי דעתך דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל והאמר שמואל ל"ש אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף ואוכל כו' וכ"ת מאי כרותח דקאמר כרותח דמבושל והא מדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל מכלל דכרותח דצלי

קאמר קשיא עכ"ל הגמ' וקשה טובא ל"ל להגמ' להקשות על מה דקאמר דרותח הוא כרותח דמבושל מהא דקאמר כבוש הרי הוא כמבושל וכן לעיל דמקשה מדקאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח מדברי שמואל טפי ה"ל להקשות מדברי המשנה דזה נוכל לדחות דבזה ס"ל כשמואל ובזה פליג וגברא אגברא קרמית ומהמשנה ה"ל להקשות כן דקאמר שם ירך שנתבשל בו גיד הנשה כו' וכתבו התוס' שם לאו בגיד לחודא משערי כן דכדי קליפה שסביבו מסייע לגיד לאסור דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה עכ"ל וכונת התוס' הוא דהא קודם בישולו ע"כ מלחו מקודם דהא אסור לבשל בלי מליחה וא"כ ע"כ נמלח הירך מקודם תחלה וא"כ קשה דהמשנה אמר שנתבשל ביה משמע אבל אי לא בישל שרי ול"ל כלל הבישול הא משעת מליחה נאסר ג"כ כרותח דמבושל וע"כ צ"ל דמליח אינו כמבושל ולהכי צריך להיות שנתבשל ואז נאסר אבל ממליחה לחודיה לא והוא משנה מפורשת ועדיף מדברי שמואל, וע"כ צ"ל דמהמשנה אין ראייה דאיכא לאוקמי דנצלה תחלה ואח"כ נתבשל ולצלי שרי בלא מליחה וצלי אינו אוסר אלא כדי קליפה אבל מליחה הרי הוא כמבושל והמשנה דמיירי שצלה תחלה לא בעי מליחה כלל כשיטת הפוסקים האלה ולהכי לא הק' מהמשנה ומ"מ התוס' כתבו שפיר לפי האמת דגם מליחה אינו אוסר אלא כדי קליפה כתבו דל"ד דכדי קליפה נאסר משעה שמלחו וזה לא קשה מ"ט נקיט לה המשנה ירך שנתבשל לפ"ד ר"א דס"ל דמליח הרי הוא כרותח דמבושל ה"ל לומר ירך שנמלח גה"נ דנאסר כדי שיעור מ"מ זה לא קשה כלל דא"ל דהמשנה אתי לאשמועינן דבשאר איסורים חתיכה לא נעשה נבלה כשיטת התוס' שם בשם ר' אפרים דלא נאסר כל הירך משום קליפה וקתני רבותא דאף אי בישל אחר צליה דנאסר מקודם כדי קליפה לא נעשה החתיכה נבלה.

אבל א"ל דלצלי צריך נמי מליחה מקודם וא"כ ע"כ נמלח תחלה ולמה אמרה המשנה ירך שנתבשל הלא קודם הבישול נאסר ומוכח דמליחה אינו כמבושל אלא בנצלה תחלה ולא בעי מליחה כמבואר ודוק: פרק ח הלכה יב וכן בשר הנמצא ביד עכו"ם כו' זה ד"ת וכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא בין כו' ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם מן העין אסור אלא א"כ ה"ל סימן או שה"ל בו ט"ע עכ"ל.

והנה הרה"מ כתב ודע שיש מן האחרונים ז"ל שפסקו כלוי וכתב דמצאה במקום כו' ונראה דסובר דפולגתא דלוי לא הוי אלא כשמצאה במקום שהניחה אבל לא מצאה במקום שהניחה מודה לו כו'. והקשה ע"ז הלח"מ וז"ל וק"ק דא"כ מאי האי דאמרי בפ' גה"נ (דף צה) דרב הוה יתיב אמברא חזיא לה"ג דקמחוור רישא נפל מניה אזיל אייתי סילתא כו' ומשם הוציא בגמ' דרב פליג על לוי הא אפילו לוי מודה דהא לא מצאה במקום שהניחה מקרי עכ"ל: ונ"ל לישב כן לפי מה שהביא הש"ך ביו"ד (סי' סג ס"ק ח) דהא דאסרינן אם מצאה במקום שלא הניחה ללוי זהו רק אי לא הוה רוב טבחי ישראל אבל במקום דהוי רוב טבחי ישראל אינו אסור אפילו לא מצאה במקום שהניחה ומבאר דעת הראשונים כן נמצא דהתם דס"ל מתחלה דה"ל רוב טבחי ישראל כמו שפירש רש"י א"ב דליכא למיסמך אמילתא כולי האי דא"ל ברוב טבחי ישראל מודה דמותר והכא דפרוותא דעכו"ם הוה כו' נמצא דס"ל דהוי רוב טבחי ישראל וא"כ ללוי שרי אפילו אם מצאה לא במקום שהניחה וע"כ משום דס"ל לרב דבשר שנתעלם מן העין אסור כמבואר: והנה מה שכתב רבינו או שהיה לו בו ט"ע הנה קיי"ל הכא בזה

דאפילו ע"ה נאמן בט"ע וכתב הט"ז ביו"ד (סי' ס"ג ס"ק א) דלהכי הכא ע"ה נאמן בט"ע ולא דמי למציאה דאינו נאמן רק ת"ח משום דהכא לא הוי רק איסור דרבנן ולהכי נאמן בט"ע.

והאחרונים חולקים ע"ז על הט"ז וס"ל דאפילו הוי רוב טבחי כותים דהוי איסור מה"ת מ"מ נאמן בט"ע וע"ש בפמ"ג: ונ"ל להביא ראיה לדעת הט"ז דהנה איתא שם במס' חולין (דף צה) והא דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא כו' אסיק תרין א"ל רב כהנא כו' דאיסורא שכיחי דהיתרא לא שכיחי א"ל דאיסורא שכיחי טפי וכי מכללא מאי פרוותא דעכו"ם הוי תדע דא"ל דאיסורא שכיחא טפי ויש לדקדק אחרי דבאמת ס"ל לרב דבשר שנתעלם מן העין אסור א"כ ל"ל לומר שכיחי טפי דמשמע מזה דרק משום דהוי טפי נאסר ובאמת בל"ז נאסר משום בשר שנתעלם מן העין אך לפ"ז ניחא דאתי למימר דשכיחי טפי והוי איסור דאורייתא ועל ט"ע אינו נאמן רק ת"ח ולא ע"ה כדעת הט"ז אבל אם מטעם בשר שנתעלם מה"ע אז כ"ע נאמנים אומר טפי דאיסור דאורייתא הוא וע"ה אינו נאמן ודוק: הלכה יד גיד הנשה מותר בהנאה.

וכתב הרה"מ והכ"מ בשם הרמב"ן ז"ל דקשה ע"ד רבינו דהא במס' פסחים (דף כב) אמרינן דמ"ד אין בגידין בנו"ט אסור בהנאה מקרא דלא תאכלו ולא יאכלו דלא מ"ל כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה וא"כ כיון דרבינו פוסק לקמן (הל' טו) דכ"מ שנאמר בתורה ל"ת איסור הנאה במשמע ופוסק דאין בגידין בנו"ט וא"כ לא מ"ל כשהותרה נבילה וא"כ גיד הנשה אסור בהנאה ומ"ט פוסק דמותר נגד הסוגיא.

וכתבו לתרץ דרבינו ס"ל דרק לרוחא דמילתא אתמר ההוא סוגיא אבל למסקנא גה"נמותר אף אי אין בגידין בנו"ט והלח"מ לעיל בפ"א מהל' חו"מ הל' ג' וכן השעה"מ והכו"פ ז"ל כתבו הכל בשיטה אחת כן דאמרינן שם בסוגיא (דף כג) ולריה"ג אשכחן חלב גיד מנ"ל דאסור כו' ואב"א יליף ליה בקו"ח ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה גיד לא כש"כ ור"ש א"ל מה לחלב שכן הותר מכללה אצל חיה וריה"ג בבהמה מיהת לא אשתרי ופוסק רבינו כריה"ג דאף אי אין בגידין בנו"ט מ"מ שרי מקו"ח דחלב ופוסק רבינו כהך אב"א: ונ"ל ואף לפי מה דכתבו התוס' במס' חולין (דף קכ) ד"ה מה כו' דאמרינן שם צריכותא מה לחלב שכן הותר מכללו דאתיא דלא כריה"ג במס' פסחים וכן צ"ל לפ"ד התוס' דהסוגיא בזבחים (דף קו) דאמר שם נמי מה לחלב שכן הותר מכללו אצל חיה לא אתיא כריה"ג וכן בכ"ד דקרי ליה קולא בחלב דהותר מכללו לא אתיא כריה"ג וא"כ תקשה על רבינו היאך פוסק כריה"ג נגד הנך סוגיות דחשיבי קולא בחלב מה שהותרה מכללה ונ"ל לומר דל"ק מידי דהא התוס' במס' פסחים (דף כג ע"ב) שם סה"ד ומה כתבו והשתא א"ש הא דקאמר ואידך אנן בבהמה קיימינן דלא ילפינן אלא שהיא בהיתר נבילה אבל בעלמא מודה דפריך שפיר עכ"ל וא"כ הוה דברי ריה"ג אף לכו"ע דבכל דוכתא ריה"ג נמי מודה דאמרינן שכן הותר מכללו אצל חיה ורק הכא לא כסברת התוס'.

ונ"ל למצוא ראיה ברורה לזה דבכל דוכתא ריה"ג נמי מודה דפרכינן על חלב שכן הותר מכללו ורק הכא לא ולא כהתוס' בחולין דריה"ג לא חשיב ליה פרכא בכ"ד דהנה אמרינן במס' חולין (דף קג ע"א) ובמיתי איסור טריפה וחייל אאיסור חלב קמיפלגי מ"ס אתי

וחייל מידי דהוי אחלב דאמר מר התורה אמרה יבוא איסור נבילה וחייל על חלב ומ"ס
אחלב הוא דחייל דהותר מכללו אבל אבר דלא הותר מכללו לא ע"כ.

והנה לעיל (דף קא ע"א) אמרינן אמר רב יהודה אמר רב האוכל גיד הנשה של נבילה
ר' מאיר מחייב שתים כו' ומאן האי תנא דבאיסור כולל אחע"א לית ליה כו' אמר רבא
ריה"ג האי כו' ואם כשיטת התוס' בחולין דלריה"ג ליתא הפרכא של הותר מכללו גבי
חלב וא"כ לא מצי למדחי אחלב הוא דחייל דהותר מכללו וא"כ כה"כ דחייל נבילה על
חלב דהתורה אמרה יבוא ויחול ה"נ ליחול איסור נבילה על גיד וא"כ האיך מ"ל דריה"ג
הוא דלריה"ג חייל על גיד מה"ט דחייל על חלב אע"כ צ"ל כדברי התוס' במס' פסחים
דבכל דוכתא ס"ל לריה"ג הפרכא דהותר מכללו ורק הכא לא ופוסק רבינו שפיר כותיה
דגיה"נ מותר בהנאה מקו"ח כמבואר: ועוד נ"ל לישוב דעת רבינו כן דלפי מה דבארנו
לעיל דאף דלדידן פסקינן דדם שבישלו נמי עובר עליו מ"מ לר"ש אתיא הסוגיא שם
במס' מנחות דס"ל שם דאינו עובר א"כ ניחא כן דע"ז דאמר ניתי בקו"ח מחלב אומר
ור"ש מה לחלב שכן הותר מכללו והקשו המפרשים אכתי ניליף בקו"ח מדם ומה דם
שענוש כרת מותר בהנאה גה"נ לא כש"כ ודם לא הותר מכללו אמנם הא התם קאי
לר"ש ולר"ש יש לדחות מה דדם שכן יש היתר לאיסורו ע"י בישול דקחשיב ליה ר"ש
פרכא מה שיש היתר לאיסורו במס' קידושין (דף לח) גבי חדש ושפיר אמר דאסור דלא
מצי למילף מדם אבל רבינו דס"ל דאף דם שבשלו נמי עובר וא"כ מצי למילף היתר
בגה"נ בקו"ח מדם דמותר בהנאה ואף אי אין בגידין בנו"ט ולא מ"ל כשהותרה נבילה
שרי מקו"ח כמבואר: ולפ"ז ניחא בסוף הסוגיא שם דאמרינן מה בין חזקיה לר"א ואומר
א"ב חמב"פ ושהנ"ס וכיון דפסקינן דאין בגידין בנו"ט א"כ נחשב נמי גיה"נ דלחזקיה
שפיר ולר' אבהו אסור אלא דבזה אף ר"א מודה ויש לדחות עפ"ד התוס' (דף כב) ד"ה
ור"ש, ועוד שם איתא יתיב רשב"ג ואמר משמיה דריב"ל מנין לכל איסורין שבתורה
כו' דאסור בהנאה ומאי ניהו חמב"פ ושהנ"ס ות"ל מלא יאכל כו' והנה במס' חולין (דף
צט ע"ב) איתא אתיא לקמיה א"ל זיל כו' דהוא מורה ביה להתירא משום דריב"ל דס"ל
דאין בגידין בנו"ט וא"כ לריב"ל לפי הסוגיא שם שוה ליה גיד הנשה לחמב"פ ושהנ"ס
וא"כ נימא נמי גיד הנשה בהדי הנך אלא כמו שבארנו לדעת רבינו דלא תליא זה בזה
כדעת רבינו דאף אי אין בגידין בנו"ט מ"מ מותר בהנאה מה"ט דבארנו ודוק: הלכה טו
כל מקום שנאמר בתורה לא תאכל כו' ואחד אסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב
כדרך שפרט בנבילה או עד שיתפרש בתורה שבע"פ שהותר בהנאה כגון שקצים ודם
כו'.

והקשה הלח"מ ושאר המפרשים הלא ס"ל דברים ככתבן גבי נבילה וכן ס"ל דחולין
בעזרה הוה דאורייתא וא"כ מנ"ל למילף דל"ת משמע איסור הנאה דלא ילפינן רק
מנבילה לר' מאיר או מאותו לר' יהודה והגאון בצל"ח וכן בס' דל"צ דרוש ד' מתרץ לה
דברי רבינו דיליף לה מלכם דכתיב גבי שרצים כמו שמקשה המהרש"א על ההוא מרבנן
מ"ט לא יליף לה מלכם דשרצים ומבאר דרבינו אינו מחלק לפ"ז בין לא יאכל ללא
תאכל דבזה ס"ל כר"א ומיתורא דלכם מפיק איסור הנאה.

ונ"ל לבאר בזה דאכתי טעמא בעי מ"ט הסוגיא שם לא יליף ורבינו יליף מזה. ונ"ל כן דהנה איתא במס' זבחים (דף קו) ותיתי משרצים מה לשרצים שכן איסורן בכל שהו וכן איתא במס' חולין (דף קכ) וביבמות (דף קיד) דאיסור של שרצים הוא בכל שהו ופירשו התוס' דהוא משום איסור בריה או כמו שפירש רש"י גבי שרצים טמאין דהן בכעדשה כשיעור טומאתן וא"כ לכאורה א"ל דלהכי בעי קרא דלכם גבי שרצים להתיר בהנאה דלא נאסור מקו"ח משארי איסורי הנאה דאסורין מה"ת למלקות רק בכזית ושרצים לוקין על כל שהו ה"א דלא כש"כ דאסורין בהנאה להכי בעי קרא להתיר אבל שאר איסורין לא נוכל למילף מזה דאסור בהנאה ולא מ"ל אבר מה"ח יוכיח דלא בעי כזית בשר ואעפ"כ שרי בהנאה דאיכא למדחי מה לאמה"ח שכן בעי כזית להיות ביחד עם בשר גידין ועצמות אבל אם לא היה כזית ביחד אינו חייב כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ה ה"ג ובתוס' חולין (דף קב) ד"ה אבל שרצים אסורין בכל שהו ולא בעי כזית כלל.

אך זה יש לדחות לפי מה שכתבתי לעיל בשם הרמב"ן דכתבו דרבינו ס"ל דלרוחא דמילתא נקיט זה דאי אין בגידין בנו"ט לא מצי לומר כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה אבל לפי האמת לדידן ס"ל דאפילו אי אין בגידין בנו"ט מ"מ אמרינן כשהותרה נבילה כו' דלאו הא בהא תליא כמו שהביא זה הרה"מ ז"ל וא"כ נוכל לדחות זה הקו"ח דא"ל גיד הנשה יוכיח דקיי"ל נמי דחייב על כל שהו אם אכל כולו כמו שכתב רבינו הכא בה' ב' דחייב על גיד שלם בכ"ש ואעפ"כ שרי בהנאה מזה דכשהותרה נבילה הוא וגידה הותרה ה"ד לשרצים אך ר' יהודה הא ס"ל דאף גיד הנשה בעי כזית וא"כ לדידיה לא מצי לדחות גיד הנשה יוכיח כמו שאמר ר' יהודה שם במשנה דחולין (דף צא) דבעי כזית ולהכי שפיר אומר כל הסוגיא דלר' יהודה צריך ללמד מקרא דאותו דמשרצים לא נוכל למילף דצריך הלכם לגופיה להתיר בהנאה דה"א מקו"ח לאסרו דל"מ לומר גיד הנשה יוכיח וא"כ ממשמעות דלא יאכל לא נוכל לידע על איסור הנאה דלכם צריך להוציא מהקו"ח דהוי אסרו וכן כל האי סוגיא שם בפסחים ההוא מרבנן דמקשה עליו המהרש"א כולהו ס"ל כו' יהודה בזה דגיד הנשה בעי כזית ול"מ למילף משרצים אבל אנן דפסקינן בזה דגיה"נ דדי בכ"ש וא"כ ליתא הקו"ח ונוכל למילף שפיר משרצים כדברי הצ"ח ז"ל: אמנם קשה לי לפי מה שכתב רבינו לעיל בהל' חו"מ דהאוכל חמץ כ"ש לוקה משום לא יאכל ובארנו לעיל דרבינו ע"כ ס"ל דמשמעות לא יאכל נדע תרווייהו בין ח"ש ובין הנאה וא"כ יש משמעות בשינוי דלא יאכל וא"כ תקשה מנ"ל ללמוד משרצים היכא דכתיב לא תאכל דהא לא ידעינן רק היכא דכתיב לא יאכל כמו גבי שרצים דכתיב לא יאכל וצ"ע: הלכה טז כל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה אע"פ שהוא מותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה ולכוון מלאכתו חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה לפיכך אין עושין סחורה בנבילות וש"ר עכ"ל.

והנה המשל"מ מעיין כאן בד"ה זה הכלל היאך הוא דעתו של רבינו באיסור סחורה אם הוא מה"ח או רק מדרבנן וכתב דדעת רבינו דהוא מה"ת שכתב דכל דבר שאסור כו' חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכ"מ וא"א דס"ל לרבינו דכל איסור זה הוא רק מדרבנן כשגזרו על איסור סחורה מניין לרבינו דעל חלב לא גזרו עכ"ל.

וכן מעיין בזה הט"ז ביו"ד (סי' קיז) והנה ראית המשל"מ מדברי רבינו אין ראיה לפי מה שחידש הכא הט"ז וכן באו"ח חקפ"ח ובח"מ (סי' ב) דכל דבר שהוא מפורש בתורה להתיר אין כח ביד חכמים לאסור וא"כ אין ראיה מדברי רבינו דכיון דהתורה אמרה בפירוש יעשה לכל מלאכה להתיר אין כח ביד חכמים לאסור ולהכי אף מדרבנן שרי בחלב: והנה בדברי הט"ז אלו נבאר אח"כ אך בדין זה של איסור סחורה נבאר קצת בזה.

והנה לכאורה יש להביא ראיה דאיסור זה הוא מדרבנן מהמשנה דחולין (דף קיז) חומר בדם מבחלב שהדם נוהג כו' וחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד וא"נ דאיסור סחורה הוא מה"ת נימא נמי חומר זה דם אסור לעשות סחורה וחלב שרי מקרא אלא ודאי משמע דכל איסור זה הוא רק מדרבנן ולהכי שפיר לא קחשיב ואם כי בס' פרי תואר ביו"ד כתב דם נמי שרי בסחורה דכמו דאמרינן דמותר בהנאה דאתקש למים הה"ד דמזה ההיקש אתקש לסחורה דמותר אך הנוב"י במה"ת ת' יו"ד (סי' סב) דחה דברי הפ"ת מהסוגיא דפסחים שם דמקשה ולחזקיה למאי אתקש כו' נימא דהוקש להתיר בסחורה והכריע דסחורה אסור בדם כמו בשאר איסורין: ועפ"ז בארתי הגמ' בע"ז (דף מד ע"א) נחל קדרון אינו מגדל צמחין כו' ולא וכו' ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגנות לזבל ומועלין בהם מקומות מקומות יש ע"כ וכתבו התוס' ד"ה מקומות היה יכול לתרץ דהגננים היו ממקום אחר עכ"ל.

ובאמת דברי הגמ' קשה טובא מה מקשה מנחל קדרון דילמא באו הגננים ממקום אחר אך לפ"ז ניחא דהנה החתם סופר כתב בסי' ס"א בח' יו"ד וז"ל גבי ספק דרוסות דשמואל בחולין (דף כח) והא דלא זבני אחד אחד לישראלים משום דאסור לעשות סחורה בנבילות וטריפות והה"ד אף בספיקן ונהי דגבי בעלים נזדמנו לו אבל ישראל לא יקנה ספק טריפה עכ"ל: נמצא דגם הכא גבי דם נהי דגבי הגזברים דהוה הבעלים הוה נזדמנו מ"מ תקשה האיך יבואו הגננים ממקום אחר לקנות את הדם הא אסור לעשות סחורה בזה אלא א"כ ע"כ צריך לומר דשם גופיה בנחל קדרון שעובר הדם היו גננים ושם היה מגדל צמחין ולהם הוי כמו נזדמנו כמו צידי חיה ועוף שנזדמנו להם ומשני מקומות יש אבל לבוא ממקום אחר לקנות אסור אך הא זה יש לדחות לבד מה שהט"ז שם ס"ק ז' כתב להתיר למכור למי שנזדמנו לו אף לישראל אחר והה"ד הכא נמי ודאי כן דשרי למכור לאחרים ודלא כהח"ס אלא אפילו לפ"ד הש"ך שם (ס"ק ח) מ"מ הכא לא שייך בל"ז האיסור דכיון דאין מוכרים הדם לצרכי אכילה ורק לזבל שדות שרי כמו דשרי למכור דבר טמא למשוח עורות וכדומה וה"נ ודאי שרי לזה וא"כ דברי הגמ' צריך לבאר ואכ"מ אך בכ"ז א"נ דגם דם אסור בסחורה תקשה מ"ט לא תני חומר בדם דאסור סחורה תאמר בחלב דשרי אלא ודאי דכל האיסור הוא רק מדרבנן ולהכי לא קחשיב רק החומר שבתורה בזה אבל כבר דחינו לעיל דתנא ושייר מה שחשיב שם בתוספתא וה"נ תנא ושייר: ועוד יש לכאורה להביא ראיה דאיסור סחורה הוא מד"ס מהא דאיתא במס' חולין (דף קכ ע"א) לא לכתוב רחמנא בחלב ותיתי מהנך מה להנך שכן לא הותר מכללן כו' עד כהנים משלחן גבוה קא זכו והקשו התוס' לריה"ג דלא חייש להא פרכא בפסחים וי"ל דלריה"ג אתיא נפש לדרשא אחריתי עכ"ל נמצא דפרכא זו של הותר מכללו גבי חלב הוא לאו אליבא דכ"ע טפי ה"ל לומר מה לחלב שכן מותר בסחורה תאמר בהני

שכן אסורים בסחורה מה"ת וזה יהיה אף לריה"ג דאף דריה"ג דריש במס' פסחים (דף כג) הקרא דיהיה לכל מלאכה להתיר בהנאה מ"מ ודאי לפ"ד רבינו תרומיהו ידעין מזה בין מאיסור סחורה למעט חלב ובין כל שאר הנאות דשרי דהא לרע"ק אתיא הקרא לטהר מטומאה וא"כ רבינו דלמד להתיר בסחורה ידע תרי לימודים מזה וה"נ לריה"ג שרי בסחורה וה"ל לומר זה דהוי לכ"ע וכן במס' זבחים (דף קו ע"ב) דאמר נמי שם תיתי בחלב כו' עד מה לכולהו שכן לא הותרו מכללן ולפ"ד התוס' בחולין גם זה לא אתיא כריה"ג ה"ל לומר גם שם מה לחלב שכן שרי בסחורה תאמר בכולהו דאסורין בסחורה אלא ודאי דהוא מדרבנן.

אמנם כבר הבאתי לעיל דברי התוס' בפסחים (דף כג ע"ב) דכתבו דבכ"ד ריה"ג נמי מודה בזה דלא הותרו מכללו וחלב הותרה מכללה הוה פרכא ורק שם אמר בבהמה מיהו לא אשתרי עי"ש והבאתי ראיה לזה וא"כ גם הפרכא דהותר מכללה הוי נמי לכ"ע וחדא מהני נקיט כמבואר: והנה המשל"מ הקשה ע"ז מסוגיא דבכורות (דף ו ע"ב) דאמר התם וחלב מנ"ל דשרי מדכתיב ודי חלב כו' ודחי דילמא לסחורה וכן אח"כ מביא מקרא ואת עשרת חריצי החלב ודחה דילמא לסחורה וא"כ דאסור מה"ת אז אף סחורה נמי אסור עכ"ל.

והנה כבר הקשה זה התוי"ט בפ"ז דשבועות במשנה והניח בקושיא והנה בס' תוס' חדשים שם תירץ וז"ל דלק"מ דבמס' פסחים (דף כג) מבואר דאמה"ח מותר בהנאה מה"ת משום דאיתקש לדם א"כ גם חלב כשם שהוא בכלל איסור אמה"ח הו"א שהוא בכלל היתר הנאה וא"ל דיש חילוק בין הנאה לסחורה דא"א לומר דשם בפסחים בכלל הסוגיא גם ההיתר מדאתקש לדם ושם איתא נמכרין לגננים עכ"ל: והנה תירוצו ליתא כלל דודאי אין כוונתו כדברי הפ"ח דבארנו דס"ל דעל דם יש היתר סחורה והה"ד אמה"ח דזה ליתא בדבריו ורק ברור מללו לומר דזה דשרי רחמנא בהנאה משה"כ מותר בסחורה וזה ודאי ליתא דנימא דהיתר סחורה הוא בכלל היתר הנאה דהא נבילה מותר בהנאה מקרא דמכור כו' ואעפ"כ אמרינן דאין עושין סחורה בנבילות וטריפות אע"פ דשניהם שרי בהנאה מקראי ומה שמביא ראיה בדם מן נחל קדרון דנמכרים לגננים ודאי ליתא דהוי כמו נזדמנו להם שם ועוד דהוי לצורך וכל דזה שרי כמו שבארנו.

ובס' פני משה בירושלמי דשבועות שם ובמס' ב"ק פ"ז מתרץ הקושיא כן ולא ק"מ דהתם על האי דקאמר וחלב בהמה טהורה מנ"ל דשרי דכתיב ודי עזים כו' וחריצה חלב כו' וא"כ גילה לנו הכתוב להוציא חלב מן איסור אמה"ח ועלה פריך ודילמא לסחורה שלא הוציא הכתוב מכלל אמה"ח אלא לענין סחורה דמותר לסחור ואף דאסור בשאר איסורין ד"ת כו'.

ודבריו ליתא לענ"ד דלא מצינו כ"ז דכיון דקרא זה אינו בתורה אלא מד"ק ודאי לא נחלק הדברי קבלה ויגלה לנו היתר רק לסחורה ולא לאכילה כיון דהוא מה"ת איסור סחורה ושוה לאכילה אלא זה ניחא לומר דהד"ק מגלי לנו דע"כ דחלב לא הוי בכלל דבר הבא מה"ת וכמו דקיי"ל דביצה מותר באכילה כמו שכתבו התוס' בחולין (דף סד) מקרא דשלוח הקן וה"נ חזינן מדאכלו חלב דהוא לא הוי בכלל זה אבל להתיר סחורה

מכלל איסור לא ניחא רק אם הוא מפורש בתורה להתיר כמו גבי חלב דכתיב יעשה לכל מלאכה אבל לומר היתר ע"ז מד"ק ודאי ליתא.

ורק ניחא תירוץ המשל"מ דהיתר לסחורה דאומר הוא דמיירי בנזדמנו עי"ש ועיין נוב"י מה"ת ח' יו"ד (סי' סב) מה שביאר בזה ומה שהקשה הגאון רע"ק איגר ז"ל בתשובה (סי' עד) דא"נ דאיסור סחורה מה"ת ובחלב מותר מריבוי דקרא דיעשה לכ"מ א"כ היאך אומר בפסחים (דף כג) ורע"ק איסור והיתר ל"צ קרא הא צריך להתיר לסחור דבשארי איסורי אכילות אסור מה"ת ע"כ: והנה לפי מה שמבאר הנוב"י שם דדרשינן מיתורא דקרא לכל מלאכה ומזה ידעינן לבד ממה שלומדין מעיקר הקרא דיעשה למלאכה ע"ש וא"כ ניחא דהא דכתיב לכל מלאכה נדע טומאה וטהרה לבד היתר סחורה כמבואר ועתה נבאר בדבריהט"ז מה שמבאר דדבר שמפורש בתורה להתיר אין כח ביד חכמים לאסור אשר הרבה האריכו האחרונים בזה וכמו"ח ז"ל חיבר בזה קונטרס מיוחד ונאבד במסרו לדפוס בחידושיו למס' שבת ורק כלל אחד מה שמבאר בדברי הט"ז זה אשר יסורו בזה הרבה קושיות מהאחרונים דהנה הט"ז לא אמר רק היכא שבאה התורה בקרא יתירא להתיר דבר זה כמו התם דהתורה אמרה יעשה לכל מלאכה להתיר סחורה דלא נאסור מקרא דיהיה דכתיב גבי שרצים וכן גבי מילה בשבת באה התורה בקרא דביום אפילו בשבת להתיר למול בשבת וכן כל כיוצא בו אומר הט"ז דלא יכלו חכמים לאסור וכמו שפירש הצ"ח במשנה דמס' פסחים (דף סו) דאמר עקיבא עקרת מה שאמר בתורה היינו דלא נוכל לגזור מדרבנן כיון דכתוב מפורש בתורה במועדו להתיר לפסח לדחות השבת לא יכלו לגזור דהוי כמו לעקור ד"ת אבל היכא דלא באה התורה להתיר זה בפירוש רק שכתבה התורה דזה מצוה לעשות או מקרה שקרה זה ועשה ולא באה התורה להתיר ליתא כלל זה כיון דלא באה להפקיע איסור וכדומה מה שהקשה בס' שמן רוקח ובשו"ת ח"ס ח' ששי סי' נ"ב עפ"י הכלל של הט"ז איך גזר רבינו גרשום מאוה"ג ז"ל שלא לישא שתי נשים ומפורש כתוב הוא בתורה היתר כי יהיה לאיש שתי נשים.

אך לפ"ז ניחא דהא לא באה התורה להתיר זה דמהיכא תיתי נאסר ורק סיפרה לנו עפ"י מקרה כי יהיה לאיש לא שייך בזה דאין חכמים יכולין לאסור וע"כ כאשר ראו האחרונים שלצורך שעה צריך לאסור אסורו בזה ולא מקרי לעבור ע"ד תורה והביא עוד ראיה לדברי הט"ז מהא דאיתא בירושלמי דסוטה פ"ג ר"א בשם ר"א כהנת מותרת לחו"ל מ"ט אמור אל הכהנים לא אל הכהנת כו' דלכן מ"א הואיל והוא בכלל גזירה לא תצא ותהא בכלל גזירה ול"ת א"א את כן נמצאת מדה פרשת טמאים ופירש הק"ע דהא בפירוש כתיב ביה בני אהרן ולא בנות אהרן כו' והוא נמי כדברי הט"ז דכיון דזה דאמרה התורה בני אהרן הוא לגלות היתר דבנות אהרן מותרת לטמא ולא יכלו לגזור עליהם גזירה לאסור להם לטמאות כמבואר: אך גם לפי הכלל של כמו"ח ז"ל עוד יש לי להקשות ע"ז חזק קשה לי מהא דאיתא במס' יומא (דף יג ע"ב) היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ושמע שמת לו מת מניח את עבודתו ויוצא ד"ר יהודה ר' יוסי אומר יגמור כו' ומפרשים התוס' שם ד"ה היה דמיירי בכהן גדול דמן התורה הוא מקריב אונן ורק רבנן גזרו גזירה שמא יאכל דאינו מקריב והא הכא מפורש בתורה להתיר בכהן גדול ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כמו שמבאר רבינו לקמן בפ"ב מהל' ביאת המקדש (הל' ו)

ועיי"ש במשל"מ ואעפ"כ גזרו רבנן לאסור אלמא דגם זה דבאה התורה להתיר כה"ג דלא יהיה ככהן הדיוט לאיסור ואעפ"כ גזרו חכמים.

ועוד מהא דאיתא במס' בכורות (דף מג ע"ב) אלא לאפוקי מהא דתניא הקרחנין כו' ולא אמרו פסול אלא משום מראית העין מאן האי תנא ר' יהודה היא דתניא ר' יהודה אומר הכהנים לרבות הקרחנין עכ"ל הגמ' וא"כ חזינן דלר' יהודה בא הקרא בפירוש להתיר הקרחנין לעבודה מיתורא דהכהנים ואעפ"כ אסרו חכמים מפני מה"ע: וע"כ נ"ל לענ"ד לומר עוד בזה דלאו אליבא דכ"ע אמר לה הט"ז הכלל שלו דהנה הט"ז חידש דבריו מזה דאמרה הברייתא ולא לעבור על ד"ת וכמו דאמרינן דרבנן אין עוקרין דבר מה"ת אלא בשב ואל תעשה אבל לא בקום ועשה דשב ואל תעשה לא נראה כן עקירת ד"ת ה"נ אם באה התורה בצווי לומר דזה שרי לעשות וחכמים יגזרו לאסור דומה לעקירת ד"ת וא"כ אמינא דזהו רק למ"ד במס' יבמות (דף פט) דרק בשב ואל תעשה יכלו לעקור ולא בקום ועשה דלעבור עד"ת לא יכלו ה"נ כן לא יכלו לאסור מה שבאה התורה להתיר אבל למ"ד שם במס' יבמות דאפילו האי גריווא הדר לטיבלא דאפילו בקום ועשה יכלו לעקור וכן כתבו התוס' במס' כתובות (דף יא) ד"ה מטבילין כו' וא"ת והיכא הוי גר מדרבנן וי"ל דקסבר כמ"ד בהאשה רבה (דף פט) דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אף בקום ועשה ונ"ל לומר דבזה פליגי נמי התנאים סוף מס' ברכות דהת"ק אומר עת לעשות לה' הפרו תורתך ר' נתן אומר הפרו תורתך מפני עת לעשות לה' וזהו הת"ק אומר דרק בשב וא"ת יכלו לעקור וזהו אומר עת לעשות לה' ולא יפר התורה בידיים רק יהיה שב ואל תעשה אף שבזה יסתעף שיפר תורתך מ"מ שרי ור' נתן בא לומר הפרו תורתך משום עת לעשות היינו שיכול אף בידיים להפר התורה בקום ועשה כדי שיהיה לעשות לה' ועוד בארתי באופן אחר ואכ"מ וא"כ להני דסברי לומר דחכמים יכלו לעקור ד"ת אף בקום ועשה ה"נ יכלו לעקור אף אם מפורש בתורה להיתר וגזרו לאיסור והט"ז לא קאמר הכלל שלו רק לדידן דס"ל דלא אמרו רק בשב ואל תעשה שלא לעבור עד"ת וא"כ א"ל דגם ר' יהודה ה"נ ס"ל כהאי מ"ד דאף לעבור בקום ועשה יכלו רבנן לעקור ד"ת וא"כ ה"נ אף אם מפורש להיתר אסרו חכמים כמו בכה"ג אונן ובקרחנין כמבואר.

והנה לפ"ז צריך לומר ודאי כמו שמסיק לה המשל"מ לקמן בהל' בהמ"ק (פ"ב הל' ו) דלר' יוסי וכן לדידן אף אם לא התחיל בעבודה הכה"ג נמי גומר ולא גזרינן לדידן כלל דכיון דבארנו דכ"ז הוא רק לר' יהודה אי חולק על זה הכלל של הט"ז אבל כיון דס"ל להאי כללא ודאי גומר בכל פעם העבודה כמבואר ודוק: פרק ט הלכה אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בה בחלב לוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב חל על איסור נבלה או חלב שאין כאן לא איסור כולל ולא איסור מוסיף ולא איסור בת אחת עכ"ל.

והנה השאגת אריה (סי' עו) חולק ע"ז וכתב ביוה"כ דאסור שלא כד"א או בב"ח וכה"כ דאסורין אף שלא כדרך הנאתן מיקרי איסור מוסיף לגבי שאר איסורים וכן כתב השער המלך לעיל בפ"ה מהל' יסוה"ת דזה דאסור שלא כדרך הנאתן מיקרי איסור מוסיף עיי"ש. והנה אם נאמר כדבריהם דמיקרי לפ"ז איסור מוסיף או לא נבאר בזה.

ונקדים הסוגיא סוף מס' מכות (דף כא ע"ב) אר"י בחבורה נמנו וגמרו המחפה בכלאים לוקה א"ל ר' יוחנן לאו משנתנו הוא זה יש חורש כו' א"ל דדלאי כו' א"ל ר"ל א"ל דקילסך גברא רבא ה"א מני מתניתין רע"ק דאמר המקיים כלאים לוקה כו' וצריך להבין במאי פליגי ר"י ור"ל דר"י לא רצה לומר דאתיא המשנה כרע"ק ור"ל מוקי ליה כרע"ק.

ונבאר ג"כ במס' ביצה (דף יב ע"א) דאמר ר' יוחנן לתנא הבערה ובישול אינה משנה ואת"ל משנה ב"ש היא דאמר ל"א מתוך כו' וכתבו התוס' דהמ"ל רע"ק הוא דלית ליה מתוך אלא שא"מ כו'. והקשו המפרשים א"כ אמאי אמר אינו משנה הלא מצי אתיא כרע"ק בשלמא ב"ש במקום ב"ה א"מ אבל הא מצי אתיא כרע"ק: ויש ליישב כן דהנה התוס' כתבו במס' פסחים (דף מז ע"ב) שם על הא דאמר שם תחלה אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבלה והתני ר"ת לוקה שלש ע"ב כו' אלא אפיק כו' תימא לר"י אכתי נימא באמת גיד הנשה של נבלה וילקה ששה כו'.

והנה לפ"ד הש"א והשעה"מ דבארנו ניחא כן דא"ל דהאי תנא דבריייתא ס"ל כו' יוסי דס"ל במס' סנהדרין (דף פא) ובמס' כריתות (דף יד) דאיסור חל על איסור באיסור מוסיף אבל לא באיסור כולל ובמס' חולין (דף קא) אמרינן דגיד הנשה של נבלה למ"ד דא"ח ע"א באיסור כולל לוקה שתיים דהוי איסור כולל מגו דחייל על בשר אבל אי אינו חל ליתא איסור גיד על נבלה וא"כ ניחא דלא קאמר גיד הנשה של נבלה דכיון דאיסור כולל ל"ח ליתא בזה שתיים אבל אם בבשר בחלב בזה שפיר חייל ולוקה שתיים דזה הוי איסור מוסיף דאסור בב"ח שלא כד"ה כמו שיטת הש"א והשעה"מ וניחא קושית הר"י בתוס' זה: והנה במס' חולין (דף קא ע"ב) אמרינן שבת ויוה"כ כו' שגג כו' רע"ק אומר א"ח אלא אחת שלח רבין כו' ואיפוך שלח ריב"ח למאי דאפכינן כו' אלא אמר רבא שמדא הוי וכתבו התוס' שם ד"ה רע"ק כו' ואע"ג דאמר איפוך לאו מכח קושיא זו הוא ועוד כו' למאי דמסיק רבא דהוה בת אחתלא אמר איפוך ע"כ וכתב המהרש"א ז"ל שם דרש"י ז"ל נמי ס"ל דאף לפ"ד המסקנא נמי אמר איפוך והוכיח כן מדברי רש"י ז"ל ד"ה שלח כו' וריב"ח אפשר דמשום קושיא אחרת הוי קאמר כך י"ל עכ"ל: ונ"ל דמזה הוכיח רש"י ז"ל דאף לפי המסקנא נמי אמרינן איפוך ורע"ק ס"ל אא איסור חע"א.

דהנה הנוב"י כתב במה"ק ח' יו"ד (סי' לד) ובמה"ת (סי' סד) דלמ"ד דאין איסור חל ע"א באיסור כולל אזי חלבו ודמו של שור הנסקל שרי בהנאה דמאי חומרא יש בשור הנסקל דאסור בהנאה איכא נמי חומרא בחלב ודם דחייב כרת אבל אם אמרינן איסור חל ע"א אף באיסור כולל אז שפיר חייל דמגו דנאסר הבשר נאסר גם החלב והדם בהנאה.

והנה במס' ב"ק (דף מא ע"ב) א"ל רע"ק לר"א הביאהו לב"ד וישלם לך פירש דהתם נגבה מגופו ובמה ישלם דנאסר בהנאה וא"נ דרע"ק ס"ל דבאיסור כולל אין איסור חל על איסור א"כ החלב והדם שרי בהנאה ואמאי אמר הביאהו לב"ד כו' והלא יכול לגבות מחלב ודם אלא ודאי ס"ל לר' עקיבא דחל באיסור כולל ואף החלב והדם אסורין בהנאה ושפיר קאמר הביאהו לב"ד כו' וא"כ כיון דרע"ק ס"ל דאיסור חע"א אף באיסור כולל ומכש"כ בת אחת ושפיר אמר איפוך אף לפי המסקנא.

ועתה ניחא שפיר שם במס' ביצה דלא מ"ל רע"ק היא זה דהמבשל גיה"נ דאי הוא רע"ק א"כ נתני נמי גיה"נ של נבלה דלרע"ק כיון דחל באיסור כולל א"כ חייב על גיד של נבלה שתים ולמיתני זה ולהכי אומר ב"ש היא. והנה אף דבמס' יבמות דף יג ע"ב קאמר רבא שם אליבא דב"ש דלית ליה אף איסור מוסיף כמו דאמרינן שם תינח היכא דנשא מת כו' וא"כ האיך אוקמי כב"ש דהאיך חל בב"ח על גיד מ"מ א"ל דר' יוחנן דמוקי לה כב"ש לא ס"ל כרבא אלא כר"ש ב"פ דטעמו של ב"ש הוא מקרא דחוצה וב"ש ס"ל דאיסור חע"א באיסור מוסיף כמבואר, וא"כ דבארנו דרע"ק ס"ל איסור חל ע"א באיסור כולל ניחא דר' יוחנן לא רצה לאוקמי המשנה דיש חורש ת"א כרע"ק דשם (דף כב) מקשה וליחשב נמי שבועה שלא אחרוש כו' ומסיק אלא האי תנא איסור כולל לית ליה וא"כ לא מצי לאוקמי כרע"ק דהא הוא אית ליה איסור כולל וליחשב נמי שבועה אמנם לרשב"ל ניחא שפיר.

דהנה במס' שבועות (דף כג ע"ב) מוקי ר' יוחנן בכולל דברים האסורים כו' ורשב"ל אומר במפרש ומקשה אלא רשב"ל מ"ט לא קאמר כו' יוחנן א"ל כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא והיינו שבועה הבא ע"י דיבורו לא נמצא דר"ל מחלק בין איסור הבא מאליו לבא ע"י עצמו וא"כ א"ל דרע"ק נמי ס"ל כן דאיסור חל ע"א באיסור כולל הבא מאליו היינו גבי שור הנסקל דחל על חלב ודם אבל גבי חורש דליחשב שבועה דהוי איסור כולל באיסור הבא ע"י עצמו לא ס"ל וא"כ מצי אתיא כרע"ק אבל ר' יוחנן דאינו מחלק באיסור כולל לבא מאליו לע"י עצמו לא מצי מוקי כרע"ק דרע"ק אית ליה איסור כולל כמבואר: ועפ"ז יש ליישב קושית השעה"מ שהקשה על התוס' במסכת חולין (דף פט ע"ב) דהקשו וא"ת ולימא דס"ל דיש בגידין בנו"ט ואעפ"כ לא אתי איסור מוקדשין וחייל על איסור גיד דלית ליה א"ח ע"א אף באיסור כולל וי"ל דאין נ"ל שתחלוק האי משנה על הסתם משנה דמס' כריתות (דף יד) דיש אוכל אכילה אחת דס"ל א"ח ע"א באיסור כולל ע"כ.

והקשה השער המלך בהל' מ"א הא משכחת לה סתמא דמשנה דס"ל דא"ח האי משנה דיש חורש ת"א דס"ל דלא חייל א"כ דלא קחשיב שבועה כו' וניחא כן דא"ל דהאי סוגיא דמס' חולין נמי ס"ל כרשב"ל דמחלק באיסור כולל לבא מאליו לע"י עצמו וא"כ מסתמא דכריתות מוכח דחייל ומסתמא דמכות מוכח דא"ח רק באיסור הבא ע"י עצמו אבל באיסור הבא מאליו שפיר גם סתמא דמשנה זו ס"ל דחייל ולהכי מוקי ליה המשנה דחולין נמי דס"ל דחל כמבואר: והנה הצל"ח ז"ל הקשה שם במס' פסחים בסוגיא דהמבשל גיד הנשה הא דלא תני המבשל ביוה"כ ואכלו לוקה שש משום בישול ביוה"כ ומשום ביעור ביוה"כ ומשום אוכל ביוה"כ ונראה דביוה"כ אינו חייב משום אוכל בשר בחלב שהרי היום הוא שנעשה בב"ח ואין בב"ח חל על איסור יוה"כ.

הן לדעת התוס' במס' חולין (דף קא) דאיסור הנאה לאו א"מ הוא והרמב"ם בפיה"מ בכריתות פ"ג כו' דבב"ח כיון דא"ח אינו אסור בהנאה וא"כ אינו אלא חמש אלא אי קשיא כו' אם היה אומר כ"ז ביוה"כ היה חייב משום הבערה והיה שייך לומר לוקה שש ונראה דא"ל דזו הברייתא אתיא כו' יצחק דאמר מלקות בח"כ ליכא וא"כ אין מלקות ביוה"כ עכ"ל: והנה לפי מה שמבאר הש"א שם בסי' ע"ז הוי יוה"כ ע"ג גיד איסור

מוסיף דיוה"כ אסור שלא כדרך אכילתן אך על בב"ח דנמי אסור שלא כדרך אכילתן שפיר קאמר הצל"ח דא"ח: אמנם יש לדחות לפי מה שבארנו לעיל בהל' חו"מ בזה דהאוכל נבלה ביוה"כ דר"ש אומר פטור הוא פטור מיוה"כ אבל לא משום נבלה מטעם זה דאיסור נבלה הוא בכזית ואיסור יוה"כ הוא בככותבת לכ"ע וא"כ איסור נבלה אם אכל כזית הוה חצי שיעור לגבי יוה"כ ועח"ש שפיר חייל איסור וא"כ ה"נ אם אכל כזית מבב"ח חייב משום בב"ח דאיסור יוה"כ לא הוי עד ככותבת והוי חצי שיעור לגבי יוה"כ וא"כ אכתי תקשה דליחשב יוה"כ והוי ששה דהוי נמי איסור הבערה דחייב משום גיד ומשום בב"ח ואף דא"ח משום איסור אכילת יוה"כ כמו לר"ש האוכל נבלה דא"ח על בב"ח דלא הוי רק איסור כולל כשיטת רש"י ז"ל אף אם נתנבלה ביוה"כ א"ח מ"מ יהיה ששה משום הבערה ובישול ביוה"כ וצריך לומר ע"כ בזה תירוץ הצל"ח דס"ל דמלקות בח"כ ליתא וא"כ ניחא שפיר דלא מוקי ליה הברייתא כרע"ק דהא רע"ק חולק שם במס' מכות (דף יג ע"ב) וס"ל דחייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים ודלא כר"י וא"כ תקשה דליחשב ביוה"כ וחייב ששה כמבואר: ועתה נבאר בדברי הש"א זה והנה כתב להביא ראיה לזה מהא דאמרין במס' כריתות (דף כג) ומי אר"ש איסור חע"א והתניא בש"א האוכל נבלה ביוה"כ פטור וכתבו התוס' וא"ת מאי פריך דלמא ש"ה גבי יוה"כ דלא הוי רק איסור כולל מש"ה לא חייל אבל על איסור מוסיף שפיר חייל כמו גבי נותר כו' ולק"מ דע"כ ר"ש לית ליה אף איסור מוסיף משום דיוה"כ לגבי נבלה הוה איסור מוסיף משום דיוה"כ אסור אף שלא כדרך אכילתן דהא לא כתיב ביה אכילה ע"כ: והנה לפי מאי שהבאתי לעיל בפ"ה מהל' יסוה"ת דברי המהרש"ל והריב"ל בפ"ג דשבועות דכתבו שם דר"ש דאית ליה כל שהו למלקות חייב נמי אף שלא כד"ה דלא גרע מכ"ש וא"כ ליתא ראיה מר"ש לזה דהא לר"ש אף על נבלה חייב שלא כד"א וא"כ לא הוי איסור מוסיף אך המהרש"א שם חולק ע"ז ולעיל בארנו.

והש"א הקשה בעצמו ע"ז מהסוגיא דשבועות (דף כד) דמקשה על רבא דאמר איסור חל באיסור כולל מהמשנה דכריתות יש אוכל כו'. ואם איתא ליחשב נמי שבועה כו' ומאי קושיא דלמא שאני יוה"כ דהוי איסור מוסיף משום דאסור שלא כד"א וי"ל משום דגבי קדשים נמי אסור שלא כד"ה משום דלא כתיב ביה אכילה בגופיה דיליף חטא חטא מתרומה ושלא כדברי התוס' בפסחים (דף כו) גבי שאני היכל דלתוכו עשוי ע"כ ודבריו ז"ל תמוה לענ"ד דהא התם במס' שבועות קאי אליבא דרבא ורבא ע"כ ס"ל דא"ח בקדשים על שלא כד"ה דהוא אמר שאני היכל דלתוכו עשוי ופירש רש"י והתוס' דמשום דהוי שלא כד"ה שרי יעו"ש במהרש"א וא"כ לרבא הוי יוה"כ איסור מוסיף ועיין מה שבארנו לעיל בהל' יסוה"ת: ועוד קשה לי ע"ד הש"א מהא דאיתא במס' חולין (דף קיב ע"ב) קסבר שמואל איסור חל על איסור וחלב ומתה מחד קרא נפ"ל ומקשה ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל משום ר"א מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כו' יצאה זו שמחוללת ל"ק הא דידיה הא דרבו ואב"א הא רבי רחמנא גדי ואב"א שאה"כ דכתיב בו עכ"ל ואי כדברי הש"א מה קשה להגמ' משמואל על שמואל דלמא ס"ל לשמואלכר' יוסי דבאיסור מוסיף חל אבל לא באיסור כולל נמצא דגבי בב"ח דהוה איסור מוסיף שפיר חייל אבל כהן טמא שאכל תרומה טמאה דלא הוה רק איסור כולל כמו שאמר הגמ' לעיל (דף קא) גבי פלוגתא דריה"ג ורבנן גבי כהן טמא

שאכל קודש כו' מגו דאיתסר בשאר חתיכות דזה לא חייל: אמנם כבר הקשה מזה לעיל (בדף קא ע"א) התוס' שם על שיטת רש"י ז"ל דמפרשי דס"ל דאיסור הנאה מקרי איסור מוסיף גבי האוכל גיד הנשה של עולה ושל שור הנסקל דחייב שתים והתוס' שם ד"ה א"כ כתבו דאיסור הנאה לא הוי רק איסור חמור ולא איסור מוסיף וכתבו בסה"ד וכן צריך לפרש בס"פ כל הבשר גבי הא דפריך וסבר שמואל איסור חל על איסור עכ"ל וזהו כונת התוס' דצריך לפרש כן דלא הוי איסור מוסיף דאל"כ האיך פריך משמואל אדשמואל כמו שבארנו: אמנם כתב הריטב"א ז"ל בחידושו וז"ל וי"ל דהאי מ"ד כאן דמקשה מדשמואל אדשמואל לא ס"ל כהסוגיא דיבמות אלא א"א דבאיסור מוסיף חייל אף באיסור כולל נמי חייל ע"כ ובתירוץ זה של הריטב"א יש ליישב גם הקושיא על הש"א שהקשיתי.

אמנם דברי הריטב"א הוא דוחק אמנם בלא זה נ"ל דיש ליישב. דהנה הלח"מ כתב להקשות הכא ע"ד רבינו וז"ל וא"ת והא איכא איסור מוסיף דנתוסף בו איסור הנאה דכיון דבשלו בחלב אתסר אפילו בהנאה.

והתוס' בפ' גה"נ (דף קא) הרגישו בקושיא זו דמאי דפריך בגמ' וסבר שמואל אחע"א דמאי פריך נימא דשאה"כ דהוי איסור מוסיף דאיכא איסור הנאה דבב"ח ותרצו דא"ה לא הוי איסור מוסיף אלא חומר בעלמא אבל רבינו לא ס"ל הכי דהא כתב בספ"ד מה"א הקדישה נאסר חלבה בהנאה ומתוך שנוסיף בה איסור הנאה נוסיף בה איסור קדשים הרי דקרי ליה מוסיף וי"ל דהכא באיסור הנאה ליכא לאו כדכתיבנא לעיל ולא לקי עליה אלא איסורא בעלמא כיון דאפקיה רחמנא בא"ע וא"כ ל"א מגו דאתוסף ביה איסור הנאה נוסיף עליו איסור אכילה דבב"ח דהוי לאו גמור ואיכא מלקות וסובר רבינו דאין לנו להביא באיסור מוסיף אלא איסור אחר דומיא דאיסור הנוסף אבל הכא, שהוא חמור הרבה ממנו לא וכיון דבאיסור הנוסף ליכא מלקות והוא קל ל"מ לאיסור אכילה דבב"ח ודוחק עכ"ל: והנה באמת לא צריך לכלל זה דהא רבינו גופיה בפירושו המשנה בפ"ג דמס' כריתות בנקודה הנפלאה שם חילק בין קדשים לבב"ח דבב"ח לא נאסר בהנאה כיון דל"ח עיי"ש וא"כ א"ל דגם רש"י נמי ס"ל כסברת רבינו בזה ועל בב"ח מודה רש"י ז"ל דלא הוי איסור מוסיף ורק גבי קדשים ושור הנסקל כסברת רבינו שם וזה הוי איסור מוסיף וא"כ לא קשה מהגמ' שם דעל בב"ח לא קאמר רש"י ז"ל דהוה איסור הנאה איסור מוסיף.

ועוד א"נ כמו שמחלק הלח"מ הכא לחלק בין איסור הנאה דיש בו מלקות לאין בו מלקות וכן הוא מבאר זה המשל"מ לעיל בפ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח סר"ה בד"א דיש חילוק בין בב"ח לקדשים דבב"ח דקדשים לוקה על הנאה ובב"ח אינו לוקה להכי אינו חל ונ"ל דיש לומר דגם דעת רש"י ז"ל הוא כן לחלק בין איסור הנאה דאית ביה מלקות לבב"ח ויבואר מדוקדק דברי רש"י ז"ל כן דכתב שם במס' חולין (דף קא) וא"כ בא"ח א"ל והיכא דאיסור אחרון אית ביה תרתי כולל ומוסיף כגון עולה או שור הנסקל דמעיקרא כשנולדה היה גידה אסור ובשרה מותר הקדישה או נגחה נאסר אף בשרה ה"ז כולל והגיד הזה מתחלה היה אסור באכילה ומותר בהנאה וכשהקדישה חל עליו איסור הקדש לאוסרו בהנאה שאין כאן איסור חע"א שמה ששייר הראשון מוסיף השני וכה"כ דחייל

עליה שם הקדש לאוסרו בהנאה ע"כ חל עליו אף באכילה שאם אכלו יתחייב ב' כו' עד הואיל וחייב להנאה חייב נמי אף לאכילה עכ"ל אלמא דרש"י ז"ל התחיל בתרווייהו הקדישה או נגחה כו' ה"ז כולל כו' ואח"כ מסיק דהוי מוסיף לענין אם הקדישה דחייב על הנאה ולענין שור הנסקל דהוי איסור מוסיף משום הנאה אינו אומר רש"י ז"ל כלום וא"ל דגם רש"י ז"ל ס"ל דלא הוי איסור הנאה איסור מוסיף רק גבי קדשים דחייב בהנאה כמו דמסיק רש"י ז"ל אבל בשור הנסקל דקיי"ל דעל הנאה לא לקי כמו שמביא המשל"מ לעיל בפ"ה מה' יסוה"ת הוי כבב"ח דלא הוי איסור מוסיף מטעם איסור הנאה ועל שור הנסקל א"ל דלהכי הוה איסור מוסיף לא מטעם של הנאה רק דהכא יסבור הסוגיא כרבי וכמו דס"ל לר"פ שם לעיל (דף צ) דגיד הנשה דקדשים שרי להעלותו מידי דהוי אהלב ודם וא"כ כשנעשה שור הנסקל מיגו דאיתוסף ביה איסור לגבוה וזה הוי איסור מוסיף כמו דאמרינן במס' כריתות ה"ל נותר מיגו דאיתוסף איסורא לגבוה איתוסף ביה להדיוט וה"נ הוי בשור הנסקל על גיד הוה איסור מוסיף דנאסר לגבוה אבל לא משום הנאה וזהו א"נ דלא כהנוב"י לעיל שבארנו דאינו חל איסור שור הנסקל על חלב ודם אלא לפ"ד שפיר חייל דהוי ליה איסור מוסיף והוא כמו שהקשה הצל"ח ז"ל גופיה ע"ד בנוב"י עיי"ש במס' פסחים וחילוק של הצל"ח שם (דף כח) לא ס"ל לרש"י ז"ל אלא הוי לפ"ז איסור מוסיף שור הנסקל אבל לא בבב"ח הוי איסור מוסיף כמו שבארנו וכ"ז ניחא רק ליישב דברי רש"י ז"ל אבל לא דברי הש"א והשעה"מ דכתבו דזה שאסור שלא כד"ה הוי איסור מוסיף א"כ בב"ח ודאי הוה איסור מוסיף מאי מקשה משמואל אדשמואל: ועוד קשה לי ע"ז לפי מה שכתב הטורי אבן ז"ל גופיה סוף מס' מגילה באבני מלואים דאיסי ב"י דנפ"ל לאיסור בב"ח מג"ש דקודש מנבלה שפיר אמרינן כיון דלא כתיב אכילה בגופיה לקי אף שלא כד"ה אבל לר' יוחנן דנפ"ל בחולין (דף קטו) מקרא דלא תאכלנו בבב"ח הכתוב מדבר וכתוב ביה מפורש אכילה חייב רק אם כדרך אכילתן דכתיב אכילה בגופיה א"כ לימא הגמ' בחולין (דף קיג ע"ב) גבי פלוגתא דר' אמי ור' אסי ח"א לוקה וח"א אינו לוקה נימא דבהא פליגי דמ"ד לוקה ס"ל דילפינן איסור הנאה כאיב"י ולא הוה אכילה בגופיה ולקי שלא כד"ה והוה איסור מוסיף ומ"ד דאינו לוקה ס"ל דיליף מלא תאכלנו ואינו לוקה רק כדרך הנאתן וא"כ לא הוה איסור מוסיף וזה טפי עדיף ממה דדחיק שם דפליגי דלהכי אפקיה רחמנא דחד ס"ל איפוך מחבירו וזה עדיף דפליגי אי הוה איסור מוסיף א"ל אלא ודאי ש"מ דלא הוי איסור מוסיף זה דאסור שלא כד"ה כמבואר: והנה אם כי בארנו דבב"ח לא הוי איסור מוסיף וא"כ כיון דהתנא דברייתא דהמבשל גיד הנשה בחלב מיחייב על בב"ח ש"מ דס"ל ע"כ איסור חל על איסור אף לא באיסור מוסיף א"כ שוב תקשה קושית התוס' דנחשב גיד הנשה של נבלה ונ"ל לומר כן דהנה אומר המבשל גיד הנשה ועל גיד הנשה חייב אף בכל שהו אם לא היה כזית וכן על בב"ח קיי"ל דחצי זית בשר וחצי זית חלב מצטרף וא"כ חייב אם הגיד הנשה היה אף פחות מכזית ובשלו בחלב ואם ביחד היה כזית חייב אף על הבב"ח אבל אם נקיט נבלה אז אינו חייב רק שיהיה הגיד כזית שלם וביה לא מיירי והוה כמו שכתבו התוס' במס' מכות (דף כב ע"א) ד"ה אלא כו' דלהכי לא קחשיב הזיד במעילה דלא הוה אלא בפרוטה ובזה לא קמיירי ה"נ לא קמיירי רק באיסור שחייב בכל שהו ולא קחשיב נבלה דא"ח אלא דוקא בכזית אלא הא קשיא דאכתי נחשב אם

אומר שבועה שלא אוכל איסור והיתר ובכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ונמי חייב אף על האיסור כדאיתא כל הסוגיא בשבועות (דף כד) למ"ד דאית ליה א"כ אמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב כו' חייב וזה חייב אף בכל שהו דשבועה קי"ל אי מפרש חייב בכל שהו כמו שאמר רב אשי שם שבועה דחיילי אפחות מכשיעור לא קתני וא"כ כיון דס"ל א"ה על איסור בא"כ א"כ ליתני שבועה נמי.

אמנם אף א"נ דא"ה איסור כולל אכתי קשה דנחשב שבועה כמו דאמר ר"ל שם במפרש כל שהו לרבנן או בסתם לרע"ק ואי נשבע שלא יאכל כל שהו מגיד הנשה חל שבועה דעל גיד הנשה נהי דחייב אף על פחות מכזית מ"מ בעי שיאכלנה כולו דהוה בריה וא"כ אכתי תקשה דנחשב שבועה אף א"נ דא"ה איסור כולל באופן דמוקי ר"ל שם אלא צ"ל גם הכא דמידי דאיתא בשאלה לא קתני כמו שמתרץ בשבועות ובמכות כ"ג כמבואר: ועיין לקמן בהל' אבות הטומאה מה שבארנו להוכיח דנוכל לומר דמה דאיתוסף איסור לגבוה גבי שור הנסקל הוה א"מ ודחיתי דברי הצ"ח שם וא"כ ניחא דברי רש"י בחולין (דף קא) דאמר הקדישה ולא מסיק נגחה כמו שבארנו.

והנה ראיתי בס' ישועות יעקב (סי' פז ס"ק ה) וז"ל שם והא דלא חל איסור בב"ח על חצי שיעור אמנם עדיין קשה דהרי התוס' כתבו דהיכי דניתוסף איסור שלא כדרך אכילתן כיון דאף איסורא ליכא מה"ת חל עלה איסור אחר א"כ בב"ח דלוקה עלה אף שלכ"ד אכילתן אמאי לא יחול איסור בב"ח על חלב כו' ולק"מ בחלב לדעתי כו' ולכך נ"ל דבחלב דילפינן ח"ש מקרא מכל חלב ולא מטעם חזי לאצטרופי א"כ גם שלא כדרך אכילתן אסור כו' וא"כ לכך אינו חל איסור בב"ח על חלב דשניהם אסורים מה"ח שלא כד"א עכ"ל.

וכל דבריו ז"ל תמוהין מה שכתב תחלה בשם התוס' בשבועות (דף כד) לא נמצא זה שם בתוס' ורק התוס' כתבו דלר' יוחנן נוכל לומר דמפרש שלא כדרך אכילתן דאז אינו אסור אלא מדרבנן ולהכי חל השבועה אי מפרש שלא כד"א אבל דיהא נקרא משום זה איסור מוסיף דיחול לא כתבו התוס' מעולם רק הש"א חידש זה דבארנו ודחינו זה: ומה שמסיק דחלב דיליף מכל אסור אף שלא כד"א ודאי ליתא דבחלב יהא אסור שלא כד"א דהא בסוגיא דחולין (דף קכ) אומר המחזהו את החלב וגמעו חייב כו' והא אכילה כתיב ביה אמר קרא נפש לרבות השותה ואח"כ עביד צריכותא מחלב נבלה וחמץ כו' וא"נ דאסור אף שלא כדרך אכילתן ודאי אי המחזהו וגמעו חייב אף בלא ריבוי דנפש כמו שאמר שם בפסחים גבי אין לוקין אלא מהיוצאין מן הזיתים וענבים מ"ט לאו דהוי שלא כד"א ודחי משום דהוי זיעה בעלמא אלמא משמע דאי המחזהו החלב אי חייב שלא כד"א ודאי חייב בזה דהוה משקה ועוד הוא מפורש שם בפסחים אמר רב שימי בר אשי למעוטי שאם אכל חלב חי שהוא פטור על זה שאמר דכל איסורין שבתורה אין לוקין אלא כדרך אכילתן וכן לבסוף אומר וכ"ש אי אכל חלב חי שהוא פטור אלמא דאיתא אפכא ודבריו צע"ג: פרק י הלכה ב החדש כיצד כו' בכל מקום ובכל זמן בין בארץ ובין בחו"ל בין בפני הבית כו'.

והנה הכ"מ הביא מקור לזה דנוהג חדש אף בחו"ל דהנה לקמן (בהל' ו) גבי כלאי הכרם כתב רבינו בין שזרע ישראל בין שזרע עכו"ם וגבי חדש לא ביאר זה אי נוהג בשל

עכו"ם א"ל וידוע בזה מחלוקת הפוסקים כמבואר ביו"ד סי' רצ"ג והנה לכאורה הא יש להביא ראיה דנוהג בשל עכו"ם מהא דאיתא במס' קידושין (דף לח ע"א) תניא רש"א ג"מ נצטוו ישראל כו' ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו הנאה ויש היתר לאיסורו כו' נוהג בחו"ל כלאים א"ד כו' והה"ד לערלה בשתיים כו' וכתבו התוס' וא"ת טבל ותרומה ומעשר ניליף מקו"ח דחדש דנוהג בין בארץ בין בחו"ל או בח"מ שהרי איסורו איסור עולם כו' וי"ל דאיכא למיפרך מה לחדש שכן אינו בשאלה תאמר בהני שהן בשאלה פירוש שיכולין לשאול לחכם כדי לחזור מהפרשת תרו"מ וטבל אע"ג דאינו בשאלה מ"מ כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרו"מ לא חמירי מנייהו עכ"ל: והפני יהושע הקשה על תירוץ זה כיון דעיקר קושיתו מתרו"מ הוא לאו לענין איסור זרים או טמאים אלא מעיקר חיוב הפרשה אמאי נוהג בחו"ל וא"כ מה פרכא הוא זה הא אי מיתשל עלייהו הדר לטבלא וצריך להפריש תרו"מ מקודם ולא שייך הך פירכא כלל.

אמנם א"נ דחדש נוהג בשל עכו"ם אין קשיא מתרו"מ דאיכא למדחי מה להני שאינו נוהג בשל עכו"ם דקיי"ל דמרוח עכו"ם פוטר וכמו שאיתא לקמן (דף מב) ור"ש פוטר ולהכי א"נ בחו"ל תאמר בחדש דאף בשל עכו"ם נוהג וניחא נמי לפי מה שכתבו התוס' הכא בקידושין (דף לו ע"ב) ד"ה כל דערלה נוהג אף בשל עכו"ם וכן כלאים ואפילו לפי מה שכתבו התוס' במס' ע"ז (דף סד ע"א) סד"ה אין דרק למ"ד אין קנין לנכרי בא"י אז נוהג כלאים בשל עכו"ם והתוס' הא כתבו במס' מנחות (דף סו) בשם הירושלמי דר"ש ס"ל יש קנין לכותי בא"י מ"מ הא מסקי התוס' שם דמגמ' דידן משמע דחולק על זה הירושלמי ור"ש ס"ל אין קנין וא"כ כלאים וערלה נוהג בשל כותי וא"כ א"נ דחדש אינו נוהג בשל כותי ה"ל למימר עוד ארבעה דברים ולערלה בשלשה דחדש א"נ והני נוהגים אלא ודאי דגם חדש נוהג בשל כותי וליתא מזה ילפותא: אמנם יש לדחות ראיה זו דקושית התוס' על תרו"מ יש לישב כן דהא במס' ב"ב (דף פא) וכן במס' חולין (דף קלו) אמרינן אלא ארצך דכתיב גבי בכורים ל"ל למעט חו"ל אלמא דעל בכורים יש קרא יתירא דאינו נוהג בחו"ל וא"כ כי נגמור תרומה קו"ח מחדש א"ל בכורים יוכיח דדמי נמי באיסור לתרומה ומ"מ אינו נוהג בחו"ל והה"ד לתרו"מ ולכלאים וערלה לא מצי למיפרך מבכורים דמה להני שכן אסורין בהנאה תאמר בבכורים כמבואר: והנה אדרבה יש להביא ראיה אפכא דחדש אינו נוהג בשל כותי דהנה התוס' הקשו שם במס' ב"ב (דף פא) ותימא אמאי איצטריך מיעוטא הא אמרינן במס' קידושין (דף לו) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כו' ולרשב"א נראה דל"ח בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרו"מ דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך הן חשובין תלויין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה קודם שיפריש ועוד מדלא מחייב תרו"מ עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים חובת הגוף נינהו דאפילו בעודן באילן חייב כו': והנה על תירוץ זה קשה לענ"ד מפאה ומתנות עניים דשוה נמי בדין זה כמו בכורים דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש הפאה מקודם ועוד דחל נמי החיוב במחובר כמבואר לקמן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מתנות עניים הל' ט"ו ואעפ"כ קיי"ל דאינו נוהג אלא בארץ כמו שכתב רבינו שם בהל' מ"ע פ"א הי"ד ואע"פ שדמי לבכורים.

ועוד תרצו התוס' דלהכי צריך קרא בבכורים דה"א דאתקש בכורים לבב"ח דכתיב לא תבשל ותחלה אומר ראשית בכורים ובמכילתא מקיש להו וסד"א שיהו נוהגין בחו"ל כמו בב"ח ע"כ והנה ע"ז ג"כ ק"ל דהא במס' ערכין (דף ג ע"א) כתבו התוס' וא"ת ונימא כיון דאיתנייהו בלבישת שעטנז איתנייהו בגדילים וי"ל דאדרבא הוקשה כל התורה לתפילין וכן ביבמות (דף ד ע"א) מבארים נמי כן דהיקשא לתפילין עדיף מסמוכין ע"כ וא"כ ה"נ לפי מה דאיתא במס' קידושין (דף לו ע"א) דכתיב בקרא לעשות בארץ דמשמע בא"י דוקא וכתיב אתם חיים על האדמה אמרינן דאחד מרבה ואחד ממעט זה דמרבה הוא צא ולמד מה שנאמר בענין ע"ז שהוא חובת הגוף נוהג בכל מקום אף כל שהוא חובת הגוף וזה שחובת קרקע אינו נוהג אלא בארץ מקרא דלעשות בארץ וא"כ ה"נ אמרינן כיון דקרא זה דבארץ מגלה על כל דבר שא"ח הגוף שאינו נוהג בארץ זה מפקי מסמוכין וכמו התם דהוקשה לתפילין והוא דבר כולל דכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות מפיק מהסמוכין דסמיך ציצית לכלאים והה"ד הכא הקרא דכתיב בארץ דוקא לא גרע מהיקשא ומפיק מהסמוכין של בב"ח וע"כ מוכרח אתה לומר כן דהא במכילתא פ' משפטים דרש מהג' לא תבשל דכתיב גבי בב"ח דנוהג אף בחו"ל דלא ניליף מסמוכין לבכורים ובגמ' דידן דרשינן מג' לא תבשל לאכילה ולהנאה אלא ודאי נמי משה"כ דהא ילפינן מע"ז שנאמר באותו ענין דקרא דכל הימים אתי ללמד על חובת הגוף שנוהג אף בחו"ל זה מפיק מהסמוכין ה"נ כן הקרא דבארץ דאתי ללמד על חובת קרקע דהוא בארץ מפיק מהסמוכין כמבואר.

אלא אמרינן כן דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם וא"כ ילפינן בכורים קו"ח מחדש כמו שכתבו התוס' הכא גבי תרומה ומעשר אבל א"נ דנוהג בשל עכו"ם ליתא הקו"ח דאיכא למיפרךמה לחדש שכן נוהג בשל כותי תאמר בבכורים שאינו נוהג בשל כותי דכתיב אדמתך למעט אדמת עכו"ם שם במס' ב"ב אלא ע"כ דחדש אינו נוהג וילפינן שפיר בקו"ח ואיצטריך קרא דארצך למעט בכורים דא"נ בחו"ל ואמרינן על תרו"מ בכורים יוכיח.

ועפ"ז יש לישב מה שקשה טובא דבמס' מנחות (דף פד ע"ב) אמרינן מארצך ולא כל ארצך ור"ל האי ארצך מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא רגבר"א נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ מה להלן שבח א"י אף כאן שבח א"י ואידך ארץ מארץ ואידך מארץ לא משמע ליה ע"כ וקשה טובא מה מקשה האי ארצך מאי עביד ביה הא מיבעיא בעיא ליה למעט חו"ל דאינו נוהג בכורים ול"ל למימר ארץ כו' לא מ"ל טפי עדיף לומר דבא למעט חו"ל מלומר שבח א"י אלא לפי שבארנו אתי שפיר דכ"ז דבעינן קרא דבכורים אינו נוהג אלא בארץ הוא דלא ניליף בקו"ח מחדש וא"כ א"ל דהאי סוגיא אתיא כמ"ד דס"ל דחדש אינו נוהג אלא בארץ שם בקידושין וא"כ על בכורים לא צריך קרא כלל ואייתר ליה האי ארצך לדרשא שם כמבואר.

וזה לא קשה א"נ דחדש א"נ בשל כותים אמאי לא קאמר זה הקו"ח על ערלה וכה"כ דנוהג בשל כותים דבארנו לעיל וה"ל לומר עוד זה החומרא מה שאין בחדש ניחא כן לפי מה שמפרש ר"ת שם בתוס' ד"ה והה"ד דזה שאמר לערלה בשתיים הוא על ערלה בשנה הרביעית דנוהג בחו"ל ויש לו היתר היינו ע"י פדיון ונטע רבעי א"ל דרשב"י ס"ל

דאינו נוהג בשל כותים דנהי דערלה נוהג מ"מ נטע רבעי להצריך פדיון א"נ בשל כותים כמו דס"ל לר' יהודה בפ"ג דתרומות משנה ט' דאין לכותי נטע רבעי וכתב שם התו"ט והר"ש דאף דערלה נוהג בכותים מ"מ אין נטע רבעי נוהג ובחז"ל יליף לה בקו"ח מחדש דנוהג ואף לפי פירוש רש"י ור"י דקאי על ערלה ולא על נטע רבעי מ"מ א"ל דזהו מודים דנילף תרווייהו ר"ש בין על ערלה תוך ג' שנים ובין על נ"ר אחר הג' שנים דנוהג בחז"ל ואף דרבינו כתב הכא (הל' טו) יראה לי שאין דין נטע רבעי נוהג בחז"ל א"ל דזהו רק לדידן דערלה הוא רק מהלמ"מ א"ל דרק על ערלה נאמרה הלמ"ח ולא על נ"ר אבל ר"ש דיליף מקו"ח א"ל דיליף גם על נטע רבעי דנוהג בחז"ל ובשל עכו"ם אינו נוהג כמו חדש ולהכי לא קאמר זה החומרא דאומר רק החומרות דאיתא בנ"ר כמבואר ואף דכלאים נוהג בשל עכו"ם נקיט ליה רשב"י תלתא אשר תרי מנייהו נוהג גם בערלה היינו נ"ר כמו שבארנו: ועפ"ז נ"ל לישב נמי דברי רבינו דפוסק דאין נ"ר נוהג בחז"ל ויוכל לאכול בשנה הרביעית בלא פדיון מהא דאיתא בירושלמי דסוטה פ"ג ה"ג יכול הנוטע כרם בחז"ל יהא חוזר ת"ל ולא חללו את שמצוה לחללו יצא זה שאין מצוה לחללו ומפרש הק"נ דהמ"ל ולא חילל ומדכתיב ולא חיללו ממעטינן חז"ל שאין מצוה לחללו.

והנה לדעת רבינו שאין פדיון רבעי נוהג כלל בחז"ל אלא אוכל בל"פ ל"ל למעט כרם בחז"ל מקרא של חיללו ת"ל מחילל גרידא נמי ידעינן דבחז"ל אינו נוהג דהא ולא חילל כתיב ובחז"ל א"צ לחלל ולא אוכל בלא פדיון והירושלמי שאומר שאינו מצוה לחללו היינו משום שאם רוצה אינו מחלל ואינו אוכל הפירות וכמו שאומר גבי בונה בית שם הירושלמי ולא חנכו את שמצוה לחנכו יצא הבונה בית בחז"ל שאין מצוה לחנכו היינו שאין מצוה לדור בבית בחז"ל וה"נ כן אבל א"נ דא"צ כלל פדיון נימא ולא חילל כתיב יצא חז"ל שאין מחללין והק"ע כתב שם בש"ק ד"ה את כו' ואפשר דסובר דבונה בית בחז"ל ממעטינן דבעינן דומיא דכרם דבחז"ל לא שייך ביה חילול כו' ודבריו תמוהין דהא הירושלמי מסיק על הכרם נמי מקרא דולא חיללו כמו התם ולא חנכו מוא"ו יתירא: ונ"ל ליישב כן דהנה לדידן הקרא דולא חיללו אינו מיותר דהא צריך למעט הרכבת איסור בגמ' (דף מג) והירושלמי א"ל דס"ל כמו שבארנו דר"ש יליף מקו"ח דערלה נוהג בחז"ל כפירוש ר"ת דהה"ד על נטע רבעי וילפינן מקו"ח בשתים דנוהג וצריך פדיון ורק כיון שאין מצוה ילפינן דא"ח וכן הירושלמי יסבור כר"ש ונוהג דין פדיון נ"ר בחז"ל אבל אנן דילפינן על ערלה רק מהלמ"מ או מהלכות מדינה ולא ילפינן מהקו"ח א"כ הלכה לא נאמרה רק על ערלה ולא על נ"ר כמו שכתב רבינו ז"ל שלא אמרו אלא הערלה וקו"ח הדברים כו' ומה שכתב רבינו לקמן בפ"ט מהל' מלכים הנוטע כרם בחז"ל א"ח לא משום דמעט מקרא דולא חילו אלא זה צריך למעט הרכבת איסור וא"ח משום דבחז"ל א"צ חילול כלל ועוד נ"ל לומר כן דהוי כמו שפירשו שם בתוס' הרי"ט והר"מ והר"י בפירוש יש היתר לאיסורו ולפי פירושם יוכל להיות הקו"ח מתרתי בין על ערלה ובין על נטע רבעי וא"כ אי הוי חשיב נמי זה דנוהג בכותים ה"ל לומר כן כלאים בארבעה ולערלה דנוהג בשל כותים בשלשה ולנטע רבעי בשתים דא"נ בש"כ ולהכי אומר רק זה החומרות דשוה בין בערלה ובין נ"ר וא"צ להאריך כל כך כמבואר וצריך לומר דנטע רבעי דאומר דאסור בהנאה הוא לאחר הביעור כמו שמבאר השער המלך הכא בהל' ט"ז עי"ש ודוק.

ועיין לקמן בפ"א מה' כלאים מה שבארנו בשם הטורי אבן בר"ה ב' י' עי"ש: שם כל האוכל כזית חדש קודם הקרבת העומר לוקה מה"ת עכ"ל. והנה לכאורה קשה דבמס' מנחות (דף סא) פליגי רב ושמואל עם ר' יוחנן ור"ל דרב ושמואל ס"ל דבזמן המקדש עומר מתיר ובזה"ז האיר המזרח מתיר ור"י ור"ל ס"ל דאף בזמן המקדש האיר המזרח מתיר ועד הביאכם הוא למצוה ובתוס' שם ד"ה והא כתבו דרק איסורא בעלמא הוא עד הביאכם וא"כ תקשה על רבינו לכאורה מ"ט פוסק דלוקה קודם הקרבת העומר והוא כרב ושמואל נגד ר"י ור"ל וה"ל למיפסק כותייהו דרק למצוה עד הביאכם: אמנם יש לישב כן דהנה ר"י ור"ל דס"ל דבזמן הזה האיר המזרח מתיר ועד עצם היום עד ולא עד בכלל ס"ל שפיר דבזמן המקדש נמי האיר המזרח מתיר ועד הביאכם הוא רק למצוה אבל רבינו דפוסק כמו דס"ל להתנא שם במס' מנחות דעד עצם היום עד ועד בכלל וכל יום המחר אסור וא"כ האיר המזרח אינו מתיר כלל וא"כ בזמן הזה התיר אחרי יום הט"ז ובזמן המקדש העומר מתיר דהאיר המזרח אינו מתיר כלל וא"כ תלוי בזמן המקדש רק בעומר אבל ר"י ור"ל דס"ל דעד עצם עד עצמו של יום ובזמן הזה האיר המזרח התיר בבהמ"ק נמי כן והבאה למצוה ורבינו דפוסק כרבינא דהוא בתרא כמו שכתב הכ"מ לא מצי ס"ל לדר"י ור"ל ודוק: הלכה וכלאי הכרם כו' שנאמר פן תקדש המלאה כו' כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם עכ"ל.

והעיר הלח"מ ע"ז דהא בגמ' דקידושין (דף נו ע"ב) אמרינן בכלאי הכרם מנלן אמר חזקיה דכתיב פן תוקד אש וקשה לרבינו מ"ט לא כתב כן וכתב פן תתרחק כו' עכ"ל. והנה מצינו דגם רש"י ז"ל לעיל (דף לח ע"א) אומר נמי גבי כלאי הכרם ואסורין בהנאה דכתיב תקדש לשון הקדש כו' ועמדו ע"ז המפרשים שם מ"ט שני מלשון הגמ' לפי המסקנא ומביא הלימוד כדברי רבינו.

ונ"ל לישב כן דהתם בגמ' א"ח א"ק פן תקדש אש רב אשי אמר פן יהיה קדש אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף כה"כ תופס את דמיו ויוצא לחולין אלא מחוורתא כדחזקיה ע"כ. והנה זה שאומר רב אשי פן יהיה קדש ודאי אין כוונת רב אשי שיהיה מוקדש לגבוה כהקדש דמה קדושה שייכי בזה ורק הרחקה והפרשה כמו מלת קודש שהוא מופרש ומובדל וה"נ כן ורק הגמ' תקשה כיון דדרש ממלת קודש להוי תופס את דמיו כקודש והנה האור חדש כתב שם דלפי מה דאיתא במס' זבחים (דף נז ע"ב) אמר אביי ל"ל למכתב סביב בעולה כו' הניחא למ"ד אין מלמדין כו' ופירוש רש"י ז"ל דאפילו בג"ש אין מלמדין משני כתובים ועיין תוס' פסחים (דף סד ע"ב) וא"כ ה"נ (בדף נח) מוקמינן דעכו"ם ושבועות הוה ש"כ ואין מלמדין להא דתופס את דמיו לשאר איסורי הנאה וא"כ אע"ג דאקרי קדש והוקש כה"כ לקודש מ"מ לענין תפיסת דמים ה"ל ש"כ הבכ"א ואין מלמדין גם בהיקש ואזדא שנוי דחזקיה רק למ"ד ב"כ הבכ"א מלמדין עכ"ל.

וא"כעתה ניחא שכתב רבינו פן תתרחק שפירושו הוא פן יהיה קדש כתירוץ רב אשי דכוונתו ריחוק דהקושיא על תפיסת דמים ליתא לדידן ש"כ הבכ"א אין מלמדין וגם דברי רש"י ז"ל ניחא דנקיט נמי כדברי רבינו דלדידן ניחא זה ודוק: הלכה י בד"א כו' אבל איסור ערלה בחו"ל הלמ"מ שודאי הערלה בחו"ל אסורה וספיקא מותר עכ"ל.

והנה הטור כתב ביו"ד (סי' רצד) וז"ל שבא"י הוא מה"ת ובחו"ל הלמ"מ הילכך בא"י ספיקא אסור ובחו"ל ספיקא מותר. וכתב הב"י שם וכן הט"ז ביו"ד שם שכוונת הטור הוא לא שנאמרה בפירוש בהלכה להתיר בחו"ל ספק ערלה רק לפי שבחו"ל כל איסור ערלה הוא מהלמ"מ לפיכך הספק מותר ומבאר הט"ז הגמ' בקידושין אימא כך נאמרה ה"פ אימא אתא דלכך נאמרה הלמ"מ שנשתנה מא"י לגלויי דספיקא מותרת עכ"ל.

והנה רבינו שכתב הלמ"מ שודאי הערלה בחו"ל אסורה וספיקא מותר משמע דלא מפרש כן דלפי שהוא הלמ"מ לפיכך ספיקא מותר ורק שבפירוש הוא נאמר בהלמ"מ דספק מותר וכן הוא דברי רש"י ז"ל שם בגמ' (דף לט) כך נאמרה הלמ"מ כו' ומפרשים דברי רש"י דהלמ"מ נאמרה בפירוש להתיר ספיקא ולא כדברי הטור: והנה הר"ן ז"ל שם בקידושין ע"ד רבינו דס"ל דספק דאורייתא מה"ת לקולא א"כ קשה ל"ל הכא להלמ"מ לאמר דספק מותר הלא כל ספק מה"ת לקולא עי"ש.

ונ"ל לומר דעל הגמ' גופיה דאמר רב אסי אימא כך נאמרה יש לישב דרב אסי אזיל לשיטתו דהנה נדע מה שהקשו המפרשים על זה דספ"ד מה"ת לקולא מזה דחייבה תורה אשם תלוי על ספק ותרצו דהיכא דאתחזק איסורא מודה רבינו דספק לחומרא וס"ל לרבינו כמ"ד במס' כריתות (דף יז) דאינו חייב אשם תלוי רק בחתיכה אחת משתי חתיכות דהוי אתחזק איסורא והנה שם במס' כריתות ס"ל לרב אסי דחתיכה אחת שנינו ספק חלב ספק שומן חייב דלא בעי אתחזק איסורא וא"כ ס"ל לרב אסי ע"כ דספק דאורייתא מה"ת לחומרא ושפיר אומר כך נאמרה דצריך הלמ"מ לפרש ספיקא מותר אבל לרבינו תקשה דהא הוא פוסק דספק דאורייתא מה"ת לקולא ל"ל לדידיה הלמ"מ לומר בהדיא דספיקא מותר הא עדיף לדידיה לומר כדברי הטור דכיון דלא נאמרה אלא בהלמ"מ ממילא ספיקא מותר.

אך יש לישב זה עפ"י מה שבארנו דרק היכא דלא אתחזק איסורא ספק מה"ת לקולא אבל היכא דאתחזק מודה דאזלינן לחומרא מה"ת וא"כ איצטריך הלמ"מ להתיר הספק היכא דאתחזק האיסור כגון שיש נטיעות בכרם שהן של ודאי ערלה ונטיעות היתר ולקט באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן דאתחזק האיסור בנטיעות של ערלה ואעפ"כ היתה הלמ"מ להתיר אף ספק כזה: ועפ"ז תתיישב נמי קושית המפרשים על רבינו ז"ל שכתב בפ"ה מהל' שחיטה דכל ספק דרוסה אסור שהוא מפורש מה"ת ושאר ספיקות בטריפות שהוא הלמ"מ יש ספיקות דמותרות והקשו ע"ז א"נ דספק הלמ"מ בכ"ד לקולא א"כ מאי מקשה ר"ז לר"א והא ספק ערלה בחו"ל מותר והא אף שר"א אומר הלמ"מ מ"מ ספק בזה מותר ועוד הקשו ל"ל להלמ"מ לפרש בהדיא דספק מותר אחרי שכל ספק הלמ"מ מותר ולפי מה שבארנו ניחא שפיר דרק דבלא אתחזק איסורא בזה אמרינן לקולא אבל אתחזק איסורא דספק מה"ת לחומרא וא"כ נצרך הלמ"מ לפרש הקולא היכא דאתחזק איסורא.

דהנה בס' תבואות שור כתב בסי' כ"ט וז"ל וצריך טעם על מ"ש הרמב"ם ז"ל לחלק בין ספק של דרוסה לשאר ספיקות משום דדרוסה מפורש בקרא והשאר הלמ"מ ומנ"ל לחלק לדין תורה שבכתב לדין תורה שבע"פ ואדרבא זה חמיר טפי כו' ונ"ל דודאי מה"ת אסור לומר שיש חילוק ביניהם וכמ"ש כו' אבל מדרבנן דמי כו' ולהכי מה שמפורש

בקרא אסור לכל דזיל קרי בי רב הוא ואם נאמר להקל בספיקן יבואו להקל יותר אפילו בודאן משא"כ הלמ"מ שאינו מסור אלא לחכמים וכי שייל איש לחכמים הם ידעו להבחין בין ודאי לספק עכ"ל: נמצא דלפ"ר דלא מחלקינן בין דבר המפורש בתורה להלמ"מ רק היכא שהחכמים החמירו בהספק אז אמרינן דרק דבר שהוא מפורש החמירו כי היכי דלא נטעה בודאי להתיר כיון שהכל יודעים בלא שאלה אבל בספק הלמ"מ כיון שנשאל לחכם לא החמירו בספק וכ"ז הוא רק שהאיסור שמדרבנן החמירו בספק אבל היכא שהספק נאסר מה"ת בודאי אין חילוק בדבר להמפורש בקרא להלמ"מ וא"כ היכא דהספק הוא אתחזק איסורא דאסור מה"ת בודאי אף ספק הלמ"מ נמי אסור וא"כ מקשי שפיר ר"ז לרב אסי לשיטתו דהוא ס"ל ספק דאורייתא מה"ת לחומרא מ"ט ספק זה מותר דהא לרב אסי אין לחלק בין המפורש בקרא להלמ"מ כיון דמה"ת נאמרה לאסור וכן לרבינו צריך הכא ההלכה להתיר הספק ערלה על היכא דאתחזק איסורא כמו שבארנו דאין לחלק בזה בין הלכה לקרא כמבואר.

והטור שכתב דלהכי בחו"ל מותר משום דהוא הלמ"מ ומבאר הט"ז דכך נאמרה היינו הפירוש לדידיה דלפי שנאמר בהלמ"מ לפיכך הספק להקל והטור כתב נמי אפילו היכא הוא דאתחזק איסורא נמי שרי דכתב כגון שיש בו ודאי נטיעות של ערלה והוא אתחזק איסורא צ"ל דכפי מה שבארתי לעיל בפ"ח מהל' עכו"ם (הל' ג) דהטור ס"ל כשיטת הרמב"ן ז"ל דספק דאורייתא לחומרא מה"ת וא"כ לדידיה ליתא כלל דברי התבואות שור הכא דזה שייך רק היכא דהוא איסור חכמים ולהכי מפרש לה דבאמת רב אסי אומר כך נאמרה בא לחלק דכך הוא הדין דהיכא דהוא הלמ"מ ספיקא להקל אף היכא דאתחזק איסורא ור"ז מקשה לרב אסי מ"ט להקל הכא ומשני ליה רב אסי כך נאמרה פירוש דכיון דהוא הלמ"מ אזלינן להקל בכל הספיקות ועיין בנוב"י מה"ת חיו"ד (סי' קמו) ולקמן בהל' שחיטה נבאר בזה ע"ש: והנה בדברי הט"ז שם (סי' רצד) יש דבר תמוה שכתב בס"ק י"ב אלא דמוכרח לומר כן דאל"כ יש קושיא גדולה למה הוצרך השי"ת לומר בא"י בפסוק איסור ערלה ובחו"ל הלמ"מ ול"ל הקרא בא"י וכן מקשה בפ' השוחט וקרא דושחט למאי אתיא כיון שהלכות שחיטה הלמ"מ מכש"כ כאן דקשה שיש שינוי באיסור זה דבא"י הוא בפסוק ובחו"ל הוא בהלמ"מ אלא ודאי כו'.

ודבריו תמוהין דבשלמא התם דאיסור נבילה כתיב בתורה בלאו אמרינן דליתי עיקר דבר בשחיטה ונדע דא"ל שחט הוא נבילה ולוקה אבל הכא היאך לכתוב זה דערלה בהלמ"מ א"כ לא ילקה ע"ז וצריך לכתוב בהדיא על לאו כה"כ דליחייב מלקות דעל הלמ"מ לא לקי בלא לאו מפורש וצ"ע: הלכה יג חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה אסורה בשתיה ומותרת בהנאה שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו אבל ענבים הנמצאים טמונים שם אסורין שמא נלקטו ומצניעין שם עכ"ל.

וכתב הלח"מ בפ' לא יחפור (דף כד) אמרו ההוא חצבא דחמרא דאשתכח בפרדיסא דערלה שריא רבינא לימא משום דסבר כר"ח שה"כ דאי מיגנב כו' דבלא"ה מותר דאזלינן בתר רוב כרמים כו' וכ"כ בהגהות אשר"י. נ"ל דלדידן דלא אזלינן בתר קורבא אלא בתר רובא אפילו ענבים שרי וא"כ קשה על רבינו בתרתי חדא במה שנתן טעם שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו ועוד דמ"ש דענבים אסורין דכיון דקיי"ל רוב וקרוב

אזלינן בתר הרוב וכ"פ רבינו בפ"ט מהל' ג' ובפ"ט מהל' רוצח וקושיא זו איתא נמי בדברי הטור (סי' רצה) כו'.

ונ"ל לתרץ שהם סוברין דכיון דקאמר בגמ' וה"מ חמרי אבל ענבים מצניע משמע דקושטא דמילתא הכי איתא כו' ה"ק דטעמיה דר"ת דאזיל בתר רובא סגי בהא דלס' ברוב אז רוב ברור דהא איכא רוב אחר כנגדו דרובא דעלמא עכו"ם נינהו והוי כיון נסך וכדהקשו התוס' שם כו' ומ"ה דענבי אסורי דלא אהני טעמא ברוב כדכתיבנא עכ"ל הלח"מ: והנה כמו"ח הגאון ז"ל תמה ע"ד הלח"מ אלה דהא כתב דהטעם דאסור הוא משום דאיכא רוב אחר כנגדו דרובא דעלמא עכו"ם נינהו והוי יין נסך וא"כ גבי זה דענבים לא שייך כלל הא דיון נסך וצ"ע.

אמנם דברי רבינו מיישב כמו"ח ז"ל פשוט עפ"י מאי שכתב הרמב"ן ז"ל בחידושו למס' בב"ב וז"ל אבל ענבי מצנעי פירוש ודאי עבידי דמצנע ואפילו לר"ת אסורדכי הא לאו קרוב בלחוד הוא אלא במקומו ממש הוא וחזקה כאן נמצא וכאן היה וה"נ מוכח בקדושין בפ"ק כרם הנטוע ירק כו' הלכך כמו שהוא במקומו דמי וכיון דמקום שהוא מקומן ומצוי ליכא למ"ד רוב עדיף וכן נ"ל עכ"ל.

וא"כ ניחא שפיר דהכא לפי מאי דמסיק אפילו לר"ח ענבי ויין דשרי משום דלא מצנעי בזה אבל אי מצנעי אסור הכא דלא דמי לרוב כמבואר והוכחה לזה נמי דדברי הלח"מ הוא דדוחק לומר דהגמ' יהיה שלא כהלכתא הא דמסיק דענבא אסור אלא קושטא דמלתא הוא אליבא דד"ה וכן הביא הנמ"י שם את דברי הרמב"ן ז"ל אלו והנה תמיה לי דברי הפ"ח על הרא"ש במס' בב"ב שם שתמה על הנמ"י דפוסק להלכה דאבל ענבי מצנעי ליה דהא קיי"ל רוב וקרוב הולכים אחר הרוב כו' ותמוה היאך לא ראה בהנמ"י בעצמו דברי הרמב"ן ז"ל אלו וא"כ ניחא אפילו אי קיי"ל כר"ח מ"מ ענבים אסור ועיין ט"ז (סי' רצה ס"ק א) שכתב קצת כדברי הרמב"ן ז"ל מסברא דנפשיה עיי"ש ודוק: הלכה יז כיצד פודין נטע רבעי בזמן הזה כו' או מחללין על שו"פ מפירות אחרות ואומר הרי כל הפירות האלה מחוללים על חיטים אלו כו' עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א זה תימא דהא ילפינן קודש קודש ממעשר שני ומה להלן כסף אף כאן כסף ע"כ ומתרץ הכ"מ וי"ל לדעת רבינו דה"מ בזמן הבית דוקא עכ"ל ועיין לח"מ כאן: והנה תמיה לי דברי הגאון רע"ק איגר ז"ל בגהש"ס במס' ברכות (דף לה ע"ב) שתמה ע"ד התוס' שכתבו נמי דכרם רבעי בזה"ז מחללין על ש"פ ותמיה דכיון דילפינן חילול ממע"ש ליבעי כסף צורי כמו מ"ש וצ"ע.

והנה קושיא זו מקשה הראב"ד על רבינו ומתרץ לה הכ"מ דלא ילפינן זה רק בזמן הבית וא"כ ניחא נמי דברי התוס' דבזה"ז מחלל על שוה פרוטה כמבואר: והנה רבינו פוסק בכל הפרק דנטע הוא ולא כמ"ד כרם רבעי דוקא וכן פוסק לקמן בפ"י מהל' מ"ש ה"א דכל שחייב בערלה חייב ברבעי עיי"ש.

ותמה ע"ז הצ"ח במס' ברכות (דף לה ע"א) אמאי פוסק רבינו כמ"ד נטע רבעי הא התם ס"ל לרבי כמ"ד כרם רבעי דיליף גז"ש תבואתו מתבואת הכרם ורשב"ר ור"ת פליגי שם ואין הלכה כתלמיד נגד הרב עיי"ש: ולענ"ד נ"ל ליישב כן חדא דהא במס'

סוטה (דף מג ע"א) איתא במשנה שם אחד הנוטע כרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין ושם בגמ' ת"ר אשר נטע כו' כרם אין לי אלא כרם מנין לרבות חמשת אילני מאכל ואפילו שאר מינין ת"ל אשר נטע ראב"י כרם כמשמעו כו'.

ופירש רש"י ולא שאר אילנות כו' וע"כ בזה פליגי דת"ק סבר דבכל אילנות שייך ולא חיללו דאמרינן נטע רבעי וראב"י ס"ל דרק כרם חייב בפדיון ולהכי א"ח רק על כרם דביה שייך ולא חיללו וא"כ כיון דהסתם משנה אמרה דאחד כרם ואחד שאר אילני מאכל פוסק רבינו כסתם משנה כמבואר: ועוד דהנה בפ"ב דבכורים איתא במשנה ו' אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים שוה לערלה ולרבעי כו' דברי ר"ג רע"ק אומר לכל דבר וכתבו התוס' במס' ר"ה (דף טו ע"ב) דהאי משנה אתיא כמ"ד נטע רבעי וכן כתב הרשב"א ז"ל בחידושו למס' קדושין (דף ג) דהאי משנה אתיא כמ"ד נטע רבעי והני תנאי רק ר"ח ורשב"ר עם רבי פליגי בזה וא"כ כיון דחולקים על רבי התנאים דהאי משנה פסקינן כותייהו דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו: ומה שכתב הצ"ח ליישב דמדברי רבי אין ראיה דס"ל רק כרם רבעי ולא נ"ר דא"ל דרבי אתי לאשמועינן כן דהנה גבי זה כתיב פריו קודש הרי הכתוב קדשו לשמים והיה ראוי להיות אסור להדיוט בהנאה וגלי רחמנא הילולים למדרש אחלי שמועיל בו חילול דהיינו פדיון ואכתי ה"א שדינו כקדשי בדה"ב שנפדה כו' ועכ"פ מה שראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם וכן פוסק נמי רבינו בפ"ה מהל' עו"ת והוא מגמרא דתמורה (דף לג ע"ב) המתפיס תמימין לבדק הבית כשהם נפדין אינם נפדין אלא ע"ג המזבח שכל הראוי כו' ולכך קמ"ל ג"ש דרבי מה להלן כרם אף כאן כרם וגם כרם הוא בכלל דאמר רחמנא הילולים למדרש אחלי וכו' והרי השווה לשאר אילנות שנאכלין ע"י פדיון ה"נ כרם ומעתה בין רשב"ר ובין ר"ח אית להו ג"ש דרבי ומאן דתני כרם הוא מפרש דברי רבי כפשטן דדוקא כרם ולא שאר אילנות ומאן דתני נ"ר ס"ל דהג"ש אתיא דאפילו שהוא דבר הראוי לנסכים אפ"ה הרי הוא כשאר אילנות ונאכל ע"י חילול עכ"ל: והנה לפי הפשט דברי הצ"ח ז"ל תמוהים דהכי נדע מזה דהילולים דאחלי והדר אכלי דנאכל ע"י חילול הא בקרא לא כתיב רק ובשנה הרביעית יהיה קודש הילולים ודרשינן לשון חילולים דמתחלל ומהיכן ידעינן דנאכל אחר החילול הרי זה דאחלי והדר אכלי הוא לשון הגמ' ומקרא לא נדע רק דאחלי וא"כ א"ל אכתי דמ"מ אינו יוצא מידי מזבח כמו שאר הקדשים אחר הפדיון ולא מ"ל דא"נ דגם אחרי הפדיון הוא קודש א"כ לא לכתוב כלל הקרא דהילולים דדרשינן חלולים ומקדש לבד נדע זה דהוי כקדשי בדה"ב זה ליתא דא"נ כן א"כ הא כתיב גבי מעורכי המלחמה דחוזרין ומי אשר נטע כרם ולא חיללו אלמא דכתיב בהדיא חילול לגבי כרם וא"כ נימא דכי היכא דמקרא דהילולים דדרשינן חילולים נדע דשרי אח"כ לאכול דגם גבי הילולים לא כתיב יותר מחילול וא"כ ל"ל הג"ש הרי התם כתיב חילול בהדיא גבי כרם.

אמנם נ"ל ליישב דברי הצ"ח כן. דהנה איתא בת"כ פ' קדושים להוסיף לכם תבואתו ריה"ג אומר הרי אתה כמוסיף פירות רביעית על חמישית מה חמישית לבעלים אף פירות רביעית לבעלים ופירש הקרבן אהרן דס"ל כמ"ד כרם רבעי אבל נטע רבעי שרי בלא פדיון ואתי להתיר ש"פ בלא פדיון ודאי זהו דוחק.

וע"כ יתפרש כן דמקרא דהלולים לא הוי ידעינן דשרי לאכול אחר הפדיון דה"א דאסור כדברי הצ"ח ז"ל משום דבר הראוי למזבח ואתי הקרא דלהוסיף לכם תבואתו להתיר לאכול לאחר הפדיון ואתי הג"ש של תבואתו בזה ללמד דגם כרם שרי לאכול אחר הפדיון אף דראוי לנסכים והוא כדברי הצ"ח דהג"ש אתי ללמד דכרם שוה לשאר פירות כמבואר: והנה לפ"ד התוס' במס' זבחים (דף נט ע"ב) ד"ה עד שכתבו דהא דקיי"ל דהמתפס תמימין לבדה"ב אינו יוצא מידי מזבח לעולם הוא רק מדרבנן והוכיחו כן מגמ' דמנחות (דף כ) דאמר דרק משום דלא שכיחי תמימים תקנו שיהא למזבח אבל מדאורייתא ליתא זה וא"כ ליתא לדברי הצ"ח דהא הכא קאי אקרא דחילול ומה"ל לא מצי למטעי זה.

אמנם לפ"ד המשל"מ והשעה"מ לקמן בפ"ה מהל' ערכין דכתבו דרבינו ז"ל חולק על דברי התוס' וס"ל שהוא מה"ל זה שא"י מידי מזבח ניחא דברי הצ"ח ז"ל. ולפ"ד התוס' נ"ל לבאר הא דהתורת כהנים די"ל דא"ל קרא של להוסיף לכם תבואתו ה"א דגמרינן קודש קודש משביעית כמו שכתבו הכא התוס' ובמס' קדושין (דף נז) דגם אחר הפדיון נתפס בקדושה של שביעית וה"א דגם הכא יהיה כן דהתורה צוה לחלל ומ"מ בין הפדיון ובין הפירות יהיה קודש ואשמועינן קרא דאחר החילול שרי אף בכרם כמבואר ועיין מה שנבאר בהי"ח לקמן: הלכה יח הורו מקצת הגאונים שאע"פ שפודה פירות שנה רביעית או חילולן אסור לאכלן עד שתכנס שנה חמישית ודבר זה אין לו עיקר ויראה לי שהוא שגגת הוראה והטעם לפי שכתב ובשנה החמישית תאכלו את פריו ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו א"פ בלא פדיון כו' ואין ראוי לחוש להוראה זו עכ"ל.

ונ"ל אף שרבינו כתב שדבריהם הם שגגת הוראה מ"מ נמצא לדבריהם קצת עיקר בירושלמי דאיתא בירושלמי דמס' סוטה פ"ח הל' ה' אימתי הוא מחללו ברביעית או בחמישית מסתברא בחמישית אבל ברביעית דמים הוא חייב לו ורבנן דקיסרין אמרין לא מסתברא אלא ברביעית דכתיבובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה' עכ"ל.

ומפרש הפני משה כן אימתי הוא מחללו כלומר אנטע רבעי דעלמא קאי אימת מחללו ברביעית או בחמישית וקאמר מסתברא דבחמישית מותר לאכלו וצריך פדיון אבל ברביעית דמים הוא חייב לו כלומר דאין דמיו נתפסין בפדיונו ברביעית אלא דהוה כמו שחייב דמים לנטע רבעי כלומר שהחייב מוטל עליו לפדותו בחמישית וברביעית אסור דהרי ממעשר ילפינן דאינו נאכל חוץ לחומה בלא פדיון כלל עכ"ל.

נמצא דלפ"ד דבר זה הוא פלוגתא בירושלמי הסתמא דמ"ד ורבנן דקסרין וסתמא דהירושלמי ס"ל כמקצת הגאונים דאסור ברביעית עד החמישית יש להם קצת עיקר: אמנם בס' קרבן עדה על הירושלמי שם מפרש פ"א על הירושלמי דקאי על מה שחוזרין מעורכי המלחמה אימתי מקרי חילול בשנה הרביעית שהוא פודה אותו ומותר באכילה או בחמישית שאז הוא חולין לגמרי וא"צ פדיון וא"כ לא דמי כלל לדברי הגאונים בזה ודאי כ"ע מודים דהוא מותר אחרי הפדיון ברביעית ורק יחלקו על החזרת המלחמה איזה שנה הוא והגאונים יפרשו כפירוש הפ"מ.

אך לדינא אין נפ"מ אף אם נפרש כפירוש הפ"מ מ"מ הדין אינו כן דהא מכמה סוגיות בגמ' דלא ס"ל כן דלפי פירושו דמים הוא חייב לו דס"ל לחד מ"ד הוא דאין דמיו נתפסין בפדיונו כו' ורביעית מש"ה אסור ובגמ' הא דרשינן אחלי והדר אכלי דמשמע דשרי לאכול אחר שפדה בשנה הרביעית ועיין ר"ש בפ"ה דמ"ש והתוס' בר"ה (דף יא).

ונ"ל לומר דבזה יתפרש דברי התורת כהנים דאומר מה פירות חמישית לבעלים אף פירות רביעית היינו דהתו"כ אתי לאפוקי מדברי הגאונים ושרי אף ברביעית כמו בחמישית ורק דצריך פדיון ובחמישית א"צ פדיון כדברי רבינו ודוק: הלכה כ' ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני ה"ז לוקה עכ"ל.

וכתב הראב"ד בהשגות סברא הוא ויפה בעיני דכתיב בהנך קראי קדש עכ"ל. והקשה הכ"מ ע"ז בשם המ"ע איך תלה הראב"ד ז"ל דבר זה רק בסברא והלא הוא גמ' ערוכה ואין כאן תמיה שמ"ש כאן בגמ' לא נשמע אלא על טבל שהורם ממנו תרומה ות"מ אבל חיוב זה אם הוא מותר או לאו לא שמענו ואע"פ שאמר רב לוקה בטבל של מעשר עני מ"מ אפשר ה"ל לומר דחייב מיתה אם לא לקה ואיצטריך לאשמועינן דאינו חייב משום דקראי דכתיב בהו מיתה קודש כתיב בהו ומיהו קשיא ה"ק דמ"ש הא אקרי קדש וצ"ע ועיין לח"מ ובתוס' ביבמות (דף פו ע"א) ד"ה אי שמספקא להו בזה ולענ"ד נ"ל ליישב דברי הראב"ד ז"ל דהנה איתא בירושלמי דקדושין (פ"ב ה"ח) רבא ור"ה בשם רבי אמרי האוכל טבל של מעשר עני ה"ז חייב מיתה וכן בירושלמי פ"ד דדמאי ר"ה בשם רבי האוכל טבל של מעשר שני ה"ז במיתה ושם יש ט"ס וצ"ל מעשר עני כמו שכתב המפרש דהא מסיק מ"ט כו' כיון שהוא יודע שהוא בעון מיתה מפרש וכן איתא הגירסא במדרש איכה על פסוק גלתה יהודה מעוני ושם הגירסא רב וצ"ל רבי כמו בירושלמי דקדושין דהא רב קאמר במכות שם דלוקה משמע דרק מלקות ושפיר קאמר לה הראב"ד ז"ל יפה כתב מה שפוסק דלוקה כמשמעות גמ' דידן דאמר דרק לוקה ולא חייב מיתה ולא כהאמוראים דהירושלמי דס"ל דחייב מיתה על טבל של מעשר עני דכיון דלא כתיב בהו קודש אינו חייב מיתה אלא לוקה כדברי הגמ' שאמר לוקה ולא מיתה ועיין שער המלך הכא מה שמקשה ומתרץ בזה: ונ"ל להביא ראיה להכ"מ מגמ' דזבחים (דף לב ע"ב) דאמר עולא אמר ר"ל טמא שהכניס ידו לפנים לוקה כו' וא"א ביאה במקצת שמה ביאה או"א עשה שיש בו כרת הוא אר"י כו' רבינא אמר לענין מלקות אתיא ופירש"י ז"ל אבל לא לענין כרת כדקאמר לוקה בהדיא אלמא תחלה ס"ל דהא דאמר ר"ל לוקה הו"א נמי כרת במשמע והכא דא"ל דאתי לאשמועינן דלוקה רק כמו שמתרץ רבינא ה"א דגם כרת במשמע וא"כ ה"נ א"ל גבי טבל דרב אמר לוקה מ"מ גם מיתה יש כמו התם דאמר עולא לוקה ואית ביה כרת וה"נ ל"ש ושפיר אתי רבינו לאשמועינן דרק מלקות ולא מיתה ולא כמו שס"ל התם במס' זבחים אלא כדברי רבינא דאמר לענין מלקות אתמר וכדברי הכ"מ ודוק: פרק יא הלכה ג והשותה מסתם יינם רביעית היו מכין אותו מכת מרדות עכ"ל.

וכתב הלחם משנה שם (דף ל) דאמר ג' יינות הן סתם יינם אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית ומ"ש שהשותה רביעית מסתם יינם היו מכין אותו מכת מרדות קשה דמאין הוציא זה אם מפני שאמרו ומטמא ברביעית אין זה ראיה דרביעית קאי אטומאה

אבל איסורא חמיר טפי ול"ק רביעית אלא אטומאה כו' אבל מ"מ יש לתת טעם מאין הוציא רבינו זה א"ל שנאמר שהקל בסתם יינם שהוא דרבנן וכיון שלא מצא בגמ' שיעור ר"ל לו שיעור הכולל שהוא רביעית מהדברים האסורים כו' או שנאמר שלענין מכת מרדות שהוא ברביעית אבל איסורא בכ"ש וזה מוכרח ממ"ש רבינו ז"ל בפ' א' מה' אלו נתערב סתם יינם ביין ה"ז אסור בכל שהו בשתיה הרי דהחמירו בסתם יינם בכל שהו ועדיין צ"ע מנ"ל לחלק בכך עכ"ל: ולענ"ד ודאי כן הוא דלענין איסור כמו דקיי"ל חצי שיעור באיסור של תורה אסור מה"ת כן באיסור של דבריהם אסור נמי ח"ש מדבריהם כמו שמבואר בט"ז יו"ד (סי' צח ס' ו' ס"ק ט) ובפרי מגדים שם וא"כ לאיסור דרבנן ודאי הוא בכל שהו והשיעור הוא ע"כ לחיוב מכת מרדות וניחא שפיר מה שכתב רבינו לקמן בפ"ד הל' ט' וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט כו' או ששתה מן הדם מעט מעט אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתיית רביעית מצטרפין וא"ל א"מ עכ"ל והנה לענין דם אי חמב"פ ניחא דהוי הצירוף לענין מלקות במזיד ולענין קרבן בשוגג אבל לענין סתם יינם דכל איסורו דרבנן מה שייך בזה צירוף ורק צריך לומר דא"ח מכת מרדות עד שיהיה רביעית כמו באיסור דאורייתא שהשיעור לחיוב הוא ברביעית כן הוא לענין מכת מרדות בעי שיעור רביעית ומצטרף בשיעור רביעית ואיך הוא הצירוף כיון דשיעור החיוב הוא ברביעית כבר מבאר זה הלח"מ לעיל בפ"ב מהל' שביתת עשור פ"ב הל' ד' עיי"ש.

אמנם קשה לי עוד א"נ דרבינו ס"ל דאף איסורא ליתא רק בשיעור רביעית מזה דהנה התוס' מקשים שם במס' ע"ז (דף ל ע"ב) סה"ד ומטמא וא"ת הך רביעית דסתם יינם ורביעית דמשקה זב דפ' דהנ"ד כו' אמאי לא קחשיב להו בנזיר פ' ג' מינים גבי עשר רביעית הן ול"ל דלא קחשיב להו משום דליתנייהו אלא דרבנן דקא חשיב נמי פסול גויה דרבנן וי"ל דכל עניני טומאת משקין ברביעית הם בכלל פסול גויה עכ"ל.

והנה לדעת רבינו דס"ל דאיסורא הוה ברביעית אף א"נ דהוא לענין מכת מרדות אכתי נחשב להו בשלמא א"נ דרק לענין טומאה אומר הכא שיעור רביעית ניחא תירוץ התוס' דנכלל בכלל פסול גויה אבל א"נ דגם איסורא הוא ברביעית ודאי תקשה דליחשב להו בהדי עשר רביעית. ונ"ל ליישב כן דהנה תקשה שם ג"כ מ"ט לא קחשיב שאר כל איסורים משל משקה דהוי ברביעית כמו יין של ערלה ושל כלאי הכרם שמביא התוס' בנזיר (דף לח ע"א) ד"ה אמר וכן פוסק רבינו לקמן בפ' ט"ו דהוי השיעור ברביעית וע"כ צריך לומר דזה נכלל בכלל יין רביעית יין לנזיר דהטעם הוי דדמי לשאר איסורין דשיעורן ברביעית משקין וכתב רק נזיר משום דביה איירי הכא כל הסוגיא והה"ד לכל איסורין שבתורה וא"כ נכלל נמי איסור סתם יינם ברביעית זה ולהכי לא קחשיב זה: ולפ"ז מיושב נמי שפיר קושית התוס' שם בנזיר דהא זה אזלא רק לפי שיטת משנה ראשונה ומשנה אחרונה הא אמרה ששיעור יין לנזיר הוי כזית וא"כ הוי פלוגתא ושם אמרינן דבפלוגתא לא קמיירי ותרצו לחלק בין סומקא לחוורא ועיין תוס' סוכה (דף ו) ד"ה גפן ומרש"י ז"ל לא משמע לחלק כפיתירוץ התוס' כמו שנבאר לקמן ולפ"ז ניחא שפיר דהא בכלל זה דאמר רביעית יין לנזיר נכלל גם שאר איסורין דבזה לא פליגי כ"ע דהוי ברביעית דרק לענין נזיר פליגי אי מקשינן שתיה לאכילה אבל בשאר איסורין כ"ע מודים בזה דהוה ברביעית ולהכי נקיט רביעית יין דכ"ע מודים בזה בשאר איסורין

ונקיט נזיר דביה קמיירי ועיין לקמן בהל' שבועות והל' תרומות פ"י מה שבארנו: והנה רש"י ז"ל כתב משני מתים ל"ד דהכא הוא משום דבפלוגתא לא קמיירי וכן קאמרינן בסמוך והא הכא רע"ק דמטמא ולא רבנן כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין דאלו לרבנן אינו מטמא אלא רביעית דם היוצא ממת אחד בלבד ולד"ה רביעית הוי שיעורא ע"כ ומשמע מדברי רש"י ז"ל דס"ל דלא כדברי התוס' אלא אפילו על סומקא נמי אמרינן דבפלוגתא לא קמיירי דהא זהו סומקא.

והנה זה ניחא מה שהקשו התוס' ממשנה אחרונה כמו שבארנו אבל זה הא קשה דרש"י ז"ל מפרש דזה לא קחשיב פלוגתא כיון דפליגי רק על שני מתים אבל על מת אחד לכ"ע בעי רביעית לטמא א"כ לקמן שם דמקשה וליחשב מרביעית נוטלין לאחד וכן לשנים וא"כ למאי קחשיב ליה פלוגתא דמשני ע"ז דבפלוגתא לא קמיירי דחד מ"ד ס"ל דרק לאחד ולא לשנים והא התם גבי מת כתב רש"י דלא קחשיב פלוגתא דבשיעור כ"ע מודים ורק פליגי בדינא אי ממת אחד או מש"מ וא"כ ה"נ פליגי רק בדין אי סגי לאחד וכן לשנים אבל השיעור צריך להיות רביעית וא"ל הוי רביעית אין נוטלין לכ"ע וא"כ לא הוי פלוגתא דנימא לא קחשיב זה וצ"ע: פרק יב הלכה כח חבית שצפה על הנהר אם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל היה מותרת בהנאה כנגד עיר שרובה כותים היתה אסורה עכ"ל.

וכתב הלח"מ בפ"ב דב"ב אתמר חבית שצפה בנהר רב אמר כנגד עיר שרובה ישראל מותרת כנגד עיר שרובה כותים אסורה ושמואל אמר מותרת ופוסק כרב באיסורי ויש לתמוה על רבינו למה לא ביאר בזה דנמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותרת הוא רק היכא דאיכא עיקולי ופשוירי היינו שמעמידין את הספינות ולכך אין לתלות ברוב הסביבות שהם כותים אלא בעיר הזאת שהיא קרובה לה אבל אי ליכא עיקולי ופשוירי הא קיי"ל כר"ח דאמר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואזלינן בתר רוב הסביבות שהם כותים והטור כתבו וצ"ע עכ"ל: ונ"ל לישב זה דלא הביא רבינו הא בעיקולי ופשוירי דבעינן דיהיה דוקא מזה דהנה התוס' בב"ב שם (דף כג ע"ב) ד"ה רוב וקרוב כו' ועוד נראה לר"י דר"ח אתי לאשמועינן דאפי' בקורבא דמוכח דאזלינן בתר רובא וכן משמע בסמוך גבי חבית שצפה בנהר דבעי למימר דרב דאמר כנגד עיר שרובה ישראל מותרת ל"ל דר"ח והיכא מיתוקמית דהא משמע דמותרת אפילו נמצאת סמוך לבית כותי וזהו מטעם דאזיל בתר רוב דהוא ישראל וכר"ח אבל ודאי לגבי קורבא דביתו של כותי הוה קורבא דלא מוכח כיון שדרים רוב ישראל באותה העיר ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא ודלא כר"ח אבל אותה עיר כו' הוה קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה עכ"ל וא"כ צ"ל לדברי התוס' דשם היה מעשה כן בנהר שהיתה דקירא והוי שם קורבא דמוכח וכמו שפירשו שם שם מחוז הוא על נהר פרת ויכולה חבית לבוא אצלנו משם וכמו דאמר שם שאה"כ דרובה דשופכאי ישראל נינהו ופירש רש"י דאותה מדינה כן הוה וה"נ הוי הכא האי דקירא שם המחוז קורבא דמוכח זה שנמצא בהעיר ולהכי א"ל הוי עיקולא ופשוירי אמרינן הכא בהאי מעשה דאסור אבל היכא דנמצאת בסתם נהר דלא תלינן בדקירא ל"ל לומר בעיקולא ופשוירי דמשמע דידיעי שיש שם עיר סמוכה ומתחלה היה סבור דהיה העיר דקירא קורבא דמוכח ולהכי שרי רב ומסיק מטעם עיקולא ופשוירי הוא אבל בכל נהרות אי נמצא הוא סמוך לעיר שרובה ישראל מותר

ולא תלינן כלל באותן עיירות שיש שם כותים אשר לא תוכל לבוא ורק היכא דאיכא עיקולא ופשוירי כלומר משום הדקירה שהיה שם כמבואר: פרק יג הלכה ד ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר תמיד אלא נכנס ויוצא בין ברשות בעל היין בין ברשות כותי אחר עכ"ל.

והנה רבינו פוסק כרשב"א דאמר שם (דף סא ע"ב) למ"ד דרשב"א לחומרא פליג וס"ל דאמרינן חיישינן לגומלין ואסור אפילו ברשות כותי אחר ודחק הכ"מ להמציא טעם על רבינו דפוסק כרשב"א נגד הת"ק ובאמת הרשב"א והרא"ש והטור והש"ע (בסי' קלד) פוסקים כת"ק דהוי כמו רבים נגד רשב"א.

ונ"ל לומר פשוט דרבינו אזיל לשיטתו ולהכי פוסק הכא הלכה כרשב"א דהנה כתב לקמן בפ"ד מהל' מעשר (הל' י) החמרים שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן פירות אלו אינם מתוקנים ופירות חבירי מתוקנים אינו נאמן שמא קנוניא עשו ביניהן עכ"ל: וכתב הכ"מ משנה ספ"ד דדמאי ומייתי לה בפ"ב דכתובות (דף סד) למרמי מניה דרבנן אדרבנן דסברי התם דאין לחוש לגומלין ותירץ בשכ"ל אומנתו בידו ומדברי רבינו כאן שלא התנה כן נראה שהוא מפרש כפירוש ר"ח דאמתניתין דהתם קאי שאותו שאומר עליו שהוא כהן מביא כלים שמב"ט כו' אלא שבפ"ק מהל' א"ב כתב דין אותה ברייתא ולא הותנה בה כן ולכן צ"ל שסובר רבינו דכי מסקינן בתר הכי דר"י ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי מתרצים נמי קושיא דרבנן אדרבנן ול"צ לאוקמי בשכ"ל אומנתו בידו עכ"ל.

והתוס' יו"ט דחק הרבה במשנה פ"ג דכתובות למצוא טעם לתרץ דברי רבנן. והפני יהושע כתב בכתובות שם לתרץ כן וז"ל וי"ל דאפילו בפירות ע"ה דאמרינן דאחרים נאמנים עליהן היינו משום חזקיה דאין אדם חוטא ולא לו וכיון דאיכא חששא דגומלין תו לא שייך הכא חזקה ומשה"כ אין ע"ה נאמן לומר אף בשל אחרים ומשא"כ במשנה וברייתא דשני כהנים שהם בחזקת כשרות תו לא פסלינן להו משום חששא דגומלין ול"ק דרבנן אדרבנן אלא הא דמקשי מעיקרא היינו לאוקימתא דאביי דשני דר"י אדר"י משום דבדמאי הקילו אלמא דבדמאי לא שייך חששא דגומלין אע"ג דחייש לשני כהנים א"כ שפיר מקשי דרבנן אדרבנן דלא מ"ל דר"י ורבנן פליגי בסברות הפוכות משא"כ למסקנא דטעמיה דר"י משום מעלין מתרומה ליוחסין א"ש דרבנן חיישי טפי לגומלין בדמאי מטעמיה דפרישית ור"י לא חייש כלל עכ"ל הפ"י.

נמצא דגבי דמאי דע"ה לית ליה חזקות כשרות ס"ל לרבנן דרבנן ס"ל דחיישינן לגומלין וכותייהו פוסק רבינו ובין א"נ כדברי הפ"י דהטעם הוא משה"כ דלית ליה חזקות כשרות כמו גבי שני כהנים ובין א"נ פשוט כדברי הכ"מ ע"כ צ"ל דרבנן חיישי לגומלין ס"ל הכא ורק התם גבי תרומה לא חיישי משום דאין מעלין ליוחסין ל"ת והטעם הוא כדברי הפ"י משום דאית להו חזקת כשרות כו' וא"כ הכא ניחא שפיר דפוסק כרשב"א דחיישינן לגומלין דמ"ד התם דבדמאי חיישינן ודאי גם הכא חיישינן דגבי כותי הכא ודאי דמי ליה דל"ל חזקת כשרות ואף כדבריו של התו"ט הכא עי"ש נמי להתם דמי וכיון דרבנן פוסק התם דחיישינן לגומלין גם הכא פוסק כן אבל החולקים על רבינו ס"ל כשיטת התוס' התם (בדף כד ע"ב) ד"ה ואבע"א דאפילו לפי המסקנא צריך לתרץ לרבנן בשכ"ל

אומנתו בידו ולהכי חיישי לגומלין הכא אבל אם לא היה כלי אומנתו בידו ס"ל לרבנן דל"ח לגומלין וא"כ גם הכא פסקינן כרבא דפליגי על רשב"א וס"ל דל"ח לגומלין כמו גבי כהן התם ודוק: פרק יד הלכה ג כזית שאמרו חוץ משל בין השינים אבל מה של בין החניכים מצטרף למה שבלע שהרי נהנה גרונו בכזית עכ"ל.

והוא כמו דאיתא בגמ' דחולין (דף קג ע"ב) אר"ל כזית שאמרו חוץ משל בין השינים ור' יוחנן אמר אף עם בין השינים אר"פ בשל בין השינים דכ"ע ל"פ כ"פ בין החניכים מ"ס הרי נהנה גרונו כו' ופירש"י ז"ל בין השינים אפילו ר"י מודה דלא מיחשב בהדא כו' נמצא דדברי רבינו הואשפיר דבין השנים כ"ע ס"ל דלא מצטרפי אבל בבין החניכים דאיכא פלוגתא דר"י ור"ל פוסק כר"י דמצטרף ובדברי הכ"מ יש ט"ס וכן צ"ל בבין השנים הוא לד"ה כו' ובבין החניכים פלוגתא דר"י ור"ל ופוסק כר"י ובדפוס נתחלף וכתב על בה"ח ד"ה ועל בה"ש פלוגתא והוא טעות.

ודברי המגיה שם תמוה דתמה על רבינו איך פוסק כר"ל נגד ר' יוחנן דכזית שאמרו חוץ משל שינים ר"ל אמרה ור"י פליג ושמא נזדמנה להם סופר בסברות הפוכות עכ"ל ודבריו ליתא כלל דהלא על רבינו אין להקשות כלל דהוא פוסק שפיר כגירסת הגמ' דידן ובכ"מ יש ט"ס כמבואר ודוק: הלכה יז היה לפניו כו' נבילה וספיקי שביעית מאכילין אותו ספיקי שביעית שאסורין מד"ס כמו שיתבאר בהל' שמיטה עכ"ל.

והנה משמע מדברי רבינו דרק ספיקי שביעית דאסורין מד"ס הוא דקדים אבל שביעית גופיה דאיסורו מה"ת לא קדים לנבילה אף דנבילה הוה איסור לאו ושביעית הוי רק עשה איסור לאו הבא מכלל עשה דאסור לאחר הביעור בזמן שכלה לחיה מן השדה וכן כתב רש"י ז"ל בהדיא במס' חולין (דף פד) טבל ושביעית דשביעית איסור אכילתו בעשה וכ"כ התוס' במס' חולין (דף קכ ע"ב) ד"ה ומכולהו דשביעית אין איסורו אלא בעשה וכ"כ הרא"ש בפ"ד דמס' בכורות לענין איסור סחורה בפירות שביעית דהוי לאו הבא מכלל עשה.

וע"כ הקשה בס' כפות תמרים בחי' למס' יומא הא איסור לאו חמור מעשה וא"כ הוי שביעית ונבילה נמי נבילה חמורה ושביעית קיל ודחק להביא ראיות דא"ל דעשה חמור והניח זה בצ"ע ובאמת המג"א בה' יוה"כ סי' תרי"ח כתב למנות האיסורין דשביעית קדים מנבילה עי"ש. והנה שם בברייתא דיומא קאמר טבל ושביעית והקשה הקרבן נתנאל על הרא"ש ספ"ח דיומא שם דאי כדברי המג"א אמאי לא אמר נבילה ושביעית שביעית ואומר דרק טבל ושביעית שביעית דזה לא הוי רבותא כל כך דטבל במיתה ושביעית בעשה משמע דנבילה דהוא בלאו לא קדים והוא דלא כדברי המג"א: והנה דברי הברייתא יש לישב כן עפ"י מה דאיתא במס' זבחים (דף קו ע"ב) לא תאמר לאו בחלב ותיתי משביעית מה לשביעית שכן תופסין דמיה והנה הכא אין כוונת הגמ' על איסור מלאכה בשביעית דלא שייך בזה תפיסת דמים דאינו שייך רק באכילת פירות ועוד אי מיירי באיסור מלאכה נחשב נמי איסור מלאכה ביו"ט ושאר איסורים וכדומה איסור חסימה אלא ע"כ מיירי איסור אכילת פירות שביעית וא"כ הוי רק לאו הבא מכלל עשה ואיך שייך בזה לגמור לאו בחלב משביעית דלית ביה אזהרה.

וע"כ נ"ל לישוב כן עפ"י מאי דאית ליה לר' יהודא בברייתא דמס' פסחים (דף מב) ובמס' תמורה (דף ז) דהמקדש תמימין לבדה"ב כו' עובר בל"ת משום שנאמר לאמר בריש הפרשה ואמרינן לאו אמור וכתבו התוס' שם בפסחים דהוא רק היכא דאיכא לאו הבא מכלל עשה וא"כ ה"נ נימא גבי שביעית לר' יהודה דכתיב לאמר בריש הפרשה ואיכא באיסור אכילה לאחר הביעור לאו הבא מכלל עשה שפיר אית ביה נמי לאו למלקות וא"כ א"ל דאתיא הגמ' דזבחים דאמר תיתי משביעית הוא לר' יהודה דלדידיה לוקין שפיר על הלאו הבא מכלל עשה זה ולפי המסקנא מסיק לכ"ע אין מזהמה"ד.

וניחא נמי לפ"ז הא דהקשה הגרי"ב במס' יומא (דף פו ע"ב) דאמר אחת אכלה פגי שביעית כדי שידעו על מה הוא לוקה והקשה בשם הריב"ש דהיאך לוקה על אכילת פגי שביעית דהוא רק לאו הבא מכלל עשה ומפרש מכת מרדות ולפ"ז ניחא דנוכל לומר דג"כ כר' יהודה אתיא דאית ביה לדידיה לאו גמור וכן ניחא נמי דברי הירושלמי דדמאי הל' א' דאומר טבל בעון מיתה ושביעית בל"ת משמע נמי דאיכא ל"ת בשביעית זה נמי מיירי אליבא דר' יהודה דהוי לאו גמור כו' להכי אומר עובר בל"ת: ועפ"ז נ"ל לבאר נמי הא דאיתא במס' בכורות (דף ל ע"א) אבל חכמים אומרים החשוד על השביעית חשוד על המעשרות מאן חכמים ר' יהודה היא דבאתרא דר' יהודה שביעית חמירא דההוא דהוי קרי ליה דייר בר דרתא אמר תיתי דלא אכלי פירות שביעית כותיך ויתבאר כן דלדידן יש חומרא בשביעית מבמעשר דאף דבמעשר יש לאו ובשביעית לדידן ליתא רק לאו הבא מכלל עשה מ"מ בזה הוא חמור ליה שביעית דלית ביה פדיון מן מעשר שני שיש בו פדיון דחשוד על המעשרות א"ח על השביעית וכן מי שחשוד על השביעית א"ח על המעשרות אומר הטעם בסוגיא שם דמעשר חמור דבעי חומה ומה שמקשה הרא"ש ז"ל דהא מעשר חמור לדידן גם בלא זה דבעי חומה מה שמעשר הוא בלאו גמור ובשביעית הוא רק לאו הבא מכלל עשה וא"כ א"ל דמשה"כ החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות לענ"ד יש לישוב כן עפ"י מה שכתב רבינו לקמן בפ"ב מהל' מעשר שני (הל' ו) דאינו לוקה מה"ת עד שיאכלנו אחר שיכנס לירושלים מבפנים לחומה ואכלו בחוץ לוקה אבל אם אכלו קודם שנכנס לירושלים מכין אותו מכת מרדות מד"ס וכתב הכ"מ בשם התוס' דאע"ג דליתא ביה לאו מ"מ עשה איכא דכתיב וצרת הכסף בידך אבל לא בלא פדיה וזה המ"מ שכתב רבינו וא"כ היכא דהוא חשוד על השביעית ה"א דודאי חשוד הוא למכור מעשר שני חוץ לחומה היכא שלא נכנס לירושלים עוד לאכלן בחוץ בתורת חולין דליכא רק לאו הבא מ"ע דדמי איסורן לשביעית אומר דמ"מ אינו חשוד גם לזה דמעשר חמור דבעי חומה.

וכ"ז הוא רק לדידן אבל לר' יהודה דס"ל דשביעית אית ביה לאו גמור איכא נמי חומרא בשביעית דלית ביה פדיון שפיר אמר לדידיה שביעית חמור ושפיר אומר באתרא דר' יהודה שביעית חמירא אפילו מן מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא דאית ביה לאו גמור מ"מ בשביעית איכא נמי לאו גמור ואין בו פדיון כמבואר.

ואגב נבאר נמי הסוגיא שם דאמר דההוא דהוי קרי ליה דייר ב"ד א"ל ת"ל דל"א פירות שביעית כותיך והוא גר בר גיורת ומה המשך הוא התשובה לו וניחא כן עפ"י מה דאמרינן במס' קידושין (דף יז) כמה קשה אבקה של שביעית אדם נו"נ בפירות שביעית

כו' עד לבסוף נמכר לע"ז עצמה וזה שאומר ליה דייר בב"ד וא"ל דאינו אוכל פירות שביעית כוונתך דאנכי נכנסתי תחת כנפי השכינה ואתה דמיקל ואוכל פ"ש לבסוף תצא מתחת כנפי השכינה ותמכור לע"ז עצמה ויש לו מעלה יותר ממך.

וא"כ לפ"ז שפיר נחא הברייתא דמס' יומא שם דהא בתוספתא פ"ח דיומא איתא כן זה הברייתא של טבל ושביעית ואומר ר' יהודה אומר עוברה שהריחה כו' וא"כ א"ל דגם ברישא הוא דברי ר' יהודה ולהכי שפיר לדידיה שביעית ונבילה שוין דבתרווייהו אית ביה לאו גמור אבל לדברי רבינו דלא ס"ל כר' יהודה דפוסק בפ"ה מה' ערכין (הל' ו) דהמקדיש תמימין אינו רק בעשה וכן פוסק בפ"ח מה' ק"פ דהאוכל צלי מבע"י אינו אלא בעשה וא"כ גם בשביעית אינו רק לאו הבא מ"ע וא"כ תקשה מ"ט אומר ספיחי שביעית דמשמע שביעית גמור אינו קילא מנבילה והוא משמע כדברי המג"א דעשה קיל מל"ת: ונ"ל לישב דברי רבינו כן דהנה כתב (בהל' טו) דבחולה נותנין לו תחלה חצי שיעור וכמו דאיתא מפורש במס' כריתות (דף יג) התירו לעוברה לאכול פחות מכשיעור והוא שיהיה יותר מכדי אכילת פרס שלא יצטרף ואף שכתב הכ"מ גבי מי שאחזו בולמוס דנותנין לו שומן עצמו מ"מ הכל פחות מכשיעור כדי אם תתיישב דעתו ובכ"ז אף דנותנין לחולה רק חצי שיעור מ"מ נותנין לו הקל הקל תחלה וכמו שמבאר הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם שער הסכנה דהביא בחולה שמאכילין אותו דברים האסורים נותנין לו פחות פחות מכשיעורו כתב ואם תשאל למה אמרו מאכילין אותו הקל טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה והלא בשניהם אין בהם אלא איסור בעלמא אפ"ה כיון דבשיעורא חמור זה מזה לענין עונשין אף בפחות מכשיעור חומרו של זה יותר מחומרו של זה כו' וא"כ אם היה לו נבילה ושביעית ג"כ נותנין לו פחות מכשיעור וא"כ נחא שפיר דהנה רבינו כתב לקמן בפ"ז מה' שמיטה ויובל הל' ג) היו לו פירות מרובין כו' אסור לאכול אחר הביעור כו' ואם לא מצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאבדן לכל דבר שמאבד עכ"ל: וכתב הכ"מ גם הראב"ד מסכים עם רבינו שהביעור הוא לשרפם ולאבדם לגמרי כבר נתבאר שאין כן דעת התוס' ור"ש וסמ"ג ודעת הרמב"ן בפירוש התורה כתותם וכתב שלא מצינו שמנו פירות שביעית בכלל הנשרפין ולא בכלל הנקברין אלא ענינו שצריך להפקירו ולא יותר כו'.

נמצא דלדעת רבינו יש מצות עשה בזה לבער היינו לשורפם ולאבדם וא"כ אם אוכל חצי שיעור משביעית לא די שעובר על אכילת איסור אשר בזה ח"ש אסור לר"י מה"ת ולר"ל מדרבנן עוד זה לכ"ע מבטל בזה המצוה של ביעור אשר אינו מתקיים לדעת רבינו בלתי שישורף או שיאבדם וישליך לים המלח אבל אם אוכל השביעית לאחר הביעור אף אם פחות מכשיעור מ"מ מצות הביעור נתבטל בזה וא"כ מוטב להאכיל נבילה דבחצי שיעור של נבילה לא יעבור רק על איסור תורה לר"י ואיסור דרבנן לר"ל ואם אוכל שביעית אחר הביעור אף פחות מכשיעור הוא מבטל מ"ע של ביעור ולהכי לא הביא זה רבינו רק גבי ספיחי שביעית דהוא איסור דרבנן זה תחלה מנבלה וכן אם היה לו טבל ושביעית מאכילו שביעית אף דמבטל מצות ביעור מ"מ חצי שיעור של טבל דהוא במיתה הוא חמור.

ולהכי הרמב"ן ז"ל שפיר כתב בס' תורת האדם דאם מאכילין הקל אזי נבילה ושביעית שביעית תחלה וכן כתב רבינו ירוחם נתיב ל"ז ח' אדם דמאכילין אותו תחלה שביעית הקל ואח"כ נבילה הוא לפי שהרמב"ן ז"ל אזיל לטעמיה דס"ל לחלוק על רבינו שמביא הכ"מ משמו בפירושו על התורה וס"ל דלא הוי לא מן הנשרפין ולא מן הנקברין אלא די שיפקיר וא"כ ליתא לדידיה מצות ביעור ולהכי ס"ל דאינו מבטל מ"ע בזה וא"כ שביעית הוי לדידיה קל מנבילה אבל לרבינו דמבטל מ"ע דומה הוא למה שכתב האבני מלואים בת' שו"ת שלו (סי' יח) לתרץ קושית הפר"ד למה לא נעשה התיקון שיתקן ויפרוש התרומה ואח"כ יתערב דאין מבטלין איסור הוא איסור דרבנן וכתב הא"מ דנהי דזה דאין מבטלין איסור בכ"ד הוא רק איסור דרבנן מ"מ הכא מן התורה אסור משום דאנו מוזהרין על התרומה שלא נפסידנה כדכתיב ושמרתם את משמרת תרומותי ומן התורה צריך שימור שלא נפסיד תרומה וכשמבטל תרומה לתוך חולין הרי נהפך האיסור להיתר ונעשה מתרומה חולין וה"ל מאבד תרומה בידיים כו' והתורה אמרה ושמרתם את משמרת תרומותי עכ"ל.

וא"כ כה"כ זהתם אמרינן דבזה מבטל המ"ע של משמרת תרומתי להכי לא שרינן ליה לבטל ה"נ אי יאכילנו ח"ש יבטל מ"ע של ביעור וע"ז איכא מצות עשה אף על חצי שיעור וכמו דאיתא באחרונים וביותר הש"א (בסי' פא) הכריע דבל יראה ליתא בחצי שיעור הוא רק הלאו של בל יראה אבל אינו מקיים בזה מ"ע דתשביתו דמסביר התם הש"א דכיון דעל בל יראה לא שייך חזי לאצטרופי דלא שייך רק גבי איסור אכילה דקיי"ל דבכדי אכילת פרס מצטרף אבל הכא אם משלים אינו עובר למפרע כו' ליתא לאו דבל יראה זהו רק הלאו דב"י אבל אם אכל פחות מכשיעור ופחות מכשיעור עד שאכל כל החמץ בודאי אינו מקיים מ"ע דתשביתו וה"נ כן הוא כמבואר דבעי שיאבדה בידיים או ישרפנה ולא בזה דאוכלה בזה אסור דבזה לא אמרינן השיעור כדי אכילת פרס ואף אי שהה יותר מ"מ אינו מקיים השבתה שמחויב גבי חמץ וכן הכא הביעור בשביעית שהוא חייב למצוה אינו מקיים ועיין בשו"ת רע"ק איגר ז"ל (בסי' ריח) דמשמע נמי שם שמסכים לזה דהשבתה חל אף על ח"ש עיי"ש, ועיין תוס' פסחים (דף כח ע"ב) ד"ה ר"ש דמשמע נמי שם דאי אוכל בזה אינו מקיים העשה דתשביתו כ"א היכא שמאבדה בידיים כמו שבארנו ודוק ועיין נוב"י מה"ת ת' או"ח (סי' צו) מה שמבאר הגאון בהמ"ח ז"ל נמי דאם אוכל אינו מקיים העשה דתשביתו בזה כמבואר ודוק: הלכה יב כבר כו' לפיכך יש אוכל כזית אחד ולוקה עליו חמש מלקות כו' כיצד כו' ומשום אוכל ביוה"כ כו'.

ונ"ל לומר דזהו ודאי הא דקאמר יש אוכל כזית הוא ל"ד דהא ביוה"כ בעי ככותבת לחייב כמו דאיתא בהדיא שם במס' כריתות (דף יד) דמיירי באכל כוליא בחלבה או חלב ותמרים ורק משום דעל שאר האיסורים הוא די בכזית להכי אומר כזית וסמיך ע"ז שכתב בה' ש"ע דבעי ליוה"כ שיעור ככותבת: והנה לעיל בפ"ו מהל' חו"מ ובפ"ט מהל' מ"א בארנו דאיסור אחר של נבלה או שאר איסור חל על יוה"כ משום דשיעור כל האיסורין הוא בכזית ויוה"כ ככותבת ואם כן אם אכל כזית איסור הוי לגבי יוה"כ חצי שיעור ועל ח"ש חל איסור כמבואר בתוס' שבועות (דף כג ע"ב) ובדברי רבינו לקמן בפ"ד מהל' שבועות מצאתי שקדמוני בזה הנוב"י מה"ק ח' או"ח (סי' ל"ו) וכן השער

המלך לעיל בפ"ז מהל' א"ב ודחה השעה"מ בזה את דברי הריטב"א ז"ל שכתב דאם נתבלה ביוה"כ א"ח איסור נבלה על יוה"כ דלא הוי א"כ ולא מוסיף וכתב השער המלך דאכתי צריך לחול מטעם דחל על חצי שיעור וכזית נבלה הוה ח"ש לגבי יוה"כ ושיטת הריטב"א ז"ל יש ליישב לענ"ד בתרי גווני או שנאמר דס"ל כמו שכתב הפרי מגדים באו"ח (סימן תריב) דביוה"כ בחצי שיעור יש איסור עשה של ועניתם את נפשותיכם ולא הוי כמו בכל התורה דח"ש יש רק איסור מה"ת אבל לא עשה והכא למ"ד דח"ש אסור מה"ת יש גם כן איסור עשה עיי"ש וא"כ ניחא דעל איסור עשה אינו חל דלא דמי לחצי שיעור כמו שמבאר בארוכה הפמ"ג בפתיחה להלכות שחיטה ולהכי א"ח על ח"ש של יוה"כ כמבואר.

או שנאמר דס"ל להריטב"א ז"ל כמו שכתב הגאון רע"ק איגר ז"ל בתשובה (סי' קנד) באה"ד שם וז"ל ואף במה דמשמע מלשון הרמב"ם פ"ה ה"ז שבועה שלא אוכל כ"ש מנו"ט ואכל פחות מכזית חייב מדדייק ואכל כ"ש משמע דבאכל כזית פטור כיון דמושבע מה"ס ולא אמרינן כיון דאכל ח"ש נתחייב משום שבועה וכשגמר לאכול כזית לא פקע החיוב שבועה או דבאמת הרמב"ם ממעט רק לאוכל כזית ובלע בב"א לא מחייב משום שבועה כו'.

וא"כ א"ל דגם הריטב"א ס"ל לסברא זו דזה דחל על ח"ש הוא רק אי אכל רק ח"ש אבל אם השלים אח"כ לשיעור שלם אזי שוב מפטר מן האיסור הראשון והכא נמי אם אכל שיעור ככותבת אח"כ מפטר גם משום נבלה דחייב על כזית תחלה כמבואר ודוק: פרק טו הלכה יב יראה לי שאפילו דבר שיש לו מתירין אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם מותר כו' וכתב הראב"ד ז"ל משנה שלמה היא כו' וכתב הכ"מ דכונת הראב"ד ז"ל הוא מהמשנה דנדרים כו' והביא ראיה בשם הירושלמי כן והלח"מ כתב ולא ידעתי ומצאתי משנה זו והפר"ח כתב דהוא משנה ערוכה במס' חלה פ"ד הטבל אוסרת במינה במשהו ושלא במינה בנו"ט וטבל הא אמרינן בנדרים (דף נח) דהוה דבר שיש לו מתירין וזהו המשנה: ונ"ל לתרץ דברי רבינו כן לפי מאי שמקשה בס' שיטה מקובצת במס' ב"מ (דף נב) בשם הרמ"ה ז"ל וא"ת ומאי מקשה הגמ' שם דלמא אתי הברייתא כרבנן דר"ש שם בנדרים (דף נח) וס"ל דאף דשיל"מ בטל עיי"ש וכן כתב נמי הרמב"ן במלחמות במס' פסחים (דף כט) דרבנן פליגי על ר"ש בזה דדבר שיל"מ לא בטל והובא זה בבאה"ג ז"ל ביו"ד (סי' קב) וצ"ל דאף דלא נמצא בגמ' חולק בזה מ"מ היה להם הגירסא דרבנן חולקים ע"ז ר"ש בזה וא"כ ה"א דמשנה זו דמס' חלה דאמר דהטבל במשהו אינו אוסר רק במינו לא הוי משום דשיל"מ דשיל"מ אף בא"מ לא בטל כמשמעות דברי רב אשי במס' ביצה (דף לט) שמביא הכ"מ הכא ומשנה זו אתיא כרבנן דפליגי על ר"ש וס"ל דדשיל"מ שפיר בטל והכא דלא בטל גבי טבל הוא מטעם אחר כדאיתא במס' ע"ז (דף עג ע"ב) דאיכא טעם משום כהתירו כן איסורו וזהו אינו אוסר רק במינו מטעם זה כמו שכתבו התוס' שם והסברא נותנת דהא אמרינן במשהו משום כהתירו כן איסורו והתירו לא יוכל להיות רק במינו דאין מפרישין ממין על שאינו מינו ואף בדיעבד אין תרומה ולהכי גם איסורו דבמשהו הוא ג"כ במינו אבל דשיל"מ דהוה הטעם עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ודאי אין מחלקים בזה בין מינו לשאינו מינו דבסברא זושוין המה להכי אומר רבינו יראה לי שא"כ והראיה הוא מן הירושלמי פ"ו דמס' שביעית ה'

ג' ר"ש אומר משום ר"י כל דבר שיל"מ לא נתנו חכמים שיעור אלא מין במינו בכל שהו ושאל"מ בנו"ט וכל דבר שאל"מ בין במינו בין שלא במינו בנו"ט אלמא דהירושלמי אומר כן בהדיא כדברי רבינו ואף שבברייתא בגמרא דידן ליתא מפורש בברייתא החילוק בין במינו ושלא במינו ורק איתא סתם דשיל"מ לא נתנו חכמים שיעור מ"מ נקטינן כדברי הירושלמי דלבד רב אשי במס' ביצה לא מצינו חולק ע"ז ודברי רב אשי כבר מתרצים לה התוס' במס' ביצה והר"ש במסכת שביעית וכן הרשב"א ז"ל שמביא הכ"מ הכא ומהמשנה דחלה אין ראייה כמבואר: והנה הכו"פ כתב (בסי' קב ס"ק ב) וז"ל הרמב"ם ז"ל כתב יראה לי כו' ותמה הראב"ד ז"ל הוא משנה שלמה בנדרים דמין בשאל"מ בנו"ט ונדרים ה"ל דבר שיש לו מתירין ונראה כו' ולכך בנדרים דשם מיירי להדיא במשנה בלח בנו"ט וא"כ שפיר יש לחלק אבל ביבש אין משם ראייה לכך הביא מטבל כסתמא דמלתא אפילו יבש ביבש ע"כ ותמוהין לי דבריו ז"ל הא בדברי הראב"ד לא נזכר כלל משנה דנדרים ורק אמר סתם משנה שלמה והכ"מ כתב דזהו המשנה דנדרים וכונתו של הראב"ד ז"ל באמת דקאי על המשנה דחלה דמיירי בטבל דהוי יבש ביבש כמו שמפרש הפר"ת וליתא תירוצו זה ודוק: והנה נדע דעת הסמ"ק ז"ל דזה דאמרינן דשיל"מ לא בטל מ"מ אם לא ניכר מעולם האיסור בזה ליתא הכלל של דשיל"מ והביא זה בש"ע או"ח (סי' שכ) ובמג"א שם ס"ק ה' עיי"ש.

והנה הצ"ח ז"ל כתב במס' ביצה (דף לח) דלא מצא חולק על הסמ"ק בזה עיי"ש. והנה התוס' במס' ב"ק (דף סט ע"א) חולקים על הסמ"ק בזה הסברא דכתבו שם וא"ת כי קאמר כל המתלקט היה ל"מ מה שגדל אח"כ ושמא בטל ברוב ואע"ג דדשיל"מ אפילו באלף לא בטל מ"מ מדאורייתא בטל אלמא דס"ל להתוס' דהוי דשיל"מ דלא בטל ואע"ג דלא היה ניכר מעולם שם: ונ"ל להביא ראייה לדברי התוס' דלא כהסמ"ק מן הירושלמי דפ"ה במס' ביצה ה' ו' דאיתא שם באר שבין ב' תחומין כו' אר"א החמירו בדבריהם יותר מדברי תורה א"ר חנינא ולא מין במינו הוא אלא החמירו בדבריהם כדברי תורה עכ"ל הירושלמי ומפרשים שם מפרשי הירושלמי דמקשה לר' יהודה דס"ל בכל דוכתי דמין במינו לא בטל וזה ליתא דהא בריש המימרא שם קאמר ר' יוחנן ור' יוחנן הא ס"ל במס' פסחים (דף כט ע"ב) דלא כר' יהודה ומין במינו בטל אלא יש לפרש קושית הירושלמי כיון דהוא מין במינו וא"כ ה"ל דשיל"מ דלא בטל וא"כ תקשה לדעת הסמ"ק דהא הכא לא היה ניכר התחומין מעולם בהמים ואיך אומר דלא מיבטל אלא ודאי כדעת התוס' והנה התוס' כתבו נמי במס' ביצה (דף לח ע"א) ד"ה וליבטל והא הוה דשיל"מ כו' וי"ל דה"מ מין במינו אבל מין בשאינו מינו דהכא בטל שפיר והכי מפרש בהדיא בירושלמי כו' וא"ל דע"ז הירושלמי כוונתו התוס' דהירושלמי קאמר דה"ל מין במינו וא"כ לא בטל דהוי דשיל"מ וכמו שכתב רש"י ז"ל (דף לט ע"א) למחר יוליכוהו כו' דמש"ז ה"ל דשיל"מ ומ"מ לא בטל רק משום דה"ל מין במינו אבל זה חזינן דאף דלא ניכר היה מעולם לא מיבטל ועיין שו"ת רע"ק איגר (סי' קפט) מה שמבאר בזה: הלכה יט אבל באיסור של דבריהם מבטלין האיסור לכתחלה כיצד חלב שנפל לקדרה של בשר עוף ונתן טעם בקדרה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיתבטל הטעם עכ"ל.

והנה דעת רבינו הוא לא כדברי התוס' במס' ביצה דס"ל דרק היכא דמקלי איסורא שרי לבטל איסור של דבריהם והיכא שהוא בעינא אסור אף באיסור ש"ד שאין לו שורש

מה"ת עיי"ש וכמו שהביא הכ"מ לעיל. והנה ראיתי דבר תמוה בדברי המרדכי בחידושי א"ש שם במס' ב"ק פ' הגזול דהמרדכי שם הקשה על רבינו ז"ל וקשה דהא בפ"ק דביצה משמע דאפילו במוקצה שהוא מדרבנן כגון עצים שנשרו מן הדקל ל"א שמותר לבטלו רק היכא דמקלי קלי איסורא אבל היכא דהאיסור בעין לא מבטלין וי"ל דהרמב"ם ז"ל ס"ל דמוקצה הוא איסור דאורייתא א"נ התם דמתרין דמקלי קלי איסורא הוא אליבא דרב אשי ואפשר דלא ס"ל כותיה ומהרי"ק פירש דהרמב"ם ז"ל הוא ס"ל כשישנה קמן הס' דאורייתא אבל בדרבנן מבטלינן עכ"ל.

וכל דבריו תמוהין דלפ"ד משמע דע"ז דאין מבטלין איסור לכתחלה משני ה"מ כו' אבל היכא דמיקלי איסורא שרי ובאמת זה אינו דבגמ' דביצה אומר תחלה ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר דשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטל מא"ל ה"מ היכא דאיתא איסורא בעינא אבל הכא הא מקלי קלי איסורא אלמא דע"ז דאין מבטלין איסור מחלק בין דאורייתא לדרבנן וכל אד"ר מבטלין ורק על זה של דשיל"מ משום דמקלי איסורא ובזה ס"ל גם לרבינו דדבר שיל"מ לא בטל רק היכא דמקלי איסורא כמו שכתב לעיל בה' י"ט.

ומה שכתב מוקצה דאורייתא זה ליתא דבגמ' דפסחים (דף מח ע"א) אומר בהדיא דמוקצה דרבנן וכן הכא גופיה אומר על מוקצה שהוא מדרבנן ומבטלין והתוס' שם בביצה (דף ג) כתבו דמוקצה הוי כעין דאורייתא עיי"ש אבל הכא ודאי ליתא זה החילוק ודברי המהרי"ק חסר הבנה מהו כונתו: והנה הכ"מ כתב וכתב בהגמ"ר פ' כה"ב מלשון הרמב"ם יש לדקדק דס"ל כדברי התוס' מדנקט בשר עוף בחלב ולא נקיט חצי שיעור דבשניהם איכא פלוגתא וה"ל האי רבותא טפי דנשמע מזה דאפילו באיסור שיש לו שורש מה"ת מבטלין לכתחלה עכ"ל.

ותמה ע"ז כמו"ח הגאון ז"ל דהא בחצי שיעור קיי"ל כמ"ד ח"ש אסור מה"ת כר' יוחנן ובבשר עוף קיי"ל דהוי מדרבנן ולהכי נקיט בשר עוף ע"כ. וכן מצאתי שהקשה בס' ארוך מש"ך ז"ל (בסי' לט) דמאי מקשה מח"ש דקיי"ל דאסור מה"ת והניח בצ"ע: ובאמת ניחא דברי הכ"מ דחסר כאן ולא העתיק בכ"מ כמו בב"י (סי' צט) וז"ל שם ולא נקיט ח"ש דבשניהם איכא פלוגתא וא"ד לחלק בין פלוגתא דתנאי לפלוגתא דאמוראי ואי משום הלכתא נקיט הכא מ"מ ה"ל רבותא טפי דנשמע מניה דאפילו באיסור דרבנן שיש לו שורש מה"ת מבטלין עכ"ל.

אלמא דהב"י בעצמו ביאר זה דח"ש לפי ההלכתא אסור מה"ת מ"מ כתב דה"ל לרבינו לאשמועינן זה למ"ד דשרי מה"ת דמבטלינן והוי רבותא דיש לו שורש מה"ת ובב"ח דאין לו שורש מה"ת לא הוי רבותא אף דזה הוי רבותא טפי אליבא דהלכתא מ"מ זהו רבותא טפי ודוק: הלכה ל ואם היה בב"ח או יי"נ ויין ערלה כו' או בשר שו"ר שנתבשל עם הירך וכיוצא בהן טועם אותן הכותי וסומכין עפ"י כו' ואם אין שם כותי לטעום משערין אותו בשיעור בששים או במאה או במאתים עכ"ל.

והנה זה שכתב רבינו במאה משמע דקאי על תרומה ומאתים קאי על ערלה וכה"כ וזה ודאי מיירי אם נתערב באינו מינו בזה תלוי אי נותן טעם כמו שסובר רבינו משמע דס"ל דאף תרומה דינו במאה או נתערב בא"מ וערלה וכה"כ במאתים וכן כתב הרע"ב במשנה

פ"ה דע"ז מ"ח ובחולין פ"ז מ"ה וז"ל ואם האיסור הוא תרומה וחלה ובכורים אם הוא מין במינו או בשאינו מינו ואין שם כהן לטעום משערין אותו במאה של חולין ואם הוא של ערלה וכה"כ משערין אותו במאתים עכ"ל.

וע"ז השיג בס' תוס' חדשים שם וז"ל ותימא דמין בשאינו מינו מפורש בפ"ד דערלה מ"ז דאינו אוסר יותר מנו"ט וקיי"ל דכל איסורין שאינן נו"ט יותר מששים ואי מיירי במחמץ ומתבל וכדומה דאוסרין יותר מששים א"כ לא תליא במאה ומאתים דאפשר דאוסר יותר אי לא מצי למנקט אטעמא כו' עכ"ל: והנה באמת פוסק הרמ"א ז"ל בהגה"ה (סי' שכג ס"א) דאם נתערבה חלה בשאינה מינה משערין בששים וכתב שם בביאורי הגר"א ז"ל בס"ק מקור מדברי הירושלמי בפ"ו דנדרים דאמר שם כל דבר שאל"מ כגון תרומה וחלה כו' באינו מינובנו"ט אלמא דמשערין בנו"ט שהוא ששים ומבאר הסוגיא דחולין (דף צח) עיי"ש דמכ"ז מוכח דאף, רומה אם הוא בא"מ הוא בששים וא"כ דברי רבינו אלו קשה טובא: ונ"ל ליישב כן דבאמת גם רבינו יסבור דבא"מ בששים ולא יחלוק על הירושלמי זה שהביא הגר"א ז"ל דבאמת מצינו בדברי רבינו מפורש בהל' תרומות פי"ג הל' ב' בד"א דהוה תרומה בק"א מין במינו אבל בא"מ אינו רק בנו"ט אם יש בכל טעם תרומה נעשה הכל מדומע וימכור לכהנים חוץ מדמי תרומה שבו אלמא דס"ל דבאין מינו הוי בנו"ט וקיי"ל דששים הוא בנו"ט ורק הכא מיירי בדברי רבינו כמו שכתב לעיל ה' כ"ב מין במינו וד"א שנתערב כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין ונפל לתוכה חלב הכליות ונמחה הכל כו' אם היה אחד מששים מותר מפני שהרי א"י כאן לעמוד על הטעם ובה' כ"ג כתב והה"ד לתרומות שנתערבו לשערן וכה"כ או ערלה לשערן במאתים וזהו נמי הכא מיירי כן דאי אין כותי לטעום משערין בששים או במאה והיכא שאינו יכול לטעום היינו שנתערב במינו ושא"מ דלזה לא מהני ששים כיון דאיכא מינו ולא נדע טעם צריך שיהיה מאה לתרומה ומאתים לענין ערלה וכה"כ משום זה היינו שנתערבה משום דחזינן כאלו היה כולן מין במינו ודוק: פרק טז הלכה ג דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהו שבעה דברים כו' וככרות של בעה"ב כו' עכ"ל.

ועיין כ"מ והלח"מ כתב פ"ג דערלה מי שה"ל כו' ופוסק כרע"ק דהלכה כותיה מחבירו עכ"ל. ודבריו תמוהין דהא התם פליג הת"ק עם רע"ק דהת"ק הוה רביס דת"ק אמר ששה דברים ורע"ק מוסיף אף ככרות של בעה"ב ולגבי רביס לית הלכתא כותיה דקיי"ל הלכה כרע"ק מחבירו ולא מחבריו וכדאיתא במס' עירובין (דף מו) וכבר השיגו האחרונים על הט"ז באו"ח (סי' תצט) שתמה על רבינו דפוסק כת"ק נגד רע"ק והא הלכה כרע"ק מחבירו ותמהו דהוא נגד הגמ' דעירובין ועיין תוס' יומא (דף ד) ד"ה מסייע דשם הוא היכא ששנים נחלקו על רע"ק אבל לא היכא שהוא נכלל רביס כמו הכא הת"ק אמנם דברי רבינו ניחא דפוסק כרע"ק הוא משום דבמשנה השניה דפ"ג דערלה אמר נפרסו הככרות כו' ואומר בירושלמי דהאי סת"מ כרע"ק אתיא וא"כ ה"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ושפיר פוסק רבינו כרע"ק ועיי"ש ברע"ב ותוי"ט ודברי הלח"מ צע"ג: הלכה ו והה"ד כו' מפני שהוא בריה בפ"ע הרי הוא חשוב ואוסר בכ"ש עכ"ל.

וכתב הגמ"מ והנ"מ כשהוא שלם אז קרוי בריה כו' אבל אם מרוסקין ומקצתן חתוכות אפילו ישנן כולן עם ההיתר בטלו בס' עכ"ל. וכן הובא בטור וש"ע יו"ד (סי' קא ס"ו) ומבאר הט"ז בס"ק ס"א דאם נחתך אבר אינו מקרי בריה עיי"ש.

והנה קשה לענ"ד דברי התוס' במס' ע"ז (דף מ ע"א) ד"ה מחלוקת שכתבו וא"ת והא צירן איסור דאורייתא הוא כדאמרינן הטמאין לאסור צירן ורוטבן וי"ל דודאי מדאורייתא צירן אסור מיהו צירן בטל ברוב וגופן לא בטל דבריה לא בטל עכ"ל: והנה מה שכתבו בתחלה והא צירן אסור מדאורייתא קשה הא התוס' במס' חולין (דף צט ע"ב) ד"ה שאנו וכן במס' בכורות (דף ו ע"ב) הוכיחו דציר דגים טמאין לא הוי רק מדרבנן מגמ' מפורשת שם שאני ציר דזיעה בעלמא וכן כתבו הר"ן והרא"ש ז"ל והיכי אמרי הכא דהוי מדאורייתא ואיך יפרשו הגמ' שם דאמר דזיעה בעלמא כו' וכן מה שכתבו דגופן הוה בריה ולא בטל ג"כ קשה הא בריה לא הוה רק כשהוא שלם אבל אם נתרסק ונחתך לא הוי בריה וא"כ הכא הוי אפכא דטרית טרופה דנטרפו הדגים ואינם ניכרים נאסר ורק לא הותר אלא כשהוא שלם בראש ושדרה כדאיתא שם הפלוגתא בגמ' ואם נשתברו ונחתכו עד שאין ראש ושדרה ניכר הוא אסור והא לא הוי בריה כיון שנחתכו וא"כ ליבטל כמו שכתבו התוס' גבי צירן וכן מטעם חתיכה הראויה להתכבד דאינו בטל כמו חתיכת דג טמא דמס' חולין (דף צט) קיי"ל (בסי' קא) דאם נחתכה לא מקרי ראויה להתכבד וא"כ אמאי אסרינן בטרית טרופה הא לא מקרי ראויה להתכבד ועיין בכ"מ הי"א וצ"ע: הלכה יא נתפצעו האגוזים כו' וכתב הכ"מ ומ"ש והה"ד לחתיכה נבלה שנידוכה כו' תוספתא פ"ק דתרומות חתיכה שנתערבה בחתיכות אפילו באלף כולן אסורות ואם נימוח ה"ז בנו"ט ואיני יודע למה הוצרך שנעשה נימוח והלא כשחתך החתיכה בענין שלא תהיה ראויה להתכבד סגי כו' עכ"ל שכל שנחתכה בענין שאינה ראויה להתכבד נימוח קרי ליה עכ"ל.

ודוחק הוא: ונ"ל לומר דיש לומר דמדברי התוספתא זו יהיה ראייה לדעת של או"ה שהובא ביו"ד (סי' קא ובסי' קי ס"ק ב) דל"א דחתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה רק מין במינו אבל באינה מינה שפיר בטלה. דהנה התוספתא קאמר דאם נימוח בנו"ט ולהכי קאמר מלת נימוח כדי לומר דהוא בנו"ט דאם לא נימוח א"כ ה"ל חתיכות יבש ביבש וקיי"ל דיבש ביבש חד בתרי בטל מין במינו וא"כ לא בעי נו"ט אבל אם נימוח צריך ששים אף מין במינו אבל א"נ שלא כדעת האו"ה אלא אף באינו מינו אינו בטל א"כ אף אם לא נימוח צריך ששים דהא קיי"ל דבמין באינו מינו אף יבש ביבש בעי ששים לבטלו כמבואר (בסי' קט) וראויה להתכבד הוא אף באינה מינה אלא כדעת האו"ה דרק במינה אינה בטלה חתיכה הראויה להתכבד ומיירי בזה ולהכי צריך לומר דהוא בנו"ט מסיק בנימוח דוקא דהוה כלח בלח דבעי ששים בזה כמבואר דוק: הלכה כד פת שבשלה ע"ג גחלים של ערלה מותרת כו' אף ע"פ שהן בוערות עכ"ל.

וכתב הכ"מ מבואר בכרייתא ופסק רבינו כן דשרי אפילו בלוחשות וכ"נ שהוא דעת הרי"ף שסתם וכתב כלישנא דברייתא כו' ול"ח בין גחלים עוממות ללוחשות ומשמע דטעמא הוא משום ספיקא דרבנן הוא כו' אבל לחדש שלא מצינו דאין כאן אלא גורם דאיסורא צריך טעם למה פסקו לקולא וצ"ל דסברי דאף זה מדרבנן עכ"ל: והנה הרא"ש

ז"ל בפסחים כתב דספק לחומרא עיי"ש וזה"ל כתב שם ואכתי סוגיין מוכחא דאפילו בלוחשות שרי, לפיכך כתב הרי"ף ז"ל בסתם עכ"ל.

וצריך לבאר דברי הר"ן ז"ל דהיאך מוכחא מסוגיין דאפילו לוחשות שרי הוא עפ"י מאי שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות דלהכי שרי משום דמתרצים ר"פ ורמב"ח אליבא מאן דשרי אף בלוחשות וזהו דברי הר"ן דמוכחא סוגיא היינו האמוראים ס"ל כן וגם דברי רבינו ניחא דפוסק דשרי כמו שמתרץ לה הרמב"ן ז"ל דברי הרי"ף וא"צ לדחוק של הכ"מ ודוק: פרק יז הלכה ו ולא חייבי בטבילה זו אלא כלי מתכות של סעודה כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ד"ה לא חייבי בסה"ד ואמרינן התם דכלי זכוכית צריך להטביל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל. ותמוהין דבריו דהא רבינו כתב בהדיא בה' ג' הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הכותי מכלי מתכות ומכלי זכוכית דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילין כו' אלמא דכתב בהדיא דכלי זכוכית חדשים בעי טבילה ככלי מתכות והכא לא בעי עוד לשנות על כלי זכוכית דהכא כתב בעיקר הדין דהוא על כלי מתכות דילפינן מקרא דאך את הזהב כו' דלא הוי רק בלוקח ולא בשאלה ודאי הה"ד בכלי זכוכית דאמר תחלה דשוה זה כזה ולא צריך לשנות עוד ודוק: הלכה כז קטן שאכל אחד כו'.

וכתב המשל"מ שם גרסינן במס' שבת (דף צ ע"ב) וקעבר משום בל תשקצו והנה ידוע דאיסור זה של בל תשקצו בדברים שנפשו של אדם קצה בהן הוא רק מדרבנן וא"כ יש לתמוה על הר"ן בפ"ח דיבמות שכתב בשם הרשב"א דבאיסורין דרבנן מאכילין לתינוק בידיים ומסוגיא זו מוכחא דאפילו איסור דרבנן אין מאכילין וכו' מדפריך אפילו טהור נמי עכ"ל: והנה מה שכתב המשל"מ דאיסור זה הוא רק מדרבנן הוא ממה שכתב רבינו הכא בה' כ"ט וכן אסרו חכמים לאכול בכלים כו' שנפשו של אדם קצה בהן כו' וכן אסרו חכמים כו' שכל דברים אלו בכלל בל תשקצו א"נ והאוכל מ"א מכין אותו מ"מ עכ"ל.

ומ"מ י"ל דעל הרשב"א לא קשה דהנה הט"ז כתב ביו"ד (סי' קטז ס"ק ו) וכתב הטור בשם הרשב"א דהאוכל אותם דברים שעובר על בל תשקצו דמכין אותו מכת מרדות וא"ל למה לא יהא חייב מלקות גמור ונראה משום דה"ל לאו שבכללות שהרבה דברים נכללו בזה כו' אלמא דס"ל להט"ז דהוא איסור דאורייתא ורק מלקות ליתא משום לשב"כ ולכאורה הא רבינו כתב דהוא רק מדרבנן אמנם דברי הט"ז ניחא עפ"י מה שכתב הריטב"א ז"ל במס' מכות (דף יז ע"ב) על זה מיינ דשתי בקרנא דאומנא בשם הרמ"ה דהוי איסור דאורייתא ולא רק מדרבנן עיי"ש וא"כ אמרינן דגם הרשב"א ז"ל ס"ל כן ולהכי אף דס"ל דבאיסור דרבנן מאכילין לקטן בידיים שפיר מקשה הגמ' א"ה אפילו טהור נמי דזהו הוי איסור דאורייתא לדעתי כדעת הרמ"ה ומבאר לה הט"ז דמ"מ אינו לוקה דהוי לאו שבכללות אבל ודאי הוא לדעת הרשב"א ז"ל איסור מה"ת ולא קשה קושית המשל"מ כמבואר ודוק: הלכות שחיטה פרק ב הלכה ג וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות עכ"ל.

וכתב הכ"מ משמע מדברי רבינו דלא מתסר אלא מדרבנן מאחר שלא ענש אלא מכת מרדות ויש לתמוה דבסוף פ' האיש מקדש (דף נה) מסיק דלר"ש חולין שנשחטו בעזרה מה"ת מיתסר ומשמע בס"פ האיש מקדש דכ"ש לחכמים דאמרי דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה א"מ וא"כ הא דמשמע מדר' דלא מיתסר אלא מדרבנן אתא דלא כמאן

ועוד שהוא ז"ל פסק בפ"ד מה"א שהמקדש בא"ה א"מ ולא חילק בין שאר א"ה לחשב"ע ומאחר שכתב כאן שחשב"ע אסורין בהנאה א"כ אם קידש בהם א"מ ומדמשמע מדבריו כאן דלא מיתסר אלא מדרבנן אם קידש בהם מקודשת וי"ל דלעולם א"ל דחשב"ע מיתסרי מדאורייתא ומ"ש ודברים אלו כולם דברי קבלה הם דהיינו שנאמרו מסיני ומ"ש שאין ענוש אלא מ"מ היינו מפני שלא נאמר בהם לאו עכ"ל.

והמשל"מ כתב ע"ז וכל השוחט כו' הנה הכ"מ כתב עד"ר ויש לתמוה כו' הא חילוק בין א"ה לחשב"ע כו' ודברי מר' ז"ל קשה להולמם דמאי אריא להקשות מקדושין דאף לפי שיטת הרב ה"נ דאם קידש מקודשת ועוד דאעיקר מלתא קשה דהא אפילו מקדש באיסורי הנאה דדבריהם אינה מקודשת כמו שכתב בהדיא בהל' אשות עכ"ל: והנה קושית המשל"מ על הכ"מ לאו קושיא היא דהא הכ"מ גופיה שם בפ"ה מהל' אישות ה"א מחלק דרק היכא דאיכא צד דאורייתא היא אינה מקודשת אבל חמץ דרבנן ושעות דרבנן מקודשת וא"כ שפיר כתב הכ"מ דבחולין בעזרה דאין צד דאורייתא באיסור אכילה והנאה היא מקודשת כמו שכתבו התוס' במס' קדושין (דף נה) ד"ה אלמא דזה דמי להיכא שאין שום צד מה"ת עיי"ש וא"כ שפיר כתב הכ"מ דהכא הוי מקודשת אי אסור רק מדרבנן ועיין מה שכתב הכ"מ לקמן בפ"ג מהלכות ממרים עיי"ש: אמנם זה קשה דלקמן בפ"ב מהל' גנבה הל' ח' כתב רבינו השוחט כו' או ששחטו בעזרה משלם תשלומי ד' וה' אע"פ שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה הואיל ואסורין מדבריהם ה"ז חייב לשלם אלמא דמפורש כתב רבינו דאיסור חשב"ע הוא רק מדרבנן כמו שאומר שם בסוגיא דב"ק (דף ד ע"ב) דא"נ דהוא מדאורייתא א"ת דו"ה וכן כתב רבינו שם.

בב"ק בפירוש המשנה בהדיא לפי שהאיסור זה של חשב"ע מדרבנן לפיכך חייב בתשלומי דו"ה וא"כ האיך מסיק הכ"מ דרבינו ס"ל דהוא מה"ת איסור חשב"ע ורק צריך לומר לדברי רבינו דנהי דאיסור שחיטת חולין בעזרה הוא מה"ת כדמוכח הסוגיא בנזיר (דף כט ע"ב) אבל איסור אכילה והנאה אית ליה לרבינו ע"כ דהוא מדרבנן מפ"ב ד"ה גנבה שבארנו וצריך לומר לרבינו דכתב וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חשב"ע דמכין אותו מ"מ דלא דמי באיסור דשחיטה אף דהוא מדאורייתא מ"מ ליתא רק מכת מרדות דליתא ביה לאו מפורש אבל אכילה והנאה הוא איסור דרבנן ולהכי אין מכין אותו רק מ"מ כמבואר ודברי הכ"מ ודאי צ"ע: הלכה יד השוחט לשם הרים כו' אע"פ שלא נתכוון לעבדן אלא לרפואה וכיו"ב מדברי הבאי כו' הרי שחיטתו פסולה אבל אם שחט לשם מזל הים או מזל ההר כו' ה"ז אסורה בהנאה ככל תקרובת עכו"ם עכ"ל.

והנה בזה בארו הכ"מ והט"ז והש"ך ביו"ד (סי' ד ס"ק ז וח') דרבינו מחולק בזה עם רש"י ותוס' דרבינו ז"ל ס"ל אם שחט לשם הר לעבדה אף להר עצמו אסור בהנאה והוה זבחי מתים ורק אם שחט להבאי אז יש חילוק בין הר למול של הר ורש"י ז"ל והתו' ס"ל דאף להר עצמו לעבדו שרי בהנאה עיי"ש: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל דגם להר עצמו אם לעבדו אסור בהנאה מזה דמקשה הגמ' בחולין (דף מ) למ"ד עשה בה מעשה אסרה השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלש חטאות וא"א כיון שעשה כו' אשחוט חוץ לא ליחייב מחתך בעפר הוא כו' וקשה א"נ דהשוחט להר אף שהוא חייב

מיתה כדברי התוס' שם מ"מ התקרובת אינו נאסר דילמא מיירי בשחט לע"א היינו לשם הר דחייב חטאת ודאי כיון דבמזיד חייב מיתה ומ"מ לא הוה מחתך כו' דלא נאסר משום תקרובת אם שחט לשם הר וכן מה שמקשה הגמ' בכתובות (דף לד) ובב"ק (דף עא) השוחט לע"א לר"מ מחייב אמאי כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך א"ה לאו דמריה קטבח ומשני באומר בגמר זביחה הוא עבדה לשני נמי דמיירי בשחט להר לע"א שלא נאסרה ומ"מ מתחייב בנפשו הוא לרבנן ופטרי ומ"מ בהנאה לא נאסר אלא ודאי כדעת רבינו דס"ל דאפילו אם שחט להר אם לעבדה אסור בהנאה ושפיר מקשה הגמ' שם: והנה מצאתי בס"פ כו"פ (סי' ד) דהקשה נמי על שיטת התוס' דס"ל דאם שחט להר מותר בהנאה מהגמ' דחולין דמקשה מהשוחט חטאת דבארנו ומתרץ הכו"פ כן דהא התוס' כתבו ד"ה חייב לא נחית למנינא דאל"כ ליתני ד' כגון שהוא יום הכפורים אלא בהני אשמועינן חידוש דלענין שבת חייב אע"פ שלא תיקן אלא להוציא מידי אמה"ח עכ"ל.

וא"כ כיון דרש"י ז"ל פירש שם במס' פסחים (דף עג) דלהכי מקשה מאי תיקן משום דתקרובת ע"ז מטמא נמי ולא תיקן לטהר מידי נבילה וא"כ אי מיירי דשחט להר וכיון דלא נאסר נמי לא מטמא משום תקרובת וא"כ לא צריך לומר התיקון מידי אמה"ח ולא הוי חידוש וא"כ שוב תקשה אמאי לא קחשיב נמי שם יוה"כ כיון דגם זה לא הוה חידוש אם אינו מטמא עכ"ל הכו"פ: ונ"ל דזה ודאי לאו דיחוי הוא לפי מה שכתבו התוס' שם במס' פסחים דכיון דקיי"ל דהא דתקרובת עכו"ם מטמא הוא רק מדרבנן וא"כ ודאי תיקן לטהר מידי נבילה טומאה דאורייתא ותרצו שם דהגמ' אמר שם דמהכא לא מצי למיפשט אי הוה מדרבנן או מה"ת אבל לפי האמת הוא מדרבנן וא"כ לפי האמת ודאי תיקן לטהר מידי נבילה ולא צריך לומר להוציא מידי אמה"ח וא"כ ליכא שום חידוש.

וע"כ נ"ל כן דהנה לכאורה צריך להבין קושית התוס' דליחשב יוה"כ דילמא אתיא האי ברייתא כמ"ד דס"ל במס' חולין (דף קמו ע"ב) דשבת ויוה"כ שגג ועשה מלאכה א"ח אלא אחת וא"כ לא מצי למיחשב יוה"כ אע"כ נ"ל כן. דהנה התוס' ס"ל שם לקמן (דף ק) ד"ה ר"ע דלפי המסקנא לא איפוך ונשאר דריה"ג ס"ל דחייב שתים ורע"ק ס"ל אינו חייב אלא אחת ולא כרש"י ז"ל דס"ל דלפי המסקנא נמי רע"ק ס"ל דחייב שתים וריה"ג אינו מחייב אלא אחת וא"כ שפיר מקשה התוס' לפי מה שכתבו הכא ד"ה א"ה דלפי סברת הגמ' בתחלה אתיא האי ברייתא דנקיט חטאת ולא זבח כריה"ג דס"ל קדשים קלים ממון בעליהם עיין שם ואם כן שפיר מקשים היאך ר"ל דאתיא זה כר' יוסי הגלילי הא לר' יוסי הגלילי דמחייב שתים קשה דליחשב נמי יוה"כ וע"ז תרצו דלא קחשיב רק מה שיש חידוש לפי הס"ד וס"ל לפי הס"ד דת"ט מטמא מה"ת וא"כ אתיא שפיר כריה"ג ומ"מ לא קחשיב יוה"כ דלא קחשיב שבת רק שיש חידוש לתקן רק מידי אמה"ח אבל לפי המסקנא דמיירי רק בחטאת העוף ולהכי קתני חטאת ולא זבח ולא צריך לאוקמי כריה"ג דוקא א"כ כל עיקר הקושיא דליחשב יוה"כ אתיא שפיר ומכש"כ לפי שיטת רש"י ז"ל שהבאתי לעיל בפ"ט מהל' מ"א דאף לפי המסקנא נמי אמר איפוך וא"כ קושית התוס' מתחלה ליתא כלל דליחשב יוה"כ דאפילו אי אתיא כריה"ג נמי ניחא דהוא ס"ל דאינו חייב אלא אחת ול"צ לומר דא"ח רק מה שיש חידוש וגם הכא חשיב מה שאין בו חידוש דהא תיקן לטהר מידי נבילה וא"כ הא ניחא שפיר נמי אם אמר להר מיירי דל"א דל"ח רק מה שיש חידוש וא"כ הוא ראייה נכונה וכן הראיה שהבאתי מן

מס' ב"ק ומס' כתובות (דף לד) הוא ראייה נכונה ודוק: הלכה טו השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם אסורה שמחשבין מעבודה לעבודה כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ופוסק רבינו כר"י דת"כ עכ"ל. וקשה לכאורה על הכ"מ הלא בכל דוכתא קיי"ל ר"י ור"ל הלכה כר"י ול"ל לומר עוד משום דת"כ.

ונ"ל לומר כן דהנה שם בגמ' אמר פנים קשיא לר"ל חוץ קשיא לר"י בשלמא פנים לר"ל לא קשיא הא מקמי דשמעה מר"י כו' אלא חוץ לר"י קשה הוא מתיב לה והוא מפרק לה בד' עבודות כו' וא"ל כי הכ"מ מפרש לה כמו שפירש המהרש"א שם בגמ' דל"א דרשב"ל חזר אחר ששמע מר"י רק פלוגתא שלו היה אחר ששמע מר"י ולהכי לא ביאר פיגול שלא שמע מר"י וא"כ דברי רשב"ל יתיישבו היטב ונשאר כן כמו שרוצה הגמ' לומר בתחלה אבל דברי ר"י תקשה חוץ וצריך לשנויה ועל שנויה לא סמכינן כמו שמצינו בכמה מקומות לכן אומר דת"כ וכמו דמתרץ לה ר"י בד' עבודות מפרשינן המשנה ודוק: הלכה יז השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונודרין כמותן פסולה שזה כשוחט קדשים בחוץ עכ"ל.

והנה בגמ' דחולין (דף מא ע"ב) איתא פלוגתא בין ר' ינאי ור' יוחנן דר' ינאי ס"ל דבהמה בע"מ שרי ור' יוחנן ס"ל דאפילו בע"מ נמי אסור זמנין דמיכסי מידי אמומא ושחט ורבינו לא ביאר כלל דעתו היאך לפסוק אי כר"י דבע"מ שרי או כר' יוחנן דבע"מ נמי אסור ורק העתיק המשנה סתמא והטור והש"ע ס"ל כר' יוחנן דאפילו בע"מ נמי אסור זימנין דמיכסי וכתב שם הב"י בסימן ה' דמשמע דגם רבינו דעתו לפסוק כר' יוחנן עי"ש: והנה לענ"ד לא אדע מניין הוא המשמעות דרבינו ז"ל פוסק כר' יוחנן אדרבא הא כתב סתמא והכא עדיף טפי לומר שמקיל בזה דלדעת רבינו כל האיסור הוא מדרבנן וכמו שמבאר דעתו הת"ש (בסי' ה) ואדרבא הא לדעת הטור דחק הב"י הרבה מ"ט פוסק כר' יוחנן נגד ר' ינאי רבו עי"ש.

וע"כ נ"ל לומר כן דאדרבא דכאן דרבינו פוסק בזה סתמא פוסק הוא אפכא כר' ינאי דבע"מ שרי ורבינו אזיל לטעמיה והטור והש"ע אזלי לשיטתייהו. והנה הכו"פ כתב הכא דהטעם דפוסק הטור והש"ע כר' יוחנן הוא משום דאמרינן במס' פסחים (דף נג) אר"י אמר רב האומר בשר זה לפסח אסור מפני שנראה כמקדיש בהמתו ולא מפליג אם הבהמה היתה תמימה או בע"מ וגם כן פריך הגמ' שם מן גדי מקולס ולא משני מקולס אפילו בע"מ ש"מ דרב ס"ל דבכל גוונא אסור וה"ל ר' ינאי חד לגבי ר' יוחנן ורב עכ"ל: והנה תירוץ זה של הכו"פ ודאי אינו רק לפירוש התוס' שם במס' פסחים שבארנו לעיל בהל' חו"מ דס"ל דהטעם הוא משום שמא יאמרו מחיים אקדשיה וא"כ ה"ל לחלק בין אם היה הבהמה תם או בע"מ דאם היתה בע"מ להאי סברא דהכא לא חיישינן שמא יאמרו מחיים אקדשיה אבל לפי פירוש רש"י ז"ל דל"ח שמא יאמרו מחיים ורק משום שעכשיו קורא שם ואסור שמקדשה עתה לדמי ולא סברי אינשי דמחיים אקדשיה עי"ש לעיל וא"כ לא שייך הכא כלל החילוק שבין תם לבע"מ כיון שמקדשיה עתה לאחר השחיטה מה נפ"מ בין אם היתה תם מחיים או בע"מ וא"כ דרק אסור שמקדש דמיה לפסח לא דמי כלל להכא והראיה הוא רק לשיטת התוס'.

והנה כיון שבארנו לעיל דרבינו דלא הביא הא דלא יאמר אדם כו' שמפרש כפירוש רש"י ז"ל דל"ת דמחיים אקדשיה ול"מ חל עתה לר"ש דס"ל גבי הרי עלי להביא מנחה מן השעורין דפטור ולהכי לא הביא וא"כ ראית הכו"פ אין שום ראיה ולהכי אינו פוסק כר' יוחנן נגד ר' ינאי אבל הטור ז"ל כתב בס"י תס"ט באו"ח אסור לומר בשר זה לפסח שנראה כמקדיש בהמתו ומ' דדוקא גדי או טלה שראוי לפסח אבל רש"י ז"ל פירש אכל בהמה שלפי שיהיו סבורין שהקדישו לדמי פסח ואפילו שחט נמי משמע דמתחלה מפרש הטור כדברי התוס' דהטעם דשלא יאמרו מחיים אקדשיה וכן כתב השו"ע שם אסור לומר כו' לפי שנראה שהקדישו מחיים לק"פ והוא כפירוש התוס' דנימא מחיים אקדשיה ועיין מג"א שם ובפרמ"ג וביד אפרים שהניחו דברי המג"א בקושיא.

וא"כ כיון דהטור והשו"ע מפרשים כדברי התוס' דהחשש שמא יאמרו מחיים אקדשיה וה"ל ראית הכו"פ ראיה נכונה מגמ' זו לפסוק כר' יוחנן נגד ר"י כמבואר. ונמצא דלפ"ז דאפילו אם היה מום גדול דלא מ"ל זימנין דמיכסי מידי אמומא וכתב להכי הר"ש בשם המהרש"ל דזה אף ר' יוחנן מודה דשרי ולפ"ד הכו"פ ודאי ליתא דאי אמרת דאי הוי מום גדול שרי לכ"ע וא"כ אכתי ה"ל לרב למיפלג בזה דאם היה מום גדול שרי וכן גבי מקולס ה"ל לומר דאינו מקולס שרי אם היה במום גדול ולהכי רק מקולס אסור ומדלא מפליג בזה ש"מ כמו שכתב הר"ש דלא כהמהרש"ל דלא מחלקינן לר"י בכ"ג אסור בע"מ ודוק: פרק ד הלכה א וישראל שא"י ה"ד כו' אסור לאכול משחיטתו כו' וה"ז קרובה לספק נבילה והאוכל כזית מכין מ"מ ובה' ב' ואפילו שחט בפנינו ארבעה וחמשה פעמים שחיטה כשירה והרי שחיטה זו ששחט כו' שחיטה גמורה אסור כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש רבינו ה"ז קרוב לספק נבילה טעמו לפי שמספק נבילה הוא כשנולד דבר מה ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פוסל בה אם לאו אבל כאן לא נולד בה דבר שכבר שחט לפנינו פעמים ושלא שחט שפיר אלא שאנו חוששין דילמא שהה ודרס ולא ידע כלומר פ"א ישהה או ידרוס כלומר א"י שאסור לעשות כן כו' לזה כתב ה"ז קרובה לס"נ עכ"ל: והנה ממשמעות דברי הכ"מ משמע דלפ"ז הוא רק קרובה לספק נבילה ולא הוי כמו שלא בדק בסימנין דמבואר לעיל פ"א דהוה ודאי נבילה ומטמא במשא משום דהכא כבר שחט ג' פעמים שפיר ולא נולד בה ריעותא וכן מבאר ליה הרא"ש ז"ל הכא במס' חולין עי"ש.

וקשה לי ע"ז דהא שם בגמ' (דף ג) גבי איחזק אמרינן דאי שחט ב' או ג' פעמים וכתב שם המעדני יו"ט ס"ק ל' ב' פעמים בבריא וג' פעמים בחלוש ע"ש ובאמת נ"ל דלא צריך לכל זה דנוכל לומר דהפשט הוא כן דהא פליגי רבי ורשב"ג אי בתרי זימני הוי חזקה או בתלתא זימני ואומר לרבי שני פעמים ולרשב"ג שלשה פעמים וכן ה"נ אמרינן בגמ' ל"נ דשחט ב' וג' פעמים ומפרש לה המעדני יו"ט ואפילו טובא כמו שכתב רבינו ד' וה' פעמים וגם בזה נוכל לומר כמו כן לרבי תרי זימני ולרשב"ג ג"פ וכ"ז א"נ דלא שנו לנו בין אם שחט הרבה או אם שחט פעם אחת טוב מ"מ לא הוי רק קרוב לספק נבילה אבל א"נ דרק אם הוחזק לשחוט שפיר אז הוי קרוב לספק נבילה אבל בפ"א לא כן אלא הוי כודאי נבילה וא"כ מ"ט שנה רבינו לשון הגמ' ונקיט ד' וה' פעמים ה"ל לרבינו נמי לומר כדין חזקה או ב' או ג' פעמים כדין חזקה ואז הוי קרוב לס"נ ומ"ט חידש אפילו בד' וה'

פעמים דמשמע דרק בטובא כ"כובאמת די בב' או בג"פ להיות ספק נבילה וצ"ע ועיין תוס' (דף טז ע"ב) ד"ה אמר שמואל וצ"ע"ק: פרק ה הלכה ב ושמונה מיני טריפות נאמרו למשה בסיני ואלו הן דרוסה כו'.

והקשה הכ"מ והלח"מ אמאי כתב רבינו רק ח' טריפות כיון דבגמ' שם אמרו ח' מיני טריפות לאפוקי לקותא דרכיש וכיון דרבינו פוסק להאי דרכיש א"כ לא ה"ל לומר ח' אלא ט' ועיין מה שמתרצים ע"ז. והכו"פ בסי' כ"ט מתרץ לה כן דעולא לא קחשיב רק מהטריפות שישנו בין בבהמה ובין בעוף ולקותא דרכיש בכוליא קיי"ל דאינו פוסל בעוף מטעם דהלקותא א"פ רק כשהגיע למקום חריץ אבל בעוף הוא סגור בעצם וליתא מקום חריץ ולהכי אמר לאפוקי לקותא דרכיש דס"ל כבני מערבא שם (דף נה) דבעינן עד שיגיע למקום חריץ וא"כ בעוף אינו פוסל וא"כ אינו בכלל הטריפות כמו רכיש שהוא ס"ל דלא מחלקינן למקום חריץ וא"כ גם בעוף פוסל וקחשיב ליה אבל עולא אומר שמונה מ"ט דנהי דלקותא טריפה מ"מ לא הוי כ"א בבהמה ולא בעוף עכ"ל: ועפ"ז נ"ל לישב את דברי התוס' במס' חולין (דף מג ע"א) ד"ה הנך וא"ת לעולא דס"ל ח' מיני טריפות ול"ל דרכיש מאי ניהו י"ח טריפות כו' ועוד למ"ד נקרע רוב החיצונה זהו בשר החופה את רוב הכרס קשה דחסר להו חדא דהכא חשיב להו בתרתי עכ"ל.

ותמהו ע"ז המהרש"א והמהר"ם ז"ל ע"ד התוס' דילמא האי מ"ד ס"ל כרכיש וא"כ שוב הו"ל י"ח ע"ש ולפ"ז ניחא דהנה לקמן (דף ל ע"ב) אמרו במערבא משום ריב"ח נקרע רוב החיצונה זהו בשר החופה כו' נמצא דהאי מ"ד דס"ל נקרע רוב כו' זהו דברי הבני מערבא והנה לקמן (דף ל ע"ב) אמרו במערבא לחלק בין הגיע למקום חריץ ללא הגיע וא"כ לדידהו ליתא למיחשב הלקותא דרכיש בהח' טריפות דהתם לא מטרפי בעוף כיון דמחלקי בין מקום חריץ ושפיר מקשה להבני מערבא דא"כ יחסר בתרווייהו חסרים לשיטתייהו בין כרס החיצונה ובין לקותא דרכיש כמבואר: ועוד יש לישב קושית המהרש"א דמקשה שם בתוס' ד"ה יפלח וקשה דמנ"ל דלקותא דאיוב הוה מלקותא דמטרפא והקשה המהרש"א הא טפי ה"ל להקשות הא האי מ"ד הוא ר' יוחנן דאהדרי ליה חבריה לר' יוסי בר"י ור' יוחנן הא כתבו התוס' לעיל דאמר אלו טריפות לאפוקי לקותא דרכיש ולפ"ז י"ל דממעט הא דרכיש דלא קחשיב ליה משום דלא הוי בעוף אבל בבהמה פסול שפיר כמבואר: והנה לכאורה קשה ע"ד הכו"פ דהא קחשיב התם בח' מיני טריפות קרוע ופירש רש"י בשר החופה הוא קרוע והט"ז הא כתב (סוף סי' מט ס"ק ג) כתב הטור שאין לעוף כרס כו' וא"ל דגם בשר החופה את רוב הכרס אין שייך בו וראיה לזה כו' עד אע"ג שנקרע העור כו' ועיין פמ"ג שם נמצא דקרוע נמי ליתא בעוף דזהו בשר החופה את רוב הכרס דליתא בעוף וקחשיב ליה בח' מיני טריפות.

ויש לישב זה עפ"י מה דכתב הפמ"ג (בסי' כט ס"ק ט) אפשר לומר דגם נסדק הקנה לארכו הוא בכלל קרוע ולא בכלל פסוקה כו' וזהו שכתב הש"ך וכיוצא בו ע"כ נמצא דבעוף יש קרוע ג"כ והיינו נסדק הקנה לארכו והנה לפ"ד הכ"מ בפ"ו (הל' ט) שכתב ופרט תחת סוג קרוע שני טריפות נקרע רוב הבשר החופה את הכרס ונגלד העור שעליה נמצא דזה נוכל לומר דנכלל להש"ך במה שאומר וכיוצא בו ותרווייהו ליתא בעוף לא בשר החופה את הכרס ולא גלודה ואולי לדעת המטריפין ניטל הנוצה בעוף לקמן (בסי'

נט) זהו בכלל גלודה וצ"ע: הלכה ג אע"פ שכולן הלמ"מ הן הואיל ואין לך בפירוש בתורה אלא דרוסה החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טריפות יש בהן ספקין מותרים כמו שנתבאר.

והקשו המפרשים ע"ז איך כתב רבינו דרק ספק דרוסה החמירו הואיל והוא מפורש בתורה ושאר ספיקות דהוא הלמ"מ אזלינן להקל מהא דמקשה שם במס' חולין (דף מג ע"ב) על עולא דאמר שם ישב לה קץ בוושט אין חוששין שמא הבריא ולעולא מ"ש מספק דרוסה קסבר עולא אין חוששין לספק דרוסה ולדעת רבינו ז"ל דיש חילוק בין ספק דרוסה לשאר ספיקות של טריפות מה מקשה מספק דרוסה על ישב לה קוץ הלא בספק דרוסה מחמירין ולא בשאר טריפות ומתרצים המפרשים דלא אמר רבינו להקל בספק רק בטריפות דלא הוי מפורש בהדיא אבל בהני כמו נקובת הוושט ופסיקת הגרגרת וכדומה דהוי נבילות בזה לא אמר רבינו להקל דהוי כמו דרוסה ואזלינן לחומרא וא"כ ניחא דמקשה על ישב לה קוץ בוושט דהוי כמו ספק דרוסה דמחמירין בספק מקשה להכי מ"ש מס"ד.

ונ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא לעיל שם (דף לב ע"א) ורמינהו אלו טריפות נקובת הוושט כו' אמר רבא אלו אסורות קתני יש מהן נבילות ויש מהן טריפות והנה התוס' מקשים שם וא"ת ונהי דנבילה הוה מ"מ לא פקע מניה איסור טריפות וחייב אף משום טריפות כו' וי"ל דהכי פריך דאם איתא דלא מהני ביה שחיטה וה"ל נילה לא ה"ל למיתני אלו טריפות אלא ה"ל למיתני אלו נבלות שהוא עיקר האיסור עכ"ל: והנה לפ"ד התוס' דה"ל למתני נבילות שהוא עיקר האיסור והנה עיקר החילוק שבין נבלה לטרפה הוא מה שהנבלה מטמא והטרפה אינו מטמא וע"ז שמקשה דה"ל למיתני עיקר האיסור דהוא מטמא משני רבא אלו אסורות קתני והלא בזה לא מהני לידע דמטמא דהא אסורות לא מטמא ואכתי ה"ל למיתני נבלות שהוא מטמא וע"כ צ"ל כן דזה לא קשה מאי שלא אמר נבלות שמטמא דתנא הכא איסור מיירי ולא בדין טומאה ורק קשה ליה זה דאי אומר אלו טרפות ה"א בזה דספק מותר ככל ספק טרפות אבל אי אומר ספק נבלות הוא אף ספיקא אסורה וע"ז משני רבא שפיר אלו.

אסורות קתני דכל אסורות שהן אסורין מד"ת אזלינן בספיקן להחמיר ורק בס"ט דיש שאינן מפורש אזלינן להקל וכיון דאומר אלו אסורות דומה לשאומר אלו נבלות בזה דאזלינן להחמיר: ועוד יש ליישב עפ"ז את קושית הרא"ש על הרי"ף ז"ל דפוסק דחוששין שמא הבריא בישב לה קוץ בוושט משום דאנן ס"ל דחוששין לספק דרוסה מהא דמחט שנמצאת בבה"כ מצד אחד כשרה ול"ח שמא הבריא התם ועיין בתירוצו ולפ"ד ניחא דהנה רק גבי וושט דדמי לספק דרוסה דהוא ספק נבלה החמירו אבל לא בבה"כ דהוי ספק טרפה וא"ח.

ועוד נ"ל ליישב הא דמקשה הט"ז (בסי' מט ס"ק ג) וז"ל ול"י ת"ר דהא כתבו התוס' והרא"ש והביא הרמ"א (בסי' לג ס"ד) דוושט בעינן שהוא ידוע מחמת חולי אבל אם יש לחוש שניקב קוץ אפילו לא ניקב רק פנימי טרפה דחוששין שמא ניקב גם החיצון כו' ואמאי לא נימא גם התם ספק ספיקא כו' ועיין בנה"כ מה שמתרץ ע"ז.

ולפ"ז ניחא דהנה הט"ז גופיה כתב (בסי' כט) דהא דכתב רבינו דברוסה החמירו בספק היינו בספק ספיקא דברוסה מצינו אפילו בספק ספיקא איסור וא"כ כיון שבארנו דהגמ' להכי מקשה על עולא מ"ש מספק דרוסה משום דספק בוושט הוי כמו ספק דרוסה דהוי איסור נבלה וא"כ כי היכי דברוסה אסרו אפילו בגוונא דהוי ס"ס ה"נ בוושט ולהכי התם אמר שפיר הרמ"א אפילו לא ניקב רק פנימי אבל גבי קורקבן שרי בזה מטעם ס"ס דהכא לא הוי רק ספק בטרפה: ועוד יש לבאר עפ"ז מה דאמר הגמ' שם בחולין (דף נו) גגו של זפק נידון כוושט ומקשה ע"ז הט"ז (בסי' לג ס"ק ה) למה אמר נידון כוושט ולא אמר דטרפה והמציא מזה דין עיי"ש ולפ"ז ניחא פשוט דאמר גגו של זפק יש לו דין וושט דבו מחמרינן משום ספק נבלה ואם ישב לה קוץ חוששין שמא ניקב כמו בוושט ולא כמו בשאר אברים כמבואר: ועוד יש ליישב קושית התוס' במס' חולין (דף נז) דאמר שם ר' יהודה לר' נחמיה עד מתי אתה מאכיל את ישראל נבלות.

נבלות ס"ד והא שחוטות נינהו אלא טרפות וכתבו התוס' וא"ת דהא שמעינן לר' יהודה דאמר בפ' חטאת העוף דשה"ע וינה א שאינה מטהרת טרפתו מידי טומאה וקאמר נבלה כו' וי"ל כיון דלר' נחמיה מטהרת לא ה"ל לומר דמאכיל נבלות כו' ודוחק הוא דהא ר' יהודה אליבא דנפשיה שפיר אמר ליה עד מתי אתה מאכיל נבלות וא"כ סברתו לבדוק במסמר עדיף ומה מקשה הגמ' והא שחיטה היא ולפ"ז ניחא דהנה אם אמר לו עד מתי אתה מאכיל נבלות משמע דמצא לענין איסור אכילה בזה חומרא דנבלה ומשמע דמשום חומרא זו מחמרינן לאסור בבדיקה ביד ככל ספק דמחמרינן בזה ומקשה ליה שפיר דהא הכא לא הוי ספק בשחיטה וכן לא הוה הטרפות בוושט או בגרגרת ובספק בשאר טרפות הא מקילינן ומשני ליה דלעולם טרפות ובכ"ז מחמרינן הכא כיון דאיכא ריעותא דהכה חולדה חיישינן שמא ניקב קרום ש"מ אף דהוי רק טרפה ולא נבלה: ועפ"ז יש ליישב נמי הא דמדקדק בס' מהר"ם שי"ף על לשון המשנה דאמר נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת וגבי שאר טרפות אומר ניקבו הדקין ניקב הלב המרה כו' ולא מתרץ ע"ז ולפ"ז ניחא דאתי לאשמועינן דהתם בספיקא אומר ניקבו הדקין המרה וכדומה היינו שודאי לנו שניקבו מחיים ול"ח בזה שמא הבריא אבל בוושט וגרגרת אומר נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת שנמצא נקובה ופסוקה ויש ספק דנעשה אחר שחיטה מ"מ מחמרינן בזה בספק כמבואר: אמנם לענ"ד נ"ל ליישב קושית המפרשים על רבינו כן דזהו דמקשה הגמ' על עולא מ"ש מספק דרוסה דהנה לעיל בארנו בפ"א מהל' מ"א בשם הת"ש (סי' כט) דזה דכתב רבינו דרק בדרוסה המפורש בתורה החמירו בספק אבל בשאר מיני טרפות דהוא רק הלמ"מ לא מחמרינן בספיקא הוא רק א"נ כמ"ד דספק דאורייתא מדרבנן לחומרא אז אמרינן דרבנן לא החמירו רק בספק מה"ת ולא בהלמ"מ אבל א"נ ס"ד מה"ת לחומרא אזי שוה לנו הספיקות מה"ת להלמ"מ ועפ"ז מתיישב כן דצריך להבין לשון הגמ' דאמר ולעולא מ"ש מספק דרוסה למה אומר ולעולא נימא סתם ומ"ש מספק דרוסה וידעינן דקאי על עולא בעל המאמר שם אלא יתבאר כן דהנה שם קאמר עולא ח' מיני טריפות הם נאמרו למשה בסיני וקחשיב שם הא דדרוסה בתוך הח' ומקשה זה הד"מ בטור (סי' כט) מדוע קחשיב עולא דרוסה בתוך הכי דהוי הלמ"מ.

והנה זה לא קשה כל כך כיון דכתבו האחרונים דלבד הטרפות שנאמרו למשה בסיני עוד יש טרפות שחדשו החכמים ועיינן שם בנה"כ ובד"מ וא"כ להכי נקיט ליה דרוסה

בתוך הח' טרפות ללמד דהמה כולם לא מהני טרפות שחדשו חכמים אח"כ ואומר כן דבשעת שהגידו למשה בסיני מיני הטרפות הגידו לו כן כי לבד הדרוסה המפורש בתורה עוד יש שבעה מיני טרפות אשר הוא בין כולם שמונה ועפ"ז ניחא שפיר מה דנקיט עולא תחלה דרוסה ובמשנה ריש אלו טרפות נקיט דרוסה באחרונה אשר עמדו ע"ז הר"ש והמפרשים וניחא דבא לומר דלבד דרוסה דהוא מפורש בתורה עוד יש ז' מיני טרפות ובמשנה נקיט בסוף כמו שנבאר לקמן ואומר שפיר נאמרה למ"מ דבשעה שחשבו לו הטרפות חשבו לו גם דרוסה אך לדעת רבינו ודאי תקשה דהוא מחלק לענין ספק בזה דספק בדרוסה הוא לחומרא ובש"ד לקולא א"כ קשה על עולא איך כייל ליה בחדא מחתא דרוסה עם הנך כיון דיש נפ"מ לדינא היה לו לבאר בהדיא דדרוסה הוא מה"ת וזהו מהלמ"מ דאמורא צריך לפרש דבריו אלא צריך לומר דעולא ס"ל כמ"ד במס' כריתות (דף יז ע"ב) דחתיכה אחת שנינו והוא ודאי ס"ל ספק מה"ת לחומרא כמו שבארנו לעיל וא"כ לדידיה אין חילוק בדינא בזה כדברי הת"ש ז"ל דתרוייהו אזלינן בספיקא לחומרא להכי כייל שפיר כל הח' מיני טרפות ביחד דשוה לנו אליבא דעולא דרוסה לכל ספק טרפה דאזלינן לחומרא וא"כ ניחא שפיר קושית הגמ' ולעולא מ"ש מספק דרוסה פירוש לעולא לשיטתו דהוא ס"ל ספק דאורייתא לחומרא וא"כ ספק דרוסה וכל ספק טרפות חד דינא אית להו מ"ש מספק דרוסה זה דישב לה קוץ אבל לדידן דא"ל דספק דאורייתא הוא מדרבנן לחומרא ומה"ת לקולא שפיר כתב דיש חילוק בין דרוסה לשאר טרפות: ועוד נ"ל לומר דלהכי מקשה ולעולא לשיטתו כן דבמסכת קדושין (דף לח ע"ב) איתא אר"י ערלה הלכה ה"מ עולא אר"י הלמ"מ א"ל עולא לר"י בשלמא לדידי דאמינא הלמ"מ היינו דתנן ספק ערלה בחו"ל כו' יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ואלו גבי כלאים תנן כו' בחו"ל יורד ולוקט היינו דשני לן בין ספק ערלה לספק כה"כ אלא לדידך ניתני או זה יורד ולוקט כו' תני יורד ולוקט כו' והנה א"נ כדעת רבינו ס"ל נמי לעולא דספק הלמ"מ אזלינן לקולא ובארנו לעיל בהל' מ"א דצריך הלמ"מ לומר כך נאמרה להקל על היכא דאתחזק איסורא דאסור שאר ספיקות מה"ת וגם בהלמ"מ מחמרינן ורק הכא כך נאמרה אבל היכא דלא אתחזק איסורא אז שוה לדעת רבינו ספק הלמ"מ לספק דרבנן דאזלינן להקל א"כ לעולא אי ס"ל כדעת רבינו נמי תקשה לדידיה היכא דלא אתחזק איסורא שוה ערלה לכה"כ וא"כ הא במשנה אמר סתמא ספק ערלה בחו"ל ובלבד שלא יראנו לוקט משמע אפילו היכא דלא אתחזק איסורא א"כ שוה לכלאים וא"כ ניתני או זו"ז יורד ולוקט כו' דשוה ודאי כלאים לערלה היכא דלא אתחזק איסורא אלא ודאי ס"ל לעולא דספק דאורייתא מה"ת לחומרא כמו המ"ד דס"ל דחתיכה אחת שנינו וא"כ לדידיה ספק הלמ"מ אזלינן לחומרא כמו בספק של תורה ורק בספק ערלה צריך לומר כך נאמרה ונאמרה כן בכל ספק להקל ובלבד שלא יראנו לוקט אבל בכלאים דמקילין בכל ספיקות יורד ולוקט ובערלה הוא ההיתר מהלמ"מ בכ"ג אפילו היכא דלא אתחזק איסורא ובלבד שלא יראנו לוקט ושפיר מקשי ליה לעולא מ"ש מספק דרוסה לדידיה אין חילוק כמבואר: ועפ"ז יש ליישב קושית הרא"ש ז"ל על זקנו הראב"ן ז"ל דפוסק בישב לה קוץ בוושט א"ח לשמא הבריא אף דפוסק דחוששין לספק דרוסה והגמ' הא מדמי להדדי ולא ס"ל כהרי"ף והרא"ש והתוס' דפסקו דשניהם שוה כמו דהגמ' מדמי ולפ"ז ניחא דהגמ' לא מקשה רק לעולא דהוא ס"ל

דאין לחלק בין ספק דרוסה לשאר ספק טרפות ספק ניקב הוושט אבל לדין א"נ כדעת רבינו לא קשה כלל דיש לחלק בין ספק דרוסה דכתב מפורש בתורה לספק נקב בוושט ולהכי ישב לה קוץ א"ת ס"ל שפיר להראב"ן ז"ל דהוא ס"ל כדעת רבינו ז"ל כמבואר: ועפ"ד רבינו מיושב נמי קושית התוי"ט דעמד ע"ז מ"ט נקיט התנא דרוסת הזאב לבסוף במשנה עיי"ש וניחא עפ"י מאי דאיתא ביבמות (דף ב) ובב"ק (דף יז) אמרינן אידי דאתא מדרשא חביבא ליה נמצא דדבר שאינו מפורש בתורה דרך התנא להקדים וה"נ הקדים כל הי"ז טרפות דלא כתבה בהדיא ולבסוף מסיק דרוסה דאיתא בקרא בהדיא וניחא נמי קושית התוס' א"נ דדרוסה הוא משום סופו לינקב מ"ט נקיט ליה יותר משאר לקותא עיי"ש בד"ה דרוסת כו' ולפ"ז ניחא דהתנא נקיט ליה לבסוף כדי להראות דזה מפורש בהדיא בתורה והוי הכא ספיקא להחמיר ול"ד לשאר טרפות שספיקא להקל כמבואר: ועוד נ"ל לומר ולחדש בזה לתרץ הקושיות מעל רבינו כן.

דהנה הב"י כתב (בסי' כט) ומ"מ לא מצאתי ספק טרפה שיהיה מותר אלא גלודה לדעת רבינו ובסי' נ"ט אכתוב לה דלא מכשיר לה אלא מטעם ס"ס וכיון שכן צ"ע היכן מצינו דספק טרפה מותר עכ"ל. והנה באמת מצינו זה לקמן בפ"ט הל' ג' גבי בין הפרשות שכתב נמי הכ"מ ויש לתמוה על רבינו למה כתב להקל וא"ל דלטעמיה קאזיל שכתב בפ"ה דשאר מיני טרפות חוץ מן הדרוסה יש בהם ספיקות מותרים כו' אלמא דמצינו מה שהקילו בספק הכא וכן כתב הב"י (בסי' לב) עיי"ש.

ונ"ל לומר כן דס"ל לרבינו דלא החמירו חכמים בספק תורה אלא בדבר שכתבה התורה בזה איסור כמו חלב ודם וכדומה ומספקא לנו אי הוי איסור או היתר אמרו חכמים להחמיר בזהוועל זה האופן אית לן למימר דגם הלמ"מ נחשב כשל תורה ואם יש בה ספק והספק הוא אם זה של איסור או של היתר או שנתערב ולא נדע בזה אמרינן ודאי דספק להחמיר בהלמ"מ כיון שהאיסור ברור לנו שהוא אסור כמו בשל תורה אבל הכא בספק הלמ"מ בטרפות הוא לנו הספק אם הלמ"מ נאמר בזה דהיא טרפה על ספק כזה לא חידשו חכמים את חומרתם לומר להחמיר כיון דכל עיקר הספק הוא אם נאמר בזה הלמ"מ ויהיה החומרא חידוש חכמים דאולי לא נאמרה בזה כלל איסור ולהכי בספק גבי בין הפרשות אי גלודה דמספקא לנו אי נאמרה בזה הלמ"מ בפרשה שניה או גלודה היא טרפה בספק כזה לא אמרינן להחמיר וזהו שאמר רבינו כל ספק בדרוסה דהוא מפורש בתורה דדרוסה אסור ורק הספק הוא אם נדרס או לא בזה אמרינן ספיקא להחמיר אבל בשאר מיני טרפות שהספק הוא אם הלמ"מ נאמרה יש בהן שמותרים הספק כמו שיתבאר והיינו אלה שבארנו ועפ"ז ניחא נמי דפוסק רבינו לקמן בפ"ו בטחול של עוף הואיל והוא כעגול כענבה ואינו כטחול של בהמה מותר אם ניקב והר"ן ז"ל תמה ע"ז אדרבא דכיון דבעוף אין לו קולשיה וסומכיה ומספקא לנו א"א בזה לחלק ומחמרינן לעשות טרפה מספק הכל כמו סומכיה כו' ולפ"ד רבינו ניחא דאזיל לשיטתו דכיון דבעוף אין ליה קולשיה וסומכיה ומספקא לנו אם הלמ"מ נאמרה בזה להחמיר בזה אמרינן ספק להקל כיון דהספק הוא אם הלמ"מ גם בעוף נאמרה כמבואר.

וא"כ ניחא לפ"ז בישב לה קוץ דמספקא לנו אם ניקבו שני העורות אי לא ניקבו אי חיישינן שמא היה נקב והבריא בזה חיישינן דלא דמי לספק בין הפרשות או נגלד או

טחול העוף ורק. הספק אם נעשה בה מעשה האיסור או ניקב הוא דומה לספק נדרס דאמרינן ספיקא לחומרא ושפיר מקשה ולעולא מ"ש מספק דרוסה כמבואר: וניחא נמי הא דהקשינו לעיל מספק ערלה דהוא ספק הלמ"מ וא"כ הוא ספיקא להקל ומ"ט צריך לומר כך נאמרה אלא כפי שבארנו ניחא דרבינו לא אמר רק היכא שהספק לנו אם הוא מהטרפות שנאמר בזה הלמ"מ אבל התם דהספק הוא לנו אם הוא מפירות של ערלה או לא מאיסור או מההיתר בזה הוא ספק הלמ"מ להחמיר ורק גבי ערלה נאמרה בפירוש להקל כמבואר.

וכן תתיישב לפ"ז הא דבארנו לקמן בפ"ז מה' טומאת מת הל' ב' דרבינו פוסק שם דאין ברירה ורק להבא מטהר והא זה דפוסק רבינו בכל דוכתא דמדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה מבאר הר"ן בפ"ג דגיטין וש"פ דהוא מטעם ספק ובדאורייתא אזלינן לחומרא וא"כ הכא דהוי הלמ"מ זה דקיי"ל דמטמא דרך יציאתה הוא מהלמ"מ כמו שכתב רש"י ז"ל במס' ביצה (דף לח ע"א) וא"כ ה"ל למיזל לקולא ויש ברירה אלא כפי שבארנו דאם ספק במעשה אזי קיי"ל להחמיר אף בהלמ"מ ורק מקילין בדבר שספק לנו אם נאמרה בזה הלמ"מ כמו שבארנו וכן שפיר כתב רבינו לקמן בפ"ח מהל"מ מקואות ה' ו' ספק יש בו כשפופרת הנוד ספק א"ב אין מצטרפין מפני שעיקר הטבילה מה"ת כו' אע"פ ששיעורו הלמ"מ ספק שיעורו להחמיר והוא ג"כ דספק לנו אי יש השיעור בזה או אין השיעור בזה בספיקות כאלה מחמרינן: והנה הנוב"י במה"ת ח' יו"ד (סי' קמו) הבין מדברי רבינו דעיקר הוא החילוק אם העיקר הוא מהתורה ואז אף שהשיעור הוא מהלמ"מ אזלינן לחומרא אבל אם רק נאמרה מהלמ"מ כל הדין אזי אזלינן בספק להקל כו' ולא ידעתי איך יבאר גבי טרפה אשר ג"כ העיקר הוא מה"ת ורק מהלמ"מ נאמרה מיני הטרפות ודמי הוא לזה דספק אם הוא כשפופרת הנוד מ"ט אזלינן בזה לקולא אלא כמו שבארנו דעיקר החילוק הוא אם הספק הוא בענין איך הוא כמו ספק אם יש כשפופרת הנוד ספק א"ב אבל אם ספק שנאמר בזה הלמ"מ מקילין והא דנקיט רבינו מפני שעיקר הטבילה מה"ת כו' הוא דברי התוספתא פ"ה דמקואות ושם איתא ספק יש בהן כשיעור ספק א"ב ספיקא טמא שכל דבר שעיקרו מה"ת ושיעורו מד"ס ספיקא טמא בא לומר הוא בזה דכל דעיקר הוא מה"ת אז השיעורין אשר נאמר ביה הוא מהלמ"מ ולא אמרינן כדברי המ"ד בירושלמי פ"א דמס' חגיגה הל' ב' דאיתא שם פלוגתא דר"י ור"ה ח"א דכל השיעורין הלמ"מ וח"א רהוא דהוא היינו רק מדרבנן עיי"ש ואומר התוספתא דהלמ"מ הוא השיעור ואזלינן ביה לחומרא כיון דעיקר הטבילה הוא מה"ת אמרינן דהשיעורין הוא בזה הלמ"מ וא"כ אזלינן ביה לחומרא אם הספק הוא שנמצא ביה השיעור כמבואר: פרק ו הלכה ה חלב שניקב לבית חללו בין לחלל גדול שבשמאל או לחלל קטן שבימין טרפה עכ"ל.

וכתב הלח"מ שם בעי ר"ז כו' ולכאורה נראה דליתא פשיטותא כלל דר"ז דחי פשיטותא דאביי ונשאר הדבר בספק וא"כ יש לתמוה על רבינו איך כתב שהוא טרפה ודאית ולא כתב ספק ואדרבא לכאורה נראה פשט הגמ' דעדיין לא נפשט הבעיא ועיין ח"ש שם. ולענ"ד נ"ל ליישב כן.

דהנה הר"ן ז"ל כתב במשנה ר"פ א"ט דכל הנקובים צריכים ניקב לחללו ומה דקתני הלב שניקב לבית חללו אתי לאשמועינן אף אם ניקב לחלל קטן נמי טרפה כו' וא"כ הא לכאורה יש למפשט הבעיא דודאי טרפה אף לחלל קטן מהתירא דמשנה דקתני ניקב הלב לבית חללו ואתי ע"כ אף לחלל קטן לאשמועינן ומאי קמבעיא לר"ז.

וצריך לומר לר"ז דמבעיא ליה ס"ל דליתא למפשט מהמשנה זו. דהנה התוס' כתבו כאן במשנה ד"ה ניקב דבשאר נקובי לא איצטריך למיתני לבית חללו שהן דקין כו' אבל לב שהוא עב סד"א שאם ניקב בעומק שהוא חשיב ניקב עכ"ל.

אלמא דצריך המשנה לכתוב אצל הלב לבית חללו דה"א כיון שהוא עב לא בעי מפולש ולא נדע מזה למפשט דעד חלל קטן. אמנם צריך להבין מנ"ל לומר סברא זו דהלב כיון שהוא עב לא בעי מפולש וצריך לומר דהוי ילפינן ליה מטחול שהוא עב וקיי"ל שאם לא נשאר כעובי דינר זהב טרפה אפילו אם אינו מפולש וה"א דהה"ד בלב כיון שהוא עב לא בעי מפולש: אמנם הרא"ש ז"ל כתב כל הני דמטרפי בניקב כגון לב והדקין כו' אם נטלו טרפה ואע"ג דבטחול קיי"ל דאם ניקב טרפה ואם ניטל כשרה שאני טחול שאין נקיבתו כשאר הנקובין דהא מפלגינן בין ניקב בקולשיה לניקב בסומכיה כו'.

והנה המשנה תני דין דניקב טרפה ודין דניטל לא קתני וצריך לומר דזה ידעינן מכש"כ מניקב ואף שמצינו בטחול דניקב טרפה וניטל כשרה צריך לומר דלא נוכל למילף דשאני נקיבתו בין קולשיה לסומכיה וא"כ ה"נ גבי לב לא צריך למיתני לבית חללו ולא מצי למטעי לגמור מטחול דלא בעי מפולש כיון שהוא עב דלא מצי למגמר מטחול דנקיבתו שאני בין קולשיה לסומכיה ולהכי אפילו אי לא מפולש נמי טרפה אבל לא בשאר נקובין וזה לא מצי למדחי דכונת הרא"ש ז"ל הוא כן דלהכי גבי טחול ניטל כשר משום דמצינו קולא גבי נקב גופיה דמקולשיה כשר והה"ד לניטל אבל הכא לחומרא ללמוד דטרפה באינו מפולש שפיר גמרינן מטחול מכש"כ ז"א דהרא"ש מסיק שם שאני טחול שאין נקיבתו כשאר הנקובין דהא מפלגינן בין קולשיה לסומכיה ואם נשתייר בו דינר זהב כשרה והא זה דאם נשתייר דינר זהב כשר לאו קולא לגבי שאר נקובין דהא בכל הנקובין בעינן מפולש ואם נשתייר אפילו כל שהו כשר והכא בעי דוקא כעובי דינר זהב אבל בפחות טרפה והוי הכא חומרא יותר משאר הנקובין אלא ודאי כונת הרא"ש ז"ל דכל טריפות לא מצי למילף בכ"ג מטחול דטרפתו משונה היא חדא דחלוק בין קולשיה לסומכיה ובסומכיה גופיה יש שינוי דלא נשתייר כד"ז טרפה ואם נשתייר כשר וא"כ ה"נ אין ללמוד גם לב מזה אף לחומרא כיון דמצינו שינוי בזה וא"כ לא צריך לבית חללו: אמנם הכו"פ כתב (בס"י מג) דהנה רב עוירא שם בגמרא (דף נה) דאמר סתם ניקב הטחול טרפה לא ס"ל כלל לחלק בין קולשיה ובין סומכיה ורק הבני מערבא שם בסוגיא מחלקי בין קולשיה לסומכיה.

ועפ"ז נ"ל לבאר הא דאיתא שם (דף מג) אמר חב"ר ח' מיני טרפות הן בנקוביה ופירש רש"י ודרבעוירא לית ליה וא"כ מזה תקשה לכאורה לדידן דפסקינן כרב עוירא משום דאין חולק עליו והא חזינן דר"ח ב"ר חולק עליו: אך לפ"ז ניחא דהנה הכו"פ כתב (בס"י כט) לכללא דכל הני הטרפות שמנו האמוראים הוא מה שפוסל בין בבהמה ובין בעוף ולהכי קאמר למעוטי לקותא דרכיש דלא חשיב ליה דלקותא דרכיש ליתא בעוף

שהכליות סגורות בעצמם וא"כ א"ל דגם רחב"ר נמי לא קחשיב רק מה שטרפה בין בעוף ובין בבהמה אבל ניקב הטחול כתב רבינו בפ"י דאינו פוסל לפי שהטחול שלו עגול כענבה ולית ליה סומכיה וקולשיה ולהכי לא קחשיב ליה ר"ח וכ"ז לדידן דמחלקינן כבני מערבא בין קולשיה לסומכיה אבל לרב עוירא דלא מחלק א"כ גם בעוף נמי טרפה ניקב הטחול ומצי חשיב ליה וזהו שאומר רש"י ז"ל ודרב עוירא לית ליה דהוא אינו מחלק בין עוף לבהמה וא"כ ה"ל ט' אבל לדידן דמחלקינן בין עוף לבהמה ניחא ח' מיני טרפות דקחשיב דמה שאינו בעוף לא קחשיב כמבואר וא"כ א"ל נמי דר"ז דמבעיא ליה נמי ס"ל כר"ע דלא מחלק כלל בטחול בין קולשיה לסומכיה וא"כ נוכל לומר כתירוץ התוס' דלהכי גבי לב נקיט לבית חללו דה"א שהוא עב לא בעי מפולש כמו בטחול ונוכל למילף מטחול דל"מ בין קולשיה לסומכיה כדיחוי הרא"ש ז"ל וא"כ לא מצי למפשט הבעיא דהא מה דקתני לבית חללו הוא חלל קטן דאתי ללמד דלא בעי מפולש כמו שכתבו התוס' אבל אנן דפסקינן לחלק בטחול ולא מצי למילף מטחול וא"כ הא דקתני לבית חללו הוא ע"כ ללמד דלחלל קטן דליבעי מפולש לא בעי דלא מצי למטעי לגמר מטחול דנקיבתו משונה וא"כ שפיר פוסק רבינו לדידן דחלל קטן ודאי הוא ודוק: הלכה ב מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה כו' עכ"ל.

והנה הגמ"מ הכא הביא דעת רש"י ז"ל דס"ל דבהמסס אפילו מצד אחד נמי טרפה ודעת ר"ת הוא דלא מחלקינן בין המסס לבה"כ ובתרווייהו מצד אחד כשרה והא דנקיט הברייתא בעובי בית הכוסות רבותא נקיט אע"פ שדופנו כפול וניקב עור שלם מ"מ מצד אחד כשרה כו'. והנה עפ"ז בארתי הסוגיא במס' חולין (דף נא) דאיתא שם א"ל ר"ס לאביי חזי מר ההוא צורבא מרבנן דאתי ממערבא ואמר רב עוירא שמני ואמר מעשה ובא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצ"א וטרפה שלח ליה כו' ודקדקתי על הלשון שאמר רב עוירא שמני למנפ"מ אי שמו ר"ע.

ונ"ל לבאר כן דהנה לכאורה יש לדקדק בהא דסתמה ר"ס ואביי אי טריף ה"ל להבין דמיירי דיש קורט דם כמו שהיה לבסוף כיון דבודאי לא נוכל לומר דבה"כ יהיה גם מצד אחד טרפה דחוששין שמא הבריא ליתא בבה"כ כמו דבארנו לעיל ואין דחוק לומר דהיכא דיש קורט דם נקרא מצד אחד דהא כן היה לבסוף דמסיק כן ורק להכי הקדים רב עוירא שמני דלדידיה יש מקום לומר דרבי חולק וס"ל דמצ"א נמי טרפה.

דהנה ר"ת כתב דעל בה"כ יש מקום לטעות ולומר כיון דניקב עור שלם הוה טרפה ועוד א"ל דבה"כ יש ללמוד מטחול דלא בעי מפולש כיון דהוא עב כמו שבארנו לעיל בשם התוס' דנוכל לטעות על לב שהוא עב דלא בעי מפולש ואמינא דבה"כ כיון דניקב עור שלם דמי טפי ללמוד מטחול דלא בעי מפולש והא דקרי המשנה שניקב לחוץ א"ל כמו שכתב הר"ן ז"ל במשנה דזה נקרא לחוץ מה שניקב עור אחד וא"כ א"ל דרבי חולק על הברייתא דס"ל דבה"כ בעי נמי משני צדדין אלא אפילו מצ"א נמי טרפה וניקב לחוץ זהו עור שלם דילפינן מטחול דלא בעי מפולש אמנם בארנו לעיל דהרא"ש כתב דלא מצי למילף מטחול דשני לנו בין קולשיה לסומכיה ולהכי קאמר רב עוירא שמני דהוא לא מחלק בין קולשיה לסומכיה כמו שבארנו בשם הכו"פ ואם יש מקום ללמוד מטחול דמצד אחד טרפה וקמהדר אביי לידע המעשה היאך היה דלר"ע יש מקום לומר דלרבי

מצ"א נמי טרפה ופליג אברייתא כמבואר ודוק: פרק ז הלכה ט ריאה שנשפכה כקיתון וקרום העליון שלה קיים ושלם בלא ניקב אם הסמפונות עומדים כשרה כו' וכתב הלחם משנה עוד שם אמרו ריאה שנימוקו וקרום שלה קיים כשרה ולא הוזכר בדברי רבינו ולא ידעתי למה.

והכו"פ מתרץ דרבינו סמיך ע"ז דכתב תחלה דהיכא שנשפכה כקיתון והקרום קיים כשר אלמא דאינו פוסל חסרון היכא דהקרום קיים כו' אבל זהו דוחק מנ"ל לרבינו לחלק על כל אלה הסוברים לחלק בין היכא שחסר מבפנים בלי נימוח דגרע מהיכא שנימוח ולהכי מביא הגמ' שם שני הדינים ושפכה כקיתון וחסר כמו שכתב רש"י ז"ל שם.

אמנם נ"ל לומר פשוט דרבינו ס"ל דהיכא דחסר בפנים כשרה בכ"ג אף ביתר מרביעית דלא הביא חילוק זה כמו שהובא בש"ע (סי' לו) בשם ס' אוהל מועד וס"ל כמו שכתב שם המעדני יו"ט במס' חולין על הרא"ש דרב נחמן דאמר סתם ריאה שחסרה כשרה אינו מחלק בין פחות מרביעית לרביעית ואפילו בכ"ג כשרה וס"ל דפליג על הברייתא דמחלק עיי"ש.

וא"כ כיון דרבינו הביא לקמן דהיכא שנמצא מחט בריאה בפנים כשרה וס"ל דחסרון בפנים ל"ש חסרון כמו שאמר הגמ' שם ע"ז (בדף מט ע"ב) דחסרון מבפנים ל"ש חסרון להכי כשר גבי מחט בריאה וכיון דהוא ס"ל כרב נחמן דלא מחלקינן בין חסרון גדול לקטן די בדין זה שהביא דין זה דמחט דדמי כמו חסר בלא שנשפכה כקיתון והרי"ף והרא"ש ז"ל שהביאו דברי רב נחמן ולא סמכו ע"ז דמחט דהמה הביאו הברייתא דמחלק לענין רביעית וס"ל דיתר מזה טרפה כמו שפוסק הרמ"א ז"ל להכי הביאו זה ועיי' ט"ז ונקה"כ שם ודוק: הלכה יא ריאה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זו לזו טרפה שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהם ואין להם דרך בדיקה כו' והנה רבינו לא חילק בין אם מלאים מוגלא למלאים מים זכים ודלא כרשב"ם וריב"ן שכתבו שמה בהרא"ש דלא מטרפינן בתרי בועי אלא מלאין מוגלא ודקדקו מהלשון בועי שהוא מוגלא לשון פרח אבעבועות עיי"ש.

ונ"ל דלפי מאי שבאר רבינו הטעם דלהכי אמרינן בשתי בועות דסמיכי דטרפה שקרוב הדבר שיש נקב ביניהם ואין להם דרך בדיקה. וכתב הלח"מ וא"כ אע"פ שלא יבצבץ מפני שהאבעבועות מכסות אותה כו' וא"כ לטעם זה לא יוכל לסבור כדבריהם ז"ל.

דהנה הרא"ש ז"ל בשם הר"מ הקשה ע"ד דבמים זכים כשרה מהא דקאמרינן בגמ' דחולין (דף מח ע"א) מליא מוגלא טרפה מים זכים כשרה וא"ל ההוא בכוליא אתמר ואם כדבריהם לימא דמליא מוגלא הוא בתרי בועי דסמיכי דמים זכים כשר בהם: ונ"ל ליישב כן דהנה הר"ן כתב (בדף מז) גבי תרי אוני דסריכין להדדי לית להו בדיקותא ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתיהו וכתב דגם גבי כסדרן דרביתיהו הוא לא בעי בדיקה כלל והא דקאמר תרתי אוני דסמיכין לית להו בדיקה לא בא לומר דהנ"מ שלא כסדרן אבל כסדרן אית להו בדיקה אלא דאתי לאשמועינן דטרפות של שתי אונות הוא מטעם נקב דחיישינן שמא יש לה נקב ואין לה בדיקה עכ"ל.

ונ"ל דנפ"מ אם הטרפות מצד עצמן או מצד שסופו להיות נקב הוא דהר"ן ז"ל ס"ל נמי כשיטת התוס' דהטעם דתרי אוני דסריכי דטרפה הוא מטעם שסופו להתפרק ויהיה מזה נקב. והנה הפמ"ג ושאר האחרונים הביאו דעת המהרש"ל ושל"פ דאף דקיי"ל דטרפה אינה חיה י"ב חודש ובספק טרפה קיי"ל דמשהינן ליה י"ב חודש ואי חיה כשרה זהו רק אם הטרפות מצד עצמה ואם נמצאו גבינות מחלב שלה מקודם י"ב חודש שרי אבל אם הטרפה מצד שסופו לינקב או להתפרק אזי הגבינות שמקודם י"ב חודש נמי אסור דיוכל היות דנעשה טרפה מקודם י"ב חודש ולהכי שפיר אומר לית להו בדיקותא לגלות שהטרפה הוא לא מצ"ע אלא שסופן להתפרק ואם נמצאו תרי אוני דסריכי ונעשה טרפה אזי הגבינות שמקודם י"ב חודש נמי אסורות.

והנה הכא נמי אמר בהני תרי בועי דסמיכי להדדי לית להו בדיקותא ולא אמר בזה דטרפה סתמא הוא נמי משום דהר"ן כתב דהטעם בתרי בועות דסמיכי דטרפה שהם דוחקות זו את זו ויעשה נקבים שמה וא"כ הוה הטעם משום דסופו לינקב וא"כ אם נמצאת דנעשה טרפה משום תרי בועי הגבינות אף שמקודם י"ב חודש נמי אסור ולהכי אמר רבא לית להו בדיקה ולא אמר טרפה לומר דהטרפה הוא לא מצ"ע אלא שעושה נקבים: ועתה נימא דלא מ"ל הא דקאמר רב מתנא מליא מוגלא טרפה מים זכים כשרה בתרי בועות דסמיכי ל"א לשון טרפה כיון דהטרפה הוא לא מצד עצמה ורק סופו לינקב וצריך לומר הכא לית ליה בדיקה ולהכי אומר התם בכוליא אתמר דהתם הוא הטרפות מצד עצמה וכן בתחלה דר"ל בבועא יחידית ר"ל דטרפה מצ"ע ניחא מלת טרפה אבל לא בשתי בועות דסמיכי דתצא קולא מזה לענין הגבינות שמקודם י"ב חודש כמו שבארנו וכ"ז לפי פירוש הר"ן ז"ל בתרי בועי דסמיכי אבל לפי מאי שמפרש לה רבינו דמשום דדרך למצוא שם נקבים וכן מפרש רש"י שבודאי העלו נקבים וא"כ אין טרפה מחמת שסופו לינקב ורק מחמת עצמה שיש שם נקבים ולא יוכל לבדוק אותם וא"כ אי נחלק בזה בין מוגלא למים זכים ה"מ לומר דברי ר"מ בתרי בועות ולא בכוליא ומדמוקי ליה בכוליא ש"מ דלא מחלקינן בזה כמבואר וכן ניחא לשיטת הבה"ג ז"ל דהביאו התוס' והרא"ש שם דבועי בשפולי טרפה ואיתא ביו"ד (סי' לז) דאם היה מים זכים דכשרה וא"כ איכא נמי להקשות דלוקמי הא דרב מתנא בזה דבועי בשפולי.

ולפ"ז ניחא דלא מבעיא לשיטת התוס' דהטעם דמטרף בבועי בשפולי הוא משום דסופו להתפרק וא"כ ודאי לא שייך בזה לומר טרפה דהוא נמי לא מחמת עצמה כמו שתי בועות אלא שאין להו בדיקה אלא אפילו לשיטת הפוסקים דנימא להכי מטריף משום דמחזי כשתי בועות דסמיכי נמי ניחא דהא בתרי בועי אומר לית להו בדיקותא וא"כ ה"נ ה"ל לומר כן ולא טרפה ולהכי מוקי ליה בכוליא כמבואר: ועוד נ"ל ליישב קושית הרא"ש על הר"מ ז"ל כן.

דהנה אומר שם מלא מוגלא טרפה וכתב הט"ז ביו"ד (סי' מד ס"ק ו) בשם המהרש"ל דיש לדקדק מזה דאמר מליא מוגלא דבעי דוקא שיגיע למקום חריץ וכ"ז הוא רק אם הבועה היתה מבפנים צריך שתגיע הליחה למקום חריץ ומשו"ה אמר מליא כו' וא"כ שפיר ניחא אי אמרינן זה לענין כוליא וכן אם נפרש בבועי טרפה כמו שהביא מהעלתה צמחין דא"ל דהגמ' רצה להטריף אף בועא יחידית הוא מטעם שפוסק רבינו גם עתה

דאם היא בועה עכורה וסרוחה וכמו שמבאר הפמ"ג (בסי' לז) טעם רבינו דמטריף משום בדיקת הסמפונות והיכא שסרוחה לית ליה תקנה אף בבדיקה וא"כ לפ"ז ודאי בעי שיהיה הבועה במקום הסמפונות אבל אם הוא בין עור לבשר כשרה ודאי ולהכי אמר מליא כדי להראות דבעי שיגיע עד מקום הסמפונות כמו התם בכוליא דבעי עד החריץ וכ"ז הוא א"נ בבועה יחידית אבל בתרי בועי דסמיכי להדדי דהטעם הוא לא משום הסמפונות אלא או כשיטת רבינו ורש"י ז"ל דיש נקבים שמה או כשיטת התוס' שדוחקות זא"ז וסופו לינקב וא"כ אפילו אם לא הגיע עד הסמפונות נמי טרפה מטעם נקב וא"כ ל"מ לאוקמי זה דמליא מוגלא רק בכוליא ולא בשתי בועות כמבואר ודוק: הלכה יט ב' מראות מותרות כו' אי כמראה הכבד כשרה כו' עכ"ל.

והנה הד"מ כתב (בסי' לח ס"ק ד) בשם מהרא"ק דאינו כשר מראה כבד רק בבהמת ישראל כו' ובס' ארוך מש"ך ז"ל תמה ע"ז מ"ט מחלק במראה זו של כבדא יותר משאר מראות הכשרות דמשמע דאינו מתיר בזה רק מטעם הפסד מרובה והלא בגמ' אמר סתם ככבדא כשרה משמע דהוא ככל מראות הכשרות דלא מחלקינן בין בהמת ישראל לשא"י ונ"ל ליישב כן.

דהנה הר"ן ז"ל כתב שם וכתב רש"י ז"ל ככבדא כשרה ריאה שמראה שלה דומה למראה הכבד אבל הרז"ה ז"ל פירש דהכא לא במראה עסקינן דא"ה לימא כדאמרינן כעין כשותא כעין כבדא כו' אלא בגישתא עסקינן וה"ק בגישתא דכבדא כשרה בגישתא דבשרא טרפה ואין בזה הכרע אלא כדפירש רש"י עיקר וכן כתב הרמב"ם ז"ל עכ"ל.

נמצא דלדעת הרז"ה ז"ל הא דקאמר בגמ' דכבדא כשרה לא על מראה הכבד קאי אלא בגישתא דכבדא אבל מראה כבדא הוא מן המראות שלא נזכרו בגמ' שבזה מחולקים הת"ש והנוב"י ס"ה עיי"ש וא"כ א"ל דדעת מהרא"ק ז"ל נמי כן דשאר מראות של"נ בגמ' הוא טרפה ורק מראה כבד דלדעת רש"י ורבינו הוא מן מראות כשרות המפורשים ורק דעת הרז"ה לומר דל"נ די לנו בהפסד מרובה להתיר אבל בש"ע השמיט הרמ"א ז"ל דעה זו שס"ל כדעת הראשונים דמראה כבד נזכר בגמ' להכשיר וכשר הוא בכל גוונא ככל מראות כשרות ודוק: פרק ט הלכה ג עד היכן חוט השדרה כו' עד סוף פרשה שניה שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת האליה עכ"ל.

והנה הכ"מ כתב ורבינו ז"ל לא אסר אלא עד סוף השניה. ויש לתמוה על רבינו למה פסק להקל וי"ל דלטעמיה קאזיל שכתב בפ"ה דשאר מיני טרפות חוץ מן הדרוסה יש בהם ספיקות המותרים אבל קשה כו' וא"ת כיון דאיבעיא לנו אי עד ועד בכלל או עול"ע בכלל ה"ל למפסק בהו לקולא דעד ול"ע בכלל וי"ל דהך בעיא ליתנייהו אלא על מה דאמרינן אבל בתר הכי דקאמר שמואל ליכא למיבעי מידי דהא אמר שניה איני יודע ומשמע דבפרשה שניה קאמר איני יודע מדלא קאמר עד שניה א"י כו' וכן כתב בב"י (סי' לב) עיי"ש: ולענ"ד נ"ל ליישב קושיא האחרונה כן.

דהנה התוס' כתבו שם ד"ה עד כו' מדאמר בפרקין (דף נה) דכל שיעורא להחמיר לא מצי למפשט מידי דה"מ במשנה או בברייתא אבל הכא מימרא הוא עכ"ל והר"ן ז"ל חולק על הכלל של התוס' וס"ל דאמרינן דכל שיעורא להחמיר הוא אף במימרא בהא

דכוליא שהקטינה (דף נה) וכן מבאר הפר"ת לדברי הר"ן וא"כ תקשה לדברי הר"ן ז"ל קושית התוס' דה"ל למיפשט מזה לומר עד ועד בכלל: וע"כ נ"ל ליישב כן.

דהנה רבינו כתב בהל' א' אבל אם נסדק העור לארכו או ניקב מותרת כו'. וכתב הכ"מ ומ"ש אבל אם נסדק העור לארכו מותר כ"כ גם הרשב"א ז"ל בתורת הבית הארוך ונ"ל דילפינן זה מגרירת דמטרפינן בפסיקת רוב וכשרה בנסדק לארכו אלא שק"ל למה לא הוצרכו כאן שישתייר משהו למעלה ומשהו למטה עכ"ל.

ובב"י (סי' לב) מסיק ליה ומדלא כתבו כן משמע דאפילו לא נשתייר כלום כשר דמשמע להו דקיל חוט השדרה מגרירת שהחיות תלוי בו וכן כתבו הט"ז והש"ך (בסי' לב ס"ק א וג) אמנם הפר"ת והאחרונים חלקו ע"ז וס"ל דאפילו בחוט השדרה בעי שישאר משהו למעלה ומשהו למטה כמו בגרירת והכו"פ כתב דתליא הפלוגתא אי בעינן בחוט שיעור כ"ש אם בעינן בגרירת שיעור במקום שחיטה עיי"ש.

ולענ"ד נ"ל לומר דתליא בזה הפלוגתא. דהנה הש"ך כתב (בסי' לב ס"ק א) בשם הב"ח דבחוט השדרה לא מצטרפי נקבים לרובא כמו גרירת ושאר האחרונים חלקו ע"ז וכתב הכו"פ דבזה יתבאר הגמ' (דף מה) הפלוגתא דת"ק ור' יעקב דרבי אומר חוט השדרה שנפסק ברובו ר' יעקב אומר אפילו ניקב כו' היינו דר' יעקב ס"ל דאפילו הכא הנקבים מצטרפים ורבי ס"ל דלא מצטרפי אבל לא ס"ל לר' יעקב דבנקיבת החוט נטרפה אף א"ל נפסק ברובו וע"ז הורה ר"ה אאא הלכה כר"י היינו דהנקבים אין מצטרפין עיי"ש: ועתה יתבאר דלמ"ד דגם גבי חוט נקבים מצטרפין לרובא כמו בגרירת נמצא דלא מצינו קולא בחוט יותר מגרירת וא"כ קושית הכ"מ שפיר הוא דכיון דכל עיקר מה דילפינן דנסדק לארכו גבי חוט כשר הוא כמו גרירת דבעי משהו לארכו מזה ומזה אבל בלא זה מטרפי אבל א"נ דגבי חוט נקבים לא מצטרפי וא"כ שפיר זה שכתב הב"י דמשמע דאפילו לא נשתייר כלום כשר דמשמע לפ"ז דקיל חוט השדרה מגרירת שהחיות תלוי בו דהא יש ראייה דקיל מזה דהכא מצטרפים הנקבים לרובא ובחוט לא מצטרפי ונפרש הכא כמו שמפרש התבואות שור דרק זה למידין מגרירת דלא מקרי לארכו בכלל פסוקה וא"כ כשר גבי חוט לארכו שנסדק דאינו בכלל פסוקה ולא ילפינן מגרירת דנבעי משהו למעלה ומשהו למטה דהוא קיל כמבואר: ועתה ניחא הגמ' דקאמר למבעי אי עד ועד בכלל א"ל היינו לר' יעקב דס"ל דניקב מצטרפי לרובא גבי חוט השדרה וא"כ בעינן נמי שיעור למעלה ולמטה אם נסדק לארכו וא"כ מיושב קושית התוס' שפיר כן דלא מצי למימר הכא דעד ועד בכלל מדכל שיעורי חכמים להחמיר דהכא א"נ דעד ועד בכלל דמקרי חוט השדרה נמי מהפרשה השניה ואם נסדק לארכו הוה שיעור החוט גם מהפרשה דכיון דגם הכא מקרי חוט והוה שיעור משהו גם אם נשאר שמה אחר בין הפרשה אבל א"נ עד ולא עד בכלל ולא מקרי חוט ואם נשאר שמה המשהו לא מהני וא"כ הוה הכא לחומרא אפכא א"נ דעד ולא עד בכלל ולא שייך לומר להחמיר דתצא קולא ג"כ מזה ולהכי נשאר בבעיא.

ודומה הוא כמו שכתבו התוס' במס' ברכות (דף כו ע"ב) ד"ה איבעיא להו תימא כי כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגריס כו' אלמא עד ולא עד בכלל וי"ל אי אמרינן עד ועד בכלל יש בו גם חומרא שיתפלל ול"א ע"ז כו' וכן כתבו התוס' הכא בחולין ד"ה התם

ע"ש. וא"כ כמו התם לא אמרינן הכלל בזה כיון דיש לומר חומרא אפכא בעד ועד בכלל וה"נ יש לומר עד ולא עד בכלל ואז יש חומרא לענין אם נסדק לארכו דל"מ שמה אם נשאר קיום אחרי הפרשה דל"מ חוט כמו שבארנו.

אמנם לדידן א"ל דס"ל דהנקבים לא מצטרפי וכמו שמפרש הכו"פ דר"ה אמר זה אין הלכה כר"י היינו דהנקבים לא מצטרפי ולהכי שפיר פוסק רבינו דלא בעי משהו למעלה ולמטה גבי חוט וא"כ תשאר הקושיא כיון דכל שיעורי חכמים להחמיר הוא עד ועד בכלל דקולא ליתא לדידן דלא מבעיא משהו וכן ס"ל כדעת הר"ן ז"ל דגם במימרא אמרינן זה הכלל ואמרינן דשפיר נפשוט הבעיא דעד ועד בכלל לדידן והגמ' קמבעיא לר' יעקב דלית הלכתא כותיה כמבואר ודוק: פרק יב הלכה ה' י"א איסור אותו ואת בנו נוהג בנקיבות שזה בנה ודאי עכ"ל.

ועיין לח"מ מה שמפרש כוונת רבינו על שכתב בנה ודאי והש"ך (בסי' טז ס"ק ה) מפרש דכוונת רבינו הוא דלענין מלקות אינו לוקה אא"כ ידוע שהוא בנה ודאי ולא מהני כרוך אחריה דאיסורא אית ביה אבל הכא לענין מלקות אמר שזה בנה ודאי. והקשה כמו"ח ז"ל דסוף סוף תקשה על רבינו מ"ט השמיט ולא הביא בפירוש דכרוך אחריה אית ביה איסור לשחוט אשר הובא שם בש"ע ס"ה והוא מגמ' דבכורות (דף כד) כמו שהביא הש"ך שם.

ומצאתי שגם המהרי"ט אלגזי ז"ל במס' בכורות (דף כה) הקשה זה על רבינו על השמטה זו והניח בצ"ע: פרק יד הלכה ו' אין חייב בכיסוי אלא דם שחיטה הראויה לאכילה שנאמר אשר יאכל לפיכך השוחט ונמצאת טריפה או השוחט חב"ע או השוחט חו"ע שנגמר דינן לסקילה והשוחט ונתנבלה בידו וכן חשו"ק כו' פטורין מלכסות עכ"ל.

וכתב הכ"מ והשמיט רבינו מלכתוב קדשים בחוץ משום דהוי משמע דקדשים בפנים טעון כיסוי וליתא כו' והנה רבינו השמיט ג"כ הא דהשוחט לע"ז אשר במשנה איתא וע"ז הא ליתא תירוץ הכ"מ. ויש לומר כן דעיקר זה דתני המשנה דין דשוחט לע"ז לדידן לא צריך להביא דהשתא דבר שנאסר רק באכילה אם נמצאת טריפה פטור פשיטא היכא דגם דנאסר בהנאה כמו השוחט לע"ז דפטור ורק הרבותא הוא לר' מאיר דמחייב דה"א כיון דקיי"ל דאם אומר לע"ז שחיטתו נבילה כמו שפוסק רבינו לעיל בפ"ד וה"א דכמו דשחטו חשו"ק דשחיטתן נבילה פטור ה"נ זה מקרי פסול בשחיטה ויהיה פטור מלכסות קמ"ל דזה רק בחשו"ק דאמרינן שמא לא שחטו כהוגן והוי כמו נוחר ומעקר אבל גבי שחיטת מומר לע"ז והה"ד כותי ששחט וישראל עע"ג וראה דשחט כדין אף דלאו בר שחיטה הוא מ"מ לענין זה מקרי שחיטה לחייב כיסוי וכ"ז הוא לר"מ אבל לדידן ל"צ לאשמועינן בזה דהוה מכש"כ מטריפה: ונ"ל עוד לומר דרבינו ז"ל והתוס' אזלי לשיטתם דהנה נ"ל אי כותי שחט בפני ישראל וכן ישראל מומר לע"ז ששחט דלדעת התוס' שחיטתן נבילה משום דכתיב וזבחת והני לאו בר זביחה כמו שכתבו לעיל (דף ג ע"ב) ד"ה כותי וכן כתב הרא"ש ד' י"ג בשם הר"י וא"כ הוה כמתה מאליה וא"כ תקשה דאף לר"מ יהא פטור דהוי כמו נוחר וצ"ל דאעפ"כ מחייב ר"מ בשוחט לע"ז משום דהתוס' אזלי לשיטתן דס"ל (בדף יד) בחולין דבפעם אחד לא נעשה מומר לע"ז ולהכי חייב דלא מקרי בזה מומר אבל רבינו ז"ל דס"ל בפירוש המשנה שם דאף בפ"א

נעשה מומר לע"ז וא"כ צריך טעם לר"מ אמאי מחייב בכיסוי אפילו אם שחט פ"א לע"א משום דרבינו יליף איסור שחיטת כותי והה"ד שחיטת ישראל מומר לע"א מקרא דואכלת מזבח ומחששא דתקרובת ע"ז ומכש"כ לפי מה שכתב רבינו גופיה בהל"א אבות הטומאה פ"ה וקרוב בעיני דזהו רק מדברי סופרים וכמו שהאריכו בזה הפר"ח והת"ש (בסי' ב) וא"כ ס"ל דאיסור שחיטתו הוי מטעם אחר ולא דלאו בר שחיטה הוא ולכן ס"ל לר"מ דחייב בכיסוי כמבואר ודוק: